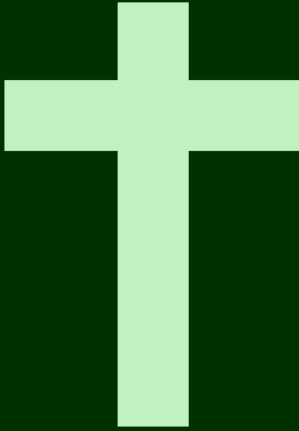

Buki Tabu Waluwaluna

The New Testament in the Tubetube language, also known as
the Bwanabwana language, of Papua New Guinea

Buki Tabu Waluwaluna
The New Testament in the Tubetube language, also known as
the Bwanabwana language, of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Tubetube long Niugini

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tubetube (Bwanabwana) (Bwanabwana)

Dialect: Tubetube

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
0931f701-f3ab-55d7-a908-17edd28ccc5a

Contents

BUKI TABU WALUWALUNA	1
Madiu	4
Malika	61
Luka	96
Yoni	157
Apositolo	200
Loma	254
1 Kolinita	282
2 Kolinita	309
Galetiya	328
Epeso	339
Pilipai	348
Kolose	355
1 Tesalonaika	362
2 Tesalonaika	368
1 Timoti	372
2 Timoti	380
Taito	385
Pilimoni	389
Ibeliu	391
Yemesa	415
1 Pita	422
2 Pita	430
1 Yoni	435
2 Yoni	442
3 Yoni	444
Yuda	446
Yakeyakenayan	449

Buki Tabu Waluwaluna

The New Testament in the Tubetube dialect of the Bwanabwana language of Milne Bay Province of Papua New Guinea

The Bwanabwana language is spoken by about 2,500 people who live on the following islands: Tubetube, Naluwaluwali (Skeleton), Kwalaiwa, Koyagaugau (Dawson), Ole, Tewatewa, Anagusa, Ware, Kitai, Buyali and some villages on Basilaki island.

ISBN 0 86893 411 9

Buki bwaite kana walo-masala kaiwena

Sauga imamalawe talawanama Bwanabwana tomo nige ala Buki Tabu ipapagan. Bolime 1930 koina Rev. Alfred Guy buki kikiuna ibui Luka ana buki. Bwaite bukine nige kaba sagu kolila. Na tomo Bwanabwana sibaibaiwa Buki Tabu Dobu Bromilow ibui yo bukine tomo sikalaili kolili siyasyasili. Bolime 73 kalona mena nige Buki Tabu kainala koina ipapagan kanasiga bolime bwaite 2004 kabo kainala koina ala Buki Tabu waluwaluna talobai.

Ala Buki Tabu waluwaluna kalona mena buki kali baibaiwa tuwenti seben (27) yo kali tolelelele besiele yoli tuwelo(12). Bwagana tolelelele sibaibaiwa na iyamo meuloiline ali nuwatu situbwe-kaigeda, bwaimwana Yaubada ana mulolo tomo kaiwela kani iyakenayagila Natuna Yesu Keliso koina.

Wasana namwanamwana bwaimwana buki esopali Madiu, Malika, Luka yo Yoni. Siya siwalo-masala Yesu kaiwena, ana kabi, ana yakayakatai, ana paisowa, ana boita, yo ana toloyoi.

Mulina mena buki yaboyoi Apositolo Ali Paisowa (AAP). Iya iwalo-masala wasana namwanamwana ana debalala Yelusalema kalona mena yo muli mena ana debalala dedei uloiliyao tabe. Na nige yakato tomo Yudiyamo sinuwabui wasanane koina na siya nige tomo Yudiya sibaibaiwasosi sinuwabui tabe. Ala Buki Tabu waluwaluna kalona mena kani tabe talobai buki tupwalyao Paulo ileleli na iyawasali silau temeli waluwaluli dedei meuloili kolili yo buki tupwalyao tomo uloil sileleli.

Buki ana kaba mwawasi koina bwaimwana Yoni ana Yakeyakenayan. Buki bwaite iya uloi molosina buki meuloili kolili. Iyakayakatai Yaubada ana kaiwe ana kaba lolina kaiwena yo Yesu ana emala Guyau, iyakenayagila keno gite koina, kali koleya kali kilakilala. Kali nuwa-mayale toyasyasili waluwaluli kolili ikololo. Na iyamo tawae wasane iya bukine ali walo-masala meuloili ali kaba tolo ikabi-yamayale. Yanuwa yaulina ana kaiwe yo ana lolina ala Guyau yo ala Mesaiya iya kani iloinyani imiyayi nige ana kaba mwawasi (Yakeyakenayan 11:15).

Tomo tanuwatu-kalatani Buki Tabu kana tolele meuloili ali bukiyao silele kaina Giliki koina. Muli mena Buki Tabu sibui kaina uloi uloi kolili. Ala bui waluwaluna itoyatoyawa Buki Tabu kaina Giliki koina yo Buki Tabu kaina Dimdim kolili tupwalyao besiele NIV, RSV, Good News (TEV). Yo tabe sagu kalobai Buki Tabu Dobu yo Buki Tabu Misima kolili, na ala Buki Tabu waluwaluna kana lau besiele Kaina Bwanabwana kana lau. Toyasyasili kani silobai ala Buki Tabu waluwaluna imayalesosi. Sauga tupwana buki tomliyao kali livasi simamalawe na mesabana tomnane kana katai imayale na tomo Bwanabwana me ali nuwa-mayale, tawae kaiwena iwalowalo.

Takawa-toki yaboyoi Buki Tabu beyabeyana Dr Bromilow ibui kaina Dobu koina. Tubulao, sinalao yo tamalao bukine koina sibaibaiwasosi sinuwabui, sibaibaiwa siboitako, sibaibaiwa kabona sitautaubala yo sikedukeduluma na tabe tabaibaiwa kabona tamiyamiya buki Dobune koina tamalao siyama mala pasta, minista yo tupwalao siyamala toyakayakatai tomo kolila bukine

kaiwena. Sauga bwaite koina bukine tayapileyoi kalakavao kaina tanuwagali Dobu kolili. Tanuwatu-kalatani Buki Tabu bwaite iya koina ikalaila talaoma tameli Yesu Keliso koina yo kaliyate kabona tomeliwo nige sowa-sowana kala baibaiwa tayasili. Tayaliyaya ala Buki Tabu waluwaluna kaiwena iya kabo yaso bwaite yo yaso silalaoma kani iyanuwabuili na silaoma simeli Yesu Keliso koina. Tabe naga sauga muli mena siyamala minista, pasta yo Buki Tabu kana toyakayakataiwo. Ala Buki Tabu bwaite sowasowana tameliyani iya kani isaguila na wasana namwanamwana tayawasayani me ala nuwa-mayale yo me ala katai. Yaluyaluwa Tabuna toyasili kaigeda kaigeda iwalo-muloloiwo yo ikabi-yakaiweo.

Ama kawanoi bwaite besiele. Saugana buki bwaite kwayasili Yaluyaluwa Tabuna ikabi-yakaiwemiwo yo wakatai Yesu Keliso iya Guyau yawasosi yo Tolebolebo yo ami meli koina kani yawasi miyamiya yaina kwalobai.

Walo kali mayale kali kilakilala yo kaba sagu kaiweli

Nuwatu kana etulan kana kilakilala (Footnote mark)

Tem kilakilala bwaite * tagitai, kabo takatai walo bwaite kana mayale iyaele liguna yaulina mena.

Tomo ana edeedede iyatubu kana kilakilala (Quotation marks open)

Tem kilakilala bwaite ‘ o nuwana bwaite “ tagitai, kabo takatai tomo yabo ana edeedede iyatubu.

Tomo ana edeedede ilopei kana kilakilala (Quotation marks closing)

Tem kilakilala bwaite ’ o nuwana bwaite ” tagitai, kabo takatai tomo yabo ana edeedede imwawasi.

Yasili talopei kaiyawasi kana kilakilala (Full stop)

Tem kilakilala bwaite . tagitai kabo takatai bwaite koina yasili koina talopei o takaiyawasi kaiwena nuwatune ana kaba mwawasi.

Sauga ibaibaiwa kaba lopeine mulina mena capital leta iyatubu nuwatu waluwaluna.

Yasili kana kaiyawasi kubwakubwana kana kilakilala (Comma)

Tem kilakilala bwaite , tagitai kabo takatai bwaite koina yasili koina takaiyawasi sauga kubwakubwana.

Neli kana kilakilala (Question mark)

Tem kilakilala bwaite ? tagitai kabo takatai walone iya neli yabo.

Walone ana kaba mwawasi kilakilala bwaite ? kani tagitai.

Walo kulukululi (Section headings)

Walo kulukululi siya nige buki yawasosi, na tobuibui sipeili sisaguila edeedede kali loya kaiwena. walo kulukululi siya siwalo-masala edeededene kalona kaiwena.

Edeededeli toyatoyawali / kaigedali (Parallel passages)

Bwaite edeededene kani talobai yoi buki tupwaliyao kolili. Sauga tupwana kulukuluna yaulina mena iwalo-masala toweya koina edeededene kaigedana talobai.

Kaba gite bwaite Madiu peina 3 tomna 1 kulukuluna iwaloba, “Yoni Toyabaitaiso ana guguye”. Na yaulina mena talobai Malika 1:1-8 yo Luka 3:2-17 yo Yoni 1:6-8 yo 1:19-28. Kabo takatai bwaite edeededene Yoni Toyabaitaiso kaiwena kani talobai bwaite buki kolili, Malika 1:1-8 koina yo Luka 3:2-17 koina yo tabe Yoni 1:6-8 yo 1:19-28 koina. Siya sisaguila ala loya koina.

Nuwatu toyatoyawali / Kaigedali (Cross references)

Sauga tupwana liguna yaulina mena kani talobai tomna yabo yo Buki yabo esana yo peina yo tomna yabo. Nuwatune iyaele tomnane koina kani talobai Buki uloina koina besiele peina yo tomna kolili.

Kaba sagu tupwali siyaele ala Buki Tabu waluwaluna ana kaba mwawasi koina

1 Walo tupwaliyao kali kabi-yamayale

Buki Tabu bwaite kalona mena kani walo tupwaliyao talobaili siya nige simiyamiya buki meuloili kolili. Kaba gite besiele bwaite. Palisi, mwalelikwa soina, witi na tabe tupwaliyao siya bwaite tomo Yudiya mumugali kita nigele. Tem walo bwaite kulobaili buki mena na nuwanuwam kali katai o kali mayale ukwataili ugitali kaba loya iyaele buki liguna 613 koina kani kulobai.

2 Sauga ana laoma kana yakasa

Tomo ala miyamiya koina ginauli meuloina me kana yakasa Yaubada ipeili. Kaba gite Buki Tabu beyabeyana Tologuguye 3:1 iwalo-masala ginauli meuloina mekana sauga. Kabo tabe buki bwaite koina kani talobai Yeisu ana laoma kaiwena. Palopitao siwalo-masala bagunayani kabo muli mena ilaoma sikabiyani, Yaubada saugawa ipepeiwa koina Yaubada tomo Bwanabwana ala sauga ipei July 7, 2004 koina ala Buki Tabu waluwaluna talobai mwa saugawa iyaele talobai, mwa Buki Tabuwa iyaele talobai. Kani kulobai buki liguna 633 koina.

3 Nuwatu lalakili kaba loyaili

Tem ginauli yabo lalakina kuloyaloyai nuwanuwam ukwatai, besiele bwaite, kasole, boita o babitaiso kani kulobai buki liguna 636 koina. Tem nuwanuwam kasole ugitali "K" ana dedei koina, tem boita ugitali "B" ana dedei koina, besiele tabe toisabo walo nuwanuwam kaba sagu iyaele buki bwaite koina.

Yeisu wasana namwanamwana Madiu ana lelelele

Walo bagubagunana

Madiu iya Yeisu ana tobenali yabo esana yaboyoi siba Libai. Beyabeyana ana paisowa takesi kana totano tomo kolili, kabo saugana Yeisu ilaoma mwa iyogan (9:9). Kana koleya besiele Madiu buki bwaite ilele Yudiya tomonliyao kaiweli. Madiu ana buki koina iyakenayagila Yeisu iya toyakayakatai lalakina iya sowasowana tomo iyakayakataili Yaubada ana kaba lolina kaiwena. Ana yakayakatai tupwali talobaili (Peina 5 kanasiga peina 7 yo peina 10 kanasiga peina 13 yo tabe peina 18 yo peina 24 kanasiga peina 25). Besiele tabe, Madiu iyakenayagila Yeisu iya Mesaiya bwaimwa palopitao bagubagunali siba, “Kani ilaoma.” Palopitao ali walo iyawatagili iyamala yawasosi Yeisu ana paisowa koina. Walone Mesaiya iya kaina Ibeliu, kana katai kaina Giliki koina Keliso. Mesaiya kana katai bwaite iya yaoyaooloina. Tomo bwaimwa tem yaoyaooloina iya tomo gitegite-sipwaina.

Kabo Madiu iyakenayagila Yeisu iya Mesaiya na Yudiya ali nuwatu yakato tem Mesaiya ilaoma kabo ana kaba lolina iyatolo yanuwa yaulina mena yo tomo Yudiya kali tokalomagigiliwo ikele-gabaegili. Na Yeisu ana sauga koina Loma tomonliyao Yudiya ali yanuwa siloinayan. Tomo Yudiya Yeisu nige simemelyan mwa sisikotanan yo siyakelose. Madiu ideededede Peina 21 kanasiga peina 27 tawae iyawatagili wiki bwaine koina yo kani Yeisu siyakelose. Peina 28 koina ideededede Yeisu ana toloyoi kaiwena. Na Madiu ana buki ana kaba mwawasi koina Yeisu ana tobenaliyao iyawasali na wasana siyawasayan tomo dedei meuloina kolili.

Yeisu tubunao (Luka 3:23-38)

¹ Yeisu Keliso ana laoma bwaite besiele, Yeisu Keliso iya Deibida tubuna, Deibida iya Abelamo tubuna. ² Abelamo natuna Aisake, Aisake natuna iya Yakobo, Yakobo natunao Yuda yo kanakavao, ³ Yuda natunao Pelesi yo Sela, (sinali esana Tama), Pelesi natuna Esiloni, Esiloni natuna Lama, ⁴ Lama natuna Aminadaba, Aminadaba natuna Nason, Nason natuna Salimoni, ⁵ Salimoni natuna Bowasa, (Bowasa sinana iya Leyabi), Bowasa natuna Obedi, (Obedi sinana iya Ludi), Obedi natuna Diyesi, ⁶ Diyesi natuna Kin Deibida. Deibida natuna Solomoni. (Solomoni sinana esana Batisiba iya beyabeyana Ulaiya wainena)*

⁷ Solomoni natuna Liyabom, Liyabom natuna Abaidiya, Abaidiya natuna Asa, ⁸ Asa natuna Yeosipati, Yeosipati natuna Yolama, Yolama natuna Usaiya, ⁹ Usaiya natuna Yotami, Yotami natuna Easi, Easi natuna Esekaiya, ¹⁰ Esekaiya natuna Manase, Manase natuna Eimon, Eimon natuna Yosaiya, ¹¹ Yosaiya natunao Yekonaiya yo kanakavao, saugana Babiloni silaoma sikaleya Yudiya kolili kabo sikalaili silawagili Babiloni koina.

¹² Saugana Yudiya siyaele Babiloni kabo bwaine koina Yekonaiya ikabi natuna Salatieli, Salatieli natuna Selubabela, ¹³ Selubabela natuna Abiuda, Abiuda natuna Elaiyakim, Elaiyakim natuna Esoli, ¹⁴ Esoli natuna Seidoki, Seidoki natuna Ekimi, Ekimi natuna Eliuda, ¹⁵ Eliuda natuna Eliesa, Eliesa

* **1:6:** Ulaiya iboita kabo Deibida Batisiba ikasolanan.

natuna Matan, Matan natuna Yakobo, ¹⁶ yo Yakobo natuna Yosepa, Meli wainena. Meli ikabi Yeisu, iya esana siyogayan Mesaiya.

¹⁷ Na kabo Abelamo koina yo ilaoma Deibida koina yaso kali baibaiwa potin (14), tabe Deibida koina ilaoma saugana Yudiya silawagili Babiloni yaso kali baibaiwa potin (14), yo sauganane koina kanasiga Mesaiya Yeisu iyawatagili yaso kali baibaiwa tabe potin (14).

Yeisu Keliso ana kabi

(Luka 2:1-7)

¹⁸ Yeisu Keliso sinana Meli. Mwa bwaite besiele Yeisu ana kabi ana laoma. Meli ikawakawaluluwan Yosepa sabi kasolananna. Na muli mena kabo sikasole, ilotonan iya isiumako Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe mena.

¹⁹ Meli wainena Yosepa iya tomo namwanamwana. Nige nuwanuwana Meli imwalimwaline tomo manli mena, mwa inuwatui yakato tem ali kawakawalulune iso kegabaen wadam mena. ²⁰ Yosepa iyaelemo bwaite kaiwena inuwanuwatu na Guyau ana anelose ilaoma koina kenona mena. Anelosene iba, “Yosepa, Deibida ana susu, tabu kumamatausi na Meli ukwalai wainem. Melumelune ilaomaya Yaluyaluwa Tabuna koina. ²¹ Kani ikabi natuna tau yo esana kupei Yeisu, kaiwena kani ana tomoyao ileboili ali pwanoli kolili.” ²² Meuloina bwaite iyawatagili na imayale tawae kana katai baguna Yaubada ana palopita iwalowen, ²³ ‘Tonuwanuwabola kani isiuma. Yo natuna ikabi tauna, yo esana sipei Imanuwela.’ Imanuwela kana bui ‘Yaubada mekalakava’. ²⁴ Saugana Yosepa itolo iginauli besiele Yaubada ana anelose ana walo koina. Yosepa Meli ikasolanan, ²⁵ na iyamo nige Meli kwapina ikakabitonani kanasiga Meli ikabi melumelune. Yo Yosepa esana ipei Yeisu.

2

Tosonoga silaoma Yeisu siboeayan

¹ Kabo Yeisu sikabiya Bedeliema koina, Yudiya dedeina mena, Elodi ana sauga kin koina. Saugana Yeisu sikabi tosonoga tupwali silaomaya tete bomatu mena silaoma Yelusalema. ² Yo sineli, “Toweya koina melumelune sikabiya yakato iya Yudiya ali kin? Kagitai ana utu tete bomatu mena mwa kalaoma sabi pwalou koina.” ³ Saugana Kin Elodi walone ibenalan yakato Yudiya ali kin waluwaluna kaiwena ikatewakaka. Yo tomo meuloili Yelusalema koina tabe besiele sikatewakaka. ⁴ Kabo Elodi miyagogo iyogayan meuloili siya topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakataiwo na ineliyagili toweya koina Mesaiya sikabiya. ⁵ Yo siwaloba, “Bedeliema koina Yudiya dedeina mena, bwaite kaiwena palopita ilele Buki Tabu mena, ⁶ ‘Komi Bedeliema, Yudiya dedeina mena, nige sowana tawalo esamiu nige ilalalaki Yudiya kana tobagunao luwali mena, kaiwena tobaguna yabo kani iyawatagili luwamiu mena kabo yagu tomoyao Isileli kani ileboili.’”

⁷ Yo Elodi miyagogo yabo wadam mena iginauli tosonogaone mekanakavao tolaomane tete bomatu mena. Ineli kolili toisabo sauga koina utune sigitai. ⁸ Kabo Elodi tosonogaone iyawasali silau Bedeliema iba, “Kwalau melumelune kwaloya-namwanamwai. Tem kwalobai, kwalaoma kwawalo koliyau na yau tabe yalau yapwalou koina besiele.” ⁹ Tosonogao kin ana walo sibenalan yo silau. Utune kaigedana bwaine tauna kona tete bomatu mena ibagunayagili sigitai yoi yo simulya kanasiga ilopei yanuwane pwatana mena melumeluwa koina. ¹⁰ Saugana tosonoga utune sigitai yaliyaya lalakina iloyapowonli. ¹¹ Silau numene koina yo sigitai melumelu mesinana Meli. Sipwalou me ali yakasisi melumelune koina. Ali

mulolo sisokeli yo siwolena wasawasane gole, olibanuma yo mula.* ¹² Na Yaubada tosonogaone iyakenayagili kenoli mena tabu sipipileyo Elodi koina. Mwa sipileyo ali dedei mena kamwasa uloina mena.

Yosepa yo Meli melumelu sikalai siyabubuwan silau Itipita

¹³ Tosonoga silogabaegili kabo muli mena Yosepa kenona ikeno kabo Yaubada ana anelose iyawatagili Yosepa koina yo iba, “Elodi kani melumelu iloyai nuwanuwana iunuyamate. Kutolo, melumelu mesinana ukwalaili yo kwayabubu kwalau Itipita. Bwaine koina kwamiyamiya kanasiga yawalo kabo kwapileyoima.” ¹⁴ Mwa Yosepa itolo, melumelu mesinana ikalaili kabo boniyai mena silau Itipita, ¹⁵ kabo simiyamiya bwaine koina kanasiga Elodi iboita. Bwaine besiele iyawatagili na mesabana Yaubada ana walo iyamala yawasosi. Walone palopita yabo iwalo-masalan beyabeyana, iba, “Natugu kani yayawasa na yakato naga muli mena yayoga-yawatagilan Itipita koina.”

Elodi melumeluwo iunuyamateli

¹⁶ Saugana Elodi ikatai yakato tosonogaone simwakotayan mwa imunamunai lalakina. Kabo ana tokaleyayao iyawasali na melumelu tataoliyao Bedeliema dedeina meuloina koina siya ali bolime labui yaulina mena siunuyamateli. Iwalo besiele kaiwena tosonogao siwalo koina toisabo sauga utune sigitebagunayan. ¹⁷ Iyawatagili besiele kabo Yelemayi ana walo iyamala yawasosi, kaiwena beyabeyana iba, ¹⁸ “Kaina yabo sibenalan Lama koina, valam yo koyasili lalakina, Litieli ivalavalam natunao kaiweli yo genuwana sikabi-yanuwadaumwali kaiwena natunao meuloili siboitako.”†

Sipileyo Nasaleta

¹⁹ Kabo muli mena Elodi iboita, kabo Itipita koina Yaubada ana anelose iyawatagili Yosepa kenona mena, ²⁰ yo iba, “Kutolo, melumelu mesinana ukwalaili yo kwapileyo yanuwa Isileli, kaiwena Elodi me ana bodao, siya beyabeyana nuwanuwali Yesu siunuyamate, siboitako.” ²¹ Kabo Yosepa itolo, yo melumelu mesinana ikalaili yo sipileyo yanuwa Isileli. ²² Saugana ibenalan Akeleyasi iyamala kin dedei Yudiya koina, tamana Elodi ana kaba miya iyamiyalae, kabo Yosepa genuwana ilau dedeinane koina kaiwena imatausi. Tabe kenona ikeno yoi Yaubada ana wasa iwolena tabu ilalau dedei Yudiya na ilau Galili ana dedei mena. ²³ Ilau yo imiyamiya yanuwa Nasaleta, Galili dedeina mena. Bwaine besiele iyawatagili na mesabana palopitao ali walo Mesaiya kaiwena iyamala yawasosi. Kaiwena beyabeyana siwaloko siwaloba, “Tomo meuloili naga kani siwalo yakato iya Game Nasaleta.”

3

Yoni Toyababitaiso ana guguye

(Malika 1:1-8 yo Luka 3:1-18 yo Yoni 1:19-28)

¹⁻² Saugana Yesu iyaele Nasaleta na Yoni Toyababitaiso ilaoma yo iguguye dedei Yudiya ule bwagabwaga mena iba, “Mumugamiu naenaeli kolili kwanuwabui, kaiwena Yaubada ana kaba loina kana sauga ikubwamako.” ³ Beyabeyana palopita Aiseya ilele Yoni Toyababitaiso kaiwena sauganane

* **2:11:** Olibanuma iya kaba sau yabo yo koina signauli inisensi, bwalaina namwanamwana. Mula iya tabe kaba sau yabo yo koina olo bwalaina namwanamwana signauli. † **2:18:** Isileli ali nuwatu yakato tubuli Litieli, iya Yakobo wainena, sina namwanamwasosina kaiwena iboita kabi mena. Litieli iya makamakayaumo na kana katai yawasosi melumeluwo sinaliyao sivalavalam. Litieli kana salai iyaele imiyamiya Lama koina.

iwaloba, “Tomo yabo iyogayoga ule bwagabwaga mena, iba, ‘Guyau ana kamwasa kwasepa, wakatububun yo kwayasapusapu.’”

⁴ Na Yoni kana kwama ebaebai kameli wiyana yo kana wakisowa bumakau kwapina. Yo ana kaba kekan mwalimwali yo kamwakamwa. ⁵ Tomo meuloili silaoma koina. Tupwaliyao silaomaya Yelusalema taon, tupwaliyao silaomaya Yudiya dedeina mena yo tabe tupwaliyao silaomaya yanuwa siya Waila Yolidan salina mena. ⁶ Ali pwanoli siwalo-masalagili kabo iyababitaosoli Waila Yolidan koina.

⁷ Tabe Palisiyao yo Sadusiyaos sibaibaiwa silaoma yakato sibabitaoso. Na Yoni igitaili kabo iyokoi-yagili iba, “Komiu besiele weso. Gubesi, yaiya ami wasa iyeyawa mwa nuwanuwamiu Yaubada ana munamunai kwayabubugabaen? ⁸ Ilonamwayagimiu tem mumugamiu naenaeli kwasikotanagili na uwe namwanamwana iyawatagili yawasimiu koina. ⁹ Tabu kwanunuwatuy yakato kwaba, ‘Kai tubumai Abelamo, mwa koina kai Yaubada ana tomoyao gitegite-sipwaimai.’ Na yawalo kolimiu, bwaite mwakota kaiwena Yaubada iya sowasowana veku ikalaili yo kolili Abelamo tubunao iyamayaleli. ¹⁰ Yaubada ana kilam ivakiliyako yakato mayau meuloili siya nige siuweuwe namwanamwa yaili mena ikoili siguli na igabae-luseyagili mayau wedowedolina koina. ¹¹ Tem kwanuwabui mumugamiu naenaeli kolili kabo yayababitaosimiu waila mena. Na iya ilalaoma kani iyababitaosimiu Yaluyaluwa Tabuna koina yo ikabiyakaiwemiu besiele mayau wedowedolina ana kaiwe. Iya esana ilalaki na yau esagu nige ilalalaki. Yau nige yagu namwanamwa ipapagan yakato sowasowagu kaena kana suma yakalaili. ¹² Ana sabolo iyaele nimana mena naga iyatubu ana witi kanna yo mosomosona iyakasali kabo tem kanna yawasosi ikelegogon ipei ana lakawa mena yo mosomosona igabu mayau wedowedolina koina, mayaune nige ana kaba boitamou.”

Yoni Yeisu iyababitaoso

(Malika 1:9-11 yo Luka 3:21-22)

¹³ Kabo Yeisu Galili dedeina ilogabaen isaema Waila Yolidan koina yo iwaloiau Yoni koina iba, “Kuya-babitaosoyau.” ¹⁴ Na Yoni nuwanuwana Yeisu ana nuwatu ibui, mwa iba, “Inamwanamwamo temga kowa kuyababitaosoyau. Gubesi mwa kulaoma koliyau yakato yayababitaosowo?” ¹⁵ Mwa Yeisu kainana iyamaisa iba, “Yau yagu nuwatu inamwanamwa tem saugamo bwaite taginauli besiele, kaiwena Yaubada ana nuwatu tamuliya.” Kabo Yoni italim. ¹⁶ Yeisu ibabitaoso kabo igayosaema waila mena. Sanganane koina bulibuli itasoke yo Yaubada Yaluyaluwana igitai besiele bunetutu ilolobima koina. ¹⁷ Kabo kaina yabo ilobimaya bulibuli mena iba, “Bwaite natugu yamulolo lalakina koina yo yayaliyaya yawasosi kaiwena.”

4

Seitani Yeisu iwoyai

(Malika 1:12-13 yo Luka 4:1-13)

¹ Kabo Yaluyaluwa Tabuna Yeisu ilawan ule bwagabwaga mena na Seitani Yeisu itonan. ² Kaliyate poti yo boniyai poti Yeisu ikalakisiye nige ikekekan kaiwena mwa iguliyam lalakina. ³ Kabo Seitani ilaoma yo itonan iba, “Tem yawasosi kowa Yaubada Natuna kuwalo veku kolili na siyamala beledi.” ⁴ Yeisu kainana iyamaisa iba, “Buki Tabu ana walo bwaite besiele, ‘Tomo nige sowasowali beledimo sikan na yawasili silobai, bwaimwanamo Yaubada ana walo meuloina koina yawasili silobai.’” ⁵ Tabe Seitani Yeisu

ilawan yoi Yelusalema yo iseyan Nume Tabu kewa yawasosina mena. ⁶ Iwalo koina, “Tem yawasosi kowa Yaubada Natuna, ukwapusele-lobi, kaiwena Buki Tabu iba, ‘Yaubada kani iwalo aneloseyao kolili sigitekalatagiwo nimali mena sinapuiwo kisi kutalu veku mena na kaem kusibayanae.’”

⁷ Yeisu kainana iyamaisa iba, “Buki Tabu ana walo bwaite besiele, ‘Tabu Yeoba am Yaubada kutonatonan.’” ⁸ Seitani ikalai yoi ilawan koya kikinna mena yo kaba lolina meuloina yanuwa yaulina mena yo ali wasawasa meuloina iyakenayan. ⁹ Koina iwalolau iba, “Tem tutulim kutalu-sakonayan na kupwalou koliyau, bwaine ginauline meuloina kani yaeliwa koliwo.” ¹⁰ Yeisu kainana iyamaisa iba, “Seitani, kulowasi koliyau. Buki Tabu ana walo bwaite besiele, ‘Kupwalou Yeoba am Yaubada koina yo iya ibomamo koina kupaisowa.’” ¹¹ Kabo Seitani Yeisu ilogabaen yo aneloseyao silaoma Yeisu sisagui.

*Yeisu ana guguye iyatubu Galili dedeina mena
(Malika 1:14-15 yo Luka 4:14-15)*

¹² Saugana Yeisu ibenalan Yoni sipeiyako deli mena kabu ipileyoi ilau Galili. ¹³ Sauga kubwakubwana imiyamiya Nasaleta, kabu ilau Kapeneomi, Kalita Galili papalina mena bwaimwa siya susu Sebuloni yo susu Napitalai ali dedei mena. ¹⁴ Iyawatagili bwaite besiele na mesabana palopita Aiseya ana walo iyamala yawasosi. ¹⁵ Kaiwena beyabeyana iba, “Susu Sebuloni yo susu Napitalai ali dedei koina, dedei bwaine Kalita kana kamwasa imiyamiya koina, bwaine Yolidan salina mena dedei pwatana mena, yo Galili koina siya nige Yudiya tomoliyao sibaibaiwa simiyamiya, ¹⁶ yo siya simiyamiya boniboniyai koina naga kani mayale lalakina sigitai, yo siya simiyamiya boita lolonna mena kani mayale imwalisae kolili.”

¹⁷ Sauganane koina Yeisu ana guguye iyatubu iba, “Mumugamiu naenaeli kolili kwanuwabui kaiwena Yaubada ana kaba lolina kana sauga ikubwamako.”

*Yeisu togomana yoli esopali iyoganli
(Malika 1:16-20 yo Luka 5:1-11)*

¹⁸ Yeisu iyonayona Kalita Galili dekawana mena kabu togomana labui igitailli, yabo Saimoni iya esana Pita yo kanakava Anidulu. Ali yagida sigalagalayan kalita mena kaiwena bwaine ali paisowaele. ¹⁹ Iwalo kolili iba, “Kwamuliya koliyau na yakatububunagimiu komiu tomo kali toyakona.” ²⁰ Kabo sauganane koina ali yagida silogabaen yo simuliya koina. ²¹ Utulau yoi kabu tomo labui yoi igitailli, Yemesa mekanakava Yoni, siya Sebedi natunao. Me tamali simiyamiya waga mena, ali yagida sikatukatububu sabi gala. Kabo Yeisu yoli labuine iyoganli. ²² Sauganane koina ali waga yo tamali silogabaegili yo Yeisu simuliya.

*Yeisu iyakayakatai yo iguguguguye na tabe tokasiebwo iwoiwoisili
(Luka 6:17-19)*

²³ Yeisu Galili dedeina meuloina ilotakikilan kabu iyakayakatai ali nume tapwalolo kolili, Yaubada ana kaba lolina wasana namwanamwana iguguguguyeyan yo tomo ali kasiebwa uloi uloi iwoisili. ²⁴ Yeisu wasana itakikili Siliya dedeina meuloina koina kabu tomo tokasiebwo meuloili sikalailima, kasiebwa uloi uloi, siya sikamkamna lalakina, siya yaluyaluwa biki kolili, yo siya sikikiwasi, yo tabe siya yoli sitawalololi, meuloili iwoisili. ²⁵ Boda lalakina Yeisu siyamuli-kusuli. Silaomaya dedei Galili, dedei

Dekapoliya,* Yeluselema taon, Yudiya dedeina yo tabe Waila Yolidan dedei pwatana mena.

5

Yeisu iyakayakatai koya mena (Luka 6:20-23)

¹ Yeisu boda lalakina igitaili kabo ilau ikawasae koya mena yo imiyasio. Ana tobenaliyao silaoma simiya-takikilan,² kabo iyatubu iyakayakatai kolili yo bwaite besiele iba,³ “Siya tonuwalobi sikatai yaluyaluwali sibubutuma, Yaubada iwalo-muloloili yo Yaubada ana kaba loina kani silobai. ⁴ Siya ali toboita kana katekamkamna yo kana nuwanae kateli mena Yaubada iwalo-muloloili yo kani ikabi-yanuwadaumwalili. ⁵ Siya tonuwalobi yo mumugali bigana, Yaubada iwalo-muloloili. Ana waloyameli yanuwana kani silobai. ⁶ Siya nuwanuwasosili tem mumugana namwanamwana sikalai kateli mena, besiele toguliyam yo togalomagu nuwanuwali kan yo waila, Yaubada iwalo-muloloili. Kani mumugana namwanamwana koina yaluyaluwali iloyapowonli. ⁷ Siya kalikavao sikatekamkamna-yagili yo ali naenaena kolili sinuwatu-pwaikili Yaubada iwalo-muloloili. Kani ikatekamkamna-yagili yo inuwatu-pwaikili. ⁸ Siya kateliyao nige sibibiki Yaubada iwalo-muloloili. Kani Yaubada sigitai. ⁹ Siya tokabi-yanuwadaumwali Yaubada iwalo-muloloili. Kani ikawa-natu-wagili. ¹⁰ Siya kalomagigili koina kamkamna lalakina silobai mumugana namwanamwana kaiwena Yaubada iwalo-muloloili. Yaubada ana kaba loina kani silobai.

¹¹ Tem tomo sisinalimiu yo sikawa-naenae-yagimiu yo siyakamkamnamiu esagu kaiwena Yaubada kani iwalo-muloloimiu. ¹² Kwayaliyaya lalakina kaiwena maisamiu lalakina iyaele bulibuli mena kaiwena palopitao bagubagunali siyakamkamnali besiele komiu.

Komiu besiele kalita yo mayale (Malika 9:50 yo Luka 14:34-35)

¹³ Komiu ami paisowa yanuwa yaulina mena besiele kalita ana paisowa. Tem ana kaiwe yo kamnana imwawasi nige sowaswana taula-kalikalita yoi. Takatai nige ana paisowa ipapagan kabo tagabaen yo tomo siutugwalagwalai. Kabo wagite-kalatagimiu tabu komiu besiele kalita naenaena, sauga meuloina kwatolo kaiwe me ami meli Yaubada koina. ¹⁴ Komiu besiele mayale yanuwa yaulina mena. Tem yanuwa yabo imiyamiya koya pwatana mena kani tomo meuloili sigitai, nige sowana ikeno-wadam. ¹⁵ Nige sauga yabo tomo mayale sigabu kabo gulewa sikalai yo mayalene sikopwaiki. Kani sipei teibeli pwatana mena kabo mayalena mena nume kana tomiya meuloili simayale. ¹⁶ Besiele tabe komiu, ilonamwayagimiu tem ami mayalene, bwaimwana mumugamiu namwanamwana, iwedwedoli tomo manli mena na mesabana ami paisowa namwanamwana sigitai na Tamamiu bulibuli mena esana sitobalan.”

Yeisu ilaoma na mesabana Mosese ana loina ikawa-yawasosiyani

¹⁷ Tabu kwanunuwatui yakato yalaoma na Mosese ana loina yo palopitao ali yakayakatai yakele-gabaegili. Nigele. Yalaoma yakato ginauli meuloina beyabeyana siwalowegiliko siyamala yawasosi. ¹⁸ Yawalo yawasosi kolimiu, kanasiga bulibuli yo yanuwa yaulina naga kani simwawasi nige

* **4:25:** Dekapoliya kana bui yanuwa kikiuliyao kali baibaiwa sanaulu yo bwaite yanuwane kali logogon esana Dekapoliya

sowasowana loina ana walo yabo kikiuna ikwalalele kanasiga loinane meuloina Mosese ilelelene iyamala yawasosi. ¹⁹ Yaiya tem loina kikiuna yabo ilikwai yo tomo tupwalyiyo iyakenayagili siginauli besiele, tomone esana Yaubada kani ipeiatalu ana kaba loina koina. Na yaiya loina meuloina ibenalagili yo tomo iyakataili besiele, kabo esana Yaubada kani ikeleisinan ana kaba loina koina. ²⁰ Na yawalo kolimiu tem ami obiga nige Palisi yo loina kana toyakayakatai ali obiga inanamwanamwa-gabaen nige sowasowana kwalusae Yaubada ana kaba loina koina.

Yeisu iyakayakatai munamunai kaiwena

²¹ Wakataiyako, tomo bagubagunali ali sauga mena siyakayakatai besiele bwaite, 'Tabu tomo taunuyamate, yaiya tem tomo iunuyamate kani maisana ilobai.' ²² Na yau yawalo kolimiu, yaiya imunamunai kanakava koina kani maisana ilobai. Yaiya kanakava ikawa-naenae-yani kani Yudiya toloinao siyatalayan, na yau yawalo kolimiu, yaiya iwaloba, 'Kulukulum gaibuna' iya ilalau kaba silae koina yo iyaele mayau wedowedolina salina mena. ²³⁻²⁴ Kabo tem kulaoma nume tapwalolo koina nuwanuwam am mulolo kuwolena Yaubada koina, bwaine koina kunuwatu-kalatan yakato kamkava imunamunai koliwo ginauli yabo kaiwena, am mulolo kupei kaba pwaoli salina mena yo kulau naga mekamkava kwalolabin yo wakawa-elieliyam yoi, muli mena kabo kupileyoima na am mulolo kuwolena Yaubada koina. ²⁵ Tem tomo yabo iyakewaiwo yo nuwanuwana iyatalayagiwo, mwayamwayau kutonan kaiwe na mekamkava kwayadudulai. Tem nige sowasowana, kutonan yoi kamwasa mena na tem kuyadudulai na mesabana tabu ilalawagiwo kaba yatala koina kisi bwaine koina sipeiwo toyatala koina kabo toyatala ipeiwo pilisiman nimali mena na sipei-luseyagiwo deli mena. ²⁶ Yawalo yawasosi koliwo, tem sipei-luseyagiwo deli mena, nige sowana kuyawatagili kanasiga kam yaga meuloina kuyamaisaoli.

Gadosisi mumugana kaiwena

²⁷ Na kwabenalan Mosese ana loina bwaite, 'Tabu kamkava wainena uganaganawali koina.' ²⁸ Na yau yawalo kolimiu, yaiya tem sine yabo imankulakulai nuwanuwana sikeno iya katena mena iganawaliko sauganane koina. ²⁹ Tem manim ulaulam iyalopwanowo ukasigabaen. Inamwanamwa tem yom yabo isibayanaewo kutomgabaen, tabu yom meuloina ugagabaen mayau wedowedolina koina. ³⁰ Besiele tabe tem nima ulaulam iyalopwanowo kutomgabaen. Inamwanamwa tem yom yabo isibayanaewo kutomgabaen, tabu yom meuloina ugagabaen mayau wedowedolina koina.

Inawase kaiwena

(Madiu 19:9 yo Malika 10:11-12 yo Luka 16:18)

³¹ Mosese ana loina iwalo besiele bwaite, 'Yaiya tem nuwanuwana wainena iinawaseyan, baguna inawase letana ileleyatalu kabo iwolena sinene koina yakato iinawaseyanako.' ³² Na yau yawalo kolimiu, tem tomo wainena iganawali sowasowana wainena iinawaseyan. Na tem nige igaganawali nige sowana iinawaseyan kaiwena tem wainena isikotanan kani wainenane ikasole-panaisi, na taune ana pwanoli kaiwena wainena iyadidiga ilau yo saugana sinene ikasole-panaisi iya iyamala sine ganaganawalina. Besiele tabe tem tau yabo sinene ikasolanan ee iya tabe tau ganaganawalina.

Yeisu kawalulu-sae mumugana ikawa-naenae-yani

³³ Na kwabenalan yoi Mosese ana loina tomo bagubagunali kolili besiele bwaite, 'Tabu am kawalulu Yaubada manna mena kusosokeli, na uginaulili.'

³⁴ Na yau yawalo kolimiu, tabu sauga yabo ukakawalulu-sae bulibuli mena, tabu kuba, 'Kagu lulu bulibuli kaiwena Yaubada ana kaba miya bwaine koina.' ³⁵ Tabu kuba, 'Kagu lulu yanuwa yaulina kaiwena kaena kaba peina bwaite.' Tabu kuba, 'Kagu lulu Yelusalema kaiwena kin lalakina ana yanuwa iya.' ³⁶ Tabu ukakawalulu kulukulum koina kaiwena nige sowa-sowana kuboma itom yabo kulukulum mena kana koleya kubui nuwana imayale o iduba. ³⁷ Na iyamo tem ginauli yabo walo yawasosi kuba, 'O.' Na tem nigele kuba, 'Nigele.' Tabu am walo kueetulan kaiwena walo-etulan ilaomaya Seitani koina.

Tabu naenaena kwayayamaisa
(Luka 6:29-30)

³⁸ Kwabanelanako Mosese ana loina bwaite, 'Tem tomo yabo kanakava manna kaigeda isibayanae maisana iya tabe manna kaigeda isibayanae. Tem kanakava mwakana kaigeda ikoyabeku, maisana tabe mwakana kaigeda ikoyabeku.' ³⁹ Na yau yawalo kolimiu, tem tomo yabo iginauli naenaena koliwo, tabu kuyayamaisa. Tem tomo yabo papalim ulaulam mena ikoi, kabo kutagelakeile papalim gegebam kuwolena iunui yoi. ⁴⁰ Besiele tabe tem tomo yabo ipeiwo yatala mena yo yakato kam kwama ikalai, ee kuwolena yo tabe kam kabobo kuwolena besiele. ⁴¹ Tem tomo yabo iyadidigao na ana gogo ukele-sagui kwalau yanuwa yabo koina ilonamwayagiwo kutalamwagiwo tabe ukele-sagui yoi kwalau yanuwa yaboyoi koina. ⁴² Tem tomo yabo ginauli yabo ikawanoiyam waliwo kuwolena koina. Tabe tem tomo yabo am gogo yabo ikawanoiyam yakato naga iyapileyoi koliwo tabu kununuwai.

Kami tokalomagigiliwo kwamulolo kolili
(Luka 6:27-28,32-36)

⁴³ Na kwabanelan yakato tomo bagubagunali siba, 'Ami eliyamwao kwamulolo kolili, na kami tokalomagigiliwo wakalomagigi-lagili.' ⁴⁴⁻⁴⁵ Na yau yawalo kolimiu, kami tokalomagigiliwo kwamulolo kolili yo siya siyakamkamnamiu wakawanoi kaiweli, na mesabana komiu Tamamiu bulibuli mena natunao. Kaiwena iwalo dabwelo imwalisae yo imayale tomo naenaeli yo tomo namwanamwali kolili, yo tabe galewa iyawasa siya mumugali dudulaina yo siya mumugali naenaeli kolili. Yaubada ana mulolo meuloila takele-toyawai. ⁴⁶ Na tem kamikavaomo kwamulolo kolili nige sowa-sowana maisamiu Yaubada koina kwalobai, kaiwena tonaenaeli besiele takesi kali totano ali mulolo besiele komiu ami mulolo kamikavaomo, sibomamo simulolo kolili. ⁴⁷ Yo tem kamikavaomo wakawatoki kolili, gubesi ana namwanamwa? Nuwana nigele, kaiwena siya nige tomeli signauli besiele bwaite. Ilonamwayagimiu tem kami tokalomagigiliwo wakawatoki kolili tabe kaiwena komiu Yaubada ana tomoyao. ⁴⁸ Wagite-kalatagimiu yakato tem sauga meuloina komiu mumugamiu meuloina inamwanamwa besiele Tamamiu bulibuli mena mumugana inamwanamwasosi.

6

Gogo taolena tobubutuma kolili kaiwena

¹ Saugana tem ginauli namwanamwana yabo waginauli, tabu wagigin-auli tomo manli mena yakato ginauline namwanamwana sigitai. Tem waginauli besiele yakato tomo sitobalanagimiu Tamamiu bulibuli mena kani nige iyayamaisamiu. ² Kabo saugana tem gogo yabo kwaolena tobubutuma kolili, tabu kwayogayoga, besiele tomwakomwakota mumugali siya signauli besiele nume tapwalolo mena yo kamwasa mena kaiwena

nuwanuwali tomo sitobalanagili. Na yawalo yawasosi kolimiu maisaline meuloina sikalايako kaiwena tomo sitobalanagiliko. ³ Na tem gogo kuwolena tobubutuma kolili, tabu nimam gegebam ikakatai yakato nimam ululam gogo iyauyan. Tabu am eliyamwao namwanamwali am paisowa namwanamwana wasana sibebenalan. ⁴ Uginauli wadam mena. Tamam ginauli meuloili wadamwadamli igitailiko, kabo iya kani maisam iyeyawa.

*Yeisu ana yakayakatai kawanoi kaiwena
(Luka 11:2-4)*

⁵ Saugana tem wakawanoi tabu besiele tomo mwakomwakotali. Siya nuwanuwali sitotolo na sikawakawanoi nume tapwalolo yo kamwasa kolili, na mesabana tomo meuloili sigitaili. Na yawalo yawasosi kolimiu maisali meuloina sikalايako. ⁶ Saugana tem ukawanoi, kulusae am biliutusi mena, gamwa ukwausi kabo ukawanoi Tamam koina, iya nige tagigitai. Tamam ginauli meuloili wadamwadamli igitagitaili, kabo iya kani maisam iyeyawa. ⁷ Saugana ukawanoi, tabu walo bwagabwaga koina ukawawanoi besiele siya nige tomeli. Siya sinuwanuwatu yakato Yaubada ali kawanoi ibenalagili kaiwena ali kawanoi simamalawe. ⁸ Tabu komiu besiele siya. Nige naga wakakawanoi koina na Tamamiu ikatai-bagunayanako tawae nuwanuwamiu. ⁹⁻¹³ Kabo wakawanoi besiele bwaite, Tamamai kowa bulibuli mena, esam siyakasisiyan, mumugam ilobima, nuwam siyai yanuwa yaulina mena besiele siyai bulibuli mena. Kabona kamai kaliyate bwaitete kuyelima. Ama kabikabi sinae kulabinimai besiele kai kalabinili siya sikabiyanae kolimai. Yo imiyawa kuyakenayagimai woya koina. Kuleboimai yauyaule koina. Kaiwena kuboma am ginauli baibaiwali yo kowa ukaiwesosi yo kowa tubula am mayalena yo kan nige ilolotom. O, besiele.*

¹⁴ Tem kamikavao ali naenaena kolimiu kwanuwatu-pwaikili, kabo Tamamiu bulibuli mena ami naenaena tabe inuwatu-pwaikili. ¹⁵ Tem kamikavao ali naenaena nige kwanuwatu-pwaikili Tamamiu besiele ami naenaena kani nige inuwatu-pwaikili.

Yeisu ana yakayakatai guliyam kana kalakisiye kaiwena†

¹⁶ Saugana tem guliyam ikanmiu wakalakisiye kawanoi kaiwena, tabu manimiu kali koleya kwaula-yanayanaeli besiele tomwakomwakota siya manli kali koleya siula-yanayanaeli na mesabana tomo meuloili sigitaili yakato sitabu-wagili kekan koina. Na yau yawalo yawasosi kolimiu maisali meuloina sikalايako. ¹⁷ Na saugana komiu tem guliyam ikanmiu wakalakisiye kawanoi kaiwena, manimiu kwadeulili yo itomiyao kwasuwalili, ¹⁸ na mesabana tomo tabu sikakatai yakato guliyam wakalakisiyeyan. Tamamiu iya nige tagigitai, iyamo ikatai. Ginauli meuloina wadam mena waginagin-aullili ikatailiko, iya kabo maisamiu kani iyeyawa.

*Wasawasa bulibuli mena
(Luka 12:33-34 yo 11:34-36 yo 16:13)*

¹⁹ Tabu gogo wasawasa wakekelegogon kaiwemi uyanuwa yaulina mena kaiwena yanuwa yaulina mena ala gogo wasawasa naga wesoweso nuwana kakolosi nuwana naya sisibayanaeli, yo tokewali silusae yo sikewalili. ²⁰ Na bulibuli kana gogo wasawasa wakalai kaiwemi uyanuwa, kaiwena bulibuli mena

* **6:9-13:** Buki Tabu tolele-panaisi beyebeyali tupwaliyao walone bwaite “Kaiwena kuboma am ginauli baibaiwali yo kowa ukaiwesosi yo kowa tubula am mayalena yo kan nige ilolotom. O, besiele.” nige silelele. † **6:15:** Yudiya (Palisiyao) mumugali kekan sisikote kaliyate tupwali kaiweli na yakato sikawanoimo

wesoweso yo kakolosi yo naya nige sowasowana gogo wasawasane sisi-bayanaeli yo tokewali nige sowasowali silusae yo sikewalili. ²¹ Kaiwena toisabo dedei koina am gogo wasawasa imiyamiya kani yaluyaluwam yo katem simiyamiya koina yo sauga meuloina kunuwanuwatu kaiweli.

Manla besiele yola kana mayale

²² Manla besiele yola kana mayale. Tem manim inamwanamwa, kani yom meuloina imayale. ²³ Na tem manim inae, kani yom meuloina iboniboniyai. Tem yaluyaluwam kana mayale iboita yo iboniboniyai, kani boniboniyainane ilalakisosi koliwo.

Yaubada yo gogo wasawasa (Luka 12:22-31)

²⁴ Nige sowasowana tomo kaigeda ipaisowa toloina labui kolili. Kani yabo imuloloi, iobigai yo iyakasisyan, na yabo imunamunai-yani yo ikalomagigilan. Nige sowasowana yoli labuine kolili tapaisowa, Yaubada yo gogo wasawasa. ²⁵ Kabo yawalo kolimiu, tabu kwanuwanuwatusosi ami miyamiya kaiwena, tawae wakan yo tawae kwanuma, tabu kwanuwanuwatu yomiu kaiwena toisabo kaleko kwalikwa. Yawasila ginauli lalakina na kan yawasila kali sagumo. Yo tabe yola ginauli lalakina na kaleko yola kali sagumo. Walo yawasosi awa? ²⁶ Kwanuwatu man kaiweli, siya sievaeva, siya nige sipepelipeli, nige sikekelikeli, nige ali lakawa, na iyamo Tamamiu bulibuli mena iya igitekalatagili. Komiu ginauli lalakina Yaubada manna mena yo man nige ginauli lalakina besiele komiu, awa? Sauga meuloina iya inuwanuwatuila lalakina. ²⁷ Gubesi, yaiya luwamiu mena sowasowana yawasina kana sauga ikabi-yamamalawe tem sauga meuloina inuwanuwatusosi me ana kate wakaka? Nigele, awa? Kabo yawalo kolimiu, tabu me ami nuwapolowe. ²⁸ Besiele tabe, tawae kaiwena kwanuwanuwatu kaleko kaiwena? Wagitai mula lalali siya, Yaubada ana yamayamayale, sikin bubu mena siya nige sipapaisowa, nige ali kaleko ipapagan.

²⁹ Na yau yawalo kolimiu, walo yawasosi Kin Solomon ana kaleko wasawasana inamwanamwasosi. Na iyamo mula lalaline kali koleya sinamwanamwasosi kabo muli mena Kin Solomon ana kaleko wasawasana kana koleya. ³⁰ Kabo takatai Yaubada kawasi bubu mena kali gite namwanamwali iwolegikilo, kawasine kabona silala na bwaliga siweweka kabo sigabu mayau mena iwedoli, wa? Komiu kawasi lalali kwanamwanamwa-gabaegili. Tem Yaubada isaguli, walo yawasosi sowasowana isaguimiu na iyalikwamiu. Na tabu ami meli Yaubada koina ibebel. ³¹ Kabo tabu kwanuwanuwatu kwaba, ‘Tawae kani kakan?’ o ‘Tawae kani kanuma?’ o ‘Tawae kani kalikwa?’ ³² Siya nige simemeli ginauline bwaite besiele siloyaloyai. Tamamiu bulibuli mena ikataiyako ginauline bwaite kaba saguimiu. ³³ Na kwaloyai baguna Yaubada ana kaba lolina yo mumuga dudulaina kabo ginauline bwaite meuloina kani ietulanli kolimiu. ³⁴ Mwa koina tabu kwanuwanuwatu bwaliga kaiwena, kaiwena tawae iyawatagili bwaliga kolimiu iya iboma kana polowe ikalai yo iyadudulai. Kaliyate kaigeda kaigeda kana polowe imiyamiya, tabu polowene kwaeetulan yoi.

7

Kawanaenae mumugana walona (Luka 6:37-38,41-42)

¹ Tabu kamikavao wakakawa-naenae-yagili kisi Yaubada ikawa-naenae-yagimiu. ² Yaubada ana kawanaenae kolimiu kani besiele ami kawanaenae

kamikavao kolili. Tawae kwaolena kamikavao kolili iya kani iyeyawa kolimiu besiele. ³Tawae kaiwena mayau tasilina kumankulakulai kamkava manna koina na nige kunuwanuwatu mayau tuutuna lalakina manim mena? ⁴Tem mayau tuutuna lalakina imiyamiya manim mena na gubesi mwa kuwalone kamkava koina, ‘Mayau tasilina ukwelegabaen manim mena?’ ⁵Kowa tomwakota, baguna mayau tuutunane ukwele-gabaen kuboma manim mena kabo manim imayale na sowasowana mayaune tasilinane ukele-gabaen kamkava manna mena. ⁶Tabu ginauli yakayakasisina yabo kuwowolena bwauwa ikakan, kani itagelakele iletaiwo. Tabu ginauli yakayakasisina wagagabaen polo manna mena, kani idumuli-kalai yo isibayanae.

Tem takawanoi Yaubada koina kani iyeyama kolila
(Luka 11:9-13)

⁷“Wakawanoi Yaubada koina kani iyeyawa, kwaloyai kani kwalobai, wakipisi kani gamwa isoke kolimiu. ⁸Kaiwena yaiya ikawanoi kani ikalai, yaiya iloyai kani ilobai, yaiya ikipikipisi gamwa isoke koina. ⁹Tem yabo natuna ikawanoi kan kaiwena, gubesi, veku iwolena? Nigele. ¹⁰O tem ikawanoi iye kaiwena, weso iwolena? Nigele. ¹¹Tamala bulibuli mena ana olena inamwanamwasosi yo ilalakisosi tem siya sikawanoi koina kabo muli mena komiu tonaenaeli ami olena natumiyao kolili. ¹²Besiele tem tawae nuwanuwamiu tomo siginauli kolimiu, baguna waginauli besiele kolili. Walone bwaite Mosese ana lolina yo palopitao ali yakayakatai ibwagiligogon.”

Kamwasa labui
(Luka 13:24)

¹³“Gamwa kipakipana koina kwalusae. Tabu Seitani ana gamwa koina kwalulusae, kaiwena iwoyaila kaba silae koina. Walo yawasosi, kaba lusaenane imagaga yo kana lau imalamalae kabo tomo sibaibaiwa silaulau koina. ¹⁴Na yawasi kana gamwa ikipa yo kana lau ipolowe yo siya nige sibaibaiwa silobai.”

Toyakayakatai mwakomwakotali kaiweli
(Luka 6:43-44 yo 13:25-27)

¹⁵“Wagite-kalatagimiu tabu toyakayakatai mwakomwakotali kainali kwabebenalan. Silalaoma kolimiu kali koleya besiele sipi manamanasamli, na yaluyaluwali mena mumugali besiele bwauwa sokasokali. ¹⁶Tem ali paisowa uwena wagitai kabo wakataili. Oine kanna nige sowasowana takalai samasamali koina. Bosibosi kanna nige sowasowana takalai kedaba koina. ¹⁷Besiele tabe mayau namwanamwana kanna kamnana inamwanamwa, na mayau naenaena kanna kamnana inae. ¹⁸Nige sowasowana mayau namwanamwana iuwe kanna naenaena, yo nige sowasowana mayau naenaena iuwe kanna namwanamwana. ¹⁹Mayau meuloina siya kanliyao naenaeli sitomli yo sigabaegili mayau mena siwedoli. ²⁰Mwa koina toyakayakatai mwakomwakotali ali paisowa uwena wagitai kabo wakataili.

²¹Nige yakato tomo meuloili siya siwalo koliyau, ‘Guyau, Guyau’ na silusae Yaubada ana kaba lolina koina. Nigele. Yaiya Tamagu bulibuli mena ana nuwatu ipaisowai, iyamo ilusae. ²²Saugana tem kaliyete mwawamwasina iyawatagili, kani tomo sibaibaiwa siwalo koliyau siba, ‘Guyau, Guyau, esam mena Yaubada ana walo kawalo-masalan, esam mena yaluyaluwa biki katao-yawatagilagili yo tabe esam mena ginauli

kaba nuwapwanopwano kapaisowaili.’ ²³ Kabo kani yawalo kolili, ‘Nige yakakataimiu, kwalowasi, komiu tonaenaesosi.’ ”

Tonume-kabi labui. Ala wauwau yawasosi Yeisu ana yakayakatai kana muliya

(Luka 6:47-49)

²⁴ “Tem yaiya yagu walone ibenalan yo ipaisowai besiele, iya tomonane ana nuwatu idudulai kaiwena iya besiele tosonosonoga yabo ana wauwau namwanamwana igitesipwai veku yo vekune pwatana mena ana nume ikabi. ²⁵ Saugana galewa italu lalakina, yalubwasi ididi yo yaumai kaikaiwena itowa numene iunui na nige iguguli kaiwena tuki ali kaba tolo sikaiwe. ²⁶ Na tem yaiya yagu walone ibenalan mowoi yo nige ipaisowai besiele, iya tomonane ana nuwatu nige idududulai kaiwena iya besiele toyauyaule yabo ana wauwau naenaena igitesipwai dekawa yo dekawane koina ana nume ikabi. ²⁷ Saugana galewa italu lalakina, yalubwasi ididi yo yaumai kaikaiwena itowa yo numene iunui kabo iyui-yaguli yo itatagwaligwali kaiwena tuki ali kaba tolo sibelu.”

²⁸⁻²⁹ Saugana Yeisu ana walo iyemwawasi tomo meuloili kateli sipitali yo nuwali iyai ana yakayakatai kaiwena, kaiwena iyakayakatai me ana kaiwe, nige besiele loina kana toyakayakatai ali yakayakatai.

8

Yeisu tolepelo ikabi-namwanamwai

(Malika 1:40-45 yo Luka 5:12-16)

¹ Saugana Yeisu koya mena isaluluma boda lalakina siyamuli-kusuli. ² Tolepelo yabo ilaoma tutulina italu-sakonayan Yeisu manna mena kabo iba, “Guyau, tem am nuwatu besiele sowasowana ukwabinamwanamwaiyau.” ³ Yeisu nimana iyagayan yo tomone ikabitonan kabo iba, “O, nuwanuwagu yom inamwanamwa.” Kabo sauganane koina ana lepelo imwawasi yo inamwanamwa. ⁴ Mwa Yeisu iwalo koina, “Tabu tomo yabo ana wasa kuwowolena. Kulau topwaoli koina yo yom kuyakenayan. Na kupwaoli Yaubada koina tawae besiele kala loina Mosese koina mesabana tomo sigitaiwo yakato kunamwanamwako.”

Tokaleya kana tobaguna yabo ana meli

(Luka 7:1-10)

⁵ Saugana Yeisu ilusae Kapeneomi, Loma ali tokaleya kana tobaguna yabo ilaoma Yeisu koina kabo ikawanoi sagu kaiwena. ⁶ Iba, “Guyau, yagu topaisowa iyaele ikenokeno nume mena, yona itawalololi yo ikamkamna lalakina.” ⁷ Yeisu iba, “Talau na yakabi-namwanamwai.” ⁸ Tobagunane Yeisu kainana iyamaisa iba, “Imiyawa Guyau. Yau nige yagu namwanamwa ipapagan yakato kulaoma yagu nume mena. Na kuwalomo kabo yagu topaisowa inamwanamwa. ⁹ Na yakatai sowasowana uginauli besiele kaiwena yau yamiyamiya yagu tautaubalao lalakili ali loina yaulina mena yo yagu tokaleya simiyamiya yauligu mena. Tem yawalo tokaleya yabo koina, ‘Kulau,’ kani ilau, yo tem yawaloyoi, ‘Kulaoma’ kani ilaoma. Yo tabe tem yawalo yagu topaisowa koina, ‘Bwaite uginauli’ kani ipaisowai besiele.”

¹⁰ Saugana Yeisu walone bwaite ibenalan kabo katena ipitali yo iyaliyaya kaiwena tobagunane iya nige Yudiya yabo. Kabo Yeisu siya toyamulikusulina kolili iwalo iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, nige tomo yabo yalolobai Isileli dedeina mena ana meli kana lalaki besiele bwaite. ¹¹ Na yawalo kolimiu, siya nige Yudiya kani sibaibaiwa silaoma dabwelo ana kaba tunsae mena yo ana kaba sugu mena silusae bulbuli yo mekalikavao

Abelamo, Aisake yo Yakobo simiyasio yo sikekan toyawa. ¹² Na bwagana Isileli siya Yaubada ana waloyameli tomoliyao kani igabae-yawatagilagili boniboniyai luwana mena, na bwaine koina kani mwakali siyekalasi yo sivalavalam me ali kamkamna.” ¹³ Kabo Yeisu iwalo tokaleya kana tobaguna koina, “Kupileyo. Am meli kaiwena kani yaginauli besiele.” Kabo sauganane koina ana topaisowa inamwanamwa.

*Yeisu tomo sibaibaiwa ikabi-namwanamwaili
(Malika 1:29-34 yo Luka 4:38-41)*

¹⁴ Yeisu ilau Pita ana nume mena, yo bwaine koina igitai Pita wainena sinana ikenokeno, ikasiebwa yona iwedowedoli. ¹⁵ Yeisu nimana ilau kedulumane nimana ikabikalatan kabo wedowedoli imwawasi. Yo kedulumane itolo, yo iyatubu Yeisu igite-kalatan yo isagui. ¹⁶ Lolau molosi mena kabo siya yaluyaluwa biki silusae kolili, sibaibaiwa sikalailima Yeisu koina. Kabo iwalolau yaluyaluwa biki kolili iba, “Kwayawatagili”. Kabo sauganane koina yaluyaluwa biki siyawatagili. Yo tabe siya sikasiebwa iwoisili. ¹⁷ Ipaisowai besiele kabo palopita Aiseya ana walo Buki Tabu mena iyamala yawasosi iba, “Iya ala kasiebwa ikelegabaegili yo ala kamkamna ikalaili.”

*Tem Yeisu tamuliya tatalamwagila yawasosi
(Luka 9:57-62)*

¹⁸ Yeisu igitai boda lalakina simiya-takikilani kabo iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Talopanasi dedei yabo mena.” ¹⁹ Na sauganane koina lolina kana toyakayakatai yabo ilaoma koina yo iba, “Toyakayakatai, toisabo dedei koina kulalau kani yamuliya koliwo.” ²⁰ Yeisu nuwanuwana tomone ikatai yakato kana muliya ipolowe yo ikamkamna kabo iwalo koina iba, “Bwauwa ule kali gula simiyamiya, yo man siya sievaeva-keikeile kali noi simiyamiya na yau Tomo Natuna nige yagu kaba miya ipapagan na koina yakeno.” ²¹ Yo tabe tomo yabo, iya Yeisu ana tomuliya yabo iwalo koina iba, “Guyau, tamagu ana sauga imwawasi, tem baguna kutalamwagau na yalau yapei salai mena, kabo muli mena yapileyoima yamuliya koliwo.” ²² Na Yeisu iba, “Nigele, kumuliya kolyau, siya toboita kani ali toboita sipeili salai mena.”

*Yeisu yaumai yo bagolu iyamwanouli
(Malika 4:35-41 yo Luka 8:22-25)*

²³ Yeisu me ana tobenaliyao simwalisae waga mena, kabo sikuke. ²⁴ Sauganane koina yaumai kaikaiwena itowa kalita iyokoyoko kabo bagolu sisuwesuwe-likwa waga kalona mena. Na Yeisu ikenokeno. ²⁵ Ana tobenaliyao Yeisu siyanoi kabo siba, “Guyau, kusaguila, kikiunamo tasalili yo taboita.” ²⁶ Kabo iwalo kolili, “Tawae kaiwena kwamatausi? Ami meli nige ilalalaki.” Kabo itolo yo yaumai yo bagolu iyokoi-yagili iba, “Besi, kwamwanou.” Kabo simwanou yo daumwali lalakina. ²⁷ Tobenali meuloili kateli sipitali, siba, “Gubesi tomone bwaite. Yaumai yo bagolu ana walo tabe sibenalan.”

*Yaluyaluwa biki itao-yawatagilagili
(Malika 5:1-20 yo Luka 8:26-39)*

²⁸ Yeisu me ana tobenaliyao siulisi Gadala dedeina mena. Na bwaine koina tomo labui yaluyaluwa biki kolili simiyamiya. Sauga meuloina silokeikeile sitakitakikili salai kolili. Mumugali inaesosi. Yanuwa tomoliyao simatausagili, nige sowasowana tomo yabo ilokeikeile salaine kana kamwasa mena. Kabo tomo labuiwa Yeisu sigitai mwa silau koina. ²⁹ Na siyogayoga, “Yaubada Natuna kowa, gubesi na kulaoma kolimai? Yakato

bwaite sauga kuyakamkamnamai? Naga sauga yatala kana sauga.”³⁰ Na tupwana imamalawe kolili polo sibaibaiwa sidumudumuli sikekakekan kawasi koina.³¹ Kabo yaluyaluwa biki sikawanoi Yesu koina siba, “Tem kutao-yawatagilagimai, kuyawasamai kalau kalusae polone kolili.”³² Yesu iwalo kolili, “Kwalau.” Kabo siyawatagili tomo labuine kolili yo silusae polo kolili. Polo meuloili sisagena silau mala naenaena koina yo sikipusele kalita mena kabo sigalomwasi.³³ Siya polo kali togitekalatan tawae iyawatagili sigitai kabo sisagena silau yanuwa mena yo ginauli meuloina sigitai siwalo-masalagili yo tabe tomone siya yaluyaluwa biki simiyamiya kolili wasali siyawasayan.³⁴ Kabo tomo meuloili silaomaya yanuwa mena Yesu sabi gitaina. Saugana silobai sikawanoi tem ali dedei ilogabaen.

9

Yesu sowasowana tomo ali pwanoli inuwatu-pwaikili kabo tobelu yabo ikabi-namwanamwai

(Malika 2:1-12 yo Luka 5:17-26)

¹ Yesu imwalisae yoi waga mena yo ilopanaisi ipileyo ana yanuwa mena, Kapeneomi.² Kabo tomo tupwaliyao tobelu yabo, yona itawalololi me ana kaba keno sikalayama Yesu koina. Saugana Yesu ali meli igitai iwalo tobelune koina, “Natugu me am katepatu, am pwanoli kaiweli nuwatu-pwaiki kulobaiyako.”³ Na lolina kana toyakayakatai tupwaliyao sibomamo sibalabalamumu siwaloba, “Tomone ikawasewa Yaubada koina.”⁴ Yesu ali nuwatu ikatai kabo iwaloba, “Tawae kaiwena nuwatu naenaena kwanuwauwatuwi katemone mena?”⁵ Tem yawaloba, ‘Am pwanoli Yaubada inuwatu-pwaikili,’ walone imalamalae. Na tem yawaloba, ‘Kutolo yo kulau’ walone ipolowe. Kaiwena tem nige itotolo kani wakawa-mwakomwakotayagau.⁶ Mwa kani yaginauli kabo wakatai yau Tomo Natuna me yagu kaiwe yanuwa yaulina mena yo tabe sowasowagu naenaena yauwatu-pwaikili.” Kabo iwalo tobelune koina, “Kutolo, am kaba keno ukwalai yo kupileyo am nume mena.”⁷ Kabo tomone itolo, ana kaba keno imou yo ikalai ipileyo ana nume mena.⁸ Sauganane hoda sigitai kateli sipitali yo Yaubada sitobalani kaiwena sigitai Yaubada kaiwe lalakisosina iwolena Yesu koina.

Yesu Madiu iyogan

(Malika 2:13-17 yo Luka 5:27-32)

⁹ Yesu yanuwane ilogabaeni ilalau yoi kabo tomo yabo esana Madiu igitai ana kaba paisowa mena imiyasio imiyamiya. Iya ana paisowa takesi kana totano. Kabo iwalolau koina iba, “Kumuliyi koliyau.” Kabo Madiu itolo yo imuliyi koina yo silau ana nume mena.¹⁰ Yesu iyaele ikekakekani Madiu ana nume mena kabo takesi kana totano yo tonaenaeli sibaibaiwa silaoma mekalikavao Yesu yo ana tobenaliyao sikekani toyawa.¹¹ Palisi tupwaliyao sigite-lobai kabo sineli ana tobenaliyao kolili siba, “Tawae kaiwena ami toyakayakatai mekanakavao takesi kana totano yo tonaenaeli sikekan toyawa?”¹² Kabo Yesu walone ibenalan yo iba, “Namwanamwali genuwali towoiwoisi, na siya tokasiebwa ilonamwayagili towoiwoisi.¹³ Buki Tabu mena Yaubada iwaloba, ‘Yau nuwanuwagu katekamkamna yo mulolo, na genuwagu yakayakan kwapwaopwaoli-yagili.’ Naga kwalau na walone bwaite kana katai kwaloyai. Sibomamo ali nuwatu mena yakato siya sinamwanamwa Yaubada manna mena nige yalalaoma kaiweli sabi yoganli. Na yalaoma siya tolopwanoli Yaubada manna mena sabi yoganli.”

Loina beyabeyana yo Yesu ana loina nige sitotoyatoyawa

(Malika 2:18-22 yo Luka 5:33-39)

¹⁴ Kabo Yoni Toyababitaiso ana tobenaliyao silaoma Yeisu koina, sineli, “Kai mekamakavao Palisiyao guliya kakalakisiyeyan, sauga tupwali nige sowasowana kakekan. Mumugamai besiele. Na tawae kaiwena am tobenaliyao nige sigiginauli besiele?” ¹⁵ Yeisu iwalo, “Kasole soina kana sauga koina, tokasole tauna me ana elieliyamwao sikekan yo siyaliyaya lalakina. Nige sowana tolaoma sisikote kekan kaiwena tokasole tauna imiyamiya luwaluwali mena. Na saugana tokasole tauna ilogabaegili ilau kabo nuwali sinae yo nige sikekekan, guliya sikalakisiyeyan. ¹⁶ Nige sowasowana kaleko waluwaluna tupwatupwana takalai yo kwama beyabeyana koina tabwalui. Tem taginauli besiele, kaleko waluwaluna itabe-lulun kaleko beyabeyana yo itaigali lalakina. ¹⁷ Tabe besiele, nige sowasowana wain waluwaluna tasuwai kwapi kaba suwe beyabeyali kolili. Tem taginauli besiele kani wain waluwaluna isese isae na koina wain kwapi kaba suwene iyugali yo wainne imasuwe, labuine sinae labulabui. Bwaite nigele. Wain waluwaluna tasuwai kwapi kaba suwe waluwaluli kolili kabo yoli labuine sinamwanamwa.”

*Yeisu keduluma iwoisi yo gamasine ikeleyatoloyoi boita mena
(Malika 5:21-43 yo Luka 8:40-56)*

¹⁸ Saugana Yeisu iyaele iedeede kabo yanuwane kana nume tapwalolo kana tobaguna yabo ilaoma tutulina italu-sakonayani manna mena kabo iwalo, “Natugu sinena bwaite saugane koina iboita. Kulaoma nimam kupei yona mena na yawasina ivivila yoima.” ¹⁹ Kabo Yeisu itolo yo mekanakava silau yo ana tobenaliyao siyamuli-kusulili. ²⁰ Silalau kamwasa mena kabo sine kasikasiebwana yabo ilaoma Yeisu dagelana mena yo ana kaleko sopana ikabitanan. Sinene ana kasiebwa bwaite besiele. Bolime tuwelo kalona mena kwasinena ididididi na nagamo ididididi. ²¹ Ibomamo ana nuwatu mena iba, “Tem sowasowanamo kana kaleko yakabitanan kani yanamwanamwa.” ²² Yeisu itagelakeile sinene igitai kabo iwalo, “Natugu, ukwatapatu. Am meli ikabi-namwanamwaiwo.” Sauganane koina sine bwaimwa inamwanamwa, ana kasiebwa inwawasi.

²³⁻²⁴ Saugana Yeisu ilusae tobagunane ana nume mena igitaili boda lalaki sitalatala-wauwau yo tupwali igo siyuyui boita kana kilakilala. Kabo iwalo kolili iba, “Kwalowasi, gamasinene nige iboboita, na ikekenomo.” Na ana walone kaiwena simalumaluwan. ²⁵ Siwalo boda sikaisulu kabo Yeisu ilau ilusae biliutusi mena gamasine ana kaba keno koina yo ikabilau nimana mena, kabo gamasinene itolo. ²⁶ Kabo Yeisu ana paisowa wasana idebalala dedeinane meuloina koina.

Tomangibugibu labui Yeisu iwoisili

²⁷ Yeisu yanuwane ilogabaeni ilalau yoi kabo tomangibugibu labui siyamulikusuli yo siyogayoga, “Deibida Tubuna, ukwatekamkamna-yagimai.” ²⁸ Saugana ilusae nume mena tomangibugibu silaoma koina. Kabo ineli, “Gubesi, ami nuwatu yakato sowasowana manimiyao yayalalali?” Siwaloba, “O, besiele Guyau.” ²⁹ Kabo manli ikabitanagili yo iba, “Besiele ami meli kani iyawatagili kolimiu.” ³⁰ Mwa manli siyalalali. Kabo Yeisu iwalo kaiwe kolili, “Tabu tomo yabo ana wasa kwaolena.” ³¹ Na iyamo saugana silau Yeisu wasana siyadebalala dedei meuloina kolili.

Tomo yabo iya yaluyaluwa biki koina yo tabe memenana ipolowe nige sowasowana iedeede

³² Yoli labuine silaoko kabo tomo yabo yaluyaluwa biki koina nige kainana mwa sikalaiyama Yeisu koina. ³³ Kabo yaluyaluwa bikine itao-yawatagilani tomone koina kabo kainana ipei yo iedeede. Tomo meuloi kateli sipitali

yo siba, “Nige sauga yabo ginauli besiele bwaite kagigitai Isileli dedeina kalona mena.” ³⁴ Na Palisi siba, “Yaluyaluwa biki ali tobaguna ana kaiwe koina mwa yaluyaluwa bikine itao-yawatagilani.”

Topaisowa sibwaga

³⁵ Yeisu ilau ilotakikili yanuwa lalakili yo yanuwa kikiuli kolili. Yo iyakayakatai ali nume tapwalolo yo iguguye Yaubada ana kaba loina wasana namwanamwana yo tomo iwoisili kasiebwa uloi uloi kolili. ³⁶ Yeisu igitai bodane meuloili me ali nuwa-polowe yo tabe katekamkamnali, nige kali tosaugu yabo yo bodane kana koleya besiele sipi bodana nige kali togitekalatani, sisanasana wasana namwanamwana kaiwena. Kabo Yeisu ikatekamkamna-yagili, ³⁷ yo iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Tano ilalaki kanna imatuwa na topaisowa nige baibaiwali.* ³⁸ Kabo wakawanoi ala Guyau koina na topaisowa iyawasali silau tanone kanna silomwau.”

10

Yeisu tobenali yoli tuwelo iyawasali

(Malika 3:13-19 yo 6:7-13 yo Luka 6:12-16 yo 9:1-6)

¹ Kabo ana tobenaliyao yoli tuwelo iyoganli yo kaiwe iwolegili yakato yaluyaluwa biki sitao-yawatagilagili tomo kolili yo tabe siya kali kasiebwa uloi uloi siwoisili. ² Yoli tuwelone esaliyao bwaite besiele, Saimoni siwaloba Pita, yo kanakava Anidulu, Yemesa iya Sebedi natuna, yo kanakava Yoni, ³ Pilipi yo Batolomiu, Tomasi yo Madiu iya takesi kana totano, Yemesa iya Alipio natuna yo Tadiyasi, ⁴ Saimoni iya ilaomaya boda Selot* kolili yo tabe Yudasa Isikaliota iya naga kani Yeisu ikalomagigilani yo iyauyan tolinao kolili. ⁵ Yeisu ana tobenaliyao yoli tuwelone iyawasali yo kali loina iwolegili iba, “Tabu kwalalau siya nige Yudiya ali dedei koina, o tem Sameliya ali yanuwa kolili. ⁶ Kwalau siya boda Isileli ali sipi kwalakwalaleleli kolili. ⁷ Kwalau kwayakayakatai kwawaloba, ‘Yaubada ana kaba loina kana sauga ikubwamako.’ ⁸ Tokasiebwao kwawoisili, toboitao kwawalo sitoloyoi, tolepeloyao wakabi-namwanamwaili, yaluyaluwa biki kwatao-yawatagilagili. Ami kaiwe yaeyawa bwagabwagai, komiu besiele kwaolena bwagabwagai tomo kolili, tabu maisana. ⁹ Tabu mane gole yo siliba yo kopa kwatataulili ami pausi koina yo kwalolokalaili, ¹⁰ tabu kaleko kana tobwa kwalolokalaili ami laune kaiwena, tabu kae kana suma o ami sige o nuwana kwama labuina kwalolokalaili. Loina bwaitete yaeliwa kaiwena siya sagu silobai nimamiu mena ilonamwayagili siya tabe sisaguimiu.”

¹¹ “Saugana tem kwalusae yanuwa yabo koina, nuwana yanuwa lalakina o nuwana yanuwa kikiuna, tomo namwanamwana yabo kwaloyai tomone tem iyaliyaya kaiwemiu iya ana nume mena kani kwamiyamiya kanasiga kwalogabaen. ¹² Saugana kwalusae nume mena kwawalo kolili kwaba, ‘Miyamiya namwanamwana Yaubada iyeyawa kolimiu.’ ¹³ Tem tomo siya numene koina siyaliyaya kaiwemiu ami walo-mulolo imiyayai. Tem nige siyoyoganmiu tabu ami walo-mulolo kwawawalowen kolili. ¹⁴ Tem nige siyaliyaya kaiwemiu yo nige ami walo sibebenalan, kabo numene o tem yanuwane kwalologabaen kaemiu dekadekawana wakotatai-yani. ¹⁵ Yawalo yawasosi kolimiu, yanuwane kana tomiya kali maisa kani ilalak-isasi sauga yatala koina kabo muli mena Sodoma yo Gomola kali maisa.”

* **9:37:** Walone bwaite kana katai besiele, Tomo sibaibaiwasosi nuwanuwali sagu na topaisowa sibwaga * **10:4:** Bodane Selot siya nuwanuwali Loma sitawoili Yudiya dedeina mena

*Yeisu kana tomuliyayao kamkamna kani silobai
(Malika 13:9-13 yo Luka 21:12-17)*

¹⁶ “Kwabenali, yayawasamiu besiele sipi silalau bwauwa sokasokali luwali mena. Koinaele ilonamwayagimiu tem me ami katai manimiu itowa besiele weso yo mumugamiu bigana besiele bunetutu. ¹⁷ Wagitekalatagimiu kaiwena tomo tupwali kani sikalaimiu sipeimiu yatala koina yo maina kolokololona sikalai koina sisapimiu ali nume tapwalolo kolili. ¹⁸ Esagu kaiwena kani sikalaimiu yo sipeimiu toloinao yo kin manli mena, na mesabana wasa namwanamwana kwayawasayan kolili yo siya nige Yudiya tomoliyao kolili. ¹⁹ Saugana sikalaimiu yatala kaiwena tabu kwanuwanuwatu tawae kani kwawalowen. Kaiwena sauganane koina, tawae kani kwawalowen Yaubada kani walone iyeyawa. ²⁰ Kaiwena walone bwaite kani kwaededede-yani, nige besiele kwaboma ami edededede, na Tamamiu Yaluyaluwana imiya kolimiu yo iya iededede.”

²¹ “Tomo kanakava kani iwalo-masalan yo iyauyan toloinao kolili sabi unuyamatena. Tamana kani iginauli besiele tabe natunao kolili. Gagagili kani sitolo sinaliyao yo tamaliyao sikalomagigi-lagili sietalapili-yagili kabo siwolegili toloinao kolili sabi unuyamateli. ²² Esagu kaiwena kani tomo meuloili sikalomagigi-lagimiu. Na yaiya tem itolo kaikaiwe kanasiga ana kaba mwawasi koina kani lebo ilobai. ²³ Saugana tem siyakamkamnamiu yanuwa yabo koina yanuwane kwayabubu-gabaen na kwalau yanuwa yaboyoi koina. Yawalo yawasosi kolimiu, ami paisowa kani nige kwaemwawasi Isileli ali yanuwa meuloina kolili kabo Tomo Natuna ilaoma. ²⁴ Tosikulu ana toyakayakatai nige sowana ilalaki-gabaen, besiele topaisowa ana taubala nige sowana ilalaki-gabaen. Komiu yagu melumeluwo mwa koinaele komiu tabe kani kamkamna kwalobai. ²⁵ Ilonamwayan tem tosikulu besiele ana toyakayakatai yo topaisowa besiele ana taubala. Yau nume tanuwagana, na siwalo yakato yau Bepelisibubi, kabo komiu yagu nume kana tomiya, kani esa naenaesili sipeiliwa kolimiu.”

*Nige sowasowana tomo yabo tamatausan
(Luka 12:2-9)*

²⁶ “Siya analiyao sikawa-naenae-yagimiu tabu kwamamatausagili, kaiwena ginauli kaukausili Yaubada kani isokeli yo ginauli wadawadamli kani iyamayaleli. ²⁷ Tawae kani yawalowen wadam mena kolimiu, kwawalowen mayale mena. Tawae kani yabalamumuwan tenamiu mena, kwayoga kaikaiwe boda manli mena. ²⁸ Tomo nige sowana yaluyaluwala siunuyamateli, sowasowalimo yola siunuyamateli mwa tabu kwamamatausagili. Na kwamatausiya Yaubada koina iya sowasowana yola yo yaluyaluwala isibayanaeli mayau wedowedolina koina.”

²⁹⁻³⁰ “Yaubada ginauli meuloina kaiwemiu ikatai yo inuwanuwatuimiu. Kaba gite bwaite kani yawalowen. Kitekitele sibaibaiwasosi yanuwa yaulina mena. Tem tomo nuwanuwali sigimwalaili maisali sikikiusosi nuwana kitekitele labui toeya kaigeda, wa? Siya ginauli kikiuli, na iyamo tem kitekitele yabo ibeku bwatano mena Tamala ikataiyako, kaiwena Yaubada ginauli meuloina ikatai. Na komiu tomeliwu ginauli lalakisosina yo inuwanuwatuimiu. Itomiu kaigeda kaigeda kana baibaiwa iyasili-woliyako. Walo yawasosi, iya sowasowana igite-kalatagimiu. ³¹ Koinaele tabu kwamamatausi, komiu tomeliwu maisamiu ilalakisosu kabo muli mena kitekitele meuloili simiyamiya yanuwa yaulina mena maisali. ³² Tem yaiya iwalo-masala tomo manli mena yakato iya yagu tomo, yau tabe kani tomonane esana yakeleisinan Tamagu manna mena bulibuli mena. ³³ Na yaiya tomo

manli mena iuvalayagau yau tabe kani yauvalayan Tamagu bulibuli mena koina.”

Yeisu kaiwena tomo kani sikalomagigi-lagila
(Luka 12:51-53 yo 14:26-27)

³⁴ “Tabu ami nuwatu yakato yalaoma yanuwa yaulina mena na ami miya daumwali kani yaginauli. Nigele, na kani tomo ali miya kalekaleya iyawatagili. ³⁵ Yagu laoma mulina mena kani tomo ali miyamiya yayakasali, tau ikalomagigili tamana koina, sine ikalomagigili sinana koina, tau wainena ikalomagigili lawana koina. ³⁶ Tomo yabo kana tokalomagigiliwo kani silaomaya totounao kolili.”

³⁷ “Yaiya tamana o nuwana sinana ikatekamkamna-yagilisosi kabo muli mena yau, bwaimwa iya nige yagu boda. Yaiya natuna tem tau o sine, ikatekamkamna-yagilisosi kabo muli mena yau, bwaimwa iya nige yagu boda. ³⁸ Yaiya tem kana kelose nige ikakalai yo imumuliya koliyau, ee nige sowana tawalo iya yagu boda. ³⁹ Yaiya tem yawasina inuwai kaiwegu kani yawasina miyamiya yainane igabaen. Yaiya tem yawasina igabaen kaiwegu yawasina miyamiya yaina kani ilobai.”

Tem Yaubada ana topaisowao tasaguili
(Malika 9:41)

⁴⁰ “Yaiya tem iyoganmiu tabe yau yo kagu toyawasa iyoganmai. ⁴¹ Yaiya Yaubada ana tosagenawasa iyogan kaiwena iya Yaubada ana tosagenawasa, kani maisana ikalai besiele Yaubada ana tosagenawasa maisana. Yo tabe yaiya tomo dudulaina iyogan kaiwena iya tomo dudulaina kani maisana ikalai besiele tomo dudulaina maisana. ⁴² Yawalo yawasosi kolimiu, tem tomo yabo kagu tomeli waluwaluna isagui kaiwena iya yagu boda yabo, tomonane iya maisana kani ilobai, bwagana ana sagune ikikiu.”

11

¹ Yeisu ana tobenaliyao yoli tuwelo ikabiyakaiweli imwawasi yo yanuwane ilogabaen ilau dedei Galili yanuwaliyao kolili na tem iyakayakatai yo iguguye.

Yoni Toyababitaiso ineli tem Yeisu iya Mesaiya o nigele
(Luka 7:18-23)

² Na Yoni Toyababitaiso iyaele deli mena, Keliso ana paisowa wasana ibenalan na inuwalabulabui kabo Yoni ana tomuliyayao tupwali iyawasali Yeisu koina. ³ Sineli koina siba, “Kowa Mesaiyawa Yoni iwalowalowegiwowa kowa bwaite o nuwana naga ilalaoma?” ⁴ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Kwapileyoi Yoni ana wasa kwaolena tawae kwabenalan yo wagitai, ⁵ tomangibugibu manli iyalalali, siya kaeli naenaeli silokeikeile, tolepeloyoli sinamwanamwako, totenakola sibenaliko, toboita sitoloyoiko yo to-bubutuma wasa namwanamwana kana katai sibenaliko. ⁶ Yaiya tem nige inunuwa-labulabui kaiwegu Yaubada iwalo-muloloi.”

Yeisu iedeedede Yoni kaiwena
(Luka 7:24-35)

⁷ Yoni ana tobenaliyao sipipileyoi kabo Yeisu iyatubu iedeedede boda kolili Yoni kaiwena. Iwaloba, ⁸ Tauna kona Yoni Toyababitaiso ule bwagabwaga mena imiyamiya tomo iyabayababitaisoli yo komiu kwalau koina. Na sauganane koina tawae nuwanuwamiu wagitai? Nige kwalalau yakato tomo dabadabeuna wagitai. Kaiwena tomo dabadabeuna iya besiele lei liguna yaumai iyuiyui-kalakalai. Na Yoni iya nige besiele, wa? ⁸ Tem nigele tawae nuwanuwamiu wagitai? Nuwana tomo yabo kaleko

namwanamwana ilikwa? Nigele, kaiwena siya kaleko namwanamwali silik-wali simiyamiyaya kin ali nume mena. ⁹ Na tawae nuwanuwamiu wagitai? Nuwana palopita yabo? Yawalo kolimiu, walo yawasosi Yoni iya palopitao bagubagunali ilalaki-gabaegili. ¹⁰ Yoni kaiwena mwa Yaubada iwalo-masalan palopita gamwana mena iba, 'Yagu tosaenawasa kani yayawasa-bagunayan na iya am kamwasane ikatububun kaiwem.' "

¹¹ "Yawalo yawasosi kolimiu, yanuwa yaulina kana tomiya bagubagunali yo kanasiga kabona meuloili Yoni Toyababitaiso ilalaki-gabaegili. Na yaiya esana ikikiusosi Yaubada ana kaba loina koina, iya Yoni ilalaki-gabaen. *

¹² Iyatubu saugana Yoni iyakayakatai kanasiga kabona, tomo kaikaiweli siya kaleya kali toyatuyatubu sikaleya Yaubada ana kaba loina koina, sitonatonan yakato sikalai. ¹³⁻¹⁴ Mosese ana loina yo palopitao meuloili Yaubada ana kaba loina ana laoma siyawayasan kanasiga kabona, bwaite Yoni ana sauga mena. Yo sipalopalopisai siwaloba, 'Ilaitiya kani ipileyoima.' Tem ali palopisai kwameliyan yau yawalo kolimiu Yoni bwaite iya Ilaitiyanaele. ¹⁵ Tem metenamiu, ilonamwayagimiu yagu walone kwabenali-kalatagili.

¹⁶ Yaso bwaite nuwanuwali yakato Yudiya mumugali besiele kai kamuliya. Toisabo kaba gite yawalowen ami kaba nuwamayale yaso bwaite kaiwena? Siya besiele gagagili simiyasio kaba gimwala mena siyogayoga kalikavao kolili siba, ¹⁷ 'Kasole kana igo kayui na komiu nige kwaseselo, boita walina kawaliyan na komiu nige kwavavalam.' ¹⁸ Na yaso bwaite kaliyate kabona besiele gagagili kaiwena Yoni ilaoma yo guliyam ikalakisiyeyan kawanoi kaiwena yo oine nige inunuma, na iyamo yaso bwaite siba, 'Ikabakabaleya.' ¹⁹ Yo yau Tomo Natuna yalaoma yakekan yo yanuma kabo yasone bwaite siba, 'Tomone iya token kalakalabili yo tonuma kalakalabili, iya takesi totano yo tonaenaeli ali eliyam.' Na yau yawalo kolimiu yakato sonoga yawasosi ilaomaya Yaubada koina yo naga uwena tagitai kabo sonogane takawa-yawasosiyam."

Yanuwa bwaite mumuga naenaena kana maisa iwolegili

(Luka 10:13-15)

²⁰ Yeisu iwaloalwo yanuwane kaiweli, bwagana siya ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa iginaulili kaloli mena yo sigitaili na iyamo nige sinunuwabui kabo ikawa-naenae-yagili ali kololo kaiwena. ²¹ Iwaloba, "Ee komiu tomo Yudiya kwamiyamiya yanuwa Kolasin koina, katekamkamnamiu, bwaliga kani kwasilae. Ee tabe Betesaida, katekamkamnamiu, bwaliga kani kwasilae. Tauna kona ginauli kaba nuwapwanopwano yaginaulili luwamiu mena, na nige kwanunuwabui. Tem ginauli kaba nuwapwanopwanone yaginaulili siya nige Yudiya tomonliyao manli mena besiele Taiya yo Saidoni luwali mena kani mwayamwayau kwauya kwamana sikwamai yo kau koina simiyasio yo sinuwabui. ²² Taiya yo Saidoni Yaubada kani isikotanagili kaiwena siya toyauyaule yawasosi. Na yawalo kolimiu, yatala kana kaliyate koina, komiu maisamiu ipolowesosi kabo muli mena Taiya yo Saidoni kali maisa."

²³ "Gubesi komiu Kapeneomi? Nuwana ami nuwatu yakato Yaubada esamiu ikeleisinan bulbuli mena? Nigele. Kani ipei-yatalumiu, kwalobi molosi gun mena. Tauna kona ginauli kaba nuwapwanopwano yaginaulili luwamiu mena wagitailiko na nige kwanunuwabui. Kaba gite yabo kani yaeyawa yakato wakatai komiu toyauyaulesosi yo katemiu sikololososi. Tem yau yamiyamiya Abelamo ana sauga mena yo ginauli kaba nuwapwanopwanone, bwaimwa yaginaililiko manimiu mena, yaginailili yoi

* **11:11:** Bwaite koina Yeisu Yoni Toyababitaiso ipeiyatalu kaiwena ana nuwamayale Mesaiya kaiwena ikikiu, mwa kaiwena inuwalabalubui

Sodoma manli mena kani mwayamwayau sinuwabui yo Yaubada ana munamunai siyabubu-gabaen kabo tubuliyao simiyamiya ilaoma sauga kabona koina. ²⁴ Na yawalo kolimiu, yatala kana kaliyate koina, komiu kami maisa ipolowesosi kabo muli mena Sodoma kali maisa.”

Kwalaoma koliyau na yayakaiyawasimiu

(Luka 10:21-22)

²⁵ Sauganane koina Yeisu ikawanoi Yaubada koina iba, “Tamagu, kowa bulibuli yo yanuwa yaulina ali Guyau, yatobalanagiwo kaiwena am kaba loina kana katai kuwadam tosonoga yo tokatai kolili na kuyamayaleyako siya nige tosonoga kolili. ²⁶ Walo yawasosi Tamagu, kaiwena am nuwatu besiele uginauli.” ²⁷ Ana kawanoi imwawasi kabo iwaloba, “Katai meuloina Tamagu iyeyamako koliyau yo yayamayaleyako tomo kolili. Nige yabo ikakataiyau iyamo Tamagu, yo nige yabo Tamagu ikakatai yaumo Natuna, yo tabe siya yagitesipwaili. ²⁸ Komiu analiyao me kami polowe yo tabe komiu yomiu sibelubelu kwalaoma koliyau kabo yayakaiyawasimiu. ²⁹ Kayakayale bwaite yaeyawa wakalai yo mumugagu kwamuliya kaiwena yau tonuwalobi yo mumugagu bigana, kabo yaluyaluwamiu kaiyawasi silobai. ³⁰ Kaiwena kayakayale bwaite yaeyawa imalamalae yo ketauli bwaite yaeyawa nige ipopolowesosi.”

12

Yeisu iya Sabati kana guyau

(Malika 2:23-28 yo Luka 6:1-5)

¹ Mulina mena kaliyate sabati yabo koina Yeisu ilusae witi kana tano mena. Ana tobenaliyao siguliyam kabo siyatubu witi kanna sikibwali yo sikekan. ² Saugana Palisi sigitaili kabo siwalo Yeisu koina siba, “Ugitai, am tobenaliyao sabati kana loina silikwai.” ³⁻⁴ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Saugana Kin Deibida me ana eliyamwao siguliyam silusae Yaubada ana nume mena kabo beledi yakayakasisina sikalai yo sikan. Walo yawasosi Mosese ana loina silikwai kaiwena loinane iwalo yakato topwaolimo sikan. Nuwana Deibida edeededena nige kwanunuwatu-kalatan. ⁵ Mosese ana loina Buki Tabu mena iba, ‘Saugana sipaipaisowa Nume Tabu koina topwaoli sabati kaigeda kaigeda sabati kana loina silikwai na Yaubada nige ikakawa-naenae-yagili.’ Nuwana walone nige kwayayasili. ⁶ Na yawalo kolimiu, yabo iyaele bwaite, iya Nume Tabu esana ilalaki-gabaen. ⁷ Yaubada iwalo palopita gamwana mena iba, ‘Yau nuwanuwagu katekamkamna yo mulolo, na genuwagu yakayakan kwapwaopwaoli-yagili.’ Tem walone bwaite kana dudulai kwanuwa-mayaleyan, kani nige sowasowana siya nige ali nae ipapagan wakakawa-naenae-yagili. ⁸ Kaiwena yau Tomo Natuna sabati kana Guyau.”

Sabati yabo koina Yeisu tomo nimana belubeluna ikabi-namwanamwai

(Malika 3:1-6 yo Luka 6:6-11)

⁹ Yeisu yanuwane ilogabaen yo ilau yanuwa yaboyoi koina kabo ilusae ali nume tapwalolo mena. ¹⁰⁻¹³ Palisi nuwanuwali Yeisu kaba yakewaina sigin-auli kabo sineliyan, “Ala loinane gubesi ana walo? Sowasowana tomo yabo takabi-namwanamwai kaliyate sabati koina o nigele?” Kainali iyamaisa iba, “Tem komiu yabo me ana sipi yo kaliyate sabati koina sipine ibeku-lobi gula mena kani gubesi tomone ana pagapaganna? Kani ilau sipine ikabi-kalatan yo gulane koina itabe-seyan. Sipi ginauli lalakina na iyamo tomo ginauli lalakisosina. Koinaele, sowasowana ginauli namwanamwana taginauli kaliyate sabati koina.” Na nume tapwalolone koina tomo yabo iyaele

imiyamiya nimana belubeluna. Kabo Yeisu iwalo tomone koina, “Nimam kutu.” Sauganane koina nimana iutu mwa inamwanamwa besiele nimana labuinane. ¹⁴ Kabo Palisi me ali munamunai siyawatagili sinuwanuwatu toisabo kamwasa koina na Yeisu siunuyamate.

Yeisu iya Yaubada ana topaisowa

¹⁵ Yeisu Palisi ali nuwatu ikataiyako kabo yanuwane ilogabaen. Tomo sibaibaiwa siyamuli-kusuli yo ali tokasiebwa ikabi-namwanamwaili, ¹⁶ yo iwalo-kausili tabu wasana siyayadebalala. ¹⁷ Iginauli besiele kabo Yaubada ana walo bwaite palopita Aiseya iwalo-masalan iyamala yawasosi. ¹⁸ Yagu topaisowa bwaite iya yagitesipwai, yamulolo lalakina yo yayaliyaya, kani Yaluyaluwagu yapei koina yo iya yagu lolina dudulaina iyawasayan tomo meuloili kolili. ¹⁹ Kani nige igagamwapakiki yo tabe nige itatalawauwau, nige sowana iedeedede boda kolili kamwasa mena kainana lalakina mena. ²⁰ Kani nige lei welawelaina itatabe-golu yo kani nige odam kibukibuna itatabe-yamate.* Kani ipaisowa mumuga bigana koina kanasiga Yaubada ana lolina dudulaina iyawatagili yanuwa yaulina mena. ²¹ Iya esana mena kani tomo sibaibaiwa ali meli sipei.’

Palisi siwalo yakato Yeisu ana kaiwe ilaoma Seitani koina (Luka 11:14-23 yo 6:43-45)

²² Tomo tupwaliyao tomo yabo siyoganama man gibugibuna yo nige kainana ipapagan, kaiwena yaluyaluwa biki imiyamiya koina. Yeisu iwoisi kabo tomone iedeedede yo manna silala. ²³ Tomo meuloili Yeisu ana paisowa kaiwena kateli sipitali, kabo siwaloba, “Gubesi, nuwana iya Me-saiya bwaimwa Deibida tubuna?” ²⁴ Na saugana Palisi walone sibenalan siba, “Dimoni ali tobaguna Bielisibubi ana kaiwe koina mwa yaluyaluwa biki itao-yawatagilagili.”

²⁵ Yeisu ali nuwatu ikataiyako kabo iwalo Palisi kolili iba, “Tem kaba lolina yabo iigali boda labui kolili kabo siboma siekalekaleya-yagili kabo kaba loinane kani itatagwaligwali imwawasi. Tabe besiele tem yanuwa yabo o nuwana susu yabo siwalei boda labui kani nige sikakaiwe. ²⁶ Besiele tabe, tem Seitani iboma ana boda itao-yawatagilagili, ee iboma ikaleyaili kabo ana kaba lolina kani imwawasi. ²⁷ Kwawalo yakato Bielisibubi ana kaiwe koina yaluyaluwa bikine yatao-yawatagilagili. Tem kwawalo besielene kabo yaiya ana kaiwe koina na komiu ami tomuliya yaluyaluwa biki sitao-yawatagilagili? Ee, kani ami tomuliya nuwatu bwaite sikawana-naena-yani na ami lopwano siwalo-masalan kolimiu. ²⁸ Na tem Yaubada Yaluyaluwana ana kaiwe koina yaluyaluwa bikine yatao-yawatagilagili kabo Yaubada ana kaba lolina ilaomako kolimiu.”

²⁹ “Seitani iya besiele tomo kaikaiwena. Nige sowasowana tomo yabo ilusae tokaikaiwene ana nume mena yo ana gogo ikalaili, awa? Na tem baguna tokaikaiwene tapan-kalatan kabo sowasowana ana nume mena talusae na gogo takewalili.”†

³⁰ “Yaiya nige yagu boda iya kagu tokalomagigili. Yaiya tem nige mekaukava kapaipaisowa iya boda kana toyakasa yo tosiyanae. ³¹ Yawalo kolimiu tem yaiya mumugana naenaena iginauli yo tem iwalo-bwagabwaga

* **12:20:** Kana bui bwaite besiele. Siya tomo yaluyaluwali sibelu kani nige isisikotanagili † **12:29:** Tomangibugibune iya Seitani ana gogo na saugana Yeisu tomangibugibune iwoisi kana koleyaa besiele Yeisu Seitani ana gogo ikewali

yo Yaubada isinali, sowasowana ana naenaena bwaite Yaubada inuwatu-pwaiki. Na tem yaiya iwalo-bwagabwaga yo Yaluyaluwa Tabuna isinali, bwaitete Yaubada kani nige inunuwatu-pwaiki. ³² Tem yaiya Tomo Natuna ikawa-naenaeni sowasowana ana naenaenane bwaite Yaubada inuwatu-pwaiki. Na yaiya Yaluyaluwa Tabuna ikawa-naenaeni ana naenaenane bwaite Yaubada kani nige inunuwatu-pwaiki, bwaite saugane yo sauga ilalaoma koina.”

³³ “Tem mayau namwanamwana, ee kanna inamwanamwa. Tem mayau naenaena, ee kanna naenaena. Tem kanna tagitai kabo mayaune takatai tem namwanamwana o tem naenaena. ³⁴ Komiu Palisi besiele weso. Komiu tomo naenaeni kabo nige sowasowamiu edeedede namwanamwana kwaeedeedede-yagili, nigele molosi. Tawae katena mena imiyamiya ikalapowon masumasuwe ee kani tomo ieedeedede gamwana mena. ³⁵ Tomo namwanamwana ginauli namwanamwana iwalowen besiele ginauli namwanamwana katena kalona mena ipeigogonan. Tomo naenaena ginauli naenaena iwalowen besiele ginauli naenaena katena kalona mena ipeigogonan. ³⁶ Na yawalo kolimiu, yatala kana kaliyate koina kani tomo kaigeda kaigeda yatala ilobai edeedede bwagabwaga meuloina iwalowenako kaiweli. ³⁷ Tem ami walo, walo namwanamwana kani Yaubada ikawa-namwanamwa-yagimiu. Na tem ami walo, walo naenaena kani Yaubada ikawa-yauyaule-yagimiu.”

Tomo nuwanuwali ginauli kaba nuwapwanopwano yabo sigitai (Malika 8:11-12 yo Luka 11:29-32)

³⁸ Kabo Palisi yo loina kana toyakayakatai tupwaliyao siwalo koina siba, “Toyakayakatai, nuwanuwamai ginauli kaba nuwa-pwanopwano yabo kupaisowai kagitai.” ³⁹ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Yaso naenaena komiu, nige kwamiyamiya Yaubada koina kabo nuwanuwamiu ginauli kaba nuwapwanopwano yapaisowai kaiwemi. Na kani nige ginauli kaba nuwapwanopwano yabo yaeyawa, bwaimwanamo bwaite iyawatagili palopita Yona koina. ⁴⁰ Besiele kaliyate yaiyona yo boniyai yaiyona Yona imiyamiya iye lalakina diyana kalona mena, besiele tabe kaliyate yaiyona yo boniyai yaiyona yau Tomo Natuna kani yamiyamiya bwatano kalona mena. ⁴¹ Kaliyate yatala koina tomo Ninibe kani sitolo sikawa-naenaenyagimiu, kaiwena sauga beyabeyana koina Yona ana guguye sibenalan kabo mumugali naenaena koina sinuwabui. Na yawalo kolimiu, yabo iyaelete bwaite, iya Yona ana guguye ilalaki-gabaen. ⁴² Kaliyate yatala koina Seba ali toloina lalakina sine yabo (kuin) kani itolo yo ikawa-naenaenyagimiu kaiwena sauga beyabeyana koina ilaoma kelamamalawe koina nuwanuwana Kin Solomoni ana sonoga ibenalan. Na yawalo kolimiu, yabo iyaelete bwaite, iya Kin Solomoni ana sonoga ilalaki-gabaen.”

Yaluyaluwa biki ali yawatagili yo ali pileyoyimoyoi (Luka 11:24-26)

⁴³ “Saugana yaluyaluwa biki iyawatagilima tomo yabo koina, yaluyaluwane ule bwagabwaga mena itakitakikili ana kaba kaiyawasi iloyaloyai, na nige yabo ilolobai. ⁴⁴ Mwa iba, ‘Kani yapileyoi naga tomone koina bwaine yalogabaeniwa.’ Saugana ipileyoi igitai tomone katena besiele nume yabo sikuyayako yo sikatububu-nonowaiyako, nige yabo kalona mena imiyamiya. ⁴⁵ Kabo ilau yo ana tali yaluyaluwa naenaeni kolili kali baibaiwa seben tabe ikalaili siya mumugali naenaesosili, kabo mekanakavao silusae yo simiyamiya tomone katena koina. Tomone ana miyamiya bagubagunana inae na muli mena inaesosi. Yo bwaine besiele tabe kani iyawatagili kolimiu komiu yaso naenaena.”

*Yesu iba analiyao sinaguwao yo kaukavao
(Malika 3:31-35 yo Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Yesu iyaelemo iedeede boda kolili kabo sinana yo kanakavao siyawatagili sitotolo gana muli mena nuwanuwali sieedeede koina. ⁴⁷ Kabo tomo yabo ana wasa iwolena iba, “Sinam yo kamkavao siyaele bwaite sitotolo gana muli mena, nuwanuwali sieedeede koliwo.” ⁴⁸ Yesu kainana iyamaisa, iba, “Yaiya sinagu, yo analiyao kaukavao?” ⁴⁹ Mwa Yesu nimana iyagayan tobenaliyao kolili yo iba, “Siya bwaite sinaguwao yo kaukavao. ⁵⁰ Yaiya tem Tamagu bulibuli mena ana nuwatu ipaipaisowai iya kaukava, dugu yo sinagu.”

13

*Patu toyasulu kana walo kobwaibwaili
(Malika 4:1-9 yo Luka 8:4-8)*

¹ Kaliyatenane koina Yesu iyawatagilima nume mena yo ilobi imiyasio dekawa mena. ² Boda lalakisosina silogogo koina kabo igayolobi waga yabo koina imwalisae yo imiyasio na bodane dekawa mena sitotolo ana edeede sibenabenali. ³ Ginauli meuloina iwalowen walo kobwaibwaili mena. Kaba gite bwaite besiele iba, “Tomo yabo ilau tano mena patu iyasululi sabi kuma. ⁴ Saugana patune iyasululi, tupwaliyao sitalu-suwala kamwasa mena kabo man sieva-talu yo sikanli. ⁵ Tupwaliyao sitalu-suwala mala-vekuveku mena bwaine koina bwatano namwanamwana nige ilalalaki. Mwayamwayau sikin na iyamo bwatanone nige ibabalubalu. ⁶ Na saugana dabwelo itun-sae, kinne igabu yo siweweka, kaiwena lamli nige silolobi namwanamwa. ⁷ Patu tupwaliyao sitalu-suwala kawasi naenaeli luwali mena. Na kawasi naenaeli mwayamwayau sikin-saema yo sipanli simomosi-yamateli. ⁸ Patu tupwaliyao sitalu-dudulai bwatano namwanamwana koina kabo siuwe yo sidibubu tupwali kanli wan andeledi (100), tupwali sikisti (60), tupwali teti (30). ⁹ Tem metenamiu, ilonamwayagimiu walone bwaite kwabenalikalatan.”

*Tawae yaina Yesu kobwaibwaili bwaite iedeedeayan?
(Malika 4:10-12 yo Luka 8:9-10)*

¹⁰ Ana tobenaliyao silaoma Yesu koina yo sineli siba, “Tawae kaiwena walo kobwaibwaili mena kuedeede boda kolili?” ¹¹ Yesu kainali iyamaisa iba, “Yaubada ana kaba loina kana nuwatu wadawadamna yalivasiyako kolimiu kabo nuwamiu sidudulai na siya tomo bwagabwaga, siya nige ali meli, nigele. ¹² Yaiya me ana katai, Yaubada kani ietulan kabo Yaubada kana katai ilalakisosi koina. Yaiya Yaubada nige ikakatai, na tawae ana katai kiki-una, Yaubada kani ikelegabaen. ¹³ Bwaite kaiwena walo kobwaibwaili mena yaedeede kolili, ‘Simanman-kulakulamo na nige sigigitai, sibenabenalimo na nige sikakatai.’ ¹⁴ Na kolili palopita Aiseya ana lelelele iyamala yawasosi iba, ‘Kwabenalimo na nige wakakatai, Kwamanman-kulakulamo na nige wagigitai. ¹⁵ Kaiwena tomo bwaitete kateli sikololo, tenali sikola yo manli sigibu, manli siyagibuli yo tenali sisibuga-kausili. Tem nige sigiginauli besiele nuwana sigigitai manli mena, nuwana sibenabalan tenali mena yo nuwana sikakatai kateli mena kabo sinuwabui yo yakabi-namwanamwaili.’ Na nige sigiginauli besiele. ¹⁶ Na komiu Yaubada iwalo-muloloimiu kaiwena manimiu silala yo tenamiu sitamwalapan. ¹⁷ Yawalo yawasosi kolimiu,

Yaubada ana palopitao yo todudulai bagubagunali sibaibaiwa nuwanuwasosili Mesaiya sigitai yo ana walo sibenalan, na nige sowasowali. Na komiu Mesaiya wagitai yo ana walo kwabenalan.”

*Yeisu patu toyasulu kana kobwaibwaili ikabiyamayale
(Malika 4:13-20 yo Luka 8:11-15)*

¹⁸ “Kwabenali, na kabo patu toyasulu kana walo kobwaibwaili kana dudulai wakatai. ¹⁹ Saugana tem tomo yabo Yaubada ana kaba loina wasana ibenalan, na kana dudulai nige ikakatai kani Seitani ilaoma yo tawae siya sikumai katena mena ikwayai. Na bwaite patune siya toyasulu iyasululi na sitalu-suwala kamwasa mena. ²⁰ Patune bwaite toyasulu iyasululi na sitalu-suwala mala-vekuveku mena na bwaite tomo siya wasa namwanamwana sibenalan yo mwayamwayau me ali yaliyaya sipeili kateli mena. ²¹ Ginauli kaigeda wasa namwanamwana nige sinuwanuwatu dudulai kateli mena, lamli nige ilolobi namwanamwana kabo ali meli nige imamamalawe. Saugana tem polowe silobai o tem siyakamkamnali wasa namwanamwana kaiwena, mwayamwayau yaluyaluwali sibui yo sisikote. ²² Patune bwaite toyasulu iyasululi na sitalu-suwala kawasi naenaeli luwali mena, bwaite tomo siya wasa namwanamwana sibenalan, na sinuwanuwatu yanuwa yaulina kana yaliyaya kaiwena yo sinuwa-wasawasa, kabo ginauli bwaite wasa namwanamwana sipan-yamate, nige kanna ipapagan. ²³ Patune bwaite toyasulu iyasululi na sitalu-dudulai bwatano namwanamwana koina, bwaite tomo siya wasa namwanamwana sibenalan yo sikatai kana dudulai. Iuwe kanna tupwali wan andeledi, tupwali sikisti, tupwali teti.”

Kawasi naenaena yo witi kinna mekanakava sikin toyawa

²⁴ Yeisu walo kobwaibwaili yaboyoi tabe iwalowen iba, “Yaubada ana kaba loina besiele bwaite. Tomo yabo witi patuna namwanamwana iyasulu ana tano mena. ²⁵ Boniyai mena tomo meuloili sikenokeno kabo tomone kana tokalomagigili ilaoma, kawasi naenaena patuna iyasululi witi luwana mena yo ilau. ²⁶ Saugana witi ikin yo kanna iyatubu kabo kawasi naenaena ikinsae tabe mekanakava sikin-toyawa. ²⁷ Tomone ana topaisowao silaoma koina siba, ‘Taubala, kai kabatoko witi patuna namwanamwanamo kuyasulu am tano mena? Na kawasi naenaena tabe mekanakava sikin-toyawa sisae. Gubesi, toweya koina kawasine naenaenane ilaomaya?’ ²⁸ Iwalo kolili, ‘Tokalomagigili yabo iginauli bwaimwa.’ Topaisowa sineli siba, ‘Tabu nuwanuwam kalau kakawasi-gabaen?’ ²⁹ Iba, ‘Imiyawaya, kaiwena tem kawasi naenaena wakawasi-gabaen kani witi tupwana mekanakava kwasulu-kaigedaili. ³⁰ Yoli labuine sikin toyawa naga kanasiga kelikeli kana sauga mena. Kani yawalo tokelikeli kolili besiele, ‘Kawasi naenaena kwasulu-bagunayan yo kwabwagilili kabo tagabuli na witi wakalailima yo kwapeili yagu lakawa lalakina koina.’”

*Ketabu patuna kana walo kobwaibwaili
(Malika 4:30-32 yo Luka 13:18-19)*

³¹ Yeisu walo kobwaibwaili yaboyoi iwalowen, iba, “Yaubada ana kaba loina besiele mayau esana ketabu patuna, tomo yabo ikalai yo ikumai ana bakubaku mena. ³² Na iya patune meuloina ali tokikiusosi, na saugana ikin yo ilalaki, ginauli meuloina bwaite sikin bakubaku mena ilalaki-gabaegili. Iyamala mayau yabo lalakina kabo man siya evaevali silaoma ali noi ginauli lagalagana kolili.”

*Yisti kana walo kobwaibwaili
(Luka 13:20-21 yo Malika 4:33-44)*

³³ Yeisu walo kobwaibwaili yaboyoi iwalowen iba, “Yaubada ana kaba lolina besiele yisti, sine yabo yisti kikitaitoina ikalai yo ipei pwalawa kana lalaki baiki yayiona kalona mena kabo yisti ipaisowai kanasiga pwalawa meuloina iyebweli namwanamwaili yo meuloina isese ilalaki.”

Yeisu walo kobwaibwaili koina tomo iyakenayagili

³⁴ Sauga meuloina Yeisu iedeede tomo kolili walo kobwaibwaili mena. Nige sauga yabo ana edeede koina walo kobwaibwaili yabo ideveva. ³⁵ Kabo palopita ana palopisai Yeisu kaiwena iyamala yawasosi iba, “Gamwagu yasoke yo yawalo kobwaibwaili ginauli wadawadamli yaedeede-yagili simiya-wadam saugana bwaite yanuwa yaulina iyatubu kanasiga sauga bwaite.”

Kawasi naenaena kana kobwaibwaili Yeisu ikabiyamayale

³⁶ Kabo Yeisu boda ilogabaegili yo ilusae nume mena ana tobenaliyao silaoma koina yo siba, “Kawasi naenaeni sikin tano mena kana kobwaibwaili kulivasi kolimai.” ³⁷ Kainali iyamaisa iba, “Tomo bwaite witi patuna namwanamwana iyasulu iya Tomo Natuna. ³⁸ Tano bwaine yanuwa yaulina, yo witi patuna namwanamwana bwaimwa Yaubada ana kaba lolina tomoliyao. Kawasi naenaena Seitani ana tomoyao. ³⁹ Yo tokalomagigili siya kawasi naenaena patuli toyasulu, bwaimwa Seitani. Kelikeli kana sauga bwaimwa sauga ana kaba mwawasi koina, yo tokelikeli bwaimwa aneloseyao. ⁴⁰ Kawasi naenaena sikawasi-gabaegili yo sigabuli mayau koina, na kani besiele tabe sauga ana kaba mwawasi koina. ⁴¹ Tabe besiele kani Tomo Natuna ana aneloseyao iyawasali, kabo tolopwanoli yo siya mumuga naenaena signaginauli, meuloi sikawasi-gabaegili ana kaba lolina koina. ⁴² Kani sigabae-luseyagili mayau kalapulupuluna lalakina koina kabo bwaine koina sivalam yo mwakali siyekalasi na sikikokiko. ⁴³ Kabo todudulai kali koleya sibuli besiele dabwelo ana sae mayalena Tamali ana kaba lolina koina. Tem metenamiu, yagu walone kwanuwatu-kalatan.”

Gogo wasawasa iwadam ana tano mena kana kobwaibwaili

⁴⁴ “Yaubada ana kaba lolina besiele gogo wasawasa lalakina iwadam tano yabo koina yo iboita-gabaen. Tomo yabo ilobai kabo ipuluyoi tanonane koina. Iyaliyaya yawasosi gogone wasawasane kaiwena, kabo ilau ana gogo meuloina igimwala-yagili, manena ikalai yo tanowa iyamaisa.”

Sise tumana pigapigabuna kana kobwaibwaili

⁴⁵ “Yaubada ana kaba lolina besiele tabe bwaite. Gogo wasawasana kana togimwala yabo sise tumana pigapigabuna iloyaloyai. ⁴⁶ Kabo yabo namwanamwasosina ilobai yo ilau ana gogo meuloina igimwala-yagili manene ikalai na sise tumana namwanamwasosinawa iyamaisa.”

Yagida kana kobwaibwaili

⁴⁷ “Yaubada ana kaba lolina besiele tabe yagida igalayan kalita mena. Kabo iye kali koleya uloina uloina sikona. ⁴⁸ Saugana ikalapowon togomana yagida siniuli-seyan magu mena. Simiyasio yo iye siyakasali, siya namwanamwali sipeili gaeba mena siya naenaeni sigabaegili. ⁴⁹ Kani besiele sauga ana kaba mwawasi koina. Aneloseyao silaoma tonaenaeni yo tonamwanamwali siyakasali, siya naenaeni sipei-suwalagili, ⁵⁰ sigabae-luseyagili mayau kalapulupuluna lalakina koina, kabo bwaine koina sivalam yo mwakali siyekalasi na sikikokiko.”

Yakayakatai waluwaluna yo yakayakatai beyabeyana

⁵¹ Yeisu ineli iba, “Nuwamiu sidudulai ginauli bwaite kaiweli?” Siya siba, “O, besiele.” ⁵² Kabo iwalo kolili iba, “Tem loina kana toyakayakatai yabo yagu yakayakatai Yaubada ana kaba loina kaiwena ipei katena mena iya besiele nume tanuwagana yabo ilau ana biliutusi mena yo ana gogo wasawasali waluwaluli yo beyabeyali ikele-yawatagilagilima na ileilei.”

*To mo Nasaleta Yeisu sisikotanan
(Malika 6:1-6 yo Luka 4:16-30)*

⁵³ Yeisu walo kobwaibwaili bwaite iwalowen imwawasi, kabo yanuwane ilogabaen. ⁵⁴ Ilau iboma ana yanuwana mena iyakayakatai nume tapwalolo mena kabo tomo kateli sipitali yo siba, “Ana kataine toweya ikalaiya? Gubesi mwa sowaswana ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili? ⁵⁵ Na iya tokabikabi natuna, wa? Iya tomo bwagabwagamo kaiwena sinana esana Meli, kanakavao Yemesa, Yosepa, Saimoni yo Yudasa. ⁵⁶ Dunao meuloili siyaele mekalakavao, besiele wa? Kabo ana katai yo ana sonoga toweya ikalailiya?” ⁵⁷ Koinaele simunamunai koina yo sikalomagigilan. Yeisu iwalo kolili iba, “Tomo meuloili palopita siyakasisyan, na iyamo totounao yo ana yanuwana tomoliyao nige siyakasisyan.” ⁵⁸ Nige ginauli kaba nuwapwanopwano sibabaibaiwa iginaulili yanuwane koina kaiwena nige simemeliyan.

14

*Elodi ibatoko Yeisu iya Yoni Toyababitaiso boita mena itoloyoima
(Malika 6:14-29 yo Luka 9:7-9)*

¹ Sauganane koina Elodi, Galili ali tobaguna, Yeisu wasana ibenalan, ² kabo iwalo ana topaisowao kolili, “Tomone bwaite nuwana iya Yoni Toyababitaiso, nuwana boita mena itoloyoima, bwaite kaiwena sowaswana ginauli kaba nuwapwanopwano iginaulili.” Elodi iwalo besiele kaiwena nuwana mena isae tawae tauna kona iginauli Yoni koina saugana iunuyamate.

Yoni ana boita yaina

³⁻⁴ Elodi tauna kona kanakava Pilipi wainena Elodiyasa ikwayai mwa ikasolanana. Mwa Yoni iwalo koina iba, “Nige sowaswana ukwasolanana.” Kabo Elodi imunamunai yo ana topaisowao iyawasali Yoni sikabi-kalatan yo sipan silawan sipei nume pan koina. Iginauli wainena Elodiyasa kaiwena. ⁵ Elodi nuwanuwana Yoni iunuyamate na tomo meuloili imatausagili kaiwena Yoni siya simeliyan yakato iya palopita yabo. ⁶ Elodi ana sauga kabi kana kaliyate kana nuwatu kalatan kekanna koina, Elodiyasa natuna sinena iselo boda manli mena. Ana selo kaiwena Elodi iyaliyaya lalakina. ⁷ Nimana ikeleisinan kabo iwalo koina, “Yawaloyameli koliwo, tawae nuwanuwam ukawanoiyen, kani yaeyawa.” ⁸ Elodiyasa nuwanuwana Yoni iboita kabo iwalo natuna koina kabo natuna iwalo Elodi koina, iba, “Yoni Toyababitaiso galogalona kutom, kutauli gaeba mena, ukwalaiyama koliyau yo yagitai.” ⁹ Kin nuwana inae, yo nige sowaswana ana kawalulu isoke-gabaen, kaiwena iwaloyameliko boda manli mena. ¹⁰ Koinaele iwalo Yoni galogalona sitom nume pan koina. ¹¹ Sitauli gaeba mena kabo sikalaiyama siwolena gamasinene koina, kabo ikalai ilawan sinana koina. ¹² Yoni ana tomuliyayao silaoma, yona sikalai silawan sipei salai mena. Kabo silau yo Yeisu ana wasa siwolena.

*Yeisu ginauli kaba nuwapwanopwano iginauli yo boda lalakina iyakanli
(Malika 6:30-44 yo Luka 9:10-17 yo Yoni 6:1-14)*

¹³ Yeisu Yoni ana boita wasana ibenalan kabo yanuwane ilogabaen. Nuwanuwana ibomamo ilau imiya-suwala kabo waga yabo koina inwalisae yo ilau iulisi paepaeli bwagabwaga mena. Yanuwa tomoliyao Yeisu ana lau wasana sibenalan kabo ali yanuwa silogabaegili na kaeli mena siyamuli-kusuli siyona silau. ¹⁴ Yeisu ikaisulu kabo saugana boda igitaili katena ikamkamnayagili na ali tokasiebwao iwoisili. ¹⁵ Saugana yanuwa ilolau ana tobenaliyao silaoma koina siba, “Yanuwa kana mwayaga iyai yo tabe kikiunamo boniyai ilaoma. Boda kuyawasali silau yanuwane kolili na kali sigimwala.” ¹⁶ Yeisu iba, “Nige sowasowana tayawasali silau, komiu kan kwaolegili na sikekan.” ¹⁷ Siwalo koina, “Beledi valigigimo yo iye labuimo kolimai, nabesi.” ¹⁸ Iba, “Wakalailima koliyau.” ¹⁹ Yo iwalo boda simiyasio kawasi pwatana mena kabo beledi valigigi yo iye labui ikalaili, manna isae bulibuli mena na iwalo-muloloi Yaubada koina. Kabo beledi ikivi. Imwawasi beledi yo iye iwolegili ana tobenaliyao kolili kabo siwolegili boda kolili. ²⁰ Boda sikekan yo diyaliyao sisu kaiwena kan ilalakisosi, kabo tobenaliyao kantele sitano-gogonagili, kodo tuwelo. ²¹ Siya tokekan tomo kali baibaiwa paibi tausand yo sinesineo yo melumeluwo kali baibaiwa nige siywasilili.

*Yeisu ilokeikeile kalita pwatana mena
(Malika 6:45-52 yo Yoni 6:15-21)*

²² Kabo Yeisu iwalo ana tobenaliyao simwalisae waga mena yo sibaguna silopanaisi dedei yabo mena. Na iya boda paibi tausand iyawasali silau. ²³ Iyawasali silau imwawasi, kabo iutusae koya mena na ikawanoi. Ilo-lau molosi na ibomamo imiyamiya. ²⁴ Na waga iya kana mwayaga iyai yanuwane koina, kalita iyokoyoko yo bagolu ilalaki na waga italutalugusu, kaiwena yaumai ilaolaoma manli mena. ²⁵ Malala kikiuna tili koloki yo sikisi koloki luwaluwalili mena, kabo Yeisu ilau kolili, kalita pwatana mena. ²⁶ Ana tobenaliyao sigitai ilalaoma kalita pwatana mena kabo simatausi lalakina yo siwui siba, “Kalukaluwa bwaine.” ²⁷ Kabo Yeisu iwalo kolili iba, “Katemiya sipatu. Koyau, tabu kwamamatausi.” ²⁸ Pita iba, “Guyau, tem yawasosi kowa, kuwalo na yalaowa koliwo kalita pwatana mena.” ²⁹ Iba, “Kulaoma.” Kabo Pita iutu-kaisulu yo ilalau kalita pwatana mena Yeisu koina. ³⁰ Na saugana yaumai igitai imatausi yo iyatubu isalili, kabo iyoga, “Guyau. Kuleboiyau.” ³¹ Sauganane koina Yeisu nimana iyagayani yo ikabikalatan. Iba, “Am meli ikikiu, tawae kaiwena kunuwa-labulabui?” ³² Simwalisae waga mena kabo yaumai ilopei yo idumwali. ³³ Siya simiyamiya waga mena sipwalou koina siba, “Yawasosi, kowa Yaubada Natuna.”

*Yeisu tokasiebwa iwoisili Genasaleta koina
(Malika 6:53-56)*

³⁴ Sikalau-panaisi kalitane kabo siulisi yanuwa Genasaleta. ³⁵ Tomo sigitai kabo sikilala iya Yeisu kabo wasa siyawasa itakikili dedeinane koina. Kabo tokasiebwa meuloi sikalailima. ³⁶ Sikawanoi koina siba, “Kutalam na tokasiebwao kam kaleko sopana sikabitanon.” Na siya meuloi Yeisu kana kaleko sopana sikabitanon sinamwanamwa.

¹ Palisi yo lolina kana toyakayakataiyao tupwali silaomaya Yelusalema yo sineli Yeisu koina, ² Siba, “Tawae kaiwena am tobenaliyao lolina bwaite tautaubalao bagubagunali siyakenayagimai silikwai? Kaiwena saugana tem sikekan nimali nige sidadeuli. Mumugamai kana lau nige simumuliya.”

³ Yeisu iba, “Tawae kaiwena mumugamiu koina Yaubada ana lolina kwalikwai? ⁴ Kaiwena Yaubada iwaloba, ‘Tamam yo sinam kuyakasisiyagili’ yo tabe iba, ‘Yaiya tamana yo sinana ikawa-naenae-yagili kani siunuyamate.’

⁵⁻⁶ Tem tomo yabo ginauli yabo imiyamiya koina tamana yo sinana kali sagu kaiwena inamwanamwa tem iwolena kolili yo ana olenane koina Buki Tabu ana walo imuliya. Na tem inuwaiti yo iwalo nige sowasowana iwolena kolili kaiwena gogone iyakasisi-yanako Yaubada kaiwena komiu tomone ana nuwaine wakawa-namwanamwa-yani. Na bwaite besiele Yaubada ana lolina, yakato sinana yo tamana iyakasisi-yagili yo isaguili, komiu kwasokegabaen na ami yakayakatai koina wagolugolulau. ⁷ Tomwakomwakota komiu. Sauga beyabeyana koina palopita Aiseya iwalo-masala kaiwemiu iwaloba, ⁸ ‘Yaubada iba, Tomo bwaitete sopali mena siyakasisiyagau na kateli simiya-kelamamalawe koliyau. ⁹ Ali tapwalolo koliyau besiele ginauli bwagabwaga, tomo sibomamo ali nuwatu mena siyakayakatai.’”

¹⁰ Yeisu boda iyoga-gogonagili silaoma koina, kabo iwaloba, “Walo bwaite kwabenalan kabo nuwamiu simayale. ¹¹ Tawae ilusae tomo gamwana mena nige sowasowana ikabiyabiki na tawae gamwana mena iyawatagili sowasowana tomone ikabiyabiki.” ¹² Tobenali silaoma koina na sineli siba, “Tabu ukakatai Palisi nuwaliyao sipolowe am walone kaiwena?” ¹³ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Kawasi naenaeli meuloili bwaite Tamagu bulubuli mena nige ikukumai kani me lamli isulu-gabaegili. ¹⁴ Siya nige tawae yabo kaiwena siya tobaganane besiele man gibugibuli. Tem tomangibugibu na tomangibugibu yabo iyogan kani yoli labuine sibeku toyawa gula mena.” ¹⁵ Kabo Pita iwaloba, “Am walo kobwaibwaili kabiyabiki kaiwena ukwabi-yamayale kolimai.” ¹⁶ Yeisu me ana munamunai iwaloba, “Yawasosi ami katai iyoviya. ¹⁷ Gubesi, nige wakakatai yakato tawae gamwala mena ilusae ilau diyala mena imwawasi ilalau mosomoso koina? ¹⁸ Na tawae katela mena isaema gamwala mena iyawatagili kani iya ikabiyabikila. ¹⁹ Kaiwena ginauli naenaena silaoma katela mena siya besiele, nuwatu naenaena, tomo kana unuyamate, ganaganawali, kewali, mwakota, kawanaenae. ²⁰ Siya bwaite ginauliline kani sikabi-yabikila. Na tem menima bikibikila kan takalai takan nige sowana ikabi-yabikila.”

*Kenani sinena ana meli
(Malika 7:24-30)*

²¹ Yeisu yanuwane ilogabaeni, ilau Taiya yo Saidoni dedeili mena. ²² Kenani sinena imiyamiyaya dedei bwaine koina, iya nige Isileli sinena besi, kabo ilaoma Yeisu koina, iyogayoga, iwaloba, “Guyau, Deibida tubuna ukwate-kamkamna-yagau. Yaluyaluwa biki imiyamiya natugu sinena koina na sauga meuloina isibasiba-yanae.” ²³ Yeisu kainana nige iyayamaisa, nige walo yabo iwawaloweni. Ana tobenaliyao silaoma sikawanai koina siwaloba, “Sinene kutawoi kaiwena iyamuli-kusulila yo iyoga-samasamalulu.” ²⁴ Kabo Yeisu iwalo iba, “Tamagu iyawasayau yalaoma boda Isileli ali sipi kwalakwalaleleli kaiweli.” ²⁵ Kabo muli mena sinene ilaoma yo tutulina italu-sakonayan manna mena iba, “Guyau, kusaguiyau.” ²⁶ Kainana iyamaisa iba, “Nuwana nige idududulai tem yasaguiwo, kaiwena kowa nige Isileli sinena besi. Nige sowana melumeluwo kali takalai yo taolena ali bwauwa kolili.” ²⁷ Sinene iwaloba, “O, besiele Guyau, na

iyamo kan mumuli bwaite ibeku tanuwagana ana teibeli yaulina mena ana bwauwa sikanli.” ²⁸ Kabo Yeisu iba, “Sine, am meli ilalakisosi. Kani yapaisowai besiele am nuwatu.” Kabo sauganane koina natuna inamwanamwa.

Yeisu tomo sibaibaiwa iwoisili

²⁹ Yeisu yanuwane ilogabaen, iyonayona ilalau kalita Galili dedeina mena. Kabo ilusae ilau yo ikawasae koya mena imiyasio. ³⁰ Kabo boda lalakina silaoma koina yo tokasiebwa sibaibaiwa sikalailima, tolosigesige, tomangibugibu, siya nima belubeluli, siya memenali sipolowe (nige sowasowana siedeedede), tabe tokasiebwa tupwaliyao yoi, yo sipelli Yeisu manna mena kabo iwoisili. ³¹ Tomo meuloili kateli sipitali kaiwena sigitai siya memenali sipolowe siedeedede namwanamwa yo siya nimali naenaeli sinamwanamwa, yo tolosigesige sinamwanamwa silokeikeile yo tabe tomangibugibu manli silala. Kabo tomo meuloili Isileli ali Yaubada sitobalan.

Yeisu ginauli kaba nuwapwanopwano iginauli yo boda powa tausani (4,000) iyakanli

(Malika 8:1-10)

³² Yeisu ana tobenaliyao iyoganli silaoma koina kabo iwaloba, “Bodane bwaite yakate-kamkamna-yagili kaiwena kaliyate yayiona mekalakavao tamiyamiya, na siya nige kali ipapagan. Nige nuwanuwagu bwaite meguliyamli na tayawasa-yapileyoili, kisi silalau siwesali kamwasa mena sibeku.” ³³ Ana tobenaliyao siwalo koina, siwaloba, “Bwaite paepaeli bwagabwagaya yanuwa kana mwayaga iyai, toweya koina kani kan lalakina kakalaiya na bodane tayakanli?” ³⁴ Yeisu ineli iba, “Beledi isa kolimiu?” Siwaloba, “Seben yo tabe iye kikiuli isamo.” ³⁵ Iwalo boda simiyasio, ³⁶ kabo beledi seben ikalaili mekanakava iye yo iwalo-muloloi. Inwawasi ikivili yo iwolegili ana tobenaliyao kolili kabo siyauyagili bodane kolili. ³⁷ Meuloili sikekan yo diyaliyao sisu kaiwena kali ilalakisosi. Kabo muli mena tobenali kantele sitano-gogonagili kodo seben sipowon. ³⁸ Siya sikekan tatao kali baibaiwa powa tausani, na sinesineo yo melumelu kali baibaiwa nige siyayasilili. ³⁹ Yeisu boda iyawasali silau kabo imwalisae waga mena ilau Magadani dedeina mena.

16

Palisi yo Sadusi nuwanuwali Yeisu ginauli kaba nuwapwanopwano iginauli sigitai

(Malika 8:11-13 yo Luka 12:54-56)

¹ Palisi yo Sadusi tupwaliyao silaoma Yeisu koina, nuwanuwali Yeisu sitonan kabo siba, “Ginauli kaba nuwapwanopwano yabo uginauli mesa-bana kakawa-yawasosi am kaiwe ilaoma Yaubada koina.” ² Na Yeisu kainali iyamaisa iwaloba, “Tem dabwelo ana sauga sugu koina yanuwa ilobalabalagiya kwawalo, kwaba, ‘Bwaliga daumwali yo masa.’” ³ Na tem malala na yanuwa imalaganu kabo kwawaloba, ‘Kani galewa italu.’ Sowasowamiu tasi namwanamwana yo tasi naenaena kali kilakilala wakilalali na sauga bwaite Yaubada ipeili Mesaiya ana kilakilala na nige sowasowamiu wakilalali. ⁴ Yaso naenaeli komiu, nige kwamemeli Yaubada koina, kabo nuwanuwamiu kilakilala yaginauli kaiwemiu, na kani nige kilakilala yabo

yayakenayagimiu, bwaimwanamo palopita Yona kana kilakilala kani wagi-tai.”* Kabo Yesu ilogabaegili yo ilau.

*Palisi yo Sadusi ali yisti walona kaiwena
(Malika 8:14-21)*

⁵ Saugana kalita silolopanaisi tobenaliyao nuwali imwatain nige beledi yabo sikakalai. ⁶ Yesu iwalo kolili iba, “Manimiyao silala, wagitekalatagimiu Palisi yo Sadusi ali yisti kaiwena.” ⁷ Yo sibomamo siedeede Yesu ana walo kaiwena siba, “Iwalowalo besiele kaiwena nige beledi yabo takakalayama.” ⁸ Yesu ali walo ikatai kabo iwalo kolili, “Ami meli nige ilalalaki yo ami katai kaiwegu iyoviya. Tawae kaiwena kwabomamo beledi kaiwena kwaedeede? ⁹ Na nige nuwamiu simamayale? Tabu kwanunuwatu-kalatan tauna kona beledi valigigi yakivikivi boda paibi tausani kaiweli? Tabu kwanunuwatu-kalatan sauganane koina tomo diyali sisu yo kantele beledi tupwatupwana kwatano-gogonagili ilalaki? ¹⁰ Tabu kwanunuwatu-kalatan beledi seben na yakivikivi tomo powa tausani kaiweli? Tabu kwanunuwatu-kalatan sauganane koina tomo diyali sisu yo kantele beledi tupwatupwana kwatano-gogonagili ilalaki? Ginauli kaba nuwpanopwano labuine yaginauli kaiweli sowasowagu yaginauli kaiwemi tabe, koinaele tabu kwanuwanuwatui beledi kaiwena. ¹¹ Tawae kaiwena nuwamiu nige simamayale? Nige yawawalo kolimiu beledi kaiwena. Wagitekalatagimiu Palisi yo Sadusi ali yisti kaiwena.” ¹² Kabo tobenaliyao sikatai nige iwawalo sigitekalatan bwaite beledi kana yisti kaiwena, na iwalo sigitekalatan Palisi yo Sadusi ali yakayakatai kaiwena.

*Pita iwalo-masala Yesu iya Mesaiya
(Malika 8:27-30 yo Luka 9:18-21)*

¹³ Yesu ilau Sisaliya Pilipai ana dedei koina kabo ana tobenaliyao ineliyagili ibomayoi kaiwena iba, “Tomo siwalo yakato Tomo Natuna iya yaiya?” ¹⁴ Kainana siyamaisa besiele, “Tupwali siba Yoni Toyababitaizo, tupwali siba Ilaitiya, tupwali Yelemaiya o nuwana palopita yabo.” ¹⁵ Kabo iwalo kolili, “Na komiu, kwawalo yakato yau yaiya?” ¹⁶ Saimon Pita kainana iyamaisa iba, “Kowa Mesaiya, Yaubada meyawasina Natuna.” ¹⁷ Yesu iba, “Yaubada imuloloiwo, Saimon Yona natuna. Kaiwena tomo yanuwa yaulina nuwatune nige siyeyeyawa, na Tamagu bulibuli mena iyeyawa. ¹⁸ Na yawalo koliwo, esam Pita yaeyawa,† kabo vekune bwaite pwatana mena yagu boda ekalesiya yakabi yo Seitani ana boda nige sowasowali sikaiwegabaen. ¹⁹ Kani Yaubada ana kaba loina kana ki‡ yaeyawa koliwo na tawae bwaite ukwausi yanuwa yaulina mena, kani Yaubada ikausi bulibuli mena yo tawae bwaite kusoke yanuwa yaulina mena kani Yaubada isoke bulibuli mena.” ²⁰ Kabo Yesu iwalo ana tobenaliyao kolili, “Tabu tomo yabo ana wasa kwaolena yakato yau Mesaiya.”

*Yesu iedeede ana boita kaiwena
(Malika 8:31—9:1 yo Luka 9:22-27)*

²¹ Sauganane koina Yesu iyatubu iedeede ana tobenaliyao kolili nuwaliyao ikabi-yamayaleli iba, “Naga yalau Yelusalema kabo tobagunao yo topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakataiyao kani siyakamkamnayau yo siunuyamateyau kabo kaliyate yayionana koina yatoloyoi.” ²² Yo Pita Yesu

* **16:4:** Bwaite iwalowalo kilakilalane Yaubada ipaisowai Yona kaiwena bwaine saugana Yona kaliyate yayiona iye lalakina diyana mena imiyamiya kabo ileboi. † **16:18:** Esa Pita kana katai iya veku ‡ **16:19:** kaba soke

iyoga-suwalan kabo iyatubu iyokoiyan iba, “Guyau, ginauline kani nige siyayawatagili koliwo.” ²³ Yeisu itagelakeile yo iwalo Pita koina, “Kulowasi koliyau, Seitani. Kowa kutonan nuwanuwam ukwabi-yabeku-yau, kaiwena am nuwatu nige ilalau Yaubada ana kamwasa koina, na ilauya tomo ali nuwatu koina.”

²⁴ Kabo Yeisu iwalo ana tobenaliyao kolili, “Tem yaiya nuwanuwana ilaoma mekaukava, iboma ana namwanamwa isikotanan, kana kelose ikalai ikewai na imuliya koliyau. ²⁵ Kaiwena yaiya tem nuwanuwana iboma yawasina ileboi, kani igabaen, na yaiya yawasina igabaen yau kaiwegu kani yawasina ilobaiyoi. ²⁶ Tawae kana namwanamwa tem tomo yabo yanuwa yaulina meuloina ikalai iloinayan, na yawasina yawasosi igabaen? Nige gin-auli yabo sowasowana ikalai yo yawasina iyamaisa-yapileyoi. ²⁷ Kaiwena Tomo Natuna ilalaoma Tamana ana wasawasa koina yo mekanakavao ana aneloseyao kabo kani tomo meuloili iyamaisali besiele ali paisowa. ²⁸ Walo yawasosi yawalo kolimiu, kani tomo tupwali luwamiu mena nige siboboita kanasiga Tomo Natuna sigitai iyawatagilima besiele kin.”

17

*Yeisu kana koleya ibui koya pwatana mena
(Malika 9:2-13 yo Luka 9:28-36)*

¹ Kaliyate sikis (6) imwawasi, kabo Yeisu tobenaliyao yaiyona iyoga-suwalagili Pita, Yemesa yo kanakava Yoni, silau sikawasae koya lalakina koina. ² Yeisu sigitagitai kabo yona kana koleya uloina iyawatagili manli mena. Manna kana koleya ibui besiele dabwelo manli isakosakona yo tabe kana kaleko mayamayalena yo ipigapigabu. ³ Kabo sigitai Mosese yo Ilaitiya sitolo-masala mekalikava Yeisu siedeede. ⁴ Pita iwalo Yeisu koina iba, “Guyau, inamwanamwa kitaele bwaite koina. Tem kutalam kabo gwau yaiyona yakabili, yabo kowa kaiwem, yabo Mosese kaiwena yo yabo Ilaitiya kaiwena.” ⁵ Pita iyaelemo iedeede kabo yaloyaloi pigapigabuna yabo ilobima iyakaboboili kabo kaina yabo iyawatagili yaloyaloina kalona mena iba, “Bwaite Natugu yamulolo yawasosi koina yo yayaliyana lalakina iya kaiwena, kwabenali koina.” ⁶ Saugana tobenali yaiyonane kainane sibenalan, kateli sipitali yo simatausi lalakina kabo sitalu-pwaopwaom bwatano mena manli siwadam. ⁷ Yeisu ilaoma ikabilau kolili yo iba, “Kwatolo, tabu kwamamatausi.” ⁸ Manli siyalalali nige tomo yabo sigigitai Yeisu ibomamo. ⁹ Sisasalulu-taluma koya mena kabo Yeisu iwalo kolili iba, “Tabu tomo yabo ana wasa kwaolena tawae wagitai koya bwaite koina kanasiga Tomo Natuna itoloyoi boita mena.”

¹⁰ Kabo tobenali sineli Yeisu koina siba, “Tawae kaiwena lina kana toyakayakatai siwalo yakato Ilaitiya ilaoma baguna kabo muli mena kani Mesaiya ilaoma?” ¹¹ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Walo yawasosi Ilaitiya ilaoma baguna kabo ginauli meuloina iyadudula, ¹² na yawalo kolimiu, Ilaitiya ilaomako, na nige sikikilala, kabo tawae sinuwanuwatui siginauli koina. Besiele tabe yau Tomo Natuna kani siyakamkamnyau.” ¹³ Kabo tobenaliyao nuwali imayale yakato Ilaitiya iya mwa Yoni Toyababitaiso bwaite kaiwena Yeisu iedeede.

*Yeisu game kikikiwasina yabo iwoisi
(Malika 9:14-29 yo Luka 9:37-43a)*

¹⁴ Sisasalulu-taluma siyawatagili yanuwa mena sipileyoi boda kolili kabo tomo yabo ilaoma Yeisu koina tutulina italu-sakonayan, ¹⁵ yo iba, “Guyau, natugu ukwate-kamkamna-yani, sauga meuloina ikikiwasi yo ikamkamna

lalakina, mwa koina sauga tupwana ibeku mayau wedowedolina koina o nuwana yalubwasi koina. ¹⁶ Yalawanama am tobenaliyao kolili na nige sowasowali siwoisi.” ¹⁷ Kabo Yeisu iba, “Komiu nige ami meli ipapagan, toyauyaule komiu. Yogu ikwatakwata-yagimiu. Na isa bolime komiu te yau tamiyamiya na manimiyao nige silalala? Gamene wakalaiyama koliyau.” ¹⁸ Yeisu yaluyaluwa biki gamene koina iyokoian kabu iyawatagili yo sauganane koina gamene inamwanamwa. ¹⁹ Kabo tobenaliyao silaoma Yeisu koina siyoga-suwalan yo sineli, siba, “Tawae kaiwena kai nige sowasowamai yaluyaluwa bikine katao-yawatagilan?” ²⁰ Yeisu iba, “Kaiwena nige ami meli. Yawalo yawasosi kolimiu, tem ami meli imiyamiya, bwagana meline kikitoitoina, sowasowana kwawalo koyane koina ana kaba miya ilogabaen ilau dedei yabo koina, kabu kani iginauli besiele. Tem ami meli imiyamiya nige sowasowana ginauli yabo ipolowe kolimiu. ²¹ Yaluyaluwa bikine besiele bwaite nige sowasowana tatao-yawatagilagili bwaimwanamo tem takawanoi yo guliyam takalakisiye-yan kawanoine kaiwena.”*

Yeisu ana walo labuinoyoi ana boita kaiwena

(Malika 9:30-32 yo Luka 9:43b-45)

²² Saugana tobenaliyao silaoma simiyagogo Galili koina iwalo kolili iba, “Kikiunamo Tomo Natuna kani sikalomagigilan yo sitalamwan tomo nae-naeli nimali mena, ²³ kabu kani siunuyamate yo kaliyate yayionana koina kabu itoloyoi.” Mwa tobenaliyao nuwali inae lalakina.

Nume Tabu kana takesi kaiwena

²⁴ Saugana Yeisu me ana tobenaliyao silaoma Kapeneomi, takesi kana totano Nume Tabu kaiwena silaoma Pita sineliyan, siba, “Am toyakayakatai takesi iyamayamaisa Nume Tabu kaiwena o nigele?” ²⁵ Pita iba, “O, besiele.” Saugana ilusae nume mena baguna Yeisu ineli Pita koina iba, “Saimoni Pita, gubesi am nuwatu? Yanuwa yaulina kali kinyao takesi sikalakalaine ali susuyaomo kolili o nuwana tomo uloili kolili?” ²⁶ Pita iwaloiba, “Tomo uloili kolili.” Yeisu iwaloiba, “Ee kabu kin natunao nige sowasowana takesi siyamaisa. Besiele tabe yau tem tabu takesi yayamaisa Tamagu ana Nume kaiwena. ²⁷ Na tabu siya takesi kana totano Nume Tabu kaiwena taula-munamunaili, kabu kulau kalita mena yo kam yaoyaoni ugabae-lobiyen, iye bwaite kusawin-bagunayan ukwalai, gamwana kutabesae kabu kani mane kulobai, kana lalaki sowasowana ala takesi. Ukwalai kulau ala takesi kuyamaisa, kowa te yau kaiwela.”

18

Yaiya esana ilalaki Yaubada ana kaba loina koina?

(Malika 9:33-37 yo Luka 9:46-48)

¹ Sauganane koina tobenaliyao silaoma Yeisu koina sineli siba, “Yaiya esana ilalaki Yaubada ana kaba loina koina?” ² Kabu Yeisu melumelu kikiuna yabo iyoganyama iyatolo manli mena, ³ yo iba, “Walo yawasosi yawalo kolimiu, tem mumugamiu kwabui yo melumelu kikiuna mumugana wakalai sowasowana kwalusae Yaubada ana kaba loina koina. Tem nigele, nige sowana kwalusae. ⁴ Yaiya tem inuwalobi besiele melumelu bwaite, ee iya esana ilalaki Yaubada ana kaba loina koina. ⁵ Yo yaiya esagu mena melumelu yabo besiele bwaite iyogan yo isagui, iya iyoganyau yo isaguiyau.”

* **17:21:** Buki Tabu tolele-panaisi tupwaliyao tomna 21 nige silelele.

Yeisu iyakenayagila kaba woya tasikotanan kisi maisa polopolowena talobai

(Malika 9:42-48 yo Luka 17:1-2)

⁶ Yeisu iba, “Tem tomo yabo melumeluwone iwoya-pwanolili, bwaite siya kagu tomeliwo, kana maisa Yaubada koina ipolowesosi kabo tem tomone veku polopolowena galogalona mena sipan yo sigabaen kalita mena ana boita kana polowe. ⁷ Oo, katekamkamnamiu, yanuwa yaulina inae kaiwena ginauli bwaite tomo siwoya-pwanolili sibaibaiwa. Walo yawasosi, gin-auliline kani siyawatagili na yaiya toweya pwanoline koina iyawayawatag-ili naga kani maisana lalakina ilobai. ⁸ Tem nimam o nuwana kaem iyalopwanowo kutom-gabaen. Inamwanamwa tem nima kaikaigedam o nuwana kae kaikaigedam yawasim namwanamwana kulobai. Tabu kulau mayau wedowedolina koina menima labulabuim o nuwana mekae labulabuim. ⁹ Tabe tem manim iyalopwanowo ukasigabaen. Inamwanamwa tem man kaikaigedam Yaubada ana kaba loina koina kulusae. Tabu kutatalam sigabaegiwo mayau wedowedolina koina meman labulabuim.”

Sipi yabo ikwalalele

(Luka 15:3-7)

¹⁰ Yeisu iba, “Wagite-kalatagimiu tabu melumelu kikiuna yabo kwapepei-yatalu. Yawalo kolimiu, melumelu kali togitekalatan, siya aneloseyao, sauga meuloina simiyamiya bulibuli mena yo Yaubada kana koleya sigitagitai. ¹¹ Yau Tomo Natuna yalaoma na kwalakwalaleleli yaleboili. ¹² Gubesi ami nuwatu? Tomo yabo ana sipi meuloili kali baibaiwa wan andeledi. Kabo yabo luwali mena ilokwalalele, kani gubesi tomone ana nuwanuwatu ana sipine kaiwena? Kani yoli naenti naen (99) ilogabaegili simiyamiya koya mena na ilau tem sipi kwalakwalalelenane iloyai. ¹³ Yawalo yawasosi kolimiu, saugana tem ilobai ana yaliyaya ilalakisosi sipi kaigedane kaiwena. Ana yaliyaya nige ilalalakisosi naenti naen kaiweli, siya nige sik-wakwalalele. ¹⁴ Ee besiele tabe, Tamamiu bulibuli mena nige nuwanuwana yakato siya kikiuliyaone yabo ikwalalele.”

Kamkava mumuga naenaena ipaisowai koliwo walona

¹⁵ “Tem kamkava, iya am tali toekalesiya, mumuga naenaena ipaisowai koliwo, kuboma kulau koina, yo ana pwanoli kuwalo-masalan koina. Tem kainam ibenalan kamkava kuyoga-yavivila-yama, wakawa-elieliyam yoi. ¹⁶ Na tem kainam nige ibebenalan, tomo kaigeda o labui mekamkavao kwalau koina kabo besiele Mosee ana loina tomo labui o yaiyona siwaloba, ‘O, kagitai.’ Muli mena kabo kani yakewane sikawa-yawasosiyon. ¹⁷ Tem siya kainali nige ibebenalan, kuwalo-masala toekalesiya kolili. Tem toekalesiya kainali nige ibebenalan komiu toekalesiyao kwaloina yakato iya nige ami boda yabo na iya besiele tokewali yabo. ¹⁸ Yawalo yawasosi kolimiu, tawae komiu toekalesiyao kwasikotanan yanuwa yaulina mena, kani Yaubada isikotanan bulibuli mena yo tawae kwanuwatu-pwaike yanuwa yaulina mena kani Yaubada inuwatu-pwaike bulibuli mena. ¹⁹ Yawalo yoi kolimiu, tem komiu yomiu labui ami nuwatu kaigeda yo wakawanoi ginauli yabo kaiwena, kani Tamagu bulibuli mena iginauli besiele kaiwemiu. ²⁰ Kaiwena tem labui o yaiyona esagu mena kwamiyagogo yau ele mekamikava.”

Kalakava ana pwanoli tanuwatu-pwaike

²¹ Kabo Pita ilaoma Yeisu koina yo ineli iba, “Guyau, tem kaukava mu-mugana naenaena iginauli koliyau ana pwanoli yanuwatu-pwaike meisa? Nuwana me seben?” ²² Yeisu iwalo koina iba, “Tabu kununuwatu-pwaike

meseben, na kunuwatu-pwaiki ibaibaiwa yo sauga meuloina. ²³ Na Yaubada ana kaba loina mumugana besiele bwaite. Kin yabo nuwanuwana ana topaisowa kali yagayaga iloyaili na tem siyamaisa koina. ²⁴ Saugana iyatubu topaisowa yabo iyoganama iya kana yagayaga kana lalaki besiele kina kali baibaiwa miliyon kaigeda. ²⁵ Nige sowasowana iyamaisa kabo kinne iwalo topaisowane ana gogo meuloina yo iya yo wainena menatuliyo sigimwala-yagili siyamala topaisowa panpanili, yakato topaisowane mane ikalai yo kana yagayagane iyamaisa. ²⁶ Topaisowane imatausi lalakina kaiwena genuwana siyamala topaisowa panpanli kabo tutulina italu-sakonayan kin manna mena yo ikawanoi-samasamalulu iba, 'Ukwalakisiye, kunuwatu-pwaikiyau kusanasana naga kabo kani meuloina yayamaisa.' ²⁷ Kin ana topaisowa ikatekamkamna-yani yo inuwatu-pwaiki kabo kana yagayaga meuloina isoke-gabaen.

²⁸ Topaisowane iyawatagili kin ilogabaen ilau kabo ana eliyam, iya ana tali topaisowa yabo, ilobai yo tomone bwaite koina kana yagayaga imiyamiya koina kana lalaki besiele kina isamo. Topaisowane ana eliyam ikabi-kalatan galogalona mena iba, 'Kam yagayaga kuyamaisa koliyau.' ²⁹ Kabo ana eliyam tutulina italu-sakonayan yo ikawanoi-samasamalulu, iba, 'Ukwalakisiye, kunuwatu-pwaikiyau kusanasana naga kabo kani yayamaisa.' ³⁰ Na isikote kabo iwalo sipei-luseyan deli mena kanasiga tem kana yagayagane iyamaisa. ³¹ Tomo tupwaliyao topaisowane sigitai muga naenaena iginauli ana eliyam koina nuwali sinae lalakina kabo silau kinne koina yo ginauli meuloina siwalo-masalan. ³² Kinne topaisowane iyoganama iba, 'Topaisowa naenaena kowa, kam yagayaga meuloina koliyau yasoke-gabaenako, besiele am kawanoi koliyau. ³³ Na tem kowa tabe me am katekamkamna kunuwatu-pwaiki am eliyam besiele yau yakatekamkamna-yagiwo yanuwatu-pwaikiwo inamwanamwa. Na nige uginauli besiele kaiwena am eliyam nige kunuwatu-pwaiki.' ³⁴ Kin imunamunai kabo topaisowane iyawasa ilau deli togitekalatan kolili kabo sipei-luseyan deli mena kanasiga tem kana yagayaga meuloina iyamaisa."

³⁵ Yeisu ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo iba, "Tamagu bulibuli mena kani iginauli bwaite besiele kolimiu tem kamikavao ali pwanoli nige kwanunuwatu-pwaikili katemiu mena."

19

Kasole yo inawase kaiwena (Malika 10:1-12)

¹ Saugana Yeisu walone iyemwawasi kabo Galili dedeina ilogabaen yo ilau dedei Yudiya waila Yolidan papali yabo mena. ² Boda lalakina siyamulikusuli yo bwaine koina iwoisili. ³ Palisi tupwali silaoma koina yakato sitonan, kabo sineli, siba, "Gubesi kala loina? Sowasowana tomo wainena inawaseyan, tem nige yaina ipapagan?" ⁴ Kainali iyamaisa iba, "Nuwana Buki Tabu nige kwayayasili-namwanamwai? Kaiwena iba, 'Kaba yatubu koina Toyamayale iyamayaleli tau yo sine.' ⁵ Besiele tabe iba, 'Bwaite kaiwena tau tamana yo sinana ilogabaegili ilau mewainena simiya-kaigeda, kabo yoli labuine siyamala kwapi kaigeda.' ⁶ Koinaele siya nige besiele labui, na siya besiele kaigeda. Yaubada itubwe-kaigedailiko, na tabu tomo yabo ipepei-suwalagili." ⁷ Kabo Palisiyao sineli siba, "Gubesina Mosese iloina yakato tau inawase kana pepa iwolena wainena koina kabo muli mena itawoi ilau?" ⁸ Yeisu iba, "Tubumiyao mumugali sinae, kateli sikololo yo komiu besiele, kabo bwaite kaiwena Mosese italamwan wainemiyao

kwainawase-yagili. Na kaba yatubu koina, Adama ana sauga mena, nige loinane besiele bwaite. ⁹Na yawalo kolimiu, tem tokasole sine na iganawali, sowasowana wainena tau sinene iinawaseyan. Na tem sinene nige igaganawali nige sowana tau wainena sinene iinawaseyan yo ikasole-panaisi sine uloina koina. Tem iginauli besiele bwaine ganawali.” ¹⁰Ana tobenaliyao siwalo koina siba, “Tem am loina kasole kaiwena bwaine besiele nuwana ilonamwayan tem kilakai o nuwana vesala simiya kwasikwasiki, tabu sikakasole, awa?” ¹¹Yeisu iwalo kolili iba, “Tomo tupwaliyaomo sowasowali nuwatune bwaite simuliya namwanamwai kaiwena siya Yaubada ana nuwatu simulimuliya. ¹²Kaiwena ali yai uloina uloina simiyamiya mwa koina tomo tupwali nige sikakasole. Kaba gite yabo tomo tupwali sinaliyao sikabili naenaeli. Kaba gite labuina tupwaliyao tatao nigwenigwe sikalai mesabana tabu natuliyao sipapagan. Kaba gite yayionana tupwali nige sikakasole kaiwena siboma siyakasisiyagili Yaubada ana kaba loina kaiwena. Yaiya tem sowasowana yagu yakayakatai bwaite ikalai, kabo ikalai.”

Yeisu melumeluwo iwalo-muloloili
(Malika 10:13-16 yo Luka 18:15-17)

¹³Tomo tupwaliyao melumeluwo sikalailima Yeisu koina yakato nimana ipeili pwatali mena yo ikawanoi kaiweli. Na ana tobenaliyao tomo siyokoi-yagili. ¹⁴Yeisu iba, “Melumeluwo kwatalamwagili silaoma kolyau, tabu kwanunuwaili. Kaiwena siya me ali nuwalobi besiele melumeluwone bwaite nige kaba kausi yabo imiyamiya ali lusae Yaubada ana kaba loina koina.” ¹⁵Kabo nimana ipei pwatali mena yo ikawanoi kaiweli kabo muli mena yanuwane ilogabaen.

Towasawasa yabo ana neli Yeisu koina
(Malika 10:17-31 yo Luka 18:18-30)

¹⁶Tomo yabo ilaoma Yeisu koina ineli, “Toyakayakatai, tawae namwanamwana yaginauli na yawasigu miyamiya yaina yakalai?” ¹⁷Yeisu iwalo koina iwaloba, “Tawae kaiwena namwanamwa kuneliyan kolyau? Kaigedamo yakatai iya Tonamwanamwasosi. Tem nuwanuwam yawasim miyamiya yaina kulobai Yaubada ana loina kuobigaili.” ¹⁸Tomone ineli yoi iwaloba, “Toisabo loina?” Yeisu iwaloba, “Tabu tomo kuunuyamate, tabu ganawali, tabu kewali, tabu mwakota, ¹⁹tamam yo sinam kuobigaili yo tabe tomo meuloili kumuloloili besiele kuboma kam mulolo.” ²⁰Tomone iwalo koina, “Loinane meuloili yaobigailiko. Na tawae yoi kani yaginauli?” ²¹Yeisu iwalo yoi iwaloba, “Tem nuwanuwam namwanamwa yawasosi kulobai, kulau am gogo ugimwala-yagili na manene ukwalai kabo manene kuwolena tobubutumao kolili, kabo am gogo wasawasa imiyamiya bulibuli mena. Na kulaoma kumuliya kolyau.”

²²Saugana tomone walone ibenalan, me ana nuwanae yo ilau kaiwena iya ana wasawasa ilalakisosi. ²³Kabo Yeisu iwalolau ana tobenaliyao kolili, “Yawalo yawasosi kolimiu, towasawasa ali lusae Yaubada ana kaba loina koina ikololo. ²⁴Tabe yawalo yoi kolimiu, towasawasa ali lusae Yaubada ana kaba loina koina ikololososi kabo kameli sinalom gulana mena ana lusola.” ²⁵Saugana tobenaliyao walone bwaite sibenalan, kateli sipitali yo sisiliyata, kabo sineli, “Na tem bwaine besiele, yaiya kani sowasowana lebo ilobai?” ²⁶Yeisu imankulakulaili yo iwaloba, “Bwagana tomo ali nuwatu yakato ginauliline tupwaliyao sikololososi na Yaubada ginauli meuloili sowasowana iginaulili. Tem Yaubada ana nuwatu besiele towasawasa yabo sowasowana bulibuli ilusae.” ²⁷Pita iwalo yoi iba, “Ginauli meuloili kai kasikotanagiliko

sabi muliya koliwo. Na tawae kani kalobai kaiwemai?" ²⁸ Yeisu iwalo kolili iba, "Yawalo yawasosi kolimiu, yanuwa yaulina waluwaluna koina saugana Tomo Natuna iyamala kin na ana kaba miya wasawasana koina imiyamiya, komiu bwaite kwamuliya koliyau kani kwamiyasio toloinao ali kaba miya kolili yo susu Isileli tuwelo kani kwayatala-yagili. ²⁹ Yaiya tem ana nume yo kanakavao yo dunao yo tamana yo sinana yo natunao yo ana bwatano ilogabaegili kaiwegu kani kana mulolo lalakisosina ikalai kewa mena tabe kani yawasina miyamiya yaina ilobai. ³⁰ Na sauga bwaite siya sibagubaguna meuloili naga kani simuliya na siya simulimuliya naga kani sibaguna."

20

Oine tanona kana topaisowao

¹ Yeisu iwalo yoi iba, "Yaubada ana kaba loina bwaite besiele. Tomo yabo malala kikiuna iyawatagili ilau nuwanuwana tomo tupwali iloyaili na tem ikawanoi-yagili yakato sipaisowa ana oine tanona koina na kani iyamaisali. ² Ilobaili kabo iwalolau kolili iba, 'Kaliyate kabona kani yayamaisamiu tomo kaigeda kaigeda kana maisa kina kaigeda kaigeda.' Siya siba, 'O, inamwanamwa.' Kabo iyawasali silau na oine tanona sipaisowai. ³ Naen koloki koina tomone iyawatagili yoi ilau kabo tomo tupwaliyao igitaali sitotolo-bwagabwaga kaba maketi koina nige ali paisowa. ⁴ Yo iwalolau kolili iba, 'Komiu tabe besiele kwalau yagu oine tanona kwapaisowai na maisa dudulaina koina kani yayamaisamiu.' ⁵ Kabo sitalam mwa silau oine tanona mena.

Tabe kala pwasinasina mena yo tili koloki lolau ivivila yoi ilau tomo iloyaiyoi besiele malala kikiuna yo naen koloki koina. Tomo ilobaili yo iyawasali oine tanona koina. ⁶ Masa kikiuna paibi koloki iyawatagili yoi tomo tupwali ilobaili sitotolo-bwagabwaga kabo ineli iba, 'Tawae kaiwena kwatotolo-bwagabwaga na kaliyate meuloina kwayawenuwan?' ⁷ Na kainana siyamaisa siba, 'Kaiwena nige tomo yabo ikakalaimai paisowa kaiwena.' Iwalolau kolili iba, 'Komiu tabe besiele kwalau na yagu oine tanona kwapaisowai.' ⁸ Dabwelo isuguko kabo tomone, iya tano tanuwagana, iwalolau topaisowa kali togitekalatan koina iba, 'Topaisowa kuyoganili yo kuyamaisali topaisowa mulimuliyeli kolili yo kanasiga ilau inwawasi topaisowa bagubagunali kolili.' ⁹ Topaisowa mulimuliyeli, siya sipaisowa yatubu paibi koloki lolau mena, silaoma yo maisali sikalai kana lalaki kina kaigeda.

¹⁰ Yo topaisowa bagubagunali saugana silaoma ali nuwatu sibatoko kani tupwana maisali ilalaki sikalai kaiwena wasane sibenalan yakato topaisowa mulimuliyeli maisali kina kaigeda sikalai sauga kubwakubwana kaiwena. Na iyamo meuloili kina kaigeda kaigeda sikalai. ¹¹ Saugana maisali sikalai tano tanuwagana sikawa-naenaeyani, ¹² Siba, 'Topaisowa mulimuliyeli sipaisowa sauga kubwakubwana koina, na kai kapaisowa malala kikiuna kanasiga lolau yo dabwelo igabu-yamatemai, ama paisowa ilalaki, na kowa kuyamaisamai siya yo kai toyatoyawa.' ¹³ Yo kainali iyamaisa iwalo-lau kalikava yabo koina, 'Eliyam, nige loina naenaena yabo yagiginauli koliwo, kabona kutalam kaliyate meuloina koina kupaisowa maisam kina kaigeda kaiwena. ¹⁴ Maisam ukwalai na kulau. Yagu nuwatu yakato topaisowa mulimuliyeli yo topaisowa bagubagunali maisamiu toyatoyawa yaeliwa. ¹⁵ Yau sowasowana yaboma yagu nuwatu mena yagu mane yakalai na yaginauli besiele. Nuwana me am lamwapolowe na kaiwena yau tosokekeli.' " ¹⁶ Bwaite Yeisu ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo kobwaibwailine kana livasi iwalo-masalan kolili iba, "Koinaele, ana kaba loina

koina Yaubada kani tonuwabui meuloili iyamaisali toyatoyawa nuwana siya tonuwabui mulimuliyeli o nuwana siya tonuwabui bagubagunali.”

Yesu ana walo yayionana ana boita kaiwena

¹⁷ Saugana Yesu ilalau Yelusalema kaiwena ana tobenaliyao yoli tuwelo iyoga-suwalagili kabo iedeede kolili besiele. ¹⁸ Iba, “Iyaele talalau Yelusalema kaiwena yo Tomo Natuna kani sikalomagigilan yo sitalamwan topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakatai kolili na tem siloinayan iboita. ¹⁹ Muli mena kani siwolena siya nige Yudiya tomoliyao kolili yo sitalamwan sisapi yo sitalatalawasiyan yo siyakelose. Kaliyate yayionane koina kani boita mena itoloyoi.”

Yemesa yo Yoni nuwanuwali kaba miya lalakina sikalali
(Malika 10:35-45)

²⁰ Sebedi wainena me natunao Yemesa yo Yoni silaoma Yesu koina, kabo sinali ilau Yesu manna mena yo tutulina italu-sakonayan, yo iba, “Yagu nuwatu yabo kaiwena yalaoma koliwo.” ²¹ Yesu iwalolau koina iba, “Tawae nuwanuwam?” Sinali iba, “Kuwaloyameli koliyau, saugana tem am kaba loina ukwalai natuguwao labui bwaite kani yabo imiyasio ulaulam mena yo yabo imiyasio gegebam mena.” ²² Yesu iwalolau Yemesa yo Yoni kolili iba, “Nige wakakatai tawae wakawakawanoian. Sowasowamiu kamkamna komwana koina kwanuma bwaine iya kani koina yanunumane?” Siba, “O besiele, sowasowamai.” ²³ Iwalo yoi kolili iba, “Yawasosi, kani kwanuma kagu komwa koina na nige sowasowagu yagitesipwaimiu yakato ulaulamu mena o nuwana gegebamu mena kwamiyasio. Kaiwena kaba miya bwaite Tamagu ikatububunan siya igitesipwaili kaiweli.” ²⁴ Saugana tobenaliyao yoli sanaulu wasa bwaite sibenalan, simunamunai Yemesa yo Yoni kolili. ²⁵ Kabo Yesu iyoga-gogonagili iwaloba, “Wakataiyako siya Yaubada nige simemeliyan ali toloinao siloinayagili yo ali tobagunao siwalo kaiwe kolili. ²⁶ Na komiu tabu besiele waginauli. Na yayia tem kowa nuwanuwam esam ilalaki ilonamwayagiwo kamkavao kaiweli kuyamala topaisowa. ²⁷ Tabe yayia tem kowa nuwanuwam kuyamala tobaguna ilonamwayagiwo am eliyamwao meuloili kaiweli kuyamala esimili-gabuna. ²⁸ Besiele yau Tomo Natuna nige yalalaoma yakato kwapaisowa kaiwegu, yalaoma na yapaisowa kaiwemiyo yo yawasigu yatalamwan mesabana tomo meuloili yayamaisa-yavivilali.”

Yesu tomangibugibu labui manli iyalalali
(Malika 10:46-52 yo Luka 18:35-43)

²⁹ Saugana Yesu me ana tobenaliyao Yeliko silogabaen boda lalakina siyamuli-kusulili. ³⁰ Tomangibugibu labui simiyasio kamwasa dedeina mena yo saugana sibenalan Yesu ilalaoma siyoga siba, “Guyau, Deibida tubuna, ukwatekamkamna-yagimai.” ³¹ Boda siwalo-sikosikoko-wagili yakato simwanou na kabo siya siyoga kaikaiwe siba, “Guyau, Deibida tubuna, ukwatekamkamna-yagimai.” ³² Kabo Yesu itolo na iyogalau kolili iba, “Tawae nuwanuwamiu yaginauli kaiwemiyo?” ³³ Kainana siyamaisa siba, “Guyau, nuwanuwamai manimai kuyalalali.” ³⁴ Yesu ikatekamkamna-yagili kabo ilau kolili, nimana iyagayan, manli ikabiton-agili kabo sauganane koina manli silala. Muli mena yoli labuine simuliya koina.

21

*Yeisu ana lusae Yelusalema**(Malika 11:1-11 yo Luka 19:28-40 yo Yoni 12:12-19)*

¹ Yeisu me ana tobenaliyao silaomako Yelusalema silokelakubwai yanuwa esana Bedipegi koya Olibe koina kabo tobenali labui yawasa-bagunayagili, ² Iba, “Kwalau yanuwane koina na manimiu mena donki yabo me natuna kani kwalobaili bwaine sipan-kalatagili. Kwaliwasili na kwalawag- ilima kolyau. ³ Tem tomo yabo ineli kaiweli kolimiu kwaba, ‘Guyau nuwanuwana.’ Saugana ami walo ibenalan kani italam wakalailima.” ⁴ Ginauli bwaite iyawatagili na tawae palopita ana walo Buki Tabu mena iyamala yawasosi. ⁵ Kaiwena sauga beyabeyana koina ipalopisai iba, “Saiyoni* tomoliyao ali wasa kwaolegili, ‘Wagitai ami kin ilalaoma kolimiu mumugana bigana yo imwalisae imiyasio donki koina bwaimwana donki natuna.’” ⁶ Tobenaliyaone sginauli besiele Yeisu ana walo kolili. ⁷ Donki me natuna sikalailima, ali kaleko siyeseli pwatali mena yo Yeisu imwalisae yabo koina. ⁸ Boda lalakina kali kwama siyeseli kamwasa mena na tupwaliyao mayau lagalagali sikoili siyasululi kamwasa kana pasa. ⁹ Boda sibaguna Yeisu manna mena yo tabe boda simuliya meuloili siyogayoga siba, “Osana. Deibida tubuna tatobalan. Yaubada iwalo-muloloi iya ilaoma Guyau esana mena. Osana. Yaubada tatobalan.”

¹⁰ Saugana Yeisu ilusae Yelusalema, yanuwa tomoliyao meuloili kateli sipitali yo talawauwau lalakina iyawatagili na sinelineli, “Yaiya bwaine?” ¹¹ Boda kainali siyamaisa siba, “Bwaine palopita Yeisu ilaomaya Nasaleta Galili ana dedei mena.”

*Yeisu ilusae Nume Tabu koina**(Malika 11:15-19 yo Luka 19:45-48 yo Yoni 2:13-22)*

¹² Yeisu ilusae Nume Tabu koina, siya togimwala yo toyamayaisa itao-yawatagilagili. Mane kana toseni ali teibeli yo tabe siya bunetutu sigimwagimwala-yagili ali kaba miyasio ibuikeileli. ¹³ Iwalolau kolili iba, “Buki Tabu mena Yaubada ana walo silele iba, ‘Yagu nume esana kani sipei kaba kawanoi.’ Na komiu waginauli besiele tokewali ali gula kaba lowadam.”

¹⁴ Kabo tomangibugibu yo siya kaeli belubeluli silaoma Yeisu koina Nume Tabu kalona mena yo iwoisili. ¹⁵ Kabo gagagiliwo siyaele Nume Tabu mena Yeisu sitobatobalan siwaliwali bwaite besiele siba, “Osana. Deibida tubuna iya Mesaiya tatobalan.”

Ginauli namwanamwasosili Yeisu ipaisowaili tomangibugibu yo tobelu kaiweli topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakatai sigitaili yo tabe gagagiliwone ali wali sibenalan kabo simunamunai lalakina kaiwena Yeisu yakato iya tomwakomwakota, iya nige Mesaiya. ¹⁶ Mwa siwalolau Yeisu koina, “Tabu kubebenali gagagiliwo ali walone koina?” Yeisu iwaloba, “Nuwana komiu Buki Tabu ana walo nige kwayayasili iba, ‘Am paisowa kaiwena gagagiliwo kuula-yaliyaliyaya-yagili kabo sitobali-seyagiwo.’”

¹⁷ Yo Yeisu Nume Tabu mena ikaisuluma yo Yelusalema ilogabaen yo ipileyo yanuwa Bedani koina ikeno.

*Yeisu mayau yabo iyokoian kabo iweweka**(Malika 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Yanuwa ilayan malala kikiuna Yeisu yanuwa Bedani ilogabaen ivivila yoi ilalau Yelusalema kaiwena yo iguliyam. ¹⁹ Mayau yabo esana fig,

* 21:5: Saiyoni bwaimwa Yelusalema

yo kana koleya besiele venavena, igitai itotolo kamwasa dedeina mena yo ilau koina nuwanuwana kanna ikibwa yo ikan. Na nige kanna ipagan, ligu bwagabwaganamo. Yo iwalolau mayaune koina iba, “Kani nige sauga yabo kuuweyoi.” Kabo sauganane koina mayaune iweweka.²⁰ Tobhenaliyao sigitai kateli sipitali sisiliyata siba, “Gubesi mwa mayaune iweweka mwayamwayau?”²¹ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, tem kwameli yawasosi kolyau yo tabu kwanunuwa-labulabui sowasowamiu waginauli besiele yaginauli mayaune koina. Na nige ginauli kikiunamo iboma kaiwena na tabe sowasowamiu ginauli kaba nuwapwanopwano lalakina waginauli. Kaba gite bwaite, tem me ami meli yo kwawalo koya yabo koina, ‘Kulau kuboma ugabaegiwo kalita mena’ ee kabo kani iginauli besiele.”²² Tem kwameli, tawae wakawanoiyian kawakawanoi mena, kani kwalobai.”

Yudiya tobagunao Yeisu sineliyan ana kaiwe kaiwena kabo Yeisu isonoga-gabaegili

(Malika 11:27-33 yo Luka 20:1-8)

²³ Yeisu ilusae kaba yakayakatai ana dedei Nume Tabu kalona mena yo tomo iyakayakataili kabo topwaoli lalakili yo toloinao silaoma koina sineliyan siba, “Yaiya ana loina koina na ginauliline bwaite kupaisowaili? Yaiya am kaiwe iyeyawa?”²⁴ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Baguna bwaite yagu neli kaigeda kani yaeyawa kolimiu. Tem kwayamaisa kolyau kani yawalowen kolimiu yaiya ana loina koina ginauliline bwaite yapaipaisowaili.”²⁵ Yagu neli bwaite besiele. Yoni Toyababitaoso tomo iyababitaosoli. Gubesi, ipaisowai besiele Yaubada ana loina koina o nuwana tomo ali loina kolili?” Toloinaone Yeisu ana neli sibenalan kabo siyatubu sigamwagamwa-pakiki sibomamo kolili siba, “Tem tawaloba, ‘Yaubada ana loina koina’ Yeisu kani ineli-yagila, ‘Na tawae kaiwena nige Yoni kwamemeliyan?’ Tem ineliyagila bwaine besiele kani tamwalimwaline.”²⁶ O tem tawaloba, ‘Tomo ali loina kolili’ bwaite kaba matausi kisi boda sikaleya kolila kaiwena ali nuwatu Yoni iya palopita yabo yo ipaisowai besiele Yaubada ana loina koina.”²⁷ Mwa koina siba, “Nige kakakatai.” Kabo Yeisu iba, “Tem nige sowana yagu neli kwayamaisa, yau besiele kani nige yawawalowen yaiya ana loina koina ginauliline bwaite yapaipaisowaili.”

Yeisu ana yakayakatai toyauyaule yawasosi yo tonuwabui kaiweli

²⁸ Yo Yeisu iwalo yoi toloinao kolili iba, “Na gubesi ami nuwatu walo kobwaibwailine bwaite kaiwena? Tomo yabo natunao labui. Iwalolau tobagubaguna koina iba, ‘Natugu, kabona bwaite kaliyatene kulau yagu oine tanona kupaisowai.’²⁹ Tamana kainana iyamaisa iba, ‘Genuwagu.’ Na muli mena kabo ana nuwatu ibui yo ilau.”³⁰ Yo tamali ilau natuna labuina koina iwaloyoi, ‘Natugu, kabona bwaite kaliyatene kulau yagu oine tanona kupaisowai.’ Tamana kainana iyamaisa iba, ‘Tamagu inamwanamwa kabo yalau,’ na iyamo nige ilalau.”³¹ Yeisu ana walo kobwaibwaili bwaite iyemwawasi kabo ineli iba, “Yoli labuine kolili yaiya tamali ana nuwatu ipaisowai?” Kabo siyamaisa siba, “Iya tobagubaguna.” Kabo Yeisu iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, tonaenaeli besiele takesi totano yo sinesineo ganaganawalili siya silusalusae Yaubada ana kaba loina koina, na komiu toloinao iyaelemo kwamiyamiya.”³² Kaiwena Yoni Toyababitaoso ilaoma kolimiu, kamwasa namwanamwana iyakenayagimiu na nige kwamemeli koina. Bwagana komiu wagitaiyako yakato takesi totano yo sinesineo ganaganawalili simeli na iyamo nige kwanuwabui, Yoni ana guguye kwasikotanan.”

*Tano kana togitekalatan naenaeli
(Malika 12:1-12 yo Luka 20:9-19)*

³³ Yeisu iwalo yoi toloinao kolili iba, “Bwaite walo kobwaibwaili yaboyoi yawalowen na kwabenalan. Tomo yabo ana tano isepa yo oine ikumai kabo igana-takikili yo gula yabo ikeli oine kanna masina ana kaba tamtamna yo nume saliyna malamalawena yabo ikabi tano togitekalatan ali kaba miya yo ali kaba gite-takitakikili tanone. Kabo iwolegili tomo tupwaliyao kolili yakato siya togitekalatan tanone siyapaisowa yo oine kanna sigimwala-yani kali sagu kaiwena yo tabe manena tupwana siwolena tanuwaganane koina. Kabo muli mena ilogabaegili ilau yanuwa uloina koina. ³⁴ Saugana oine kanna imatuwa yo sigimwala-yani imwawasi kabo tano tanuwagana ana topaisowao iyawasali silau togitekalatan kolili yakato oine kanna manena tupwana sikalai. ³⁵ Na togitekalatan tano tanuwagana ana topaisowao sikabi-kalatagili, yabo sisapi, yabo sikoyamate na yayionana silovekui. ³⁶ Mwa tabe tano tanuwagana boda labuina tupwana sibaibaiwa, siya ana topaisowao, iyawasayoi silau kabo togitekalatan mumugaline kaigedana siginauli kolili tabe. ³⁷ Mwawamwawasina, natu yawasosina iyawasa kolili, iba, ‘Natugu kani sikawa-tomowan siyakasisiyan.’ ³⁸ Na saugana natuna sigitai togitekalatan siba, ‘Bwaite tano tanuwagana natu yawasosina. Tem tamanane iboita kani natunane bwaite tanone iya iloinayan. Koinaele talau takoyamate mesabana tanone tabomamo taloinayan iyamala ala gogo.’ ³⁹ Yo sikabi-kalatan sigabae-yawatagilan oine kana tano gana mulina mena kabo sikoyamate.”

⁴⁰ Walo kobwaibwaili imwawasi kabo Yeisu ineli iba, “Saugana tem tano tanuwagana ivivilama tawae kani iginauli togitekalatanne kolili?” ⁴¹ Siya toloinaone ana walo kobwaibwaili sibenabenalan siba, “Tomo naenaeli bwaite kani ikoyamateli na ana tano iwolena togitekalatan uloili kolili. Yo naga oine kanna imatuwa kani oine kanna manena siyakasa namwanamwai na siyamaisa-yadudulai tano tanuwagana koina.” ⁴² Yeisu iwalo kolili iba, “Buki Tabu iwaloba, ‘Tokabikabi veku yabo sikalai yakato nume sikabi koina na vekune sikawa-naenaeyan yo sisikotanan. Na Guyau vekune ikalai iyatolo-bagunayan yakato veku meuloili iloinayagili yo sikaiwe. Bwaite Guyau ana paisowa namwanamwasosina manla mena.’ Gubesi, nuwana nige sauga yabo walone bwaite kwayayasil? ⁴³ Mwa koinaele, yawalo kolimiu toloinao, Yaubada ana kaba loina kani ikelegabaen kolimiu na iwolena boda uloina, siya meuweli, kolili. ⁴⁴ Tem yayiya ibeku veku bwaite pwatana mena kani ikogaogaoli. Na tem veku bwaite ibeku tomo yabo pwatana mena kani ikomutumutu.” ⁴⁵ Saugana topwao li lakili yo Palisi walo kobwaibwailine Yeisu iwallowen kolili sibenalan, sikatai iwalowalo siya kaiweli. ⁴⁶ Kabo nuwanuwali Yeisu sikabi-kalatan yo sipan na iyamo boda simatausagili kaiwena tomo meuloili ali nuwatu yakato Yeisu iya palopita yabo.

22

*Tomo kasole soina sisikotanan
(Luka 14:15-24)*

¹ Yeisu iwalo-kobwaibwaili yoi kolili iba, ² “Yaubada ana kaba loina bwaite besiele. Kin yabo kekan lalakina iginauli natuna tauna ana kasole kaiwena. ³ Baguna tomo lalakili ikawanoi-yagili silaoma kasolene simanmanbubu yo sikekan. Kasole kana sauga koina ana topaisowa iyawasali kolili ali wasa siwolegili tem silaoma kekan koina, na iyamo tomo lalakiliwa sisikote. ⁴ Kabo boda labuina tupwana sibaibaiwa, siya ana topaisowao, iyawasali

yoi iba, ‘Siya yakawanoi-yagili kasole kekanna kaiwena ali wasa kwaolegili yakato bulumakau tauna yo sinena sinisinibuli yaunuiliko yo kan meuloina kakatububunagiliko kasanasanaimiu kwalaoma kasole kekanna koina.’⁵ Na siya sisikote nige ali nuwatu ilalau kolili. Tupwaliyao silau ali tano kolili yo tupwaliyao silau ali bisinisi kolili.⁶ Yo tabe tupwaliyao ana topaisowao sikabi-kalatagili, sisapili yo sikoyamateli.⁷ Kabo kin imunamunai lalakina yo ana tokaleyayao iyawasali, silau tounuyamateyaone sikoyamateli yo ali yanuwa sigabuli.⁸ Yo iwalo ana topaisowao kolili, ‘Kasole kekanna takatububunanako na tomo lalakiliwa sisikote nige silalaoma, besi, amokisa kaiwena siyauyaule.’⁹ Kwalau kamwasa kolili kwatakikili na tem analiyao kwalobaili kwawalo silaoma kasole kekanna koina takekan.’¹⁰ Yo topaisowa silau kamwasa kolili tomo meuloili silobaili, namwanamwali yo naenaeli, yo sikalailima. Ee kabo kasole numena ikalapowon.

¹¹ Saugana kin ilusae kasole numena koina na tem tolusae igitaili, kabo tomo yabo igitelobai kasole kana kaleko nige ililikwa,¹² mwa ineliyan iba, ‘Eliyam, gubesi na kulaoma kulusae na nige kasole kana kaleko kulilikwa?’ Na tomone kin kainana nige iyayamaisa.¹³ Kin iwalo ana topaisowao kolili, iba, ‘Nimana yo kaena kwapanli na wagabae-yawatagilan boniboniyai mena na ivalavalam yo mwakana siyekalasi yo sikikokiko.’¹⁴ Yeisu ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo iba, “Sibaibaiwa Yaubada iyoganili na yoli isamo igitespwaili silusae.”

Palisi sintonatonan tem Yeisu siyakewai ana edeedede koina takesi kaiwena na iyamo isonoga-gabaegili

(Malika 12:13-17 yo Luka 20:20-26)

¹⁵ Yeisu ana walo imwawasi kabo Palisi Yeisu silogabaen silau sinuwatu-loyaloya na tem gubesina Yeisu kaba yakewaina yabo siginaili.¹⁶ Kabo Palisi ali tomuliyayao siyawasali Yeisu koina mekalikavao boda yabo esana ‘Elodiyanao.’* Siwalo siba, “Toyakayakatai, kakatai yakato sauga meuloina kuwalo yawasosi yo am yakayakatai Yaubada kaiwena idudulai. Yo tabe nige tomo yabo kumamatausan, bwagana tosonosonga o nuwana towasawasa na iyamo nige uogolulau kolili.¹⁷ Gubesi, sowasowana Sisa kaiwena takesi tapei o nigele? Na tawae am nuwatu? Nuwanuwamai am walo kabenalan.”¹⁸ Yeisu ikataiyako yakato siya nuwanuwali Sisa kana kawanaena sibenalan yo ana walone siwalo-masalan toloinao kolili na tem siyakewai kabo iba, “Tomwakomwakota yawasosi komiu. Tawae kaiwena kwatonatonan tem kwasipwaiyau yagu edeedede koina? ¹⁹ Mane siliba iya koina ami takesi kwapeipeine wakalayama kwayakenayagau.” Manene sikalai yo siwolena koina.²⁰ Yo ineliyagili iba, “Yaiya makamakayauna yo tabe yaiya esana silele manene koina?”²¹ Siwalolau koina siba, “Sisa.” Yo Yeisu iwalo kolili iba, “Ginauline siya Sisa ana gogo kwaolena Sisa koina na ginauline siya Yaubada ana gogo kwaolena Yaubada koina.”²² Saugana ana walo sibenalan kateli sipitali. Kabo silogabaen yo silowasi.

Sadusi Yeisu ana sonoga sintonatonan yo toboita ali toloyoi walona

(Malika 12:18-27 yo Luka 20:27-40)

²³ Kaliyatenane koina tabe Sadusi silaoma Yeisu koina. Na Sadusi ali nuwatu yakato nige toloyoi yaboyoi mwa koina Yeisu sineliyani,²⁴ siba, “Toyakayakatai, Mosesi iwalo tem tomo yabo ikasole nige natunao na iboita kanakava kwabukwabulina kani ikasolanana na tem natunao ipagan siya

* **22:16:** Boda bwaitete siya Elodi ana loina kana tomuliyayao.

melumeluwone siyamala tomone, iya boiboitana, natunao. ²⁵ Na gubesi kaba gite bwaite. Tomo yabo mekanakavao yoli seben, tobagubaguna ikasole nige natunao na iboita kabo kwabukwabulina kanakava ikasolanana. ²⁶ Besiele kaigedana iyawatagili kanakava labuina koina besiele yayionana koina yo besiele meuloiline kolili paganne silobai. ²⁷ Ana kaba mwawasi sinewa iboita. ²⁸ Tem yawasosi toboita kani sitoloyoi, ali toloyoi koina yoli seben luwali mena yaiya iya wainena yawasosi, kaiwena meuloiliwa sikasolanana?" ²⁹ Yesu kainali iyamaisa iwaloba, "Kwalopwano yawasosi, kaiwena Buki Tabu ana walo nige wakakatai yo tabe Yaubada ana kaiwe nige imamayale kolimiu. ³⁰ Saugana toboita sitoloyoi kali koleya besiele aneloseyao bulibuli mena, nige kasole yoi. ³¹ Na toboita ali toloyoi kaiwena tomala Buki Tabu nige kwayayasili tawae Yaubada iwalowen kolimiu. ³² Iwaloba, 'Sauga bwaite yau Abelamo, Aisake yo Yakobo ali Yaubada.' Bwagana siboitako na iyamo takatai tubulaone bwaite meyawasili simiyamiya bulibuli mena. Yaubada iya nige toboita molosi ali Yaubada na siya meyawasili ali Yaubada." ³³ Saugana boda meuloili Yesu ana yakayakatai sibenalan kateli sipitali, sisilyata yo siba, "Iya yawasosimo isonoga."

Toisabo loina ilalakisosi?

(Malika 12:28-34 yo Luka 10:25-28)

³⁴ Palisi wasane sibenalan yakato Yesu Sadusi iwalo-yamwanouli kabo silogogoma. ³⁵ Kalikava yabo iya loina kana tokatai nuwanuwana Yesu itonan mwa ineliyan, ³⁶ iwaloba, "Toyakayakatai, toisabo loina ilalakisosi Mosese ana loina kaloli mena?" ³⁷ Yesu kainana iyamaisa iwaloba, "Yeoba am Yaubada kumulolo koina katem meuloina mena, yawasim meuloina mena yo am nuwatu meuloina mena. ³⁸ Loina bwaite iya loina lalakina yo loina bagubagunana. ³⁹ Yo loina labuina bwaite besiele iwaloba, 'Am tomoyao, kumulolo kolili besiele kowa kuboma kam mulolo.' ⁴⁰ Mosese ana loina meuloina yo palopitao ali yakayakatai meuloina silaomaya loinane bwaite labuine kolili ali wauwau."

Mesaiya iya Deibida tubuna yo iya Deibida ana Guyau

(Malika 12:35-37 yo Luka 20:41-44)

⁴¹ Yesu igitai Palisi boda lalakina silogogomako mwa ineliyagili, ⁴² iba, "Gubesi ami nuwatu Mesaiya kaiwena yo yaiya tubuna iya?" Kainana siyamaisa siwaloba, "Iya Deibida tubuna." ⁴³⁻⁴⁴ Kabo Yesu ineliyoi iba, "Tem Buki Tabu tayasili talobai yakato beyabeyana Deibida iba, 'Yaubada iwalolau yagu Guyau koina iwaloba, ulaulagu mena kumiyasio kanasiga kam tokalomagigiliwo yaunuli yo ali kaiwe imwawasi na kaekaem silau galagaloli mena."

Bwaite kaba kawa yawasosi yakato Deibida Mesaiya ikawa-Guyauwan. Iwalo besiele kaiwena Yaluyaluwa Tabuna iyanuwapei kabo nuwana imayale. ⁴⁵ Na tem Deibida Mesaiya ikawa-Guyauwan gubesi mwa iya Deibida tubuna kaiwena naga Mesaiya iyayawatagilima?" ⁴⁶ Nige yabo sowaswana Yesu kainana iyamaisa, mwa koina kaliyatenane koina kanasiga nige yabo itotonan yoi tem isipwai ana edeedede koina kaiwena sigitai Yesu toloinao meuloili isonoga-gabaegili yo simwalimwaline.

23

Yesu loina kana toyakayakatai yo Palisiyao ikawa-naenae-yagili
(Malika 12:38-39 yo Luka 11:43,46 yo 20:45-46)

1 Yeisu iwaloalou boda yo tabe ana tobenaliyao kolili iwaloaba, 2 “Loina kana toyakayakatai yo Palisi siya Mosese ana loina kana tokatai yo kana tokabi-yamayale. 3 Itonamwuyagimiu tem kainali kwabenalani yo ali yakayakatai meuloina kwamuliya, na tabu komiu wagiginauli besiele tawae siya siginauli, kaiwena sibomamo ali yakayakatai nige simumuliya. 4 Loina sibaibaiwa siwalowalowegili tomo kolili mwa koina tomo ali nuwapolowe ilalaki na Palisiyaone nige nuwanuwali nuwapolowene koina sisaguli yo siyamalamalaeli. 5 Ginauli meuloina siginauli mesabana yakato tomo sigitaili na sitobalanagili. Mumugali bwaite besiele. Buki Tabu lelelelana sitobwai yo tobwane tabatabana lamwali mena sipan-kalatan. Yaboyoi kawanoi kwamana sopali mena kulakulali malamalaweli sikona-yapatuli. Tabe sipasa-yagili yakato siya tomo obiobigali yo yakayakasisili kali kilak-ilala. 6 Kekan soina koina nuwanuwali lalakina tem simiyasio kaba miya namwanawana kolili yakato siya tomo lalakili, yo tabe nume tapwalolo koina nuwanuwali simiya-baguna tomo manli mena. 7 Tem silau kaba maketi mena nuwanuwali tomo silaoma yo sikawa-kagutoki kolili. Tabe nuwanuwali lalakina tem tomo meuloili sikawa-guyau-yagili.”

8 “Na komiu, tabu tomo siwawalo-seyagimiu, kaiwena ami Guyau kaigedamo na meuloimiu kwatoyatoyawa. 9 Tabu yanuwa yaulina tomona yabo wakakawa-tamayan, kaiwena Tamamiu kaigedamo, iya iyaele bulibuli mena. 10 Imiyawa tomo sikakawa-tobaguna-yagimiu, kaiwena ami tobaguna kaigedamo, iya Mesaiya. 11 Yaiya tem nuwanuwana esana ilalaki kalomiu mena ilonamwayan iyamala ami topaisowa. 12 Yaiya tem iboma ipeiseyan, Yaubada kani ipei-lobiyen. Na yaiya tem inuwalobi, Yaubada kani ipeiseyan.”

Palisi ali mwakota kaiwena maisana silobai

(Malika 12:40 yo Luka 11:39-42,44,47-51 yo 20:47)

13-14 “Kateguwao komiu, loina kana toyakayakataiwo yo Palisiyao tomwakomwakota komiu, Yaubada ana loina kali tolikwailiwo, katekamkamnamiu, bwaliga kani kwasilae. Kaiwena Yaubada ana kaba loina kana gamwa wakausi tomo kolili. Analiyao nuwanuwali silusae na ali kamwasa wakaukasi ami loina koina. Bwaite kaiwena nige sowaswamiu kwalusae. Walo yawasosi kwabukwabuliwo ali nume yo ali gogo wakewalili loina mwakomwakota koina. Tabe ami kawanoi simamalawe tomo tenali mena sibenalan yakato kami toballi kaiwena. Mwa bwaite mumugamiune kaiwena kani maisana naenaena kwalobai. 15 Loina kana toyakayakataiwo yo Palisiyao, tomwakomwakota komiu, bwaliga kani kwasilae. Dedei meuloina kolili kwatakikili na mesabana tomo yabo kwayanuwakoi na inuwabui, kabo wakalali na imuliya kolimiu. Komiu Giyena kana tomoyao, na saugana tomone wakalali kwayakenayan iya ana yauyaule ilalakisosi kabo komiu. 16 Komiu tobagunao man gibugumiu, bwaliga kani kwasilae. Kaiwena komiu kwawaloba, ‘Tem tomo yabo ikawalulu Nume Tabu koina sowaswana ana waloyameli isoke-gabaen yakato Nume Tabu ginauli bwagabwaga, na tem tomo yabo ikawalulu Nume Tabu kana gole koina kani nige sowaswana ana waloyameli isoke-gabaen.’ 17 Na komiu toyauyaule kaiwena manimiyao sigibu yo nige wakakatai yakato Nume Tabu ilalakisosi kabo muli mena gole ana lalaki. Walo yawasosi Nume Tabu yakayakasisina kaiwena mwa golene tabe iyakasisiyan. 18 Na komiu kwawaloyoi, ‘Tem tomo yabo ikawalulu kaba pwaoli koina sowaswana ana waloyameli isoke-gabaen yakato kaba pwaoline ginauli bwagabwaga. Na tem tomo yabo ikawalulu yakayakan iya sipwaoliyan koina, nige sowaswana waloyameline isoke-gabaen.’ 19 Na komiu toyauyaule kaiwena manimiyao

sigibu yo nige wakakatai yakato kaba pwaoline ilalakisosi kabo muli mena yakayakan ana lalaki. Kaba pwaoli yakayakasisina kaiwena mwa yakayakanne tabe iyakasisiyan. ²⁰ Koinaele tem tomo yabo ikawalulu kaba pwaoli koina, ikawalulu kaigedai yakayakanne sipwaopwaoilyanne mekanakava. ²¹ Besiele tem sauga yabo tomo yabo ikawalulu Nume Tabu koina, ikawalulu kaigedai Yaubada mekanakava kaiwena Nume Tabune iya ana kaba miya. ²² Yo tem tomo yabo ikawalulu sae bulibuli mena ikawalulu kaigedai Yaubada ana kaba miya wasawasa koina yo tabe iya koina.”

²³ “Loina kana toyakayakataiwo yo Palisiyao, tomwakomwakota komiu. Bwaliga kani kwasilae. Kaiwena Yaubada ana loina lalakili kwanuwa-mwatainagili siya bwaite loinaline paisowa dudulaina, kalakavao takatekamkamna-yagili yo tawalo yawasosi. Na komiu ami sauga kwayavenuwan loina kikiuli kolili, kaba gite bwaite kaigalu, venavena yo seyala liguna kwayakasa tupwana kikiuna kwaolena Yaubada koina ami mulolo. Na ilonamwa-yagimiu tem kwatonan kaiwe na loina lalakili wakataibaguna-yagili kabo muli mena loina kikiuli. ²⁴ Komiu tobagunao man gibugubumiyao. Loina lalakili kwanuwa-mwatainagili na loina kikiuli kwanuwuwatu-kalatagili. Kaba gite bwaite. Ginauli kikiuna besiele nonowala wagitai na ginauli lalakina besiele kameli nige wagitai. ²⁵⁻²⁶ Loina kana toyakayakataiwo yo Palisiyao tomwakomwakota yo man gibugubumiyao komiu. Bwaliga kani kwasilae. Komiu kwanuwuwatusosi loina kikiuli kaiweli besiele komwa yo gaeba kali deudeuli, na loina lalakili nigele. Komiu besiele tomo patipatimiu yo tomo kankan-kalakalabilimiu. Baguna katemiu kwadeuli namwanamwai kabo ami patipati yo ami kankalakalabili imwawasi.”

²⁷ “Loina kana toyakayakataiwo yo Palisiyao, tomwakomwakota komiu. Bwaliga kani kwasilae. Komiu besiele salai sikatububun yo siyapasa, pwatana mena kana koleya inamwanamwa na kalona mena toboita bowali yo tuwatuwali ikalapowon. ²⁸ Besiele tomo sigitaimiu mayale mena yakato komiu kwanamwanamwa na iyamo katemiu mena mwakota yo nae sikalapowon. ²⁹⁻³⁰ Loina kana toyakayakataiwo yo Palisiyao tomwakomwakota komiu. Bwaliga kani kwasilae. Palopitao ali kilakilala kaba nuwatu-kalatan waginaulili yo tautaubalao beyabeyali siya mumugali idudulai kali salai kwayapasali. Imwawasi kwamwakota yakato tem komiu kwamiyamiya tautaubalao beyabeyali ali sauga koina, kani nige wagiginauli besiele tubumiyao siginauli palopitao kolili, nige kwaununuyamateli. ³¹ Koinaele ami mwakota koina kwaboma kwawalo-masalagimiu yakato komiu tubumiyao palopitao kali tounuyamate. ³² Na tawae naena bwaite tubumiyao siyatubu ali sauga koina komiu bwaite sauga kani kwaetulanyoi. ³³ Komiu mumugamiu besiele weso me natunao. Nige sowasowana Yaubada ana loina kaikaiwena kwayabubu-gabaen, kani iyatalayagimiu yo igabaegimiu Giyena koina. ³⁴ Koinaele yawalo kolimiu, palopitao yo tosonoga lalakili yo toyakayakatai kani yayawasali kolimiu. Tupwali kani kwaunuli, tupwali kwayakeloseli, tupwali kwasapili ami nume tapwalolo kaloli mena yo tupwaliyao kani kwatawoili silau dedei yabo yo dedei yabo kolili. ³⁵ Na unuyamate meuloina kana maisa komiu kani kwalobai, siya tomo mumugali dudulaina siunuli, iyatubuya Eibeli koina kanasiga Sekalaiya, iya Balakaiya natuna. Palopitane Sekalaiya sauga beyabeyana koina tubumiyao siunui dedei yakayakasisi-molosina yo kaba pwaoli luwaluwalili mena, Nume Tabu kalona mena. ³⁶ Yawalo yawasosi kolimiu, tounuyamate meuloili kali maisa polowena komiu kani kwalobai.”

*Yeisu nuwana inae Yelusalema kana tomiya kaiweli
(Luka 13:34-35)*

³⁷ “Tabe komiu Yelusalema kana tomiya. Palopitao kwaunuili yo siya Yaubada iyawasali kolimiu kwalovekuili. Sauga meuloina nuwanuwagu ami tomyao yapei-gogonagili, besiele kamkam sinena natunao ikele-gogonagili pepena yaulina mena, na nige nuwanuwamiu besiele. ³⁸ Ee kabo ami Nume Tabu Yaubada kani ikwasagabaen na bwagabwagana, ³⁹ kaiwena mwa yawalo kolimiu kani nige wagigitaiyau yoi kanasiga yavivilama yoi yo saugana koina kwatobalanagau kwaba, ‘Yaubada iwalo-muloloi mwa iya ilaoma Guyau esana mena.’”

24

*Yeisu iedeedede Nume Tabu kana sibayanae kaiwena
(Malika 13:1-2 yo Luka 21:5-6)*

¹ Muli mena Yeisu Nume Tabu ilogabaen ilalau kabo ana tobenaliyao silaoma koina siwaloba, “Manim ilau Nume Tabu ali kabikabina kana koleya ugital.” ² Yeisu kainali iyama isa iba, “Numene bwayne wagitagitailine, veku mena sikabikabiline, yawalo yawasosi kolimiu, naga kani vekune sikele-gwaligwalili, nige yabo imiyamiya ana kaba miya mena.”

*Sauga mwawamwawasina kana kilakilala
(Malika 13:3-13 yo Luka 21:7-19)*

³ Yeisu ilau isae koya Olibe koina, imiyasio yo ana tobenaliyao sibomamo silaoma koina siba, “Ama wasa kuyeyama, toisabo sauga koina kani Nume Tabu sikele-gwaligwali? Na am laoma kana kilakilala yo tabe sauga mwawamwawasina kana kilakilala gubesi?” ⁴ Yeisu kainali iyama isa iwalooba, “Wagite-kalatagimiu kisi tomo tupwaliyao simwakotayagimiu. ⁵ Kaiwena tomo sibaibaiwa kani silaoma esagu mena siwaloba, ‘Yau Keliso’ kabo tomo ali walo mwakomwakota kani simeliyani. ⁶ Kaleya gogoliyao daguguli kani kwabenalagili salimiu mena yo tabe kaleya dedei uloi uloi kolili wasaliyao kani kwabenalagili. Na tabu katemiu siwawakaka. Ginauline besiele bwaite kani siyawatagili baguna kabo muli molosi mena sauga ana kaba mwawasi kani iyawatagili. ⁷ Boda yo boda kani sikaleya yo besiele kaba loina yo kaba loina sikaleya. Guliyam lalakina yo mwanikiniki kani simayale dedei kaigeda kaigeda kolili. ⁸ Polowe bwaite meuloili kani siyawatagili-baguna kaba gite besiele kabi kana kamkamna mulina mena kabo melumelu iyawatagili. ⁹ Tabe muli mena kani sikabi-kalatagimiu yo silawagimiu na siyakamkamnamiu yo sikoyamatemiu. Yau kaiwegu boda meuloili kani sikalomagigi-lagimiu. ¹⁰ Sauganane koina kani tomeli sibaibaiwa ali meli sisikotanan, yo kalikavao kani sikalomagigi-lagili na siwalo-masalagili toloinao kolili. ¹¹ Palopitao mwakomwakotali sibaibaiwa kani siyawatagili yo tomo meuloili simwakotayagili. ¹² Kabo mumugana naenaena ilalaki isasae yo totapwalolo kani nige kalikavao kolili simumulolo, ¹³ na yaiya tem itolo kaikaiwe kanasiga sauga ana kaba mwawasi koina iya kani lebo ilobai. ¹⁴ Wasa namwanamwana Yaubada ana kaba loina kaiwena kani siguguyeyan yanuwa yaulina mena na tomo meuloili sikatai. Imwawasi kabo yapileyoima.”

*Sauga naenaena kani iyawatagili
(Malika 13:14-23 yo Luka 21:20-24)*

¹⁵ “Ginauli naenaena yabo kani wagitali siyatolo Nume Tabu kana wauwau dedeina mena. Na ginauline kana koleya besiele Daniela ana

Buki kalona mena. Ilonamwayagimiu tem komiu toyasiasili kwanuwatu namwanamwa walone bwaite kaiwena kabo nuwamiu simayale. ¹⁶ Bwaite iya yainaele kaiwena mwa yawalo siya simiyamiya Yudiya koina saugana ginauli naenaenane sigitai ilonamwayagili tem mwayamwayau sisagena siyabubu koya mena. ¹⁷ Tem yaiya kowa am nume kewana mena kupaipaisowa, kuyabubu mwayamwayau, tabu sauga ugagabaen am gogo nume mena kaiweli. ¹⁸ Yo tem yaiya kowa am tano mena kupaipaisowa, kuyabubu mwayamwayau, tabu kupipileyoi kam kwama dedei yabo mena kupepeine kaiwena. ¹⁹ Ooo, yawasosi kategu ikamkamna-yagili siya tosiumao yo toyasuyasuwu kaiweli kaiwena ali yabubu yo ali sagna kani ipolowesosi kolili sauga bwaine koina. ²⁰ Koina wakawakawanoni na sauga namwanamwana Yaubada iyeliwa ami sauga yabubu koina. Kaiwena tem kwasagesagana tulutulu kana sauga mena ami lau ikololososi. Tabe tem kwasagesagana Sabati koina kani Mosese ana lina kwalikwai. ²¹ Kaiwena miya polowe lalakina kani iyawatagili, nige sauga yabo besiele iyawatagili yanuwa yaulina ana sauga tubu koina yo kanasiga kabona, yo besiele kani nige iyawatagili yoi sauga muli mena. ²² Nae bwaine kana kaliyate tem Yaubada nigele ikakabi-yakubwali tomo meuloili siboiwa, na iyamo Yaubada kaliyateline kani ikabi-yakubwali bwaimwa siya ana tomo igitesipwaili kaiweli. ²³ Na sauganane koina tem tomo yabo iwalolaowa kolimiu, iba, ‘Wagitai Keliso iyaetele’ o tem yabo iba, ‘Iyaelene’ tabu kwamemeliyan. ²⁴ Kaiwena keliso mwakomwakotali yo palopitao mwakomwakotali kani siywatagili yo ginauli kaba nuwapwanopwano yo kilakilala sipaisowaili yakato tem totapwalolo mwakota mena siwoyaili, na iyamo tomeli yawasosi ali meli kani sikabi-kalatan. ²⁵ Kwabenali, ami wasa yaeyawa-bagunayan kabo muli mena ginauline siywatagili.”

²⁶ “Tem tomo yabo iwalo kolimiu iwaloba, ‘Iyaetele ule bwagabwaga mena’ tabu kwalalau. Yo tem yabo iwaloba, ‘Iyaetele nume kalona mena’ tabu kwamemeliyan. ²⁷ Kaiwena Tomo Natuna ana laoma besiele pigabu ana lau, tem kaluwabu mena ipigabu kani mwayamwayau tabe ilau yalasi mena ipigabu, imwayamwayausosi. ²⁸ Tem tagitai aoao bodali sitowa niu liguli kolili sivalavalam ee takatai bowa kana kilakilala iyaetele yauli mena imiyamiya. Bwaine besiele kilakilalane yawalowegiliko kolimiu tem tagitaili takilalali ee kabo takatai yawasosi Tomo Natuna ilaomako.”

Tomo Natuna ana laoma

(Malika 13:24-27 yo Luka 21:25-28)

²⁹ “Nae bwaine kana kaliyate mulina mena kabo dabwelo iboniboniyai, waikena nige iyayalalayoi, yo utu kani sibekumaya bulibuli mena yo tabe ginauli meuloili bulibuli mena Yaubada kani inukuili. ³⁰ Na Tomo Natuna ana laoma kana kilakilala kani siywatagili bulibuli mena, mwa tomiya yanuwa yaulina kani sivalam koyasili. Tomo Natuna kani sigitai ilaoma yaloyaloi pwatana mena, me ana kaiwe yo me ana wasawasa lalakina. ³¹ Bwagigi kainana lalakina kani siyui kabo ana aneloseyao iyawasali silau yanuwa yaulina dedei esopali kolili yo ana tomoyao gitegitesipwaili ipei-gogonagili, iyatubu dabwelo ana kaba mwalisae koina kanasiga ana kaba sugu koina.”

Kaba gite saido koina

(Malika 13:28-31 yo Luka 21:29-33)

³² “Kaba gite yabo saido koina saugana tem tagitai yo liguli waluwaluli sikin takatai yaikin kana sauga ikelakubwamako. ³³ Yo tabe besiele saugana tem ginauli meuloina yawalowegili wagitaili siywatagili, wakatai Tomo

Natuna ana sauga laoma ikelakubwamako. ³⁴Yawalo yawasosi kolimiu, gin-auli meuloiline yawalowegiliko kani siyawatagili kabo muli mena bwaine yasone kani kilakilalane sigitaili kabo simwawasi. ³⁵Naga bulibuli yo yanuwa yaulina simwawasi na iyamo yagu yakayakatai kani nige sowana imwawasi.”

*Takatububu Yesu ana pileyoima kaiwena
(Malika 13:32-37 yo Luka 17:26-30,34-36)*

³⁶“Nige tomo yabo ikakatai toisabo kaliyate yo toisabo sauga ginauliline siyawatagili. Tabe besiele aneloseyao bulibuli mena nige sikakatai, yau Tomo Natuna nige yakakatai, Tamagu iya ibomamo ikatai. ³⁷Tomo Natuna ana pileyoima kani kana koleyaa besiele tauna kono Nowa ana sauga mena. ³⁸Kaiwena sauganane koina naga yalubwasi idodoga-saema yo tomo meuloili sikekakekan yo sinumanuma yo sikasokasole kanasiga kaliyatenane Nowa ilusae waga aki kalona mena. ³⁹Nige yabo inuwanuwatui yakato kani tawae iyawatagili kanasiga dogaa isaema yo meuloili sigalomwasi si-boita. Tabe kani besiele Tomo Natuna ana pileyoima koina. ⁴⁰Sauganane koina tomo yoli labui kani sipaipaisowa ali tano koina, yabo aneloseyao kani sikalai silawan, na yabo imiyamiya. ⁴¹Sinesineo yoli labui kani sipaipaisowa witi kannaa sigiligaogaoli kali kaiwena, yabo kani sikalai silawan na yabo imiyamiya. ⁴²Koinaele wagite-kalatagimiu, kaiwena nige wakakatai toisabo kaliyate koina ami Guyau ilalaoma. ⁴³Na kwanuwatu-kalatan bwaite, tem nume tanuwagana ikatai toisabo sauga boniyaina koina tokewali kani ilaoma ee kabo isilasilawa yo igitagitai kisi tokewali ana nume isoke yo ilusae. ⁴⁴Besiele komiu ilonamwayagimiu tem wakatububunagimiu kaiwena sauganane koina nige wakakatai Tomo Natuna ana pileyoima kani katemiu iyapitali.”

*Topaisowa sanasanapuli yo topaisowa yauyauleli
(Luka 12:41-48)*

⁴⁵“Gubesi topaisowa sanasanapuna mumugana? Ana nuwatu idudulai yo tem ana taubala ipei topaisowa meuloili igitekalatagili ee kabo kani ipaisowai na kan iwolegili kekan kana sauga yawasosi kolili. ⁴⁶Yo tem ana taubala ilau topaisowane ilonamwayan tem saugana ana taubala ivivila yoima ilobai iyaele ipaipaisowa dudulai ee kabo taubalane ana topaisowa ikawa-namwanamwa-yani. ⁴⁷Yawalo yawasosi kolimiu, taubalane kani ana topaisowane ipei ana gogo meuloina igite-kalatan. ⁴⁸⁻⁴⁹Na tem topaisowane mumugana inae kani inuwatui katena mena iwaloba, ‘Yagu taubala kani nige ilolomwaya-mwayauma,’ kabo iyatubu taubala ana lolina ilikwai topaisowa meuloili isapili yo ilau toyauyaule mekanakavao sinumanuma yo sikekakekan. ⁵⁰Taubalane ana sauga pileyoima koina kani topaisowane katena ipitali isiliyata, kaiwena ana taubala ana laoma kana sauga nige ikakatai. ⁵¹Taubalane ana topaisowa kani iunu-yanayanae yo iyetomtomwan, na ipei toyauyaule yo tomwakomwakota ali dedei koina na ivalavalam yo mwakana iyekalasi yo ikikokiko.”

25

Sinesineo yoli sanaulu kali walo kobwaibwaili

¹Yo Yesu iwaloba kolili, iwaloba, “Naga sauga ana kaba mwawasi koina Yaubada ana kaba lolina bwaite besiele. Vesalao yoli sanaulu ali mayale sikalaili siyawatagili silau sisanasana kasole tauna ana laoma kaiwena. ²Yoli valigigi yauyauleli yo yoli valigigi sanasanapuli. ³Siya yauyauleli ali mayale sikalaili, na mayalene kana kelesin kana etulan nuwali imwatainan.

⁴ Siya sanasanapuli ali mayale sikalaili yo mayale kana kelesin kana etulan tabe silokalai.”

⁵ “Na kasole tauna ana laoma iyoviya yo vesalao meuloili kamnali sinae yo siyagayagata yo manli sikenokeno kabo sikenomate. ⁶ Boniyai luwaluwalina mena kabo tomo yabo ilaoma iyoga kainana lalakina iba, ‘Kwatolo, kwatolo, kasole tauna ilaomako. Kwayawatagilima na tamu-loloi.’ ⁷ Kabo vesalao meuloili sitolo yo ali mayale sikatububunagili yo ali mayalene siki-yalalakili. ⁸ Siya yauyauleli siwalolau sanasanapuli kolili siba, ‘Kelesin tupwana kwaeyama, ama mayale kikiunamo siboiita.’ ⁹ Kainali siyamaisa siwaloba, ‘Nigele, nige sowasowana tupwana kaeyawa. Sowasowanamo kwalau togimwala kolili ami mayale kana kelesin tupwana kwayamaisa.’ ¹⁰ Na saugana silalau kelesin yamaisana kaiwena kasole tauna iyawatagilima. Kabo vesalao siya sikatububu namwanamwa mekanakavao silusae kasole soina kekanna koina yo gamwa sikausi. ¹¹ Muli mena kabo vesalao yauyauleli sipileyoima sikipisi yo siwaloba, ‘Taubala, taubala, gamwa kusoke na kalusaewa.’ ¹² Na taubalane iwaloba, ‘Yawalo yawasosi kolimiu, nige yakakataimiu.’” ¹³ Yo Yeisu ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo iwaloba, “Koinaele wagite-kalatagimiu, kaiwena nige wakakatai toisabo kaliyate o toisabo sauga koina ami Guyau ipileyoima.”

*Walo kobwaibwaili yauyauya kaiwena
(Luka 19:11-27)*

¹⁴ Yo Yeisu iwalo-kobwaibwaili yoi kolili iwaloba, “Yaubada ana kaba loina bwaite besiele. Taubala yabo nuwanuwana ilau dedei yabo koina yo ana topaisowao iyoganlima na ana mane tupwana iwolegili kolili yakato sigitekalatan kanasiga ipileyoima kabo manene siyapileyoi taubalane koina. ¹⁵ Kina kana baibaiwa paibi tausan iwolena topaisowa yabo koina, yo tu tausan iwolena labuina koina yo wan tausan iwolena yayionana koina kaiwena kaigeda kaigeda ali katai kana lalaki besiele ana yauya kolili. Imwawasi kabo ilogabaegili ilau dedei yabo mena. ¹⁶ Topaisowa bwaite iya kina kana baibaiwa paibi tausan ikalai, iya ilomwayamwayau ilau iyapaisowa yo kana etulan paibi tausan ilobaiyoi. ¹⁷ Yo topaisowa yabo tu tausan ikalai ilau iyapaisowa yo kana etulan tu tausan ilobaiyoi. ¹⁸ Na iya topaisowa yabo wan tausan ikalai ilau, bwatanu ikeli yo ana taubala ana mane ipului.”

¹⁹ “Sauga imamalawe kabo ali taubala ivivilama yo ana topaisowao yoi yayiona iyoganli, nuwanuwana ikatai gubesi ana mane ali yapayapaisowana. ²⁰ Topaisowa bwaite kina kana baibaiwa paibi tausan ikalai ilaoma iwolena ana taubala koina mekana etulan paibi tausan, yo iwaloba, ‘Taubala, paibi tausan tauna kona kuyeyama, ugitali tabe kana etulan paibi tausan yalobaiyoi, am mane meuloina ten tausan iyaelete ukwalai.’ ²¹ Ana taubala iwalolau koina iba, ‘Kowa topaisowa namwanamwana yo sanasanapuna, kupaisowa namwanamwai, manene bwaite nige mane lalakina na ugitekalatan namwanamwai. Koinaele kani yapeiwo ginauli meuloili ugite-kalatagili, kulaoma kowa te yau tayaliyaya toyawa.’ ²² Topaisowa iya tu tausan ikalai, ilaoma yoi iwaloba, ‘Taubala, tu tausan tauna kona kuyeyama, ugitali tabe kana etulan tu tausan yalobaiyoi, am mane meuloina powa tausan iyaelete ukwalai.’ ²³ Ana taubala iwalolau koina iwaloba, ‘Kowa topaisowa namwanamwana yo sanasanapuna, kupaisowa namwanamwai, mane bwaite nige mane lalakina na ugite-kalatan namwanamwai. Koinaele kani yapeiwo ginauli meuloili ugite-kalatagili. Kulaoma kowa te yau tayaliyaya toyawa.’”

24 “Topaisowa bwaite wan tausand ikalai ilaoma koina yo iwaloba, ‘Taubala, yagu nuwatu kowa tomo kolokololona, kaiwena kowa nige kupelipeli yo nige ukekelikeli na tomo uloili ali paisowa kanna iyawatagili na koina ukwalai na kuyasae am lakawa mena. 25 Kabo yamatausagiwo mwa gula yakeli bwatano mena na am mane yapulu-wadam, ugitali am mane wan tausand iyaelete ukwalai.’ 26 Yo ana taubala iwalolau koina iba, ‘Kowa topaisowa naenaena yo todagela-kololo. Am nuwatu yau tomo kolokololona kaiwena nige yapelipeli yo nige yakekelikeli na tomo uloili ali paisowa kanna iyawatagili na koina yakalai na yayasae yagu lakawa mena. 27 Tem am nuwatu besiele ilonamwayagiwo yagu mane wan tausand kupei benki koina siyapaisowa, na saugana yavivilama na yakeleyavivila me kana etulan siya sipaisowai kanna. Na nige ugiginauli besiele.’ 28 Taubalane itagelakeile yo iwalo ana tomaguwo kolili iba, ‘Manene wan tausand wakalai koina yo kwaolena topaisowa iya ana mane mekanu etulan paibi tausand koina. 29 Kaiwena yaiya tem mekanu yauyauya kani Yaubada ietulanyoi yo ibaibaiwa. Na tem yaiya nige kana yauyauya ipapagan koina yo iya kana yauyauya kikiuna imiyamiya koina Yaubada kani ikele-gabaen mowoi. 30 Topaisowa naenaena bwaite iya tolobwagabwaga, wagabaen gana muli mena boniboniyai koina yo bwaine koina kani ivalam yo mwakana iyekalasi yo ikikokiko.’ ”

Yatala mwawamwawasina

31 Yeisu iwalo yoi iba, “Sauga ana kaba mwawasi koina Tomo Natuna me ana aneloseyao meuloili silaoma na iya kani iyamala kin kabo imiyasio kaba miya wasawasana koina na iloiloina. 32 Tomiya yanuwa yaulina meuloili kani ikele-gogonagilima simiya manna mena kabo iyakasali yo ipeili boda labui, kaba gite besiele sipi togitekalatan sipi yo gouti iyakasali na ipeisuwalagili. 33 Yo sipi ipeili ulaulana mena yo gouti ipeili gegebana mena. 34 Yo kin kani iwalolau siya simiyamiya ulaulana mena kolili iba, ‘Komiya kwalaoma, Tamagu imulolo kolimiu, kwalusae ana kaba loinane bwaine ikatububunanako kaiwemiyo kaba yatubu koina. 35 Kaiwena yaguliyam mwa kan kwaeyama yakan yo galogalogu imagu mwa waila kwaeyama yanuma, tabe yamiya taumana mwa kwayoganiyau ami nume mena, 36 tabe yakowakowa mwa kaleko kwaeyama yalikwa, tabe yakasiebwa mwa wagite-kalatagau, tabe yamiyamiya deli mena mwa kwalaoma kwaboeyagau.’ 37 Kabo todudulai kani kainana siyamaisa siba, ‘Taubala, toisabo sauga koina kagitaiwo uguliyam na kayakanwo, o nuwana galogalom imagu na waila kaeyawa kunuma? 38 Toisabo sauga koina kumiya taumana na kayoganiwo, o nuwana ukowakowa na kaleko kaeyawa kulikwa? 39 Na toisabo sauga koina ukasiebwa kagite-kalatagiwo o kumiyaamiya deli mena na kalaowa kaboeagiwo?’

40 Kani kin kainali iyamaisa iba, ‘Yawalo yawasosi kolimiu, tem tawae yabo koina tomiya-polowe yabo kwasagui ee besiele tabe yau kwasaguiyauko.’ 41 Muli mena kani iwalolau siya simiyamiya gegebana mena kolili iba, ‘Kwalowasi, komiyo naenaesimiu. Kwalau mayau wedowedolina miyamiya yaina koina, bwaimwana sikatububunanako Seitani me ana aneloseyao kaiweli. 42 Kaiwena yaguliyam na nige kan kwaeyama, galogalogu imagu na nige waila kwaeyama, 43 yamiya taumana na nige kwayoyogan-yau, yakowakowa na nige kaleko kwaeyama, yakasiebwa na nige wagite-kalatagau yo yamiyamiya deli mena na nige kwaboboe-yagau.’ 44 Boda yauyauyaleline kani kainana siyamaisa siba, ‘Taubala, toisabo sauga koina kagitaiwo uguliyam o nuwana galogalom

imagu yo kumiya taumana o nuwana ukowakowa o nuwana ukasiebwa o nuwana kumiyamiya deli mena na nige kasasaguiwo?" ⁴⁵ Kabo kani kainali iyamaisa, "Walo yawasosi yawalo kolimiu, nige sagu yabo kwaeyama koliyau kaiwena besiele tabe nige sagu yabo kwaolena siya tomiya-polowe kolili." ⁴⁶ Imwawasi boda yauyauleli kani silau maisa miyamiya yaina kamkamna koina na siya todudulai kani silau yawasi miyamiya yaina sikalai."

26

*Kamwasa siloyai na Yeisu siunuyamate
(Malika 14:1-2 yo Luka 22:1-2 yo Yoni 11:45-53)*

¹ Yeisu walo kobwaibwaili iyemwawasili kabo muli mena iwalo ana tobenaliyao kolili, ² iwaloba, "Wakatai kaliyate labui simiyamiya kabo mwalelikwa soina kana sauga iyatubu na Tomo Natuna kani sitalamwan na siyakelose." ³ Sauganane koina topwaoli lalakili yo Yudiya ali tobagunao silogogo topwaoli lalakina Kaiyapa ana nume wasawasana koina, ⁴ na nuwatu siloyai yakato tem wadam mena Yeisu sikabikalatan na siunuyamate. ⁵ Yo siwaloba, "Tabu tapapaisowai soine kana sauga kalona mena kisi boda simunamunai yo sikaleyaila."

*Sine yabo olo bwalaina namwanamwana isuwai Yeisu kulukuluna mena
(Malika 14:3-9 yo Yoni 12:1-8)*

⁶ Yeisu iyaele Bedani koina Saimoni Lepelo ana nume mena bwaimwa tauna kona Yeisu Saimoni iwoisi, ⁷ kabo sine yabo ilaoma yo botolo namwanamwana ikalayama, kalona mena olo bwalaina namwanamwana maisana lalakina, kabo saugana Yeisu imiyasio sabi kekan sinene olone isuwai Yeisu kulukuluna mena. ⁸ Tobenaliyao sigitai kabo simunamunai, siwaloba, "Tawae kaiwena olone kuyavenuwan?" ⁹ Tem olone tagimwala-yani kani mane lalakina talobai na takalai yo tobubutumao tasaguili taolegili." ¹⁰ Yeisu ali edeedede ibenalan kabo iwalolau kolili iba, "Tawae kaiwena sinene kwayokoiyan? Paisowa namwanamwana bwaite ipaisowai koliyau. ¹¹ Sauga meuloina tobubutumao simiyamiya luwamiu mena na yau nige sauga meuloina mekamikava tamiyamiya. ¹² Sauga kikiunamo kani yaboita. Sinene olo bwalaina namwanamwana isuwai kulukulugu mena sabi peiyau salai mena kaiwena. ¹³ Yawalo yawasosi kolimiu, yanuwa yaulina meuloina koina toisabo dedei koina tem wasa namwanamwana siyawasayan, ginauline bwaite sinene ipaisowai koliyau kani siedeede-edyan bwaimwa kaba nuwatu kalatanna."

*Yudasa ilau topwaoli lalakili kolili
(Malika 14:10-11 yo Luka 22:3-6)*

¹⁴ Kabo tobenaliyao yoli tuwelo luwali mena yabo esana Yudasa Isikaliota, iyawatagili ilau topwaoli lalakili kolili, ¹⁵ kabo ineli kolili iba, "Tawae kani kwaeyama tem Yeisu yaeyawa kolimiu?" Kabo mane siliba kana lalaki teti siyasili yo siwolena koina. ¹⁶ Sauganane koina Yudasa iyatubu Yeisu ana lokeikeile igitagitai kaiwena nuwanuwana kamwasa iloyai na italamwan toloinao kolili.

*Yeisu mekanakavao tobenaliyao mwalelikwa soina kanna sipaisowai
(Malika 14:12-26 yo Luka 22:7-23 yo Yoni 13:21-30 yo 1 Kolinita 11:23-25)*

17 Beledi Gaibunamo kana kaliyate bagubagunana koina* tobenaliyao silaoma Yeisu koina na sineli siba, “Toisabo dedei koina nuwanuwam mwalelikwa soina kana kakatububunan kaiwela na takekan?” 18 Kainali iyamaisa iba, “Kwalau Yelusalema na tomo yabo koina kwawalo bwaite besiele, “Toyakayakatai iwaloba, yagu sauga ikelakubwamago. Nuwanuwagu mekaukavao yagu tobenaliyao mwalelikwa soina kana kapaisowai am nume mena.” 19 Kabo tobenaliyao sipaisowai besiele ana walo kolili na kan siginauli mwalelikwa soina kaiwena. 20 Iboniyai Yeisu me ana tobenaliyao yoli tuwelolo simiyasio na sikekakekan. 21 Kekanne luwana mena Yeisu iwalo kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, tomo yabo imiyamiya luwamiu mena kani isikotanagau yo iyauya-yagau toloinao kolili.” 22 Kateli mena sinuwapanopwano lalakina kabo kaigeda kaigeda sinelineli Yeisu koina siwaloba, “Guyau, yau nigele, wa?” 23 Yeisu kainali iyamaisa iba, “Tomonane iya mekaukava gaeba kaigeda koina nimamai kapei iya bwaimwa kani isikotanagau. 24 Tomo Natuna kani iboita besiele Buki Tabu ana walo, na iya tomo bwaitete ikalomagigilan kani nuwana inae kaiwena bwaliga kani kana maisa ilalaki. Ilonamwayan tem tabu sinana ikakabi, kabo mayaune wedowedolinane lalakina kani nige ilolobai.” 25 Kabo Yudasa Isikaliota naga Yeisu ikalomagigilan yo isisikotanan na iba, “Toyakayakatai, yau nigele, wa?” Yeisu iba, “Kowa kagu tokalomagigili.”

Guyau ana kekan

26 Saugana ali kekanne koina, Yeisu beledi ikalai, ikawatoki Yaubada koina kabo ikivi na iwolena ana tobenaliyao kolili iwaloba, “Wakalai wakan, bwaite iya yogu.” 27 Tabe wain komwana ikalai, ikawatoki Yaubada koina kabo iwolena kolili iwaloba, “Meuloimiu kwanuma. 28 Bwaite kwasinegu iya kamwasa waluwaluna. Kwasinegu kani ididi kabo tomo sibaibaiwa nuwatu-pwaike silobai ali pwanoli kolili. 29 Yawalo kolimiu, wain bwaite kani nige yanunuma yoi kanasiga komiu yo yau Tamagu ana kaba lolina koina tamiyamiya kabo wain waluwaluna tanuma.” 30 Wali yabo siwaliyan kabo siyawatagili silau koya Olibe koina.

Pita iwalo yakato kani nige Yeisu iuvalayan

(Malika 14:27-31 yo Luka 22:31-34 yo Yoni 13:36-38)

31 Yeisu iwalo kolili iba, “Boniyai bwaite koina meuloimiu kani kwayabubu-gabaegau kaiwena Buki Tabu iba, ‘Sipi kali togitekalatan kani yaunui kabo sipi sitatagwaligwali.’ 32 Na yagu toloyoi mulina mena, kani yabaguna yalau Galili, muli mena kabo kwalaoma.” 33 Pita Yeisu kainana iyamaisa iba, “Bwagana kaukavao meuloili siyabubu na yau kani nige yayabubu-gabaegiwo.” 34 Yeisu iba, “Yawalo yawasosi kolio, boniyai kabona kamkam tauna kani naga iavalam na kuwalayagau meyaiyona.” 35 Pita iwalo yoi koina iba, “Nigele. Nige sowasowana yauvalayagiwo nuwana tem kowa te yau taboita.” Yo tobenaliyao meuloili siwalo besiele.

Yeisu ilau ikawanoi Getesemani koina

(Malika 14:32-42 yo Luka 22:39-46)

36 Kabo Yeisu me ana tobenaliyao silau dedei bwaine esana Getesemani kabo iwalo kolili iba, “Kwamiyamiya bwaite koina na yau yalau yakawanoi bwaine koina.” 37 Pita yo Sebedi natunao labui iyoganli, silau mekanakavao kabo Yeisu katena ikamkamna lalakina. 38 Kabo iwalo kolili

* 26:17: Mwalelikwa kana sauga mena soi yabo siginauli kaliyate seben kaiweli esana sipei Beledi Gaibunamo (nige yisti), kana nuwatu kalatan bwaine Isileli ali yawatagili Itipita koina sauga beyabeyana koina.

iba, “Kategu ikamkamna lalakina kabo kamkamnane kikiunamo itabeyamateyau. Kwamiyamiya bwaite koina na kwasilasilawa.” ³⁹ Ilogabaegili, iutulaku nige kana mwayaga iyayai, kabo italu-pwaoopwaoom bwatano mena yo ikawanoi iba, “Tamagu, tem sowasowana kamkamna komwana tabu ilaoma koliyau. Na tabu yau yagu nuwatu mena na kwamo am nuwatu.” ⁴⁰ Kabo Yeisu ipileyoi ana tobenaliyao yayionane kolili yo igitaili sikenokeno. Iwalo Pita koina, iba, “Gubesi mwa nige sowasowamiu sauga kikiuna koina komiu te yau tasilasilawa? ⁴¹ Kwasilasilawa me ami kawakawanoi na tabu woya koina kwabebeku. Yaluyaluwamiu nuwanuwana, na yomiu sibelu.” ⁴² Labuina yoi ilau ikawanoi, iba, “Tamagu, komwa bwaite genuwagu yanuma koina. Na tem am nuwatu besiele nige yabo kamwasa imiyamiya inamwanamwamo yanuma koina.” ⁴³ Ipileyoi igitaiyoili nagamo sikenokeno kaiwena manli sikenokenososi. ⁴⁴ Kabo ilogabaegili ilau yoi ikawanoi yayionana ana walo kaigedanamo. ⁴⁵ Kabo ipileyoi tobenaliyao kolili yo iba, “Nagamo iyaele wakenokeno yo wakaikayawasi, awa? Wag-itai, sauga iyawatagiliko kabo Tomo Natuna kani siyayuan siwolena tomo naenaeli kolili. ⁴⁶ Kwatolo talau. Kagu tokalomagigili isasaema.”

Yeisu sikabikalatan

(Malika 14:43-50 yo Luka 22:47-53 yo Yoni 18:3-12)

⁴⁷ Yeisu iyaelemo iedeede kabo Yudasa Isikaliota iyawatagilima, iya Yeisu ana tobenali yabo, bwaite yoli tuwelone luwali mena. Mekanakavao boda lalakina kaleya kelepana yo kepata silokalaili. Bodane bwaite silaoma kaiwena topwaoli lalakili yo Yudiya ali tobagunao siyawasali silaoma. ⁴⁸ Na saugana bodane sisasaema kamwasa mena, Yudasa Isikaliota kilakilala iwalowen kolili, iba, “Tem tomone yasapwali na yaniso bwaimea iya wakabi-kalatan.” ⁴⁹ Kabo Yudasa idudulaimo ilau Yeisu koina, iba, “Kagu toki toyakayakatai”, yo isapwali iniso. ⁵⁰ Yeisu iwalo koina iba, “Eliyam, am nuwatune kaiwena kulaoma uginauli besiele.” Kabo bodane silau Yeisu koina yo sikabi-kalatan. ⁵¹ Yeisu ana tobenali yabo ana kaleya kelepana iniwisi-yawatagilan kaba peina mena yo topwaoli lalakina ana topaisowa tenana ikoutusi. ⁵² Kabo Yeisu, me ana yokoi, iwalo koina iba, “Am kaleya kelepana kupei yoi ana kaba miya mena kaiwena yayia tem kelepa mena ikaleya kani siunuyamate kelepa mena. ⁵³ Nuwana nige ukakatai sowa-sowagu yayoga Tamagu koina sagu kaiwena. Tem yayoga kani aneloseyao baibaiwasosili iyawasali silaoma na sikaleya kaiwegu. ⁵⁴ Na tem yaginauli besiele, nige sowasowana Buki Tabu ana walo iyamala yawasosi. Buki bwaite iwalo yakato kani iyawatagili kamwasa bwaite besiele.” ⁵⁵ Kabo Yeisu iwalo bodane kolili iba, “Kaliyate sibaibaiwa yamiyasio Nume Tabu koina yo yayakayakatai, na nige wakakabi-kalatagau. Na sauga bwaite kaleya kelepana yo kepata kwalokalaili yo kwalaoma na wakabi-kalatagau. Yakato yau besiele toloinalikwa yabo? ⁵⁶ Na ginauli meuloina bwaite siyawatagili kabo palopitao ali lelelele Buki Tabu mena iyamala yawasosi.” Sauganane koina ana tobenaliyao meuloili Yeisu siyabubu-gabaen.

Yeisu siyatalayan Kaiyapa ana nume mena

(Malika 14:53-65 yo Luka 22:54-55,63-71 yo Yoni 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Bodane Yeisu sikabikalatan siyoganama Kaiyapa ana nume mena kaiwena bwaine koina loina kana toyakayakatai yo Yudiya ali tobagunao simiyagogoko. Na Kaiyapa iya topwaoli lalakili ali tobaguna. ⁵⁸ Pita Yeisu iyamuli-kusuli imuliya-molosi kanasiga iyawatagili Kaiyapa ana nume kana gana koina. Pita ilusae gana kalona mena kabo imiyasio mekanakavao topaisowao, nuwanuwana igitai tawae kani sigenauli Yeisu

koina. ⁵⁹ Yeisu iyaele nume mena yo topwaoli lalakili yo Yudiya kali tobagunao nuwanuwali lalakina tem walo mwakomwakota yabo kaikaiwena silobai na koina siyakewai na tem siwalo iboita. ⁶⁰ Na nige yabo silolobai, bwagana tomo sibaibaiwa silaoma yo ali walo mwakomwakota siwalowen. Muli mena tabe tomo labui yoi silaoma, ⁶¹ yo siba, “Tomone bwaite iwawalo yakato iya sowaswana Yaubada ana Nume Tabu isokegwalgwali yo kaliyate yayiona kalona mena iyatoloyoi.”

⁶² Kabo topwaoli lalakili ali tobaguna itolo yo iwalo Yeisu koina iba, “Gubesi mwa kainali nige kuyayamaisa? Walo bwaite siwalowen kaiwem kana dudulai gubesi?” ⁶³ Na Yeisu itolo-mwanou. Kabo Kaiyapa iwalo koina iba, “Yaubada meyawasina esana mena, kuwalo yawasosi kolimai tem kowa Mesaiya, Yaubada Natuna, o nigele.” ⁶⁴ Yeisu kainana iyamaisa iba, “O, tawae kuwalowenne besiele. Yawalo kolimiu, sauga ilaloma kani yau Tomo Natuna wagiteyau yamiyasio Yaubada Tokaiwesosi ulaulana mena na yaloyaloi pwatali mena yalaoma.” ⁶⁵ Kabo Kaiyapa imunamunai kabo iboma kana kaleko itabeigali yo iba, “Tomone iboma iwaloseyan na Yaubada esana ipeiyatalu. Mwa besi, kani nige tomo taloloyaiyoi na silaoma siedeede kaiwena. Tabenalanako ana kawasewa. ⁶⁶ Na ami nuwatu gubesi?” Kainana siyamaisa siba, “Ilonamwayan iboita.” ⁶⁷ Kabo Yeisu manna sikaikaisoi yo nimali mena siunui. Tupwali sikopapali, ⁶⁸ yo siba, “Tomala kowa Mesaiya? Naga kuwalo kolimai yayia ikopapaliwone?”

Pita Yeisu iuvalayan

(Malika 14:66-72 yo Luka 22:56-62 yo Yoni 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Na Pita imiyasio gana kalo mena, kabo topaisowa gamasine yabo ilaoma koina yo iba, “Kowa bwaite Yeisu game Galili ana boda yabo.” ⁷⁰ Na tomo manli mena iuvalayan iwaloba, “Nige yakakatai tawae kuwalowalowen.” ⁷¹ Pita iutu-kaisulu gana kana gamwa salina mena kabo gamasine yaboyoi Pita igitai yo iwalo tomo kolili, siya simiyamiya bwaine koina iwaloba, “Tomone iya Yeisu game Nasaleta ana boda yabo.” ⁷² Pita gamasinene kainana ibenalan kabo iuvalayoi. Ikawalulu yo iba, “Tomone nige yakakatai.” ⁷³ Nige sauga mamalawena na tomo siya sitotolo Pita salina mena silaoma koina siwaloba, “Walo yawasosi kowa Yeisu ana boda yabo, kaiwena kainan kana dagugu iwalo-masala kowa game Galili.” ⁷⁴ Kabo Pita ikawaluluyoi, iba, “Yawalo yawasosi, tomone nige yakakatai. Tem nige yawawalo yawasosi kani Yaubada iyamaisyau.” Sauganane koina kamkam tauna ivalam. ⁷⁵ Kabo Pita Yeisu ana walo nuwana mena isae saugana Yeisu iba, “Boniyai kabona kamkam tauna kani naga iuvalam na kuuvalayagau meyaiyona.” Kabo Pita numene kana gana ilogabaen ikaisulu iyawatagili bakubaku mena yo me ana nuwanae ivalam.

27

Yeisu silawan Pailato koina

(Malika 15:1 yo Luka 23:1-2 yo Yoni 18:28-32)

¹ Malala kikiuna topwaoli lalakili yo Yudiya ali tobagunao meuloili Yeisu kana lolina signauli yakato siunuyamate. ² Kabo sipan silawan siwolena Pailato koina, iya Loma tomona yabo na Yudiya ali gavana.

Yudasa ana boita

(AAP 1:18-19)

³ Yudasa, Yeisu kana tokalomagigili, saugana wasana ibenalan yakato Yudiya tobagunao siloina kani Yeisu siunuyamate, me ana nuwapolowe yo

nuwana ikuwali kabo mane siliba kana baibaiwa teti (30) iyapileyoi topwaoli lalakili yo tobagunao kolili. ⁴ Iwaloba, “Yawasosi yalopwano, kaiwena Yeisu nige ana nae yabo na yayauyan kolimiu sabi unuyamatena.” Kainana siyamaisa siwaloba, “Nige tawae yabo kolimai. Kumiyawaya, kuboma kam polowe.” ⁵ Kabo Yudasa mane igabae-luseyan Nume Tabu kalona mena mwa ilau igadosowa maina koina. ⁶ Topwaoli lalakili mane sikalai yo siwaloba, “Mane bwaite kwasine, Yeisu ana boita maisana, kabo nige sowa-sowana tapei Nume Tabu manena kaba peina mena kisi Mosese ana loina talikwai.” ⁷ Mane bwaite kana loina sipaisowai kabo sikalai yo bwatano yabo siyamaisa tomiya taumana kali salai kaiwena. Mwa siyamaisa tomo yabo koina, iya gulewa kana tokabikabi. ⁸ Iya bwaite kaiwena kanasiga kabona bwatanone esana sipei ‘Kwasine bwatanona.’ ⁹ Kabo sauganane koina palopita Yelemaiya ana walo iyamala yawasosi, kaiwena beyabeyana Buki Tabu mena iwaloba, ‘Mane bwaite kani Isileli tomoliyao sitalamwan yo tomone maisana kana lalaki siliba kana baibaiwa teti (30) sikalai, ¹⁰ yo gulewa kana tokabikabi ana bwatano siyamaisa, besiele Yaubada ana walo koliyau.’

Pailato Yeisu iyatalayan

(Malika 15:2-15 yo Luka 23:3-5,13-25 yo Yoni 18:33—19:16)

¹¹ Yeisu itotolo Pailato manna mena iya Yudiya ali gavana kabo Pailato ineli iba, “Gubesi, kowa yakato Yudiya ali kin?” Yeisu iba, “O, besiele am walone.” ¹² Topwaoli lalakili yo Yudiya ali tobagunao Yeisu siyakewai, na bwagana nige ana nae ipapagan, nige yabo kainali iyayamaisa. ¹³ Kabo Pailato iwalo koina iwaloba, “Tabu kubebenalan ginauli isa kaiweli siyakewaiwo?” ¹⁴ Na Yeisu nige kikiuna kainali iyayamaisa, kabo Pailato katena ipitali mwa inuwapwanopwano.

¹⁵ Pailato mumugana bwaite besiele, bolime kaigeda kaigeda, mwalelikwa soina kana sauga koina, tolusae deli yabo iya tem Yudiya sigitesipwai sikawanoyan, Pailato ilivasi yo iyawatagili deli mena. ¹⁶ Sauganane koina tomo yabo imiyamiya deli mena esana Balabasi, iya mumugana inaesosi kaiwena mwa wasana ilalaki.

¹⁷ Kabo saugana boda silogoma, Pailato ineliyagili iba, “Yaiya nuwanuwamiu yalivasi kaiwemi, Balabasi o nuwana tem Yeisu iya siyogayan Mesaiya?” ¹⁸ Pailato iwalo bwaite besiele kaiwena ikatai Yeisu lamwa-polowe mena sikalaiyama koina.

¹⁹ Pailato iyaele imiyasio kaba yatala koina kabo wainena walo iyawasa koina bwaite besiele, “Tomone nige ana nae, tabu ginauli yabo kupa-paisowai koina kaiwena boniyai mena yakenowa yakenokenoi yo yasilisiliyata mwa iya kaiwena yamatausi lalakina.”

²⁰ Na topwaoli lalakili yo Yudiya ali tobagunao boda nuwali sikoi mwa bodane siwalo Pailato koina siba, “Balabasi kulivasi na Yeisu kuunuyamate.” ²¹ Pailato tomo ineliyagili iba, “Yoli labuine kolili, yaiya nuwanuwamiu yalivasi.” Kabo siwaloba, “Balabasi.” ²² Kabo ineli yoi iba, “Tawae kani yaginauli Yeisu iya siyogayan Mesaiya kaiwena?” Meuloili siwaloba, “Kuyakelose. Kuyakelose.” ²³ Pailato ineli yoi iba, “Tomone tawae ana nae?” Kabo siyoga kaikaiwe siba, “Kuyakelose.” ²⁴ Pailato ikatai nige tabe sowasowana kamwasa yabo iginauli, kikiunamo kaleya siginauli, kabo willa ikalai nimana ideuli boda manli mena yo iba, “Tomone ana boita kaiwena tabu kwayayakewaiyau. Kwabomamo kwaloina.” ²⁵ Tomo meuloili siwaloba, “Inamwanamwa, ana boita kaiwena yakewainane ilaoma kai kolimai yo natumayao kolili.” ²⁶ Kabo Pailato Balabasi ilivasi kaiweli na

iwalo tokaleya yabo balae matumatuwana ikalai na Yesu isapi. Imwawasi kabo iwolena tokaleya bodaliyaone kolili na siyakelose.

Tokaleyayao Yesu sitalatalawasiyan
(Malika 15:16-20 yo Yoni 19:2-3)

²⁷ Pailato ana tokaleyayao Yesu siyoganama nume lalakina kalona mena bwaine Gavana ana dedei mena, kabo siwalo tokaleya meuloili silogogo yo Yesu sitolo-takikilan. ²⁸ Kana kaleko silolo-gabaen kabo kaleko balabalagiyana malamalawena besiele kin kali kaleko sikalai yo siyalikwa. ²⁹ Pwaopwaom samasamali sipaisowai sikalai yo sipei kulukuluna mena. Ginagina yabo sikalai yo talawasi mena sipei nimana ulaulana mena yakato iya besiele kin yabo, kabo sipwalou manna mena yo sitalatalawasiyan siwaloba, “Kamatoki kowa, Yudiya ali kin.” ³⁰ Yesu yona mena sikaikaisoi yo ginaginane sikalai yo kulukuluna mena sikoikoi. ³¹ Saugana ali talawasi imwawasi kabo kaleko malamalawena silolo-gabaen yo iboma kana kaleko siyalikwa. Muli mena siyoga-yawatagilan silawan sabi yakelosena.

Yesu sipeiseyan kelose koina
(Malika 15:21-32 yo Luka 23:26-43 yo Yoni 19:17-27)

³² Saugana Yesu siyogan ilalau kelose kaiwena, tomo yabo silobai iya Sailini tomona esana Saimon kabo siyadidiga Yesu kana kelose ikewai. ³³ Siyawatagili yanuwa esana Goligota. Na Goligota kana katai bwaite, koyane kana koleya besiele tomo kulukuluna. ³⁴ Bwaine koina ginauli yabo kamnana malumaluluna mekanakava oine siebweli yo siwolena koina. Kikiuna inuma-tonan kabo isikotanan nige nuwanuwana inuma. ³⁵ Sipeiseyan kelose mena imwawasi, kabo tokaleyayao veku kikiuli sikalaili, venu yabo sivenuwan tem analiyao venune koina sibaguna kani Yesu kana kwamao siwolegili kolili. ³⁶ Imwawasi kabo tokaleyayaone simiyasio na Yesu sigitagitai. ³⁷ Kabo walowa kaba yakewainawa silele sikoyapatu kelose kewana mena, lelelelene iba, “Bwaite Yesu, Yudiya ali kin.”

³⁸ Tokewali labui mekanakavao siyakeloseli, yabo ulaulana mena yo yabo gegebana mena. ³⁹ Yo tomo bodali siya silau Yesu siloloyagiuli sikawa-naenaeyani yo kulukululi siyakwaleli, ⁴⁰ yo siwalo-lamwalamwai siba, “Aaa. Beyabeyana kuwalo yakato sowasowam Nume Tabu kusoke-gwaligwali na kaliyate yayiyona kaloli mena ukwabiyo. Sauga bwaite kubomayoi kuleboiwo. Tem kowa Yaubada Natuna kelose mena ukwaisulu.”

⁴¹ Tabe besiele topwaoli lalakili mekalikavao loina kana toyakayakatai yo Yudiya ali tobagunao siwalo-gagasa yo sitalawasiyan, ⁴² siba, “Tomo uloili ileboili na nige sowasowana iboma ileboi. Yakato iya Isileli ali kin. Iboma kelose mena ikaisuluma kabo tameliyan. ⁴³ Yaubada kana meli ipei, yo tauna kona iboma kaiwena iba, ‘Yau Yaubada Natuna.’ Tem besiele tasanasana na tagitai tem Yaubada nuwanuwana ileboi o nigele.” ⁴⁴ Tokewali mekanakavao siyakeloseli siya tabe besiele Yesu sisinali.

Yesu ana boita
(Malika 15:33-41 yo Luka 23:44-49 yo Yoni 19:28-30)

⁴⁵ Kala pwasinasina mena kanasiga tili koloki lolau yanuwa meuloina iboniboniyai. ⁴⁶ Tili koloki ana dedei koina kabo Yesu kainana lalakina mena iyoga iba, “Eloi eloi lama sabakitani?” Walo bwaite kana katai besiele, ‘Yagu Yaubada, yagu Yaubada, tawae kaiwena kumiya-dagedagela-yagau?’ ⁴⁷ Tomo tupwaliyao sitotolo kainana sibenalan na sibenali-pwano kabo siwaloba, “Ilaitiya kaiwena iyogayoga.” ⁴⁸ Sauganane koina tomo yabo luwali mena isagena balou ikalai yo iyabuta oine malumaluluna koina

kabo ipei ginagina isuna mena yo manna mena iyagaseyan yakato Yeisu inuma. ⁴⁹ Na siya sigitagitai siwaloba, “Besi. Naga tagitai tem Ilaitiya ilaoma na ileboi.” ⁵⁰ Yeisu iyoga yoi kainana lalakina, kabo yawasina italamwan imwawasi. ⁵¹ Sauganane koina kaleko tabatabana biliutusi kana gulu Nume Tabu kalona mena itaigali iyatubu kewa mena kanasiga ilobi yauli mena. Mwanikiniki iyawatagili kabo bwatano inukui yo veku lalakili silotaitaigali. ⁵² Tomo kali salai sitasoke yo Yaubada ana tomoyao siya boiboitali sibaibaiwa sitolo meyawasili. ⁵³ Kali salai sitolo-gabaegili kabo Yeisu ana toloyoi mulina mena silau silusae Yelusalema yo tomo sibaibaiwa siyawatagili kolili.

⁵⁴ Yeisu kana togitekalatanwo siya tokaleyayao yo tabe kaleya kali tobaguna, mwanikiniki kamnana silotonan yo ginauli meuloina bwaite iyawatagili sigitai, kabo simatausi lalakina yo siwaloba, “Walo yawasosi iya Yaubada Natuna.” ⁵⁵ Sinesineo sibaibaiwa sitolo-suwala yo manlimo ilaulau Yeisu sigitagitai. Sinesineone bwaite siya tauna kona Yeisu siyamuli-kusuli mekalikava silaoma Galili na sisagui. ⁵⁶ Luwali mena Meli Magidala, yo tabe ana waliesia Meli iya Yemesa yo Yosepa sinali, yo yabo tabe Sebedi natunao sinali.

Yeisu sipei salai kalona mena

(Malika 15:42-47 yo Luka 23:50-56 yo Yoni 19:38-42)

⁵⁷ Saugana yanuwa ilolau towasawasa yabo, iya Alimadiya tomona esana Yosepa, ilaoma, iya tabe Yeisu kana tomeli yabo. ⁵⁸ Ilau Pailato koina Yeisu yona ikawanoian kabo Pailato iwalo siwolena koina. ⁵⁹ Yosepa Yeisu yona ikalai, kaleko waluwaluna koina isuma, ⁶⁰ kabo ipei iboma kana salai waluwaluna kalona mena, salaine mala vekuvekuna tauna kona ikeliyako. Veku lalakina yabo iyatapipiliyama yo salai gamwana ikokausi, kabo ilogabaen. ⁶¹ Meli Magidala mekanakava ana waliesia simiyasio kali koleya ilaulau salai mena.

Tokaleyayao salai sigitekalatan

⁶² Yanuwa ilayan yoi Satade siya Yudiya ali sabati, kabo topwaoli lalakili yo Palisi silau Pailato koina. ⁶³ Siwalolau koina siwaloba, “Taubala, kanuwatu-kalatan tomwakomwakota bwaite esana Yeisu, saugana meyawasina koina iba, ‘Kaliyate yaiyona imwawasi kabo kani yatoloyoi.’” ⁶⁴ Mwa nuwanuwamai kuwalo tokaleyayao silau salai sigitekalatan kanasiga kaliyate yaiyona imwawasi, tem nige tagiginauli besiele kisi ana tobenaliyao silau, yona sikalai yo siwalo tomo kolili yakato itoloyoiko. Kabo walo mwakomwakota bwaite kani idebalala yo ilalaki, nige besiele baguna.” ⁶⁵ Pailato iwalo topwaoli lalakili yo Palisi kolili iba, “Inamwanamwa, yagu tokaleyayao tupwali wakalaili kwalau kwapeili salai mena sigitekalatan namwanamwai.” ⁶⁶ Kabo silau maina yabo sikalai vekune sipan-kalatan, ali kilakilala, mwa tokaleyayao sipeili salai mena sigitekalatan namwanamwai.

28

Yeisu itoloyoi boita mena

(Malika 16:1-10 yo Luka 24:1-12 yo Yoni 20:1-10)

¹ Yudiya ali sabati imwawasi kabo wiki kana kaliyate bagubagunana koina, malala kikiuna Meli Magidala me ana waliesia sisulubon silau salai sabi gitaina. ² Mwanikiniki lalakina inuku kaiwena Yaubada ana anelose yabo ilobima bulibuli mena ilau salai mena vekune iyatapipili-suwalan

yo imiyasio pwatana mena. ³ Kana koleya imayamayale besiele pigabu yo kana kaleko mayamayalesosina. ⁴ Tokaleyayao siya salai sigitegitekalatan simatausisosi mwa sitabubu kabo sibeku bwatano mena sitalukaniu besiele boiboitali.

⁵ Anelosene iwalolau sinesineone kolili iba, “Tabu kwamamatausi, yakatai Yeisu kwaloyaloyai, iya siyakelose. ⁶ Iya nige imiyamiya bwaite koina, itoloyoiko, besiele ana walo. Kwalaoma ana kaba miya wagitai bwaite koina ikenokenoya. ⁷ Kabo mwayamwayau kwalau yo ana tobenaliyao ali wasa kwaolegili kwaba, ‘Itoloyoiko boita mena, ibagubaguna ilalau Galili. Bwaine koina kani wagitaiya.’ Tawae yawalowenako kolimiu kwanuwatu-kalatan.” ⁸ Mwa sinesineone mwayamwayau salai silogabaen, simatausi yo tabe me ali yaliyaya, kabo sisagena mwayamwayau silau na ana tobenaliyao ali wasa siwolegili. ⁹ Silaulau kamwasa mena kabo Yeisu ilobaili silaloba, “Kagutoki komiu.” Silaoma sitalupwaopwaom kaena sikabikalatan kabo sipwalou koina. ¹⁰ Yeisu iwalolau kolili iba, “Tabu kwamamatausi. Kwalau kaukavao ali wasa kwaolegili yakato silau Galili na bwaine koina kani sigitaiyau.”

Topwaoli lalakili salai kana togitekalatan siyamaisali yakato wasa-mwakomwakotane siwalowen tomo kolili

¹¹ Sinesineone silalau kamwasa mena kabo tokaleyayao tupwali siya salai kana togitekalatanwo sipileyo silau Yelusalema, mwa ginauli meuloina bwaite iyawatagili siyawayasan topwaoli lalakili kolili. ¹² Topwaoli lalakili mekalikavao Yudiya ali tobaguna silogogo, ali loina yabo siginauli kabo mane lalakina siwolena tokaleyayaone kolili, ¹³ mwa siwalolau bwaite besiele siba, “Kwawalolau tomo kolili kwaba, ‘Boniyai mena kakeno-mateko na tobenaliyao silaoma Yeisu yona sikewali.’ ¹⁴ Tem wasane bwaite Pailato ibenalan kani kabo kawalo yakato nige nae yabo imiyamiya ami dedei mena tabu imumunamunai kolimiu.” ¹⁵ Kabo tokaleyayao mane sikalai yo siginauli besiele topwaoli lalakili ali walo-mwakomwakota kolili. Na tomo Yudiya walo mwakomwakota bwaite siyadebalala kanasiga kabona, yakato Yeisu ana tobenaliyao silaoma yona sikewaliyako.

*Yeisu ana tobenaliyao iyawasali na wasana siyawayasan
(Malika 16:14-18 yo Luka 24:36-49 yo Yoni 20:19-23 yo AAP 1:6-8)*

¹⁶ Tobenaliyao yoli ileben silau Galili koya bwaite tauna kona Yeisu iwalowen kolili. ¹⁷ Saugana sigitai sipwalou koina na tupwali me ali nuwa-labulabui. ¹⁸ Kabo Yeisu ilaoma salili mena kabo iwalo kolili iba, “Loina yo kaiwe meuloina, bulubuli mena yo yanuwa yaulina mena, Tamagu iyeyamako koliyau. ¹⁹ Koinaele kwalau tomo dedei meuloina kolili kwayanuwabuilti simeli na kwayababitaosoli Tamala esana mena yo Natuna yo Yaluyaluwa Tabuna yo, ²⁰ besiele tabe loina meuloina bwaite yawalowen kolimiu kwayakayakataili na simuliya. Walo yawasosi yau mekamikava sauga meuloina kanasiga yanuwa yaulina ana kaba mwawasi.”

Yeisu wasana namwanamwana Malika ana lelelele

Walo bagubagunana

Malika, esana yaboyoi siba Yoni Malika, iya Banabasi nubaina (Kolose 4:10) na wasana imiyamiya saugana iya mekanakavao Paulo yo Banabasi paisowa tupwali siginaulili (Apositolo ali paisowa 12:25, 13:5 yo 13, 15:3-39, 2 Timoti 4:11). Ekalesiya kalona mena tolelelelele bagubagunali tupwali siba yakato kani Yoni Malika ilau Loma mekanakava Pita simiyamiya (1 Pita 5:13). Mwa siba Malika Yeisu ana paisowa yo ana yakayakatai wasana ikalaiya Pita koina kabo buki bwaite ilele. Kabo kana koleyā besiele Malika Yeisu wasana ilele Loma tomoliyao tomeliwo kaiweli.

Nuwatu lalakili Malika ana buki koina bwaite besiele. Yeisu iya Tokaiwe, ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili, tomo iwoisili, yaluyaluwa biki itao-yawatagilgili yo tomo ilivasili ali naenaena koina.

Yoni Toyababitaio ana katububu Yeisu ana laoma kaiwena besiele palo-pita Aiseya ana walo-masala

(Madiu 3:1-12 yo Luka 3:1-18 yo Yoni 1:19-28)

¹ Bwaite wasa namwanamwana Yeisu Keliso Yaubada Natuna wasana ana kaba tubu. ² Baguna palopita Aiseya ilelelelele Yaubada ana walo iwalo-masalagili iwaloba, “Bwaite yagu tosagenawasa yayawasa ibagunawa na kaiwem kamwasa isepa.” ³ Yo dedeine dekawa ule bwagabwaga mena tomo yabo kainana lalakina koina iyogayoga iwaloba, “Wakatububu Guyau ana laoma kaiwena. Ana kamwasa kwasepa yo kwayadudulai.” ⁴ Mwa koina Yoni Toyababitaio ilaoma dedeine dekawa ule bwagabwaga mena iguguye tomo kolili iba, “Mumugamiu naenaeli kolili kwanuwabui na yayababitaio miu na Yaubada ami pwanoli inuwatu-pwaikili.” ⁵ Tomo meuloili dedei Yudiya yo yanuwa Yelusalema koina silaoma na tem Yoni ana guguye sibenalan. Mumugali naenaeli siwalo-masalagili na sibabitaio waila Yolidan koina. ⁶ Yoni kana kwama ebaebai kameli wiyaana yo kana wakisowa bulumakau kwapina. Yo ana kaba kekan mwalimwali yo kamwakamwa. ⁷ Yoni iguguye iba, “Iya muli mena ilalaoma ilalaki-gabaegau nige ilolonamwayagau kaena mena yapwalou yo kaekaena kana suma yalivasi. ⁸ Yau waila mena yayababitaio miu na iya kani Yaluyaluwa Tabuna koina iyababitaio miu.”

Yeisu ana babitaio

(Madiu 3:13—4:11 yo Luka 3:21-22 yo 4:1-13)

⁹ Sauganane koina Yeisu yanuwa Nasaleta ilogabaen, bwaine dedei Galili, na ilaoma yo Yoni Yeisu iyababitaio waila Yolidan koina. ¹⁰ Yo Yeisu waila mena igayosaema yo igitesae bulibuli mena igitai bulibuli itasoke na Yaluyaluwa Tabuna kana gite besiele bunetutu ilobima koina. ¹¹ Yo kaina yabo ilobimaya bulibuli mena iba, “Kowa Natugu yamulolo lalakina koliwo yo kaiwem yayaliyaya lalakina.”

Seitani Yeisu iwoyai

¹² Kabo Yaubada Yaluyaluwana Yeisu iyawasa ilau dedei ule bwagabwaga leleyanna yo wedowedolina koina. ¹³ Kaliyate poti (40) kaloli mena Seitani

Yeisu iwoyawoyai. Dedeinane koina ebaebai sokasokaliyao simiyamiya na aneloseyao silaoma yo Yeisu sisagui.

*Togomana yoli esopali Yeisu iyoganli
(Madiu 4:12-22 yo Luka 4:14-15 yo 5:1-11)*

¹⁴ Na Yoni ana lusae deli mulina mena Yeisu ilau Galili dedeina mena yo wasa namwanamwana Yaubada kaiwena iguguyeyan, iba, ¹⁵ “Sauga ilaomako na Yaubada ana kaba lolina iyaele salimiu mena. Ami paisowa naenaeli kolili kwanuwabui na wasa namwanamwana kwameliyan.” ¹⁶ Sauganane Yeisu Kalita Galili busu galagalana mena iyonayona togomanao yoli labui mekanakava igitaili, Saimoni yo kanakava Anidulu, ali yagida sigalagalayan kalita mena. ¹⁷ Yo Yeisu iyoganlima, iba, “Kwalaoma kwamuliya kolyiau na yayakataimiu na komiu kwaemala tomo kali togomanao.” ¹⁸ Kabo ali yagida silogabaegili yo Yeisu simuliya. ¹⁹ Yo tabe iyonelau yoi tupwana kabo Yemesa te Yoni igitaili, siya Sebedi natunao, waga mena ali yagida sisaisaili. ²⁰ Kabo sauganane koina iyoganlima, na tamali me ana topaisowao silogabaegili waga mena na Yeisu simuliya.

*Yeisu yaluyaluwa biki itao-yawatagilagili kabo tomo ana kaiwe sigitai
(Luka 4:31-37)*

²¹ Yeisu me ana bodao silaoma yanuwa Kapeneomi koina Sabati koina kabo Yeisu ilusae nume tapwalolo mena yo ana yakayakatai iyatubu. ²² Tomo meuloili kateli sipitali ana yakayakatai kaiwena na siba, “Yakayakatai bwaite idudulai yo kaikaiwena na nige besiele lolina kana toyakayakatai ali yakayakatai.” ²³ Na nume tapwalolone kalona mena tomo yabo imiyamiya iya yaluyaluwa biki ilusae koina kabo tomone Yeisu koina iyoga iba, ²⁴ “Yeisu, game Nasaleta, tawae kaiwena kulaoma kolimai? Gubesi, yakato kusiba-yanaemai? Yakataiwo, kowa Tabutabum Yaubada koina kulaoma.” ²⁵ Na Yeisu iyokoiyan iba, “Kumwanou na kuyawatagilima tomone koina.” ²⁶ Kabo yaluyaluwa bikine tomone inukui me ana kaiwe yo iyawatagili me ana wui tomone ilogabaen. ²⁷ Tomo meuloili kateli sipitali yo siba, “Tawae bwaite? Bwaite yakayakatai waluwaluna, tomone ana lolina mena yaluyaluwa biki iloinayagili na siobigai.” ²⁸ Kabo Yeisu wasana siyadebalala dedei Galili meuloina koina.

*Yeisu tokasiebwao iwoisili
(Madiu 8:14-17 yo Luka 4:38-41)*

²⁹ Saugana sikaisuluma nume tapwalolo mena Yeisu me ana tobenaliyao mekalikavao Yemesa te Yoni silodudulai silau Saimoni yo Anidulu ali nume mena. ³⁰ Saimoni bwasiyana ikenokeno yona iwedowedoli me ana kasiebwa, kabo Yeisu nuwana mena sipei tokasiebwane kaiwena. ³¹ Yeisu ilusae koina yo nimana mena ikabilau ikeleyatolo yo ana kasiebwa imwawasi kabo sinene itolo yo ilau na kali ipaisowai. ³² Dabwelo isuguko kabo tomo ali tokasiebwao yo tabe siya yaluyaluwa biki kolili sikalailima Yeisu koina. ³³ Na siya yanuwane tomonliyao meuloili silogogoma numene manna mena sitotolo sigitagitai Yeisu ana paisowa. ³⁴ Yeisu tokasiebwao sibaibaiwa kali kasiebwa uloili uloili iwoisili. Tabe yaluyaluwa biki sibaibaiwa itao-yawatagilagili. Nige itatalam siedeede kaiwena sikatai yaiya iya.

*Kawanoi mulina mena nuwatu ilaoma koina kabo ilau itakikili
(Luka 4:42-44)*

³⁵ Malala boniboniyaina Yeisu itolo numene ilogabaen ilau kwabu mena ibomamo imiyamiya na ikawakawanoi Yaubada koina. ³⁶ Saimoni

mekanakavao nume mena sikaisulu silau Yeisu siloyaloyai. ³⁷ Kabo silobai siwalolau koina siba, “Tomo meuloili siloyaloyaiwo.” ³⁸ Yeisu iwaloba, “Tatau yanuwa tupwaliyao kolili na tem tabe yaguguye bwaine koina. Kaiwena mwa yalaoma yanuwa yaulina mena.” ³⁹ Kabo Galili dedeina meuloina itakikilan ali nume tapwalolo kolili iguguye yo yaluyaluwa biki tomo kolili simiyamiya itao-yawatagilagili.

Yeisu tolepelu yabo iwoisi
(Madiu 8:1-4 yo Luka 5:12-16)

⁴⁰ Kabo tolepelu yabo ilaoma Yeisu koina tutulina italusakonayan yo ikawanoi iba, “Tem am nuwatu besiele, ukwabi-namwanamwaiyau.” ⁴¹ Yeisu tomone ikatekamkamna-yani yo nimana iyagayan ikabitanan yo iba, “Yagu nuwatu besiele, kunamwanamwa.” ⁴² Kabo tomone ana lepelu imwawasi yo inamwanamwa. ⁴³ Na Yeisu tomone iyawasa ilau yo iwalokausi iba, ⁴⁴ “Tabu yaiya yabo koina kuwawalo-masalagau na kududulaimo kulau topwaoli koina kuyakenayagiwo. Imwawasi am pwaoli ukwalai besiele kala lina Mosese koina ilaoma na ugabu. Am paisowane koina kani tomo sikataiwo yakato kunamwanamwako.” ⁴⁵ Na tolepelone Yeisu ana walo nige imumuliya. Iyawatagili ilau tomo kolili yo tawae Yeisu ipaisowai koina ali wasa iwolegili. Mwa koina Yeisu nige sowaswana ilomayale yanuwane kolili na ilau paepaeli bwagabwaga mena imiyamiya. Na iyamo tomo dedei meuloili kolili silau koina.

2

Yeisu tobelu yabo iwoisi
(Madiu 9:1-8 yo Luka 5:17-26)

¹ Kaliyate tupwaliyao simwawasi kabu Yeisu ipileyoi Kapeneomi. Tomo meuloili wasana sibenalan yakato ipileyoimako. ² Mwa boda lalakina ana nume kalona siloyapowon nige kaba miya yabo. Tabe besiele ganamuli mena. Kabo Yeisu iguguye meuloili kolili. ³ Tomo tupwaliyao silaoma tobelu yabo sikewai-yama, kana tokayale yoli esopali. ⁴ Sitonan yakato tem tobelune siluseyan Yeisu koina na nige sowasowali kaiwena boda ilalakisosi. Mwa sikewai simwalisae nume pwatana mena kabu katoi sisokegwalingwali gula signauli na tobelune me ana kaba keno siyalawe-lobiyen Yeisu manna mena sipei. ⁵ Yeisu tomone ali meli igitai kabu tobelune koina iwaloba, “Natugu, am naenaena meuloili yanuwatu-pwaikili.”

⁶ Na tupwali lina kana toyakayakatai Yeisu salina mena simiyamiya ana walo sibenalan na sibomamo kateli mena sinuwanuwatu bwaite besiele, ⁷ “Tomone ana walo nige inamwanamwa. Iya nuwanuwana itonatan tem esana ikeleisinan Yaubada mekanakava. Kaiwena nige yabo yaiya sowaswana tomo ali pwanoli inuwatu-pwaikili, Yaubadamo sowa-sowana.” ⁸ Na Yeisu ali nuwatu ikatailiko mwa iwalo kolili iba, “Tabu nuwatune naenaeli katemiya mena kwanuwanuwatuli.” ⁹ Imalamalae tem tobelune koina yawaloba, ‘Am naenaena meuloili yanuwatu-pwaikili’ kaiwena bwaimwa nige mwalimwaline koliyau tem nige itotolo. Na iyamo tem yawalo koina, ‘Kutolo am kaba keno ukwalai yo kulau’ na nige itotolo kani yamwalimwaline lalakina. ¹⁰ Nuwanuwagu wakatai Tomo Natuna me ana lina yanuwa yaulina mena sowaswana tomo ali pwanoli inuwatu-pwaikili.” Mwa Yeisu iwalo tobelune koina, ¹¹ iba, “Yau bwaitete yawalo koliwo, kutolo yo am kaba keno ukwalai yo kulau am yanuwa mena.” ¹² Kabu itolo, ana kaba keno ikalai na boda manli mena ikaisulu. Boda

meuloili kateli sipitali na Yaubada sitobalan siwaloba, “Yawasosi, nige sauga yabo ginauli bwaite besiele tagigitai.”

Yeisu Libai iyogan

(Madiu 9:9-13 yo Luka 5:27-32)

¹³ Yeisu iyawatagiliyoi ilobi Galili dekawana mena imiyamiya. Kabo boda lalakina silogogoma mwa iyakayakatai kolili. ¹⁴ Ana yakayakatai imwawasi kabo ilalau yo takesi totano yabo igitai ana kaba paisowa mena imiyasio imiyamiya. Tomone esana Libai na tamana Alipio. Kabo Yeisu iwalolau koina iba, “Libai, kulaoma kumuliyi koliyau.” Kabo Libai itolo yo Yeisu imuliyi. ¹⁵ Yeisu me ana tobenaliyao silau Libai ana nume mena yo bwaine koina sikekan mekalikavao takesi kana totanoyao yo tonaenaeli. Ali boda ilalaki kaiwena sibaibaiwa Yeisu simulumuliyi. ¹⁶ Na tupwali loina kana toyakayakatai, siya Palisiyao yawasosi, Yeisu sigitai, tonaenaeli yo takesi totano mekanakavao sikekan toyawa. Siwalo ana tobenaliyao kolili, siba, “Tawae kaiwena takesi totano yo tonaenaeli mekanakavao sikekan toyawa?” ¹⁷ Yeisu walo bwaite ibenalan yo iwalo kolili iba, “Tokasieb-wao nuwanuwali towoiwoisi, namwanamwali nige nuwanuwali. Na yau yalaoma yanuwa yaulina mena nige todudulai kaiweli. Yalaoma tonaenaeli sabi yoganli na simuliyi koliyau.”

Yeisu ana yakayakatai yo Yudiya mumugali nige sitotoytoyawa

(Madiu 9:14-17 yo Luka 5:33-39)

¹⁸ Na Yoni ana tobenaliyao yo tabe Palisiyao meuloili guliyam sikalakisiyeyan bwaimwa kekan silopei kaliyate isa besiele Yudiya mumugali. Tomo tupwaliyao silaoma Yeisu koina siwaloba, “Ugitai, Yoni ana tobenaliyao yo tabe Palisiyao ali tobenaliyao guliyam sikalakisiyeyan. Na am tobenaliyao nige sigiginauli besiele.” ¹⁹ Kabo Yeisu kainali iyamaisa walo kobwaibwaili mena iba, “Nige sowasowana kasole kana tomanmanbubu guliyam sikalakisiyeyan tem kasole tauna mekalikava simiyamiya. Kaiwena saugana kasole tauna mekalikava meuloili sikekan yo siyaliyaya. ²⁰ Na sauga ilalaoma kasole tauna kani sikele-gabaen kolili,* kabo kaliyatenane koina kani guliyam sikalakisiyeyan nuwanae kaiwena. ²¹ Yo tabe nige sowasowana tomo yabo kaleko waluwaluna tupwatupwana kwama beyabeyana koina ibwalu. Tem iginauli besiele, kaleko waluwaluna kani itabelulun kaleko beyabeyana koina na itaigali lalakina. ²² Tabe, nige sowasowana tomo yabo wain waluwaluna isuwai kwapi kaba suwe beyabeyali kolili. Tem iginauli besiele, kani wain waluwaluna isese isae na koina wain kwapi kaba suwene iyuigali yo wainne yo kwapi kaba suwene labuine sisibayanaeli. Bwaite nigele. Wain waluwaluna isuwai kwapi kaba suwe waluwali kolili.”

Yeisu iya Sabati kana Guyau

(Madiu 12:1-8 yo Luka 6:1-5)

²³ Sabati yabo koina Yeisu me ana tobenaliyao silalau yo tano yabo koina siyawatagili kabo tobenaliyao witi kannu sikibwa na silolokekakekan. ²⁴ Palisiyao tobenaliyao sigitaili kabo siwalolau Yeisu koina siba, “Ugitai, am tobenaliyao ala Sabati kana loina silikwai.” ²⁵⁻²⁶ Kabo Yeisu kainali iyamaisa, iwaloba, “Tomala Deibida edeededena nige kwanunuwatu-kalatan saugana me ana eliyamwao siguliyam yo nuwanuwali kan tem sikan. Yo sauganane Ebayada topwaoli lalakina ana sauga mena, Deibida ilau ilusae Yaubada ana Nume Tabu mena, yo beledi yakayakasisina ikalai ikan. Yo

* **2:20:** Yeisu kana kabikalatan kaiwena iwalowalo.

tabe Deibida tupwana iwolena ana eliyamwao kolili. Na wagitai. Buki Tabu nige Deibida ikakawa-naenae-yani loinane ana likwaina kaiwena. ²⁷ Yaubada Sabati iyamayale tomo kaiweli, na nige iyamayaleli Sabati kaiwena. ²⁸ Na Tomo Natuna iya ginauli meuloina kana Guyau yo tabe besiele Sabati kana Guyau.”

3

Gamwapakiki Sabati kana loina kaiwena ilaulau (Madiu 12:9-14 yo Luka 6:6-11)

¹ Sauga yabo koina Yesu ilusae nume tapwalolo mena kabo bwaine koina tomo yabo nima belubeluna ilobai. ² Tomo tupwaliyao nuwanuwali Yesu kaba yakewaina yaina yabo silobai na tem Yesu siyakewai mwa koina sigitegite-namwanamwai tem tomone iwoisi Sabati mena. ³ Yo Yesu iwalolau tomone koina iwaloba, “Kutolo kusaema, tomo meuloili manli mena.” ⁴ Yo Yesu ineli kana toyakewaone kolili, iwaloba, “Toisabo paisowa ilonamwayagila Sabati koina, namwanamwa tapaisowai o naenaena tapaisowai? Tomo yawasina talebo o taunuyamate?” Na iyamo nige kainali. ⁵ Kabo Yesu me ana munamunai igitekeikeile kolili igitaili kateli sikololo. Ali yauyauke kaiwena me ana nuwapolowe kabo iwalolau tomone koina iba, “Nimam kutu.” Kabo nimana itu yo inamwanamwa. ⁶ Mwa koina Palisiyao me ali mwalimwaline yo tabe me ali munamunai siyawatagili yo Elodi ana bodao mekalikavao siloiloina gubesi na Yesu siunuyamate.

Yesu wasana ilalaki tomo yo tabe yaluyaluwa biki kolili

⁷ Yesu me ana tobenaliyao silobi Kalita Galili yo boda lalakina siyamulikusulili. ⁸ Tomo meuloili Yesu ana paisowa wasana sibenalan kabo silaoma koina siya silaomaya Yudiya dedeina mena, Yelusalema taon, yo dedei Idumeya yo Waila Yolidan dedei yabo mena yo dedei Taiya yo Saidoni kolili. ⁹ Kaiwena boda ilalakisosi mwa iwalolau ana tobenaliyao kolili, waga yabo sinonowai na koina simwalisae tabu tomo siyetupatupa koina. ¹⁰ Siya tokasiebwo sitonatonan nuwanuwali tem Yesu sikabitanan na sinamwanamwa kaiwena wasana sibenalanako tomo sibaibaiwa tauna kona iwoisili. ¹¹ Yo siya tomoliyaone yaluyaluwa biki silusae kolili saugana Yesu sigitai sibeku sitalupwaopwaom manna mena na siyogayoga siba, “Kowa Yaubada Natuna.” ¹² Kabo Yesu iyokoiyagili iwaloba, “Tabu kwayogayoga mayale yakato yau Yaubada Natuna.”

Yesu yoli tuwelo igitesipwaili (Madiu 10:1-4 yo Luka 6:12-16)

¹³ Yesu isae koya mena kabo tomo siya igitesipwaili iyoganli silaoma koina. ¹⁴ Yoli tuwelo igitesipwaili yo iwalo kolili, iba, “Esamiyao apositolo. Nuwanuwagu komiu te yau tamiyamiya na yayawasamio kwalau waguguye, ¹⁵ yo tabe kaiwe mena yaluyaluwa biki tomo kolili kwataoyawatagilagili. Bwaite kaiwena yagitesipwaimiu.” ¹⁶ Siya yoli tuwelone esaliyao bwaite, Saimoni iya esana ipei Pita, ¹⁷ Yemesa mekanakava Yoni, siya Sebedi natunao Yesu esali ipeili Bowanage bwaite kana bui tutu natunao kaiwena siya towalo bagubaguna yo tomunamunai, ¹⁸ Anidulu, yo Pilipi, Batolomiu yo Madiu bwaimwa Libai, yo Tomasi, Yemesa yabo Alipio natuna yo Tadiyasi yo Saimoni iya ilaomaya boda Selot* kolili, ¹⁹ yo Yudasa Isikaliota iya naga Yesu iwalo-masalan yo italamwan toloinao nimali mena.

* **3:18:** Boda esali Selot nuwanuwali Loma tomoliyao sitawoili Yudiya kalona mena. Na Balabasi iya Selot yabo.

*Yeisu yo Bielisisububi**(Madiu 12:22-32 yo Luka 11:14-23 yo 12:10)*

²⁰ Yo muli mena Yeisu ilau ilusae nume mena yo boda lalakisosina silogogoma kabo nige sowasowana Yeisu me ana tobenaliyao sikaiyawasi na sikekan. ²¹ Yeisu ana susuyao sibenalan yakato iya nige ikakaiyawasi mwa silau sabi yoganna kaiwena tomo siwalowalo yakato ikabaleya. ²² Loina kana toyakayakatai tupwaliyao silobimaya Yelusalema siba, “Tomo bwaitete Bielisisububi ilusae koina yo ana kaiwe mena yaluyaluwa biki itaoyawatagilagili.” ²³ Kabo Yeisu boda iyoganlima yo walo kobwaibwaili mena iwalo kolili, iwaloba, “Seitani nige sowasowana iya ana bodao itaoyawatagilagili. ²⁴ Tem kaba loina koina tomo siyakasali na sibomamo siekalekaleya-yagili naga kaba loinane ibeku. ²⁵ Tabe tem susu yabo na siwalei na sibomamo siekalekaleya-yagili naga kani sibeku. ²⁶ Seitani yo ana bodao besiele, tem mekanakavao sibomamo siekalekaleya-yagili naga ali kaba loinane sibeku yo simwawasi. ²⁷ Seitani iya besiele tomo kaikaiwena. Nige sowasowana tomo yabo ilusae tokaikaiwene ana nume mena yo ana gogo ikalaili, awa? Na tem baguna tokaikaiwene tapan-kalatan kabo sowasowana ana nume mena talusae na ana gogo takewalili. ²⁸ Yawalo yawasosi kolimiu, yakato tomo ali pwanoli yo ali walo naenaena meuloina Yaubada kani inuwatu-pwaikili. ²⁹ Na iyamo tem tomo yabo Yaluyaluwa Tabuna ikawa-naenaeyani, Yaubada kani nige sowasowana inuwatu-pwaiki kaiwena tomone pwanoli miyamiya yaina iginauli.” ³⁰ Yeisu walone bwaite iwalowen kolili kaiwena siya ali edeedede koina siwalo yakato yaluyaluwa biki ilusae koina.

*Yaiya tem Yaubada ana nuwatu ipaisowai iya Yeisu ana susu**(Madiu 12:46-50 yo Luka 8:19-21)*

³¹ Kabo Yeisu sinana yo kanakavao siyawatagilima. Sitolo nume ganamulina mena yo walo siyawasa na yakato Yeisu iyawatagilima kolili. ³² Yo boda lalakina Yeisu simiya-takikilan siwalolau koina siba, “Sinam yo kamkavao siyaele ganamuli mena nuwanuwali kowa.” ³³ Yeisu iwalolau kolili iwaloba, “Yaiya sinagu yo analiyao kaukavao?” ³⁴ Yo siya simiya-takikilan simiyamiya imankulakulaili yo iba, “Bwaite siya sinaguwao yo kaukavao. ³⁵ Yaiya tem Yaubada ana nuwatu ipaisowai iya kaukava yo dugu yo sinagu.”

4*Patu toyasulu kana walo kobwaibwaili**(Madiu 13:1-9 yo Luka 8:4-8)*

¹ Sauga yabo mena Yeisu iyatubu iyakayakatai Kalita Galili papalina mena. Kabo boda lalakisosina sitolo-takikilan mwa waga yabo koina imwalisae yo imiyasio. Na wagane ipoupouli kalita mena yo tomo meuloili siyaele dekawa mena ana yakayakatai sibenabenalan. ² Na Yeisu ginauli meuloina iyakataili walo kobwaibwaili mena iwaloba, ³ “Kwabenali, tomo yabo ilau tano mena patu iyasululi sabi kuma. ⁴ Saugana patu iyasululi, tupwali sitalu-suwala silau kamwasa mena yo man silobi yo sikanli. ⁵ Tupwaliyao sitalu-suwala mala vekuveku koina yo sikin mwayamwayau kaiwena bwatano kikiuna, ⁶ na iyamo saugana dabwelo itunsa witi kinna igabuli yo siweweka kaiwena lamli nige bwatano tulutuluna silolobai. ⁷ Tupwaliyao sitalu-suwala samasamali luwali mena na samasamali sikin yo witi kinna sipanyamateli koina witi nige siuuwe. ⁸ Yo tupwaliyao patune sitalu-dudulai

bwatano namwanamwana koina yo sikin silalaki na siuwe tupwana teti (30) yo sikisti (60) yo andeledi (100).” ⁹ Saugana Yeisu ana edeedede iyemwawasi iwaloba, “Tem metenamiu walo bwaite kwabenalan.”

*Walo kobwaibwaili yaina bwaite
(Madiu 13:10-17 yo Luka 8:9-10)*

¹⁰ Saugana Yeisu ibomamo imiyamiya kabo yoli tuwelo yo tomo tupwalyiyo mekalikavao silaoma yo Yeisu koina sikawanoni tem ana walo kobwaibwailine ilivasi kolili. ¹¹ Kabo iwalo kolili iwaloba, “Komiu Yaubada ana kaba lolina kana nuwatu wadawadamna iyeyawako kolimiu na siya nige ala bodao kalona mena simiyamiya walo kobwaibwaili mena yaedeedede kolili, ¹² na bwagana ‘Simanman-kulakula na iyamo nige sigigitai yo sibenabenali na iyamo nige sikakatai. Temga sikatai yo sinuwabui Yaubada koina kani ali pwanoli inuwatu-pwaikili.’”

*Walo kobwaibwaili patu kaiwena kana livasi
(Madiu 13:18-23 yo Luka 8:11-15)*

¹³ Yo Yeisu iwaloyoi kolili, iba, “Tawae kaiwena walo kobwaibwaili bwaite kana katai nige wakakatai? Tem walo kobwaibwaili bwaite kana dudulai nige wakakatai gubesi sowasowamiu kani walo kobwaibwaili tupwalyiyo wakataili? ¹⁴ Toyasulu bwaimwana wasana namwanamwana iyasulu. ¹⁵ Tomo tupwalyiyo besiele bwatanone kamwasa mena. Saugana siya wasana namwanamwana sibenalan mwayamwayau Seitani ilaoma yo walone kolili ikelegabaen. ¹⁶ Yo tomo tupwalyiyo siya besiele patu bwatano mala vekuvekuna koina sitalu, kaiwena wasana namwanamwana sibenalan yo mwayamwayau sikalai sipei kateli mena me ali yaliyaya. ¹⁷ Na iyamo wasana namwanamwana nige sinunuwatu-kalatan kaiwena lamli nige silolobi namwanamwa kabo sauga kubwakubwana koina simwawasi. Saugana tem kololo yo kamkamna silobai wasana namwanamwana kaiwena mwayamwayau silosuwala. ¹⁸ Tomo tupwalyiyo siya besiele patu samasamali kolili sitalu kaiwena wasana namwanamwana sibenalan, ¹⁹ na iyamo yanuwa yaulina kana polowe yo wasawasa kana mwakota yo gogo kali nuwanuwatu kaiweli siloyapowonli na wasana namwanamwana sipanyamate na nige sowasowana iuwe. ²⁰ Na tomo tupwalyiyo besiele patune bwatano namwanamwana koina sitalu kaiwena wasana namwanamwana sibenalan, sipei kateli mena na wasane namwanamwanane iuwe kanna tupwana teti (30), tupwana sikisti (60), tupwana andeledi (100).”

*Kaba gite mayale kaiwena
(Luka 8:16-18)*

²¹ Yeisu iwaloyoi kolili iwaloba, “Tem mayale tagabu takalayama, gubesi, tapei gulewa yaulina mena o kaba keno yaulina mena? Nigele, tapei ana kaba take koina. ²² Naga ginauli wadawadamna ipei-yawatagilan yo tabe ginauli sumasumana naga isoke-gabaen mayale mena. ²³ Tem metenamiu walo bwaite kwabenalan.” ²⁴ Yo tabe iwaloyoi kolili iba, “Tawae kwabenalan kwanuwatu namwanamwa kaiwena. Mumugane waginaginauli kamikavao kolili kani Yaubada iginauli kolimiu besiele na iyamo ietulanoyoi kolimiu. ²⁵ Yaiya me ana katai Yaubada kaiwena Yaubada kani ietulan. Yo yaiya nigele koina na tawae kikiunamo koina Yaubada kani ikelegabaen.”

Walo kobwaibwaili witi patuna ana kin kaiwena

²⁶ Yo Yeisu iwaloyoi iwaloba, “Yaubada ana kaba lolina besiele tomo yabo witi patuna iyasululi ana tano mena. ²⁷ Iboniyai tomone ikeno yo kaliyate

itolu na patune sikinkin nige ikakatai gubesi ali kinkin. ²⁸ Baguna patune iboma ikin bwatano mena kinna itupasae yo muli mena liguna ipei yo iuwe. ²⁹ Saugana kanna imatuwa ana kelepa ikalai ilau witi itomli kaiwena kelikeli kana sauga.”

Walo kobwaibwaili patu kikiuna kaiwena

(Madiu 13:31-32,34 yo Luka 13:18-19)

³⁰ Yesu iwaloyoi iwaloba, “Tawae tem tawalowen Yaubada ana kaba lolina gubesi kana koleya? Toisabo kaba gite tawalo-lawani na koina sikatai?”

³¹ Bwaite besiele, mayau ketabu koina yawalo-lawani kaiwena ketabu patuna ikikiusosi, ³² na tem takumai na ikin iyamala mayau lalakisosina yo lagalaganao silalaki mwa lolonna mena man sikabinoi.”

Yesu ana walo kobwaibwaili meuloili waloli

³³ Walo kobwaibwaili sibaibaiwa bwaite besiele Yesu iwalowegili yo kolili iedeede tomo ali katai kana lalaki koina. ³⁴ Iya sauga meuloina walo kobwaibwaili mena iedeede tomo kolili. Na iyamo tem sauganane sibomamo me ana tobenaliyao walo kobwaibwaili kali katai meuloili ilivasili kolili.

Yesu yaumai yo bagolu iloinayagili

(Madiu 8:23-27 yo Luka 8:22-25)

³⁵ Kaliyatenane koina lolau molosi dabwelo isuguko Yesu iyaele waga mena kabo iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Takuke talopanaisi dedei yabo mena.” ³⁶ Yo tobenaliyao tomo silogabaegili, yo silobi simwalisae wagane koina, mekalikava sikuke. Mekalikavao waga tupwali sikuke toyawa. ³⁷ Kabo wowoli lalakina silobai yo tabe bagolu isuwesuwelikwa waga mena masa kikiunamo waga ipowon yo isalili. ³⁸ Yesu waga talamuliyena mena kana kulule ipei mwa ikenomateko. Ana tobenaliyao siyanoi siba, “Toyakayakatai, nige kunuwanuwatu tem tasalili?” ³⁹ Kabo Yesu itolo yo iwalolau yaumai koina iba, “Kulopei.” Yo iwalolauyoi bagolu koina iba, “Kudaumwali.” Yo yaumai ilopei yo sowasowaga idaumwali. ⁴⁰ Yo iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Tawae kaiwena kwamatausi? Tomala iyaelemo naga kwamemeli?” ⁴¹ Yo tobenaliyao simatausi lalakina yo siyanelineliyagili siba, “Toisabo tomo bwaitete? Ginauli meuloina kainana sibanelan yo tabe besiele yaumai yo bagolu.”

5

Yesu tokabaleya yabo iwoisi

(Madiu 8:28-34 yo Luka 8:26-39)

¹ Yesu me ana tobenaliyao silopanaisi yo siulisi tomo Gelasa ali dedei mena. ²⁻⁶ Saugana Yesu ikaisuluma waga mena tomo yabo yaluyaluwa biki koina igitai. Na tomone bwaite ana kaba miya veku gulana mena, na nige sowana yabo ipan-kalatan bwagana tem seni koina sipan. Sauga meuloina nimana yo kaena sipanli seni mena na iyamo nimana mena iutusili yo seni kaena mena igoluli. Nige tomo yabo kaikaiwena sowasowana ikabikalatan. Kaliyate yo boniyai ilolokeikeile salai mena yo putete mena iyogayoga-keikeile yo veku matamatageli ikalaili ibomayoi yona inigwanigwai. Kabo tomone kelamamalawe mena isagenama Yesu manna mena tutulina italusakonayan yo ipwalou. ⁷⁻⁸ Kabo Yesu iwalo yaluyaluwa bikine koina iba, “Tomone bwaite koina kuyawatagilima, kowa yaluyaluwa biki.” Mwa koina yaluyaluwa bikine iyoga kaiwe iba, “Yesu, Yaubada Tomiyasaesosi Natuna, tawae nuwanuwam uginauli kolyau? Ukawalulu Yaubada esana mena na tabu kuyayakamkamnyau.” ⁹ Yesu ineli koina iba, “Kowa esam?” Kabo

kainana iyamaisa iba, “Yau esagu Boda kaiwena kabaibaiwa tomo bwaite kalona mena kamiyamiya.” ¹⁰ Ikawanoi samasamalulu Yeisu koina yakato tabu dedei bwaite koina imamalimaliu-wagili. ¹¹ Na putetene salina mena polo sibaibaiwa sidumudumuli. ¹² Kabo yaluyaluwa bikine sikawanoi Yeisu koina siba, “Kutalamwagimai na kalau kalusae polone kolili.” ¹³ Yeisu italam kabo yaluyaluwa bikine siyawatagili tomone koina yo silau silusae polone kolili. Kabo polo gwauli kali baibaiwa tu tausani sisagena silobi mala naenaena mena sibeku na sigalomwasi kalita mena.

¹⁴ Polo togitekalatan sisagena silau yanuwa lalakili yo yanuwa kikiuli kolili yo ginauli meuloina siwalo-masalagili tomo kolili. Kabo tomo meuloili silaoma na manli mena sigitai tawae iyawatagili. ¹⁵ Saugana siyawatagilima Yeisu koina tomone sigitai, iya baguna yaluyaluwa biki bodaliyao silusae koina, imiyasio imiyamiya mekana kwama yo kulukuluna idudulaiko kabo meuloili simatausi me ali nuwa pwanopwano. ¹⁶ Siya Yeisu ana paisowa sigitai siwalo-masala tomo meuloili kolili tawae iyawatagili tokabaleyana koina yo siedeede gubesina polo siboita. ¹⁷ Kabo tomo meuloili siyatubu sikawanoi-samasamalulu Yeisu koina tem ali dedeine ilogabaen. ¹⁸ Yeisu ana sauga mwalisae tomone iya Yeisu iwoisi ilau koina ikawanoi tem mekanakava silau. ¹⁹ Na Yeisu nige itatalam yo iba, “Kuvivila kulau am susuwo kolili yo ali wasa kuwolena tawae Yaubada iginauli koliwo yo gubesina ana katekamkamna koina iwoisiwo.” ²⁰ Kabo tomone ilau Dekapoliya bwaimwa esana labuina Yanuwa Sanaulu na iyatubu iedeede tawae Yeisu iginauli koina. Yo tomo meuloili sibenalan yo kateli ipitali.

*Yeisu sinesineo labui iwoisili
(Madiu 9:18-26 yo Luka 8:40-56)*

²¹ Yeisu me ana tobenaliyao sikuke silopanaisiyoima siulisi. Saugana Yeisu ikaisulu busu galagala mena boda lalakina silaoma yo sitolo-takikilan. ²² Tomo yabo esana Yailo, iya tapwalolo kana tobaguna yabo, ilaoma. Saugana Yeisu igitai, ilau manna mena tutulina italu-sakonayan, ²³ na ikawanoi samasamalulu iba, “Taubala, natugu sinena ana bolime tuwelo ikasiebwa lalakina masa kikiunamo iboita. Nuwanuwagu talau nimam kuppei koina na inamwanamwa ana kaiwe ilobai.” ²⁴ Kabo Yeisu mekanakava silau. Yo boda lalakina simulimuliya na siyetubatubali. ²⁵ Na bodane luwali mena sine yabo me ana kasiebwa, kwasine ididididi bolime tuwelo na iyamo naga medidina. ²⁶ Beyabeyana towoiwoisi meuloili kolili ana mane meuloina iyemwawasi na kasiebwane nige imwamwawasi, na kamkamna ietuetulan. ²⁷⁻²⁹ Saugana Yeisu wasana ibenalan isaema mulina mena boda luwali mena, inuwanuwatu bwaite besiele, “Tem kana kalekomo yakabitanan kani yanamwanamwa.” Kabo sinene Yeisu kana kaleko ikabitanan. Sauganane koina kwasine ana didi imwawasi yo kamnana ilotonan kana kamkamna yona mena imwawasiko. ³⁰ Mwayamwayau Yeisu ilotonan ana kaiwe tupwana iyawatagili koina. Itagelakeile yo bodane ineliyagili iba, “Yaiya kana kaleko ikabitanan?” ³¹ Ana tobenaliyao siwaloba, “Ugitaiyako boda siutu-takikilagiwo na kowa kuneli, ‘Yaiya ikabitanagau?’ ” ³² Na iyamo Yeisu igitekeikeile na iloyaloyai yaiya kana kaleko ikabitanan. ³³ Sinene ikatai tawae iyawatagili koina yo me ana matausi yo me ana tabubu ilaoma italumiyasio Yeisu manna mena yo tawae iyawatagili koina yo tawae iginauli meuloina iwalo-masalan Yeisu koina. ³⁴ Yeisu iwalolau sinene koina iba, “Natugu, am meli iwoisiwo, kulau me am yaliyaya. Kasiebwane kani nige ilalauyoiwa koliwo.”

³⁵ Yeisu iyaelemo iedeedede sinene koina kabo tomo tupwali Yailo ana nume mena wasa silawanama siba, “Natum iboitako. Nige sowasowana toyakayakatai ana sauga kuyavenuwana.” ³⁶ Yeisu tomone ali walo ibenalan yo nige ana nuwatu ilalau kolili na iwalolau Yailo koina iba, “Tabu ukakate-wakaka na kumelimo koliyau.” ³⁷ Yo Yeisu bodane ikausili tabu silalau mulili mena bwaimwanamo ana tobenaliyao yoli yaiyona mekanakavao Pita, Yemesa yo kanakava Yoni. ³⁸ Saugana silaoma Yailo ana nume mena Yeisu igitai tomo me ali nuwa pwanopwano. Sivalavalam yo sitalatala-wauwau lalakina. ³⁹ Yeisu ilusae yo iwalo kolili iba, “Gubesi, tawae kaiwena kwavalavalam na kwatalatala-wauwau? Gamasinene nige iboboita ikekenomo.” ⁴⁰ Na Yeisu ana walo kaiwena simalumaluwan. Yo Yeisu bodane itawoili siyawatagili ganamuli mena. Gamasine tamana yo sinana yo tobenaliyao yoli yaiyona iyoganli na Yeisu mekalikava silusae gamasinene ana biliutusi mena. ⁴¹ Yeisu gamasinene nimana mena ikabilau iba, “Talita Kumi.” na kana bui “Gamasine, kutolo.” ⁴² Kabo gamasinene boita mena itoloyoi yo ilokeikeile na kateli sipitali me ali nuwapwanopwano. ⁴³ Yeisu iwalo kolili iba, “Tabu yaiya yabo koina kwawawalo-masala yagu paisowa bwaite kaiwena.” Kabo muli mena iwalo kolili, “Gamasinene kana kwaolena.”

6

Tomo Nasaleta Yeisu sisikotanan mwa koina tupwaliyaomo iwoisili (Madiu 13:53-58 yo Luka 4:16-30)

¹ Yeisu yanuwane ilogabaen yo me ana tobenaliyao sipileyoi iya iboma ana yanuwa mena. ² Sabati mena ilusae nume tapwalolo mena yo iyatubu iyakayakatai yo tomo meuloi kateli sipitali ana katai kaiwena yo siba, “Tomo bwaite tOWEya koina ana sonoga ilobaiya na gubesi tabe ginauli kaba nuwapwanopwano nimana mena ipaisowaili?” ³ Tomo bwaite iya tokamda. Iya Meli natuna yo kanakavao Yemesa, Yosesi, Yudasa, Saimoni yo tabe dunao mekalakavao tamiyamiya.” Mwa koina tomo Nasaleta Yeisu sisikotanan. ⁴ Na Yeisu iwalo kolili, iwaloba, “Tomo meuloi palopita siyakasisiyan na ana susuwo yo totounao yo ana yanuwa tomoliyao siya nige siyayakasisiyan.” ⁵ Bwaine koina Yeisu nige sowasowana ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili bwaimwanamo tokasiebwa tupwaliyaomo nimana ipei kolili na iwoisili. ⁶ Yeisu katena ipitali lalakina kaiwena nige simemeli koina.

Yeisu tobenaliyao yoli tuwelo iyawasali (Madiu 10:5-15 yo Luka 9:1-6)

Kabo Yeisu itakikili yanuwa kolili tomo iyakayakataili. ⁷ Tobenaliyao yoli tuwelo iyoganlima yo iyawasali labui labui silau. Yo tabe kaiwe iwolegili mesabana sowasowali yaluyaluwa biki tomo kolili sitao-yawatagilagili. ⁸ Kabo kali lOina iwolegili iba, “Tabu ginauli yabo wakakalai ami laune koina, tabu kanale nuwana tobwa, nuwana mane poketi mena, bwaimwanamo ami sige nimamiu mena. ⁹ Yo kaemiu kana suma kwalikwa na tabu kwama labui wakakalaili. ¹⁰ Tem toisabo nume koina siyoganmiu na kwalusae numene koina kwamiya-taumana kanasiga yanuwane kwalogabaen. ¹¹ Tem yanuwa yabo tomoliyao nige siyoyoganmiu ali nume mena tabe nige ami guguye sibebenalan yanuwane kauna kaemiu mena wakotata-yagili na kwalogabaegili. Tem bwaite kilakilalane sigitai kani sikatai Yaubada nige iyayaliyaya kolili.” ¹² Yeisu ana walo iyemwawasi kabo tobenaliyao siyawatagili silau na siguguye tomo kolili bwaite besiele siba,

“Mumugamiu naenaeli kwasikotanagili na kwanuwabui.” ¹³ Yaluyaluwa biki sibaibaiwa tomo kolili sitao-yawatagilagili yo tokasiebwa sibaibaiwa olo koina yoli mena sisauli yo siwoisili na sinamwanamwa.

*Elodi ibatoko Yeisu iya Yoni Toyababitaeso boita mena itoloyoima
(Madiu 14:1-12 yo Luka 9:7-9)*

¹⁴⁻²⁹ Tauna kona Kin Elodi, Yudiya ali kin, kanakava Pilipi wainena Elodiyasa ikwayai mwa ikasolanan. Kabo Yoni Toyababitaeso iwalo Elodi koina iba, “Nige sowasowana kamkava wainena ukwasolanan.” Bwagana Yoni ana walo kaiwena nuwana ipwanopwanowan na Elodi nuwanuwana tem sauga meuloina ana walo meuloina ibenabenalan. Kaiwena ikatai Yoni iya tomo dudulaina yo Yaubada ana topaisowa yabo kabo iyakasisiyan. Na Elodiyasa imunamunai lalakina Yoni ana walo kaiwena mwa nuwanuwana Yoni iunuyamate. Elodi genuwana Elodiyasa Yoni iunuyamate mwa ana topaisowa iyawasali silau Yoni sikabikalatan, sipan yo sipei deli mena yo bwaine koina igite-kalatan. Mwa Elodiyasa nige sowasowana Yoni iunuyamate.

Na Elodi ana sauga kabi kaliyatena iyawatagili kabo Elodiyasa kamwasa inuwatu-lobai Yoni unuyamatena kaiwena. Sauga kabi kana nuwatu-kalatan kabai ginauli, yo tupwali taumana siyoganlima kekan kaiwena. Taumanaone siya toloinao lalakili gabeman koina yo tokaleyayao kali tobagunao na tupwali Galili dedeinao ali tautaubalao. Sauganane koina mekana taumanao sikekan, Elodiyasa natuna sinena ilusaema manli mena yo iselo. Ikabi-yaliyaya-yagili yo Elodi gamasinene koina iwalo iba, “Tawae nuwanuwam ukawanoiyann kolyau na yaeyawa.” Yo tabe iwaloyameli kawalulu mena iba, “Yawalo yawasosi kolyo tawae nuwanuwam kani yaeyawa bwagana tem yagu kaba lolina tupwana ukawanoiyann.”

Yo gamasinene iyawatagili ilau sinana koina ineli iba, “Tawae yakawanoiyann?” Na sinana iba, “Ukwawanoiyann Yoni Toyababitaeso kulukuluna kaiwena.” Yo gamasinene mwayamwayau ipileyoi Kin koina iba, “Nuwanuwagu bwaite sauga Yoni Toyababitaeso kulukuluna kutom, gaeba mena kutawu na kuyeyama.” Elodi inuwa-polowe lalakina, na iyamo nige sowasowana isikote kisi imwalimwaline kaiwena iwaloyameli kawalulu mena taumanao manli mena. Kabo Elodi tounuyamate yabo iyawasa na ilau deli mena Yoni galogalona itom. Yo kulukuluna gaeba mena itauli, ikalaiyama gamasinene iwolena yo ikalai ilawan sinana koina. Yoni ana tobenaliyao ana boita wasana sibenalan kabo silaoma Yoni yona sikalai sipei salai mena.

Mulina mena Yeisu ana paisowa wasana idebalala kabo Kini Elodi wasanane ibenalan. Tomo tupwaliyao siwalo yakato Yeisu iya Ilaitiya yo tomo tupwaliyao tabe siwalo yakato iya palopita yabo besiele baguna palopitao. Na tupwaliyao yoi siedeede siba, “Tomone bwaite nuwana iya Yoni Toyababitaeso, nuwana boita mena itoloyoima, kaiwena Yoni ana kaiwe iyaele koina yo bwaite kaiwena sowasowana ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili.” Saugana Elodi walone bwaite ibenalan iba, “Walo yawasosi, tomone bwaimwa iya Yoni Toyababitaeso baguna galogalona yatom na boita mena itoloyoima.”

Yeisu boda paibi tausan iya kanli

(Madiu 14:13-21 yo Luka 9:10-17 yo Yoni 6:1-14)

³⁰ Yo siya tobenaliyao yoli tuwelo iyawasali tauna koina sabi guguye sipileyoima Yeisu koina ali paisowa yo ali yakayakatai meuloina siwalomasalagili koina. ³¹ Boda lalakina silaolaoma koina yo tabe sipileyoima na nige sowasowali sikaiyawasi yo sikekan. Mwa iwalolau kolili iba, “Talau dedei paepaeli mena na tupwana wakaiyawasi.” ³² Mwa sibomamo waga

yabo koina simwalisae sikuke silau siulisi paepaeli bwagabwaga mena. ³³ Na saugana sikuke-yawatagili tomo sibaibaiwa sigitaili yo sikatai yakato siya Yesu me ana tobenaliyao. Kabo siya silaomaya yanuwa mena kaeli mena sisagena silau siyawatagili baguna dedeine Yesu me ana tobenaliyao silalau koina. ³⁴ Saugana siulisi Yesu ikaisulu dekwama mena yo boda lalakina igitaili yo ikatekamkamna-yagili kaiwena siya besiele sipi nige kali togitekalatan. Mwa koina iyatubu iyakayakatai ginauli sibaibaiwa kolili. ³⁵ Yo lolau mena ana tobenaliyao silaoma koina siwalo siba, “Taubala, dedei bwaite paepaeli bwagabwaga na iyaele dabwelo isusugu. ³⁶ Tem bodane bwaite kuyawasali silau yanuwane salili mena sowasowali kali sigimwala.” ³⁷ Na Yesu iwaloba, “Komu kan kwaolegili sikekan.” Na ana tobenaliyao siwaloba, “Nige sowasowamai, tem kaginauli besiele kani mane lalakina besiele waikena eit (8) kana maisa kagabaen kaiwena boda ilalakisosi.” ³⁸ Mwa Yesu iwalolau ana tobenaliyao kolili iba, “Isa beledi kolimiu? Kwalau kwaloya.” Saugana silobaili siba, “Beledi valigigi yo iye labui kalobaili.” ³⁹ Yesu iwalolau ana tobenaliyao kolili iba, “Boda kwayakasali na simiyasio kawasi pwatana mena.” ⁴⁰ Kabo bodane simiyasio kali boda kolili boda tupwali andeledi (100) yo tupwali pipti (50). ⁴¹ Na beledi valigigi yo iye labui ikalaili kabu isakaisae bulibuli mena ikawatoki Yaubada koina kanne kaiweli yo muli mena beledi itabe-kivikivi iwogelili ana tobenaliyao sisoiyagili tomo kolili. Tabe besiele iye itabe-kivikivi yo ana tobenaliyao iwogelili sisoiyagili. ⁴² Meuloili sikekan diyali sisu. ⁴³ Yo ali kantele tobenaliyao sitano-gogonagili beledi yo iye tupwatupwali kodo tuwelo. ⁴⁴ Siya tatao tokekan kali baibaiwa besiele paibi tausau.

*Yesu ilau kalita pwatana mena
(Madiu 14:22-36 yo Yoni 6:15-21)*

⁴⁵ Kabo muli mena Yesu ana tobenaliyao iwalo waga mena simwalisae yo sikuke sibaguna Betesaida, na iya bodane iyawasali sipileyoi ali yanuwa mena. ⁴⁶ Kabo ilogabaegili ikawasae koya mena sabi kawanoi. ⁴⁷ Saugana dabwelo isugu waga dumwakali luwaluwalina mena ikalakalau na iya ibomamo imiyamiya koya mena. ⁴⁸ Igitaili siwose boita yoli sisawosawowoli kaiwena yaumai manli mena ilaolaoma. Yanuwa sabi layalayanna Yesu kalita pwatana mena ilalaoma kolili. Iyawatagili salili mena na kikiu-namo ilogabaegili. ⁴⁹ Na sauganane Yesu sigitai kalita pwatana mena ilaulau sibatoko iya kalukaluwa. Kabo siwui, ⁵⁰ kaiwena meuloili sigitai yo simatausi. Kabo Yesu iwalo kolili iba, “Wakatepatu, yau ami taubala, tabu kwamamatausi.” ⁵¹ Yo waga mena imwalisae mekanakavao yo yau-mai ilopei idaumwali. Yo tobenaliyao kateli sipitali lalakina me ali nuwa pwanopwano, ⁵² kaiwena saugana beledine yo iyene ietulanli nige sikakatai gubesi Yesu ana kaiwe. Ali katai iyoviya.

Tokasiebwa meuloili iwoisili Genasaleta koina

⁵³ Silopanaisi dedei Genasaleta koina siulisi, galowa mena silo. ⁵⁴ Saugana sikaisulu waga mena tomo Yesu sikilala. ⁵⁵ Kabo sisagena silau yanuwa meuloili kolili tokasiebwa kaba keno kolili sikalailima silawagili toisabo dedei koina sibenalan Yesu imiyamiya. ⁵⁶ Yesu itakikili dedei meuloilina kolili, yanuwa lalakili yo yanuwa kikiuli, yo dedei ganamuli mena. Tomo meuloili ali tokasiebwa sikalailima yo kaba gimwala kolili sipelli na Yesu sisanasanai. Sikawanoiyau yakato tem tokasiebwa kana kwama sopanamo sikabitanan. Yo meuloili tokasiebwa siya kana kwama sikabitanan sinamwanamwa.

7

Yeisu ikabiyamayale tomo Yudiya kolili tawae dumdumna yo tawae nigele (Madiu 15:1-20)

1 Palisiyao yo loina kana toyakayakatai tupwali mekalikavao silaomaya Yelusalema silau Yeisu koina na simiya-takikilani, ² sigitagitaili Yeisu ana tobenaliyao sikekakekan nige nimaliyao sivedeulili besiele Yudiya ali tapwalolo kana loina. ³ Kaiwena Palisiyao, yo besiele Yudiya meuloili, nige sowasowana sikekan kanasiga nimaliyao sideulili besiele mumugali ilaomaya tubuliyao kolili. ⁴ Besiele tabe saugana Yudiya kaba gimwala silogabaen na sipileyoi ali nume mena nige sowasowana sikekan kanasiga sisugu, kabo sikekan. Yaboyoi loina meuloina tubuliyao kolili gaeba yo komwa yo gulewa yo kaba keno kali deuli kaiweli simuliya. ⁵ Mwa Palisiyao yo loina kana toyakayakatai Yeisu koina siwalolau siba, “Ugitai, am tobenaliyao tubulao ali loina nige simumuliya nabesimo menima dumdumli sikekan.” ⁶ Yeisu kainali iyamaisa iwaloba, “Komiu tomwakomwakota. Baguna Aiseya palopita kaiwemiyo iwalo yawasosi saugana Yaubada ana walo ilele bwaite besiele. ‘Tomo bwaite sopali mena siyakasisiyagau na iyamo kateli imiya kelamamalawe kolyau. ⁷ Ali tapwalolo kolyau ginauli bwagabwaga kaiwena ali yakayakatai siya besiele tomo ali loina.’”

⁸ Tabe Yeisu iwaloyoi kolili iba, “Walo yawasosi, komiu Yaubada ana loina kwasikotanagili na tubumiyao mumugali wakabi-kalatagili. ⁹ Ami sonoga mena Yaubada ana loina kwapei-suwalagili na mesabana tubumiyao mumugali wakabi-kalatagili. ¹⁰ Kaiwena baguna Mosese iwalo iba, ‘Tamam yo sinam kuyakasisiyagili.’ Tabe iwaloyoi iba, ‘Tem yaiya tamana nuwana sinana ikawa-naenae-yagili kani siunuyamate.’ ¹¹⁻¹² Na komiu ami yakayakatai mwakomwakota bwaite besiele. Tem tomo yabo tamana yo sinana nige isasaguili na iwalolau kolili iwaloba, ‘Bwaite gogone yatalamwanako Yaubada koina mwa yakayakasisina na nige sowasowana yasaguimiu,’ kabo tomone ana walo wakawa-namwanamwa-yani. ¹³ Mwa kamwasane koina Yaubada ana walo kwasoke-gabaen na tubumiyao mumugali koina kwayamiyale. Yo ginauli sibaibaiwa waginaulili bwaite besiele.”

Nuwatu naenaeli tomo katena mena siya touladumdumna

¹⁴ Kabo boda iyoganyoilima yo iwalolau kolili, iwaloba, “Meuloimiu kwabenali, na wakatai namwanamwai. ¹⁵ Tawae takan nige sowana tomo ikabi-yabikila. Na tawae katela mena iyawatagilima sowasowana sikabi-yabikila. ¹⁶ Tem yaiya metenana walo bwaite ibenalan namwanamwai.” ¹⁷ Yeisu me ana tobenaliyao boda silogabaegili yo nume mena silusae yo ana tobenaliyao sineli koina siwaloba, “Sowasowana am walo kobwaibwailine kulivasi kolimai?” ¹⁸ Yeisu iwalo kolili iwaloba, “Komiu tonuwapwanopwano. Nuwana nige wakakatai yakato tawae takan yo ilusae diyala mena nige sowana ikabi-yabikila. ¹⁹ Kaiwena nige katela mena ilalau na ilusae diyala mena muli mena ilau mosomoso koina.” Yeisu ana yakayakatai bwaite kana katai besiele yakato kana tomeliwo meuloili sowasowali kan meuloina sikekan na nige sowana kanne ikabiyabikili. ²⁰ Yo Yeisu iwaloyoi iba, “Tem tawae tomo kateli mena iyawatagilima sowasowana tomone ikabi-yabikili. ²¹ Kaiwena bwaite besiele, nuwatu naenaeli, ganawali, kewali, tomo kana unuyamate, ²² mankiwasi, mwakota, yauyauale mumugana, lamwapolowe, sinali, nuwasaesae yo nuwatu bwagabwaga siya silaomaya tomo kateli mena. ²³ Bwaite ginauline naenaeline tomo kaloli mena siyawayawatagilima yo sikabi-yabikili.”

*Yeisu sine yabo iya nige Yudiya sinena natuna iwoisi
(Madiu 15:21-28)*

²⁴ Yeisu yanuwane ilogabaen yo ilau Taiya* salina mena yo nume yabo koina ilusae, yo nige nuwanuwana tomo sikatai iya bwaine koina, iyamo nige sowasowana ikeno-wadam, ana laune tomo sikataiyako. ²⁵ Kabo sine yabo, natuna sinena yaluyaluwa biki ilusae koina, saugana Yeisu ana laoma wasana ibenalan mwayamwayau ilaoma Yeisu koina. ²⁶ Na bwaite sinene nige sine Yudiya na iya sikabi yanuwa Piniya koina Siliya ana dedei mena. Kabo ikawanoi Yeisu koina yakato tem yaluyaluwa bikine natuna koina itao-yawatagilan. ²⁷ Yeisu iwalolau koina iba, “Baguna gagagili, siya yagu susu Yudiya, yayakanli. Nige sowana kali yakalai yagabaen bwauwa kolili.” ²⁸ Na sinene kainana iyamaisa iwaloba, “Taubala, walo yawasosi, na iyamo bwauwa besiele teibeli yaulina mena nuwanuwali gagagili kali mumuli kolili sikekan.” ²⁹ Yeisu iwaloba, “Am walo-maisana kaiwena kupileyo am nume mena, yaluyaluwa bikine natum koina ilogabaenako.” ³⁰ Kabo sinene itolo yo ipileyo ana nume mena yo natuna ilobai ana kaba keno mena na yaluyaluwa bikine ilogabaenako.

Yeisu totenakola yabo iwoisi

³¹ Kabo Yeisu Taiya dedeina ilogabaen ilau Saidoni, ilogabaen ilobi Kalita Galili dedeina yo ilusae Dekapoliya bwaimwa esana labuina Yanuwa Sanaulu. ³² Yo bwaine koina tomo yabo silawanama Yeisu koina iya totenakola tabe nige sowasowana iedeede. Yeisu sikawanoiyan yakato nimana ipei koina. ³³ Yeisu bodane luwali mena tomone iyoga-suwalan kabo gibuna ipeiluseyagili tomone tenana mena. Imwawasi Yeisu nimana gibuna ikaisoi yo tomone memenana ikabitanan. ³⁴ Yeisu isakaisae bulibuli mena yo yawasina iyasae na iwalo tomone koina, iba, “Epapata”, bwaite kana bui “Kwasoke”. ³⁵ Kabo sauganane koina tomone tenana sitamwalapan yo tabe memenana imalamalae yo iedeede dudulai. ³⁶ Yeisu tomo meuloili iwalo-kausili yakato tabu yaiya koina siwawalo-masala. Na iyamo bwagana iwalowalo-kausili na ana walo yakasisi nige sibebenalan, sisamasamalulu na silau siyawayawasayan tomo kolili. ³⁷ Tomo kateli sipitali yawasosi siwaloba, “Ana paisowa meuloili ipaisowa namwanawaili. Totenakola iwalo tenaliyao sitamwalapan walo sibenalan yo siya nige sowasowali sieedeede iwalo memenaliyao simalamalae sieedeede.”

8

*Yeisu boda powa tausani iyananli
(Madiu 15:32-39)*

¹ Saugana imiyamiya dedeinane koina boda yabo uloili silogogoma na nige kali. Yeisu ana tobenaliyao iyoganlima iwalo kolili iwaloba, ² “Boda bwaitete yakatekamkamna-yagili kaiwena kaliyate yaiyona mekalakavao tamiyamiya na nige kali. ³ Tem meguliyamli yayawasali sipileyo kani kamwasa mena yoli sawosawowoli kaiwena tupwali kelamamalawe mena silaoma.” ⁴ Ana tobenaliyao siwalo koina, siwaloba, “Toweya koina kan kani talobaiya na bodane tayakanli? Kaiwena bwaite paepaeli bwagabwaga.” ⁵ Yeisu ineliyagili iwaloba, “Isa beledi kolimiu simiyamiya?” Na siwaloba, “Sebenmo.” ⁶ Kabo iwalo boda kolili simiyasio bwatano mena yo beledi sebenne ikalaili yo kaiweli ikawa-toki Yaubada koina, yo itabe-kivikivi iwolegili ana tobenaliyao kolili na sisoiyagili tomo kolili. ⁷ Tabe tupwaliyao

* 7:24: Tupwali Buki Tabu tolele-panaisi bagubagunali silele Taiya yo Saidoni

iye kikiuli simiyamiya kaiweli ikawa-toki yo ana tobenaliyao iwalo sisoiyagili tomo kolili tabe. ⁸Yo meuloili sikekan yo diyali sisu muli mena kan tupwa tobenaliyao sitano-gogonagilima kodo seben siloyapowonli. ⁹Yo bodaline kali baibaiwa powa tausani (4,000) besiele. Iyawasali sipileyo, ¹⁰kabo muli mena Yeisu me ana tobenaliyao ali waga mena simwalisae yo Dalimanuta dedeina mena silau.

Palisiyao nuwanuwali Yeisu kilakilala yabo ipaisowai na sigitai
(Madiu 16:1-4)

¹¹Palisiyao tupwali silaoma yo Yeisu koina siyatubu sigamwapakiki yo sitonan yakato kilakilala yabo ipaisowai kaiweli na sikawa-yawasosi yakato ana kaiwe ilaoma Yaubada koina. ¹²Ali walo kaiwena Yeisu yawasana iyasae kaiwena me ana okwatakwa kabo iwaloba, “Tawae kaiwena nuwanuwamiu kilakilala yabo? Yawalo yawasosi kolimiu, kani nige kilakilala yabo wagigitai.” ¹³Kabo ilogabaegili yo waga mena imwalisaeyoi na silopanaisi dedei yabo mena.

Yeisu ana tobenaliyao iyanuwapeili Palisiyao yo Elodi ali mwakota kaiwena
(Madiu 16:5-12)

¹⁴Tobenaliyao kali kanale nuwali imwatain nige sitatauli waga mena bwaimwanamo beledi kaigeda silobai waga mena imiyamiya. ¹⁵Yeisu iyanuwapeili iwaloba, “Wagite-kalatagimiu, Palisiyao yo Elodi kali beledi ana kaba sese koina wagite namwanamwaili.” ¹⁶Yo tobenaliyaone sibomamo kolili siedeede siwaloba, “Nuwana Yeisu ana walo yaina bwaite kaiwena nige beledi kolila.” ¹⁷Yeisu ali nuwatu ikataiyako yo iwalo kolili iba, “Tawae kaiwena kwawalowalo nige beledi kolimiu? Gubesi, iyaelemo naga menuwa-pwanopwanomiu na nuwamiu nige simamayale? Nuwana katemiu sikololo?” ¹⁸Me manimiu, tawae kaiwena nige wagigitai? Me tenamiu, tawae kaiwena nige kwabebenali? Nige kwanunuwatu-kalatan? ¹⁹Sauganane beledi valigigi koina tomo paibi tausani yayakanli na tupwa isa kodo kwatano-gogonagili?” Yo tobenaliyao kainana siyamaisa koina siba, “Kodo tuwelo.” ²⁰Yo Yeisu ineliyoi iwaloba, “Sauganane beledi seben koina tomo powa tausani yayakanli na tupwa isa kodo kwatano-gogonagili?” Yo siwaloba, “Kodo seben.” ²¹Kabo Yeisu iwaloba, “Walo yawasosi. Na gubesi, nige naga nuwamiu simamayale yau yaiya?”

Yeisu tomangibugibu yabo iwoisi Betesaida koina

²²Silau Betesaida kabo tomangibugibu yabo tomo sikalayama Yeisu koina yo sikawanoiyan yakato ikabitanan. ²³Yeisu tomangibugibune nimana mena ikabilau yo iyogan siyawatagili yanuwa gana mulina mena. Kabo Yeisu tomone manna ikaisoili yo nimana ipeili koina yo ineli koina iba, “Sowasowana ginauli ugitali?” ²⁴Yo tomone igitekeikeile yo iwaloba, “Tomo yagitali na kali koleya besiele mayau silolokeikeile.” ²⁵Yeisu tomone manna ikabi-tonagiliyoi kabo iyalala yo manna silala dudulai yo ginauli meuloili igitaili sidudulai. ²⁶Yeisu iwalo tomone koina iwaloba, “Tabu kupipileyo bodane kolili yanuwane koina na kulaumo am nume mena.”

Pita ana walo-masala Yeisu kaiwena
(Madiu 16:13-28 yo Luka 9:18-27)

²⁷Kabo Yeisu me ana tobenaliyao silalau Sisaliya Pilipai yanuwaliyao kaiweli. Yo kamwasa mena ana tobenaliyao ineliyagili iwaloba, “Gubesi tomo ali walo kaiwegu yakato yau yaiya?” ²⁸Na siwaloba, “Tomo tupwali siwawalo yakato kowa Yoni Toyababitaiso, tupwali siwawalo yakato

kowa Ilaitiya yo tupwali siwawalo yakato kowa palopita bagubagunali yabo.”²⁹ Na tabe ineliyagiliyoi iwaloba, “Na komiu? Gubesi ami nuwatu yakato yau yaiya?” Kabo Pita kainana iyamaisa iwaloba, “Kowa Mesaiya”^{*30} Kabo Yeisu iwalo-kausili iwaloba, “Tabu yaiya yabo koina kwawawalo-masalagau.”

Yeisu ana walo-masala ana kamkamna yo ana boita kaiwena

³¹ Kabo iyatubu iyakayakataili bwaite besiele iwaloba, “Tomo Natuna naga kamkamna lalakina kani ilobai kaiwena tautaubalao yo topwaoliyao lalakili yo loina kana toyakayakatai kani sisikotanan. Yo kani siunuyamate na kaliyate yaiyona mulina mena itoloyoi.”³² Yeisu iedeede dedulai mena yo mayale mena ginauliline kaiweli na tem sikatai. Pita imunamunai Yeisu ana walone kaiwena kabo Pita Yeisu iyoga-suwalan yo iyokoiyan.³³ Pita ana yokoine kaiwena Yeisu itagelakeile yo ana tobenaliyao igitagitaili na Pita iyokoiyan iwaloba, “Kulowasi koliyau kowa Seitani. Am nuwatune besiele tomo ali nuwatu na nige Yaubada ana nuwatu.”

³⁴ Kabo Yeisu boda meuloli yo ana tobenaliyao mekalikavao iyoganlima yo iwalo kolili, iwaloba, “Yaiya tem nuwanuwana imuliya koliyau kani mumugana isikotanan na ibomayoi kana kelose ikalai bwaite kagu muliya kana kamwasa besiele.³⁵ Kaiwena tem yaiya nuwanuwana yawasina ilebo naga yawasinane igabaen. Na tem yaiya kaiwegu wasa namwanamwana kaiwena yawasina igabaen iya kani yawasina namwanamwana ilobai.³⁶ Tem tomo yabo iwasawasa yanuwa yaulina mena, gubesi, sowa-sowana ana wasawasane isagui tem saugana yawasina ilogabaen? Nigele.³⁷ Nige ginauli yabo sowasowana koina yawasila tayamaisa na takeleyavivilayoi.³⁸ Yau Tomo Natuna tem yaiya kowa kaiwegu kumwalimwaline yo yagu yakayakatai kaiwena kumwalimwaline na kuuvalayagau yaso bwaite naenaeli yo ganaganawalili manli mena, naga kani yauvalayagiwo, saugana Tamagu ana wasawasa pigapigabuna koina yapileyoima me yagu aneloseyao yakayakasisili.”

9

¹ Yo Yeisu iwaloyoi iba, “Yawalo yawasosi kolimiu yakato tomo tupwamiyao kani nige kwaboboita kanasiga Yaubada ana kaba loina me ana kaiwe iyawatagilima wagitai.”

Yaubada ana wasawasa iyapanaisan Yeisu koina kabo kana koleya ibui (Madiu 17:1-13 yo Luka 9:28-36)

² Kaliyate sikis (6) mulina mena Yeisu yoli yaiyona iyoganli, Pita, Yemesa yo Yoni mekanakavao sisae koya yabo koina sibomamo simiyamiya kabo sigitai Yeisu kana koleya ibui.³ Kana kwama kana koleya ibui ipigapigabu. Mayalene ikaiwesosi yo kana gite nige besiele yaiya yanuwa yaulina mena sowasowana kwama ideuli kana mayamayale besiele.⁴ Kabo Ilaitiya yo Moses sitolo-mayale na yoli yaiyonane sigitaili Yeisu mekalikava siedeede.⁵ Kabo Pita iwalolau Yeisu koina iwaloba, “Toyakayakatai, ala miya bwaite besiele inamwanamwa, tem ami gwau yaiyona kakabili kaigeda kowa kaiwem, yo kaigeda Moses kaiwena na kaigeda Ilaitiya kaiwena.”⁶ Bwaite Pita iwalowalo bwagabwaga kaiwena mekanakavaone me ali matausi.⁷ Kabo yaloyaloi ilobima ipwaikili yo yaloyaloina koina kaina yabo ilobima sibenalan iwaloba, “Bwaite natugu yamulolo lalakina koina, ana walo kwabenalagili.”⁸ Sauganane koina sigite-keikeile nige yaiya

* **8:29:** Bwaite walo “Mesaiya” kaina Ibeliu, kana bui besiele kaina Giliki walo ‘Tolebolebo.’

yabo sigigitai, na Yeisu ibomamo mekalikava. ⁹ Saugana koya mena sisasaluluma Yeisu iwalo-yakasisi-yagili iba, “Tawae wagitailiko tabu tomo kolili kwawawalo-masalagili kanasiga Tomo Natuna boita mena itoloy-oima.” ¹⁰ Tawae sigitailiko siwadam na ana walo toloyoine kaiwena si-bomamo kolili sieedeede gubesi kana katai. ¹¹ Kabo Yeisu koina sineli siba, “Tawae kaiwena loina kana toyakayakatai siwaloba, ‘Kani Ilaitiya ibagunama muli mena kabo Mesaiya ilaoma?’” ¹² Na Yeisu kainali iya-maisa iba, “Walo yawasosi, Ilaitiya yakato ibagunama na ginauli meuloina ikatububunan Mesaiya kaiwena. Tem bwaine besiele tawae kaiwena Buki Tabu iwalo-masalan yakato naga Tomo Natuna kamkamna lalakina ilobai yo sisikotanan? ¹³ Yawalo kolimiu, Ilaitiya ilaomako na tawae meuloina nuwanuwali signauli mwa signauliyako koina, besiele Buki Tabu iwalo-masala kaiwena.”

Kawakawanoimo koina sowasowana yaluyaluwa biki kaikaiweli tatao-yawatagilagili

(Madiu 17:14-21 yo Luka 9:37-43a)

¹⁴ Saugana Yeisu me ana tobenaliyao yoli yaiyona koya mena sisasaluluma sigitai boda lalakina kalikavaone sitolo-takikilagili na loina kana toyakayakataiwo tobenaliyao mekalikavao sigamwagamwa-pakiki. ¹⁵ Bodane Yeisu sigitai kateli sipitali lalakina kabo sisagena silau yo Yeisu silosanasanai. ¹⁶ Na Yeisu ineli iba, “Tawae wagamwagamwa-pakiki-yani mekamikavao?” ¹⁷ Tomo yabo bodane kolili iwalolau Yeisu koina iwaloba, “Toyakayakatai, natugu yakalaiyama koliwo iya yaluyaluwa biki koina ilusae na gamene nige sowasowana iedeede. ¹⁸ Saugana yaluyaluwa biki ana kaiwe koina, gamene ibeku bwatano mena ikikiwasi yo polu gamwana mena siyawatagili yo mwakana ikikokiko yo yona itawalololi. Kabo am tobenaliyao yakawanoi-yagili yakato yaluyaluwa bikine sitao-yawatagilan na iyamo nige sowasowali.” ¹⁹ Yeisu iwalolau kolili iwaloba, “Kaliyate isa komiu te yau mwa tamiyamiya na tawanesana kabo kwameli koliyau? Ami meli ana yoviya kaiwena yogu ikwatakwata-yagimiu. Saugamo gamene wakalaiyama koliyau.”

²⁰ Kabo gamene sikalaiyama koina. Saugana yaluyaluwa biki Yeisu igitai mwayamwayau gamene ikabiyakikiwasi yo gamene ibeku bwatano mena ikeno-tapitapipili na polupolu gamwana mena siyawatagili. ²¹ Kabo Yeisu ineli gamene tamana koina iba, “Sauga esana ana kasiebwane iy-atubu?” Yo tamana iwaloba, “Ana sauga melumelu koina. ²² Sauga baibaiwana yaluyaluwa bikine gamene igabaen mayau wedowedolina mena yo waila mena sabi unuyamatena. Tem sowasowam, tawae yabo uginauli, ukwate-kamkamna-yagimai na kusaguimai.” ²³ Yo Yeisu iwalo tomone koina iwaloba, “Tawae kaiwena kuwalo ‘tem sowasowam’? Tem tomo me ana meli kani ginauli meuloina simalamalae.” ²⁴ Kabo gamene tamana iwalolau Yeisu koina iwaloba, “Yameli na iyamo yagu meli ikikiu. Kusaguiyau na yameli yawasosi.” ²⁵ Yeisu igitai boda meuloli sisage-sagenama kabo yaluyaluwa bikine iyokoiyan iwaloba, “Kowa yaluyaluwa naenaena. Kowa tomo tenaliyao yo gamwaliyao ukwausili. Yaloinayagiwo gamene kulogabaen na tabu kululusaeyoi koina.” ²⁶ Kabo yaluyaluwa bikine iwui yo gamene ikabiyakikiwasi yalalaki na iyawatagili yo ilau. Kabo gamene kana koleya besiele iboita mwa meuloli siwaloba, “Iboita.” ²⁷ Na Yeisu gamene nimana mena ikabilau yo ikeleyatolo. ²⁸ Ginauli meuloina imwawasi kabo silusae nume mena sibomamo na ana tobenaliyao sineli

koina siba, “Tawae kaiwena yaluyaluwa bikine nige sowasowamai katao-yawatagilan?” ²⁹ Na Yeisu kainali iyamaisa iba, “Kawakawanoimo koina sowasowana yaluyaluwa biki bwaite besiele tatao-yawatagilan.”

Yeisu ana boita kaiwena iedeededeyoi
(Madiu 17:22-23 yo Luka 9:43b-45)

³⁰ Yeisu me ana tobenaliyao yanuwane silogabaen na silalau dedei Galili kaiwena. Yeisu genuwana tomo yabo ikatai toweya siyaele, ³¹ kaiwena ana tobenaliyao iyakayakataili. Iwalo kolili iba, “Naga Tomo Natuna sitalamwan tomo nimali mena yo siunuyamate na kaliyate yaiyona mulina mena kani itoloyoi.” ³² Na ana walone kaiwena nige nuwali imamayale na iyamo nige sineneli koina kaiwena simatausi.

Tem yaiya nuwanuwana iyamala tobaguna ilonamwayan baguna inuwalobi na iyamala topaisowa
(Madiu 18:1-5 yo Luka 9:46-50)

³³⁻³⁴ Kamwasa mena tobenaliyao sigamwagamwa-pakiki. Saugana siyawatagilima yanuwa Kapeneomi koina kabo nume mena silusae na bwaine koina Yeisu ineli-yagili iba, “Tawae wagamwagamwa-pakiki-yani kamwasa mena?” Na nige kainana siyayamaisa kaiwena ali gamwapakiki yaina tem yaiya kolili iyamala ali tobaguna. ³⁵ Yeisu imiyasio na tobenaliyao yoli tuwelo iyoganlima yo iwalo kolili iba, “Tem yaiya kowa nuwanuwam kolimiu kuyamala tobaguna, ilonamwayagiwo kupei-yataluwo na kuyamala topaisowa kamkavao kaiweli.” ³⁶ Kabo melumelu yabo ikalayama yo luwaluwalili mena iyatolo yo isapwali yo iwalo kolili, ³⁷ iba, “Tem yaiya kowa melumelu yabo bwaite besiele esagu mena kuyogan yau kuyoganiyau. Na yaiya kowa kuyoganiyau bwaimwa iya toyawasayaune kuyogan.”

Tem yaiya iya nige kala tokalomagigili bwaimwa iya kala tosagu

³⁸ Kabo Yoni iwaloba, “Toyakayakatai, tomo yabo kagitai esam mena yaluyaluwa biki itao-yawatagilagili na kawalo-kausi kaiwena tomone iya nige ala boda yabo.” ³⁹ Na Yeisu iwaloba, “Tabu kwawawalo-kausi kaiwena tem yaiya ginaili kaikawaieli esagu mena ipaisowaili nige sowasowana sauga muli mena ikawa-naenaeyagau. ⁴⁰ Kaiwena tem analiyao nige kala tokalomagigili siya kalakavao. ⁴¹ Yawalo yawasosi kolimiu, tem galogalomiu simagu na yaiya waila iyanumamiu esagu mena kaiwena komiu Keliso ana bodao, iya maisana namwanamwana naga ilobai.”

Yeisu ana yakayakatai woya kaiwena
(Madiu 18:6-9 yo Luka 17:1-2)

⁴² Yo tabe iwaloyoi iba, “Tem tomo yabo melumeluwone iwoya-pwanolili, bwaite siya kagu tomelio, kana maisa Yaubada koina ipolowesosi kabo tem tomone veku polopolowena galogalona mena sipan yo sigabaen kalita mena ana boita kana polowe. ⁴³⁻⁴⁴ Tabe tem nimam iyalopwanowo kutom-gabaen. Inamwanamwa tem nima kaikaigedam yawasim namwanamwana kulobai. Tabu kulau mayau wedowedolina koina menima labulabuim.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Tabe tem kaekaem iyalopwanowo kutom-gabaen. Inamwanamwa tem kaekae kaikaigedam yawasim namwanamwana kulobai. Tabu kutatalam sigabaegiwo mayau wedowedolina koina mekae labulabuim. ⁴⁷ Tabe tem manim iyalopwanowo ukasigabaen. Inamwanamwa tem man kaikaigedam Yaubada ana kaba lolina koina kulusae. Tabu

* **9:43-44:** Tolele-panaisi bagubagunali ali lelelele kolili tomna 44 yo 46 tupwaliyao simiyamiya. Tomna 44 yo 46 ali walo-masala besiele tomna 48.

kutatalam sigabaegiwo mayau wedowedolina koina meman labulabuim. ⁴⁸ Dedeinane koina wesoweso tomo kwapina sikankan nige siboboita yo mayau iwedowedoli nige ana kaba boita. ⁴⁹ Kabo tomo meuloili mayau kalapulupululuna ikabi-namwanamwaili, besiele kan kalita ikabi-namwanamwai. ⁵⁰ Kalita ginauli namwanamwana na iyamo tem ana kaiwe yo kamnana imwawasi nige sowasowana inamwanamwayoi. Kabo ilon-amwayagimiu mumugamiu kwaboma kwalotonan kana namwanamwa na kaigeda kaigeda kwaemulomulolo-wagimiu na kwamiya-daumwai.”

10

Inawase kaiwena

(Madiu 19:1-12 yo Luka 16:18)

¹ Yeisu yanuwane ilogabaen yo ilau ilusae Yudiya ana dedei mena yo ilopanaisi Yolidan dedei yabo mena. Boda lalakina silogogoyoima koina kabo iyakayakataili besiele sauga meuloina. ² Palisiyao tupwali silaoma yo nuwanuwali Yeisu sitonan yo koina sineli siba, “Gubesi, ala loina italamwan inawase kaiwena o nigele?” ³ Kabo Yeisu iba, “Loina tawae Mosese iyeyawa kolimiu?” ⁴ Na Palisiyao siba, “Mosese italam tem tau nuwanuwana inawase baguna pepa koina ana sikote ilele kabo pepane iwolena wainena koina na iinawase.” ⁵ Yo Yeisu iwaloba, “Katemiu sikololo mwa bwaite kaiwena Mosese loinane ilele kaiwemiu. ⁶ Sauga bagubagunana Yaubada ana yamayayale koina tomo labui iyamayaleli, tau yo sine. ⁷ Bwaite kaiwena mwa tau tamana yo sinana ilogabaegili na wainena mekanakava simiya toyawa, ⁸ yoli labuine kwapi kaigeda. Baguna siya tomo labui, sauga bwaite siya besiele tomo kaigeda. ⁹ Yaubada ipei-labui-yagiliko, tabu tomo yabo ipepei-suwalagili.”

¹⁰ Yo muli mena Yeisu me ana tobenaliyao sipileyoima nume mena yo tobenaliyao sineliyoi ana walo inawase kaiwena. ¹¹ Yeisu iwaloba, “Tem tau wainena iinawaseyan na ilopanaisi sine yabo koina tau bwaite iganawali, bwaite lopwano iginauli wainena bagubagunana manna mena. ¹² Yo tabe tem sine wainena iinawaseyan na ilopanaisi tau yabo koina sine bwaimwa iganawali.”

Yeisu melumeluwo iwalo-muloloili

(Madiu 19:13-15 yo Luka 18:15-17)

¹³ Tomo melumeluwo sikalailima Yeisu koina na tem ikabitonagili na iyamo ana tobenaliyao tomone siyokoiyagili. ¹⁴ Saugana Yeisu ali paisowa igitai imunamunai kabo iwaloba, “Tabu melumeluwo wakaukausili. Kwatalamwagili silaoma koliyau kaiwena Yaubada ana kaba loina imiyamiya melumeluwo bwaite besiele kaiweli. ¹⁵ Yawalo yawasosi kolimiu, tem yaiya tomo mumugana nige besiele melumelu, nige sowasowana Yaubada ana kaba loina ilusae.” ¹⁶ Kabo Yeisu melumeluwone ikalaili ipeili kaena mena yo nimana ipeili kolili na iwalo-muloloili.

Yeisu kana muliya kaiwena ikololo

(Madiu 19:16-30 yo Luka 18:18-30)

¹⁷ Saugana Yeisu ilalau kamwasa mena tomo yabo isagenama, tutulina italusakonayan manna mena na ineli koina iba, “Toyakayakatai namwanamwana, tawae yaginauli na yawasigu miyamiya yaina yalobai?” ¹⁸ Yeisu kainana iyamaisa iba, “Tawae kaiwena ukawa-namwanamwayagau? Nige yabo tonamwanamwana, Yaubada ibomamo. ¹⁹ Na Yaubada ana loinao ukwatailiko bwaimwa yakato ‘Tabu kuunuyamate, tabu

uganawali, tabu ukewali, tabu kumwakomwakota, tabu mwakota mena tomo ali gogo ukalakalaili, tabe yaboyoi tamam yo sinam kuyakasisiyagili.’” ²⁰ Na tomone iwaloba, “Toyakayakatai, yagu sauga game koina yo kanasiga kabona loinane bwaitete meuloili yaobigaili.” ²¹ Kabo Yesu tomone imankulakulai me ana katekamkamna kabo iwalolau koina iba, “Ginauli kaigedamo koliwo ideva. Kupileyoi am yanuwa mena na am gogo meuloili ugimwala-yagili, na maneline kuyauyagili tobubutuma kolili mesabana am wasawasa bulibuli mena kulobai. Na kulaoma kumuliya koliyau.” ²² Walo bwaite kaiwena nuwanae kana koleya iyawatagili tomone manna mena kabo ilau me ana nuwanae kaiwena iya towasawasa.

Wasawasa siya kaba woya

²³ Kabo Yesu igite-keikeile yo ana tobenaliyao iwalo kolili iba, “Tem analiyao me ali wasawasa lalakina ali lusae Yaubada ana kaba loina koina ikololo.” ²⁴ Saugana tobenaliyao ana walo sibenalan kateli sipitali. Tabe iwaloyoi iba, “Natuguwao, Yaubada ana kaba loina kana lusae ikololososi. ²⁵ Towasawasao ali lusae Yaubada ana kaba loina koina ikololososi kabo kameli sinalom gulana koina ana lusola.” ²⁶ Saugana tobenaliyao walo bwaite sibenalan kateli sipitali lalakina na siwalolau koina siba, “Tem bwaite besiele, yaiya sowasowana lebo ilobai?” ²⁷ Yesu imankulakulaili yo iba, “Ginauli bwaite yawasosi ipolowe tomo kolili, na Yaubada koina nige kana polowe yabo kaiwena Yaubada koina ginauli meuloili simalamalae.” ²⁸ Kabo Pita iwaloba, “Na kai gubesi? Ama gogo meuloili kalogabaegiliko na kamuliya koliwo.” ²⁹ Yesu Pita kainana iyamaisa iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, yaiya tem ana nume, kanakavao, dunao, sinanao, tamanao, natunao yo ana bwatanoyao ilogabaegili esagu mena yo tabe wasana namwanamwana kaiwena, ³⁰ maisana lalakina naga ilobai sauga ilalaoma koina besiele kani nume baibaiwali, kanakavao, dunao, sinanao, natunao yo bwatanoyao. Yo tabe besiele kamkamna ilobai na iyamo naga sauga muli mena yawasina miyamiya yaina ilobai. ³¹ Bwaite saugane koina siya tobagunao meuloili naga kani simuliya na siya tomulimuliya naga sibaguna.”

Yesu ana walo yaiyonana ana boita kaiwena (Madiu 20:17-19 yo Luka 18:31-34)

³² Yo kamwasa mena sisasae Yelusalema kaiwena, Yesu ibagubaguna na kana tomuliya bodaliyao meuloili simulimuliya. Ana tobenaliyao sikatewakaka yo tupwaliyao tomo simulimuliye me ali matausi. Kabo yoli tuwelo iyoga-suwalagili yo iyanuwapeiyoi tawae naga kani iyawatagili koina, ³³ iba, “Sauga bwaite tasasae Yelusalema. Yo Tomo Natuna naga siyagayan topwaoli lalakili yo loina kana tobagunao kolili. Yo ana boita kaiwena siloina sabi unuyamatena muli mena sitalamwan siya nige Yudiya tomoliyao kolili, ³⁴ yo siya sitalatalawasiyan, sikaikaisoi tabe balae mena sisapi muli mena siunuyamate yo kaliyate yaiyona mulili mena itoloyoi.”

Yemesa te Yoni ali kawanoi Yesu koina (Madiu 20:20-28)

³⁵ Yemesa te Yoni, Sebedi natunao, Yesu koina silaoma siwaloba, “Toyakayakatai, kalaoma kaiwena ginauli yabo nuwanuwamai.” ³⁶ Yesu iwaloba, “Tawae nuwanuwamii yapaisowai kaiwemiu?” ³⁷ Kabo siba, “Saugana am kaba miya wasawasana koina kumiyasio am kaba loina koina nuwanuwamai salim mena kamiyasio kaigeda ulaulam mena yo kaigeda gegebam mena.” ³⁸ Yesu iwaloba, “Komiu nige wakakatai tawae

wakawakawanoiyan.” Muli mena ineli walo kobwaibwaili mena iba, “Gubesi, kamkamna komwanane koina naga yanuma sowasowana komiu tabe koina kwanuma? Na tabe babitaiso polowenane naga yalobai gubesi sowasowamiu koina kwababitaiso besiele?” ³⁹ Siba, “Sowasowamai.” Na Yesu iba, “Komwane koina naga kani yanuma komiu besiele koina kani kwanuma yo besiele babitaisone koina naga kani yababitaiso komiu besiele kani kwababitaiso, ⁴⁰ na nige sowasowana analiyao yagitesipwaili yagu kaba loina koina yaiya ulaulagu mena na yaiya gegebagu mena simiyasio. Yaubada bwaite kaba miya ikatububunagiliko kaiwena ibomamo ikatai yaiya naga isaguiyau sauganane yaloina yagu kaba loina koina.”

Tobagunao mumugali kaiwena

⁴¹ Na ana tobenaliyao yoli sanaulu Yemesa te Yoni ali kawanoi kaiwena simunamunai-yagili. ⁴² Mwa Yesu meuloili iyogagogonagilima yo iba, “Komiu wakataiyako siya nige Yaubada simemeliyan ali toloinao siloinayagili yo ali tobagunao siwalo kaiwe kolili. ⁴³ Na komiu tabu besiele wagiginauli. Tem yaiya kowa nuwanuwam esam ilalaki ilonamwayagiwo kamkavao kaiweli kuyamala topaisowa. ⁴⁴ Na tem yaiya kowa nuwanuwam kuyamala tobaguna ilonamwayagiwo am eliyamwao meuloili kaiweli kuyamala topaisowa. ⁴⁵ Tomo Natuna nige ilalaoma yakato kwapaisowa koina na ilaoma sabi paisowa kolimiu yo tabe yawasina italamwan tomo meuloili iyamaisa-yavivila-yoilina.”

Yesu Batimeo manna iyalalali

(Madiu 20:29-34 yo Luka 18:35-43)

⁴⁶ Yo silaoma Yeliko. Saugana Yesu me ana tobenaliyao yanuwane silologabaen boda lalakina siyamuli-kusulili. Kabo tomangibugibu yabo esana Batimeo tamana esana Timeo silobai. Sauga meuloina kamwasa dedeina mena imiyamiya na ikawakawanoi mane yo gogo kaiweli. ⁴⁷ Na Batimeo wasa ibenalan yakato Yesu game Nasaleta ilalau kabo iyoga iba, “Yesu, Deibida tubuna, ukwatekamkamna-yagau.” ⁴⁸ Tomo meuloili Batimeo siwalo-kausi siba, “Kumwanou.” Na iyoga kaikaiwe iba, “Deibida tubuna, ukwatekamkamna-yagau.” ⁴⁹ Kabo Yesu iba, “Kwayoganama.” Yo tomo siyoga koina, siba, “Kuyaliyaya. Kutolo kulaoma. Yesu iyogayoga kaiwem.” ⁵⁰ Yo kana kabobo isou, mwayamwayau itolo ilaoma Yesu koina. ⁵¹ Yesu ineli koina iba, “Tawae nuwanuwam kaiwem yapaisowai?” Yo tomangibugibune iwaloba, “Toyakayakatai, nuwanuwagu mangu silala.” ⁵² Yo Yesu iba, “Inamwanamwa, kulau, am meli ikabi-namwanamwaiwo.” Sauganane koina Batimeo manna silala yo kamwasa mena Yesu iyamulikusuli.

11

Yesu ana lusae Yelusalema koina

(Madiu 21:1-11 yo Luka 19:28-40 yo Yoni 12:12-19)

¹ Yo sisasae Yelusalema kaiwena yo tupwana imamalawe. Silaoma yanuwa kikiuli Bedani yo Bedipegi bwaimwa koya Olibe yaulina mena kabo Yesu ana tobenaliyao labui iyawasa-bagunayagili. ² Iwalo kolili bwaite besiele iba, “Kwalau yanuwa kikiuna bwaimwa manimiu mena. Na saugana kwalulusae yanuwane koina ase natuna yabo wagitai sipan-kalatan. Bwaimwa ase natuna wauwau-bona nige yabo tomo imwanwalisae-tonan. Asene kwalivasi yo kwayoganama. ³ Na tem yabo ineli kolimiu iba, “Tawae kaiwena bwaimwa ase natuna kwalivalivasi?”, kabo tomone koina

kwawaloba, ‘Taubala nuwanuwana sauga kubwakubwanamo iyapaisowa kabo iyavivilayama yoi.’”

⁴ Yo yoli labuine silau yo ase natuna silobai kamwasa mena nume gamwana mena sipan-kalatan. ⁵ Saugana silivalivasi tomo tupwaliyao salili mena sitotolo sineli siba, “Tawae kaiwena asene natuna kwalivalivasi?” ⁶ Mwa yoli labuine kainali siyamaisa besiele tawae Yeisu iwalowen kolili. Kabo tomone sitalam. ⁷ Yo tobenaliyao ase natuna silivasi siyoganama Yeisu koina. Tomo kali kwama ase dagelana mena siyeseli kabo Yeisu imwalisae koina. ⁸ Yo boda meuloili kali kwama kamwasa mena siyeseli yo tupwali silau kamwasa dedeina mena yo mayau lagalagali meliguli sitomli yo siyeseli kamwasa mena. ⁹ Boda tupwaliyao Yeisu sibagunayan na boda tupwaliyao simuliya yo meuloili sitobatobali siyogayoga siba, “Osana. Yaubada tatobalan. Guyau iwalo-muloloi iya ilaoma Yaubada esana mena. ¹⁰ Guyau iwalo-muloloi iya ilaoma ala Kini, tubula Deibida ana kaba lolina ikalayama. Osana. Yaubada tatobalan.” ¹¹ Yeisu ilau Yelusalema yo Nume Tabu koina ilusae yo ginauli meuloina Nume Tabu kalona mena iman-kulakulailimo na kaiwena dabwelo isusugu mwa me ana tobenaliyao yoli tuwelo sipileyoi Bedani na bwaine koina sikeno.

Yeisu mayau yabo iyokoian

(Madiu 21:18-19)

¹² Yanuwa ilayan Bedani silogabaen na silalau Yelusalema kaiwena kabo Yeisu iguliyam. ¹³ Yo kelamamalawe mena mayau yabo esana fig, kana koleyaa besiele venavena, meliguna igitai mwa inuwanuwatu tem mayaune me kanna kabo ilau salina mena. Na saugana ilau koina ilobai ligu bwagab-wagana nige kanna, kaiwena mayaune nige naga ana sauga uwe. ¹⁴ Mwa Yeisu mayaune iyokoian iwaloba, “Nige sowasowana kuuweyoi na tomo kolio wosikekan.” Yo ana walone bwaite ana tobenaliyao sibenalan.

Yeisu togimwala itawoili Nume Tabu mena

(Madiu 21:12-17 yo Luka 19:45-48 yo Yoni 2:13-22)

¹⁵ Saugana silaoma Yelusalema koina Yeisu ilusae Nume Tabu kalona mena. Bwaine koina ilobaili togimwala kalona mena. Kabo iyatubu itawoili yo mane toyakunelae ali teibeli ibuikeileli yo bunetutu kali togimwala ali kaba miya besiele ibuikeileli. ¹⁶ Yo yaboyoi Nume Tabu kalona iyakasisiyan tabu tomo yaboyoi ginauli yabo sikalai silawanama Nume Tabu kalona mena. ¹⁷ Iyakayakataili, iwaloba, “Buki Tabu koina Yaubada ana walo silele iwaloba, ‘Yagu Nume bwaite esana sipeiyako kaba kawanoi tomo meuloili kaiweli,’ na iyamo komiu kwapaisowai besiele tokewali ali gula.” ¹⁸ Topwaoli lalakili yo lolina kana toyakayakatai Yeisu ana paisowa wasana sibenalan yo siyatubu sinuwanuwatu toisabo kamwasa koina na siunuyamate. Na Yeisu simatausan kaiwena tomo meuloili nuwali iyai ana yakayakatai kaiwena. ¹⁹ Saugana dabwelo isusugu Yeisu me ana tobenaliyao Yelusalema silogabaen.

Mayauwa Yeisu iyoyokoianwa iweweka

(Madiu 21:20-22)

²⁰ Yanuwa ilayan malala mena silalau Yelusalema kaiwena yo Yeisu mayauwa esana fig iyoyokoianwa sigitai lamna yo mayauwa siboita yo liguna meuloina siweweka. ²¹ Pita Yeisu ana walo inuwatu-kalatan yo iwaloba, “Toyakayakatai, ugitali mayauwa kuyoyokoianwa iboita yo liguna meuloina siweweka.” ²² Yeisu Pita kainana iyamaisa iba, “Yaubada kumeliyan. ²³ Yawalo yawasosi kolimiu, tem tomo yabo me ana meli na

nige me ana nuwa labulabui yo iwalo koyane koina iba, 'Kulau na kuboma ugabaegiwo kalita mena' kani iyawatagili besiele ana walo. ²⁴ Bwaite kaiwena yawalo kolimiu baguna kwameli na tem tawae wakawanoiyau Yaubada koina kani kwalobai. ²⁵ Yaboyoi saugana tem kwatolo na wakakawanoi Yaubada koina baguna tawae kamikavao naenaena sign-auli kolimiu kwanuwatu-pwaikili na mesabana Tamamiu bulibuli mena tawae ami naenaena inuwatu-pwaikili. ²⁶ Tem kamikavao ali naenaena nige kwanunuwatu-pwaikili, tabe besiele komiu ami naenaena Tamamiu bulibuli mena kani nige inunuwatu-pwaikili."*

*Yeisu ana loina kaiwena
(Madiu 21:23-27 yo Luka 20:1-8)*

²⁷ Sipileyoima Yelusalema na saugana Yeisu Nume Tabu kalona mena ilolokeikeile topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakatai yo yanuwane kana tautaubalao mekalikavao silaoma koina. ²⁸ Yo Yeisu ana paisowa laina kaiwena sineliyan siwaloba, "Yaiya ana loina mena yo ana kaiwe mena ginauli bwaite kupaipaisowaili?" ²⁹ Yeisu kainali iyamaisa iba, "Neli yabo yaneliyan kolimiu. Tem kwayamaisa koliyau kani yawalo kolimiu yaiya ana loina mena ginauli bwaite yapaipaisowaili. ³⁰ Yagu neli bwaite kwayamaisa. Yoni Toyababitaiso tomo iyababitaisoli. Ana loinane toweya ilaomaya? Yaubada koina o nuwana tomo yanuwa yaulina kolili?" ³¹ Kabo sibomamo kolili sigamwapakiki siwaloba, "Ana walo gubesi tem ala yamayamaisana? Kaiwena tem tawaloba, 'Yaubada koina' kani iwaloyoi kolila, 'Tawae kaiwena Yoni nige kwamemeliyan?' ³² Na tem tawaloba, 'Tomo kolili' naga boda simunamunai-yagila kaiwena tomo meuloi Yoni simeliyan yakato iya palopita yawasosi." ³³ Mwa siwaloba, "Nige kakakatai." Kabo Yeisu iwalolau kolili iwaloba, "Yau tabe kani nige yawawalowen kolimiu yaiya ana loina mena ginauli bwaite yapaipaisowaili."

12

*Walo kobwaibwaili togitekalatan naenaeli kaiweli
(Madiu 21:33-46 yo Luka 20:9-19)*

¹ Muli mena Yeisu iwalo-kobwaibwaili kolili iwaloba, "Tomo yabo ana tano isepa yo oine ikumai kabo igana-takikili yo gula yabo ikeli oine kanna masina ana kaba tamtamna yo nume saliyaana malamalawena yabo ikabi tano togitekalatan ali kaba miya yo ali kaba gite-takitakikili tanone. Kabo iwolegili tomo tupwaliyao kolili yakato siya togitekalatan tanone siya-paisowa yo oine kanna sigimwala-yani kali sagu kaiwena yo tabe manena tupwana siwolena tanuwaganane koina. Kabo muli mena ilogabaegili ilau yanuwa uloina koina. ² Kabo kelikeli kana sauga mena taubala ana topaisowa yabo iyawasa yakato oine kanna tupwana tano togitekalatanwo kolili ikalaiyama. ³ Na iyamo tano togitekalatanne topaisowane sikabikalatan yo sisapi mwa siyawasa-yapileyoi menimana. ⁴ Kabo taubalawa ana topaisowa labuina iyawasayoi kolili mwa siunui kulukuluna mena yo siunui-yanayanae kabo me ana mwalimwaline ipileyoima. ⁵ Yo tabe yaiyonana iyawasayoi kolili na topaisowane siunuyamate. Sauga meuloina besiele, topaisowaone iyawayawasali kolili sauga tupwana sisapili yo sauga tupwana siunuyamateli.

* **11:26:** Tomna 26 Buki kana tolele-panaisi bagubagunali sibaibaiwa walo bwaite nige sileleli, nuwana tomo yabo ana etulan bwaite.

⁶ Topaisowa meuloili iyawasaliko na kaigedamo imiyamiya iya natuna tauna imulolo lalakina koina. Taubalane iwaloba, 'Iya bwaite natugu kani siyakasisiya.' Kabo iya ana kaba mwawasi iyawasa kolili. ⁷ Na saugana togitekalatan natunane sigitai sibomayoi siedeede kolili siba, 'Iya tano tanuwagana natu yawasosina. Talau taunuyamate na mesabana kita tanone takalai ala tano.' ⁸ Mwa sikabikalatan yo tano kalona mena siunuyamate, boiboitana sikalai na sigabae-yawatagilan ganamuli mena." ⁹ Yeisu ana edeedede iyemwawasi kabo ineli kolili iwaloba, "Tawae kani taubalane ipaisowai? Walo yawasosi, taubalane kani ilaoma togitekalatanne iunuyamateli yo tanone kani iwolena togitekalatan uloili kolili. ¹⁰ Gubesi, nuwana nige sauga yabo Buki Tabu ana walone bwaite kwayayasili? 'Tokabikabi veku yabo sikalai yakato nume sikabi koina na vekune sikawa-naenaeyan yo sisikotanan. Na Guyau vekune ikalai iyatolobagunayan yakato veku meuloili iloinayagili yo sikaiwe. ¹¹ Bwaite Guyau ana paisowa namwanamwasosina manla mena.'" ¹² Yudiya ali tobagunao Yeisu ana walo kobwaibwaili bwaite sibenalan yo sikatai yakato siya kaiweli iwalowalo, kabo kamwasa siloyaloyai sabi kabikalatanna. Na iyamo nige sikakabikalatan kaiwena boda simatausagili mwa Yeisu silogabaen silau.

Gubesi Sisa ana takesi kana pei kaiwena?

(Madiu 22:15-22 yo Luka 20:20-26)

¹³ Yo muli mena Yudiya ali tobagunao Palisiyao tupwali yo Elodi ana bodao siyawasali Yeisu koina kaiwena nuwanuwali sineli mwakomwakota na tem ana lopwano silobai. ¹⁴ Kabo silaoma Yeisu koina yo siwaloba, "Toyakayakatai, kakatai kowa towalo yawasosi. Tomo ali kaiwe nige kumamatausagili kaiwena tomo lalakili nige ugogolulau kolili. Yo am yakayakatai Yaubada ana kamwasa kaiwena idudulaisosi. Na gubesi, inamwanamwa Kini Sisa kaiwena takesi tapei o nigele? ¹⁵ Takesi tayamaisa o nigele?" Na Yeisu ali mwakota ikatai yo iwalo kolili iba, "Tawae kaiwena kwatonan tem kwayakonayau ami mwakota koina? Naga manene wakalaiyama yagitai." ¹⁶ Yo mane kaigeda siwolena yo Yeisu ineli kolili iwaloba, "Kwawalo koliyau, mane bwaite koina yaiya makamakayauna?" Yo kainana siyamaisa siba, "Kin Sisa." ¹⁷ Kabo Yeisu iwalo kolili iba, "O, besiele. Kin ana gogo kwaolena kin koina, na tem Yaubada ana gogo kwaolena Yaubada koina." ¹⁸ Mwa Yeisu ana walo bwaite kaiwena kateli sipitali.

Toboita ali toloyoi

(Madiu 22:23-33 yo Luka 20:27-40)

¹⁸ Kabo Sadusiyao tupwaliyao silaoma Yeisu koina. Na siya ali yakayakatai koina siwalo yakato toboita nige sowana sitoloyoi. ¹⁹ Siwaloba, "Toyakayakatai, beyabeyana Mosese ilele kaiwela, 'Tem yaiya tomo ikasole yo nige natuna na iboita kani kanakava ilaoma kwabukwabulina ikasolanan na tem sinene ikabi yakato toboitane iya natuna.'" ²⁰ Kabo Sadusiyao kaba gite yabo siwalowen Yeisu koina siwaloba, "Tomo yabo mekanakavao simiyamiya yoli seben yo kali tobagubaguna ikasole yo nige natuna na iboita yaboyoi kanakava salina mena kwabukwabuliwa ikasolanan yo tabe nige natuna na iboita. ²¹ Yo tabe kanakava salina mena kwabukwabuliwa ikasolanan yo mekanakava simiyamiya tabe nige natuna na tomowa iboita. Yo besiele yaiyonana. ²² Yo besiele kanakavaone meuloili, kwabukwabuline sikasolanan na siboiboita nige natuliyao kwabukwabuline koina kabo muli mena kwabukwabuliwa iboita. ²³ Na toloyoi kana sauga mena sinene yaiya kani wainena yawasosi? Kaiwena yoli sebenne sikasolanan." ²⁴ Yo Yeisu neli bwaite iyamaisa iwaloba, "Bwaite ami lopwano kaiwena Buki Tabu nige

wakakatai yo yaboyoi Yaubada ana kaiwe nige wakakatai. ²⁵ Toboita ali toloyoi mulina mena tomo kani nige sikakasole. Na siya ali miyamiya besiele aneloseyao bulibuli mena. ²⁶ Toboita ali toloyoi kana katai bwaite besiele. Tem Mosese edeededena kwayasili Buki Tabu koina kani kwalobai Yaubada mayau kalapulupululuna koina iedeede Mosese koina iwaloba, 'Bwagana Abelamo, Aisake yo Yakobo siboitako siyaele bulibuli mena meyawasili, yau ali Yaubada.' ²⁷ Mwa koina Yaubada nige tomo boiboitali ali Yaubada, siya tomo meyawasili ali Yaubada. Na komiu Sadusiyao kwalopwano lalakina."

Toisabo loina ilalakisosi?

(Madiu 22:34-40 yo Luka 10:25-28)

²⁸ Yo loina kana toyakayakatai yabo ilaoma yo ali gamwapakiki ibenalan. Ikatai Yeisu ali neline iyamaisa-yadudulai. Kabo ineli Yeisu koina iba, "Loina meuloili kolili toisabo loina ilalakisosi?" ²⁹ Kabo Yeisu iwaloba, "Bwaite loina lalakinaele, 'Kwabenali, komiu Isileli, Yeoba ala Yaubada iya ibomamo. ³⁰ Yo am Guyau Yaubada kumulolo koina katem meuloina mena yo yaluyaluwam meuloina mena yo nuwam meuloina mena yo am kaiwe meuloina mena.' ³¹ Loina labuina bwaite, 'Kamkavao kumulolo kolili besiele kowa kam mulolo.' Bwaite loina labuine siya loina meuloili silalaki-gabaegili." ³² Kabo loina kana toyakayakatai Yeisu ana walo ibenalan yo iwaloba, "Toyakayakatai, am walo bwaite walo yawasosi, iya ibomamo Yaubada yo nige yaubada yaboyoi imiyamiya. ³³ Tomo ilonamwayagila tem Yaubada tamulolo koina katela meuloina mena yo ala katai meuloina mena yo ala kaiwe meuloina mena yo yaboyoi kalakavao tamulolo kolili besiele kita taboma kala mulolo. Loina labui bwaite silalakisosi kabo muli mena yakayakan kolili tapwaopwaoli." ³⁴ Yo Yeisu tomone ana walo ibenalan yakato idudulai na iwalolau koina iba, "Kowa kumiyamiya Yaubada ana kaba loina salina mena." Bwaine koina kalisiga nige sauga yaboyoi silaoma Yeisu sitotonan yo.

Mesaiya iya Deibida tubuna yo tabe Deibida ana Guyau

(Madiu 22:41-46 yo Luka 20:41-44)

³⁵ Yo Yeisu Nume Tabu kalona dedeina mena iyakayakataili yo tomo kolili iwalolau iwaloba, "Loina kana toyakayakatai siwawalo yakato Mesaiya iya Deibida tubuna. Tawae kaiwena siwalo besiele? ³⁶ Yo Yaluyaluwa Tabuna Deibida iyanuwapei na Deibida iwaloba, 'Yeoba Yaubada iwalo yagu Guyau koina, ulalagu mena kumiyasio, kanasiga kam tokaleyayao yapeli kaekaem yaulina mena.' ³⁷ Deibida ibomamo Mesaiya ikawa-Guyauwan. Tem besiele, gubesi mwa yakato Mesaiya iya Deibida tubuna?" Yo tomo meuloili Yeisu ana yakayakatai kaiwena siyaliyaya.

Yeisu loina kana toyakayakatai ikawa-naenae-yagili

(Madiu 23:1-36 yo Luka 20:45-47)

³⁸ Saugana Yeisu tomo iyakayakataili iwaloba, "Wagitekalatagimiu loina kana toyakayakataiyao kaiweli. Kaiwena silaoma kwama malamalawena siluwuili silolokeikeile kaba gimwala kolili na tem tomo sigitailli na sikawatokei kolili. ³⁹ Yo yaboyoi nuwanuwali kaba miya namwanamwali nume tapwalolo kolili simiyasio yo besiele soi kali sauga koina nuwanuwali simiyabaguna tomo manli mena kali yakasisi kaiwena. ⁴⁰ Yo tabe kwabukwabuliwo ali nume sikalailli mwakota mena. Kabo muli mena silau sitapwalolo yo ali kawanoi simamalawe na mesabana tomo ali nuwatu yakato siya todudulai. Na nigele, naga Yaubada maisa polopolowena iwolegili."

Kwabukwabuli ana mulolo ilalakisosi Yaubada manna mena kabo muli mena towasawasao ali mulolo
(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yeisu imiyasio mulolo kaba peina salina mena yo tomo meuloili ali mulolo mane silopelopei na Yeisu igitagitaili. Towasawasao sibaibaiwa silaoma ali mulolo mane lalakina sipeipeili. ⁴² Na kwabukwabuli yabo ana mulolo pene kikiuli labuimo ipeili. ⁴³ Kabo Yeisu ana tobenaliyao iyogagogonagilima yo iwalo kolili iwaloba, “Yawalo yawasosi kolimiu, kwabukwabuli bwaine ana mulolo, meuloili ali mulolo ilalaki-gabaegili. ⁴⁴ Kaiwena meuloili ali tupwa lalakili simiyamiya na bwaite kwabukwabuline iya tobubutuma yo ana mane meuloina ipei yo nige yaboyoi ana tupwa imiyamiya na koina kana igimwala.”

13

Yeisu ana walo-masala Nume Tabu ana tatagwaligwali kaiwena
(Madiu 24:1-2 yo Luka 21:5-6)

¹ Yeisu me ana tobenaliyao Nume Tabu mena siyawawatagili kabo ana tobenali yabo Nume Tabu kana koleya Yeisu koina iyakenayan iwaloba, “Toyakayakatai, ugitai nume bwaite kali paisowa sinamwanamwasosi veku lalakili kolili sikabili.” ² Na Yeisu iwaloba, “Numeline lalakili ugitagitaili naga meuloili sitatagwaligwali yo nige sowasowana veku yaboyoi itupwa ana kaba miya mena imiyamiya ugitaiyoi.”

Sauga mwawamwawasina kana kilakilala
(Madiu 24:3-14 yo Luka 21:7-19)

³ Muli mena sikawasae Olibe koyana mena kabo Yeisu imiyasio. Bwaine koina sowasowana sigite-panaisi Nume Tabu sigitai. Yo Pita, Yemesa, Yoni, Anidulu sibomamo silaoma Yeisu koina sineli, ⁴ siwaloba, “Kuwaloma kolimai toisabo sauga koina ginauline kuwalowalowegiline kani siyawatagilima? Toisabo kilakilala kani kagitai na kakatai ginauline kani kikiunamo siyawatagili?” ⁵ Kabo Yeisu iwalo kolili iwaloba, “Wagitekalatagimiu, kisimo tomo tupwaliyao simwakotayagimiu. ⁶ Kaiwena naga kani tomo sibaibaiwa esagu mena silaoma na kaigeda kaigeda kani iwaloba, ‘Yau Mesaiya’ yo walone koina tomo sibaibaiwa simwakotayagili. ⁷ Yaboyoi, naga wasa kwabenalagili kaleya salimiu mena yo kelamamalawe mena. Nige sowana wakatewakaka kaiwena ginauli bwaitete kani siyawatagili baguna, na yanuwa yaulina ana kaba mwawasi kana sauga naga. ⁸ Boda yo boda kani sikaleya. Yaboyoi kaba lolina yo kaba lolina kani sikaleya. Mwanikiniki kani siyawatagili dedei meuloili kolili. Tabe guliyam lalakili kani siyawatagili. Ginauliline bwaite sauga kolokololona ana kaba tubu. ⁹ Na komiu wagite-kalatagimiu, kaiwena naga tomo sikabi-kalatagimiu yo silawagimiu yatala kaiwena. Tabe sisapimiu nume tapwalolo kolili. Kaiwena komiu kwameliyagau kani kwatolo toloinao yo kinyao manli mena na wasa namwanamwana kwayawasayan kolili. ¹⁰ Baguna wasane waguguyeyan dedei meuloili kolili, kabo muli mena sauga ana kaba mwawasi iyawatagili. ¹¹ Yo tem sikabi-kalatagimiu yo silawagimiu sabi yatala-yagimiu nige sowana wakatewakaka kani gubesi ami edeedede. Na kwaeedeedemo tawae Yaluyaluwa Tabuna iyeyawa, kaiwena nige komiu ami walo, na iya ana walo. ¹² Sauga ilalaoma susu kalona mena kanakava kani kanakava iwalo-masalan sabi unuyamatena. Besiele tama kani iginauli natuna koina. Tabe melumeluwo kani tamaliyao yo sinaliyao sisikotanagili na siwalo-masalagili sabi unuyamateli. ¹³ Yo tomo meuloili kani sikalomagigi-lagimiu

kaiwena komiu kagu tomeliwo. Na iyamo tem yaiya me ana meli na itolo kaiwe kanasiga sauga ana kaba mwawasi koina kani leboina ilobai.”

Sauga naenaena ana yawatagili

(Madiu 24:15-28 yo Luka 21:20-24)

¹⁴ Yeisu nagamo iedeedede, “Na kani wagitai ginauli naenaesosina iya tosbayanae siyatolo bwaine dedeinane koina iya nige ana kaba tolo. Tem yaiya buki bwaite iyasili inuwa-mayaleyan. Bwaine saugane koina Yudiya kana tomiya ilonamwayagili meuloili siyabubu koya kolili kaiwena kisi sikamkamna. ¹⁵ Tem yaiya kowa am nume kewana mena kupaipaisowa kuyabubu mwayamwayau, tabu sauga ugagabaen am gogo nume mena kaiweli. ¹⁶ Yo tem yaiya kowa am tano mena kupaipaisowa kuyabubu mwayamwayau, tabu kupipileyoi kam kwama dedei yabo mena kupepei kaiwena. ¹⁷ Ooo, yawasosi kategu ikamkamna-yagili siya tosiuao yo toy-asuyasusuwo kaiweli, kaiwena kani ikololososi kolili sauga bwaine koina. ¹⁸ Koina wakawakawanoi na sauga namwanamwana Yaubada iyeliwa ami sauga yabubu koina na tabu tulutulu kana sauga koina. ¹⁹ Walo yawasosi, sauga bwaine koina ikololososi kaiwena saugana Yaubada yanuwa yaulina iyamayale koina yo kanasiga kabona, nige yabo nae bwaite besiele yo muli mena naene bwaite nige sowana iyawatagiliyoima. ²⁰ Nae bwaine kana kaliyate tem Yaubada nige ikakabi-yakubwali tomo meuloili kani siboita, na iyamo Yaubada kaliyateline ikabi-yakubwali siya ana tomoyao gitegitesipwaili kaiweli. ²¹ Yo sauga bwaine koina tem yaiya iwalo kolimiu, ‘Keliso bwaite’ o ‘Keliso bwaine’ tabu kwamemeliyan. ²² Kaiwena keliso mwakomwakotali yo palopitao mwakomwakotali naga siyawatagili yo kilakilala yo ginauli kaba nuwapwanopwano sipaisowaili yo kolili sowa-sowali Yaubada ana tomoyao gitegitesipwaili siwoyaili. ²³ Koina wagitekalatagimiu kaiwena ginauli meuloina yawalo-baguna-yagili kabo muli mena kani siyawatagili.”

Yeisu ana pileyoima

(Madiu 24:29-31 yo Luka 21:25-28)

²⁴ Yo sauga naenaenane kani iyawatagili, imwawasi kabo muli mena dabwelo iboniboniyai yo besiele waikena mayalena iboniboniyai. ²⁵ Yo utune bulibuli mena naga sibeku yo ginauli meuloili bulibuli mena Yaubada kani inukuili. ²⁶ Sauganane koina tomo meuloili kani Tomo Natuna sigitai yaloyaloi kalona mena ilalaoma me ana kaiwe yo me ana wasawasa pigapi-gabuna. ²⁷ Yo ana aneloseyao kani iyawasali yo ana bodao gitegitesipwaili sikele-gogonagilima yanuwa yaulina meuloina dedeiliyao kolili.

Kaba gite saido koina

(Madiu 24:32-35 yo Luka 21:29-33)

²⁸ “Kaba gite saido koina yayakenayagimiu yakato tem saido liguli waluwaluli sikin wakatai yaikin kana sauga ikelakubwamako. ²⁹ Yo yaboyoi kilakilala yawalo-masalagiliko kolimiu tem toisabo sauga wagite-lobaili wakataiyako yakato yagu sauga pileyoima ikelakubwamako. ³⁰ Yawalo yawasosi kolimiu, bwaite yaso nige sowana kwamwawasi kanasiga ginauliline meuloili siyawatagili. ³¹ Naga bulibuli yo yanuwa yaulina simwawasi na iyamo yagu yakayakatai kolimiu kani nige sowana imwawasi.”

Wagitekalatagimiu, tabu wakekeno yo manimiyo silala.

(Madiu 24:36-44)

³² “Nige yaiya ikakatai toisabo kaliyate yo toisabo sauga ginauliline kani siyawatagili. Besiele aneloseyao bulibuli mena nige sikakatai, yau besiele nige yakakatai, Tamagu ibomamo ikatai. ³³ Wagitekalatagimiu. Manimiyao silala. Kaiwena saugane ana laoma nige wakakatai.” ³⁴ Kaba gite yaboyoi Yeisu iwalowen iwaloba, “Besiele tem tomo yabo kikiunamo ana nume ilogabaen. Ana topaisowao kaigeda kaigeda ali paisowa iwolegili yo iwalo kolili yakato ana nume sigitekalatan. Tabe gamwa togitekalatan iwalo-lau koina iwaloba, ‘Tabu ukekeno. Manim ilalalala.’ ³⁵ Komiu besiele, manimiyao silalalala. Kaiwena nume tanuwagana ana sauga laoma nige wakakatai nuwana lolau, nuwana boniyai luwaluwalina, nuwana yanuwa layalayanna, nuwana malala kikiuna. ³⁶ Tabu ilaoma na ilobaimiu wakeno-keno. ³⁷ Tawae yawalowen kolimiu besiele yawalowen tomo meuloili kolili. Manimiyao silalalala.”

14

Yudiya ali tobagunao kamwasa siloyaloyai Yeisu sabi unuyamatena
(Madiu 26:1-5 yo Luka 22:1-2 yo Yoni 11:45-53)

¹ Kaliyate labuimo simiyamiya na mwalelikwa soina kana nuwatu-kalatan yo besiele soine koina pwalawa gaibumo nige kana ebweli, kani siginauli.* Topwaoliyao lalakili yo loina kana toyakayakatai kamwasa siloyaloyai tem gubesi na Yeisu sikabikalatan wadam mena na siunuyamate. ² Yo siba, “Tabu soine kalona mena Yeisu takakabi-kalatan kisi tomo simunamunai-yagila yo sikaleyaa kolila.”

Sine Yeisu iyaoloi Bedani koina
(Madiu 26:6-13 yo Yoni 12:1-8)

³ Yeisu imiyamiya yanuwa Bedani koina Saimoni ana nume mena, bwaite Saimoni baguna iya tolepelo. Kekan saugana mena sine yabo ilusaema olo bwalaina namwanamwana botolina maisana lalakina ikalaiyama, isoke yo isuwai Yeisu kulukuluna mena. ⁴ Yo tomo sinene sigitai na tupwaliyao simunamunai na sibomayoi siedeedeede kolili siba, “Tawae kaiwena olone iyawenuwan? ⁵ Sowasowana tem tagimwala-yani kaiwena maisana ilalakisosi, na manenane taolegili tobubutuma kolili.” Kabo sinene siyokoian. ⁶ Na Yeisu iwalo kolili iba, “Besi. Kwamwanou tabu kwayokoyokoian kaiwena ginauli namwanamwasosina kolyau ipaisowai. ⁷ Tobubutumao sauga meuloina salimiu mena simiyamiya. Tem nuwanuwamiu kwasaguili kabo kwasaguili. Na yau kani nige mekamikava sauga meuloina. ⁸ Ginauli bwaitete ipaisowai kolyau kaiwena iya sowasowana mwa ipaisowai kolyau. Kwapigu iyaoloi-bagunayan sabi katububunagau pei salai kaiwena. ⁹ Yawalo yawasosi kolimiu, naga wasagu siguguyeyan tomo sibenalan yanuwa meuloina kolili tabe sine bwaite ana paisowa kolyau wasana siyawasa kana nuwatu-kalatan kaiwena.”

Yudasa ilau topwaoli lalakili kolili
(Madiu 26:14-16 yo Luka 22:3-6)

* **14:1:** Sauga beyabeyana koina Yaubada ana anelose, iya boita kana anelose, iyawasa Itipita koina na Itipita kabi bagubagunali iunuyamateli na siya tomo Isileli ali gamwa mena ebaebai kwasineli sisau mwa koina boita kana anelose ilaoma na siya tomo Isileli imwalelikwaiili, nige iunuyamateli. Bwaite kaiwena bolime kaigeda kaigeda Yudiya soi kana nuwatu-kalatan siginaginauli. Wagitai Buki Tabu beyabeyana esana “Siyawatagili” peina 12 koina.

¹⁰ Kabo Yudasa Isikaliota, iya yabo yoli tuwelone kolili, ilau topwaoli lalakili kolili Yeisu sabi walo-masalanna. ¹¹ Yudasa ana walo sibenalan yo siyaliyaya na siwaloyameli yakato maisana mane siwolena. Mwa Yudasa sauga namwanamwana isanai na Yeisu italamwan kolili na sikabikalatan.

Guyau ana kekan kana katububu

(Madiu 26:17-30 yo Luka 22:7-23 yo Yoni 13:21-30 yo 1 Kolinita 11:23-25)

¹² Yudiya mumugali bwaite besiele. Beledi gaibu nige ebwelina kana soi kalona mena, kaliyate bagubagunana koina lamiyao siunuili mwalelikwa kanna kana nuwatu-kalatan kaiwena. Kaliyatenane koina Yeisu ana tobenaliyao sineli koina siba, “Taubala, toweya koina nuwanuwam mwalelikwa soina kanna kaiwem kakatububunan?” ¹³ Kabo ana tobenaliyao labui iyawasali yo iwalo kolili iba, “Kwalau Yelusalema yo tomo yabo waila patu ikalakalai kani ilobaimiu. Na tomone kwayamulikusu. ¹⁴ Yo mekamikava kwalusae nume mena yo nume tanuwagana koina kwawalo bwaite besiele. ‘Ama toyakayakatai iwawalo toisabo biliutusi kutalamwan na meyagu tobenaliyao mwalelikwa soina kanna kakatububunan na kakekan?’ ¹⁵ Kani iyakenayagimiu biliutusi lalakina kewa mena sikatububunanako. Na bwaine koina mwalelikwa soina kanna wakatububunan kaiwela.” ¹⁶ Yo tobenaliyao silau Yelusalema koina silusae, yo tawae besiele Yeisu iwalo-masalan kolili ginauli meuloili silobaili. Mwa numewa koina mwalelikwa soina kanna sikatububunan kaiweli.

¹⁷ Kabo lolau mena Yeisu me ana tobenaliyao silaoma. ¹⁸ Saugana simiyasio sikekakekan Yeisu iwalo kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, tomo yabo luwala mena naga iwalo-masalagau, iya bwaite mekaukava kakekakekanne.” ¹⁹ Yo Yeisu ana walo bwaite kaiwena ana tobenaliyao sinuwapolowe. Kabo kaigeda kaigeda Yeisu koina sinelineli siba, “Taubala, yau nigele wa?” ²⁰ Yeisu iba, “Tomonane iya yomiu tuwelo kolimiu yo iya mekaukava beledi kakalai kayabuta gaeba kaigeda kalona mena. ²¹ Na Tomo Natuna kani ilau boita mena, besiele Buki Tabu koina iwalo-masalanako. Na iyamo kana towalo-masalani katekamkannana. Tem in-amwanamwa baguna sinana tabu ikakabiyan kaiwena maisa naenaesosina kani ilobai.”

Guyau ana kekan

²² Kekan luwana mena Yeisu pwalawa ikalai yo iwalo-muloloi yo ikivi yo iwolegili ana tobenaliyao kolili iba, “Bwaitete yogu, wakalai wakan.” ²³ Muli mena wain mekomwana ikalai yo kaiwena ikawatoki Yaubada koina yo iwolena na meuloili sinuma komwane koina. ²⁴ Saugana komwa iwolena kolili iba, “Bwaitete kwasinegu, iya kamwasa waluwaluna, wakalai kwanuma. Kani yaboita na kwasinegu ididi tomo meuloili kaiweli. ²⁵ Yawalo yawasosi kolimiu, sauga bwaite yo sauga muli mena wain bwaite nige sowana koina yanumayoi yo kanasiga wain waluwaluna yanuma Yaubada ana kaba lolina mena.” ²⁶ Kabo muli mena wali yabo siwaliyan na siyawatagili sisae koya Olibe koina.

Yeisu iwalo-masala Pita ana uvala kaiwena

(Madiu 26:31-35 yo Luka 22:31-34 yo Yoni 13:36-38)

²⁷ Yeisu iwaloyoi ana tobenaliyao kolili iba, “Masa kikiunamo meuloimiu kwayabubu-gabaegau besiele Buki Tabu ana walo-masala iba, ‘Yaubada kani sipi togitekalatan inunuyamate na sipi sitatagwaligwali.’ ²⁸ Naga yagu toloyoi mulina mena kani yabaguna Galili kabo komiu muligu mena kwalaowa.” ²⁹ Pita Yeisu kainana iyamaisa iba, “Bwagana tem meuloili siyabubu-gabaegiwo kani yabomamo mekamkava.” ³⁰ Yeisu iba,

“Kunuwatu-kalatan bwaite Pita, kansiga boniyai kamkam tauna nige naga ivavalam melabui na kuuvalayagau meyaiyona, yakato nige ukakataiyau.”

³¹ Kabo Pita iwalo kaiwe molosi iba, “Nige sowana yauvalayagiwo. Bwagana tem taboita yola labui.” Tobenaliyao meuloili besiele siwalo.

*Yeisu Getesemani koina ikawanoi
(Madiu 26:36-46 yo Luka 22:39-46)*

³² Silau dedei esana Getesemani koina yo ana tobenaliyao kolili iwalo iba, “Bwaite koina kwamiyamiya na yau yalau yakawanoi Yaubada koina.”

³³ Kabo Pita, Yemesa, yo Yoni yoli yayiyona iyoganli mekanakavao silau. Yo Yeisu me ana katekamkamna yo me ana nuwa polowe, ³⁴ kabo iwalo kolili iba, “Nuwanae ilalakisosi kategu mena masa kikiunamo itabe-yamatayau. Bwaite koina kwamiyamiya na manimiyao silalalala.” ³⁵ Yo Yeisu tupwana iutusaeyoi kabo italu-pwaopwaom ikawakawanoi yakato tem sowaswana kamkamnane bwaite Yaubada ikele-gabaen. ³⁶ Iwaloba, “Tamagu. Tamagu. Paisowa meuloina sowasowam, nuwanuwagu kamkamna kana komwa koliyau ukele-gabaen. Na tabu yau yagu nuwatu mena na kowa am nuwatu mena besiele kupaisowai.” ³⁷ Yo ipileyoi yoli yayiyonawa ilobaili sikenoboita. Pita iyanoi iba, “Saimoni, gubesi ukenokeno? Nige sowasowam sauga kikiunamo kaiwena kusilawa?” ³⁸ Iwaloyoi kolili iba, “Manimiyao sikaiwe yo wakawakawanoi na tabu Seitani itotonagimiu. Yaluyaluwamiu nuwanuwana na iyamo yomiu sibelu.” ³⁹ Yo Yeisu isaeyoi ikawanoi besiele ana kawanoi bagubagunana. ⁴⁰ Yeisu saugana ipileyoima ana tobenaliyao kolili ilobaiyoili sikenokeno, kaiwena manliyao sigibugibu. Iyanoiyoili sitolo me ali mwalinwaline nige ali walo yabo. ⁴¹ Yeisu tabe isaeyoi ikawakawanoi ana pileyoi yayiyonana koina ilobaili sikenomate yoi kabo iwalo kolili iba, “Gubesi, nagamo wakaikaiyawasi, mwa wakenokenone? Besi. Sauga iyawatagiliko. Wagitai, Tomo Natuna kana towalo-masala iyawatagiliko na kani iyauyan tomo naenaeli nimali mena. ⁴² Kwatolo na talau. Kagu towalo-masalawa iyaele ilalaoma.”

*Yeisu kana kabikalatan
(Madiu 26:47-56 yo Luka 22:47-53 yo Yoni 18:3-12)*

⁴³ Yeisu iyaelemo iedeedede kabo Yudasa me ana bodao siyawatagilima. Yudasa iya yabo yoli tuwelone kolili, na bodane bwaite silaoma kaiwena topwaoli lalakili yo lolina kana toyakayakatai yo tautabalao siyawasali silaoma. Bodane kaleya kelepana yo kepata silokalaili. ⁴⁴ Ali sauga laoma Yudasa kilakilala yabo iwalowen iba, “Tem yayiya yasapwali bwaimwa iya Yeisu, wakabi-kalatan na kwalawan wagite-kalatan namwanamwai kisi iyabubu.” ⁴⁵ Ee kabo Yudasa ilodudulaimo ilau Yeisu koina ikawatoki iba, “Toyakayakatai.” yo isapwali. ⁴⁶ Kabo bodaline Yeisu sikabi-kalatan. ⁴⁷ Yeisu ana bodaone kolili kaigeda itotolo salina mena ana kaleya kelepana iniwisiyama ana kaba miya mena yo topwaoli lalakina ana topaisowa tenana ikoutusi. ⁴⁸ Yo Yeisu iwalo Yudasa me ana bodao kolili iba, “Gubesi, yakato yau toloinalikwa yabo? Mwa me ami kaleya kelepana yo me ami kepata kwalaoma yakato wakabi-kalatagau? ⁴⁹ Kaliyete kaigeda kaigeda yau mekamikava yayakayakatai Nume Tabu kalona mena tomo kolili na nige wakakabi-kalatagau. Na besi, waginauli kaiwena palopitao ali walo-masala Buki Tabu kalona mena iyawatagiliko besiele.” ⁵⁰ Kabo Yeisu ana tobenaliyao meuloili siyabubu-gabaen. ⁵¹ Yo kilakai yabo iya Yeisu kana

tomuliya kana kwama kaigedamo kabo tokaleyayao sitonan tem sikabikalatan, ⁵² na iyabubu kana kwama isagena-yabeku mekwapi bwagabwagana iyabubu.

Yeisu silawan toloinao kolili

(Madiu 26:57-68 yo Luka 22:54-55,63-71 yo Yoni 18:13-14,19-24)

⁵³ Yo Yeisu siyogan siluseyan topwaoliyao ali taubala ana nume mena. Na numene koina topwaoli lalakili yo tautaubalao yo loina kana toyakayataiwo silogoko simiyamiya. ⁵⁴ Yo Pita iyamuli-kusulili iya imuliye-molosi kanasiga topwaoliyao ali taubala ana nume bakubakuna mena. Bwaine koina Pita imiyasio tokaleyayao salili mena na mayau mena imwasimwasiguli. ⁵⁵ Topwaoli lalakili yo tautaubalao meuloili nuwanuwali Yeisu ana pwanoli siloyai na yakato tomo ali yakewane koina yaina silobai na Yeisu siunuyamate na iyamo nige yabo silolobai. ⁵⁶ Toyakewa mwakomwakotao sibaibaiwa siwalo-masala na iyamo ali walo-masala nige sitotoyatoyawa. ⁵⁷ Yo tupwali sitolo Yeisu siyakewa bwagabwagai. ⁵⁸ Siba, “Ana walo yabo kabenalan, yakato Nume Tabu bwaite tomo sikabi naga isoke-gabaen na kaliyate yayiyo koina ikabiyo na nige tomo nimali mena.” ⁵⁹ Na iyamo ali walo-masala ginauli bwaite kaiwena nige sitotoyatoyawa.

⁶⁰ Kabo topwaoliyao ali taubala manli mena itolo yo Yeisu ineliyan iba, “Gubesi, mwa nige kainali kuyayamaisane? Tomo bwaitete ali yakewa koliwo kubenalanako?” ⁶¹ Na Yeisu imwano-mwanoumo. Bwagana siyakewa bwagabwagai na iyamo nige kainana. Yo topwaoliyao ali taubala Yeisu koina ineliyo iba, “Walo yawasosi? Kowa Mesaiya, Yaubada Natuna o nigele?” ⁶² Yeisu iba, “O, yau. Naga kani wagitai Tomo Natuna Tokaiwesosi ulaulana mena imiyasio tabe bulibuli yaloyaloina pwatali mena kani ilaoma.” ⁶³ Topwaoliyao ali taubala imunamunai Yeisu ana walo kaiwena mwa koina ibomayoi kana kwama itabeigali na iwaloba, “Besi. Tabu toyakewa yabo iwawaloyoi. ⁶⁴ Ana walo kawasewa kwabenalanako. Na tawae ami nuwatu Yeisu kaiwena?” Yo meuloili sitolo siba, “Sowaswana taunuyamate.” ⁶⁵ Tupwali tomo Yeisu sikaikaisoi yo manna kwama mena sisuma yo siunui me ali talawasi siba, “Kuwalo kolimai yayiyo iunuunuiwo?” Yo tokaleyayao Yeisu sikabi-kalatan na siunuunui.

Pita Yeisu iuvalayan

(Madiu 26:69-75 yo Luka 22:56-62 yo Yoni 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pita ganamuli mena imiyamiya yo topwaoli lalakina ana topaisowa vesala yabo ilaoma. ⁶⁷ Yo sinene igitai Pita imwasimwasiguli imankulakulai yo iba, “Kowa Yeisu game Nasaleta mekamkava kwamiyamiya.” ⁶⁸ Na iyamo Pita iuvala iba, “Bwaimwa walone yau nige yakakatai.” Mwa Pita iutu-yawatagili gamwa mena na kamkam tauna ivalam. ⁶⁹ Tabe vesalane Pita igitaiyoi nimana iyagayan koina na bodane kolili iwaloba, “Bwaine tomone iya Yeisu ana boda yabo.” ⁷⁰ Pita walone ibenalan kabo iuvalayoi. Na sauga kubwakubwana koina tomanmanbubune Pita koina siwaloba, “Kumwakota, kowa Yeisu ana boda yabo, kaiwena kowa tomo Galili.” ⁷¹ Na Pita iwaloba, “Kagu lulu Yaubada, yawalo yawasosi kolimiu, tomone kaiwena kwawalowalone yau nige yakakatai.” ⁷² Sauganane koina kamkam tauna ivalamyo labuina kabo Pita nuwana mena isae Yeisu ana walo koina, yakato muli mena kamkam tauna ivalam labuina iya kani iuvalayan meyaiyona. Kabo Pita katena ikamkamnasosi yo ivalam.

15

Yeisu siyatalayan Pailato manna mena

(Madiu 27:1-2,11-26 yo Luka 23:1-5,13-25 yo Yoni 18:28—19:16)

¹ Yanuwa ilayan malala kikiuna topwaoli lalakili yo tautaubalao yo loina kana toyakayakatai yo toloinao meuloili silogogoma kabo siloina Yeisu kaiwena. Nimana sipan yo silawan Pailato koina sabi yatala. ² Yo Pailato Yeisu ineliyan iba, “Gubesi, kowa Yudiya ali kini?” Kabo Yeisu iba, “Tawae kuwalowen bwaimwa iyaele.” ³ Kabo topwaoli lalakili ginauli meuloili kaiweli Yeisu siyakewai. ⁴ Mwa Pailato Yeisu ineliyanyoi iba, “Gubesi, ali yakewaiwone kaiwena kani kainali kuyamaisa? Ugita! ginauli sibaibaiwa kolili siyakewaiwo.” ⁵ Na Pailato ana neli kaiwena Yeisu nige kainana iyayamaisa mwa koina Pailato nuwana ipwanopwano.

Siloina Yeisu ana boita kaiwena

⁶ Pailato mumugana bwaite besiele. Bolime kaigeda kaigeda mwalelikwa soina kana sauga koina tolusae deli mena Yudiya tomoliyaone bodane sigitesipwai yabo kolili ilivasi na deli mena iyawatagili. ⁷ Sauganane koina tomo esana Balabasi yo me ana bodao deli mena simiyamiya. Na siya simiyamiya deli mena kaiwena kaleya lalakina kalona mena tomo siunuyamateli.* ⁸ Yo Yudiya boda silogogoma sikawanoi Pailato koina tem sowaswana tomo yabo deli mena ilivasi kaiweli besiele ali kawanoi bolime kaigeda kaigeda koina. ⁹⁻¹⁰ Pailato ikataiyako topwaoli lalakili Yeisu sikabikalatan na silawanama kaiwena silamwa-poloweyan, mwa koina Pailato ineliyagili iba, “Nuwanuwamiu yakato komiu Yudiya ami kini yalivasi kaiwemi?” ¹¹ Na iyamo topwaoli lalakili tomo nuwatu naenaena nuwali mena sipeiyako yakato Yeisu sisikotanan na Balabasi esana sikatai yo ilivasi kaiweli. ¹² Kabo Pailato ineliyoi kolili iba, “Na gubesi yagu loiloinayanna iya kwapeiyako ami kini?” ¹³ Siyoga siba, “Kelose mena wakoyapatu.” ¹⁴ Na Pailato ineli iba, “Tawae kaiwena? Tawae ana pwanoli?” Na siyoga kaiwe siba, “Kwayakelose.” ¹⁵ Kabo Pailato nuwanuwana boda ikabi-yaliyaya-yagili mwa koina Balabasi ilivasi, na ana tokaleyayao iloinayagili Yeisu balae mena sisapi. Muli mena Yeisu iwolena tokaleyayao kolili sabi koyapatuna kelose mena.

Tokaleyayao Yeisu sitalawasiyan

(Madiu 27:27-31 yo Yoni 19:2-3)

¹⁶ Kabo tokaleyayao Yeisu silawan Pailato ana nume mena siluseyan bwaine tokaleyayao ali dedei lalakina numene kalona mena yo tokaleyayao ali bodao siyoga-gogonagilima. ¹⁷ Kini kali kwama balabalagiyana koina Yeisu siyakwama yo kana pwaopwaom samasamali koina sipaisowai na kulukuluna mena sipei. ¹⁸ Kabo sitalawasiyan siba, “Aaa Guyau, Yudiya ali kini.” ¹⁹ Yo ginagina mena Yeisu kulukuluna sisapisapi sikaikaisoi yo manna mena tutulili sitalu-sakonayan na sitalatalawasiyan. ²⁰ Ali talawasi imwawasi kabo kini kwamana koina sisou-gabaen na iya kana kwama mena siyakwamai yo silawan sabi koyapatuna kelose mena.

Yeisu sikoyapatu kelose mena

(Madiu 27:32-44 yo Luka 23:26-43 yo Yoni 19:17-27)

* **15:7:** Balabasi yo ana bodao esali Selot nuwanuwali Loma tomoliyao sitawoili Yudiya kalona mena. Bwaite kaleyane koina sitonan tem kaba loinane Loma kolili sikele-yavivilayoi.

²¹ Sailini tomona esana Saimoni iya Alekisana yo Lapuso tamali, iya yanuwa uloina koina ilaomaya, ilalaoma Yelusalema na silobai, kabo siya-didiga mwa Yeisu kana kelose ikewai. ²² Yeisu silawan yanuwa esana Goligota. Na Goligota kana bui kulukulu yanuwana. ²³ Wain yo mula siebweli na siwolena yakato inuma na tabu kamkamna ilolotonan na iyamo Yeisu isikotanan. ²⁴ Yo Yeisu sikoyapatu kelose mena yo siyatolo. Muli mena tokaleyayao veku kikiuli sikalali, venu yabo sivenuwan tem analiyao venune koina sibaguna kani Yeisu kana kwamao siwolegili kolili. ²⁵ Malala naen koloki koina Yeisu sikoyapatu kelose mena. ²⁶ Yo kana kelose mena silele 'Yudiya ali kini' kaiwena ali yakewaina besiele. ²⁷ Yo tabe tokewali labui sikoyapatuli, yabo Yeisu ulaulana mena yabo gegebana mena. ²⁸ Kabo Buki Tabu walone bwaite 'Iya sipei loina kana toloinalikwa mekanakavao' iyamala yawasosi.[†] ²⁹ Yo siya tomo tologwaligwali ali lau koina Yeisu sitalatalawasi-yani yo sikawa-naenae-yani yo tabe kulukululi siyakwaleli siba, "Aaa, kuwalo yakato sowasowam Nume Tabu kusoke-gwaligwali na kaliyate yayiona kolili ukwabiyo. ³⁰ Kelose kulogabaen na kuboma kuleboiwo." ³¹ Bwaine besiele topwao li lakili yo loina kana toyakayakataiwo Yeisu sitalatalawasi-yani siba, "Tomo uloilileboili na iyamo nige sowasowana iboma ileboi. ³² Yakato iya Mesaiya yo Isileli kana kini, naga kelosene ilogabaen na tagitai na tameliyani." Tokewaliwa Yeisu mekanakavao sikoyapatuli kelose mena siya Yeisu tabe sisinali.

Yeisu ana boita

(Madiu 27:45-56 yo Luka 23:44-49 yo Yoni 19:28-30)

³³ Pwasinasina mena dedei meuloina iboniboniyai kanasiga ilolau tili koloki. ³⁴ Kabo sauganane koina Yeisu kainana lalakina mena iyoga iba, "Eloi, Eloi, Lama Sabakitani?" Kana bui "Yagu Yaubada, yagu Yaubada, tawae kaiwena kusikotanagau na kulogabaegau?" ³⁵ Tomo tupwali salina mena sitotolo ana yoga sibenalan siba, "Kwabenal. Iyogayoga Ilaitiya kaiwena." ³⁶ Kabo tomo yabo isagena balou ikalai iyabuta wain malumaluluna koina yo ginagina mena isakona, iyagaseyan Yeisu sopana mena na iba, "Naga tasanasana nuwana masa kikiunamo Ilaitiya ilaoma na kelose mena ileboi." ³⁷ Yeisu kainana lalakina mena iyoga yo yawasina imwawasi iboita. ³⁸ Na kaleko tabatabana itaketake Nume Tabu kalona mena itaigali isae kewa yo ilobi yauli. ³⁹ Kaleya kana tobaguna yabo Yeisu kana kelose manna mena itotolo. Yeisu ana yoga ibenalan yo ana boita kana koleya igitai kabo iba, "O, walo yawasosi bwaitete iya Yaubada Natuna." ⁴⁰ Tupwali sinesineo sitolo-suwala simanman-kulakulai bwaimwa Salome yo Meli Magidala me ana waliesa iya Yosese yo Yemesa sinali, Yemesane esana sipei Yemesa kikiuna. ⁴¹ Saugana Yeisu itakitakikili Galili dedeina mena siya bwaite sinesineone siyamuli kusuli Yeisu sisagusagui. Tabe sinesineo sibaibaiwa tupwaliyao Yeisu mekanakavao silaoma Yelusalema siyaele bwaine koina kelose simanman-kulakulai.

Yeisu sipei salai mena

(Madiu 27:57-61 yo Luka 23:50-56 yo Yoni 19:38-42)

⁴² Na kaliyatene kabona esana kaliyate kaba katububu. Esana bwaite sipei kaiwena bwaliga Yudiya ali Sabati. ⁴³ Mwa lolau mena Yosepa, game Alimadiya, ilaoma, iya tomo esana lalakina yabo Yudiya ali toloinao kaloli mena. Isanasana Yaubada ana kaba loina kaiwena. Me ana katapatu ilusae Pailato manna mena na Yeisu yona ikawanoiyen. ⁴⁴ Saugana Pailato

[†] 15:28: Tolele-panaisi bagubagunali tupwali tomna 28 nige silelele.

wasa ibenalan yakato Yesu iboitako katena ipitali. Yo kaleya kana tobaguna iyoganama yo Pailato ineliyan iba, “Gubesi, walo yawasosi Yesu iboitako?”⁴⁵ Tokaleyane ginauli meuloina iwalo-masalagili Pailato koina kabo Pailato Yesu yona italamwan Yosepa koina ikalai.⁴⁶ Mwa Yosepa kaleko mayamayalena igimwalai ikalayama kabo Yesu yona kelose mena iyaigabaen yo kalekone koina isuma muli mena ipei salai mena. Salaine sikeli nonowaiyako besiele dupa veku kalona mena yo Yosepa veku lalakina iyatapipiliyama salai gamwana ikausi.⁴⁷ Meli Magidala me ana waliesa iya Yosese sinana sigitagitai toweya koina Yosepa Yesu yona ipei.

16

Yesu ana toloyoi

(Madiu 28:1-8 yo Luka 24:1-12 yo Yoni 20:1-10)

¹ Yudiya ali sabati bwaimwa ala Satade, imwawasiko Meli Magidala me ana waliesa yo tabe Salome olo bwalaina namwanamwana sigimwalai yakato silau Yesu yona siyaoloi.² Wiki kana kaliyate bagubagunana koina malala kikiuna sinesineowa silalau Yesu kana salai kaiwena.³⁻⁴ Yo silolo-edeedede siba, “Tem yaiya vekune kani iyatapipili-suwalan na salai gamwana isoke kaiwela?” Kaiwena vekune ilalakisosi. Saugana silaoma salai mena manli isae sigitai vekuwa siyatapipili-suwalanako.⁵ Kabo sinesineowa salai kalona mena silusae. Ūlulali mena kilakai yabo kana kwama mayamayalena imiyamiya sigitai kabo kateli sipitali sisiliyata.⁶ Iwalo kolili iba, “Tabu wakakatewakaka. Yesu game Nasaleta siyakelose kwaloyaloyai iya bwaite koina nige imiyamiya. Boita mena itoloyoiko. Wagitai bwaite koina sipeiya.⁷ Kwalausana tobenaliyao kolili kwawalo-masala, tabe Pita besiele koina, kwawaloba, ‘Yesu ibagunako Galili na komiu kabo kwalaowaya wagitai, besiele ana walo kolimiu.’”⁸ Kabo salai mena siyawatagili mwayamwayau yo siyabubu kaiwena nuwali sipwanopwano yo sitabutabubu me ali matausi. Nige yaiya yabo koina siwawalo-masala kaiwena simatausi.

Yesu ana tolo-mayale meli Magidala koina

(Madiu 28:9-10 yo Yoni 20:11-18)

⁹ Wiki kana kaliyate bagubagunana Sabati malala mena Yesu itoloyoi, yo itolo-mayale baguna Meli Magidala koina. Bwaite iya baguna yaluyaluwa biki seben silusae koina na Yesu itao-yawatagilagili.¹⁰ Kabo Meli ilau Yesu kana tomeliwo siya tauna kona mekalikava sitakitakikili ali wasa iwolegili na siya nagamo me ali nuwapolowe sivalavalam Yesu kaiwena.¹¹ Saugana Meli wasa iwolegili iba, “Yesu itoloyoiko, yagitai.” Na nige ana walo simemeliyan.

Yesu ana tolo-mayale tomo labui kolili

(Luka 24:13-35)

¹² Na tomo labui Yelusalema silogabaenako yo kwabu mena silalau yanuwa yabo kaiwena. Kabo Yesu itolo-mayale kolili koleya uloina koina.¹³ Muli mena kabo yoli labuine sipileyoi Yelusalema, kalikavao kolili siwalo-masala, na iyamo ali walo nige simemeliyan.

Yesu ana tobenaliyao ali paisowa iwolegili

(Madiu 28:16-20 yo Luka 24:36-49 yo Yoni 20:19-23 yo AAP 1:6-8)

¹⁴ Muli mena ana tobenaliyao yoli ilebeni sikekakekan kabo Yesu manli mena itolo-mayale. Iyokoiyagili ali kololo kaiwena iba, “Kaukavao, siya yagu toloyoi mulina mena sigitaiyau yo kolimiu siwalo-masala na tawae

kaiwena ali walo nige kwamemeliyan?”¹⁵ Yo iwalo kolili iwaloba, “Kwalau dedei meuloina kolili wasana namwanamwana waguguyeyan tomo meuloli kolili.¹⁶ Tem yaiya imeliyagau na ibabitaeso kani lebo ilobai. Na tem yaiya nige imemeliyagau naga Yaubada ana loina kaikaiwena ilobai.¹⁷ Yo kagu tomeline kilakilala kaikaiweli kani sipaisowaili esagu mena, kaba gite besiele, yaluyaluwa biki tomo kolili kani sitao-yawatagilagili yo baguna kaina uloi uloi nige sikakatai na kabona kani kolili siedeedede.¹⁸ Tem weso naenaena nimali mena sikalaili, nuwana waila kelakelabasina sinuma nige sowana siboita yo tabe tem nimali sipei tokasiebwaio kolili kani sinamwanamwa.”

*Yeisu isae bulibuli mena
(Luka 24:50-53 yo AAP 1:9-11)*

¹⁹ Guyau Yeisu ana walo iyemwawasi ana tobenaliyao kolili kabo Yaubada Yeisu ikalai ilawan bulibuli mena. Kabo Yeisu Yaubada ulaulana mena imiyasio.²⁰ Yo tobenaliyao silau dedei meuloina kolili Yeisu wasana siluwewasa-yani. Guyau isaguili yo ana kaiwe mena kilakilala sipaisowaili na koina tomo sigitaili yo wasana namwanamwana simeliyan.*

---

* **16:20:** Tolele-panaisi bagubagunali tupwaliyao tomna 9-20 nige silelele.

Yeisu wasana namwanamwana Luka ana lelelele

Walo bagubagunana

Bukine bwaite kana tolelelele iya Luka. Luka iya nige Yeisu ana apositoloyao tuwelo kalikava yabo, yo iya nige Yudiya tomona. Luka iya Giliki tomona, yo ana paisowa doketa iya towoiwoisi. Iya mekanakava Paulo sitakitakikili yo paisowa sibaibaiwa sipaisowaili kabo Luka wasana namwanamwana ikatai-namwanamwai kabo buki bwaite ilele Giliki tomoniyao kaiweli. Luka iya iyakenayagila Yeisu iya tomo dudulaina yo iya Tolebolebo tomo Yudiya yo siya nige tomo Yudiya kaiweli. Ana buki kalona mena edeedede sibaibaiwa iedeede-yagili tobubutuma yo siya tomo sigite-lobiyegili Yeisu ikatekamkamna-yagili yo isaguili. Yo buki bwaite koina sinesineo ali paisowa edeedede sibaibaiwa talobailli. Ginauli tupwaliyao kali nuwatu silalaki Luka ana edeedede kalona mena bwaite kawanoi mumugana, Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa, yaliyaya yo Yaubada ala pwanoli inuwatu-pwaikili.

¹⁻² Ae taubala Tiopilo. Saugana Yeisu imiyamiya yanuwa yaulina mena tomeli tupwali luwamai mena ana paisowa meuloina sigitai manli mena. Ana boita mulina mena wasana siyawayasan yo sikawa-yawasosiyan kolumai. Na tomo sibaibaiwa wasanane silele-lobiyenako. ³⁻⁴ Na yau Luka tabe wasanane edeededeliyao meuloili yaloyaloyaili na yatano-gogonagilima. Edeededeliyaone iyatubuya ana kabi koina ilau yo kanasiga ana sae bulibuli mena na mesabana kali lau sidudulai yo inamwanamwa. Koinaele yanuwatui inamwanamwa tem yalele-lobi-yegili kowa tomo lalakina Tiopilo kaiwem, na mesabana ukwatai tawae tomeliwo siyakayakatai-yanako koliwo bwaimwana walo yawasosi. Mwa bukine bwaite yalele ilalaowa koliwo.

Anelose iyawatagili Sakalaiya koina kabo Elisabeti Yoni Toyababitaizo ikabiyan

⁵ Saugana kin Elodi dedei Yudiya iloiloinyan na topwaoli yabo iya esana Sakalaiya iya imiyamiya topwaoline Abaidiya ana boda kalona mena, wainena esana Elisabeti, iya tabe ilaomaya Eloni ana susu koina, na Eloni iya Mosese kanakava yo topwaoli bagubagunana. ⁶ Yoli labuine ali miyamiya inamwanamwasosi Yaubada manna mena na Yaubada ana loina yo ana walo meuloina iyaele Buki Tabu beyabeyana koina simuliya namwanamwai. ⁷ Elisabeti me wainena Sakalaiya silike. Nige natuli ipapagan kaiwena Elisabeti imiyayai.

⁸ Sauga yabo Sakalaiya ana bodao ali sauga paisowa na Sakalaiya iya iyaele topwaoli ali paisowa ipaipaisowai Yaubada manna mena. ⁹ Kabo veku mena venu yabo sivenuwani besiele topwaoli ali loina na mesabana tomo yabo sigitesipwai na ilusae Yaubada ana Nume Tabu kalona mena ginauli bwalaina namwanamwana inisensi igabu kaba gabugabu pwanana mena. Sakalaiya iya gitesipwa ilobai kabo iya ilusae Nume Tabu kalona mena. ¹⁰ Na inisensi sauga gabuna koina, totapwalolo boda lalakina siyaele gana muli mena sikawakawanoi.

¹¹ Sakalaiya iyaele Nume Tabu kalona mena kabo Yaubada ana anelose yabo iyawatagili inisensi kaba gabugabuna dedei ulaulana mena. ¹² Saugana Sakalaiya anelosene igitai kabo katena ipitali yo imatausi. ¹³ Na anelosene iwalo koina iba, "Sakalaiya, tabu kumamatausi,

am kawanoi Yaubada ibenalanako. Koinaele wainem Elisabeti natum tauna kani ikabiyan kabo esana kupei Yoni. ¹⁴ Iya kani nuwamiu ikabinamwanamwaili yo kwayaliyaya yo tomo sibaibaiwa naga kani siyaliyaya ana yawatagili kaiwena, ¹⁵ kaiwena iya esana kani ilalaki Yaubada manna mena. Tabu wain yo waila kaikaiwena inunuma. Saugana tem sinana ikabi kani Yaluyaluwa Tabuna iloyapowon yo tabe besiele ana lalaki koina Yaluyaluwa Tabuna iloyapowon. ¹⁶ Siya Yudiya, bwaimwa boda Isileli, sibaibaiwa kani ikele-yapileyoili silaoma Yeoba ali Yaubada koina. ¹⁷ Yoni mumugana yo ana kaiwe besiele palopita Ilaitiya yo iya ibagunama kabo muli mena Guyau iyawatagili. Yo iya kani tomo iyanuwabuili, na tamaliyao yo natuliyao ikele-yapileyoilima siyamala boda kaigeda, yo siya togamwapanapanawa nige Yaubada siyakasisiyan ikele-yapileyoili nuwatu namwanamwana sikalai besiele siya todudulai ali nuwatu na mesabana tomo ikatubunagili Guyau ana laoma kaiwena.”

¹⁸ Kabo Sakalaiya iwalo anelosene koina iba, “Toisabo kilakilala kani kupaisowai na yakatai am walone iyamala yawasosi? Kaiwena yau yalikeko yo wainegu tabe besiele ilike.” ¹⁹ Anelosene Sakalaiya kainana iyamaisa iba, “Yau Gabeliela, sauga meuloina yatotolo Yaubada manna mena, iya iyawasayau yalaoma yaedeede koliwo yo wasa namwa-namwana bwaite yayawasayan koliwo. ²⁰ Na nige yagu walo kumemeliyan koinaele kani kilakilala bwaite yapaisowai. Kani nige kainam ipapagan kanasiga kaliyatenane koina yagu waloyameli yawalowenako koliwo iyamala yawasosi.”

²¹ Siya totapwalolone siyaele sisanasana Sakalaiya kaiwena, yo sinuwapwanopwano gubesi na imiya-mamalawe Nume Tabu kalona mena.

²² Saugana iyawatagilima nige sowana iedeede, nimanamo iyapaisowa kolili, kabo tomo meuloili sikatai yakato yakenayan yabo iyawatagili koina Nume Tabu kalona mena. ²³ Sakalaiya ana sauga pwaoli paisowana imwawasi, kabo ipileyo ali ana yanuwa mena. ²⁴ Kabo wainena Elisabeti isiuma. Sauganane isiuma waikena valigigi kalona mena nige iyawatagili mayale mena imiyamiyaya nume mena kaiwena siya Yudiya mumugali.

²⁵ Kabo Elisabeti iba, “Yaubada yagu miyayaine mwalimwalinena ikelegabaen tomo manli mena. Mwa sauga bwaite koina isaguiyau.”*

²⁶⁻²⁷ Saugana Elisabeti isiuma ana waikena sikisi (6) Yaubada ana anelose Gabeliela iyawasa sine nuwanuwabolana koina esana Meli, iya imiyamiya Nasaleta Galili dedeina mena. Iya ikawakawalulu tomo esana Yosepa koina Deibida ana susu koina. ²⁸ Anelosene ilaoma koina yo iba, “Daumwali koliwo. Yaubada imulolo lalakina koliwo yo iya mekamkava.” ²⁹ Na iyamo Meli me ana katewakaka imatausi anelosene ana walo kaiwena. Meli inuwanuwatu, “Tawae walone bwaite kana katai?” ³⁰ Kabo anelosene iwalo koina iba, “Meli, tabu kumamatausi, kaiwena Yaubada imulolo koliwo.

³¹ Kani kusiuma yo ukabi natum tauna na esana kupei Yeisu. ³² Iya kani tokaiwe, yo tomo kani siyogayani Yaubada Tomiyasaesosi Natuna. Yeoba ala Yaubada kani lolina kaikaiwena iwolena besiele beyabeyana iwolena tubuna Kin Deibida koina. ³³ Yo Isileli tomoliyao, Yakobo ana bodao, kani iloinayagili, nige ana kaba mwawasi.” ³⁴ Meli anelosene kainana iyamaisa iba, “Gubesi kani ana yawa-yawatagili? Yau nuwanuwabolagu.” ³⁵⁻³⁷ Kabo anelosene iwalo Meli koina iba, “Yaubada ginauli meuloina sowasawana ipaisowaili. Yaluyaluwa Tabuna kani ilobima koliwo yo Tomiyasaesosi ana kaiwe mena kusiuma. Kabo melumelune esana kani sipei Yaubada Natuna kaiwena iya tabutabuna. Kubenali sauga bwaite. Elisabeti, am

* **1:25:** Yudiya ali nuwatu yakato tem sine yabo nige natuna ipapagan bwaimwa ana kaba mwalimwaline.

susu iya ikedukeduluma. Na tabe iya besiele isiuma natuna tauna. Tomo meuloili sibatoko kani nige melumelu ilolobai, na iyamo iya isiuma kabona ana waikena sikisi (6).” ³⁸ Mwa Meli iba, “Yau Yaubada ana topaisowa. Besimo na tawae kuwaloweni iyawatagilima kolyau.” Kabo anefose Meli ilogabaeni.

Meli ilau Elisabeti iboeyani

³⁹ Sauganane koina Meli itolo, ikatububu yo mwayamwayau ilau Yudiya yanuwana yabo, iyaele koya mena koina. ⁴⁰ Saugana iyawatagili mwa ilau ilusae Sakalaiya ana nume mena yo ikawa-toki Elisabeti koina. ⁴¹ Meli ana kawatoki Elisabeti ibenalani, kabo melumelune Guyau sinana kainana ikilala mwa imwasali diyana mena. Elisabeti Yaluyaluwa Tabuna iloy-akalapowoni, ⁴² kabo kainana lalakina mena iwalo Meli koina iba, “Yaubada imuloloiwo, kam mulolo sine meuloili kali mulolo ilalaki-gabaegili. Yo melumelu bwaimwa kani ukwabiyani Yaubada imuloloi tabe. ⁴³ Gubesi kowa yagu Guyau sinana na kuyakasisi-yagau lalakina na kulaoma ugiteyau? ⁴⁴ Saugana am kawatoki yabenalani ilusae tenagu mena, kabo melumelu iyaliyaya yo imwasali diyagu mena. ⁴⁵ Yaubada imuloloiwo, kaiwena kumeli yakato kani iginauli besiele ana walo kolyiwo.”

Meli Yaubada itobalani

⁴⁶ Kabo Meli iba, “Kategu Yeoba itobalani, ⁴⁷ yo yaluyaluwagu iyaliyaya Yaubada yagu Tolebolebo koina. ⁴⁸ Na yatobalani kaiwena bwagana yau ana topaisowa nige yagu namwanamwa ipapagani iya ikatekamkamna-yagau na sauga bwaite yo sauga ilalaoma yaso yo yaso kani siedeede kawaiwegi siwaloba, ‘Yaubada imuloloi.’ ⁴⁹ Yatobalani kaiwena Yaubada Tokaiwesosi ginauli lalakili ipaisowai kaiwegu. Esanane yakayakasisina. ⁵⁰ Yaso yo yaso kolili siya siyakasisiyani ana katekamkamna imiyamiya kolili. ⁵¹ Nimana koina ginauli lalakili ipaisowailiko yo siya siboma sipei-seyagili yo sinuwatui yakato esaline silalaki, na iyamo ali boda itatagwaligwali. ⁵² Toloina lalakili ali kaba miya kolili ikalaili yo ipei-yataluli, na siya esali kikiuli ipei-seyagili. ⁵³ Ginauli namwanamwali isoiyagiliko toguliyam kolili sikalapowoni, na towasawasa iyawasali silau nima gaibuli. ⁵⁴ Ana topaisowao boda Isileli isaguiliko, nige inunuwa-mwatainagili na ikatekamkamna-yagili yo isaguili, ⁵⁵ besiele ana waloyameli tubulao kolili, besiele ana waloyameli Abelamo yo tubunao yaso yo yaso kolili.” ⁵⁶ Na Meli naga imiyamiya Elisabeti koina sauga kana mamalawe besiele waikena yayiona, kabo muli mena ipileyoi ana dedei mena.

Yoni Toyababitaiso ana yawatagili wasana

⁵⁷ Elisabeti ana kabi kana sauga ilobai kabo ikabi natuna tauna. ⁵⁸ Ana eliyamwao yo totounao wasa sibenalani yakato Yaubada Elisabeti imulolo lalakina koina, kabo mekalikava siyaliyaya toyawa. ⁵⁹ Melumelu ana kaliyate eit (8) ilobai kabo silaoma na nigwenigwe mumugana signauli koina. Kabo muli mena yakato tamana Sakalaiya esana sipei-panaisan koina. ⁶⁰ Na sinana iba, “Imiyawa. Esana kwapei Yoni.” ⁶¹ Na siwalo koina siba, “Am susuwo luwali mena nige yabo esa besiele bwaite.” ⁶² Kabo nimali mena siedeede Sakalaiya koina sineliyan toisabo esa sipei melumelune koina. ⁶³ Sakalaiya kaba lelelele yabo ikawanoiyam kolili, kabo ilele iba, “Iya esana Yoni.” Kabo meuloili kateli ipitali. ⁶⁴ Sauganane koina Sakalaiya kainana ipei yo memenana imalamalae yo sowasowana iedeede, kabo iyatubu iedeede yo Yaubada itobatobalan. ⁶⁵ Na ali eliyamwao meuloili ginauli kaba nuwapwanopwano bwaite sigitai kabo simatausi lalakina.

Yo wasa bwaite idebalala ilau yanuwa meuloili siya simiyamiya Yudiya dedeina mena yo koya kolili. ⁶⁶ Tomo meuloili siya wasana sibenalani sinuwanuwatu yo sineli siba, “Nuwana bwaliga melumelu bwaite kani iyamala tomo lalakina yabo?” Siwalo besiele kaiwena sigitai Yaubada ana kaiwe koina imiyamiya.

Sakalaiya Yaubada itobalani

⁶⁷ Yoni tamana Sakalaiya Yaluyaluwa Tabuna iloyakalapowoni kabo ipalopisai Yaubada ana walo iwaloweni iba, ⁶⁸ “Yaubada tatobalani iya Isileli ala Yaubada iya ilaoma kita ana tomoyao isaguila yo ilivasila. ⁶⁹ Ana topaisowa Deibida tubunao luwali mena Tolebolebo kaikaiwena yabo iya-tolo kaiwela, ⁷⁰ besiele bagubagunana ana waloyameli palopitao yakayakasili siwaloweni. ⁷¹ Tolebolebone iya kani ileboila kala tokalomagigili meuloili kolili. ⁷² Kabo tubulao ikatekamkamna-yagili yo ana waloyameli bwaite iya iboma iginauli inuwatu-kalatani. ⁷³ Iwaloyameli tubula Abelamo koina, ⁷⁴⁻⁷⁵ yakato ileboila kala tokalomagigili kolili, kabo tabu tamamatausi, na me ala katepatu tapaisowa koina, yo sauga meuloina mumugala sidudulai yo sinamwanamwa manna mena. ⁷⁶ Na kowa natugu, kani tomo siba, ‘kowa Tomiyasaesosi ana palopita yabo’ kaiwena kubagunama yo kulau kamwasa ukwatububunan Guyau kaiwena, ⁷⁷⁻⁷⁸ yo ana tomoyao kani kuyanuwapeili mumugali naenaeli kolili sinuwabui. Guyaune mumugana ibiga yo ala Yaubada ana katekamkamna koina iloyakalapowon, nuwanuwana tomo ali pwanoli inuwatu-pwaikili na lebo silobai. Lebo mayalena kani itunsae kolila, ⁷⁹ kabo siya boniboniyai yo boita dedeina koina simiyamiya mayale silobai. Yo kabo meuloila ibaguna-yagila nuwa-daumwali kana kamwasa koina.”

⁸⁰ Melumelu ilalalaki yo Yaluyaluwa Tabuna iloyakalapowon. Kabo ilau imiya-suwala dedei leleyanna yo wedowedoli koina. Yoni imiyamiya bwaite koina kanasiga iyawatagili tomo Yudiya (Isileli) manli mena kabo iguguye kolili.

2

Yeisu ana kabi (Madiu 1:18-25)

¹ Elisabeti ikabiko kabo Sisa Ogosito lolina iyawasa tomo meuloili kolili siya simiyamiya Loma ana kaba lolina yaulina mena. Loinane iba tomo meuloili silau na esaliyao sileleli lolina bukina koina.* ² Bwaite sensisi bagubagunana iyawatagili saugana Kuliniyasi iya Siliya dedeina ali gavana. ³ Mwa meuloili silau ali yanuwa mena na mesabana esaliyao sileleli. ⁴ Kabo Yosepa Nasaleta ilogabaen Galili dedeina mena yo ilau yanuwa Bedeliema bwaimwa dedei Yudiya. Bwaite yanuwane wasana ilalaki kaiwena Deibida ana yanuwa. Na Yosepa Deibida ana susu koina ilaoma mwa ilau Bedeliema. ⁵ Yosepa mekanakava Meli silau na esali silele kaiwena iya ikawakawalulu Meli koina yo tabe kikiunamo Meli ikabi. ⁶⁻⁷ Saugana Yosepa te Meli simiyamiya Bedeliema Meli ana sauga ilobai kikiunamo ikabi. Bedeliema kalona mena kaba kaiyawasi siloyaloyai na nige yabo silolobai. Na ebaebai ali kaba keno numena silobai kabo koina Meli ikabi natuna tauna, iya natuna tobagubaguna. Meli melumelune isuma kaleko tupwatupwali kolili yo ibui ebaebai ali kaba kekan koina.

* **2:1:** Kaina Dimdim siba ‘Sensis’ (Census)

⁸ Boniyainane koina sipi togitekalatan tupwaliyao simiyamiya dedeinane koina, bubu mena ali sipi sigitegite-kalatagili. ⁹ Kabo Yaubada ana anelose iyawatagili kolili. Yo ana wasawasa mayalena imayale-takikilagili mwa simatausi lalakina. ¹⁰ Yo anelosene iwalo kolili iba, “Tabu kwamamatausi, wasa namwanamwana yakalaiyama kolimiu kani tomo meuloili ali kaba yaliyaya. ¹¹ Kabona kami tolebolebo Mesaiya sikabi Deibida ana yanuwa mena. ¹² Ami kaba kataina bwaite besiele. Ebaebai ali kaba keno numena kalona mena melumelune kani kwalobai sisuma kaleko tupwatupwali kolili na sibui ebaebai ali kaba kekan koina ikenokeno.” ¹³ Kabo mwayamwayau mena anelose bodaliyao silobima bulibuli mena yo mekalikava anelose bagubagunana siyaboda kaigeda. Meuloili Yaubada sitobatobalani siwaloba, ¹⁴ “Yaubada bulibuli mena tatobalan. Na yanuwa yaulina mena daumwali ilau siya analiyao Yaubada iyaliyaya kolili.”

¹⁵ Kabo aneloseyao sipi togitekalatani silogabaegili yo sipileyoi bulibuli mena. Na sipi togitekalatan sibomayoi siedeede, siba, “Talau Bedeliema na tagitai tawae bwaite ginauline iyawatagili, bwaite Yaubada ana walo-masala kolila anelosene gamwana mena.” ¹⁶ Mwa sipi togitekalatan mwayamwayau mena silau yo silobaili Meli te Yosepa ebaebai ali kaba keno numena kalona mena. Tabe sigitai melumelune ebaebai ali kaba kekan koina ikenokeno. ¹⁷ Imwawasi silau yo wasana siyawasa tomo kolili tawae anelose ana walo melumelune kaiwena. ¹⁸ Tomo meuloili kateli sipitali yo sisiliyata saugana sipi togitekalatan ali walo sibenalan. ¹⁹ Na Meli nuwatu meuloina iwadamli katena mena, na inuwatu-kalatagili sauga meuloina. ²⁰ Yo sipi togitekalatani sipileyoi me ali yaliyaya yo me ali tobali yo Yaubada sikawakawatoki koina tawae sigitaiyako yo sibenalan, tawae anelose ana walo kolili.

Melumelune esana sipei

²¹ Saugana melumelune ana kaliyate eit (8) ilobai, kabo nigwenigwe mumugana signauli koina besiele Yudiya mumugali. Imwawasi esana sipei Yeisu, besiele esa bwaite tauna kona anelose iwalowen-bagunayan muli mena kabo sinana isuma.

Silau Nume Tabu Yelusalema koina

²²⁻²⁴ Meli ana sauga mogi imwawasi kabo Meli yo Yosepa nuwanuwali silau Nume Tabu Yelusalema koina na mesabana Meli kana kawanamwanamwa ikalai yo besiele tabe Yeisu kana walo-mulolo ikalai. Meli kana kawa-namwanamwa kaiwena kani man sikalaili sipwaoli-yagili Yaubada koina besiele Mosese ana lina iba ‘Bunetutu labui o nuwana bunebune labui sikalailima.’ Na Yeisu kana walo-mulolo kaiwena kani silawan Nume Tabu Yelusalema koina sabi olenayanna Yaubada koina besiele Yaubada ana lina silele Buki Tabu kalona mena iba, ‘Tobagubaguna melumelu tataoliyao meuloili kwayakasisi-yagili Yaubada koina.’ Kabo Yosepa yo Meli mekalikava melumelune silau Yelusalema paisowane bwaite kaiweli.

²⁵ Tomo yabo imiyamiya Yelusalema esana Simioni, mumugana idudulai yo imeli yawasosi Yaubada koina yo Yaluyaluwa Tabuna imiyamiya koina yo isanasana Isileli ali Tolebolebo kaiwena. ²⁶ Yaluyaluwa Tabuna ana yawatagili koina iyanuwapei kani nige iboboita kanasiga Mesaiya bwaite Yaubada iwaloyameli igitai manna mena. ²⁷ Na Yosepa yo Meli siyaele Nume Tabu kalona mena sisanasana topwaoli yabo kaiwena yakato tem ilaoma na melumelune iwalo-yakasisiyan Yaubada koina besiele Mosese ana lina. Kabo sauganane koina Yaluyaluwa Tabuna Simioni iyakenayan ilau ilusae Nume Tabu kalona mena. ²⁸ Kabo Simioni ilusae ilobaili melumelune

ikalai nimana mena isapwali yo Yaubada itobalan, ²⁹ iwaloba, “Yaubada, sauga bwaite ilonamwayan am topaisowa kutalamwagau daunwali koina yaboita, besiele beyabeyana kuwaloyameli kolyau. ³⁰ Kaiwena yaboma mangu mena am lebo tomona yagitai, ³¹ bwaimwana ukwatububunan tomo meuloili kaiweli na sigitai. ³² Iya mayale, kabo siya nige Yudiya tomoliyao imayale kolili na am kamwasa sikatai, yo kai am tomoyao Isileli ikabiwasawasa-yagimai.”

³³ Na Meli yo Yosepa kateli ipitali Simioni ana walo-tobali kaiwena bwaite iwalloweni melumelune kaiwena. ³⁴ Kabo Simioni iwalo-muloloiyo yo iwalo Meli koina iba, “Kubenali, melumelune bwaite Yaubada igitesipwai boda Isileli sibaibaiwa ikeleyatololi lebo silobai yo sibaibaiwa tabe iya kaiwena sibeku nae silobai. Yaubada ipei iya ana kilakilala, na tomo sibaibaiwa sikawa-naenaeyani, ³⁵ kabo ali nuwatu wadawadamna ipei-yawatagilagili mayale mena. Na kowa kamkamna kamnana besiele kaleya kelepana kani katem isakona.”

³⁶ Kwabukwabuli yabo iya palopita esana Ana, Penuweli natuna ana susu Aseli na iya ikedukeduluma. Beyabeyana ikasole me wainena simiyamiya bolime kana baibaiwa seben, ³⁷ kabo wainena iboita yo ikatububun. Na sauga bwaite ana bolime kana baibaiwa eiti powa (84). Iya sine yakayakasisina kaiwena sauga ibaibaiwa imiyamiya Nume Tabu koina, boniyai yo kaliyate kawanoi kaiwena me kana guliyam ikalakisiyeyan. Ikawakawanoi yo itapwatapwalolo Yaubada koina. ³⁸ Sauganane koina iyawatagilima Nume Tabu kalona mena ilau Meli yo Yosepa kolili kabo melumelune igitai yo ikawatoki Yaubada koina melumelune kaiwena. Imwawasi iedeede tomo meuloili kolili siya siyaele Nume Tabu kalona mena melumelune kaiwena. Siya meuloili Ana ana edeedede sibenabenalan sisanasana Me-saiyane iya yakato Yelusalema ileboi Loma ali loina koina. ³⁹ Melumelune Yeisu kana walo-mulolo sibenalan kabo Yosepa yo Meli pwaoli sigabu Meli ana kawa-namwanamwa kaiwena besiele Yaubada ana loina koina. Imwawasi kabo mekalikava melumelune sipileyoi silau ali yanuwa mena Nasaleta dedei Galili koina. ⁴⁰ Yo melumelune me ana kaiwe ilalaki isaesae yo sonoga ikalapowoni yo Yaubada ana katekamkamna imiyamiya koina.

Yeisu silobai Nume Tabu kalona mena

⁴¹ Bolime kaigeda kaigeda Yeisu tamana yo sinana silaulau Yelusalema mwalelikwa soina kaiwena. ⁴² Saugana Yeisu ana bolime kana lalaki tuwelo, kabo me tamana yo sinana silau soine kaiwena besiele tamana yo sinana sabinaginauli. ⁴³ Soine imwawasi, Meli yo Yosepa yo tomo meuloili sipileyoyi ali yanuwa mena. Na gamene Yeisu silogabaen Yelusalema, na tamana yo sinana nige sikakatai. ⁴⁴ Ali nuwatu yakato iya iyaele boda luwali mena mekalikava silolo toyawa, kabo kaliyate meuloina silaulau. Yo tabe siloyaloyai totouliyao yo ali elieliyamwao kaloli mena. ⁴⁵ Na nige silobai, kabo sipileyoi tabe silau siloyai Yelusalema. ⁴⁶ Na kaliyate yaiyona koina kabo silobai Nume Tabu kalona mena mekanakavao loina kana toyakayakataiwo simiyasio yo siedeede iya ali edeedede ibenabenalan yo inelineli-yagili. ⁴⁷ Siya analiyao ana walo sibenalani, kateli sipitali kaiwena me ana katai yo toyakayakatai ali neline iyamaisa-yadudulaili. ⁴⁸ Saugana tamana yo sinana sigitai kateli sipitali. Mwa sinana iwalo koina iba, “Natugu, gubesi mumuga bwaite uginauli kolimai? Yau yo tamam kanuwanuwatu lalakina yo kaloyaloya kaiwem.” ⁴⁹ Kainana iyamaisa iba, “Gubesi mwa kwaloyaloyaiyau, sowasowana wakatai yau yamiyamiya Tamagu ana nume mena.” ⁵⁰ Na ana walo kana dudulai nige sikakatai. ⁵¹ Kabo mekanakavao tamana yo

sinana sipileyoi silau Nasaleta yo ali walo iobigaili. Kabo sinana ginauli bwaite iyawatagili inuwatu-kalatan namwanamwai yo ipei katena mena. ⁵² Na Yeisu ana bolime yo ana katai ilalaki ilaulau, yo besiele tabe Yaubada yo tomo siyaliyaya lalakina kaiwena.

3

Yoni Toyababitaio ana guguye (Madiu 3:1-8 yo Yoni 1:19-28)

¹ Saugana bwaite Sisa Taibiliya ana sauga loina kana bolime piptin (15) koina Pontio Pailato igavana dedei Yudiya koina, Elodi iloina dedei Galili koina, kanakava Pilipi iloina dedei Ituliya yo Tilakoniti kolili, yo Lisianas iloina dedei Abilini koina, ² yo Anasa mekanakava Kaiyapa siya topwaoli lalakili kali tobagunao. Na sauganane Yoni Sakalaiya natuna imiyamiya ule mena dedei leleyanna koina kabo Yaubada kainana iyawatagili koina. ³ Mwa ilau Waila Yolidan dedeina mena, yo iguguye tomo kolili iba, “Mumugamiu naenaeli kolili kwanuwabui na kwababitaio kabo Yaubada ami pwanoli inuwatu-pwaikili.” ⁴ Iyawatagili besiele tabe palopita Aiseya ilelelele ana buki kalona mena, “Tomo yabo iyogayoga ule bwagabwaga mena, iba, ‘Guyau ana kamwasa kwasepa, wakatububun yo kwayasapusapu, ⁵ kalokaloli meuloili kwayabanasili yo koyakoyali meuloili wakeli-sapusapuli, kamwasa loloyouyuli wakeli-yadudulaili yo mala vekuvekuli kwayasapusapuli. ⁶ Kabo tomo meuloili Yaubada ana lebo sigitai.’” ⁷ Boda lalakina* silaoma Yoni koina yakato iyababitaio kabo iwalo kolili iba, “Komiu besiele weso. Yaiya iwalo kolimiu yakato sowa-sowamiu Yaubada ana munamunai iya ilalaomane kwayabubu-gabaen? ⁸ Ilonamwayagimiu tem mumugamiu naenaeli kwasikotanagili na uwe namwanamwana iyawatagili yawasimiu koina. Tabu kwanunuwatui yakato kwaba, ‘Kai tubumai Abelamo, mwa koina kai Yaubada ana to-moyao gitegite-sipwaimai.’ Na yawalo kolimiu, bwaite mwakota kaiwena Yaubada iya sowasowana veku ikalaili yo kolili Abelamo tubunao iyamay-aleli. ⁹ Yaubada ana kilam ivakiliyako yakato mayau meuloili siya nige siuweuwe namwanamwa yaili mena ikoili siguli na igabae-luseyagili mayau wedowedolina koina.”

¹⁰ Na boda sineli Yoni koina siba, “Kabo tawae kani kaginaili?” ¹¹ Kainali iyamaisa iba, “Yaiya tem kana kabobo labui, yabo iyauyan iya nige kana kabobo ipapagan koina, yo yaiya tem mekana tabe iginaili besiele bwaite.” ¹² Takesi kana totano tupwaliyao silau yakato iyababitaio kabo sineli koina siba, “Toyakayakatai, temga tawae kaginaili?” ¹³ Mwa ali neli iyamaisa iba, “Tabu takesi kwatatano-likwai tomo kolili, na kana lalaki bwaite loina iwalowen besiele wakalai.” ¹⁴ Tokaleyayao tupwali sineli koina siba, “Na gubesi kai, tem tawae kaginaili?” Mwa ali neli iyamaisa iba, “Tabu tomo kwayayadidigali na ali mane siyeyawa yo tabu kwayayakewamwakomwakota na siyayamaisamiu, na besi maisamiu bwaite wakakalaine koina kwamiyamiya.” ¹⁵ Na tomo Yudiya Mesaiya ana laoma kaiwena sisanasana, kabo kateli mena sinuwanuwatu yo sineli siba, “Yoni iya Mesaiya o nigele?” ¹⁶ Kabo Yoni iwalo meuloili kolili iba, “Yau yayababitaio somiu waila koina na yabo iya ilalaoma iya esana ilalakisosi, yau esagu nige ilalalaki, yau nige yagu namwanamwa ipapagan yakato sowasowagu kaena kana suma kana maina yakele-gabaegili. Na iya kani iyababitaio somiu

* **3:7:** Luka ana nuwatu yakato bodane bwaite luwali mena Palisiyao yo loina kana toyakayakataiwo simiyamiya. Wagitai Luka 7:30. Na Madiu ana nuwatu siya Palisiyao yo Sadusiya wagitai Madiu 3:7

Yaluyaluwa Tabuna yo mayau koina. ¹⁷ Ana sabolo iyaele ikabikabi-kalatan nimana mena, na iyayatubu ana witi kanna mekanakava mosomosona itanoi kabo kanna yawasosi ikelegogon ipeili ana lakawa mena, yo mosomosona igabu mayau koina, bwaite nige sauga yabo iboboita.” ¹⁸ Na Yoni kabiyakaiwe besiele tabe sibaibaiwa iwalowegili, kabo koina tomo ikabiyakaiweli yo wasa namwanamwana iguguyeyan kolili.

¹⁹ Yoni iguguguguye tomo kolili kanasiga Elodi ipei nume pan mena. Na Elodi dedei Galili kali toloina iya kanakava wainena Elodiyasa ikwayai yo mumuga naenaena sibaibaiwa tabe ipaisowaili mwa kaiwena Yoni iyokoiyan. ²⁰ Kabo Elodi imunamunai yo mumugana naenaena ietulanoyi yo Yoni ipan ipeiluseyan nume pan mena.

Yoni Yeisu iyababitaiso

(Madiu 3:13-17 yo Malika 1:9-11)

²¹ Saugana Yoni tomo meuloili iyababitaisoli kabo Yeisu tabe iyababitaiso. Na Yeisu iyaele ikawakawanoyi kabo bulibuli itasoke, ²² mwa Yaluyaluwa Tabuna kana koleya besiele bunetutu ikaisuluma koina, kabo kaina yabo ilobimaya bulibuli mena iba, “Kowa natugu yayulolo lalakina koliwo yo yayaliyaya lalakina kaiwem.”

²³ Saugana Yeisu ana bolime nuwana besiele teti (30) kabo ana paisowa iyatubu. Na tomo sibatoko yakato Yeisu tamana Yosepa. Yosepa tamana Eli, ²⁴ Eli tamana Madati, Madati tamana Libai, Libai tamana Meleki, Meleki tamana Yanai, Yanai tamana Yosepa, ²⁵ Yosepa tamana Madatiyasi, Madatiyasi tamana Emosi, Emosi tamana Neyama, Neyama tamana Esili, Esili tamana Nagai, ²⁶ Nagai tamana Madi, Madi tamana Madatiyasi, Madatiyasi tamana Semeina, Semeina tamana Yoseki, Yoseki tamana Yoda, ²⁷ Yoda tamana Yowanani, Yowanani tamana Lesa, Lesa tamana Selubabela, Selubabela tamana Salatieli, Salatieli tamana Neli, ²⁸ Neli tamana Meleki, Meleki tamana Adi, Adi tamana Kosami, Kosami tamana Elimadami, Elimadami tamana Eli, ²⁹ Eli tamana Yosuwu, Yosuwu tamana Eliesa, Eliesa tamana Yolima, Yolima tamana Madati, Madati tamana Libai, ³⁰ Libai tamana Simioni, Simioni tamana Yuda, Yuda tamana Yosepa, Yosepa tamana Yonami, Yonami tamana Eliyakim, ³¹ Eliyakim tamana Meliya, Meliya tamana Mena, Mena tamana Matada, Matada tamana Netan, Netan tamana Deibida, ³² Deibida tamana Diyese, Diyese tamana Obedi, Obedi tamana Bowasa, Bowasa tamana Salimoni, Salimoni tamana Nason, ³³ Nason tamana Aminadaba, Aminadaba tamana Adamina, Adamina tamana Anai, Anai tamana Esiloni, Esiloni tamana Pelesi, Pelesi tamana Yuda, ³⁴ Yuda tamana Yakobo, Yakobo tamana Aisake, Aisake tamana Abelamo, Abelamo tamana Tela, Tela tamana Naoli, ³⁵ Naoli tamana Selugi, Selugi tamana Leu, Leu tamana Pelegi, Pelegi tamana Ebeli, Ebeli tamana Sila, ³⁶ Sila tamana Kenana, Kenana tamana Apakisadi, Apakisadi tamana Semi, Semi tamana Nowa, Nowa tamana Lemeki, ³⁷ Lemeki tamana Metusela, Metusela tamana Inoke, Inoke tamana Yeledi, Yeledi tamana Malaleli, Malaleli tamana Kenana, ³⁸ Kenana tamana Inosi, Inosi tamana Seti, Seti tamana Adama, Adama tamana Yaubada.

4

Seitani Yeisu iwoyai

(Madiu 4:1-11 yo Malika 1:12-13)

¹ Yeisu waila Yolidan ilogabaen Yaluyaluwa Tabuna iloyakalapowoni, kabo ikalai ilawan ule mena dedei leleyanna koina. ² Yo kaliyate poti

kaloli mena Seitani Yesu iwoyawoyai. Kaliyateliyaone kolili Yesu nige kan yabo ikakan, na kaliyate mwawamwawasina koina kabo iguliyam lalakina. ³ Kabo Seitani Yesu itonani iwalo koina iba, “Tem walo yawasosi kowa Yaubada Natuna kuwalo vekune bwaite koina iyamala beledi.” ⁴ Yesu Seitani kainana iyamaisa iba, “Buki Tabu iwaloba, ‘Nige yakato tomo kanmo koina sikekan na yawasili silobai.’” ⁵ Kabo Seitani Yesu iyoganyoi sikawasae koya mamalawena koina yo sauga kubwakubwana koina kaba loina meuloina yanuwa yaulina mena iyakenayan. ⁶ Kabo iwalo koina iba, “Kaiwe meuloina yaeyawa koliwo na kaba loina meuloina yo wasawasana meuloina kuloinayagili. Kaiwena Yaubada iyeyama koliyau, yo tem nuwanuwaga sowasowana bwaite yaolena yabo koina. ⁷ Na tem kupwalou koliyau ginauli bwaite meuloina kani yaeyawa.” ⁸ Yesu Seitani kainana iyamaisa iba, “Buki Tabu iwaloba, ‘Kupwalou Yeoba am Yaubada koina, iya kaikedamo koina kupaisowa.’” ⁹ Tabe Seitani Yesu iyoyai yoi silau Yelusalema yo sisae Nume Tabu kewa molosina mena yo iwalo itolo. Kabo iwalo koina iba, “Tem yawasosi kowa Yaubada Natuna, ukwapusele lobi bwaite koina. ¹⁰ Kaiwena Buki Tabu iba, ‘Yaubada kani iwalo aneloseyao kolili sigitekalatan-namwanamwaiwo, ¹¹ yo nimali koina sikabi-kalatagiwo, kabo kani nige kaem yabo kuyayatapan veku koina.’” ¹² Kabo Yesu Seitani kainana iyamaisa iba, “Buki Tabu iba, ‘Tabu Yeoba ami Yaubada kutonatonan.’” ¹³ Seitani ana woya iyemwawasi Yesu koina kabo ilogabaen yo isanasana sauga yaboyoi kaiwena.

Tomo Nasaleta Yesu sisikotanan

(Madiu 4:12-17 yo 13:53-58 yo Malika 1:14-15 yo 6:1-6)

¹⁴ Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe imiyamiya Yesu koina kabo ipileyoi ilau Galili yo wasana idebalala dedei meuloina kolili. ¹⁵ Ilau ali nume tapwalolo kolili iyakayakatai, kabo tomo meuloili sitobalan. ¹⁶ Kabo Yesu ilau Nasaleta, dedeine bwaine koina iya ilalakiya, kabo kaliyate Sabati koina ilau ilusae nume tapwalolo mena besiele mumugana Sabati kaigeda kaigeda iginaginauli. Itolo Buki Tabu sabi yasilina, ¹⁷ kabo palopita Aiseya ana buki moumouna siwolena koina. Bukine ikalai ikala yo ana lelelele ilobai yo iwalo bwaite besiele, ¹⁸ “Yaubada Yaluyaluwana imiyamiya koliyau kaiwena igitesipwaiyau yo iyaoloi-yau na wasa namwanamwana yaguguyeyan tobubutuma kolili. Iyawasayau yalau siya panpanli kolili yawalo livasi silobai yo tomangibugibu kolili yawalo manli siyalalali. Iyawasayau yalau siya simiyamiya loina kolokololona yaulina mena kolili yalivasili, ¹⁹ yo yawalo tomo kolili yaba, sauga bwaite iyawatagiliko yo Guyau ana tomoyao iliboili.”

²⁰ Kabo Yesu ana yasili iyemwawasi bukine imouyoi yo iwolena-yapileyoi buki kana togitekalatan koina kabo imiyasio sabi yakayakatai. Mwa tomo meuloili nume tapwalolo kalona mena manli ilau sigitagitai. ²¹ Kabo Yesu iwalolau kolili iba, “Aiseya ana walo Buki Tabu mena yayasiliyako kwabenabentalanwa kaliyate kabona iyamala walo yawasosi.” ²² Tomo meuloili Yesu sitobalan yo nuwali iyai ana edeedede namwanamwali kaiweli. Na iyamo siba, “Na bwaite iya Yosepa natuna, wa?” ²³ Yesu iwalolau kolili iba, “Yakatai kani kwawalo koliyau kwaba, ‘Doketa, kubomayoi kuwoisiwo.’ Kani walone bwaite kwawalowen koliyau kaiwena yagu paisowa kaikaiwena yapaisowailiko Kapeneomi koina wasali kwabenalagiliko na nuwanuwamiu yapaisowaiyoili tabe bwaite koina yagu yanuwane koina na tem wakawa-yawasosi yakato yau towoiwoisi yabo. ²⁴ Yawalo yawasosi kolimiu, nige palopita yabo ana yanuwa tomonliyao siyayaliyaya kaiwena.

²⁵ Kani kaba gite labui yawalowegili kolimiu kabo wakatai yakato komiu tomo Yudiya Yaubada isikotanagimiuko. Palopita Ilaitiya ana sauga koina kwabukwabuliwo sibaibaiwa simiyamiya Isileli kalona mena yo meuloili sikamkamna kaiwena bolime yaiyona yo tupwana nige galewa itatalu mwa guliyam lalakina iyawatagili yanuwane dedeina meuloina koina. ²⁶ Na Yaubada nige Isileli kwabukwabuli yabo isasagui. Na Yaubada Ilaitiya iyawasa ilau kwabukwabuli yabo, iya nige Isileli sinena besi, iya imiyamiya dedei Salepati yanuwana Saidoni dedeina mena. ²⁷ Yo besiele tabe palopita Ilaisa ana sauga koina, tolepelo sibaibaiwa simiyamiya Isileli kalona mena na Ilaisa nige yabo iwowoisi na Neiman dedei Siliya tomona iya mwa iwoisi.”

²⁸ Tomo meuloili nume tapwalolo mena saugana walone bwaite sibenalan kabo simunamunai lalakina. ²⁹ Mwa sitolo yo Yesu siniuli-yawatagilan yanuwa dedeina mena, yo sikalai silawan koya malanaena bwaime yanuwane sikabi pwtana mena. Ali nuwatu yakato situbali-kalai ilobi iboita, ³⁰ na ilosola boda luwali mena mwa ilau.

*Yesu yaluyaluwa biki yabo itao-yawatagilan
(Malika 1:21-28)*

³¹ Kabo Yesu Nasaleta ilogabaen ilau Kapeneomi bwaimwa Galili ana kaba lina dedeina yabo, yo kaliyate Sabati koina ilau nume tapwalolo mena yo iyakayakatai tomo kolili. ³² Meuloili kateli sipitali ana yakayakatai kaiwena, kaiwena iedeedede me ana kaiwe. ³³ Na tomo yabo iyaele nume tapwalolo kalona mena yaluyaluwa biki ilusae koina, kabo yaluyaluwa biki iula-edeedede mwa iyogayoga kainana lalakina mena iba, ³⁴ “Ei. Yesu game Nasaleta, gubesi mwa kulaoma kolimai? Yakato nuwanuwam me yagu bodao kusibayanaemai? Yakataiwo, kowa Yaubada ana tomo yakayakasisina.” ³⁵ Yesu iyokoiyan iba, “Kumwanou yo kuyawatagili koina.” Kabo yaluyaluwa bikine tomone igabae-lobiyen bwatano mena tomo meuloili manli mena, muli mena yaluyaluwa bikine iyawatagili tomone koina na iyamo tomone nige isisilae. ³⁶ Tomo meuloili kateli sipitali kabo sinelineli kalikavao kolili siba, “Gubesi ana yakayakatai tomone koina me ana kaiwe iedeedede yaluyaluwa biki kolili kabo silu-yawatagili.” ³⁷ Mwa Yesu wasana idebalala dedeinane koina.

*Yesu tomo sibaibaiwa iwoisili
(Madiu 8:4-17 yo Malika 1:29-34)*

³⁸ Yesu nume tapwalolo ilogabaen ilau Saimon Pita ana nume mena. Saimon bwasiyana keduluma ikasiebwa, yona iwedowedoli lalakina, mwa sikawanoi Yesu koina tem isagui. ³⁹ Kabo ilau itolo salina mena yo me ana walo kaiwe iba, “Kasiebwa kulowasi.” Mwa yona wedowedolina imwawasi, kabo sauganane koina kedulumane itolo yo kan ipaisowai kaiweli. ⁴⁰ Dabwelo isusugu kabo tomo siya analiyao kali kasiebwa uloili uloili meuloili sikalaili silawagilima Yesu koina na nimana ipeili kaigeda kaigeda yoli mena kabo meuloili kali kasiebwa simwawasi. ⁴¹ Besiele tabe yaluyaluwa biki itao-yawatagilagili siyawatagilima tomo sibaibaiwa kolili yo siyoga siwaloba, “Kowa Yaubada Natuna.” Na Yesu yaluyaluwa bikine iyokoiyagili yo nige itatamwagili siedeedede, kaiwena sikatai yakato iya Mesaiya.

*Yesu iyawatagili ilau iguguye yanuwa tupwaliyao kolili
(Malika 1:35-39)*

⁴² Malala kikiuna, Yesu yanuwane ilogabaen ilau dedei yabo koina siya nige tomo simiyamiya. Tomo siloyaloya Yesu kaiwena, mwa sauganane

silobai kabo sitonan tem siwalo-nuwai na imiyamiya kolili na tabu ilolobagaegili. ⁴³ Na iwalo kolili iba, “Yaubada ana kaba lolina wasana namwanamwana kani yayakayakatai-yani yanuwa tupwaliyao tabe kolili, mwa kaiwena Yaubada iyawasayau yalaoma na paisowane yapaisowai.” ⁴⁴ Kabo ilau tomo Yudiya siya simiyamiya dedei kaigeda kaigeda kolili iyakayakatai ali nume tapwalolo kolili.

5

Yesu iwalo Saimon Pita iyamala tomo kali togomana (Madiu 4:18-22 yo Malika 1:16-20)

¹ Kaliyate yabo koina Yesu itotolo kalita Genasaleta busu galagalana mena, kabo tomo meuloili sietubatubali-yagili kaiwena nuwanuwali silau Yesu salina mena na tem Yaubada ana walo sibenalan. ² Na Yesu togomana ali waga labui igitaili magu mena silogabaegili yo silau ali yagida sideudeulili. ³ Kabo ilau imwalisae waga yabo koina bwaite Saimoni Pita ana waga yo iwalo koina iwose-yawatagilan nige kana mwayaga imama-malawe magu mena. Kabo imiyasio waga mena yo iyakayakatai tomo kolili. ⁴ Saugana ana edeedede imwawasi, mwa iwalo Saimoni koina iba, “Waga kuwose-yawatagilan ilau didiu mena ami yagida wagabae-lobiyegili na iye kwayakonali.” ⁵ Saimoni Yesu kainana iyamaisa iba, “Taubala, boniyai malamalawena kakaiwe-boita nige iye yabo kayyakona, na am walo kaiwena yagida kani yagabae-lobi-yegili.” ⁶ Saugana siginauli bwaite besiele mwa iye sibaibaiwa sikona masa kikiunamo yagida sitaigali. ⁷ Kabo silokaloi kalikavao kolili siya simiyamiya wagane labuinane koina na silaoma sisaguili. Saugana kalikavao siyawatagili kolili mwa waga labui sitauli-yakalapowonli yo kikiunamo sisalili. ⁸⁻¹⁰ Saimoni mekanakavao kateli sipitali iye bwaite siyakonali kali baibaiwa kaiwena. Besiele Saimoni kanakavao labui, Yemesa yo Yoni, Sebedi natunao, kateli sipitali. Saimoni nuwana imayale bwaite kaba nuwapwanopwanone kaiwena kabo tutulina italu-sakonayani Yesu manna mena yo iba, “Guyau kulogabaegau kaiwena yau tonaenaena.” Yesu iwalo Saimoni koina iba, “Tabu matausi. Sauga bwaite yo sauga silalaoma komiu kani kwayamala tomo kali togomana.” ¹¹ Kabo silau sikosae ali waga siniuli-seyagili yo ginauli meuloina silogabaegili yo Yesu simuliya.

Tolepelo ana meli Yesu koina mwa woisi ilobai (Madiu 8:1-4 yo Malika 1:40-45)

¹² Saugana Yesu iyaele yanuwa yabo koina tomo yabo imiyamiya bwaine koina, iya kasiebwa lepelo yona meuloina isibayanayanae. Saugana tomone Yesu igitai, kabo ilau tutulina italu-sakonay yo ipwalou koina yo ikawanoi samasamalulu koina iba, “Guyau, tem nuwanuwam kuwoisiyau.” ¹³ Yesu nimana iyagayan tomone ikabitonan, mwa iba, “O, nuwanuwagu. Yom inamwanamwa.” Kabo sauganane koina kana lepelo imwawasi. ¹⁴ Mwa Yesu iwalo kaiwe koina iba, “Tabu tomo yabo ana wasa kuwowlona, na kulau topwaoli koina yo yom kuyakenayan. Kulau kupwaoli Yaubada koina am woisi kaiwena besiele Mosese ana lolina, kabo tomo sikatai walo yawasosi yom inamwanamwako.” ¹⁵ Bwagana iwalo yakato tabu tomo yabo ana wasa iwowlona na iyamo Yesu ana paisowa wasana idebalala, kabo tomo sibaibaiwasosi silaolaoma koina na ana walo sibenabalan yo iwoisili ali kasiebwa kolili. ¹⁶ Na sauga ibaibaiwa boda ilogabaegili yo ilau dedei paepaeli bwagabwaga mena ikawakawanoi.

*Tokewa ali meli kaiwena Yeisu ali tokasiebwa iwoisi
(Madiu 9:1-8 yo Malika 2:1-12)*

¹⁷ Kaliyate yabo koina Yeisu iyakayakatai tomo kolili. Palisiyao yo loina kana toyakayakataiwo siya siyaele simiyasio, silaomaya Galili dedeina meuloina kolili, yo silaoma Yelusalema taon koina yo Yudiya dedeina meuloina kolili. Kabo Yaubada ana kaiwe imiyamiya Yeisu koina na tokasiebwao iwoiwoisili. ¹⁸ Tomo tupwaliyao totawalololi yabo imiyamiya ana kaba keno mena sikewai sikalaiyama sitonan yakato siluseyan nume kalona mena yo sipei-yatalu Yeisu manna mena. ¹⁹ Na nige sowasowali sikewaluseyan, kaiwena tomo sibaibaiwasosi. Kabo simwalisae nume pwatana mena yo nume bwakoina sisoke-lapan. Mwa me ana kaba keno siyadalolobiyenama boda luwaluwalili mena Yeisu manna mena. ²⁰ Saugana ali meli Yeisu igitai kabo iwalo totawalololi koina iba, “Yagu eliyam, am pwanoli Yaubada manna mena yanuwatu-pwaikiliko.”

²¹ Loina kana toyakayakataiwo yo Palisiyao sibomamo sinuwanuwatu bwaite besiele, “Gubesi, yaiya tomone bwaite iya iwalo-bwagabwaga mwa Yaubada ilikwai? Nige tomo yabo sowasowana pwanoli inuwatu-pwaikili, Yaubada ibomamo sowasowana.” ²² Ali nuwatu Yeisu ikataiyako, kabo iwalo kolili iba, “Tawae kaiwena ginauli bwaite kwanuwanuwatuili katemiu mena?” ²³ Imalamalae tem totawalololi koina yawalo, ‘Am pwanoli yanuwatu-pwaikili’ kaiwena bwaimwa nige mwalimwaline koliyau tem nige itotolo. Na iyamo tem yawalo koina, ‘Kutolo am kaba keno ukwalai yo kulau’ na nige itotolo kani yamwalimwaline lalakina. ²⁴ Nuwanuwagu wakatai Tomo Natuna me ana kaiwe yanua yaulina mena sowasowana tomo ali pwanoli inuwatu-pwaikili.” Kabo Yeisu iwalo totawalololi koina iba, “Yawalo koliwo, kutolo am kaba keno ukwalai yo kupileyoi am nume mena.” ²⁵ Kabo mwayamwayau itolo tomo meuloili manli mena yo ana kaba keno iya koina ikenokenowa ikalai kabo Yaubada itobatobalan ipileyoi ana nume mena. ²⁶ Tomo meuloili kateli sipitali, kabo Yaubada sitobatobalan yo me ali matausi siba, “Ginauli bwaite kaliyate kabona tagitai iyamala uloi molosina.”

*Tonaenaeli siya sinuwabui nuwanuwali Yeisu
(Madiu 9:9-13 yo Malika 2:13-17)*

²⁷ Mulina mena Yeisu ilogabaegili ilalauyoi kabo takesi kana totano yabo esana Madiu, esana labuina Libai, igitai ana kaba paisowa mena imiyasio imiyamiya. Kabo iwalolau koina iba, “Kumuliya koliyau.” ²⁸ Kabo Madiu itolo yo ginauli meuloina ilogabaegili na imuliya koina. Silau Madiu ana nume mena, ²⁹ kabo Madiu iwalo kan lalakina sikatububunan Yeisu kaiwena. Yeisu iyaele ikekakekani takesi kana totano yo tomo tupwaliyao sibaibaiwa simiyamiya mekalikavao Yeisu me ana tobenaliyao sikekani toyawa. ³⁰ Na Palisi tupwaliyao yo loina kana toyakayakatai tupwaliyao, siya tabe simiyamiya boda Palisi luwali mena, sibalabalamumu ana tobenaliyao kolili siwaloba, “Tawae kaiwena mekamikavao takesi kana totano yo ali tali tonaenaeli tupwaliyao wakekan yo kwanuma toyawa?” ³¹ Yeisu kainali ibenalan kabo iyamaisa iba, “Tonamwanamwa nige nuwanuwali towoiwoisi, tokasiebwaomomo siya nuwanuwali. ³² Yalaoma nige yakato siya siba ‘kai todudulai’ yayoganli na yalaoma tolopwanoli yayoganli kabo ali naenaena koina sinuwabui.”

*Neli gulyam kana kalakisiye kaiwena. Yeisu ana yakayakatai yo Yudiya mumugali nige sitotoyatoyawa.
(Madiu 9:14-17 yo Malika 2:18-22)*

³³ Tomo tupwali siwalo Yesu koina siba, “Yoni ana tobenaliyao sauga sibaibaiwa guliyam sikalakisiyeyan yo sikawakawanoni. Tabe Palisi ali tobenaliyao sipaipaisowai besiele bwaite. Na kowa am tobenaliyao simiyamiya kankan yo simiyamiya numanuma.” ³⁴ Yesu kainali iyamaisa iba, “Tem kasole soina sipaisowai kani nige sowana tokasole tauna ana eliyamwao guliyam sikalakisiyeyan, saugana iya iyaele mekalikava. ³⁵ Na saugana tokasole taunane sikele-gabaen luwali mena, mwa kaliyatenane koina kani guliyam sikalakisiyeyan.” ³⁶ Yesu walo kobwaibwaili mena iwalowen kolili iba, “Nige sowana tomo yabo kaleko waluwaluna tupwatupwana kwama beyabeyana koina ibwalui. Tem iginauli besiele, kaleko waluwaluna itabelulun kaleko beyabeyana koina na taigalina ilalaki. ³⁷ Tabe, nige sowana tomo yabo wain waluwaluna isuwai kwapi kaba suwe beyabeyali kolili. Tem iginauli besiele, kani wain waluwaluna isese isae na koina wain kwapi kaba suwene iyuigali yo wainne yo kwapi kaba suwene sisi-bayanaeli. ³⁸ Bwaite nigele. Wain waluwaluna sisuwai kwapi kaba suwe waluwaluli kolili. ³⁹ Na tomo siya simanasam wain beyabeyana kamnana koina, genuwali wain waluwaluna. Kani siwaloba, ‘Wain beyabeyana inamwanamwa.’”

6

Yesu iya Sabati kana guyau (Madiu 12:1-8 yo Malika 2:23-28)

¹ Kaliyate sabati yabo koina Yesu ilusae witi kana tano mena. Ana tobenaliyao siguliyam kabo witi kanna sikibwali, nimali mena sikopali na silolo-kekakekan. ² Na saugana Palisi sigitaili kabo siwalo Yesu koina, “Tawae kaiwena sabati kana lolina kwalikwai?” ³⁻⁴ Yesu kainali iyamaisa iba, “Saugana Kin Deibida me ana eliyamwao siguliyam silusae Yaubada ana nume mena kabo Deibida beledi yakayakasisina ikalai yo ikan yo siya mekanakavao beledine tupwana iwolegili. Walo yawasosi Mosese ana lolina ilikwai kaiwena lolinane iwalo yakato topwaolimo kali lonamwa sikan na Yaubada Deibida nige ikakawa-naenae-yani. Nuwana Deibida edeededena nige kwayayasili yo nige kwanunuwatu-kalatan.” ⁵ Kabo Yesu iwalo kolili iba, “Tomo Natuna iya sabati kana Guyau.”

Tomo yawasina ginauli lalakina kabo muli mena Sabati kana lolina (Madiu 12:9-14 yo Malika 3:1-6)

⁶ Sabati yabo koina Yesu ilusae nume tapwalolo mena yo tomo iyakayakataili. Na nume tapwalolone koina tomo yabo iyaele imiyamiya nimana belubeluna. ⁷ Palisiyao yo lolina kana toyakayakataiwo Yesu simanman-kulakulai kaiwena nuwanuwali Yesu kaba yakewaina yaina yabo silobai na koina siyakewai. Mwa koina sigitegite-namwanamwai tem tomone iwoisi Sabati mena. ⁸ Na ali nuwatu ikatailiko kabo iwalo tomo nimana belubelunane koina iba, “Kulaoma kutolo bwaite koina.” Yo iginauli besiele. ⁹ Kabo Yesu iwalo Palisiyao yo lolina kana toyakayakataiwo kolili iba, “Toisabo paisowa ilonamwayagila Sabati koina, namwanamwa tapaisowai o nae tapaisowai? Tomo yawasina talebo o taunuyamate?” ¹⁰ Yesu manna ilau tomo kaigeda kaigeda igitaili kabo tomone koina iwalolau iba, “Nimam kutu.” Kabo nimana iutu yo inamwanamwa. ¹¹ Na Palisi bodaliyaone me ali munamunai lalakina mwa sibomamo siedeedeede tem tawae signauli Yesu koina.

Yesu yoli tuwelo igitesipwaili (Madiu 10:1-4 yo Malika 3:13-19)

¹² Sauganane koina Yeisu isae koya mena ikawakawanoni Yaubada koina kanasiga yanuwa ilayan. ¹³ Dabwelo imwalisae kabo ana tomuliyayao iyoganli silaoma koina yo yoli tuwelo igitesipwaili yo iwalo kolili, iba, “Esamiyao apositolo.” Na esa bwaite apositolo kana katai tosagenawasa. ¹⁴ Siya igitesipwailiko yoli tuwelone esaliyao bwaite, Saimoni iya esana ipei Pita, Anidulu iya Saimoni kanakava, Yemesa mekanakava Yoni, yo Pilipi, Batolomiu, ¹⁵ yo Madiu yo Tomasi, yo Yemesa yabo Alipio natuna yo Saimoni iya ilaomaya boda Selot* ¹⁶ yo Yudasa Isikaliota iya naga Yeisu iwalo-masalan yo italamwan toloinao nimali mena yo tabe Yudasa yabo iya tamana esana Yemesa.

Yeisu tomo sibaibaiwa iwoisili
(Madiu 4:23-25)

¹⁷ Kabo Yeisu me ana tobenaliyao yoli tuwelo silobi yo itolo dedei mala bakubakuna koina yo tomuliyayao sibaibaiwa yo tabe boda lalagina silaoma simiya-takikilan na ana edeedede sibenabenalan. Sibaibaiwa silaoma yanuwa kikiuli Yudiya kalona mena, besiele Yelusalema taon koina, yo tupwaliyao silaomaya Taiya yo Saidoni kolili bwaimwa kalita Mediteleiniya dekawana mena. Meuloili nuwanuwali iwoisili ali kasiebwa kolili. ¹⁸ Tabe siya me ali nuwapolowe kaiwena yaluyaluwa biki imiyamiya kolili, meuloili iwoisili. ¹⁹ Boda lalakinane nuwanuwali Yeisu sikabitonan kaiwena sigitai kaiwe lalagina iyawatagili koina yo tomo meuloili iwoisili.

Tomo siya Yaubada imuloloili
(Madiu 5:1-12)

²⁰ Yeisu manna ilau siya simulimuliya koina kabo iwalolau kolili iba, “Komiu tobubutuma, Yaubada imuloloimiu kaiwena ana kaba lolina imiya kolimiu. ²¹ Komiu sauga bwaite waguliyam Yaubada imuloloimiu kaiwena kani iloya-kalapowonmiu. Komiu sauga bwaite kwavalam Yaubada imuloloimiu, kaiwena iya kani ikabi-yaliyaya-yagimiu. ²² Yaubada imuloloimiu tem tomo sikalomagigi-lagimiu yo sipei-kaisulu-wagimiu ali nume tapwalolo mena yo sikawa-naenae-yagimiu yo sisikotanagimiu ami meli Tomo Natuna koina kaiwena. ²³ Tem polowene bwaite kwalobalobaili, sauganane koina kwayaliyaya yo kwaselo kaiwena maisamii lalagina iyaele bulibuli mena isanasana. Kwanuwatu-kalatan, beyabeyana Yudiya tubuliyao mumuga naenaenane bwaite siginauli palopitao kolili. ²⁴ Na komiu towasawasa kateguwao komiu, bwaliga kwasilae, kaiwena ami miya namwanamwana kwalobaiyako imwawasiko. ²⁵ Komiu bwaite sauga wakekan diyasese bwaliga kwasilae, kaiwena kani waguliyam. Komiu sauga bwaite totalatalawasi, bwaliga kwasilae, kaiwena kani kwavalam nuwanuwanae molosi. ²⁶ Komiu towalo-sonoga mwakomwakotali sauga meuloina tomo ami mwakota mena sitobatobalanagimiu, bwaliga kani kwasilae. Kwanuwatu-kalatan bwaite, beyabeyana Yudiya tubuliyao palopitao mwakomwakotali sitobatobalanagili.”

Kami tokalomagigiliwo kwamulolo kolili
(Madiu 5:38-48 yo 7:12a)

²⁷ Yeisu iwaloyoi iba, “Komiu bwaite kwabenabenali koliyau na yawalo kolimiu, kami tokalomagigiliwo kwamulolo kolili. Siya sikalomagigilagimiu mumugamii inamwanamwa kolili, ²⁸ siya sikawa-naenae-yagimiu kwamulolo kolili yo siya siyakamkamnamiu wakawanoni kaiweli. ²⁹ Tem

* **6:15:** Yudiya tomonliyao kaloli mena boda yabo imiyamiya esali Selot na bodane nuwanuwali Loma tomoliyao sitawoili Yudiya kalona mena na sibomamo siloinayagili.

tomo yabo papalim gegebam iunui kutagelakeile papalim ulaulam kuwolenayoi na tabe iunuiyoi. Tem tomo yabo kam kwama tulutulu ikalai, tabu kumumunamunai na kutalamwan ikalai yo tabe kuetulan kwama yaboyoi kuwolena. ³⁰ Yaiya tem ginauli yabo ikawanoi koliwo kuwolena mowoi, yo tem tomo yabo am gogo yabo ikalai tabu kuwawalo samasamalulu am gogone kaiwena. ³¹ Mumuga bwaite nuwanuwamiu tomo siginauli kolimiu, komiu tabe waginauli kolili. ³² Tem kumulolo am eliyam koina kaiwena imulolo koliwo na nige kumumulolo kam kaleya koina bwaite nige maisam imiyamiya bulibuli mena. Kaiwena tomo meuloili yo tabe tonaenaeli ali to-momo simulolo kolili, bwaite mumugane nige maisana imiyamiya bulibuli mena. ³³ Tem mumugam inamwanamwa am eliyam koina kaiwena mumugana inamwanamwa koliwo na nige mumugam inanamwanamwa kam kaleya koina bwaite nige maisam imiyamiya bulibuli mena. Kaiwena tomo meuloili yo tabe tonaenaeli mumugali sinamwanamwa ali to-momo kolili, bwaite mumugane nige maisana imiyamiya bulibuli mena. ³⁴ Tem ginauli yabo kuwolena am eliyam koina kaiwena kani iyamaisa-yavivila koliwo na nige kuwowolena kam kaleya koina bwaite nige maisam imiyamiya bulibuli mena. Kaiwena tomo meuloili yo tabe tonaenaeli siyauya ali to-momo kolili, bwaite mumugane nige maisana imiyamiya bulibuli mena. ³⁵ Na komiu ilonamwayagimiu kami tokalomagigiliwo kwamuloloili yo mumugamiu inamwanamwa kolili. Tem ginauli yabo kwaogilegi tabu ami nuwatu yakato kani siyamaisa-yavivilayoyiama kolimiu. Tem waginauli besiele bwaite naga kabo maisa lalakina wakalai yo komiu kwaemala Tomiyasaesosi natunao. Kaiwena Yaubada tomo naenaeli yo tabe siya nige sikakawatoki koina imuloloili. ³⁶ Tomo meuloili wakatekamkamna-yagili, besiele Tamamiu ikatekamkamna-yagili.”

Kawanaena walona

(Madiu 7:1-5)

³⁷ Iwaloyoi iba, “Tabu kamikavao ali pwanoli kwaloyaloyaili kisi Yaubada ami pwanoli iloyaloyaili. Tabu kwaba, ‘Siya tomo naenaeli’, kisi Yaubada iwalo besiele bwaite kaiwemi. Kamikavao ali pwanoli kwanuwatu-pwaikili, na Yaubada ami pwanoli inuwatu-pwaikili. ³⁸ Kwayauya kamikavao kolili, kabo Yaubada iyauya kolimiu. Kaiwena iya bosa itaui meuloina ikalapowon masumasuwe kabo iyeyawa kolimiu. Na liyene bwaite kwaolena kamikavao kolili bwaimwa iya kani liyene wakalai tabe besiele.” ³⁹ Yeisu walo bwaite iwalowen kolili iwaloba, “Wagite-kalatagimiu yaiya mulina mena kwalalau. Nige sowasowana tomangibugibu yabo ana tali tomangibugibu iyogan. Tem iginauli besiele, kani yoli labuine sibeku gula mena. ⁴⁰ Tosikulu nige sowasowana ana toyakayakatai ilalaki-gabaen, na kaigeda kaigeda tem ana sikulu meuloina iyemwawasi, ee iya kani besiele ana toyakayakataine. ⁴¹ Gubesi tem mayau tasilina kumankulakulai kamkava manna mena na kowa sapalele lalakina iyaele manim mena nige kunuwuwatu kaiwena? ⁴² Tem sapalele lalakinane nige ugigitai iyaele kowa manim mena, gubesi mwa nuwanuwam kuwalo kamkava koina kuba, ‘Kaukava, mayau tasilinane yakele-gabaen manim mena.’ Tomwakomwakota kowa. Baguna naga sapalele lalakinane manim mena ukwele-gabaen kabo manim imayale, ee kani sowasowam mayau tasilinane ukwelegabaen kamkava manna mena.”

Mayau namwanamwana yo mayau naenaena kanli walona

(Madiu 7:16-20 yo 12:33-35)

⁴³ “Nige sowasowana mayau namwanamwana iuwe kannu naenaena ipei. Besiele tabe, nige sowasowana mayau naenaena iuwe kannu

namwanamwana ipei. ⁴⁴ Mayau kaigeda kaigeda kanli tagitaili kabo takatai toweya mayau namwanamwana yo toweya mayau naenaena. Nige sowana bosibosi kanna takibwa samasamali koina, yo nige sowana oine kanna takibwa mayau boiboitana koina. ⁴⁵ Tem tomo mumugana namwanamwana ikalapowon katena mena uwena namwanamwana kani iyawatagili. Tem tomo mumugana naenaena ikalapowon katena mena uwena naenaena kani iyawatagili. Tawae tem katela mena ikalapowon iya bwaimwa iyawayawatagilimaya gamwala mena.”

Tokabi-nume yoli labui

(Madiu 7:24-27)

⁴⁶ Kabo Yeisu iwaloyoi iba, “Tawae kaiwena kwawalo kolyiau, ‘Guyau, Guyau,’ na nige yagu walo wagiginauli? ⁴⁷⁻⁴⁸ Yaiya tem ilaoma kolyiau yo yagu walo ibenalan yo isanapuwan, iya besiele tonume-kabi namwanamwana. Iya bwatanone ikeli-lobiyen yauli mena veku kaikaiwena koina kabo ana numene iyatolo vekune koina. Saugana yalubwasi ididi, ilau numene iunui na nige sowasowana numene inukui, kaiwena tomone numene ikabi-namwanamwai imatuwa. ⁴⁹ Na yaiya yagu walo ibenalan mowoi na nige isananapuwan ee iya besiele tonume-kabi naenaena. Iya ana nume iyatolo bwagabwagai dekawa pwatana mena. Saugana yalubwasi ididi yo nume iunui mwayamwayau numene iguli, yo ana guline daguguna ilalakisosi.”

7

Loma tokaleya ali tobaguna ana meli Yeisu koina ilalakisosi

(Madiu 8:5-13)

¹ Saugana Yeisu ana edeedede boda kolili iyemwawasi kabo ilau yanuwa Kapeneomi. ² Na Loma tokaleya ali tobaguna yabo iyaele bwaine koina. Ana topaisowa yabo iya imulolo lalakina koina ikasiebwa kikiunamo iboita. ³ Saugana tobagunane Yeisu wasana ibenalan, kabo Yudiya ali tautaubalao lalakili tupwalyiao iyawasali silau koina yakato sikawanoi ilau ana topaisowa ikabi-namwanamwai. ⁴ Saugana tautaubalaoone silau siyawatagili Yeisu koina mwa sikawanoi samasamalulu siwaloba, “Tobagunane iya tomo namwanamwana sowasowanamo tem kusagui. ⁵ Kita Yudiya imulolo kolila mwa ama nume tapwalolo ikabiyako.” ⁶ Kabo Yeisu mekanakavao silau kikiunamo siyawatagili tobagunane ana nume mena, kabo tobagunane ana elieliyamwao iyawasali silau kainana siwalowen siba, “Guyau, imiyawaya tabu kuboma kuyayapolweo. Yau nige yagu namwanamwa ipapagan na tem yayoganwo kulaoma yagu nume mena. ⁷ Bwaite kaiwena mwa nige sowasowana yalaowa koliwo kaiwena nige yagu namwanamwa ipapagan. Tem kuwalomo na yagu topaisowa inamwanamwa. ⁸ Yakatai sowasowam uginauli besiele, kaiwena yau yamiyamiya yagu tautaubalao lalakili ali loina yaulina mena, yo yauligu mena yagu tokaleyayao simiyamiya. Tem yawalo yabo koina ‘kulau’ kani ilau, yo tem yawalo yaboyoi koina ‘kulaoma,’ kani ilaoma. Na tem yawalo yagu topaisowa koina ‘bwaite uginauli,’ kani iginauli. Mwa kowa sowa-sowam am walomo koina kasiebwane kumalialiuan.” ⁹ Saugana Yeisu walone bwaite ibenalan kabo katena ipitali, mwa itagelakeile iwalolau boda siya simulimuliya koina iba, “Yawalo kolimiu, nige tomo yabo yalolobai Isileli kalona mena ana meli kana lalaki besiele tomone bwaite. Mwa tobagunane ana topaisowa woisi ilobaiyako.” ¹⁰ Kabo ana elieliyamwao tobagunane iyawasali silau Yeisu koina, sipileyoi silau ana nume mena, kabo sigitai ana topaisowa inamwanamwako.

Yeisu kwabukwabuli yabo natuna tauna ikele-yatoloyoi boita mena

¹¹ Nige sauga mamalawena Yeisu ilau yanuwa yabo esana Neini. Kabo me ana tobenaliyao yo boda lalakina mekalikavao silau. ¹² Saugana siyawatagili yanuwa kaba lusalusaena dedeina mena, tomo tupwaliyao silobaili, toboita yabo sikewai siyayawatagilanama. Toboitane sinana kwabukwabuli yo natunane tauna kaigedamo. Na boda lalakina mekalikava sinana silotoyawa silaulau. ¹³ Saugana Guyau Yeisu sinene igitai katena ikamkamna mwa iwalolau koina iba, "Tabu valam." ¹⁴ Kabo ilau toboitane kana nabwanabwau ikabitonan, na siya tokewa silaulau sitolo. Iwalolau toboitane koina iba, "Game, yawalo koliwo kutolo." ¹⁵ Kabo yawasina ipileyoima itolo imiyasio yo iyatubu iedeede. Mwa Yeisu gamene iwolena-yapileyo sinana koina. ¹⁶ Tomo meuloili simatausi yo nuwali ipwanopwano kabo Yaubada sitobatobalan siba, "Palopita esana lalakina yabo bwaite iyawatagili kolila. Yaubada ilaomako kita ana tomoyao isaguila." ¹⁷ Mwa Yeisu ana paisowa bwaite wasana siyadebalala dedei meuloina kolili yo dedei tupwaliyao tabe kolili.

*Yoni ana nuwalabulabui Yeisu kaiwena
(Madiu 11:2-19)*

¹⁸ Yoni Toyababitaiso ana tobenaliyao ana wasa siwolena ginauli meuloina kaiweli bwaite Yeisu ipaipaisowailine. Kabo yoli labui iyoganli, ¹⁹ yo iyawasali na tem silau Guyau Yeisu koina sineli siba, "Gubesi, kowa tomonaele Yoni iwalowalowewigowa iyaele kulaomane, o naga kasanasanai tomo yaboyoi kaiwena?" ²⁰ Saugana yoli labuine silau siyawatagili Yeisu koina kabo siwalolau koina siba, "Yoni Toyababitaiso iyawasamai mwa bwaite kalaomane nuwanuwamai kaneli tem kowa tomonaele iwalowalowewigowa iyaele kulaomane, o naga kasanasanai tomo yaboyoi kaiwena?" ²¹ Sauganane koina Yeisu tomo sibaibaiwa kali muya uloili uloili simiyamiya ikabi-namwanamwaili, yaluyaluwa biki itaoyawatagilagili yo manli gibugibuli meuloili manli silala. ²² Yoli labuine Yoni iyawasali kainali Yeisu ibenalan iba, "Kwapileyoi Yoni ana wasa kwaolena tawae iyawatagili wagitaiyako yo kwabenalanako. Toman gibugibu manli silalako yo kaeli naenaeli silokeikeileko, tolepelu yoli sinamwanamwako, totenakola walo sibenalanako, toboita sitoloyoiko, yo tobututuma wasa namwanamwana kana yakayakatai sibenalanako. ²³ Siya nige sinunuwalabulabui kaiwegu Yaubada imuloloi."

²⁴ Yoli labuine sipileyoi kabo Yeisu iyatubu iedeede boda kolili Yoni kaiwena. Iwaloba, "Tauna kona Yoni Toyababitaiso ule bwagabwaga mena imiyamiya tomo iyabayababitaisoli yo komiu kwalau koina. Na sauganane koina tawae nuwanuwamiu wagitai? Nige kwalalau yakato tomo dadedabeuna wagitai. Kaiwena tomo dadedabeuna iya besiele lei liguna yaumai iyuyui-kalakalai. Na Yoni iya nige besiele, wa? ²⁵ Tem nigele, kabo tawae nuwanuwamiu wagitai? Nuwana tomo yabo kaleko namwanamwana ilikwa? Nigele, kaiwena siya kaleko namwanamwali silikwali simiyamiyaya kin ali nume mena. ²⁶ Na tawae nuwanuwamiu wagitai? Nuwana palopita yabo? Yawalo kolimiu, walo yawasosi Yoni iya palopita bagubagunali ilalaki-gabaegili. ²⁷ Yoni kaiwena mwa Yaubada iwalo-masalan palopita gamwana mena iba, 'Yagu tosagenawasa kani yayawasa-bagunayan na iya am kamwasane ikatububun kaiwem.' ²⁸ Yawalo yawasosi kolimiu, yanuwa yaulina kana tomiya bagubagunali yo kanasiga kabona meuloili Yoni Toyababitaiso ilalaki-gabaegili. Na iyamo yaiya tem imeli yakato yau Mesaiya iya imiyamiya Yaubada ana kaba lina koina yo Yoni

Toyababitaizo ilalaki-gabaen.”* 29 Boda mekalikavao takesi kali totano Yeisu ana walo bwaite sibenalan kabo siba, “Yaubada ana walo idudulai”, kaiwena siya bwaite beyabeyana Yoni iyababitaizoli. 30 Na Palisiyao yo loina kana toyakayakataiwo Yaubada ana nuwatu kaiweli sisikotanan, kabo nige sitatalamwagili yakato Yoni iyababitaizoli.

Yeisu Yudiya toloinao ikawa-yauyaule-yagili

31 Yeisu iwalo Yudiya toloinao kolili iwaloba, “Gubesi na komiu mumugamiu yo ami tali Yudiya mumugali? Kaba gite bwaite kani yawalowen ami nuwamayale kaiwena. 32 Gagagiliwo simiyasio kaba gimwala mena siyogayoga kalikavao kolili siba, ‘Kasole kana igo kayui na komiu nige kwaseselo, boita walina kawaliyan na komiu nige kwavavalam.’ Mumugamiu besiele gagagili mumugali kaiwena nuwanuwamiu lalakina tem mumugamiu yau me yagu tobenaliyao kamuliya. Na saugana mumugamiu nige kamumuliya wakawa-naena-e-yagimai. 33 Komiu tomwakomwakota kaiwena Yoni ilaoma yo guliyam ikalakisiyeyan kawanoi kaiwena yo wain nige inunuma. Iya todudulai na komiu wakawa-kabaleya-yani. 34 Yo yau Tomo Natuna yalaoma yakekan yo yanuma kabo komiu kaiwegu kwaba, ‘Tomone bwaite iya tokan kalakalabili yo tonuma kalakalabili, iya takesi totano yo tonaenaeli ali eliyam.’ 35 Na yau yawalo kolimiu yakato sonoga yawasosi ilaomaya Yaubada koina yo naga uwena tagitai kabo sonogane takawa-yawasosiyam.”

Sine ganaganawalina ana mulolo Yeisu koina ilalakisosi kabo Palisi yabo ana mulolo

36 Palisi yabo esana Saimon ikawanoi Yeisu koina tem ilau yo mekanakava sikekan. Kabo ilau Saimon ana nume mena ilusae imiyasio yo ikekan. 37 Yo sine ganaganawalina yabo imiyamiya yanuwane koina. Wasa ibenalan yakato Yeisu iyaele ikekakekan Saimon ana nume mena kabo olo bwalaina namwanamwasosina botolina ikalaiyama. 38 Yeisu iyaele ikekakekan kabo sinene ilau ilusae itolo Yeisu salina mena yo ivalavalam matalilona ididilobi kaena mena yo kaena ibuta mwa itona koina kaena isau yo kaena inisoili yo olo bwalaina namwanamwana isuwe-lobiyen kaena mena yo iyaoloi. 39 Saugana Saimon sinene ana paisowane igitai, kabo inuwanuwatu bwaite besiele, “Yabatoko tomone bwaite Yeisu iya palopita yabo na nuwana nigele. Tem iya palopita yabo kani ikatai yakato sinene bwaite iya sine ganaganawalina yo itawoi, na nigele, nige ikakatai, kaiwena italam na sinene bwaite yona ikabitonan.” 40 Yeisu Saimon ana nuwatu ikataiyako kabo iwalo koina iba, “Saimon, edeedede yabo nuwanuwagu yawalowen koliwo.” Mwa Saimon italam iba, “Besiele. Toyakayakatai kuwalowen na yabalan.” 41 Kabo Yeisu edeededene iwalowen koina iba, “Tomo labui mane sibuki taubala yabo koina, yabo kana buki siliba kana baibaiwa paibi andeledi na yabo kana buki siliba kana baibaiwa pipti. 42 Kabo siya yoli labuine nige sowasowali kali bukine siyamaisa kabo taubalawa kali bukiwa isoke-gabaegili iwaloba, ‘Yanuwatu-pwaikimiu kami bukine kaiweli.’” Yeisu ana edeedede iyemwawasi kabo ineli Saimon koina iba, “Yoli labuine kolili, yaiya kani imulolososi taubalane koina?” 43 Kabo Saimon kainana iyamaisa iba, “Yagu nuwatu nuwana tomo bwaite kana buki lalakinane iya imulolososi taubalane koina kabo muli mena kana buki kikiunane, kaiwena ana taubala ana nuwatu-pwaikinane kaiwena mwa iyaliyaya lalakina ana taubalane koina.” Mwa Yeisu iba, “O, walo yawasosi.”

* 7:28: Bwaite koina Yeisu Yoni Toyababitaizo ipeiatalu kaiwena ana katai Mesaiya kaiwena ikikiu.

⁴⁴ Kabo Yeisu itagelakeile manna ilau sinene koina, kabo iwalo Saimon koina iba, “Tabu sinene ugigitai tawae iginaginuline kolyau? Saugana yalaoma am nume mena nige waila kuleleguyama na kaegu yadeuli na iya matalilona koina kaegu iyabuta yo itona koina isauli. ⁴⁵ Kabona nige kuninisoiyau yagu lusaemane koina, na sine bwaite saugana ilusaema iyatubu kaegu inisonisoi yo nige ilolopei. ⁴⁶ Nige olo ukwakalayama na ifogu kuyayaoloi na iya olone bwalaina namwanamwana isuwai kaegu kolili na iyaoloi. ⁴⁷ Kabo yawalo kolyau, sinene kana buki lalakinane bwaimwa kana katai ana pwanoli ibaibaiwa ganawali koina Yaubada isoke-gabaegiliko mwa kaiwena sinene ana mulolo kolyau ilalakisosi. Na kowa Saimon kam buki kikiuna Yaubada isoke-gabaenako na bwaimwa nige ginauli lalakina kolyau mwa kaiwena am mulolo kolyau nige ilalalaki.” ⁴⁸ Kabo Yeisu iwalo sinene koina iba, “Am pwanoli Yaubada manna mena inuwatu-pwaikiliko.” ⁴⁹ Siya mekanakavao simiyagogo sikekakekan sibalabalamumu siba, “Toisabo tomo bwaite yakato pwanoli inuwatu-pwaikili?” ⁵⁰ Kabo Yeisu iwalo sinene koina iba, “Am meli ikabi-namwanamwaiwo. Kulau me am nuwa-daumwali.”

8

Sinesineo mekalikava Yeisu

¹ Mulina mena Yeisu ilotakikili yanuwa lalakili yo kalo kikiuli kolili, Yaubada ana kaba lolina wasana namwanamwana iyakayakataiyan tomo kolili. Yeisu me ana tobenaliyao yoli tuwelo, ²⁻³ yo sinesineo sibaibaiwa mekalikavao sitakitakibili. Na kaloli mena yoli yayonamo siya tauna kona me kali kasiebwa yo yaluyaluwa biki imiyamiya kolili na Yeisu iwoisiliko. Siya esaliyao bwaite. Meli iya siba Magidala, iya tauna kona yaluyaluwa biki kali baibaiwa seben Yeisu itao-yawatagilagili koina, yo Susana yo tabe Yowana, iya wainena Kusa iya bwaimwana Elodi ana nume kana topaisowa lalakina. Sinesineo sibaibaiwa siboma ali mane yo ali gogo sitalamwagili kabo kolili Yeisu me ana tobenaliyao sigitegite-kalatagili.

Patu toyasulu kana walo kobwaibwaili (Madiu 13:1-9 yo Malika 4:1-9)

⁴ Tomo sibaibaiwa silaoma dedei uloi uloi kolili yo silogogoma silaoma Yeisu koina kabo iedeedeede kolili walo kobwaibwaili mena iba, ⁵ “Tomo yabo ilau tano mena patu iyasululi sabi kuma. Saugana patu iyasululi, tupwali sitalu-suwala silau kamwasa mena yo tomo siutuyapatuli kabo man sieva-talu yo sikanli. ⁶ Tupwali sitalu-suwala silau malavekueku mena. Mwayamwayau sikin na iyamo bwatanone nige ibabalubalu, nige waila kabo kinne siweweka. ⁷ Tupwali sitalu-suwala silau kawasi naenaeli luwali mena. Na kawasi naenaeli mwayamwayau sikin-saema yo sipanli simomosi-yamateli. ⁸ Na patu tupwali sitalu-dudulai bwatano namwanamwana koina kabo sikin-lalaki yo siuwe yo sidibubu kanli wan andeledi (100).” Yeisu ana walo iyemwawasi yo iyoga kainana lalakina mena iba, “Tem metenamiu, ilonamwayagimiu walone bwaite kwabenalan yo kwanuwatu-kalatan.” ⁹ Yo saugana Yeisu ana tobenaliyao sineliyan walo kobwaibwailine kana bui kaiwena, ¹⁰ iba, “Yaubada ana kaba lolina kana nuwatu wadawadamna yalivasiyako kolimiu kabo nuwamiu sidudulai na siya tomo uloili nigele. Walo kobwaibwaili mena yaedeedeede kolili na mesabana simanman-kulakulamo na nige sigigitai, yo sibenabenalimo na nige sikakatai.”

*Yesu patu toyasulu kana kobwaibwaili ikabiyamayale
(Madiu 13:18-23 yo Malika 4:13-20)*

¹¹ Yesu iwaloba, “Patu toyasulu ana walo kobwaibwaili kana dudulai bwaite besiele. Patune Yaubada ana walo. ¹² Patu toyasulu iyasululi na sitalu-suwala kamwasa mena bwaimwa siya tomo Yaubada ana walo sibenalan kabo Seitani ilaoma yo walone kateli mena ikele-gabaen na tabu simemeli yo lebo silolobai. ¹³ Patu toyasulu iyasululi na sitalu-suwala malavekukeku mena bwaimwa tomo siya walone sibenalan yo mwayamwayau me ali yaliyaya sipeili kateli mena. Na ginauli kaigeda walone nige sinuwanuwatu dudulai kateli mena, lamli nige silolobi namwanamwa kabo ali meli nige imamamalawe. Saugana tem woyna o polowe silobai mwayamwayau yaluyaluwali sibui yo sisikote. ¹⁴ Patu toyasulu iyasululi na sitalu-suwala kawasi naenaeli luwali mena, bwaimwa tomo siya walone sibenalan mowoi, na yanuwa yaulina kana yaliyaya yo kana wasawasa kaiwena sinuwanuwatu, kabo walone bwaite sipanyamate, nige kanna ipapagan. ¹⁵ Patu toyasulu iyasululi na sitalu-dudulai bwatano namwanamwana koina, bwaimwa tomo siya walone sibenalan yo sikabi-kalatan kateli mena. Kateli sikalapowon nuwatu dudulaina yo namwanamwana yo sikalakisiye kanasiga uwena iyawatagili.”

*Yesu iya ala mayale kabo nige sowasowana ala meli Yesu koina tawadam
(Malika 4:21-25)*

¹⁶ Yesu iwaloyoi kolili iwaloba, “Tem mayale tagabu, gubesi, tapei gulewa yaulina mena o kaba keno yaulina mena? Nigele. Tapei kaba peina mena na mesabana tomo meulolili numene koina silusae na mayalene sigitai. ¹⁷ Tawae tomo siwadam kateli mena Yaubada kani iyamayale na tomo meulolili sikatai. ¹⁸ Tawae kwabenalan kwanuwatu namwanamwa kaiwena. Yaiya me ana katai Yaubada kaiwena Yaubada kani ietulan. Yaiya iboma ana nuwatu mena yo ana katai mena Yaubada kani ikelegabaen.”

Analiyao siya Yesu ana susuwo?

(Madiu 12:46-50 yo Malika 3:31-35)

¹⁹ Yesu sinana yo kanakavao silaoma sabi gitaina na nige sowasowali silau salina mena kaiwena boda ilalakisosi. ²⁰ Kabo tomo yabo ana wasa iwolena iba, “Sinam yo kamkavao siyaele bwaite sitotolo gana muli mena, nuwanuwali siedeede kolewo.” ²¹ Yesu kainana iyamaisa, iba, “Siya Yaubada ana walo sibenalan yo sipaisowai ali miyamiya koina siya mwa sinaguwao yo kaukavao.”

Yesu yaumai yo wowoli iloinayagili

(Madiu 8:23-27 yo Malika 4:35-41)

²² Kaliyate yabo koina Yesu me ana tobenaliyao waga yabo koina simwalisae kabo iwalo kolili iba, “Takuke talopanaisi dedei yabo mena.” Kabo sikuke silau. ²³ Sikalakalau na Yesu ikenokeno. Yo wowoli lalakina silobai yo tabe bagolu isuwesuwe-likwa waga mena masa kikiunamo waga ipowon yo isalili. ²⁴ Ana tobenaliyao silau koina siyanoi siba, “Taubala, Taubala, kutolo masa kikiunamo tasalili.” Kabo Yesu itolo yo yaumai yo bagolu iyokoiyagili. Yo yaumai ilopei yo sowasowaga idaumwali. ²⁵ Yo iwalo kolili iba, “Tomalaele naga kwamemeli.” Kabo kateli sipitali yo simatausi lalakina yo sienelineli-yagili siba, “Toisabo tomo bwaitete? Ginauli meuloina kainana sibenalan yo tabe besiele yaumai yo bagolu.”

Yesu tokabaleya yabo iwoisi

(Madiu 8:28-34 yo Malika 5:1-20)

²⁶ Yeisu me ana tobenaliyao silopanaisi siulisi Gelasa. Na dedei Gelasa bwaimwa Galili na iyamo dedei yabo mena. ²⁷ Saugana Yeisu ikaisuluma waga mena tomo yabo yaluyaluwa biki imiyamiya koina igitai. Na tomone sauga meuloina mekowakowana nige ana nume ipapagan na imiyamiya salai luwalwalili mena. ²⁸⁻²⁹ Saugana yaluyaluwane imiyamiya koina nige sowana yabo ipan-kalatan bwagana tem seni koina sipan. Sauga tupwana nimana yo kaena sipanli seni mena na iyamo nimana mena iutusili yo seni kaena mena igoluli yo yaluyaluwane ana kaiwe koina iyabubu ilau dedei paepaeli bwagabwaga mena. Tomone Yeisu igitai kabo iwui yo ilaoma koina, manna mena tutulina italu-sakonayan yo ipwalou. Yo Yeisu iwalo yaluyaluwa biki koina iba, “Kowa yaluyaluwa biki tomone bwaite koina kuyawatagilima.” Kabo yaluyaluwa bikine iyoga kainana lalakina mena iba, “Yeisu, Yaubada Tomiyasaesosi Natuna, tawae nuwanuwam uginauli kolyiau? Tabu kuyayakamkamnyau.” ³⁰ Yo Yeisu ineli koina iba, “Kowa esam?” Kabo kainana iyamaisa iba, “Yau esagu Boda”. Iwalo besiele kaiwena yaluyaluwa biki sibaibaiwa tomo bwaite kalona mena simiyamiya. ³¹ Kabo sikawanoi samasamalulu Yeisu koina tabu igagabae-yataluli gula kaba silae kalona mena bwaimwa Giyena koina. ³² Na putete salina mena polo baibaiwali sidumudumuli. Kabo yaluyaluwa bikine sikawanoi Yeisu koina tem silusae polone kolili. Yeisu italam, ³³ kabo yaluyaluwa bikine siyawatagili tomone koina yo silau silusae polone kolili. Kabo polo gwauli sisagena silobi mala naenaena mena sibeku na sigalomwasi kalita mena. ³⁴ Saugana polo togitekalatan sigitai sisagena silau yanuwa lalakili yo yanuwa kikiuli kolili na ginauli meuloina siwalo-masalagili tomo kolili. ³⁵ Kabo tomo meuloili silaoma na tem manli mena sigitai tawae iyawatagiliko. Saugana siyawatagilima Yeisu koina, tokabaleyane silobai yo sigitai, iya baguna yaluyaluwa biki bodaliyao silusae koina, imiyasio Yeisu kaena mena, imiyamiya mekana kwama yo kulukuluna idudulaiko kabo meuloili simatausi me ali nuwa pwanopwano. ³⁶ Siya Yeisu ana paisowa sigitaiyako kalikavao tomuliyama ali wasa siwolegili tokabaleyane gubesi Yeisu ana woiwoisina. ³⁷ Kabo tomo meuloili Gelasa koina sikawanoi Yeisu koina tem ali dedeine ilogabaen kaiwena meuloili me ali matausi lalakina. Mwa Yeisu ipileyoi wagane koina yakato ikukeyoi ilau. ³⁸ Ana sauga mwalisae tokabaleyane ilau koina ikawanoi tem mekanakava sikuke silau. Na Yeisu nige itatalam yo iba, ³⁹ “Kuvivila kulau am susuwo ali wasa kuwolegili tawae Yaubada ipaisowai kaiwem.” Na tokabaleyane ilau itakikili yanuwane tomoliyao kolili iedeededede tawae Yeisu ipaisowaiyako koina.

*Yeisu sinesineo labui iwoisili
(Madiu 9:18-26 yo Malika 5:21-43)*

⁴⁰ Yeisu me ana tobenaliyao sikuke silopanaisiyoima siulisi. Saugana Yeisu ikaisulu boda lalakina silaoma me ali yaliyaya siyogan kaiwena sisanasanai. ⁴¹ Kabo tomo yabo esana Yailo, iya tapwalolo kana tobaguna yabo, ilaoma. Sauganane Yeisu igitai, manna mena tutulina italu-sakonayan, na ikawanoi samasamalulu tem ilau ana nume mena, ⁴² kaiwena nige natuna yaboyoi, natunane bwaite kaigedamo sinena ana bolime tuwelo ikasiebwa lalakina masa kikiunamo iboita. Kabo Yeisu mekanakava silau. Yo boda lalakina simulimuliya na siyetubatubali. ⁴³ Na bodane luwali mena sine yabo me ana kasiebwa, kwasine ididididi bolime tuwelo na iyamo naga medidina. Tomo sibaibaiwa sitonan tem siwoisi na nige sowasowali. ⁴⁴ Sinene ilau Yeisu dagelana mena kana kaleko sopana ikabitonan. Mwayamwayau kwasine ana didi ilopei. ⁴⁵ Kabo Yeisu iba, “Yaiya ikabitonagau?” Meuloili siwaloba, “Nigele”. Yo Pita iba, “Taubala,

boda lalakina siyatakikilagiwo silaulau yo siyetubatubali mwa situpaiwo.”
⁴⁶ Na Yeisu iba, “Yakatai yabo ikabitonagau kaiwena yalotonan yagu kaiwe tupwana iyawatagili koliyau.” ⁴⁷ Sinene ikatai nige sowasowana ikeno-wadam kabo me ana matausi yo me ana tabubu ilaoma italumiyasio Yeisu manna mena yo iba, “Yau yakabitonagiwo kaiwena nuwanuwagu woisi yalobai. Kam kaleko sopana yakabitonan kabo mwayamwayau woisi yalobai.” Tomo meuloili sinene ana walo sibenalan. ⁴⁸ Yeisu iwalolau sinene koina iba, “Natugu, am meli iwoisiwo, kulau me am nuwa-daumwali.”

⁴⁹ Yeisu iyaelemo iedeede kabo tomo yabo Yailo ana nume mena wasa ilawanama iba, “Natum iboitako. Nige sowana toyakayakatai ana sauga kuyavenuwan.” ⁵⁰ Yeisu tomone ana walo ibenalan na iwalolau Yailo koina iba, “Tabu ukakatewakaka na kumelimo koliyau na natum inamwanamwa.” ⁵¹ Saugana silaoma siyawatagili Yailo ana nume mena Yeisu bodane ikausili tabu silulusae bwaimwanamo Pita, Yoni yo Yemesa yo gamasinene tamana yo sinana. ⁵² Bodane meuloina sivalavalam koyasili gamasinene kaiwena na iba, “Valam besi. Kaiwena gamasinene nige iboboita ikenokenomo.” ⁵³ Ali nuwatu iboitako mwa Yeisu ana walo kaiwena simalumuwan. ⁵⁴ Yeisu gamasinene nimana mena ikabilau iba, “Gamazine, kutolo.” ⁵⁵ Kabo gamasinene boita mena itoloyoi, yaluyaluwana ipileyoima, manna ilala yo ana kaba keno mena itolo yo imiyasio. Yeisu iwalo kana siwolena yo ikekan. ⁵⁶ Sinana yo tamana kateli sipitali siyaliyaya na iwalo kaiwe kolili iba, “Tabu yaiya yabo koina kwawawalo-masala yagu paisowa bwaite kaiwena.”

9

Yeisu tobenaliyao iyawasali siyawatagili (Madiu 10:5-15 yo Malika 6:7-13)

¹ Yeisu tobenaliyao yoli tuwelo iyoganlima simiyagogo, kabo kaiwe yo lolina iwolegili kolili na yaluyaluwa biki sitao-yawatagilagili yo tomo siya mekali kasiebwa sikabi-namwanamwaili. ² Kabo iyawasali siyawatagili silau Yaubada ana kaba lolina wasana siyakayakatai-yani yo tokasiebwa sikabi-namwanamwaili. ³ Sauga kikiunamo kabo silau na kali lolina iwolegili, iwalo kolili iba, “Tabu ginauli yabo kwalolokalai ami laune kaiwena, tem sige, tem kaleko kana tobwa, tem kan o tem mane. Yo tem kami kwama tabu labui. ⁴ Tem kwalusae yanuwa yabo koina yo tomo yabo iyoganmiu, kwamiyamiya ana nume mena kanasiga yanuwane kwalogabaen. ⁵ Tem yanuwa yabo tomonliyao nige siyaliyaya kaiwemi, kaemi dekadekawana wakotatai-yani, kabo sikatai yakato kali maisa kani silobai. Imwawasi kabo yanuwane kwalogabaen.” ⁶ Mwa tobenaliyaone siyawatagili silotakikili silau yanuwa yo yanuwa kolili, kabo yanuwa meuloili kolili wasana namwanamwana siyakayakatai-yani yo tokasiebwo sikabi-namwanamwaili.

Elodi nuwana ipwanopwano Yeisu kaiwena (Madiu 14:1-12 yo Malika 6:14-29)

⁷ Elodi, iya dedei Galili kana gavana, ginauli meuloili bwaite Yeisu ipaisowaili wasana ibenalan. Kabo nuwana ipwanopwano yo inuwanuwatu lalakina kaiwena tomo tupwaliyao siwaloba, “Tomone bwaite iya Yoni Toyababitaiso boita mena itoloyoima.” ⁸ Tupwaliyao siwaloba, “Bwaimwa llaitiya iyawatagilimayoi.” Yo tabe tupwaliyaoyoi siba, “Palopitao bagubagunali yabo itoloyoima boita mena.” ⁹ Na Elodi iba, “Beyabeyana yawalo Yoni galogalona sitomyako, na tomone bwaite yaiya

iya na tomo meuloili ana paisowa meuloina kaiweli siedeede?” Kabo Elodi nuwanuwana lalakina tem Yesu igitai.

Yesu ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowai tomo paibi tausan iya kanli

(Madiu 14:13-21 yo Malika 6:30-44 yo Yoni 6:1-14)

¹⁰ Kabo tobenaliyao yoli tuwelo esali ipeili apositoyao sipileyoima Yesu koina yo ali paisowa meuloina wasana siwalowen koina. Kabo siyamo ikalaili mekanakavao silau yanuwa yabo esana Betesaida. ¹¹ Na boda lalakina Yesu ana laune wasana sibenalan kabo siyamuli-kusuli. Yesu iyaliyaya kolili mwa iyoganlima, kabo iedeede kolili Yaubada ana kaba loina kaiwena yo siya sikasiebwa yo nuwanuwali namwanamwa silobai iwoisili. ¹² Kabo kikiunamo dabwelo isugu, tobenaliyao yoli tuwelo silau Yesu koina siwaloba, “Bodane kuyawasali silau kalo lalakili yo kalo kikiuli kolili dedei salili mena, kabo kali yo kaba keno siloya kaiwena dedei bwaite paepaeli bwagabwaga.” ¹³ Kabo Yesu kainali iyamaisa iba, “Komiu kan kwaolegili sikekan.” Kabo tobenaliyao siwalo-talawasi koina siba, “Bwaite tawae kolimai imiyamiyane bwaimwa beledi paibi yo iye labui. Gubesi, nuwanuwam kalau na kan kayamaisa bodane bwaite kaiweli?” ¹⁴ Na bodane bwaite kaloli mena tatao kali baibaiwa besiele paibi tausan. Yesu iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Tomo kwayakasali boda kaigeda pipti yo boda kaigeda pipti na kwawalo simiyasio.” ¹⁵ Mwa tobenaliyao siginauli besiele, kabo tomo meuloili simiyasio. ¹⁶ Yo Yesu beledi paibi yo iye labui ikalaili isakaisae bulibuli mena yo iwalo-mulolili Yaubada koina kabo itabekivikivili, iwolegili ana tobenaliyao kolili yo siya siyauyan tomo kolili. ¹⁷ Tomo meuloili sikekan diyali sisu, kabo ali kantele tobenaliyao sitanogon sitauli kodo mena kodo kana baibaiwa tuwelo.

Pita iwalo-masala Yesu iya Mesaiya

(Madiu 16:13-28 yo Malika 8:27—9:1)

¹⁸ Kaliyate yabo Yesu ibomamo ikawakawanoi na ana tobenaliyao siya siyaele mekanakavao kabo ineli kolili iba, “Boda siwaloba yakato yau yaiya?” ¹⁹ Kainana siyamaisa siwaloba, “Tupwaliyao siba kowa Yoni Toy-ababitaiso, tupwaliyao siba kowa llaitiya yo tupwaliyao siba kowa palopitao bagubagunali yabo itoloyoima boita mena.” ²⁰ Kabo Yesu iba, “Na komiu, kwawalo yakato yau yaiya?” Pita kainana iyamaisa iba, “Kowa Mesaiya iya Yaubada iwaloyameliyako.” ²¹ Kabo Yesu ana tobenaliyao iyanuwapeili iba, “Tabu tomo yabo ana wasa kwaolena.” ²² Yo iwaloyoi kolili iba, “Tomo Natuna kani kamkamna meuloina ilobai, kabo Yudiya ali toloinao yo topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakataiwo kani sisikotanan yo siunuyamate kabo kaliyate yaiyona koina kani itoloyoi.”

Yesu kana muliya ipolowesosi

²³ Kabo iwalo meuloili kolili iba, “Tem yabo nuwanuwana imuliya koliyau iboma ana namwanamwa isikotanan, kabo kaliyate kaigeda kaigeda kana kelose ikalai yo ikewai na imuliya koliyau. ²⁴ Kaiwena yaiya tem nuwanuwana iboma yawasina ileboi kani yawasina igabaen, na yaiya tem yawasina igabaen kaiwegu ee kani yawasinane ileboi. ²⁵ Tem tomo yabo yanuwa yaulina meuloina ikalai iloinayan na ibomayoi yaluyaluwana igabaen yo maisana naenaena ilobai, tawae kana namwanamwa? Nigele, awa? ²⁶ Tem tomo yabo imwalimwaline-yagau yo yagu walo imwalimwalineyan ee yau Tomo Natuna kani yamwalimwaline-yani saugana tem yapileyoima me yagu wasawasa yo mekaukava Tamagu ana wasawasa yo mekaukava

aneloseyao yakayakasisili ali wasawasa. ²⁷ Yawalo yawasosi kolimiu, tomo tupwaliyao siyaele bwaite koina Yaubada ana kaba lolina sigitai kabo muli mena kani siboita.”

Yeisu iya Yaubada ana gitesipwa tomona

(Madiu 17:1-8 yo Malika 9:2-8)

²⁸ Yeisu walone bwaite iwallowen nuwana kaliyate eit (8) imwawasi kabo tobenaliyao yoli yaiyona ikalaili Pita, Yoni yo Yemesa mekanakavao silau sikawasae koya mena sabi kawanoi. ²⁹ Iya iyaele ikawakawanoi na manna kana koleya ibui yo kana kaleko mayamayalesosina yo ipigapigabu. ³⁰ Kabo tautaubalao labui Mosese yo Ilaitiya, ³¹ sitolo-mayale Yeisu salina mena mayaleli ipigapigabu yo mekalikava Yeisu siedeede ana boita kaiwena, naga kani iboita Yelusalema koina besiele Yaubada ana nuwatu. ³² Pita mekanakavao manli ikenokeno mwa sikenomate na saugana sikenotolo kabo Yeisu ana wasawasa sigitai yo tabe tautaubalao labui sigitaili mekalikava sitotolo. ³³ Tautaubalao labuine ali sauga logabaenna Yeisu, kabo Pita iwalo koina iba, “Taubala, inamwanamwa tem kita tamiyamiya bwaite koina. Kabo gwau yaiyona takabili, yabo kowa kaiwem, yabo Mosese kaiwena yo yabo Ilaitiya kaiwena.” Iwalo besiele na nige ikakatai tawae kaiwena iwallowalone. ³⁴ Saugana Pita iyaelemo iedeede yaloyaloi ilaoma meuloili iyakaboboili kabo Pita yo kanakavao labui simatausi, kaiwena siya siyaele silusaeko yaloyaloi kalona mena. ³⁵ Kabo kaina yabo ilaoma yaloyalone koina iba, “Bwaite natugu iya yagitesipwai, kwabenali koina.” ³⁶ Saugana kainane imwawasi mwa Yeisu ibomamo sigitai. Sauganane koina tobenaliyao simwanou yo nige tomo yabo ana wasa siwowolena ginauli bwaite sigigitaine kaiwena.

Yaubada ana kaiwe koina yaluyaluwa biki kaikaiwena gamene koina Yeisu itao-yawatagilan

(Madiu 17:14-18 yo Malika 9:14-27)

³⁷ Yanuwa ilayan Yeisu me ana tobenaliyao yoli yaiyona silobima koya mena, kabo boda lalakina silaoma Yeisu mekalikava sielobelobe. ³⁸ Tomo yabo bodane luwali mena iyoga-laoma iba, “Toyakayakatai, yakawanoi koliwo, natugu tauna ukwate-kamkamna-yani kaiwena iya natugune kaigedamo. ³⁹ Sauga ibaibaiwa yaluyaluwa biki koina imiyamiya yo iwui yo ikikiwasi yo polu gamwana mena iyawayawatagili. Na yaluyaluwa bikine nige natugu ilogabaeen kanasiga yona meuloina isibayanayanae. ⁴⁰ Mwa yakawanoiko am tobenaliyao kolili yakato yaluyaluwane sitao-yawatagilan na nige sowasowali.” ⁴¹ Kabo Yeisu iwalo tobenaliyao kolili iba, “Yogu ikwatakwata-yagimiu. Kaiwena komiu te yau tamiyamiya sauga imamalawesosi yo yakalakisiye-yagimiu na nuwana nige ami meli ipapagan na yaluyaluwa bikine kwatao-yawatagilan.” Kabo Yeisu itagelakele yo iwalo tomone koina iba, “Natum ukwalaiyama koliyau.” ⁴² Na saugana gamene ilalaoma kabo yaluyaluwa bikine igabae-yatalu bwatano mena yo ikikiwasi. Yeisu iwalo yaluyaluwa bikine koina iyawatagili, kabo gamene ilogabaen yo inamwanamwa. Mwa Yeisu gamene iwolena-yapileyoi tamana koina. ⁴³ Yo tomo meuloili kateli sipitali Yaubada ana kaiwe lalakina kaiwena. Tomo siya siyaele sinuwanuwatu ginauli meuloili bwaite Yeisu ipaipaisowaili kaiweli, mwa iwalo ana tobenaliyao kolili iba, ⁴⁴ “Yagu walo bwaite kwabenalan-namwanamwai. Tomo Natuna sauga kubwakubwana koina kani sita-lamwan tomo nimali mena.” ⁴⁵ Na tobenaliyao nige nuwali imamayale Yeisu ana walone kaiwena. Matausi kaiwena nige sowasowali sineli koina ana walo kana dudulai kaiwena.

Yaiya esana yanuwa yaulina mena ipeiyatalu naga Yaubada kani ipeiseyan (Madiu 18:1-5 yo Malika 9:33-40)

⁴⁶ Tobenaliyao ali boda kalona mena siegamwagamwa-pakiki-yagili tem yaiya kaloli mena esana ilalaki. ⁴⁷ Yeisu ali nuwatu ikataiyako kabo melumelu kikiuna yabo iyoganama yo iyatolo salina mena. ⁴⁸ Kabo iwalo kolili iba, “Yaiya tem esagu mena melumelu kikiuna yabo isagui bwaimwana iya isaguiyau, na yaiya tem isaguiyau ee iya kagu toyawasa tabe isagui. Yaiya tem luwamiu mena esana kwapeiyatalu ee iya esana ilalakisosi.” ⁴⁹ Kabo Yoni iwalo Yeisu koina iba, “Taubala, tomo yabo kagitai esam mena yaluyaluwa biki itao-yawatagilagili kabo kawalo-kausi tabu ipapaisowai yoi, kaiwena iya nige ala boda yabo.” ⁵⁰ Yeisu iwalo, “Tabu kwawawalo-kausi kaiwena yaiya tem nige ikakalomagigi-lagimiu bwaimwa iya kamikava.”

Sameliya yanuwana yabo tomoliyao Yeisu sisikotanan

⁵¹ Yeisu ana boita kana sauga ikelakubwamako mwa kani yanuwa yaulina ilogabaen na ipileyoi bulibuli mena kabo ana nuwatu iyakaiwe yakato ilau Yelusalema. ⁵² Tomo tupwaliyao iyawasa-bagunayagili silau dedei Sameliya yanuwana yabo koina na kaba miya sikatububunan Yeisu mekanakawo kaiweli. ⁵³ Na yanuwane tomonliyao nige Yeisu koina siyayaliyaya tem ilusae ali yanuwa mena, kaiwena sikatai yakato ilalau Yelusalema kaiwena na siya Sameliya Nume Tabu Yelusalema koina sisikotanan. ⁵⁴ Saugana tobenali Yemesa yo Yoni wasane bwaite sibenalan simunamunai mwa sineli Yeisu koina siwaloba, “Taubala, nuwanuwam kalau kawalo mayau ilobima bulibuli mena yo igabuli siwedoli?” ⁵⁵ Mwa itagelakeite manna ilau kolili kabo iyokoiyagili, ⁵⁶ mwa Yeisu me ana tobenaliyao silau yanuwa uloina koina.

Yeisu kana muliya kaiwena sowasowana tatalam yawasosi (Madiu 8:19-22)

⁵⁷ Yeisu me ana tobenaliyao silalau kamwasa mena, kabo tomo yabo iwalo koina iba, “Toisabo yanuwa koina kulalau, kani yamuliya koliwo.” ⁵⁸ Yeisu tomone kainana iyamaisa iwalo, “Bwauwa ule mekali gula simiyamiya yo man sievaeva me kali noi simiyamiya, na yau Tomo Natuna nige yau kaba miya ipapagan na koina yakeno.” ⁵⁹ Tabe iwalo tomo yaboyoi koina iba, “Kumuliya koliyau.” Na tomone Yeisu kainana iyamaisa iwalo, “Guyau, kutalamwagau na kusanasanaiyau tamaga iboita yalau yapei, kabo yamuliya koliwo.” ⁶⁰ Kabo Yeisu iwalo koina iba, “Toboita ali toboita sipei, na kowa kulaoma kulau Yaubada ana kaba loina wasana kuluwewasayani.” ⁶¹ Yo tomo yaboyoi iwalo yeisu koina iba, “Taubala, nuwanuwagu yamuliya koliwo na baguna kutalamwagau na yalau yakawa-kaiyoni totoguwao kolili.” ⁶² Na Yeisu iwalo koina iwalo, “Tem yaiya tomo nuwanuwana ipaisowa na sauga meuloina igitegite-pileyoi iya nige sowasowana Yaubada ana kaba loina kaiwena ipaisowa.”

10

Yeisu tomo kali baibaiwa sebenti tu iyawasali siyawatagili (Madiu 11:20-24)

¹ Kabo muli mena Yeisu boda uloili igitesipwaili tomuliyayao kaloli mena yo iyawasali kali baibaiwa sebenti tu sibaguna silau yanuwa yo kalo meuloi iya kani ilau kolili. Ali lau koina yoli labui labui iyawasali. ² Kali loina iwogeligi iwalo, “Tano ilalaki kannu simatuwa, na topaisowa nige

sibabaibaiwa. Na sowasowana wakawanoi Guyau koina, iya tano tanuwagana, na tem topaisowao tupwaliyaoyoi iyawasali silaowa sisaguimiu ana tano kana wakeli. ³ Na kani yayawasamiu kwalalau besiele sipi silalau bwauwa sokasokali luwali mena. ⁴ Tabu ami mane wakakalaili o tem ami gogo kana tobwa, o tem kaemiu kana suma kwalolokalaili. Tabu kwalolo-totolo kamwasa mena na tomo mekamikavao kwaeedeede. ⁵ Saugana tem kwamwalisae nume yabo koina baguna kwawalo kolili kwaba, ‘Nuwadaumwali Yaubada iyeyawa numene kana tomiya kolimiu.’ ⁶ Tem tomo me ali nuwadaumwali simiyamiya, ami walo-mulolo nuwadaumwali kani imiyamiya kolili. Tem nigele, ami walo-mulolone kani ipileyoowa kolimiu. ⁷ Kwamiyamiya numene koina, kabo kan yo waila siya siyeliwa wakekan yo kwanuma kaiwena ilonamwayan bwaite topaisowa maisana. Tabu kwatatakikili nume yo nume kolili. ⁸ Tem kwalusae yanuwa yabo koina na tomo siyoganmiu yo siyaliyaya kaiwemiu kanne sikakatububunanne kaiwemiu wakekan. ⁹ Tokasiebwaone yanuwane koina wakabi-namwanamwaili yo ali wasa kwaolegili kwawaloba, ‘Yaubada ana kaba loina ilaomako salimiu mena.’ ¹⁰ Na tem kwalusae yanuwa yabo koina na tomo nige siyayaliyaya kaiwemi, kwalau ali kamwasa mena kwawaloba, ¹¹ ‘Ami yanuwa kauna yo dekadekawana kaekaemai mena ipatu kakotatai-yani kolimiu na wakatai kani maisana naenaena kwalobai. Tabe kwanuwatu-kalatan yakato Yaubada ana kaba loina ilaomako salimiu mena.’ ¹² Na yawalo kolimiu, yanuwane siya sisikotanagimiu yatala kana sauga koina kali maisa kani ilalakisosi sikalai kabo Sodoma.

¹³ Oo tomo Yudiya kwamiyamiya yanuwa Kolasin yo Betesaida katekamkamnamiu, bwaliga kani kwasilae. Tauna kona ginauli kaba nuwapwanopwano yapaisowailiko luwamiu mena, na nige kwanunuwabui. Ginauli kaba nuwapwanopwanone nige yapapaisowaili Taiya yo Saidoni manli mena. Na tem yapaisowaili Taiya yo Saidoni manli mena kani mwayamwayau kwauya kwamana sikwamai yo kau koina simiyasio yo sinuwabui. ¹⁴ Na siya Taiya yo Saidoni, Yaubada kani isikotanagili kaiwena siya toyauyaule yawasosi. Na yawalo kolimiu, yatala kana kaliyate koina, komiu Kolasin yo Betesaida, maisamiu ipolowesosi kabo muli mena Taiya yo Saidoni kali maisa. ¹⁵ Gubesi komiu Kapeneomi? Nuwana ami nuwatu yakato Yaubada esamiu ikeleisinan bulibuli mena? Nigele. Kani ipeiyatalumiu kwalobi molosi toboitao ali yanuwa gunna mena.” ¹⁶ Kabo Yeisu iwaloyoi yoli sebenti tune kolili iba, “Yaiya tem ami walo ibenalan yagu walo ibenalan. Yaiya tem isikotanagimiu, isikotanagau. Na yaiya isikotanagau bwaite iya kagu toyawasa isikotanan.” Yeisu ana walo bwaite sibenalan kabo meuloili silau yo sipaisowai besiele tawae Yeisu iwalowen kolili.

*Tomo sebenti tune sipileyoima Yeisu koina
(Madiu 11:25-27 yo 13:16-17)*

¹⁷ Yoli sebenti tune sipileyoima me ali yaliyaya yo siwaloba, “Guyau, tomo meuloili ama walo sibenalan. Yo tabe besiele yaluyaluwa biki saugana esam mena kawalo kolili ama walo sibenalan simwasali siyawatagili.” ¹⁸ Yeisu iyaliyaya ali paisowa kaiwena kabo kainali iyamaisa iba, “Yamanman-kulakula na Seitani yagitai ana kaiwe ibelu yo bulibuli mena ibekuma besiele pigabu. ¹⁹ Ami kaiwe yaeyawa na sowasowana wesu yo gasakilikili pwatali mena kwalau kwautu-yamateli yo kami tokalomagigili Seitani ana kaiwe wakaiwe-gabaen, nige sowasowana kwasilae. ²⁰ Na tabu yakato yaluyaluwa biki ami walone sibebenalanne kaiwena kwayaliyaya. Na iyamo kwayaliyaya kaiwena esamiu Yaubada ilele-lobiyenako ana buki

koina bulibuli mena.” ²¹ Sauganane koina Yaluyaluwa Tabuna yaliyaya koina Yeisu iloyakalapowon kabo iwaloba, “Tamagu, bulibuli yo yanuwa yaulina ali Guyau, yatobalanagiwo kaiwena am kaba loina kana katai kuwadam tosonoga yo tokatai kolili yo kuyamayaleyako siya besiele gagagili kolili. Tamagu, yakawa-toki koliwo kaiwena am nuwatu kupaisowai besiele.”

²² “Katai meuloina Tamagu iyeyamako na yayamayale tomo kolili. Nige yabo ikakataiyau iyamo Tamagu yo nige yabo Tamagu ikakatai yaumo Natuna yo siya yagitesipwaili Tamagu yayamayale kolili.”

²³ Yeisu itagelakeile manna ilau ana tobenaliyao yoli tuwelo sibomamo kolili iwalolau iba, “Walo yawasosi Yaubada iwalo-muloloimiu kaiwena tawae komiu wagitai tomo tupwaliyao nige sigigitai. ²⁴ Na yawalo kolimiu, palopitao yo kin bagubagunali sibaibaiwa nuwanuwali lalakina tawae komiu wagitai siya tabe sigitai, na nige sigigitai, yo nuwanuwali lalakina tawae komiu kwabenalan siya tabe sibenalan, na nige sibebenalan.”*

Walo kobwaibwaili tomo Sameliya kaiwena

²⁵ Sauga yabo koina loina kana toyakayakatai yabo itolo na Yeisu itonan ineliyan iwaloba, “Toyakayakatai, tawae yapaisowai na yawasi miyamiya yaina yalobai?” ²⁶ Yeisu kainana iyamaisa iba, “Buki Tabu ana walo gubesi am yasiyasilina? Kana dudulai gubesi am kalakalaina?” ²⁷ Mwa tomone iwaloba, “Yeoba am Yaubada kumulolo koina katem meuloina koina, yaluyaluwam meuloina koina, am kaiwe meuloina koina yo am nuwatu meuloina koina. Yo kamkava kumulolo koina besiele kuboma kumulolo koliwo.” ²⁸ Yeisu iwalolau koina iwaloba, “Am walo idudulai. Kupaisowai besiele na yawasi miyamiya yaina ukwalai.” ²⁹ Na loina kana toyakayakataine nuwanuwana iboma ipeiseyan yakato iya todudulai. Kabo iwalo Yeisu koina iwaloba, “Yaiya kaukava na yamulolo koina?” ³⁰ Ana walo Yeisu iyamaisa iwaloba, “Tomo yabo ilaomaya Yelusalema ilalau yanuwa Yeliko kaiwena kabo tokewali sikeno-wadam kamwasa mena, sikabikalatan kana kwama silolo yo ana gogo meuloina sikewalili na siunu-gwalagwalai kikiunamo iboita kabo silogabaen. ³¹ Na sauganane koina topwaoli yabo ilalau kamwasane kaigedana koina. Saugana tomone igitai ikenokeno kabo ilogege ilau papali yabo mena. ³² Besiele tabe tapwalolo kana topaisowa yabo susu Libai tomona, iyawatagilima dedeinane koina yo tomone igitai kabo ilogegeyoi ilau kamwasa papali yabo mena. ³³ Na Sameliya tomona yabo imwalisae ana donki pwatana mena ilaulau yo iyawatagili dedeinane koina tomone igitai ikenokeno, kabo katena ikamkamna-yani. ³⁴ Kabo ikaisulu ilau olibe kannu mekanakava oine ikalaili kana gai kolili ipeili yo kaleko mena ipanli. Ipeiseyan ana donki pwatana mena yo ilawan yanuwa mena, kabo ilawan nume taumana yabo koina yo igitekalatan. ³⁵ Yanuwa ilayanyoi, kabo siliba labui iwolena nume taumana tanuwagana koina yo iwalolau koina iwaloba, ‘Tomone bwaite ugitekalatan na saugana tem yapileyoima tawae kusagui koina kani yayamaisa-yapileyoi koliwo.’” ³⁶ Kabo Yeisu ana edeedede iyemwawasi yo inelilau loina kana toyakayakatai koina iwaloba, “Gubesi am nuwatu? Tomone yoli yayionane luwali mena yaiya tosilaene kanakava?” ³⁷ Loina kana toyakayakataine neline iyamaisa iwaloba, “Iya ikatekamkamna-yani mwa isagui.” Kabo Yeisu iwalolau koina iwaloba, “Tabe kowa kulau kupaisowai besiele.”

Yeisu iyaele Mata yo Meli ali nume mena

* **10:24:** Yeisu iwalowalo ibomayoi kaiwena yo ana yakayakatai kaiweli.

³⁸ Yeisu me ana tobenaliyao ali laune koina siyawatagili yanuwa yabo koina. Na yanuwane koina sine yabo esana Mata imiyamiya. Yo iya Yeisu iyoga-luseyan ana nume mena. ³⁹ Na Mata kanakava imiyamiya esana Meli iya ilau imiyasio Yeisu salina mena na ana eedeede ibenabenalan. ⁴⁰ Na Mata inuwanuwatu lalakina kan kana paisowa yo paisowa tupwaliyao kaiweli kabo ilau Yeisu koina yo iwaloba, “Guyau, gubesi am nuwatu paisowa meuloina yabomamo yaginaginauli na kaukava Meli ilogabaegau iyaele mekamkava am eedeede ibenabenalan na nige isasaguiyau? Kuwalo na ilaoma isaguiyau.” ⁴¹ Guyau Mata kainana iyamaisa iba, “Mata, Mata, kunuwanuwatusosi ginauli meuloili kaiweli, ⁴² na ginauli kaigedamo kana nuwatu ilalaki. Bwaite Meli igitesipwai inamwanamwasosi, kabo tabu yaiya yabo ikakausi.”

11

Yeisu ana yakayakatai kawanoi kaiwena

(Madiu 6:9-13 yo 7:7-11)

¹ Sauga yabo Yeisu iyaele ikawakawanoi yanuwa yabo koina. Saugana ana kawanoi iyemwawasi, kabo ana tobenali yabo iwalo koina iba, “Guyau, kuyakataimai na tem kakawanoi besiele Yoni ana tobenaliyao iyakataili.” ² Kabo Yeisu iwalo kolili iwaloba, “Saugana wakawanoi kwawalo bwaite besiele. Tamamai, esam siyakasisiyan, mumugam ilobima. ³ Kaliyate kaigeda kaigeda kamai kuyelima kolimai. ⁴ Ama naenaena kunuwatu-pwaikili, kaiwena kamakavao meuloili ali naenaena kolimai kanuwanuwatu-pwaikili. Tabu kulalawagimai woya koina.”

Takawanoi samasamalulu

⁵ Kabo Yeisu iwaloyoi kolili iwaloba, “Kaba gite yabo bwaite. Tem yabo kolimiu boniyai luwaluwalina ilau ana eliyam ana nume mena yo iba, ‘Kaukava, beledi yaiyona kuyelima. ⁶ kaiwena kagu taumana yabo ilaoma kamwasa mamalawena koina iyaele yagu nume mena, na nige kan yabo imiyamiya kolyau na yaolena koina.’ ⁷ Tem ana eliyam kainana iyamaisa iwaloba, ‘Tabu kuyayanoiyou, gamwa yakausiyako yo menatuguwao kakenokeno nige sowasowana yatolo yo ginauli yabo yaeyawa.’ ⁸ Na iyamo tomone ana kipisi-samasamalulu kaiwena kani ana eliyamne itolo na tawae nuwanuwana iwolena. ⁹ Na yawalo kolimiu, wakawanoi kabo Yaubada iyeyawa, yo kwaloya kabo kwalobai, yo wakipisi kabo gamwa isoke kolimiu. ¹⁰ Kaiwena tem yaiya ikawanoi kani ikalai, yaiya iloyai kani ilobai yo yaiya ikipisi kani gamwa isoke koina. ¹¹⁻¹³ Kabo takatai tem takawanoi Yaubada koina yakato Yaluyaluwa Tabuna iyeyama kolila kani iginauli besiele, kaiwena iya katena sokesokena yawasosi. Iya ana mulolo kita natunao kolila ilalakisosi kabo tama yanuwa yaulina ali mulolo natuliyao kolili. Komiu tamaliyao, tem natumiyao sikawanoi iye kaiwena, gubesi, kani weso kwaolena? Nigele. O tem sikawanoi pou kaiwena, kani gasakilikili kwaolena? Nigele. Bwaine besiele, tem takawanoi Tamala koina Yaluyaluwa Tabuna kaiwena kani iyeyama kolila.”

Yeisu iya nige Seitani ana boda yabo kaiwena ikalekaleya Seitani ana boda koina

(Madiu 12:22-30 yo Malika 3:20-27)

¹⁴ Yaluyaluwa biki yabo imiyamiya tomo yabo koina yo nige sowasowana iedeede. Yeisu ilau tomone koina yo yaluyaluwa bikine itaoyawatagilan. Kabo tomone iyatubu iedeede kabo sauganane koina boda kateli sipitali. ¹⁵ Na Palisi tupwaliyao siwaloba, “Yeisu iya imiyamiya Seitani

ana boda kalona mena mwa kaiwena sowasowana yaluyaluwa biki itao-yawatagilagili.” ¹⁶ Boda tupwaliyaoyoi nuwanuwali Yesu sitonan kabo siwalo koina siwaloba, “Kilakilala yabo uginauli na kakatai walo yawasosi am kaiwe ilaoma Yaubada koina.”

¹⁷ Yesu bodane ali nuwati ikataiyako kabo iwalolau kolili iwaloba, “Tem boda kaigeda na siyakasa boda labui sipaisowai kolili na sibomayoi siekalekaleya-yagili kabo bodane kani mwayamwayau itatagwaligwali imwawasi. Tabe besiele tem susu yabo iyakasa kani mwayamwayau itatagwaligwali imwawasi. ¹⁸ Ee besiele tabe Seitani ana boda. Tem sibomayoi siekalekaleya-yagili kabo bodane kani mwayamwayau itatagwaligwali imwawasi. Na iyamo nigele, Seitani ana boda ikaiwe, kaiwena siyesagusagu-wagili, na nige siekalekaleya-yagili. Na komiu kwawawalo yakato yau Seitani ana boda yabo mwa kaiwena yaluyaluwa biki yatao-yawatagilagili. Bwaine mwakota kaiwena tem yau yamiyamiya Seitani ana boda kalona mena kani nige yaluyaluwa biki yabo yatatao-yawatagilan. ¹⁹ Komiu Palisiyao ami tobenaliyao yaluyaluwa biki sitao-yawatagilagili. Na yau tem Seitani ana kaiwe koina yaluyaluwa biki yatao-yawatagilagili kabo yaiya ana kaiwe koina komiu ami tobenaliyao yaluyaluwa biki sitao-yawatagilagili? Kaiwena ama paisowa kaigedana. Na ami tobenaliyao ami yakewa mwakomwakotana kani siwalo-masalan kolimiu kaiwena siya sikataiyako yakato Yaubadamo ana kaiwe koina sowasowana yaluyaluwa biki tatao-yawatagilagili. ²⁰ Na tem Yaubada ana kaiwe koina yaluyaluwa biki yatao-yawatagilagili walo yawasosi Yaubada ana kaba lolina ilaomako kolimiu. ²¹⁻²² Tem tokaiwe yabo ana nume igitekalatan yo ana kaleya kelepana yo ana ebeu inonowaili, me ana nuwadaumwali kaiwena ana meli ipei ana kaleya kelepana yo ana ebeu kolili. Na saugana tem yabo iya ana kaiwe ilalakisosi ilaoma mekanakava sikaleya yo iunui kani ana kaleya kelepana yo ana ebeu ikele-gabaegili koina. Imwawasi kani ana gogo wasawasa iyauyan. Bwaine besiele yaginauli saugana tomone nige kainana yawoisi, yakaleya Seitani koina, yaunui, ana kaleya kelepana yo ana ebeu yakele-gabaegili yo tomone yawasina yaolena-yavivila. ²³ Yaiya nige imiyamiya koliyau iya kagu tokalomagigili. Yo tem yaiya yabo nige mekaukava kapapaisowa-gogo iya yagu paisowane kana tosiyayanae.”

Yaluyaluwa biki ana pileyoima tomone kalona mena

(Madiu 12:43-45)

²⁴ Yesu iwaloyoi iba, “Saugana yaluyaluwa biki iyawatagilimo tomo yabo koina, yaluyaluwane dedei leleyana ule bwagabwaga mena itakitakikili ana kaba kaiyawasi iloyaloyai, na nige yabo ilolobai. Mwa iba, ‘Naga kani yapileyoi tomone yalologabaenne koina.’ ²⁵ Saugana ipileyoi igitai tomone katena besiele nume yabo sikuyayako yo sikatububu-nonowaiyako. ²⁶ Kabo ilau yo ana tali yaluyaluwa biki kolili kali baibaiwa seben tabe ikalaili siya mumugali naenaesosili, kabo mekanakavao silusae yo simiyamiya tomone katena koina. Tomone ana miyamiya bagubagunana inae na bwaite muli mena inaesosii.” ²⁷ Saugana Yesu iyaele iedeededede kabo sine yabo iyogalaoma bodane luwali mena iba, “Sinene ikabiwo yo susuna koina kususu tatobalani.” ²⁸ Yesu kainana iyamaisa iwaloba, “Siya analiyao Yaubada ana walo sibenalan yo siobigai sinamwanamwasosi kabo muli mena sinene iya ikabiyau kana toballi.”

Tomo nuwanuwali Yesu kilakilala yabo iginauli sigitai

(Madiu 12:38-42)

²⁹ Tomo bodali ilalaki ilaulau kabo Yeisu iwalolau kolili iwaloba, “Yaso bwaite komiu toyauyaule, nuwanuwamiu kaba gite yabo yaginauli kaiwemi na kani nige kaba gite yabo yaeyawa, bwaimwanamo iyawatagiliko palopita Yona koina. ³⁰ Yona iyamala kaba gite tomo Ninibe kaiweli, na besiele tabe yau Tomo Natuna yaemala kaba gite yaso bwaite saugane kaiwemi. ³¹ Kaliyate yatala koina Seba ali tolaina lalakina sine yabo (kuin) kani itolo yo ikawa-naenae-yagimiu kaiwena sauga beyabeyana koina ilaoma dedei kelamamalawe koina yavana ana dedei mena nuwanuwana Kin Solomoni ana yakayakatai sonosonogana ibenalan. Na yawalo kolimiu, yabo iyaele bwaite, iya Kin Solomoni esana ilalaki-gabaen. Na ana yakayakatai nige kwabebenalan yo nige kwanunuwabui. ³² Tabe kaliyate yatala koina tomo Ninibe kani sitolo sikawa-naenae-yagimiu, kaiwena sauga beyabeyana koina Yona ana guguye sibenalan kabo numugali naena koina sinuwabui. Na yawalo kolimiu, yabo iyaele bwaite, iya Yona esana ilalaki-gabaen. Na ana guguye nige kwabebenalan yo nige kwanunuwabui.”

Kaba gite mayale kaiwena

(Madiu 5:15 yo 6:22-23)

³³ Nige sowasowana tomo yabo mayale igabu kabo iwadam o gulewa ikalai yo mayalene ikopwaiki. Na kani ipei ana kaba miya mena na mesabana siya tolusae numene koina mayalena sigitai. ³⁴ Manim iya besiele yom kana mayale. Tem manim sinamwanamwa, kani yom meuloina imayale. Na tem manim sinae, kani yom meuloina iboniboniyai. ³⁵ Ugitekalatagiwo tabu mayalene katem mena iboboniboniyai. ³⁶ Kabo tem yom meuloina imayale yo nige dedei yabo iboboniboniyai kani meuloina imayale yawasosi besiele odam mayalena imamayale koliwo.

Palisiyao yo loina kana toyakayakataiwo ali mwakota kaiwena maisana silobai

(Madiu 23:1-36 yo Malika 12:38-40)

³⁷ Saugana Yeisu ana walo iyemwawasi Palisi yabo ikawanoiyana tem ilau ana nume mena yo mekanakava sikekan. Kabo Yeisu ilau ana nume mena ilusae yo imiyasio kaba kekan mena. ³⁸ Na Palisine igitai Yeisu nige nimana idedeuli kekan kana loina kaiwena kabo katena ipitali.* ³⁹ Kabo Yeisu iwalo koina iwaloba, “Komiu boda Palisi besiele komwa yo gaeba bikibikili, kaiwena dagelamiumo kwadeudeulili, na kalomiu ipowon yawasosi kewali yo mumuga naenaeli kolili. ⁴⁰ Toyauyaule komiu. Iya Yaubada kaigedana dagela yo kalo iboma labuine iyamayaleli. ⁴¹ Na temga gogo wasawasane kalomiu mena siya kwamankikiwasi-yagili sauga meuloina kwasoiyagili to-bubutumao kolili kani yomiu meuloina sikapwa. ⁴² Oo katekamkamnamiu Palisi, bwaliga kwasilae. Kaiwena loina lalakili kwanuwa-mwatainagili na loinamo kikiuli kwanuwanuwatu-kalatagili. Loina lalakili siya Yaubada ana mulolo yo yatala dudulaina. Loina kikiuli siya loina kaigalu yo pam yo venavena kaiweli. Komiu ami sauga wagabagabaen kaigalu yo pam yo venavena kali yakasa koina, kikiuna kwaolena Yaubada koina na meuloina wakalai kaiwemi. Na ilonamwayagimiu bwaite ginauli lalakiline waginauli-baguna-yagili kabo muli mena ginauli kikiuli. ⁴³ Oo katekamkamnamiu Palisi, bwaliga kwasilae. Kaiwena nume tapwalolo koina nuwanuwamiu kwamiyasio baguna tomo manli mena. Tabe tem tomo silobaimiu kaba maketi koina nuwanuwamiu sigitaimiu na me ali

* 11:38: Yudiya ali loina bwaite besiele. Baguna nimali sideulili kabo sikekan.

yakasisi sikawatoki kolimiu. ⁴⁴ Oo katekamkamnamiu, bwaliga kwasilae. Kaiwena komiu katemiu luwana mena ginauli naenaeli sipowon besiele salai siya nige kilakilala yabo yo tomo nige sikakatai yakato kalona mena bowa ikalapowon, kabo silolokeikeile pwatali mena siutumonamona.”

⁴⁵ Loina kana toyakayakatai yabo Yesu ana walo ibenalan, kabo iwalo-lau koina iwaloba, “Toyakayakatai, saugana am walo kuwalowen palisi kaiweli ee kai tabe ukawa-naenaeyagimai.” ⁴⁶ Yesu kainana iyamaisa iwaloba, “Oo katekamkamnamiu loina kana toyakayakataiwo, komiu tabe bwaliga kwasilae. Kaiwena loina polopoloweli kwapeili tomo pwatali mena kabo kali kayakayale ipolowesosi kolili na komiu nige ginauli yabo kwapa-paisowai na yakato kwasaguili. ⁴⁷ Oo katekamkamnamiu, bwaliga kwasi-lae. Kaiwena palopitao salaili mena kali nuwatu-kalatan kwapaisowaili na siya palopitaone tubumiyao siunuyamateli. ⁴⁸ Kabo kwawalo-masalagimiu tubumiyao ali paisowa wakawa-namwanamwa-yani, kaiwena siya palopi-tao siunuyamateli yo komiu salaili mena kilakilala kwapaisowaili. ⁴⁹ Bwaite kaiwena Yaubada ana sonoga mena iwaloba, ‘Palopitao yo apositoloyao kani yayawasali silau kolili, mwa tupwaliyao kani siunuyamateli yo siya tupwaliyao siyakamkamnali.’ ⁵⁰ Mwa koina komiu yaso bwaite kani maisa naenaena meuloina kwalobai palopitaone ali boita kaiweli yanuwa yaulina ana kaba tubu mena yo kanasiga kabona. ⁵¹ Iyatubuya Eibeli koina kanasiga Sekalaiya. Sekalaiya siunui kaba pwaoli yo Nume Tabu kana dedei yakayakasisina luwaluwaili mena. Na yawalo kolimiu, todudulai ali boita meuloina maisana komiu yaso bwaite kani kwalobai. ⁵² Oo katekamkam-namiu komiu loina kana toyakayakataiwo, bwaliga kwasilae. Kaiwena Yaubada ana katai kana ki iyaele wakele-gabaenako. Nige Yaubada wasana kwayayakatai-yadudulai tomo kolili. Mwa kaiwena kani nige kwaboma kwalulusae. Tabe siya nuwanuwali silusae ali kamwasa wakaukasi.”

⁵³ Yesu numene ilogabaenako. Kabo sauganane koina Palisi mekalikavao loina kana toyakayakataiwo me ali munamunai kabo siyatubu Yesu sikawa-naenaeyani mwa siloina yakato kani neli sibaibaiwa sineliyagili koina na tem sigamwapakiki mekalikava. ⁵⁴ Kaiwena siya nuwanuwali tem Yesu ana edeedede koina lopwano yabo silobai na mesabana koina sikabikalatan.

12

¹ Sauganane tomo bodali kali baibaiwa tausan yo tausan silogogoma yo sietubatubali-yagili, kabo Yesu iedeedede baguna ana tobenaliyao kolili iwaloba, “Wagite-kalatagimiu Palisi ali yisti kaiwena, mumugali mwakomwakotana bwaite kabona yawalowenako kolimiu kisi mumugaline ipanaisiwa kolimiu. ² Tawae ginauli wadawadamli waginaulili kani simayale tomo sigitaili sikataili. ³ Kabo tawae kwawalowalowen boniboniyai mena kani tomo sibenalan imayale, yo tawae kwabalabala-mumuwan kamikavao tenali mena biliutusi kalona mena kani siyoga kaikaiwe ganamuli mena na tomo meulolli sibenalan.”

*Tabu kwamatausi tem tomo nuwanuwali siunuyamatemiu
(Madiu 10:26-33 yo 12:32 yo 10:19-20)*

⁴ “Yagu eliyamwao, tabu tomo kwamamatausagili siya tem nuwanuwali siunuyamatemiu kaiwena siya sowaswana kwapimiumo siunuyamate, na nige sowasowali ginauli yaboyoi signauli boita mulina mena. ⁵ Ami wasa yaeyawa, Yaubadamo iya kwamatausan, iya ana kaiwe imiyamiya sowa-sowana yomiu iunuyamateli yo muli mena tabe sowaswana ikele-luse-yagimiu mayau wedowedolina koina. Besiele yawalo kolimiu, iya bwaite kwamatausan. ⁶ Bwagana kitekitele valigigi sigimwala-yagili maisana

toeya labuimo, na Yaubada nige kitekitelene yabo igigite-gabaen. ⁷ Besiele tabe komiu itomiu wiyaliyao kali baibaiwa iyasiliyako. Kabo tabu kwamamatausi kaiwena komiu maisamiu ilalakisosi kabo kitekitele meuloili maisali. ⁸ Na yawalo kolimiu, tem yaiya tomo manli mena iwalo-masala yakato iya yagu tomo, iya esana kani yau Tomo Natuna yawalo-masalan Yaubada ana aneloseyao manli mena. ⁹ Na tem yaiya tomo manli mena siuvalayagau, yau tabe kani yauvalayan Yaubada ana aneloseyao manli mena. ¹⁰ Yaiya tem Tomo Natuna ikawa-naenaeyan, sowasowana inuwabui na nuwatu-pwaiiki ilobai Yaubada koina sauga yatala koina, na yaiya iwalo kawasewa Yaluyaluwa Tabuna koina, Yaubada tomone ana pwanoli kani nige inunuwatu-pwaiiki. ¹¹ Saugana tem sikalaimiu silawagimiu Yudiya ali nume tapwalolo mena yatala kaiwena, o tem sipeimiu yanuwa kana toloinao manli mena tabu kwanuwanuwatu tawae kani kwawalowen na koina livasi kwalobai. ¹² Kaiwena sauganane koina Yaluyaluwa Tabuna iyakenayagimiu tawae kani kwawalowen.”

Tabu tanuwanuwatusosi yanuwa yaulina kana wasawasa kaiweli

¹³ Tomo yabo boda luwali mena iwalo Yesu koina iwaloba, “Toyakayakatai, kuwalo kaukava koina tamamai ana wasawasa bwaite iboita-gabaegili iyakasa tupwana iyeyama koliyau.” ¹⁴ Yesu kainana iyamaisa iwaloba, “Eliyam, yaiya ipeiyou na yaemala ami toloina na mesabana tamamiu ana wasawasa yayakasa yomiu labui kaiwemiu?” ¹⁵ Kabo Yesu iwalo bodane kolili iwaloba, “Wagite-kalatagimiu, tabu kwamamankikiwasi ginauli uloi yo uloi kaiweli, kaiwena bwagana tem ami wasawasa ibaibaiwa, nige sowasowamiu yawasimiu kwalobai wasawasane kolili.” ¹⁶ Kabo walo kobwaibwaili mena iedeede kolili iwaloba, “Towasawasa yabo ana witi kana tomo kanna ilalakisosi. ¹⁷ Kabo inuwanuwatu yo iba, ‘Nige yagu kaba lapi ipapagan na yagu tano kanna yatano-gogon na yapeiseyan. Kani gubesi yagu paipaisowaina? ¹⁸ Kani yaginaili bwaite besiele. Yagu lakawa kani yasokeli na lalakili yakabili kabo bwaine koina yagu witi kanna mekanakawa yagu wasawasa tupwaliyao tabe yakatububunagili na yapeiseyagili. ¹⁹ Imwawasi kabo yabomayoi kani yawalo koliyau yaba, Oo yagu gogo wasawasa sibaibaiwasosi mwa yapeiseyagiliko sowasowana bolime sibaibaiwa sisaguiyau. Kabo yakaiyawasi, yakekan, yanuma yo yayaliyaya kanasiga yaboita.’ ²⁰ Na Yaubada iwalo koina iba, ‘Yauyale kowa. Bwaite boniyaine koina yawasim yakelegabaen na kuboita. Ginauline meuloina bwaite kupepeiliwa kaiwem siya kani tomo uloili sikalaili.’” ²¹ Ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo Yesu iwaloba, “Na besiele tabe tomo meuloili kolili, siya ali wasawasa sikele-gogonagili sibomayoi kaiweli kani sibubutuma Yaubada manna mena.”

²² Kabo Yesu iwalo ana tobenaliyao kolili iwaloba, “Yawalo kolimiu, tabu kwanuwanuwatusosi yawasimiu kaiwena yo kwawaloba, ‘Tawae kan kakan o tem tawae kani kalilikwane?’ ²³ Yawasi kana nuwatu ilalakisosi kabo kan kana nuwatu. Yola kana nuwatu ilalakisosi kabo kaleko kana nuwatu. ²⁴ Kwanuwatui man aoao kaiweli, siya nige sikumakuma yo nige sikekelikeli. Yo bwagana nige ali lakawa ipapagan na iyamo Yaubada iya iyakayakanli. Komiu ginaili lalakisosina Yaubada manna mena kabo man. ²⁵ Gubesi, yaiya luwamiu mena sowasowana yawasina kana sauga ikabi-yamamalawe tem sauga meuloina inuwanuwatusosi me ana kate wakaka? Nigele, awa? ²⁶ Walo yawasosi katewakaka ginaili bwaite kikiuna kaiwena nige ana sagu kolila. Kabo tawae kaiwena ginaili kikiuli tupwaliyao tabe kaiweli kwanuwanuwatusosi? ²⁷ Kwanuwatui mula lalali kaiweli. Siya nige sipaipaisowa yo siya nige ali kaleko sikokonakona. Na yau yawalo

kolimiu, walo yawasosi Kin Solomon ana kaleko wasawasa inamwanamwasosi. Na iyamo mula lalaline kali koleya sinamwanamwasosi kabo muli mena Kin Solomon ana kaleko wasawasa kana koleya. ²⁸ Kabo takatai Yaubada kawasi kali kwama iwolegili kawasine kabona tagitaili silala na bwaliga siboiita yo sigabuli mayau mena. Komiu kawasi kwanamwanamwagabaegili mwa walo yawasosi kami kwamaone kani iyeliwa. Na komiu ami meli nige ilalalaki bwaite yagu walone kwanuwatu-kalatan. ²⁹ Tabu me ami katewakaka na kwanuwuwatu tawae kani wakakan yo tawae kani kwanunuma. ³⁰ Yanuwa yaulina tomonliyao siya nige tomeli sauga meuloina ginauliline besiele siloyaloyaili. Na Tamamiu iya ikataiyako komiu ami nuwatu ginauline kaiwena. ³¹ Na Yaubada ana kaba lolina kwaloyabagunayan kabo muli mena ginauline kaiweli kwanuwuwatune kani iyeliwayoi kolimiu. ³² Komiu yagu boda kikiuna, tabu kwamamatausi, kaiwena Tamamiu nuwanuwana lalakina tem ana kaba lolina iyeyawa kolimiu. ³³ Ami gogo wasawasa wagimwala-yagili na manenane kwaolena tobubutumao kolili. Bwaite kamwasane koina bulibuli kana wasawasa wakalai, iya bwaite Yaubada ana tobwane nige sowasowana sauga yabo inae yo nige sowasowana sauga yabo imwawasi (gaibuna). Dedeinane koina nige tokewali silaulau yo nige sowasowana wesoweso sisibayanaeli. ³⁴ Toisabo dedei koina ami wasawasa imiyamiya kani yaluyaluwamiu imiyamiya tabe koina.”

*Takatububu Yeisu ana laoma kaiwena
(Madiu 24:45-51)*

³⁵ Yeisu iwaloyoi iba, “Wakatububu-nagimiu paisowa kaiwena, kami kaleko kwalikwali, kami beleti kwapanli yo tabe ami odam siwedowedoli. ³⁶ Kwayamala besiele topaisowa sisanasana ali taubala ipileyoima kasole kekanna yabo koina. Kabo sauganane iyawatagilima ikipisi gamwa mena mwayamwayau sisoke kaiwena. ³⁷⁻³⁸ Inamwanamwa topaisowaone kaiweli tem saugana ali taubala ipileyoima na ilobaili siyaele sisilasilawa bwagana boniyai luwaluwalina o tem yanuwa layalayanna koina iyawatagilima. Yawalo yawasosi kolimiu, ali taubala paisowa kalekona kani ilikwa yo kana beleti ipan-kalatan, kabo iwalo simiyasio ali kaba miyasio kolili yo kali ikalailima iwolegili yo sikekan. ³⁹ Kwanuwatu-kalatan bwaite. Tem nume tanuwagana ikataiyako toisabo sauga tokewali ilalaoma kani ikatububu na isanasanai tabu tokewaline ana nume isosoke yo ilulusae. ⁴⁰ Na komiu wakatububunagimiu. Saugana Tomo Natuna iyawatagilima kani iyakateyapitalimiu kaiwena ana sauga laoma nige wakakatai.”

⁴¹ Pita ineli Yeisu koina iwaloba, “Guyau, kaba gite bwaite kuwalowenne kai kaiwemai o tomo meuloili kaiweli?” ⁴² Guyau kainana iyamaisa iba, “Yau yaedeede iya yaiya topaisowa sanasanapuna yo kalakalakisiyena kaiwena. Iya ana taubala paisowa iwolena ana nume igite-kalatan yo ana susuyao iyananli kekan kana sauga yawasosi koina. ⁴³ Tem ana taubala ipileyoima yo igitai paisowane iginaginauli, kani ikawa-namwanamwayani. ⁴⁴ Yawalo yawasosi kolimiu, ana taubala kani igitesipwai yoi yo ipei ana gogo meuloina igitekalatagili. ⁴⁵ Na tem topaisowane ana nuwatu yakato ana taubala kani nige imwamwaya-mwayauma kabo iyatubu ana tali topaisowao tatao yo sinesineo iunu-gwalagwalaili, yo ikekan, inuma yo tabe inuma kabakabaleya, ⁴⁶ na saugana ana taubala ipileyoima kani katena ipitali kaiwena ana pileyoima kana kaliyate yo kana sauga nige ikakatai. Kabo taubalane topaisowane kani iunu-gwalagwalai yo igabaen toyauyaule ali dedei koina bwaimwa Giyena. ⁴⁷ Tem topaisowa yabo ikataiyako tawae ana taubala nuwanuwana iginauli kaiwena, na tem nige

ikakatububu tawae ana taubala ana nuwatu kani ana pileyoima koina unu lalakina ilobai. ⁴⁸ Na tem topaisowa yabo ana taubala ana nuwatu nige ikakatai yo ipaisowa-yanae sowasowana sisapi na kana sapi nige ilalalaki. Tabe besiele tem topaisowane kana yauyauya lalakina ilonamwayan ana taubala kaiwena ipaisowa lalakina na tem kana yauyauya lalakisosina ilonamwayan ipaisowa lalakisosina.”

Yeisu kaiwena miya yakasa yo kalomagigli kani siyawatagili
(Madiu 10:34-36)

⁴⁹ Kabo Yeisu iwaloyoi iwaloba, “Yau yalaoma na mayau kalapulupululuna yakalayama yanuwa yaulina mena. Ilonamwayan tem baguna mayaune iyatubu iwedowedoli kabo yalaoma. ⁵⁰ Babbitaiso yabo polopolowena iyaele manigu mena kani yababbitaiso koina na iyamo yaluyaluwagu ipolowesosi kanasiga babbitaisone yaemwawasi. ⁵¹ Tabu kwanuwuwatu yakato yalaoma yanuwa yaulina mena daumwali yakalayama. Nigele, na yalaoma kolimiu kani miya-yakasa iyawatagili. ⁵² Bwaite koina yo sauga ilalaoma susu kani miya yakasa silobai yoli yaiyona siya yagu boda na siya yoli labui kagu tokalomagigliwo o nuwana tabui dedei yabo. ⁵³ Tama yo natuna tauna koina kani yakasa iyawatagili kolili, yo tabe sina yo natuna sinena koina kani yakasa iyawatagili yo tabe lawana keduluma yo lawana sine koina kani yakasa iyawatagili kolili.”

Yeisu iyokoiyagili kilakilala kali nuwamayale kaiwena
(Madiu 16:2-3 yo 5:25-26)

⁵⁴ Yeisu itagelakeile yo iwalolau boda kolili iba, “Saugana tem yaloyaloi dubadubana yabo wagitai ikin-saema bwauli mena, kwawaloba, ‘Kani galewa italu,’ kabo muli mena iyawatagili besiele. ⁵⁵ Tem yaumai yavana ilotalu kwawaloba, ‘Kani yanuwa iwedowedoli,’ kabo muli mena iyawatagili besiele. ⁵⁶ Komiu tomwakomwakota. Yanuwa yaulina kali kilakilala wakilalali, na Yaubada ana kilakilalao nige nuwamiyao simamayale-yagili sauga bwaine waluwalunane kaiwena.”

Wakatububu yatala kaiwena

⁵⁷ “Tawae kaiwena nige sowasowana kuboma ugitesipwa tawae inamwananwa yo idudulai? ⁵⁸ Tem tomo yabo iyakewaiwo yo nuwanuwana iyatalayagiwo, kutonan kaiwe na tem kamwasa mena kuyadudulai bagunayan na mesabana tabu ilalawagiwo kaba yatala koina kisi bwaine koina sipeiwo toyatala koina kabo toyatala ipeiwo pilisiman nimali mena na sipeiluseyagiwo deli mena. ⁵⁹ Yawalo yawasosi kolio, tem sipeiluseyagiwo deli mena, nige sowana kuyawatagili kanasiga kam yagayaga meuloina kuyamaisaoli.”

13

Tem nige tanunuwabui ala pwanoli kolili kani taboita yawasosi

¹ Sauganane koina tomo tupwaliyao silaoma yo Yeisu ana wasa siwolena yakato Pailato Galili tomoliyao tupwaliyao iunuyamateli saugana sipwaopwaoli Yelusalema Nume Tabu mena. ² Yeisu kainali iyamaisa iba, “Naga kwanuwatu bodane bwaite Pailato iunuyamateli siya ali pwanoli ilalakisosina Yaubada manna mena kabo tomo Galili meuloli ali pwanoli? Gubesi, bwaite kaiwena mwa sikamkamna? ³ Nigele. Na yawalo kolimiu tem nige ami pwanoli kolili kwanunuwabui komiu tabe meuloiwo kani kwaboita. ⁴ Beyabeyana nume malamalawesosina Sailoma koina iguli mwa italu tomo kali baibaiwa eitini (18) pwatali mena yo siboita. Gubesi, siya tomone

bwaite ali pwanoli ilalakisosi Yaubada manna mena kabo tomo Yelusalema meuloili ali pwanoli? ⁵ Nigele. Na yawalo kolimiu, tem nige ami pwanoli kolili kwanunuwabui komiu tabe meuloimiu kani kwaboita.”

⁶ Kabo Yeisu walo kobwaibwaili mena iwalolau kolili iba, “Mayau yabo besiele damaya tomo yabo ikumai ana tano mena, ikin kabo ilau kanna iloyaloyai, na nige yabo ilolobai. ⁷ Kabo iwalo tano kana togitekalatan koina iba, ‘Ugitai, bolime yaiyona koina yalaoma mayaune kanna yaloyaloyai, na nige yabo yalolobai. Ukogabaen kaiwena bwatano kanna iyaveyavenuwun bwagabwagai.’ ⁸ Togitekalatan kainana iyamaisa iba, ‘Taubala, imiyamiya bolime kaigedayoi naga kabo bwatanone yaina mena yakeli-takikilan yo bwatanone kanna mekanakava yaebweli. ⁹ Tem bolime ilalaoma na iuwe, ee inamwanamwasosi. Na tem nigele kani kabo tako-gabaen.’”

Yeisu sine dagelana youyouna iwoisi Sabati mena

¹⁰ Yudiya ali Sabati yabo koina Yeisu ilau nume tapwalolo mena yo iyakayakatai tomo kolili. ¹¹ Na sine yabo iyaele imiyamiya nume tapwalolo mena yaluyaluwa biki yabo ilusae koina yo ikasiebwa bolime kana baibaiwa eitini (18). Sinene dagelana iyou yo ilolopwalopwalou yo nige sowasowana dagelana iyadudulai. ¹² Saugana Yeisu sinene igitai iyoga isaema koina kabo iwalo sinene koina iba, “Sine, livasi kulobaiyako kam kasiebwa koina.” ¹³ Nimana ipeili sinene koina kabo sauganane koina sinene itolo-dudulai yo Yaubada itobalan. ¹⁴ Kabo nume tapwalolo kana tobaguna imunamunai, kaiwena Yeisu tokasiebwane iwoisi kaliyate sabati koina. Kabo tobagunane iwalo tomo kolili iwaloba, “Kaliyate sikisi sowasowana tapaisowa. Kabo kaliyateliyaone kolili kwalaoma woiwoisi kaiwena na kaliyate sabati koina nigele.”

¹⁵ Yeisu tomone kainana iyamaisa iba, “Tomwakomwakota komiu, meuloimiu kaliyate Sabati koina kwapaisowa saugana ami yakayakan kwaliwasili ali nume mena kwaniuli-yawatagilagili na kwayakanli yo kwayanumali. Besiele wa? ¹⁶ Na sinene iya Abelamo tubuna yabo, yo Seitani ipan bolime eitini. Na sowasowana kana panne talivasi Sabati koina. Kaiwena tomo ginauli lalakina Yaubada manna mena kabo yakayakan.” ¹⁷ Saugana Yeisu iwalo bwaite besiele kabo kana tokalomagigiliwo simwalimwaline. Na tomo meuloili ginauli namwanamwali meuloina Yeisu iginaulili kaiwena siyaliyaya.

Yaubada ana kaba lolina kana koleya kaba nuwapwanopwano (Madiu 13:31-32 yo Malika 4:30-32)

¹⁸ Kabo Yeisu iwaloyoi iwaloba, “Toisabo kaba gite koina na Yaubada ana kaba lolina kana koleya yawalo-lawan koina? ¹⁹ Bwaite besiele mayaune esana ketabu patuna, tomo yabo ikalai yo ikumai bwatano mena. Patune kikitoinane ikin yo iyamala mayau lalakina yabo, kabo man meuloili silaoma na ali noi siginaulili lagalagana kolili. Bwaite kaba nuwapwanopwano kolila.” ²⁰ Kabo Yeisu iwaloyoi iba, “Kaba gite labuina bwaite koina na Yaubada ana kaba lolina kana koleya kani yawalo-lawan koina. ²¹ Bwaite besiele, sine yabo yisti kikiuna ikalai yo isuwai pwalawa baiki yaiyona kalona mena, kabo mekanakava iyebweli kanasiga yistine pwalawa meuloina ilusae kalona mena kabo pwalawa isese. Bwaite kaba nuwapwanopwano kolila.”

Gamwa kipakipana kana lusae kaiwena (Madiu 7:13-14,21-23)

²² Yeisu ilalau Yelusalema kaiwena na ana laune koina yanuwa lalakili yo yanuwa kikiuli kolili iyakayakatai tomo kolili. ²³ Tomo yabo luwali mena ineli koina iba, "Guyau, nuwana tomo nige sibabaibaiwa kani lebo silobai?" ²⁴ Kabo Yeisu iwalo boda kolili iba, "Wakaiwe kwalusae kaba lusae kipakipana koina. Yawalo kolimiu, tomo sibaibaiwa sitonan nuwanuwali silusae na nige sowasowali. ²⁵ Saugana tem nume tanuwagana ana gamwa ikausi, komiu Yudiya kani kwatotolo gana muli mena yo wakipikipisi kwawaloba, 'Guyau, gamwa kusoke kaiwemai,' na kabo kani kainamiu iyamaisa iwalo, 'Sauga imwawasiko, nige yakakataimiu yo tabe toweya kwalaomaya.' ²⁶ Kabo kani kwawalo koina kwaba, 'Na iyamo tauna kona mekamakava kowa takekan yo tanuma. Yo kutolo ama kamwasa kolili, mwa kuyakayakataimai.' ²⁷ Na kainamiu kani iyamaisa iba, 'Nige yakakataimiu yo tabe toweya kwalaomaya. Meuloimiu kwalowasi, komiu tonaenaena.' ²⁸ Komiu Yudiya kani kwavalavalam yo mwakamiu siyekalasi saugana ami tali Yudiya bwaimwa Abelamo, Aisake, Yakobo yo palopitao wagitaili simiyamiya Yaubada ana kaba loina mena. Na komiu kani sikeleyawatagilagimiu kwamiyamiya gana muli mena. ²⁹ Tomo uloili kani silaomaya dabwelo ana kaba sae yo ana kaba sugu, dedei pwata yo dedei pae, kabo simiyasio Yaubada ana kaba loina koina na sikekan.* ³⁰ Kabo tomo siya esaliyao kikiuli kani simiya-baguna yo siya esaliyao lalakili kani simiyamuliya."

*Yeisu nuwana inae Yelusalema kana tomiya kaiweli
(Madiu 23:37-39)*

³¹ Sauganane koina boda Palisi tupwali silau Yeisu koina siwalolau siba, "Yanuwane bwaite kulogabaen na kulau dedei uloina koina kaiwena kin Elodi nuwanuwana iunuiwo."† ³² Yeisu kainali iyamaisa iba, "Kwalau kwawalo bwaine bwauwane sokasokanane koina kwawaloba, 'Kabona yo bwaliga yaluyaluwa biki kani yatao-yawatagilagili yo tokasiebwaone yawoisili, na kaliyate yayonane koina kani yagu paisowa yaemwawasili.'" ³³ Yo Yeisu iwalooyoi iba, "Na besiele bwaite kabo kaliyatene kabona yo bwaliga yo bolawa yalalauyoi mwa kaiwena nige sowasowana palopita yabo iboita dedei uloina koina bwaimwanamo Yelusalema. ³⁴ Oo Yelusalema kana tomiya, komiu tubumiyao baguna palopitao siunuili yo siya Yaubada iyawasali tubumiyao kolili silovekuili. Sauga meuloina nuwanuwagu ami tomo yakele-gogonagilima besiele kamkam sinena natunao ikele-gogonagili pepena yaulina mena, na nige nuwanuwamiu besiele. ³⁵ Na kabo ami nume tabu kani imiya-bwagabwaga. Na yawalo kolimiu, nige tabe kani wagigitaiyau yoi kanasiga yapileyoimayoi, kabo sauganane koina kani kwatobalanagau kwawaloba, 'Yaubada iwalo-muloloi iya ilaoma Guyau esana mena.'"

14

Sabati kana loina kaiwena

¹ Yudiya ali Sabati yabo koina, Yeisu ilau Palisi ali boda kali tobaguna yabo ana nume mena ikekan. Na siya tupwaliyao kekanne koina simanmankulakulai nuwanuwali tem ginauli yabo sigitelobai na tem siyakewai. ² Na tomo yabo iyaele imiyamiya Yeisu manna mena yona silolo. ³ Kabo

* **13:29:** Iwalowalo siya nige Yudiya kaiweli. † **13:31:** Elodi bwaite esana Elodi Antipas. Na iya nige Elodine nuwanuwana Yeisu iunuyamate Yeisu mekikiuna mena.

Yeisu ineli Palisiyao yo lolina kana toyakayakataiwo kolili iwaloba, “Ilon-amwayan tem tokasiebwa tawoisi kaliyate Sabati mena o tem nigele?”⁴ Na simwanoumo nige kainana siyayamaisa. Kabo Yeisu ikabi-lau tomone koina yo iwoisi inamwanamwa yo iyawasa ilau.⁵ Mwa kabo iwalolau kolili iba, “Tem yabo kolimiwu natum tauna o tem am bulumakau ibeku waila keli kalona mena kaliyate Sabati koina, kani mwayamwayau kulau kutabeisin, besiele wa?”⁶ Na simwanoumo.

Tem tomo yabo iboma ipeiseyan, Yaubada kani ipei-yatalu

⁷ Yeisu igitai tomo siya kekan kaiwena siyoganlima numene koina sibomamo tomo lalakili ali kaba miya sigitesipwaili yo simiyasio kolili. Saugana mumugali igitelobai kabo walo bwaite iwalowen kolili iwaloba,⁸ “Tem tomo yabo ikawanoi kulau kasole soina koina tabu kumimiyasio tomo lalakili ali kaba miyane koina, kisi kaba miyane sigitesipwaiyako tomo uloina kaiwena, bwaite iya esana esam ilalaki-gabaen.⁹ Kabo soi tanuwagana iya yomiu labui iyoganmiu kani ilaowa yo iwalo koliwo, ‘Bwaite kaba miyane kutolo-gabaen na tomone bwaite imiyasio koina,’ mwa kowa kani kumwalimwaline yo kulau kumiyasio mulisosi mena.¹⁰ Na tem siyoganiwo kekan koina kulusae kulau kumiyasio mulisosi mena kabo sauganane tem soi tanuwagana ilaowa, kani iba, ‘Yagu eliyam, kutolo kulau kaba miya namwanamwana koina kumiyasio.’ Kabo tomo meuloili siya mekamkavao wakekan kani sigitaiwo kowa esam ipagan.¹¹ Kaiwena tem tomo yabo iboma ipeiseyan Yaubada kani ipei-yatalu, yo tem yabo iboma ipeiyatalu, Yaubada kani ipeiseyan.”¹² Kabo Yeisu iwalo nume tanuwagana koina iba, “Saugana kala pwasinasina kanna o tem lolau kanna kupaisowai, am eliyamwao tem kamkavao o tem totoumwao, tem towasawasao siya am yanuwa mena, tabu kuyoyoganli. Kaiwena tem uginauli besiele, ee siya kani siyamaisayoi koliwo. Mwa bwaite kani maisam ukwalaiyako.¹³ Sauganane tem soi uginauli kabo tobubutuma siya nima youyouli yo tolosigesige yo tomangibugibu kuyoganli.¹⁴ Kani mumugamne koina Yaubada ana walo-mulolo kulobai. Siya nige sowasowali siyamaisa-yapileyo koliwo na sauga ana kaba mwawasi koina tem todudulai sitoloyoima boita mena Yaubada kani maisam iyeyawa.”

Analizao siya simiyasio soi kanna sikekan Yaubada ana kaba lolina koina? (Madiu 22:1-10)

¹⁵ Siya Palisiyao tokekanne simiyasio kekanne koina, kalikava yabo Yeisu ana walone ibenalan, kabo iwalo-gagasa koina iba, “Siya simiyasio soi kanna sikekan Yaubada ana kaba lolina koina siya kani siyaliyaya lalagina.”¹⁶ Kabo Yeisu walo kobwaibwaili yabo iwalowen kolili iba, “Tomo yabo kekan lalakina iginauli kabo tomo sibaibaiwa iyoganli kekanne kaiwena.¹⁷ Kaliyatenane koina kekanne iginauli kabo ana topaisowa iyawasa ilau iwalo siya beyabeyana kekanne kaiwena ikawanoi-yagili iwalo kolili iba, ‘Kwalaoma ginauli meuloina sikatububunanako.’¹⁸ Kabo kaigeda kaigeda siwalo-panaisi. Tomo bagubagunana iwalo topaisowane koina iba, ‘Bwatano yabo yayamaisayako naga yalau yagitai mwa yawalo koliwo kani nige yalalaowa.’¹⁹ Yo yaboyoi tabe iwaloba, ‘Bulumakau sanaulu yayamaisaliko, na yalalau yapaisowa-tonagili.* Mwa yawalo koliwo kani nige yalalaowa.’²⁰ Yaboyoi tabe iba, ‘Bwaite waluwaluna kabo yakasole mwa kani nige yalalaowa.’²¹ Kabo topaisowane ipileyo ilau tomone ali sikote wasana iwalowen ana taubala koina. Taubalane imunamunai

* 14:19: Tem wanuwana ipaisowa-tonagili kani ipeili kaba giyali valigigi kolili na igitai tem sipaisowa dudulai.

lalakina kabo iwalo ana topaisowa koina iba, 'Mwayamwayau kupileyoi kulau yanuwane kana kamwasa lalakili yo kikiuli kolili na tobubutumao yo siya nimali siyou, tomangibugibu yo siya kaeli sinae kuyoganlima silaoma yagu nume mena.' ²² Kabo topaisowa iginauli besiele ana taubala ana walo. Imwawasi kabo ipileyoima yo iwalo koina iba, 'Taubala, am walo yagin-auliyako besiele kuwawalowenwa, na nume kalona ilalaki iyaele imiyamiya nige naga ikakalapowon.' ²³ Mwa taubala iwalo yoi ana topaisowane koina iba, 'Kupileyoi kulau kuyawatagili ganamuli molosi mena kamwasa lalakili yo kikiuli kolili, na tomo kuwalo samasamaluluili silaoma na mesabana yagu nume siloyakalapowon. ²⁴ Na yawalo kolimiu, siya tomone yayoga-bagunayagili kani nige yagu soi kanna yabo sikakan-tonan.' "

Tem nuwanuwam Yeisu kumuliya baguna kunuwanuwatu gubesi sowa-sowana kupaisowai o nigele

(Madiu 10:37-38 yo 5:13 yo Malika 9:50)

²⁵ Tomo boda lalakina mekalikava Yeisu silotoyawa silaulau, kabo itagelakeile kali koleya mena iwalo kolili iba, ²⁶ "Tem tomo yabo nuwanuwana imuliya kolyau baguna tamana, sinana, wainena, natunao, kanakavao, dunao kali nuwanuwatu isikotanagili yo tabe ibomayoi mumugana isikotanagili kabo sowasowana iyamala kagu tomuliya. ²⁷ Yaiya tem nige kana kelose ikekewai yo imumuliya kolyau ee iya nige sowasowana iyamala kagu tomuliya. ²⁸ Tem yabo kolimiu nuwanuwana nume lalakina ikabi baguna imiyasio na inuwanuwatu kabikabine maisana kana lalaki isa, kabo ikatai tem ana mane besiele sowasowana numene ikabiwoli o tem nigele. ²⁹ Na tem tuki iyatololi yo nige sowasowana numene ikabi woli ee kani tomo meuloili sigitai sitalatalawasiyan. ³⁰ Kani siwaloba, 'Tomone bwaite numene iyatubu ikabi, na nige sowasowana iyemwawasi.' ³¹ Tem kin yabo ana tokaleyayao kali baibaiwa ten tausan yo nuwanuwana siyawatagili silau mekalikava kin yabo tabe ana tokaleyayao kali baibaiwa tuwenti tausan na sikaleyaya kani baguna imiyasio na inuwanuwatu gubesi sowasowana situbali-yavivilali siya silalaoma kaleyane kaiwena o tem nigele. ³² Tem nige sowasowana kana kaleyane mekalikavao sikaleyaya kani ana tosagenawasao iyawasali silau kana kaleyane koina yo sikawanoi saugana naga silalaoma salili mena siwaloba, 'Tawae kani kaeyawa na tabu kaleya iyawatagili?' ³³ Besiele tabe bwaite, tem yabo kolimiu nige ana wasawasa meuloili isisikotanana, ee iya nige sowasowana iyamala kagu tomuliya. ³⁴ Ilonamwayagila tem kita besiele kalita me ana kaiwe. Kalita ginauli namwanamwana na tem ana kaiwe yo kamnana imwawasi, nige sowasowana taula-kalikalitayoi. ³⁵ Nige ana paisowa ipapagan. Nige ilolonamwayan na bwatano ikabi-namwanamwai,† mwa sowasowana tagabaen mowoi. Tem metenamiu, walo bwaite kwabenalan na kwanuwatu-kalatan."

15

Palisiyao ali walo lolokwalaleleli kaiweli Yeisu walo kobwaibwaili yayiyona iedeede-yagili

(Madiu 18:12-14)

¹ Tonaenaeli sibaibaiwa silaoma Yeisu koina simiya-takikilan nuwanuwali ana edeedede sibenalan. Yo tonaenaeli bodane kaloli mena takesi kana totano tupwaliyao simiyamiya. ² Na saugana Palisi

† **14:35:** Yakato kalita bwatano mekanakava siebweli na kan ikin namwanamwa. (Kaina Dimdim siba fertilizer)

mekalikavao lolina kana toyakayakataiwo sigitai tonaenaeli sibaibaiwa silalaoma Yeisu koina kabo sibalabalamumu yo sietaelapili siba, “Tomone bwaite tonaenaeli iyoganli, yo mekanakavao sikekan. Tawae kaiwena ana sauga iyavenuwan lolokwalaleleli kolili?” ³ Kabo Yeisu kainali iyamaisa yo walo kobwaibwaili yaiyona iedeede-yagili.

Sipi lolokwalalelena

⁴ Yeisu ana walo kobwaibwaili bagubagunana iwalowen Palisiyao kolili iba, “Tem yabo kolimiu ana sipi kali baibaiwa wan andeledi na kaigeda ikwalalele kani tawae iginauli? Sowaswana naenti naen (99) ilogabaegili sikekakekan mala bakubakuna mena na iya ilau sipine ikwakwalalelene iloyai kanasiga ilobai. ⁵ Sauganane ilobai, me ana yaliyaya ikalai isapwali yo ipeiseyan leyaleyana mena, ⁶ kabo ikewai yo ipileyo yanuwa mena yo ana eliyamwao yo yanuwa tomonliyao iyoga-gogonagilima yo iwalo kolili iba, ‘Kaukavao, tayaliyaya kaiwena yagu sipi yabo ikwalalele na yalobaiyako.’ ⁷ Na yawalo kolimiu, tem tolokwalalele yabo ana naenaena koina inuwabui tomiya bulibuli ali yaliyaya ilalakisosi kabo muli mena ali yaliyaya tonamwanamwa naenti naen kaiweli, kaiwena siya nige silokwalalele.”

Siliba kwalakwalalelena

⁸ Yeisu ana walo kobwaibwaili labuina iwalowen Palisiyao kolili iba, “Saugana tem sine yabo ana mane siliba kali baibaiwa sanaulu, yo kaigeda ikwalalele tawae kani iginauli? Odam igabu na ana nume kalona ikuya yo iloya-namwanamwai kanasiga ilobai. ⁹ Sauganane ilobai kabo ana eliyamwao yo ana yanuwa tomonliyao iyoga-gogonagilima yo iwalo kolili iwalo, ‘Kaukavao, tayaliyaya kaiwena yagu siliba kwalakwalalelena yalobaiyako.’ ¹⁰ Yawalo kolimiu, tem tonaenaena yabo ana naenaena koina inuwabui Yaubada ana anloseyao ali yaliyaya ilalakisosi besiele bwaite.”

Natu lolokwalalelena

¹¹ Yeisu ana walo kobwaibwaili yaiyonana iwalowen Palisiyao kolili iba, “Taubala yabo natunao tatao labui. ¹² Tomulimuliye iwalo tamana koina iba, ‘Tamagu, am wasawasa kuyakasa na yau gogo saugamo bwaite kuyeyama.’ Kabo tamali ana wasawasa iyakasali yoli labuine kaiweli. ¹³ Nige sauga imamamalawe, kabo tomulimuliye ana wasawasa meuloina ikelegogon ikalaili yo ilau dedei kelamamalawe koina. Kabo ginauli bwagabwaga kolili ana wasawasa iyavenuwagili. ¹⁴ Ana wasawasa meuloina iyemwawasili, kabo gulyam lalakina iyawatagili dedeinane koina yo nige ginauli yabo imiyamiya koina. ¹⁵ Kabo gamene paisowa iloyai. Na yanuwa yabo kana taubala ilobai yo taubalane iyawasa ilau ana polo ali dedei mena igitekalatagili. ¹⁶ Kabo gamene gulyam lalakina ilobai. Nuwanuwana lalakina tem polo kali bembem kwapina tupwana koina ikekan na tem diyana isese. Na nigele, nige tomo yabo kan iwowolena ikakan. ¹⁷ Kabo nuwana imayale iba, ‘Kategu tamagu, ana topaisowa meuloili siya siyaele kan namwanamwali sikekakekan na kan tupwa ilalaki imiyamiya, na yau kabona gulyam kaiwena kani yaboita. ¹⁸ Saugamo kani yatolo yapileyo tamagu koina yo kani yawaloba, Tamagu, yalopwanoko Yaubada koina yo kowa koliwo. ¹⁹ Nige yagu namwanamwa yabo imiyamiya na ukwawa-natu-wagau, kupeiyau yau besiele am topaisowa yabo.’ ²⁰ Kabo itolo yo ilau tamana koina. Gamene iyaele ilalaoma kelamamalawe mena mwa tamana manna ilau igitai yo katena ikamkamna kabo isagena ilau, natuna isapwali yo inisoi. ²¹ Gamene iwalo tamana koina iba, ‘Tamagu, yalopwanoko Yaubada koina yo kowa koliwo, nige yagu

namwanamwa yabo imiyamiya na ukwawa-natu-wagau.’ ²² Kabo tamana iwalo ana topaisowao kolili iba, ‘Mwayamwayau kwama namwanamwasosina malamalawena wakalai kwalawanama yo kwayalikwa. Yo nimana mena pasa kwapeili yo kaena kana suma kwapeili. ²³ Na kwalau bulumakau natuna sinisinibuna wakalaiyama kwaunuyamate kabo takekan toyawa yo tayaliyaya. ²⁴ Kaiwena natugu bwaite iboita na sauga bwaite yawasina ilobaiyoi, ilokwalalele na talobaiyoi.’ Kabo kan lalakina signauli yo siyaliyaya.”

Yeisu ana guguye Palisiyao kolili tonaenaeli siya sinuwabui kaiweli

²⁵ Yeisu ana walo kobwaibwaili yayionana ietulan iba, “Sauganane tobagubaguna ipileyoima iyawatagilima nume salina mena ibenalan dagugu yo talawauwau lalakina nume mena. ²⁶ Kabo topaisowa yabo iyoganama yo koina ineli iba, ‘Tawae sipaipaisowaine?’ ²⁷ Kainana iyamaisa iba, ‘Kamkava ipileyoima mwa tamamiu kan lalakina iginauli kaiwena kamkava lolokwalalelena ilobaiyako me ana namwanamwa.’ ²⁸ Saugana tobagubagunane walone bwaite ibenalan kabo imunamunai yo isikote nige nuwanuwana ilusae numene kalona mena. Mwa tamana iyawatagili koina ikawanoi samasamalulu yakato ilau ilusae. ²⁹ Na tamana kainana iyamaisa iwalo, ‘Ugitai, bolime ibaibaiwasosi yapaisowa kaiwem yau besiele topaisowa panpanna, yo nige sauga yabo am loinane yalilikwaili. Na nige sauga yabo gouti natuna kuyeyeyama yo meyagu elieliyamwao kayaliyaya. ³⁰ Na natum bwaite iya am wasawasa meuloina iyavenuwan sinesineo ganaganawalili kolili na saugana ipileyoima kuwalo bulumakau natuna sinisinibuna siunuyamate iya kaiwena.’ ³¹ Tamana iwalo koina iwalo, ‘Natugu, sauga meuloina kowa te yau tamiyamiya mwa ginauli meuloina koliyau kowa am gogo. ³² Na sauga bwaite kamkava inuwabuiko mwa ilonamwayagila takekan yo tayaliyaya. Kaiwena kamkava bwaite iboita na meyawasina, ilokwalalele na talobaiyoi.’ ”

16

Tanuwanuwatu namwanamwana na takatububu ala sauga yatala kaiwena

(Madiu 11:12-13 yo 5:31-32 yo Malika 10:11-12)

¹ Yeisu nuwanuwana ana tomuliyayao ikabiyakaiweli yanuwa yaulina kana wasawasa siyapaisowa na mesabana tem wasawasane imwawasi Yaubada iyoganli silusae simiyamiya ana nume miyamiya yaina koina. Mwa walo kobwaibwaili bwaite iwalowen kolili iba, “Taubala yabo iya towasawasa na togitekalatan ipei ana wasawasane igitegite-kalatan. Kabo sauga yabo tomo tupwaliyao silau taubalane koina ana wasa siwolena siwaloba, ‘Togitekalatanne am wasawasa isibasiba-yanae.’ ² Kabo taubalane togitekalatanne iyoganama yo iba, ‘Wasam siwalowen yabenalan gubesi? Yagu wasawasa isa kuyapaisowailiko yo isa simiyamiya kuleleli pepa mena yo kuyeyama koliyau, kaiwena kani nige kuyayamala togitekalatan yoi kaiwegu, kani ukwaisulu paisowane koina.’

³ Mwa togitekalatanne iboma inuwanuwatu yo iba, ‘Tawae kani iyawatagili koliyau? Toweya kani yamiyaya? Kaiwena kikiunamo yagu taubala yagu kaba paisowane koina kani ikele-gabaegau. Genuwagu yaemala tokawakawanai kisi yamwalimwaline yo nige yagu kaiwe na paisowa polopolowena yapaisowai besiele siya tokelikeli bwatano. ⁴ O, kabo nuwagu imayale, yakatai tawae kani yaginauli. Kani toloyagane kali yagayaga

yatom-yataluli na tem saugana yagu kaba paisowane yalogabaen siya toloyagane kani siyoganiyau yalusae yamiyamiya ali nume mena.’ ⁵ Kabo siya analiyao kali yagayaga simiyamiya ana taubalane koina kaigeda kaigeda iyoganlima koina. Ineli bagubagunana koina iba, ‘Kam yaga kana lalaki isa yagu taubala koina?’ ⁶ Kainana iyamaisa iwaloba, ‘Oo yagane olo olibe kali baibaiwa dalam andeledi.’ Kabo togitekalatan iwalo koina iba, ‘Ee kam yagayaga kana lalaki pepana bwaite, ukwalai kumiyasio mwayamwayau na andeledi kusoke-gabaen na kulele-lobiyen pipti.’ ⁷ Kabo togitekalatan ineliyoi labuina koina iba, ‘Kowa kam yagayaga kana lalaki isa?’ Kainana iyamaisa iba, ‘Yagayagane kana lalaki witi kanna baikina andeledi.’ Mwa togitekalatan iwalo koina iwaloba, ‘Ee kam yagayaga kana lalaki pepana bwaite ukwalai na andeledi kusoke-gabaen na kulele-lobiyen eiti.’ Kabo toloyagaone iwalo silau. ⁸ Kabo ana taubalane togitekalatanne ana paisowa wasana ibenalan yo iwalo koina iba, ‘Bwagana ukewali kolyau na iyamo yawasosimo kusonoga kaiwena toloyagaone kani siyoganiwo ali nume mena saugana tem yasikotanagiwo am paisowane koina.’” Yesu ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo iba, “Bwaite kobwaibwailine iyakenayagila yakato yanuwa yaulina tomoliyao ali bisinisi paisowana koina sisonogasosi kabo muli mena tomeliwo ali sonoga. ⁹ Na yau yawalo kolimiu, yanuwa yaulina kana wasawasa kwasoiyagili tomo tobubutumao kolili na siyaliyaya kolimiu yo siyamala ami elieliyamwao mesabana tem wasawasane imwawasi Yaubada iyoganmiu kwalusae kwamiyamiya ana nume miyamiya yaina koina.

¹⁰ Yaiya tem ginauli kikiuna koina iobiga tabe ginauli lalakili kolili iobiga. Na tem ginauli kikiuna koina imwakota tabe ginauli lalakina koina imwakota. ¹¹ Besiele komiu, tem nige yanuwa yaulina kana wasawasa kwayayapaisowa namwanamwai kani Yaubada nige sowasowana wasawasa yawasosi iyeliwa wagigite-kalatagili. ¹² Yo tem kamikavao ali wasawasa nige kwayayapaisowa namwanamwai kani nige tabe Yaubada ami wasawasa iyeyeliwa. ¹³ Nige sowasowana tomo kaigeda ipaisowa tautaubalao labui kolili. Kani yabo imulolo koina na yabo isikotanan. Nige sowana labuine kolili kupaisowa Yaubada yo wasawasa.”

¹⁴ Boda Palisi siya tonuwa-mane, kabo saugana Yesu ana edeedede meuloina kabona iwalowen sibenalan mwa ana walone simalumaluwan. ¹⁵ Kabo Yesu iwalo kolili iba, “Tomo manli mena kwayakenayagimiu yakato komiu todudulai na Yaubada katemiu ikatailiko. Na tawae tomo sigitai yo siwalo inamwanawasosi, Yaubada manna mena ginauline ikawa-naenaeyan. ¹⁶ Loinao yo palopita ali palopisai simiyamiya ilaoma kanasiga Yoni Toyababitaiso koina. Mulina mena tomo sibaibaiwa wasana namwanamwana Yaubada ana kaba lolina kaiwena sibenabenalan kabo sitonan kaikaiwe na tem silusae. ¹⁷ Mosese ana lolina yabo kikiuna kana soke-gabae ikololososi kabo muli mena bulibuli yo yanuwa yaulina ali tatagwaligwali. ¹⁸ Tem tau wainena isikotanan yo sine uloina ikasolanan kani taune iganawali. Yo tem tau yabo ilaoma na sinene inainawasenane ikasolanan bwaimwa taune iya iganawali.”

Towasawasa yabo mekanakava Lasalo edeededeli

¹⁹ “Towasawasa yabo sauga meuloina kwama kali koleya namwanamwasosili maisaliyao lalakili ilikwalikwali yo kaliyate kaigeda kaigeda kan namwanamwana ikankan. ²⁰⁻²¹ Tobubutuma yabo esana Lasalo sauga meuloina sikalalakaiyama towasawasane ana nume gamwana manna mena sipepei, iya nuwanuwana towasawasane ana kantele sigabagabaegili ikalaili kolili ikekakekan. Yona meuloina silobalibaliyan yo bwauwa silau

koina kana baliyan sinamonamosili. ²² Imiyamiya kabo Lasalo iboita kabo aneloseyao sikalai silawan Abelamo salina mena yo mekanakava simiyamiya. Yo mulina mena towasawasane iboita kabo tomo yona sipei salai mena. ²³ Kabo imiyamiya Edesi yo kamkamna lalakina ilobalobai. Isakaisae igitai Abelamo mekanakava Lasalo siyaele kelamamalawe mena. ²⁴ Mwa iyoga iba, ‘Tamagu Abelamo, ukwate-kamkamna-yagau na Lasalo kuyawasa ilau nimana gibuna iyabuta waila mena na ilaoma memenagu mena ipei na memenagu iyatulu. Kaiwena yau yakamkannasosi mayau bwaite kalona mena.’

²⁵ Na Abelamo kainana iyamaisa iba, ‘Natugu, kunuwatu-kalatan tauna kona meyawasim koina yanuwa yaulina mena gogo namwanamwali ukalakalali, na Lasalo iya gogo naenaeli ikalakalali. Na sauga bwaite Lasalo iyaliyaya dedei bwaite koina yo kowa kamkamna lalakina kulobai. ²⁶ Na ginauli yabo tabe, komiu yo kai luwaluwala mena sowasowaga lalakina imiyamiya, nige sowasowamai kalopanaisiwa yo komiu tabe besiele nige sowasowamiu kwalopanaisima kolimai.’ ²⁷ Towasawasane iwalo-lau Abelamo koina iba, ‘Tamagu, tem besielene yakawanoi koliwo Lasalo kuyawasa ilobi tamagu ana nume mena. ²⁸ Kaiwena kaukavao yoli valigigi siyaele simiyamiya. Tem ilau na iyanuwapeili na sinuwabui tabu silalaoma kamkamnane yanuwane bwaite koina.’ ²⁹ Abelamo kainana iyamaisa iwalo, ‘Mosese ana walo yo palopitao ali walo siyaele Buki Tabu mena sowasowali sibenalan.’ ³⁰ Na towasawasane iwalo Abelamo koina iba, ‘Tamagu Abelamo, bwaite nigele. Na tem tomo yabo besiele Lasalo itoloyoima boita mena na ilau iwalo kolili kani sinuwabui.’ ³¹ Abelamo iwalo koina iba, ‘Tem Mosese yo palopitao ali walo nige sibebenalan tabe besiele tem toboita yabo itoloyoima boita mena nige sowana nuwali ikoi na sinuwabui.’ ”

17

Naenaena kana nuwatu-pwaiki walona (Madiu 18:6-7,21-22 yo Malika 9:42)

¹ Yeisu iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Walo yawasosi, ginauliline siya tomo siwoya-pwanolili kani siyawatagili na yaiya tomo koina woyane iyawatagili kani maisana polopolowesosina ilobai Yaubada koina. ² Tem towoyane tomeli kikiuna iwoya-pwanoli kana maisa Yaubada koina kani ipolowesosi. Kaba gite yabo bwaite yawalowen. Tem tomo yabo veku polopolowena galagalona mena sipan yo sigabaen kalita mena igalomwasi iboita maisana tupwana ipolowe kaiwena yona iboita. Na towoyane maisana Yaubada koina ipolowesosi kaiwena Yaubada kani towoyane yaluyaluwana isibayanae. ³ Mwa wagite-kalatagimiu kisi yabo kwawoya-pwanoli. Tem kamkava ilopwano kuwalo koina kuba, ‘Tabu uginauli besiele bwaite’ yo tem iwalo ‘O, walo yawasosi tomala yalopwano,’ kabo ana lopwano kunuwatu-pwaiki. ⁴ Tabu am nuwatu-pwaiki kamkava koina ilolopei. Tem kamkava ilopwano koliwo yo ikawanoi nuwatu-pwaiki kaiwena ee kunuwatu-pwaiki. Tem kaliyate kaigeda kalona mena iginauli besiele meseben kabo sauga kaigeda kaigeda ilaowa yo iba, ‘Yalopwano koliwo tem sowasowana kunuwatu-pwaikiyau’ kabo sauga kaigeda kaigeda ana pwanoli kunuwanuwatu-pwaikili.”

Meli walona

⁵ Apositoloyao siwalo Yeisu koina siwaloba, “Ama meli kuyalalakiyoi.”

⁶ Kainali iyamaisa iba, “Tem ami meli kikitoitoina imiyamiya, bwagana ana kikiu besiele ketabu patuna, sowasowamiu ginauli kaba nuwapwanopwano kwapaisowaili. Kabo tem kwawalo mayau lalakina yabo koina kwawaloba,

‘Kuboma kutasulu yo kuboma kulau ukumaiwo kalita mena,’ kabo kani iginauli besiele ami walo.”

Kita Yaubada ana topaisowa ilonamwayagila tapaisowamo me ala nuwalobi

⁷ “Tem yabo kolimiu me ana topaisowa panpanna na topaisowane ilau ipaisowa tano mena, o nuwana sipi igitekalatagili, saugana ipileyoima tano mena, kani nige kuwawalo ilaoma imimiyasio na ikekan baguna kabo muli mena kowa. ⁸ Nigele. Kani kuwalo koina mayau ipei na kam iloliga isugu ikatububunan kabo kam ikalaiyama na ukekan yo kunuma. Imwawasi kabo muli mena iya ikekan yo inuma. ⁹ Nige kana lonamwa yakato taubalane ikawa-toki ana topaisowane koina kaiwena topaisowane iya ipaisowamo besiele ana taubala ana walo. ¹⁰ Na besiele tabe bwaite komiu, saugana tem paisowa bwaite yaeyawa kolimiu kwaemwawasi woli, kabo kwaba, ‘Kai topaisowa bwagabwagamo nige ama namwanamwa kolimai imiyamiya, ama paisowa bwaite kuyeyama kolimai kapaisowamo.’ ”

Tolepelu kali baibaiwa sanaulu Yesu iwoisili

¹¹ Saugana Yesu ilalau Yelusalema kaiwena, Galili yo Sameliya luwaluwali mena iyawatagili. ¹² Kikiunamo iyawatagili yanuwa yabo koina kabo tolepelu yoli sanaulu ilobaili. Sitolo tupwana kali mwayaga iyai, ¹³ kabo siyoga kainali lalakina mena siba, “Taubala Yesu, ukwatekamkamna-yagimai.” ¹⁴ Saugana igitaili, mwa iwalolau kolili iba, “Kwalau topwaoli kolili yomiu kwayakenayagili.” Silaulau kamwasa mena kabo kali lepelu imwawasi. ¹⁵ Kalikava yabo saugana yona igitai inamwanamwa kabo ipileyoi ilolotobotobali Yaubada koina kainana lalakina mena. ¹⁶ Ipileyoi ilau Yesu koina italu-pwaopwaom kaekaena mena mwa ikawatoki koina. Na iyamo iya Sameliya tomona. ¹⁷ Yesu iba, “Tomo yoli sanaulu (10) yawoisili, na yoli naen (9) toweya siyaele? ¹⁸ Iya nige Yudiya dedeina tomona na iya ibomamo ipileyoima na Yaubada itobalan.” ¹⁹ Kabo Yesu iwalo tomone koina iba, “Kutolo yo kulau, am meli kaiwena kunamwanamwa.”

Yaubada ana kaba loina ana sauga laoma kaiwena

(Madiu 24:23-28,37-41)

²⁰ Boda Palisi sineli Yesu koina siba, “Sauga esana Yaubada ana kaba loina iyawatagili?” Kainali iyamaisa iwaloba, “Saugana tem Yaubada ana kaba loina iyawatagili, nige besiele yakato tomo manli mena kilakilalane sigitaili, ²¹ o tem siwaloba, ‘Kagitai iya bwaite’ o ‘iya bwaine,’ nigele, kaiwena Yaubada ana kaba loinane iyaele imiyamiya luwamiu mena.” ²² Kabo Yesu iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Sauga ilaoma nuwanuwami lalakina Tomo Natuna ana kaliyate yabo wagitai na iyamo kani nige wagigitai. ²³ Tomo kani siwalo kolimiu siwaloba, ‘Wagitai iya bwaine’ o tem ‘iya bwaite’ na tabu kwamumuliya kolili. ²⁴ Kaiwena Tomo Natuna ana kaliyate kana kilakilala besiele pigabu tem ipigabu luwaluwali bwagabwaga mena na mayalena mena dedei meuloina imayale kani tomo meuloili sigitai. ²⁵ Na baguna Tomo Natuna kani kamkamna lalakina ilobai, yo tabe yaso bwaite kani sisikotanan. ²⁶ Besiele beyabeyana Nowa ana sauga koina Tomo Natuna ana sauga besiele. Kani tomo iyakate-yapitalili. ²⁷ Sauganane tomo sikekakekan yo sinumanuma sikasokasole kanasaga kaliyatenane koina Nowa ilau ilusae waga kalona mena kabo yalubwasi ididi yo tomo meuloili sibotaoli. ²⁸ Na mumuga kaigedana besiele tabe Lota ana sauga koina tomo sikekakekan sinumanuma gogo sigimwagimwala-yagili, sikumakuma yo sinumenuma-kabi. ²⁹ Na kaliyatenane koina Lota Sodoma iyabubu-gabaen

kabo Yaubada veku salepa wedowedolina isuwe-lobiyenama bulibuli mena italu besiele galewa yo tomo meuloili igabuli siboitaoli. ³⁰ Na kani bwaite besiele kaliyatene koina Tomo Natuna tomo sikilala. ³¹ Kaliyatene koina tem tomo yabo iyaele ana nume kewana mena yo ana gogo iyaele nume kalona mena, tabu ikakaisulu ilulusae ana gogone ikakalaili kaiwena nige sauga imiyamiya. Besiele tem tomo yabo iyaele ipaipaisowa tano mena tabu ipipileyoi ginauli yabo kaiwena. ³² Kwanuwatu-kalatan Lota wainena tawae iyawatagili koina. ³³ Yaiya tem itonan yawasina ileboi kani igabaen yo yaiya tem yawasina igabaen kani yawasina ileboi. ³⁴ Yawalo kolimiu, boniyainane koina tomo labui kaba keno kaigeda koina sikenokeno, yabo kani sikalai na yabo imiyamiya. ³⁵ Besiele tabe sinesineo labui sipaisowa toyawa witi kanna sitamtam, yabo kani sikalai na yabo imiyamiya. ³⁶ Tatao labui sipaipaisowa tano mena besiele, yabo kani sikalai na yabo imiyamiya.” ³⁷ Saugana tobenaliyao walone bwaite sibenalan, mwa sineli Yesu koina siba, “Guyau, toisabo dedei koina kani ginauli bwaite kuwalowegili siyawatagili?” Kainali iyamaisa iba, “Tem wagitai aoao bodali sitowa niu liguli kolili sivalavalam ee wakatai bowa kana kilakilala iyaele yauli mena imiyamiya.”

18

Takawanoi samasamalulu tabu yola ikwakwatakwata

¹ Kabo Yesu walo kobwaibwaili yabo iedeedede-yani ana tobenaliyao kolili na tem iyakenayagili yakato sauga meuloina sikawakawanoi na tabu silolopei. ² Iba, “Yanuwa yabo koina toyatala yabo imiyamiya iya nige Yaubada iyayakasisiyan yo nige tomo kaiweli inuwanuwatu. ³ Na kwabukwabuli yabo imiyamiya tabe bwaine yanuwane koina ilaolaoma toyatalane koina yo iwalo walo, ‘Kusaguiyau yo kagu tokalomagigili kuyatalayan ana pwanoli koliyau kaiwena.’ ⁴ Sauga imamalawe toyatalane isikote, genuwana isagui. Muli mena kabo ibomayoi iba, ‘Bwagana nige Yaubada yayakasisiyan yo nige yanuwanuwatu tomo kaiweli, ⁵ na kaiwena kwabukwabuline iyapoloweyau kani yasagui yo ana yatala yaginuli. Tem nigele, kani isamasamalulu ilaolaoma kabo kani yogu ikwatakwata-yani.’” ⁶ Yesu ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo iba, “Wagitai toyatala naenaenane ana waloyameli sinene koina. Kabo ala toyatala dudulaina ana waloyameli kolila sowasowana tameliyan. ⁷ Yaubada iya bulibuli kana toyatala ana lolina idudulaisosi kabo muli mena yanuwa yaulina kana toyatala ali lolina. Mwa koina takatai yawasosi Yaubada ana gitesipwa tomonliyao siya kaliyate yo boniyai sivalavalam koina sagu kaiwena kani isagui. Nige sowana ali kawanoi ipepei-yavivila na isanasana besiele yanuwa yaulina kana toyatala mumugali. ⁸ Yawalo kolimiu Yaubada kani mwayamwayau ana tomoyao isagui. Na saugana Tomo Natuna ipileyoima, kani isa tomo siya simiyamiya yanuwa yaulina mena sitolo kaiwe me ali meli ilobaili?”

Palisi yo takesi kana totano ali kawanoi

⁹ Tomo tupwaliyao sibomayoi siwaloseyagili yo kalikavao meuloili tabe sigite-lobiyegili. Kabo Yesu iwalo-kobwaibwaili-yagili tonuwaesaene kaiweli iba, ¹⁰ “Sauga yabo tomo labui silau Nume Tabu koina na sikawanoi. Yabo Palisi yo yabo takesi kana totano. ¹¹ Palisi ilusae itolo mwa ibomayoi kaiwena ikawanoi iba, ‘Yaubada, yakawatoki koliwo yau nige besiele tomo tupwaliyao kaiwena siya tokewali, siya mumugali inae yo siya siganaganawali, yo yau nige besiele takesi kana totano bwaite. ¹² Wiki kaigeda kalona mena kaliyate labui tapwalolo kaiwena guliyam yakalakisiyeyan.

Wiki kaigeda kaigeda yaginauli, mumugagu besiele. Yo ginauli meuloina yalobai kabo yayakasali gwau sanaulu, na gwau kaigeda yamulolowan koliwo.’ ¹³ Palisi ana walo iyemwawasi kabo takesi kana totano ilusae na itolo suwala gamwa mena. Nige isasakaisae bulibuli mena kaiwena me ana mwalimwaline yo gamwagamwalina mena ikoikoi iba, ‘Yaubada yau tonaenaena, ukwate-kamkamna-yagau.’” ¹⁴ Yeisu ana walo kobwaibwaili iyemwawasi kabo iba, “Yawalo kolimiu, saugana tomone ipileyoi ana nume mena, iya idudulai Yaubada manna mena na Palisi iya nigele. Kaiwena tomo meuloi siya sibomayoi sipei-seyagili Yaubada ipei-yataluli yo siya sibomayoi sipei-yataluli Yaubada kani ipei-seyagili.”

*Yeisu melumeluwu kikiuli iwalo-muloloili
(Madiu 19:13-15 yo Malika 10:13-16)*

¹⁵ Tomo tupwaliyao melumeluwu kikiuli sikalailima Yeisu koina na tem ni-mana ipeili pwatali mena. Tobenaliyao sigitaili kabo ali paisowane kaiwena siyokoiyagili. ¹⁶ Na Yeisu melumeluwone iyoganli silaoma koina yo iba, “Melumeluwu kwatalamwagili silaoma koliyau, tabu kwanunuwaili kaiwena melumeluwu besiele bwaite Yaubada ana kaba loina ilonamwayagili yawasosi. ¹⁷ Yawalo yawasosi kolimiu, tem tomo yabo Yaubada ana kaba loina nige iyayaliyaya-yani yo nige ikakalai besiele melumeluwu kikiuli ali kalai, iya kani nige ilulusae koina.”

*Towasawasa yabo ana neli Yeisu koina
(Madiu 19:16-30 yo Malika 10:17-31)*

¹⁸ Toloina yabo ineli Yeisu koina iba, “Toyakayakatai namwanamwana, tawae yaginauli na yawasi miyamiya yaina yalobai?” ¹⁹ Kabo Yeisu iwalolau koina iba, “Gubesi, ukwatai tawae kuwalowen saugana ukawanamwanamwa-yagau? Nige tonamwanamwa yabo imiyamiya, Yaubadamo iboma iya tonamwanamwa. ²⁰ Na ukwatai bwaite loinane iba, Tabu ganawali, tabu unuyamate, tabu kewali, tabu kamkava kuyakewa bwagabwagai, tamam yo sinam kuyakasisiyagili.” ²¹ Towasawasane iba, “Yagu sauga melumelu koina kanasiga sauga kabona loina bwaite meuloi yaobi-gaili.” ²² Yeisu walone ibenalan kabo iwalolau koina iba, “Ginauli kaigeda koina kudeva. Kulau am wasawasa meuloi uginwala-yagili maneliyao kuwolegili tobubutuma kolili kabo kani am wasawasa kulobai bulibuli mena. Kabo muli mena kulaoma kumuliyi koliyau.” ²³ Saugana tomone walone bwaite ibenalan kabo nuwana inae kaiwena iya iwasawasasi. ²⁴⁻²⁵ Yeisu tomone imankulakulai kabo iba, “Towasawasao ali lusae Yaubada ana kaba loina koina ikololososi kabo muli mena kameli sinalom gulana mena ana lusola.”

²⁶ Siya ana walo sibenalan sineli siba, “Na kabo yaiya sowasowana lebo ilobai?” ²⁷ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Ginauli tawae tomo nige sowasowali sipaisowai Yaubada iya sowasowana ginauline ipaisowai. Yaubada ibomamo iloina yaiya ilusae bulibuli mena yo yaiya nigele.” ²⁸ Kabo Pita iwalo koina iba, “Na gubesi kai? Ama gogo meuloina kalogabaegili na kalaoma kamuliyi koliwo.” ²⁹ Yeisu iwalo kolili iwaloba, “Walo yawasosi yawalo kolimiu, yaiya tem ana yanuwa, tem wainena, tem kanakawao, tem sinana yo tamana o tem natunao ilogabaegili Yaubada ana kaba loina kaiwena, ³⁰ kani sauga bwaite koina maisana lalakisosina yo sauga muli mena yawasina miyamiya yaina ilobai.”

*Yeisu iedeededeyoi ana tobenaliyao kolili ana boita kaiwena
(Madiu 20:17-19 yo Malika 10:32-34)*

³¹ Yeisu tobenaliyao yoli tuwelo iyoga-suwalagili yo iwalolau kolili iba, “Iyaele talalau Yelusalema kaiwena kabo ginauli meuloina siya palopitao sileleleliwa Tomo Natuna kaiwena kani iyamala yawasosi. ³² Kani siwolena siya nige Yudiya* kolili yo sitalawasiyan, sikawa-naenaeyan, sikaikaisoi, sisapi-gwalagwalai yo siunuyamate, ³³ iboita yo kaliyate yayionana koina kani itoloyoi boita mena.” ³⁴ Tobenaliyao Yeisu ana walo nige nuwali imamayaleyan, ana walo kana nuwa mayale iwadam kolili kabo nige sikakatai tawae walona iwalowalo.

*Tomangibugibu yabo ana meli Yeisu koina mwa woisi ilobai
(Madiu 20:29-34 yo Malika 10:46-52)*

³⁵ Yeisu kikiunamo iyawatagili yanuwa Yeliko koina kabo tomangibugibu yabo silobai. Iya imiyasio kamwasa dedeina mena yo ikawakawanoi tomo kolili. ³⁶ Saugana ibenalan boda silologabaen, kabo ineli tomo kolili iba, “Tawae siginaginaline?” ³⁷ Kainana siyamaisa siwaloba, “Yeisu game Nasaleta ilalau.” ³⁸ Kabo iyoga iba, “Yeisu, kowa Deibida tubuna, ukwate-kamkamna-yagau.”† ³⁹ Tomo siya sibagubaguna siyokoiyan yo siwalo koina yakato inwanou, na iyoga samasamalulu yoi iba, “Deibida tubuna, ukwate-kamkamna-yagau.” ⁴⁰ Yeisu ilotolo mwa iwalo tomo kolili tomangibugibune sikalaiyama koina. Saugana ilaoma Yeisu koina mwa Yeisu ineli koina iba, ⁴¹ “Tawae nuwanuwam yapaisowai kaiwem?” Kainana iyamaisa iba, “Guyau, nuwanuwagu mangu silala.” ⁴² Yeisu iwalo koina iba, “Am meli kaiwena manim silala, kunamwanamwa.” ⁴³ Sauganane manna sinamwanamwa kabo Yeisu koina imuliya yo Yaubada itobatobalan. Tomo meuloili ginaline sigitai kabo siya tabe sitobatobali Yaubada koina.

19

Tomo lolokwalalelena Sakiusa ana meli Yeisu koina mwa lebo ilobai

¹ Kabo Yeisu Yeliko koina ilusae mwa yanuwane kalona mena ilaulau. ² Na tomo yabo iyaele esana Sakiusa iya takesi kana totano ali tobaguna yabo, yo iya towasawasa. ³ Nuwanuwana lalakina tem Yeisu igitai na nige sowa-sowana kaiwena saliyan ikubwa yo boda ilalaki. ⁴ Kabo isagana baguna boda luwali mena ilau mayau esana sikamole ivinaei kaiwena Yeisu ana laomane koina tem igitai. ⁵ Saugana Yeisu ilaoma iyawatagili dedeinane koina kabo isakaisae yo iwalo koina iba, “Sakiusa, mwayamwayau ukwaisuluma, kaiwena nuwanuwagu sauga bwaite koina am nume mena yamiyamiya.” ⁶ Kabo saugana Sakiusa isaluluma mayaune koina me ana yaliyaya Yeisu iyogan silau ana nume mena. ⁷ Tomo meuloili sigitai kabo sietaetalapili Yeisu kaiwena siba, “Gubesi mwa Yeisu ilusae tonaenaenane ana nume mena.” ⁸ Na numene kalona mena Sakiusa itolo yo iwalolau Yeisu koina iba, “Guyau, kani yagu wasawasa yayakasa gwau labui kabo gwau yabo kani yaolena tobubutumao kolili. Tem tomo yabo yamwakotayanako yo ana gogo yakewaliyako, kani me esopali yayamaisa-yapileyoi.” ⁹ Kabo Yeisu iwaloba, “Kabona Yaubada nume bwaite kana tomiyayao ileboili, kaiwena tomone bwaite Sakiusa ana meli ipei Yaubada koina kabo sowasowana tawalo yakato iya tabe Abelamo tubuna yabo. ¹⁰ Kaiwena Tomo Natuna ilaoma lolokwalaleleli iloyaili yo ileboili besiele tomone bwaite.”

* **18:32:** Iwalowalo Loma tokaleyayao kaiweli † **18:38:** Saugana tomangibugibune walone bwaite iwalowen Yeisu koina, Yeisu ikatai yakato tomangibugibune me ana meli ikilala iya Tolebolebo.

*Tapaisowa kaikaiwe Yesu ana pileyoima sauga yatala kaiwena
(Madiu 25:14-30)*

¹¹ Tomo siya siyaele Yesu ana edeedede sibenabenalan mwa walo kobwaiwaili yabo ideeededeyan kolili kaiwena tomo ali nuwatu yakato kikiunamo Yesu ilusae Yelusalema na Yaubada ana kaba lolina iyatubu. Yelusalema nige imamamalawe Yeliko koina. ¹² Iba, “Tomo lalakina yabo ilalau yanuwa kelamamalawe koina na tem kana pwaopwaom wasawasana siwolena na ipileyoimayoi iboma ana yanuwa mena iloina. ¹³ Ana topaisowa yoli sanaulu iyoganlima, mwa yoli sanaulune mane siliba andeledi kaigeda kaigeda iwolegili kolili yo iwalo kolili iba, ‘Mane bwaite kwayapaisowaili kanasiga yapileyoima.’ Imwawasi kabo ilau. ¹⁴ Na ana yanuwa tomonliyao sikalomagigilan kabo tomo tosagenawasa siyawasali silau yanuwane ilalaune koina mwa siba, ‘Nige nuwanuwamai tomo lalakinane bwaite iyamala ama kin.’ Na walone bwaite nige sibenalan.”

¹⁵ “Na iyamo tomo lalakinane sipei iyamala kin kabo ipileyoima iboma ana yanuwa mena na iloina. Saugana ipileyoima, kabo iba, ‘Topaisowa siya beyabeyana mane yaolegili kolili kuyoganli silaoma kolyiau nuwanuwagu yakatai mane gubesi ali yapayapaisowaili, nuwana kana etulan isa tabe silobailiko.’ ¹⁶ Topaisowa bagubagunana ilaoma iba, ‘Taubala, beyabeyana mane siliba andeledi kaigeda kuyeyama, mwa yayapaisowa mwa kana etulan andeledi kaigeda tabe yalobai.’ ¹⁷ Kainana iyamaisa iba, ‘Kowa topaisowa namwanamwana am paisowa idudulai kaiwena bwagana ginauli bwaite nige ginauli lalakina na iyamo ugitekalatan namwanamwai, mwa kani yapeiwo yanuwa kali baibaiwa sanaulu kuloiyagili.’ ¹⁸ Topaisowa labuina ilaoma koina iba, ‘Taubala, beyabeyana mane siliba andeledi kaigeda kuyeyama mwa bwaite yayapaisowa kana etulan pipti yalobai.’ ¹⁹ Tomo lalakinane iwalo koina iba, ‘Inamwanamwa, kani bwaite maisam yaeyawa yapeiwo yanuwa kali baibaiwa paibi kuloiyagili.’ ²⁰ Yo topaisowa yaboyoi ilaoma koina iba, ‘Taubala, beyabeyana siliba andeledi kaigeda kuyeyama ee iyaele bwaite, kaleko tupwatupwana kikiuna yakalai mwa yasuma koina yawadam kisi ikwalalele. ²¹ Kowa tomo kolokololona kaiwena am wasawasa ukwalakalai tomo uloilu ali paisowa koina. Siya sipelipeli yo sikelikeli na kowa nonowanamo ukwalakalai na kupeipei am lakawa mena. Kabo yamatausagiwo mwa manene nige yayapaisowa.’

²² Tomo lalakinane iwalolau koina iwaloba, ‘Kowa topaisowa naenaena, na kuboma am walo ipileyoi koliwo yo iletaiwo. Ukwataiyako yau tomo kolokololona yo yalo wasawasa yakalalakalai tomo uloilu ali paisowa koina. ²³ Na tawae kaiwena nige kulalau yagu mane kupeipei benki koina na siyapaisowa? Tem uginauli besiele kani kana etulan yalobai. Na nigele, nige kupaipaisowai.’ ²⁴ Kabo iwalo siya sitotolo salina mena kolili iba, ‘Manene wakele-gabaen koina yo kwaolena topaisowa bagubagunanane koina iya siliba tu andeledine koina.’ ²⁵ Na siwalo koina siba, ‘Na Taubala, iya siliba andeledi ikalayako.’ ²⁶ Kabo tomone lalakinane kainali iyamaisa iba, ‘Yawalo kolimiu, yaiya ipagan koina, kani Yaubada ietulan. Na yaiya nige ipapagan koina bwagana kikiuna imiyamiya koina Yaubada kani ikele-gabaen mowoi.’ ²⁷ Na siya sikalomagigili kolyiau yo nige nuwanuwali yaemala ali kin, kwalau wakalaili silaoma kolyiau, kabo wakoyamateli mangu mena.’”

*Yesu ana lusae Yelusalema kana koleya besiele kin yabo ana lusae
(Madiu 21:1-11 yo Malika 11:1-11 yo Yoni 12:12-19)*

* **19:26:** Nuwana iwalowalo meli kaiwena.

²⁸ Yeisu ana walo iyemwawasi kabo ilalauyoi yakato ilau Yelusalema. ²⁹ Yeisu me ana tobenaliyao silokelakubwamako kalo kikiuli labui kolili bwaimwa Bedipegi yo Bedani koya Olibe salina mena kabo tobenali labui iyawasa-bagunayagili. ³⁰ Iwalo yoli labuine kolili iba, “Kwalau kalone koina na manimiu mena ase yabo kani wagitai bwaimwa sipan-kalatan. Asene wauwau-bona nige yabo tomo imwanwalisae-tonan. Kwalivasi yo kwayogonama. ³¹ Tem tomo yabo iwalo kolimiu, ‘Tawae kaiwena asene kwalivalivasi?’, kabo kainana kwayamaisa bwaite besiele kwaba, Guyau nuwanuwana.” ³² Tobenali labuiwa siya iyawasaliwa silau yo silobai besiele Yeisu ana walo kolili. ³³ Saugana tobenaline asene silivalivasi ase tanuwagaliyao siwalo kolili siba, “Tawae kaiwena asene kwalivalivasi?” ³⁴ Kabo tobenaliwone kainali siyamaisa siba, “Guyau nuwanuwana.”

³⁵ Asene sikalaiyama Yeisu koina, ali kaleko siyeseli pwatana mena kabo Yeisu sisagui sikele-mwaliseyan asene koina. ³⁶ Ase mena ilaulau yo tomo tupwaliyao kali kwama siyeseli kamwasa mena. ³⁷ Saugana iyawatagilima koya Olibe salina mena kabo tomuliyayao siya boda lalakina siyatubu Yaubada sitobalan kainali lalakina mena kaiwena ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa sigitailiko. ³⁸ Siba, “Osana. Yaubada iwalo-muloloi kinne iya ilaoma Guyau esana mena. Osana. Daunwali yo wasawasa bulibuli mena.” ³⁹ Palisi tupwaliyao siyaele bodane luwali mena nige siyayaliyaya tomuliyayao ali walo-tobali kaiweli kabo siwalolau Yeisu koina siwaloba, “Toyakayakatai, am tomuliyayao kuwalo simwanou.” ⁴⁰ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Na yawalo kolimiu, tem simiya-mwanou kani vekune meuloili siyoga.”

Yeisu ana palopisai Yelusalema kaiwena

⁴¹ Yeisu Yelusalema ilokela-kubwai-yamako mwa saugana manna igabaen ilau igitai kabo me ana valam tawae kani iyawatagili Yelusalema tomiyayao kaiweli, ⁴² iba, “Tem komiu kaliyate kabona wakatai tem tawae waginauli yakato daunwali kwalobai inamwanamwa, na iyamo nige sowasowamiu wakatai kaiwena iwadam kolimiu. ⁴³ Na sauga ilalaoma kani kami tokalomagigiliwo silaoma sikaley kolimiu, kabo simiya-takikilagimiu kani ami kaba lusae yo ami kaba yawatagili meuloina simiya-kausili. ⁴⁴ Ami yanuwa kani sikele-gwaligwali yo sisibayanaeli, nige veku tupwa yabo imiyamiya dedeine koina yo kana tomiyayao siunuyamateli. Ginauli bwaite siya kani siyawatagili kaiwena Yaubada ilaoma nuwanuwana ileboimiu, na iyamo nige wakikilala.”

Yudiya tautaubalao yo topwaoli lalakili ali mane kana kamwasa Yeisu isibayanae

(Madiu 21:12-17 yo Malika 11:15-19 yo Yomi 2:13-22)

⁴⁵ Yeisu ilusae Nume Tabu kalona mena yo togimwala kalona mena iyatubu itawoili siyawatagili. ⁴⁶ Iwalolau kolili iba, “Buki Tabu mena Yaubada ana walo silele iba, ‘Yagu nume esana kani sipei kaba kawanoi.’ Na komiu kwayapaisowa besiele tokewali ali gula kaba lowadam.” ⁴⁷ Kaliyate kaigeda kaigeda Yeisu iyakayakatai Nume Tabu mena. Topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakataiwo yo Yudiya tautaubalao simunamunai lalakina yo nuwanuwali siunui, ⁴⁸ na nige sowasowana ginauli yabo siginauli koina, kaiwena tomo meuloili nuwali iyai ana yakayakatai kaiwena.

20

Yudiya toloinao sitonan tem Yeisu siyakewai ana edeedede koina na Yeisu isonoga-gabaegili

(Madiu 21:23-27 yo Malika 11:27-33)

¹ Saugana Yeisu tomo iyakayakataili Nume Tabu mena yo tabe wasa namwanamwana iguguguyeyan, kabo kaliyate yabo koina Yudiya toloinao siya topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakataiwo yo tautaubalao silaoma koina sabi yokoiyanna, ² siwaloba, “Yaiya ana loina mena kulaoma na togimwala kutawoili siyawatagili Nume Tabu mena? Yaiya ana loina mena kupaisowai besiele?” ³ Yeisu ikataiyako yakato sitonatonan na siyakewai ana edeedede koina kabo kainali iyamaisa iba, “Baguna bwaite yagu neli kaigeda kani yaeyawa kolimiu. ⁴ Kita takataiyako Yoni Toyababitaoso tomo iyababitaosoli. Yagu neline bwaite besiele. Gubesi, yaiya ana loina koina Yoni Toyababitaoso ipaipaisowane, Yaubada ana loina koina o nuwana tomo ali loina kolili?” ⁵ Toloinaone Yeisu ana neli sibenalan kabo siedeede sibomamo kolili siba, “Tem tawaloba, ‘Yaubada ana loina koina’ kani Yeisu ineliyagilayo kani iba, ‘Na tawae kaiwena mwa nige Yoni kwamemeliyan?’ Tem neline iwalowen kolila kani tamwalimwaline lalakina boda bwaitete manli mena kaiwena siya sikataiyako yakato Yoni tasikotanan. ⁶ O tem tawaloba, ‘Tomo ali loina kolili’ kani boda bwaitete silovekuila kaiwena ali nuwatu yakato Yoni iya palopita yabo yo ipaisowai besiele Yaubada ana loina koina.” ⁷ Mwa koina siba, “Nige kakakatai.” ⁸ Kabo Yeisu iba, “Tem nige sowasowamiu yagu neline kwayamaisa, yau besiele kani nige yawawalowen yaiya ana loina koina ginauiline bwaite yapaisowai.”

Walo kobwaibwaili togitekalatan naenaeli kaiweli

(Madiu 21:33-46 yo Malika 12:1-12)

⁹ Muli mena Yeisu walo kobwaibwaili bwaite iwalowen Yudiya toloinao yo tabe boda meuloili kolili iwaloba, “Taubala yabo ana tano ikumai wain bwagabwagamo. Kabo iwolegili tomo tupwaliyao kolili na siyapaisowa na wain maisana siwolena koina. Na iya ilau ilokeikeile dedei yabo koina sauga imamamalawe kaiwena. ¹⁰ Na kelikeli kana sauga koina taubalane iya imiyamiya dedei yabo mena na ana topaisowa yabo iyawasa yakato ilau wain uwena maisana tupwana tano togitekalatanwo kolili ikalai ilawan iwolena koina. Na iyamo tano togitekalatanne topaisowane sikabikalatan yo sisapi mwa siyawasa-yapileyoi menimana. ¹¹ Kabo taubalawa ana topaisowa labuina iyawasayoi kolili kabo kana kaleko silolo yo siunugwalagwalai mwa siyawasa-yapileyoi menimana. ¹² Yo tabe yayionana iyawasayoi kolili yo topaisowane siunui kelepa mena yo mekwasiqwasi-nena sitawoi ipileyoi. ¹³ Kabo taubalane iwaloba, ‘Kani tawae yaginauli? Natugu tauna yamulolo lalakina kani yayawasa, nuwana iya bwaite natugu kani siyakasisiyan.’ ¹⁴ Na saugana togitekalatan taubalane natunane sigitai sibomayoi siedeede kolili siba, ‘Iya tano tanuwagana natu yawasosina. Talau taunuyamate na kita tanone takalai ala tano.’ ¹⁵ Mwa sikabikalatan yo sigabae-yawatagilan ganamuli mena na siunuyamate.” Yo Yeisu ana edeedede iyemwawasi yo iwalo kolili iwaloba, “Tawae kani taubalane ipaisowai? ¹⁶ Walo yawasoli, taubalane kani ilaoma togitekalatanne inuyamateli yo tanone kani iwolena togitekalatan uloili kolili.” Saugana tomo walo bwaite sibenalan siba, “Tabu Yaubada igiginauli besiele.”

¹⁷ Yo Yeisu imankulakulaili yo iba, “Buki Tabu ana walo bwaite, ‘Baguna vekune tokabi nume sisikotanan na sauga bwaite Yaubada iyatoloyoi iyamala veku kaikaiwena yo veku meuloili iloinayagili.’ ¹⁸ Tem yaiya ibeku veku bwaite pwatana mena kani ikogaogaoli. Na tem veku yaiya ibeku tomo yabo pwatana mena kani ikomutumutu.” ¹⁹ Saugana topwaoli lalakili yo lina kana toyakayakataiwo walo kobwaibwailine bwaite sibenalani, sikatai yakato siya kaiweli mwa iwalowalo, kobwaibwailine tano togitekalatan bwaime siya. Simunamunai kabo sauganane koina nuwanuwali Yeisu sikabi-kalatan na iyamo boda simatausagili kaiwena boda bwaite meuloili ali nuwatu yakato Yeisu iya palopita yabo.

*Yudiya toloinao sitonatonan tem Yeisu siyakewai ana edeedede koina takesi kaiwena na iyamo isonoga-gabaegili
(Madiu 22:15-22 yo Malika 12:13-17)*

²⁰ Toloinaone Yeisu sigitagitai kabo tomo tupwaliyao siyawasali koina na sineli mwakota mena gubesina Yeisu kaba yakewaina yabo siginawali na siwalo-masalan Pailato koina kaiwena nuwanuwali Yeisu siyatayalan. ²¹ Kabo tomone silau Yeisu koina sitobali-mwakomwakota siba, “Toyakayakatai, kakatai yakato sauga meuloina kuwalo yawasosi yo am yakayakatai Yaubada ana kamwasa kaiwena idudulai. Yo tabe nige tomo yabo kumamatausan, bwagana tosonosonoga o nuwana towasawasa na iyamo nige uogolulau kolili. ²² Gubesi, sowasowana Sisa kaiwena takesi tapei o nigele?”* ²³ Yeisu ikataiyako yakato siya nuwanuwali Sisa kana kawa-naena sibenalan na ana walone siwalo-masalan toloinao kolili na tem siyakewai kabo iba, ²⁴ “Mane siliba wakalaiyama kwayakenayagau.” Mwa sikalaiyama yo siyakenayan kabo ineliyagili iba, “Yaiya makamakayauna yo tabe yaiya esana silele manene koina?” Siwalolau koina siba, “Sisa.” ²⁵ Yo Yeisu iwalo kolili iba, “Ginauline siya Sisa ana gogo kwaolena Sisa koina na ginauline siya Yaubada ana gogo kwaolena Yaubada koina.” ²⁶ Saugana ana walo sibenalan kateli sipitali, nige sowasowali ana lopwano silobai tomo manli mena kabo simwanou.

*Sadusi Yeisu sineliyan toboita ali toloyoi kaiwena
(Madiu 22:23-33 yo Malika 12:18-27)*

²⁷ Tabe Sadusi tupwaliyao silaoma Yeisu koina. Na Sadusi ali nuwatu yakato nige toloyoi yaboyoi, ²⁸ mwa Yeisu sineliyani siba, “Toyakayakatai, Mosese iwalo tem tomo yabo ikasole nige natunao na iboita kani kanakava yawasosi ilaoma yo kanakavane kwabukwabulina ikasolanan na tem natunao ipagan siya melumeluwone siyamala kanakavane boiboitanane iya natunao. ²⁹ Na bwaite kaba gite yabo. Tomo yabo mekanakavao yoli seben, tobagubaguna ikasole nige natunao na iboita, ³⁰⁻³¹ kabo kwabukwabulina kanakava ikasolanan. Besiele kaigedana iyawatagili kanakava labuina koina besiele yayionana koina yo besiele meuloiline kolili paganne silobai. ³² Ana kaba mwawasi sinewa iboita. ³³ Tem yawasosi toboita kani sitoloyoi, ali toloyoine koina yoli seben luwali mena yaiya iya wainena yawasosi, kaiwena meuloiliwa sikasolanan?”

³⁴ Yeisu kainali iyamaisa iwaloba, “Sauga bwaite koina tomo sikasole, ³⁵ na siya Yaubada ikawa-namwanamwa-yagili yo sitoloyoi nige kasoleyoi, ³⁶ kaiwena nige sowana siboitayoi. Sitoyatoyawa aneloseyao kolili yo

* **20:22:** Na Sisa iya Loma tomona yo dedei meuloili iloinayagili na takesi polopolowena ipei tomo meuloili kolili na tem Sisa kamwasa kaba lokeikeile sibaibaiwa ipaisowaili yo tabe ana tokaleyayao sibaibaiwa iyamaisali. Na tomo Yudiya nige siyayaliyaya takesine kaiweli.

Yaubada natunao kaiwena sitoloyoiko. ³⁷ Mosese iyakenayagila yakato toloyoi ipagan kaiwena mayau kalapulupululuna edeededena koina Mosese iwalo Yeoba koina iba, 'Kowa Abelamo, Aisake yo Yakobo ali Yaubada.' Bwagana siboitako yoli yayionane siyaele bulibuli mena meyawasili. ³⁸ Mwa koina Yaubada nige tomo boiboitali ali Yaubada, siya tomo meyawasili ali Yaubada." ³⁹ Kobo loina kana toyakayakatai tupwaliyao siya toloyoi walona sikawa-namwanamwayan siwaloba, "Toyakayakatai am walo idudulai". ⁴⁰ Kobo Sadusiyao yo tabe toloinao meuloili nige nuwanuwali neli yaboyoi sineliyan kisi simwalimwaline.

Yudiya toloinao ali katai Mesaiya kaiwena nige idududulai
(Madiu 22:41-46 yo Malika 12:35-37)

⁴¹ Yeisu iwalolau bodane sitotolo salina mena kolili iwaloba, "Gubesi na Yudiya toloinao siwalo yakato Mesaiya iya besiele tomo molosi na naga iya kani ilaomaya Deibida kana mumuga kalona mena? ⁴² Na Deibida ana nuwatu nige besiele kaiwena ana Same koina iwaloba, 'Yeoba Yaubada iwalo yagu Guyau koina, ulaulagu mena kumiyasio, ⁴³ kanasiga kam tokaleyayao yapeili kaekaem yaulina mena.' ⁴⁴ Tem toloinao ali nuwatu idudulai Mesaiya kaiwena kani Deibida Mesaiya ikawa-tubu-wan na iyamo nigele. Ikawa-Guyau-wan besiele talobai ana Same Buki Tabu mena."

Yeisu loina kana toyakayakataiwo ikawa-naenae-yagili
(Madiu 23:1-36 yo Malika 12:38-40)

⁴⁵ Saugana tomo meuloili ana yakayakatai sibenabenalan Yeisu iwalo ana tomuliyayao kolili iba, ⁴⁶ "Wagite-kalatagimiu loina kana toyakayakataiwo kaiweli. Kaiwena gagasa mena silaoma kwama malamalawena siluwuili silolokeikeile kaba gimwala kolili na mesabana tomo sigitaili na sikawatoki kolili. Yo yaboyoi nuwanuwali kaba miya namwanamwali nume tapwalolo kolili yo besiele soi kali sauga koina nuwanuwali simiya-baguna tomo manli mena kali yakasasi kaiwena. ⁴⁷ Yo tabe kwabukwabuliwo ali nume sikalaali mwakota mena. Kabo muli mena silau sitapwalolo yo ali kawanoi simamalawe na mesabana tomo ali nuwatu yakato siya todudulai. Na nigele, naga Yaubada maisa polopolowena iwolegili."

21

Kwabukwabuli ana mulolo ilalakisosi Yaubada manna mena kabo muli mena towasawasao ali mulolo
(Malika 12:41-44)

¹ Yeisu igitai towasawasao silaolaoma Nume Tabu koina ali mulolo mane sipeipeili mulolo kaba peina koina. ² Yo tabe igitai kwabukwabuli iya tobubutuma yabo ana mulolo pene kikiuli labuimo ipeili. ³ Kabo Yeisu iwaloba, "Yawalo yawasosi kolimiu, Yaubada manna mena, kwabukwabuli bwaine ana mulolo, meuloili ali mulolo ilalaki-gabaegili. ⁴ Kaiwena meuloili ali tupwa lalakili simiyamiya na bwaite kwabukwabuline iya tobubutuma yo ana mane meuloina ipei yo nige yaboyoi ana tupwa imiyamiya na koina kana igimwala."

Yeisu ana walo-masala Nume Tabu ana tatagwaligwali kaiwena
(Madiu 24:1-2 yo Malika 13:1-2)

⁵ Tobenaliyao tupwali Nume Tabu kana koleya namwanamwana sigitai mwa Yeisu siyakenayan yo siwalo siba, "Taubala, Nume Tabune kana pasao kali koleya sinamwanamwasosi kaiwena veku lalakili kolili sikabili na tabe tomo ali mulolo namwanamwali kolili siyapasali." ⁶ Kabo Yeisu

kainali iyamaisa iwaloba, “Sauga ilalaoma koina ginauline wagitagitailine kani meuloili sitatagwaligwali yo nige sowasowana veku yaboyoi itupwa ana kaba miya mena imiyamiya wagitaiyoi.” ⁷ Mwa sineliyani siba, “Toyakayakatai, toisabo sauga koina ginauline kuwalowegiline kani siyawatagilima? Toisabo kilakilala kani kagitai na kakatai ginauline kani kikiunamo siyawatagili?” ⁸ Kabo Yeisu iwalo kolili iwaloba, “Sauganane koina kani tomo sibaibaiwa esagu mena silaoma na kaigeda kaigeda iwaloba, ‘Yau Mesaiya’ yo ‘Sauga ilaomako.’ Na wagitekalatagimiu, kisimo tomo simwakota-yagimiu. Tabu kwamumuliya kolili. ⁹ Yo sauganane koina tabe kani wasa kwabenalagili kaleya yo talawauwau lalakili. Tabu kwamamatausi yo tabu wakakatewakaka kaiwena ginauli bwaitete kani siyawatagili baguna, kabo muli mena yanuwa yaulina ana kaba mwawasi iyawatagili. ¹⁰ Boda yo boda kani sikaleya yo tabe yaboyoi kaba loina yo kaba loina kani sikaleya. ¹¹ Mwanikiniki lalakili yo guliyam lalakili yo muya lalakili kani siyawatagili dedei meuloili kolili. Yo ginauli kaba matamatausi yo kilakilala bulibuli mena kani siyawatagili tabe. ¹² Na baguna kani tomo sikabi-kalatagimiu yo siyakamkamnamiu yo silawagimiu nume tapwalolo yo nume pan kolili yatala kaiwena. Kaiwena komiu kwameliyagau kani sikalaimiu yo silawagimiu siyatolomiu toloinao yo kinyao manli mena. ¹³ Sauganane koina sowasowana wasa namwanamwana kwayawasakan kolili. ¹⁴ Tabu kwanuwauwatu ali yakewaimiu kaiwena yo tabe ali walo kolimiu kaiwena, ¹⁵ kaiwena sonoga yo ami walo kani yaeliwa kabo kami tokalomagigili nige sowana sikawa-mwakomwakota-yagimiu. ¹⁶ Yo kani ami susuyao, nuwana tamamiyao, sinamiyao, kamikavao yo dumiyao yo ami eliyamwao siwalo-masalagimiu toloinao kolili. Yo tupwamiyao kani siunuyamatemiu. ¹⁷ Yo tomo meuloili kani sikalomagigi-lagimiu kaiwena komiu kagu tomeliwo. ¹⁸ Na iyamo nige sowasowana itomiu kaigeda ikwalalele. ¹⁹ Na tem me ami kalakisiye yo kwatolo kaiwe kani yawasimiu kwalobai.”

Sauga Naenaena Ana Yawatagili

(Madiu 24:15-21 yo Malika 13:14-19)

²⁰ Yeisu iwaloyoi iba, “Na saugana wagitai tokaleyayao yanuwa Yelusalema siyatakikilan kabo wakatai yanuwane kani kikiunamo sisibayanae. ²¹ Bwaine sauganane koina Yudiya dedeina kana tomiya meuloili ilonamwayagili siyabubu koya kolili. Yo siya simiyamiya Yelusalema taon kalona mena ilonamwayagili silogabaen. Yo siya Yelusalema gana muli mena tabu silulusae. ²² Kaiwena sauganane koina Yaubada ana sauga gum yai Buki Tabu iwalo-masalanako kani iyamala yawasosi. ²³ Ooo. Yawasosi yakatekamkamna-yagili siya tosiumao yo toyasuyasusuwo kaiweli, kani ikololososi kolili sauganane koina. Kaiwena kamkamna lalaina kani iyawatagili dedeinane koina yo tomo Yudiya bwaitete kani sikamkamna, ²⁴ yo siboita kaleya kelepana mena. Siya nige siboboita kani sipanili yo silawagili dedei uloi uloi kolili me kali pan. Siya nige tomo Yudiya kani silaoma na Yelusalema sisibayanae yo dedeinane siutumutumutu molosan kanasiga ali loinane kana sauga imwawasi.”

Tomo Natuna ana laoma kana kilakilala

(Madiu 24:29-31 yo Malika 13:24-27)

²⁵ “Sauganane koina kani kilakilala siyawatagili dabwelo, waikena yo utu kolili. Yo yanuwa yaulina mena tomo meuloili kani sikatewakaka kaiwena kani kalita iyokoyokososi yo dibwali yo bagolu balamumuliyaoy kani silalakisosi. ²⁶ Tomo meuloili kani simatausi yo mankaluwa isaeili yo

yoli siwelai yo sisawosawowoli saugana sisanasana tawae kani iyawatagili yanuwa yaulina mena. Yo tabe ginauli meuloili bulibuli mena Yaubada kani inukuili. ²⁷ Kabo tomo kani sigitai Tomo Natuna ilaoma yaloyaloi mena, me ana kaiwe yo me ana wasawasa lalakina. ²⁸ Na saugana ginauliline bwaite siyatubu siyawatagili kwatolo kaiwe yo wakatepatu kaiwena ami lebo kikiunamo kwalobai.⁹

Kaba gite saido koina

(Madiu 24:32-35 yo Malika 13:28-31)

²⁹ Kabo kaba gite bwaite iwalowen iba, “Tem saido yo mayau meuloili tagitaili, ³⁰ yo liguli waluwaluli sikin takatai yaikin kana sauga ikelakubwamako. ³¹ Yo tabe besiele saugana tem ginauli meuloina yawawalowegiline wagitaili siyawatagili, wakatai Yaubada ana kaba loina ikelakubwawolimako. ³² Yawalo yawasosi kolimiu, ginauli meuloiline yawawalowegiline kani siyawatagili kabo muli mena yasone bwaite imwawasi. ³³ Naga bulibuli yo yanuwa yaulina simwawasi na iyamo yagu walo kani nige sowana imwawasi. ³⁴ Na wagite-kalatagimiu tabu numa yauyaule yo tabu katemiu yanuwa yaulina kana polowe kolili siloloyapowonli kisi yaluyaluwamiyao sikabi-yabeluli. Tem mumugamiu besiele kani Tomo Natuna katemiu iyapitali ana yawatagili kaliyatenane koina besiele yakayakan sokasokali ali beku sipwasipwa kalona mena. ³⁵ Kaiwena tomo meuloili simiyamiya dedei meuloili kolili yanuwa yaulina mena kani kateliyao sipitali. ³⁶ Kabo tabu miya bwagabwaga, sauga meuloina wagitekalatagimiu yo wakawakawanoi yakato me ami meli kaikaiwena na tabu ginauli naenaeline siyawatagili kolimiu. Wakawanoi ami meli ikaiwe na mesabana kwatolo Tomo Natuna manna mena.”

³⁷ Kaliyate kaigeda kaigeda Yeisu iyakayakatai Nume Tabu mena. Iboniyai kabo ilau ikeno koya Olibe koina. ³⁸ Malala kikiuna tomo meuloili silogogoy-oima Nume Tabu koina na ana yakayakatai sibenalanyoi.

22

Yudiya ali tobagunao kamwasa siloyaloyai Yeisu sabi unuyamatena

(Madiu 26:1-5,14-16 yo Malika 14:1-2,10-11 yo Yoni 11:45-53)

¹ Na mwalelikwa soina kana nuwatu-kalatan kana sauga iyawatagili-mako. Soine esana labuina pwalawa gaibumo nige kana ebweli.* ² Topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakataiwo kamwasa siloyaloyai tem gubesi na wadam mena Yeisu sikabikalatan na siunuyamate, kaiwena tomo simatausagili.

Yudasa Isikaliota ana paisowa

³ Kabo Seitani ilusae Yudasa Isikaliota koina, iya yabo yoli tuwelone kolili, ⁴ ilau topwaoli lalakili yo Nume Tabu kana pilisiman ali tobagunao kolili na mekanakavao siedeede gubesina Yeisu iwalo-masalan kolili. ⁵ Yo ana walo kaiwena siyaliyaya na siwaloyameli yakato maisana mane siwolena.

* **22:1:** Sauga beyabeyana koina Yaubada ana anelose, iya boita kana anelose, iyawasa Itipita koina na Itipita kabi bagubagunali iunuyamateli na siya tomo Isileli ali gamwa mena ebaebai kwasineli sisau mwa koina boita kana anelose ilaoma na siya tomo Isileli imwalelikwaili, nige iunuyamateli. Tabe ali yabubu Itipita koina sitotoyasosi, nige sowana sisanasanai yisti ana sese kaiwena kabo kali kanalene nige kana ebweli ipapagan. Bwaite kaiwena bolime kaigeda kaigeda tomo Yudiya soine kana nuwatu-kalatan sipaipaisowai. Wagitai Buki Tabu beyabeyana esana Siyawatagili peina 12 koina.

⁶ Mwa Yudasa italam kabo sauga namwanamwana isanai na wadam mena Yeisu italamwan kolili na sikabikalatan.

Guyau ana kekan kana katububu

(Madiu 26:17-19 yo Malika 14:12-16)

⁷ Beledi gaibumo nige ebwelina soina kana kaliyate iyawatagilima yo bwaine koina lamiyao siunuili mwalelikwa kanna kana nuwatu-kalatan kaiwena. ⁸ Kabo Yeisu iwalo Pita te Yoni kolili iba, “Kwalau yo mwalelikwa soina wakatububun kaiwela na takekan.” ⁹ Siwalo koina siba, “Toweya nuwanuwam kakatububun?” ¹⁰ Kabo iwalo kolili iba, “Kwalusae Yelusalema kabo tomo yabo waila patu ikalakalai kani ilobaimiu. Na tomone kwayumulikusuli yo mekamikava kwalusae nume mena, ¹¹ yo nume tanuwagana koina kwawalo bwaite besiele. ‘Toyakayakatai iwawalo yakato toisabo biliutusi kutalamwan na meyagu tobenaliyao mwalelikwa soina kanna kakatububun na kakekan?’ ¹² Kani iyakenayagimiu biliutusi lalakina kewa mena sikatububunanako. Na bwaine koina mwalelikwa kanna wakatububun kaiwela.” ¹³ Kabo yoli labuine silau Yelusalema koina silusae, yo tawae besiele Yeisu iwalo-masalan kolili ginauli meuloili silobaili. Mwa numewa koina mwalelikwa kanna sikatububun kaiweli.

Guyau ana kekan

(Madiu 26:20-25 yo Malika 14:17-21 yo Yoni 13:21-30 yo 1 Kolinita 11:23-25)

¹⁴ Kekan kana sauga koina Yeisu imiyasio teibeline koina me ana tobenaliyao. ¹⁵ Yo iwalo kolili iba, “Nuwanuwagu lalakina tem kekan bwaite takekan toyawa kabo muli mena yakamkamna. ¹⁶ Yawalo yawasosi kolimiu, kani nige yakekekanyoi kanasiga Yaubada ana kaba loina ilaoma kabo mwalelikwa soina kana dudulai iyawatagili yawasosi.” ¹⁷ Kabo wain mekomwana ikalai yo kaiwena ikawatoki Yaubada koina kabo iba, “Wakalai bwaite yo kwayayuan kolimiu, ¹⁸ kaiwena yawalo kolimiu, sauga bwaite yo sauga muli mena wain bwaite nige sowasowana koina yanumayoi kanasiga Yaubada ana kaba loina iyawatagilima.” ¹⁹ Yo pwalawa ikalai yo ikawatoki Yaubada koina. Imwawasi ikivi yo iwolegili ana tobenaliyao kolili iba, “Bwaitete yogu yaeyawa kaiwemiu. Waginauli besiele yakato ami kaba nuwatu-kalatagau.” ²⁰ Besiele tabe kekan mulina mena komwane ikalai yo iwolena kolili iba, “Komwane bwaitete kamwasa waluwaluna iya kwasinegu kani ididi kaiwemiu.† ²¹ Na kagu tokalomagigili iyaele mekalakava teibeli mena yo nimana iyaele nimagu salina mena. ²² Tomo Natuna kani ilau boita mena besiele Yaubada ana nuwatu, na iyamo kana tokalomagigiline kani katekamkamnana.” ²³ Kabo tobenaliyao siyatubu sienelineli-yagili sibomayoi kolili yaiya tokalomagigiline.

Yaiya esana ilalakisosi Yaubada ana kaba loina koina?

²⁴ Tobenaliyao siyatubu sigamwagamwa-pakiki tem gubesi na yaiya esana ilalakisosi kolili. ²⁵ Kabo Yeisu iwalo kolili iba, “Siya nige Yudiya ali kinyao mumugali bwaite besiele. Me ali nuwasaesae siloina kaiwe yakato tomo meuloili ali walo sibenalagili yo siyakasisiyagili. ²⁶ Na komiu tabu mumugane wagiginauli besiele. Na yaiya kowa nuwanuwam esam ilalaki ilonamwayagiwo kuyamala besiele tomulimuliya. Na tem yaiya kowa nuwanuwam kuyamala tobaguna ilonamwayagiwo kuyamala topaisowa. ²⁷ Yaiya esana ilalakisosi, iya imiyasio teibeli mena o iya topaisowane? Tomiyasione esana ilalakisosi, wa? Na yau yamiyamiya luwamiu mena na

† 22:20: Wagitai Ibeliu Peina 8 yo Peina 10.

yaemala topaisowa kaiwemiu. ²⁸ Saugana kamkamna yalobailiko komiu mekaukavao, ²⁹ yo besiele Tamagu iginauliyako kaiwegu, kabo kaba loina yabo kani yaeyawa kolimiu, ³⁰ na mesabana esamiyao silalaki yagu kaba loina koina, bwaine koina kani wakekan yo kwanuma yagu teibeli koina yo kwamiyasio kaba miya wasawasali kolili na Isileli bodaliyao yoli tuwelo kwayatalayagili.”

*Pita iwawalo yakato Yesu kani nige iuuvalayan
(Madiu 26:31-35 yo Malika 14:27-31 yo Yoni 13:36-38)*

³¹ Yesu iwalo yoi iba, “Saimon, Saimon, Seitani ilaomako Yaubada ana tam lam ikalai na tem inukuimiu besiele topaisowa yabo tano witi kannu inukui na tem iyakasali mosomosoliyao ikelegabaegili. ³² Na yau yakawanoiko Yaubada koina kaiwem tem tabu am meli ibebel. Na sauga ilalaoma kani kunuwabui koliyau, na kamkavao ukwabi-yakaiweli.” ³³ Pita Yesu kainana iyamaisa iba, “Guyau, yatalamwagau mekaukava kowa talau nume pan mena yo mekaukava kowa taboita.” ³⁴ Yesu iwalo koina iba, “Pita, yawalo yawasosi koliwo, kansiga boniyai muliya kabo kamkam tauna ivalam kani kuuvalayagau meyaiyona, kani kuba, ‘Tomone bwaite nige yakakatai.’”

Mane mekanakava kaleko kana tobwa yo kaleya kelepana waloli

³⁵ Kabo ineli ana tobenaliyao kolili iba, “Sauga beyabeyana koina yayawasamiu kwayawatagili yo nige ami mane kana tobwa, o tem kami kaleko kana tobwa o tem kaemiu kana suma kwalokalaili. Gubesi, sauganane koina ginauli yabo kwadeva koina?” Kainana siyamaisa siwaloba, “Nigele”. ³⁶ Mwa iwalo kolili iba, “Na sauga bwaitete tem ami mane kana tobwa o tem kami kaleko kana tobwa imiyamiya, kwalokalaili. Na tem nige ami kaleya kelepana ipapagan, kami kwama tulutulu kaiwena wagimwala-yani na manena wakalai yo kaleya kelepana yabo wagimwalai wakalai kabo kami koleya besiele kaleya lalakina kana toyatubu. ³⁷ Kwapaisowai besiele yagu walo na mesabana Buki Tabu ana walo iyamala yawasosi iba, ‘Tomo kani siwalo yakato Mesaiya imiyamiya kaleya lalakina kana toyatubu ali boda koina.’ Na yawalo kolimiu kani tomo sipaisowai koliyau yakato yau kaleya lalakina kana toyatubu na mesabana ginauli meuloina bwaite sileleyako kaiwegu Buki Tabu mena kani kikiunamo iyamala walo yawasosi.” ³⁸ Tobenaliyao siwalo koina siba, “Guyau, ugitali kaleya kelepana labui siyaele kolimai.” Mwa kainali iyamaisa iba, “Sowasowana.”

*Yesu ikawakawanoi koya Olibe koina
(Madiu 26:36-46 yo Malika 14:32-42)*

³⁹ Yesu iyawatagili yo ilau koya Olibe koina besiele mumugana. Ana tobenaliyao siyamuli-kusuli. ⁴⁰ Yo saugana iyawatagili dedeinane koina iwalo kolili iba, “Wakawanoi Yaubada koina na tabu kwabebeku woya koina.” ⁴¹ Yo ilogabaegili ilau tupwana kana mwayaga iyai, yo tutulina italu-sakonayan yo ikawanoi. ⁴² Iba, “Tamagu, tem am nuwatu besiele, kamkamna komwana bwaite ukwele-gabaen koliyau, na tabu yau yagu nuwatu mena, na kowa am nuwatu mena uginauli.” ⁴³ Kabo anelose yabo ilobimaya bulibuli mena iyawatagili koina yo ikabiyakaiwe. ⁴⁴ Yesu yaluyaluwana ipolowesosi, kabo ikawanoi kaikaiwe, na kamweyaina ididi bwatano mena besiele kwasine ididididi. ⁴⁵ Yo saugana itolo kawanoi koina, ipileyoowa ana tobenaliyao kolili ilobaili nuwanae kaiwena sikenomate. ⁴⁶ Kabo iwalo kolili iba, “Tawae kaiwena wakenokeno? Kwatolo yo wakawakawanoi na tabu kwabebeku woya koina.”

Yeisu sikabikalatan

(Madiu 26:47-56 yo Malika 14:43-50 yo Yoni 18:3-11)

⁴⁷ Yeisu iyaelemo iedeedede kabo boda yabo siyawatagilima na Yudasa Isikaliota iya yoli tuwelo yabo, kamwasane koina ibagunayagili. Ilaoma Yeisu manna mena yakato Yeisu inisoi, ⁴⁸ na Yeisu iwalo koina iba, “Yudasa, nuwanuwam kunisoiyau yakato Tomo Natuna kuwalo-masalan?” ⁴⁹ Kabo saugana ana tobenaliyao sigitai tawae kani iyawatagili siba, “Guyau, gubesi, takaleya ala kaleya kelepana kolili?” ⁵⁰ Yo tobenali yabo topwaoli lalakina ana topaisowa tenana ulaulana ikoutusi. ⁵¹ Na Yeisu iba, “Besi.” Kabo topaisowane tenana ikabitanon yo iwoisi. ⁵²⁻⁵³ Na bodane siya silaoma na Yeisu sikabikalatan kaloli mena topwaoli lalakili yo Nume Tabu kana pilisiman ali tobagunao yo Yudiya ali tautaubalao. Kabo Yeisu iwalo kolili iba, “Kaliyate sibaibaiwa mekaukavao komiu Nume Tabu koina yamiyasio yo yayakayakatai, na nige wakakabi-kalatagau. Na bwaite sauga gubesi? Kwalaoma me ami kaleya kelepana yo me ami kule na wakabi-kalatagau yakato yau kaleya lalakina kana toyatubu? Sauga bwaite koina komiu boniboniyai bodaliyao ami sauga lolina.”

Yeisu silawan yatala kaiwena

(Madiu 26:57-58,69-75 yo Malika 14:53-54,66-72 yo Yoni 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Kabo sikabikalatan yo silawan siluseyan topwaoli lalakina ana nume mena. Pita iyamuli-kusulili kana mwayaga iyai. ⁵⁵ Yo saugana mayau sipei iwedowedoli numene kana gana kalona mena Pita imiyasio mekanakavao. ⁵⁶ Kabo topaisowa gamasine yabo Pita igitai imiyasio mayaune koina, imankulakulai yo iba, “Tomone bwaine Yeisu ana boda yabo.” ⁵⁷ Na Pita iuvalayan iwaloba, “Gamasine, tomone bwaimwa nige yakakatai.” ⁵⁸ Nige sauga imamamalawe na tomo yabo ilaoma Pita igitai yo iwalo koina iba, “Kowa ali boda yabo.” Na Pita iba, “Taubala, yau nigele.” ⁵⁹ Sauga tupwana imamalawe besiele wan awa mulina mena tomo yaboyoi ilaoma igitai yo iba, “Walo yawasosi tomone bwaite Yeisu mekanakava kaiwena iya game Galili tabe.” ⁶⁰ Na Pita iba, “Taubala, nige yakakatai tawae kuwalowalowen.” Pita iyaele iedeedede kabo sauganane koina kamkam tauna ivalam. ⁶¹ Yo Yeisu itagelakeile yo Pita imankulakulai. Kabo Pita Yeisu ana walo nuwana mena isae saugana Yeisu iba, “Kansiga boniyai muliya kabo kamkam tauna ivalam kani kuwalayagau meyaiyona.” ⁶² Kabo Pita numene kana gana ilogabaen ikaisulu iyawatagili bakubaku mena yo me ana nuwanae ivalam.

Yeisu siunu-gwalagwalai yo sitalatalawasi-yani

(Madiu 26:59-68 yo Malika 14:55-65 yo Yoni 18:19-24)

⁶³ Na tomone siya Yeisu sikabikabi-kalatan na sitalatalawasi-yani yo siunuunui, ⁶⁴ yo kaleko sikalai manna sisuma-kausili siunuiyoi kabo siwalo koina siba, “Tem kowa palopita yabo kuwalo kolimai yayia iunuiwo.” ⁶⁵ Yo walo polopoloweli sibaibaiwa siwalowegili koina yo sikawa-naena-yani. ⁶⁶ Yanuwa ilayan kabo Yudiya tautaubalao meuloli bwaimwa topwaoli lalakili yo lolina kana toyakayakataiwo silogogoma. Kabo Yeisu silawan ali logogone koina. ⁶⁷ Siwalo koina siba, “Tem kowa Mesaiya ama wasa kuyeyama kolimai.” Na iwalo kolili iba, “Tem ami wasa yaeyawa, kani nige yagu walo kwamemeliyan, ⁶⁸ yo tem yaneliyagimiu kani nige kainagu kwayayamaisa. ⁶⁹ Na bwaite sauga yo sauga ilaalamu koina kani Tomo Natuna imiyasio Yaubada Tokaiwesosi ulaulana mena.” ⁷⁰ Kabo meuloli sineliyan siba, “Yakato kowa Yaubada Natuna?” Yo iwalo kolili iba, “Iyaele bwaimwa komiu kwabomayoi kwawalowenako.” ⁷¹ Mwa siba, “Besi, kani

nige tomo taloloyaiyoili na silaoma siedeedede kaiwena. Kawasewane iwalowenako sopana mena na kita tabenalanako.”

23

Yeisu itolo Pailato manna mena

(Madiu 27:1-2,11-14 yo Malika 15:1-5 yo Yoni 18:28-38)

¹ Ali logogo imwawasi kabo Yudiya tautaubalao meuloili sitolo yo Yeisu silawan ali gavana Pailato koina, iya Loma tomona Sisa ipei Yudiya dedeina meuloina iloiloinyan. ² Yo siyatubu Yeisu siyakeyakewai Pailato manna mena siba, “Tomone bwaite kalobai tomo meuloili iyakatai-yanaeli. Iwalu tabu Sisa ana takesi siyayamaisa. Yo tabe iwaloyoi yakato iya ibomayoi Mesaiya yo kin yabo.” ³ Mwa Pailato ineli koina iba, “Gubesi, kowa Yudiya ali kin o nigele?” Yeisu kainana iyamaisa iba, “O, besiele am walo.” ⁴ Kabo Pailato itagelakeile topwaoli lalakili yo bodane igitaili yo iwalo kolili iba, “Nige loina yabo ililikwai na tem yakawa-naenae-yani.” ⁵ Na sisamasamalulu siba, “Tomo meuloili Yudiya dedeina mena iulanamunaili ana yakayakatai koina. Iyatubu Galili dedeina mena kabo muli mena ilaoma bwaite koina.”

Yeisu itolo Elodi manna mena

⁶ Ali edeedede Pailato ibenalagili mwa ineli kolili iba, “Nuwana tomone bwaite Galili tomona?” Kabo kainana siyamaisa siba, “O, besiele.” ⁷ Saugana Pailato ikatai yakato Yeisu ilaomaya Galili bwaimwa Elodi ana kaba loina mena kabo iyawasa ilau Elodi koina. Na sauganane Elodi iya iyaele Yelusalema koina. ⁸ Na Elodi Yeisu igitai kabo iyaliyaya lalakina, kaiwena wasana ibenalanako yo sauga imamalawe nuwanuwana tem igitai. Na nuwanuwana ginauli kaba nuwapwanopwano tupwaliyao Yeisu ipaisowaili na igitaili. ⁹ Kabo neli sibaibaiwa ineliyagili Yeisu koina na nige kainana iyayamaisa. ¹⁰ Topwaoli lalakili yo loina kana toyakayakataiwo sitotolo salina mena kabo siyakewa-tupatupai. ¹¹ Elodi mekanakavao tokaleyayao Yeisu sitalawasiyan yo simalumaluwan. Kabo kaleko mamalawena kana saba namwanamwasosina sikalai siyalikwa, kabo siyawasa-yapileyoi ilau Pailato koina. ¹² Na kaliyatenane koina Elodi mekanakava Pailato sikelabilabin toyawa yo sikawa elieliyam tabe, na beyabeyana mekanakava siekalokalo-magigi-lagili.

Pailato Yeisu italamwan iboita

(Madiu 27:15-26 yo Malika 15:6-15 yo Yoni 18:39—19:16)

¹³ Pailato topwaoli lalakili, toloinao yo tomo meuloili iyoga-gogonagilima, ¹⁴ mwa iwalo kolili iba, “Tomone bwaite wakalayama koliyau yo kwawalo yakato tomo meuloili iyakatai-yanaeli. Na manimiu mena yaneli namwanamwaiyako na yalobai nige loina yabo ililikwai yakato yakawa-naenae-yani. ¹⁵ Elodi tabe iya besiele nige yakewane yaina yabo ilolobai, kabo bwaite iya kaiwena mwa iyawasa-yapileyoyama kolila. Ee na wagitai, nige ginauli yabo iginauli-yanae na yakato kaiwena iboita. ¹⁶ Koinaele kani yawalo tokaleyayao sikabi-kalatan siunui balae mena, kabo silivasi ilau.” ¹⁷ Na Pailato mumugana bwaite besiele, bolime kaigeda kaigeda, mwalelikwa soina kana sauga koina, tolusae deli yabo iya tem Yudiya sigitesipwai sikawanoiyon, Pailato kani ilivasi yo iyawatagili deli mena. ¹⁸ Na boda lalakina meuloili siyoga kainali lalakina mena siba, “Tomo bwaimwana kuunuyamate na Balabasi kulivasi kaiwemai.” ¹⁹ Na sauganane koina tomo yabo imiyamiya deli mena esana Balabasi, iya sipeigabaen kaiwena tauna kona tomo yabo iunuyamate yo iya kaleya lalakina

kana toyatubu Yelusalema taon koina. ²⁰ Pailato nuwanuwana Yesu ilivasi kabo iedeedede yoi bodane kolili. ²¹ Na siyogayoga siba, “Kuyakelose. Kuyakelose.” ²² Kabo iwaloyoi kolili iba, “Tawae kaiwena? Tomone tawae ana nae? Nige yaina yabo yalolobai na tem iboita, nuwanuwagu tem yasapi mowoi na yalivasi ilau.” ²³ Na sisikote kaikaiwe yo siyogayoga kainali lalakina mena siba, “Kuyakelose. Kuyakelose.” Kabo bodane ali yoga-samasamalulu kaiwena mwa Pailato nuwana sikoi. ²⁴⁻²⁵ Kabo iwalo ana tokaleyayao kolili Yesu siyakelose besiele bodane ali nuwatu. Na iya Balabasi sikawanoiyan, bwaimwa iya tounuyamate tauna kona sipeigabaen deli mena kaiwena iya kaleya lalakina kana toyatubu, ilivasi-gabaen yo ilau.

Yesu silawan Goligota na siyakelose

(Madiu 27:32-44 yo Malika 15:21-32 yo Yoni 19:17-27)

²⁶ Tokaleyayao Yesu sikabikalatan siyogan silawan sabi yakelosena kaiwena. Kabo tomo yabo silobai game Sailini esana Saimoni ilaomaya gana muli mena ilulusae Yelusalema kaiwena kabo sikabikalatan yo siyadidiga mwa Yesu kana kelose siwolena Saimoni ikewai leyaleyana mena Yesu siyabaguna Saimoni mulina mena silau. ²⁷ Tomo boda lalakina Yesu siyamuli kusuli, luwali mena sinesineo tupwaliyao siya sivalavalam koyasili Yesu kaiwena. ²⁸ Yesu itagelakeikeile yo iwalo kolili iba, “Yelusalema sinesineoliyao, tabu kaiwegu kwavavalam na kwabomayoi kaiwemiyo yo natumiyo kaiweli kwavalam. ²⁹ Kaiwena sauga ilalaoma kani nae lalakina iyawatagili yo tomo kani siwaloba, ‘Sinesineo siya miyamiya yaili siya sinamwanamwa, kaiwena nige natuliyao sikakabili yo nige siyayasuyasusu.’ ³⁰ Mwa sauganane koina kani tomo kamkamna lalakina polowena silotonan kabo siwalo koya kolili siwaloba, ‘Wagunaima pwatamai mena yo wakupwaikimai mwayamwayau kaboita.’ ³¹ Mayau kilaina tagabu kalapulupululuna nige ikakaiwe na tem mayau leleyanna tagabu kani kalapulupululuna ikaiwesosi. Walo yawasosi yau kani yasilae na komiu naga kwasilae yawasosi kaiwena yau besiele mayau kilakilaina na komiu besiele mayau leleyanna.”

³² Tomo labui tabe siya nae kana toginauli, tokaleyayao siyoganli yo mekalikava Yesu na siyakeloseli. ³³ Saugana silau siyawatagili yanuwa esana siba Kulukulu Yanuwana, kabo Yesu siyakelose koina, mekanakavao toloinalikwa yoli labuine, yabo kana kelose siyatolo dedei ulaulana mena yo yabo dedei gegebana mena. ³⁴ Yesu iba, “Tamagu, ali pwanoli kunuwatu-pwaikili kaiwena tawae sipaipaisowai koliyau nige sikakatai.” Na tokaleyayaone Yesu kana kwama sikalai yo venu yabo sivenuwan na tem analiyao sibaguna kwamane sikalaili. ³⁵ Tomo meuloili sitolo Yesu simankulakulai kabo Yudiya ali toloinao sitalatalawasi-yani yo siwalolamwalamwai siba, “Tomo uloilu ileboili, na tem iya Mesaiya, Yaubada ana gitesipwa tomona, sowasowana ibomayoi ileboi.”

³⁶ Tokaleyayao tabe Yesu sitalawasi-yani. Silau koina yo oine malumaluluna siwolena yakato inuma, ³⁷ mwa siwalo koina siwaloba, “Tem kowa Yudiya ali kin kubomayoi kuleboiwo.” ³⁸ Lelelele yabo silele kabo situtuyapatu kana kelose koina kulukuluna pwatana mena iba, ‘Bwaite iya Yudiya ali kin.’ ³⁹ Toloinalikwa yoli labuiwa sitaketake kali kelose mena, yabo Yesu ikawa-naenae-yani yo iwaloba, “Tem kowa Mesaiya ee kubomayoi kuleboiwo, na tabe kai kuleboimai.” ⁴⁰ Na yabo ibenabenali mwa kanakawawa iyokoiyan iwaloba, “Nuwana nige Yaubada kumamatausan, wa? Na kubenali, yola yayionane kala lolina kaigedana. ⁴¹ Kowa yo yau kala maisa

itudulaisosi kaiwena kamwasa naenaena tapaisowai mwa maisana bwaite, na tomone bwaite iya nige ginauli yabo ipapaisowa-yanae.”⁴² Kabo tomone iwaloyoi Yeisu koina iba, “Yeisu, saugana tem am kaba lolina koina kuyamala kin kunuwatu-kalatagau.”⁴³ Yeisu kainana iyamaisa iba, “Yawalo yawasosi kolinu, kaliyate kabona kowa yo yau kani tamiyamiya Paladaisi.”

Yeisu ana boita

(Madiu 27:45-56 yo Malika 15:33-41 yo Yoni 19:28-30)

⁴⁴ Kala pwasinasina mena kabo dabwelo mayalena imwawasi yo yanuwa meuloina iboniboniyai kanasiga tili koloki lolau mena.⁴⁵ Kaleko tabatabana bwaimwa siyatake Nume Tabu kalona mena itaigali isae yo ilobi dedei labui.⁴⁶ Kabo Yeisu iyoga kainana lalakina mena iba, “Tamagu, yaluyaluwagu yapei nimam kalona mena.” Saugana iwalo besiele mwa yawasina imwawasi.⁴⁷ Tokaleyayao ali tobaguna igitai tawae iyawatagili, kabo Yaubada itobalan yo iba, “Walo yawasosi tomone bwaite iya todudulai yawasosi.”⁴⁸ Tomo meuloili siya simiyagogo yo simanman-kulakulai saugana sigitai tawae iyawatagiline nuwali sinae kabo gamwagamwalili situtututu yo sipileyoi silau ali nume mena.⁴⁹ Na Yeisu ana eliyamwao yo sinesineo siya beyabeyana simulya mekanakavao silaoma Galili sitolowala manli ilau ginauli meuloina sigitagitai.

Yeisu sipei salai mena

(Madiu 27:57-61 yo Malika 15:42-47 yo Yoni 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Tomo yabo esana Yosepa ilaoma Yudiya dedeina yabo esana Alimadiya mumugana inamwanamwa yo idudulai. Iya isanasanai Yaubada ana kaba lolina kaiwena na iya Yudiya ali toloinao kalikava yabo, na iya nige besiele kanakavao ali nuwatu yo ali paisowa koina.⁵² Ilau Pailato koina Yeisu yona ikawanoiyen yakato ikalai, mwa Pailato italam.⁵³ Kabo ilau ikelegabaen kelose koina kaleko namwanamwana koina isuma yo ilau ipei salai bwaimwa ikeli-nonowaiyako veku koina, salaine nige toboita yabo sipepei koina.⁵⁴ Kaliyate kabona sabati kana kaliyate katububu na sauga kubwakubwana Yudiya ali sabati kana sauga iyatubu.⁵⁵ Sinesineone siya beyabeyana mekalikava Yeisu silaoma Galili Yosepa siyamuli-kusuli kabo silau salai sigitai Yeisu yona gubesi ana peipeina.⁵⁶ Imwawasi sipileyoi silau ali nume mena kabo kwapi kaba sausauli yo olo bwalaina namwanamwasosili sikatububunagili Yeisu yona kaiwena. Na Yudiya ali sabati kana kaliyate ilaoma-oliko kabo sikaiyawasi besiele lolina ana walo.

24

Yeisu itoloyoi boita mena

(Madiu 28:1-10 yo Malika 16:1-8 yo Yoni 20:1-10)

¹ Wiki kana kaliyate bagubagunana koina malala kikiuna, sinesineone olo bwalaina namwanamwana sikatububunanako sikalai yo silau salai mena.
² Sigitai veku salai gamwana kana kokaukauswa siyatapipili-suwalanako.
³ Kabo silau silusae salai kalona mena na iyamo nige Guyau Yeisu yona sigigitai.
⁴ Siya siyaele sinuwanuwatu Yeisu yona kaiwena, kabo sauganane koina tomo labui kali kaleko pigapigabuli sitotolo salili mena.
⁵ Sinesineone simatausi lalakina mwa sipwalou manli ilobi bwatano mena. Na tomo labuyiwa siwalolau kolili siba, “Tawae kaiwena iya meyawasina kwaloyaloyai toboita ali kaba miya koina?”
⁶ Nige imiyamiya bwaite koina, itoloyoi-oiko. Ana walo kwanuwatu-kalatan bwaite iwalowenako kolimiu saugana mekamikava kwamiyamiya dedei Galili koina,
⁷ iwaloba, “Tomo Natuna kani

sitalamwan tomo naenaeli nimali mena na siyakelose, kabo muli mena kaliyate yayionana koina kani itoloyoi boita mena.’”⁸ Mwa sinesineowa kabo ana walowa nuwali mena isae.

⁹ Saugana sipileyoima salai mena ginauli meuloina wasana siyawayasan apositoloyao yoli ileben kolili, kalikavao mekalikavao tomuliyayao meuloili tabe. ¹⁰ Sinesineowa wasa bwaite siyawayasan kolili siya Meli Magidala yo Yowana yo Meli iya Yemesa sinana, mekalikavao sinesineo tupwaliyao tabe. ¹¹ Na apositoloyao nige sinesineone ali walo simemeliyan, kaiwena ali nuwatune yakato ali edeedede besiele walo bwagabwaga. ¹² Na Pita itolo yo isagena ilau salai mena. Ipwalou mwa kaleko bwagabwagamo igitai mwa ipileyoi ana nume mena yo inuwanuwatu ginauli bwaite ana yawatagili kaiweli.

Emiusa kana kamwasa mena Yeisu iyawatagili tomuliyayao yoli labui kolili

(Malika 16:12-13)

¹³ Kaliyate kaigedanane koina tomuliyao yoli labui silalau dedei esana Emiusa kaiwena, Emiusa yo Yelusalema kali sowasowaga kana mamalawe besiele ileben kilomita. ¹⁴ Yoli labui silolo-edeede ginauli meuloina iyawatagiliko kaiwena. ¹⁵ Siya siyaele silolo-edeede yo sinelineli gin-auline kaiwena, kabo Yeisu iyawatagili kolili yo mekalikava silotoyawa. ¹⁶ Sigitai mowoi na nige sikikilala yo nige sikakatai yayia iya. ¹⁷ Mwa kabo ineli kolili iba, “Saugana kwalaulau tawae edeededena kwalolo-edeededene?” Mwa sitalu-tolo kali koleya besiele nuwali sinae. ¹⁸ Yabo esana Kaliyopasa iwalo Yeisu koina iba, “Tolokeikeile sibaibaiwa siyaele Yelusalema, na nuwana kowa kuboma nige ukwakatai tawae iyawatagili saugane bwaite kolili.” ¹⁹ Kabo ineli kolili iba, “Ginauli esana walona?” Kainana siyamaisa siba, “Ginauli bwaite iyawatagili Yeisu game Nasaleta koina. Game bwaite iya palopita yabo, ana edeedede yo ana paisowa kaikai-wena Yaubada manna mena yo tomo meuloili manli mena. ²⁰ Topwaoli lalakili mekalikavao ama toloinao sipei gavana nimana mena, kabo italamwan siyakelose na iboita. ²¹ Na kai ama nuwatu yakato Yaubada tomone bwaite igifespwai na kai tomo Isileli ilivasimai Loma ali lona koina. Na ginauline siyawatagiliko kaliyate yayiona simwawasiko. ²² Na kai sinesineo tupwaliyao katemai siyapitali kaiwena kabona malala kikiuna silau salai mena, ²³ na nige yona silolobai. Saugana sipileyoima, kabo siwaloma kolimai yakato aneloseyao sigitaili na siwalo kolili siba, ‘Yeisu itoloyoiko.’ ²⁴ Kamakavao tupwaliyao silau salai mena yo besiele sinesineo ali walo siya tabe besiele silobai, Yeisu yona nige sigigitai.” ²⁵ Kabo Yeisu iwaloyoi tabe kolili iba, “Kwayauyaulesosi, yo ami meli ikikiu kaiwena palopitao ali walo Mesaiya kaiwena nige kwamemeliyan. ²⁶ Beyabeyana siwaloko yakato Mesaiya kani kamkamna ilobai kabo muli mena ilusae ana wasawasa koina.” ²⁷ Kabo Yeisu Buki Tabu ana walo iya kaiwena ikabi-yamayale kolili, iyatubuya Mosese ana buki kolili yo palopitao meuloili ali lelelele.

²⁸ Kikiunamo siyawatagili yanuwane silalau kaiwena, kabo Yeisu iginauli besiele bwaite nuwanuwana yakato ilogabaegili ilauyoi. ²⁹ Na sikawanoi samasamalulu koina siwaloba, “Mekamakava kowa tamiyamiya, kaiwena kikiunamo iboniyai yo yanuwai iboniboniyai.” Kabo ilau ilusae nume mena yo mekalikava simiyamiya. ³⁰ Kekan kana sauga kabo ilau mekalikava simiyasio kaba miya koina. Mwa beledi ikalai yo ikawatoki Yaubada koina kabo itabekivikivi yo iyauyan kolili. ³¹ Iginauli besiele bwaite kabo sikilala yo sikatai yayia iya, na ikwalalele manli mena. ³² Yoli labui sienelineli-yagili

siba, “Saugana talaulau kamwasa mena yo iedeedede kolila Buki Tabu ana walo-masala, walo yawasosi katela iwedowedoli, awa?”

³³ Na sauganane yoli labuine sitolo yo sipileyoi silau Yelusalema, mwa apositoloyao yoli ileben silobaili mekalikavao tupwaliyao simiyagogo. ³⁴ Kabo apositoloyao siwalolau yoli labuine kolili siba, “Walo yawasosi, Guyau itoloyoiko mwa iyawatagili Saimon koina.” ³⁵ Kabo siya yoli labuine ali wasa siwolegili tawae iyawatagili kolili kamwasa mena. Mwa siwaloba, “Saugana beledi ikalai yo itabekivikivi, kabo koina kakilala iya Yeisu.”

Yeisu iyawatagili tobenaliyao kolili

(Madiu 28:16-20 yo Malika 16:14-18 yo Yoni 20:19-23 yo AAP 1:6-8)

³⁶ Tobenaliyao siyaele siedeedede kalikavao kolili ginauline bwaite kaiwena, kabo Yeisu iyawatagili yoi luwaluwaili mena yo iwalo kolili iba, “Me ami nuwadaumwali.” ³⁷ Kateli sipitali yo simatausi, ali nuwatu yakato kalukaluwa sigitai. ³⁸ Mwa iwalo kolili iba, “Gubesi mwa kwanuwapwanopwano yo kwanuwalabulabui?” ³⁹ Nimagu yo kaegu wagitaili. Bwaite yau. Yogu wakabitanon yo wakatai, kalukaluwa nige bulumana yo tuwatuwana ipapagan besiele wagigitaine kolyau.” ⁴⁰ Saugana iwalo besiele bwaite kabo nimana yo kaena iyakenayagili. ⁴¹ Siya siyaliyaya lalakina yo kateli sipitali na nige naga simemeli mwa ineliyagili iba, “Tabu kan yabo imiyamiya na yakan?” ⁴² Kabo iye gabugabuna maimaisana siwolena, ⁴³ mwa ikalai yo ikan manli mena na mesabana sikatai iya nige kalukaluwa besi. ⁴⁴ Kabo iwalo kolili iba, “Tauna kona komiu te yau tamiyamiya na yawaloko kolimiu bwaite besiele, ginauli meuloina sileleyako kaiwegu Mosee ana loina koina, palopitao ali lelelele koina yo tabe Same koina siyamala yawasosi.” ⁴⁵ Mwa ali nuwatu ikabi-yamayale na mesabana Buki Tabu ana walo kana dudulai sikatai. ⁴⁶ Iwalolau kolili iba, “Buki Tabu iwalo bwaite besiele, Mesaiya kani kamkamna ilobai yo iboita na kaliyate yayionana koina itoloyoi boita mena. ⁴⁷ Kabo iya esana koina kani siguguguguye na tomo sinuwabui na mesabana Yaubada ali pwanoli inuwatu-pwaikili. Kani siyatubu Yelusalema koina kabo muli mena siyadebalala dedei meuloili kolili. ⁴⁸ Na komiu kani kwaemala toyawasa ginauli meuloili bwaite kaiweli. ⁴⁹ Tawae Tamagu iwaloyameliyako kaiwemi yau kani yawawasayama kolimiu. Na kwamiyamiya naga Yelusalema kanasiga kaiwe ilobima Yaubada koina wakalapowon.”

Yeisu isasae bulibuli mena

(Malika 16:19-20 yo AAP 1:9-11)

⁵⁰ Yeisu tobenaliyao ibagunayagili yo iyoganli Yelusalema silogabaen silau Bedani dedeina mena, kabo nimana ikeleisinagili yo iwalo-muloloili. ⁵¹ Iya iyaele iwalowalo-muloloili, na kabo ilogabaegili yo Yaubada ikalai isasae bulibuli mena. ⁵² Siya sipwalou yo sitapwalolo koina, imwawasi kabo me ali yaliyaya lalakina sipileyoi Yelusalema. ⁵³ Kabo sauga meuloina silaulau Nume Tabu koina Yaubada sitobatobalan.

Yeisu wasana namwanamwana Yoni ana lelelele

Walo bagubagunana

Buki bwaite kana tolelelele iya Yoni, Sebedi natuna, iya apositoloyao yoli tuwelo kalikava yabo. Nige sauga yabo iboma esana ilelele bukine bwaite koina, na ibomayoi walona bwaite iba, "Tobenaline bwaite iya Yeisu imulolo lalakina koina". (13:23, 19:26, 20:2 yo 21:7)

Peina 20 tomna 31 koina Yoni bukine bwaite ana lelana yaina iwalo-masalani iwalo, "Na walo bwaite yaleleli na mesabana kwameli yakato Yeisu iya Mesaiya, Yaubada Natuna, na ami meline koina kani yawasi yawasosi esana mena kwalobai." Buki bwaite koina walo kobwaibwaili nige ibabaibaiwa talolobaili. Iya walo bwaite kaba yatubu koina Yeisu iyaele imiyamiya yo iyamala tomo (1:1 yo 1:14), iya sipi natuna bwaite Yaubada iyawasayama (1:29), iya beledi meyawasina (6:35), iya waila (4:13-14 yo 7:37-38), iya yanuwa yaulina kana mayale (8:12 yo 9:5), iya sipi kali gamwa (10:7 yo 10:9), iya sipi togitekalatan namwanamwana (10:11 yo 10:14), iya toloyoi yo yawasi (11:25), iya kamwasa, walo yawasosi yo yawasi (14:6) yo iya mayau uweuwe yaina (15:1 yo 15:5).

Yeisu Keliso iya Walo meyawasina

¹ Sauga ana kaba yatubu koina Walone iyaele imiyamiya. Yo walone iya Yaubada mekanakava, na iya Yaubadanane. ² Sauganane koina walone imiyamiya Yaubada mekanakava. ³ Na iya koina Yaubada ginauli meuloili iyamayaleliko. Na tem iya nigele, Yaubada kani nige ginauli yabo iyayamayale. ⁴ Iya koina yawasi, na yawasine iya tomo ali mayale. ⁵ Yo boniboniyaine koina mayalene ilala, na boniboniyaine mayalene nige ikakatai. ⁶ Mwa Yaubada ana tosagenawasa iyawasayama yanuwa yaulina mena esana Yoni. ⁷ Iya ilaoma towalo-masala mayalene kaiwena. Ilaoma na mesabana iwalo-masala na tomo meuloili simeli. ⁸ Yoni iya nige mayalene, na iya mayale kana towalo-masala. ⁹ Na mayalene ilalaomane, iya mayale yawasosi kani tomo iwolegili. ¹⁰ Kabo ilaoma yo imiyamiya yanuwa yaulina mena. Bwagana iya koina Yaubada yanuwa yaulina iyamayale, na iyamo tomo yanuwa yaulina nige sikakatai iya yaiya. ¹¹ Ilaoma yo imiyamiya iboma ana yanuwa mena na iyamo ana yanuwa tomoliyao nige siyayaliyaya koina. ¹² Na siya analiyao siyaliyaya koina yo ali meli sipei koina, italamwagili siyamala Yaubada natunao. ¹³ Siyamala Yaubada natunao nige yanuwa yaulina ana kabi mumugana koina o nuwana tomo ali nuwatu mena na Yaubada kabi waluwaluna koina iwolegili.

Walo iyamala tomo

¹⁴ Walone iyamala tomo, kabo imiyamiya mekamakava sauga kubwakubwanamo, iya ikalapowon katekamkamna yo walo yawasosi. Kagitai ana wasawasa besiele Yaubada natuna kaigeda-sosisosimo ana wasawasa, iya ilaomaya tamana koina. ¹⁵ Yoni Toyababitaio wasane namwanamwanane iyawasa iyogayoga iwalo, "Iya bwaite tomonane baguna kaiwena yawalomasala, saugana yawaloba, 'Iya ilalaoma muligu mena iya ilalakisosi kabo yau, kaiwena iya baguna imiyamiya kabo muli mena yau yayawatagilima.'" Bwaine Yoni Toyababitaio ana walo Yeisu kaiwena. ¹⁶ Iya katekamkamna

ikalapowon mwa kaiwena sauga ibaibaiwa kai meuloimai tomeli ana mulolo iloyapowonmai. ¹⁷Yaubada Yudiya kali loinaone iwolegili Mosese koina yo tomo iyakenayagili, na katekamkamna yo walo yawasosi siyawatagilimaya Yeisu Keliso koina. ¹⁸Nige tomo yabo Yaubada igigitai bwaimwanamo Natuna iboma igitai. Iya besiele Yaubada, yo iya me tamana simiya toyawa, iya koina Yeisu Yaubada kana koleya iyakenayan tomo kolimai.

*Yoni Toyababaitaiso ibomayoi kaiwena iwalo-masala
(Madiu 3:1-12 yo Malika 1:1-8 yo Luka 3:1-18)*

¹⁹Yudiya ali tobagunao Yelusalema koina tomo tupwaliyao siyawasali silau Yoni koina. Na tomone tolaune kaloli mena siya topwaoli yo tupwaliyao siya Libai ana susuwo yo tabe tupwaliyaoyoi Palisi. Tolaune sineli Yoni koina siba, “Yaiya kowa?” ²⁰Yoni nige imwanwanou na kainali iyamaisa walo dudulai mena iwaloba, “Yau nige Mesaiya.”* ²¹Kabo sineliyoi siba, “Na kabo kowa yaiya? Kowa Ilaitiya o nigele?” Yoni iba, “Yau nige Ilaitiya.” Tabe sineliyoi siba, “Nuwana kowa palopitawa lalakinawa ilalaoma o nigele?” Kainali iyamaisa iba, “Nigele.” ²²Kabo siba, “Kabo kowa yaiya? Tawae kuwalowen kaiwem? Kuwalo dudulai kolimai na mesabana kalau kama toyawasaone ali wasa kaolegili.” ²³Yoni kainali iyamaisa besiele palopita Aiseya ana walo-masala iba, “Yau bwaite tomonaele yayogayoga ule bwagabwaga mena yawaloba, ‘Guyau ana kamwasa kwayadudulai.’” ²⁴Bodane Yudiya tobagunao siyawasali Yoni koina luwali mena Palisi tupwaliyao, ²⁵sineliyani Yoni siba, “Na tawae kaiwena babitaiso uginaulti tem kowa nige Mesaiya o Ilaitiya o palopita yabo lalakina?” ²⁶Yoni kainali iyamaisa iba, “Yau waila koina yayababaitaiso na iya luwamiu mena itotolo nige wakakatai. ²⁷Iya ilalaoma muligu mena ilalakisosi, nige yagu namwanamwa ipapagan na tem yapwalou yo kaena kana suma kana maina yalivasili.” ²⁸Ginauline meuloina bwaite siyawatagili yanuwa Bedani dedei teya kaluwabu mena bwaine Yolidan wailana koina Yoni tomo iyababaitaisoli.†

Yaubada ana lami

²⁹Yanuwa ilayan kabo Yoni manna ilau Yeisu igitai ilalaoma koina kabo iba, “Wagitai, bwaine iya laminane Yaubada iyawasayama na tomo yanuwa yaulina mena ali pwanoli ikele-gabaegili. ³⁰Iya bwaine kaiwena baguna yawalowalo, ‘Tomone iya ilalaoma muligu mena ilalakisosi kabo yau, kaiwena iya itubu baguna kabo muli mena yayawatagilima.’” ³¹Sauganane koina nige yakakatai yaiya kaiwena yaedeede na iyamo yalaoma tomo yayababaitaisoli waila mena, yaina mesabana tomonane yayakenayan tomo Isileli kolili.” ³²⁻³³Yo Yoni iwalo-masala yoi iba, “Baguna nige yakakatai yaiya ilalaoma, na iya iyawasayau na tomo yayababaitaisoli waila mena iwalo koliyau iba, ‘Tomone iya naga kani ugitali Yaluyaluwa Tabuna ilobima imiyamiya koina, iya kani tomo iyababaitaisoli Yaluyaluwa Tabuna koina.’ Bwaine Yaubada ana walo koliyau. Kabo muli mena yagitai Yaluyaluwa Tabuna ilobima bulibuli mena besiele bunetutu itowa koina.” ³⁴Yabomayoi manigu mena yagitai mwa bwaite kaiwena yawaloba, “Tomone bwaite iya Yaubada Natuna.”

Yeisu ana tobenaliyao bagubagunali ilobaili

* **1:20:** Kaina Ibeliu koina siba Mesaiya, na kaina Giliki koina siba Keliso, labuine kali katai Yaubada ana tomo gitegite-sipwana. † **1:28:** Bedani yanuwa labui, yabo teya yalasi mena bwaine Meli yo Mata ali dedei, yo yabo teya kaluwabu mena iya waila Yolidan koina.

³⁵ Yanuwa ilayanyoi Yoni yo me ana tobenaliyao labui sitotolo dedeinane koina, ³⁶ yo saugana Yoni Yesu igitai ilaulau mwa iwaloba, “Wagitai. Iya bwaite laminaele Yaubada iyawasayama.” ³⁷ Saugana tobenali labuine Yoni ana walo sibenalan kabo Yesu mulina mena silau. ³⁸ Yesu itagelakeile igitaili mwa ineli kolili iwaloba, “Tawae nuwanuwamiu?” Kainana siyamaisa siba, “Labai, toweya koina kumiyamiya?” (Walone bwaite kaina Ibeliu Labai kana katai toyakayakatai.) ³⁹ Yesu kainali iyamaisa iwaloba, “Kwalaoma na wagitai.” Kabo Yesu mekalikava silau yo sigitai ana kaba miya, mwa kaliyatenane koina simiyamiya mekalikava. Bwaite saugane besiele powa koloki lolau. ⁴⁰ Na siya yoli labuine kabona sitotolo Yoni mekalikava kainana sibenalan kabo Yesu mulina mena silau yabo iya Anidulu yo yabo ana eliyam. Na Anidulu iya Saimon Pita kanakava, ⁴¹ mwa Anidulu ana paisowa bagubagunana bwaimwau ilau kanakava Saimon iloyai yo ana wasa iwolena iwaloba, “Mesaiya kalobai, bwaimwau Keliso.” ⁴² Kabo Anidulu Saimoni iyogan ilawan Yesu koina. Yesu manna ilau Saimoni koina yo igitai kabo iwaloba, “Kowa Saimoni, Yoni natuna, na esam yaeyawa Sipasa.” (Na esa Sipasa kana bui kaina Giliki koina Pita, bwaimwau kana katai veku.)

Pilipi Yesu wasana iwalowen Nataniela koina

⁴³ Yanuwa ilayanyoi Yesu inuwanuwatu tem ilau Galili. Pilipi ilobai kabo iedeede koina iba, “Kulaoma kumuliya koliyau.” ⁴⁴ Pilipi ana yanuwa Betesaida bwaimwau yanuwane Anidulu te Pita tabe ali yanuwa. ⁴⁵ Pilipi Nataniela ilobai yo iedeede koina iwaloba, “Tomo yabo esana Yesu kalobai. Ilaomaya Nasaleta yo tamana esana Yosepa. Iya kaiwena Mosese ilele loina bukina mena yo tabe palopitao silele.” ⁴⁶ Mwa Nataniela ineli iba, “Tawae namwanamwana yabo kani ilaoma Nasaleta koina? Nuwana nigele.” Kabo Pilipi iba, “Talau na ugitali.” ⁴⁷ Saugana igitai Nataniela ilalaoma koina kabo Yesu iba, “Bwaite tomone iya Isileli yawasosi, nige sowasowana mwakota yabo talobai koina.” ⁴⁸ Kabo Nataniela Yesu ineliyan iba, “Gubesi na ukwataiyau?” Yesu iba, “Yagitaivo damaya yaulina mena kumiyamiya, muli mena kabo Pilipi iyoganwo.” ⁴⁹ Kabo Nataniela katena ipitali mwa iwalo Yesu koina iba, “Toyakayakatai, kowa Yaubada Natuna yo kowa Isileli ali kin.” ⁵⁰ Yesu iwaloba, “Kumeli kaiwena yawalo koliwo, ‘yagitaivo damaya yaulina mena.’ Bwaite nige ginauli lalakina, na naga kani ginauli lalakili ugitali muli mena. ⁵¹ Yawalo yawasosi koliwo, naga kani ugitali bulibuli kana gamwau isoke yo Yaubada ana aneloseyao ugitali sisaesae yo silobilobima Tomo Natuna koina.”

2

Yesu waila ibui iyamala oine yanuwa Kena koina

¹ Yo kaliyate labui simwawasi kabo kasole kekanna siginauli yanuwa Kena koina bwaimwau dedei Galili. Na kekanne kalona mena Yesu sinana imiyamiya. ² Yo Yesu me ana tobenaliyao tabe siyoganli kekanne koina yo boda tupwalyao mekalikavao silusae yo sikekan. ³ Sauganane ali kekan kalona mena yo kali oine siyemwawasili, mwa Yesu sinana iwalo koina iba, “Natugu, oine meuloina simwawasi.” ⁴ Yesu sinana kainana iyamaisa iba, “Tawae kaiwena kuwalowalo koliyau besiele? Yagu sauga naga ilalaoma.” ⁵ Kabo Yesu sinana iwalo topaisowao kolili iba, “Tem tawae iwalowen waginauli besiele ana walo.”

⁶ Yudiya mumugali muli mena kabo sikekan kani nimali yo kekan gogoliyao sideuli-baguna-yagili ali tapwalolo kana loina besiele. Mwa

bwaite kaiwena waila kaba suwe kauli sikisi veku koina siginaulili simiyamiya, kaigeda kaigeda sowasowana waila kana lalaki andeledi lita.*
⁷ Kabo Yeisu iwalo topaisowao kolili iba, “Waila kwalegulima na kaba suwe kauline kwayapowonli.” Mwa waila silegulima yo kaba suwe kauliwa siyapowonli.
⁸ Kabo Yeisu topaisowaone kolili iwaloba, “Wailane tupwana kaba suwe kauline koina kwalegu na kwalawan kekan tanuwagana kwaolena.” Mwa siginauli tawae ana walo besiele,
⁹ kabo kekan tanuwaganane wailane ikalai inuma-tonan, katena ipitali kaiwena bwaite oine namwanamwasosina. Na wailane Yeisu ibuiyako iyamala oine. Na kekan tanuwaganane nige ikakatai oinene toweya ilaomaya, na topaisowao siya sikatai. Kabo kekan tanuwaganane kasole tauna iyoganama koina,
¹⁰ me ana yaliyaya itobalan iwalo koina iba, “Tomo tupwali mumugali besiele yakato oine kana lotonan namwanamwana sipei-bagunayan kekan mena yo saugana tomo sinuma-towa yo kali lotonan sowasowali kabo oine bwagabwaga sipei. Na komiu bwaine kamwasane naenaenane nige wagiginauli besiele. Kaiwena oine namwanamwana kwapei-baguna-yani yo saugana tomo sinuma-towa yo kali lotonan sowasowali kabo muli mena oine bwaite namwanamwasosina kwapeiyama.”
¹¹ Ginauli kaba nuwapwanopwanone bwaite Yeisu iginauli yanuwa Kena koina Galili dedeina mena bwaimwa ana paisowa ginauli kaba nuwapwanopwano bagubagunana. Paisowane koina ana wasawasa iyakenayagili tobenaliyao kolili kabo ali meli sipei koina.

*Yeisu togimwala itao-yawatagilagili Nume Tabu kalona mena
 (Madiu 21:12-13 yo Malika 11:15-17 yo Luka 19:45-46)*

¹² Kasole kekanna mulina mena Yeisu mesinana yo kanakavao yo ana tobenaliyao silobi Kapeneomi, bwaine koina kaliyate isa simiyamiya.
¹³ Yudiya ali mwalelikwa soina kana sauga ikelakubwamako mwa Yeisu isae Yelusalema.†
¹⁴ Na Yelusalema koina Yeisu ilusae Nume Tabu mena, tomo tupwaliyao ilobaili bulumakau, sipi, yo bunetutu sigimwagimwala-yagili, yo tupwaliyao simiyamiya teibeli mena mane siyakuyakunelae.‡
¹⁵ Kabo maina gilgilili ikalaili yo balae iginauli kabo koina togimwala, bulumakau, sipi, meulolili itao-yawatagilagili Nume Tabu koina yo mane toyakunelaewo ali mane nimana mena ikuya-yabekuli yo ali teibeli ibuili.
¹⁶ Kabo iwalo-lau bunetutu kana togimwalayao kolili iba, “Ami gogo meuloina bwaite wakalaili kwayawatagili. Tabu sauga yaboyoi Tamagu ana nume waginauli kaba maketi.”
¹⁷ Ana tobenaliyao nuwali mena isae Buki Tabu ana walo iba, “Am nume kana mulolo iwedoli kategu mena besiele mayau.”
¹⁸ Yudiya ali tobagunao tupwaliyao Yeisu ana paisowa sigitai simunamunai kabo siwalolau Yeisu koina siwaloba, “Yaiya ana loina uginauli besiele? Ginauli kaba nuwapwanopwano yabo uginauli na kakatai yakato kowa am loina ilaomaya Yaubada koina, yakato sowasowam ginauli bwaite uginaulili.”
¹⁹ Yeisu kainali iyamaisa iwaloba, “Tem Nume Tabu bwaite wakogwalig-wali kani kaliyate yaiyona koina yayatoloyoi.”
²⁰ Kainana siyamaisa siba, “Bolime poti sikisi nume bwaite sikabikabi, na gubesi kowa kuwawalo yakato kaliyate yaiyona koina kani kuyatoloyoi?”
²¹ (Na Nume Tabu bwaite

* **2:6:** Tawaloba besiele andeledi lita o nuwana tuwenti paibi galen dalam kaigeda. † **2:13:** Yudiya ali mwalelikwa soina siginauli bolime kaigeda kaigeda ali nuwatu-kalatan tawae iyawatagili kollili Itipita koina saugana boita kana anelose Isileli imwalelikwaili. ‡ **2:14:** Toyakuyakunelae ali paisowa mane sibui Giliki ali mane koina ilau Yudiya ali mane koina na koina tomo Yudiya ali pwaoli sigimwalai. Na ali paisowa koina etulan tupwana silobai.

Yeisu kaiwena iwalowalo ibomayoi yona kaiwena. ²² Saugana boita mena itoloyoi ana tobenaliyao nuwali mena isae tawae tauna kona iwalowen kabo simeli Buki Tabu ana walo yo Yeisu ana walo ana toloyoi kaiwena.)

Yeisu tomo ali nuwatu ikataili

²³ Saugana Yeisu iyaelemo Yelusalema imiyamiya mwalelikwa soina kana sauga koina ginauli kaba nuwapwanopwano tupwali ipaisowaili. Tomo sibaibaiwa sigitaile mwa simeli yakato iya Mesaiya. ²⁴ Na Yeisu nige igogolulau yo nige inemeli kolili, kaiwena tomo meuloili ali nuwatu ikatailiko. ²⁵ Nige sowaswana tomo yabo Yeisu ana wasa iwolena tomo mumugali kaiwena. Yeisu tomo meuloina katena yo ana nuwanuwatu mayamayalena koina. Kaiwena kaliyate kaigeda kaigeda tomo mumugaliyao sibuibuili.

3

Nikodimo ilau Yeisu koina boniyai mena

¹ Tomo yabo esana Nikodimo, iya Palisi yo tabe Yudiya ali tobaguna yabo. ² Boniyai mena ilau Yeisu koina yo itobalan iwalo koina iba, “Labai, kakatai kowa toyakayakatai kulaomaya Yaubada koina kaiwena ginauli kaba nuwapwanopwano bwaite uginaginuliline nige sowaswana yaiya yabo iginaulili tem Yaubada nige mekanakava.” ³ Yeisu Nikodimo kainana iyamaisa iba, “Yawalo yawasosi koliwo, tem nige ukwakabi yaboyoi kani nige Yaubada ana kaba lolina ugigitai.” ⁴ Na Nikodimo iba, “Tem tomo ilalakiko kani gubesi sikabiyanyoi? Nige sowaswana ilusaeyoi sinana diyana kalona mena na ikabiyoi.” ⁵ Yeisu Nikodimo kainana iyamaisa iba, “Yawalo yawasosi koliwo, nige sowaswana tomo yabo ilusae Yaubada ana kaba lolina koina bwaimwanamo ikabi yaboyoi waila yo Yaluyaluwa Tabuna kolili. ⁶ Tomo tamana yo sinana sikabi kwapi koina meyawasina, na tem Yaluyaluwa Tabuna kabi waluwaluna iwolena tomone koina kani yaluyaluwana meyawasina. ⁷ Tabu katem iwawakaka yagu walone kaiweli saugana yawaloba ukwabi yaboyoi kabo Yaubada ana kaba lolina kulusae. ⁸ Toweya koina yaumai itowa ilalau iboma iloina. Kita yaumaimo daguguna tabenalan na iyamo nige takakatai toweya ilaomaya yo toweya ilalau. Besiele tomo meuloina siya ali kabi waluwaluna silobai Yaluyaluwa Tabuna koina, ali meli nige sowaswana tagitai na ali paisowa koina ali meli uwena sowaswana tagitai.”

⁹ Kabo Nikodimo Yeisu ineliyanyoi iba, “Gubesi na kani am walone kanna iyawatagili?” ¹⁰ Yeisu iba, “Kowa yakato Isileli ali toyakayakatai lalakina yabo. Na gubesi mwa nige nuwam imamayale yagu walone kaiwena? ¹¹ Yawalo yawasosi koliwo, ginauline kakataile kaedeede kaiweli yo kawalo-masalagili tawae kagitaile, na iyamo komiu nige kwamemeli ama walone kaiweli. ¹² Nige sowana yaedeede ginauli bulibuli mena kaiweli kaiwena kani nige kwamemeli. Kaiwena ginauli situbu yanuwa yaulina mena kaiweli yaedeededeko na iyamo nige wakakawa-yawasosi. ¹³ Nige yabo yaiya isasae bulibuli mena bwaimwanamo Tomo Natuna iya ilobimaya bulibuli mena. ¹⁴ Mosese kopa ikalai yo weso makamakayauna iginauli yo iyatake ginagina koina ule bwagabwaga mena. Ee bwaine besiele naga muli mena Tomo Natuna sikeleisinan kelose mena. ¹⁵ Mwa tem yaiya imeli koina yawasi miyamiya yaina ilobai. ¹⁶ Yaubada yanuwa yaulina imulolososi koina kabo natuna kaigeda-sosisosimo italamwan mwa tem yaiya imeli koina nige sowaswana iboita na yawasina miyamiya yaina ilobai. ¹⁷ Yaubada natuna iyawasayama yanuwa yaulina mena, nige tomo sabi yatalayanna na iyawasayama sabi leboili. ¹⁸ Nige sowaswana tomo

yabo yatala ilobai tem imeli natuna koina. Na tem yaiya nige imemeli koina ana yatala mayamayalena imiyamiya kaiwena iya nige imemeli Yaubada Natuna kaigeda-sosisosimo koina. ¹⁹ Yatala yaina bwaite besiele. May-ale ilaomako ilusae yanuwa yaulina mena na tomo ali nuwatu iyaelemo boniboniyai mena yo nuwanuwali lalakina boniyai, mayalene sisikotanan kaiwena mumugaliyao sinae. ²⁰ Siya analiyao mumugana naenaena sig-inaginali mayalene sikalomagigilan nige nuwali silau mayalene koina kaiwena genuwali mayalene ali naenaena iyakenayan mayale mena. ²¹ Na siya analiyao mumugali sinamwanamwa yo sidudulai silau mayale mena kaiwena nuwanuwali tomo ali paisowa sigitai yo sikatai yakato ali kaiwe ilaomaya Yaubada koina.”

Yoni Yeisu itobalan

²² Muli mena Yeisu me ana tobenaliyao silau dedei Yudiya yo bwaine koina simiyamiya sauga tupwana na tomo iyabayababitaaisoli. ²³ Yoni Toy-ababitaaiso besiele tomo iyabayababitaaisoli yanuwa Aino bwaimwa Salim papalina mena kaiwena bwaine koina waila lalakina imiyamiya mwa tomo meuloili silaulau koina na iyabayababitaaisoli. ²⁴ Bwaine sauganane koina Yoni naga sipepei deli mena. ²⁵ Yoni ana tobenaliyao tupwaliyao sigamwapakiki Yudiya yabo mekalikava sugu mumugana kaiwena toisabo simuliya mesabana kani idudulai Yaubada manna mena. ²⁶ Kabo tobenaliyaone silau Yoni koina siba, “Toyakayakatai, tomowa baguna mekamkava waila Yolidan dedei yabo mena, iya kaiwena kuwalo-masala, iya bwaite sauga iyaele tomo iyabayababitaaisoli. Tomo sibaibaiwasosi silaulau koina, na nige silalaoma kolila.” ²⁷ Yoni kainali iyamaisa iba, “Nige sowaswana ginauli yabo iyawatagili tomo yabo koina bwaimwanamo tem Yaubada kaiwe iwolena koina. ²⁸ Na komiu beyabeyana kwaboma kwabenalan yawaloba yau nige Mesaiyanane na Yaubada iyawasa-baguna-yagauma Mesaiyane kaiwena. ²⁹ Tokasole tauna iya kani sinene ikalai na kasole taunane ana eliyam isanasana kasole tauna yo sine ali yawatagili kaiweli, mwa iya iyaele ibenabenali. Saugana ibenalan kasole tauna kainana iyaliyaya lalakina. Ee bwaine yagu yaliyaya lalakisosina yalobaiyako. ³⁰ Esana kani ilalaki na esagu kani ilobi.”

Tomone ilaomaya bulibuli mena Yaubada kainana iwalowalowen

³¹ Yoni iwaloyoi iba, “Tomone iya ilaomaya yanuwa yaulina mena iya yanuwa yaulina tomona yo iedeede ginauli tawae situbu yanuwa yaulina kaiweli. Na tomone ilobimaya bulibuli mena iya ilalakisosi kabo tomo meuloila. ³² Ginauli tawae bulibuli mena igitaili yo ibenalagili wasaliyao iwalo-masalagili, na iyamo nige yabo ana walone simemeliyan. ³³ Na tem yaiya ana walone imeliyan iya ikawa-yawasosi yakato Yaubada iya towalo-yawasosi. ³⁴ Iya Yaubada iyawasayama iedeede Yaubada kainana kaiwena Yaubada Yaluyaluwana iwolena koina yo iya ipowon. ³⁵ Tamana imulolo Natuna koina mwa ginauli meuloina ipei nimana mena. ³⁶ Tem yaiya imeli Yaubada Natuna koina iya yawasi miyamiya yaina ilobaiyako. Na tem yaiya Natunane isikotanan nige sowana yawasi miyamiya yaina ilobai, na Yaubada ana munamunai kani imiyayi koina.”

4

Yeisu mekanakava Sameliya sinena siedeede waila kaiwena

¹ Palisi wasa sibenalan yakato Yeisu tomo sibaibaiwa ikalaili iyabayababitaaisoli siyamala ana tomuliyayao, kabo ana tomuliyayao Yoni

ana tomuliyayao sibaibaiwa-gabaegili. ² Na Yesu nige iboma tomo yabo iyayababitaiso na ana tobenaliyaomo siya siyabayababitaiso. ³ Sauganane koina Yesu ikataiyako yakato iya wasana Palisi sibenalanako, mwa dedei Yudiya ilogabaen na ipileyoi ilau dedei Galili. ⁴ Yesu ana laune Galili kaiwena kani ilau dedei Sameliya kana kamwasa koina iloutusi, ⁵ kabo ilau iyawatagili yanuwa yabo esana Saika bwaimwa Sameliya dedeina mena. Yanuwane nige kana mwayaga imamamalawe bwatanone beyabeyana Yakobo iwolena natuna Yosepa koina. ⁶ Waila keli yabo iyaele bwaine beyabeyana Yakobo ikeliyako. Laune koina Yesu kamnana inae, kabo imiyasio waila keline dedeina mena. Sauganane koina besiele kala pwasinasina.

⁷⁻⁸ Sauganane koina Yesu ana tobenaliyao iyawasali silaoko yanuwa yabo koina na kan sigimwala, kabo Sameliya sinena yabo ilaoma waila legu kaiwena. Mwa Yesu iwalo sinene koina iba, “Sowasowana waila kuleguyama yanuma?” ⁹ Kabo Sameliya sinena iwalo Yesu koina iba, “Kowa Yudiya tomona yo yau Sameliya sinena. Na gubesi mwa ukawanoi kolyau yakato waila yaleguyawa kunuma?” Sinene walone bwaite iwalowen kaiwena Yudiya yo Sameliya nige sikakawa-elieliyam. ¹⁰ Yesu sinene kainana iyamaisa iba, “Temga ukwatai tawae Yaubada sowasowana iyeyawa yo temga ukwatai yaiya yau mwa wailane yakawanoiyan koliwo, kabo ukwawanoi kolyau na waila meyawasina yaeyawa.” ¹¹ Kabo sinene iba, “Taubala, waila keline imamalawesosi, na nige am kaba legu ipapagani na mesabana wailane kulegu. Waila meyawasina toweya kani ukwalaiya? ¹² Gubesi, am nuwatu yakato kowa kulalakisosi kabo tubumai Yakobo na tem waila namwanamwasosina kuyeyama? Nuwana nigele, kaiwena Yakobo waila keline bwaite iyeyama kolimai, yo iya mekanakava natunao, yo ana sipi yo ana bulumakau, beyabeyana waila keline iya ali kaba numanuma.” ¹³ Yesu sinene kainana iyamaisa iba, “Tem yaiya tomo wailane bwaite koina inuma kani galogalona imaguyoi, ¹⁴ na tem yaiya wailane kolyau yaolena inuma nige sowasowana galogalona imaguyoi. Wailane bwaite yaolena koina kani iyamala waila bunubunuwasina (doelu) yo waila miyamiya yaina.” ¹⁵ Sinene iwaloba, “Taubala, waila bwaite kuyeyama yanuma na tabu galogalogu imamaguyoi na tabu yalalaomayoi waila keline koina yaleguyoi.”

¹⁶ Yesu iba, “Kulau wainem kuyogan na mekamkava kwalaoma.” ¹⁷ Sinene iba, “Nige wainegu ipapagani.” Mwa Yesu sinene kainana iyamaisa iba, “Na walo yawasosi kuwalowen, nige wainem ipapagani. ¹⁸ Beyabeyana ukwasole me paibi na taune iya sauga bwaite mekamkava kwamiyamiya nige wainem besi. Mwa kabona am walo iyamala yawasosi.” ¹⁹ Saugana sinene Yesu ana walo bwaite ibenalan katena ipitali kabo iwaloba, “Taubala, yakataiwo tomala kowa palopita yabo. ²⁰ Kai Sameliya tubumayao koyane bwaite koina sipwalopwalou Yaubada koina na komiu Yudiya kwawalo yakato kaba tapwalolo bwaimwanamo iya Yelusalema.” ²¹ Kabo Yesu iba, “Sine, yagu walone kumelihan. Sauga ilalaoma tomo meuloili kani sipwalou Tamali koina na nige koyane bwaite koina o tem Yelusalema. ²² Komiu Sameliya kwapwalopwalouya iya nige wakakatai koina na kai Yudiya kapwalou Yaubada iya kakatai koina, kaiwena tolebolebo ilaomaya kai Yudiya kolimai. ²³ Na sauga ilalaoma yo tabe iyawatagilimako, kabo siya Tamala kana topwalou yawasosiwo koina sitapwalolo yo ali tapwalolone yaluyaluwali meuloina mena yo tabe kate yawasosili mena. Siya bwaite besiele totapwalolone Yaubada nuwanuwana. ²⁴ Yaubada iya yaluyaluwa, mwa koinaele analiyao siya sipwalopwalou koina ilon-

amwayagili yaluyaluwali meuloina mena yo tabe kate yawasosili mena sip-walou koina.”²⁵ Sinene iwaloba, “Yakatai yakato iya Mesaiyane ilaoma, mwa saugana tem ilaoma, kabo ginauli meuloina ikabi-yamayale kolimai.” (Na walone Mesaiya bwaimwa kaina Ibeliu na kana bui kaina Giliki koina siba ‘Keliso.’ Kali katai Yaubada ana gitesipwa tomona.)²⁶ Yeisu kainana iyamaisa iba, “Na yau Mesaiyanaele mwa koliwo yawalwalo.”

Tobenaliyao sipileyoima Yeisu koina

²⁷ Saugana tobenaliyao sipileyoima Yeisu koina, yo kateli ipitali kaiwena sigitai Yeisu iedeede sine yabo koina. Na nige yabo ineneliyan ali edeede yaina o tawae kaiwena iedeede sine koina.²⁸ Kabo sinene kana waila patu ilogabaen yo mwayamwayau mena ipileyo ilau yanuwa mena. Kabo iwalo tomo meuloili kolili iba,²⁹ “Kwalaoma tomo yabo wagitai, iya mumugagu meuloina yaginuililiko iwalo-masalagili kolyau. Nuwana iya Mesaiyanane.”³⁰ Mwa tomo meuloina yanuwa mena silau Yeisu koina.³¹ Saugana sinene ipileyo yanuwa mena, na naga bodane siyawatagili Yeisu koina, kabo tobenaliyao siwalo Yeisu koina siwaloba, “Toyakayakatai, kan yabo ukwan.”³² Mwa kainali iyamaisa iba, “Kagu imiyamiya komiu nige wakakatai.”³³ Kabo tobenaliyao sibomayoi siedeede kolili siwaloba, “Nuwana tomo yabo kan ikalaiyama ikekanko.”³⁴ Kabo Yeisu iba, “Kagu ele bwaite, iya iyawasayaumane ana nuwatu yaginauli yo ana paisowa yaemwawasi.”³⁵ Komiu ami edeede yabo kwawalo bwaite besiele, ‘Waikena esopalimo simiyamiya kabo sepasepa yo kelikeli kali sauga.’ Na yawalo kolimiu, manimiu ilau tanone wagitai. Kanna imatuwako mwa sowaswana takeli.³⁶ Saugana tokelikeli tano kanna sikeli maisana namwanamwana sikalai yo kannane bwaimwa tomo yawasi miyamiya yaina silobalobai. Kabo tokuma yo tokelikeli siyaliyaya toyawa lalakina.³⁷ Walo bwaite iba ‘yabo ikuma yo tabe yabo ikelikeli,’ na iyamala walo yawasosi besiele bwaite.³⁸ Saugana yayawasamio kwalau tano wakeli bwaimwa beyabeyana komiu nige wakukumai. Tomo uloili tanone sikumai na komiu ali paisowa kanna kana namwanamwa kwalobai.”

Tomo Sameliya sibaibaiwa simeli Yeisu koina

³⁹ Tomo Sameliya sibaibaiwa simiyamiya yanuwa Saika koina simeli Yeisu koina kaiwena sinene ana edeede sibenalan iba, “Iya mumugagu meuloina yaginuililiko iwalo-masalagili kolyau.”⁴⁰ Kabo saugana silaoma Yeisu koina mwa sikawanoi tem imiyamiya mekalikava. Kabo kaliyate labui Yeisu imiyamiya yanuwane koina yo iyakayakatai.⁴¹ Mwa tomo sibaibaiwa tabe simeli Yeisu ana yakayakatai kaiwena.⁴² Kabo tomo siwalolau sinene koina siwaloba, “Nige yakato am walone bwaite kaiwena na kameli, na iyamo kabomamo ana edeede kabenalan mwa kakatai walo yawasosi iya tomo yanuwa yaulina mena kali tolebolebo.”

Yeisu toloina lalakina yabo natuna iwoisi

⁴³ Kaliyate labuine simwawasi kabo Yeisu dedei Sameliya ilogabaen yo ilau dedei Galili.⁴⁴ Na tauna kona Yeisu iwalo ko ana tobenaliyao kolili iba, “Palopita yabo iboma ana yanuwa tomonliyao nige siyayakasisiyan.”⁴⁵ Na iyamo saugana ilau iyawatagili Galili dedeina koina Galili tomonliyao Yeisu ana yawatagili kaiwena siyaliyaya. Kaiwena beyabeyana ilau Yelusalema mwalelikwa soina kaiwena yo ana paisowa meuloili ipaipaisowaili Galili tomonliyaone sigitaiyako bwane koina.⁴⁶ Yeisu ilauyoi Kena, Galili dedeina beyabeyana yanuwane koina waila ibui iyamala oine. Na bwaite koina toloina yabo ilaoma, na natuna tauna ikasiebwa Kapeneomi koina.

⁴⁷ Saugana toloinane wasa ibenalan yakato Yeisu ipileyoimako Yudiya dedeina koina yo iyawatagilimako Galili, kabo ilau koina yo ikawanoi yakato tem mekanakava silau Kapeneomi na natuna iwoisi, kaiwena melumelune ana kasiebwa ipolowesosi. ⁴⁸ Yeisu iwalo koina iba, “Nige yabo kolimiu imemeliyagau. Tem ginauli kaba nuwapwanopwano yo kaba nuwayai wagitaili kabo kwameli.” ⁴⁹ Kabo toloinane iba, “Taubala, kulaoma talau natugu ugitai kabo muli mena iboita.” ⁵⁰ Yeisu iwalo koina iba, “Kupileyo, natum kani nige iboboita.” Tomone Yeisu ana walo imeliyan kabo ipileyoi ilau. ⁵¹ Iya iyaele naga ilaulau kamwasa mena, kabo ana topaiswao ilobaili yo ana wasa siwolena siwaloba, “Natum inamwanamwako.” ⁵² Kabo ineliyagili toisabo sauga koina natunane yona itulu, mwa siba, “Laina lolau mena wan koloki besiele yona wedowedolina itulu.” ⁵³ Kabo melumelune tamana nuwana mena isae laina bwaine saugane koina mwa Yeisu iwalo koina iba, “Natum kani nige iboboita”. Kabo toloinane mekanakavao ana nume kana tomiyayao meuloili simeli. ⁵⁴ Yeisu saugana ipileyoima Yudiya dedeina mena ginauli kaba nuwapwanopwano luabuina bwaite ipaisowai Galili dedeina mena.

5

Yeisu tobelu yabo iwoisi waila Beteseda koina

¹ Sauga yabo tabe, Yeisu ilauyoi Yelusema Yudiya ali tapwalolo kekanna yabo kaiwena. ² Yelusema kaba lusalusaena yabo esana siba Sipi ali Gamwa. Na waila kipukipuna yabo iyaele kaba lusalusaene dedeina mena, esana kaina Ibeliu siba Beteseda.* Nume gwau kali baibaiwa paibi sikabitakikilagili wailane koina. ³⁻⁴ Gwaune tokasiebwao sibaibaiwa ali kaba miya, siya tomangibugibu, siya kaeli youyouli, yo siya yoli sitawalololi.† ⁵ Bwaine koina tobelu yabo iyaele ikasiebwa bolime kana baibaiwa teti eit (38). ⁶ Yeisu tomone igitai ikenokeno yo ikatai sauga imamalawesosi ikasikasiebwa, mwa ineli iba, “Gubesi, nuwanuwam kunamwanamwa?” ⁷ Tobelune Yeisu kainana iyamaisa iba, “Taubala, saugana tem wailane imwasali, nige tosagu yabo imiyamiya na isaguiyau na mesabana yalobi wailane kalona mena. Saugana tem yatonan yakato yagayolobi waila mena na tomo yabo igayolobi bagunako.” ⁸ Kabo Yeisu iwalo tobelune koina iba, “Kutolo am dam ukwalai na kulau.” ⁹ Kabo sauganane koina tobelune inamwanamwa yo itolo, ana dam ikalai yo ilau. Na ginauli bwaite iyawatagili Yudiya ali Sabati koina, ¹⁰ mwa Yudiya ali toloinao sigitai tobelune ana dam ikalakalai kabo siwalo koina siba, “Kaliyate Sabati kabona. Loina isikote tabu paisowa Sabati koina. Nige sowana am dam ukwalai na kulau.” ¹¹ Kabo kainali iyamaisa iba, “Tomo bwaite iwoisiyau iba, ‘Am dam ukwalai na kulau.’” ¹² Kabo toloinaone sineli siba, “Toisabo tomo iwalo koliwo yakato am dam ukwalai kulau?”

¹³ Na tobelune bwaite nige sowasowana kainali iyamaisa kaiwena kana towoisine esana nige ikakatai, kaiwena boda lalakina siyaele waila dedeina mena yo Yeisu ilusola luwali mena ilau. ¹⁴ Saugana toloinaone silowasi, nige sauga mamalawena kabo Yeisu tobelune ilobaiyoi Nume Tabu kalona mena, yo iwalo koina iba, “Ugitai, kunamwanamwako. Mumugana naenaena

* **5:2:** Betesaida iya yanuwa esana imiyamiya Galili dedeina mena na Beteseda iya waila esana imiyamiya Yelusema kalona mena. † **5:3-4:** Tolele-panaisi tupwaliyao walo bwaite sipei.

Tokasiebwane sisanasana tem wailane imwasali kaiwena ali nuwatu Yaubada ana anelose sauga tupwana ilaoma yo wailane ikasi-bui. Na yaiya ibaguna wailane kalona mena woisi ilobai. Bwaite ali meli tubuliyao kolili ilaoma.

kulopei koina kisi sauga muli mena ginauli naenaesosina kulobai.”¹⁵ Kabo tobelune ilau Yudiya ali toloinao ali wasa iwolegili iba, “Tomala Yesu mwa iwoisiyau.”

Yaubada Natuna iya Toyatala yo yawasi yaina

¹⁶ Yesu tobelune iwoisi Sabati koina mwa kaiwena Yudiya toloinao siyatubu Yesu sikalomagigilan yo sauga meuloina sigamwapakiki koina.
¹⁷ Kabo Yesu iwalo kolili iba, “Tamagu kaliyate kaigeda kaigeda ipaipaisowa bwagana Sabati, yau tabe besiele yapaisowa.”¹⁸ Walone bwaite Yudiya toloinao iula-munamunaili kaiwena ali nuwatu yakato Sabati kana loina ilikwai, yo tabe iwawalo iya tamana Yaubada yo iwawalo iya Yaubada mekanakava sitoyatoyawa. Kabo sikepate kaikaiwe nuwanuwali Yesu siunuyamate.¹⁹ Kabo Yesu iwalo kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, Yaubada Natuna nige sowasowana ginauli yabo iboma ipaisowai, na ginauline bwaite igitaiya Tamana koina mwa tabe sowasowana ipaisowai. Kaiwena ginauline bwaite Tamana ipaipaisowaili mwa tabe Natuna ipaisowai besiele.”²⁰ Tamana natuna imulolo koina, yo paisowa bwaite ipaisowaili meuloina iyakenayan natuna koina. Paisowane siya sauga bwaite nige ilalalaki, na tamana paisowa lalakisosina kani iyakenayan na ipaisowaili, ana paisowane koina kani katemiu iyapitali.²¹ Kaiwena tamana toboita ikeleyatololi yo yawasili iwolegili kabo besiele tabe iya natuna yawasina iwolena tomo siya igitesipwaili kolili.²² Yaboyoi tabe, tamana nige tomo yabo iyayatalayan, na yatala kana loina meuloina iwolena natuna koina,²³ na mesabana tomo meuloili natuna siyakasisiyani besiele Tamana siyakasisiyan. Yaiya tem natuna nige iyayakasisiyan, iya kana toyawasayamane nige iyayakasisiyan.”

²⁴ Yesu iwaloyoi iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, yaiya tem yagu walo ibenalan yo imeli kagu toyawasayaumane koina kani yawasi miyamiya yaina ilobai yo nige sowasowana loina kolokololona ilobai. Kani boita dedeina ilogabaen yo ilau yawasi miyamiya yaina koina.²⁵ Yawalo yawasosi kolimiu, sauga iyaele ilalaoma yo tabe iyawatagilimako, kabo toboita Yaubada Natuna kainana sibenalan, yo siya tem kainana sibenalan yawasi sikalai.²⁶ Tamana iya yawasi yaina, kabo besiele tabe italamwan natuna iya yawasi yaina.²⁷ Iya Tomo Natuna kabo tamana ipei iya tomo meuloili ali toyatala.²⁸ Tabu katemiu siwawakaka walone bwaite kaiwena. Sauga iyaele ilalaoma yo toboita siya salai mena kainana kani sibenalan,²⁹ kabo sitoloyoima kali salai mena. Siya ginauli namwanamwana sipaipaisowaili kani sitolo yawasi miyamiya yaina koina, na siya ginauli naenaena sipaipaisowaili kani sitolo loina kolokololona manna mena maisali kaiwena.³⁰ Nige sowasowana ginauli yabo yabomamo yapaisowai yagu nuwatu mena. Na yayatala-yagimiu besiele tawae Tamagu iwalowen koliyau, mwa yagu yatala idudulai. Kaiwena nige yakato yaboma yagu nuwatu mena yapaipaisowa, na iya kagu toyawasa ana nuwatu mena yapaisowa.”

Yesu wasana kana toyawasa waloli

³¹ Yesu iwaloyoi Yudiya toloinao kolili iba, “Tem yabomayoi wasagu yayawasayan, kani ami nuwatu yakato yagu walo-masala nige walo yawasosi.³² Na yaboyoi tabe iyaele wasagu iwalo-masalanako yo yakatai walo bwaite iwalowen kaiwegu iyamala yawasosi, kabo ilonamwayagimiu yagu walo-masala wakawa-yawasosiyan.³³ Kaiwena beyabeyana tomo tupwali, bwaimwa topwaoli yo Palisiyao, kwayawasali silau Yoni Toyababitaoso koina yo saugana Yoni wasagu iwalowen iwalo yawasosi kolili.³⁴ Yau

nige yanuwanuwatu yakato tomo yabo iyawasa kabo yagu wasa isagui yo iyamala yawasosi, na Yoni ana yawasa kaiwegu yawalowen kolimiu kaiwena nuwanuwagu kwameliyan na lebo kwalobai. ³⁵ Yoni iya besiele lampa iwedoli tauna kona yo imayale, kabo sauga kubwakubwana koina nuwanuwamiu kwalau mayalenane koina na kwayaliyaya. ³⁶ Yagu paisowa kaikaiweli kilakilalali siyakenayagimiu yakato yaiya yau na siya ali walo-masala ilalakisosi kabo Yoni ana walo-masala. Na ginauline kaikaiweline yapaipaisowailine siwalo-masala yakato kagu toyawasa iya Tamagu. Kaiwena ginauline yapaipaisowailine Tamagu kaiwena. ³⁷ Tabe Tamagu iya iyawasayau iya iboma wasagu iwalowalowen. Na kainana nige sauga yabo kwabebenan, yo kana koleya nige wagigitai. ³⁸ Ana walo nige wakakalaili yo kwamemeliyagili kaiwena nige kwamemeliyagau. ³⁹ Komiu Buki Tabu kwayasiyasili yo kwanuwanuwatui lalakina kaiwena ami nuwatu iya ana walo koina yakato yawasi miyamiya yaina kwalobai. Na Buki Tabu ana walo bwaite iwalowalo yau kaiwegu, ⁴⁰ na komiu kwasikotanagau nige kwalalaoma koliyau na yawasi miyamiya yaina wakalai. ⁴¹ Nige yanuwanuwatu tomo ali tobali kaiwena, ⁴² na yakataimiu, yakatai Yaubada ana mulolo nige imiyamiya katemiu mena. ⁴³ Tamagu esana koina yalaoma na komiu kwasikotanagau. Na tem tomo yabo iboma esana koina ilaoma ee kani kwayaliyaya-yan. ⁴⁴ Nuwanuwamiu tem kamikavao sitobalanagimiu na nige wakekepatate Yaubada kana tobali kaiwena, iya Yaubada kaigeda-sosisosimo. Bwaite mumugamiune kaiwena nige sowasowamiu kwameliyagau. ⁴⁵ Tabu kwanuwanuwatu yakato yau kani yayakewaimiu Tamagu koina. Nigele, Mosese iya mwa kwabatoko yakato iya kami tosa, kani sauga muli mena iyakewaimiu. ⁴⁶ Tem kwameliko Mosese ana walo koina sowasowana kwameli tabe koliyau kaiwena ilelelele kaiwegu. ⁴⁷ Na nige sowasowamiu sauga bwaite yagu walo kwameliyan kaiwena Mosese ana lelelele nige kwamemeliyan.”

6

Yeisu boda paibi tausani iyananli

(Madiu 14:13-21 yo Malika 6:30-44 yo Luka 9:10-17)

¹ Kabo muli mena Yeisu iyaele Galili dedeina mena kabo kalita Galili ilopanaisi. Na kalita Galili esana labuina waila Taibiliya. ² Kabo boda lalakina Yeisu siyamuli kusuli kaiwena ana paisowa kaba nuwapwanopwano siya tokasiebwa sibaibaiwa iwoisili sigitaili. ³ Yeisu ikawasae koya mena yo me ana tobenaliyao simiyasio. ⁴ Sauganane koina, tomo Yudiya ali mwalelikwa soina ikelakubwamako. ⁵ Yeisu manna ilau boda lalakina igitaili silalaoma koina, mwa iwalo Pilipi koina iba, “Kani toweya kali tagimwalaiya na bodane bwaite tayakanli?” ⁶ Yeisu iwalo besiele bwaite kaiwena nuwanuwana Pilipi itonan. Na Yeisu ikataiyako tawae kani iginaili. ⁷ Pilipi Yeisu kainana iyamaisa iba, “Nuwana mane siliba kana baibaiwa tu anedeledi takalai na beledi tagimwalai na nuwana tatabe-kivikivi kikiuna kikiuna tayauyan, na kani nige sowasowana meuloline silobai.” ⁸ Yeisu ana tobenali yabo esana Anidulu, iya Saimon Pita kanakava, iwaloba, ⁹ “Bwaite gamene kana beledi esana bali kali baibaiwa paibi yo kana iye kikiuli labui. Na iyamo tomo meuloili bwaite kani nige sowasowali.”

¹⁰ Kabo Yeisu iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Kwawalo tomo meuloili simiyasio bwaine dedeinane koina kawasine ana kaba kin namwanamwane koina.” Siginaili besiele kabo tomo meuloili simiyasio kawasi pwatana mena. Tomo kali baibaiwa nuwana besiele paibi tausani. ¹¹ Kabo Yeisu

beledine ikalaili yo ikawatoki Yaubada koina, yo muli mena iwolegili ana tobenaliyao kolili na siyauyagili tomo siya tomiyasiyone kolili. Iye ikalaili yo tabe iginauliyoi besiele. Kabo tomo sikekan kanasiga kali liye silobai. ¹² Saugana sikekan yo meuloili diyali sisu, mwa Yeisu iwalo ana tobenaliyao kolili iba, “Kantele meuloina kwatano-gogonan, tabu yabo mosomosona kwalologabaen.” ¹³ Kabo kantele meuloina sitano-gogonan yo kodo kali baibaiwa tuwelo sitauli sikalapowon kantelene ilaomaya beledine kali baibaiwa paibi kolili. ¹⁴ Kabo tomo siya Yeisu ana paisowa ginauli kaba nuwapwanopwano sigitai siwaloba, “Walo yawasosi iya palopitawa tasanasanaiwa ilaomako.” ¹⁵ Yeisu ikataiyako tomo nuwanuwali silaoma koina na sisamalului tem iyamala ali kin, mwa ilogabaegili ibomamo ilau ikawasaeyoi koya mena.

*Yeisu kalita pwatana mena ilau
(Madiu 14:22-33 yo Malika 6:45-52)*

¹⁶ Saugana dabwelo isusugu, Yeisu ana tobenaliyao silobi kalita Galili koina, ¹⁷ simwalisae waga mena yo sikuke sipapanaisi Kapeneomi. Saugana iboniyai, Yeisu nige naga ipipileyoi kolili. ¹⁸ Yaumai kaikaiwena ilotalu yo kalita ibagolu. ¹⁹ Kabo siwosewose tupwana kali mwayaga imamalawe besiele paibi o sikisi kilomita kabo Yeisu sigitai ilalaoma kalita pwatana mena wagane kaiwena, kabo simatausi lalakina. ²⁰ Na Yeisu iwalo kolili iba, “Tabu kwamamatausi, koyau.” ²¹ Kabo me ali yaliyaya Yeisu imwalisae waga mena yo mwayamwayau siulisi dedeinane koina nuwanuwali silalauwa.

Yeisu kana loya kaiwena tomo silau Kapeneomi

²²⁻²⁴ Yanuwa ilayan Yeisu me ana tobenaliyao siyaele Kapeneomi, na bodane paibi tausanwa siyaelemo simiyamiya Galili dedei yabo mena dedeinane koina Guyau iyayakanliwa. Siyaelemo dekawa mena Yeisu sisanasanai, kaiwena sikatai laina waga kaigeda imiyamiya magu mena yo tabe sikatai saugana tobenaliyao waga mena simwalisae yo sikuke Yeisu nige mekalikava. Saugana bodane sikatai Yeisu bwaine koina nigele kabo sitonan tem kamwasa siloyai na silopanaisi Kapeneomi Yeisu kaiwena. Kabo waga tupwali silaoma siulisi. Na wagane silaomaya yanuwa Taibiliya koina. Kabo bodane simwalisae wagane kolili yo silopanaisi Kapeneomi.

Yeisu iba “Yau yawasi miyamiya yaina beledina”

²⁵ Saugana bodane siulisi Kapeneomi Yeisu bwaine koina silobai. Kabo siwalo koina siba, “Toyakayakatai, tawanesana kulalaoma bwaite koina yo gubesi am laolaoma?” ²⁶ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, nige yakato ginauli kaba nuwapwanopwano yapapaisowaiwa wagitai mwa kaiwena kwaloyaloyaiyau, na beledi bwaite yaeyawa wakan na diyamiu sisu kaiwena mwa kwaloyaloyaiyau. ²⁷ Tabu kwapapaisowa kaiwesosi beledine naga kani inae kaiwena. Na iyamo kwapaisowa kaiweya beledi miyamiya yainane bwaimwana Tomo Natuna kani iyeyawa kolimiu. Kaiwena Yaubada kawa-namwanamwa ipeiyako Natunane koina.” ²⁸ Kabo bodane sineli Yeisu koina siba, “Na tawae Yaubada nuwanuwana kapaisowai?” ²⁹ Kainali iyamaisa iba, “Paisowane bwaite besiele, Yaubada nuwanuwana iya iyawasayauma kwameliyan.” ³⁰⁻³¹ Kabo tomo siwalo Yeisu koina siba, “Ginauli kaba nuwapwanopwano yabo uginauli kabo kagitai na mesabana kameli-yagiwo. Tubumayao beyabeyana beledi bwaite mana sikekan ule mena, besiele Buki Tabu ana walo iba, ‘Beledi ilobimaya bulibuli mena iwolena sikan.’ Na tawae kowa kani uginauli?” ³² Mwa Yeisu iwalo kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, nige yakato Mosese beledine

ilobimaya bulibuli mena iyeyawa kolimiu na Tamagu beledi yawasosi ilobimaya bulibuli mena sauga bwaite iyeyawa kolimiu. ³³ Na beledi bwaite Yaubada iyeyawa ilobimaya bulibuli mena bwaimwa iya mwa yawasi miyamiya yaina iwolena tomo yanuwa yaulina kolili.” ³⁴ Kabo siwaloba, “Taubala, beledine bwaite kuyeyama kolimai kaliyate kaigeda kaigeda.” ³⁵ Yeisu iwalo kolili iba, “Na yau yawasi miyamiya yaina beledina. Yaiya tem ilaoma koliyau kani nige sowasowana iguliyam yo yaiya tem imeliyagau nige sowasowana galogalona imaguyoi sauga yabo. ³⁶ Na besiele tabe yawaloko kolimiu, wagiteyauko na iyaele nagamo nige kwamemeliyagau. ³⁷ Analiyao tomo siya Tamagu iyelimako koliyau kani silaoma koliyau, nige sowasowana yasikotanagili. ³⁸ Kaiwena yau yalobimaya bulibuli mena nige yakato yaboma yagu nuwatu yapaisowai na iya iyawasayauma ana nuwatu yapaisowai. ³⁹ Mwa bwaite Tamagu ana nuwatu, yakato tabu yabo yayayakwalalele siya tomone iyelimako koliyau, na kaliyate mwawamwawasina koina yakele-yatololi boita koina. ⁴⁰ Kaiwena Tamagu ana nuwatu bwaite besiele, analiyao tem sigitaiyau yo simeliyagau yawasili miyamiya yaina silobai, yo sauga ana kaba mwawasi koina boita mena yakele-yatololi.”

⁴¹ Saugana Yeisu iwaloba, “Yau beledi bwaite ilobimaya bulibuli mena”, tomo Yudiya walo bwaite kaiwena siyatubu sibalabalamumu. ⁴² Siba, “Tomone iya Yeisu, Yosepa natuna, tamana yo sinana takataili, awa? Na gubesi na iba, ‘Yau yalobimaya bulibuli mena?’” ⁴³ Yeisu iwalo kolili iba, “Kwamwanou, tabu kwabomayoi kwabalabala-mumu luwamiu mena. ⁴⁴ Nige sowasowana yabo ilaoma koliyau bwaimwanamo Tamagu iya iyawasayauma kaiwe iwolena koina na ilaoma koliyau. Na kaliyate ana kaba mwawasi koina kani boita mena yakele-yatoloyoi. ⁴⁵ Palopitao silele siba, ‘Yaubada kani ginauli meuloina iyakenayagili.’ Kabo siya analiyao Tamagu ana walo sibenalan yo ali katai sikalai koina, kani meuloi silaoma koliyau. ⁴⁶ Nige tomo yabo Tamagu igigitai, na iyamo iya ilaoma koina iyamo igitai. ⁴⁷ Yawalo yawasosi kolimiu, yaiya tem imeli koliyau, iya yawasi miyamiya yaina ikalaliyako. ⁴⁸ Yau yawasi miyamiya yaina beledina. ⁴⁹ Tubumiyao beledi bwaite mana sikan ule mena na iyamo siboita. ⁵⁰ Na beledi bwaite ilobimaya bulibuli mena tem tomo sikan kani nige sowasowana siboita. ⁵¹ Yau yawasi miyamiya yaina beledina bulibuli mena yalobimaya. Tem yaiya tomo beledine bwaite ikan, kani yawasina imiyayai sauga meuloina. Bwaite beledine iya bulumagu, iya kani yatalamwan na tomo meuloi yanuwa yaulina mena yawasili miyamiya yaina silobai.”

⁵² Tomo Yudiya walone bwaite sibenalan kabo sibomayoi sigamwapakiki lalakina siba, “Tomone gubesi mwa bulumana iyeyama takan?” ⁵³ Yeisu iwalo kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, tem Tomo Natuna bulumana nige wakakan yo kwasinena nige kwanunuma kani nige yawasimiu imiyamiya. ⁵⁴ Yaiya tem bulumagu ikan yo kwasinegu inuma iya yawasina miyamiya yaina ilobaiyako yo kaliyate mwawamwawasina koina kani yakele-yatoloyoi boita mena. ⁵⁵ Kaiwena bulumagu iya kan yawasoi yo kwasinegu iya waila yawasosi. ⁵⁶ Yaiya tem bulumagu ikan yo kwasinegu inuma, iya imiyamiya koliyau yo yau yamiyamiya koina. ⁵⁷ Tamagu iya meyawasina iyawasayau yo iya koina yawasigu yakalalakalai. Kabo besiele tabe, yaiya tem bulumagu ikan, iya kani yawasina koliyau ikalalakalai. ⁵⁸ Yawalowalo bwaite beledine ilobimaya bulibuli mena kaiwena. Manane tubumiyao sikan ule mena siboita. Na yaiya tem beledi bwaite ilobimaya bulibuli mena kaiwena yawalowalo ikan kani yawasina imiyayai sauga meuloina.” ⁵⁹ Yeisu walo bwaite iwalowen yanuwa Kapeneomi koina

saugana iyakayakatai nume tapwalolo mena.

Tomuliya sibaibaiwa Yesu silogabaen

⁶⁰ Sauganane tomuliyayao Yesu ana walo beledi kaiwena sibenalan, mwa sibaibaiwa sibomamo siwaloba, “Walo bwaite kana benali ipolowesosi, kita genuwala.” ⁶¹ Yesu ikataiyako tomuliyayaone sibalabalamumu ana walone kaiwena mwa iwalo kolili iba, “Tawae kaiwena yagu walone bwaite kaiwena kwamunamunai? ⁶² Na gubesi, tem ginauli kaba nuwapwanopwano wagitai o nuwana tem Tomo Natuna isaeyoi bulibuli mena, bwaimwa beyabeyana imiyamiya koina, kani yagu walone kwameliyan? ⁶³ Yaubada yaluyaluwana sowasowana yawasi iwolena tomo kolili, tomo sibomamo nige sowasowali. Yaubada yaluyaluwana yo yawasina siya mwa yagu walone yayapanaisanako kolimiu. ⁶⁴ Na komiu tupwamiyao nige kwamemeli.” Yesu iwalo besiele kaiwena beyabeyana ikataiyako analiyao siya nige simemeliyan yo yaiya iya bwaite kani iwalo-masalan Yudiya toloinao kolili. ⁶⁵ Yo Yesu iwalo yoi iba, “Yagu walo kana katai bwaite besiele. Nige sowasowana yabo ilaoma koliyau bwaimwanamo Tamagu kaiwe iwolena koina na ilaoma.”

⁶⁶ Sauga bwaite koina Yesu ana tomuliyayao sibaibaiwa sipileyoi yo nige tabe simumuliya yoi. ⁶⁷ Kabo Yesu itagelakeile yo ana tobenaliyao yoli tuwelo kolili iba, “Na komiu, nuwanuwamiu tabe kwalau?” ⁶⁸ Saimon Pita Yesu kainana iyamaisa iba, “Guyau, yaiya kani koina kalalaune? Kowa koliwo walo miyamiya yaina. ⁶⁹ Kakataiyako mwa kameli yakato kowa Yaubada ana tomo yakayakasisina.” ⁷⁰ Kabo Yesu iwalo kolili iba, “Na yau yomiu tuwelone yagitesipwaimiuko, awa? Na luwamiu mena kaigeda iya Seitani gamwana kana tokabi.” ⁷¹ Yesu iedeede Yudasa iya Saimon Isikaliota natuna kaiwena. Mwa bwagana iya yoli tuwelone kalikava yabo na iyamo kani Yesu iwalo-masalan Yudiya toloinao kolili.

7

Yesu yo kanakavao

¹ Kabo muli mena Yesu itakitakikili dedei Galili kalona mena. Nige nuwanuwana ilau dedei Yudiya kalona mena yaina kaiwena Yudiya ali toloinao nuwanuwali siunuyamate. ² Na Yudiya ali soi lalakina yabo esana sipei Gwau Soi kana sauga ikelakubwamako.* ³ Na Yesu ana susu bwaimwa kanakavao yawasosi sigitai kana tomuliyayao nige sibaibaiwa kabo sitalawasiyan siwalo Yesu koina siba, “Dedei bwaite kulogabaen na kusae Yelusalema Yudiya dedeina kabo am tomuliyayao am paisowa ginauli kaba nuwa pwanopwano kupaipaisowaili na sigitagitaili. ⁴ Tem tomo yabo nuwanuwana wasana ilalaki na boda sikatai, nige sowasowana ana paisowa ipaisowa wadam. Ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa kupaisowaili mayale mena na tem tomo meuloili yanuwa yaulina mena sigitaili kabo esam ilalaki.” ⁵ Bwagana iya kanakavao, na nige simemeli koina. Ali nuwatu besiele tomo meuloili ali nuwatu. ⁶ Koinaele Yesu iwalo kanakavao kolili iwaloba, “Yagu sauga yawasosi nige naga ilaoma. Na komiu bwaite ami sauga saugane meuloina. ⁷ Tomo meuloili nige sikakalomagigi-lagimiu, na yau sikalomagigi-lagau kaiwena ali nae yawalo-masalan kolili yo yayakenayagili. ⁸ Komiu kwalau Yelusalema soine kaiwena. Na yau kani nige yalalau bwaite sauga, kaiwena yagu sauga naga

* **7:2:** Gwau Soine koina, Yudiya sinuwatu-kalatan beyabeyana tubuliyao Isileli silokeikeile ule mena na sikenokeno gwau kaloli mena.

ilalaoma.”⁹ Yeisu walo bwaite iwalowen kanakavao kolili, mwa nige ilalau na imiyamiya Galili.

¹⁰ Yeisu kanakavao silau soine kaiwena, iya mulili mena kabo ilau, na nige iuutu-mayale, ilolowadawadam-yagili. ¹¹ Soi kalona mena Yudiya ali toloinao Yeisu siloyaloyai yo sinelineliyan siba, “Iya toweya?” ¹² Boda luwali mena tomo sibaibaiwa sieedeede Yeisu kaiwena. Tupwaliyao siwaloba, “Iya tomo namwanamwana,” na tupwaliyaoyoi siba, “Nigele, iya tomwakota yo tomo iwoyawoya-pwanolili.” ¹³ Na nige yabo nuwanuwana iedeede tomo manli mena kaiwena tomo meuloili simatausi Yudiya toloinaone kolili.

¹⁴ Soi bwaite luwaluwalina mena, kabo Yeisu ilau ilusae Nume Tabu mena kabo ilau kaba yakayakatai ana dedei koina yo iyatubu iyakayakatai.

¹⁵ Yudiya ali toloinao kateli sipitali ana yakayakatai kaiwena kabo siba, “Tomo bwaite iya nige isisikulu, na gubesi mwa ana sonoga ilalaki?”

¹⁶ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Yagu yakayakatai bwaite nige yaboma yagu nuwatu mena, na ilaomaya kagu toyawasayauma koina. ¹⁷ Tem tomo yabo nuwanuwana Yaubada ana nuwatu ipaisowai kani igite-lobai yagu yakayakataine ilaomaya Yaubada koina na nige ilalaoma yaboma yagu nuwatu mena. ¹⁸ Walo yawasosi, tem tomo yabo iedeede iboma ana nuwatu mena, iya nuwanuwana iboma kana tobali ipaisowai na esana ilalaki. Na iya ipaisowai kana toyawasa kana tobali kaiwena iya towalo-yawasosi yo nige mwakota koina. ¹⁹ Mosese linaone iyeliwa kolimiu, wa? Na nuwanuwamiu kwaunuyamateyau mwa kaiwena yawalo yakato nige yabo luwamiu mena Mosese ana linaone iobigaili.” ²⁰ Toloinao boda Yeisu kainana siyamaisa siwaloba, “Nuwana yaluyaluwa biki ilusae koliwo mwa kuwalowalo bwaite besiele. Yaiya nuwanuwana iunuyamatewo?” ²¹ Kabo Yeisu iba, “Yau tobelu yabo yawoisi Sabati mena kabo meuloimiu katemiu sipitali. ²²⁻²³ Komiu kwawalo tabu paisowa Sabati. Na tem natumiyao kali nigwenigwe kana kaliyate iyawatagili Sabati yabo koina kani kwatalam na nigwenigwe sikalai kaiwena nuwanuwamiu lalakina tem Mosese ana linaone kwamuliya.† Nigwenigwe mumugana Mosese nige iyayatubu, na ilaomaya tubumiyao bagubagunasosili kolili. Na tawae kaiwena kwamunamunai koliyau saugana tobelune yona meuloina yawoisi Sabati mena? ²⁴ Tabu yagu paisowane kaiwena kwanunuwatu-bwagabwaga yakato kwayakewaiyau. Na ilonamwayagimiu tem kwanuwatu-namwanamwa yo kwaloina dudulai kabo wakatai yakato yagu paisowane idudulai Yaubada manna mena.”

Tomo Yudiya siwaloba, “Yeisu iya Mesaiya o nigele?”

²⁵ Tomiya Yelusalema tupwaliyao siba, “Tomo bwainene iya toloinao sitonatonan yakato tem siunuyamate, wa? ²⁶ Na wagitai. Iedeede tomo manli mena na toloinaone ana walo nige situtupa-kaukausi. Gubesi, nuwana toloinao ali nuwatu yawasosi yakato iya Mesaiya? ²⁷ Tem Mesaiya ilaoma nige sowaswana tomo sikatai toweya ilaomaya. Na Yeisu kita takataiyako toweya ilaomaya, mwa iya nige Mesaiya.” ²⁸ Yeisu iyaelemo iyakayakatai Nume Tabu koina, kabo kainana lalakina mena iwaloba, “Na gubesi, ami nuwatu yakato wakataiyau na tabe wakatai toweya koina yalaomaya? Nuwana nigele. Nige yau yaboma yagu nuwatu mena yalalaoma, na Tamagu iyawasayau kabo yalaoma. Iya mumugana inamwanamwa. Iya nige wakakatai, ²⁹ na yau yakatai, kaiwena iya iyawasayau mwa yalaoma

† 7:22-23: Yudiya mumugali bwaite. Melumelu ikabi kabo kaliyate eit (8) mulina mena nigwenigwe mumugana signauli koina.

kolimiu.”³⁰ Yeisu iwalo besiele, kabo Yudiya toloinao nuwanuwali yakato silokalatan yo sipan, na nige sowasowana tomo yabo nimana ipei yona mena kaiwena ana sauga nige naga iyayawatagilima.³¹ Yo boda luwali mena tomo sibaibaiwa simeli Yeisu koina, yo siwalo siba, “Na tem tomo uloina iyawatagilima yakato iya Mesaiya, gubesi, sowasowana ana paisowa kaikaiweli Yeisu ana paisowa kaikaiweli silalaki-gabaegili? Nuwana nigele. Mwa koinaele ama nuwatu yakato Yeisu iya Mesaiya.”

³² Tomo ali walone bwaite kaiwena mwa Palisiyao sibenalan. Kabo Palisiyao yo topwaoli lalakili simiyagogo siedeede kabo siloina yakato pilisiman, siya Nume Tabu kana togitekalatanwo, silau yakato Yeisu sik-abikalatan na sipan.³³ Kabo Yeisu iwaloba, “Yagu miyamiya mekaukavao komiu sauga kubwakubwana, kabo muli mena kani yalogabaegimiu yo yapileyoi yalau toyawasayaumane koina.³⁴ Kani kwaloyaiyau, na kani nige kwalolobaiyau kaiwena dedeine bwaite yalalaune koina nige sowasowana kwalaoma koina.”³⁵ Yudiya ali toloinao walone bwaite sibenalan kabo sibomamo sitalatalawasi siba, “Tomone iya toweya ilalauya yakato kani taloyai na nige talolobai? Nuwana kani ala dedei ilogabaen yo ilau Giliki ali dedei kolili toweya siya Yudiya tupwaliyao simiyamiya na tem siya yo Giliki tomoliyao iyakayakataili?”³⁶ Iwaloba, ‘Tem kwaloyaiyau kani nige kwalolobaiyau.’ Na gubesi kana katai? Tabe besiele iwaloba, ‘Nige sowasowamiu kwalau dedei bwainene yalalaune koina.’ Walone bwaite kaiwena kaba nuwapwanopwano yawasosi kolila.”

Yeisu iedeede waila meyawasina kaiwena

³⁷ Gwau soina kana kaliyate mwawamwawasina koina, iya kaliyate lalakisosina, Yeisu itolo yo iwalo kainana lalakina mena iba, “Yaiya kowa tem galagalom imagu ilonamwayagiwo kulaoma kolyau kunuma.³⁸ Tem kumeli kolyau kulaoma na kunuma. Kaiwena Buki Tabu iwalo-masala yakato waila yalubwasi meyawasina kani ididi-yawatagilima siya analiyao simeli kolyau.”³⁹ Saugana Yeisu iwalo ‘waila yalubwasi meyawasina’ iedeede Yaluyaluwa Tabuna kaiwena, analiyao tomo simeli Yeisu koina kani sikalae. Na sauganane koina Yaluyaluwa Tabuna nige naga iwowolegili, kaiwena Yeisu nige naga itotoloyoi boita mena yo naga ana wasawasa ikakalai.

Tomo boda labui signauli

⁴⁰ Boda lalakina meuloina Yeisu ana walo sibenalan mwa sibaibaiwa siba, “Walo yawasosi, tomone bwaite Yeisu iya palopitawa Yaubada iwaloyameli kani ilaoma.”⁴¹⁻⁴² Tomo tupwaliyao siba, “Iya Mesaiya.” Na tupwaliyaoyoi siba, “Kita takataiyako Buki Tabu ana walo iwaloba, ‘Mesaiya kani ilaoma Deibida ana susu koina yo sikabi Bedeliema, dedei bwaimwa beyabeyana Deibida imiyamiya koina.’ Na Yeisu iya Galili tomone, nige sikakabiyen Bedeliema, mwa iya nige Mesaiya.”⁴³ Kabo Yeisu kaiwena boda labui siyakasa.⁴⁴ Tupwali nuwanuwali sikabi-kalatan yo sipan, na iyamo nige tomo yabo nimana ipepei Yeisu yona mena.

Yudiya ali toloinao nige Yeisu simemeliyan

⁴⁵ Kabo pilisimanwo siya Nume Tabu kana togitekalatanwo sipileyoi silau topwaoli lalakili mekalikavao Palisi kolili kabo siya siwalo pilisiman kolili siba, “Tawae kaiwena nige wakakaliyama?”⁴⁶ Mwa kainali siyamaisa siba, “Nige sauga yabo tomo yabo ana walo besiele tomone bwaite ana walo.”⁴⁷ Kabo Palisi me ali munamunai siwalo pilisimanwo kolili siba, “Imwakota tomo meulolili kolili na sauga bwaite ana mwakota kolili ikalaimiu tabe.⁴⁸ Kai Palisi mekamakavao toloinao nige tomonane kamemeliyan.⁴⁹ Nigele molosi. Na boda bwaite simeliko koina siya Mosese ana lolina nige sikakatai,

siya Yaubada iwaloko kaiweli kani iyamaisali.”⁵⁰ Nikodimo, iya Palisi ali boda yabo yo iya beyabeyana ilau Yeisu koina boniyai mena, iwalolau kanakavao kolili iba,⁵¹ “Ala loina iba tabu tomo kana loina tagiginauli tem nige naga ana edeedede tabebenalan yatala koina yo talolobai ginauli tawae ipaisowa-yanaeli.”⁵² Na Palisiyaone Nikodimo siyokoiyan siba, “Na gubesi, nuwana kowa tabe kulaomaya Galili? Kulau naga Buki Tabu ukwalai kuyasili namwanamwai kabo ukwatai yakato kani nige palopita yabo ilalaomaya Galili.”

8

Sine ganaganawalina sikalaiyama Yeisu koina

¹ Tomo meuloili sipileyoi silau ali nume kaigeda kaigeda kolili, na Yeisu ilau ikawasae koya Olibe koina. ² Yanuwa ilayanyoi malala kikiuna, Yeisu ipileyoi ilau Nume Tabu mena kaba yakayakatai dedeina mena, mwa boda silaoma simiya-takikilan, yo iya imiyasio iyakayakatai kolili. ³ Loina kana toyakayakataiwo mekalikavao Palisiyao sine yabo siyogan mekalikava silusae. Na sinene bwaite silobai iganaganawali kabo silawanama boda manli mena siyatolo. ⁴ Mwa siwalo Yeisu koina siba, “Toyakayakatai, sine bwaite kalobai tau yabo mekanakava siganawali. ⁵ Na Mosee ana loina koina iba sine ganaganawalina besiele bwaite talovekui kanasiga iboita. Na kowa am nuwatu gubesi?” ⁶ Neli bwaite sineliyan yakato Yeisu sitonan na tem siyakewai. Na Yeisu nige kainali iyayamaisa na ipwalou yo nima gibuna mena ilelelelele bwatano mena. ⁷ Siya siyaelemo simiyamiya na sinelineli koina, mwa itolo yo iba, “Tem yaiya kolimiu nige sauga yabo nae igiginauli, iya veku ikalai igabae-bagunayan sinene koina.” ⁸ Kabo tabe ipwalouyoi yo ileleleleyoi bwatano mena. ⁹ Ana edeedede bwaite sibenanalan mwa kaigeda kaigeda ilaulau iyatubuya tautaubalao kolili ilau kanasiga meuloili silowasiwo. Yeisu ibomamo silogabaen mekanakava sinene bwaite itotolo salina mena. ¹⁰ Yeisu itoloma yo ineli sinene koina iba, “Kam toyakewao meuloili toweya siyaele?” ¹¹ Sinene Yeisu kainana iyamaisa iba, “Taubala, nige yabo imiyamiya, meuloili silowasiko.” Kabo Yeisu iba, “Yau tabe kani nige yayayakewaiwo. Na kulau, tabu sauga yaboyoi naenaena ugiginauliyoi.”

Yeisu ibomayoi kaiwena iedeededede

¹² Sauga yabo koina Yeisu iwalo tomo kolili iba, “Yau yanuwa yaulina kana mayale. Tem yaiya imuliya kolyau kani yawasi kana mayale ikalai yo nige sowasowana ilokeikeile boniboniyai koina.” ¹³ Kabo Palisi siwalo koina siba, “Kuboma yakato wasam kuyawasayan, kani nige sowasowana kameliyagiwo.” ¹⁴ Yeisu Palisi kainali iyamaisa iba, “Bwaite walone yawalowen walo yawasosi, bwagana yaboma kaiwegu yawalo-masala. Kaiwena yakatai toweya koina yalaomaya yo toweya koina yalalau, na komiu nige wakakataiyau. ¹⁵ Komiu tomo kwayatalayagili besiele tomo yanuwa yaulina ali nuwatu. Na yau nige yagiginauli besiele. ¹⁶ Na tem tomo yabo yayatalayan yo kana loina yawalowen yagu loina idudulai yo iyamala yawasosi, kaiwena nige yaboma loine bwaite yagiginauli, na Tamagu iya iyawasayau iya mekaukava. ¹⁷ Komiu ami loina koina silele-lobiyen yakato tem tomo labui ali walo sitoyatoyawa kabo toyatala kani walone ikawa-yawasosi. ¹⁸ Yau yaboma wasagu yayawasayan, besiele Tamagu iya iyawasayau iya tabe wasagu iyawayawasayan.”

¹⁹ Kabo Yudiya tolinao Yeisu sineliyan siba, “Na tamam toweya?” Kainali iyamaisa iba, “Yau nige wakakataiyau yo Tamagu tabe nige wakakatai.”

Tem wakataiyau, tabe Tamagu wakatai.”²⁰ Yeisu walo bwaite iwalowegili, saugana iya iyaele iyakayakatai Nume Tabu kalona mena, dedei bwaine medulo kaba peipeina salina mena bwaimwa toloinao ali kaba miyagogo dedeina salina mena. Na nige toloina yabo Yeisu ikakabikalatan na sipan, kaiwena ana sauga nige naga iyayawatagili.

²¹ Yeisu iwaloyoi Yudiya toloinao kolili iba, “Yalalau yo kani kwaloyaiyau. Na iyamo kani nige wagigitaiyau kaiwena komiu nige sowasowamiu yagu kaba lau dedeinane koina kwalaoma, na komiu kwalalau naenaena koina mwa kani kwaboita.”²² Kabo Yudiya toloinao sibomamo siedede siba, “Iya iba kita nige sowasowala talau dedeine ilalaune koina. Ana walo bwaite kana katai gubesi? Nuwana kani ibomayoi iunuyamate na ilau toboita ali dedei mena.”²³ Yeisu ali nuwatu ikataiyako kabo iwalo kolili iba, “Komiu kwalaoma yauli mena, na yau yalaoma kewa mena. Komiu yanuwa yaulina bwaite tomonliyao, na yau nige yanuwa yaulina tomona besi.”²⁴ Bwaite iya kaiwena yawaloba ami naenaena koina kani kwaboita. Tem yagu walone kaiwegu nige kwamemeliyan kani ami naenaena koina kwaboita.”

²⁵ Kabo toloinaone siwalo koina siba, “Kuwalo kolimai yaiya kowa.” Kainali Yeisu iyamaisa iba, “Besiele tauna kona yawalowenako kolimiu.”²⁶ Ginauli sibaibaiwa sowasowagu yawalowen kaiwemiyo yo maisamiu yaginauli na nige yawawalowegili. Kaiwena iya iyawasayau iya towalo yawasosi yo ginauli bwaite yabenalagili koina mwa yawalowen yanuwa yaulina tomonliyao kolimiu.”²⁷ Na iyamo nige naga sikakatai tawae Yeisu iwalowalowen kolili tamana kaiwena.²⁸ Kabo Yeisu iwaloba, “Saugana Tomo Natuna wakeleisin kelose mena kabo kani wakatai yakato yau yaiya. Yo tabe kani wakatai nige ginauli yabo yaboma yapapaisowai na iya Tamagu iyakenayagau mwa yawalowalowen.”²⁹ Na iya iyawasayau iya mekaukava. Iya nige ilogabagau, ginauli meuloina bwaite yapaipaisowailine iyaliyaya kaiweli.”³⁰ Na siya tomo Yudiya Yeisu ana yakayakatai sibenabalan sibaibaiwa simeliyan.

Abelamo natunao yo Seitani natunao waloli

³¹ Kabo Yeisu iwalo siya tomo Yudiya ana yakayakatai simeliyan kolili iba, “Tem kwameli yagu yakayakataine koina yo wakabikalatan, komiu kagu tomuliya yawasosi.”³² Kabo kani wasa namwanamwana kaiwegu wakatai yakato walo yawasosi yo walo yawasosine iya kani ilivasimiu.”³³ Mwa Yeisu kainana siyamaisa siba, “Kai Abelamo tubunao, nige sauga yabo kapapaisowa besiele topaisowa panpanli. Gubesi mwa kuwaloba ‘walo yawasosine kani ilivasimiu?’ ”³⁴ Yeisu iwalo kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, tomo meuloili siya naenaena siginaginauli siya naenaena kana topaisowa panpanli.”³⁵ Topaisowa panpanna nige imimiyasosi ana taubala ana susuyao mekanakavao, na taubalane natuna iya imiyayai susune kolili.”³⁶ Na tem Yaubada Natuna ilivasimiu kani kwaemala tomo livalivasili yawasosi.”³⁷ Yakatai komiu Abelamo tubunao. Na komiu tupwamiyao nuwanuwamiu kwaunuyamateyau kaiwena yagu yakayakatai kwasikotanan.”³⁸ Tawae Tamagu iyakenayagau yaginauli na komiu waginauli besiele tamamiyo Seitani iyakenayagimiu.”³⁹ Kabo kainana siyamaisa siba, “Kai tamamai Abelamo.” Yeisu iba, “Tem Abelamo natunao komiu sowasowana ami paisowa besiele Abelamo ana paisowa.”⁴⁰ Tawae yabenalan Yaubada koina iya walo yawasosi mwa yawalowen kolimiu. Komiu nuwanuwamiu kwaunuyamateyau, na Abelamo mumugana nige besiele mumugamiu, iya nige tounuyamate, mwa kaiwena komiu nige Abelamo natunao besi.”⁴¹ Na komiu kwapaipaisowa tamamiyo Seitani ana paisowa.” Kabo Yeisu kainana siyamaisa siba, “Tabu kuwawalo yakato kai

tamamai uloina. Kaiwena kai tamamai ele mwa Yaubada iboma yo kai natunao yawasosi.”

⁴² Kabo Yesu iwaloyoi kolili iba, “Tem nuwana Yaubada iya tamamiu kani kwamululo kolyau, kaiwena yau yamiyamiya koina yo yalaomaya koina. Na yau nige yaboma yagu nuwatu mena yalalaoma, iya iyawasayauma.

⁴³ Yagu walo nige nuwamiu idududulai-yan, kaiwena nige nuwanuwamiu yagu walone kwabenalan. ⁴⁴ Komiu tamamiu Seitani, iya natunao komiu mwa sauga meuloina nuwanuwamiu tamamiu ana nuwatu kwamuliya. Ilaoma kaba yatubu koina iya tounuyamate yo nige sauga yabo kamwasa dudulaina koina ilalau, kaiwena walo yawasosi nige imiyamiya koina. Saugana tem imwakota bwaimwa iya mumugana yawasosi, yo bwaite kaiwena iya tomwakomwakota yo mwakota mumugana meuloina iya tamali. ⁴⁵ Mwa kaiwena yau walo yawasosi yawalowen na komiu nige kwamemeliyagau. ⁴⁶ Tem wakatai me yagu naenaena kwayakenayagau. Na tem yagu walone walo yawasosi tawae kaiwena nige kwamemeli-yagau? ⁴⁷ Yaubada natunao Yaubada ana walo sibenalalan. Komiu nige Yaubada ana walo kwabebenalan kaiwena komiu nige natunao besi.”

Yesu mekanakava Abelamo waloli

⁴⁸ Kabo tomo Yudiya Yesu kainana siyamaisa siba, “Nuwana kawalo dudulai saugana kawalo yakato kowa toyauyaule besiele Sameliya tomonliyao yo yaluyaluwa biki ilusae koliwo.” ⁴⁹ Mwa kainali iyamaisa iba, “Nige yaluyaluwa biki ilulusae kolyau, yau Tamagu yayakasisiyan na komiu nige kwayayakasisi-yagau. ⁵⁰ Yau nige yakepakepate yakato esagu yapeiseyan, na yabo iyaele nuwanuwana esagu ipeiseyan yo iya toyatala dudulaisosina.

⁵¹ Yawalo yawasosi kolimiu, yaiya tem yagu walo iobigaili nige sowasowana iboita.” ⁵² Tomo Yudiya ali nuwatu yakato Yesu iwalowalo kwapina ana boita kaiwena mwa siwalo koina siba, “Kabo kakatai yawasosi yakato yaluyaluwa biki ilusae koliwo. Abelamo yo palopitao siboitako na kowa kuba ‘yaiya tem yagu walo iobigaili nige sowasowana iboita.’ ⁵³ Tubumai Abelamo iboitako, nuwana kuboma am nuwatu mena yakato kulalaki-gabaen? Yo palopitao siboitako tabe. Na kunuwatui yakato yaiya kowa?”

⁵⁴ Yesu kainali iyamaisa iba, “Tem nuwana yaboma esagu yapeiseyan, na kani esagune nige kanna ipapagan. Na komiu kwawalo yakato Tamagu iya ami Yaubada, iya mwa esagu ipeipeiseyan. ⁵⁵ Komiu nige wakakatai, na yau yakatai. Nuwana tem yawaloba, iya nige yakakatai, kani yau yaemala tomwakomwakota besiele komiu. Na iya yakatai mwa ana walo yabenalan yo yabenali-kalatan. ⁵⁶ Beyabeyana tubumiu Abelamo inuwatui yakato yagu sauga yawatagilima yanuwa yaulina mena igitai, kabo iyaliyaya, yo saugana imiyamiya Yaubada salina mena igitaiyau mwa iyaliyaya.”

⁵⁷ Kabo tomo Yudiya siwalo koina siba, “Am bolime nige naga pipti ilolobai kabo gubesi mwa kuwalo yakato Abelamo ugitai?” ⁵⁸ Kainali iyamaisa iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, muliya kabo Abelamo iyawatagilima yau yamiyamiya.” ⁵⁹ Yesu ana walone bwaite kaiwena, mwa veku sikalaili yakato silovekui, na ikeno-wadam, kabo Nume Tabu ilogabaen.

9

Yesu tomangibugibu yabo manna iyalala

¹ Saugana Yesu ilalau kamwasa mena kabo tomangibugibu yabo igitai sinana ikabiyani man gibugibuna. ² Ana tobenaliyao sineli siba, “Toyakayakatai, yaiya ana pwanoli, iya o sinana yo tamana ali pwanoli mwa kaiwena sikabi man gibugibuna?” ³ Yesu iba, “Nige iya ana pwanoli o

sinana yo tamana ali pwanoli kaiwena na manna igibu. Bwaite iyawatagili na mesabana tomo sigitai Yaubada ana paisowa yo ana kaiwe iyawatagili yawasina koina. ⁴ Kaliyate koina sowasowana kagu toyawasa ana paisowa taginauli na boniyai ilalaoma nige sowasowana paisowa yabo taginauli. ⁵ Saugana yau yamiyamiya yanuwa yaulina mena yau yanuwa yaulina kana mayale.”

⁶ Yeisu walone bwaite iwalowen kabo ikaiso bwatano mena, kaisona koina iyebweli, yo ikalai isau tomangibugibu manna mena. ⁷ Kabo iwalo koina iba, “Kulau kipukipu Sailoma koina manim kudeuli.” (Esa Sailoma kana katai yawayawasa.) Kabo tomone ilau kipukipune koina manna ideuli yo ipileyoima inamwanamwa manna silala yo ginauli meuloina igitaili. ⁸ Kabo ana elieliyamwao yo tomo siya beyabeyana sigitai ikawakawanoi siba, “Tomangibugibune bwaite beyabeyana imiyasio na ikawakawanoi bwaite iya o nigele?” ⁹ Kabo tupwali siba, “Nuwana tomonaele bwaite.” Na tupwaliyao siba, “Kana koleya besiele iya na iyamo nuwana nigele.” Mwa tomangibugibune iboma iba, “Bwaite yau.” ¹⁰ Mwa sineli siba, “Na gubesi mwa manim ilalane?” ¹¹ Kainali iyamaisa iba, “Tomo bwaite esana siba Yeisu, kaisona iyebweli bwatano mena kabo ikalai isau mangu mena mwa iba, ‘Kulau Sailoma koina manim kudeuli.’ Kabo yalau mangu yadeuli mwa mangu ilala yo ginauli meuloina yagitaili.” ¹² Kabo sineli siba, “Tomone toweya iyaele?” Kainali iyamaisa iba, “Nige yakakatai.”

Palisi sineli samasamalulu tomangibugibune koina

¹³ Kabo tomangibugibune siyogan silawan Palisi kolili. ¹⁴ Na bwaite kaliyate Sabati koina Yeisu kaisona iyebweli yo isau tomangibugibune manna mena kabo manna ilala. ¹⁵ Kabo Palisi sineli siba, “Gubesi na manim ilala?” Kainali iyamaisa iba, “Yeisu kaisona iyebweli yo isau mangu mena, kabo mangu yadeuli yo sauganane koina mangu ilala yo ginauli meuloili yagitaili.” ¹⁶ Palisi tupwaliyao siba, “Tomone bwaite Yeisu iya nige ilalaoma Yaubada koina kaiwena Sabati kana lolina ilikwai.” Na tupwaliyao yoi ali nuwatu uloi kabo siba, “Nuwana ilaomaya Yaubada koina kaiwena nige sowasowana lolina kana tolikwai yabo ginauli kaba nuwapwanopwano besiele bwaite ipaisowai, awa?” Kabo boda labui siginaulili yo sigamwapakiki.

¹⁷ Kabo Palisi sineliyoi tomangibugibune koina siba, “Na kowa am nuwatu gubesi tomone kaiwena? Kaiwena kowa mwa manim iyalalali.” Tomangibugibune kainali iyamaisa iba, “Iya palopita yabo.” ¹⁸ Na Yudiya ali toloinao ali nuwatu tomangibugibune iya tomwakota, nige simemeli yakato beyabeyana iya tomangibugibu yabo. Ali nuwatu besiele kabo tamana yo sinana siyoganlima kolili. ¹⁹ Mwa sineliyagili siba, “Bwaite komiu natumiyi, iya kwawaloba beyabeyana wakabi manna gibugibuna? Gubesi kabo manna inamwanamwa?” ²⁰ Tamana yo sinana siba, “Kakatai mowoi iya natumai yo kakatai saugana kakabi man gibugibuna. ²¹ Na nige kakakatai gubesi kabo manna inamwanamwa o tem yaiya mannane iwoisili mwa ilalayoi. Kwaneliyan, iya ilalakiko, sowasowana ibomayoi kaiwena iedeede.” ²² Tamana yo sinana siwalo bwaite besiele kaiwena Yudiya ali toloinao simatausagili. Na siya lolina sipaisowaiyako yakato yaiya tem Yeisu ikawa-Mesaiya-yan kani simalimaliu-wani tabu mekalikava sitatapwalolo yoi ali boda koina. ²³ Bwaite iya kaiwena mwa tamana yo sinana siba, “Kwaneliyan, iya ilalakiko.”

²⁴ Kabo Palisi tomangibugibune siyogan ilusaeyoi kolili, yo siwalo koina siba, “Ukwawalulu Yaubada manna mena yo kuwalo yawasosi. Kai kakatai tomone bwaimwa Yeisu iya tomo naenaena.” ²⁵ Na iwalo kolili iba, “Nige

yakakatai tem iya tonaenaena o nigele. Na bwaimwanamo iya yakatai beyabeyana mangu igibu na sauga kabona inamwanamwako.”²⁶ Kabo sineliyan siba, “Na tawae iginauli koliwo? Gubesi ana paipaisowaina manimne mwa ilalayoi?”²⁷ Kainali iyamaisa iba, “Yawaloko kolimiu na komiu nige kwabebenali. Tawae kaiwena nuwanuwamiu yawalowen yoi? Gubesi, komiu tabe nuwanuwamiu kwaemala ana tomuliyayao?”²⁸ Kabo me ali munamunai lalakina sikawa-naenaeyan yo siwalolau koina siba, “Kowa ana tomuliya yabo, na kai Mosese ana tomuliyayao.”²⁹ Kai kakatai Yaubada iedeedede Mosese koina yo lolina iwolena, na tomone bwaite iya nige kakakatai toweya ilaomaya.”³⁰ Kabo kainali iyamaisa iba, “Nuwagu ipwanopwano-wagimiu kaiwena kwawaloba, ‘Nige kakakatai toweya ilaomaya,’ na iya mwa mangu iyanamwanamwali.”³¹ Takatai Yaubada nige sowaswana ibenali tonaenaeli kolili. Na iya ibenabenali siya siyakasisiyan yo ana nuwatu sipaipaisowai.”³² Kaba yatubu koina ilaoma kanasiga sauga kabona, nige sauga yabo wasa tabebenalan yakato tomo yabo iya sikabi manna gibugibuna manna sikabi-namwanamwai yo inamwanamwa.”³³ Temga tomone nige ilalaomaya Yaubada koina kani nige sowaswana gin-auli yabo iginauli.”³⁴ Tomangibugubune ana walo bwaite kaiwena toloinao simunamunaisosi mwa siyokoiyan siwalolau koina siba, “Kowa naenaena koina kuyawatagili yo kulalaki, gubesi mwa yakato kuyakayakatai kolimai.” Kabo situbali-yawatagilan simalimaliu-wani ilau.

Siya nige simemeli siya besiele tomangibugibu

³⁵ Yeisu tomangibugibune wasana ibenalan yakato situbali-yawatagilan, kabo iloyai yo saugana ilobai mwa Yeisu iwalolau koina iba, “Gubesi, kumeli Tomo Natuna koina o nigele?”³⁶ Kainana iyamaisa iba, “Taubala, yaiya Tomo Natuna? Kuwalowen koliyau na yameli koina.”³⁷ Yeisu iba, “Ugi-taiyako, iya bwaite saugane mekamkava kwaedeedede.”³⁸ Kabo toman-gibugibune iwaloba, “Guyau, yameliyagiwo.” Kabo tutulina italusakonayan yo ipwalou Yeisu koina.”³⁹ Yeisu iba, “Yalaoma yanuwa yaulina mena na tomo mumugali yapei-yawatagilan mayale mena kabo tomangibugibu manli silala yo siya yakato manli namwanamwali manli sigibu.”⁴⁰ Palisi tupwali Yeisu salina mena ana walo sibenalan mwa sineli siba, “Gubesi, kuwalo yakato kai tabe manimaiyao sigibu?”⁴¹ Yeisu iwalolau kolili iba, “Tem kwawaloba, ‘kai manimai igibu,’ nige naenaena yabo imiyamiya kolimiu Yaubada manna mena. Na komiu kwawaloba, ‘kai manimai lalalalana’ kabomi naenaena iyaele imiyamiya, nige imwamwawasi.”

10

Sipi togitekalatan namwanamwana mumugana

¹ Yeisu iwaloba, “Yawalo yawasosi kolimiu, tem yaiya nige ilulusaema sipi kana gana gamwana mena na ivinae-likwama ganane koina, iya tokewali.”² Na tem yaiya ilusaema gamwa mena, iya sipi kali togitekalatan.”³ Saugana sipi togitekalatan ilaoma ganane koina gamwa kana togitekalatan gamwane isoke na sipi togitekalatan ilusae na ana sipiyao esali kolili iyoganlima. Saugana kainana sibenalan kabo silaoma koina simuliya yo siyawatagili yauli mena.”⁴ Mwa meuloili siyawatagili, yo kali togitekalatan ibaguna na simulimuliya, kaiwena kainana kana dagugu sikatai mwa simanasamwanako.”⁵ Sipi nige sowaswana tomo uloina koina simuliya, kani siyabubu-gabaen kaiwena kainana kana dagugu uloina.”

6 Kobwaibwaili bwaite Yesu iwalowen Palisiyao kolili na kana katai nige nuwali imamayaleyan.

Yesu iya sipi togitekalatan namwanamwana

7 Yesu iwaloyoi kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, yau sipi kali gamwaele. 8 Na sipi togitekalatan uloili silaoma baguna kabo muli mena yau siya tokewali mwa sipine nige kainali sibebeanalana. 9 Yau bwaite gamwaele, tem yaiya kolyau ilusaema kani inamwanamwa yo lebo ilobai. Kaiwena kani sauga meuloina ilusalusaema yo iyawayawatagili na kawasi namwanamwana ilobalobai. 10 Na tokewali siya ali paisowa silaoma sike-wali sisibayanae yo siunuyamate. Na yau yalaoma na mesabana tomo yawasili namwanamwana yo powopowona kolyau silobai. 11 Yau sipi kali togitekalatan namwanamwana, togitekalatan namwanamwana kani yawasina italamwan ana sipiyao kaiweli iboita. 12 Na tem yaiya iya nige sipi tanuwagana na ipaisowamo maisa kaiwena na tem bwauwa sokasokali igitaili silalaoma kani sipine iyabubu-gabaegili. Na bwauwane sokasokali sipi sitonan tem sikwayaili kabo sipine matausi mena siyabubu-gwaligwali. 13 Tomone ana yabubu yaina kaiwena iya ipaisowamo maisa kaiwena, mwa sipine nige kaiweli inuwanuwatu kaiwena tomo uloina ana sipi. 14 Yau sipi kali togitekalatan namwanamwana kaiwena yagu sipiyao yakataili yo siya sikataiyau. 15 Besiele Tamagu ikataiyau yo yau tabe yakatai. Yo tabe yau yawasigu yatalamwan yo yagu sipiyao kaiweli yaboita. 16 Yagu sipi tupwaliyao nige simiyamiya bwaite ganane kalona mena. Mwa yatonan na yakalailima na mesabana kainagu sibenalan yo silaoma kolyau na mekalikavao siyaboda kaigeda na kali togitekalatan kaigedamo yau. 17 Tamagu imulolososi kolyau kaiwena yawasigu yatalamwan na yakato yaboita kabo muli mena yawasigu yalobaiyoi. 18 Nige sowasowana yabo yawasigu kolyau ikalai. Yaumo yaboma yatalam-wagau na yaboita, yo sowasowagu tabe yawasigu yakalai yoi. Kaiwena bwaite besiele Tamagu ana nuwatu yo tabe ana loina kolyau.”

19 Walone bwaite kaiweli tomo Yudiya sibomamo kolili sigamwapakiki lalakina, mwa koina yakasa kolili iyawatagili. 20 Tupwana sibaibaiwa siba, “Iya dimoni koina mwa ikabaleya. Tabu ana walo kwabebenalagili.” 21 Na tupwaliyao siwaloba, “Bwaite nige besiele dimoni ana walo. Gubesi kwawawalo yakato iya dimoni? Kaiwena dimoni nige sowasowana toman-gibugibu manna iyalala.”

Yudiya toloinao Yesu sisikotanan

22 Saugana tulutulu kana sauga Yudiya ali soi yabo sipaisowai bwaimwa Nume Tabu kana kabiyakapwa kana nuwatu-kalatan kaiwena.* 23 Sauganane koina Yesu Nume Tabu kalona mena ilokeikeile dedei yabo koina iya sipei Kin Solomon ana kaba kelolon. 24 Kabo bwaine koina Yudiya toloinao Yesu sitolo-takikilan yo siwalo koina siba, “Tawanesana kani kuwalo dudulai kolimai? Ama wasa kuyeyama, kowa Mesaiya o nigele?” 25 Yesu kainali iyamaisa iwaloba, “Yawaloko kolimiu, na nige kwamemeli-yagau. Ginauli kaba nuwapwanopwano yapaisowailiko Tamagu esana mena na kilakilalane siya siwalo-masalagau, 26 na iyamo nige kwamemeli-yagau, kaiwena komiu nige yagu sipiyao. 27 Yagu sipi kainagu sibenalan, yo

* **10:22:** Beyabeyana yanuwa uloili tomonliyao silaoma na Nume Tabune sikabikalatan bolime yaiyona. Kabo tomo Yudiya tomone uloiline sitawoili yo Nume Tabu sikalaiyoi mwa sikabi-yakapwa yoi. Na soi bwaite siginauli bolime kaigeda kaigeda ali nuwatu-kalatan kabi-yakapwane kaiwena.

tabe yakataili mwa simuliye kolyau. ²⁸ Yawasili miyamiya yaina yaolegili na mesabana tabu siboboita yo tabu yaiya yabo nimagu mena ikwakwayaili. ²⁹ Tamagu iya iyelima kolyau mwa iya ilalakisosi kabo ginauli meuloina mwa nige sowasowana yaiya yabo Tamagu nimana mena ikwayaili. ³⁰ Yau yo Tamagu kaigedamai.”

³¹ Yeisu ana walone bwaite kaiwena Yudiya toloinao simunamunai mwa veku sikalaiyoi yakato siunui. ³² Kabo Yeisu kolili iwaloba, “Ginauli kaba nuwapwanopwano namwanamwali sibaibaiwa yapaisowaili siya Tamagu iyelima wagitailiko. Toisabo paisowa kaikaiwena kaiwena nuwanuwamui kwaunuyamateyau?” ³³ Kabo siya toloinaone Yeisu kainana siyamaisa siba, “Nige yakato am paisowane namwanamwali kaiwena kaunuiwo, na iyamo am walo kawasewa kaiwena. Kaiwena kowa tomo molosi na kuwalo yakato kuyamala Yaubada.” ³⁴ Yeisu kainali iyamaisa iba, “Same koina Yaubada toyatala bagubagunali ikawa-yaubada-yagili. ³⁵ Yaubada walone bwaitete iwalowegili tomo kolili yakato siya yaubadao. Komiu wakatai Buki Tabune iya sauga meuloina walo yawasosi. ³⁶ Na tawae kaiwena kwawalo yakato yakawasewa saugana yawaloba ‘Yau Yaubada Natuna’? Tamagu iyakasisi-yagau yo iyawasayauma yanuwa yaulina mena na ana paisowa yapaisowai. ³⁷ Tem nige Tamagu ana paisowa yaginaginauli kabo tabu yagu walone kwamemeli-yagili. ³⁸ Na iyamo yau ana paisowa yaginaginauli. Na tem nige kwamemeli yagu walone koina sowasowana yagu paisowane koina kwameli. Kabo nuwamui imayale na wakatai yakato Tamagu imiyamiya kolyau na yau yamiyamiya koina.” ³⁹ Bwaine koina siya Yudiya toloinao sitonanyoi yakato sikabikalatan, na iyamo Yeisu nimali mena iyabubu.

⁴⁰ Mwa ilau yo Yolidan wailana igayopanaisi yoi, bwaine dedeine koina tauna kona Yoni tomo iyababitaisoli, yo bwaine koina imiyamiya. ⁴¹ Yo tomo sibaibaiwa silau koina sagu kaiwena. Tomone meuloili siedeedeede Yeisu kaiwena siba, “Yoni Toyababitaiso nige ginauli kaba nuwapwanopwano yabo ipapaisowai na iyamo tawae ana walo iwalowegili tomone bwaite kaiwena walo yawasosi.” ⁴² Mwa dedei bwaine koina tomo sibaibaiwa Yeisu koina simeli.

11

Lasalo ana boita yo ana toloyoi

¹ Tomo yabo esana Lasalo ikasiebwa lalakina. Iya Bedani tomona dunao labui Meli yo Mata mekanakavao simiyamiya. ² Bwaite iya Meline iya naga kani Yeisu kaekaena iyaoloi yo itona mena isau, iya tokasiebwane duna. ³ Sauganane koina duli Lasalo ikasiebwa kabo walo siyawasa ilau Yeisu koina siba, “Taubala, am eliyam namwanamwanawa ikasiebwa.” ⁴ Saugana Yeisu Lasalo ana kasiebwa wasana ibenalan kabo iwalo tomo kolili iba, “Kasiebwa kana katai yakato Lasalo tabu iboboita, na iyamo kasiebwa bwaite iyawatagili na tomo meuloili Yaubada sitobalan yo tabe Natuna siwaloseyani ana paisowa kaiwena.” ⁵ Yeisu Mata yo kanakava yo tabe duli Lasalo ikatekamkamna-yagili lalakina. ⁶ Lasalo ana kasiebwa wasana ilau Yeisu koina siwalo-masalan, na Yeisu nige ilalau Bedani, na imiyamiya dedeine bwaine koina kaliyate labui. ⁷ Muli mena kaliyate labui simwawasi kabo ana tobenaliyao kolili iba, “Bwaite koina tapileyoi Bedani Yudiya dedeina mena.” ⁸ Na ana tobenaliyao siwalo koina siba, “Toyakayakatai, tauna kona Yudiya toloinao sitonan tem siunuiwo veku mena, tabu tapipileyoi kaiwena toloinaone nagamo sinuwanuwatu tem siunuiwo.” ⁹ Na Yeisu nuwanuwana iyakenayagili yakato iya ilolokeikeile Yaubada ana

mayale koina yo Yaubada iyamo ana boita kana sauga iloiloinyan, nige sowana simatausi, kabo kainali iyamaisa iba, “Kaba gite yabo yaeyawa. Kaliyate meuloina koina bwaine malala mena yo kanasiga ilolau mwa tem yayia kaliyatene bwaine koina ilokeikeile kani nige itutupa, kaiwena bwaite yanuwa yaulina kana mayale imiyamiya. ¹⁰ Na tem boniyai koina ilokeikeile naga itupa yo ibeku, kaiwena nige mayale koina imiyamiya.” ¹¹ Iwalo bwaite besiele kabo ietulanyoi iba, “Ala eliyam Lasalo iya ikenokenomo, mwa yalau na yayanoi.” ¹² Na tobenaliyaone siwaloba, “Taubala, tabu talalau kaiwena ikenokenomo naga kani kabo inamwanamwa na itoloyoi.” ¹³ Yeisu iedeede Lasalo ana boita kaiwena na ana tobenaliyao sinuwanuwatu yakato ikenokenomo. ¹⁴ Kabo Yeisu ana walo kana katai iwalo-masalan kolili iba, “Lasalo iboitako. ¹⁵ Na yayaliyaya kaiwena ana kasiebwane koina nige yamiyamiya. Na besi, talau tagitai na bwaine koina yagu paisowane wagitai na kwameli yawasosi.” ¹⁶ Na Tomasi, iya esana labuina Didiluwaluwa, kanakavao kolili iwaloba, ‘Besimo talau ala toyakayakatai mekalakava na taboita.”

Yeisu iya toloyoi yaina

¹⁷ Saugana Yeisu iyawatagili Bedani, wasa ibenalan yakato Lasalo sipeiyako salai mena kaliyate esopali simwawasiko koina. ¹⁸ Na Bedani yo Yelusalema nige mamalawena, nuwana tili kilomita, ¹⁹ kaiwena mwa Yudiya tovalavalam sibaibaiwa silaoma Bedani koina na yakato Mata yo Meli nuwali tupwana sikabi-namwanamwaili duli kaiwena. ²⁰ Na Mata wasa ibenalan yakato Yeisu ilaoma, mwa iya iyawatagili ilau kamwasa mena na Yeisu isanai, na kanakava Meli nume mena imiyamiya. ²¹ Kabo Mata Yeisu ilobai yo koina iwaloba, “Guyau, tem laina kowa kumiyamiya bwaite koina, kani dugu nige iboboita. ²² Na yakatai bwaite saugane koina tem tawae kaiwena ukawanoi Yaubada koina kani iyeyawa besiele.” ²³ Mwa Yeisu Mata koina iwaloba, “Dum boita mena kani itoloyoima.” ²⁴ Na Mata iwaloba, “Yakatai yakato naga sauga ana kaba mwawasi koina toloyoi kana kaliyate koina kani tomo meuloili sitoloyoi.” ²⁵ Na Yeisu iwalo koina iba, “Yau toloyoi yo yawasi yaina. Mwa tem yayia imeliyagau na saugana iboita kani yawasina miyamiya yaina ilobai. ²⁶ Tem yayia meyawasina imiyamiya na imeliyagau kani nige iboboita. Mata, gubesi, walone bwaite kaiwena kumeli?” ²⁷ Mata iwaloba, “Guyau, besiele, yameliyagiwo kowa Mesaiya, Yaubada Natuna, kulaoma yanuwa yaulina mena.”

²⁸ Mata ana walo inwawasi, kabo ipileyoi nume mena yo kanakava Meli iyoga-suwalan iba, “Toyakayakataiwa ilaomako mwa ineliyagiwo.” ²⁹ Saugana Meli walone bwaite ibenalan mwayamwayau mena iyawatagili yo ilau Yeisu igitai. ³⁰ Na Yeisu naga ilulusaema yanuwane koina na iyaelemo imiyamiya toweya koina Mata ilobai. ³¹ Na siya Yudiya tovalavalam siya Meli mekalikavao nume mena nuwana sikabikabi-namwanamwai sigitai Meli mwayamwayau mena iyawatagili gana muli mena ali nuwatu yakato ilalau salai mena sabi valam, kabo mulina mena silau. ³² Saugana Meli iyawatagili dedeinane bwaine koina Yeisu imiyamiya tutulina italusakonayan Yeisu manna mena yo iwaloba, “Guyau, tem laina kowa kumiyamiya bwaite koina kani dugu nige sowaswana iboita.” ³³ Na bwaine koina Yeisu igitai Meli ana valam yo tabe Yudiya siya mekalikava silaoma ali valam igitaili na katena ikamkamna yo nuwana inae lalakina. ³⁴ Kabo kolili ineli iba, “Toweya koina kana salai?” Kabo siba, “Taubala, kulaoma na kayakenyagiwo.” ³⁵ Kabo bwaine koina Yeisu ivalam. ³⁶ Saugana

Yudiya tovalavalamne Yesu ana valam sigitai, mwa siba, “Walo yawasosi, ana eliyamne kaiwena katena ikamkamna lalakina.” ³⁷ Na tupwaliyao siba, “Tauna kona toman gibugibu yabo manna iyalala. Na gubesi mwa nige sowaswana laina ilaoma na ana eliyam namwanamwanane iwoisi na ana kasiebwa mena tabu iboboita?”

Yesu Lasalo boita mena ikele-yatoloyoi

³⁸ Na Yesu katena ikamkamna lalakina saugana ilau salai mena. Salaine bwainene duluwa na kana kokaukausi veku lalakina koina sikokausi. ³⁹ Kabo Yesu iba, “Vekune kwatubali-suwalan.” Na Mata, Lasalo duna, iwalo iba, “Guyau, kaliyate esopali simwawasiko ikenokeno salai mena mwa ibowako.” ⁴⁰ Kabo Yesu Mata kainana iyamaisa iba, “Kabona yawaloko koliwo yakato tem kumeliyagau kani Yaubada ana kaiwe ugitali.” ⁴¹ Mwa vekune situbali-suwalan. Kabo Yesu isakaisae bulibuli mena iba, “Tamagu, kagutoki lalakina kaiwena sauga bwaite koina kubenalagau. ⁴² Bwaite yakataiwo yakato sauga meuloina yagu kawanoi kubenalagili, yo bwaite sauga yakawakawanoi koliwo tomo bwaite saligu mena sitoto kaiweli na am kaiwe sigitai yakato kowa kuyawasayauma na simeli.” ⁴³ Yo ana kawanoi mulina mena kainana lalakina mena iyoga iba, “Lasalo, kuyawatagilima.” ⁴⁴ Kabo toboitane mekana suma iyawatagilima, nimana yo kaena yo tabe manna kwama mena sisumali. Mwa Yesu bodane iwalo kolili iba, “Kwalivasi na kwamane wakele-gabaegili.”

Yudiya toloinao nuwanuwali Yesu siunuyamate

⁴⁵ Siya Yudiya tovalavalamne siya silaoma Yelusalema koina na Meli nuwana sikabi namwanamwai Yesu ana paisowa sigitai yo sibaibaiwa simeli yawasosi. ⁴⁶ Na siya tupwaliyao nige simemeli, sipileyoi Palisiyao kolili, na siwalo-masala besiele sigitai tawae Yesu ipaisowai. ⁴⁷ Mwa Palisiyaone yo topwaoli lalakili siwalo toloinao meuloili simiyagogo. Meuloili simiyagogo kabo siba, “Tawae kani tomone koina taginauli? Kaiwena ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa ipaipaisowaili. ⁴⁸ Tem nige ginauli yabo tapapaisowai tomone koina na ipaisowamo ilaulau bwaine besiele, tomo meuloili kani simeli koina na sipei iyamala kin. Tem Sisa ibenalan kani Loma ali tokaleya iyawasalima ala Nume Tabu sisibayanae yo tabe ala boda meuloina siunuli.” ⁴⁹ Na Kaiyapa bolime bwaite koina iyamala topwaoli ali toloina lalakina iwaloba, “Kwamwanou, komiu nige ami katai yabo. ⁵⁰ Nige wakakatai yakato ginauli namwanamwaneale tomo kaigeda iboita meuloili kaiweli na tabu tomo Yudiya meuloila taboboita Loma ana loina kaikaiwena koina.” ⁵¹ Na Kaiyapa walone bwaine iwalowegili toloinao kolili nige iya ana nuwanuwatu mena na Yaubada walone ipei ana nuwatu mena yakato naga walone kani iyamala yawasosi saugana Yesu iboita tomo Yudiya meuloili kaiweli, ⁵² na nige yakato siyamo kaiweli, na tabe yakato siya Yaubada ana tomoyao meuloili siya simiyamiya dedei uloi uloi kolili ikele-gogonagilima siyamala boda kaigeda. ⁵³ Mwa kaliyate bwaine koina siya Yudiya toloinaone siyatubu sinuwanuwatu gubesi na tem Yesu siunui. ⁵⁴ Mwa Yesu ali nuwatu bwaite ikataiyako koinaele nige iutu-mayale toloinaone manli mena, na me ana tobenaliyao silau yo simiyamiya yanuwa esana Epileimi bwaimwa ule mena dekawa bwagabwaga salina mena. ⁵⁵ Na sauganane koina Yudiya ali mwalelikwa soina kana sauga ikelakubwamako, mwa tomo meuloili ali yanuwa silogabaegili sisae Yelusalema koina sabi kabiyakapwali besiele mumugali kabo muli mena soine kana sauga iyawatagili. ⁵⁶⁻⁵⁷ Topwaoli lalakili yo Palisiyao walo siyawasa itakikili tomo meuloina Yelusalema koina tem toisabo dedei koina Yesu sigitai

mwayamwayau siwalo-masala kolili na Yesu sikabikalatan. Mwa saugana tomo meuloili sitotolo Nume Tabu mena Yesu sigitegite-loyaloyai na sibomamo kolili sienelineli-yagili siba, “Gubesi ami nuwatu, tomo bwaite kani ilaoma soine koina o nigele? Nuwana kani nigele.”

12

Meli Yesu kaekaena iyaoloili

(Madiu 26:6-13 yo Malika 14:3-9)

¹ Kaliyate sikisi simiyamiya na mwalelikwa soina sipaisowai Yelusalema koina kabo Yesu Epileimi ilogabaen yo ilau Bedani, Lasalo ana yanuwa mena iya baguna boita mena Yesu ikele-yatoloyoi. ² Saugana Yesu iyawatagili Bedani koina kekan yabo sipaisowai Yesu kaiwena. Na Mata kan itanuwaagai na Lasalo yo Yesu me ali bodao mekalikavao simiyagogo na sikekan. ³ Kabo Meli olo yabo esana nadi tupwatuwana maisana lalakina, ikalayama yo isuwai Yesu kaekaena mena. Kabo muli mena ipwalou na itona mena Yesu kaekaena isauli. Na olone bwalaina namwanamwana numene iloyapowoni. ⁴ Yesu ana tobenali yabo esana Yudasa Isikaliota iya naga iwalmasalan toloinao kolili, me ana munamunai Meli iyokoian, ⁵ iba, “Bwaite olone tem tagimwala-yani kani maisana besiele tili andeledi siliba, na bwaite manene sowasowana taolena tobubutumao kolili.” ⁶ Na Yudasa nige ana nuwatu yabo tobubutuma kaiweli kaiwena tokewali iya yo tabe iya Yesu me ana tobenaliyao ali mane kana togitekalatan yo manene kolili ikewakewali. ⁷ Kabo Yesu iwaloalau Yudasa koina iba, “Besi, tabu Meli kuyoyokoian. Kaiwena tawae iginaginawali kolyau kagu pei salai kaiwena. ⁸ Tobubutumao sauga meuloina mekamikavao kwamiyamiya mwa tem nuwanuwamiu kwasaguili inamwanamwa na yau kani nige sauga meuloina mekamikava tamiyamiya.”

Topwaoli lalakili nuwanuwali Lasalo siunuyamate

⁹ Tomo Yudiya meuloili Yesu wasana sibenalan iya iyaele imiyamiya Bedani mwa Yelusalema koina silaoma. Nige yakato iya iboma kaiwena silau na nuwanuwali tabe tem Lasalo sigitai iya beyabeyana Yesu boita mena ikeleyatoloyoi. ¹⁰⁻¹¹ Yo bwaine Bedani koina tomo meuloiline Lasalo sigitai nuwali iyai kabo Yesu koina simeli. Na bodane ali meli Yesu koina kaiwena toloinaone, siya topwaoli lalakili, simunamunaisosi kabo nuwanuwali Lasalo tabe siunuyamate.

Yesu ana lusae Yelusalema koina

(Madiu 21:1-11 yo Malika 11:1-11 yo Luka 19:28-40)

¹² Yanuwa ilayanyoi boda lalakina siya silaoma mwalelikwa soina kaiwena, Yesu wasana sibenalan yakato iyaele ilalaoma kamwasa mena Yelusalema kaiwena. ¹³ Mwa bodane kasiyala liguliyao sitomli na sikelegogonagili na silau kamwasa mena Yesu sigitai, siyogayoga, “Osana, Guyau tatobalani, Yaubada iwalo-muloloi iya ilaoma Guyau esana mena, Yaubada iwalo-muloloi, iya Isileli ali kin.” ¹⁴ Yo Yesu donki mena imwalisae na ilaulau besiele baguna Buki Tabu koina iwalo-masalan iba, ¹⁵ “Saiyoni tomoliyao, tabu kwamamatausi. Wagitai ami kin iya ilalaoma kolimiu, iya donki natuna koina imwalisae.”* ¹⁶ Sauganane bwaine koina ana tobenaliyao nige nuwali imamayaleyen Buki Tabu ana walo yo tomo ali paisowa Yesu koina, na ana toloyoi mulina mena kabo sinuwa-mayale Buki Tabu ana walo yo tawae tomo sipaisowai koina.

* **12:15:** Walone Saiyoni kana katai bwaimwa Yelusalema.

¹⁷ Bodane siya tovalavalamne baguna manli mena Yesu Lasalo salai mena iyoganama yo boita mena itoloyoi, bwaite silau kalikavao kolili Yelusalema koina, na wasane siluwewasa-yagili. ¹⁸ Bwaine koina siya Yudiya meuloili Yesu ana paisowa kaikaiwena wasana sibenalan, mwa silaoma sabi sanaina sauganane ana lusaema Yelusalema koina. ¹⁹ Kabo Palisiyao sibomamo kolili siba, “Wagitai, ala kaiwe imwawasiko, kaiwena tomo meuloili Yesu ana boda koina simulimuliya.”

Yesu iedeedede ana boita yo kana muliya kaiwena

²⁰ Bodane sisasae sabi tapwalolo Yelusalema mwalelikwa soina kaiwena luwali mena tomo Gilisi tupwaliyao mekalikavao. ²¹ Silau Pilipi koina iya ilaomaya yanuwa Betesaida koina Galili dedeinane koina siwaloba, “Taubala, nuwanuwamai tem Yesu kagitai.” ²² Pilipi ilau Anidulu koina kabo yoli labuine silau Yesu koina na siedeedede Gilisine ali nuwatu kaiwena. ²³ Mwa Yesu iwalo kolili iba, “Sauga iyawatagilimako na Yaubada kani Tomo Natuna ana wasawasa iginauli.” ²⁴ Yesu nuwanuwana iyakenayagili yakato kani iboita na mesabana tomo meuloili yawasi miyamiya yaina silobai, mwa kaba gite bwaite iwalowen kolili iba, “Tem witi patuna nige ibebeku bwatano mena kani nige iboboita kani imiya bwagabwagamo. Na tem ibeku bwatano mena kani iboita na ikin kabo iuwe na idebalala. ²⁵ Yaiya tem yawasina imulolo koina kani sauga muli mena yawasina igabaen. Na yaiya tem yawasina nige imumulolo koina yanuwa yaulina mena nige sowasowana yawasina igabaen, na kani ikabikalatan kanasiga yawasina miyamiya yaina ilobai. ²⁶ Tem tomo yaiya nuwanuwana na ipaisowa kaiwegu ilonamwayan imuliya kolyau, na toisabo dedei koina yamiyamiya iya tabe besiele imiyamiya koina. Kabo Tamagu topaisowane esana kani ikeleisin kaiwena iya ipaisowa kaiwegu. ²⁷ Sauga bwaite koina nuwagu ipolowe lalakina mwa nige yakakatai tawae kani yawalowen. Gubesi, kani yawalomo Tamagu kamkamna bwaitete tabu ilalaoma kolyau? Na nigele, kamkamna bwaitete iya kaiwena yalaoma.” ²⁸ Kabo Yesu ikawanoi Tamana koina iba, “Tamagu, esam wasawasana ukeleisinan.” Kabo kaina bulibuli mena ilobima iwaloiba, “Esagu wasawasana yaginauliyako na kani yaginauliyoi.” ²⁹ Bodane sitotolone kainane sibenalan kabo tupwaliyao siwaloba, “Bwaine tutu daguguna.” Na tupwaliyao siwaloba, “Nigele, anelose yabo iedeedede koina.” ³⁰ Yesu iwalo kolili iba, “Kainane bwaine kwabebenalene nige ilalaoma yagu namwanamwa kaiwena na ilaoma ami meli ikabiyakaiwe. ³¹ Bwaite saugane koina Yaubada kani iyatala tomo yanuwa yaulina mena mumugali kaiwena. Yo tabe sauga bwaite koina Yaubada kani Seitani iya yanuwa yaulina kana toloina naenaena imalimaliu-wani. ³² Na saugana sikeleisinagau kelose mena tomo meuloili kani yatabeili silaoma kolyau.” ³³ Walone bwaine iwalowen na iyakenayagili gubesi ana boita kana koleya.

³⁴ Kabo bodane siwaloba, “Kabenalanako lolina, bwaimwa iyaele Buki Tabu mena, iwalo-masala yakato Mesaiya kani imiyayai. Na gubesi kuwaloba sauga muli mena kani Tomo Natuna sikeleisinan kelose mena yo iboita? Tomone Natuna kaiwena kuedeedede iya yaiya?” ³⁵ Yesu kainali iyamaisa iba, “Mayalene kani imiyamiya kolimiu sauga kubwakubwanamo. Kabo ilonamwayagimiu mayalene koina kwalokeikeile saugana mayalene iya mekamikava, na mesabana boniboniyaine tabu ipwapwaikimiu. Kaiwena tem yaiya ilokeikeile boniboniyai mena nige ikakatai toweya ilalau. ³⁶ Saugana mayalene imiyamiya kolimiu kwameli koina na mesabana kwaemala mayale natunao.” Saugana Yesu ana walo bwaite iyemwawasi ilogabaegili ilau ikeno-wadam.

Siya tomo Yudiya nige simemeli

³⁷ Bwagana Yeisu ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa manli mena ipaisowailiko na iyamo tomo Yudiya nige simemeli koina. ³⁸ Kabo palopita Aiseya ana walo iyamala yawasosi iwaloba, “Guyau, nige tomo yabo ama walo imemeliyan, yo nige tomo yabo am kaiwe ikikilala.” ³⁹ Nige sowasowali simeli kaiwena Aiseya iwaloyoi iba, ⁴⁰ “Yaubada manliyao iyagibuli yo ali nuwanuwatu iyaboniboniyaili mwa nige sowasowali manli mena sigitai yo nige sowasowali sinuwatu dudulai. Yaubada iwaloba, ‘Nige sowasowali sinuwatu-pileyoima koliyau na yawoisili.’” ⁴¹ Aiseya beyabeyana Yeisu ana wasawasa igitai mwa Yeisu kaiwena iedeede bwaite besiele. ⁴² Yudiya toloinao tupwana sibaibaiwa tabe Yeisu simeliyan, mwa nige sowasowana siwalo-masala Palisiyao kolili kaiwena simatausi kisimo ali nume tapwalolo mena simalimaliu-wagili. ⁴³ Siya toloinaone nuwanuwali kali tobali lalakina ilaoma tomo kolili kabu muli mena Yaubada kana tobali.

Yeisu ana walo koina yatala iyawatagili

⁴⁴ Yo Yeisu kainana lalakina mena iwalo kolili iba, “Tem yaiya kowa kumeliyagau kagu toyawasa tabe kumeliyani. ⁴⁵ Tabe yaiya kowa ugitaityau kagu toyawasa tabe ugitali. ⁴⁶ Yalaoma yanuwa yaulina mena yau besiele mayale. Mwa analiyao simeli koliyau nige sowasowana simiya boniboniyai mena. ⁴⁷ Na yaiya iya kainagu ibenalan na nige ioobigai, nige sowasowana ana nae kaiwena yayatalayan. Kaiwena yau yalaoma nige sabi yatala, na yalaoma tomo sabi leboili. ⁴⁸ Kaiwena tem yaiya isikotanagau, yo tabe yagu walo isikotanan, naga sauga ana kaba mwawasi koina kani yatala ilobai. Nige yau yayatalayan na yagu walone iyatalayan. ⁴⁹ Kaiwena walone nige yaboma yagu nuwatu mena, na iyamo Tamagu iyawasayau tawae besiele iyanuwapeiyau yawalo-masalagili kolimiu. ⁵⁰ Mwa yakatai Tamagu ana walone iedeede yawasi miyamiya yaina kaiwena. Kabo walone meuloili yawalowalowegiline besiele tawae Tamagu iwalowen koliyau.”

13

Yeisu ana mulolo ana tobenaliyao kolili ilalakisosi mwa kaekaeli ideulili

¹ Kaliyate kaigeda imiyamiya kabu mwalelikwa soina kana sauga. Yeisu ikataiyako ana sauga ikelakubwamako na yanuwa yaulina ilogabaen na ipileyoi Tamana koina. Ana tomoyao imulolososi kolili siya simiyamiya yanuwa yaulina mena kabu bwaite sauga ana mulolone kaiweli kana lalaki iyakenayagili. ² Yeisu me ana tobenaliyao sikekakekan lolau kekanna. Seitani ana nuwatu naenaena ipeiyako Yudasa Isakaliota koina, iya Saimoni natuna, naga kani iya Yeisu iwalo-masalan toloinao kolili. ³ Yeisu ikataiyako Tamana lolina meuloina ipeiyako nimana mena yo ikatai iya ilaomaya Yaubada koina na tabe kani ipileyoi koina. ⁴ Mwa kekan mena itoloma na kana kwama bwaimwa kaleko mamalawena, ipei-suwalan na tawelo ikalai yo kasipuna mena ipan. ⁵ Kabo waila isuwai gaeba mena na iyatubu ana tobenaliyao kaekaeli ideulili yo tawelone kasipuna mena ipapanne ikalai yo kaeliyao isauli. ⁶ Yo saugana ilaoma Saimoni Pita koina, Pita iba, “Guyau, gubesi, yakato kaekaegu kudeulili?” ⁷ Yeisu Pita kainana iyamaisa iba, “Yagu paisowane nige nuwam imamayaleyan, na kani muli mena kabu nuwam imayaleyan.” ⁸ Kabo Pita iwaloba, “Nigele, tabu kisi sauga yabo kaekaegu kudeulili.” Yeisu iba, “Tem nige kaekaem yadedeulili kowa kani nige kagu tomuliya.” ⁹ Saimon Pita iwaloba, “Guyau, tem bwaimwa besiele, tabu kaekaegumo kudedeulili, na nimagu yo kulukulugu besiele

kudeulili.” ¹⁰ Yeisu iwaloba, “Tem yaiya tomo isugu kani dumdum meuloina yona mena imwawasi. Mwa nige sowaswana isuguyoi na sowasowanamo kaenamo ideulili. Komiu meuloimiu kwanamwanamwako na iyamo nige meuloimiune.” ¹¹ Yeisu ikataiyako yaiya kani iwalo-masalan toloinaone kolili. Bwaite kaiwena mwa iba, “Nige meuloimiune kwananamwanamwa.”

¹² Saugana ana tobenaliyao kaekaeli ideulili imwawasi, kana kaleko mala-malawenawa ilikwayoi kabo ilau imiyasio yoi ana kaba miya mena. Kabo ana tobenaliyao ineliyagili, iwaloba, “Gubesi, nuwamiu simayale tawae yapaisowaine kolimiu? ¹³ Kaiwena sauga meuloina kwawalowalo koliyau ‘Toyakayakatai’ yo ‘Guyau.’ Mwa ami walone bwaite idudulai, kaiwena yau bwaimwa besiele. ¹⁴ Yau, ami guyau yo ami toyakayakatai, yaemala ami topaisowa kabo kaekaemi yadeuliliko mwa komiu tabe sowaswana kwaemala ami elieliyamwao ali topaisowao na kaekaeliyao kwadeulili. ¹⁵ Yau kaba gite bwaite yapaisowai kaiwemi na mesabana komiu waginaili besiele tawae yaginailiyako kolimiu. ¹⁶ Yawalo yawasosi kolimiu, topaisowa nige ilalalaki kabo ana taubala. Tabe besiele tosagenawasa iya nige ilalalaki kabo kana toyawasane. ¹⁷ Komiu yagu paisowane kana nuwamayale wakataiyako, mwa tem saugana waginailili Yaubada kani iwalo-muloimiu.”

¹⁸ “Komiu yagu tomoyao yagitesipwaimiuko yo yakatai-namwanamwaimiu. Nige meuloimiu kaiwemi walo bwaite yawawalowen. Na iyamo yabo kani isikotanagau besiele Buki Tabu ana walo bwaite iwaloba, ‘Tomo bwaine iya naga gaeba kaigeda koina kakekan iya kani ikalomagigi-lagau.’ Mwa walo bwaite kana yawasosi kani naga iyawatagili. ¹⁹ Mwa walone bwaite kolimiu yawalo-masalan bagunayan kabo muli mena siywatagili mwa saugana tem siywatagili kani wakawayawasosi yakato yaiya yau. ²⁰ Yawalo yawasosi kolimiu, tem yaiya iyogan iya yayayawasane iya iyoganyau. Na yaiya iya iyoganyau kagu toyawasane iyogan.”

*Yeisu iedeedede kana tokalomagigili kaiwena
(Madiu 26:20-25 yo Malika 14:17-21 yo Luka 22:21-23)*

²¹ Yeisu ana walo iyemwawasi kabo nuwana ipolowe lalakina mwa iwalolau kolili iba, “Yawalo yawasosi kolimiu, kaigeda kolimiu kani iwalo-masalagau.” ²² Ana tobenaliyao siemankulakula-yagili nuwali ipwanopwano nige sikakatai yaiya Yeisu kaiwena iwalowalo. ²³ Yeisu ana tobenali iya imulolososi koina, imiyasio Yeisu salina mena. ²⁴ Kabo Saimon Pita manna ilau tobenaline koina na gamwana iyamwasali yakato Yeisu ineliyan yaiya kaiwena iwalowalo. ²⁵ Tobenaline itagelakeile Yeisu koina na ineli, “Guyau, yaiya kaiwena kuwalowalo?” ²⁶ Kabo Yeisu iba, “Naga beledine tupwatupwanane yayabuta gaeba mena na yaolena koina. Bwaimwana tomonane.” Yeisu ana walo iyemwawasi kabo beledi iyabuta yo iwolena Yudasa iya Saimon Isikaliota natuna. ²⁷ Saugana Yudasa beledine ikalai Seitani ilusae koina. Yeisu iwaloba, “Ginauline nuwanuwam uginaili kupaisowa mwayamwayauwan.” ²⁸ Kabo tobenaliyao simiyamiya teibeli mena nige sikakatai tawae kaiwena Yeisu iwalo bwaite besiele Yudasa koina. ²⁹ Yudasa iya mane tobwana kana togitekalatan mwa tobenaliyao tupwaliyao sibatoko Yeisu iwalolau koina na ilau gogo igimwala kekanne kaiwena o nuwana ilau mane tupwana tobubutuma iwolegili. ³⁰ Saugana Yudasa beledine ikalai kabo ikaisulu mwa ilau boniboniyai mena.

Loina waluwaluna Yeisu koina

³¹ Saugana Yudasa ilaoko Yeisu iwaloba, “Bwaite sauga tomo kani sigitai Tomo Natuna ana wasawasa yo iya tabe koina kani Yaubada ana wasawasa sigitai. ³² Iya kani koina Yaubada ana wasawasa sigitai yo Yaubada ibomayoi kani Tomo Natuna ana wasawasa iginauli yo kani iginauli mwayamwayau mena. ³³ Natuguwao, yau nige yamiyamiya kolimiu sauga mamalawena. Kani kwaloyaiyau bwaite saugane koina na yawaloyoi kolimiu besiele beyabeyana yawaloko Yudiya toloinao kolili, komiu nige sowasowamiu kwalau dedeinane koina yalalaune. ³⁴ Bwaite lina waluwaluna yaeyawa kolimiu, kwamulolo kaigeda kaigeda koina. Kwamulolo kaigeda kaigeda koina besiele yamulolo kolimiu. ³⁵ Tem kwamulolo kaigeda kaigeda koina, iya koina kani tomo meuloina sikatai komiu walo yawasosi kagu tomuliyayao.”

*Yeisu Pita ana uvala kaiwena iwalo bagunayan
(Madiu 26:31-35 yo Malika 14:27-31 yo Luka 22:31-34)*

³⁶ Mwa Saimon Pita Yeisu ineliyan iba, “Guyau, to kulalau?” Yeisu iba, “Bwaite sauga yalalau dedeinane koina nige sowasowam kulau koina na kani muli mena kabo kulaoma koliyau.” ³⁷ Kabo Pita iwalolau koina iba, “Guyau, gubesi na bwaite saugane nige sowasowagu yalau koina, yabomayoi yatalamwagau yaboita kaiwem.” ³⁸ Kabo Yeisu kainana iyamaisa iba, “Gubesi, kani yawasosi kuboma kutalamwagiwo na kuboita kaiwegu? Yawalo yawasosi koliwo, muliya kabo kamkam tauna ivalam na kowa kani meyaiyona kuuvalayagau.”

14

Yeisu iya kamwasa Tamala koina

¹ Yeisu iwalolau ana tobenaliyao kolili iba, “Tabu kwamamatausi, yo wakakatewakaka, Yaubada kwameliyani yo yau kwameliyagau. ² Tamagu ana nume mena biliutusi sibaibaiwa simiyamiya, kani yalau na yakatububunagili kaiwemiu. Tem walone bwaite mwakota nige sowasowana yawalowen kolimiu besiele. ³ Tem yalau na yanuwane yakatububunan na imwawasi kabo muli mena kani yapileyoima na yakalaimiu. Na toweya koina yamiyamiya komiu kani besiele koina kwamiyamiya. ⁴ Dedeinane koina yalalaune kana kamwasa wakataiyako.”

Yeisu iya kamwasa, walo yawasosi yo yawasi

⁵ Mwa Tomasi Yeisu ineliyan iba, “Taubala, toisabo kamwasa koina kulalau? Kamwasane kai nige kakakatai.” ⁶ Yo Yeisu kainana iyamaisa iba, “Yau kamwasa, walo yawasosi, yo yawasimiu yaina. Nige kamwasa yaboyoi imiyamiya Tamagu koina bwaimwanamo yau koliyau. ⁷ Tem ukwataiyau besiele Tamagu ukwatai. Bwaite saugane koina yo sauga ilalaoma Tamagu ukwataiyako yo ugita iyako.” ⁸ Kabo Pilipi iwaloba, “Guyau, bwaimwanamo nuwanuwamai tem Tamam kuyakenayagimai.” ⁹ Yeisu Pilipi iyokoiyan iwaloba, “Sauga imamalawe kowa te yau tamiyamiya. Gubesi na nige ukwataiyau? Tem yaiya igitaiyau bwaimwana Tamagu igitaiyako. Mwa tawae kaiwena kuwaloba, “Tamam kuyakenayagimai.” ¹⁰ Tomalaele kumeli yakato yau Tamagu koina yamiyamiya yo tabe Tamagu iya koliyau imiyamiya, bwaite besiele awa? Walone bwaite yawalowegiline kolimiu nige yau yagu walo na Tamagu ana walo, kaiwena iya koliyau imiyamiya yo tabe koliyau ana paisowa ipaipaisowaili. ¹¹ Yagu walone kwameliyagili, yau yamiyamiya Tamagu koina yo Tamagu imiyamiya koliyau. Na tem yagu walone nige kwamemeliyagili besi

15

Yeisu iya mayau uweuwe yaina yawasosi

¹ Yeisu iwalo kolili iba, “Yau mayau uweuwe yawasosi, na Tamagu iya topaisowa tano. ² Toisabo lagalaga nige iuwe itom-gabaen koliyau. Na toisabo lagalaga iuwe namwanamwa kani itom-yawasi na mesa-bana iuwe kann ibaiwai. ³ Na komiu yatom-yawasimiuko kaiwena tawae yawalowen kolimiu wakataiyako. ⁴ Kwamiyamiya koliyau na yau yamiyamiya kolimiu. Nige sowasowana lagalaga yabo iuwe tem nige imiyamiya mayaune koina. Besiele tabe nige sowasowana kwauwe tem nige kwamiyamiya koliyau. ⁵ Yau mayau yaina na komiu lagalagana. Tem yaiya imiyamiya koliyau yo yau yamiyamiya koina kani iuwe lalakina. Na tem koliyau nige kwamiyamiya kani nige sowasowana ginauli yabo kwapaisowai. ⁶ Tem yaiya nige koliyau imiyamiya iya besiele mayau lagalagana sigabaen iweweke. Lagalagane wewekali meuloina sitanogogon na sigabaen mayau mena iwedoli. ⁷ Tem kwamiyamiya koliyau yo yagu walone imiyamiya kolimiu na ginauli tawae wakawanoian kani kwalobai. ⁸ Siya siuwe lalakina siya kagu tomuliyayao yawasosi. Ali paisowane uwena koina tomo sigitai na Tamagu sitobalan. ⁹ Yamulolo kolimiu besiele Tamagu imulolo koliyau. Kabo kwamiyamiya yagu mulolo kalona mena. ¹⁰ Tem yagu loina kwaobigaili kani yagu mulolo kalona mena kwamiyamiya, besiele Tamagu ana loina yaobigaili mwa yamiyamiya ana mulolo kalona mena. ¹¹ Walone bwaite yawalowegili kolimiu na mesa-bana yagu yaliyaya imiyamiya kolimiu na kwayaliyaya lalakina. ¹² Bwaite yagu loina, kwaemulomulolo-wagimiu kamikavao kolili besiele yagu mulolo kolimiu. ¹³ Mulolo lalakisinaele tem yaiya yawasina italman na iboita kanakavao kaiweli, bwaite mulolo yawasosi. Bwaite mulolone iya mulolo meuloina isae-gabaegili. ¹⁴ Tem yagu loina kwaobigaili komiu kaukavao. ¹⁵ Baguna yakawa-topaisowa-yagimiu, kaiwena topaisowa nige ilolonamwayan na ana taubala ana nuwatu ikatai. Na sauga bwaite koina yakawa-kava-yagimiu kaiwena ginauli meuloina Tamagu iwalowen koliyau yawalowegiliko kolimiu, mwa kaiwena yakawa-kava-yagimiu. ¹⁶ Komiu nige wagigite-sipwaiyau, na yau yagite-sipwaimiu na kwalau kwauwe na uwemiyaone kani simiyayai. Mwa tem tawae wakawanoian esagu mena kani Tamagu iyeyawa. ¹⁷ Mwa bwaite yagu loina, kwamulolo kaigeda kaigeda koina.”

Tomo yanuwa yaulina kani Yeisu ana tomuliyayao sikalomagigi-lagili

¹⁸ Yeisu iba, “Tem tomo yanuwa yaulina sikalomagigi-lagimiu kwanuwatu-kalatan yakato yau sikalomagigili-baguna-yagau. ¹⁹ Na tem komiu kwamiyamiya ali bodane kalona mena tomo yanuwa yaulina mena kani simulolo kolimiu yakato komiu ali bodao. Na iyamo nigele, komiu nige ali boda kaiwena yakele-yawatagilagimiu ali bodane luwana mena. Bwaite kaiwena mwa sikalomagigi-lagimiu. ²⁰ Tawae yawalowegiliko kolimiu yagu walone kwanuwatu-kalatagili, topaisowa nige ilalalaki kabo ana taubala. Mwa tem siyakamkamnayau kani tabe besiele siyakamkamnamiu. Na tem yagu walo siobigaili kani ami walo siobigaili besiele. ²¹ Yau kaiwegu mumugali bwaite kani sipaisowai kolimiu kaiwena komiu yagu bodao, na tabe kaiwena kagu toyawasa nige sikakatai. ²² Tem nige yalaoma yawawalo kolili kani nige siyatatala ali pwanoli kaiwena. Na nigele, yalaomako kolili yawalo mwa koina nige sowasowana ali pwanoli kaiwena siwalo-vivila. ²³ Yaiya tem isikotanagau tabe besiele Tamagu isikotanan.

²⁴ Baguna nige yakewa yabo imiyamiya tomo ali pwanoli kaiweli kaiwena naga yalalaoma. Muli mena yalaoma yo ginauli kaba nuwapwanopwano tupwali yapaisowaili, paisowane nige sauga yabo tomo yabo ipapaisowai. Yagu paisowane sigitai na iyamo nige simemeli-yagau, yau yo Tamagu sikalomagigi-lagimai. Mwa kaiwena yawalo yakato kani yatala silobai ali pwanoli kaiwena. ²⁵ Na iyawatagili kolyau bwaite besiele mesabana ali Buki Tabu ana walo iyamala yawasosi iwaloba, ‘Ali kalomagigi-lagaune nige yaina.’ ²⁶ Kami Tosagu kani ilaomaya Tamagu koina. Iya Yaluyaluwa Tabuna yo towalo yawasosi. Kani yayawasayawa kolimiu na iwalo-masala kaiwegu. ²⁷ Tabe komiu besiele kani kwawalo-masala kaiwegu, kaiwena saugana paisowa yayatubu komiu mekaukavao.”

16

¹ Yeisu iwaloyoi iba, “Walone bwaite kabona yawalowegili kolimiu mesabana ikabi-yakaiwemiu na tabu woia ilalaowa kolimiu na kwalolosuwala. ² Sauga muliya kani siwalo kwayawatagili ali nume tapwalolo kolili na nige sowaswana mekamikavao kwatapwalolo. Tabe sauga ilalaoma tem tomo iunumiu kani ibatoko yakato Yaubada ana paisowa igiginauli. ³ Paisowa besiele bwaitete kani siginauli kolimiu kaiwena nige sikakataiyau, besiele Tamagu nige sikakatai. ⁴ Bwaite walone yawalo-baguna-yagili kolimiu kabo muli mena ginauline siyawatagili. Tem siyawatagili yagu walone kwanuwatu-kalatagili kaiwena yayanuwapeimiuko. Baguna walone bwaite nige yawalowegili kolimiu kaiwena yau mekamikava.”

Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa

⁵ Yeisu iba, “Sauga bwaitete yalologabaegimiu na yalalauyoi kagu toyawasayama koina. Na nige yabo kowa bwaite sauga kuneneli kolyau, ‘Toweya kulalau?’ ⁶ Yagu walo kaiweli nuwamiu sipolowe lalakina. ⁷ Yawalo yawasosi kolimiu, ami namwanamwa kaiwena yalologabaegimiu. Kaiwena tem nige yalalau kani kami Tosagu nige ilalaoma, mwa yalau na kami Tosagu yayawasayama kolimiu. ⁸ Tem ilaoma kani ginauli yayiona iyakenayagili tomo meuloili kolili, bwaimwa ali pwanoli, mumugana namwanamwana kana katai, yo ali yatala. ⁹ Kani ali pwanoli iyakenayagili, kaiwena nige simemeli kolyau. ¹⁰ Yo kani mumugana namwanamwana kana katai iyakenayagili, kaiwena yau yalalau Tamagu koina na kani nige wagigitaiyau yoi. ¹¹ Yo kani iyakenayagili yakato kani sauga muli mena iyatalayagili, kaiwena yanuwa yaulina kana toloina bwaimwa Seitani, iyatalayanako yo kana lolina iwalowenako. ¹² Ginauli sibaibaiwa nuwanuwagu yawalowegili kolimiu na komiu nige sowasowamiu. ¹³ Na saugana Yaluyaluwa Tabuna, bwaimwa towalo yawasosi, ilaoma kani ibaguna-yagimiu walo yawasosi koina. Kani nige iboma ana nuwatu mena jedeedede na kani jedeedede tawae ibenalan na ginauliline iyakenayagimiu tawae kani situbu manimiu mena. ¹⁴ Ana nuwatu kani ikalaili kolyau na iyakenayagimiu na bwaine koina kani esagu ikeleisinan. ¹⁵ Nuwatu meuloina Tamagu kaiwena yo yau tabe kaiwegu. Bwaite kaiwena yawaloba Yaluyaluwa Tabuna ana nuwatu kani ikalaili kolyau na iyakenayagimiu.”

Nuwapolowe koina kani ibui yaliyaya

¹⁶ Mwa Yeisu tabe iwalo kolili iba, “Sauga kubwakubwana koina kani nige wagigitaiyau na sauga kubwakubwana mulina mena kabo wagitaiyau.” ¹⁷ Ana tobenaliyao tupwaliyao sibomayoi sienelineli-yagili siwaloba, “Na

gubesi ana walone bwaite kana katai? Kaiwena iwalo yakato sauga kubwakubwana kani nige tagigitai na sauga kubwakubwana mulina mena kani tagitai. Tabe iwalo yakato yainane bwaimwa ilalau Tamana koina. ¹⁸ Na bwaite walone, sauga kubwakubwana, tawae kana bui? Ana walone nige nuwala imamayaleyan.”

¹⁹ Yeisu ikatai ana tobenaliyao nuwanuwali sineliyan kabo iwalo kolili iwalo, “Kabona yawalo yakato sauga kubwakubwana koina kani nige wagigitaiyau na sauga kubwakubwana mulina mena kabo wagigitaiyau. Nuwana bwaite walone kaiwena kwabomayoi kwaenelineliyagimiu, awa? ²⁰ Yawalo yawasosi kolimiu, kikiunamo kani nuwamiu sine yoy kwavalam koyasili kaiwegu na iyamo tomo yanuwa yaulina siya kagu tokalomagigili, kani siyaliyaya. Sauga kubwakubwana mulina mena kabo ami valam iyamala ami kaba yaliyaya. ²¹ Tem saugana sine ana sauga kabi kani kamkamna lalakina ilobai. Na saugana tem melumelu ikabiyan iyawatagili kani ana kamkamna meuloina imwawasi na iyaliyaya kaiwena melumelu iyawatagilimako mayale mena. ²² Besiele bwaite saugane koina kwanuwanae na sauga kubwakubwana koina kani wagitaiyau yoi na kwayaliyaya. Na ami yaliyayane nige sowasowana yabo ikele-gabaen kolimiu. ²³ Bwaine kaliyateliyaone kolili kani nige sowasowana ginauli yabo kwaneliyan kolyau. Yawalo yawasosi kolimiu, tem tawae wakawanoian esagu mena Tamagu kani iyeyawa kolimiu. ²⁴ Baguna yoy kanasiga kabona nige ginauli yabo wakawanoian esagu mena. Wakawanoi na kwalobai, na koina kwayaliyaya lalakina.”

Yeisu yanuwa yaulina ikaiwe-gabaeni

²⁵ Yeisu iwalo yoi iba, “Walo kobwaibwaili mena yaedeede na sauga ilalaoma kani nige sowasowana walo kobwaibwaili mena yaedeede kolimiu, kani yawalo dudulai kolimiu Tamagu kaiwena. ²⁶ Sauganane koina esagu mena kani wakawanoi. Nige yawawaloba yakato yau yakawanoi Tamagu koina kaiwemiu, ²⁷ kaiwena Tamagu iboma imulolo kolimiu. Imulolo kolimiu kaiwena kwamulolo kolyau yoy kwameli yau yalaomaya koina. ²⁸ Yau Tamagu koina yalaoma yoy yanuwa yaulina mena yamiyamiya, koina bwaite sauga yanuwa yaulina yalologabaeni na yapipileyoi Tamagu koina.”

²⁹ Ana tobenaliyao walone bwaite sibenalan mwa siwalolau koina, siba, “Guyau, bwaite saugane kabo nuwamai simayale, kaiwena nige kuedeede walo kobwaibwaili mena. ³⁰ Bwaite koina kakatai yawasosi yakato kowa ginauli meuloili ukwataili. Koina tabu kaneneliyagiwo kaiwena ama nuwatu meuloili ukwatailiko. Mwa bwaite saugane kameliyagiwo yakato kowa Yaubada koina kulaoma.” ³¹ Yeisu iwalo kolili iba, “Kabo kwameliyagau, wa? ³² Sauga iyaele ilalaoma yoy iyawatagilimako meuloimiu kani kwasagena-gwaligwali kwalau ami dedei kaigeda kaigeda na yau kani kwalogabaegau yaboma. Na iyamo kani nige yaboma kaiwena yau Tamagu mekaukava. ³³ Nuwanuwagu kwamiya daumwali kaiwena kwamiyamiya kolyau, bwaite kaiwena mwa walone yawalowegili kolimiu. Sauga muli mena kani wakamkamna yanuwa yaulina mena. Na wakatepatu kaiwena yanuwa yaulina ana kaiwe yakaiwe-gabaenako.”

17

Yeisu ibomayoi kaiwena ikawanoi

¹ Yeisu ana walo bwaite iyemwawasi kabo manna isae bulibuli mena na iba, “Tamagu, sauga ilaomako na yau natum esagu ukeleisinan na mesabana yau tabe esam kani yakeleisinani. ² Kaiwena lina yoy kaiwe

kuyelima koliyau mwa tomo meuloili yaloinayagili na yau sowasowagu yawasi miyamiya yaina yaolena tomo meuloina siya analiyao kuyelima koliyau. ³ Na yawasi miyayainane bwaite, mesabana sikatai yakato kowa Yaubada yawasosi, na tabe sikatai yau Yesu Keliso kuyawasayauma. ⁴ Esam yakeleisinanako yanuwa yaulina mena kaiwena paisowa kuyeyama yaemwawasi-yako. ⁵ Tamagu nuwanuwagu yamiyamiya koliwo sauga bwaite. Nuwanuwagu esagu kuyawasawasa besiele ala wasawasa beyabeyana kowa te yau tamiyamiya muliya kabo yanuwa yaulina kuyamayale.”

Yesu ana tobenaliyao kaiweli ikawanoi

⁶ Yesu iwaloyoi iba, “Yayakenayagiwoko tomone kolili siya yanuwa yaulina mena ukwalaili na kuyelima. Siya am tomoyao yo kuyelima koliyau yo am walo siobigaili. ⁷ Mwa sauga bwaite sikatai ginauli meuloina kuyelima koliyau silaomaya koliwo. ⁸ Walone siya kuyelima koliyau yawalowegiliko kolili mwa walone sibenalagiliko yo kaiweli siyaliyaya, mwa sikawayawasosi yo sikatai yakato yau yalaomaya koliwo mwa simeli yakato kowa kuyawasayau. ⁹ Yakawanoi kaiweli. Nige yakakawanoi tomo yanuwa yaulina kaiweli na siya kuyeyelimane kaiweli, kaiwena siya am tomoyao. ¹⁰ Yagu tomo meuloina siya am tomoyao yo am tomoyao meuloili siya yagu tomoyao. Na siya mumugali mena esagu sikeleisinan. ¹¹ Bwaite sauga yalalaowa koliwo, kani nige yamimiyayoi yanuwa yaulina mena na siya kani simiyamiya yanuwa yaulina mena. Kowa Tamagu esam yakasisi, ugitekalatagili esam kaikaiwena mena bwaimwana iya esane kuyeyama koliyau na mesabana silaoma siyaboda kaigeda besiele kowa te yau tamiya kaigeda. ¹² Saugana yamiyamiya mekaukavao yagite-kalatagili esam kaikaiwena koina bwaine esane iya kuyeyama koliyau. Na nige yabo ikwakwalalele bwaimwanamo tomone baguna Buki Tabu koina iya kaiwena iwalowalone na yakato isilae.* ¹³ Sauga bwaite yau yanuwa yaulina mena na yalalaowa koliwo. Yagu kawanoi yawalowenako koliwo na mesabana yagu yaliyaya kateli iloyakalapowon. ¹⁴⁻¹⁶ Am walone yawalowegiliko kolili mwa tomo yanuwa yaulina sikalomagigi-lagili kaiwena siya nige simiyamiya bodane yanuwa yaulina tomoliyao kolili besiele tabe yau nige yamiyamiya ali bodaone kolili. Nige yakakawanoi kaiweli na yakato yanuwa yaulina mena ukele-gabaegili na iyamo tabu Seitani ikakabitonagili. ¹⁷ Am walone walo yawasosi, mwa nuwanuwagu walo yawasosine ipaisowa kolili na bwaine koina kuyakasisiyagili am paisowa kaiwena. ¹⁸ Yayawasali siyawatagili dedei meuloina kolili besiele kuyawasayau yalaoma yanuwa yaulina mena. ¹⁹ Siya kaiweli yayakasisiyagau koliwo kaiwena nuwanuwagu siya besiele siyakasisiyagili koliwo.”

Yesu ikawanoi siya naga simeli kaiweli

²⁰ Yesu iwaloyoi iba, “Nige yakakawanoi yagu tobenaliyaomo kaiweli na yakawanoi siya naga tobenaliyao ali guguye simeliyan kaiweli. ²¹⁻²³ Yakawanoi kaiweli na mesabana siyaboda kaigeda. Tamagu nuwanuwagu simiya kaigeda besiele kowa te yau tamiya kaigeda na simiyamiya kolila na mesabana yanuwa yaulina sikatai yakato kumuloloiyau yo kumuloloi mwa kaiwena kuyawasayauma. Baguna am wasawasa kuyeyamako koliyau. Mwa bwaine wasawasane koina yayawasawaliko na siyaboda kaigeda besiele kowa te yau. ²⁴ Tamagu nuwanuwagu siya kuyeyelimane mekaukavao kamiya toyawa toweya

* 17:12: Yesu iwalowalo Yudasa Isikaliota kaiwena.

koina yamiyamiya na yagu wasawasa sigitai, bwaine wasawasane kuyeyama kaiwena kumulolo koliyau muliya kabo yanuwa yaulina kuyamayale. ²⁵ Tamagu kowa todudulaisosi kaigedamo. Yanuwa yaulina nige sikakataiwo na yau yakataiwo yo siya kuyelimakone sikataiyako yakato kowa kuyawasayau. ²⁶ Yayakenayagiwoko kolili na iyamo kani yapaipaisowa-kalatan kaiwena nuwanuwagu siemulomulolo-wagili besiele kumulolo koliyau na yau yamiyamiya kolili.”

18

Yeisu kana kabikalatan

(Madiu 26:47-56 yo Malika 14:43-50 yo Luka 22:47-53)

¹ Kabo Yeisu ana kawanoi iyemwawasi yo ana tobenaliyao mekanakavao silau, yo waila esana Kidilon sigayopanasi dedei yabo mena. Bwaine koina mayau Olibe yaowana sitotolo kabo mekanakavao dedeinane koina silusae. ²⁻³ Kabo sauganane koina boda yabo me ali odam yo mayale yo tabe me ali gogo kaleyayao siyawatagilima. Bodane kaloli mena siya tokaleyayao yo Nume Tabu kana pilisiman tupwaliyao yo tabe Yudasa Isikaliota, iya Yeisu kana tokalomagigili. Na Yudasa dedeinane kana kamwasa iyakenayagili kaiwena dedeinane ikatai yo tabe sauga ibaibaiwa Yeisu me ana tobenaliyao silaulau dedeinane koina. Bodane bwaite silaomaya topwaoli lalakili yo Palisiyao siya siyaele simiyamiya Yelusalema koina.

⁴ Yeisu ikataiyako tawae kani iyawatagili mwa ilau tokaleyayao bodane kolili ineli iba, “Yaiya kwaloyaloyai?” ⁵ Kainana siyamaisa siwaloba, “Yeisu game Nasaleta.” Kabo Yeisu iba, “Yau bwaite.” Na Yudasa iyaele bodane luwana mena itotolo. ⁶ Saugana Yeisu iba “Yau bwaite” mwa boda meulolili siutu-pileyoi sibeku bwatano mena. ⁷ Yeisu ineliyoi iba, “Yaiya kwaloyaloyai?” Kabo siwaloyoi siba, “Yeisu, game Nasaleta.” ⁸ Kabo kainali iya-maisa iba, “Yawaloko kolimiu yawaloba, yau bwaite. Tem kwaloyaloyaiyau kaukavaone bwaite wakabi-gabaegili silau.” ⁹ Iwalo bwaine besiele tawae kabona iwalowen ana kawanoi kalona mena saugana iwaloba, “Tamagu siya kuyeyelimane nige yabo ikwakwalalele”. Na bwaite sauga iyamala yawasosi. ¹⁰ Saimon Pita ana kaleya kelepana iniwisiyama mwa topwaoli lalakina ana topaisowa tenana ulaulana mena ikoutusi. Topaisowane esana Maliko. ¹¹ Kabo Yeisu iwalolau Pita koina iba, “Am kaleya kelepana kupei-yavivilayoi ana kaba miya mena. Gubesi, am nuwatu yakato kamkamna komwana bwaimwa Tamagu iyeyama kani tabu yanunuma?”

Yeisu silawan Anasa manna mena

¹² Kabo tokaleya bodane me ali tobaguna yabo yo tabe siya Yudiya Nume Tabu kana pilisiman silaoma Yeisu sikabikalatan yo nimana sipanili. ¹³ Siyogan silawan Anasa koina Yelusalema koina. Na Anasa iya Kaiyapa wainena tamana. Kaiyapa iya topwaoli lalakili ali tobaguna bwaine bolimene koina. ¹⁴ Na tabe iya Kaiyapane tauna kona iwalolau ana boda Yudiya toloinao kolili ali miyagogo koina iba, “Nige wakakatai yakato gin-auli namwanamwanaele tomo kaigeda iboita meulolili kaiweli na tabu tomo Yudiya meulolila taboboita Loma ana loina kaikaiwena koina.”

Pita ana uvala bagubagunana

(Madiu 26:69-70 yo Malika 14:66-68 yo Luka 22:55-57)

¹⁵⁻¹⁶ Saugana Yeisu silalawan Anasa koina Saimon Pita yo tobenali yabo Yeisu mulina mena silau. Bwaine tobenali yabone Anasa ikatai namwanamwai. Mwa boda meuloina yo tobenali yabone silau numene kana gana kalona mena. Na Pita nige ilulusae na itololoya ganane kana

gamwa mena. Kabo tobenali yabone itagelakeile Pita igitai nige ilulusae kabo ipileyoi yo ilau iedeede gamwa kana togitekalatan sinene koina kabo Pita iyogan yo silusae. ¹⁷ Kabo togitekalatanne sinene Pita ineliyan iba, “Kowa nuwana Yeisu ana tobenali yabo wa?” Kabo Pita iuvala iba, “Yau nigele.” ¹⁸ Boniyainane itulutulu mwa topaisowao yo pilisiman mayau sipei ganane kalona mena yo simwasimwasiguli, yo Pita tabe ilusae kolili mekalikava simwasimwasiguli.

Anasa Yeisu ineliyan

(Madiu 26:59-66 yo Malika 14:55-64 yo Luka 22:66-71)

¹⁹ Yo topwaoli lalakina Anasa Yeisu ineliyan kana tomuliyayao kaiweli yo tabe ana yakayakatai kaiwena. ²⁰ Kabo Yeisu iwaloba, “Sauga meuloina yaedeede tomo meulolili kolili mayale mena. Yo tabe yayakayakatai tomo Yudiya ali kaba miyagogo kolili nuwana Nume Tabu koina o ali nume tapwalolo kolili. Nige walo yabo yawawalo-wadam. ²¹ Tawae kaiwena kuneliyagau? Siya analiyao yagu walo sibenalan kuneliyagili, yagu walo meuloina sikatai.” ²² Saugana Yeisu iwalo bwaine besiele kabo pilisiman yabo itotolo Yeisu dedeina mena papalina mena ikoi iyokoian iba, “Tawae kaiwena topwaoli lalakina kainana kuyamaisa bwaimwa besiele?” ²³ Kabo Yeisu kainana iyamaisa iba, “Tem walo yabo yawalo-sapuli kuwalowen tomo meulolili kolili na sibenalan. Na tem yagu walo idudulai tawae kaiwena kusapi-papali-yau?” ²⁴ Kabo Anasa Yeisu iyawasa mekana pani ilau topwaoli lalakina Kaiyapa koina.

Pita ana uvala labuina yo yaiyonana

(Madiu 26:71-75 yo Malika 14:69-72 yo Luka 22:58-62)

²⁵ Saimon Pita iyaale itotolo imwasimwasiguli mwa tomo yabo iwalolau koina iwaloba, “Kowa bwaine tomone ana tobenali yabo, awa?” Na Pita iuvalayoi iba, “Yau nigele.” ²⁶ Topwaoli lalakina ana topaisowa yabo iya totouna kabona tenana Pita ikoutusi iwalolau Pita koina iba, “Kowa yagitaiwo Yeisu mekamkava Olibe dedeina koina, awa?” ²⁷ Na Pita iuvalayoi, yo bwaine sauganane koina kamkam tauna ivalam.

Yeisu ana yatala Pailato manna mena

(Madiu 27:1-2,15-31 yo Malika 15:1-20 yo Luka 23:1-5,13-30)

²⁸ Kaiyapa me ana bodao toloinao Yeisu sineliyan, imwawasi kabo siyawasa Pailato ana nume wasawasana koina. Na Pailato iya Loma tomona yo Sisa ipei Yudiya ali gavana na Yudiya dedeina iloiloianyan. Bwaite saugane koina malala boniboniyaina. Yudiya bodane nige silulusae gavana ana nume mena kisi tubuliyao ali lolina yabo silikwai na siuladumdumli na mwalelikwa soina kannu nige sikakan.* ²⁹ Mwa koinaele Pailato iyawatagili yo Yudiya toloinao ineliyagili iba, “Tomo bwaite tawae ana pwanoli mwa koina kwayakewai?” ³⁰ Kainana siyamaisa siba, “Tem nige naenaena yabo igiginauli nige sowaswana kakalaiyama koliwo.” ³¹ Pailato iwaloba, “Wakalai kwalawan na kwabomayoi ami lolina koina kwayatalayan.” Kabo Yudiya toloinaone siwaloba, “Komiu Loma ami lolina nige itatalam-wagimai na tem kai tomo Yudiya ama lolina kaginauli na mesabana ana boita

* **18:28:** Yudiya tubuliyao ali lolina yakato siya nige Yudiya siya bwaimwa tomo dumtumli. Mwa Pailato iya nige Yudiya tomona mwa kaiwena Yudiya siwawalo yakato iya nige ali boda nige sowasowali silusae ana nume mena.

kaloinayan.”³² Bwaite besiele ilaoma na Yesu ana walo iyamala yawasosi. Baguna iwalowenako ana boita kana lau kana koleya.[†]

³³ Pailato ipileyoi ilusae ana nume mena kabo Yesu iyoganama yo ineliyan iba, “Gubesi, kowa Yudiya ali kin o nigele?”³⁴ Yesu kainana iyamaisa iba, “Walone bwaimwa kuwalowalowegiline kuboma am nuwatu mena o nuwana Yudiya siwalowen koliwo kaiwegu?”³⁵ Pailato Yesu kainana iyamaisa iwaloba, “Nigele molosi. Yau nige Yudiya besi. Na kowa am tomoyao yo tabe topwaoli lalakili silawagiwoma kolyau. Nae esana uginauli mwa silawagiwoma kolyau?”³⁶ Yesu iwaloba, “Yanuwa yaulina nige yau kaba loina. Tem besiele kagu tosauguwo sitoloma na sikaleyai kaiwegu na tabu Yudiya toloinao sippanyau. Na nigele, bwaite yanuwane nige yau kaba loina.”³⁷ Kabo Pailato ineliyan iba, “Mwa yakato kowa kin yabo?” Yesu kainana iyamaisa iba, “Kubomayoi kuwalowenako. Bwaite iya kaiwena mwa yalaoma yanuwa yaulina mena sikabiyau na yawalo-masala tomo kolili walo yawasosi kaiwena. Analiyao siya nuwanuwali walo yawasosi sibenalan nuwanuwali yagu walo sibenalagili.”³⁸ Kabo Pailato iba, “Na walo yawasosine tawae?” Kabo Pailato iyawatagilyoi Yudiya toloinao kolili iwaloba, “Nige yabo kana yakewa yalolobai koina na mesabana ana yatala yaloinayan.”³⁹ Wakatai bolime kaigeda kaigeda mwalelikwa soina kana sauga koina tomo yabo nume pan mena imiyamiya yalivasi kaiwemiui na iyawatagili. Gubesi, nuwanuwamiu komiu tomo Yudiya ami kin yalivasi kaiwemiui?”⁴⁰ Kainana siyamaisa siyogayoga siwaloba, “Nigele, iya nigele. Nuwanuwamai Balabasi kulivasi.” Tomo Yudiya siwalo besiele. Na Balabasi iya toloinalikwa lalakina.

19

Tomo Yudiya ali samalulu mena Pailato Yesu italamwan iboita (Madiu 27:26-31 yo Malika 15:15-26 yo Luka 23:24-25)

¹ Pailato tokaleyai iloinayagili Yesu siyogan na siunui maina matu-matuwana koina. ² Kabo samasamali sakosakonana sikalaili yo sipaisowai na sipwaom kulukuluna mena. Yo kaleko malamalawena sikalai besiele kin kana kaleko yo siyalikwa, ³ yo silau koina na siwaloba, “Kagutoki, Yudiya ali kin kowa.” Kabo sikoi papalina mena. ⁴ Pailato iyawatagilyoi yo iwalo-lau Yudiya bodane kolili iba, “Kwabenabenali, kani yayawatagilanama wagitai na wakatai yakato nige yabo ana pwanoli yalolobai kana yakewa kaiwena na mesabana yaloinayan ana yatala.” ⁵ Kabo Yesu iyawatagili samasamali kulukuluna mena yo kana kwama malamalawena ilikwa. Mwa Pailato iwalo kolili iwaloba, “Wagitai, bwaite tomonaele.” ⁶ Saugana topwaoli lalakili yo pilisimanwo Yesu sigitai siwaloba, “Kwayakelose, kwayakelose.” Na Pailato kainali iyamaisa iwaloba, “Komiu kwaboma wakalai na kwayakelose, nige yabo ana pwanoli yalolobai na koina yayakewai na yawalo-masalan ana yatala kaiwena.”

⁷ Na tomo Yudiya Pailato sisamalului siba, “Ama loina imiyamiya loinane iwawalo yakato iboita, kaiwena iwawalo yakato iya Yaubada Natuna.”⁸ Bwaite walone Pailato ibenalani mwa imatausi lalakina. ⁹ Kabo Pailato Yesu iyogan iluseyanyoi ana nume mena yo ineliyan yoi iba, “Toweya koina kulaomaya?” Na Yesu nige Pailato kainana iyamaisa. ¹⁰ Kabo Pailato iba, “Tawae kaiwena genuwam kuwaloma kolyau? Nige ukwakatai me yagu loina yakato sowasowana yalivasiwo yo sowasowana yaloinayagiwo

[†] 18:32: Siya Loma mumugali yakato toloinalikwa siyakelosele, Yudiya mumugali nige besiele kaiwena siya Mosese ana loina simuliya.

²⁸ Yeisu ikatai yakato ana paisowa meuloina imwawasi, kabo iwaloba, “Galogalogu imagu.” Walone bwaite iwalowen na mesabana Buki Tabu ana walo ilaoma iyamala yawasosi. ²⁹ Na oine malumaluluna mekomwana imiyamiya bwaine koina kabo balou sikalai yo siyalakwa oinene koina yo mayau yabo esana isopi lagalagana koina sisakona yo siyagaseyan Yeisu sopana mena. ³⁰ Saugana inuma kabo iwaloba, “Imwawasi.” Mwa Yeisu galogalona itapwai yo yawasina imwawasi.

Yeisu lusulusuna dedeina mena sisakona

³¹ Bwaine kaliyatenane Yudiya ali kaliyate katububu kaiwena kikiunamo ali Sabati iyatubu yo kaliyatenane koina kani mwalelikwa soina signauli. Mwa Yudiya toloinao genuwali Yeisu yo toboitane labuine kwapiliyao sitaketake kelose mena Sabati kana sauga koina. Mwa koina silau yo Pailato koina sikawanoi na tem iwalolau tokaleya kolili na Yeisu yo yoli labuine kaekaeliyao sikogoluli na siboita mwayamwayau, na kwapiliyao sikele-kaisulu-wagili. ³² Pailato italam kabo tokaleyayao silaoma yoli labuine sitaketake Yeisu mekalikava kelose mena kabo kaigeda kaena sikogoluli yo silau yaboyoina koina besiele tabe. ³³ Na saugana silau Yeisu koina sigitai Yeisu iboitako mwa nige kaena sikokogoluli. ³⁴ Kabo tokaleya yabo wamali ikalai yo Yeisu lusulusuna dedeina mena isakona kabo kwasine yo waila sididi-yawatagilima. ³⁵ Na tomo yabo ibomayoi ginaulilina igitaili manna mena mwa iwaloba walo yawasosi yo ikatai ana walo dudulaina iwalowalo na mesabana komiu tabe kwameli. ³⁶ Ginauline bwaite siyawatagili na Buki Tabu ana walo-masala iyamala yawasosi iwaloba, “Kani nige tuwatuwana yabo itatagolu.” ³⁷ Yo besiele Buki Tabu ana walo-masala yabo iba, “Tomo bwaine sisakona sauga muli mena kani sikilala yakato ali Mesaiya siunuyamate.”

Yeisu sipei salai mena

(Madiu 27:57-61 yo Malika 15:42-47 yo Luka 23:50-56)

³⁸ Yo ginauli bwaite meuloina simwawasi, kabo tomo yabo esana Yosepa, iya Alimadiya tomona, ilaoma yo Pailato koina Yeisu yona ikawanoyan. Na Yosepa bwaite iya Yeisu kana tomuliya yabo yo inuwabui wadam mena kaiwena imatausi Yudiya toloinao kolili. Pailato italam kabo ilau Yeisu yona ikalai. ³⁹ Nikodimo ilau Yosepa mekanakava, iya Nikodimone baguna ilau Yeisu koina boniyai mena. Nikodimo ana laune koina olo labui bwalaili namwanamwali ikalaili bwaimwa yabo esana mula yo yabo esana aloe siebweilili na kali polowe besiele teti (30) kilogelam. ⁴⁰ Yeisu yona sikalai yo olone bwalaina namwanamwana sisau koina yo kaleko mala-malawena namwanamwana yona koina sisuma. Signauli bwaite besiele kaiwena tomo Yudiya mumugali tem ali toboita sipepeili salai mena kani signauli besiele. ⁴¹ Dedeine koina Yeisu siyakelosene kawasi kana koleya namwanamwana imiyamiya bwaine dedeine koina salai waluwaluna sikeli imiyamiya nige sauga yabo toboita yabo sipepei koina. ⁴² Yeisu yona sipei salaine koina kaiwena salaine nige imamamalawesosi kelosene koina yo tabe kikiunamo Yudiya ali Sabati, bwaimwa kita ala Satade, kani iyatubu, kaiwena sauga ilaomako.

20

Yeisu ana toloyoi

(Madiu 28:1-8 yo Malika 16:1-8 yo Luka 24:1-12)

¹ Yo wiki kana kaliyate bagubagunana bwaimwa kita ala Sabati malala boniboniyaina naga dabwelo imwamwalisae na Meli Magidala ilau salai

mena mwa igitai salai kana kokaukasi vekune siyatapipili-suwalanako. ² Kabo isagena ipileyoi ilau Yeisu ana tobenaliyao labui Saimoni Pita yo yabo iya Yeisu imulolososi koina kolili iwaloba, “Ala Taubala yona sikele-yawatagilanako salai mena, yo toweya sipeiya nige yakakatai.” ³ Kabo Pita mekanakava tobenaline silau salai mena. ⁴ Yoli labuine sisagena mwa tobenaline yabo isagena baguna ana eliyam Pita isagena-gabaen mwa iyawatagili baguna salai mena. ⁵ Yo igitel-lusae Yeisu yona kana sumamo kaleko igitaili na iyamo nige ilulusae. ⁶ Muli mena Pita iyawatagili idudulaimo ilau ilusae salai mena. Yeisu yona kana sumamo kaleko igitaili bwaine koina, ⁷ yo tabe igitaiyoi kalekone kulukuluna kana suma. Nige mekanakava yona kana suma na kana koleya besiele tomo simouli na sipei yakasali. ⁸ Kabo tobenaline iya toyawatagili bagunane salai mena muli mena tabe besiele ilusae kabo igitai mwa imeli. ⁹ Na iyamo nige naga nuwali imamayale Buki Tabu ana walo-masala yakato Yeisu kani kaliyate yaiyona koina boita mena itoloyoi. ¹⁰ Kabo yoli labuine sipileyoi silau ali nume mena.

*Yeisu ana yawatagili Meli Magidala koina
(Madiu 28:9-10 yo Malika 16:9-11)*

¹¹ Meli iyaeele salai gana mulina mena itotolo na ivalavalam. Me ana valam na iboeboe salai mena, ¹² kabo anelose labui igitaili kali kwama mayamayalena simiyamiya Yeisu ana kaba keno mena, yabo kulubwawa mena na yabo kaegigi mena. ¹³ Kabo anelosene Meli sineliyan siba, “Sine, tawae kaiwena kuvalavalam?” Kabo kainali iyamaisa iwaloba, “Yagu Guyau yona sikalaiyako na nige yakakatai toweya koina sipei.” ¹⁴ Saugana iwalo bwaite besiele kabo itagelakeile igitai Yeisu itotolo na nige ikakatai yakato iya Yeisu. ¹⁵ Kabo Yeisu ineli iwaloba, “Sine tawae kaiwena kuvalavalam? Yaiya kuloyaloyai?” Meli ibatoko nuwana iya pwalawesi kali togitekalatan yabo kabo iwalo koina iba, “Taubala, tem yagu Guyau yona ukwalaiyako kuwalowen koliyau toweya koina kupei na yalau yakalai.” ¹⁶ Yeisu iwalolau koina iba, “Meli”. Kabo Meli itagelakeile yo kaina Ibeliu mena iwaloba, “Laboni”. Na walo bwaite kana katai toyakayakatai. ¹⁷ Yeisu iwalolau koina iba, “Tabu kisi ukwabitonagau kaiwena nige naga yasasae Tamagu koina. Na kulau kaukavao kolili kuwalo yau yalalau Tamagu koina yo Tamamiu, yagu Yaubada yo ami Yaubada.” ¹⁸ Yeisu ana walo iyemwawasi kabo Meli Magidala ipileyoi ilau iedeede tobenaliyao kolili iba, “Guyau yagitai”. Yo tawae Yeisu kainana iwalowen Meli koina iwalowegili kolili.

*Yeisu ana yawatagili ana tobenaliyao kolili
(Madiu 28:16-20 yo Malika 16:14-18 yo Luka 24:36-49)*

¹⁹ Kabo wiki kana kaliyate bagubagunana, bwaimwa kita ala Sabati, lolaunane koina, Yeisu ana tobenaliyao nume yabo koina silusae, yo gamwa sikausi, na kalona mena simiyamiya, me ali matausi siya Yudiya toloinao kaiweli. Kabo Yeisu itolo-mayale luwaluwalili mena, mwa kolili iwaloba, “Daumwali kolimiu.” ²⁰ Yo muli mena nimana yo dedeina iyakenayagili, kabo tobenaliyao siyaliyaya kaiwena ali Guyau sigitai. ²¹ Yo Yeisu tabe iwaloyoi kolili iba, “Daumwali kolimiu. Tamagu iya iyawasayau, yo yau tabe kani besiele yayawasamiu.” ²² Ana walo bwaine iwalowegili kabo yawasina iyui-panaisan ana tobenaliyao kolili iwaloba, “Yaluyaluwa Tabuna wakalai. ²³ Tem tomo ali pwanoli kwanuwatu-pwaikili, Yaubada kani inuwatu-pwaikili. Na tem tomo ali pwanoli nige kwanuwatu-pwaikili besiele kani Yaubada nige inuwatu-pwaikili.”

Yeisu ana yawatagili Tomasi yo kanakavao kolili

²⁴ Na Yeisu iyawatagiliyoi ana tobenaliyao kolili, kalikava yabo esana Tomasi iya esana yaboyoi Didiluwaluwa iya nige mekalikava. ²⁵ Saugana Tomasi ilaoma kanakavao ana wasa siwolena siwaloba, “Ala Guyau kagital.” Kabo Tomasi iwalolau kolili iwaloba, “Kanasiga mangu mena yagitai yo nimagu yapei nimana gaina kolili yo lusulusuna gaina pwawati mena sisasakona kabo yakawa-yawasosi.” ²⁶ Wiki kaigeda imwawasi mulina mena tobenaliyao meuloili simiyamiya nume kalona mena Tomasi mekalikava. Gamwa sikausili na iyamo Yeisu itolo-yawatagili luwaluwalili mena iwaloba, “Daumwali kolimiu.” ²⁷ Kabo Yeisu iwalolau Tomasi koina iwaloba, “Nimagu ugitali na nimam kupei koina. Yo nimam kuyagayan na kupei wamaline leleyanane gulana mena dedeigu mena. Tabu nuwalabulabui na kumeli.” ²⁸ Mwa Tomasi iba, “Kowa yagu Guyau yo yagu Yaubada.” ²⁹ Kabo Yeisu iwalo koina iba, “Tomasi, kaiwena ugiteyau mwa kumeli. Na siya nige sigigiteyau simeli, Yaubada kani iwalo-muloloi.”

Yoni ana walo-masala buki bwaite kaiwena

³⁰ Yeisu ginawli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa iginaulili tobenaliyao manli mena na nige meuloili yaleleleli buki bwaite kalona mena. ³¹ Na walo bwaite yaleleli na mesabana kwameli yakato Yeisu iya Mesaiya, Yaubada Natuna, na ami meline koina kani yawasi yawasosi esana mena kwalobai.

21

Yeisu ana yawatagili tobenali yoli seben kolili

¹ Muli mena Yeisu iyawatagili yoi ana tobenaliyao kolili kalita Taibiliya dekawana mena. Ana yawatagili kolili bwaite besiele. ² Saimon Pita, Tomasi iya esana Didiluwaluwa, Nataniela iya ilaomaya yanuwa Kena koina Galili dedeina mena yo Sebedi natunao labui mekalikavao tobenaliyao labui. ³ Saimon Pita iwalolau kolili iba, “Yau yalalau yagogomana.” Kabo siwaloba, “Kai kalalaowa tabe.” Mwa silobi simwalisae ali waga mena yo silau siyaoyaoni boniyai meuloina na bwaine boniyainane koina nige kikiuna iye yabo siyayakona.

⁴⁻⁸ Malala kikiuna dabwelo itunsae kabo Yeisu ilobi dekawa mena itolo. Tobenaliyaone Yeisu sigitai na nige sikakatai yakato iya Yeisu. Kali mwayaga nige imamamalawe Yeisu koina nuwana besiele andeledi mita. Mwa iyoga kolili iba, “Eliyamwao, tabu iye yabo kwayayakona?” Kainana siya-maisa siwaloba, “Nigele.” Kabo iwalolau kolili iwaloba, “Ami yagidane wagabaen ami wagane dedeina mena ulaulamiu mena na kani iye tupwana kwayakona.” Kabo yagida sigabae-yatalu kalita mena mwa nige sowasowali sitabeisin waga mena kaiwena iye sikona sibaibaiwasosi. Kabo tobenaline, iya Yeisu imulolososi koina, iwalolau Pita koina iwaloba, “Bwaine iya Guyau.” Saugana Pita walone bwaite ibenalan kabo kana kwama ikalai ilikwa mwa ikapusele-kaisulu kalita mena ituba isae dekawa mena. Na tobenaline tupwaliyaone muli mena kabo waga mena siwose-saema yo ali yagida sitabei siseyan dekawa mena kaiwena dekawa nige imamamalawe kolili. Ali yagida iye ipowon.

⁹ Saugana sisaema waga mena sikaisulu sigayosae dekawa mena sigitai mayau yo iye tupwali kau mena simiyamiya yo tabe besiele pwalawa. ¹⁰ Kabo Yeisu iwalo kolili iwaloba, “Iye tupwana wakalailima na tagabulawagili mayau mena.” ¹¹ Mwa Pita ilobi imwalisae waga mena na yagida iniuli-seyan magu mena. Yagidane koina iye lalakili sibaibaiwa sikona kali baibaiwa besiele andeledi pipti tili (153) na iyamo yagidane nige itataigali. ¹² Yeisu iwalolau kolili iwaloba, “Kwalaoma wakekan.” Na nige yabo yaiya ineneli ‘yaiya kowa?’ kaiwena sikataiyako iya ali Guyau. ¹³ Kabo Yeisu ilau

beledi ikalai yo iwolena kolili yo tabe iginauli besiele iye kolili. ¹⁴ Bwaite Yesu ana yawatagili yaiyonana ana tobenaliyao kolili ana toloyoima ana boita mulina mena.

Yesu yo Pita ali edeedede

¹⁵ Kabo ali kekan mulina mena, Yesu Saimon Pita ineliyan iba, “Saimon, kowa Yoni natuna, kumulolo koliyau kabu muli mena siya kamkavayo kolili?” Kabo Pita Yesu kainana iyamaisa iba, “Besiele Guyau, ukwataiyauko yamulolo koliwo.” Kabo Yesu iwaloba, “Yagu lamiyao ugitekalatagili.”

¹⁶ Yesu ana neli labuina iwaloba, “Saimon, kowa Yoni natuna, kumulolososi koliyau?” Yo Pita iba, “Besiele Guyau, ukwataiyauko yamulolo koliwo.” Kabo Yesu iba, “Yagu sipiyao ugitekalatagili.” ¹⁷ Yesu ana neli yaiyonana iwaloba, “Saimoni, kowa Yoni natuna, kumulolo koliyau?” Pita katena ikamkamna kaiwena Yesu meyaiyona ineliyan iwaloba, “Kumulolo koliyau?” Pita iba, “Guyau, ginauli meuloina ukwatailiko. Ukwataiyauko yamulolo koliwo.” Kabo Yesu iba, “Yagu sipiyao ugitekalatagili. ¹⁸ Yo yawalo yawasosi koliwo am sauga kilakai koina kuboma kam kwama kulikwali na toisabo dedei koina nuwanuwam kulau koina kani koina kulau. Na tem am sauga tautaubala kani nimam kuyagayagili na tomo uloili nimam sipanli, na toisabo dedei koina nige nuwanuwam kulau koina bwaine dedeine koina kani silawagiwo.” ¹⁹ Yesu walo bwaite iwalowen Pita ana boita sabi yakelosena kaiwena na ana boitane koina Yaubada esana ikeleisin. Kabo Yesu iwaloba, “Pita, kumuloliya koliyau.”

Yesu me ana tobenaliyao ali edeedede kalikava Yoni kaiwena

²⁰ Pita itagelakeile yo tobenaline Yesu imulolososi koina igitai, na tobenaline iya kekan kana sauga mena imiyasio Yesu salina mena yo sauganane koina ineliyan iba, “Guyau, yaiya kani iwalo-masalagiwo?” ²¹ Saugana Pita tobenaline igitai kabu ineli Yesu koina iba, “Guyau, tomone bwaite iya kani gubesi?” ²² Yesu kainana iyamaisa iwaloba, “Tem nuwanuwagu kani imiyamiya kanasiga yapileyoima. Bwaimwa kowa nige am dedei. Bwai kumuliyamo koliyau.” ²³ Kabo wasa mwakomwakota yabo ilau tomeliwo kolili yakato Yesu iwawalo tobenaline kani nige iboboita. Na iyamo Yesu nige iwawalo besiele yakato kani nige iboboita. Na iwaloba, “Tem nuwanuwagu kani imiyamiya kanasiga yapileyoima. Bwaimwa kowa nige am dedei.” ²⁴ Tobenaline iya ginauliline kaiweli iwalo-masala kolimiu bwaite yau. Yo buki bwaite yau yalele. Yagu walo-masalane siya walo yawasosi. ²⁵ Yesu ginauli sibaibaiwa tabe iginaulili besiele. Na nige meuloili yaleleleli bwaite bukine koina. Tem ana paisowa kaigeda kaigeda taleleli buki mena kani yanuwa yaulina buki ikalapowon.

Apositolo ali paisowa

Walo bagubagunana

Buki bagubagunana Luka iya Yesu wasana namwanamwana Luka ilele. Kabo kana etulan buki bwaitete ileleyoi. Na buki labuine iyawasali tomo kaigeda koina esana Tiopilo. Buki bwaite kalona mena iedeede tomeli bagubagunali ali paisowa. Iwalo-masala Yesu kana tomeliwone Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina kabo Yesu wasana siyawasayan siyatubuya Yelusalema, ilau Yudiya meuloina yo Sameliya yo yanuwa yaulina dedeina meuloili kolili, besiele Peina 1 tomna 8 ana walo. Tomo sibaibaiwa ali edeede talobai buki bwaite koina na kaigeda lalakisosina bwaimwana Paulo. Paulo ana takikili edeede yatubu peina 13 koina. Sauga tupwana Luka mekanakava Paulo silotakikili, mwa edeede tupwana kolili Luka ilelelele iba, “Kai” (16:10-17 yo 20:5—21:18 yo 27:1—28:16). Buki ana kaba mwawasi koina Paulo iyaele Loma isanasana ana yatala kaiwena. Buki bwaite kalona mena Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe yo ana gitesipwa tomeli bagubagunali kolili tagitai. Yo tabe ali yakayakatai tupwali siya siyakayakatai-yani tayasili.

Yesu Ana Waloyameli Yaluyaluwa Tabuna kaiwena

¹ Ae Tiopilo, kagutoki lalakina yagu eliyam. Yau Luka yagu buki bagubagunana kalona mena yalele ginauli meuloina tawae iyawatagili Yesu koina, ana kabi yo ana paisowa yo ana yakayakatai, ² yo kanasiga Yaubada ikalai isae bulibuli mena, meuloina yalele. Naga isasae bulibuli mena na Yesu itolo-mayale ana apositolo manli mena siya igitesipwaili, yo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe mena kali loina iwolegili. ³ Ana boita mulina mena itoloyoi kabo muli mena kaliyate poti (40) kalona mena iyawayawatagili kolili, yo kaba gite meuloina koina iyakenayagili kabo ana toloyoine sikawa yawasosiyam yo Yaubada ana kaba loina kaiwena iyakataili. ⁴ Iyaelemo mekalikava simiyamiya yo kali loina iwolegili iwaloba, “Tabu Yelusalema kwalologabaeni, na baguna Tamagu ana waloyameli yawalowegiliko kolimiu kaiwena kwasanasana. ⁵ Kwanuwatukalata Yoni waila mena iyababitaisomiu, na kaliyate isamo simiyamiya na Tamagu kani Yaluyaluwa Tabuna koina iyababitaisomiu.”

Yesu isasae bulibuli mena

⁶ Sauga yabo koina Yesu me ana tobenaliyao simiyagogo yo sineli koina, siba, “Taubala, bwaite sauga kani kaba loina kuyapileyoi Isileli kolili na sibomamo siloinayagili?” ⁷ Kabo Yesu iwalo kolili iba, “Nige ami katai yabo, Tamagu iya ibomamo sauga ipeiliko yo ikatailiko, na nige sowaswana komiu wakatai tawanesana loinane ipaisowaili. ⁸ Na Yaluyaluwa Tabuna kani ilobima kolimiu yo ana kaiwe mena ikabiyakaiwemiu, na Yelusalema taon koina yo dedei Yudiya yo dedei Sameliya yanuwaliyaone kolili yo yanuwa yaulina dedeiliyao meuloili kolili kani wasana namwanamwana kaiwegu waguguyeyani.” ⁹ Kabo ana walo bwaite iyemwawasi yo manli mena Yaubada Yesu ikalai isasae bulibuli mena yo yaloyaloi ikausi mwa nige sowasowali sigitaiyoi. ¹⁰ Ilogabaegiliko na nagamo sitotolo sisakasakaisae bulibuli mena, kabo sauganane koina tomo labui mekali kwama mayamayaleli sitolo salili mena, ¹¹ yo siwaloba, “Tomo Galili, tawae kaiwena kwatotolo kwasakasakai-sae bulibuli mena? Yaubada Yesu ikalai isasae

bulibuli mena, na naga kani ilobiyoima, besiele tawae wagitai ana saene koina, besiele kani ana lobiyoima koina.”

Yudasa Isikaliota miyalaena sigitesipwai

¹² Kabo koya esana Olibe silogabaen na sipileyoi Yelusalema bwaimwa nige kelamamalawe, nuwana kilomita kaigeda. ¹³ Yo nume mena simwalisae esiae kewa mena silusae biliutusi yabo koina bwaite ali kaba kaiyawasi saugana simiyamiya Yelusalema kalona mena. Siya bwaite Pita, Yoni, Yemesa, Anidulu, Pilipi, Tomasi, Batolomiu, Madiu yo Yemesa yabo iya Alipio natuna yo Saimoni iya ilaoma boda esana Selot* yo Yudasa iya Yemesa yabo natuna. ¹⁴ Meuloili bwaitete me ali talam siwaloyameli yakato sauga meuloina silogogo na sikawakawanoi Yaubada koina, sinesineo mekalikavao, yo Meli iya Yeisu sinana, yo Yeisu kanakavao yawasosi mekalikavao. ¹⁵ Sauga yabo koina tomeli meuloili silogogoma yo kali baibaiwa wan andeledi tuwenti (120). Pita itolo luwaluwalili mena ¹⁶ yo iwaloba, “Kaukavao yo duguwao, beyabeyana Yaluyaluwa Tabuna Deibida gamwana mena iwalo-masala Yudasa kaiwena. Ee walo yawasosi, bwaite sauga ana walo-masalane iyawatagiliko. Kaiwena saugana Yeisu kana tokalomagigili silau na sikabikalatan Yudasa isaguili kaiwena iya kamwasane iyakenayagili yo bodane iyoganli. ¹⁷ Yo tauna kona Yudasa iya Yeisu ana tobenali yabo luwamai mena yo mekamakava kapaisowa toyawa.” ¹⁸ (Na ana paisowa naenaena maisana mane siwolena, kabo ikalai yo bwatano yabo igimwalai yo kabo bwaime koina ibeku yo italuboita, diyana itaigali yo malisina iyawatagili. ¹⁹ Yelusalema kana tomiya meuloili wasane sibenalan kabo siya kainali koina bwatano esana sipei Akelidama, kana bui bwaite Kwasine Bwatanona.) ²⁰ Kabo Pita iwaloyoi iba, “Walo yawasosi, Deibida ana lelelele Buki Same kalona mena Yudasa kaiwena iyawatagiliko kaiwena iwaloba, ‘Ana nume kani ilaoma gaibuna. Kani nige tomo yabo imimiya ana numene kalona mena.’ Yo tabe Deibida ileleyoi iwaloba, ‘Tomo uloina kani tomone ana paisowa ikalai.’”

²¹⁻²² Yo Pita iwaloyoi iba, “Saugana talolokeikeile Guyau Yeisu mekalakava, ana babitaiso Yoni koina kanasiga ana sae bulibuli mena tomeli tupwaliyao mekalakavao simiyamiya mwa ginauli meuloina sigitai. Kaloli mena Yudasa miyalaena taloyai na yabo tagitesipwai na isaguila Yeisu ana toloyoi wasana taluwewasayani.” ²³ Kabo tomo labui esaliyao sikeleisinagili, yabo esana Yosepa iya esana labuina Basabasi yo esana yayionana Yusito na tomo labuina esana Matayasi. ²⁴ Muli mena sikawanoi Yaubada koina, siwalo “Guyau, kowa tomo meuloimai ama nuwatu ukwataili, kabo am gitesipwa tomo labui bwaite kaiweli kolimai kuyakenayagimai ²⁵ yo Yudasa iyamiyalae yo iyamala am apositolo, kaiwena Yudasa bwaite paisowane ilogabaeni iboita ilau yanuwa wedowedolina koina.” ²⁶ Mwa koina Yudiya mumugali gitesipwa kaiwena simuliya,† na Matayasi esana siyasili kabo iya ilusae Yeisu ana apositolo ali boda koina yoli ilebeni mekanakavao.

2

Yaluyaluwa Tabuna ana lobima Pentikos koina

* **1:13:** Boda esali Selot nuwanuwali Loma tomoliyao sitawoili Yudiya kalona mena. † **1:26:** Veku labui sikalali veku yabo koina Matayasi esana silele yo veku yabo koina Yosepa esana silele. Kabo veku labuine sikabi-labui-yagili nima kaigeda koina sinukuili nimali mena yo yabo sigabae-yatalu bwatano mena kabo sikalai esane siyasili.

¹ Saugana Yudiya ali soi kana kaliyate yabo esana sipei Pentikos* iyawatagili Yeisu kana tomeliwo meuloili silogogoma nume lalakina yabo koina. ² Kabo bulibuli mena dagugu yabo sibenalani besiele yaumai kaikaiwena daguguna, yo ali nume kalona meuloina iloyapowon, ³ na ginauli yabo sigitai kana koleya besiele mayau kalapulupululuna memenana, ilobima itatagwaligwali kaigeda kaigeda kulukululi mena sitowa. ⁴ Kabo Yaluyaluwa Tabuna iloyakalapowonli yo siyatun kaina uloina uloina kolili sieedeede, besiele Yaluyaluwa Tabuna ana olena. ⁵ Na sauganane bwaine koina taumanao simiyamiya Yelusalema koina sabi tapwalolo Nume Tabu koina. Siya tomo Yudiya simeli Yaubada koina silaomaya yanuwa yaulina dedei kaigeda kaigeda kolili. ⁶ Saugana dagugune iyawatagili taumanaone tupwali sibenalani yo silogogoma kabo sigite-lobai Yeisu kana tomeliwo sieedeede taumanaowa kainali mena mwa kaiwena nuwali ipwanopwano lalakina. ⁷ Yo taumanaone siwaloba, “Wagitai. Siya sieedeedene meuloili Galili tomoliyo na nige kainali mena sieedeede. ⁸ Gubesi na kita kaigeda kaigeda kainala mena tabenalani sieedeede? Kaiwena kita kainala uloina uloina. ⁹⁻¹¹ Na kita Palitiya yo Midi yo Elami yo Mesopotemiya kana tomiyayao, yo Yudiya yo Kapadosiya yo Ponitiyo yo Eisiya yo Piligiya yo Pamipiliya yo Itipita yo Kiliti yo Alibiya yo tabe Libiya dedeinao Sailini salina mena. Tupwalao taumanao Loma koina talaoma. Tupwalao kita Yudiya yawasosi yo tupwalao nige Yudiya na iyamo nigwenigwe mumugana takalai yo Yudiya ali tapwalolo mena talusae. Na boda bwaitete, siya Yeisu kana tomeliwo, siwalowalo Yaubada ana paisowa kaikaiwena kaiwena na sieedeede kita meuloila kainala uloina uloina kolili.” ¹² Kabo meuloili me ali nuwapwanopwano sibomamo kolili siwalowalo, “Ginauli bwaite kana katai gubesi?” ¹³ Na taumanaone tupwaliyo sitalatalawasi tomeliwone kolili siwaloba, “Boda bwaitete waila kaikaiwena sinuma-yalalaki-sosi.”

Pita ana edeedede boda kolili

¹⁴ Na Pita yoli ilebeni salili mena itolo yo kainana lalakina mena ieedeede boda lalakina kolili iba, “Komiu Yudiya tomoliyo yo Yelusalema kana tomiya meuloimiu yagu walo kwabenalani, yo nuwamiu simayale ¹⁵ yakato kai nige kanunuma kabaleya besiele ami nuwatune. Sauga bwaite naen (9) koloki malala. Kita nigele mumugala besiele oine tanuma malamalala. ¹⁶ Tawae wagitagiti sauga bwaite Yaubada iwalo-masalanako baguna palopita Yoeli gamwana mena, iwaloba, ¹⁷ Naga sauga ana kaba mwawasi koina, Yaluyaluwagu yasuwai tomo meuloili kolili, kabo natumiyao tataoliyo yo sinesineoliyo sipalopisai yo ami kilakaiwo yakenayan sigitaili, yo ami tautaubalao kenoliyo sikenoi. ¹⁸ Walo yawasosi, sauga bwaine koina kani Yaluyaluwagu yasuwai yagu topaisowao tataoliyo yo sinesineoliyo kolili, yo siwalo-masala kaiwegu. ¹⁹⁻²⁰ Kabo ginauli kaba nuwa pwanopwano yaginaulili bulibuli mena dabwelo iboniboniyai yo waikena ibalagiya kana gite besiele kwasine. Yo ginauli kilakilala kani yaginaulili yanuwa yaulina mena. Kwasine yo mayau yo bogau balubaluna kani siyawatagili kabo muli mena yatala kana sauga mena Guyau ana kaliyate lalakina yo ana wasawasa siyawatagilima. ²¹ Yo analiyao siyoga Yaubada koina sagu kaiwena kani ileboili.”

²² Pita iwaloyoi iba, “Tomo Isileli, walo bwaite kwabenalagili. Yaubada Yeisu Game Nasaleta ana lolina yo ana kaiwe iyakena-yagimiuko, kaiwena

* **2:1:** Pentikos kana bui “kaliyate pipti”, esanane sipei kaiwena mwalelikwa soina imwawasi kabo pipti kaliyate simiyamiya kanasiga soine bwaite

ginauli kaba nuwapwanopwano yo ginauli kaikaiweli iginaulili Yeisu ni mana mena. Wakataiyako bwaimwa kaiwena mwa ipaisowaili luwaluwaili imiu mena. ²³ Beyabeyana Yaubada Yeisu kaiwena iloina, yo tawae tem ilobai yanuwa yaulina mena Yaubada ikataiyako, na komiu wakalomagigilan yo ami loina mena tomo naenaeli siyakelose yo iboita. ²⁴ Na Yaubada boita ana dedei mena Yeisu ileboi yo ikele-yatoloyoi, kaiwena nige sowasowana boita ana kaiwe koina imiyayai. ²⁵ Bwaite Yeisu kaiwena beyabeyana Deibida iwaloba, 'Yeoba yagitai mangu mena imiyayai. Yo sauga meuloina iyaele ulaulagu mena imiyamiya, ikabiyakaiweyau na tabu yabebelu. ²⁶ Bwaite iya kaiwena kategu iyaliyaya lalakina yo kainagu mena yatobatobali. Bwagana tem yaboita, Yaubada ana waloyameli yanuwatukalatan yo me yagu katepatu. ²⁷ Kaiwena nige sowana kusikotanagau na yamiyamiya salai mena. Tabe kani nige kutatalam am topaisowa yakayakasisina yona ibobowa. ²⁸ Yawasi miyamiya yaina kana kamwasa kuyakenayagauko. Kabo saugana nimam mena yamiyamiya kani yaliyaya kategu iloyapowon.' ”

²⁹ Muli mena Pita iwaloyoi iba, “Kaukavao, yawalo yawasosi kolimiu, takataiyako tubula Kin Deibida iboitako yo sipului salaina iyaelete imiyamiya sauga kabona. ³⁰ Iya palopita yo Yaubada ana waloyameli koina imeli. Yaubada waloyameli kaikaiwena yabo iginauli yakato Deibida tubuna yabo iyamala kin besiele iya. ³¹ Deibida ikatai tawae naga Yaubada kani iginauli saugana Mesaiya ikele-yatoloyoi kabo iwaloba, 'Yaubada, nige sowana kusikotanagau na yamiyamiya salai mena. Tabe kani nige kutatalam am topaisowa yakayakasisina yona ibobowa.' ³² Yaubada iya Yeisu ikele-yatoloyoi boita mena na kai kagitai mwa kakawa-yawasosi. ³³ Kabo ikeleisinan isae bulibuli mena imiyamiya Yaubada ulaulana mena yo Yaluyaluwa Tabuna ikalai Tamana koina besiele ana waloyameli. Yo muli mena isuwai kolimai. Ee bwaimwa wagitagitai saugana kaedeedede kaina uloina uloina kolili na kwabenalan. ³⁴ Deibida nige meyona isasae bulibuli mena na iyamo iboma iwaloba, 'Yaubada iwalolau yagu Guyau koina iba, Kumiyasio ulaulagu mena, ³⁵ kanasiga kam tokalomagigiliwo yapei-yataluli kaem yaulina mena.' ”

³⁶ Yo Pita iwaloyoi iba, “Tomo Isileli meuloimiu, bwaite kaiwena yawalo kolimiu, wakatai namwanamwai Yaubada Yeisu ipeseyan iya Guyau yo Mesaiya, bwaite Yeisune iya mwa komiu kwayakelose.” ³⁷ Saugana bodane bwaite walone sibenalan kateliyao siwakaka kabo siwalo Pita yo apositolo meuloili kolili siba, “Kamakavao, na kani tawae kapaisowai?” ³⁸ Yo Pita kainali iyamaisa iwaloba, “Kaigeda kaigeda ami pwanoli kolili kwanuwabui na kayababitaismiu Yeisu Keliso esana mena kabo ami pwanoli Yaubada inuwatu-pwaikili yo Yaluyaluwa Tabuna wakalai iya Yaubada ana mulolo. ³⁹ Kaiwena Yaubada ana waloyameli kaiwemi, tubumiyao kaiweli, yo tomo meuloili kelamamalawe mena kaiweli, meuloili tem ala Yeoba Yaubada igitesipwaili iyoganli silaoma koina.” ⁴⁰ Pita ana walo meuloina koina iyadidigali yo iwalo kaiwe kolili iba, “Kwanuwabui, kisi yaso yauyauleli ali naene maisana kwalobai.” ⁴¹ Kabo tomo sibaibaiwa Pita ana walo koina simeli kabo sibabitaoso. Na kaliyatenane koina tomo kali baibaiwa tili tausan (3,000) siyamala Yeisu kana tomeliwo waluwaluli.

Tomeliwo bagubagunali mumugali

⁴² Meuloili sitalamwagili sauga meuloina apositolo ali yakayakatai sibenalan. Siyaboda kaigeda yo sakalamenti sikele-toyawai Yeisu ana boita kana nuwatu kalatan kaiwena yo me ali nuwalobi sikawakawanoi Yaubada

koina. ⁴³ Kabo tomo kaigeda kaigeda Yeisu esana siyakasisiyan yawasosi kaiwena apositolo kilakilala yo ginauli kaba nuwa pwanopwano sibaibaiwa siginaulili mwa tomo meuloili nuwali iyai. ⁴⁴ Sauga meuloina tomeliwo siyaboda kaigeda yo ali gogo kaigeda yo sipaisowa toyawa. ⁴⁵ Ali gogo wasawasa sigimwala-yagili yo tabe maisana mane sikalai yo siwolena yaiya tem polowe koina. ⁴⁶ Kabo kaliyate kaigeda kaigeda kolili Yeisu kana tomeliwone simiyagogo Nume Tabu koina, na ali nume mena kawa-elieliyam kanna koina sikekan toyawa me ali yaliyaya yo tabe me ali nuwalobi. ⁴⁷ Yo Yaubada sitobatobalan yo tabe tomo meuloili ali paisowa sikawanamwanamwayan. Kaliyate kaigeda kaigeda tomo tupwaliyao sinuwabui yo simeli Yeisu koina yo Yaubada ileboili mwa Yeisu kana tomeliwo ali boda ilalalaki.

3

Tomo yabo kaena naenaena Pita ikabi-namwanamwai

¹ Kaliyate yabo tili koloki lolau mena kawakawanoi kana sauga koina Pita te Yoni silalau Nume Tabu koina sabi kawanoi. ² Kaba lusaene bwaite esana Kana Koleya Namwanamwasosina, tomo yabo kaena belubeluna sinana ikabiyani naenaena imiyamiya. Kaliyate kaigeda kaigeda sikalai silawan Nume Tabu gamwanane koina na ikawakawanoi mane kaiwena tomo kolili tem silulusae Nume Tabune koina. ³ Saugana Pita te Yoni igitaili silulusae Nume Tabune koina, kabo ikawanoi kolili tem ginauli yabo siwolena koina. ⁴ Kabo Pita te Yoni simankulakulai yo Pita iwaloba, “Manim ilaoma kolimai.” ⁵ Mwa imankulakulaili yo inuwanuwatu yakato kani ginauli yabo siwolena koina. ⁶ Kabo muli mena Pita iwalo, “Siliba yo gole nigele koliyau, na tawae bwaite koliyau kani yaeyawa. Yeisu Keliso Game Nasaleta esana mena yawalo koliwo, kutolo yo kulokeikeile.” ⁷ Kabo Pita tomone ikabilau nima ulaulana mena yo itabeyatolo. Sauganane koina kaena meuloina tubweliyao sikaikaiwe. ⁸ Isagena-tolo yo ilokeikeile mekanakavao Pita te Yoni silulusae Nume Tabu kalona mena ilokapukapusele yo Yaubada itobatalan. ⁹ Tomo meuloili sigitai ilokeikeile yo ilokapukapusele yo Yaubada itobatalan, ¹⁰ kabo sikatai iya bwaine tomowa imiyasio ikawakawanoi kaba lusaesana Kana Koleya Namwanamwasosina koina mwa koina kateli sipitali yo nuwali ipwanopwano ana namwanamwa kaiwena.

Pita ana edeedede Nume Tabu kalona mena

¹¹ Tomone Pita te Yoni ikabikalatagili siya siyaele kaba lokeikeile yabo Nume Tabu kalona mena esana siba Solomon Ana Dedei. Sauganane koina tomo sigitai kabo nuwali ipwanopwano ana namwanamwa kaiwena mwa sisagena silau kolili. ¹² Kabo Pita igitaili yo iwalo kolili iba, “Tomo Isileli, tawae kaiwena katemi sipitali? Tabu kwanuwuwatu yakato kai kaboma ama kaiwe mena o namwanamwa mena tomo bwaite kakabinamwanamwai yo ilokeikeile. ¹³ Tubulao Abelamo, Aisake yo Yakobo ali Yaubada ana topaisowa Yeisu ipeiseyan kaba miya wasawasana ikalai. Na komiu tauna kona Yeisu kwatalamwan toloinao kolili sabi unuyamatena. Pailato nuwanuwana ilivasi na iyamo komiu kwasikote. ¹⁴ Yeisu iya tomo namwanamwana yo iya tomo yakayakasisina na iyamo komiu kwasikotanan. Kabo wakawanoi Pailato koina tem tounuyamate yabo ilivasi kolimiu. ¹⁵ Mwa koina Yeisu bwaimwa yawasi yaina kwayakelose yo iboita. Muli mena iya Yaubada ikele-yatoloyoi boita mena. Yo kai kagitaiyako mwa tabe kayawayawasa. ¹⁶ Yeisu esana kameliyan yo tabe esana ana kaiwe koina tomo bwaite namwanamwa yo kaiwe ilobai. Bwaite

paisowane wagitai na wakatai tomone bwaite koina meli kana paisowa Yeisu esana mena. Walo yawasosi, Yeisu kameliyan mwa tomone bwaite ikabi-namwanamwai. ¹⁷ Kaukavao, walo yawasosi, tawae komiu yo ami tautaubalao mekamikavao waginauli Yeisu koina kana dudulai nige wakakatai. ¹⁸ Na beyabeyana Yaubada iwalo-masala palopitao gamwali mena yakato naga ana Mesaiya kamkamna ilobai kabo kabona ana walo-masalawa iyawatagiliko nimamiu mena. ¹⁹ Bwaite kaiwena yawalo kolimiu, kwanuwabui mumugamiu naenaeli kolili yo kwalau Yaubada koina na ami naene ideuli-gabaegili. ²⁰ Tem waginauli besiele kani Yaubada mekamikava yo yaluyaluwamiyao me ali yaliyaya yo kabo Mesaiya iyawasa kolimiu iya igitesipwai kaiwemiu, bwaite Yeisu. ²¹ Iya imiyamiya bulibuli mena kanasiga Yaubada ginauli meuloina iyawaluwaluili besiele ana waloyameli sauga beyabeyana ana palopitao yakayakasisili gamwali mena siwalo-masalan. ²² Walo yawasosi Yaubada ana Mesaiya iyawasayamako. Besiele baguna Mosese iba, 'Yeoba ami Yaubada naga palopita yabo iyawasa kolimiu besiele yau iyawasayau. Palopitane kani iyawatagilimaya ami boda luwana mena. Tawae tem kani meuloli iwalowegili kolimiu, kwabenalagili. ²³ Analiyao tem palopitane kainana nige sibebenalan Yaubada ikel-egabaegili yawasosi ana bodao kolili.' ²⁴ Yo tabe palopitao sibaibaiwa, iyatubu Samuela koina yo mulumulyali, siya Yaubada ana walo sipalopisai, siwalo-masala tawae iyawatagiliko sauga kabona koina. ²⁵ Yaubada ana waloyameliwa palopita siwalo-masalagiliko komiu kaiwemiu. Tabe ana walo-mulolo yo namwanamwa kani kwalobai besiele Yaubada iwaloyameli tubumiyao kolili. Kaba gite yabo bwaite, Yaubada iwalo Abelamo koina iba, 'Tubum ana paisowa kaiwena naga yanuwa yaulina tomoliyao yawalo-mulololi yo namwanamwa silobai.' ²⁶ Walo yawasosi, Yaubada iwalo-muloloiu kaiwena ana topaisowa namwanamwana igitesipwai bagunayan yo iyawasa kolimiu na tem ikabi-yanuwabuimiu yakato mumugamiu naenaeli kwasikotanagili yo lebo kwalobai."

4

Yudiya ali toloinao Pita te Yoni siyatala-yagili

¹ Saugana Pita te Yoni siyaele tomo kolili siedede topwaoliyao mekalikavao Nume Tabu kana pilisiman ali tobaguna yo Sadusiyao silaoma kolili. ² Me ali munamunai kaiwena apositolo tomo siyakayakataili siwaloba, "Yeisu itoloyoiko yo tabe takatai toboita naga kani sitoloyoi." ³ Kabo sikabikalatagili yo silawagili sipeili deli mena kaiwena iboboniyai na sisanasana bwaliga siyatala. ⁴ Na tomo sibaibaiwa siya Pita ana guguye sibenanane mwa sinuwabui. Sauganane koina temeli ali boda ilalalalaki yo kali baibaiwa besiele paibi tausan (5,000). ⁵ Kaliyate mena kabo Yudiya ali tobaguna yo tautaubalao yo loina kana toyakayakatai, ⁶ yo tabe topwaoli lalakina Anasa mekalikava ana susu tupwaliyao besiele Kaiyapa, Yoni, Alekesenda yo tabe tupwaliyao silogogoma ali kaba logogo mena Yelusalema koina. ⁷ Siloinayagili Pita te Yoni sitolo manli mena yo sineli siwaloba, "Yaiya ana kaiwe koina yo yaiya esana koina ginauli bwaite waginauli?" ⁸ Pita Yaluyaluwa Tabuna iloyakalapowon kabo iwalo kolili iwaloba, "Komiu ama tautaubalao yo tobagunao, ⁹ kaliyate kabona kwanelima kaiwena tomo kaena naenaena kasagai na kwawalo gubesi mwa inamwanamwa. ¹⁰ Kabo nuwanuwamai wakatai yo tomo Isileli sikatai Yeisu Keliso Game Nasaleta iya kwayakelose na Yaubada ikele-yatoloyoi boita mena, esana koina tomo bwaite itolo manimiu mena yo inamwanamwa

yawasosi. ¹¹ Yeisu iya kaiwena mwa Buki Tabu iba, ‘Vekune bwaite wakalai nume waginauli kabo komiu tokabikabi vekune wakawa-naenaeyani yo kwasikotanan kabo Yaubada vekune ikalai ipei veku kaikaiwena ana kaba miya koina.’ ¹² Yo iya ibomamo sowasowana ileboila, nige yabo tomo esana besiele yanuwa yaulina mena na koina lebo talobai.”

¹³ Toloinaone kateli sipitali kaiwena silobai Pita te Yoni sieedeede besiele tomo bwagabwaga na iyamo sieedeede me ali katepatu yo me ali kaiwe. Kabo siwaloba, “Ee, walo yawasosi, tomone labuine tauna kona Yeisu yo ana bodao mekalikavao silolokeikeile.” ¹⁴ Na nige sowasowali Pita kainana siyamaisa kaiwena sigitai tomone siwoisiyako Pita te Yoni mekanakavao sitotolo. ¹⁵ Topwaoli lalakili siloina apositoloyao siyawatagili yauli mena na siya sibomamo sieedeede. ¹⁶ Kabo sineli siwaloba, “Gubesi, tawae kani taginauli tomone kolili? Kaiwena tomo meuloili Yelusalema koina sikatai ginauli kaba nuwapwanopwano lalakina signauli na nige sowasowana tauvalayani. ¹⁷ Na tayadidigali tabu sauga yabo esa bwaite siguguguyeyan yoi. Genuwala wasane idebalala tomo meuloili kolili.” ¹⁸ Kabo siyoganyoilima kolili siwaloba, “Tabu sauga yaboyoi Yeisu esana waguguguyeyan yo kwayakayakatai-yani tomo kolili.” ¹⁹ Na Pita te Yoni kainali siyamaisa siwaloba, “Gubesi, tawae ami nuwatu toisabo nuwatu dudulaina Yaubada manna mena, kainamiu kabenalan o nuwana Yaubada kainana kabenalan? ²⁰ Ginauli bwaite kagitaili yo kabenalagili kaiwena nige sowasowamai kamwanou edeedede.” ²¹ Kabo siyadidigali siwaloba, “Tem wasanane kwaluwewasayani yoi kani nae yabo kaginauli kolimiu.” Mwa siloina silivasili kaiwena nige kamwasa yabo sinunuwatu-lobai na siyakamkamnali, sikatai tomo meuloili Pita te Yoni ali paisowa sigitai yo Yaubada sitobatobalan. ²² Kaiwena tobelune ana bolime poti (40) ilogabaen na sikabi-namwanamwai Yaubada ana kaiwe mena.

Tomeliwo sikawanoi Yaubada koina ana kaiwe kaiwena

²³ Kabo Pita te Yoni silivasili yo silau kalikavao kolili kabo topwaoli lalakili yo tautaubalao kainali siwalo-masalan kolili. ²⁴ Wasa bwaite sibenalan kabo meuloili ali nuwatu kaigeda kabo sikawanoi Yaubada koina siwaloba, “Guyau Tomiyasaesosi, bulibuli yo yanuwa yo kalita yo ginauli meuloili kaloli mena kali toyamayale kowa. ²⁵ Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina beyabeyana am topaisowa tubumai Deibida ipalopisai iwaloba, ‘Tawae kaiwena dedei uloili tomoliyao simunamunai yo sikalekaleya Yaubada koina? Tawae kaiwena siyaboda kaigeda yo siloina yakato sikaleya? Na nige sowasowali signauli. ²⁶ Yanuwa yaulina ali kinyao yo toloinao siyaboda kaigeda yo sikatububu sabi kaleya Yaubada yo ana Mesaiya kolili.’ ²⁷ Walo yawasosi, yanuwa bwaite koina Elodi yo Pontio Pailato mekalikavao dedei uloili tomoliyao yo tabe boda Isileli siyaboda kaigeda siloina na sikaleya am topaisowa yakayakasisina am Mesaiya Yeisu koina. ²⁸ Ee walo yawasosi, siyaboda kaigeda yo signauli besiele am lolina yo am nuwatu bagubagunanawa koina. ²⁹ Guyau, tem sowasowana ugitai ali yadidigane kaiwena siwalowalo kolimai kabo kutalamwagimai am topaisowao me ama katepatu na am walo kaluwewasayani. ³⁰ Nimam kuyagayan na tokasiebwapo kuwoisili yo ginauli kaikaiweli yo kilakilala yo ginauli kaba nuwapwanopwano uginaulili am topaisowa yakayakasisina Yeisu esana mena.” ³¹ Saugana ali kawanoi siyemwawasi nume mena simiyamiya yo nume inuku. Kabo meuloili Yaluyaluwa Tabuna iloyapowonli yo tabe me ali katepatu na Yaubada ana walo siyawasayan.

Yeisu kana tomeliwo meuloili ali gogo siyauyagili luwali mena

³² Tomeliwo meuloili ali nuwatu kaigeda yo ali gogo meuloili sita-lamwagili kalikavao kolili, nige yabo yaiya iwawalo, “Bwaite yau gogo.”
³³ Apositoloyao Guyau Yeisu ana toloyoi siyawasa me ali kaiwe yo Yaubada tomeli meuloili iwalo-muloloi. ³⁴ Kaloli mena nige tobubutuma yawasosi yabo ipapagan, meuloili me ali bwatano yo me ali nume. Sauga tupwana ali gogone sigimwala-yagili yo mane sikalai, ³⁵ yo siwolena apositoloyao kolili kabo siyauyan siwolena yaiya tem polowe koina. ³⁶ Mwa tomo yabo esana Yosepa, ana boda Libai, ilaoma yanuwa Saipilosi, esana labuina apositoloyao sipei Banabasi. Na esanane Banabasi kana katai bwaite, tokabiyakaiwe. ³⁷ Na tomo bwaite ana bwatano igimwala-yani yo tabe manene ikalai yo ilau iwolena apositoloyao kolili.

5

Ananaiyasi yo Sapaila ali mwakota

¹ Na tomo yabo esana Ananaiyasi yo wainena esana Sapaila ali bwatano sigimwala-yani yo tabe manena sikalai. ² Siya yoli labuine ali nuwatu kaigeda kabo tomone mane tupwana ikabikalatan yo tupwana ilau iwolena apositoloyao kolili. ³ Muli mena Pita iwalo Ananaiyasi koina iba, “Tawae kaiwena Seitani katem iloyakalapowon yo am nuwatu iloinayan kabo Yaluyaluwa Tabuna kumwakotayan? Ugitali am bwatano maisana tupwana ukwalaiyako kuboma kaiwem. ⁴ Saugana bwatano imiyamiya kolimiu yo kowa kuloinayan kabo ugimwala-yani manena ukwalai kowa am mane. Gubesi mwa mwakota uginauli yakato mane meuloina bwaite ukwalaiyama? Kai nige kumwamwakota-yagimai. Bwaite Yaubada kumwakotayan.” ⁵⁻⁶ Ananaiyasi walona ibenalan kabo ibeku yo iboita. Kabo kilakaiwo sitolo kwapina sisuma yo sikalai sikele-yawatagilan silawan sipei salai mena. Saugana yanuwa tomoliyao wasane bwaite sibenalan simatausi lalakina.

⁷ Tupwana sauga imamalawe kabo Sapaila ilau ilusae nige ikakatai tawae iyawatagili. ⁸ Kabo Pita ineli koina iba, “Kuwalo yawasosi kolyau. Kowa yo wainem Ananaiyasi ami bwatano maisana meuloina bwaite?” Kabo kainana iyamaisa iba, “O, meuloina bwaite ikalaiyama.” ⁹ Pita iwalo koina iba, “Tawae kaiwena kowa yo wainem yakato tem sowasowamiu Guyau Yaluyaluwana kwamwakotayan yo kwabatoko ami naene maisana kani nige kwalolobai? Ugitali, kilakaiwo wainem silawanako sipei salai mena siya siyaele sitotolo gamwa mena na sisanasana tabe sikalaiyoiwo.” ¹⁰ Sauganane koina ibeku-talu Pita kaena mena iboita. Muli mena kilakaiwo silaoma silusae sigitali iboitako kabo sikalai siyawatagilani yo silawan sipei wainena salaina salina mena. ¹¹ Kabo tomeliwo meuloili yo analiyao wasane sibenalan simatausi lalakina.

Apositoloyao tokasiebwa sibaibaiwa siwoisili

¹² Apositoloyao kilakilala yo ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa signaulili tomo manli mena. Sauga meuloina tomeliwo meuloili simiyagogo Nume Tabu dedeina yabo koina esana sipei Solomon ana dedei. ¹³ Yanuwa tomoliyao simatausi kabo genuwali tomeliwo bodaline luwali mena silusae. Na iyamo siyakasisi-yagili yo sikawa-namwanamwa-yagili. ¹⁴ Na iyamo tomeliwo ali boda ilalalalaki isaesaeyoi mwa kaiwena tupwaliyao tatao yo sinesineo sibaibaiwa simeli Guyau koina. ¹⁵ Tomo apositoloyao ali paisowa sigitali kabo silau tokasiebwa sikalaili yo silawagilima kamwasa papalina mena yo ali kaba keno pwatali mena sipeili sikenokeno na tem Pita ilalau

yo makamakayauna lolonna ilobi kolili na sinamwanamwa. ¹⁶Yo tomo meuloili silaomaya yanuwa kikiuli Yelusalema salina mena kabo tokasiebwa yo siya yaluyaluwa biki silusae kolili sikalailima apositoloyao kolili na meuloili siwoisili.

Apositoloyao sipeili deli mena

¹⁷Topwaoli lalakili ali tobaguna me kana tosagu siya boda Sadusi meuloili kalomagigili yo lamwa-polowe kateliyao sipowon. ¹⁸Mwa apositoloyao sikabi-kalatagili yo sipeili deli mena. ¹⁹Na boniyai mena Guyau ana anelose yabo ilau deli kana gamwa isoke kabo apositoloyao iyoganli siyawatagili. ²⁰Kabo iwalo kolili iba, “Kwalau yo kwatolo Nume Tabu kalona mena yo yawasi waluwaluna wasana kwayawasayan tomo kolili.”

²¹Malala kikiuna kabo signauli besiele anelose ana walo kolili. Silau silusae Nume Tabu kalona mena yo siyatubu siyakayakatai tomo kolili. Na topwaoli lalakili ali tobaguna mekana tosaguwo sibatoko apositoloyao siyaele deli mena kabo walo siyawasa toloinao kolili na silaoma apositoloyao sabi yatala-yagili. Yo tabe Nume Tabu kana pilisiman siyawasali silau na tem apositoloyao siyoganlima deli mena. ²²Na saugana silau siyawatagili deli mena apositoloyao nige silolobaili kabo sipileyoi yo silau toloinao ali wasa siwolegili siwaloba, ²³“Saugana kalau siyawatagili deli mena kagitai gamwa sikausi yawasosi togitekalatan kagitaili kayaele sitotolo gamwa mena na saugana gamwa kasokeli yo kalusae tomoliyaowa nigele.”

²⁴Walo bwaite sibenalan kabo topwaoli lalakili yo pilisiman ali tobaguna nuwali ipwanopwano sinuwanuwatu siwaloba, “Gubesi bwaite? Tawae yabo iyawatagili?”

²⁵Kabo tomo yabo ilau toloinao kolili yo iwaloba, “Wagitai. Tomoliyaowa kwapepeiliwa deli mena siyaele sitotolo Nume Tabu kalona mena siyakayakatai tomo kolili.” ²⁶Mwa koina Nume Tabu kana pilisiman ali tobaguna mekanakavao boda tupwaliyao silau apositoloyao siyoganli kikiuna kikiuna silawagilima toloinao kolili. Nige sowana sitabesikosikoko-wagili, kaiwana simatausi kisi tomo simunamunai kolili na siunuiili veku mena. ²⁷Kabo apositoloyao siyatololi Yudiya ali toloinao manli mena kabo topwaoli lalakili ali tobaguna iwalo kolili iba, ²⁸“Kawalo-kausimiuko tabu Yeisu esana kwayayakayakatai-yani yoi. Na ama lolina nige kwabebenalani, wasa bwaite kwayadebalala Yelusalema meuloina kalona mena. Yo tabe kwayakewaimai ana boita kaiwena.” ²⁹Pita mekanakavao kainali siyamaisa siba, “Yaubada iya kainana kabenali-bagunayan kabo muli mena tomo. ³⁰Tubulao ali Yaubada Yeisu ikele-yatoloyoiyako boita mena bwaite iya wakoyapatu kelose mena yo iboita. ³¹Yaubada Yeisu ipeiseyan imiya nima ulaulana mena mwa iya kala tobaguna yo kala Tolebo. Kabo Yeisu koina sowasowana Isileli sinuwabui ali pwanoli kolili yo Yaubada ali pwanoli inuwatu-pwaikili. ³²Yo kai ginauli bwaitete kagitai kayawayawasayan yo tabe iya Yaluyaluwa Tabuna besiele ipaipaisowa. Yaluyaluwane bwaite Yaubada iwolewolena tomo kolili siya analiyao ana walo sibenalan.”

³³Yudiya ali toloinao walo bwaite sibenalan kabo simunamunai lalakinna mwa nuwanuwali apositoloyao siunuyamateli. ³⁴Kabo kalikava yabo esana Gameliela iya Palisi ali boda yo lolina kana toyakayakatai yabo tabe tomo meuloili siyakasisiyan kabo itolo iwalo apositoloyao sipelli ganamuli mena sauga kikiunamo. ³⁵Muli mena iwalo kolili iba, “Isileli tomoliyao, kwanuwatu namwanamwa muli mena kabo tomone kali lolina waginaulili. ³⁶Beyabeyana Teudas iyawatagili yo iwalo yakato iya tobaguna lalakina yabo. Ana boda ikalaili kali baibaiwa powa andeledi (400) muli mena tomo

yabo iunui yo iboita mwa kana tomuliyayao sitatagwaligwali kabo ana boda imwawasi yo nige yaboyoi imiyamiya. ³⁷ Muli mena kabo Yudasa iya game Galili iyawatagili Sensisi kana sauga mena. Yo boda yabo ibagunayagili na iyamo tomo yabo iunui yo iboita kabo ana tomuliyayao sitatagwaligwali yoi. ³⁸ Mwa yawalo kolimiu tabu tawae yabo kwapapaisowai tomone kolili. Kwalivasili kaiwena tem sibomamo ali nuwatu mena ginauliline siginaulili kani nuwatuline simwawasi. ³⁹ Na iyamo tem nuwatune ilaomaya Yaubada koina nige sowasowamiu ali paisowa kwawalokausi. Kwabomamo kwabuawatu namwanamwa kisi wakalekaleya Yaubada koina.”

⁴⁰ Gameliela ana walo kanakavao sibenalan kabo apositoloyao siwalo silusaema yo sisapili yo siwalo kolili tabu Yeisu esana siwalowalowen yoi kabo silivasili. ⁴¹ Apositoloyao toloinao silogabaegili me ali yaliyaya lalakina kaiwena Yaubada ana nuwatu besiele kolili sowasowali Yeisu esana kaiwena kamkamna yo mwalimwaline silobai. ⁴² Kaliyate kaigeda kaigeda Nume Tabu kalona mena yo tomo ali nume mena wasa namwanamwana siyakayakatai-yani yo siguguguyeyan siwalo, “Yeisu iya Mesaiya”.

6

Apositoloyao kali tosaгу yoli seben sigitesipwaili

¹ Sauganane koina tomeliwo ali boda ilalalalaki isaesae. Kaloli mena boda labui simiyamiya, boda yabo sieedeede kaina Giliki koina yo boda yabo sieedeede kaina Ibeliu koina. Na siya tokaina Giliki sietaetalapili siba, “Kaliyate kaigeda kaigeda tem kan sisoiyagili kwabukwabuli kolili kai ama kwabukwabuliwo nige sinunuwatu-kalatagili.” ² Mwa koina apositolo yoli tuwelo tomeliwo siyoganli kolili sieedeede siwaloba, “Kai nige sowana kan kana yauya kaginauli na Yaubada ana walo kana yakayakatai kapeisuwalan. ³ Kaukavao, luwaluwalimiu mena tomo yoli seben wagitesipwaili siya Yaluyaluwa Tabuna sonoga iloyapowonli yo paisowane taolena kolili na sigitekalatan. ⁴ Mwa kai ama sauga meuloina katalamwan kawanoi kaiwena yo besiele tabe Yaubada ana walo kana yakayakatai kaiwena.” ⁵ Tomeli meuloi apositoloyao ali nuwatu siyaliyaya kaiwena. Mwa sigitesipwaili Sitibeni iya tomeli yawasosi yabo yo Yaluyaluwa Tabuna iloyapowon, tabe Pilipi, Polokolasi, Nikano, Timoni, Pamenasi yo Nikolasi iya game Antioki yo tauna kona nigwenigwe ikalai mwa Yudiya ali tapwalolo koina ilusae. ⁶ Siya bwaite siyatololi apositolo manli mena kabo apositoloyao nimali sipei kulukululi mena sikawanoi kaiweli yo siwalo-muloloiili yakato ali paisowa siyayatubu kaiwena.

⁷ Mwa koina Yaubada ana walo bwaimwa wasana namwanamwana ikinkin ilalalaki ilaulau Yelusalema koina. Tabe Yudiya topwaoli sibaibaiwa wasana namwanamwana sibenalan yo sinuwabui.

Sitibeni sikabikalatan

⁸ Kabo Sitibeni iya Yaubada ana mulolo yo ana kaiwe iloyakalapowon, kilakilala yo ginauli kaba nuwa pwanopwano iginaulili tomo manli mena. ⁹ Yo tomo Yudiya ali boda yabo sitolo na Sitibeni sikalomagigilan. Bodane esana sipei Tolivalivasi. Siya silaomaya yanuwa Sailini, Alekesendaliya yo tabe dedei Silisiya yo Eisiya mekalikavao. Siya Sitibeni mekalikava sigamwapakiki. ¹⁰ Yo nige sowasowali Sitibeni siwalo-yamwanou kaiwena ana walo sonoga ilaomaya Yaluyaluwa Tabuna koina. ¹¹ Kabo wadam mena bodane silau tomo tupwalyao kolili siba, “Kwatolo yo mwakota waginauli Sitibeni kaiwena yo kwawalolau tomo kolili yakato Sitibeni Mosese yo Yaubada ipeiyataluli.” Yo siginauli besiele. ¹² Walone bwaite kaiwena

tomo siula-munamunai molosili yo tabe besiele siya tautaubalao yo lolina kana toyakayakataiyao. Kabo bodao bwaite silau Sitibeni sikabikalatani yo silawani Yudiya ali toloinao meuloili kolili siya silogogomako. ¹³ Yo bodaone tomo tupwali sikalaili yo walo mwakomwakota siwolegili na saugana toloinao siyoga-luseyagili ali logogo mena tomone siba, "Tomo bwaite Sitibeni sauga meuloina ala Nume Tabu yo Mosese ana lolina isinalili. ¹⁴ Kabenalan iwalo yakato Yeisu game Nasaleta Nume Tabu bwaite ikelegwaligwali, na kala kulutubu mumugaline silaomaya Mosese koina yakato ibuili." ¹⁵ Toloinao meuloili simiyagogo simiyamiya Sitibeni simanman-kulakulai yo kana koleya sigitai kana gite besiele anelose yabo kana koleya.

7

Sitibeni iguguye Yudiya ali toloinao kolili

¹ Yo topwaoli lalakina Sitibeni ineliyan iba, "Gubesi ali yakewa kaiwem, walo yawasosi o nigele?" ² Sitibeni kainana iyamaisa iba, "Kaukavao yo Tamaguwao, yagu walo bwaite kwabenalani. Sauga beyabeyana koina Yaubada Tomiyasaesosi itolo-mayale tubula Abelamo koina saugana iyaele Mesopotemiya kabo muli mena Abelamo ilau imiya yanuwa esana Elana. ³ Yaubada iwalolau koina iba, 'Am yanuwa yo am susu tomoliyao kulogabaegili, yo kulau dedei bwaite naga kabo yayakenayagiwo. ⁴ Mwa Abelamo dedei Salidiya ilogabaen yo ilau imiya Elana. Tamana ana boita mulina mena kabo Yaubada iyawasa ilaoma ala dedei bwaite koina tamiyamiyane. ⁵ Sauganane koina Yaubada nige bwatano yabo iwowolena Abelamo koina, nigele molosi. Na iyamo iwaloyameli koina yakato iya Abelamo yo tubunao naga bwatano bwaite siloinayan ali bwatano. Bwagana Abelamo nige natuna ipapagan na iyamo Yaubada waloyameline ipei-bagunayanako koina. ⁶ Yaubada iwalolau koina iba, 'Tubumwao naga simiya-taumana dedei uloina koina yo yanuwa tanuwagaliyao paisowa polopolowena siwolena kolili sipaisowai bolime powa andeledi (400) kamkamna koina simiyamiya dedeine koina. ⁷ Tomone siya tubumwao siyakamkamnani kani yayatala-yagili yo tubumwao kani siyawatagilima yanuwane koina yo sipwalow kolyau dedei bwaite koina.' ⁸ Kabo Yaubada waloyameli kaikaiwena iginauli Abelamo koina yo iwalo tatao yoli isuli kwapili sitom-gabaegili waloyameline kana kilakilala. Mwa Abelamo natuna Aisake sikabi kabo kaliyate eit (8) imwawasi yona isuna kwapina sitom-gabaen, bwaimwa tomo Yudiya ali kilakilala nigwenigwe kaiwena. Muli mena Aisake natuna Yakobo yo Yakobo natunao siya kita tubulao yoli tuwelo."

⁹ "Yabo luwali mena esana Yosepa kanakavao yoli ilebeni siya silamwapoloweyan yo sikalomagigilan mwa sigimwala-yani tomo uloili kolili silawan Itipita. Na iyamo Yaubada mekanakava, ¹⁰ mwa ileboi kana polowe meuloina koina. Sonoga namwanamwana iwolena koina yo Itipita ali kini esana Pelo igite-lobai yo Yosepa ikawa-namwanamwa-yani, kabo ipei Itipita ali gavana yo besiele kini ana nume lalakina yo nume dedaina iloinayan. ¹¹ Guliyam lalakina Itipita meuloina koina, yo besiele Kenani miya polowe iyawatagili mwa tubulao Kenani koina nige kali ipapagan. ¹² Yakobo wasa ibenalan yakato kan iyaele Itipita koina yo natunao tatao kita tubulao iyawasali silau Itipita ali lau bagubagunana. ¹³ Saugana siviylayoi labuina Itipita koina yo Yosepa iboma iyamayale kanakavao kolili iba, 'Yau kamikava Yosepa' yo kabo Kin Pelo Yosepa kanakavao ikataili. ¹⁴ Yo Yosepa walo iyawasa tamana Yakobo yo ana susuwo meuloili silaoma Itipita meuloili kali baibaiwa sebenti paibi (75). ¹⁵ Yakobo ilau Itipita yo kabo

muli mena iya yo natunao meuloili siya tubulao siboita dedeinane koina. ¹⁶ Yoli silawagili yanuwa Sikemi koina sipeili salai mena, kaiwena tauna kona Abelamo mane tupwana ikalai yo bwatanone igimwalai susu Emoli kolili.”

¹⁷ “Yaubada ana waloyameli Abelamo koina, yakato ali bwatano iwolena tubulao Isileli kolili, kana sauga ikubwamako kikiunamo iyawatagili yo siya simiyamiya Itipita sikabikabi yo sidebalala sibaibaiwa, ¹⁸ muli mena kabo kin naenaena yabo Itipita iloinayan. Kinne bwaite Yosepa ana paisowa wasana nige ibebenalan. ¹⁹ Mumugana inaesosi kabo Isileli iyakamkamnani. Sauga yabo lolina ipei yakato Isileli tokabi waluwaluli natuliyao sipeili bakubaku mena na siboita. ²⁰ Sauganane koina Mosese sikabi iya Yaubada ana nuwatu melumeluna. Waikena yayiona tamana yo sinana sigitekalatani nume mena. ²¹ Yo sikalai sipei bakubaku mena kabo muli mena Pelo natuna sine ilobai yo ikalai igitekalatan besiele natuna. ²² Itipita ali sonoga meuloina Mosese siyakatai yo iyamala tomo kaikaiwena ana edeedede koina yo ana paisowa koina.”

²³ “Saugana Mosese ana bolime poti (40) ana nuwatu yakato ilau ana tali tomoyao Isileli igitaili kabo ilau. ²⁴ Na bwaine koina Mosese Itipita tomona yabo igitai Isileli tomona iunu-gwalagwalai yo ilau ana tali Isileli isagui mwa Itipita mena iunuyamate. ²⁵⁻²⁶ Kaliyate labuina koina Mosese Isileli labui igitaili sikalekaleya yo itonan iyalomtomi iba, ‘Kaukavao, komiu boda kaigeda tawae kaiwena mekamkava wakalekaleya?’ Mosese ibatoko yakato ana tali Isileli sikatai iya Yaubada ana nuwatu melumeluna yo isagusaguili na iyamo nige sikakatai. ²⁷ Tomone kanakava iunuunuine Mosese itubalikalai yo iba, ‘Kowa nige kai kama toloina yo kama toyatala besi kowa. ²⁸ Yakato kuunuiyau besiele laina Itipita tomona kuunui?’ ²⁹ Saugana Mosese walone bwaite ibenalan kabo iyabubu ilau imiya taumana dedei Midiyan mwa ikasole yo natuliyao labui sikabiliwaya.”

³⁰ “Bolime poti simwawasi Mosese ule mena imiyamiya Koya Sainai salina mena na mayau saliyaana kubwakubwana yabo iwedoli na Mosese igitagitali. Kabo anelose yabo itolo-mayale kalapulupulune kalona mena. ³¹ Saugana anelosene igitai katena iwakaka mwa ilau salina mena nuwanuwana igitenamwanamwai. Yo Yaubada kainana ibenalan iba, ³² ‘Yau tubumwao Abelamo, Aisake yo Yakobo ali Yaubada.’ Mosese itabubu me ana matausi yo itagelakeille manna ipei-suwalan tabu manna ilalauyoi koina. ³³ Yaubada iwalolau koina iba, ‘Kaem kana suma ukwele-gabaegili, kaiwena bwatanone koina kutotolone bwatano tabu. ³⁴ Yagitaiyako yagu tomoyao sikamkamna Itipita koina yo ali valam yabenalanako na sauga bwaite yalobima sabi leboili. Kulaoma yayawasao kulau Itipita.’ ³⁵ Na baguna koina yo kilakilala yo ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili Itipita koina yo Kalita Balabalagiyana koina yo besiele ule mena bolime poti kalona mena. ³⁷ Bwaite iya Mosesenane iwalolau tomo Isileli kolili iba, ‘Yaubada palopita yabo naga iyawasa kolimiu ilaoma kamikavao luwali mena besiele yau iyawasayau.’ ³⁸ Yo tabe bwaite iya Mosesenane mekanakavao tubulao simiyagogo ule mena yo iya mekanakava anelose siedeede koina Koya Sainai pwatana mena. Iya Yaubada ana walo me yawasina ikalai yo iyawasa kita kolila.”

39 “Na tubulao Mosese kainana nige sibebenalan, sisikotanan na nuwanuwali sivivilayoi Itipita. 40 Kabo siwalolau Eloni koina siba, ‘Kokotomo tupwaliyao uginaulili kaiwela na kabo sibaguna-yagila. Tomone Mosese iya ikalaila tayawatagilimaya Itipita gubesi.’ Nige takakatai tawae iyayai.’ 41 Mwa sauganane koina kokotomo yabo siginauli kana koleya besiele bulumakau natuna. Yakayakan tupwali sikalailima sipwaoli-yagili koina yo soi siginauli yo kokotomone nimali mena sigiginauline siyakasisiyani. 42 Kabo Yaubada isikotanagili ikabi-gabaegili mowoi na tem sipwalouya bulibuli utunao kolili besiele palopitao beyabeyana siwalomasala ali buki kaloli mena siba, ‘Tomo Isileli, nige yau kaiwegu yakayakan kwaunuli yo kwapwapwaoli-yagili ule mena bolime poti (40). 43 Kwabatoko yagu palai elobelobe numena wakewakewai. Na iyamo katemiu mena palai uloina wakewakewai. Kaba pwalou esana Moloke makamakayauna yo utu Lepani makamakayauna wakalaili, kokotomone siya ami yaubadao waginaulili yo kwapwalopwalou kolili. Mwa koina kani yatalamwagimiu yo yayawasamiu kwalau Babiloni dedei yabo mena.’”*

44 “Tubulao mekalikava palai elobelobe numena silolokeikeile ule mena. Sikabi besiele Yaubada ana walo Mosese koina, kana koleya besiele Yaubada iyakenayan. 45 Muli mena tubulao mekalikava Yosua palai elobelobe numena sikalai sikewai silawanama saugana Yaubada Kenani tomoliyao itawoili manili mena. Kabo tubulao yanuwa Kenani sikalai ali yanuwa. Yo palai elobelobe numenane imiyamiya bwaite koina kanasiga Deibida ana sauga mena. 46 Yaubada iyaliyaya Deibida kaiwena yo Deibida ikawanoi Yaubada koina iba, ‘Tem kutalam Nume Tabu yakabi am kaba miya yakato kalona mena kai Isileli meuloimai, Yakobo ana boda, kapwalou koliwo.’ 47 Na iyamo Solomon iya ikabi Yaubada ana nume. 48 Na Yaubada Tomiyasaesosi nige imiyamiya nume tomo sikabikabi koina besiele iwalo palopita gamwana mena iba, 49 ‘Bulibuli iya yau kaba miya wasawasana, yo yanuwa yaulina iya kaegu kaba peina. Na gubesi, nume kana koleya tawatawaena wakakabine kaiwegu? Nigele. Yo toisabo dedei koina yakaiyawasi? Nigele. 50 Kaiwena yau ginauline meuloili yaginaulili nimagu mena, wa?’”

51 Yo Sitibeni iwalolau yoi Yudiya ali tobagunao kolili iba, “Komiu togamwapanapanawa molosi. Katemiu imiya kelamamalawe Yaubada koina, Yaubada kainana nige kwabebenalan, tenamiyao sikola. Komiu toyauyaule, mumugamiu besiele tubumiyao mumugali. Sauga meuloina Yaluyaluwa Tabuna kwasikotanan. 52 Tubumiyao palopitao meuloili siyakamkamnali yo tabe ana tosagenawasao siunuyamateli siya beyabeyana siwalo-masala Tonamwanamwasosi ana laoma kaiwena. Walo yawasosi, iya Yaubada ana topaisowa dudududulaina. Yo komiu tauna kona topaisowane wakalomagigilan yo kwaunuyamate. 53 Komiu Yaubada ana lina wakalaiyako lounane aneloseyao siwolena tubumiyao kolili na iyamo nige kwabebenalan.”

Sitibeni veku mena siunui

54 Saugana Yudiya ali tolinao walone bwaite sibenalan kabo mwakali siyekalasi kaiwena simunamunai lalakina koina. 55 Na Sitibeni Yaluyaluwa Tabuna iloyapowon yo isakaisae bulibuli mena, Yaubada ana wasawasa pigapigabuna igitai yo Yeisu igitai itotolo Yaubada nimana ulaulana mena. 56 Yo iba, “Wagitai, bulibuli yagitai isoke yo Tomo Natuna iya yagitai itotolo

* 7:43: Moloke iya Kenani tomoliyao ali kokotomo yabo. Kenani mumugali bwaite besiele, natuliyao melumelu sikalaili sipwaoliyagili (sigabuli) Moloke koina yakato iya ali yaubadaele dabwelo.

Yaubada nimana ulaulana mena.” ⁵⁷ Yudiya ali toloinao tenali sikabikausi yo siwui kainali lalakina. Yo meuloili sisagena silau Sitibeni koina sikabikalatani. ⁵⁸ Siniuli-yawatagilani yanuwane kana gana dagelana mena yo veku mena siunuuuni. Toyakewa mwakomwakota kali kwama silololi na tem Sitibeni siunui veku mena, kali kwama sipei-gogonagili kilakai yabo esana Saulo kaena mena yo igitegite-kalatagili. ⁵⁹ Siyaele veku siulaulan koina yo Sitibeni ikawakawanoi iba, “Guyau Yeisu yaluyaluwagu ukwalai.” ⁶⁰ Yo tutulina italu-sakonayani yo iyoga kainana lalakina iba, “Guyau, lopwano bwaite signaginauli koliyau tabu kuyayamaisa kolili.” Walone iwalowen yo yawasina imwawasi.

8

¹ Yo Sitibeni ali unuyamatena Saulo ikawa-namwanamwa-yani.

Tomeliwo kamkamna silobai

Kaliyatenane koina tokalomagigili meuloili siyatubu tomeliwo siyakamkamnali Yelusalema koina. Kabo tomeli meuloili siyabubugwaligwali silau Yudiya yo Sameliya dedeina meuloina kolili, apositoloyaomo simiyamiya Yelusalema koina.

² Yo tomo tupwali siya Yaubada simeliyani Sitibeni boiboitana sikalai silau sipei salai mena yo sivalam lalakina kaiwena. ³ Na iya Saulo nuwanuwana tomeliwo isibayanaeli yo ilau nume kaigeda kaigeda kolili ilusae yo tomeli tatao yo sinesineo ipanili yo itabe-niuniulili me ana kaiwe ilawagili ipeili deli mena.

Pilipi ana guguye Sameliya koina

⁴ Yo tomeliwo siya siyabubu-gwaligwali dedei meuloili kolili silau wasana namwanamwana siguguyeyani. ⁵ Pilipi lobi Sameliya yanuwana koina yo Mesaiya wasana iguguyeyani tomone kolili. ⁶ Boda meuloili Pilipi ana guguye sibenalan namwanamwai kaiwena ana walo kaigeda kaigeda sibenalani yo ginauli kaba nuwapwanopwano yo kilakilala kaikaiweli ipaisowaili sigitaili. ⁷ Kaba gite bwaite besiele. Pilipi yaluyaluwa biki sibaibaiwa itao-yawatagilagili tomo kolili. Saugana yaluyaluwa bikine siyawatagili siwui. Yo besiele tabe tolosigesige yo tabelu sibaibaiwa iwoisili. ⁸ Mwa yanuwane koina tomo yaliyaya lalakina silobai.

Saimoni tokukula

⁹ Na tokukula yabo esana Saimoni iyaele yanuwane koina yo sauga imamalawe kukula iyapayapaisowa yo ana sonogane kaiwena Sameliya tomoliyao meuloili nuwali iyai. Sauga meuloina iba yakato iya tomo lalakina yabo. ¹⁰ Na yanuwane koina tomo meuloili siya esali lalakina yo siya nigele, Saimoni siyakasisiyani yo siba, “Saimoni iya tomo lalakina kaiwena yaubada yabo ana kaiwe koina mwa esana tapei Tokaiwesosi.” ¹¹ Sauga imamalawe tomo nuwali iyai ana kukula kaiwena yo simuliya koina. ¹² Na saugana Pilipi Yaubada ana kaba lolina wasana namwanamwana yo Yeisu Keliso esana iguguyeyani kolili tatao yo sinesineo simeliyani mwa iyabaitaisoli. ¹³ Saimoni iya tabe imeli yo ibabitaiso yo tem Pilipi toweya ilau Saimoni mekanakava silau. Kaiwena ginauli kaba nuwapwanopwano yo kilakilala kaikaiweli Pilipi ipaisowaili Saimoni igitaili yo nuwana ipwanopwano lalakina.

¹⁴ Na apositoloyao siyaele Yelusalema wasa sibenalani yakato Sameliya tomoliyao kateli sitalamwan Yaubada ana walo koina mwa Pita te Yoni siyawasali silau kolili. ¹⁵⁻¹⁶ Na Yaluyaluwa Tabuna nige naga ilolobima tomeli yabo koina, bwaine koina Guyau Yeisu esanamo koina sibabitaiso.

Mwa saugana Pita te Yoni siyawatagilima sikawanoi tomeli kaiweli tem Yaluyaluwa Tabuna kateli iloyapowonli. ¹⁷ Kabo nimali sipei tomeli kulukululi mena yo Yaluyaluwa Tabuna ilobima tomeline kolili yo ilusae kateli mena.

¹⁸ Na saugana Saimoni tokukula igitai apositoloyao nimali sipei tomeli kulukululi mena yo tomeli siya Yaluyaluwa Tabuna sikalai kabo mane ikalai yakato iwolena Pita te Yoni kolili yo iba, ¹⁹ “Mane bwaite wakalai kabo kaiwe bwaimwana kwaeyama koliyau na tem yau tabe tem nimagu yapei tomo yabo kulukuluna mena na Yaluyaluwa Tabuna ilusae koina.”

²⁰ Na Pita kainana iyamaisa iba, “Kulowasi, bwalubwalu uyawana mena kulouyo yo am mane besiele kaiwena kunuwatui yakato Yaubada ana mulolo kuyamaisa mane koina. ²¹ Kowa nige esam ipapagan paisowa bwaite koina kaiwena katem ibikisosi Yaubada manna mena. ²² Kunuwabui, yauyaale mumugana ugwabaeni na ukawanoi Guyau koina tem am nuwatu naenaena inuwatu-pwaiiki. ²³ Ee mwa yagitai kalomagigili yo munamunai kana nuwatu katem siloyapowon yo pwanoli mumugana ipan-kalatagiwo.”

²⁴ Yo Saimoni iwalolau Pita te Yoni kolili iba, “Tem ukawanoi Guyau koina kaiwegu na ginauline kuwawalowegiline koliyau tabu yabo iyayawatagili koliyau.” ²⁵ Kabo ali katai Yeisu kaiwena siyawasa yo Yaubada ana walo siguguyeyan imwawasi kabo sipileyoi Yelusalema, ali pileyoina koina wasana namwanamwana siguguyeyani Sameliya yanuwana meuloina kolili.

Pilipi yo Tomo Idiopiya

²⁶ Kabo Guyau ana anelose yabo iwalolau Pilipi koina iba, “Sameliya kulogabaen na kulobi Yelusalema kamwasana ilalau Gasa kaiwena koina.” Na kamwasane koina nige tomo simiyamiya iya paepaeli bwagabwagamo.

²⁷⁻²⁸ Mwa Pilipi ilalau kamwasa mena kabo waga niuniuli igitai. Waga niuniuline pwatana mena tomo Idiopiya imiyasio. Na tomone iya tomo lakina yabo yo ana paisowa bwaite besiele, Idiopiya ali toloina sine esana Kanidesi ana gogo wasawasa igitagite-kalatagili. Tauna kona tomone ilau itapwalolo Yelusalema koina, mwa bwaite sauga ipipileyoi ana yanuwai kaiwena, imiyasio ana waga niuniuli pwatana mena yo Buki Tabu iyasiyasili, bwaimwa palopita Aiseya ana lelelele. ²⁹ Kabo Yaluyaluwa Tabuna iwalolau Pilipi koina iba, “Kulau waga niuniuline salina mena.” ³⁰ Kabo Pilipi isagena ilau waga niuniuline koina yo ibenalan tomone Aiseya ana buki iyasiyasili. Mwa ineli iba, “Bukine kuyasiyasiline bwaimwa kana dudulai imayale koliwo o nigele?” ³¹ Tomone iba, “Nigele, tem tomo yabo iyamayale koliyau kabo yakatai.” Mwa iwalo Pilipi imwalisae yo mekanakava simiyasio. ³² Na bukine iyasiyasiline iwalo bwaite besiele. “Iya besiele sipi sikalai silawani sabi unuyamtena. Nige walo yabo iwawalowen, besiele sipi natuna saugana tem wiyana sitomtomo nige kainana ipapagan. ³³ Mwalimwaline lalakina ilobai yo ana yatala koina mwakota mena siyakewai. Nige natuna ipapagan mwa nige yabo sowasowana natunao kaiweli iedeededede kaiwena tomo ana sauga inwawasi.”

³⁴ Kabo Tomo Idiopiya iwalolau Pilipi koina iba, “Yagu wasa kuyeyama, toisabo tomo palopita Aiseya iwalowalo kaiwena, iboma o tomo uloina iwalowalo kaiwena?” ³⁵ Kabo Pilipi Yeisu wasana namwanamwana iyawasayani koina, ana walo bagubagunana Aiseya ana lelelele. ³⁶ Waga niuniuli isagesagena kamwasa mena kabo waila yabo sigitai mwa Idiopiya mena iba, “Waila yabo bwaite. Nuwanuwagu lalakina tem sauga bwaite kuyababaitsoyau.” ³⁷ Pilipi iwalolau koina iba, “Sowasowana yayababaitsoyo tem kumeli katem meuloina koina.” Tomone Pilipi

kainana iyamaisa iba, “O, yameli yakato Yeisu Keliso iya Yaubada Natuna.”
³⁸ Tomo Idiopiyaane iwalo ana waga niuniuli siyalotom yo mekanakava Pilipi yoli labui sikaisulu sigayolobi waila mena kabo Pilipi tomone iyababitaizo.
³⁹ Saugana sigayosaema waila mena, kabo Yaubada Yaluyaluwana Pilipi ikalaimowoi ilau yo Idiopiya mena nige Pilipi igigitai yoi. Mwa tomo Idiopiya me ana yaliyaya lalakina ilau ana yanuwa kana kamwasa mena.
⁴⁰ Na Pilipi iyawatagili yanuwa Asota koina yo wasana namwanamwana iguguyeyani yanuwa meuloili kolili kanasiga iyawatagili yanuwa Sisaliya yo bwaine koina imiyamiya.

9

Saulo iyamala Yeisu kana tomeli *(AAP 22:6-16 yo 26:12-18)*

¹ Sauganane koina Saulo iyaele Yelusalema yo Yeisu kana tomeliwo ikalokalomagigi-lagili. Sauga meuloina iwalowalo, “Tem Yeisu kana tomeliwo yalobaili kani yaunuyamateli.” Mwa ilau topwaoli lalakina koina,
² yo ikawanoi leta tupwali sileleli kaiweli, kaiwena Saulo nuwanuwana iwogelili Damasiko ali tapwalolo kana tobagunao kolili sabi yanuwapeli na sikatai yo sisagui. Letane kaloli mena iba tem Yeisu ana kamwasa kana tomuliya Saulo ilobaili tatao yo sinesineo sowasowana ipanili yo ilawagili Yelusalema. Saulo letane ikalaili kabo ilau. ³ Saugana ilalau Damasiko kaiwena yo masa kikiunamo iyawatagili kabo mayale yabo ilobima bulibuli mena yo Saulo imayale-takikilani. ⁴ Mwa ibeku ilobi bwatano mena yo kaina yabo ibenalan iwalowalo koina iba, “Saulo, Saulo. Tawae kaiwena kuyakamkamnayau?” ⁵ Kabo Saulo ineli iba, “Taubala, yaiya kowa?” Mwa ana neli iyamaisa iba, “Yau Yeisu iya mwa kuyayakamkamnawa. ⁶ Sauga bwaite kutolo yo kulau yanuwa Damasiko koina kabo tomo yabo kani kam lina iwalowen koliwo.”

⁷ Tomone siya mekalikava Saulo silaulau sitolo-mwanou, kainana balamumunamo sibenalan na nige tomona sigigitai. ⁸ Kabo Saulo bwatano mena itoloma manna iyalalali na iyamo nige ginauli yabo igigitai mwa sikabinimai na silawani Damasiko. ⁹ Kaliyate yaiyona manna iboniboniyai yo besiele nige kan ikakan yo nige waila inunuma.

¹⁰ Na Yeisu kana tomeli yabo esana Ananaiyasi imiyamiya Damasiko. Yo yakenayan yabo imayale koina yo yakenayanne koina Guyau iyogani iba, “Ananaiyasi.” Kainana iyamaisa iba, “Guyau, yau elete.” ¹¹ Mwa Guyau iwalolau koina iba, “Kulau kamwasane koina esana siba ‘Kamwasa Dudulaina’ yo tomo yabo esana Saulo iya game Tasisi kuloyai Yudasa ana nume mena kaiwena iyaele ikawakawanoi. ¹² Yo tomone kana yakenayan koina esam ibenalan yo igitaiwo iboma nimam kupeili koina yo ukawanoi yakato manna sinamwanamwa yoi.” ¹³ Ananaiyasi iba, “Guyau, tomo sibaibaiwa wasana siwalowen koliyau yakato iya Saulo kam tomeliwo Yelusalema koina iyakamkamnali. ¹⁴ Yo ilaoma Damasiko koina Yelusalema topwaoli lalakili esali mena yakato tomone meuloili sipwalou esam mena ipanili.” ¹⁵ Na iyamo Guyau iwalolau koina iba, “Kulau, kaiwena Saulo yagitesipwaiyako iyamala yagu topaisowa iya esagu iyawasayan siya nige Isileli yo tabe kinyao kolili yo tabe besiele siya tomo Isileli kolili. ¹⁶ Na naga kabo yayakenayan kamkamna lalakina kani ilobai esagu kaiwena.” ¹⁷ Kabo Ananaiyasi ilau Kamwasa Dudulaina koina na Yudasa ana nume mena ilusae yo nimana ipeili Saulo koina iba, “Kaukava Saulo, Guyau iesimilagau iya Yeisu imayale koliwo saugana kulalaoma kamwasa mena.

Iya iyawasayau yalaoma manim sabi yalalali na sinamwanamwa yo tabe Yaluyaluwa Tabuna iloya-kalapowonwo.”¹⁸ Sauganane koina ginauli yabo besiele iye kunaili sibeku Saulo manna mena kabo manna sinamwanamwa wona itolo yo Ananaiyasi Saulo iyababitaiso.¹⁹ Kabo muli mena ikekani yo yona ikaiweyoi.

Saulo iguguye Damasiko koina

Kaliyate isamo Saulo imiyamiya Damasiko tomeliwo mekanakavao.²⁰ Nige ikakaiyawasi, na ilau Yudiya ali nume tapwalolo kolili yo iyatubu iguguye iba, “Yeisu iya Yaubada Natuna.”²¹ Tomo siya sibenabenali Saulo koina nuwali ipwanopwano yo sineli siba, “Tomone bwaite nuwana iya tauna kona Yelusalema koina Yeisu kana tomeliwo iyakamkamnali, nuwana iya bwaite? Yo iya ilaoma dedei bwaite koina nuwanuwana tupwali ipaniliyoi yo ikalaili ilawagili topwaoli lalakili kolili, wa?”²² Na Saulo ana guguye ikaiwesosi. Yudiya tomoliyao siya simiyamiya Damasiko iyak-enayagili yawasosi yakato Yeisu iya Mesaiya kabo nuwali ipwanopwano na nige sowasowali kainana siyamaisa.²³ Kaliyate sibaibaiwa simwawasi kabo Yudiya tomoliyao siya simiyamiya Damasiko simiyagogo na siloina yakato Saulo siunuyamate.²⁴ Mwa kaliyate yo boniyai Saulo sisanasanai yo yanuwane kana gana kana gamwa sigitegite-kausi yakato tem Saulo iyawatagilima na sikabikalatan yo siunuyamate. Na iyamo Saulo ana eliyam yabo wasane ibenalan mwa iwalo-masalan koina.²⁵ Mwa koina boniyai yabo Saulo kana tomuliyayao siyogan silawan Damasiko kana gana koina yo siwalo kodo lalakina kalona mena imwalisae kabo gana pwatana mena maina koina siyalawe-likwa-yani ilobi. Kabo iyawatagili gana muli mena na iyabubu.

Saulo ilalau Yelusalema

²⁶ Saulo ilau Yelusalema yo nuwanuwana apositoloyao igitaili na meuloili simatausan kaiwena nige simemeliyan yakato inuwabuiko iyamala tomeli.²⁷ Kabo Banabasi Saulo ikalai yo ilawan apositoloyao kolili mwa iwalo-yadudulai kolili iba, “Kamwasa mena Guyau imayale Saulo koina yo iedeede koina kabo muli mena Damasiko kalona mena me ana katepatu Yeisu esana iguguyeyani.”²⁸ Mwa koina Saulo mekanakavao apositoloyao simiyamiya Yelusalema yo iya ali boda yabo, kabo Yelusalema ilotakikilan yo tomeli meuloili igitagitaili.²⁹ Yo me ana katepatu iguguye Guyau esana mena. Tabe iedeede Yudiya boda yabo siya sikaikaina Giliki kolili yo mekanakavao sigamwapakiki Mesaiya kaiwena. Kabo siya Saulo sikalomagigilan yo kamwasa siloyaloyai yakato siunuyamate.³⁰ Saugana tomeli wasane sibenalani kabo Saulo sikalai silawani Sisaliya yo siyawasa ilau ana yanuwa mena Tasisi.³¹ Mwa tomeli meuloili Yudiya yo Galili yo Sameliya dedeili meuloina kolili sinuwa-daumwali yo simiyamiya. Ali meli siyakaiwe yo me ali yakasisi Guyau koina Yaluyaluwa Tabuna ana sagu kolili yo kali boda ilalalaki.

Pita ana paisowa yanuwa Lida yo Yopa kolili

³² Pita ilau itaikikili Yudiya dedeina koina tomeliwo simiyamiya yanuwa kaigeda kaigeda kaloli mena sabi gitaili tabe sauga yabo ilau siya simiyamiya yanuwa Lida koina.³³ Yanuwane koina tobelu yabo ilobai esana Aneyasi nige sowana ana kaba keno mena itolo bolime eit (8).³⁴ Kabo Pita iwaloilau koina iba, “Aneyasi, Yeisu Keliso iwoisiwo, kutolo yo am kaba keno ukatububu.” Kabo sauganane koina Aneyasi itolo.³⁵ Yo tomo meuloili siya simiyamiya yanuwa Lida yo dedei Saloni tomone sigitai yo sinuwabui simeli Guyau koina.

³⁶ Na yanuwa Yopa koina sine yabo esana Tabita iya tomeli, esana kaina Giliki koina siba Dokasa, ana sauga meuloina italamwan paisowa namwanamwali iginaginaulili yo tobubutumao isagusaguili. ³⁷ Sauganane koina ikasiebwa yo iboita mwa yona sideuli yo sipei nume kana biliutusi kewana mena. ³⁸ Yopa nige kelamamalawe Lida koina yo saugana tomeli siya simiyamiya Yopa wasa sibenalan Pita iyaele Lida mwa tomo labui siyawasali silau siwalolau Pita koina siba, “Mwayamwayau kulaoma talau ama yanuwa mena.” ³⁹ Kabo Pita itolo yo mekanakavao silau. Saugana iyawatagilima siyoga-luseyani nume kana biliutusi kewana mena. Isae kabo kwabukwabuliwo meuloili Pita simiya-takikilan sivalavalam yo kwama yo kaleko siyakenayani siya Dokasa ikonali saugana nige naga iboboita. ⁴⁰ Na Pita iwalo tomo meuloili biliutusi kalona mena siywatagili kabo tutulina italusakonayan yo ikawanoi Yaubada koina. Imwawasi itolo itagelakeile yo iwaloilau toboitane koina iba, “Tabita, kutolo.” Yo Dokasa manna silala yo Pita igitai kabo itolo imiyasio. ⁴¹ Pita nimana mena ikabilau yo itabeyatolo. Kabo tomeli yo kwabukwabuliwo iyoganili silusaema na iyakenayagili Dokasa inamwanamwako. ⁴² Mwa ana namwanamwa wasana isagena Yopa dedeina meuloina koina yo tomo sibaibaiwa simeli Guyau koina. ⁴³ Kaliyate sibaibaiwa Pita imiyamiya Yopa koina tomo yabo esana Saimoni ana nume mena, iya ana paisowa yakayakan kwapili koina ginauli tupwali ipaipaisowaili.

10

Pita ilau Loma tomona yabo esana Konilio ana nume mena

¹ Sisaliya koina Loma tomona yabo imiyamiya esana Konilio. Iya Loma ali tokaleya kali tobaguna yabo, ana tokaleyayao kali baibaiwa wan andeledi (100) iloinayagili. Na ana bodane bwaite ikalailimaya tokaleya bodanane lalakina luwali mena yo esana sipei Itali bodana. Siya tokaleya kaikaiweli. ² Mekanakavao ana nume kana tomiya Yaubada siyakasisiyani yo sitapwatapwalolo koina yo tabe tobubutuma isagusaguili lalakina yo ikawakawanoi Yaubada koina. ³ Kaliyate yabo tili koloki lolau mena yakenayan yabo imayale koina yo Yaubada ana anelose yabo igitemolosan ilaoma koina yo iba, “Konilio”. ⁴ Konilio anelose imankulakulai me ana matausi yo iba, “Guyau, gubesi?” Mwa anelose iba, “Am kawanoi Yaubada ibenalanako yo am sagu tobubutuma kolili kaiwena iyaliyaya. ⁵ Mwa sauga bwaite tomo tupwali kuyawasali silau Yopa na Saimoni iya esana siba Pita siyoganama. ⁶ Imiyamiyaya ana waliesa Saimoni, iya yakayakan kwapili koina ginauli tupwali ipaipaisowaili, ana nume mena iyaele dekawa mena.” ⁷ Anelose ana edeedede iyemwawasi mwa ikwalalele kabo Konilio topaisowa labui yo tabe tosagu yabo iyoganilima. Na tosagune iya tokaleya yabo yo Yaubada iyakasisiyan. ⁸ Ginauline meuloina iwalo-masalan kolili kabo iyawasali silau Yopa.

⁹ Kaliyate labuinane koina siyaele kamwasa mena silaulau masa kikiunamo siywatagili yanuwa Yopa koina. Sauganane koina besiele pwasi-nasina ana dedei mena, Pita isae nume kewana mena sabi kawanoi. ¹⁰ Pita iguliyam mwa nuwanuwana ikekani. Na saugana siyaele kani sikatukatububu nume mena, yakeyakenayan yabo iyawatagili Pita koina. ¹¹ Igitai bulibuli itasoke yo ginauli yabo kana koleya besiele kaleko tabatabana sikabikalatani isuna esopali kolili mwa bulibuli mena siyalawelobiyenama ilobima yanuwa yaulina mena. ¹² Yakayakan uloili uloili yo man uloili uloili yo ginauli neneneneli uloili uloili siyaele ginauline kalona

mena. ¹³ Yo kaina yabo ibenalani iba, “Pita kutolo, kuunuili na ukwekan.” ¹⁴ Pita iba, “Imiyawa Guyau. Mosese ana loina iwalo-kausi. Nige sauga yabo yakakanili kisi yadumdum.” ¹⁵ Kaina ibenalani labuina iba, “Ginauline Yaubada ikawa-namwanamwa-yagiliko kekan kaiwena, tabu ukakawadumdum-yagili.” ¹⁶ Ginauline iyawatagili meyaiyona Pita koina kabo kaleko tabutabanane isaeyoi bulubuli mena.

¹⁷ Pita nuwana ipwanopwano yo iyaele inuwanuwatu kana yakenayanne kana dudulai kaiwena kabo sauganane koina tomone siya Konilio iyawasali Pita kaiwena Saimoni ana nume silobai yo sitotolo kaba lusae koina. ¹⁸ Yo siyoga sineli, “Saimoni iya esana siba Pita iyaele bwaimwa koina?”

¹⁹ Pita iyaele nume kewana mena inuwanuwatu kana yakenayanne kaiwena kabo Yaluyaluwa Tabuna iwalolau koina iba, “Pita, tomo yaayona siloyaloyaiwo. ²⁰ Mwa kutolomo kulau ukwaisulu yauli mena. Tabu nuwam ilalabulabui kulaumo mekamkavao kaiwena yau yayawasali.” ²¹ Mwa Pita ilau ikaisulu yauli mena yo iwalolau tomone kolili iba, “Yau elete. Ami nuwatu gubesi mwa kwalaoma kwaloyaloyaiyau?” ²² Kainana siyamaisa siba, “Konilio iyawasamai mwa kalaoma iya tokaleya kali tobaguna yabo. Iya tomo dudulaina ipwalou Yaubada koina yo Yudiya meuloili siyaka-sisiyan. Yaubada ana anelose yabo iwalolau koina nuwanuwana iyoganiwo yo kulau ana nume mena na tawae kuwalowen ibenalani.” ²³ Mwa Pita iwalo nume mena silusae sikaiyawasi yo bwaine koina sikeno.

Yanuwa ilayan kabo Pita yo tomeli tupwaliyao siya Yopa tomoliyao mekanakavao silau. ²⁴ Yanuwa ilayanyoi mwa kabo siyawatagili Sisaliya. Konilio totounao yo ana eliyamwao yawasosi iwalo silogogoma ana nume mena na meuloili sisanasana Pita kaiwena. ²⁵ Pita ilaoma nume kana gana gamwana mena kabo Konilio iyawatagilima koina tutulina italu-sakonayani yo ipwalou koina. ²⁶ Mwa Pita Konilio itabeyatolo yo iba, “Kutolo, yau tomomo besiele kowa.” ²⁷ Yoli labui silolo-edeededede kabo silusae nume kalona mena yo tomo sibaibaiwa Pita ilobaili simiyagogoko. ²⁸ Yo iwalolau kolili iba, “Komiu wakatai namwanamwai kai Yudiya ama tapwalolo kana loina isikotanan yakato kani nige kalalaowa mekamakavao komiu boda uloi tomoliyao na takakawa-elieliyam na iyamo Yaubada iyakeniyagauko tabu tomo yabo yakakawa-dumdumyan. ²⁹ Mwa saugana am kawanoi ilaoma koliyau nige yasisikote yatalam yalaoma. Na tawae yaina ukawanoi-yagau yalaomane?”

³⁰ Konilio iba, “Kaliyate esopali simwawasiko yau ele yakawakawanoi yagu nume mena sauganane besiele tili koloki lolau mena kabo tomo yabo kana kwama pigapigabuna yagitai itotolo manigu mena. ³¹ Iwaloma koliyau iba, ‘Konilio, am kawanoi Yaubada ibenalanako yo am sagu tobubutumao kolili kaiwena iyaliyaya. ³² Na sauga bwaite tomo tupwali kuyawasali silau Yopa yo Saimoni iya esana siba Pita siyoganama. Iya imiyamiya ana waliesia Saimoni koina, iya yakayakan kwapili koina ginauli tupwali ipaipaisowaili, na ana numene iyaele dekawa mena.’ ³³ Kabo sauganane koina yagu topaisowa yayawasali silaowa. Yayaliyaya lalakina kaiwena kutalam yo kulaomako mwa sauga bwaite meuloimai kamiyagogoko Yaubada manna mena yo ginauline meuloina Guyau iwalowen koliwo kuwalo-masalan kolimai kabenalani.”

Pita ana guguye Konilio ana nume mena

³⁴ Kabo Pita iyatubu iedeededede kolili iba, “Walo yawasosi kabo nuwagu idudulai tomala tomo meuloili sitoyatoyawa Yaubada manna mena nige yakato kai Yudiyamo imulolo kolimai. ³⁵ Na dedei meuloina tomoliyao

Yaubada iyaliyaya kaiweli analiyao tem siyakasisiyan yo mumugali sidudulai. ³⁶ Wasane bwaite Yaubada iyawasa boda Isileli kolili ilaoma Yeisu Keliso koina bwaimwa iya nuwa-daumwali wasana namwanamwana yo iya yanuwa yaulina kana Guyau. ³⁷⁻³⁸ Yo kwabenalanako tawae Yeisu Game Nasaleta iginauli Yudiya kalona meuloina koina. Ana paisowa iyatubu dedei Galili koina Yoni ana sauga guguye babitaiso kaiwena mulina mena. Besiele nuwana wakataiyako Yaubada Yaluyaluwa Tabuna isuwai koina yo kaiwe ikalai kabo ilotakikili paisowa namwanamwali ipaisowaili yo tomo meuloili Seitani iyakamkamnali Yeisu ikabi-namwanamwaili kaiwena Yaubada mekanakava. ³⁹ Ginauli meuloina iginaulili Yelusalema yo Yudiya dedeili mena kai kagitailiko mwa kayawasayani. Iya siyakelose yo iboita, ⁴⁰ yo iya kaliyate yayionana koina Yaubada ikele-yatoloyoi boita mena na italamwani itolo-mayale tomo sigitai. ⁴¹ Nige itotolo-mayale tomo meuloili kolili bwaimwanamo kai Yaubada igite-sipwaimai yo kaemala kana toyawasa mwa ana toloyoi mulina mena mekamakava kakekan kanuma toyawa. ⁴² Iloinayagimai wasana namwanamwana kaguguyeyan tomo kolili yo ali wasa kaolena yakato iya Yaubada igitesipwaiyako yo kani tomo meuloili iyatalayagili, siya nige naga siboboita yo siya siboitako. ⁴³ Palopitao meuloili sikawa-yawasosi yakato analiyao siya simeli Yeisu koina Yaubada ali pwanoli inuwagabaegili.

Yaluyaluwa Tabuna ilobi siya nige Yudiya tomoliyao kolili

⁴⁴ Pita iyaelemo iedeedede kabo Yaluyaluwa Tabuna ilobi siya wasana namwanamwana sibenabenalan kolili yo kateli iloyapowonli. ⁴⁵⁻⁴⁶ Kabo kaina uloili siwalowalowegili yo Yaubada sitobatobalani. Na tomeli Yudiya tomoliyao siya mekalikava Pita silaomaya Yopa sibenalani mwa nuwali ipwanopwano kaiwena Yaluyaluwa Tabuna, iya Yaubada ana mulolo, isuwaiyako siya nige Yudiya tomoliyao kolili. ⁴⁷ Kabo Pita iba, “Sauga bwaite Konilio yo ana boda Yaluyaluwa Tabuna sikalai besiele tauna kona kita, na nige sowaswana tomo yabo iwalo-nuwaili yakato tabu sibababitaiso waila mena.” ⁴⁸ Mwa Pita iloina siyababitaisoli Yeisu Keliso esana mena. Kabo muli mena Konilio me ana bodao sikawanoli Pita koina tem mekalikava naga simiyamiya kaliyate tupwaliyao yoi.

11

Pita iedeedede tomeliwo kolili Yelusalema koina

¹ Apositoloyao yo tomeli meuloili siya simiyamiya Yudiya dedeina mena sibenalan yakato siya nige Yudiya tomoliyao Yaubada ana walo sibenalanako yo sipei kateli mena. ² Saugana Pita iyawatagili Yelusalema koina tomeliwo boda yabo, siya Mosese ana loina simuliya yawasosi, Pita sikawa-naenae-yani siwalolau koina siba, ³ “Tawae kaiwena kulau kulusae siya nige nigwenigwe mumugana sikakalai tomoliyao ali nume mena na mekamkavao wakekakekani?”

⁴ Kabo Pita ginauli meuloina iyawatagili koina iwalo-masala kolili iba, ⁵ “Tauna kona yau ele Yopa yakawakawanoli kabo yakenayan yabo iyawatagili kolyau. Ginauli yabo yagitai kana koleya besiele kaleko tabatabana isuna esopali sikabi-kalatan yo siyalawe-yatalu-yamaya bulilibuli mena yo ilobima kolyau. ⁶ Manigu ilau kalona mena yo yakayagan, yo tupwali ule tumaliyao, yo ginauli neneneneli yo man evaevai yagitaili. ⁷ Kabo kaina yabo yabenalan iwalo kolyau iba, ‘Pita, kutolo, kuunuili na ukwekan.’ ⁸ Na kainana yayamaisa yaba, ‘Imiyawa Guyau. Mosese ana loina iwalo-kausi mwa nige sauga yabo yakakanili kisi yadumdum.’

⁹ Na melabui kainane yabenalani ilobimaya bulibuli mena iba, ‘Ginauline Yaubada ikawa-namwanamwa-yagiliko kekan kaiwena, tabu ukakawadumdum-yagili.’ ¹⁰ Meyaiyona ginauline iyawatagili kolyau muli mena kabo meuloina isaeyoi bulibuli mena. ¹¹ Sauganane koina tomo yaionyona, siyawasali kaiwegu silaomaya Sisaliya, siyawatagili numene koina yamiyamiya. ¹² Yaluyaluwa Tabuna iwaloma kolyau iba, ‘Tabu nuwam ilalabulabui, kulaumo mekamkavao.’ Kabo Yopa tomoliyao yoli sikis (6) tabe Sisaliya yoli yaionyona mekaukavao kalau Sisaliya yo Konilio ana nume mena kalusae. ¹³ Bwaine koina Konilio ama wasa iyeyama yakato anelose yabo igitai itotolo ana nume mena yo iba, ‘Tomo tupwali kuyawasali silau Yopa yo Saimoni esana siba Pita siyoganiyama. ¹⁴ Naga wasa yabo iwalowen koliwo wasane koina kowa yo am nume kana tomiyayao lebo kwalobai.’ ¹⁵ Saugana yayatubu yaedeede Yaluyaluwa Tabuna ilobi kolili besiele tauna kona ilobima kolimai kaba yatubu koina. ¹⁶ Kabo yanuwatu-kalatan Guyau ana walo iba, ‘Yoni iyababitaosomiu waila mena na Tamagu kani iyababitaosomiu Yaluyaluwa Tabuna koina.’ ¹⁷ Na imayale kolyau yakato Yaubada imulolo kolili yo Yaluyaluwa Tabuna iwolena kolili besiele tauna kona saugana tameli Guyau Yesu Keliso koina imulolo kolila yo Yaluyaluwa Tabuna iyeyama kolila. Walo yawasosi, nige sowasowana Yaubada ana nuwatu yakausi.”

¹⁸ Saugana Pita ana walone sibenalan simwanou nige sikakawa-naenaeyani yoi na Yaubada sitobalan siba, “Yawasosi siya nige Yudiya tomoliyao na Yaubada ipaisowako kateli mena yo ali pwanoli koina sitagelakeile yo yawasi waluwaluna silobai.”

Tomeliwo yanuwa Antioki koina

¹⁹ Na tauna kona Sitibeni siunuyamatayako, kabo muli mena tokalomagigili tomeli siyakamkamnali mwa tomeli Yelusalema silogabaen yo silogwaligwali. Tupwali silobi dedei Ponisiya, tupwali silobi Saipilosi yo tupwali silobi Antioki yo wasana namwanamwana siyawasayani siya Yudiya tomoliyaomo kolili. ²⁰ Na tologwaligwali tupwali, siya tomo Saipilosi yo tomo Sailini, Yelusalema silogabaen silobi Antioki yo bwaine koina siedeede Giliki tomoliyao kolili yo Guyau Yesu wasana namwanamwana siyawasa kolili. ²¹ Guyau ana kaiwe imiyamiya kolili mwa koina tomo sibaibaiwa sinuwabui yo simeli Guyau koina. ²² Tomeliwo Yelusalema wasane sibenalani mwa Banabasi siyawasa ilobi Antioki. ²³ Saugana Banabasi iyawatagilima Antioki koina Yaubada ana mulolo kolili igitai mwa iyaliyaya. Kabo ikabiyakaiweli yakato kateli meuloina sitalamwan yo ali meli ikaiwe Guyau koina. ²⁴ Kaiwena iya tomo namwanamwana yo sauga meuloina Yaluyaluwa Tabuna iloyapowon yo ana meli ilalaki mwa koina tomo sibaibaiwa sinuwabui yo simeli Guyau koina.

²⁵ Kabo Banabasi ilau Tasisi Saulo sabi loyaina. ²⁶ Saugana Saulo ilobai yo iyogan mekanakava sivivilayoima Antioki. Saulo yo Banabasi simiyamiya bolime kaigeda yo bwaine koina boda ekalesiya lalakina siyakayakatafi. Antioki koina Yesu kana tomuliya esali waluwaluli sipei Kelisityani.* ²⁷ Sauganane koina palopitao tupwali silaomaya Yelusalema silobi Antioki. ²⁸ Kalikava yabo esana Agabus itolo yo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe mena tomo ali wasa iwolena ipalopisai iba, “Guliyam lalakina kani iyawatagili yanuwa yaulina mena.” (Na guliyam bwaite naga kani iyawatagili saugana

* **11:26:** Esana Kelisityani sipei kaiwena siya Keliso kana tomuliya.

tem Kalodiyasi iya iyamala Loma ali toloina)[†] 29 Kabo siya tomeli siya simiyamiya Antioki koina ali nuwatu tem sagu mane siyawasa tomeliwo kolili siya simiyamiya dedei Yudiya koina kali sagu kaiwena na kaigeda kaigeda sipei besiele tawae sowasowali. 30 Siginauli besiele yo ali mulolone siwolena Banabasi yo Saulo kolili yo silawan Yelusalema ekalesiya kali tobagunao kolili.

12

Anelose Pita iyoga-yawatagilan deli mena

1 Sauganane koina Kin Elodi iwalo ana tokaleya tomeliwo tupwaliyao silokalitagili sabi yakamkamnali kabo siginauli besiele. 2 Yo tabe iwalo ana tokaleya yabo koina na Yemesa, iya Yoni kanakava, kaleya kelepana mena iunuyamate kabo tokaleyane iginauli besiele. 3 Elodi igitai siya Yudiya siyaliyaya ana paisowane kaiwena kabo iwaloyoi ana tokaleya Pita silokalatan. (Na nuwatunane iyawatagili soi kana wiki kalona mena soine pwalawa nige mekana yisti sieebweli soina.) 4 Kabo Pita silokalatanani yo sipei deli mena. Bwaine dedeine koina Elodi boda esopali kolili Pita ipei nimali mena. Na boda kaigeda kaigeda kolili tokaleya esopali na siya Pita sigite-kalatan kisi iyabubu. Boda yabo sigitekalatan malala, boda yabo pwasinasina, boda yabo lolau yo boda yabo boniyai, sauga uloina uloina kolili. Elodi ana nuwatu yakato tem mwalelikwa soina imwawasi Pita iyatala tomo manli mena. 5 Mwa Pita imiyamiya deli mena. Na sauganane koina Yeisu kana tomeliwo sikawanoi samasamalulu Yaubada koina Pita kaiwena.

6 Boniyai kaigedamo imiya kabo Elodi Pita iyoga-yawatagilan yo iyatalayan tomo manli mena. Na sen labui sikalaili Pita sipankalatan. Pita ikenokeno tokaleya labui luwaluwalili mena. Tabe tokaleya tupwali deli kana gamwa sigitegite-kalatan. 7 Sauganane koina Yaubada ana anelose yabo iyawatagili. Kabo mayale yabo iyawatagili deli mena Pita ana bilutusi koina. Anelose nimana ipei Pita leyaleyana mena yo iyanoi iba, “Mwayamwayau kutolo.” Yo sen Pita nimana mena sitalivasi yo sibeku. 8 Yo anelose iwalolau koina iba, “Kam kwama kulikwa yo kaem kana suma kupeili.” Mwa Pita iginauli besiele yo anelose iwaloyoi, “Kaleko malamalawena balubaluna ukwalai ukwabobowan yo muligu mena kulaoma.” 9 Mwa mulina mena ilau yo siyawatagili na iyamo nige ikakatai nuwana anelose iyoga-yawatagilana deli mena o nuwana kenonamo. 10 Togitekalatan tupwaliyao siloyagiulili yo tabe silaoma togitekalatan tupwaliyao yoi siloyagiulili kabo silau kanasiga siyawatagili deli kana gamwa ana kaba mwawasi koina gamwane kana gulune pwawati mena siginauli. Gulune iboma itasoke kabo siyawatagili yo silalau yanuwane kamwasana yabo koina ee kabo anelose Pita ilogabaeni.

11 Pita kabo nuwana idudulai yo iba, “Kabo yawasosi yakatai Guyau ana anelose iyawasayama ileboiyau Elodi ana kaiwe mena yo tabu Yudiya ali nuwatu siginauli koliyau.” 12 Nuwana idudulai kabo ilau Meli ana nume mena, iya Yoni Malika sinana. Tomo sibaibaiwa simiyagogo nume mena yo sikawakawanoi. 13 Pita ilaoma yo itolo nume kana gamwa ganamulina mena na ikipisi. Kabo gamasine yabo numene kana topaisowa esana Loda ilau yakato gamwa isoke. 14 Na Pita kainana ikilala, yo ana yaliyaya kaiwena gamwa nige isosoke na isagena-vivila ilau kanakavao ali wasa iwolena

[†] 11:28: Bwaite walone “Na gulyam bwaite naga kani iyawatagili saugana tem Kalodiyasi iya iyamala Loma ali toloina” tolelelele Luka ana etulan.

iba, “Pita iyaele itotolo yauli mena.” ¹⁵ Siwalolau koina siba, “Nuwana kuyauyauale.” Na iwalo-samasamalulu iba, “Yawasosi, Pita iyaele yauli mena.” Yo kainana siyamaisa siba, “Nuwana ana anelose bwaimwana.” ¹⁶ Pita iyaelemo ikikipipi kabo silau gamwa sisoke yo sigitai mwa kateli sipitali. ¹⁷ Yo Pita nimana ikeleisinani kolili yakato simwanou kabo ali wasa iwolena Guyau gubesina na ikele-yawatagilana deli mena. Imwawasi iba, “Yemesa yo tomeli meuloili ali wasa kwaolegili.” Yo ilogabaegili ilau dedei uloina koina.

¹⁸ Yanuwa ilayan tokaleyayao sigamwapakiki yo sitalawauwau kaiwena simatausi yo nuwali ipwanopwano molosi siba, “Tawae iyawatagili Pita koina?” ¹⁹ Elodi iwalo tokaleya kolili Pita siloyai na nige silolobai. Kabo iwalo deli kana gamwa togitekalatan siyoga-luseyagilima, ineliyagili Pita ana yawatagili kaiwena mwa koina iwalo siunuyamateli. Ginauline mulina mena Elodi Yudiya ali dedei ilogabaen ilobi Sisaliya koina imiyamiya.

Kin Elodi ana boita

²⁰ Sauga mamalawena Elodi yo tomo Taiya yo Saidoni sigamwagamwapakiki. Na bwaite sauga tomo Taiya yo Saidoni nuwanuwali sikawaelieliyam Elodi mekalikava kisi kan inuwai kolili kaiwena kali sikalakalaiya Elodi ana kaba loina koina. Mwa silau Balasitusi koina, kin Elodi ana topaisowa lalakina yabo na sikawanoi isaguili. Kabo Balasitusi ana sagu mena silaoma Elodi koina yo sikawanoi tem kaliyate yabo igitesipwai na silogogo siedeedede ali gamwapakiki kaiwena yo kaleya silopei na sikawaelieliyam yoi. ²¹ Mwa kaliyatenane koina Elodi kwama wasawasana iluwui yo imiyasio kaba miya wasawasana koina yo iedeedede tomo kolili. ²² Kabo tomo siyoga me ali toballi siba, “Nige tomo kainana besi na yaubada yabo kainana bwaite.” ²³ Sauganane koina Guyau ana anelose Elodi iunui yo kasiebwa lalakina ilobai kaiwena igagasa ali tobalanna kaiwena yo Elodi genuwana Yaubada itobalan. Kabo muli mena Elodi diyana kalona mena weseweso sikan yo iboita. ²⁴ Na tomeli Guyau ana walo siyalalaki yo siyadebalala dedei meuloina kolili mwa koina tomo sibaibaiwa simeliyan. ²⁵ Banabasi yo Saulo Yelusalema tomeliwo kali sagu siwolena kabo Yoni (esana labuina Malika) siyogani yo mekalikava Yelusalema silogabaeni sivivilayoi silobi Antioki.

13

Yaluyaluwa Tabuna Paulo yo Banabasi iyawasali

¹ Palopitao yo toyakayakatai tupwali siyaele ekalesiya Antioki koina siya Banabasi, Simioni esana yabo siba kwapi duba, Lusiyasi iya tomo Sailini, Manaeni iya yagiagigiwasi melumeluna Kin Elodi mekanakava silalaki toyawa yo tomo mwawamwawasina iya Saulo. ² Sauga yabo mekali guliyam sikalakisiye na sitapwatapwalolo Guyau koina. Kabo Yaluyaluwa Tabuna iwalo kolili iba, “Banabasi yo Saulo yayoganiliko yagu paisowa kaiwena. Kwatalamwagili na silau paisowane kaiwena.” ³ Sauga yaboyoi mekali guliyam sikalakisiye yoi yo sikawakawanoi, imwawasi nimali sipei Banabasi yo Saulo kulukululu mena yo siwalo-mulololi paisowane kaiwena kabo siyawasali yo silau.

Paulo iwalo tokukula yabo manna sinae Saipilosi koina

⁴ Yaluyaluwa Tabuna tomo labuiwa iyawasali kabo silobi Selusiya yo waga mena simwalisae sikuke silau bwanabwana Saipilosi koina. ⁵ Saugana siulisi Salamis koina sikaisulu kabo Yaubada ana walo siguguyeyani Yudiya ali nume tapwalolo kaloli mena na Yoni (esana labuina Malika) mekalikava

paisowane isaguili. ⁶⁻⁸ Bwanabwanane meuloina silotakikili kanasiga siyawatagili Pepose taon. Bwaine koina bwanabwana Saipilosi kana gavana esana Segiyasi Paulosi silobai. Iya tosonoga yabo mwa Banabasi yo Saulo iyoganili nuwanuwana Yaubada ana walo siguguyeyani ibenalani. Na iyamo gavana ana eliyam tomo Yudiya yabo esana Elimasi, esana labuina Ba-Yeisu, iwalo-kausili yo ali edeedede ikawa-naenae-yani nuwanuwana gavana yaluyaluwana ikabi-yabelu na tabu imemeli. Na Elimasi iya tokukula yo tomwakomwakota yabo kaiwena sauga meuloina mwakota mena ipalopalopisai. ⁹ Kabo Saulo, esana labuina Paulo, Yaluyaluwa Tabuna iloyapowon yo Elimasi imankulukulai, ¹⁰ yo iba, “Kowa Seitani natuna, ginauli meuloili namwanamwali siya kali tokalomagigili kowa. Kuyauyaule yo mwakota kana nuwatu koina ukalapowon. Sauga meuloina kutonatonan tem walo yawasosi Guyau kaiwena ukawa-mwakomwakotanyi, mwa koina tomo kutabe-suwalagili yakato tabu silalau Yaubada ana kamwasa dudulaina koina. ¹¹ Sauga bwaite Guyau ana loina kaikaiwena kani kulobai, kabo manim sineae yo nige sowasowam dabwelo mayalena ugitai na sauga kubwakubwana kaiwena.” Sauganane koina manna siboniboniyai mwa ikabikabilalaka nuwanuwana tem tomo yabo nimana mena ikabilau na isagui. ¹² Saugana gavana igitai tawae iyawatagili tokukulane koina mwa imeli kaiwena Yaubada ana kaiwe igitai. Yo Guyau wasana namwanamwana kaiwena gavanane nuwana iyai.

Silau yanuwa Antioki bwaimwa Pisidiya dedeina mena

¹³ Paulo yo kanakavao sikukeya Pepose, sisagena-lau siulisi Peliga bwaine Pamipiliya dedeina mena. Bwaine koina kabo Yoni Malika ilogabaegili na ivivilayoi ilau Yelusalema. ¹⁴ Paulo yo Banabasi yanuwa Peliga silogabaeni yo silau siyawatagili yanuwa Antioki iya bwaimwa dedei Pisidiya koina.* Yudiya ali sabati koina silau silusae yo simiyasio nume tapwalolo kalona mena yo sibenabenali yo sigitagitaili. ¹⁵ Mosese ana loina kana buki yo palopitao ali buki siyasilili inwawasi yo tapwalolo kana tobagunao walo siwolena tomo yabo koina ilau Paulo yo Banabasi ali wasa iwolena iba, “Kamakavao, tem tomone kali kabiyakaiwe yabo kolimiu nuwanuwamai kwawalo-masalan.”

¹⁶ Mwa Paulo itolo yo nimana ikeleisinan yo iba, “Kaukavao, kagu toki lalakina. Tomo Isileli yo komiu yanuwa uloili tomoliyao iyaele kwatapwaloloko Yaubada koina, kwabenali koliyau. ¹⁷ Boda Isileli ali Yaubada tubulao igitesipwaili yo ali sauga miya taumana Itipita koina ali boda idebalala yo ilalaki. Kabo Yaubada ana kaiwe mena iyoganli yo Itipita silogabaeni. ¹⁸ Bolime kana baibaiwa poti (40) silaulau ule mena yo mumugali naenaeli yo ali walo kololo meuloina ikalakisiye-yagili. ¹⁹ Mwa Yosuwana ana sauga mena Yaubada kaba loina kali baibaiwa seben me tomoliyao iyemwawasili dedei Kenani kalona mena yo bwatanone iwolena ana tomoyao Isileli kolili ali yanuwa besiele ana waloyameli. ²⁰ Yakobo ana sauga Itipita koina kanasiga Isileli ali bwatano sikalai Kenani koina kana mamalawe bolime besiele powa andeledi yo pipti (450). Muli mena kabo Yaubada tobagunao tupwalyao igitesipwaili iwolegili kolili na sibaganayagili kanasiga palopita Samuela ana sauga koina. ²¹ Kabo muli mena tomo Isileli siwalo Samuela koina siba, ‘Ama kin yabo kuyeyama kolimai.’ Kabo Yaubada ali kin igitesipwai yo iwolena kolili iya Kisi natuna esana Saulo iya susu Beniyamina na iloinayagili bolime kana baibaiwa poti (40). ²² Muli mena Yaubada Saulo ikelegabaen yo Deibida ipeiseyan kabo Saulo ana kaba miya ikalai

* **13:14:** Yanuwa Antioki bwaite dedei uloina koina, nige iwalowalo Antiokine 13:1-3 koina kaiwena.

iyamala kin na iya kaiwena Yaubada iba, 'Deibida, Yese natuna, yalobai iya tomonane nuwanuwagu kaiwena katena besiele yau kategu yo yagu nuwatu meuloina kani iginaulili.' ²³ Deibida tubunao kolili mwa Yaubada boda Isileli kali tolebo iwolena Yeisu, besiele ana waloyameli. ²⁴⁻²⁵ Masa kikiunamo Yoni Toyababitaizo ana paisowa iyemwawasi kabo Yeisu ana paisowa iyatubu. Tauna kona Yoni Toyababitaizo iguguye tomo Isileli meuloi kolili yo iwalo mumugali naenaeli kolili sinuwabui kabo iyababitaizoli. Sauganane koina iwalolau tomo kolili iba, 'Nuwana ami nuwatu yakato yau toleholebowa kwasanasanawa? Yawalo kolimiu, nigele, iya iyaele ilalaoma muligu mena. Na yau nige ilolonamwa-yagau yakato kaena kana suma yalivasi-gabaegili.'

²⁶ "Kaukavao, komiu Abelamo tubunao yo komiu yanuwa uloili tomoliyao iyaele kwapwalopwalou Yaubada koina, kita kolila mwa lebo wasana Yaubada iyawasayama. ²⁷⁻²⁸ Na Yelusalema kana tomiya mekalikavao ali toloinao nige sikakatai yakato Yeisu iya tolebolebo. Bwagana nige ana nae yabo silolobai na iyamo siwalolau Pailato koina iunuyamate mowoi. Saugana Yeisu iunuyamate mwa koina palopitao beyabeyali ali palopisai iyamala yawasosi, walone ali sabati kaigeda kaigeda Yudiya siyasiyasi ali nume tapwalolo mena. ²⁹ Saugana naenaena meuloina signauli koina imwawasi besiele Buki Tabu ana walo iya kaiwena, kabo siyaigabaen kelose mena yo sipei salai mena. ³⁰ Na Yaubada ikele-yatoloyoi boita mena. ³¹ Yo kaliyate sibaibaiwa iyawayawatagili ana tomuliyayao kolili siya tauna kona mekanakavao Galili koina sisae Yelusalema. Sauga bwaite koina siya siyamala ana tokawa-yawasosi na wasana namwanamwana siyawayawasayani boda Isileli kolili."

³² "Wasane namwanamwanane kai kakalaiyama yo kayawasa kolimiu besiele bwaite. Waloyameline tolebolebo kaiwena Yaubada iwaloyameli tubulao kolili, ³³ ipaisowaiyako kita tubuliyao kaiwela iya Yeisu ikele-yatoloyoi boita mena. Besiele ana walo Same labuina koina, 'Kowa natugu, kabona yakawa-natu-wagiwo.' ³⁴ Yo tabe palopita Aiseya gamwana mena Yaubada iwaloba 'Walo-mulolo namwanamwali yawaloyamelili Deibida koina kani yaeliwa kolimiu.' Kabo kaiwela Yaubada Yeisu ikele-yatoloyoi boita mena na yona nige ibobowa. ³⁵ Besiele Same 16 kalona mena Deibida iwalo-masala iba, 'Nige sowana kutalam am topaisowa yakayakasisina yona ipwasa yo ibowa.' ³⁶ Deibida iwalo besiele na nige iedeededede ibomayoi kaiwena. Kaiwena Yaubada ana nuwatu iginauli-wolili mwa iboita yo yona sipei salai mena tubunao mekanakavao mwa koina yona ipwasa yo ibowa. ³⁷ Na Yeisu, iya Yaubada ikele-yatoloyoi boita mena, yona nige ipwapwasa yo ibobowa. ³⁸ Kaukavao, yawalo yawasosi kolimiu Yeisu koina sowasowana ami pwanoli kali nuwatu-pwaiki kwalobai. ³⁹ Na tem yaiya iya imeliyan ana pwanoli kolili ilivasi. Mosese ana lolina nige sowasowana ami pwanoline kolili ilivasimiu. ⁴⁰ Mwa wagitekalatagimiu yo palopitao ali walo tabu iyawayawatagili kolimiu. Siya Yaubada ana walo siwalo-masalagili besiele bwaite. ⁴¹ 'Totalatalawasi komiu, yagu paisowa kani wagitai kabo nuwami sipwanopwano na iyamo naga kwasawowoli kaiwena ginauli namwanamwali kani yapaipaisowaili ami sauga mena. Na wasanane kani nige kwamemeliyani bwagana tem siyawasa namwanamwai kolimiu.' "

⁴² Paulo ana edeedede iyemwawasi kabo Paulo yo Banabasi nume tapwalolo silogabaeni mwa bodane sikawanoi kaiwe kolili nuwanuwali tem sivililayoima sabati ilalaoma na siedeededede yoi kolili. ⁴³ Logogo imwawasi mwa yanuwa uloili tomoliyao siya simeliko Yaubada koina yo tomo Yudiya sibaibaiwa siyamulikulusi Paulo yo Banabasi. Mwa Paulo yo

Banabasi sieedeede kolili yo sikabiyakaiweli yakato Yaubada iya tomulolo sauga meuloina simeliyani, tabu ali meli ibebelu. ⁴⁴ Sabati muli mena koina yanuwane tomoliyao sibaibaiwasosi silogogo na tem Yaubada ana walo sibenabalan. ⁴⁵ Saugana Yudiya tomoliyao boda lalakina sigitaili kabo lamwa-polowe kateliyao sipowon mwa Paulo sikalomagigilan siwaloyanayanae molosi yo ana walo sikawa-mwakomwakota-yani.

⁴⁶ Mwa Paulo yo Banabasi me ali katepatu kainali siyamaisali siba, “Idudulai tem Yaubada ana walo kayawasa bagunayani kolimiu na iyamo komiu Yaubada ana walo kwasikotanani. Imiyawa. Kwaboma kwayatala-yagimiu yakato tabu yawasimiu miyamiya yaina wakakalai. Mwa kani kalogabaegimiu yo kalau siya nige Yudiya tomoliyao kolili. ⁴⁷ Kaiwena Guyau lina iyeyama kolimai iwalo besiele bwaite. ‘Yapeimiu komiu besiele mayale siya nige Yudiya tomoliyao kaiweli yo wasa namwanamwana kani kwayawasayan na tem tomo silaoma dedei meuloina kolili lebo silobai.’ ”

⁴⁸ Saugana boda siya nige Yudiya tomoliyao wasa bwaite sibenalan siyaliyaya yo Guyau ana walo sikawa-namwanamwa-yani mwa siya Yaubada igitesipwaili yawasi miyamiya yaina kaiwena meuloili simeliyani. ⁴⁹ Yaubada ana walo bwaimwa wasana namwanamwana idebalala yanuwanane dedeina meuloina koina. ⁵⁰ Na Yudiya tomoliyao siya Paulo yo Banabasi sikalomagigi-lagili silau yanuwane kana tobagunao kolili mekalikavao sinesineo siya esali lalakili sipwalou Yaubada koina na siulamunamunaili. Kabo boda bwaite sitolo yo Paulo yo Banabasi sikalomagigi-lagili yo sitawoili dedeine koina. ⁵¹ Mwa Paulo yo Banabasi kilakilala naenaena yabo signauli bwaite kaeli dekadekawana sikotatai-yani kaiwena tomone wasana namwanamwana sisikotanani. Kabo Paulo yo Banabasi silogabaegili silau Ikoniya. ⁵² Na tomeli siya simiyamiya Antioki dedei Pisidiya yaliyaya kateliyao sipowon yo tabe Yaluyaluwa Tabuna iloyapowonli.

14

Ikoniya koina

¹ Paulo yo Banabasi silau Ikoniya yo silusae Yudiya ali nume tapwalolo koina. Yo besiele mumugali, siguguye me ali kaiwe mwa tomo sibaibaiwasosi simeli, tupwali Yudiya tomoliyao yo tupwali siya nige tomo Yudiya tabe. ² Na tomo Yudiya siya Paulo ana walo nige simemeliyan silau siya nige Yudiya tomoliyao kolili yo siyetalapili tomeliwo kaiweli kabo siya nige Yudiya simunamunai mwa koina Paulo yo Banabasi yo tomeliwo sikalomagigi-lagili. ³ Sauga imamalawe Paulo yo Banabasi simiyamiya yanuwane koina me ali katepatu siguguguguye Guyau kaiwena na Guyau kaiwe iwolena Paulo yo Banabasi kolili. Ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa sipaisowaili mwa koina tomo meuloili siwaloba, “Yaubada ana mulolo wasana Paulo yo Banabasi siwalowalowen bwaimwana walo yawasosi.” ⁴ Na tomone yanuwa mena kali boda siyakasa, tupwali silau Yudiya tomoliyao kolili na tupwali silau apositolo siya Paulo yo Banabasi kolili.* ⁵ Kabo Yudiya yo siya nige Yudiya tomoliyao mekalikavao ali tobagunao siloina toyawa yakato apositolo labuine siyakamkamnali yo tabe siunuili veku mena. ⁶ Na apositolo labuine wasane sibenalani kabo Pisidiya dedeina silogabaen yo siyabubu silau Laikoniya dedeina mena yanuwa Lisitila yo

* **14:4:** Buki bwaite kana tolelelele Luka Paulo yo Banabasi iyoga-yagili siyamala apositolo. Na apositolo kana bui tosaenawasa.

Dabi yo yanuwa siya simiyamiya salili mena. ⁷ Yo wasana namwanamwana siguguyeyani kolili.

Yanuwa Lisitila koina tomo yabo kaena sinae

⁸ Yanuwa Lisitila koina tomo yabo sinana ikabiyan kaena naenaeli iyaele yo nige sauga yabo ilolokeikeile. ⁹ Tomone imiyasio yo Paulo ana edeedede ibenabenalani. Paulo manna ilau tomone koina yo igitai imeli yo sowa-sowana inamwanamwa. ¹⁰ Kabo Paulo iyoga iba, “Kutolo kaem mena.” Sauganane koina tomone isagena-tolo yo ilokeikeile. ¹¹ Tomo meuloili Paulo ana paisowa sigitai tobelune iwoisi mwa siyoga kaina Laikoniya koina siba, “Yaubadao sikaisulu silobimako kolila, kali koleya besiele tomo.” ¹² Tomone siba Paulo iya yaubada ‘Emisi’ kaiwena iya toeedeedede yo siba Banabasi iya yaubada ‘Susi’.[†] ¹³ Na yaubada esana Susi ana nume tapwalolo imiyamiya yanuwa kana gana dagelana mena. Susi ana topwaoli bulumakau tataoliyao tupwali yo mayau lalali siyelanli ikalaili ilawagilima yanuwa kana gamwa kaba lusae mena kaiwena iya yo yanuwane tomoliyao nuwanuwali sipwaoli apositoloyao kolili.

¹⁴ Na saugana Paulo yo Banabasi wasane sibenalanani mwa kali kwama sitabeigalili kaiwena nige nuwanuwali mumugane bwaïne yo sisagena silau silusae boda luwali mena yo siyogayoga siba, ¹⁵ “Tautaubalao, tawae kaiwena mumugane bwaite waginaginali? Kai tomo besiele komiu, kalaoma wasana namwanamwana kayawasa kolimiu na yaubada mwakomwakotali siya kwasikotanagili yo kwanuwabui yo kwameli Yaubada meyawasina koina iya bulibuli, yanuwa yaulina, dumwakali yo ginawali meuloili kali toyamayale. ¹⁶ Beyabeyana Yaubada tomo meuloili italamwagili sibomamo ali nuwatu mena siloinayagili. ¹⁷ Na tomo meuloili sowasowali Yaubada ana paisowa sigitai. Ginawali namwanamwali iyamayaleliki kaba gite bwaimwa galewa iyeyawa ilobimaya bulibuli mena yo kan iyeyawa kwamasuli lalaina na katemiu yaliyaya sikalapowon.”

¹⁸ Bwagana tomo meuloili walone bwaite sibenalanako, na iyamo nige simemeliyani, nuwanuwalimo sipwaoli apositoloyao kolili. ¹⁹ Kabo muli mena Yudiya tomoliyao tupwali silaomaya Antioki yo Ikoniyami kolili kabo boda nuwali sikoi. Yo siyoganli mekalikavao kabo Paulo veku mena siunui yo siniuli-yawatagilan yanuwane kana gana dagelana mena, sibatoko yakato iboitako. ²⁰ Na tomeliwo wasa sibenalan kabo silau Paulo simiya-takikilani, kabo itolo yo ipileyoi yanuwa mena mekanakavao. Sikeno yanuwa ilayani kabo Paulo yo Banabasi silogabaegili silau Dabi.

Paulo yo Banabasi sipileyoimayoi kamwasane koina

²¹ Paulo yo Banabasi wasana namwanamwana siguguyeyani Dabi koina yo tomo sibaibaiwa simeli yo simuliya. Inmwawasi kabo sipileyoi silau Lisitila, Ikoniyami yo Antioki dedei Pisidiya koina. ²² Yo tomeliwo waluwali sikabiyakaiweli yo siwalo-kalatagili ali meli Yeisu kaiwena tabu ibebelu yo siwalolau kolili siba, “Polowe sibaibaiwa kani talobaili muli mena kabo talusae Yaubada ana kaba lina koina.” ²³ Yanuwa kaigeda kaigeda kolili Paulo yo Banabasi tomeliwo kali tobagunao sigitesipwaili. Guliyam sikalakisiyeyan yo sikawakawanoi kaiweli siba, “Yaubada, tobagunao bwaite siya simeliyagiwoko kapei-suwalagili, kuwalo-mululoili yo ugitekalatagili.” ²⁴ Dedei Pisidiya silogabaen silau siyawatagili yanuwa Peliga dedei Pamipiliya koina. ²⁵⁻²⁶ Yo wasana namwanamwana siguguyeyani Peliga tomoliyao

[†] **14:12:** Giliki sibatoko Emisi iya yaubadao ali tosagenawasa yo ali toeedeedede. Esana labuina Emisi kaiwena Mekiuli. Tabe sibatoko Susi iya yaubadao ali taubala. Esana labuina Susi kaiwena Yupita.

kolili kabo silogabaegili yo siyawatagili silobi Atalaiya, waga yabo koina simwalisae yo sikuke sipileyoi silau Antioki iya dedei Siliya. Na beyabeyana bwaine Antioki koina toekalesiyayao sikawano Paulo yo Banabasi kaiweli yo nimali sipeili kukululu mena yo siwalo-muloloili yo siyawasali Yaubada ana paisowa kaiwena. ²⁷ Ali takikili yo ali paisowa imwawasi Paulo yo Banabasi siyawatagilima Antioki koina kabo toekalesiyayao siyoga-gogonagili yo ginauli meuloina siwalo-masalan kolili. Tawae Yaubada iginauli kolili sieedeede-yani kolili yo siba, “Yaubada meli kana gamwa isokeyako siya nige Yudiya tomoliyao kaiweli.” ²⁸ Kabo Paulo yo Banabasi simiyamiya Antioki sauga imamalawe tomeliwo mekalikavao.

15

Tomeliwo meuloili silogogoma Yelusalema na siloina tem tomeliwo siya nige tomo Yudiya nigwenigwe sikalai o nigele

¹ Tomo tupwali silaomaya Yudiya silobi Antioki siyakayakatai tomeliwo kolili siba, “Nige sowasowamiu lebo kwalobai kanasiga tem tatao nigwenigwe mumugana sikalai besiele Mosese ana loina.” ² Saugana ali yakayakatai sibenalan Paulo yo Banabasi simunamunai yo mekalikavao sigamwapakiki lalakina. Kabo tomeliwo Paulo yo Banabasi yo tupwaliyoi sigitesipwaili yakato sisae Yelusalema apositoloyao yo ekalesiya kana tobagunao sigitaile nigwenigwe nuwatuna kaiwena. ³ Mwa Antioki ekalesiyao siyawasali sisasae yo dedei Ponisiya yo Sameliya silulikwa. Bwaine koina Paulo yo Banabasi tomeli silobaili yo ali wasa siwolena yakato tomo sibaibaiwa siya nige Yudiya simiyamiya Antioki dedei Pisiidiya, Ikoniya, Lisitila yo Dabi sinuwabui yo simeli Yesu koina. Kabo Ponisiya yo Sameliya tomeliwone wasane sibenalani yo siyaliyaya lalakina. ⁴ Saugana siyawatagili Yelusalema mwa toekalesiya mekalikavao apositoloyao yo tobagunao Paulo yo Banabasi siyoganli kabo ginauli meuloina tawae Yaubada italamwan Paulo yo Banabasi nimali mena sipaisowai ali wasa siwolena kolili. ⁵ Na tomeli tupwali, siya simiyamiya Palisi ali boda koina, sitolo yo siwalo siba, “Temga tomeli siya nige Yudiya tomoliyao siwaloyameli yakato Mosese ana loina siobigai yo nigwenigwe mumugana sikalai kabo tatalam siyamala toekalesiya.”

⁶ Mwa apositoloyao mekalikavao tobagunao simiyagogo yo sieedeede nuwatune kaiwena. ⁷ Sieedeede tupwana imamalawe mulina mena kabo Pita itolo yo iwaloba, “Kaukavao, wakataiyako tauna kona ala boda luwana mena Yaubada igitesipwaiyau wasana namwanamwana yaguguyeyani bodane siya nige Yudiya tomoliyao kolili yakato sibenalani yo simeli. ⁸ Yaubada iya tomo meuloili kateli ikataili, Yaluyaluwa Tabuna iwolena kolili besiele iyeyamako kolila, na koina takatai Yaubada iyaliyaya kaiweli yo ikatailiko. ⁹ Nige kaba yakasa yabo iginauli siya yo kita ala boda koina kaiwena kateli ikabiyakapwali ali meli mena. ¹⁰ Tawae kaiwena tem polowe meuloina tagwau pwatali mena na Mosese ana loina simuliya? Tem taginauli besiele kani Yaubada taulamunamunai. Wagitai, polowene tubulao tauna kona nige sowasowali sikalai yo bwaite sauga kita besiele. ¹¹ Nige sowana. Kaiwena ala meli besiele bwaite, Guyau Yesu Keliso ana mulolo mena siya yo kita lebo talobai.”

¹² Kabo muli mena Paulo yo Banabasi sitolo yo sieedeede ali takikili kaiwena. Ginauli kaba nuwapwanopwano Yaubada ipaisowaili siya nige Yudiya tomoliyao luwali mena siwalo-masala kolili. Saugana sieedeede tologogo meuloili simiya-mwanou. ¹³ Ali edeedede imwawasi kabo Yemesa

itolo yo iba, “Kaukavao, kwabenali kolyiau. ¹⁴ Saimoni Pita iyaele iwalo-masala namwanamwai kolila yakato Yaubada ana nuwatu iyakenayag-ila saugana tupwali igitesipwaili siya boda nige Yudiya tomoliyao kolili na siya siyamala ana tomoyao. ¹⁵ Beyabeyana palopita silele Buki Tabu mena ginauline bwaite kaiweli siba, ¹⁶ ‘Muli mena kani yapileyoima yo Deibida ana nume iguguliwa yayatoloyoi. Ana kaba tatagwaligwali kani yakatububunan na yakabiyo. ¹⁷⁻¹⁸ Mwa koina tomo yanuwa yaulina mena sinuwabui yo Yaubada simeliyan. Yo besiele siya nige Yudiya tomoliyao yagitesipwaili na siyamala yagu tomoyao. Yaubada ana walo bwaite, yo beyabeyana ginauline iyawatagiliko.’” ¹⁹ Yo Yemesa iwaloyoi, “Mwa yagu nuwatu bwaite besiele. Boda siya nige Yudiya tomoliyao sinuwabuiko yo simeli Yeisu koina, tabu kali polowe tapepei yakato Mosese ana loina meulo-loina simuliya. ²⁰ Ali leta talele yo ali wasa taolena yakato kanne kokotomo kolili sipwaopwaolianne tabu koina sikekekan, tabu sigaganawali yo tabe tabu kwasine sinuuma. Yaboyoi na tem ebaebai galagalona sikikimoi na iboita tabu sikakan. ²¹ Walo yawasosi nige sowana Mosese ana loina tatom-gabaen kaiwena bagubagunana kanasiga sauga kabona, Mosese ana loina sigugueyan yanuwa kaigeda kaigeda koina yo besiele sauga bwaite sabati kaigeda kaigeda siyasiyasili Yudiya ali nume tapwalolo mena.”

Tologo Yelusalema koina leta siyawasa

²² Kabo apositoloyao mekalikavao tobagunao yo toekalesiya meuloili siloina yakato tomo tupwali sigitesipwaili ali bodane luwali mena na siyawasali, mekalikavao Paulo yo Banabasi silau yanuwa Antioki. Mwa tomo labui sigitesipwaili Yudasa, iya esana sipei Basabasi yo tabe Sailasa, siya yoli labuine tomeliwo siyakasisi-yagili. ²³ Letane siwolena kolili yo silokalai.

Letane ana walo bwaite besiele. “Kamatoki komiu kamakavao. Kai apositoloyao yo toekalesiya kali tobagunao leta bwaite kalele tomeliwo kolimiu, komiu nige Yudiya tomoliyao kwamiyamiya nuwana yanuwa Antioki dedei Siliya o nuwana dedei Silisiya kolili. ²⁴ Wasa kabenalanako yakato tomo tupwali ama boda mena silaowa, yo ali edeedede kaiwena yaluyaluwamiu sikabi-yabeluli yo nuwamiu sitomatoma na kai nige ama walo besiele na silaowa siya siboma ali nuwatu. ²⁵ Mwa koina meuloimai katalam na tomo tupwali kagitesipwaili yo kayawasaliwa kolimiu mekalikavao ala eliyamwao namwanamwali Paulo yo Banabasi. ²⁶ Walo yawasosi, Paulo yo Banabasi yawasili sitalamwan ala Guyau Yeisu Keliso ana paisowa kai-wena. Siya tauna kona wasana namwanamwana siluwewasa-yani na tomo sitonan tem siunuyamateli. ²⁷ Tabe Yudasa yo Sailasa kayawasaliwa kabo kani siwalo-masala kolimiu tawae letane kalele kalona mena. ²⁸ Yaluyaluwa Tabuna iloina yo kai kaloina tabu polowe sibababaiwa kapepeili kolimiu. Inamwanamwa tem Mosese ana loina lalakili kwamuliya na siya bwaite besiele. ²⁹ Kanne kokotomo kolili sipwaopwaolianne tabu wakakanli, tabu wagaganawali yo tabe tabu kwasine kwanunuma. Yaboyoi na tem ebaebai galagalona sikikimoi na iboita tabu wakakan. Tem bwaite loinane kwayakasisi-yagili inamwanamwa. Kaiyoni.”

³⁰ Mwa tomone siyawasali yo silobi Antioki kabo toekalesiyayao siyoga-gogonagili yo ali leta siwolegili. ³¹ Saugana toekalesiyayao letane siyasili siyaliyaya lalakina kabiyakaiwene kaiwena. ³² Yudasa yo Sailasa, siya palopitao, siedeedeede lalakina toekalesiyayao kolili kabo toekalesiyayao kateli sipatu yo ali meli ikaiwe. ³³⁻³⁴ Simiyamiya sauga tupwana imamalawe kabo Antioki toekalesiyayao Yudasa yo Sailasa siwalo-muloloiili yo siyawasali sipileyo Yelusalema na bwaine koina Yudasa yo Sailasa ali

paisowa siwalo-masalan Yelusalema ekalesiyao kolili siya tauna kona yoli labuine siyawasali silau Antioki. ³⁵ Na Paulo yo Banabasi simiyamiya Antioki yo mekalikavao tomo tupwalyoi Guyau kainana siyakayakatai yo siguguyeyan.

Paulo yo Banabasi sigamwapakiki Malika kaiwena

³⁶ Kaliyate tupwalyoi imwawasi Paulo iwalolau Banabasi koina iba, “Tapileyoi talau yanuwane siya tauna kona tatakiliwa kolili Guyau wasana taguguyeyanwa kolili, na tomeliwo waluwaluli tagitaili gubesi ali miyamiya.” ³⁷⁻³⁸ Banabasi nuwanuwana Yoni iya esana labuina Malika siyogan mekalikava, na Paulo nige ana nuwatu besiele kaiwena tauna kona Yoni Malika ilogabaegili Peliga koina (dedei Pamipiliya), nige mekalikava sipapaisowa. ³⁹ Yoli labuine sigamwapakiki lalakina Malika kaiwena mwa silogwaligwali, yabo ilosuwala yo yabo ilosuwala. Banabasi Malika ikalai mekanakava sikuke silau Saipilosi. ⁴⁰ Na Paulo Sailasa igitesipwai yo iyogan mekanakava. Toekalesiyayao Antioki koina sikawanoi Yaubada koina igitekalatagili yo iwalo-muloloi, kabo silogabaegili. ⁴¹ Silau dedei Siliya yo Silisiya sitakikili na tomeli bodaliyao sikabiyakaiweli.

16

Paulo yo Sailasa Timoti siyogan mekalikava

¹ Silau yanuwa Dabi kabo muli mena silau Lisitila. Paulo tomeli yabo ilobai esana Timoti, sinana Yudiya sinena iya Yesu kana tomeli yabo, na tamana tomo Giliki. ² Tomeli siya simiyamiya yanuwa Lisitila yo Ikoniya Timoti sikawa-namwanamwa-yani. ³ Paulo nuwanuwana siyogani mekalikava silotakikili mwa Paulo iwalo Timoti nigwenigwe ikalai besiele Mosese ana lolina mesabana Yudiya tomoliyao dedeine koina tabu Timoti sikakalomagigilan kaiwena meuloili sikatai iya tamana tomo Giliki. Mwa Timoti iginauli besiele. ⁴ Saugana silau yanuwa kaigeda kaigeda kolili apositoloyao yo tobagunao siya Yelusalema ali nuwatu siwaloweni tomeliwo kolili yakato loinane esopaline siobigaili. ⁵ Kabo tomeliwo ali meli ikaiwe yo ali boda ilalalaki kaliyate kaigeda kaigeda.

Paulo kenona mena tomo Masidoniya igitai

⁶ Dedei Piligiya yo Galetiya silusae sitakikili yo wasana namwanamwana siguguyeyani bwaine koina kaiwena Yaluyaluwa Tabuna Paulo yo ana eliyamwao ikausili tabu dedei Eisiya koina silulusae. ⁷ Saugana silusae dedei Misiya ali nuwatu yakato silauyoi silusae dedei Bidiniya na Yesu Yaluyaluwana ikausili. ⁸ Mwa dedei Misiya siloluwaluwali silau kabo silobi Tilowasi. ⁹ Boniyai mena Paulo kenona mena tomo yabo iya tomo Masidoniya igitai itotolo ikawakawanoi Paulo koina iba, “Kulaoma Masidoniya dedeina mena na kusaguimai.” ¹⁰ Kenonane mulina mena kabo kai* kakatububu yo kalauyoi dedei Masidoniya kaiwena ama nuwatu Yaluyaluwa Tabuna nuwamai ikoi mwa koina kakatai Yaubada iyoganimaike na wasana namwanamwana kaguguyeyani tomone kolili.

Pilipai koina Lidiya imeli

¹¹ Yo kamwalisae waga mena yo Tilowasi kalogabaen kasagena dudulaimo kalau Samotilesi. Koina kakeno, yanuwa ilayani mwa kabo kakukeyoi kalau Niyapolis. ¹² Kabo kaemai mena kalau Pilipai iya yanuwa lalakina

* **16:10:** Bwaite Tilowasi koina, Luka, iya bukine bwaite kana tolele, Paulo me ana bodao ilusae kolili mwa isaguili. Mwa bwaite iya kaiwena Luka iba kai.

Masidoniya ana dedei mena. Beyabeyana dedeine bwaite lugulugumna kabo Loma silaoma yo sisepa, nume baibaiwali sikabili iyamala Loma ali taon yabo. Kamiyamiya kaliyate tupwana ibaibaiwa. ¹³ Kaliyate sabati mena kalau kayawatagili yanuwane kana gana dagelana mena waila salina mena, kaiwena kakataiyako siya Yudiya ali kaba kawakawanoi wailane salina mena. Kabo kamiyasio yo kaedeede sinesineo kolili siya silaoma simiyagogo. ¹⁴ Siya sibenabenali kalikava yabo esana Lidiya, yanuwa Taiyatila sinena, iya kaleko wasawasa pepolo igimwagimwala-yagili, yo iya itapwalolo Yaubada koina. Kabo katena Yaubada isoke yo Paulo ana walo Yeisu kaiwena imeliyan. ¹⁵ Lidiya yo ana nume kana tomiya kayababitaosoli kabo ikawanoi kolimai iba, “Tem ami nuwatu yameli yawasosi Guyau koina, kwalaoma kwamiyamiya yagu nume mena.” Kabo katalam na kalau ana nume mena.

Paulo yo Sailasa sipeili deli mena

¹⁶ Kaliyate yabo kalalau kaba kawakawanoi wailane salina mena na gamasine yabo kalobai, iya topaisowa yabo na ana tautaubalao tauna kona sigimwalai. Yo iya yaluyaluwa biki imiyamiya koina mwa sowasowana iwalo tawae naga iyawatagili sauga muli mena. Ana paisowane koina mane lalakina ikalakalai ana tautaubalao kaiweli. ¹⁷ Gamasinene iyamulikusuli mulimai mena mekamakava Paulo na iyogayoga iba, “Tomone bwaite Yaubada Tomiyasoesoni ana topaisowao, silaoma yo lebo kana kamwasa wasana siyawasayosi kolimiu.” ¹⁸ Kaliyate ibaibaiwa iyogayoga-samasamalulu kabo Paulo yona ikwatakata mwa itagelakeile yo yaluyaluwa biki koina iwalolau iba, “Yeisu Keliso esana mena yawalo koliwo kuyawatagili gamasinene kulogabaeni.” Sauganane koina yaluyaluwa bikine iyawatagili gamasinene koina yo ilowasi. ¹⁹ Saugana ana tautaubalao gamasinene sigitai na sikatai yakato ali mane ana kaba laoma inaeko, mwa silau Paulo yo Sailasa sikabi-kalatagili yo sitabe-niuniulili silawagili toloinao kolili maketi ana dedei mena sabi yatala-yagili. ²⁰ Mwa sipeili toloinao manli mena yo siba, “Tomo bwaite siya Yudiya tomoliyao, silaoma na ala yanuwa tomoliyao siula-munamunaili yo talawauwau lalakina iyawatagili. ²¹ Kaiwena mumuga uloina siyakayakatai-yani, mumugane siya nige ala loina itatalam yakato kita Loma ana kaba loina tomoliyao takalai yo tapaisowai.” ²² Yo boda lalakina sitolo yo kalikavao sisaguuli Paulo yo Sailasa siyokoi-yagili, mwa toloinao siwalo tomo tupwali Paulo yo Sailasa kali kwama silololi yo balae sikalai dagelali mena sisapili. ²³ Sisapili lalakina imwawasi sitabe-sikosikoko-wagili siniulili silawagili deli mena sipei-luseyagili, togitekalatani kana loina siwolena iya igitekalatan namwanamwaili tabu siyayabubu. ²⁴ Togitekalatani kana loina ibenalani mwa tomone labui ikalaili yo ilau ipeili biliutusasi kikiuna koina deli kalona mena yo mayau polopoloweli yabo kewa mena yo yabo yauli mena na luwaluwaili mena kaekaeli siyasolali silusae yo sikokalagili.

Deli togitekalatan imeli

²⁵ Boniyai luwaluwalina mena Paulo yo Sailasa sikawakawanoi yo siwaliwali Yaubada koina. Ali tali pilisin siyaele sibenabenali kolili. ²⁶ Kabo mwanikiniki lalakina inuku yo deli kana wauwau inukui yo imwasali. Sauganane koina gulu meulolili sitasoke yo siya simiyamiya deli kalona mena kali pani sitaliwasi. ²⁷ Saugana deli kana togitekalatan ikeno-tolo yo igitai gulu meulolili sitasokeko, ibatoko yakato deli kana tomiya meulolili siyabubuko, mwa ana kelepa kaleya iniwisiyama yakato iboma isakonayamate. ²⁸ Na Paulo manna ilau igitai mwa iyoga kainana lalakina mena

iba, “Eliyam, tabu kubomayoi kusakona-yamatewo, kai ele meuloimai kamiyamiya.” ²⁹ Kabo togitekalatani iyoga ana topaisowao kolili yo odam sikalaiyama koina. Yo ikalai isagena-lusae, me ana tabubu ilau tutulina italu-sakonayani Paulo yo Sailasa kaeli mena. ³⁰ Kabo muli mena itolo yo iyoga-yawatagilagili yauli mena yo iwalolau kolili iba, “Tautaubalao, tawae yaginauli na lebo yalobai?” ³¹ Mwa kainana siyamaisa siba, “Guyau Yeisu kumeliyani na lebo kulobai, kowa yo am nume kana tomiyayao.” ³² Yo Yaubada ana walo siguguyeyani iya yo ana nume kana tomiya kolili. ³³ Boniyainane koina, deli kana togitekalatani Paulo yo Sailasa ikalaili kali sapi gailiyao ideulili, mwa sauganane koina iya yo ana nume kana tomiya meuloili sibabitaiso. ³⁴ Kabo iyoganli silau ana nume mena kani ipaisowai yo sikekan, yo mekanakavao ana nume kana tomiya meuloili yaliyaya sikalapowon kaiwena simeliko Guyau koina.

³⁵ Yanuwa ilayani toloinao siwalo pilisiman kolili silau deli kana togitekalatan koina siba, “Tomone labuine kulivasili.” ³⁶ Mwa deli kana togitekalatani iwalolau Paulo koina iba, “Toloinao walo siyawasa kaiwemiu kowa yo Sailasa kalivasimiu yo me ami yaliyaya kwalau.” ³⁷ Na Paulo iwalolau pilisiman kolili iba, “Kai Loma ana kaba lolina tomoliyao. Toloinao nige siyayatala-baguna-yagimai na iyamo siloina sisapi-bwagabwagaimai boda manli mena yo sipei-luse-yagimai deli mena. Kabo nige sowana siwalo yo kaboma kalowasi-wadam. Siboma silaoma yo siyoga-yawatagilagimai.” ³⁸ Mwa pilisiman sipileyoi silau toloinao kolili yo Paulo kainana siwaloweni. Saugana toloinao kainanane sibenalani yakato Paulo yo Sailasa siya Loma ana kaba lolina tomoliyao mwa simatausi.† ³⁹ Yo silau deli mena sikawa-soli Paulo yo Sailasa kolili. Kabo siyoga-yawatagilagili deli mena yo sikawanoi kolili yanuwane silogabaeni. ⁴⁰ Kabo deli mena siyawatagili silau Lidiya ana nume mena na temeli sigitaili yo sikabiyakaiweli kabo muli mena yanuwane silogabaeni.

17

Paulo yo Sailasa silau Tesalonaika

¹ Kabo silau dedei Amipipoli yo dedei Apoloniya siloluwaluwali silau siyawatagili Tesalonaika. Yanuwane koina Yudiya ali nume tapwalolo yabo imiyamiya. ² Yo Paulo ilau ilusae ali nume tapwalolo mena, besiele ana paisowa dedei meuloina kolili. Imiyamiya wiki yaionyana na sabati kaigeda kaigeda Buki Tabu iyasili yo iyakayakatai tomo kolili. ³ Ana yakayakataine kolili ikabi-yamayale yakato Buki Tabu ana walo tomla Mesaiya kankamna ilobai yo iboita yo kabo muli mena itoloyoi. Tabe iwaloyoi iba, “Yeisu iya wasana yayawayawasayani kolimiu, iya Mesaiya.” ⁴ Tomo Yudiya tupwali yo Giliki tomoliyao siya Yaubada simeliyani sibaibaiwa yo tabe sinesineo esali lalakili sibaibaiwa mekalikavao meuloili Paulo ana walo sikawa-yawasosi-yani mwa sitalamwagili Paulo yo Sailasa kolili.

⁵ Na tupwaliyao Yudiya tomoliyao Paulo ana walo sisikotanan silamwapolowe kabo silau kamwasa mena tolobwagabwaga tupwali siya mumugali naenaeli sikalaili yo siyaboda kaigedai kabo yanuwa tomoliyao siulamunamunaili yo talawauwau lalakina iyawatagili. Kabo boda lalakina sisagena silau Yesoni ana nume mena, sibatoko Paulo yo Sailasa siyaele, ali nuwatu yakato silokalatagili yo numene koina sitabe-niuniulili silawagili tomo manli mena. ⁶ Na iyamo nige silolobaili, mwa Yesoni mekanakavao

† **16:38:** Loma ana lolina imiyamiya iwawalo nige sowana Loma ana kaba lolina tomoliyao sipeili deli mena tem nige siyayatala baguna.

tomeli tupwali silokalatangili yo silawagili yanuwa kana toloinao kolili. Yo siyogayoga siba, “Paulo me ana bodao tomo ali miyamiya sisibayanae dedei meuloili kolili na sauga bwaite silaomako ala dedei mena. ⁷ Iyaele Yesoni iyoga-mwaliseyagili ana nume mena. Siya meuloili Sisa ana lolina silikwai kaiwena siwalowalo yakato kin uloina yabo iyawatagiliko iya esana Yeisu.” ⁸ Saugana boda lalakina yo yanuwa kana toloinao walone sibenalani kabo simunamunai molosi yo sitalawauwau lalakina. ⁹ Mwa toloinao siwalo Yesoni me ana bodao kolili siba, “Mane tupwana kwaeyama kolimai na mesabana kalivasimiu kwalu.” Mwa koina Yesoni me ana bodao manene siwolena kolili kabo silivasili yo silogwaligwali.

Paulo yo Sailasa silau Beliya

¹⁰ Iboniyai kabo tomeli Paulo yo Sailasa siyawasali silau Beliya. Saugana siyawatagili Beliya silau Yudiya ali nume tapwalolo mena. ¹¹ Na Yudiya tomoliyao siya simiyamiya Beliya koina mumugali nige besiele siya simiyamiya Tesalonaika koina, siya tomo namwanamwali kaiwena kateli sisoke yo sibenali namwanamwa nuwanuwawasili wasana namwanamwana sibenalani. Mwa kaliyate kaigeda kaigeda Buki Tabu siyasisiyasili kaiwena nuwanuwali Paulo ana walo kana yawasosi silobai. ¹² Yudiya tomoliyao sibaibaiwa simeli tabe Giliki sinesineo siya esali lalakili yo Giliki tatao sibaibaiwa molosi mekalikavao. ¹³ Na siya Yudiya tomoliyao simiyamiya Tesalonaika koina wasane sibenalani yakato Paulo ilau Beliya na Yaubada ana walo iguguyeyani. Kabo sitolo yo silau Beliya tomone siula-munamunaili yo sikasokaso-keikeile. ¹⁴ Sauganane koina kabo tomeliwo Paulo siyawasa ilobi dekawa mena sabi kuke Akaya dedeina kaiwena na Sailasa yo Timoti simiyamiya Masidoniya dedeina mena. ¹⁵ Tomeliwo tupwaliyao mekalikava Paulo waga mena simwalisae kabo sikuke Ateni kaiwena kabo muli mena sivi vilayoima na Paulo kainana siwaloweni Sailasa yo Timoti kolili yakato tem ali paisowa imwawasi silomwayamwayau silau Ateni na Paulo sisagui.

Paulo ana miyamiya yanuwa Ateni koina

¹⁶ Saugana Paulo iyaele Ateni Sailasa yo Timoti isanasanaili, nuwana inae me ana nuwapolowe kaiwena igitai kokotomo sibaibaiwa siginaulili, tomo siyatololi yanuwa kalona mena yo simeliyagili yo sikukula esali mena. ¹⁷ Mwa ilau Yudiya ali nume tapwalolo mena yo mekanakavao Yudiya yo siya nige Yudiya tomoliyao na iyamo Yaubada siyakasisyan, siedeede besiele kaliyate kaigeda kaigeda. Tabe ilau kaba maketi koina tomo ilobaili yo mekanakavao siedeede. ¹⁸ Tonuwatu sonosonoga tupwali, siya bodaline esali siba Epikulio yo Sitoiki silau Paulo mekalikava sigamwapakiki.* Tupwali siba, “Toyauyaule bwaite, tawae nuwanuwana iwalowen?” Na tupwaliyao kainali siyamaisa siba, “Kai ama nuwatu iguguguguye dedei uloi ali yaubadao kaiweli.” Siwalo besiele bwaite kaiwena Paulo iguguye Yeisu yo toboita ali toloyoi kaiwena. ¹⁹ Mwa Paulo siyogan yo silawan tau-taubalao lalakili kolili bodane esana sipei Aliopegasi. Kabo siwalolau koina siba, “Tem sowasowana yakayakatai waluwaluna iya uguguguyeyanwa kuyamayale kolimai. ²⁰ Kaiwena ginauli siya kali benali uloil kolimai yo nuwanuwamai kana dudulai kakatai.” ²¹ Sauga meuloina Ateni tomoliyao yo siya laolaoma meuloili ali sauga siyavenuwani yo sibenabenali yo siedeede ginauli waluwaluli kaiweli.

* **17:18:** Tonuwatu sonosonoga siya sauga meuloina yawasi yo miyamiya sinuwanuwatui yo siedeede kaiweli.

²² Kabo Paulo itolo kaba logogo mena yo iwalolau tautaubalao kolili iba, “Kagutoki komiu Ateni tomoliyao. Yagitaimiu komiu sauga meuloina yaubadao meuloili kwayakasisi-yagili, ²³ kaiwena yalokeikeile ami yanuwa kalona mena yo ami kaba pwalou yagitaili sibaibaiwa. Yagu lokeikeile koina kaba pwaoli yabo yagitai kana lelelele yayasili iwalo, ‘Yaubada bwaite nige tokataina kana nuwatu-kalatan.’ Na Yaubadane iya koina kwapwalopwalou, iya nige wakakatai, bwaimwana iya kani yayawasa kolimiu. ²⁴ Yaubada iya yanuwa yaulina yo ginauline meuloina iyamayaleli, iya bulibuli yo yanuwa yaulina kali Guyau, nige imiyamiya nume kaba tapwalolo tomo sikabi koina. ²⁵ Nige ginauli yabo ibwabwaga koina yakato kita tomo nimala mena tasagui kaiwena iya tomo meuloila yawasila, yaluyaluwala yo ginauli meuloili iyelima kolila. ²⁶ Tomo kaigeda iyamayale, yo iya koina tomo boda uloina uloina sidebalala yo sitatagwaligwali yanuwa yaulina dedei meuloina kolili simiyamiya. Tabe bodane kaigeda kaigeda ali sauga yo ali dedei iloinayan. ²⁷ Yaubada iginauli besiele, kaiwena nuwanuwana tomo siloyai yo ali loyane kalona mena iya silobai. Tomala iya nige imimiya-suwala tomo kaigeda kaigeda kolila. ²⁸ Kaiwena yawasila yaina iya, mekalakava talokeikeile yo mekalakava tamiyamiya. Besiele kwaboma kami wali kana tobiubui siba, ‘Yawasosi kita meuloila natunao.’ ²⁹ Mwa kita natunao, nige sowana ala nuwatu yakato Yaubada kana koleya besiele yamayamayale kokotomo tomo ali katai mena yo ali sonoga mena gole nuwana siliba nuwana veku koina siginaulili. ³⁰ Beyabeyana tomo nige ali katai yabo Mesaiya kaiwena mwa koina tomo ali naenaena koina igitegabaegili. Na sauga bwaite iloina-yagili tomo dedei meuloina ali naenaena koina sinuwabui. ³¹ Kaiwena kaliyate yabo ipeiyako yanuwa yaulina kana tomiya meuloili naga iyatala namwanamwaili, yo tomo yabo igitesipwaiyako iya yatalane kani iginauli, kana yawasosi iyakenayagila meuloila kolila, kaiwena tomonane ikele-yatoloyoi-yako boita mena.”

³² Saugana sibenalani Paulo iedeedele toloyoi kaiwena kabo boda tupwali sikawa-mwakomwakota-yani yo sitalatalawasi-yani. Na boda tupwaliyao siba, “Nuwanuwamai kuedeedele yoi nuwatu bwaite kaiwena na kabenalani.” ³³ Logogone inmwawasi kabo Paulo ilogabaegili ilau. ³⁴ Tomo tupwali Paulo ana walo simeliyani mwa silusae ana boda koina. Luwali mena tomo yabo esana Dionisiya iya boda Aliopegasi kana tautaubalao kalikava yabo, sine yabo esana Damali yo tupwaliyao tabe.

18

Paulo ana miyamiya Kolinita koina

¹ Kabo muli mena Paulo Ateni ilogabaeni yo ilau Kolinita. ² Yanuwane koina tomo Yudiya yabo iyaele esana Akuila sikabiya Ponitiyo polovinsi koina. Akuila mewainena Pilisila siya silaomaya Loma, Itali ana dedei mena, na sauga bwaite simiyamiya Kolinita kaiwena tauna kona Loma ali kin esana Sisa Kolodiyasi iwalo Yudiya meuloili yanuwa Loma silogabaen. Paulo wasali ibenalan yakato siyaele Kolinita koina na nuwanuwana ilau igitaili. Kabo ilau Kolinita koina ilobaili. ³ Mwa imiyamiya kolili yo mekalikava sipaipaisowa, kaiwena iya yo siya ali paisowa kaigeda bwaimwa palai sikonakona besiele nume. ⁴ Sabati kaigeda kaigeda Paulo iedeedele Yudiya ali nume tapwalolo mena. Yo siya Yudiya yo Giliki mekalikava sigamwagamwa-pakiki na Paulo itonatonan nuwanuwana lalakina tem simeli. ⁵ Sailasa yo Timoti Masidoniya dedeina silogabaen silobima Kolinita kabo Paulo ana paisowa palai konakona ilopei na ana sauga meuloina italamwani guguye koina yo ikabiyamayale Yudiya tomoliyao kolili iba,

“Yesu iya Mesaiya.” ⁶ Na saugana Yudiya siwalo-yavivilayoi Paulo koina yo sikawa-naenaeyani mwa kana kwama ikotataiyani kolili, kaiwena wasana namwanamwana sisikotanani mwa iwalolau kolili iba, “Tem kwasawowuli amokisa, kwaboma ami pwanoli. Nige sowana kwayakewaiyau. Sauga bwaite yalau siya nige Yudiya tomoliyao na wasana namwanamwana yaguguyeyani kolili.” ⁷ Kabo Paulo Yudiya ali nume tapwalolo ilogabaeni yo ilau Taita Yusito ana nume mena, iyaele nume tapwalolo salina mena. Tomone iya nige Yudiya tomona, na iyamo iya itapwatapwalolo Yaubada koina. ⁸ Yudiya ali nume tapwalolo kana tobaguna esana Kilisipasi, iya yo ana nume kana tomiya meuloli sinuwabui na Guyau Yesu simeliyani. Tabe Kolinita tomoliyao sibaibaiwa besiele, Paulo ana walo sibenalani, sinuwabui, simeli yo sibabitaiso.

⁹ Boniyai yabo Paulo kenona ikenoi yo Guyau iwalo koina iba, “Tabu kumamatausi, wasana namwanamwana kuyawasa-kalatan tomo kolili, tabu kulolopei. ¹⁰ Yau mekamkava mwa nige sowana tomo yabo ikaleya koliwo na isibayanaewo, kaiwena yanuwa bwaite koina tomo sibaibaiwa naga siyamala yagu tomoyao.” ¹¹ Mwa Paulo imiyamiya sauga tupwanayoi yo ana miyamiya Kolinita koina kana mamalawe bolime kaigeda yo tupwana. Sauganane koina Yaubada ana walo iguguguyeyani tomo kolili.

¹² Galio ana sauga gavana dedei Akaya bwaimwa Gilisi koina mwa Yudiya tomoliyao ali nuwatu kaigeda kabo silau Paulo sikabikalatani yo silawani gavanane koina yakato iyatalayan. ¹³ Siba, “Tomone bwaite tomo nuwaliyao ikoikoili, nuwanuwana kamwasa waluwaluna koina sitapwalolo Yaubada koina, kamwasane ama lolina nige itatalamwani.” ¹⁴ Saugana Paulo gamwana isaei yakato ideedeede, mwa Galio iwalolau Yudiya tomoliyao kolili iba, “Temga tomo bwaite ilopwano na nae yabo iginauli kabo sowasowagu ami walo yabenalani. ¹⁵ Na ami gamwapakikine bwaimwa ami ededeede yo esa yo ami lolina kaiweli bwaimwana siya ginauli kikiuli kwaboma kwayadudulaili, genuwagu bwaite ginauline yayatalayagili.” ¹⁶ Mwa itawoili siyawatagili kaba yatala mena. ¹⁷ Kabo bodane sigitai Sositeni, iya Yudiya ali nume tapwalolo kana tobaguna, silokalatan yo siunu-gwalagwalai kaba yatala salina mena na Galio nige inunuwatui ali paisowane kaiwena.

Paulo ana kalau takikili labuina ana kaba mwawasi

¹⁸ Paulo imiyamiya Kolinita sauga tupwana imamalawe, kabo muli mena tomeliwo ilogabaegili yo Pilisila mewainena Akuila mekanakavao silobi silau galowa Sensiliya. Bwaine koina itona itom-gabaeni kaiwena tauna kona ana waloyameli iginauli Yaubada manna mena. Imwawasi waga mena simwalisae kaiwena Paulo nuwanuwana ivivilayoi dedei Siliya. ¹⁹ Sikuke silau siulisi Epeso bwaine koina sikaisulu. Paulo Pilisila yo Akuila ilogabaegili, na iboma ilau Yudiya ali nume tapwalolo mena, yo mekanakavao Yudiya tomoliyao siededeede yo sigamwapakiki. ²⁰ Sikawanoi koina yakato tem mekalikava simiyamiya naga sauga tupwana imamalawe na iyamo nige ana nuwatu besiele. ²¹ Ana sauga lowasi koina iwaloyameli kolili iba, “Tem Yaubada ana nuwatu besiele, kani yapileyoima.” Yo ikukeyoi Epeso ilogabaeni. ²² Saugana waga iulisi Sisaliya koina, kabo Paulo isae Yelusalema toekalesiyayao igitaili kabo muli mena ilobi Antioki Siliya dedeina mena. ²³ Paulo imiyamiya Antioki sauga kubwakubwana koina kabo ilogabaegili yoi ilau ilotakikili Galetiya yo Piligiya ali dedei mena na tomeliwo waluwaluli meuloli ikabiyakaiweli.

Apolosa ilau iguguye Epeso yo Kolinita

²⁴ Sauganane koina Yudiya tomona yabo esana Apolosa, sikabiya Alek-sendaliya, ilaoma Epeso. Iya todedede namwanamwana yo Buki Tabu ikatai namwanamwai. ²⁵ Tauna kona tomeliwo tupwali Guyau Yeisu kaiwena siyakayakatai Apolosa koina, kabo muli mena me ana kaiwe iyakayakatai yo idedeede dudulai Yeisu kaiwena. Iya ikakatai ele Yoni ana babitaiso, na Yaluyaluwa Tabuna ana babitaiso nige ikakatai. ²⁶ Apolosa ilau Yudiya ali nume tapwalolo mena me ana katepatu iguguye. Saugana Pilisila yo Akuila Apolosa ana guguye sibenalani, mwa siyogan ali nume mena kabo Guyau Yeisu kaiwena siyakayakatai yo siyamayale namwanamwai koina. ²⁷ Yo muli mena Apolosa nuwanuwana ilau Akaya bwaimwa Gilisi, mwa tomeliwo siya Epeso koina sisagui. Kabo tomeliwo Akaya ali leta silele siba, "Saugana tem Apolosa ilaowa kwayogan me ami yaliyaya." Mwa ilau Akaya. Saugana iyawatagili bwaine koina kabo tomeliwo, siya tauna kona Yaubada ana mulolo mena sinuwabui yo simeli, siyogan me ali yaliyaya. Kabo Apolosa tomeliwone ikabiyakaiweli. ²⁸ Kaiwena ana gamwapakiki mena Yudiya tomoliyao isonoga-gabaegili tomo manli mena na iyakenayagili Buki Tabu koina yakato Yeisu iya Mesaiya.

19

Paulo ana paisowa Epeso koina

¹ Apolosa iyaele Kolinita, na Paulo ilau kamwasa mena yo Eisiya dedeina ilulikwa ilau iyawatagili Epeso. Bwaine koina tomeli tupwaliyao ilobaili. ² Mwa ineliyagili iba, "Gubesi, saugana kwayamala tomeli Yaluyaluwa Tabuna ilobima iloyapowonmiu?" Kainana siyamaisa siba, "Nuwana nigele, kaiwena nige ama katai yabo Yaluyaluwa Tabuna kaiwena." ³ Mwa Paulo ineliyagili, "Toisabo babitaiso koina kwababitaisone?" Siba, "Yoni ana babitaiso koina." ⁴ Paulo iba, "Yoni ana babitaiso kana nuwamayale ele mumugana naenaena kana nuwabui. Yo Yoni iwalo lau tomo kolili iba, 'Kwameliya iya ilalaomane muligu mena bwaimwa Yeisu.'" ⁵ Saugana walone bwaite sibenalani Guyau Yeisu esana mena sibabitaiso. ⁶ Paulo nimana ipei kulukululi mena kabo Yaluyaluwa Tabuna ilobi kolili yo edeede uloina uloina koina siedeede yo Guyau ana walo sipalopisai. ⁷ Yo tataone kali baibaiwa nuwana besiele tuwelo (12).

⁸ Paulo ilau Yudiya ali nume tapwalolo mena yo waikena yayiona kalona mena me ana katepatu iguguye Yaubada ana kaba lina kaiwena yo tomo mekanakavao siedeede nuwanuwana tem tomone sinuwabui na simeli. ⁹ Iyamo tupwali sigamwa-panapanawa, Paulo ana walo sikawamwakomwakota-yani yo Guyau ana kamwasa sikawa-naenaeyani bodane manli mena. Mwa Paulo ilogabaegili yo tomeliwomo ikalaili mekanakavao kabo kaliyate kaigeda kaigeda tomo mekanakavao siedeede Tilanus ana kaba sikulu numena koina. ¹⁰ Bolime labui kalona mena ali paisowa besiele, mwa Yudiya yo Giliki siya simiyamiya Eisiya dedeina mena, meuloili Guyau ana walo sibenalani.

¹¹ Yaubada ginauli kaba nuwapwanopwano lalakili iginaulili Paulo ana paisowa kalona mena. ¹² Kaba gite besiele, tem kaleko, nuwana kamweyai kaba sausauna o nuwana kwama kana kokaukasi dumduwai kaiwena, tomo sikalai na siyapatu Paulo kwapina mena na tem silawan tokasiebwo sipei kolili kabo sinamwanamwa yo yaluyaluwa biki silogabaegili. ¹³⁻¹⁴ Na Yudiya ali topwaoli lalakina yabo esana Sikiba natunao kilakai kali baibaiwa seben. Siya sitakikili tokasiebwo kolili yo ali sonoga mena yaluyaluwa biki sitawawatagilagili. Sauga yabo kabo sitonan yakato Guyau Yeisu esana mena na yaluyaluwa biki yabo sitao-yawatagilan siwalo besiele bwaite, "Yeisu

iya Paulo iguguguyeyani esana mena kawalo kuyawatagili.”¹⁵ Yaluyaluwa bikine kainali iyamaisa iba, “Yeisu iya yakatai yo Paulo besiele iya yakatai na analiyao komiu?”¹⁶ Kabo tomone iya yaluyaluwa biki koina isagena-tolo yo Sikiba natunao iunu-yanayanaeli mwa mekowakowali numene siyabubugabaeni yoli mekwaskwasineli.¹⁷ Tomo Yudiya yo tomo Giliki siya simiyamiya Epeso, wasane bwaite sibenalan mwa meuloili simatausi yo Guyau esana siyakasisiyani lalakina.¹⁸ Siya sinuwabui yo simeli sibaibaiwa silaoma yo mumugali naenaeli siwalo-masalagili.¹⁹ Tokukula sibaibaiwa sinuwabui kabo kali kukula bukiliyao sikalailima yo sigabuli tomo meuloili manli mena. Na bukine siya tem sigimwala-yagili maisali kana lalaki pipti tausan kina.²⁰ Ee kabo bwaine besiele Guyau ana walo idebalala yo ikaiwe tomo kolili.

Demitiliyasi yo ana boda simunamunai Paulo koina

²¹ Ginauline simwawasi kabo Paulo inuwanuwatu yoi ilotakikili ilau mwa iba, “Nuwanuwagu dedei Masidoniya yo Akaya yalulikwaili na yalau Yelusalema. Kabo muli mena kani yalau yanuwa Loma yagitai.”²² Kana tosagu labui, Timoti yo Elasitasi, iyawasali silau dedei Masidoniya, na iya imiyamiya Eisiya dedeina mena sauga kikiunamo.²³ Sauganane koina gamwapakiki lalakina yabo iyawatagili Epeso koina Yeisu kana tomeliwo ali yakayakatai kaiwena.²⁴ Na siliba kana topaisowa yabo esana Demitiliyasi, iya ana paisowa yaubada Atemisi ana nume tapwalolo kana makamakayau kikiuli ipaipaisowaili siliba koina yo igimwala-yagili tomo kolili, mwa me ana topaisowao mane lalakina silobalobai.²⁵ Ana topaisowa iyoga-gogonagili, mekanakawo tupwaliyoi siya ali paisowa besiele iya. Mwa iba, “Tautaubalao, wakataiyako mane lalakina talobalobaiya ala paisowane bwaite koina.²⁶ Na komiu kwaboma wagitaiyako yo wasana kwabenalani tomone Paulo kaiwena. Iya iwawalo yakato yaubadao siya tomo sipaisowaili nimali mena, nige yaubada yawasosi besi. Ee mwa tomo sibaibaiwa Epeso koina yo salili mena Eisiya ana dedei meuloina nuwali ikoi yo iyoga-suwalagili.²⁷ Bwaite iya koina yamatausi kisi besiele ala mane ana kaba laoma tomo sikawa-naenae-yani. Na Eisiya ana dedei tomoliyao meuloili yo tomo yanuwa yaulina meuloina sipwalou ala yaubada sine Atemisi koina yo ana nume tapwalolo esana ilalaki. Besiele yamatausi kisi Atemisi sisikotanan yo ana nume tapwalolo sikawa-naenae-yani.”

²⁸ Saugana walone bwaite sibenalan mwa simunamunai lalakina yo siyogayoga siba, “Kita Epeso ala yaubada Atemisi esana isaesosi.”²⁹ Kabo talawauwau lalakina yanuwa kalona meuloina iloyakalapowon. Boda silau Paulo kanakawao labui, Masidoniya tomoliyao, Geiyo yo Alisitako silokalitagili na meuloili sisagena-gogo silau silusae ali kaba logogo mena.³⁰ Paulo nuwanuwana ilusae bodane luwali mena na itolo ideededede boda manli mena, na iyamo tomeliwo siwalo-kausi.³¹ Dedei Eisiya kana tautaubalao tupwali siya Paulo ana eliyamwao, walo siyawasa siwaloyakasisyan tabu imamayale kaba logogo mena.

³² Logogone koina bodane talawauwau lalakina siginauli. Tupwali siyoga ginauli yabo walona yo tupwaliyao tabe siyoga ginauli uloina walona. Tomo sibaibaiwa nige sikakatai tawae kaiwena mwa silogogomane.³³ Yudiya tomoliyao Alekesenda sibibin ilau imiya baguna na boda tupwali sibatoko iya nae yabo iginauli kabo siba, “Kuwalo kolimai tawae uginauli.” Mwa nimana ikeleisinan nuwanuwana bodane iyanwanouli kabo iwalolau kolili yakato iya yo ana tali Yudiya nige ginauli yabo sigiginauli pwanoli Atemisi kaiwena.³⁴ Na iyamo saugana boda sikatai iya Yudiya tomona, meuloili

metoyawa siyogayoga sauga tupwana imamalawe siba, “Kita Epeso ala yaubada Atemisi esana isaesosi.”

³⁵ Kabo yanuwa kana toloina lalakina bodane iyamwanouli yo iba, “Epeso tomoliyao, yanuwa yaulina meuloina sikatai Atemisi, iya esana lalakina, ana nume tapwalolo yo ana kilakilala, bwaimwa veku yakayakasisina ibekumaya bulibuli mena, kali togitekalatan ele kita Epeso meuloila. ³⁶ Nige tomo yabo ginauli bwaite iuvalayagili mwa kwamwanou yo imiyawa yauyaule mumugana waginaginauli. ³⁷ Tomo bwaite iyaele kwayoganilimako, na nige ginauli yabo sikekewali ala nume tapwalolo mena yo tabe ala yaubada sine esana nige sisisinali. ³⁸ Tem Demitiliyasi yo ana boda nuwanuwali tomo yabo siyakewai, kaba yatala imiyamiya yo toyatala siyaele, na ali yakewane siwalo-masalagili kolili. ³⁹ Tem ami nuwatu tupwaliyao siyaele na nuwanuwamiu kwaedeede kaiweli kabo tayadudulaili ala logogo mena besiele ala loina. ⁴⁰ Na yamatausi kisi toloinao siyakewaila ala talawauwaune yo ala paisowa kabona kaiweli. Temga siyakewaila nige sowana tawalo-yadudulai kolili, kaiwena talawauwau bwaite nige yaina yabo.” ⁴¹ Ana walone iyemwawasi mwa iwalo meuloili silogwaligwali.

20

Paulo ana takikili Masidoniya yo Akaya dedeili kolili

¹ Yanuwane Epeso koina talawauwau imwawasi kabo Paulo tomeliwo iyoga-gogonagili ikabiyakaiweli yo ilokaiyoni kolili. Muli mena ilogabaegili ilau dedei Masidoniya. ² Dedeinane itakikilan yo tomeliwo sibaibaiwa ikabiyakaiweli kabo muli mena ilau Akaya dedeina mena. ³ Yo imiyamiya bwaine koina waikena yaiyona. Muli mena yakato ikuke ilau dedei Siliya na wasa ibenalan Yudiya siloina wadam yakato siunui kabo ana nuwatu ibui yo mwayamwayau ilau dedei Masidoniya yakato ipileyoi Siliya kamwasa uloina koina. ⁴ Boda mekanakavao silotoyawa esaliyao bwaite, Sopeta (Pilasi natuna iya tomo Beliya), Tesalonaika tomoliyao labui esali Alisitako yo Sekandasi, Gayasi ilaomaya Dabi, Timoti, yo tabe labuiyoi silaomaya dedei Eisiya esali Tikiko yo Tolopimasi. ⁵ Bodane sibaguna silau Tilowasi yo bwaine koina sisanasanaimai. ⁶ Na kai kamiyamiya Pilipai kanasiga pwalawa gaibumo nige yisti mekanakava sieebweli soina. Imwawasi kabo kakuke yo kaliyate valigigi imwawasi kamakavao kalobaili Tilowasi koina mwa bwaine koina kamiyamiya wiki kaigeda.

Paulo ana guguye luwana mena kilakai yabo ikeno-beku.

⁷ Wiki kana kaliyate bagubagunana koina kalogogo kekan toyawa kakalai Yeisu ana boita kana nuwatu-kalalani kaiwena. Paulo iguguguguye tomo kolili kanasiga boniyai luwaluwalina, kaiwena tem yakato yanuwa ilayani ilogabaegili. ⁸ Numene koina kamiyamiya nume saliyana malamalawena, na kai ama kaba miyane koina nume kalona yaiyonana koina. Yo mayale sibaibaiwa siwedowedoli mwa biliutusine kalona iwedowedoli lalakina. ⁹ Na kilakai yabo esana Yutiko imiyasio tomlape (windo) mena. Paulo iyaele iguguguguye kabo Yutiko manna ikenokeno molosi. Mwa nuwana ikeno-mwatainani kabo ibeku yo ilobi italu bwatano mena. Sikaisulu silobi kilakaine sikeleisinani na sigitai iboitako. ¹⁰ Paulo ilau ikaisulu ilobi, tutulina italu-sakonayani kilakaine isapwali kabo iba, “Tabu wakakatewakaka, meyawasina.” ¹¹ Paulo imwalisae yoi nume kalona mena Guyau kana nuwatu-kalatan kanna pwalawa sipaisowai, imwawasi kabo mulina mena kakekan. Kekan imwawasi ana guguye iyatubu yoi na iedeede

kanasiga yanuwa ilayani kabo ilogabaegimai. ¹² Kilakaine inamwanamwa yo mekanakavao silau ana nume mena me ali yaliyaya lalakina.

Tilowasi koina kakuke kalau Milito

¹³ Kai kamwalisae waga mena kakuke kabaguna Asosi. Na Paulo nuwanuwana kaekaena mena ilau Asosi kabo bwaine koina katauli. ¹⁴ Saugana ilobaimai Asosi koina kabo imwalisae mekamakava kakuke kalau Mitilini. ¹⁵ Yanuwa ilayani kakuke kalau bwanabwana Kiyosi kaiwena na iyamo nige kaloloyasali bwanabwanane. Kakalakalau kaliyate labui kabo kalau bwanabwana Samosi kalogabaen yo kaliyate yayionana koina kabo kaulisi yanuwa Milito. ¹⁶ Na Paulo ana nuwatu yanuwa Epeso kasagena-gabaeni kisi tomeliwo sigitai na sikabi-kalatan imiyamiya sauga imamalawe kaiwena nuwanuwana ilomwayamwayau ilau Yelusalema Pentikosi kana kaliyate kaiwena.

Paulo ana walo lokaiyoni toekalesiya Epeso ali tobagunao kolili

¹⁷ Paulo iyaele Milito mwa toekalesiya Epeso ali tobagunao walo iyawasa kolili na sisaema koina. ¹⁸ Kabo sisaema na iwalolau kolili iba, "Saugana yayawatagili Eisiya dedeina mena yau te komiu tamiyamiya yo kanasiga kabona mumugagu wakataiyako. ¹⁹ Meyagu nuwalobi yo meyagu valam Guyau ana paisowa yaginauli yo polowe sibaibaiwa yalobaili Yudiya tomoliyao ali kalomagili kaiwena yo tabe ali loina siunuyamateyau kaiwena. ²⁰ Wakatai ginauli tem sowasowana isaguimiu nige yabo yanunuwai, yaguguyeyan yo yayakayakatai-yani boda manli mena yo kwaboma ami nume kolili. ²¹ Boda labui, Yudiya yo Giliki tomoliyao, ali wasa yaolena ali pwanoli koina sinuwabui sitagelakeile Yaubada koina yo simeli ala Guyau Yesu Keliso koina. ²² Sauga bwaite Yaluyaluwa Tabuna iloinayagau na yalalau Yelusalema, na nige yakakatai tawae kani iyawatagili koliyau bwaine koina. ²³ Yakatai yawasosi yakato yanuwa kaigeda kaigeda kolili Yaluyaluwa Tabuna iyakeyakena-yagau yakato kamkamna kani yalobai na sipeiyau deli mena. ²⁴ Na iyamo nige yanunuwatui bwagana yawasigu ginauli lalakina manigu mena, na nuwanuwagumo kaba sagena mena yasagenaya yo paisowane Guyau Yesu iyeyamako koliyau yaemwawasi, paisowane iya Yaubada ana mulolo bwaimwana wasana namwanamwana yawawasanyi.

²⁵ Tauna kona yalaoma yo yatakikili na Yaubada ana kaba loina wasana yaguguyeyani meuloimiu kolimiu. Sauga bwaite yalotonagau yakato kani nige luwamiu mena wagigitaiyau yoi. ²⁶⁻²⁷ Mwa kaliyate kabona yawalo kolimiu, Yaubada ana nuwatu meuloina iyaele yawalowenako kolimiu, nige yabo yanunuwai, na tem komiu yabo iboita na nige lebo ilolobai, nige yau yagu pwanoli, iboma ana pwanoli. ²⁸ Komiu tobagunao wagitekalatagimiu, yo besiele tabe sipi wagitekalatagili, siya Yaluyaluwa Tabuna ipeili nimamiu mena kami gitegitekalatan. Komiu besiele togitekalatan sipi kabo Yaubada ana ekalesiyao wagitekalatagili, kaiwena Natuna Yesu kwasinena mena ileboili, iya ana tomoyao. ²⁹ Yakatai yagu lau mulina mena kani bwauwa sokasokali silaoma silusae luwamiu mena yo sipi sisi-bayanaeli. ³⁰ Besiele tabe tomo tupwali ami boda luwana mena kani sitolo yo wasa mwakomwakota tupwana siwaloweni, yo tomeli tupwali simwakotayagili yo siyoga-luseyagili ali boda koina. ³¹ Mwa wagitekalatagimiu yo kwanuwatu-kalatan bolime yayiona kalona mena kaliyate yo boniyai kaigeda kaigeda yayanuwa-peimiu yo yayakayakataimiu meyagu valam. ³² Sauga bwaite yapeimiu Yaubada nimana mena yo ana mulolo mena igitekalatagimiu, iya sowasowana ikabiyakaiwemiu yo ana mulolo

iyeyawa kolimiu besiele ana tomo meuloili kolili. ³³ Nige tomo yabo ana siliba o nuwana ana gole o tem kana kwama yagagadosisi-yani. ³⁴ Kwaboma wakatai nimagu ana paisowa mena ginauline tawae nuwanuwamai yau yo mekaukavao kalobailiko. ³⁵ Mwa sauga meuloina yayakena-yagimiu tem tapaisowa me ala kaiwe besiele yau yapaisowa, mwa sowaswala tobelu tasaguili. Guyau Yeisu ana walo tanuwatu-kalatan iwalo besiele, 'Tem takayakayalemo kana yaliyaya nige lalakina na tem tayauyauya kana yaliyaya ilalakisisi.'

³⁶ Paulo ana walone iyemwawasi kabo mekanakavao tutulili sitalu-sakonayagili yo sikawanoi Yaubada koina. ³⁷ Meuloili Paulo sisau yo sivalam. ³⁸ Ali nuwanae yaina yawasosi bwaite kaiwena Paulo walo iwaloweni iba, 'Kani nige wagigitaiyau yoi.' Kabo mekalikava silau yo waga mena sipei-gabaeni.

21

Paulo ilau Yelusalema

¹ Kalokaiyoni toekalesiya Epeso ali tobagunao kolili kabo kakuke katata molosi kalau kaulisi bwanabwana Kosa. Kaliyate labuina koina kabo kakukeyoi kalau bwanabwana Lodesi kabo muli mena kalau kaulisi yanuwa Patala. ² Waga yabo kalobai ilalau Ponisiya dedei Siliya kaiwena mwa kamwalisae-panaisi yo kakuke kalau. ³ Saugana bwanabwana Saipilosi kagitai ee kabo katatayasali yo kasagena-lauya tete yavana mena. Kakalau kalau dedei Siliya yo kalau kaulisi Taiya. Mwa topaisowa waga kana ketauli siyasio yo kai kakaisulu waga kalogabaen. ⁴ Tomeliwo tupwali kalobaili yanuwane koina mwa mekamakavao kamiyamiya wiki kaigeda. Yaluyaluwa Tabuna iyanuwapeili mwa siwalolau Paulo koina tabu ilalau Yelusalema kisi siunuyamate. ⁵ Ama kaiyawasi bwaine koina imwawasi kikiunamo kalogabaegili kakukeyoi. Ama elieliyamwao meuloili mewaineliyao yo menatuliyaoy siyoganmai yanuwa kalogabaeni kalobi dekawa mena na tutulimai katalu-sakona-yagili kabo kakawanoi. ⁶ Kakawanoi imwawasi, kabo siya yo kai kakawa-kaiyoni, kabo kai kamwalisae waga mena na siya sivilayoi ali yanuwa mena.

⁷ Kakukeyoi Taiya koina yo kakalau kalau kaulisi Tolimeisi. Yanuwane koina tomeliwo kalobaili na kolili kamiyamiya kaliyate kaigeda. ⁸ Yanuwa ilayan yoi kakuke kalau kaulisi Sisaliya na bwaine koina waga mena kakaisulu kalau Pilipi ana nume mena yo koina kamiyamiya. Na Pilipi bwaite iya dikon yoli seben kalikava yabo siya tauna kona sigitesipwailiya Yelusalema yo wasana namwanamwana kana toguguye yabo. ⁹ Natunao gamagamasineo yoli esopali siya palopitao, Guyau ana walo sipalopalopisai tomo kolili.

¹⁰ Kamiyamiya kaliyate tupwaliyao simwawasi kabo palopita yabo esana Agabusi iyawatagilima ilobimaya Yelusalema, ¹¹ iya ilaoma kolimai, Paulo kana beleti ikalai yo ibomayoi nimana yo kaena ipanli kabo iba, "Yaluyaluwa Tabuna iwalo bwaite besiele. Tomo Yudiya siya Yelusalema koina naga kani beleti tanuwagana sipani besiele bwaite, na siwolena boda uloi tomoliyao kolili." ¹² Saugana walone kabenalani mwa tomo meuloimai Paulo kawalo-nuwai tabu isasae Yelusalema. ¹³ Na Paulo iwaloma kolimai iba, "Tabu kwavavalam yo kategu kwayayakamkamna. Nuwana tem sipeiyau deli mena nige tawae yabo o nuwana tem siloina siunuyamateyau na yaboita Guyau Yeisu esana mena, nige tawae yabo besiele kaiwena yatalamwagauko." ¹⁴ Nige sowasowamai ana nuwatu kabui mwa kakelegabaeni mowoi kabo kawaloba, "Ginauli meuloina kani siywatagili besiele

Yaubada ana nuwatu.”¹⁵ Yo muli mena ama gogo kakatububu na kasasae Yelusalema.¹⁶ Tupwali tomeliwo siya Sisaliya koina mekamakavao kalau yo sipei-gabaegimai Neson ana nume mena, ama nuwatu yakato kakeno bwaine koina. Tomonane ilaomaya Saipilosi yo iya ana meli Yeisu koina sauga imamalawesosi.

Paulo ilau Yemesa yo ekalesiya kana tobagunao igitaili

¹⁷ Saugana kayawatagili Yelusalema kamakavao tomeliwo siyoganimai me ali yaliyaya.¹⁸ Kaliyate labuina koina, mekamakava Paulo kalau Yemesa kagitai yo ekalesiya kana tobagunao siyaele mekanakavao.¹⁹ Paulo iwalo-mulolo kolili yo kabo ginauli meuloina bwaimwana Yaubada ipaisowaiyako siya nige Yudiya tomoliyao kolili iwalo-masalan.²⁰ Saugana wasane sibenalani mwa Yaubada sitobalani. Yo tomo yabo iwalolau Paulo koina iba, “Inamwanamwasosi kaukava, na tabe bwaite Yelusalema koina kamakavao tomo Yudiya yoli tausan isa sinuwabuiko yo meuloili Mosese ana loina simulolo lalakina koina.²¹ Na iyamo wasa sibenalan yakato tomo Yudiya siya simiyamiya siya nige Yudiya ali yanuwa kolili, meuloili kuyakayakataili Mosese ana loina sisikotanani yakato kuwalo tabu nigwenigwe mumugana sigiginauli natuliyao kolili yo tabe mumugala tabu simumuliya.²² Na tomo kani sibenalani yakato kulaomako kabo simunamunai koliwo. Tem tawae taginauli? ²³ Ama nuwatu bwaite besiele. Ama boda kalona mena siyaele tomo yoli esopali tauna kona ali waloyameli sipaisowai Yaubada manna mena yo sauga bwaite nuwanuwali itoli sitom-gabaeni, kaiwena waloyameline kana sauga imwawasiko.²⁴ Tomo yoli esopaline ukwalaili kwalau na tawae kabiyakapwa mumugana sipaisowai kupaisowai besiele. Tabe man ugimwalaili kaiweli na sipwaoliyagili kabo sowasowali itoli sitom-gabaeni. Tem uginauli besiele tomo meuloili kani sikatai wasa mwakomwakotane sibenalanako kaiwem nige walo yawasosi, na kowa Mosese ana loina kumulimuliya.²⁵ Na tomeliwo siya nige Yudiya kaiweli tauna kona ali leta kaleleliko yo kayawasali ama loina kawalo-masalan kolili yakato kanne kokotomo kolili sipwaopwaoliyanne tabu koina sikekekan, tabu sigaganawali yo tabe tabu kwasine sinunuma kekan saugana mena. Yaboyoi na tem ebaebai galogalona sikikimoi na iboita tabu sikakan.”

²⁶ Mwa koina yanuwa ilayan Paulo tomo yoli esopaline iyoganli silau kabiyakapwa mumugana mekanakavao siginauli. Imwawasi kabo ilau Nume Tabu koina topwaoli ana wasa iwolena yakato kaliyate seben kabo ali kabiyakapwane imwawasi na sauganane koina kani topwaoli man ipwaoliyagili tomo yoli esopaline kaiweli.

Paulo sipan Yelusalema koina

²⁷ Ali kabiyakapwa kana kaliyate seben masa kikiunamo imwawasi kabo tomo Yudiya tupwali siya silaomaya dedei Eisiya Paulo yo tomo yoli esopaline sigitaili Nume Tabu mena mwa silau boda lalakina siulamunamunaili mwa sikasokaso-keikeile kabo Paulo sikabikalatani.²⁸ Siyogayoga siba, “Isileli tomoliyao, kwalaoma kwasaguimai. Tomo bwaite ilau tomo dedei meuloina iyakayakataili yakato ala boda Isileli yo Mosese ana loina yo ala Nume Tabu siyamala ginauli bwagabwaga. Sauga bwaite Giliki tomoliyao tupwali ikalaili yo iyoga-luseyagili Nume Tabu kalona mena mwa siulabik-ibiki.”*²⁹ Na Paulo siyakewai besiele bwaite kaiwena tauna kona Giliki tomona esana Tolopimasi mekanakava Paulo sigitaili Yelusalema kamwasa

* **21:28:** Mosese ana loina yabo bwaite besiele, tabu siya nige Yudiya tomoliyao Yaubada ana Nume Tabu silulusae koina.

yabo koina silolokeikeile mwa sibatoko yakato Paulo Tolopimasi iyogaluseyani Nume Tabu kalona mena.†

³⁰ Mwa Yelusalema kana tomiya meuloili simunamunai molosi yo tomo sisagena-gogoma Paulo sikabikalatani yo sinuli-yawatagilani kabo mwayamwayau Nume Tabu kana gulu sikausili. ³¹ Bodane nuwanuwali lalakina tem Paulo siunuyamate mwa siunuunui nimali mena. Sauganane koina Loma ali tokaleya ali toloina wasa ibenalani yakato Yelusalema kana tomiyayao meuloili sikalekaleya. ³² Mwa tokaleyayao tupwali yo ali tobagunao tupwali ikalaili yo sisagena silau bodane tokaleyayaone kolili. Saugana bodane Loma toloinane me ana tokaleyayao sigitaili mwa Paulo nige siuunui-yoi. ³³ Loma tokaleya ali toloina ilaoma Paulo ilokalatani yo iwalo sen labui sikalaili koina sipani kabo bodane ineliyagili iba, “Yaiya tomone bwaite yo tawae iginauli?” ³⁴ Tomo tupwali siyoga ginauli yabo walona siwalowen, tupwali siyoga ginauli uloi walona siwalowenyoi. Talawauwau ilalakisosi mwa toloinane nige kana dudulai ikakatai mwa nuwana ipwanopwano. Kabo iwalo tokaleya Paulo silawani ali baleki mena.† ³⁵ Saugana silaoma gamwa kaba mwalisae koina tokaleya Paulo sikeleisinan sikewai kaiwena boda simunamunai molosi. ³⁶ Boda siyamulikusulili yo siyogayoga siba, “Taanuyamate, taanuyamate.”

Paulo iedeedede tomo kolili

³⁷ Masa kikiunamo Paulo siyoga-luseyani ali baleki kalona mena mwa iwalolau tokaleya ali toloina koina iba, “Tem sowasowana ginauli yabo yawalowen koliwo?” Toloinane Paulo kainana iyamaisa iba, “Kategu ipitali, tomala kaina Giliki ukwatai. ³⁸ Yabatoko kowa Itipita tomona yabo tauna kona gabeman toloinao ikalomagigi-lagili yo tokaleya kali baibaiwa powa tausana (4,000) yauyauleli iyoganli silau paepaeli bwagabwaga mena.” ³⁹ Paulo iba, “Nigele. Yau Yudiya tomona yalaomaya Tasisi dedei Silisiya yo yagu yanuwa esana ilalaki. Yakawanoi koliwo tem kutalam na yaedeedede tomo kolili.” ⁴⁰ Kabo toloinane italam mwa Paulo itolo gamwa kaba mwalisae koina nimana ikeleisinan bodane kolili. Meuloili simwanou kabo Paulo iedeedede kaina Ibeliu mena.

22

¹ Yo Paulo iba, “Kaukavao yo Tamaguwao, kwabenali kolyau. Yawalo dudulai kolimiu yakato nige nae yabo yagiginauli.” ² Saugana sibenalan ikaina Ibeliu kolili kabo simwanou yawasosi. Kabo Paulo iedeedede yoi iwaloba, ³ “Yau game Yudiya yabo sikabiyau Tasisi dedei Silisiya koina na yalalakiya yanuwa bwaite koina. Gameliela koina yasikulu kabo tubulao ali loina kana kamwasa meuloina iyakataiyau yo yatalamwagau yawasosi yapaisowa Yaubada kaiwena besiele komiu kwatalamwagimiu kaliyate kabona. ⁴ Me yagu kaiwe Yesu ana kamwasa kana tomuliyayao yayakamkamnali. Tomo sibaibaiwa, tatao yo sinesineo, yapanli yagabae-luse-yagili deli mena yo tupwali siboita bwaine koina. ⁵ Mwa topwaoli lalakina yo tobagunao meuloili sowasowali yagu walo sikawa yawasosi. Kaiwena tauna kona leta tupwaliyao yakalailiya kolili na letane yaolegili Damasiko ali tobagunao kolili ali talam kaiwena na tem yalau na Yesu kana tomuliyayao yapanli yo yakalaili silaoma Yelusalema na kamkamna silobai. ⁶ Kala pwasinasina ana dedei mena yalalau kamwasa

† **21:29:** Paulo kana toyakewao sigite-pwano kaiwena sibatoko Tolopimasi iya yoli esopaline ali boda luwana mena kabo toyakewaone simunamunai. † **21:34:** Balekine Loma tokaleya ali nume kaba kaiyawasi.

mena na kikiunamo yayawatagili Damasiko. Kabo sauganane koina mayale lalakina ilobima bulibuli mena yo imayale-takikilagau. ⁷ Kabo yabeku yalobi bwatano mena yo kaina yabo yabenalan iwalo kolyau, ‘Saulo, Saulo, tawae kaiwena kuyakamkamnyau?’ ⁸ Yaneli yaba, ‘Taubala, yaiya kowa?’ Kainagu iyamaisa iba, ‘Yau Yesu game Nasaleta bwaite kuyayakamkamnawa.’ ⁹ Tomone siya mekaukavao mayale sigitai na ana edeedede kainana tawae iwalowalowen nige sikakatai. ¹⁰ Yaneli yaba, ‘Guyau, tawae kani yaginauli?’ Guyau iba, ‘Kutolo kulau Damasiko. Bwaine koina kam lolina meuloina siwalowegili nuwanuwagu uginaulili.’ ¹¹ Kaukavao, nimagu mena sikabilau siyoganiyau kaiwena mayale lalakina mangu isibayanaeli kabo kalau kalusae Damasiko.’

¹² “Tomo yabo esana Ananaiyasi ilaoma igitaiyau. Iya totapwalolo kala lolina meuloina ikatai yo Yudiya meulolili siya Damasiko koina siyakasisiyan. ¹³ Ilaoma itolo saligu mena yo iba, ‘Kaukava Saulo, manim kuyalalali.’ Kabo sauganane koina mangu yayalalali yo yagitai. ¹⁴ Kabo Ananaiyasi iwalo kolyau iba, ‘Tubulao ali Yaubada igitessipwaiwo yakato ana nuwatu ukwatai. Besiele igitessipwaiwo yakato Yesu iya todudulai yawasosi ugitali yo tabe kainana yawasosi kubenalan. ¹⁵ Kani kuyamala ana toyawasa tomo meulolili kolili, ginauli bwaite ugitali yo kubenalagili naga kuyawasa-yagili. ¹⁶ Tawae kusanasanai? Kutolo, ukawanoi Yaubada koina sagu kaiwena, kubabitaiso yo ukawanoi Guyau koina na tem am pwanoli ideuli-gabaegili.’”

¹⁷ “Yapileyoima Yelusalema yo saugana yakawakawanoi Nume Tabu kalona mena kabo yakenayan yabo iyawatagili kolyau, ¹⁸ yo Guyau yagitali iwalo kolyau iba, ‘Mwayamwayau Yelusalema kulogabaen kaiwena am guguye kaiwegu kani nige simemeliyan.’ ¹⁹ Kabo yawaloba, ‘Guyau, Yelusalema tomoliyao sikatai namwanamwai tauna kona yalau nume tapwalolo kaigeda kaigeda kolili kabo siya simeli kolyau yakabikalatagili yapeili deli mena kabo yawalo sisapili. ²⁰ Yo tabe saugana am toyawasa Sitibeni siunuyamate yau iyaelé yatotolo yo ana boita yakawanamwanamwa-yan yo siya tounuyamatena kali kwama yagite-kalatagili.’ ²¹ Kabo Guyau iwalo kolyau iba, ‘Kani yawawasao kulau dedei kelamamalawe koina siya nige Yudiya kolili.’”

Paulo silokalalani

²² Saugana iedeedede siya nige Yudiya kaiweli kabo boda simunamunai yo siyoga kainali lalakina mena siba, “Kwaunuyamate. Kwaunuyamate. Nige sowasowana imiyamiya yanuwa yaulina mena, iboita.” ²³ Boda siyoga kaiwe yo kali kwama sigabaegili sisae yo kau sikalai siyasulu sisae kewa mena. ²⁴ Mwa toloina iwalo ana tokaleyayao kolili iba, “Kwalawan baleki mena, kwasapi yo kwaneliyan na tem iwalo-masalan tawae kaiwena tomo simunamunai koina yo siyogayoga besiele.” ²⁵ Na saugana Paulo siyatolo yo nimana yo kaena sigasili simomosili sabi sapina kabo Paulo iwalo lau tokaleyayao ali kapiten koina iba, “Yau Loma ana kaba lolina tomona. Na ala lolina nige itatalan yakato Loma tomona kusapi tem nige naga iyayatata.” ²⁶ Saugana kapitenne Paulo ana walo ibenalan ilau tokaleyayao ali toloina koina yo ana wasa iwolena iwaloba, “Tawae yakato uginauli? Tomone bwaite Loma ana kaba lolina tomona.” ²⁷ Kabo toloinane ilau Paulo koina yo ineli iba, “Kuwalu yawasosi kolyau, kowa Loma ana kaba lolina tomona o nigele?” Paulo kainana iyamaisa, iwaloba, “O, walo yawasosi.” ²⁸ Yo toloina iba, “Yau mane lalakina koina yagu pepa yagimwalai mwa yamala Loma tomona.” Paulo iba, “Na tamagu yo sinagu siya Loma ana kaba

loina tomoliyao kabo yau sikabiyau Loma ana kaba loina kalona mena.”
 29 Bodane siya silaoma Paulo sabi neliyanna ana walo sibenalan mwa mwayamwayau silogabaen. Toloinane iya imatausi saugana ikatai yakato Paulo iya Loma ana kaba loina tomona kaiwena iya ana loina mena seni mena sipani.*

Paulo itolo Yudiya ali tobagunao manli mena

30 Yanuwa ilayan tokaleyayao ali toloina nuwanuwana ikatai namwanamwai tawae kaiwena tomo Yudiya Paulo siyakewai. Mwa walo iyawasa Yudiya topwaoli lalakili yo tobagunao meuloili kolili yakato simiyagogo ali kaba logogo mena. Kabo muli mena toloinane Paulo kana seni ilivasili iyogan sikaisulu ali kaba logogo mena na iyatolo manli mena.

23

1 Paulo Yudiya ali toloinao imankulakulaili mwa iwaloba, “Kaukavao, ginauli meuloina bwaite yaginuilili kanasiga kabona Yaubada ikataiyako na yau meyagu nuwa-daumwali kaiwena ana loina yabenalan.”
 2 Kabo topwaoli lalakina esana Ananaiyasi iwalo boda sitotolo Paulo salina mena gamwana sisapi-kaukausi. 3 Paulo iwalo koina iba, “Yaubada kani isapiwo kowa tomo naenaena. Bwagana kam koleya inamwanamwa na iyamo mumugam inae. Kowa kumiyamiya am kaba miya mena nuwanuwam tem kuyatalayagau Mosese ana loina koina na iyamo loinane kulikwai kaiwena kuwalo mwa gamwagu sisapi-kaukausi.”
 4 Boda sitotolo Paulo salina mena siwalo, “Tabu walo naenaena kuwawalowen Yaubada ana topwaoli lalakina koina.”
 5 Paulo kainali iyamaisa yoi iwaloba, “Kaukavao, soli lalakina, nige yakakatai iya topwaoli lalakina. Walo yawasosi Buki Tabu iwaloba, ‘Tabu kuwalo naenaena tomo kali toloina koina.’”

6 Na Paulo ikatai siya tupwaliyao Sadusi yo tupwaliyao Palisi ali logogone koina kabo iyoga iba, “Kaukavao, yau Palisi yabo yo tamagu iya Palisi yabo besiele. Yatolo yatalane bwaite koina kaiwena yameli toboita sitoloyoi.”

7 Saugana iwalo besiele kabo Palisi yo Sadusi sigamwapakiki yo ali boda siyakasa. 8 (Kaiwena Sadusi siwawalo yakato toboita nige sowasowana sitoloyoi yo tabe aneloseyao yo yaluyaluwayao nige simiyamiya na Palisi ali meli koina ginauli yayona simiyamiya.)

9 Talawauwau lalakina iyawatagili kabo loina kana toyakayakatai siya simiyamiya Palisi ali boda koina tupwali sitolo yo sieedeede kainali kaikaiwena siwalowalo, “Tomone nige ana nae yabo kalolobai. Nuwana walo yawasosi yaluyaluwa yabo o tem anelose iedeede koina.”

10 Sigamwapakiki lalakina kabo tokaleyayao ali toloina imatausi kisi Paulo siyetabeyan na yona sitabe-gasigasi. Mwa iwalo ana tokaleyayao kolili silau yo Paulo siniuli-yawatagilan boda luwali mena na siyoganama ali baleki mena. 11 Boniyai mena kabo Guyau Yeisu itolo Paulo salina mena yo iba, “Ukwatepatu. Besiele tawae kuyawasayan kaiwegu Yelusalema koina kani tabe besiele kuyawasayan Loma koina.”

Tomo Yudiya tupwali siloina wadam yakato Paulo siunuyamate

12 Yanuwa ilayan malala mena Yudiya tupwali simiyagogo yo sieedeede wadam Paulo kaiwena kabo waloyameli kaikaiwena yabo signauli Yaubada manna mena siwalo yakato tabu sikekekan yo tabu sinunuma kanasiga Paulo siunuyamate. 13 Boda bwaite waloyameli signauli kali

* **22:29:** Toloinane imatausi kaiwena genuwana Loma toloinao ana paisowa kaiwena sikatai yakato ali loina ilikwai. Loinane iwalo yakato nige sowana Loma tomona silokalatan na sipan seni mena.

baibaiwa poti (40) na me ana tupwa. ¹⁴ Kabo silau topwaoli lalakili yo tautaubalao kolili siwaloba, “Waloyameli kaikaiwena yabo kaginauli Yaubada manna mena yakato kani nige kakekekan kanasiga Paulo kaunuyamate. ¹⁵ Nuwanuwamai komiu mekamikavao tobagunao walo kwayawasa tokaleyayao ali toloina koina kabo kwawalo Paulo siyoganama kolimiu. Kwamwakotayan na tem kwaneli yoi yo wakatai namwanamwai ana naenaena kaiwena. Na kai kakatububu saugana iyawatagili kani kaunuyamate.”

¹⁶ Na Paulo ana game, duna natuna, wasane ibenalan kabo ilau baleki mena yo Paulo ana wasa iwolena. ¹⁷ Kabo Paulo kapiten yabo iyoga ilaoma yo iwalo koina iba, “Gamene bwaite kulawan ami toloina koina yo ana nuwatu tawae iwalowen.” ¹⁸ Mwa kapiten gamene iyogan ilawan tokaleyayao ali toloina koina yo iba, “Tolusae deli Paulo iyoga yalaoma yo iwalo koliyau iba, ‘Gamene kuyogan kulawan kaiwena nuwanuwana ana nuwatu yabo iwalowen toloinane koina.’”

¹⁹ Toloinane gamene nimana mena ikabilau iyoga-suwalan kabo ineli iba, “Tawae am nuwatu kuwalowen koliyau.” ²⁰ Kabo gamene iwaloba, “Tomo Yudiya ali nuwatu siwalo-masalan yakato sikawanoi koliwo bwaliga Paulo kuyoganama Yudiya ali toloina koina ana naenaena yakato sineliyan yo sikatai namwanamwai ana naenaenane kaiwena. ²¹ Tabu kainali kubebenalan kaiwena siya kali baibaiwa poti me ana tupwa yakato sikenowadam yo sikatukatububu am talam kaiwena na sisanasana kamwasa mena na saugana Paulo kulawan kolili sisagena-yawatagili kabo siunuyamate. Waloyameli kaikaiwena siginauliyako kani nige sikekekan yo nige sinunuma kanasiga Paulo siunuyamate. Na sikatukatububu sisanasana am talam kaiwena.” ²² Toloinane iwalo gamene koina iba, “Tabu tomo yabo koina kuwawalowen yakato kulaomako yo ginauli bwaite kuwalo-masalanako koliyau.” Kabo iyawasa ilau.

Paulo siyoganama Gavana Pilikesa manna mena

²³ Kabo toloina kapiten labui iwalo silaoma yo iwalo kolili iba, “Tokaleyayao kali baibaiwa tu andeledi (200) wakalaili siya kaekaeli mena silau yo yoli sebenti (70) siya tomwalisae osi mena yo yoli tu andeledi (200) siya me ali pwawati. Meuloili wakatububu-nagili kabo kani boniyai mena naen (9) koloki koina kwalau Sisaliya. ²⁴ Osi yabo kuwolena Paulo koina imwalisae na osi yabo kana sagu mekanakava. Kuyogan kulawan Gavana Pilikesa koina na tabu kisi nae yabo ilobai.”

²⁵ Kabo leta bwaite ilele. ²⁶ “Kagutoki Gavana Pilikesa kowa tomo lalakin, yau Kolodiyasi Lisiyasi letane yalele. ²⁷ Tomo bwaite tomo Yudiya sikabikalatan yo yakato siunuyamate kabo mekaukavao tokaleyayao kalau kasagui kaiwena yakatai iya Loma ana kaba lolina tomona. ²⁸ Nuwanuwagu yakatai tawae kaiwena siyakewai mwa yayoganama ali toloinao kolili. ²⁹ Kabo yalobai ana naenaena ali tapwalolo kana lolina koina na nige ginauli yabo isisibayanae na yakato kaiwena iboita o ilau deli. ³⁰ Saugana wasa yabenalan yakato Yudiya tomoliyao boda yabo siginauli wadam mena tomone sabi unuyamaten kabo mwayamwayau yayawasa koliwo. Muli mena yawalo toyakewane bodane kolili silaowa na tomone ana nae siwalo-masalan koliwo.”

³¹ Mwa koina tokaleyayao siginauli besiele ali lolina kabo boniyai mena Paulo sikalai mekalikava silawan Antipatilis. ³² Yanuwa ilayan tokaleyayao meuloili tolau kaeli mena sipileyoi Yelusalema ali baleki mena na siya tomwalisae osi mena kalikavao silogabaegili na Paulo mekalikava silauyoi Sisaliya. ³³ Saugana siyawatagili Sisaliya kabo Paulo silawan Gavana koina

meletana. ³⁴ Gavana letane iyasili kabo ineli Paulo koina iba, “Toisabo dedei koina kulaoma?” Paulo iba, “Yalaomaya dedei Silisiya.” ³⁵ Mwa Gavana iba, “Bodane toyakewaiwone naga silaoma kabo am yatala yabenalan.” Kabo muli mena iwalo Paulo imiyamiya nume lalakina beyabeyana Elodi koina imiyamiya yo tokaleyayao Paulo sigitegite-kalatan.

24

Paulo ana yatala Pilikesa manna mena

¹ Kaliyate valigigi imwawasi kabo topwaoli lalakina Ananaiyasi mekanakavao tautaubalao tupwaliyao yo ali toedeede esana Tetalas, silau Sisaliya mwa Paulo tawae koina siyayakewaiwa siwalowen Gavana Pilikesa koina. ² Saugana Paulo siyogan ilusae kabo Tetalas iyatubu iedeede Pilikesa koina iwaloba, “O Pilikesa, kowa tomo lalakina am loina namwanamwana kaiwena sauga imamalawe miya namwanamwana kalobai yo ginauli sibaibaiwa kuyadudulaili dedei bwaite kalona mena. ³ Kabo ginauli bwaite kaiwena kai meuloimai sauga meuloina kamulolososi koliwo. ⁴ Na nige nuwanuwagu walo yayamamalawe kisi am sauga yayavenuwan kabo yakawanoi koliwo ama walo kubwakubwana kubenalan. ⁵ Tomo bwaite kalobai iya tomo naenaena yo dedei meuloina kolili tomo Yudiya simiyamiya kaleya iyatuyatubu yo tabe iya game Nasaleta ana boda ali tobaguna yabo. ⁶ Sauga yabo itonan ama Nume Tabu kana yakasisi ilikwai na kagitai kabo kalau kakabikalatan yakato kayatalayani ama loina koina, ⁷ na tokaleyayao ali toloina Lisiyasi ilaoma yo me ana kaiwe Paulo ikwayai nimamai mena, ⁸ yo iwalo kai kana toyakewao kalaoma koliwo. Tem kowa kuboma kuneliyan, kabo gubesi ama yakewa tomone kaiwena kana yawasosi kulobai.” ⁹ Tabe tomo Yudiya tupwaliyao siwalo-sagu yakato ali yakewane walo yawasosi.

¹⁰ Kabo gavana nimana iyagalawan Paulo koina na ana sauga iwolena iedeede mwa Paulo itolo iba, “Yakatai bolime sibaibaiwa dedei bwaite kuloinayan mwa yayaliyaya lalakina ali edeede kaiwegu yabenalanako kani yayamaisa. ¹¹ Tem tomo kolili kuneli kani am wasa siyeyawa saugana kaliyate tuwelo imwawasi yasae Yelusalema sabi tapwalolo. ¹² Kagu toyakewao nige sigigitaiyau tomo yabo mekaukava kagagamwapakiki Nume Tabu kalona mena yo tabe nige sigigitaiyau boda yauulamunamunaili ali nume tapwalolo kolili yo tabe yanuwa Yelusalema kalona mena. ¹³ Yo ali yakewa kaiwegu nige sowasowali sikawa yawasosi koliwo. ¹⁴ Na yawalo koliwo, walo yawasosi Yeisu ana kamwasa yamuliye bwaite siya siwalo yakato kamwasa mwakomwakotana. Yo tubumayao ali Yaubada yatapwalolo koina. Tabe Mosese ana loina yo palopitao ali lelelele meuloina yameliyan. ¹⁵ Yo yau yagu meli besiele siya ali meli yakato Yaubada toboita ikeleyatololi boita mena sabi yatala, nuwana siya tonamwanamwali o nuwana siya tonaenaeli. ¹⁶ Mwa sauga meuloina yatonan mumugagu idudulai Yaubada manna mena yo tomo kolili, na tabu yamwamwalimwaline. ¹⁷ Bolime tupwali yanuwa sibaibaiwa yatakikili. Imwawasi yapileyoi Yelusalema na tem gogo yo mulolo yakalailima kaukavao yaolegili na sisiyagili tobubutumao kolili. Tabe nuwanuwagu tem yagu pwaoli yaolegili Yaubada koina.”

¹⁸ “Kabiyaikapwa mulina mena sigitaiyau Nume Tabu kalona mena Yudiya ali pwaoli mumugana mena yapwao-pwaoli. Nige boda lalakina mekaukavao mwa nige talawauwau yo tabe nige gamwapakiki. ¹⁹ Na tomo Yudiya tupwaliyao silaomaya dedei Eisiya siyaele. Tem siboma silaoma yo

sitolo manim mena kabo tem ginauli yabo sigiteyanae koliyau yakewane siwalowen koliwo, na nige silalaoma. ²⁰ Tem siya silaoma sauga bwaite koina na tawae silobai naenaena koliyau sauganane ali yatalayagau Yelusalema koina. ²¹ Saugana yatolo yatalane koina ginauli kaigeda yawalowen yaba, ‘Yatolo manimiu mena kaiwena yamelian yameliyan toboitao naga sitoloyoi.’”

²² Na Pilikesa Yeisu ana kamwasa wasana meuloina ikataiyako. Mwa iwalo iba, “Tem saugana toloina Lisiyasi ilobima kabo am yatala yaloinayan.” Imwawasi iwalo silogwaligwali. ²³ Kabo Pilikesa iwalo kapiten koina iba, “Tomone kuyapileyoi deli mena yo tabu kana lolina kuyayakawesosi na tem ana eliyamwao kana sagu sikalaiyama tabu ukakausili.”

Pilikesa mewainena Dulusila Paulo ana yatala sibenalan

²⁴ Kaliyate tupwali simwawasi kabo Pilikesa mewainena Dulusila iya Yudiya sinena, silaoma yo Pilikesa iwalo Paulo siyoganama. Kabo Paulo ilaoma yo iedeedeede Yeisu Keliso ana meliyan kaiwena yo sibenali koina. ²⁵ Paulo iedeedeede mumugana dudulaina kana yakasisi kaiwena yo tabe sauga yatala ilalaoma kaiwena. Kabo Pilikesa imatausi yo iba, “Besi. Naga kulau. Tem imalamalae koliyau naga sauga yabo yayoganyoiwo.” ²⁶ Sauganane koina Pilikesa nuwanuwana tem Paulo mane yabo koina na manene iwolena Pilikesa na Paulo isagui iwalo silivasi ilau. Nuwatune kaiwena sauga meuloina Pilikesa iwalo Paulo ilaolaoma yo mekanakava siedeedeede. ²⁷ Bolime labui simwawasi kabo Posiyasi Pesito ilaoma na Pilikesa iyamiyalae. Pilikesa nuwanuwana tomo Yudiya sikawanamwanamwa-yani mwa iba, “Paulo imiyamiya deli mena.”

25

Paulo ikawanoi ilau Sisa koina ana yatala kaiwena

¹ Gavana waluwaluna Pesito iyawatagilima dedeinane koina yo ana paisowa iyatubu. Kaliyate yaionyana simwawasi kabo Sisaliya ilogabaen na isae Yelusalema. ² Yelusalema koina topwaoli lalakili yo tomo Yudiya ali tobaguna silau Pesito koina yo ali yakewa Paulo kaiwena siwalo-masalan. ³ Sikawanoi samasamalulu Pesito koina yakato nuwali ikabi-yaliyaya-yagili na tem Paulo iyawasa isaema Yelusalema. Na Yudiya ali nuwatu yabo siginauliyako yakato tem Paulo isasaema kamwasa mena sikenowadam na sikabikalatan sikoyamate. ⁴ Pesito kainali iyamaisa iba, “Paulo iyaele Sisaliya deli mena yo yau sauga kikiunamo na yalobi koina. ⁵ Ami tobagunao tupwaliyao kwawalo silaoma mekaukavao kalobi Sisaliya kabo bwaine koina Paulo ali yakewaina kaiwena siwalo-masalan.”

⁶ Pesito imiyamiya Yelusalema nuwana kaliyate eit (8) o sanaulu (10) simwawasi kabo silobi Sisaliya. Yanuwa ilayan ilau imiyasio kaba yatala mena yo iba, “Paulo kwayoganama.” ⁷ Saugana Paulo siyoganama kabo Yudiya tobagunao siya silaomaya Yelusalema sitolo-takikilan yo siwalo ginawli naenaeli sibaibaiwa iginaulili. Na iyamo ali yakewane yakewa bwagabwaga nige sowasowali sikawa yawasosi.

⁸ Kabo Paulo ali walo iyamaisa iba, “Nige ginauli yabo naenaena yagiginauli Yudiya ali lolina koina o Nume Tabu koina o Sisa koina.” ⁹ Pesito nuwanuwana tomo Yudiya nuwali ikabi-yayaliyaya-yagili kabo iwalo Paulo koina iba, “Tem kutalam na tasae Yelusalema yo am yatala yabenali na yagitai tem ali yakewaiwone yawasosi.” ¹⁰ Paulo Pesito kainana iyamaisa iba, “Nigele, inamwanamwa tem sauga bwaite yau yatotolo Sisa ana lolina yo ana yatala koina. Ukwatai namwanamwai yau nige naenaena yabo

yagiginauli tomo Yudiya kolili.” ¹¹ Tem ginauli yabo yaginauli-yanae kabo sowasowana kaiwena yaboita na boita nige yasisikotanan. Na iyamo tem yakewane bwaite tomo Yudiya sikalaiyama nige yawasosina nige sowana kutalamwagau nimali mena. Yakawanoi tem yalau Loma na Sisa iyatala-yagau. ¹² Pesito kana totaguwo mekanakavao siedeede kabo iba, “Ukawanoi kulau Sisa ana yatala koina. Inamwanamwa, kani yayawasao kulau Sisa koina.”

Pesito mekanakava Kin Agilipa Paulo kaiwena siedeede

¹³ Kaliyate tupwali simwawasi Kin Agilipa meduna Benisi silau Sisaliya, nuwanuwali Pesito sigitai na sikabi-yaliyaya-yani. ¹⁴ Kaliyate sibaibaiwa simiyamiya Sisaliya mwa Pesito Kin mekanakava siedeede Paulo kaiwena. Yo Pesito iwalo Kin koina iba, “Tomo yabo Pilikesa ipei iyaele deli mena imiyamiya. ¹⁵ Beyabeyana yasae Yelusalema kabo Yudiya ali topwaoli lalakili yo ali tautaubalao silaoma tomowa siyakewai yo sikawanoi koliyau tem yaloinayan na iboita. ¹⁶ Na ali wasa yaolena yawaloba, ‘Kai Loma nige mumugamai besiele. Tem tomo yabo siyakewai tomone sowasowana itolo na iedeede ali yakewainane kaiwena muli mena yaloina gubesi ana naenaena. Tem ali yakewainane iyamala yawasosi kabo yatalamwan maisana ilobai.’ ¹⁷ Mekaukavao kalobima na nige yasasana kabo yalau yamiyasio kaba yatala koina yo yawalo Paulo siyoganama. ¹⁸ Kabo toyakewao sitolo yo siyakewa bwagabwagai. Yabatoko ginauli lalakili kaiweli siyakewai na nigele, ginauli kikiuli kaiweli siyakewai. ¹⁹ Ali gamwapakiki ilauya Yudiya ali tapwalolo koina yo tomo yabo esana Yeisu iya iboitako kaiwena. Na Paulo iwaloiba, ‘Naga itoloyoi.’ ²⁰ Mwa nuwagu ipwanopwano gubesi tem ginauli bwaite kali dudulai yalobai kabo Paulo yaneli koina tem italam na kasae Yelusalema yo ana yatala yabenalan. ²¹ Na Paulo ikawanoi koliyau yakato ilau Sisa ana yatala koina mwa yawaloba, ‘Imiyamiya deli mena kanasiga tem kamwasa yabo yalobai kabo yayawasa ilau Sisa koina.’” ²² Kabo Agilipa iwalo Pesito koina iba, “Yau nuwanuwagu tomone ana edeede yabenalan.” Pesito iba, “Bwaliga kani yawalo ilaoma kabo ana edeede kubenalan.”

Paulo iedeede Agilipa yo kanakavao kolili

²³ Yanuwa ilayan Agilipa yo Benisi silaoma me kali yakasisi silusae kaba miyagogone koina mekalikavao tokaleyayao ali toloina lalakili yo yanuwa tautaubalaoliyao. Kabo muli mena Pesito iloina Paulo siyoganama. ²⁴ Kabo Pesito iwaloiba, “Kin Agilipa, yo tomo meuloimiu komiu kwalaoma tomone bwaite wagitai. Iya kaiwena tomo Yudiya meuloili siya Yelusalema yo siya yanuwane bwaite koina sikawanoi koliyau yo kainali lalakina mena siwaloba, ‘Gubesi tem tomone iboitamo.’” ²⁵ Na yalobai nige nae yabo igiginauli na kaiwena iboita. Mwa kaiwena iboma ana kawanoi iginauli ilau Sisa ana yatala koina, kabo ana lina iginauli yo kani yayawasa ilau Loma. ²⁶ Nige wasa yawasosi yabo yakakatai yakato yalelelele yo yawalo-masala Sisa koina. Kabo yayoganama yo yawalo itolo Kin Agilipa manim mena yo besiele meuloimiu manimiu mena. Nuwanuwagu kana yakewa yaina taloyai na tem tawae talobai kani yalelelele yawalo-masala Sisa koina. ²⁷ Koliyau nige idudulai tem tomo yabo yayawasa bwagabwagai Sisa koina tem nige ana pwanoli yaina ipapagan. Nuwanuwagu ali yakewane yaina yawasosi talobai na yalele.”

26

¹ Kabo Agilipa iwalo Paulo koina iba, “Am sauga yaeyawa kuboma kaiwem kuedeede ali yakewaiwone kaiweli.”

Kabo Paulo nimana ikeleisinan yo iyatubu iedeede iwalo, ² “Kin Agilipa, yayaliyaya lalakina kaliyate kabona yatolo manimiu mena yo yaedeede tomo Yudiya ali yakewaiyau meuloili kaiweli. ³ Yagu yaliyaya yaina kaiwena Yudiya mumugamai meuloina yo ginauli bwaite kaiweli kagamwapakiki ukwatai namwanamwai kabo yakawanoi koliwo ukwalaksiye yo yagu walo kubenalan.

⁴ Tomo Yudiya meuloili yagu miyamiya yo mumugagu sikatai, iyatubu yagu sauga gagagili koina yamiyamiya yagu yanuwa mena Silisiya dedeina mena yo besiele tabe saugana yamiyamiya Yelusalema. ⁵ Sauga imamalawe sikataiyau yo besiele sowasowali wasagu siyawasayan yakato yau Palisi ali boda koina yalusae yo ali lolina meuloili yamuliya yo yaobigaili yawasosi. ⁶ Kaliyate kabona siyatala-yagau na yatala yaina kaiwena Yaubada yameliyan yakato kani iginauli besiele ana waloyameli tubumayao kolili bwaimwana Mesaiya ana laoma. ⁷ Kabo kai ama susu yoli tuwelo waloyameline kaiwena kasanasanai nuwali mena sikawa yawasosi kabo kaliyate yo boniyai sitapwatapwalolo Yaubada koina. O Kin, yagu meli Mesaiyane koina kaiwena mwa tomo Yudiya siyakewaiyau. ⁸ Gubesi, ami nuwatu yakato Yaubada nige sowasowana toboita iwalo sitoloyoi? ⁹ Yau beyabeyana yagu nuwatu besiele yakato ginauli meuloina yapaisowaili na tem tomo Yeisu Game Nasaleta esana sikawa-naenae-yani. ¹⁰ Yo bwaine besiele yapaisowai Yelusalema koina. Kaiwe yakalai topwaoli lalakili kolili kabo Yeisu kana tomelio wapeili deli mena yo ali sauga unuyamateli koina yau besiele tabe yatalam siunuyamateli. ¹¹ Sauga meuloina yalau nume tapwalolo kaigeda kaigeda kolili kabo tomeliwone yatonan yakabikalatagili na yaloinayagili tem Yeisu esana sisikotanan yo sikawa-naenae-yani. Yamunamunai lalakina kolili kabo yalau yanuwa uloina uloina kolili na tem tomeliwone yayakamnali.

¹² Bwaite yaina kaiwena mwa beyabeyana Yelusalema topwaoli lalakili siyawasayau yalau Damasiko yo ali leta nimagu mena. ¹³ Pwasinasina mena yau ele kamwasa mena yo mayale kaikaiwena yabo yagitai. Ilaoma bulibuli mena yo kana koleya besiele dabwelo na dabwelo mayalena ilalaki-gabaen. Yau yo kaukavao iyatakiki-lagimai. ¹⁴ Meuloimai kabeku kalobi bwatano mena na kaina yabo yabenalan kaina Ibelui koina iwalo kolyau iba, ‘Saulo, Saulo, tawae kaiwena kuyayakamkamnayau. Am sikotanagau koina kubomayoi kuunuunuiwo.’ ¹⁵ Kainana yayamaisa yawaloba, ‘Taubala, yaiya kowa?’ Kainagu iyamaisa iba, ‘Yau Yeisu iya kuyayakamkamna. ¹⁶ Sauga bwaite kutolo kaem mena. Yayawatagili kolyau yakato kowa kuyamala yagu topaisowa yo yagu toyawasa tawae tem ugitali kolyau na yau yayakenayagiwo kuyawasayan tomo kolili. ¹⁷⁻¹⁸ Tem tomo Yudiya o tem boda yabo uloili tomeliyao sikalomagigi-lagiwo kani yaleboiwo nimali mena. Na yayawasao kolili yakato manili kuyalalali na boniboniyai mena sitagelakeile mayale sigitai. Besiele Seitani ana kaiwe mena ukwalailima na Yaubada sikatai simeli kolyau na Yaubada ali naenaena inuwatupwaikili. Kabo kani ali kaba miya iwolena kolili ana wasawasa tomeliyao luwaluwaili mena.’ Bwaite Yeisu ana walo kolyau besiele. ¹⁹ Kin Agilipa, yakeyakenayanne bwaite ilaomaya bulibuli mena nige yasisikotanan. ²⁰ Yaguguye baguna Damasiko tomeliyao kolili kabo muli mena Yelusalema tomeliyao kolili yo Yudiya tomo simiyamiya dedei meuloina koina, yo tabe siya nige tomo Yudiya kolili. Yaguguye na yakato mumugali naenaeli kolili

sinuwabui na silau Yaubada koina mumugana namwanamwana sikalai kabo ali nuwabui kana yawasosi siyakenayan ali paisowa koina. ²¹ Bwaite iya kaiwena tomo Yudiya sikabikalatagau Nume Tabu kalona mena yakato siunuyamateyau. ²² Na Yaubada ana sagu yalobai ilaoma kanasiga kaliyate kabona. Mwa koina yatolo manimiu mena na Yeisu wasana yayawasa tomo meuloili kolili, nuwana esaliyao lalakili o nuwana esaliyao kikiuli. Mosese yo palopitao ali palopisai yo yau yagu guguye sitoyatoyawa. ²³ Wasa bwaite iyamala yawasosi Mesaiya kamkamna ilobaiyako yo iya totolo baguna boita mena na iwalo-masala lebo kana mayale kaiwena tomo Yudiya yo siya nige Yudiya kolili.”

Pesito Paulo ikawa-kabakabaleya-yani

²⁴ Paulo iyaelemo iedeede na Pesito kainana lalakina mena iba, “Paulo kowa ukabaleya. Am katai ilalakisosi ikabi-yakabaleya-yagiwo.” ²⁵ Mwa Paulo iba, “Pesito tomo lalakina kowa, yau nige yakabaleya. Walo bwaite yawalowen walo yawasosi yo walo dudulaina. ²⁶ Na Kin Agilipa ginauli bwaite meuloina ikatailiko mwa sowasowana me yagu katepatu yawalo koina. Yakatai nuwatu bwaite wasana yawalowen nuwana imay-aleyan, kaiwena nige ginauli yabo imimiya-wadam.” ²⁷ Kabo Paulo itage-lakeile yo iedeede Agilipa koina, iwaloba, “Kin Agilipa, yakataiyako palopitao ali walo kumeliyagili, awa?” ²⁸ Kabo Agilipa iwalo Paulo koina iwaloba, “Kunuwatui sowasowam sauga kubwakubwana koina kuyanuwabuiyau kabo yaemala Kelisitiyani yabo?” ²⁹ Paulo kainana iya-maisa iba, “Bwagana sauga ikubwa o tem imamalawe yakawanoi Yaubada koina nuwanuwagu kowa yo tobenali meuloili kwayamala Kelisitiyani besiele yau, na bwaimwanamo genuwagu seni mena sipanmiu besiele yau.”

³⁰ Kabo Kin meduna Benisi mekalikavao gavana Pesito yo tomo meuloili sitolo silogwaligwali. ³¹ Na ali laune koina siedeede siba, “Tomo bwaite nige ginauli yabo isisibayanae na kaiwena tem iboita o tem ilusae deli mena.” ³² Kabo Agilipa iwalo Pesito koina iba, “Tem tomo bwaite baguna nige ikakawanoi Sisa koina yatala kaiwena sowasowana talivasi.”

27

Tokaleyayao yo Paulo me ana bodao sikuke Loma kaiwena

¹ Saugana Gavana iwalo Paulo yo tomo panpanli tupwali mekalikavao sikuke silau Itali kabo sipeili yakato tokaleyayao ali kapiten yabo esana Diyuliyasi igitekalatagili. Na kapiten Diyuliyasi me ana tokaleyayao esali sipei “Sisa ana tokaleyayao.” ² Waga yabo ilaomaya Adalamitiyan silobai. Na wagane yakato ikuke ilalau dedei Eisiya yanuwaliyao tupwali kolili. Mwa meuloimai kamwalisae wagane koina kakuke kalau.* Mekamakava Alisitako iya game Tesalonaika imwalisae.

³ Yanuwa ilayan kabo kaulisi Saidoni, na Diuliyasi nuwanuwana Paulo isagui mwa italamwan waga mena ikaisulu yo ilau ana eliyamwao igitaili na tem ginauli tawae ikubwa koina siwolena. ⁴ Imwawasi ipileyoima imwalisae yoi kabo kakuke yoi, yaumai ikogigilimai mwa kalau Saipilosi nogina koina. ⁵ Silisiya yo Pamipiliya kalitana sowasowagali mena kalopanaisi kalau kaulisi yanuwa Maila koina, Laisiya dedeina mena. ⁶ Diyuliyasi waga yabo ilobai yanuwane koina ilaomaya Alekesendaliya yakato ilalau Itali, mwa iba, “Tamwalisae-panaisi.” ⁷ Kakukeyoi na ama kalau tupwana ipolowe mwa kaliyate sibaibaiwa kikiuna kikiuna kasagesagena kanasiga

* **27:2:** Buki bwaite kana tolele Luka Paulo ana boda luwana mena.

kaulisi yanuwa Naidasi salina mena. Yaumai itowanae nige sowasowamai kalodudulai kama koleya mena yaumai ilaoma kaloyasali bwanabwana Kiliti isuna esana siba Salimoni, kasagenalau Kiliti nogina mena. ⁸ Ama kalau ipolowe kabo katata-yasayasali yanuwa salina mena kanasiga kalau kaulisi galowa esana Galowa Namwanamwana iyaele yanuwa Leisiya salina mena, bwaimwana bwanabwana Kiliti koina.

⁹ Kaliyate sibaibaiwa kayavenuwan yo kamatausi kaiwena kikiunamo tulutulu yo yaumai naenaena kana sauga iyatubu. Kabo nige sowasowana kakalauyoi mwa Paulo ana nuwatu iwolena kolili iba, ¹⁰ “Tautaubalao, yawalo kolimiu yagitai sauga nige inanamwanamwa. Tabu takukuke kisi wowoli talobai na waga meketaulina isalili yo tomo tupwali besiele sisalili.”

¹¹ Na tokaleya ali kapiten Diyuliyasi Paulo ana walo nige ibebenalan na ibenaberaliya waga kana kapiten yo waga tanuwagana ali lolina koina.

¹² Galowane kamiyamiya koina nige inanamwanamwa kabo tomo sibaibaiwasosi sinuwanuwatu gubesi na kakuke kalau Pinikisa yakato kakaiyawasi galowane bwaine koina. Pinikisa iya Kiliti kana galowa namwanamwana kaiwena yavana yo yalasi ilonamwayagili.

Yaumai kaikaiwena itowa

¹³ Sauganane koina yavana kikiuna iyatubu ilotalu kabo waga kana kapiten yo waga tanuwagana sibatoko bwaite yaumai namwanamwana mwa koina anka satabei na kakuke kalau Kiliti nogina mena. ¹⁴ Na iyamo sauga kubwakubwana koina yaumai kaikaiwena, esana Kaluwabu, itowa iyui-lobiyenama bwanabwana mena. ¹⁵ Kabo yaumai waga iunui. Mwayamwayau iyokoyoko lakina yo nige sowasowamai kakalau dudulai na yaumai iyuibibinmai. ¹⁶ Saugana kasantosa-sae bwanabwana kikiuna esana Koda kabo nogina kikiuna kalobai mwa sitonatonan tem dingi siniuliseyan. ¹⁷ Paisowa kolokololona na iyamo siniuliseyan sipan-kalatan. Imwawasi kabo maina tupwaliyao sikalai na waga sipanyamatuwa na ikaiwe kisi bagolu waga ikogasi. Yaumai ikaiwesosi yo waga iloiloinan na kakalalau. Simatausi kisi tayali mena waga siyaduna Libiya dedeina mena kabo anka sigabae-bwagabwagai didiu mena. ¹⁸ Yaumai iyaelemo itowatowa yo waga iunui yawasosi kabo kaliyate labuina koina waga kana ketauli siyasululi. ¹⁹ Kaliyate yayiona koina kabo waga gogoliyao nimali mena sigabaegili kalita mena. ²⁰ Kaliyate sibaibaiwa nige dabwelo yo nige utu yabo kagitai yo yaumai kaikaiwena iyaelemo itowatowa kabo ama nuwatu nige sowasowamai lebo yabo kalobai.

²¹ Sauga imamalawe kakalalau nige kakekekan kabo Paulo itolo manli mena yo iba, “Tautaubalao, tem tauna kona yagu walo kwabenalan yo tabu Kiliti talogabaen ee kani nige nae yabo talobai yo nige sowasowana gogo tagabaegili. ²² Na sauga bwaite yawalo kolimiu, wakatepatu. Walo yawasosi, waga kani isibayanae na iyamo kani nige yabo iboboita. ²³ Boniyai mena Yaubada iya yameliyan yo yakawanoi koina ana anelose ilaoma itolo saligu mena, ²⁴ yo iba, ‘Paulo, tabu kumamatausi kowa kani kutolo Sisa ana yatala koina yo Yaubada ana mulolo koliwo kaiwena tabe kani bodane mekamkavao wakalalau meuloimiu ileboimiu.’ ²⁵ Mwa tautaubalao, wakatepatu. Yau yagu nuwatu yakato ginauli meuloili kani siyawatagili besiele Yaubada ana waloyameli koliyau. ²⁶ Na ginauli kaigeda yawalo kolimiu, kani taduna bwanabwana yabo koina.”

Waga iduna

²⁷ Wowoli kaliyate potin (14) kalona mena kai ele kalita Mediteleiniya koina kakalalau. Iboniyai yo boniyai luwaluwalina koina waga

topaisowao sinuwanuwatu yakato tem kalau yanuwa yabo salina mena. ²⁸Mwa liye sikalai sigabaen yo iwalo-masala kalita ana lobi kana mamalawe teti seben mita (37 metres).[†] Sauga kikiuna yoi tabe sigabaen yoi yo silobai kalita ana lobi kana mamalawe tuwenti seben mita. (27 metres)[‡] ²⁹Waga tanuwagana imatausi kisi yaumai waga igabaeseyan veku pwatali mena mwa iwalo lo esopali sigabae-lobiyegili waga tala muliyena mena yo tomo sikawanoi ali Yaubada koina na tem mwayamwayau yanuwa ilayan. ³⁰Waga topaisowao siyatubu yakato waga silogabaen yo silau dingi sigabae-yatalu yo ali mwakota siginauli yakato silau lo tupwali silivasili waga tala bagunana mena. ³¹Kabo Paulo iwalo Diyuliyasi yo ana tokaleyayao kolili iba, “Tem waga kana topaisowao nige simiyamiya waga mena nige sowasowana lebo kwalobai.” ³²Mwa koina tokaleyayao dingi kana maina sitom na dingi ibeku mwa iyaluwan.

³³Yanuwa ilayan Paulo tomo meuloina iwalo kolili iba, “Wakekan. Kaliy-ate potin imwawasi kwamiyamiya me ami nuwalubu nige wakekekan. ³⁴Sauga bwaite yawalo kolimiu kan tupwana wakan na yomiu sikaikaiwe yo sowasowana kwanamwanamwa. Walo yawasosi kani nige tomo yabo nae ilolobai.” ³⁵Walo bwaite iwalowen kabo beledi tupwana ikalai yo meuloili manli mena iwalo-muloloi Yaubada koina kabo muli mena itabekivi yo iyatubu ikekan. ³⁶Meuloili sikatepatu kabo kan tupwana sikalai yo sikekan. ³⁷Siya tomwalisae wagane koina kali baibaiwa tu andeledi sebenti sikisi (276). ³⁸Kakekan kanasiga diyamai sisu kabo witi katatauliliwa waga mena sigabaegili kalita mena kabo waga tupwana imalamalae yo ipoulisae.

³⁹Yanuwa ilayan waga kana topaisowao yanuwa sigitai na iyamo sinuwa-pwanopwano toisabo yanuwa bwaite. Kalotau yabo sigitai kabo sikatai galowa yabo bwaine koina. Kabo sinuwanuwatu tem sowasowali wagane siseyan magu mena. ⁴⁰Kabo lo sitomli yo besiele eyaisi kana maina silivasili yo oleole sikukeisin. Yaumai itowa mwa kakuke kasae galowane kaiwena. ⁴¹Na waga tala baguna iduna tayali pwatana mena. Iduna yawasosi nige sowasowana ikukeyoi mwa waga tala muliyena bagolu isapi-gwaligwali.

⁴²Tokaleyayao sinuwanuwatu tem tomo panpanili siunuyamateli kisi yabo itubasae na iyabubu. ⁴³Na Diyuliyasi, tokaleya ali kapiten, ali walone ibenalan mwa iwalo-kausili kaiwena nuwanuwana Paulo yawasina ileboi. Mwa iwalo iba, “Tomo siya tubatuba sikatai sikipusele baguna na sitonan situbasae yanuwa mena. ⁴⁴Na siya tupwaliyao nige tubatuba sikakatai waga kana bwalekai sikalaili ali kaba tuba na situbasae.” Bwaite loinane koina meuloili sigayosae yanuwa mena yo sinamwanamwa.

28

Paulo ana paisowa bwanabwana esana Melita koina

¹Saugana kagayosae magu mena kabo kabenalan yakato bwanabwanane esana Melita. ²Yanuwane tomoliyao mumugali sinamwanamwasosi kolimai. Mayau lalakina sipei kaiwena galewa italutalu yo yanuwa itulutulu kabo meuloimai siyoganmai kalau kamwasiguli. ³Paulo mayau itanogogo ikalailima ipei-luseyagili mayau wedowedolina kalona mena, kabo wedowedolina kaiwena weso naenaena yabo inene-yawatagilima mayaune kalona mena, ilau Paulo nimana ikapukalatan. ⁴Kabo yanuwa tomoliyaone sigitai wesone itaketake Paulo nimana mena yo sibomamo siedede

† 27:28: 120 piti   ‡ 27:28: 90 piti

siwaloba, “Tomone bwaite tounuyamate yabo. Bwagana nae iyabubu-gabaen kalita mena na yakato inamwanamwa na iyamo lolina dudulaina kani ilobai bwaimwa boita.”⁵ Na Paulo wesone isapi-kalai ilau italu mayau wedowedolina kalona mena, na Paulo iya nige kwapina tawae iyayai.⁶ Kabo tomo ali nuwatu yakato Paulo kani yona silolo o nuwana kani ibeku na iboita. Yanuwa tomoliyao sisanasana sauga imamalawe na iyamo nige nae yabo iyayawatagili Paulo koina, kabo ali nuwatu sibui yo siba, “Tomone iya yaubada yabo.”

⁷ Pabilyasi iya bwanabwanane ali taubala lalakina ana yanuwa yo ana bwatano tupwana iyaele dedeine bwaite koina kamiyamiya salina mena. Kabo iya iyoganmai kalau ana nume mena yo kaliyate yaiyona igitegitekalatagimai. Na ana gitekalatan kolimai inamwanamwasosi.⁸ Pabilyasi tamana ikasiebwa, yona iwedowedoli yo diyana isagesagena, mwa iyaele ikenokeno ana kaba keno mena. Paulo ilau ilusae igitai ikawanoi Yaubada koina yo nimana ipeili pwatana mena kabo inamwanamwa.⁹ Mwa koina tokasiebwa meuloli silaoma Paulo koina yo ikabi-namwanamwaili.¹⁰ Kabo yanuwa tomoliyao siyaliyaya lalakina mwa simulolo lalakina kolimai. Naga tem ama sauga kuke koina ginauli meuloina nuwanuwamai ama kalaune kaiwena sitauli waga mena.

Melita kalogabaen na kakalau Loma kaiwena

¹¹ Waikena yaiyona kamiyamiya bwanabwanane Melita koina. Na waga yabo yaumai ikausi bwaime koina imiyamiya. Bwaite wagane ilaomaya Alekesendaliya yo kana tabule koina yaubada susi natunao didiluwaluwa makamakayauli sitalili. Ee iya wagane koina mwa kamwalisae kakuke.¹² Kalau kaulisi Sailakusa yo kaliyate yaiyona kamiyamiya.¹³ Kabo kakukeyoi kalau kaulisi Lidiyam yo kakeno. Yanuwa ilayan yavana itowa kabo kakukeyoi yo kaliyate labuina koina kaulisi Puteoli.¹⁴ Tomeli tupwaliyao kalobaili kabo siwalo mekamakavao kamiyamiya wiki kaigeda. Bwaime besiele kalaoma kanasiga kayawatagili Loma.¹⁵ Tomeli simiyamiya Loma koina wasamai sibenalan yakato kaulisiko. Silogogo sisaema kamwasa mena yanuwa esana Nume Taumana Yaiyona koina tupwaliyao sisanasanamai na tabe tupwaliyao sisaemayoi yanuwa esana Apiyasi Maketi yo koina sisanasanamai. Saugana Paulo tomone igitaili kabo ikatepatu yo ikawatoki Yaubada koina.¹⁶ Saugana kayawatagili Loma toloinao sitalam Paulo nume yabo ikalai ana kaba miya kana togitekalatan tokaleyao yabo mekanakava.

Paulo iguguye tomo Yudiya yo siya Loma kolili

¹⁷ Kaliyate yaiyona imwawasi kabo Paulo tomo Yudiya ali tobagunao iyoga-gogonagilima. Saugana simiyagogo Paulo iwalo kolili iba, “Kaukavao, nige ginauli yabo yagiginauli-yanae ala bodao kolili yo tabe nige sauga yabo mumugala ilaoma tubulao kolili yakakawa-naenaeyan. Tomo Yudiya sikabi-kalatagau Yelusalema koina na sipeiyau Loma nimali mena.¹⁸ Siya sinelineli-yagau yaina siloyai kabo nuwanuwali silivasiyau kaiwena nige nae yabo yapapaisowai na kaiwena yaboita.¹⁹ Sauganane koina tomo Yudiya Loma ali nuwatu sikawa-naenaeyani kabo nige kamwasa yabo yanunuwatui mwa yakawanoi tem sowasowana yalaoma Sisa ana yatala koina. Na nige yakato ala tomoyao Yudiya yakakawa-naenaeyagili, nigele.²⁰ Bwaite kaiwena yayoganimiu tamiya toyawa komiu te yau taedeede. Kita tomo Yudiya meuloila tasanasanai Mesaiya, iya bwaite kaiwena mwa seni mena sipanyau.”

²¹ Paulo kainana siyamaisa siba, “Nige wasam yabo leta koina kalolobai ilaoma Yudiya dedeina mena. Besiele kalakavao saugana silaoma na nige wasam yabo siwawaloweni kabebenalan yakato kowa naenaena kupaisowai. ²² Na nuwanuwamai am nuwatu kabenalagili, kaiwena kakatai tomo meuloili tapwalolo waluwaluna sikawa-naenaeyani dedei meuloina kolili.” ²³ Mekalikava Paulo kaliyate yabo sigitesipwai, kabo Yudiya meuloili silaoma Paulo ana nume mena. Kabo iyatubu malala mena iedeede ilau kanasiga lolau. Iguguye Yaubada ana kaba loina kaiwena yo tabe Mosese ana loina yo palopitao ali lelelele ikalai iyasilili kolili na itonan tem iyakenayagili yakato Yesu kaiwena iwalo yawasosi. ²⁴ Tomo tupwali Paulo ana walo sikawa-yawasosi yo simuliya na tupwali nige sikakawa-yawasosi. ²⁵ Nige ali nuwatu kaigeda kabo sikatububu sabi logwaligwali. Na ali logwaligwaline yaina kaiwena walone bwaite Paulo iwalowen kolili iba, “Yaluyaluwa Tabuna iwalo-masala tubulao kolili saugana iwalo Aiseya gamwana mena iwalowegili besiele, ²⁶ ‘Kulau tomo kolili na kuwalo, Bwagana kwabenalan na iyamo nige wakakatai, bwagana kwamankulakulai na iyamo nige wagigitai, ²⁷ Kaiwena tomo kateli sikololo, tenali sikausili, yo manli siyagibuli. Na iyamo tem nige sipapaisowai besiele nuwana sigite namwanamwai nuwana sibenalan namwanamwai yo tabe nuwana sikatai namwanamwai, kabo sinuwabui simuliya kolyau yo namwanamwa silobai.’ ”

²⁸ Yo Paulo iwaloyoi iba, “Na wakatai Guyau ana lebo wasana siyawayasanako siya nige Yudiya tomoliyao kolili. Walo yawasosi kani sibenalan.” ²⁹ Paulo ana edeede iyemwawasi kabo tomo Yudiya silogwaligwali, ali logwaligwaline koina sibomayoi mekalikavao sigamwapakiki.

³⁰ Bolime labui imiyamiya nume kaigeda koina na iyamayamaisa waikena kaigeda kaigeda nume tanuwagana koina. Na analiyao siya nuwanuwali silaoma koina meuloili iyoganli. ³¹ Guyau ana kaba loina kaiwena iguguye yo Yesu Keliso wasana iyakayakataili. Iguguye me ana katapatu yo nige tomo yabo sowaswana itonan na ikausi.

Loma ali leta Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Paulo ana takikili yaiyonana koina ilau yanuwa Kolinita koina. Sauganane koina nige ilalau yanuwa Loma, kaiwena tomeliwo Masidoniya polovinsi yo Akaya polovinsi ali mulolo sikatububunan yo siwolena Paulo koina na tem ilawagili tomeliwo Yelusalema iwolegili. Kana katai besiele yakato Paulo iyaele Kolinita, mwa tomeliwo Loma ali leta ilele yo ali wasa iwolegili yakato nuwanuwana lalakina igitaili mulina mena kabo ilau Sipein.

Yeisu kana tomeliwo sibaibaiwa simiyamiya Loma koina. Tomeliwone bodane koina boda labui simiyamiya, boda yabo siya Diyentail (Kaina Dimdim Gentile) bwaimwa siya nige tomo Yudiya, sibaibaiwasosi. Yo boda yabo siya tomo Yudiya siya kali kulutubu ilaomaya Abelamo koina, nige sibaibaiwa Loma koina.

Leta bwaite kalona mena Paulo ana nuwatu lalakina iyaele Peina 1 tomna 17, iba, “Wasana namwanamwana iyakenayagila yakato melimo koina Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila.” Paulo iwalo-masala yakato Yaubada manna mena tomo meuloli siya tolopwano, nuwana siya tomo Yudiya o nuwana siya nige tomo Yudiya (1:18—3:20). Na siya Yeisu Keliso kana tomeliwomo Yaubada ikawa-namwanamwa-yagili (3:21—4:25). Kabo tabe Paulo iedeede yoi yawasi waluwaluna kaiwena. Iwalo yakato tem Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila kani tamiya yawasi waluwaluna koina (peina 5-peina 8). Peina 9 yo kanasiga peina 11 koina Paulo iedeede tomo Yudiya meuloli kaiweli. Tomo Yudiya bwaimwa tomo Isileli yakato siya Yaubada ana gitesipwa tomoliyao kaiwena siya silaomaya Abelamo koina na iyamo Yeisu Keliso nige simemeliyan, mwa kani nige lebo silolobai. Koinaele Paulo ineli iba, “Gubesi siya boda Isileli? Yaubada ana paisowa kolili idudulai o nigele? Isikotanagili molosi o nigele?” Kabo ana neline iyamaisali. Yo Paulo iwalo-masala kolila toisabo mumuga ilonamwayagila tapaisowai kalakavao yo toloinao kolili kaiwena kita Yaubada ikawa-namwanamwa-yagilako (12:1-15:13). Letane ana kaba mwawasi koina Paulo yo kanakavao ali walo-mulolo siwalowen tomeliwo Loma kolili (Peina 16).

¹ Yau Paulo, Yeisu Keliso ana topaisowa, yo Yaubada iyoganiyau yaemala tosagenawasa (apositolo) yo ipeiyau wasana namwanamwana kana toyawasa. ² Yaubada ana waloyameli ipei-bagunayan yakato naga wasa namwanamwanane kani itubu, mwa palopitao waloyameline siwalo-masalan yo silele Buki Tabu beyabeyana kalona mena. ³ Wasa namwanamwanane iya Natuna wasana, iya ala Guyau Yeisu Keliso. Yo ana emala tomo koina kaiwena mwa iya Kin Deibida tubuna, ⁴ na takatai iya bulibuli tomona yo Yaubada Natuna kaiwena Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe mena itoloyoima boita mena.

⁵ Iya bwaimwana kagu yauyauya iyeyama kolyau na yaemala apositolo esana kana tobali kaiwena, na mesabana yanuwa uloina uloina tomonliyao bwaimwa siya nige Yudiya tomonliyao yayoganlima Keliso simeliyan yo siobigai. ⁶ Yo komiu tabe besiele kwamiyamiya yanuwa Loma koina, Yaubada tabe iyoganmiuko kwaemala Yeisu Keliso ana susu tomonliyao. ⁷ Yau Paulo leta bwaite yalele yo yawawasa ilaowa kolimiu meuloimiu komiu

kwamiyamiya yanuwa Loma koina, komiu Yaubada imuloloimiu yo iyoganmiu kwalaoma kwaemala ana tomoyao. Yo yakawanoi Tamala Yaubada yo ala Guyau Yeisu Keliso ali katekamkamna yo ali nuwa-daumwali katemiyaio siloyapowonli.

Paulo nuwanuwana lalakina ilau Loma igitaili

⁸ Yagu nuwatu bagubagunana bwaite besiele. Yeisu Keliso esana mena yakawatoki yagu Yaubada koina komiu meuloimiu kaiwemiu, kaiwena ami meli wasana yanuwa yaulina dedeina esopali sibenalanako. ⁹⁻¹⁰ Sauga meuloina yakawakawanoi kaiwemiu. Iya Yaubadane, bwaimwana wasana namwanamwana yaluwewasayani me kate-yawasosigu mena kaiwena, iya ikatai sauga meuloina yanuwatu-kalatagimiu yagu kawakawanoi koina. Na sauga bwaite koina yakawanoi koina tem ana nuwatu besiele, na tem kamwasa isoke na yalaowa yagitaimiu. ¹¹ Yawalo bwaite besiele, kaiwena nuwanuwagu lalakina tem yagitaimiu na yasaguimiu na mesabana Yaluyaluwa Tabuna ana yauya tupwana wakalai na wakaiwe. ¹² Tem yalaowa yagitaimiu kani komiu yo yau taesagusagu-wagila ala edeedede koina na mesabana yau yagu meli mena yasaguimiu yo komiu ami meli mena kwasaguiyau. ¹³ Kaukavao yo duguwao, nuwanuwagu wakatai sauga ibaiwaiwa yanuwawatu gubesina na yalaowa. Kaiwena nuwanuwagu lalakina yalaowa na yakabi-yakaiwemiu yo yaguguye ami bodao siya nige Yudiya tomonliyao kolili na sinuwabui besiele yagu guguye uwenya yalobai siya nige Yudiya tomonliyao kolili dedei uloili uloili kolili. Sauga kaigeda kaigeda yatonatonan laowa kaiwena na iyamo ginauli yabo ikaukausiyau.

¹⁴ Yau wasana namwanamwana yakatai, mwa iyamala kagu yaga na wasane yayawasayan tomo meuloili kolili, siya tokaina Giliki yo siya nige tokaina Giliki kolili, yo siya me ali katai yo siya tonuwapanopwano. ¹⁵ Bwaite iya kagu yagane kaiwena nuwanuwagu lalakina wasana namwanamwana yaguguyeyan komiu Loma tabe kolimiu. ¹⁶ Me yagu katepatu wasana namwanamwana kana guguye kaiwena nige yamwanwalimwaline, kaiwena saugana tem taguguyeyan, Yaubada ana kaiwe imiyamiya wasane koina kateli isakona na mesabana analiyao siya simeli wasane koina ileboili. Baguna Yeisu Keliso wasanane siguguyeyan siya tomo Yudiyamo kolili Yelusalema koina na sauga bwaite koina wasane sokesokena tomo meuloili kolili na tem lebo silobai wasane koina. ¹⁷ Wasana namwanamwana iyakenayagila yakato melimo koina Yaubada ikawanamwanamwa-yagila. Ginauli lalakina kaigedamo meli. Besiele Buki Tabu ana walo-masala, iba, “Tomone siya ali meli kaiwena Yaubada ikawanamwanamwa-yagili mwa siya yawasi miyamiya yaina silobai.”

Tomo tonaenaela meuloila Yaubada ana munamunai imiyamiya kolila

¹⁸ Na tomo tupwaliyao siyauyaulesosi yo mumugali sinaesosi. Kabo Yaubada ana munamunai yo ana kalomagigili ilobilobimaya bulibuli mena kolili kaiwena ali yauyaule koina Yaubada kana katai yawasosi sikaukausili sibomayoi kolili yo tomo tupwaliyao kolili. ¹⁹ Yaubada ana munamunai yo ana kalomagigili kani silobai kaiwena tawae tomo sowasowali sikatai iya kaiwena iyakenayagiliko kaiwena iboma iyamayaleyako kolili. ²⁰ Kaiwena sauganane Yaubada yanuwa yaulina iyamayale yo kanasiga kabona, imayalesosi tomo kolili yaiya iya yo ana kaiwe imiyayai mwa walo yawasosi iya Yaubada. Iya nige sowasowana tomo manli mena sigitai, na ginauliline iyamayaleli manli mena sigitaiyako yo sowasowana iya kana katai imiyamiya kateli mena. Mwa nige sowana siwalo-panaisi siwaloba, “Nige sauga yabo Yaubada ana kilakilala kagitai mwa kani nige kamemeli.”

²¹ Bwagana toyauyaulene sikataiyako yawasosi Yaubada imiyamiya, na iyamo nige sitotobali-seyan yo nige sikakawa-Yaubada-yan, yo nige sikakawatoki koina. Kabo ali nuwatu yauyauledi meuloina nige kanna ipapagan yo yauyaule yo boniboniyai kateliyao sikalapowon. ²² Siya sipwaloba, “Kai tosonoga”, na iyamo siya toyauyaule. ²³ Tem sowana sipwalou Yaubada miyamiya yaina koina, na iyamo nige sigiginauli besiele. Na siya sipwalou kokotomo kolili kokotomone kali koleya besiele tomo yo besiele man sievaeva yo besiele yakayakan yo besiele yamayamaye ale sinenenene bwatano mena, bwaimwa weso yo waligowa, siya kani nige simimiyayai. ²⁴ Mwa Yaubada toyauyaulene italam-gabaegili siboma ali gadosisi mena mumugana naenaena koina sipaisowa, yo mwalimwawaline mumugana sipaipaisowai kalikavao mekalikavao. ²⁵ Wasa yawasosi Yaubada kaiwena sisikotanan na wasa mwakomwakotana simeliyan. Mwa ali tapwalolo koina sipwalou Yaubada ana yamayamayaleyo kolili, na nige sipwapwalou Yaubada Toyamayale koina, bwaimwa iya kita sauga meuloina tatobatobalan. O besiele.

²⁶ Bwaite mumugaline kaiwena mwa Yaubada italam-gabaegili ganawali mumugana uloi molosina signinaginali. Tabe sinesineo yauyauledi ali tali sinesineo mekalikavao siganawali, mumugane bwaite nige idududulai, nige kana lonamwa koina silalau. ²⁷ Besiele tabe tatao yauyauledi nige mekalikavao sinesineo sikekeno, na ali tali tatao nuwanuwali lalakina. Kabo tau yo tau siganawali, mwa paisowane maisana nae iyawayawatagili sibomamo kwapili mena. ²⁸ Tabe besiele wasa yawasosi Yaubada kaiwena genuwali sinuwatu-kalatan yo sipwaloba, “Nige Yaubada kana nuwanuwatu yabo kolimai”, mwa italam-gabaegili ali nuwatu yauyaulena koina na ginawaline nige sowasowana signawali na iyamo signawali. ²⁹ Nuwatu yauyauledi meuloli kolili sikalapowon besiele patipati, nuwatu naenaeli, lamwapolowe, unuyamate, gamwapakiki, mwakota, yo sibayanae, ³⁰ sietalapili, kalikavao sisanalili, Yaubada sikalomagigilan, sigamwa-panapanawa, sigagasa, sinuwa-saesae, sinaliyao yo tamaliyao ali walo nige sibebenalagili, yo ginawali naenaeli kali nuwanuwatu sinuwanuwatuli, ³¹ yo nige yabo nuwatu dudulaina kolili, ali waloyameli nige sinuwanuwatu-kalatagili, kalikavao nige simumulo kolili yo nige sikakatekamkamna-yagili. ³² Sikataiyako Yaubada ana lolina iwalo yakato yauyaule mumugana maisana boita. Na iyamo nige silolopei, iyaelemo sipaipaisowai, yo kalikavao siya kamwasane kaigedana sipaipaisowaine sikawa-namwanamwa-yagili.

2

Tabu kawa-naenae kaiwena Yaubada iya toyatala dudulaina

¹ Komiu tabe wakataiyako yauyaule mumugana maisana boita, kabo kaukavao yo duguwao, tabu tomo yabo wakakawa-naenae-yan yakato iya toyauyaule yabo na kowa nigele. Kaiwena tem wakawa-naenae-yan bwaimwa kawa-naenae yauyaule mumugana. Nige sowana kwawalopanaisi yo kwawaloba, “Yaubada ana lolina kawa-naenae kaiwena nige kakakatai.” Saugana tem tomo yabo wakawa-naenae-yan kwabomayoi ami yatala waginaginali. ² Kita takatai siya meuloli yauyaule mumugana signinaginali Yaubada kani iyatalayagili, yo ali yatala idudulaisosi yo ilonamwayagili. ³ Mwa gubesi ami nuwatu yakato komiu tokawa-naenae sowasowamiu Yaubada ana yatala kwayabubu-gabaen? Kaiwena mumugana yauyaule siya signinaginaline iyaele tabe komiu waginaginali ami kawa-naenae-yagili koina. ⁴ Nuwana ami nuwatu yakato Yaubada ana katekamkamna yo ana kalakisiye kolimiu ginawali bwagabwaga. Na

nigele, Yaubada iya Tokatekamkamna yawasosi, ana munamunai iyoviya yo ana kalakisiye imamalawe. Nuwana komiu nige nuwamiu simamayale yakato Yaubada imulolo kolimiu yo nuwanuwana ana mulolo wakilala na mesabana kwanuwabui.

⁵ Na komiu genuwamiu nuwabui kabo ami gamwa-panapanawa yo ami kate kololo kaiwena mwa kwabomamo ami yatala kwaetuetulan yoi kaliyatenane koina Yaubada ana munamunai iyakenayagili toyauyaule kolili. Sauganane koina tomo meuloili Yaubada ana yatala dudulaina kani sigitai.

⁶ Yo tomo meuloili maisali kani iwolegili, ali paisowa kana koleya koina.

⁷ Tomo tupwaliyao paisowa namwanamwali kaiwena sikepate kaiwe, kaiwena nuwanuwali Yaubada esali ikeleisinagili yo ikawa-namwanamwagili yo yawasili miyamiya yaina silobai. Mwa koina Yaubada kani iya-maisali besiele. ⁸ Na tomo tupwaliyao sibomamo ali namwanamwa siloyai yo naenaena kana kamwasa simuliya na wasa dudulaina sisikotanan.

Kabo Yaubada me ana munamunai kani iyamaisa kolili. ⁹ Siya analiyao mumugana naenaena sipaipaisowai, silae yo kamkamna Yaubada kani iwolegili. Walo bwaitete baguna siya tomo Yudiya kaiweli yo besiele tabe siya nige tomo Yudiya kaiweli.

¹⁰ Na analiyao tomo siya mumugana namwanamwana signaginawali Yaubada kani meuloili esaliyao ikeleisinagili yo ikawa-namwanamwagili yo ikabi-yanuwadaumwalili, nuwana siya tomo Yudiya o nuwana siya nige tomo Yudiya. ¹¹ Kaiwena Yaubada nige igogolulau siya tomo Yudiya kolili na loina kaigedamo koina kani tomo meuloili iyatalayagili besiele mumugali.

¹² Siya Mosese ana loina nige imimiya kolili, na tem silopwano, Yaubada kani iyatalayagili yo maisali iwolegili na nige yakato Mosese ana loina ikalai yo koina iyatalayagili. Na siya Mosese ana loina imiyamiya kolili, na tem silopwano, Yaubada kani iyatalayagili Mosese ana loina mena yo maisali iwolegili.

¹³ Kaiwena nige yakato siya loinane tenali mena sibenalan mowoi sidudulai Yaubada manna mena, nigele, na siya loinane sibenalan yo kateli mena sipei yo nuwali idudulayan yo siobigai siyamo sidudulai Yaubada manna mena.

¹⁴ Siya Mosese ana loina nige sikakatai, mwa sibomamo ali nuwamayale koina sipaipaisowa yo sikatai toweya namwanamwa yo toweya naenaena bwaimwana sibomamo ali loina, ¹⁵ ali paisowa iwalo-masalan yakato namwanamwa yo naenaena sikataiyako.

Tabe ali nuwatu yawasosi kateli mena iwalo-masalanyoi namwanamwa yo naenaena sikataiyako mwa sauga tupwana ali nuwatu mena iba, “Kulopwano bwaimwana” yo sauga tupwana ali nuwatu mena iba, “Bwaimwana inamwanamwa kupaisowai”.

¹⁶ Mwa takatai naga kaliyatenane ilalaoma koina kani Yaubada tomo ali nuwatu wadawadamli ipei-yawatagilagili, yo ana kaiwe iwolena Yeisu Keliso koina na tomo meuloili iyatalayagili, besiele wasane namwanamwanane yagu guguyeyanne ana walo-masala.

Tomo Yudiya sibatoko kani lebo silobai Mosese ana loina kana obiga koina

¹⁷ Na komiu kami kulutubu ilaomaya Abelamo koina mwa wagagasa kwawaloba, “Kai tomo Yudiya, Yaubada ana tomoyao, yo yatala kana sauga koina Yaubada kani ikawa-namwanamwagimmai Mosese ana loina kana muliya kaiwena.

¹⁸ Kai tomo Yudiya Yaubada ana nuwatu kakataiyako yo Mosese ana loina iyakenayagimai mwa sowasowamai namwanamwana yo naenaena kali koleya kayakasa-yadudulaili. ¹⁹ Kai tomangibugibu kali toyadudulai yo siya simiyamiya boniboniyai mena ali mayale, ²⁰ yo toyauyaule kali towalo-kalatan, yo tabe melumeluwo kali toyakayakatai ele mwa kai tomo Yudiya.

Yo Mosese ana loina imiyamiya kolimai yo sowasowana katai meuloina yo Yaubada ana nuwatu yawasosi kalobaili

loinane koina.” ²¹ Na komiu tomo Yudiya ami walo gagasa bwaine besiele, awa? Na kami kawa-naenae kani yawalowen. Yakato kwaemala toyakayakatai kamikavao kolili, na iyamo nige kwabomayoi kwayayakataimiu. Waguguye kamikavao kolili kwaba, “Tabu kewali”, na iyamo komiu wake-wakewali. ²² Tabe kwaba, “Tabu kamkava wainena koina ugwaganawali”, na iyamo komiu waganaganawali. Yakato kokotomo kwasikotanagili, na iyamo kwalusae siya kokotomo kana topwalou ali nume tapwalolo mena yo ginauli tupwaliyao wakewalili. ²³ Kwawalo-seyagimiu kwabomayoi kwaba, “Mosese ana loina iyaee kolimai”, na iyamo loinane kwalikwaili. Yakato komiu Yaubada ana susuyao na iyamo loinane ami likwaina kaiwena Yaubada kwayamwalimwaline. ²⁴ Komiu tomo Yudiya ami yauyaule kaiwena Buki Tabu iwalo-masalanako iba, “Ami yauyaule kaiwena mwa siya nige Yudiya tomonliyao Yaubada esana sikawa-naenae-yani.”

²⁵ Komiu tomo Yudiya nigwenigwe mumugana iyaee wakalaiyako, yo iwalo-masalan yakato komiu Yaubada ana tomoyao. Tem Mosese ana loina meuloili kwamuliya-olili kabo nigwenigwe kana namwanamwa imiyamiya. Na tem nige sowasowamiu ana loinao meuloili kwamumuliya-olili, ee kana koleyaa besiele nige nigwenigwe mumugana wakakalai. Kana katai bwaite besiele, tem loina kaigeda kwalikwai ami nigwenigwe iyamala ginauli bwagabwaga Yaubada manna mena. ²⁶ Siya nige Yudiya tomonliyao, nigwenigwe mumugana nige sikakalai. Na tem loina ana walo simuliya, Yaubada kani ikataili yakato siya besiele nigwenigwe mumugana sikalaiyako. ²⁷ Kabo siya meuloili loina simuliya bwagana nige nigwenigwe mumugana sikakalai yoli mena siya kani sikawa-naenae-yagimiu kaiwena komiu loinane nige kwamumuliya. Bwagana nigwenigwe mumugana wakalaiyako yomiu mena yo me ami Buki Tabu beyabeyana na iyamo kani sikawa-naenae-yagimiu ami loinalikwa kaiwena. ²⁸⁻²⁹ Komiu tomo Yudiya kwabomayoi ami tali tomo Yudiya mekamikavao kwaetobatobalanagimiu ami nigwenigwe kalaina kaiwena, awa? Na tem Yudiya yabo katena idudulai Yaubada manna mena, ee yawasosi iya Yudiya tomona. Kaiwena nigwenigwe mumugana yawasosi iyaee mwa Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa katena mena, nige tomo ali paisowa yona mena. Tomone bwaine besiele kana tobali ilaomaya Yaubada koina, nige ilaoma ana tali tomoyao kolili. Kabo tabu ami nuwatu yakato kowa tomo Yudiya yawasosi nigwenigwe am kalaina kaiwena. Yo tabu ami nuwatu yakato kowa Yudiya yawasosi kaiwena tamam sinam kali kulutubu ilaomaya Abelamo koina.

3

¹ Nuwana tomo Yudiya yabo kani ineli kolyau iwalooba, “Tem am walo nigwenigwe kaiwena idudulai, gubesi, namwanamwa yabo imiyamiya koina na kai tomo Yudiya isaguimai na tomo meuloili nigele? Nigwenigwe mumugana iyaeelemo kolimai imiyamiya yakato kai Yaubada ana tomoyao.

Gubesi, bwaine kaba sagu kolimai o nigele?” ² Kainana kani yayamaisa yawaloba, O, besiele, walo yawasosi. Namwanamwa lalakina yabo bwaimwana Yaubada ana walo, bwaimwana Buki Tabu beyabeyana, iwolegili tubumiyao Yudiya tomo bagubagunali kolili na sigite-kalatan.

³ Na walo yawasosi Yudiya tupwaliyao Yaubada ana walo nige simumuliya yo nige simemeliyan. Gubesi, tawae kani tawalowen? Yakato Yudiyanane ali yauyaule kaiwena Yaubada kani nige ana waloyameli iginaulili? ⁴ Nigele molosi. Bwagana tomo meuloili simwakota, Yaubada kani nige imwamwakota kolila kaiwena iya towalo-yawasosi. Besiele Buki Tabu ana walo iedeedeede Yaubada kaiwena iba, “Saugana tem kuedeedeede, tomo

meuloili kani sikatai am edeededene walo yawasosi, yo am yatala koina kani kubaguna yo kam toyakewaiwone ukaiwe-gabaegili.”

⁵ Ala yauyaule koina kani tomo sigitai Yaubada ana namwanamwa isaesosi. Na iyamo toyauyaule tupwaliyao siedeede bwegabwaga siwaloba, “Ama yauyaule koina Yaubada wasana kasagui kabo nige sowasowana imunamunai kolimai yo nige sowasowana iyamaisamai ama yauyaule koiwena.” Na bwaite walone besiele tomo yanuwa yaulina ali walo, nige Yaubada ana nuwatu. ⁶ Walone kani yayamaisa bwaite besiele. Nigele, nigele molosi. Yaubada iya todudulai yo nige sowana italam ala yauyaule maisana tayabubu-gabaen. Kabo kani iyatalayagila ala yauyaule koiwena. Tem Yaubada iya nige todudulai kani gubesi na tomo meuloili yanuwa yaulina mena iyatalayagili? ⁷ Na nuwana tomo yabo kani iwaloba, “Yagu mwakota koina kani tomo sigitai Yaubada ana dudulai ilalakisosi. Kamwasane koina Yaubada wasana yasagui kabo nige sowana ikawa-naenaeyagau.” ⁸ Kabo tomone kainana kani yayamaisa bwaite besiele. Nuwatune nuwatu yauyaule. Nige sowasowana tawalo besiele. Tem tawalo besiele bwaimwana, kana koleya besiele tawalowalo bwagabwaga tawaloba, “Mumugana naenaena tapaisowai na mesabana uwena namwanamwana iyawatagili.” Na tomo tupwaliyao siyakewaiyau, yakato walone bwaite yau yagu walo. Na nigele, bwaite mwakota. Ilonamwayagili tem Yaubada iyamaisali ali yakewaiyau koiwena.

Nige tomo yabo idududulai Yaubada manna mena

⁹ Mwa gubesi, tomalaele kai tomo Yudiya kadudulaisosi kabo muli mena siya nige tomo Yudiya? Yakato ama nigwenigwe isaguimai Yaubada manna mena? Nigele, nigele molosi. Iyaele yawaloko tomo Yudiya yo siya nige tomo Yudiya tatoyatoyawa koiwena meuloila tamiyamiya naenaena luwana mena.

¹⁰ Kaiwena Buki Tabu iwalo bwaite besiele, “Nige todudulai yabo ipapagan, nige yabo. ¹¹ Nige tokatai yabo ipapagan, nige yabo ipwapwalou Yaubada koina. ¹² Meuloili kamwasa dudulaina silogabaenako silosuwala yo siyamala ginauli bwagabwaga. Nige yabo ana paisowa idududulai, nigele, nige yabo. ¹³ Walone iyawatagilima gamwali mena sowasowana kalikavao siunuili yo siboita. Memenali mena mwakota edeededena siwalowalowen, na sopali mena walone iyawatagilima besiele weso kelakelabasina. ¹⁴ Walo naenaeli yo kalomagigili waloli gamwali mena sikalapowon. ¹⁵ Kaekaelyao simalae na silau tomo siunuyamateli, ¹⁶ tem toweya koina silau, kani tomo sisibayanaeli yo siyakamkamnali. ¹⁷ Miya daumwali kana miya nige sikakatai. ¹⁸ Yaubada kana matausi nige kolili imiyamiya.”

¹⁹ Yo walonane bwaitete ilaomaya loina kana buki koina, yo takatai tawae loina iwalowen, yakato loine siya tomo Yudiya kaiweli, siya simiyamiya loina yaulina mena. Kabo siya yo tomo meuloili yanuwa yaulina mena simiyamiya Yaubada ana yatala yaulina mena. Nige sowasowana yabo iba, “Yau nige yagu pwanoli ipapagan.” ²⁰ Kaiwena nige tomo yabo sowasowana Yaubada ana kawa-namwanamwa ilobai loine kana obiga koina, kaiwena loina ana dedei mena tomo meuloili siya tolinalikwa. Na loine kana paisowa iya mwa ala naenaena iyakenayagila.

Meli koina Yaubada tomo ikawa-namwanamwa-yagili

²¹ Na sauga bwaite koina Yaubada kamwasa waluwaluna iyamayale na koina tomo ikawa-namwanamwa-yagili, na nige loina kana obiga

koina. Kamwasa waluwalunane Mosese ana loina yo palopitao siwalo-masalanako bwaite besiele. ²² Tomo ali meli Yeisu Keliso koina kaiwena mwa Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila. Yo tomo meuloili siya simeli ali kaba tolo bwaimwana. Nige kana uloi yabo imiyamiya tomo Yudiya kolili yo siya nige tomo Yudiya kolili, ²³ kaiwena tomo meuloili naenaena koina silopwano mwa simiya-kelamamalawe Yaubada ana wasawasa koina. Nige sowana ana namwanamwa silobai. ²⁴ Na Yaubada ana mulolo lalakisosina koina ikawa-namwanamwa-yagili kaiwena Yeisu Keliso iyamaisa-yavivila-yoilima naenaena koina. ²⁵⁻²⁶ Yaubada Yeisu Keliso iyawasayama ipwaoliyan kaiwela. Kabo Keliso kwasinena italamwan na mesabana ala meliyanna koina talaoma Yaubada koina. Yaubada ana paisowane koina iyakenayagila sauga beyabeyana koina mumugana idudulai mwa tomo bagubagunali ali yauyaule ikalakisiyeyagili yo inuwatu-pwaikili. Tabе bwaite iyakenayagila yakato iya ana paisowa idudulaisosi kabo Yeisu kana tomeliwo ikawa-namwanamwa-yagili. ²⁷ Kabo gubesi? Ala yai yabo imiyamiya na sowana tawaloseyagila? Nigele. Gubesi, sowasowana tawaloseyagila loina kana obiga kaiwena? Nigele, nige sowana tawaloseyagila, kaiwena melimo koina mwa Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila. ²⁸ Kaiwena takatai Yaubada tomo ikawa-namwanamwa-yan ana meli kaiwena, nige loina kana obiga kaiwena, nigele. ²⁹ Gubesi, Yaubada iya Yudiya sibomamo ali Yaubada, o tem siya nige Yudiya tomonliyao ali Yaubada tabe? O besiele, siya nige Yudiya tomonliyao ali Yaubada tabe. ³⁰ Kaiwena Yaubadane iya kaigedamo, yo iya Yudiya ali meli kaiwena ikawa-namwanamwa-yagili, yo siya nige Yudiya tomonliyao tabe ali meli kaiwena mwa ikawa-namwanamwa-yagiliyoi. ³¹ Kabo gubesi, sowasowana Mosese ana loina takele-gabaen, kaiwena tanuwatui yakato meli koina na Yaubada tomo ikawa-namwanamwa-yagili? Nigele, ilonamwa-yagilamo loina tayakasisiyan na kolila ilalaki.

4

Ala kaba gite namwanamwana meli kaiwena tagitelauya Abelamo koina

¹ Na gubesina Abelamo Yaubada ana kawa-namwanamwa ilobai? Ilonawayagila tagitelauya iya koina kaiwena siya tomo Yudiya kali kulutubu ilaomaya iya koina. ² Gubesi, Abelamo ana paisowa namwanamwana kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yan? Nigele. Tem ana paisowa namwanamwana kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yan ee sowasowana Abelamo igagasa. Na nige igiginauli besiele. ³ Kaiwena Buki Tabu iwalo iba, “Abelamo Yaubada imeliyan mwa Yaubada Abelamo ikawa-namwanamwa-yan ana meli kaiwena.” ⁴ Tem tomo yabo ipaisowa tomo yabo kaiwena kani tomone iyamaisa ana paisowane kaiwena. Bwaimwana nige kana mulolo na iyamo ana paisowane maisana. ⁵ Na Yaubada ana mulolo lalakisosina nige besiele bwaine. Kaiwena tomo yabo nige sowasowana Yaubada ana kawa-namwanamwa ilobai ana paisowa koina yakato ana paisowa maisana. Nigele. Tem imelimo Yaubada koina kani Yaubada tomone ikatekamkamna-yani yo ikawa-namwanamwa-yan ana meline kaiwena. Kaiwena iya sowasowana kita tonaenaela ikawa-namwanamwa-yagila ala meli kaiwena. ⁶⁻⁸ Kabo tomone iya Yaubada ana kawa-namwanamwa ilobai ana meli kaiwena iyaliyaya lalakina, kaiwena bwaine Yaubada ana mulolo lalakisosina, nige yakato paisowa maisana. Tabе Kin Deibida ana walo besiele kaigedana. Iwaloba, “Siya analiyao tonaenaeli

Yaubada inuwatu-pwaikili yo ali pwanoli ipei-suwalagili siyaliyaya lalaki. Analiyao tomo tem Guyau igitaili nige ali pwanoli sipapagan, siya toyaliyaya yawasosi.”

⁹ Kabo gubesi? Yaliyayane bwaite siya nigwenigwe mumugana sikalaiyako sibomamo kaiweli? Nigele. Na yaliyayane siya tomo Yudiya yo siya nige tomo Yudiya tabe kaiweli. Kaiwena yawalowenako Yaubada Abelamo ikawa-namwanamwa-yan ana melimo kaiwena. ¹⁰ Mwa gubesi, toisabo sauga koina Yaubada Abelamo ikawa-namwanamwa-yan? Nigwenigwe ikalaiyako o naga ikakalai? Na yawalo kolimiu naga nigwenigwe mumugana ikakalai, na Yaubada Abelamo ikawa-namwanamwa-yanako ana meli kaiwena kabo muli mena nigwenigwe ikalai. ¹¹ Kabo nigwenigwe bwaite ikalai kilakilalamo, na iyamo Yaubada Abelamo ikawa-namwanamwa-yanako ana meli kaiwena. Bwaite iyakenayagila yakato siya nige Yudiya tomonliyao Yesu koina simeli, bwagana siya nige nigwenigwe sikakalai, na iyamo siya tamali Abelamo, ali meli kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yagili. ¹² Besiele tabe siya tomo Yudiya Yesu koina simeli, siya nigwenigwe sikalaiyako, tamali Abelamo, kaiwena siya silaulau meli kana kamwasa koina besiele tubumai Abelamo imeli baguna kabo muli mena nigwenigwe mumugana ikalai. Na nige yakato tamali Abelamo ali nigwenigwe kalaina kaiwena, nigele.

¹³ Yaubada iwaloyameli Abelamo metubunao kolili yakato kani dedei meuloina iwolegili kolili na siloinayan. Nige yakato Abelamo Mosese ana loinane ana obigaina kaiwena na Yaubada waloyameli bwaime iwolena, nigele. Abelamo Yaubada ana walo imeliyan kabo Yaubada ikawa-namwanamwa-yan yo waloyameline iwolena ana meli kaiwena. ¹⁴ Tem loinamo kana kamwasa imuliya na waloyameli yanuwana ikalai, kana koleya besiele ana paisowa maisana, kabo kani meline iyamala ginauli bwagabwaga yo tabe Yaubada ana waloyameli Abelamo koina besiele iyamala ginauli bwagabwaga. ¹⁵ Kaiwena loina koina Yaubada ana munamunai kolila iyawatagili kaiwena loinane talikwai. Na iyamo tem Mosese ana loinao nige ipepeili kani nige sowasowana ala naenaenaone takilala-lobaili yakato kita tonaenaeni.

¹⁶ Yaubada mulolo iwolena bwagabwagai, kabo sowasowana Abelamo tubunao tawae kaiweli Yaubada iwaloyamelili kani sikalai ali meli kaiwena. Nige yakato siya simiyamiya loina yaulina mena siyamo sowali waloyameline sikalaili, na tomo meuloili siya simeli besiele Abelamo siya tabe kani sikalaili. Kaiwena meli ana dedei koina kita tomeliwo Abelamo natunao. ¹⁷ Besiele Yaubada iwalo Abelamo koina Buki Tabu mena, iwaloba, “Kani yapeiwo yanuwana uloina uloina tomonliyao sibaibaiwa tamali kowa.” Waloyameline bwaite Yaubada iwalowen Abelamo koina ana meli kaiwena. Na Yaubadane bwaimwa iya Abelamo imeliyan, iya mwa toboita meuloili yawasili waluwaluli iwolegili, yo iya Toyamayale sauga bagubaganana koina ginauline nige simamayale iya iyamayaleli. Kabo takatai Yaubada ana waloyameline kani ginauli.

¹⁸ Yaubada iwalolau Abelamo koina iwaloba, “Naga kani tubumwao sidebalala.” Bwagana itautaubala yo nige sowasowana melumelu ikabi, na iyamo Abelamo me ana katepatu Yaubada ana walo imeliyan yo itolo kaikaiwe Yaubada ana waloyameli koina. Mwa iya iyamala yanuwana uloina uloina meuloili tamali, besiele Yaubada ana walo, iwalowen koina iba, “Tubumwao kani sidebalala yo kali baibaiwa besiele utu.” ¹⁹ Abelamo masa kikiunamo ana bolime wan andeledi, yona ibelusosi yo nige sowasowana melumelu ilobai, tabe besiele wainena Sela, nige sowasowana ikabi. Abelamo ginauli bwainene ikataiyako, na iyamo ana meli Yaubada koina

nige ibebelu, mekaikawaiwena. ²⁰ Abelamo Yaubada ana waloyameli nige inunuwa-mwatainan, na ana meli iyaelemo ikaikawaiwe yo Yaubada itobato-balan, ²¹ kaiwena me ana kate-talam yo ana nuwatu ikaiwe yakato Yaubada me ana kaiwe sowaswana iginauli besiele ana waloyameli. ²² Bwaite kaiwena mwa Yaubada Abelamo ikawa-namwanamwa-yan. ²³ Nige yakato walone bwaite Abelamo ibomamo kaiwena, ²⁴ na iyamo kita tabe besiele kaiwela. Kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila ala meli kaiwena. Na ala meli yaina bwaite besiele. Tameli yakato ala Guyau Yeisu Keliso ikeleyatoloyoi boita mena. ²⁵ Yaubada Yeisu italamwan yo iboita ala naenaena kaiweli yo ikeleyatoloyoi boita mena na mesabana ikawa-namwanamwa-yagila.

5

Yeisu Keliso iyamo ikalaila yo talau Yaubada koina mekalakava tamiya-toyawa yo tayaliyaya

¹ Ala meli kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yagilako, kabo mekalakava tamiya-namwanamwa yo katela iloyakalapowon nuwadaunwali koina ala Guyau Yeisu Keliso ana paisowa kaiwela kaiwena. ² Ana paisowane koina ikalaila talau Yaubada ana katekamkamna koina ala meli kaiwena. Yo sauga bwaite koina tatolo katekamkamnane koina. Besiele tabe, ala yaliyaya ilalakisosi, kaiwena me ala katepatu yakato naga Yaubada mekalakava ana wasawasa takeletoyawai. ³ Yo tabe ginauli yaboyoi, tem polowe talobaili sowaswana tayaliyayamo kaiwena takatai yakato polowene kala tonan. Kaiwena tem polowene sauga meuloina takalakisiye-yagili kani ala kalakisiyene koina tamanasam, ⁴ kabo kalakisiyene iyamanasamlako iginauli ala meli ikabi-yamatuwa. Na ala meli ana matuwane koina uwenaele mwa me ala katepatu tasanasana Yaubada ana wasawasa kaiwena. ⁵ Na katepatune nige nuwanae yabo imiyamiya koina kaiwena Yaubada Yaluyaluwana iyeyama kolila na koina ana mulolo lalakisosina katela iloyapowon.

⁶ Sauganane kita tomo nagamo naenaena koina tamiyamiya yo nige sowasowala tabomayoi tasaguila kabo Keliso ana sauga yawasosi ilobai na iboita kita tonaenaena kaiwela. ⁷⁻⁸ Yaubada ana mulolo kaiwela ilalakisosi kabo muli mena kita tomo ala mulolo kalakavao kaiweli. Kaiwena kita tomo nige sowasowana tatalamwagila na taboita kalakava namwanamwana kaiwena. Na nuwana isaisalimo sitalamwagili yakato siboita kalikavao namwanamwasosiline kaiweli. Yaubada ana mulolo kana lalaki kaiwela iyakenayagila bwaite besiele. Kita tomo nagamo naenaena koina tamiyamiya yo takalekaleya Yaubada koina na iyamo Yeisu iboita kita tonae-naela kaiwela. ⁹ Keliso ana boita kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yagilako, kabo koinaele takatai namwanamwai yakato sauga yatala koina Keliso kani ileboila Yaubada ana munamunai koina. ¹⁰ Baguna kita Yaubada kana tokalomagigili, na iyamo natuna ana boita koina iya yo kita tayaboda kaigedayoi yo mekalakava takawa-elieliyam. Kabo koinaele takatai yawasosi kani Keliso ileboila, kaiwena boita ikaiwe-gabaen yo itoloyoiko yo iyaele meyawasina imiyamiya bulubuli mena. ¹¹ Walone bwaite walo yawasosi. Tabe sauga bwaite koina mekalakava Yaubada tayaliyaliyaya kaiwena ala Guyau Yeisu Keliso ana paisowa koina taemala Yaubada ana eliyamwao.

Adama koina taboita, na Yeisu Keliso koina yawasila talobai

¹² Tomo kaigeda ana paisowa koina mwa naenaena iyawatagili yanuwa yaulina mena, yo naenaenane koina boita ikalaiyama. Kabo boitane

ilopanaisi tomo meuloili kolili, kaiwena meuloili silopwano. ¹³⁻¹⁴ Kabo naenaena mumugana iyaelemo ilaulau yauwa yaulina mena, kabu muli mena Yaubada lolina iwolena Mosese koina. Yo Adama ana sauga koina ilaoma yo kanasiga Mosese ana sauga mena, Mosese ana lolina nige imiyamiya tomo kolili. Kabo nige sowasowana tawaloba, “Tomone lolina silikwai mwa siya tonaenaena”, kaiwena nige naga loinane ilalaoma. Na iyamo yawasosi siya tonaenaena. Bwagana nige ali pwanoli besiele Adama ana pwanoli, iya Yaubada ana walo ilikwai, na iyamo tomone meuloiline boita iloinayagili. Tokayalema bagubagunana Adama, boita ikalaiyama yauwa yaulina mena. Tokayalema mulimuliyane, bwaimwa Yesu, yawasi ikalaiyama. Bwaine nuwatune koina sitoyatoyawa. ¹⁵ Na iyamo yoli labuine ali paisowa nige sitoyatoyawa. Kaiwena Yaubada ana olena bwagabwaga nige besiele Adama ana lopwano. Tomo kaigeda ana lopwano koina tomo meuloili siboita. Na Yaubada ana mulolo bwagabwaga lalakisosina koina tomo meuloili yawasi miyamiya yaina sikele-bwagabwagai, kaiwena tomo kaigeda bwaimwa Yesu Keliso iwolena bwagabwagai kolili. ¹⁶ Yaubada ana olena bwagabwaga kana polowe yo tomo kaigeda ana pwanoli kana polowe nige sitoyatoyawa. Kaiwena Adama ilopwano mekaigeda kabu Yaubada iyatalayan yo iwaloilau koina iba, “Am pwanoli maisana kulobai.” Na nige igiginauli besiele kolila. Bwagana kita tomo ala pwanoli sibaibawasosi na iyamo Yaubada ana mulolo lalakisosina iyeyama kolila na mesabana meuloila tanuwabui na ana kawa namwanamwa talobai. ¹⁷ Tomo kaigeda ana pwanoli koina, kabu iya koina boita tomo meuloila iloinayagili. Na tomo kaigeda ana paisowa koina, iya Yesu Keliso, Yaubada ana mulolo kalakalapowonna ikalai yo tomeliwo ikawa-namwanamwa-yagili, yo yawasi miyamiya yaina sikalai yo Keliso koina esaliyao silalaki bulubuli mena.

¹⁸ Kabu bwaite besiele. Adama ibeku, kabu tomo meuloili simiyamiya Yaubada ana munamunai koina. Tabe besiele, Keliso ana paisowa namwanamwana koina, kabu Yaubada tomeliwo meuloili ikawa-namwanamwa-yagili yo yawasili iwolegili kolili. ¹⁹ Tomo kaigeda ana gamwa-panapanawa koina kabu tomo meuloili siyamala tonaenaena. Tabe besiele, tomo kaigeda ana obiga Yaubada koina kabu tomeliwo meuloili siyamala todudulai. ²⁰ Mosese ana lolina iyawatagilima, kabu tomo sikilala yakato naenaena ana paisowa ilalakisosini kolili. Bwagana tomo ali naenaena ilalakisosini, na iyamo Yaubada ana mulolo isaesosi. ²¹ Beyabeyana naenaena ikaiwe tomo meuloili iloinayagili, yo ana kaba mwawasi koina boita silobai. Na sauga kabona Yaubada ana mulolo ikaiwesosi kaiwena ikawa-namwanamwa-yagila, ana kaba mwawasi yawasi miyamiya yaina takalai ala Guyau Yesu Keliso koina.

6

Tamwawasiko naenaena mumugana koina

¹ Yawaloko yakato bwagana tomo ali naenaena ilalakisosini, na iyamo Yaubada ana mulolo isaesosi. Kabu gubesi, sowasowana naenaena tapapaisowa-kalatan na mesabana Yaubada ana mulolo ilalalaki?

² Nigele, nigele molosi. Kaiwena kita mekalakava Keliso taboita-toyawa yo tamwawasiko naenaena mumugana koina. Kabu nige sowasowana tamiyamiya yoi naenaena mumugana koina. ³ Sowasowana bwaite wakatai. Saugana tababitaiso, kita mekalakava Yesu Keliso tatubwe yo mekalakava taboita-toyawa. ⁴ Ala habitaisone koina Keliso mekalakava taboita-toyawako yo mekalakava sipei-toyawailako salai mena, yo Yaubada iyanoila na mesabana talokeikeile yawasi waluwaluna koina, besiele

Tamala Yaubada me ana kaiwe yo me ana wasawasa Keliso iyanoyama boita mena. ⁵ Kabo tem ana boita koina mekalakava tayaboda kaigeda kani tabe tatoloyoima besiele iya itoloyoima. ⁶ Kaiwena kita takatai yawasila beyabeyaliyao mekanakava Yesu siboita toyawa kelose mena, na mesabana naenaena kana paisowa yola mena imwawasi, na tabu sauga yaboyoi tatatalamwagila naenaena kana paisowa koina. ⁷ Kaiwena kita tomo saugana tem taboita yo sipeila salai mena, naenaena mumugana ana kaiwe yola mena imwawasi.

⁸ Tem Keliso mekalakava taboita toyawako kabu tameli yakato kani tabe mekalakava tamiyayoi, ⁹ kaiwena takataiyako Yaubada Keliso ikeley-atoloyoi boita mena yo nige sowana iboitayoi. Yesu boita ana kaiwe ikaiwe-gabaen mwa boita nige sowana Yesu iloinayan. ¹⁰ Keliso iboita mekaigeda, kabu ana boitane koina naenaena mumugana ana kaiwe ikaiwe-gabaen sauga meuloina. Na sauga bwaite koina meyawasina imiyamiya, yo imiyamiya Yaubada kana tobali kaiwena. ¹¹ Bwaite besiele sowaswana wagitaimiu komiu besiele kwaboita yo kwamwawasi naenaena mumugana ana kaiwe koina yo yawasimiu wakalaiyoi Yaubada kana tobali kaiwena, kaiwena kwalaomako Yesu Keliso koina. ¹² Kabu tabu naenaena mumugana kwapimiu iloiloinanayan, yo tabu yomiu ali gadosisi-wadam koina kwatatalamwagimiu. ¹³ Tabu yomiu wauna yabo kwatatalamwan naenaena mumugana koina kwawapaisowa kaiwena. Komiu tauna kona boiboitaimiu, na Yaubada yawasina iyeyawako kolimiu kabu kwatatalamwagimiu Yaubada koina, yo yomiu wauliyao kwatatalamwagili koina iyapaisowali dudulai kana paisowa kaiwena. ¹⁴ Nige sowaswana naenaena mumugana yawasimiu iloinayan, kaiwena komiu nige kwamiyamiya loina yaulina mena, na komiu iyaele kwamiyamiya Yaubada ana mulolo lalakisosina kalona mena.

Kita taemala topaisowa panpanna mumugana namwanamwana kana paisowa kaiwena

¹⁵ Walo yawasosi, kita tamiyamiya Yaubada ana mulolo kalona mena, nige tamiyamiya loina yaulina mena. Kabu gubesi, sowaswana mumugana naenaena taginaginauli-kalatan o nigele? Nigele, nigele molosi. ¹⁶ Tem kwatatalamwagimiu tomo yabo koina iya kani iyamala ami guyau yo ana walo kani kwabenalan, yo komiu kwaemala topaisowa panpanna tomone koina. Koinaele tem kwatatalamwagimiu Yaubada ana walo kwabenalan ana kaba mwawasi Yaubada ikawa-namwanamwa-yagimiu. Na tem kwatatalamwagimiu mumugana naenaena koina kani kwaboita Yaubada manna mena. ¹⁷ Beyabeyana komiu mumugana naenaena ipanmiu na sauga bwaite takawatoki Yaubada koina, kaiwena yakayakataine ipeiyako katemiu mena kwanuwatu-kalatan. ¹⁸ Yaubada ilivasimiuko mumugana naenaena koina yo kwaemala mumugana namwanamwana kana topaisowa panpanna.

¹⁹ Ami nuwamayale kaiwena kani walo malamalaeli kolili yaedeede kolimiu kaiwena komiu tomeli waluwaluli, ami katai yaluyaluwa ana dedei koina ikikiu. Beyabeyana yomiu kwatatalamwagili kwaemala topaisowa panpanna mumugana naenaena koina, na sauga bwaite koina sowaswana yomiu kwatatalamwagili kwaemala topaisowa panpanna mumugana namwanamwana yo dudulaina kolili. ²⁰ Beyabeyana komiu mumugana naenaena ipanmiu, yo sauganane koina mumugana namwanamwana nige yawasimiu iloinayan. ²¹ Saugane bwaite koina nuwamiu mena isae ami paisowane yauyauwaleli beyabeyana kwapaisowailiko kaiweli kwamwalimwaline. Na tawae uwena namwanamwana yabo iyawatagili paisowane koina? Nigele, awa? Uwenaele kaba mwalmwaline yo ana kaba mwawasi

boita. ²² Na sauga bwaite koina Yaubada ilivasimiuko mumugana naenaena koina yo komiu kwaemala Yaubada ana topaisowa panpanli. Kabo uwe-naele bwaite besiele, Yaubada ipeimiu ana tomoyao yakayakasisili komiu, yo ana kaba mwawasi yawasimiu miyamiya yaina kwalobai. ²³ Kaiwena mumugana naenaena maisala iyeyama kolila boita yawasosi, na Yaubada ana mulolo lalakisosina iyeyama bwaimwana yawasi miyamiya yaina, kaiwena kita tamiyamiya Guyau Yeisu Keliso koina.

7

Mekalakava Keliso taboita toyawa kabo loina nige sowana ikabikalatagila

¹ Kaukavao yo duguwao, komiu meuloimiu loina mumugana wakataiyako kabo yagu walo bwaite wakataiyako tabe. Tem kita tomo meyawasila tamiyamiya yanuwa yaulina mena, loina kani iloilo inayagila. ² Kaba gite yabo bwaite kani yawalowen na koina nuwamiu simayale. Mosese ana loina iwalo yakato tokasole sine imiyamiya wainena tau koina saugana taune meyawasina. Na tem taune iboita, ee kasole kana loina nige yabo sinene ikakabikalatan. ³ Kabo tem sine wainena iyaele naga iboboita yo tau yabo ikasolanen, kabo loina iba, iya toganawali. Na tem wainena iboitako kasole kana loina nige yabo ikakabikalatan, iyamala sine livaliyasina. Mwa koinaele tem tau uloina yabo ikasolanen, bwaimwana nige igaganawali. ⁴ Kabo kaukavao yo duguwao, bwaite komiu kaiwemiu. Keliso ana boita koina bwaimwana yawasimiu beyabeyana iboitako yo Mosese ana loina nige ikakabi-kalatagimiu. Kabo sauga bwaite koina komiu kwamiyamiya tomone koina Yaubada ikeleyatoloyoi boita mena, na mesabana yawasila koina uwe namwanamwana iyawatagili bwaimwana taemala Yaubada ana topaisowao. ⁵ Beyabeyana mumugana naenaena yawasila iloilo inayan, mwa Mosese ana loina iyakenayagila gadosisi yola mena sipaipaisowa. Na nige tasisikotanan na tamulimuliya koina. Kabo ala paisowane uwenya iyawatagili boita. ⁶ Baguna loina ipanla na bwaite sauga livasi talobai loinane koina. Kaiwena tawae beyabeyana ikabi-kalatagila taboitako koina. Kabo ala paisowa Yaubada koina tameli kamwasa waluwaluna koina bwaimwana Yaluyaluwa Tabuna iyakenayagila na nige tamemeli kamwasa beyabeyana koina bwaimwana loinane Mosese ilele.

Loina yo naenaena walona

⁷ Yawaloko yakato Mosese ana loina iyakenayagila gadosisi yola mena sipaipaisowa. Kabo gubesi, Mosese ana loina iya ginauli naenaena? Nigele, nigele molosi. Loina iya ginauli namwanamwana kaiwena loina koina mwa kabo naenaena kana koleya yakatai. Tem loina nige iwawalo, tabu gadosisi, gadosisi kana koleya kani nige yakakatai. ⁸ Na saugana loinane gadosisi kaiwena yakatai kabo naenaena ana solasola yabo ilobai loinane koina yo naenaenane loinane iyapaisowa na tem gadosisi kana nuwatu uloina uloina iginauli yogu mena. Na tem nige loina yabo, naenaena nige yabo ana kaiwe. ⁹ Saugana loina nige yakakatai yabatoko yanamwanamwa. Na saugana loinane yakatai yalobai Yaubada manna mena yau tonaenaena yo yaluyaluwagu iboita. ¹⁰ Yabatoko loina yakato yawasi iyeyama, na iyamo boita ikalaiyama. ¹¹ Kaiwena naenaena ana solasola yabo ilobai loinane koina mwa imwakota-yagau, kabo yagu lopwano kaiwena yaboita Yaubada manna mena besiele loina ana walo loinalikwa kaiwena. ¹² Na gubesi, yakato loina ginauli naenaena? Nigele, loina meuloina yakayakasisina yo kalona mena kaigeda kaigeda namwanamwaliyao dudududulaili yo yakayakasisili. ¹³ Gubesi, loina iya ginauli namwanamwana na yagu kaba boita ipaisowai? Nigele, naenaenane iya mwa loinane iyapaisowa yo yagu

kaba boita ipaisowai. Kabo iya bwaimwana kaiwena tomo meuloili naena kana paisowa yawasosi kani sikatai. Kabo loina koina kani imayale yawasosi yakato naenaena iya ginauli naenaena yawasosi.

Tawae naenaena tasikotanan iya mwa nuwanuwala tapaisowai

¹⁴ Kabo takatai loina ilaomaya Yaluyaluwa Tabuna koina. Na yau yaduigenalilau yogu mumugana koina, mwa yau yaemala naenaena kana topaisowa panpanna. ¹⁵ Yagu paisowa nige imamayale koliyau, iyamala yau kaba nuwapwanopwano. Kaiwena tawae yakatai inamwanamwa, nige yapapaisowai. Na tawae yakatai naenaena iya mwa yapaisowai. Kabo muli mena tawae yapaisowai-yako yakalomagigilan. ¹⁶ Kabo saugana tawae genuwagu yaginauli na iyamo yaginauli kabo kagu lotonan nige idududulai yo yakatai yalopwano, bwaite iyakenayagau yakato loina idudulaisosi. ¹⁷ Nige yakato yau ginauline bwaite yapaisowaili, na iyamo naenaena iya imiyamiya yogu mena, iya mwa ipaipaisowailine. ¹⁸ Yakatai nige namwanamwa yabo imiyamiya koliyau kaiwena yau yanuwa yaulina tomona. Bwagana dudulai mumugana nuwatuna imiyamiya kategu mena, na iyamo nige sowasowagu yaginauli besiele. ¹⁹ Kaiwena namwanamwane nuwanuwagu yapaisowai, na iyamo nige yapaisowai. Na naenaena iya genuwagu yapaisowai iya mwa iyaelemo yapaipaisowai. ²⁰ Tem paisowane iya genuwagu yapaisowai, na yapaisowai, yau nige yapapaisowai, na naenaena iya yogu mena iya mwa ipaipaisowai.

²¹ Kabo yagu gite-lobai bwaite besiele. Saugana temga nuwanuwagu namwanamwa yaginauli, naenaenawa iyaele ilaomako saligu mena imiyamiya mwa koinaele besimo yapaisowai. ²² Kategu mena yayaliyaya Yaubada ana loina kaiwena, ²³ na iyamo yakatai nuwatu tabe yabo iyaele ipaipaisowa yogu mena, yo mekanakava kategu ana nuwatu yawasosi mekanakava sikalekaleya. Ee bwaimwana iya naenaena nuwatuna ipaipaisowai yogu mena mwa iginauliyau naenaena kana topaisowa panpanna. ²⁴⁻²⁵ Koinaele bwaite besiele. Kategu mena Yaubada ana loina kani yaobigai, na iyamo yogune bwaimwa yanuwa yaulina yona kani naenaena nuwatuna iobigai. Kategu yau katekamkamnagu. Yaiya kani ileboiyau yogune bwaite koina ilalawagau boita mena? Takawatoki Yaubada koina kaiwena ala Guyau Yeisu Keliso ileboilako ana paisowa koina.

8

Yawasila ana miyamiya besiele Yaluyaluwa Tabuna ana nuwatu

¹ Kabo siya analiyao simiyamiya Guyau Yeisu Keliso koina kani nige kawa-naenae yabo silolobai Yaubada koina, ² kaiwena Yeisu Keliso koina Yaluyaluwa Tabuna yawasi iyeyamako kolila. Kabo Yaluyaluwa Tabunane iloinayagila yo ilivasila. Naenaena yo boita nige sowana siloinayagila yoi. ³ Mosese ana loina nige ana kaiwe na yakato ileboila kaiwena yola yawasina ikabi-yabelula yo nige sowasowala loiane taobigai. Kabo loiane nige sowana leboila ipaisowai, iyaele Yaubada ipaisowaiyako. Natuna iyawasa ilobima yona besiele yanuwa yaulina yona yo iboita ala naenaena maisana, mwa Yeisu Keliso yona koina Yaubada naenaena ana kaiwe ikelegabaen. ⁴ Na Yaubada iginauli besiele na tem yaluyaluwana koina loina namwanamwana, bwaimwa “Kumulolo kamkava koina besiele kubomayoi kam mulolo”, tamuliyai-oli. Kita sowasowana loiane bwaite tamuliyai kaiwena kita nige tamiyamiya yanuwa yaulina yona ana loina koina, na kita tamiyamiya Yaluyaluwa Tabuna ana loina koina.

⁵ Kaiwena siya yawasili yoli iloinayagili, sinuwanuwatumo ginauline tem yoli ikawanoiyan kaiweli, na siya Yaluyaluwa Tabuna iloinayagili sinuwanuwatumo tawae Yaluyaluwa Tabuna nuwanuwana. ⁶ Tem kita taduigenalilau yola yawasina koina, ana kaba mwawasi boita yawasosi, na tem taduigenalilau Yaluyaluwa Tabuna koina, ana kaba mwawasi yawasi miyamiya yaina yo miya namwanamwana talobai. ⁷ Na tem taduigenalilau yola yawasina koina kita taemala Yaubada kana tokalomagigiliwo, kaiwena Yaubada ana loina nige tamumuliya, yo nige sowasowana ana loina tabenalan. ⁸ Kabo siya yoli yawasina iloinayagili, nige sowasowana mumugaline koina Yaubada sikabi-yaliyaya-yani.

⁹ Na komiu kwanuwabuiko mwa yomiu yawasina nige iloloinayagimiu, na Yaluyaluwa Tabuna iboma iloina-yagimiu, kaiwena Yaubada yaluyaluwana imiyamiya kolimiu. Temga yaiya nige Keliso yaluyaluwana koina imiyamiya, iya nige Keliso ana tomo besi. ¹⁰ Naenaena kaiwena yomiu yona boiboitana, na Yesu Keliso imiya kolimiu mwa Yaluyaluwana yawasimiu iyeyawako kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yagimiuko. ¹¹ Yaubada Yesu ikele-yatoloyoi boita mena. Tem Yaubadanane Yaluyaluwana imiyamiya kolimiu tabe kani Yaluyaluwane koina ikele-yatoloyoi boita mena.

¹² Kabo kaukavao yo duguwao, sowasowana yawasila kana miyamiya temga besiele Yaluyaluwa Tabuna ana nuwatune. Tabu yawasila kana miyamiya iduduigenali yola yawasina kana nuwanuwatu koina. ¹³ Kaiwena tem waginauli besiele kani kwaboita. Na tem Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina yomiu ana paisowa naenaeli kwayamwanouli, kani yawasimiu miyamiya yaina kwalobai. ¹⁴ Siya Yaubada Yaluyaluwana iloloinayagili, siya bwaimwana Yaubada natunao. ¹⁵ Kaiwena Yaluyaluwane Yaubada iyeyama nige ipapan-kalatagila na yakato tamatausan, na iyamo Yaluyaluwane ikawa-natu-wagila. Kabo ana kaiwe mena tayogayoga Yaubada koina tawalo taba, “Tamagu. Tamagu.” ¹⁶ Yaubada Yaluyaluwana mekanakava yaluyaluwalao siyoga toyawa walo yawasosi kita Yaubada natunao. ¹⁷ Kabo tem kita natunao, Yaubada ana mulolo ikatububunanako kaiwela naga kani takalai. Yo mekalakava Yesu Keliso kani takele toyawa, kaiwena tem Keliso ana kamkamna mena takamkamna, naga kani tabe mekalakava tamiya ana wasawasa mena.

Wasawasa sauga ilalaoma kaiwena

¹⁸ Kabo yagu gite-lobai bwaite besiele. Kamkamna bwaite sauga talobalobai nige sowasowana kana lalaki taliye-lawan wasawasane kani naga Yaubada iyeyama kolila, kaiwena wasawasane bwaine ilalakisosi. ¹⁹ Ginauli meuloili Yaubada iyamayaleli me ali kalakisiye sisanasanai na Yaubada natunao ikalailima na mesabana ana yamayamayaleyao sigitaili natunaone. ²⁰ Kaiwena ginauli meuloili Yaubada iyamayaleli siwenoweno yo siyamala ginauli bwagabwaga manna mena. Na nige yakato sibomamo ali paisowa koina, na Yaubada iya iboma ana nuwatu besiele. ²¹ Na Yaubada ana yamayamayaleyao meuloili sisanasanai na ilivasili naenaena koina na mesabana mekalikavao iya natunao siwasawasa-gogo. ²² Takatai ginauli meuloina bwaimwana siya Yaubada iyamayaleli, ilaoma kanasiga kabona, kamkamna kaiwena siyabayaba, besiele sine ana sauga kabi ana kamkamna. ²³ Na nige yakato siyamo siyabayaba, na kita besiele me ala yaba katela mena. Kita Yaluyaluwa Tabuna iyaele takalaiyako bwaimwana iya Yaubada ana waloyameli uwena bagubagunana mwa koinaele tasanasana naga Yaubada yola kani iyawaluwalui-yoili yo ikalaila

kita natunao. ²⁴ Yaubada ileboilako kabo me ala katapatu tasanasanai na kala pwaopwaom wasawasana iyeyama kolila. Tem kala pwaopwaomne tagitaiyako nige sowaswana kaiwena tasanai. Na tem pwaopwaomne nige tagitai iya mwa kaiwena tasanasanai. Nige sowaswana tomo yabo ginauline ikalaiyako na kaiwena isanasana yoi. ²⁵ Na tem pwaopwaomne tasanasanai bwaimwa naga kani takalai, kani me ala kalakisiye tatolo kaikaiwe yo tasanasanai.

²⁶ Tabe besiele, Yaluyaluwa Tabuna kita ala belu saugali koina isaguila bwaite besiele. Nige takakatai kani tawae kaiwena takakawanoi, na katela ana yaba kita nige sowaswana tawalowen Yaluyaluwa Tabuna iya ikawanoiyan Yaubada koina kaiwela. ²⁷ Yaubada katela igitaiyako yo Yaluyaluwa Tabuna ana kawanoi kana dudulai ikatai, yo ikatai Yaluyaluwa Tabuna ana kawanoi kita ana tomoyao kaiwela besiele iya ana nuwatu. ²⁸ Yo takatai siya analiyao Yaubada iyoganliko besiele ana nuwatu yo simulolo koina kani sagu lalakina silobai koina bwaite besiele. Tawae polowe kani iyawatagili kolili, Yaubada kani polowene iyapaisowa na namwanamwana iyawatagili kolili. ²⁹ Kaiwena siya Yaubada igitesipwailiko, ipeili siya kali koleya besiele natuna Yeisu, kabo siya natunane kanakavao yo iya kali tobagubaguna. ³⁰ Yo siya sauga bagubagunana koina ipeiliko natunao, iyo-ganli. Yo siya iyoyogonline ikawa-namwanamwa-yagili yo iyawasawasali.

Nige ginauli yabo sowaswana ipei-suwalagila Yaubada ana mulolo koina

³¹ Kani tawae tawalowen ginauli bwaite meuloili kaiweli? Tem Yaubada mekalakawa yaiya sowaswana kani ikaleyaila yo isibayanaela? Nige yabo sowaswana. ³² Yaubada ibomamo natuna nige inunuwai, na iyamo italamwan kita meuloila kaiwela. Bwaite iya kaiwena takatai-namwanamwai kani ginauli namwanamwali meuloina tabe iyeyama kolila kala mulolo. ³³ Yaiya sowaswana kita Yaubada ana gitesipwa tomonliyao iyakewaila? Nige yabo sowana, kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yagilako. ³⁴ Yaiya kani iwaloba, “Tomeli ali naenaena kaiwena kani maisana silobai?” Nige yabo sowana, kaiwena Keliso iboita, yo itoloyoiko boita mena, kabo sauga bwaite koina imiyamiya Yaubada ulaulana mena, yo ikawakawanoi-samasamalulu kaiwela. ³⁵ Ginauli esana sowaswana ipei-suwalagila Keliso ana mulolo kalona mena? Nuwana polowe? O nuwana kamkana? O nuwana guliyan lalakina? O nuwana miya bubutuma? O kaba boita o kaba kaleya? ³⁶ Bwaite polowene meuloila tomeli kani talobai besiele Buki Tabu ana walo bwaite, “Kowa esam kaiwena na sauga meuloina tomo nuwanuwali siunuiami. Tomo sinuwanuwatu kaiwemai kai kama koleya besiele sipi siunuili boiboitali.”

³⁷ Polowene meuloili luwali mena, kita takaiwesosi, kaiwena iya imuloloila mwa isaguila. ³⁸ Kaiwena yau Paulo yakatai namwanamwai nige sowaswana ginauli yabo ipei-suwalagila Yaubada ana mulolo koina, bwagana tem boita o yawasi, o nuwana aneloseyao o tem yaluyaluwa biki, o nuwana sauga kabona o nuwana sauga ilalaoma, o nuwana kaiwe kewa mena o nuwana kaiwe yaui mena. ³⁹ Ginauli meuloina Yaubada iyamayaleli nige yabo sowaswana ipei-suwalagila ana mulolo koina, nuwana ginauli kewa mena o nuwana ginauli yanuwa yaulina mena. Mulolone talobai Yeisu Keliso ala Guyau koina.

¹ Tawae kani yaedeede-yan kolimiu walo yawasosi, kaiwena yamiyamiya Yesu Keliso koina yo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe kategu iloyakalapowon, kabo nige sowasowana yamwakota kolimiu. ² Nuwagu inae lalakina yo yagu nuwanae nige ana kaba mwawasi, ³ kaiwena yagu tali Yudiya, bwaimwa tomo Isileli, sibaibaiwa Yesu sisikotanan mwa kani nige lebo silolobai. Nuwana ilonamwayagau tem sowasowana Yaubada isikotanagau na tabu yamiyamiya Keliso koina na mesabana yagu tali Yudiya meuloili lebo silobai. ⁴ Yakato ginauli meuloina tubuliyao silobai imiyamiya kolili tabe, kaiwena tubuliyao siya Yaubada ana gitesipwa tomoliyao yo ikawa-natu-wagili, yo ana wasawasa pigapigabuna iyakenayagili, yo tabe loina iwolegili kolili, yo tapwalolo kana kamwasa yawasosi iyakenayagili, yo ana waloyameli sibaibaiwa iwalowen kolili. ⁵ Yo tabe kali mumuga ilaomaya tomo bagubagunali kolili, besiele Keliso. Yo Keliso iya Yaubada yo ginauli meuloina kali toloina kabo esana tatobalan sauga meuloina kani nige ilolotom. O besiele.

⁶ Nige yawawalo yakato Yaubada ana waloyameli isokeli yo siyamala ginauli bwagabwaga. Kaiwena nige yakato tomo Yudiya meuloili siya tomo Isileli yawasosi, bwaimwa Yaubada ana gitesipwa tomonliyao. Tomo Yudiya isaisalimo simeli Yesu koina, na sibaibaiwa nigele. ⁷ Yo nige yakato meuloili kali kulutubu silaomaya Abelamo koina siya Abelamo natunao Yaubada manna mena, nigele. Kaiwena Yaubada iwalo Abelamo koina iba, "Tubumwao siya yawaloyameliliko kaiwem, kani siyawatagilima Aisake koina, nige siyawawatagilima natum bwaine Isimeli, Ega natuna koina." ⁸ Kabo walone bwaite iyakenayagila nige yakato siya meuloili kali kulutubu ilaomaya Abelamo koina siya Yaubada natunao, nigele. Na Abelamo natunao yawasosi siya siyawatagilimaya Yaubada ana waloyameli koina. ⁹ Kaiwena Yaubada iwaloyameli Abelamo koina bwaite besiele iba, "Bolime ilalaoma kalona mena, besiele saugane bwaite, kani yapileyoima yo wainem Sela ikabi natuna tauna." Mwa Aisake iyawatagili waloyameline koina, na Isimeli nigele.

¹⁰ Yo besiele tabe, tubumai Aisake ilalaki yo ikasole. Kabo wainena Libeka isiuma natunao tatao labui diyana kalona mena. ¹¹⁻¹² Muli mena Iso te Yakobo sikabili yo nige naga namwanamwa o nuwana nae yabo sigiginauli, kabo Yaubada iwalo Libeka koina iba, "Bwaite gamegameone kolili, lalakina kani iyamala topaisowa kikiunane kaiwena." Nige yakato Yakobo ana paisowa namwanamwana kaiwena na Yaubada igitesipwai, nigele. Na Yaubada iboma iloiloina tem yaiya nuwanuwana igitesipwai iboma ana nuwatu mena igitesipwai, kaiwena Yaubada iya toloina. Mwa Yakobo ana gitesipwa ilaomaya Yaubada koina. ¹³ Kaiwena Buki Tabu iba, "Yakobo yagitesipwai, na Iso yasikotanan." ¹⁴ Nuwana tem kani tomo yabo iwaloba, "Yaubada ana paisowa nige idududulai, koina mwa iginauli besiele bwaite." Kabo kainana kani yayamaisa, yaba, Nigele molosi. ¹⁵ Yaubada ana paisowa meuloina idudulai mwa iginauli besiele, kaiwena iwalo Mosese koina iba, "Yaiya nuwanuwagu yakatekamkamna-yani, kani yakatekamkamna-yani yo yaiya nuwanuwagu yanuwalele-yani, kani yanuwalele-yani."

¹⁶ Yaubada ana gitesipwa nige igogolulau tomo yabo ana nuwatu koina o tem ana paisowa koina na igolulauya iya iboma ana nuwatu koina yaiya ikatekamkamna-yan yo yaiya nigele. ¹⁷ Kaiwena Yaubada mumugana besiele bwaine. Kabo Itipita ali kin Pelo igitesipwai na tem ana kaba loina isibayanae mwa iwalo koina iba, "Yatalam kwanamwanamwa kaiwena nuwanuwagu yagu kaiwe yayakenayagimiu kabo wasagu yanuwa yaulina meuloina ilai." ¹⁸ Kabo besiele bwaite tem Yaubada tomo

yabo nuwanuwana ikatekamkamna-yani kani ikatekamkamna-yani, yo tem nuwanuwana tomo yabo katena iyakololo, kani katena ikololo. Mwa Yaubada ibomamo iloina. ¹⁹ Na nuwana kolimiu yabo kani iwalo koliyau iba, “Tem Yaubada ginauli meuloina iloiloineyan tawae kaiwena kai tomo ama naenaena ikawa-naenaena-yani mwa iyakeyakewaimai? Kaiwena kai nige sowasowamai Yaubada ana nuwatu kabuikeile.” ²⁰ Kainana kani yayamaisa yawaloba, Yagu eliyam, yaiya kowa sowasowam Yaubada kainana kuyamaisa yakato ugampapakiki koina? Nige sowasowam. Kaiwena gulewa nige sowasowana iwalolau kana tokabikabi koina iba, ‘Tawae kaiwena ukwabiyau kau koleya bwaite besiele?’ ²¹ Gulewa tokabikabi tawae iya nuwanuwana ikabi sowasowana ikabi. Sowasowana bwatano kaigeda koina ikalai ilosa na gulewa labui ikabili, yabo siyapaisowa taumana kaiweli, na yabo siyapaisowa mosomoso kaba taulina.

²² Kabo besiele tabe bwaite Yaubada kaiwena. Tawae nuwanuwana iginauli tomo kolili, sowasowana iginauli, kaiwena iya toloina. Tem nuwanuwana ana munamunai tomo iyakenayagili na ana kaiwe sikatai, ee sowasowana iginauli. O tem nuwanuwana tonaenaeli, siya silalau boita kaiwena, ikalakisiye-yagili isanasanaili kanasiga sinuwabui, ee tabe sowasowana iginauli. ²³ Tem Yaubada nuwanuwana ana wasawasa kalakalapowonna iyakenayagili ana katekamkamna tomonliyao kolili, siya igitesipwailiko silalau lebo kaiwena, ee tabe sowasowana iginauli besiele. Nige yabo sowasowana Yaubada ana nuwatu ibui. ²⁴ Kabo Yaubada iyoganlako kita tupwana Yudiya tomonliyao yo kita tupwana nige Yudiya tomonliyao besi.

²⁵ Siya nige Yudiya tomonliyao Yaubada kani iyoganli. Bwaite besiele iwalowenako Buki Tabu Osea koina iba, “Siya beyabeyana nige yagu tomoyao yo nige yamumuloloi kani yakawa-yagu tomo-wagili yo kani yawalo kolili yaba, ‘Yamuloloi.’” ²⁶ Yo bwaine yanuwane koina beyabeyana Yaubada miyamiya yaina iwalo kolili, ‘Komiu nige yagu tomoyao besi’, kani ana walo ibuikeile yo iwalo kolili, ‘Komiu natuguwao.’”

²⁷ Na tomo Yudiya kaiweli Aiseya ipalopisai iwaloba, “Bwagana tomo Yudiya kani kali baibaiwa besiele kalita dekawana, na iyamo sibaibaiwasosi kani nige lebo silolobai, kani isaisalimo lebo silobai.” ²⁸⁻²⁹ Tabe Aiseya ipalopisai iwaloba, “Yaubada Tokaiwesosi kani italam tubulao isaisalimo tabu sikwakwalalele. Tem siya nige simiyamiya kani kabo meuloila tamwawasi woli besiele yanuwa Sodoma yo Gomola.” Na iyamo tomo Yudiya sibaibaiwasosi kaiweli, Aiseya iwaloba, “Yaubada kani nige isanasanaili sauga imamalawe, na kani tomo yanuwa yaulina mena mwayamwayau iyatala-wolili.”

Tawae kaiwena Yaubada boda Yudiya isikotanagili?

³⁰⁻³¹ Tomo Yudiya sibaibaiwasosi Yaubada isikotanagili mwa kani nige lebo silolobai. Tawae kaiwena? Bwagana sitonan kaiwe lolina kana obigaina koina na tem Yaubada ana kawa-namwanamwa silobai, na iyamo nige silolobai. Na siya nige Yudiya tomonliyao nige sitotonan tem Yaubada ana kawa-namwanamwa silobai, na iyamo silobai. Ali kawa-namwanamwa silobai kaiwena simeli Yeisu Keliso koina. ³² Tomo Yudiya nige simemeli Yeisu koina. Sauga meuloina sitonatonan lolina kana obiga kaiwena na tem koina lebo silobai bwaimwa ali paisowaele. Kabo kaeli siyatupan Yeisu koina yo sibeku, ³³ besiele Buki Tabu ana walo iwaloba, “Veku bwaite yapei Saiyon, bwaimwa Yelusalema, koina tomo ali kaba beku. Tem kaeli siyatupan vekune koina kani sibeku. Na yaiya imeli vekune koina nige sowasowana imwalimwaline.”

10

¹ Kaukavao yo duguwao, nuwanuwagu lalakina tomo Yudiya meuloili lebo silobai, bwaimwa yagu kawanoi Yaubada koina. ² Yawalo yawasosi kolimiu, siya sitonan kaiwe nuwanuwali Yaubada simuliya na iyamo kana kamwasa yawasosi nige sikakatai, bwaimwana Yeisu kana meli. ³ Nige sikakatai toisabo kamwasa koina na Yaubada kani ikawa-namwanamwa-yagili. Sitonan kaiwe yakato siboma Mosese ana lolina simuliya na lebo silobai. Na nige sitatalamwagili kamwasane koina Yaubada nuwanuwana. ⁴ Na Mosese ana lolina meuloina kana nuwatu Keliso iyemwawasiyako kabo tomo meuloili siya simeli koina Yaubada ana kawa-namwanamwa kani silobai.

⁵ Mosese iwalo yakato tem tomo yabo nuwanuwana kana kawa-namwanamwa ilobai Yaubada koina, sowasowana loinane iobigaili. Iwaloba, “Yaiya tem lolina ana walo iobigaili, kani koina yawasina ilobai.” Na nige tomo yabo sowasowana loinane iobigai. ⁶ Na Yaubada ana kawa-namwanamwa kana lobai meli koina bwaite besiele. Tem tomo siya me ali meli Yeisu koina nige sowasowali me ali nuwa labulabui. Nige sowana siwaloba, “Kani yaiya isae bulibuli mena na Keliso ilobiyenama?” Kaiwena Yeisu ilobimako. ⁷ Yo nige sowana siwaloba, “Yaiya kani ilobi toboita ali dedei mena na Keliso ikele-yatoloyama boita mena?” Kaiwena Yeisu itoloyoiko. ⁸ Kaiwena Buki Tabu iwalo bwaite besiele, “Yaubada ana walo iyaele salim mena, imiyamiya sopam mena yo katem mena.” Na meli walona kaiwena bwaimwana kayakayakatai-yani kolimiu bwaite besiele. ⁹ Tem sopam mena kuba, “Yeisu iya Guyau” yo tem katem mena kumeli yakato Yaubada ikeleyatoloyoi boita mena kabo kani lebo kulobai. ¹⁰ Kaiwena tameli katela mena yo ala meline tawalo-masalan sopala mena. Bwaine kamwasane koina Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila yo ileboila. ¹¹ Besiele Buki Tabu ana walo iwaloba, “Yaiya imeli koina kani nige iwamwalimwaline.” ¹² Na walone bwaite tomo meuloili kaiweli, kaiwena tomo Yudiya yo siya nige tomo Yudiya nige kali uloi ipapagani. Guyau kaigedana iya meuloili ali Guyau. Yo iya Guyaune siya sikawakawanoi koina imulolososi kolili. ¹³ Kaiwena Buki Tabu iwaloba, “Analiyao siya tem lebo kaiwena sikawanoi Guyau koina, kani silobai.”

¹⁴⁻¹⁵ Tem Guyau Yeisu nige simemeliyan gubesi na sikawanoi koina lebo kaiwena? Yo tem tomeli ali toguguye yabo nige siyayawasa iyawatagili boda uloili kolili gubesi bodane wasana namwanamwana ali benabenalanna? Tem nige iguguguye bodane kolili gubesi na simeli? Tem Yeisu esana nige iguguguyeyan kolili gubesi ali katakaina yaiya koina kani lebo silobai? Kaiwena Yaubada nuwanuwana wasana namwanamwana taluwe-wasayani tomo meuloili kolili, nuwana siya tomo Yudiya o nuwana siya nige tomo Yudiya. Buki Tabu iwalo besiele iwaloba, “Wasa namwanamwana kana toguguye ana laoma kaba yaliyaya.”

Buki Tabu beyabeyana iwalo-bagunayanako tomo Yudiya ali sikote kaiwena

¹⁶ Tomo Yudiya sibaibaiwasosi Yeisu wasana namwanamwana sisikotanan. Iywatagili besiele palopita Aiseya ana palopisai. Kaiwena sauga beyabeyana tomo Yudiya ali sikote iwalo-bagunayanako iba, “Guyau, kani analiyao ama guguyene simemeliyan?” ¹⁷ Saugana Yeisu Keliso wasana namwanamwana siguguyeyan kita tomeli kolila wasane tabenalan yo tameli, awa? ¹⁸ Na yaneli, “Gubesi, walo yawasosi Yudiya wasane nige sibebealan?” Nigele, sibenalanako, besiele Buki Tabu ana walo bwaite, “Toyawasane kainali ilaoko yanuwa yaulina meuloina kolili yo ali walo ilau

yanuwa yaulina kanasiga kolili.” ¹⁹ Na yaneliyoi, “Gubesi, walo yawasosi Yeisu wasana tomo Yudiya nige nuwali imamayaleyan?” Nigele, Yeisu wasana nuwali imayaleyanako. Yaubada ana sikotanagili tomo Yudiya kaiwena Buki Tabu iwalo-bagunayanako Mosese kainana koina iba, “Kani Yaubada iula-munamunaimiu ana paisowa koina, kaiwena kani tomo uloili siya nige ali katai Yaubada kaiwena ikalaili yo ipeili iya ana tomoyao siyamiyalaemiu.” ²⁰ Siya nige Yudiya tomonliyao kani tomo Yudiya siyamiyalaeli yo siyamala Yaubada ana tomoyao. Nuwatune bwaite Aiseya ikabiyakaiwe iwaloba, “Siya nige siloloya kaiwegu silobaiyauko, yo siya nige sineneli kaiwegu yabomayoi yayamayaleyauko kolili.” ²¹ Na Yaubada ana sikotanagili tomo Yudiya kaiwena Aiseya Yaubada kainana iwalowen iwaloba, “Kaliyate meuloina nimagu yayagayan togamwa-panapanawa kolili yakato yakalaili na kainagu nige sibebenalan yo nige siyayakasisiyagau.”

11

Tomo Yudiya luwali mena Yaubada isaisalimo igitesipwailiko

¹ Kabo kani yaneliyoi, “Gubesi, walo yawasosi Yaubada iboma ana tomoyao meuloili Yudiya isikotanagili?” Nigele, nigele molosi. Kaba gite yabo yau. Kaiwena yau Yudiya tomona, kagu kulutubu ilaomaya Abelamo koina yo yau Beniyamina ana susu yabo. ² Siya tomo Yudiya isaisalimo igitesipwailiko ana tomoyao yawasosi kani nige isikotanagili. Nuwatune bwaite Buki Tabu beyabeyana ikabiyakaiwe Ilaitiya edeededena koina. Ilaitiya iwalo kaiwe Yaubada koina Yudiya kaiweli iwaloba, ³ “Guyau, am palopitao meuloili siunuyamateliko, na kaba pwaoli kaiwem sikogwaligwaliliko. Yau yabomamo yatupwa yamiyamiya na nuwanuwali yakato siunuiyau.” ⁴ Na Yaubada Ilaitiya kainana gubesi ana yamayamaisana? Iwalo bwaite besiele iba, “Tomo isaisalimo, kali baibaiwa seben tausan, yapei-suwagiliko kaiwegu, siya nige sauga yabo sipwapwalou yaubada mwakomwakotana Baal koina.” ⁵ Na yau Paulo yawalo kolimiu yakato besiele tabe sauga kabona Yaubada Yudiya isaisalimo igitesipwaili yo ipei-suwagaliliko, siya ana mulolo lakisosina koina mwa igitesipwaili. ⁶ Nige yakato ali paisowa namwanamwana kaiwena mwa igitesipwaili, nigele. Tem Mosese ana lolina obigaina kaiwena na Yaubada igitesipwaili kani ana mulolone iyamala ginauli bwagabwaga.

⁷ Siya tomo Yudiya isaisalimone Yaubada igitesipwailiko ana kawanamwanamwa silobai yo kani lebo silobai. Na siya tomo Yudiya sibaibaiwasosi Yaubada nige igitesipwaili sikepate kaikaiwe tem Yaubada ana kawa-namwanamwa silobai, na nigele, nige silolobai. Yo kani nige lebo silobai kaiwena Yaubada kateli ikabi-yakolololi mwa kainana nige sibebenalan, ⁸ besiele Buki Tabu beyabeyana ana walo iwaloba, “Yaubada ali nuwatu iyaboniboniyai kabo nige sowasowana ginauli yabo sigitai yo tenaliyao iyakolali nige sowasowana walo yabo sibenalan. Yo besielemo bwaine kanasiga kaliyate kabona.” ⁹ Yo Kin Deibida tabe nuwatune bwaite ikabiyakaiwe iwaloba, “Saugana sikekakekan yo siyaliyaliyaya kani kali tokalomagigili silaoma sidale-takiki-lagili sikabi-kalatagili yo siyakamkamnali naenaena maisana.” ¹⁰ Yo tabe kaiweli iwaloyoi iwaloba, “Manliyao kani siboniboniyai nige ginauli yabo sigigitai na kali polowene kolili dagelali iyakeyoy sauga meuloina.” ¹¹ Yaneliyoi, “Gubesi, tomo Yudiya ali beku koina nuwana nige kanna yabo iyayawatagili, awa?” Nigele. Na ali bekune kanna bwaite besiele, siya nige Yudiya tomonliyao kani tomo Yudiya siyamiyalaeli yo lebo silobai, na mesabana tomo Yudiya siulamunamunaili

me ali lamwapolowe na siwaloba, “Gubesi mwa lebo imiyamiya kolili na kai tomo Yudiya nigele.” ¹² Yaubada ana sikotanagili tomo Yudiya kaiwena kanna iyawatagiliko bwaite besiele, siya nige Yudiya tomonliyao mulolo kalakalapowonna silobaiyako. Na iyamo tem tomo Yudiya meuloili sinuwabui yo Yeisu simeliyan kani mulolo lalakisosina kalakalapowonna iyawatagili yo yaliyaya lalakina meuloila talobai.

Siya nige Yudiya tomonliyao simeli Yeisu koina Paulo ikabiyakaiweli

¹³ Na bwaite sauga yawalowalo komiu yanuwa Loma nige tomo Yudiya kolimiu. Yau Paulo wasana namwanamwana kana tosagenawasa komiu nige Yudiya kolimiu kaiwena Yaubada ipeiyau ami apositolo. Kabo paisowane bwaite kolimiu kaiwena yagagasa sauga meuloina. ¹⁴ Yagagasa yagu paisowa kolimiu kaiwena na tem yagu tali tomo Yudiya isaisalimo yagu paisowane wasana sibenalan yo siya nuwanuwali sinuwabui tabe kabo kani yakalaili. ¹⁵ Tomo Yudiya sibaibaiwasosi kani nige lebo silolobai kabo Yaubada ana sikotanagili kanna iyawatagiliko, tomo uloili sibaibaiwa yanuwa yaulina mena siyamala ana eliyamwao. Na gubesi tem naga muli mena Yudiya meuloiline sinuwabui? Kani kaba yaliyaya lalakina yo tabe ginauli kaba nuwapwanopwano waluwaluli siywatagili besiele toboita meuloili kani sitoloyoi salai mena. ¹⁶ Tem tomo yabo beledi isuna tupwana imulolowan Yaubada koina beledine meuloina bwaimwana Yaubada ana gogo. Tem tomo yabo mayau yaina iyakasisiyan Yaubada koina kabo lagalagana meuloili Yaubada ana gogo. Besiele tabe bwaite, Yaubada Yudiya tubunao yawasosi igitesipwaili kabo boda Yudiya meuloili siya ana boda yakayakasisina.

¹⁷ Siya boda Yudiya besiele mayau olibe lagalagana mayaune tomo sikumai, na komiu nige Yudiya besiele mayau olibe lagalagana mayaune iboma ikinkin bwagabwaga. Yaubada mayaune tomo sikumai lagalagana tupwali igolu-gabaegili,* na komiu nige Yudiya besiele olibe bwagabwaga lagalagaliyao tupwali ikalaimiu yo iyapatumiu mayaune tomo sikumai yaina koina kabo mayaune masina namwanamwana bwaimwa ilaomaya mayaune tomo sikumai yaina koina ipanaisi kolimiu. ¹⁸ Kabo olibe kumakumaina lagalagana bwaimwa Yaubada igolu-gabaegili tabu komiu kwawawalo-yataluli. Nige sowasowana komiu nige Yudiya wagagasa kaiwena nige yakoto komiu lagalaga namwanamwa kwaolena olibe kumakumaina yaina koina na olibe yaina namwanamwa iyeyawa komiu lagalaga kolimiu. ¹⁹ Na nuwana komiu nige Yudiya yabo kani iwaloba, “Na Yaubada lagalaga tupwali igolu-gabaegiliko kaiwena iya nuwanuwana yau iyapatuyau olibe kumakumaina yaina koina.” ²⁰ Na yau kani kainam yayamaisa yawaloba am walo idudulai, Yaubada igoluyoilil kaiwena nige simemeli. Na kowa iyaele kumiyamiya kaiwena kumeliko. Kabo tabu yagagasa, na me am matausi ugitekalatagiwo, ²¹ kisi Yaubada igolu-gabaegiwo besiele olibe kumakumaina lagalagana igolu-gabaegiliko ali sikote kaiwena.

²² Naga kwanuwatui Yaubada ana mulolo yo ana lolina kaikaiwena. Siya sibeku kali maisa iwolegili. Na tem kainana kwabenalan kani imulolo kolimiu na ana mulolo kalona mena kwamiyamiya. Na tem nigele, kani itom-gabaegimiu besiele siya tomo Yudiya nige simemeli Yeisu koina. ²³ Na tomo Yudiya tem sinuwabui yo simeliyan, kabo kani ikalaiyoili yo ipeili ali kaba miya mena kaiwena iya toloina yo sowasowana iginauli besiele ana nuwatu. ²⁴ Baguna komiu besiele mayau olibe ikin bwagabwaga lagalagana yo Yaubada ikalaimiu yo iyapatumiu mayau olibe kumakumaina yaina

* **11:17:** Siya lagalagana tupwali igolu-gabaegili siya tomo Yudiya nige simemeli Yeisu koina.

koina. Na bwaine mayaune nige yaimiu yawasosi. Kabo naga tem Yaubada nuwanuwana mayau olibe kumakumaina lagalagana iyapatuyoili yainane koina kani nige ikokololo, imalamalae kaiwena siya yaili yawasosi.

Yaubada ana katekamkamna tomo meuloili kolili

²⁵ Kaukavao yo duguwao, nuwatune bwaite, beyabeyana iwadam na Yaubada iyamayaleyako, nuwanuwagu wakatai na tabu wagagagasa. Na besiele bwaite, sauga bwaite koina tomo Yudiya sibaibaiwa kateli sikololo, nige Yaubada kainana sibebenalan, na ali kate kololone kani ilaulau kanasiga siya nige Yudiya tomonliyao meuloili igitesipwailiko simeli Yeisu koina. ²⁶ Kabo muli mena siya tomo Yudiya kateli sikololo kani sinuwabui yo simeli yo lebo silobai besiele Buki Tabu ana walo iwaloba, “Tolebolebo kani ilaoma Saiyon yo iya Yakobo tubunao mumugali naenaena ikele-gabaegili. ²⁷ Yagu waloyameli kolili besiele bwaite, ali pwanoli kani yakele-gabaegili.” ²⁸ Yaubada iginauli Yudiya kolili yakato siya kana kaleyo na mesabana wasana namwanamwana ilaoma kolimiu komiu nige Yudiya tomonliyao. Na siya tomo Yudiya Yaubada ana gitesipwa tomonliyao imuloloi kaiwena beyabeyana mekanakavao tubuliyao siwaloyameli. ²⁹ Na Yaubada ana nuwatu nige sowana ibui siya igitesipwailiko kolili, yo nige sowasowana ana mulolo ikele-yavivilayoi kolili. ³⁰ Beyabeyana komiu nige Yudiya tomonliyao nige Yaubada kwayayakasisyan. Na sauga bwaite koina siya tomo Yudiya ali gamwa-panapanawa kaiwena komiu Yaubada ana katekamkamna kwalobai. ³¹ Kabo besiele tabe bwaite. Saugana komiu iyaele kwamiyamiya Yaubada ana katekamkamna kalona mena, siya sauga bwaite nige Yaubada siyayakasisyan, na mesabana naga tem siya tabe Yaubada ana katekamkamna kani silobai. ³² Kaiwena Yaubada tomo meuloili ipeili siyamala gamwa-panapanawa kana topaisowa panpanli kaiwena ana lona nige siyayakasisyan. Iginauli besiele bwaite, kaiwena nuwanuwana meuloili ikate-kamkamna-yagili.

Yaubada kana tobali

³³ Yaubada ana mulolo ilalakisosi yo kana lalaki nige sowasowana tawalo. Ana sonoga yo ana katai ididiu. Nige yabo sowasowana ana nuwatune kalona iloyai ilobai na ikabi-yamayale. Nige yabo sowasowana ana paisowa kana dudulai ikataili. ³⁴ Besiele Buki Tabu ana walo iwaloba, “Nige yabo Guyau ana nuwatu ikakatai. Nige yabo sowasowana iyakenayan. ³⁵ Nige sowasowana tomo yabo tawae yabo iwolena Yaubada koina kana yaga, na yakato kani iyamaisa-yapileyo koina.” ³⁶ Kaiwena Yaubada ginauli meuloina iyamayaleli yo igitekalatagili. Yo ginauli meuloiline simiyamiya kana tobali kaiwena. Iya takawa-wasawasayan sauga meuloina nige ana kaba mwawasi. O besiele.

12

Yola tatalamwagili Yaubada koina

¹ Tomo Yudiya ali tapwalolo mumugana bwaite besiele. Yakayakan siunuili yo sigabuli na paisowane bwaine iyamala ali kaba pwaoli. Ali nuwatu yakato saugana yakayakan boiboitana sigabu bwalaina isae Yaubada koina na ali naenaena Yaubada inuwatu-pwaikili. Kaukavao yo duguwao, Yaubada ikate-kamkamna-yagila kaiwena mwa yakabi-yakawemiu yomiu kwayakasisi-yagili na kwatalam-wagimiu koina besiele iya ana pwaoli, pwaoli bwaite meyawasina, iya ana kaba yaliyaya. Bwaite tapwalolo yawasosi Yaubada manna mena tem bwaite besiele kwapaisowai.

² Tabu yanuwa yaulina tomonliyao mumugali wakakalai, na kwatalamwagimiu Yaubada ami nuwatu ibui kwaemala tomo waluwaluli, yo mumugana beyabeyana wagabaen. Kabo sowasowamiu Yaubada ana nuwatu dudududulaina kaiwemiu wakatai, tawae inamwanamwasosi yo tawae Yaubada ana kaba yaliyaya.

³ Yau Yaubada koina katekamkamna yalobaiyako yo yaemala ami apositolo kabo ilonamwayagau yayanuwapeimiu kaigeda kaigeda kolimiu. Tabu kununuwa-saesae, na kubomayoi ugitesipwaiwo tawae kam lonamwa besiele am meli kana lalaki bwaimwa Yaubada iyeyawa. ⁴ Tomo kaigeda kaigeda me yona na yonane waunao sibaibaiwa na waunaone siya ali paisowa uloina uloina. ⁵ Bwaine kaba gite kita tomeliwo kolila. Bwagana tabaibaiwa na iyamo meuloila tatubwe Keliso koina taemala besiele tomo kaigeda yona yo kaigeda kaigeda tatubwe-gogo besiele Keliso waunao. ⁶ Kala yauyauya meuloila uloina uloina Yaubada iyeyama kolila. Kabo kaba gite bwaite besiele. Yaiya tem kana yauyauya palopisai ilonamwayan ipaisowa besiele ana meli kana lalaki koina. ⁷ Kita tomeliwo ekalesiya ana dedei koina, yaiya tem kana yauyauya toyakayakatai sowasowana iyakayakatai yo yaiya tem kana yauyauya tosagu sowasowana isagasagu. ⁸ Tem yabo kana yauyauya tokabiyakaiwe sowasowana ikabikabi-yakaiwe. Tem yabo kana yauyauya tosokekeli sowasowana me ana kate-talam iyauya tobubutuma kolili. Tem yabo kana yauyauya tobaguna ilonamwayan iboma italamwan yawasosi paisowane koina, yo tem yabo kana yauyauya tokatekamkamna ilonamwayan me ana yaliyaya ipaisowa.

Mumugamiu sidudulai kamikavao kolili

⁹ Kwamulolo kamikavao kolili me ami mulolo yawasosi. Mumugana naenaena kwasikotanan, na mumugana namwanamwana kana paisowa wakabi-kalatan koina kwapaisowa. ¹⁰ Kwaemulomulolo-wagimiu ami tali tomeliwo kolili besiele siya kamikavao yo dumiyao yawasosi. Kamikavao kali yakasini ilalaki kabo muli mena kwabomayoi kami yakasisi. ¹¹ Tabu Yaubada ana paisowa yomiu ikwakwatakata-yan na kwapaisowa me ami kate-talam. ¹² Me ami yaliyaya yo me ami katepatu kwasanasana bwaite ginauline kani iginauli kaiwemiu. Tem polowe kwalobai, wakalakisiye. Sauga meuloina wakawakawanoni Yaubada koina. ¹³ Tem ami tali tomeliwo tawae kolili ibwaga kwasaguili. Taumanoa kwayoganlima ami nume mena. ¹⁴ Siya siyakamkamnamiu, wakawanoni Yaubada iwalo-mulololi, na tabu wakakawanoni iyayamaisali. ¹⁵ Siya siyaliyaya mekamikavao kwayaliyaya toyawa yo siya sivalam koyasili mekamikavao kwavalam koyasili. ¹⁶ Kamikavao mekamikavao kwamiya namwanamwa. Tabu gagasa, na kamikavao siya nige esali ilalalaki wakawa-elieliyam-wagili. Tabu kwaboma kwapepei-seyagimiu yakato komiumo tokatai, kaiwena komiu nige tokatai. ¹⁷ Tem tomo yabo naenaena iginauli kolimiu tabu kwayayamaisa koina. Wagite-kalatagimiu tawae inamwanamwa tomo meuloili manli mena iya bwaimwa kwapaisowai. ¹⁸ Tem tawae komiu sowasowamiu waginauli na tomo mekamikavao kwamiya daumwali, bwaite iya waginauli. ¹⁹ Yagu eliyamwao, siya naenaena sipaisowai kolimiu tabu kwayayamaisa-yavivilayoi kolili, na kwapei Yaubada koina kaiwena kani me ana munamunai iyamaisali. Kaiwena Buki Tabu koina Guyau iwaloba, "Yau kani yayamaisa-yapileyoi kolili ali naenaena maisana. Gumyai yau yagu paisowa." ²⁰ Na tem kam tokalomagigiliwo siguliyam, kan kuwolegili sikan. Tem waila galagaloli imagu waila kuwolegili sinuma kabo ami paisowa namwanamwana koina kani kali lotonan besiele yakato mayau wedowedolina kupeili kulukululi mena kaiwena simwalimwaline lalakina.

²¹ Tabu mumugana naenaena ana kaiwe ikakaiwe-gabaegimiu, na komiu ginauli namwanamwana kwapaisowai kabo naenaenane wakaiwe-gabaen.

13

Toloinao tayakasisi-yagili yo ali loinao taobigaili

¹ Komiu meuloimiu yanuwa yaulina kali toloinao ali loinao kwaobigaili. Kaiwena nige toloina yabo iyawatagili bwagabwaga, na ilaomaya Yaubada koina, yo toloina siya sauga bwaite siloiloina Yaubada ipeili. ² Kabo tem tomo yabo toloina ali loina ilikwai kana koleya besiele Yaubada ana peiline ikawa-naenaen-yan. Yo yaiya tem iginauli besiele bwaite, kani ibomayoi naenaena ilobai loinane koina. ³ Kaiwena tololinaone Yaubada ipeili na mesabana siya tonaenaali ali lopwano koina maisana silobai, kabo siya mumugana namwanamwana sipaipaisowai nige sowana tolinao simatausagili, na siya mumuga naenaena siginaginauli siya mwa tolinao simatausagili. Kabo tem genuwamiu tolinao kwamatausagili mumuga namwanamwana kana kamwasa waginauli, kabo kani sitobalanagimiu. ⁴ Kaiwena tololinaone siya Yaubada ana topaisowao sipaipaisowa ami namwanamwa kaiwena. Na tem mumuga naenaena waginauli kani kwamatausi, kaiwena siya kali lonamwa sowasowali siyamaisamiu. Siya tolinaone sowasowali toloinalikwao siyamaisali kaiwena siya Yaubada ana topaisowao. ⁵ Kabo ilonamwayagimiu tolinao kwayakasisi-yagili kaiwena kamwasa dudulaina wakataiyako yo tabe genuwamiu naenaena kana maisa kwalobai. ⁶ Kabo bwaite kaiwena ami takesi kwayamaisa kaiwena tolinao siya Yaubada ana topaisowao, mwa ali sauga sitalamwan kami gitekalatan kaiwena. ⁷ Tem tolinao nuwanuwali takesi uloi uloi kwayamaisali kabo mwayamwayau kwayamaisali. Tem tolinao nuwanuwali kwayakasisi-yagili, ee kabo meuloili kwayakasisi-yagili.

Taemulomulolo-wagila

⁸ Tem kami yagayaga imiyamiya kamikavao kolili, mwayamwayau kwayamaisali, tabu imiyamiya sauga imamamalawe. Na kami yagayaga kayedamo imiyamiya bwaimwana emulomulolo kamikavao kolili. Nige sowasowamiu yagayagane kwayamaisa-oli, kaiwena Yeisu imulolo baguna kolimiu. Tem kwaemulomulolo kamikavao kolili bwaite loina meuloili kwaemwawasiliko. ⁹ Loina iwaloba, “Tabu ganawali, tabu unuyamate, tabu kewali yo tabu kamkava ana gogo uwgagadosisyan.” Loinao meuloili, bwagana lalakiliyao o nuwana kikiuliyao, sowasowana tabwagili-gogonagili loina kaigeda koina loinane bwaite iyaele, “Kamkava kumulolo koina besiele kubomayoi kam mulolo.” ¹⁰ Kabo tem kalakava tamulolo koina nige sowana naenaena yabo koina tapaisowai. Tem kalakava tamulolo koina bwaimwa loina kana nuwatu taemwawasiliko.

¹¹ Kaiwena wakataiyako sauga polopolowena ilaomako kabo tawae kabona yawalowenako kolimiu waginauli. Kwatolo, tabu wakenokeno, kaiwena sauga iyawatagiliko. Sauga beyabeyana koina ala meli itubuko, na sauga bwaite ala lebo kana kaliyate ikelakela-kubwamako. ¹² Sauga kikiunamo taboita, boniyai imwawasi, na yanuwa ilayan. Kabo sowasowana boniboniyai mumugana tagabaen, na koleya gogona talikwali besiele mayale kana tokaleyayao. ¹³ Ala miyamiya tagite-kalatan namwanamwai besiele kita kaliyate mayalena tomonliyao. Tabu tagogolulau bwaine boniyai mumugana ana paisowa koina besiele yaliyaya naenaena yo numa yauyaule koina, tabu ganawali yo mumuga mwalimwalinena taginaginauli, yo tabu takalekaleya yo tabu lamwapolowe mumugana taginaginauli. ¹⁴ Na

Guyau Yeisu Keliso talikwa iyamala ala kaleya kalekona, na tabu ami nuwatu ilalau yomiu kana nuwatu naenaeli kolili.

14

Tabu paisowa yabo tagiginauli tem iyamala kaba beku kalakavao tomeli kolili

¹ Tomeli tupwali ali katai Buki Tabu koina ikikiu, kabo yakayakatai yawasosi kalona mena kana dudulai tupwana nige sikakatai namwanamwai. Tabu kwasisikotanagili na tomo bwaite besielele kwayoganlima silusae ami boda koina na tabu mekamikavao wagamwagamwa-pakiki ali katai kaiwena. ² Tomo tupwali ali meli besiele sowasowali yakayakan bulumana sikan na tupwaliyao ali katai ikikiu kabo ali meli besiele nige sowasowana yakayakan bulumana sikan. ³ Siya yakayakan bulumana sikankan, tabu kalikavao siya yakayakan bulumana nige sikankan, tabu kalikavao siya yakayakan bulumana sikankan sikakawa-naenae-yagili, kaiwena Yaubada tomeliwo meuloila ikalailako ana tomoyao. ⁴ Tomeliwo meuloili siya Guyau ana topaisowao kabo nige ilolonamwa-yagiwo tem Guyau ana topaisowa yabo ukwawa-naenaeyan, kaiwena Guyau ana paisowa iwolena. Iya ibomamo sowasowana ana topaisowa ikawa-namwanamwa-yan o tem nigele. Na walo yawasosi topaisowane kani kana kawa-namwanamwa ilobai kaiwena Guyau sowasowana isagui na ana paisowa idudulai. ⁵ Tomeli tupwali ali nuwatu yakato kaliyate kaigeda ilalakisosi kabo muli mena kaliyate meuloili. Na tomeli tupwaliyao ali nuwatu yakato kaliyate kaigeda kaigeda sitoyatoyawa. Na sowasowana tomeli kaigeda kaigeda iboma ana nuwatu ikatai, tabu inunuwa-labulabui. ⁶ Tomeliwo siya siwalo yakato kaliyate kaigeda ilalakisosi mwa siyakasisiyan Guyau kana yakasisi kaiwena mwa ali nuwatu besiele. Siya tomeliwo yakayakan bulumana sikan, signauli Guyau kana yakasisi kaiwena, kaiwena sikawatoki Yaubada koina kanne kaiwena. Yo siya tomeliwo yakayakan bulumana nige sikakan, signauli Guyau kana yakasisi mwa nige sikakan, kaiwena kan bwagabwagamo kaiwena sikawatoki Yaubada koina. Kabo kita tomeliwo tabu Yeisu kana tomeliwo siya ali tapwalolo mumugana uloina takakawa-naenae-yagili. ⁷⁻⁸ Tem tamiyamiya meyawasila nige tabomayoi kaiwela, na Guyau kaiwena. Yo tem taboita, nige tabomayoi kaiwela, na Guyau kaiwena. Kabo nuwana meyawasila o tem taboita na kita Guyau ana tomoyao.

⁹ Kaiwena Keliso iboita yo itoloyoi, kabo siya toboita yo siya meyawasili ali Guyau. ¹⁰ Komiu yakayakan bulumana nige wakankan tawae kaiwena kamikavao siya sikankan wakawa-naenae-yagili? Na komiu yakayakan bulumana wakankan, tawae kaiwena kamikavao nige sikankan kwawalobilibi-yegili? Wakataiyako yakato meuloila kani tatolo Yaubada manna mena na iya ala yatala ipaisowai. ¹¹ Kaiwena Buki Tabu iwalo bwaite besiele, "Yaubada iwaloba, 'Yau Yaubada meyawasigu, kabo yawalo yawasosi, tomo meuloili kani sipwalou mangu mena', na meuloili siwaloba, 'Walo yawasosi iya Yaubada.'" ¹² Kabo kita kaigeda kaigeda kani ala paisowa meuloina tawalo-masalan Yaubada koina.

¹³ Koinaele tabu kalakavao tomeliwo takakawa-naenae-yagili. Na komiu sowasowana loinane bwaite kwabomayoi wakatai kwawaloba, "Tabu ama paisowa koina kaba tupa yabo kagiginauli kisi kamakavao yo dumayao ali meli kasibayanae na sibeku." ¹⁴ Yagu katai Guyau Yeisu koina yakatai nige kan yabo sowasowana ikabi-yabikila. Na tem tomo yabo ana nuwatu yakato kan yabo kani ikabiyabiki, ee walo yawasosi, iya ana nuwatu mena kani

iyamala tomo bikibikina Yaubada manna mena tem kanne ikan. ¹⁵ Tem kamkava katena kuyakamkamna kaiwena kan yabo ukwan bwaimwa iya ana nuwatu ibiki, nige mulolo mumugana uginauli. Tabu kowa kanne bwaite ukwakan kisi koina kamkava kana lotonan kusibayanae. Kunuwatu-kalatan iya tomeli besiele kowa, yo Keliso iboita kaiwemi. ¹⁶ Bwagana ukwatai ginauli yabo inamwanamwa sowasowam uginauli, na tabu uginauli kamkavane manna mena kisi kamkavane kana lotonan kusibayanae kabo am paisowane ikawa-naenaeyan. ¹⁷ Kaiwena Yaubada ana kaba lolina kana nuwatu lalakina nige imiyamiya kan yo waila koina na kana nuwatu lalakinale ala paisowa sidudulai, mekalakavao tamiya-daumwali yo yaliyaya ilaoma Yaluyaluwa Tabuna koina tayaliyaya-yan. ¹⁸ Tem tomo yabo yagu walone bwaite imuliya iya kani iyamala Keliso ana topaisowa. Kabo Yaubada kani iyaliyaya kaiwena yo tomo meuloli kani tomone sikawanamwanamwa-yan.

¹⁹ Koinaele takepate kaiwe tapaisowa na mesabana miya daumwali iyawatagili na kalakavao ali meli takabi-yakaiweli. ²⁰ Tabu gamwapakiki kan kaiwena na Yaubada ana paisowa kusibayanae. Kan meuloina ilonamwayagila sowasowana takanli, na tem kan yabo takan na kalakava ana meli tasibayanae, bwaimwa mumugana naenaena taginauli koina. ²¹ Nuwana tem yakayakan bulumana ukwan o tem wain kunuma o tem ginauli yabo kupaisowai, bwaimwa iya am paisowane koina kamkavane ukwabi-yabeku, na inamwanamwaele tabu mumugane uginauli besiele. ²² Am meli bwaimwana ginauline kaiweli kubomamo nuwam mena, kowa yo Yaubadamo wakatai na tabu kamkavao mekamkavao wagagamwapakiki-yani. Tem nuwatu yabo uginauli na katem mena ukwatai idudulai yo tabe ukwatai Yaubada am nuwatune kani ikawa-namwanamwa-yan, ee me am nuwadaumwali yo kuyaliyaya. ²³ Tem am nuwatu mena nige sowasowam bulumane bwaite ukwan, na muli mena ukwan, kani Yaubada ikawa-naenaeyagiwo am lopwano kaiwena, kaiwena kam lotonan yo am meli yakato paisowane bwaite nige idududulai.

15

¹ Kita tomeli matumatuwali ilonamwayagila tomeli belubeluli tasaguili ali polowe kolili. Tabu yakato taboma ala namwanamwa kaiwena tanuwanuwatu. ² Na kita kaigeda kaigeda kalakavao ali namwanamwa kaiwena tanuwanuwatu, na ali meli takabi-yakaiwe. ³ Kaiwena Keliso nige ibomayoi ana namwanamwa kaiwena inuwanuwatu, na tomo ali kawa-naenaeyalakiyagili besiele Buki Tabu ana walo iwaloba, “Kawa-naenaene siwalowen Yaubada koliwo besiele siwalowen yau koliyau.” ⁴ Kabo walo meuloina bwaite beyabeyana sileleli Buki Tabu kalona mena kita iyakenayagila me ala kalakisiye na mesabana kalakisiyene ala meli ikabiyakaiwe, kabo me ala katepatu tasanasana bwaimwa Yaubada ala namwanamwa ikatububunan kaiwela kani takalai. ⁵ Sauga meuloina Yaubada ikabiyakaiwela yo isaguila takalakisiye. Na yakawanoi iya koina isaguimiu kwaemala Yesu Keliso kana tomuliyayao yawasosi yo ami nuwatu kaigeda, ⁶ na mesabana meuloiniu kwayaboda kaigeda na me ami kate-talam kaina kaigeda koina ala Guyou Yesu Keliso ana Yaubada yo Tamana kwatobalan.

Yesu ilaoma siya tomo Yudiya yo siya nige tomo Yudiya kaiweli

⁷ Kabo ami tali tomeliwo kwayoganli silusae ami boda koina, besiele Keliso iyoganmiu kwalusae iya ana boda koina. Tem kwapaisowa bwaite besiele, kabo koina Yaubada esana kwatobalan. ⁸ Na yawalo kolimiu,

saugana Keliso ilokeikeile yanuwa yaulina mena, nuwanuwana iyake-nayagila yakato Yaubada iya towalo yawasosi kabo iyamala topaisowa tomo Yudiya kaiweli na Yaubada ana waloyameli Abelamo, Aisake yo Yakobo kolili iyamala yawasosi. ⁹ Tabe ilaoma na siya nige Yudiya tomonliyao isaguili kabo Yaubada sitobalan kaiwena ikatekamkamna-yagili tabe. Na besiele Buki Tabu ana walo iwaloba, “Esam kani yakeleisinan siya nige Yudiya tomonliyao kolili yo walim yawaliyan kolili na sibenalán.” ¹⁰ Yo iwaloyoi tabe, “Komiu nige Yudiya tomonliyao, mekamikavao Yaubada ana tomoyao kwayaliyaya.” ¹¹ Yo iwaloyoi iba, “Komiu nige Yudiya tomonliyao, meuloiimu Yaubada kwatobalan, yo kwawali-tobali koina.” ¹² Besiele tabe palopita Aiseya Yeisu ana laoma kaiwena ipalopisai iwaloba, “Yese tubuna yabo kani iyawatagili na iyamala kin, kabo siya nige Yudiya tomonliyao iloinayagili na iya kana meli sipei.” ¹³ Yakawanói Yaubada koina ana nuwadamwali katemii iloya-kalapowonli na mesabana ami meli kwapei koina. Tabe yakawanói yoi tem Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina ikabiyakai-wemiu na me ami katapatu kwasanasana Yeisu ana pileyoima kaiwena.

Paulo iedeedede ana paisowa kaiwena siya nige Yudiya tomonliyao kolili

¹⁴ Kaukavao yo duguwao, yakatai namwanamwai wakalapowon mumugana namwanamwana koina, ami katai ilalaki, yo sowasowamiu kwayakayakatai kamikavao kolili. ¹⁵ Na ami letane bwaite kalona mena nuwatu tupwaliyao lalakili yanuwanuwatuli nuwagu mena yaleleliwa kolimiu, kaiwena nuwanuwagu yayanuwapeimiu yoi nuwatune kaiweli. Walo bwaite nige yawawalo-wadam, kaiwena Yaubada ikatekamkamna-yagau yo ipeiyou ana tosagenawasa na ami wasa yaeyawa. ¹⁶ Yaemala Keliso ana topaisowa siya nige Yudiya tomonliyao kaiweli. Wasa namwanamwanane iya ilaoma Yaubada koina yayakayakatai-yani na mesabana siya nige Yudiya tomonliyao yayoganli silaoma Yaubada koina. Yau yapaisowa besiele Yaubada ana topwaoli na saugana ali laoma igitai yakato iya ana pwaoli, iyaliyaya lalakina. Yo Yaluyaluwa Tabuna kani ikabiyakapwali Yaubada kaiwena. ¹⁷ Bwaite iya kaiwena yagagasa kaiwena yamiyamiya Yeisu Keliso koina na yapaisowa Yaubada kaiwena. ¹⁸⁻¹⁹ Nige nuwanuwagu yaedeedede nuwatu uloina kaiwena. Na kani yaedeededemo tawae Keliso ipaisowai kolyau siya nige Yudiya tomonliyao kaiweli. Yagu walo yo yagu paisowa kolili, ginauli kaba nuwapwanopwano yo kaba nuwa yai kolili, Keliso isaguiyau kabo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina yayoganlima Yaubada koina na siobigai. Dedei meuloili yapaisowa-takikili yo kolili Keliso wasana namwanamwana yaguguyeyanako kolili, yayatubu tete bolibolime mena bwaimwa Yelusalema yo yalau tete yalasi mena bwaimwa Ililikami. ²⁰ Nuwanuwagu lalakina wasana namwanamwana yaguguyeyan siya nige naga Yeisu wasana sibebenalan kolili, kabo genuwagu yalau dedeine silaoko koina sipaisowa na yalauyoi koina yapaisowa. ²¹ Kaiwena Buki Tabu ana walo iwaloba, “Siya nige wasana yayawasayani kolili kani sigitai yo siya wasana nige sibebenalan kani sikatai.”

Paulo nuwanuwana ilau Loma tomeliwo igitaili

²² Sauga ibaibaiwa yagu paisowa bwaite ikausiyou nige sowasowagu yalaowa yagitaimiu kaiwena yalau dedei waluwaluli kolili yapaipaisowa Keliso wasana kaiwena, ²³ na sauga bwaite koina yagu paisowa dedei bwaite koina yaemwawasiliko. Bolime ibaibaiwa kalona mena nuwanuwagu lalakina yagitaimiu, ²⁴ kabo sauga kikiunamo koina kani yalaowa yaboeyagimiu, muli mena kabo yalau Sipein. Saugana tem yalaowa nuwanuwagu mekaukavao komiu tamiyamiya takelabilabin sauga

kubwakubwana koina, imwawasi kabo kwasaguiyau na yalau yanuwane koina. ²⁵ Na sauga bwaite koina kani yalau Yelusalema yo Yaubada ana tomoyao bwaite koina kali sagu yaolegili. ²⁶ Kaiwena tomeliwo siya simiyamiya Masidoniya polovinsi yo Akaya polovinsi kolili me ali yaliyaya mane sipepei Yaubada ana tomoyao Yelusalema koina siya tobubutuma kali sagu kaiwena. ²⁷ Me ali yaliyaya sipaisowa besiele, na walo yawasosi kali yagayaga imiyamiya Yudiya kolili. Kaiwena wasana namwanamwana ana debalala itubu Yelusalema koina saugana tomeliwo Yudiya Yelusalema silogabaen silau na wasana namwanamwana siyadebalala siya nige Yudiya tomoniyao simiyamiya Masidoniya yo Akaya polovinsi kolili. Kabo muli mena sinuwabui yo sagu silobai yaluyaluwa ana dedei koina. Kabo ilonamwayagili kwapi ana dedei koina gogo sipei na tomeliwo Yudiya sisaguli. ²⁸ Kabo nuwanuwagu yalau Yelusalema na paisowa bwaite yaemwawasi, bwaimwa tomeliwo Yelusalema kali mulolo yaolegili, kabo muli mena yalaowa yagitaimiu, imwawasi kabo yalau Sipein. ²⁹ Na yakatai saugana tem yalaowa kolimiu, kani yakabi-yakaiwemiu yo Keliso ana walo-mulolo kalakalapowonna kwalobai.

³⁰ Kaukavao yo duguwao, ala Guyau Yesu Keliso esana mena yo Yaluyaluwa Tabuna ana mulolo koina yakawanoi kolimiu kwasaguiyau kawakawanoi koina na Yaubada isaguiyau yagu paisowa koina. ³¹ Wakawanoi yoi Yaubada koina iya igite-kalatagau na tabu nae yabo yalolobai tomo Yudiya kolili siya nige Yesu kana tomeliwo Yudiya polovinsi koina. Tabe wakawanoi siya Yesu ana tomoyao Yelusalema koina siyaliyaya yagu paisowa kaiweli kaiwena. ³² Kabo muli mena tem Yaubada ana nuwatu besiele, kani me yagu yaliyaya yalaowa kolimiu mekaukavao komiu takawa-elieliyam yo takabi-yakaiwela. ³³ Yakawanoi Yaubada iya nuwa-daumwali yaina imiyamiya meuloimiu kolimiu. O besiele.

16

Paulo mekanakavao ali walo-kaiyon

¹ Dula Pibe ilalaowa kolimiu kabo nuwanuwagu kwayaliyaya kaiwena na kwayogan, kaiwena iya tomeli yo iya ekalesiya kali tosagu Senkuliya koina. Na Senkuliya iya yanuwa yabo Kolinita dedeina koina. ² Ala Guyau esana koina kwayogan besiele tomeli mumugali, na tem ginauli tupwali sikubwa koina kabo kwasagui kaiwena iya ana sagu ilalaki tomo sibaibaiwa kolili yo besiele tabe yau kolyau. ³ Yagu mulolo kwawalowen Pilisila mewainena Akuila kolili, siya mekaukavao kapaisowa toyawa Yesu Keliso kaiwena. ⁴ Siya boita nige simamatausan na yawasili sitalamwan tem sileboiyau tomo naenaeli kolili. Bwaite iya kaiwena yamulolo lalakina kolili. Na nige yakato yau yabomamo yakawatoki Yaubada koina kaiweli, na tomeliwo siya simiyamiya siya nige Yudiya ali dedei kolili siya tabe sikawatoki Yaubada koina kaiweli. ⁵ Na yamulolo tomeliwo kolili siya silogogo sitapwatapwalolo Pilisila yo Akuila ali nume mena. Yamulolo yagu eliyam namwanamwana Epainetasi koina, iya Keliso imeliyan bagunayan Esiya polovinsi koina. ⁶ Yamulolo Meli koina iya ipaisowasosi kaiwemiu. ⁷ Yamulolo tau yabo esana Andolonikasi mekanakava sine Yuniyasi kolili, siya yagu tali Yudiya na beyabeyana mekaukavao kamiyamiya nume pan mena. Sipaisowa besiele tosagenawasao yo ali paisowane kaiwena tomeliwo meuloli sikataili. Siya simeli baguna Keliso koina kabo muli mena yau. ⁸ Tabe Ampiliyatasi iya kana nuwanuwatu iyaele kategu mena kabo Guyau esana mena yamulolo koina. ⁹ Yamulolo Ubanasi koina, iya ala tali topaisowa Keliso kaiwena yo yamulolo tabe Sitakisi koina, yagu eliyam namwanamwana. ¹⁰ Yamuloloyoi

Apelisi koina, iya ginauli meuloina kaiweli ikalakisiye-yani kabo takatai namwanamwai Keliso ana kawa-namwanamwa ilobaiyako. Yamulolo Alisibulo mekanakavao ana nume kana tomiyayao kolili. ¹¹ Yamulolo Elodiyoni koina iya yagu tali Yudiya. Yamulolo tomeliwo kolili siya simiyamiya Nasisi ana nume mena. ¹² Yamulolo sinesineo Tilipina yo Tiliposa kolili, siya sipaisowasosi Guyau kaiwena, yo yamulolo sine Pesisi koina, iya ipaisowa kaiwe Guyau kaiwena. ¹³ Yamulolo Lupasi koina, iya Guyau igitesipwai ana topaisowa namwanamwasosina yo tabe yamulolo sinana koina, iya mwa yakawa-sina-yan. ¹⁴ Yamulolo Asinikilitasi, Pelegoni, Emisi, Patolobasi yo Emasi kolili, yo kalakavao mekalikavao simiyamiya. ¹⁵ Yamulolo Pilologasi, Diuliya, Olimpasi yo Neliyasi meduna kolili, mekalikavao Yeisu kana tomeliwo tabe siya mekalikavao simiyamiya. ¹⁶ Nimamiyao kwayaga-yagili kamikavao kolili yo kwamuloloiili kaiwena komiu Yaubada ana tomoyao. Keliso ana ekalesiya meuloiili dedei bwaite koina simulolo kolimiu.

¹⁷ Kaukavao yo duguwao, yayanuwapeimiu na wagite-kalatagimiu toyakayakatai mwakomwakotali kolili. Kaiwena silaoma na yakayakatai namwanamwana bwaimwa beyabeyana wakalaiyako sikawa-naenaeyan. Siya nuwanuwali komiu tomeliwo ami boda siyakasali na sikabi-yabelumiu. Toyakayakataine bwaite kwasikotanagili tabu kwalalau kolili. ¹⁸ Siya nige sipapaisowa ala Guyau Yeisu Keliso kaiwena na sipaisowaya siboma ali kaba yaliyaya kaiweli. Ali edeedede sikamna yo siluviluvi mwa koina tomeliwo belubeluli simwakota-yagili. ¹⁹ Tomeliwo dedei meuloina wasamiu sibenalan yakato Yeisu kwaobigai, kabo yayaliyaya kaiwemiu. Na nuwanuwagu kwasonogaya mumugana namwanamwana koina na tabu kwasosonoga mumugana naenaena koina. ²⁰ Yaubada iya nuwa-daumwali yaina sauga kikiunamo kani Seitani iutu-yamate kaemiu yaulina mena. Ala Guyau Yeisu ana katekamkamna imiyamiya kolimiu. ²¹ Timoti, iya yagu tali topaisowa imulolo kolimiu, yo Lusiyasi, Yesoni yo Sosipata, siya yagu tali Yudiya siya tabe simulolo kolimiu. ²² Yau Tetiyasi Paulo ana walo yalelobiyen leta bwaite koina, Guyau esana mena yamulolo kolimiu. ²³ Gayasi, iya koina yau Paulo yamiyamiya na tomeliwo sitapwatapwalolo ana nume mena imulolo kolimiu. Elasitasi, iya yanuwa bwaite kana mane kana togitekalatan yo kalakava Kuwatasi simulolo kolimiu. ²⁴ Ala Guyau Yeisu Keliso ana katekamkamna imiyamiya meuloiimiu kolimiu. O besiele.

²⁵ Yaubada tatobalan, iya sowasowana ami meli ikabiyakaiwe, besiele Yeisu Keliso wasana namwanamwana yaguguyeyani. Wasane sauga imamalawe wadawadamna, na sauga bwaite koina ilaomako mayale mena imiyamiya. ²⁶ Palopitao ali lelelele koina wasanane siwalo-masalan yo Yaubada miyamiya yaina iya tabe iyakenayagila na mesabana siya simiyamiya dedei meuloiili kolili simeli Yeisu koina yo kainana siobigai. ²⁷ Yaubada, iya tosonoga yawasosi yo iya Yaubada kaigedamo, kabo Yeisu Keliso esana koina tatobalan sauga meuloina nige ana kaba mwawasi. O besiele.

Kolinita ali leta bagubagunana Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Paulo ana takikili labuina kalona mena ilau Kolinita taon bwaimwa Akaya polovinsi koina.* Ana paisowa Kolinita koina edeededena iyaele Buki Tabu Apositolo ali paisowa 18:1-16. Yo Kolinita iya taon lalakina yo ali bisinisi sibaibaiwa. Besiele tabe kokotomo sibaibaiwa ali kaba tapwatapwalolo yo wasana ilalaki mumugana ganawali koina. Paulo ana takikili yaiyonana koina ilaoma yanuwa Epeso koina yo ipaisowa bolime yaiyona. Saugana iya iyaele Epeso koina, kabo tomo tupwaliyao siya boda ekalesiya silaomaya Kolinita koina yo Paulo ana wasa siwolena polowe yo sibayanae tupwana iyaele itubuko ekalesiya kalona mena. Polowe tupwaliyao siwalo-masalagili bwaite besiele, ekalesiya siyakasa (1:10—4:21), ganawali mumugana itubu ekalesiya kalona mena (5:1-13), Guyau ana kekan sisibayanae (11:17-34) yo tupwaliyao siba toboita nige toloyoi ipapagan (15:12-33). Besiele tabe leta yabo ilaomaya Kolinita kolili na leta kalona mena Paulo sineliyan ginauli tupwaliyao kaiweli (7:1, 8:1, 12:1 yo 16:1). Kabo Paulo ali leta ilele yo ikabiyakaiweli ginauli bwainene kaiweli yo ali neli iyamaisali yo ali wasa iwolegili yakato kabo kani ilau Kolinita koina igitaili (16:5-7).

¹ Yau Paulo, Yaubada ana nuwatu koina igitesipwaiyau yo iyoganyau yaemala Yeisu Keliso ana apositolo. Yau yo kalakava Sositeni isaguiyau yo leta bwaite kalele,² yo kayawasa ilaowa komiu Yaubada ana boda ekalesiya Kolinita koina kaiwemiu. Yaubada ipeimiu Yeisu Keliso koina komiu iya ana boda, yo iyoganmiu kwaemala ana tomoyao. Kabo komiu yo kai yo besiele dedei meuloili kolili meuloila tayogasae Yeisu Keliso koina, kaiwena iyamo ala Guyau. ³ Yakawanoi Yaubada Tamala yo ala Guyau Yeisu Keliso ali katekamkamna yo ali nuwadaumwali koina katemiyaoy siloyapowonli.

Paulo ana kawatoki Yaubada koina

⁴ Sauga meuloina yakawatoki Yaubada koina kaiwena Yeisu Keliso koina mulolo lalakina yo katekamkamna iyeliwako, ⁵ kaiwena iya ginauli namwanamwali meuloina iyeyawa kolimiu kabo ami edeedede yo tabe ami katai ilalaki. ⁶ Yo tabe yakawatoki yoi Yaubada koina kaiwena ama guguye kolimiu Yeisu Keliso kaiwena kwabenalan yo kwameliyan kabo kwatolo kaiwe. ⁷ Kabo Yaluyaluwa Tabuna ana yauya kolimiu nige yabo koina kwad-edeva, komiu kwasanasana Yeisu ana pileyoima kaiwena. ⁸ Yeisu kani igitekalatagimiu yo ikabi-yakaiwemiu kanasiga sauga ana kaba mwawasi ana laomane koina nige kami yakewa yabo koina kaiwemiu. ⁹ Walo yawasosi sowasowana Yaubada tameliyan, iya iyoganmiu kabo Natuna Yeisu Keliso ala Guyau mekamikavao wakawa-elieliyam.

Yakasa siyawatagiliko Kolinita ekalesiya kalona mena

¹⁰ Yagu tali toekalesiyayao, ala Guyau Yeisu Keliso esana mena yakawanoi kolimiu kamikavao mekamikavao nuwamiu kaigeda, na tabu kwayayakasamiu, yo yaluyaluwamiu yo ami nuwatu sitoyatoyawamo na mesabana kwayaboda kaigeda. ¹¹ Tomo tupwaliyao siya bwaimwana Kiloe ana nume kana tomiyayao silaoma yagu wasa siyeyama yakato wagamwapakiki. ¹² Tupwamiyao kwaba, 'Kai Paulo ana boda,' tupwamiyao

* :: Polovinsi Akaya esana labuina Gilisi

kwaba, 'Kai Apolosa ana boda,' tupwamiyao kwaba, 'Kai Pita† ana boda,' yo tabe tupwamiyao kwaba, 'Kai Keliso ana boda.' ¹³ Gubesi, waginauli besiele yakato Yeisu kwayakasa? O nuwana yau Paulo yaboita kelose mena kaiwemiyo? Yo yau Paulo esagu mena kwababitaismo? Nigele. ¹⁴ Yawasosi yakawatoki Yaubada koina kaiwena amokisamo nige tomo baibaiwamiyo yayababitaismo buwaimwanamo Kilisipasi yo Gaiyasi, ¹⁵ koinaele ami bodane luwana mena kisi yabo iba, 'Yau Paulo esana mena yababitaismo, mwa koina yau Paulo ana boda.' ¹⁶ Oo kabo nuwagu mena isae, tabe Setepano me ana susuyao yayababitaismo. Na tupwalyao nuwagu imwatainagiliko nige sowasowagu yanuwatukalatagili. ¹⁷ Yeisu iyawasayau nige yakato tomo yayababitaismo, na wasana namwanamwanamo yaguguyeyan. Nige nuwanuwagu yagu sonoga mena yaguguye na nuwanuwagu tomo Yeisu kana kelose wasana yo ana kaiwe kamnana silotonan. Tabu kelose wasana ana kaiwe kolili iya iyamala ginauli bwagabwaga.

Keliso ana sonoga yo ana kaiwe ilaomaya Yaubada koina

¹⁸ Siya toyauyaule silalau boita kana kamwasa koina Yeisu ana boita kelose mena sikawa-mwakomwakota-yani kaiwena ali nuwatu wasanane bwaime yauyaule edeededena. Na kita talalau lebo kaiwena wasanane takawa-yawasosiyao yo tameliyan kaiwena Yaubada ana kaiwe kana lotonan talotonanako. ¹⁹ Besiele Buki Tabu beyabeyana ana walo-masala, 'Siya tokataiyao ali sonoga kani yakelegwaligwali yo tosonogao ali nuwatu yakausili.'

²⁰ Kabo gubesi siya tosonoga? Na gubesi siya bukiyao kana tokatai? Yo gubesi siya yanuwa yaulina kana towalo-sonogao? Tomo ali sonoga Yaubada ibui-keileliko siyamala ginauli bwagabwaga. ²¹ Na nige sowa-sowana kita tomo taboma ala sonoga mena Yaubada takatai kaiwena Yaubada me ana sonoga inuwatui besiele. Na Yaubada ana nuwatu siya wasana namwanamwana simeliyan kani lebo silobai, wasanane tomo yanuwa yaulina sikawa-mwakomwakota-yani. ²² Siya tomo Yudiya nuwanuwali kilakilala bulibuli mena sigitai yo tomo Giliki siya nuwanuwali sonoga siloyai yo sibenalan na sisonoga. ²³ Na kai Keliso ana boita kelose mena wasana kayawasayan. Wasanane Yudiya ali kaba gamwapakiki yo siya nige Yudiya tem wasane sibenalan sikawa-yauyaule-yan. ²⁴ Na kita kolila tomeli Yaubada iyoganlako, nuwana Yudiya o nuwana nige Yudiya, Yaubada ana sonoga yo ana kaiwe siyaele Keliso wasana koina. ²⁵ Tomo tupwalyao ali nuwatu yakato Yeisu ana boita kelose mena nige kana katai yabo, na iyamo Yaubada ana yauyaule isonogatosi kabo muli mena tomo ali sonoga. Besiele tabe tupwalyao ali nuwatu yakato Yaubada ibelu kaiwena mwa Yeisu iboita, na iyamo Yaubada ana belu ikaiwesosi kabo muli mena tomo ali kaiwe.

²⁶ Yagu tali toekalesiyayao, kwanuwatu-kalatan tauna kona sauganane Yaubada iyoganmiu kwaemala kana tomeliwo. Nige tokatai kwababaibaiwa tomo manli mena, yo nige esamiyao silalalaki yo tabe nige towasawasa kwababaibaiwa. ²⁷ Bwagana tosonogao sikawa-yauyaule-yagila na iyamo Yaubada igitesipwaila na mesabana ala meli koina tosonogao me ali mwalimwaline. Bwagana tomo lalakili sikawa-ginauli-bwagabwaga-yagila na iyamo Yaubada igitesipwaila na mesabana ala paisowa koina tomo lalakili me ali mwalimwaline. ²⁸ Yo besiele tomo yanuwa yaulina Yaubada ana gitesipwa sikawa-ginauli-bwagabwaga-yagili na iyamo Yaubada igitesipwaili na mesabana siya tomo yanuwa

† 1:12: Pita esana labuina Sipasa

yaulina yo ali gogo meuloina siyamala ginauli bwagabwaga. ²⁹ Na nige sowana yabo Yaubada manna mena igagasa. ³⁰ Yaubada ibomamo iginauliyako kaiwemi u na kwamiyamiya Yeisu Keliso koina. Yeisu iya ala meli yaina mwa sowasowana Yaubada ikawa-sonosonoga-yagila yo ikawa-namwanamwa-yagila yo iyoganla ana tomoyao yakayakasisila kabo ilivasila ala naenaena koina. ³¹ Yo iyaele Buki Tabu iwalo-masalanako iba, ‘Tem yaiya nuwanuwana igagasa, Yaubada ana paisowa koina igagasa.’

2

Yeisu ana boita kaiwena Paulo iguguyeyan

¹ Yagu tali toekalesiyayao, tauna kona yalaowa yo Yaubada wasana yaguguyeyan kolimiu, kwalobai yagu edeedede nige besiele toeedeede yo towalo-sonosonoga ali edeedede. ² Nige ginauli yabo yayakenayagimiu yagu miyamiyane koina kolimiu bwaimwanamo Yeisu Keliso ana boita kelose mena wasana kaiwena. ³ Saugana yagu yawatagiliwane kolimiu meyagu obelubelu, meyagu matausi yo besiele meyagu tabubu. ⁴ Yo saugana wasana namwanamwana yayakayakatai-yani yo yaguguyeyan kolimiu nige walo-sonoga mena na nuwamiu yakoi. Na yagu guguyene kwabernalanako yo yagu paisowa kaba nuwapwanopwano tabe wagitailiko bwaimwa koina wakawa-yawasosi yakato kaiwene siya silaomaya Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe mena. ⁵ Na mumugagune koina mesabana ami meli meuloina kwapei ilau Yaubada ana kaiwe koina, na tabu walo-sonoga yo walo luviluvina koina.

Yaubada ana sonoga talotonan Yaluyaluwa Tabuna koina

⁶ Sonoga yawasosi Yaubada koina yawalowalo-masalan siya tomeli matu-matuwali kolili. Bwaite nige yanuwa yaulina sonogana o nuwana toloinao kaikaiweli yanuwa yaulina mena kolili ilalaoma, kaiwena siya naga ali sonogane simwawasi yo sikwalalele. ⁷ Sonogane yawalowalowenne Yaubada koina ilaoma na iyamo miyamiya wadamna. Muli mena kabo Yaubada yanuwa yaulina iyamayale na inuwatuiyako sonogane koina kita ana wasawasa yo namwanamwana talobaiyako, na sauga bagubagunana koina sonoga bwaite Yaubada nige iyayamayale tomo kolili. ⁸ Na yanuwa yaulina kana toloinao meuloi nige sikakatai. Tem me ali katai, nige sowasowana Yeisu iya wasawasa Guyauna siyakelose.

⁹ Walo yawasosi, Yaubada ana sonoga nige iyayamayale tomo kolili besiele Buki Tabu ana walo bwaite iba, “Nige sauga yabo tomo sigigita, nige sauga yabo sibebenalan yo nige sauga yabo tomo sinunuwatu tawae Yaubada ikatububunanako siya analiyao simulolo koina kaiweli.” ¹⁰ Na sauga kabona Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa koina sonoga miyamiya wadamnawa Yaubada iyamayaleyako kolila. Yaluyaluwa Tabuna ginauli meuloina ikatai, besiele Yaubada ana nuwatu didididiuna ikatai. ¹¹ Nige yabo sowasowana luwala mena ikatai kanakava ana nuwatu bwaimwanamo tomone iboma yaluyaluwana ikatai. Tabe besiele nige yaiya yabo Yaubada ana nuwatu ikakatai bwaimwanamo Yaubada Yaluyaluwana ibomamo ikatai. ¹² Kita yanuwa yaulina yaluyaluwana nige takakalai na Yaluyaluwa Yaubada koina ilaoma iyaele takalaiyako kolila, koinaele sowasowala Yaubada ana mulolo iyaele iyauyan kolila takataiyako. ¹³ Mwa koina Yaubada ana mulolo kayawasayan yo ama walo nige kakakalayiama tomo ali sonoga koina na ilaomaya Yaluyaluwa Tabuna ana yakeyakenayan koina. Mwa koinaele Yaluyaluwa ana nuwatu kawalowen siya Yaluyaluwa Tabuna kolili imiyamiya. ¹⁴ Na siya nige Yaluyaluwa Tabuna sikakalai

kateli mena nige sowasowana ginauline Yaubada koina ilalaoma nuwali idudulaiyan kaiwena kolili besiele yauyaule edeededena. Nige sowasowali kali dudulai sikataili kaiwena Yaluyaluwa Tabuna iyamo sowasowana kali dudulai iyamayaleli. ¹⁵ Na kita Yaluyaluwa Tabuna kolila imiyamiya sowasowana ginauli meuloina kali dudulai takataili. Na siya Yaluyaluwa Tabuna nige kolili imiyamiya, nige yabo sowasowana ikataila yo iyamayale ala katai idudulai o tem nigele. ¹⁶ Kaiwena, “Nige yabo Taubala ana nuwatu ikakatai yo nige sowana iyakenayan koina.” Na kita Guyau Yeisu Keliso ana nuwatu iyaele kolila.

3

Yeisu Keliso ibomamo ala wauwau yawasosi

¹ Yagu tali toekalesiyayao, saugana beyabeyana yamiyamiya kolimiu nige sowasowagu yaeedede kolimiu besiele komiu Yaluyaluwa Tabuna koina kwamatuwako. Na yagu edeedede kolimiu besiele siya yanuwa yaulina nuwatuna koina, besiele komiu melumelu waluwaluli Keliso kana katai kaiwena. ² Beyabeyana susumo mwa yaeyawa kwanuma na kan kolokololona nige yaeyawa kaiwena nige sowasowamiu. Besiele tabe sauga bwaite nige sowasowamiu wakan.* ³ Komiu kami koleya besiele yanuwa yaulina mumugana nuwanuwamiu lalakina kaiwena kalomagigili yo gamwapakiki siyaelemo kolimiu. ⁴ Koinaele mwa kwayakasa tupwamiyao kwaba, ‘Kai Paulo ana boda’ na tupwamiyao kwaba, ‘Kai Apolosa ana boda.’ Kwabenaliko ami nuwatune besiele siya tomo yanuwa yaulina ali nuwatu.

Yaubada ana tano

⁵ Yaiya Apolosa na yaiya Paulo? Kai yomai labuine topaisowamo. Ama paisowa Guyau isoian uloina uloina yo siya kolili kapaisowa kabona kolili komiu ami nuwa-mayale iyawatagili mwa kwanuwabui. ⁶ Yau yagu paisowa Yeisu wasana yakumai katemiu mena na Apolosa ana paisowa suwe-kalatan bwaimwa kami kabiyakaiwe na Yaubada iya ana kaiwe mena wakin. ⁷ Koinaele tokuma yo tosuwe-kalatan kai tomo bwagabwaga na toyakiyakin ele mwa Yaubada ibomamo tatobalan yo tawaloseyan. ⁸ Tomone iya tokumane yo iya tosuwe-kalatanne ali paisowa uloilil na iyamo ali paisowa yaina kaigeda. Yo kaigeda kaigeda maisana ikalai besiele iboma ana paisowa koina. ⁹ Kai kapaisowa-gogo Yaubada mekamakava, na komiu Yaubada ana tano yo tabe ana nume.

Yaubada ana nume

¹⁰ Yaubada ana katekamkamna iyeyama koliyau yo igitesipwaiyau yae-mala ana tokabi nume besiele kabo yau tokatai Guyau ana mulolo mena wauwau yasepa yo tuki yayatololi. Yo koina kabo kaukavao tupwaliyao sinumenum-kabi. Kabo ilonamwayagili ali paisowa kabikabi sigitekalatan namwanamwai. ¹¹ Yaubada wauwau ikatububu nonowaiyako katemiu mena iya Yeisu Keliso. Koinaele kisi tomo yabo wauwau uloina ikalaiyama katemiu mena ipei. ¹² Tomo tupwaliyao tonume-kabikabi namwanamwa-sosili kabo wawali namwanamwali sikalaili, kasikasi yalayala yo kivin, kabo tukine koina nume sikabi. Tupwaliyao wawali nae-naeli sikalaili mulumulu, lalava, waisili tewali koina sinume-kabi, siya

* 3:2: Susu kana bui yakayakatai bigabigana yo kan kana bui yakayakatai polopolowena.

tokabikabi naenaeli. ¹³ Naga kabo sauga ana kaba mwawasi koina kaliy-atenane koina tonume-kabi kaigeda kaigeda ali paisowa Yaubada iyamayale na tagitai, kaiwena sauganane koina Yaubada mayau wedowedolina mena kani igabu-tonagili tem ali kabikabi inamwanamwa o nuwana nigele. ¹⁴ Tem yaiya ana numene ikakabine nige iwewedoli iya kani maisana namwanamwana ikalai kaiwena me ana kalakisiye yo wawali matumatuwali kolili inume-kabi. ¹⁵ Na yaiya ana numene iwedoli iya ana kamkamna kani igabae-gaibui nige maisana kaiwena totoya mena wawali naenaeli kolili inume-kabi. Iya kani lebo ilobai na iyamo ana lebone besiele tomo yabo iyabubu-yawatagilima mayau kalapulupululuna koina isagenayawatagilima bwagabwagana.

¹⁶ Kwanuwatu-kalatan bwaite, komiu Yaubada ana Nume Tabu yo Yaluyaluwa Tabuna ana kaba miya. ¹⁷ Kabo tem tomo yabo Yaubada ana Nume Tabu isibayanae, Yaubada tomone kani isibayanaeyoi kaiwena Yaubada ana Nume Tabu iya tabu yo ipeisuwalan iya kaiwena. Yo numene iyaele mwa komiu.

¹⁸ Koinaele komiu kisi yabo ibomayoi imwakotayan. Tem yabo luwamiu mena ana nuwatu yakato iya ana sonoga ilalakisosi tomo manli mena ilonamwayan tem iboma esana ipei-lobiyen na mesabana kamwasane koina iyamala tosonoga yawasosi Yaubada manna mena. ¹⁹ Ilonamwayan iginauli besiele kaiwena yanuwa yaulina kana sonoga besiele nuwatu yauyaulena Yaubada manna mena. Kaiwena Buki Tabu iwalo iba, “Yaubada tosonogao iyakonaili sibomamo ali paisowa sonosonoga mena.” ²⁰ Yo iwaloyoi iba, “Yaubada ikataiyako tosonogao ali sonoga nige uweni ipapagan, sonoga bwagabwaga.” ²¹⁻²² Koinaele tabu kwawawalo-gagasa kaigeda kaigeda ami tobagunao kaiweli. Tabu kwaba, “Yau tomo yan ana boda”, kaiwena tobaguna meuloili siya komiu kaiwemi, tem Paulo o tem Apolosa o tem Pita yo ginauli meuloina komiu kaiwemi, tem yanuwa yaulina, tem namwanamwa o tem boita o tem sauga bwaite o tem sauga ilalaoma. Tobaguna meuloili yo ginauli meuloili komiu kaiwemi, ²³ yo komiu Keliso kaiwena, yo Keliso Yaubada kaiwena.

4

Guyau iya paisowa kana togite-yakasa

¹ Mwa koina kwanuwatuimai kai besiele Keliso ana topaisowa yo Yaubada ana nuwatu wadawadamna kana togite-kalatan. ² Na topaisowa tem paisowa yabo sigitekalatan ilonamwayagili ali taubala ana lina simuliya. ³ Nige tawae yabo koliyau tem yagu paisowane kaiwena tomo sikawa-naenaeyan o sikawa-namwanamwayan o nuwana komiu wakawa-naenaeyan o wakawa-namwanamwayan. Yau tabe besiele nige sowana tawae yabo yawalowen nuwana yagu paisowane inamwanamwa o inae. ⁴ Yo yagu paisowa kana nae nige yakakatai, yo nige sowana kaiwena yawalo yaba, “Yau topaisowa namwanamwana.” Guyau ibomamo yagu paisowa kana nae yo kana namwanamwa igitegite-yakasa. ⁵ Kabo tabu kamikavao ali paisowa wakawa-naenaeyan o nuwana wakawa-namwanamwayan, kaiwena nige naga yatala kana sauga. Guyau naga ilaoma, kabo iya ginauli meuloina simiya wadam boniboniyai mena besiele tomo kateli mena nuwatuline kani ipei-yawatagilagili mayale mena. Kabo sauganane kita kaigeda kaigeda kala kawa-namwanamwa Yaubada iyeyama ala paisowane maisana.

Toekalesiya tabu sibomayoi esali sikekeleisinan

⁶ Yagu tali toekalesiyayao, yagu walo yapei yau te Apolosa kolimai kaiwena nuwanuwagu yasagumiu. Nuwanuwagu wagitaimai kabo ami kamwasa besiele bwaite, 'Tabu linao kwalilikwaili.' Koinaele nige sowasowana wagagasa kamikava yabo esana wakeleisinan na yabo esana kwapeiyatalu. ⁷ Gubesi, esamiu isaesosi tomo meuloili esali ilalaki-gabaegili? Gubesi, ami namwanamwa meuloina nige ilalaoma Yaubada koina? Tem ami namwanamwa ilaoma Yaubada koina, gubesi na kabo wagagasa? ⁸ Tomalaele ginauli meuloina sowasowamiu? Gubesi, namwanamwa meuloina koina wakalapowonko? Gubesi, kwalogabae-gimai yo kwayamala tobagunao lalakili? Na tem kwayamala tobagunao lalakili, nuwana kai besiele kaemala tobagunao lalakili. ⁹ Na iyamo nige besiele. Kana koleya besiele Yaubada kai apositolyao ipei-yatalumai yauli molosi mena. Kai kama koleya besiele siya tolinao siwalo kaboita yo kaemala kaba talatalawasi boda mani mena yakato tomo meuloili yo aneloseyao meuloili simankulukulaimai ali kaba malu. ¹⁰ Keliso kaiwena tomo sikawa-yauyaule-yagimai na komiu sikawa-sanasanapu-wagimiu, kai kabelu na tomala komiu wakaiwe, kai nige kama yakasisi ipapagan na tomala komiu kami yakasisi ilalaki. ¹¹ Tauna kona yo kabona kaguliyam yo galogalomai simagu, kama kaleko silotaitaigali, yo siunu-gwalagwalaimai yo nige ama kaba miya ipapagan. ¹² Kabomamo nimamai mena kapisowa kaiwe yo kama sagu kalobaili. Yo saugana sikawa-naenaeyagimai kakawanoi kaiweli Yaubada koina na tem imuloloili yo saugana siyakamkamnai na iyamo me ama kalakisiye yo me ama talam. ¹³ Yo saugana sisinalimai kai walo namwanamwana kolili kainali kayamaisa, kabo kai besiele niu bisina sitam-gabaen, yo besiele mosomoso tomo yauwa yaulina manli mena sauga meuloina yo kanasiga kabona.

¹⁴ Walo bwaitete yalele na yayawasayawa nige yakato yauulawmalimwalinemiu, nigele, na iyamo nuwamiu yawalo-yadudulai kaiwena komiu besiele natu-yawasosi-guwao. ¹⁵ Ilonamwayan yaginauli besiele kaiwena yau tamamiu kaigedamo. Bwagana Keliso koina kami togitekalatan sibaibaiwa, na iyamo yau Yeisu Keliso koina yaemala tamamiu, kaiwena tauna kona yau mwa wasa namwanamwana yakalaiyawa kolimiu. ¹⁶ Koinaele natuguwao yawalo kolimiu nuwanuwagu mumugagu kwamuliya. ¹⁷ Bwaite kaiwena mwa Timoti kani yayawasa ilalaowa iya besiele natu-yawasosigu yo iya Guyau ana topaisowa yawasosi. Yo mumugagu Keliso koina kaiwena kani iwalo-masalan kolimiu, kabo wakatai yakato yagu miyamiya yo yagu yakayakatai ekalesiya kolili dedei kaigeda kaigeda kolili sitoyatoyawa. ¹⁸ Tupwali luwamiu mena ali nuwatu yakato kani nige yalalaowa yagigitaimiu koinaele me ali gagasa. ¹⁹ Na sauga kikiunamo kabo yalaowa tem Guyau ana nuwatu besiele. Kabo togagasaone yagitaili yo ali walo yabenalan yo tabe ali kaiwe yagitai. ²⁰ Kaiwena Yaubada ana kaba linao nige tagigitai tomo ali walo koina, na ali kaiwe koina. ²¹ Koinaele tawae nuwanuwamiu? Meyagu munamunai yalaowa yakato yayokoiyagimiu o meyagu nuwabiga yo mulolo yalaowa? Kwabomamo kwanuwatu.

5

Ganawali mumugana itubuko ekalesiya kalona mena

¹ Wasa naenaena yabenalan yakato luwamiu mena tomo yabo iyaelemo iganaganawali, tamana wainena mekanakava, sina mwakomwakotana. Mumuga bwaimwana inaesosi. Tomiya ganamuli nige toekalesiya dedei meuloina kolili nige signaginauli yo mumugane sikawa-naenaeyan. ² Na

gubesi mwa wagagasa? Sowasowana mumugamiune bwaimwana kaiwena kwamwalimwaline yo kwavalam yo tomone bwaimwana ami bodane luwana mena kwatawoi iyawatagili, tabu imiyamiya ami bodane luwana mena. ³ Bwagana kagu mwayaga iyai kolimiu iyamo yagu nuwanuwatu kategu mena iyaele mekamikava, besiele yau tomo molosigu iyaele mekamikava. Koinaele tonaenaena bwaimwana Guyau Yeisu esana mena kana loina yawalowenako kolimiu. ⁴ Kana loina bwaite besiele, miya gogo waginauli yo yau yagu nuwatune mekamikava yo ala Guyau Yeisu Keliso ana kaiwe tabe iyaele mekalakava, ⁵ yo tomone iyawatagili ami boda kalona mena yo takabi-gabaen ilau Seitani nimana mena yakato yona isibayanae yauyaule maisana ilotonan na mesabana inuwabui na yaluyaluwana lebo ilobai Yeisu ana sauga pileyoima koina.

⁶ Komiu wagagasa na nige inanamwanamwa bwaimwana. Wakataiyako tem yisti kikiuna tapei pwalawa mena kani pwalawa meuloina isese. Yo kabo besiele tomo kaigeda ana pwanoli sowasowana ipanaisi kolimiu yo ami boda isibayanae. ⁷ Tomo naenaenane wagabaen besiele yisti naenaena wagabaen na wakabi-yakapwamiu mesabana kwaemala boda waluwaluna, besiele pwalawa nige yisti koina sieebweli. Kaiwena Keliso iboitako kaiwela. Iya besiele sipi Yudiya siunuyamate ali mwalelikwa soina bolime kaigeda kaigeda kolili. ⁸ Yo saugana Yudiya mwalelikwa soina kanna sikan, pwalawa nige yisti koina sieebweli. Kabo kita mumugala tabu besiele mumuga beyabeyana, na pwanoli mumugana yo kamwasa naenaena tasikotanagili. Kita Yeisu ana leboila kaiwena tayaliyayan mekanakava mumugala namwanamwana yo me ala walo yawasosi, kaiwena mumuga bwainene iya besiele pwalawa nige sieebweli yisti koina. ⁹ Tauna kona ami leta yaleleyawa yawaloba, 'Tabu toganawali mekamikavao wakekelabilabin, kwasikotanagili.' ¹⁰⁻¹¹ Yaedeedede siya boda ekalesiyamo kaiweli. Kaiwena siya nige tomeli siya simiyamiya yanuwa yaulina mena luwali mena toganawali yo tokewali yo tomankikiwasi sibaibaiwasosi yo simiyamiya dedei kaigeda kaigeda kolili, nige sowana tayabubu-gabaegili yo nige sowana tatawoili ali kaba loina koina. Nige yawawalo siya nige tomeli kaiweli, na yawalowalo boda yabo ekalesiya kolimiu luwamiu mena. Tem yabo kolimiu iya toganawali, toetalapili, tonumanuma, tomankikiwasi o tokewali o nuwana ipwalou kokotomo kolili tabu mekamikava kwamiyagogo yo tabu wakekekan toyawa.

¹²⁻¹³ Loina bwaite komiu toekalesiya kaiwemiyo na siya nige tomeli nigele. Nige sowana yaloina kaiweli kaiwena naga kani kabo Yaubada iyatalayagili. Koinaele toganawaline iya tonaenaena ami boda kalona mena kwamalimaliuwan iyawatagili.

6

Paulo Kolinita toekalesiya iyokoiyagili yatala mumugana kaiwena

¹ Tem yabo kanakava mekanakava luwamiu mena sigamwapakiki tabu silalau siya toyatala nige totapwalolo kolili. Kamwasane kamwasa naenaena. Sowasowana silau siya tapwalolo kana tobagunao kolili na wenowenone siyadudulai. ² Sowasowana bwaite wakatai, kita kani tomo yanuwa yaulina tayatalayagili sauga ilalaoma koina. Bwaimwana yatala lalakina kabo bwaite sauga yatala kikiuna besiele gamwapakiki sowasowana kwayadudulai. ³ Naga tabe besiele aneloseyao kani tayatalayagili. Koinaele me ala kaiwe na tem miyamiya yanuwa yaulina mena kana polowe yo kana wenoweno tayadudulai. ⁴ Mwa tem wenoweno bwaite besiele siyawatagili kolimiu tawae kaiwena kwalawagili siya nige tomeli kolili na

yakato siyadudulai? ⁵ Bwaimwa kamwasane waginauline ami kaba mwal-imwaline. Sowaswana ami bodane luwamiu mena tobaguna yabo me ana katai wagitesipwai na tem ekalesiya ali gamwapakiki iyadudulaili. ⁶ Na mumugamiu yabo bwaite besiele. Tomeli yabo ilau kanakava totapwalolo ipei yatala koina yo siya toyatalaone siya nige tomeli Yesu koina. Bwaite nige idududulai.

⁷ Komiu ami tali toekalesiyayao kwapeili yatala koina, koinaele kana katai besiele komiu kwabeku, Keliso ana kamwasa nige kwamumuliya. Tem totapwalolo yabo imwakotayagimiu yo ami gogo ikewali ana mwakota koina ilonamwayagimiu ana pwanoli kwanuwatu-pwaiki yo me ami nuwadaumwali. ⁸ Na iyamo komiu, bwagana ami tali toekalesiyayao siya kamikavao, kwamwakota-yagili yo wakewali kolili. ⁹⁻¹⁰ Kwabenali, tonaenaeli nige sowaswana Yaubada ana kaba loina silobai yo silusae koina. Tabu nuwamiu ipwapwanopwano. Walo yawasosi, siya nige tomeli yo siya sipwalou kokotomo kolili yo siya tatao ali tali tatao mekalikavao sikenokeno yo tokewali yo siya ali wasawasa simeliyan yo tonuma yauyaule yo toetalapili, yo tabe tomankikiwasi nige sowaswana Yaubada ana kaba loina koina silusae. ¹¹ Tauna kona komiu besiele tupwamiyao mumuga bwainene koina kwamiyamiya. Na kabona Yaubada ideulimiu ala Guyau Yesu Keliso kwasinena mena yo itabuimiu na mesabana Yesu esana mena yo Yaluyaluwa Tabuna koina kwaemala ana tomoyao yo ikawanmanamwa-yagimiu.

Yomiu kwayapaisowa-yadudulai Yaubada ana wasawasa kaiwena

¹² Tem tomo yabo iwaloba, ‘Ginauli meuloina sowasowagu yaginaulili, nige kaba kausi koliyau,’ kani kainana yayamaisa bwaite besiele. Walo yawasosi sowaswana taginaulili na iyamo kamwasa tupwaliyaone kaba silae yo kaba pan kolila. ¹³ Yo tem tomo yabo iwaloba, ‘Kan diyala ilonamwayan’ kani kainana yayamaisa bwaite besiele. Yaubada kan yo diyala kani ikele-gwaligwalili kaiwena siya nige tomiya-mamalawe. Yola tayapaisowa Yaubada kana tobali kaiwena yo Guyau yola igitekalatan. Nige sowana tawaloba, ‘Yola ganawali ilonamwayan.’ ¹⁴ Yaubada ana kaiwe mena kani ikeleyatolola boita mena besiele tauna kona natuna ala Guyau Keliso ikeleyatolo boita mena. ¹⁵ Wakataiyako yomiune Keliso yona wauna. Gubesi, sowaswana Keliso yona wauna yabo takalai tayapatu sine ganaganawalina koina? Nigele, nigele molosi. ¹⁶ Wagitai. Temga yaiya na sine ganaganawalina mekanakava sikeno, siya situbwe kaigeda siyamala kwapi kaigeda besiele Buki Tabu ana walo-masala, “Siya siyamala kaigedamo buluma yo kwapi kolili.” ¹⁷ Na tem yaiya Guyau mekanakava situbwe kaigeda besiele tabe yaluyaluwali kaigedamo. ¹⁸ Koinaele ganawali kwasikotanan yo kwayabubu-gabaen kaiwena ganawali kana nae pwanoli tupwaliyao kali nae ilalaki-gabaegili. Walo yawasosi iyamo inaesosi. Iya iganawali iboma yona isibayanae Yaubada manna mena. ¹⁹ Kwanuwatu-kalatan yomiune iya Yaluyaluwa Tabuna ana Nume Tabu, iya ilaomaya Yaubada koina yo katemiu mena imiyamiya. Koinaele nige sowaswana kwaboma kwaloina-yagimiu na Yaubadamo iloina-yagimiu. ²⁰ Kaiwena iyamaisa-yavivila-yagimiuko maisa lalakina koina kabo yomiu kwayapaisowaili na tem Yaubada kwawaloseyan.

7

Kasole kana loina kaiwena

¹ Tauna kona yagu leta kwaleleyama yo kwaneli kasole kaiwena. Ee bwaite kabo yawalo-masala kolimiu. Tem tau yabo imiya-kwasikwasiki

bwaimwana inamwanamwa. ² Na iyamo kaiwenaele ganawali nuwatuna ilalaki isasae koinaele tem tau kaigeda kaigeda ilonamwayan ikasole na mewainena. Tabe besiele sine kaigeda kaigeda ilonamwayan tem ikasole mewainena. ³ Walo bwaite yagu yanuwapei tokasole kaiweli. Tem tokasole sine nuwanuwana wainena tau mekanakava sowasowana italam yo mekanakava sikeno. Besiele tau tem nuwanuwana wainena sine mekanakava sikeno sowasowana italam yo mekanakava sikeno, tabu yona inunuwai wainena koina. ⁴ Tokasole sine nige iboma yona iloloinayan na wainena sine iya iloinayan, besiele tau nige iboma yona iloloinayan, na wainena sine iya iloinayan. ⁵ Tabu yomiu kwanunuwaili wainemiyao kolili na wakenokeno-suwala. Na tem ami nuwatu kaigeda ee sowasowana wakeno-suwala kaliyate yo boniyai isa besiele na mesabana kwayatabuimiu kawanoi kaiwena Yaubada koina yo muli mena tabe kabo wakeno-toyawa yoi. Na tabu kwamimiya-suwalasosi kisi Seitani ana woya mena itonagimiu yo kwabeku ganawali koina kaiwena lotonan wadawadamna ikaiwe kolimiu. ⁶ Bwaite yayanuwapeimiu na tem yaiya kowa nuwanuwam kasole inamwanamwa. Na tem nigele ee tabe inamwanamwa. Nige yakato yawalo-kalakalaimiu na mesabana meuloimiu wakasole. ⁷ Koliyau miya kwasikwasiki kamwasa namwanamwasosina, yagu miyamiya besiele. Tem kamwasane meuloimiu kwamuliya inamwanamwa na iyamo kaigeda kaigeda kala yauyauya uloina uloina Yaubada iyelima kolila tupwamiyao wakasole na tupwamiyao kamiya-kwasikwasiki.

⁸ Komiu kwasikwasiki yo tabe komiu kwabukwabuli ilonamwayagimiu tem kwamiya-kwasikwasiki. Yau tabe nige wainegu ipapagan. ⁹ Na tem lotonan wadawadamna ikaiwesosi kolimiu yo nige sowamiu wakalakisiyegabaan ee besi na wakasole, kisi lotonan wadawadamnane isae-pwaikimiu na isibayanaemiu.

¹⁰⁻¹¹ Na yawaloyoi kolimiu komiu tokasole sine yo tau tabu inawase. Bwaite Guyau ana lolina besiele. Na iyamo temga sine iinawase ilonamwayan imiya kwasikwasiki, tabu tau yaboyoi ikakasolanan kaiwena tem sinene ana nuwatu ibui sowasowana ipileyoi wainena tau koina silobinyoi. Tabe besiele tokasole tau tabu wainena sine iinawaseyan.

¹² Walone bwaite tomeli kaiweli siya waineliyao nige simemeli. Nuwatune bwaite ilaomaya yau koliyau, nige ilalaoma ala Guyau koina. Tem yaiya kowa tau na wainem sine nige imemeli Guyau koina yo wainem iyaliyaya ami kasolene kaiwena tabu kuiinawaseyan. ¹³ Besiele kowa tabe sine tem wainem tau iya nige imemeli Guyau koina na wainem iyaliyaya ami kasolene kaiwena tabu kuiinawaseyan. ¹⁴ Yawalo besiele kaiwena taune iya nige tomeli yabo na iyaele Yaubada ana mulolo kalona mena imiyamiya kaiwena wainena sine ana meli koina. Besiele tabe sinene iya nige tomeli yabo na iyaele Yaubada ana mulolo kalona mena imiyamiya kaiwena wainena tau ana meli koina. Tem yagu walo nige idudululai natuliyao siya melumelu naenaaliyao Yaubada manna mena. Na iyamo nigele. Mwa koina Yaubada natuliyao ikawa-kapwakapwa-yagili.

¹⁵ Tem kowa tomeli na wainem sine o tau iya nige tomeli yabo, na nuwanuwana iinawaseyagiwo ukwabigabaan ilau, tabu ukwakabikalatan o kununuwai, kaiwena Yaubada nuwanuwana tamiya-daumwali na tabu miya yokoyoko. ¹⁶ Na tem wainemne nuwanuwam ukwabikalatan o kunuwai, na gubesi kani am yaduyadudulaina? Nige ukwakatai yo nige sowasowam wainemne kusagui na inuwabui na lebo ilobai.

¹⁷ Ilonamwayan tem tomo kaigeda kaigeda luwamiu mena imiyamiya besiele saugana Yaubada iyogan. Kaiwena ala paisowa isoiyan kolila yo kolili tapaipaisowa yo tamiyamiya-yagili. Bwaite yagu yakayakatai boda

ekalesiya kaigeda kaigeda dedei meuloina kolili. ¹⁸ Tem yaiya kowa Yudiya ali kilakilala nigwenigwe mumugana ukwalaiyako yo muli mena kabo kunuwabui yo Yeisu Keliso kumeliyan tabu kunuwanuwatusosi kaiwena nige tawae yabo. Na tabe tem nige sininigwaiwo, besi. ¹⁹ Kaiwena nigwenigwe nige ginauli lalakina besi, ginauli lalakina ele mwa Yaubada ana loinao kali muliya yo kali obigai. ²⁰ Tauna kona toisabo paisowa koina kumiyamiya na Yaubada iyoganwo bwaimwa paisowane koina kumiyamiya. ²¹ Tem beyabeyana kowa tomo panpanna yabo kabo Yaubada iyoganwo yo kunuwabui tabu me am nuwa-polowe kam panne kaiwena. Na tem am sauga namwanamwana kulobai kutonan kaiwe tem sowasowana kuyamala tomo livalivasina yo kupaisowa besiele. ²² Yo tomone iya topaisowa panpanna yo Guyau iyogan iya iyamala tomo livalivasina Guyau manna mena kaiwena Guyau ilivasiyako pwanoli mumugana koina. Na tomone iya tomo livalivasina yanuwa yaulina mena yo Guyau iyogan iya iyamala Keliso ana topaisowa panpanna. ²³ Yeisu Keliso iyamaisa-yavivila-yagimiuko maisa lalakina koina tabu kwayayamala topaisowa panpanna taubala yabo koina. ²⁴ Koinaele eliyamwao, tabuyo ami miyamiyaone bwaimwana kwasisinalili o kwasisikotanagili, kaiwena saugana Yaubada iyoganmiu yo kwameli yo kaba miyaone sowasowana kolili kwamiyamo yo Yaubada iya mekamikava.

Kwasikwasiki kali loina

²⁵ Guyau nige loina yabo iyeyeyama siya vesala waluwali kaiweli, na iyamo Guyau ikatekamkamna-yagau yo nuwatu yawasosina iyeyama koliyau yo yawalo-masalan. ²⁶ Bwaite saugane sauga polopolowena nae meuloina siyawatagili. Koinaele tem yaiya imiya kwasikwasiki besi imiyamo tabu ikakasole. ²⁷ Kowa tau kasokasolem kumiya-obigamo me wainem na tabu inawase kamwasana kuloyaloyai. Na tem kowa tau kwasikwasiki tabu kasole kuloloyai. ²⁸ Tem kowa kilakai na ukwasoleko nige kulolopwano. Besiele tem kowa vesala yo kilakai yabo ukwasolanan nige kulolopwano. Na iyamo tem ukasole polowe sibaibaiwa kani kulobaili, nige nuwanuwagu polowene siyawatagili kolimiu. ²⁹ Yagu tali toekalesiyayao, yagu walo kana dudulai bwaite besiele. Sauga ikubwauliko, koinaele sauga kabona yo talalau manla mena siya tokasole tatao ilonamwayagili yawasili sitalamwayagili Guyau koina tem tagitaili siya besiele kabo nige waineliyao ipapagan, ³⁰ na siya sivalam koyasili ilonamwayagili tem siya nige besiele sivavalam na siya siyaliyaya ilonamwayagili tem siya besiele tonuwanee yo tabe siya togimwala besiele tobubutuma ali wasawasa meuloina sitalamwan Yaubada kaiwena. ³¹ Yo tabe siya yanuwa yaulina gogoliyao siya-paisowaili ilonamwayagili tem sinuwanuwatu ali gogone nige ginauli yawasosi kaiwena yanuwa yaulina tamiyamiya koina kikiunamo imwawasi.

³² Nige nuwanuwagu ami nuwanuwatune siyapolowemiu. Iya kwasikwasiki inuwanuwatumo Guyau ana paisowa kaiwena, nuwanuwana ipaisowa besiele Guyau ana nuwatu. ³³ Bwagana tau tokasole nuwanuwana Yaubada ana paisowa ipaisowai na tabe nuwanuwana lalakina tem wainena ikabi-yaliyayayan. Kabo inuwanuwatusosi yanuwa yaulina gogoliyao kaiweli kabo muli mena Yaubada ana paisowa. Koinaele mwa nuwatune labuine sietabetabe.

³⁴ Vesala iya ana nuwatu matumatuwana o nuwana sine matuwana iya kwasikwasiki sauga meuloina sinuwanuwatumo Guyau ana paisowa kaiwena. Yoli yo yaluyaluwali sitalamwayagili Guyau koina. Bwagana sine tokasole nuwanuwana Yaubada ana paisowa ipaisowai na tabe

nuwanuwana lalakina tem wainena ikabi-yaliyayayan. Kabo inuwanuwatusosi yanuwa yaulina gogoliyao kaiweli kabo muli mena Yaubada ana paisowa. Koinaele mwa nuwatune labuine sietabetabe. ³⁵ Walo-masala bwaitete yawalowen yakato yasaguimiu na nige yakato loina polopolowena yaeyawa kolimiu. Na Guyaumo ana paisowa waginauli yawasimiu meuloina kolili, na tabu ginauli yabo ikakausimiu. ³⁶ Tem tomo yabo ana nuwatu nuwanuwana kana kawakawalulu sinene ikasolanan kaiwena kana lotonan nige sowana ikalakisiyeyan ilaulau sowasowana ikasolanan, nige kana naenaena yabo. ³⁷ Na tem tomone ana nuwatu ipeiyako yo ibomamo iloina yo sowasowana kana lotonan ikabi-kalatan yo ikalakisiyeyan yakato tabu kana kawakawalulune ikakasolanan kamwasane bwaimwana tabe inamwanamwa, nige kana naenaena yabo. ³⁸ Tem tomone kana kawakawalulune ikasolanan inamwanamwa. Na tem nige ikakasolanan bwaimwana inamwanamwasosi.

³⁹ Na tem yaiya sine wainena tau iyaele, kisi iinawaseyan. Tem taune iboita sinene iyamala sine livalivasina, sowasowana iboma iloina ikasoleyoi na ilonamwayan taune iya tomeli Yaubada koina ikasolanan. ⁴⁰ Na yau yagu nuwatu bwaite besiele. Tem nige ikakasoleyoi bwaimwana inamwanamwa molosi. Na yanuwatui bwaite Yaluyaluwa Tabuna ana yanuwapei koliyau nuwatu bwaite kaiwena.

8

Bulumane siwoleolena kokotomo kolili kaiwena

¹ Tauna kona yagu leta yabo kwaleleyama kwaneli kwaba, “Gubesi bulumane tomo siwoleolegili ali yaubadao kokotomo kolili. Sowasowana tomeliwo koina sikekan o nigele?” Koinaele ami neline yayamaisa bwaite besiele. Meuloila me ala katai na iyamo tabu tanunuwasoesosi ala kataine kaiwena. Sowasowanamo kalakavao tamuloloi kate yawasosila mena, kaiwena katai iya nige ginauli lalakina besi. ² Koinaele tem yaiya iba, ‘Yau tosonoga yo meuloina yakatai yawasosi,’ bwaimwana iya naga molosi. ³ Na tem yaiya Yaubada imulolo koina, yo Yaubada ikatai tomone iya ana tomo.

⁴ Kabo yagu nuwatu bulumane siwoleolegili kokotomo kolili kaiwena kani yawalowen kolimiu. Kokotomo siya yaubadao mwakomwakotali, nige ginauli yawasosi. Yaubadane kaigedamo iya toyamayale. ⁵ Tomo ali nuwatu bwagabwaga kolili siwalo yakato yaubadao gwauli bulibuli mena yo yanuwa yaulina mena. ⁶ Na kita Yaubada kaigedamo tameliyan iya meuloila Tamala yo iya koina Yeisu Keliso takatai ala Guyau kaigedamo yo kita ana tomoyao yo ginauli meuloili iya nimana mena iyamayaleli.

⁷ Toekalesiya tupwalao ala meli matumatuwana Yaubada kaiwena. Na ekalesiya tupwaliyao nige sikakatai yakato kokotomone siya ginauli mwakomwakota kaiwena tauna kona sipwalopwalou kokotomone kolili yo bulumane siwoleolena kolili. Sauga bwaite tem bulumane sigitai nuwali mena isae yo sikilala yakato bulumane kokotomo kali. Kabo ali nuwatu bulumane kani ikabiyabikili. ⁸ Tem bulumane tupwana takan o tem nigele bwaite Yaubada manna mena nige tawae yabo. Kaiwena bulumane nige sowana ikalaila talau Yaubada salina mena.

⁹ Na iyamo wagite-kalatagimiu ami kekanne kolili kisi toekalesiyao siya ali katai kubwakubwana yo belubeluli kwawoya-pwanolili. ¹⁰ Tem kowa me am katai yakato kokotomo nige Yaubada yawasosi yo siya nige ali kaiwe ipapagan inamwanamwa. Na iyamo gubesi tem kamkava tobelune yabo igitaiwo kulau kokotomo kana nume tapwalolo koina yo bulumane ukwan? Kani iginauli besiele kowa. ¹¹ Mwa koina am kataine koina kamkava belubeluna kuwoya-pwanoli. Na kunuwatu-kalatan Keliso iboita

kamkavao belubeluliyao kaiweli. ¹² Sauganane kamkavao tobelu kuwoya-pwanolili am kataine koina yo ali katai kubwakubwana kwasibayanae bwaimwana am pwanoli lalakisosina Yeisu Keliso manna mena. ¹³ Tem kan yabo yakan na kamwasane koina yagu tali toekalesiya yawoya-pwanoli kani yawaloyameli besiele, “Bulumane kani nige yakakanyoi” kisi yagu tali toekalesiya yawoya-pwanoli.

9

Walo yawasosi Paulo iya Yaubada ana tosagenawasa

¹ Yau tomo livalivasina yo ala Guyau Yeisu Keliso ana tosagenawasa kaiwena ikawa-apositolo-yagau saugana yagitai manigu mena. Kabo wasana yaluwewasayani kolimiu yo kwanuwabui. Walo yawasosi yagu paisowa uwenaele mwa komiu. ² Bwagana tomo tupwaliyao siwalo yau nige apositolo besi na iyamo komiu ami nuwabui uwenaele iyakenayagimiu yakato yawasosi yau Guyau ana apositolo yabo. ³ Na siya kagu tokawanaena bwaite sauga kani kainali yayamaisa kolili. ⁴ Kai ilonamwayagimai tem kan yo waila kakalai ama paisowane kaiwena. ⁵ Gubesi, sowasowana kai me wainemayao siya tomeli katakikili besiele Pita yo apositolyao yo Guyau kanakavao siginauli na tem komiu meuloimai kwasaguimai kan yo waila kaiwena? ⁶ Nige idududulai tem sauga meuloina yau yo Banabasi kapaipaisowa na kama sagu nige kalolobai bwaimwanamo tawae kabomamo kakalai ama kaiwe mena. Na toluwewasa tupwaliyao kali sagu silobalobai kolimiu.

⁷ Naga kwanuwatui. Na yaneli kolimiu, tokaleya solodiya toweya koina kana sagu ilaolaomaya? Ibomamo nimana mena? Yagu neli labuina, tem tomo tano ikumai, gubesi, sowasowana uwenaele koina ikekan o nigele? Yagu neli yayonana, tem tomo yabo ana polo gwauli, sowasowana yabo iunui yo koina ikekan o nigele? ⁸ Nuwatune yawalowen nige ilaolaomaya tomo ali nuwatu mena na iyaele Mosese ana lolina koina. ⁹ Iwalo iba, ‘Saugana bulumakau kwayapaisowai witi iutugaogaoli yo uwe isalulu-gwaligwali tabu gamwana kupapan-kausi yo ana paisowa maisana koina ikekan.’ Gubesi, bwaite bulumakau kaiwena Yaubada iwalowalo? Nigele. ¹⁰ Kai topaisowao kaiwemai bwaite Yaubada iwalowalo. O, kai kaiwemai lelelele bwaimwana iwalo-masala. Mwa iyakenayagila saugana tem togiyagiyali igiyali yo tokuma ikumakuma sinuwatui yakato kani kali sagu ilaomaya ali paisowane uwenaele. ¹¹ Tem kai Yaubada ana walo meyawasina kakumai katemiu mena ilonamwayagimiu komiu kwasaguimai kwapimai kana sagu koina, bwaimwana ama paisowa uwenaele. ¹² Topaisowa tupwali sowasowana kali sagu ilaomaya kolimiu na kai sowasowa-molosina komi-umo kwasaguimai.

Na iyamo nige sauga yabo kawawalo besiele. Na polowe meuloina kakalakisiyeyan kaiwena nige nuwanuwamai Keliso wasana kaiwena na kaba kausi kaginauli kisi tomeli kasibayanaeli. ¹³ Wakataiyako Yudiya mumugali Nume Tabu Yelusalema koina. Topwaoli yo kali tosagu sauga meuloina kali sagu silobalobai Nume Tabu koina. Kali ali kaba lobinaele mwa pwaoli kanna koina. ¹⁴ Guyau ana lolina bwaite besiele, yakato wasana kana toluwewasayao kali silobai siya wasa namwanamwana sibernalan yo sinuwabui kolili.

¹⁵ Sowasowagu yawalo kwapaisowai besiele na iyamo nige sauga yabo yawawalo yakato waginauli, na bwaite besiele yagu lelelele nige nuwanuwagu kami lolina yapei na kwasaguiau. Besi imiyawa. Nuwanuwagu naga tem yaboita. Na yau kaba gagasa kaiwena nige sauga

yabo yawalo kwasasaguiyau. Mwa koinaele yau kaba gagasane tabu iyamala ginauli bwagabwaga. ¹⁶ Yaubada yagu paisowa bwaite iyeyama iba, 'Wasana namwanamwanamo kuluwewasayan' na nige yakato tomo sitobalanagau yo yapaisowa. Na tem yasikote, kategu yau, polowe kani lalakisosina yalobai. ¹⁷ Tem yaboma yagu nuwatu yo paisowane yaginauli, sowasowagumo maisagu ipagan. Na iyamo nige yaboma yagu nuwatu besi, iyamo Yaubada paisowane iyeyama kolyau yagite-kalatan. ¹⁸ Koinaele maisa tawatawaena kani yakalai? Maisagu bwaite besiele. Yayaliyaya kaiwena wasana namwanamwana yayauya bwagabwagai tomo kolili, nige sauga yabo yawalo sisasaguiyau yagu paisowane maisana kaiwena. Bwai maisagu ele yaliyaya.

Paulo ana talam paisowane kaiwena

¹⁹ Yau nige tomo yabo ana topaisowa panpanna besi, na yatalamwagau yo yaemala tomo meuloili ali topaisowa panpanna mesabana tomo meuloili yayanuwabuli. ²⁰ Na tomo Yudiya Mosese ana lolina yaulina mena simiyamiya. Kabo saugana tem yapaisowa Yudiya luwali mena, mumugagu besiele Yudiya mumugali kaiwena nuwanuwagu Yudiya yayanuwabuli. Tabe kagu koleya besiele yau Mosese ana lolina yaulina mena yamiyamiya kaiwena nuwanuwagu yakalailima. Na iyamo yau nige yamiyamiya Mosese ana lolina yaulina mena. ²¹ Yo tabe siya nige Yudiya yo Mosese ana lolina nige sikakatai yamumuga besiele siya mesabana yakalailima, na iyamo kagu lolina Keliso koina nige sowana yalikwai. ²² Na tabe siya ali meli belubeluli yamumuga besiele siya yo yamanasamwagili mesabana yakalailima. Tomo uloili uloili mumugali yamanasamwan kaiwena nuwanuwagu kamwasa uloina uloina yatonan yakato tomo tupwana yakalailima Keliso koina yo leboili silobai. ²³ Bwaite yagu paisowa wasana namwanamwana kana kabiyalalaki kaiwena, koinaele komiu yo yau nuwanuwagu Yaubada ana mulolo talobai.

Tomeliwo ilonamwayagili tem sisagena kaikaiwe maisa miyamiya yaina kaiwena

²⁴ Wakataiyako sarena kawalakwa mumugana, meuloili sisagena na iyamo luwali mena tosarena kaiwe kaigedamo kani maisa namwanamwana ikalai. Koinaele komiu tabe wakepate yo kwasagena kaikaiwe me ami nuwatu kani maisana namwanamwana wakalai. ²⁵ Siya tosarena kawalakwa meuloili sitonatonan yoli siyamwasalili yo sikabiyakaiweli. Ali tonan kaiwene koina mesabana maisana namwanamwana sikalai, maisane kaba gagasamo yo sauga kubwakubwanamo na ikwalalele. Na iyamo kita takepakepate maisa yawasosi kaiwena, bwaimwana miyamiya yaina. ²⁶ Bwaite kaiwena mwa yasagena kaikaiwe yo yakepate lalakina na tem kaba sarena-lopei yalobai, nige yasagena-tagetagela. Yo yapaisowa mekate-yawasosigu besiele topwaiti yabo ikaleya yawasosi, na nige nimana iulaula bwagabwagaili. ²⁷ Yo yogu meuloina yanuwai yaloina-kaiweyan, nige yatatalamwan nuwatu bwagabwaga kolili. Nige yakato wasana namwanamwana yaolena-panaisan kalakavao kolili na sitolo sisagena na yau yasagena-lopei. Nigele, yau tabe besiele yatonan kaikaiwe na mesabana kaba sarena-lopeine yalobai na maisagu yakalai.

¹ Kaukavao kwanuwatu-kalatan tubulao Itipita silogabaen yo Yaubada yaloyaloi mena ibagunayagili, ali kamwasa iginauli na kalita Balabalagi yana silopanaisi. ² Yo sowasowana tawaloba, 'Sauganane koina yaloyaloi yo kalita kolili ali babitaiso silobai yo siyamala Mosese kana tomuliyayao.' ³ Besiele tabe Yaubada kan bulibuli mena iyawasayama meuloili koina sikekan. ⁴ Yo Yaluyaluwa wailana iyadidi-yawatagilanama veku koina meuloili koina sinuma. Vekune iya Keliso, yo iya mekalikava silolo-toyatoyawa. ⁵ Na iyamo Yaubada nige iyayaliyaya mumugaline kaiwena. Koinaele sibaibawasosi siboita ule mena yo yoli sipulu-bwagabwagaili dedei kaigeda kaigeda kolili.

⁶ Na siya ala kaba gite mwa tabu naenaena tasasamalului sosi. ⁷ Yo tabe tabu tapwalopwalou kokotomo kolili besiele siya tupwaliyao ule bwagabwaga mena sipaipaisowai. Buki Tabu iwalo-masalan iba, "Tomoliyaone simiyasio yo sikekan sinuma yo sitolo mumugana naenaena signauli." ⁸ Tabu ganawali mumugana tapapaisowai besiele siya tupwaliyao signagin-auli. Mwa koinaele kaliyate kaigeda kalona mena tuwenti tili tausan siboita. ⁹ Tabu Guyau tatotonan kaiwena me isa ala okwatakwata kolili ikalakisiye besiele siya tupwaliyao signagin-auli, mwa koinaele weso siyawatagilima siletaili yo siboita. ¹⁰ Yo tabu taetaetalapili besiele siya tupwaliyao tauna kona Mosese sibalabala-mumuwan, mwa koinaele Yaubada boita kana anelose iyawasayama kolili iunuili siboita. ¹¹ Ginauline bwaimwana siyawatagiliko kolili kita ala kaba gite. Yo wasana lelelelena Buki Tabu mena yo kita sauga bwaite ana kaba mwawasi koina tamiyamiya, tayasili na tabu tagiginauli besiele siya. ¹² Mwa koinaele kolimiu temga yaiya inuwatui iya itolo kaikaiwe ilonamwayan igitekalatan kisi ibeku. ¹³ Kaiwena kaba tonanne kulobalobaine besiele meuloila talobalobai. Ilonamwayagila Yaubadamo tameliyan kaiwena Yaubada nige itatalam yakato kami woya ami kaiwe ilalaki-gabaen. Koinaele tem woya kwalobai, Yaubada iya kani asaguimiu yo kaba lebo iyakenayagimiu, yo koina kami woya wakaiwega-baen.

Kokotomo tamiya-dagedagela-yagili

¹⁴ Koinaele yagu eliyamwao namwanamwali, kaba tapwalolo kokotomoyao kwasikotanagili. ¹⁵ Yaedeede kolimiu yakato komiu tokatai kabo sowasowana yagu walone bwaite kaiwena kwanuwatu-yakasa. ¹⁶ Kaiwena tem sakalamenti kana komwa takalai takawatoki Yaubada koina yo tanuma bwaimwana kana katai besiele kita kaiwela Yeisu kwasinenane ididi. Yo beledi takalai tatabe-kivikivi saugana takan, kana katai besiele kita Yeisu Keliso yona italamwan kaiwela. Paisowane koina takelabilabin. Besiele, wa? ¹⁷ Beledine kaigeda koina takekanne bwaimwana kana katai besiele bwagana tabaibaiwa meuloila tamiyamiya Keliso yona kaigeda koina.

¹⁸ Naga tomo Isileli mumugali kwanuwatui. Saugana ali pwaoli sikalai silau sipwaoli Yaubada koina, kabo pwaoline sowaliliyao kolili sikekan, yo bwaimwa koina Yaubada ikalaili mekanakavao sikelabilabin. Bwaine besiele tem bulumane sipei kokotomo kolili takalai takan, kita kokotomo takelabilabin-yagili. Nige inanamwanamwa. ¹⁹ Nige yakato yaba, 'Kokotomo siya yaubada yawasosi.' Yo nige yaba, 'Buluma bwainene kokotomo kolili sipwaoliyagili siya kan uloi molosili kan meuloili kolili.' ²⁰ Na yagu walo kana dudulai bwaite besiele. Na siya Yaubada nige sikakatai na koina sipwaoli bwaimwana yaluyaluwa biki kolili sipwaoli, nige sipwapwaoli Yaubada koina. Yo nige nuwanuwagu mekamikavao yaluyaluwa biki wake-labilabin. ²¹ Nige sowasowana sauga kaigeda koina wain kwanuma Guyau kana komwa koina yo tabe dimoni kali komwa koina kwanuma, bwaimwa

siya sipwaoli kokotomo kolili. Besiele tabe nige sowana sauga kaigeda koina beledi Guyau kana gaeba koina wakekan na tabe wakekanyoi dimoni kali gaeba mena. ²² Gubesi, nuwanuwamiu Guyau kwaula-munamunai? Yakato ami kaiwe besiele iya ana kaiwe?

Ilonamwayagila tem ginauli meuloili taginaulili Yaubada ana wasawasa kaiwena

²³ Tupwamiyao kwawalo kwaba, “Nige kaba kausila ipapagan, sowa-sowana ginauli meuloili tapaisowaili.” Na yau yawaloba, “Nige yakato ginauline meuloili sisaguila na tanamwanamwa, nige ginauli meuloili toekalesiya ala meli ikakabiyakaiwe.” ²⁴ Nige sowana tomo yabo iboma ana namwanamwa kaiwena ikepate, ilonamwayan mowoi sowa-sowana kanakavao kaiweli ikepate kaikaiwe. ²⁵ Koinaele temga polo wauna wagi-taili kaba gimwala mena tabu kwaneneli-buibui, bwai kwayamaisa mowoi yo wakekan. ²⁶ Kaiwena iya Yaubada ginauli meuloili kali toyamayale yo iya tanuwagali. ²⁷ Besiele tem nige tomeli yabo iyoganmiu yo kwalau ana nume mena sabi kekan, bwai wakekanmo na tabu kwaneneli-buibui koina, tabu kwaba, “Buluma bwaitete sipwaoliyan kokotomo kolili o nigele?” ²⁸ Na tem yabo iwalo-masala koliwo iba, “Buluma bwaitete sipwaoliyan kokotomo kolili”, kisi ukwan, kaiwena towalo-masala bwaimwana am wasa iyeyawane inuwatui yakato tem bulumane takan kani talopwano Yaubada manna mena. ²⁹ Komiu nige ami nuwatu bwaine besiele, na kaiwena kamikava iya ana nuwatu besiele, koinaele bulumane tabu wakakan. Na tem nige tomo yabo iwawalo besiele, tabu tanunuwatui na takekanmo tabu tagogolulau kalakavao ali neline bulumane kaiwena. ³⁰ Tem bulumane kaiwena takawatoki Yaubada koina yo kabo takekan, nige sowa-sowana yabo ikawa-naena-e-yagila ala kekanne kaiwena.

³¹ Mwa koinaele bwaiwe besiele, tem takekan yo tanuma o nuwana tawae taginaulili ilonamwayagila tem Yaubada tawaloseyan ana wasawasa kaiwena. ³² Yo tabu kaba tupa yabo tagiginauli mumugala mena kalakavao nuwana Yudiya o nuwana siya nige Yudiya kolili o nuwana siya simiyamiya Yaubada ana ekalesiya kalona mena. ³³ Kwatonan waginauli besiele yau tawae yapaipaisowaine. Nige yaboma yagu namwanamwa kaiwena yapa-paisowa na yanuwanuwatui tomo meuloili ali namwanamwa kaiwena yo yapa-paisowa koina na tem lebo silobai.

11

¹ Mumugagune wakalai besiele yau Keliso mumugana yakalai.

Paulo ana walo-masala tapwalolo kana loina kaiwena

² Yatobalanagimiu kaiwena sauga meuloina kwanuwatu-kalatagau yo yagu yakayakatai yayapanaisan kolimiu iyaale kwapaipaisowaili.

³ Na kwanuwatu-kalatan sine kulukuluna wainena tau, yo tau kulukuluna Keliso, na Keliso iya kulukuluna Yaubada. ⁴ Na tem tau yabo itolo ala nume tapwalolo mena yakato ikawakawanoi o nuwana ipalopalopisai yo kuluku-luna me kana suma nige idududulai. Nige ala kamwasa besiele. Kaiwena tem taginauli besiele, kani kulukululane Keliso, ikabi-yamwalimwaline.

⁵ Na tabe tem sine nige kulukuluna isusuma na ikawakawanoi o nuwana ipalopalopisai nige idududulai, kaiwena kulukulunane wainena taune kani ikabi-yamwalimwaline. Iya kana koleyaa besiele kulukulu-sapusapuna, bwaine kaba talatalawasi. ⁶ Na tem sine yabo nige nuwanuwana kulukuluna isuma, besi siyali-sapusapu. Iyamo kaba mwalimwaline tem siyali-sapusapu, inamwanamwa ele tem me itona na kulukulunane isuma.

7 Mumugala bwaite besiele. Tapwalolo kana sauga koina nige ilolonamwayan tau kulukuluna isuma o pwaopwaom ipei. Kaiwena Yaubada ibomamo makamakayauna mena tau iyamayale. Yo tau ana kaba wasawasa Yaubada yo sine ana kaba wasawasa tau. 8 Kaiwenaele Yaubada tau iyamayale yo tau koina sine itubu. 9 Yo tabe Yaubada tau iyamayale nige sine kaiwena na sine iyamayale taune iya kaiwena. 10 Yaina mwa sowasowana sinesineo itoli sisuma tapwalolo kana sauga koina bwaimwana ali yakasis waineliyao kolili yo tabe aneloseyao sigitaili yakato yawasosi sinesineo waineliyao siyakasisiyagili.

11 Na ala miyamiya ala Guyau Keliso koina, sine iya tau kana tosagu yo tau iya sine kana tosagu. 12 Kaiwena Yaubada tau iyamayale bagunayan yo sine iyamayaleyama tau koina na tabe tau imayalema sine koina yo meulola talaomaya Yaubada koina. 13 Naga kwanuwatui, inamwanamwa tem sine itona nige isusuma na ikawanoi Yaubada koina toekalesiya manli mena? 14 Yaubada ana yamayamayaleyao kali lonamwa iyakenayagila yakato kita tatao tem itola ilalaki yo imamalawesosi bwaimwana kaba mwalimwaline kolila. 15 Na siya sinesineo tem itoli ilalaki bwaimwana kali lonamwa yawasosi. Kaiwena Yaubada sine itona iwolena kulukuluna kana suma. Yo tabe besiele inamwanamwasosi tem kulukululiyao sisumali kawanoi kaiwena. 16 Tem yabo nuwatu bwaite ikawa-naenaeyan, kani kainana yayamaisa yaba, 'Kai mekamakavao Yaubada ana ekalesiya dedei kaigeda kaigeda kolili, ama tapwalolo kana lolina bwaite besiele.'

Guyau ana kekan tabu

(Madiu 26:26-29 yo Malika 14:22-25 yo Luka 22:14-20)

17 Sauga bwaite koina nuwanuwagu yayakenayagimiu ginauli yabo kaiwena. Yo ginauline kaiwena nige sowana yatobalanagimiu kaiwena saugana tem kwalogogo ami tapwalolo kaiwena nige kana namwanamwa yabo ipapagan, na iyamo kana nae ipagan. 18 Baguna, wasamiu yabenalan yakato saugana tem kwalogogo wagamwapakiki yo kwayakasamiu boda uloina uloina kolimiu. Yo nuwana wasamiune tupwana yakawayawasosyan. 19 Yawasosi kami uloi imiyamiya ami boda kalona mena mesabana koina sowasowana tagitai yo takatai analiyao kalomiu mena siya Yaubada ana nuwatu simulimuliya. 20 Yo saugana kwalogogo yo wakekan toyawa yakato Guyau ana kekan tabu waginaulti na iyamo komiu waginaulti nige Guyau ana kekan kana koleya besiele. 21 Kaiwena komiu kaigeda kaigeda kwatotoyasosi, kwabomamo kamiu wakekan na nige kamikavao kwasasanaili. Koinaele tupwamiyao diyamiu sisu na tupwamiyao meguliyamiu yo tupwamiyao kwanumasosi yo tupwamiyao kwadeva. 22 Gubesi, ele nige ami nume ipapagan na koina wakekan yo kwanuma? Kamikavao siya tobubutuma kwayamwalimwalineli yo kamwasane koina ekalesiya namwanamwali esali kwasibayanaeli. Gubesi kani tawae yawalowen kolimiu? Yakato yatobalanagimiu mumugamiune bwaite kaiwena? Nigele molosi.

23 Na bwaitete yakalaiya Guyau koina yo tauna kona yayawasayanako kolimiu bwaite besiele. Guyau Yeisu, boniyainane koina Yudasa ikalomagigilan yo iwalo-masalan toloinao kolili, beledi ikalai, 24 iwalo-muloloi Yaubada koina yo ikivi iwaloba, "Bwaitete yogu, komiu kaiwemiu. Tem saugana waginaulti bwaite iya kagu nuwatu-kalatan." 25 Besiele tabe, kekan mulina mena, wain komwana ikalai kabo iba, "Wain bwaite, iya

kamwasa waluwaluna kwasinegu mena na tem komiu yo Yaubada kwaya-boda kaigeda. Saugana temga kwanuma waginauli yau kagu nuwatu-kalatan.”²⁶ Saugana tem beledi bwaite wakan yo wain bwaite kwanuma kwanuwatu-kalatan paisowane koina Guyau ana boita kwayawayawasa-kalatan kanasiga ipileyoima.

²⁷ Koinaele tem yaiya Guyau ana beledi ikan bwagabwagai yo ana wain inuma bwagabwagai, yo nige mumugana idududulai, iya Guyau yona yo kwasinena iketalatalawasi koina yo maisa naenaena kani ilobai. ²⁸ Mwa ilonamwayan tem tomo kaigeda kaigeda ibomamo ilotonan, muli mena kabo beledine ikan yo wainne inuma. ²⁹ Kaiwena tem beledine ikan yo wainne inuma yo nige Guyau yona yo ana boita kali dudulai inunuwatu, ibomayoi ana boita yaina kani ikabi-yamayale. ³⁰ Yaina bwaite kaiwena mwa ami boda luwamiu mena sibaibaiwa sikasiebwa yo tupwaliyao yoli sibelubelu yo tupwaliyao siboita. ³¹ Na temga taboma talotonagila yo mumugala tayadudulai bagunayan, kani nige Yaubada ana munamunai talolobai. ³² Yo saugana Yaubada iyamaisala, bwaimwana iyakataila, mesabana tabu kita Yaubada ana kalomagigili talolobai mekalakavao siya nige tonuwabui.

³³ Yagu tali toekalesiyayao, saugana tem kwalogogo Guyau ana kekan tabu kaiwena na wakekekan toyawa, sowasowana kwasanasana kamikavao kaiweli. ³⁴ Na tem yaiya iguliyam, ilonamwayan tem ikekan baguna ibomamo ana nume mena mesabana saugana kwalogogo toyawa tabu Yaubada ana kalomagigili kwalolobai. Saugana tem yalaowa tabe ginauli tupwaliyao yoi kaiweli yawalo-yasanapumiu.

12

Yaluyaluwa Tabuna tomeliwo kali yauyauya iwolegili

¹ Yagu tali toekalesiyayao, Yaluyaluwa Tabuna ana yauya kaiweli nuwanuwagu nuwamiu sidudulai. ² Kwanuwatui saugana komiu nige naga Yaubada wakakatai, kaiwe yabo ikalaimiu mwa ipei-suwalagimiu yo kwatapwalolo kokotomo kolili na siya nige yawasili sipapagan. ³ Mwa ilonamwayagimiu tem yaluyaluwao kali uloi sowasowana wakataili. Tem tomo yabo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina iedeede, nige sowasowana sauga yabo Yeisu esana isinali. Yo kabo tem tomo yabo iba, “Yeisu iya Guyau” iya Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina iwalowalo.

⁴ Yaluyaluwa Tabuna ana yauya uloina uloina, na iyamo Yaluyaluwa Tabunane kaigedamo. ⁵ Paisowa uloina uloina tapaipaisowai Guyau kaiwena na iyamo Guyaune kaigedamo. ⁶ Kaigeda kaigeda ala kaiwe paisowane kaiwena, na iyamo Yaubada kaigedamo. Iya meuloila ala kaiwe iyelima paisowa meuloina kaiweli. ⁷ Yaubada iya Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe iyeyama kita kaigeda kaigeda kolila ekalesiya meuloina kana sagu kaiwena. ⁸ Yaluyaluwa Tabuna tomo kaigeda kana yauyauya iwolena walo sonoga koina iedeede, yo Yaluyaluwa Tabuna kaigedanane tabe tomo yabo kana yauyauya iwolena katai koina iedeede. ⁹ Tabe Yaluyaluwa Tabuna kaigedanane tomo yabo kana yauyauya iwolena meli yawasosi, yo yabo kana yauyauya iwolena woiwoisi, kasiebwa uloina uloina iwoisili. ¹⁰ Besiele tabe Yaluyaluwa Tabunane kaiwe iwolena tomo yabo koina gin-auli kaba nuwapwanopwano ipaipaisowaili, yo tomo yabo kana yauyauya iya ipalopalopisai, Yaubada ana walo iwalowalowen. Yo tabe tomo yabo ana katai iwolena sowasowana ikilala yauyauyane silaoma Yaluyaluwa Tabuna

koina o siya yauyauyane silaoma yaluyaluwa biki kolili.* Tomo yabo kana yauyauya iwolena kaina uloi molosina koina iedeede† yo tomo yabo kana yauyauya iwolena kaina uloi molosina kana dudulai ibuibui. ¹¹ Kabo Yaluyaluwa Tabuna iya kaigedanane yo paisowane meuloili iya iginaulili, yo iyauyan tomo kaigeda kaigeda kolili besiele iya ana nuwatu mena.

Ekalesiya kana koleya bwaite besiele, yona kaigedamo na wauna sibaibaiwa

¹² Kita tomo yola kaigeda, na wauna sibaibaiwa. Bwagana yola wauna sibaibaiwa, na iyamo situbwe-gogo siyamala yona kaigedamo. Yo besiele tomeliwo sibaibaiwa na iyamo tatubwe-gogo taemala Keliso yona. ¹³ Kabo meuloila, tem Yudiya o nuwana nige Yudiya, tem topaisowa panpanli o nuwana tomo livalivasili, Yaubada iyababaitisolako Yaluyaluwa Tabuna kaigedamo koina yo taemala susu kaigeda yo meuloila Yaubada Yaluyaluwa Tabuna kaigeda koina iyanumala yo koina tayaboda kaigeda. ¹⁴ Yola kaigedamo, na wauna sibaibaiwasosi. ¹⁵ Tem kae iwaloba, “Yau nige nima besi kabo nige yagu namwanamwa ipapagan, kagu lotonan yau nige yola wauna yabo.” Bwagana iwalo besiele iyamo iya yawasosi yola wauna yabo. ¹⁶ Yo tem tena iwaloba, “Yau nige man besi kabo nige yagu namwanamwa ipapagan, kagu lotonan yau nige yola wauna yabo.” Bwagana iwalo besiele iyamo iya yola wauna yabo. ¹⁷ Tem yola meuloina iyamala man kani gubesi walo ana benabenalanna? Tem yola meuloina iyamala tena kabo gubesi bwalai ala nisonisoina? ¹⁸ Tomalaele Yaubada yola wauna kaigeda kaigeda ipeili besiele iya ana nuwatu mena. ¹⁹ Tem meuloili siyamala wau kaigedamo kani nige yola ipapagan. ²⁰ Bwagana yola wauna sibaibaiwa, na iyamo yolane kaigedamo.

²¹ Nige sowana man iwalolau nima koina, iba, “Yau genuwagu kowa, yau sowasowagu yabomayoi yagite-kalatagau.” Besiele tabe nige sowana kuluku iwalolau kae koina iba, “Yau genuwagu kowa, yau sowasowagu yabomayoi yagite-kalatagau.” ²² Nige besiele, kaiwena yola wauna tem tanuwa-tuili nige sikakaiwe, nige sowasowana siekalokalowasi-yagili. ²³ Besiele tabe siya yola wauna kali koleya nige sinanamwanamwa tagitekalatan namwanamwaili. Na yola wauna siya ala kaba mwalimwaline sowasowana tawadam namwanamwaili. ²⁴ Na siya yola wauna nige kaba mwalimwaline nige sowana tawadamli. Mwa yola wauna siya nige kali tobali ilalalaki tagitekalatan namwanamwaili kaiwena Yaubada yola iginauli bwaimwa besiele. ²⁵ Yo tabu yola wauna siekalokalowasi-yagili na iyamo sowasowana siesagusagu-wagili. ²⁶ Mwa tem wau yabo ikamkamna kani wau meuloina sikamkamna toyawa, yo tem wau yabo tatobalan kani wau meuloili siyaliyaya kalikavane kana tobali kaiwena.

²⁷ Na komiu Keliso yona yo komiu kaigeda kaigeda iya yona wauna. ²⁸ Ekalesiya kalona mena Yaubada wau kaigeda kaigeda ipeiliko ali kaba miya mena. Bagubagunana tomo tupwaliyao ipeili siyamala apositolo, labuina tupwaliyao siyamala palopita yo ana walo siwalowalowen, yaiyonana tupwaliyao ipeili wasana namwanamwana kana toyakayakatai, kabo tabe tupwaliyao ginauli kaba nuwapwanopwano sipaipaisowaili tabe

* **12:10:** Yaluyaluwa biki Seitani ana wayawawasa tomoliyao. Siya tomoliyaone kalakalaweli gula koina, veku koina, mayau yo kalita tomoliyao. Yaluyaluwa biki sowasowana kaiwe siwolena tomo yawasosi kolili kabo tomone sikalawe yo sikukula, yo sowasowana tomo sipwalou kolili yo sisaguili. Yo sowasowali ali lusae tomo molosi luwana mena yo ana walo yo ana paisowa siloinayan. † **12:10:** Kaina uloi molosina kana toedeede, nige besiele kaina beyabeyana tayasiyasili, na Yaluyaluwa Tabuna iya ana paisowa iwalowalo kainane koina.

tupwaliyao kali yauyauya tokasiebwa siwoisili, tupwaliyao tomo sisaguili, tupwaliyao ekalesiya sibaguna namwanamwaili yo ana kaba mwawasi tupwaliyao kaina uloi molosina koina siedeedede. ²⁹Yo nige yakato meuloili siyamala apositolo yo nige yakato meuloili siyamala palopita o nuwana meuloili siyamala wasana namwanamwana kana toyakayakatai yo tabe nige yakato meuloili siyamala topaisowa ginauli kaba nuwapwanopwano sipaipaisowaili, ³⁰o nuwana meuloili kali yauyauya tokasiebwa siwoiwoisili o nuwana meuloili kaina uloi molosina kana todedeede yo tabe nige yakato meuloili kaina uloi molosina kana tobuibui. ³¹Na nuwanuwagu wakepate yo Yaluyaluwa Tabuna ana yauya lalakili wakalaili.

Mulolo walona

Mwa sauga bwaitete kamwasa namwanamwana yawasosi kani yayake-nayagimiu nuwatu meuloina inamwanamwa-gabaegili.

13

¹ Tem nige meyagu mulolo, kani nige kanna yabo iyayawatagili yagu paisowa namwanamwali kolili, siyamala ginauli bwagabwaga. Kaba gite tupwali bwaite kani yawalowegili. Tem tomo kainali uloina uloina yo anelose kainali kolili yaedeedede na nige meyagu mulolo, kabo kagu yauyauyane iyamala ginauli bwagabwaga kani yau besiele sidai bwagabwagana daguguna lalakina o nuwana yau besiele ginauli yabo ilokelokeke-bwagabwaga. ² Besiele, tem kagu yauyauya Yaubada iyeyama yo ana walo yawalowalowen, yo tem Yaubada ana nuwatu wadawadamna simayale kolyau o nuwana ginauli meuloina yakataili, tem yagu meli ilalaki yo sowasowagu koya yawalo ana kaba miya ilogabaen na nige meyagu mulolo, kabo kagu yauyauyane iyamala ginauli bwagabwaga yo yau yaemala tomo bwagabwaga molosi. ³ Besiele tabe, tem yagu gogo wasawasa ibaiwaiwa yo yasoiyan tobubutuma kolili, o nuwana tem yogu yatalamwan mayau wedowedolina mena iwedoli Yesu esana kaiwena na nige meyagu mulolo, kabo kagu yauyauyane yo yagu paisowa namwanamwaline siyamala ginauli bwagabwaga yo nige yabo kana namwanamwa kani yalolobai.

⁴ Tem me ala mulolo, takalakisiye yo kalakavao takatekamkamna-yagili. Tem me ala mulolo nige sowana kalakavao takalomagigi-lagili o nuwana talamwa-poloweyagili, nige sowana tawaloseyagila, nige sowana tagagasa, ⁵ nige sowana tawalo-kololo, nige sowana taboma ala namwanamwa taloy-aloyai, nige sowana tamunamunai mwayamwayau yo tem kalakavao me ali naenaena nige sowana naenaenane tanuwatu-kalatagili. ⁶ Tem me ala mulolo, na kalakava yabo ilopwano o nuwana imwakota kani me ala nuwanae ana paisowane kaiwena. Na mulolo ana kaba yaliyaya ele mwa walo yawasosi sauga meuloina. ⁷ Tem me ala mulolo, na kalakava yabo mumugana inae kolila sowasowana tanuwatu-pwaiki yo me ala meli yakato naga kabo mumuganane ibui. Tem me ala mulolo sauga meuloina takalakisiye yo me ala katepatu tasanasana tawae kani Yaubada ginauli namwanamwana iyeyama kolila kaiwena.

⁸ Mulolo mumugana kani nige ana kaba mwawasi. Na Yaluyaluwa Tabuna ana yauyauya tupwaliyao kani simwawasi. Siya bwaimwana Yaubada ana walo tawalowalowen o tem kaina uloi molosina tawalowalowen o tem taedeedede me ala katai. Yauyauyane kani simwawasi. ⁹ Besiele tabe kaiwena sauga bwaite ala katai tupwanamo takatai na ala palopisai tupwanamo yo nige ilolobai yawasosi. ¹⁰ Na naga kabo Yaubada ginauli meuloina iginaulili kani ilobai yawasosi mwa tabe sauganane koina

tawae sauga bwaite koina nige ilolobai yawasosi kani imwawasi. ¹¹ Yagu sauga melumelu koina yakaikaina melumelu yo melumelu nuwatuna yanuwauwatui yo yagu gamwapakiki besiele melumelu ana gamwapakiki. Saugana yatomo-lalaki melumelu mumugana yapei-suwalan kolyau. ¹² Sauga bwaite koina Yaubada tagite-yaganuganu kana koleya besiele makamakayaula tagitai kaba gite ganuganuna koina, na naga muli mena kani tagitai manla mena. Sauga bwaite koina ala katai Yaubada kaiwena nige ilalalakisosi na sauga bwaine koina kabo takatai yawasosi, besiele sauga bwaite iya ikataila yawasosi.

¹³ Bwaite besiele, ginauli lalakili yayiona siya miyamiya yaili. Meli, katapatu nuwatuna yo mulolo. Yoli yayionane bwaite luwali mena mulolo iya ilalakisosi.

14

Kaina uloi molosina kana edeedede yo palopisai waloli

¹ Mulolo kana kamwasa kwamuliya. Besiele wakepate kaiwe Yaluyaluwa Tabuna ana yauya wawalaili, kaloli mena nuwatu lalakina bwaimwa iya palopisai, Yaubada ana walo tawalowalowen. ² Tem tomo kaigeda ieedeedede kaina uloi molosina koina bwaimwana nige ieedeedede tomo kolili, na ieedeedede Yaubada koina. Nige tomo yabo sowasowana ikatai walone kana dudulai na Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina tomone ginauli wadawadamli iwalowegili. ³ Saugana tem tomo yabo ipalopalopisai, bwaimwa Yaubada ana walo iwalowalowen, bwaimwana iwalowalolau tomo kolili na mesabana ali meli ikabiyamatuwa, ikabiyakaiweli yo ikabiyaliyaya-yagili. ⁴ Iya kaina uloi molosina iwalowalowen iboma na meli ikabiyakaiwe na iya ipalopalopisai iwalowalowen toekalesiya meuloili ali meli ikabiyakaiweli. ⁵ Nuwanuwagu meuloimiu kaina uloi molosina koina kwaeedeedede na iyamo nuwanuwawasigu ele mwa Yaubada ana walo kwawalo-bagunayan. Tomone iya Yaubada ana walo iwalowalowen kana sagu ilalaki na tomone iya kaina uloi molosina iwalowalowen kana sagu nige ilalalaki. Na sowasowana kana sagu ilalaki tem ana walo kana dudulai ibuikeile na tem toekalesiya meuloili sibenalan yo nuwali imayale walone kaiwena yo ali meli ikabiyakaiwe.

⁶ Yagu tali toekalesiyayao, temga yalaowa na kaina uloi molosina koina yaeedeedede gubesi, kani kami sagu kwalobai? Nuwana nigele. Na tem ginauli yabo Yaubada iyamayale kolyau na yayawasayan kainamiu mena o tem ginauli yabo yayakenayagimiu o tem Yaubada ana walo yawalowalowen ee iya koina kani kami sagu kwalobai. ⁷ Naga kwanuwatui kaba venu besiele gita yo igo kainali. Tem gita tako-bwagabwagai nige yabo kana dudulai tabebenalan yo nige sowana takatai toisabo wali sivenu-venuwan. ⁸ Besiele tabe tem kaleya kana tobaguna bwagigi iyui-yauyaulei nige sowasowana tomo sikatububu kaleya kaiwena. ⁹ Yo komiu tabe besiele, tem nige walo kwawawalo-yadudulai memenamiu mena kani nige tomo yabo ami walo kana dudulai ikakatai, ami walone kana benali besiele sivesiveve bwagabwaga. ¹⁰ Kaina uloina uloina sibaibaiwasosi yanuwa yaulina mena iyamo meuloili mekali katai yo mekana dudulai. ¹¹ Na tem toeedeedede yabo nige kainana yakakatai kana gite besiele iya laolaoma yawasosi kolyau yo iya ana gite kolyau yau tabe laolaoma yawasosi iya koina. ¹² Yo nige uloina tem komiu kaina uloi molosina kwawalowalowen. Walo yawasosi, nuwanuwamiu Yaluyaluwa Tabuna ana yauya kolimiu wawalaili mwa wakaiwe yauyauyane kwayapaisowa-yalalaki, siya sowasowana toekalesiya ali meli sikabiyakaiwe. ¹³ Koinaele tem yayia kolimiu

kaina uloi molosina koina iedeede ilonamwayan tem ikawanoi Yaubada koina na yauyauyane kaina kana bui ikalai na tem walone kana dudulai ibui tomo kolili kainali mena na isaguli.

¹⁴ Tem kaina uloi molosina koina yakawanoi Yaubada koina ee yaluyaluwagu ikawakawanoi na iyamo yagu walo kana dudulai nige yakakatai. Mwa yagu nuwatu nige imiyamiya kawanoine koina. ¹⁵ Kabo tawae kani yaginauli? Ee yaluyaluwagu koina kani yakawanoi yo yagu nuwatu tabe koina yakawanoi. Yaluyaluwagu koina kani yawali-tobali yo yagu nuwatu tabe koina yawali-tobali. ¹⁶ Na tem Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina Yaubada kutobalan kaina uloi molosina koina kamkava yabo nuwana ipwanopwano, nige sowa-sowana am kawanoine koina italam, nige sowasowana iba, “O, besiele” kaiwena am walo kana dudulai nige ikakatai. ¹⁷ Yo nuwana am kawatoki Yaubada koina inamwanamwa na iyamo kamkava koina nige kana sagu ilolobai.

¹⁸ Yau kaina uloi molosili kali edeede koleiyau ilalakisosi kabo muli mena komiu. Kabo kaiwena mwa Yaubada yakawatoki koina. ¹⁹ Na iyamo yau yagu nuwatu ekalesiya ana logogo koina tem tomo meuloili walo isaisalimo bigabigali yo mayamayaleli kainali mena sibenalagili sowasowana bwaimwa koina kali sagu silobai. Na tem walo sibaibaiwa kolili yaedeede kaina uloi molosina koina kani nige sowasowana koina tomo kali sagu silobai kaiwena nige imamayale kolili. ²⁰ Yagu tali toekalesiyayao, yawalo kolimiu, kwatomo-lalaki na tabu melumelu mumugana kwanuwawatu. Tem naenaena mumugana koina am katai ikikiu bwaimwana inamwanamwa na iyamo ami nuwatu mena ilonamwayagimiu komiu besiele tomo lalakiliyao. ²¹ Buki Tabu iwalo iba, “Kani tolaolaoma yagu walo sieedeede-yani kaina uloi molosili mena boda bwaite koina. Bwagana kana benali nuwali iyai na iyamo walone kani nige sibebenalan kaiwena kana nuwa-mayale nige sikakatai.”

²² Na tem kaina uloi molosina koina yaedeede bwaimwana kilakilala siya nige tomel kaiweli. Na tem yopalopisai kainala mena bwaimwana kilakilala kita tomeli kaiwela, siya nige tomeli nigele. ²³ Koinaele tem ami logogo koina toekalesiya meuloimiu kaina uloi molosili kolili kwaedeede na tem tonuwapwanopwano tupwali o nuwana siya nige simemeli na silusae luwamiu mena kani sikawa-yauyaule-yagimiu. ²⁴⁻²⁵ Na tem meuloimiu kwopalopisai na tonuwapwanopwano kaigeda o tem tomo yabo iya nige imemeli na ilusae luwamiu mena yo ami walone kana katai katena isakona ana nuwatu wadawadamna imiya-mayale yo ikatai tomala iya tolopwano, kabo kani inuwabui Yaubada manna mena, italupwaopwaom bwatano mena yo itapwalolo Yaubada koina mwa iba, “Yawasosi Yaubada iyaelete ami boda kalona mena.”

Bwaite ami tapwalolo kana loina

²⁶ Yagu tali toekalesiyayao, yagu walo kana dudulai bwaite besiele. Saugana tem kwalologogo tapwalolo kaiwena sowasowana tomo yabo wali toballi iwaliyan, yabo iyakayakatai, yaboyi ginauli yabo Yaubada iyamayale koina iyawasa, yabo kaina uloi molosina iedeede yo yabo kanakava ana walo kana dudulai ibui. Kabo paisowane meuloina bwaite kwapaisowaili na mesabana toekalesiyao meuloili wakabiyakaiweli. ²⁷ Tem tomo tupwaliyao nuwanuwali kaina uloi molosina koina sieedeede yoli labuimo sieedeede o tem yoli yaiyona. Tem tobiubui yabo iyaele ekalesiya kaloli mena sowasowana toedeede kaigeda kaigeda ana sauga koina iedeede. ²⁸ Na tem nige tobiubui ipapagan yaiya nuwanuwana

kaina uloi molosina koina iedeedede ilonamwayan tem imwanou yo ibo-mamo nuwana mena koina iedeedede Yaubada koina. ²⁹ Idudulai tem siya Yaubada ana walo siwalowalowen, labui o tem yaionyana sieedeede yo tobenabenali meuloili ali walone sinuwatu-yakasali. ³⁰ Tem Yaluyaluwa Tabuna ana nuwatu yaboyoi iyamayale koina logogo kalona mena mwa iya toedeedeede bagubagunana imwanou. ³¹ Kaiwena komiu sowasowana kaigeda kaigeda iboma ana sauga koina Yaubada ana walo iwalowen na mesabana meuloimiu yakayakatai waluwaluna yo kami kabiyakaiwe wakalai. ³² Na siya Yaluyaluwa Tabuna ana yauya kolili Yaubada ana walo siwalowalowen ali edeedede kana sauga siloinayan nige yakato Guyau ana kaiwe ikalaili na sieedeedeede bwagabwagamo. ³³ Kaiwena Yaubada nuwanuwana ginauli meuloina taginaulili daunwali mena yo kali dudulai mena.

Bwaite ekalesiya mumugala besiele Yaubada ana tapwalolo yanuwa meuloina koina. ³⁴ Tapwalolo kana logogo kalona mena ilonamwayagili tem sinesineo siya simwanou. Nige mumugala bwaite yakato sinesineo tatalamwagili sieedeedeede, bwaite besiele Mosese ana loina kana edeedede imiyamiya yakato waineliyao tatao ali loina yaulina mena simiyamiya. ³⁵ Tem nuwanuwali ginauli yabo sineliyan, simwanou sisanasana kanasiga sipileyoi ali nume mena kabo sineli waineliyao kolili. Kaiwena bwaimwana kaba mwalimwaline siya sinesineo temga sieedeedeede tapwalolo kana sauga koina. ³⁶ Kwabenali. Komiu nige Yaubada wasana namwanamwana kwayawasa-bagunayan. Boda tupwaliyao siya wasanane sibenali-bagunayan muli mena kabo komiu. ³⁷ Mwa tem tomo yabo inuwatui yakato iya kana yauyauya ipalopisai o nuwana tem Yaluyaluwa Tabuna ana yauya koina ikalapowon ilonamwayan tem italam iba, “Yawasosi nuwatune Paulo ilelelene Yaubada iyamo ana loina.” ³⁸ Na tem nuwatune bwaite isikotanan komiu toekalesiyayao tomone kwasikotanan, tabu ana walo kwabebenalan. ³⁹ Yagu tali toekalesiyayao, wakepate kaiwe tem kwapalopisai. Na tem tomo nuwanuwali sieedeedeede kaina uloi molosili kolili tabu wakakausili. ⁴⁰ Na iyamo ami tapwalolo kwayapaisowa-namwanamwai miya daunwali mena yo kana dudulai mena.

15

Yawasosi Yeisu itoloyoiko

¹ Yagu tali toekalesiyayao, nuwanuwagu yayanuwapeimiu wasa namwanamwana kaiwena iyaele mwa tauna kona yaguguyeyanako kolimiu. Wasa namwanamwanane kwabenalanako yo kaiwena kwayaliyaya mwa sauga bwaite ami meli ikaiweko. ² Tem wasa namwanamwana iyaele yaguguyeyanako kolimiu kwameliyan sauga meuloina yo kabo wasane ileboimiu. Na tem wasa uloina yabo kwameliyan kani nige kana namwanamwa kwalolobai. ³ Wasane tauna kona yakalai yo yayawasayan kolimiu kana nuwatu lalakisosina bwaite besiele. Keliso iboita ala pwanoli kaiwena besiele Buki Tabu ana walo-masala, ⁴ sipei salai mena, kaliyate yaionana koina mwa itoloyoima boita mena besiele tabe Buki Tabu ana walo-masala, ⁵ yo iyawatagili Pita* koina yo tabe iyawatagilyoi apositoloyao yoli tuwelo kolili. ⁶ Kabo muli mena sauga kaigeda koina iyawatagili kalakavao tomeli yoli paibi andeledi na tupwana yoi sibaibaiwa, tupwaliyao siyaele nige naga siboboita na

* 15:5: Pita esana labuina Sipasa

tupwaliyao siboitako. ⁷ Mulina mena iyawatagiliyoi Yemesa koina kabo tabe iyawatagiliyoi apositoloyao meuloili kolili.

⁸ Ana kaba mwawasi molosi iyawatagiliyoi koliyau. Yo yau yaemala kana tomuliya na yagu nuwabui ana kaba yatubu nige besiele tomeli meuloili ali nuwabui kana koleya. ⁹ Kaiwena apositoloyao meuloili kolili yau yakikiu molosi, yau nige yagu namwanamwa yabo na yakato tomo sikawa-apositolo-yagau kaiwena tauna kona yau Yaubada ana ekalesiyao yayakamkamnali. ¹⁰ Na Yaubada ana mulolo-bwagabwagai-yau koina yo kabona yaemala apositolo yabo. Ana mulolo lalakina koliyau uwena ipagan mwa yakepate yo yapaisowa kaiwe kabo apositoloyao meuloili yapaisowagabaegili na nige yaboma yagu kaiwe mena yapaisowai na Yaubada ana katekamkamna koina kaiwe iyeyama yo yapaisowa. ¹¹ Nige kana uloi tem siya siyawasayan o yau yayawasayan na ginauli lalakinaele mwa tem kwameli tawae kayawayawasayan kolimiu.

Toboita ali toloyoi

¹² Kai kaguguyeyan kawaloba, “Keliso boita mena itoloyoimako.” Gubesi mwa komiu tupwamiyao kwawawalo yakato toboita kani nige sitotoloyoi? ¹³ Tem toboita nige sitotoloyoi, nige sowana Yeisu boita mena itoloyoi, na iyamo kita takataiyako itoloyoiko. ¹⁴ Tabe tem na Keliso nige itotoloyoima boita mena ama guguye siyamala ginauli bwagabwaga yo ami meli besiele siyamala ginauli bwagabwaga. ¹⁵⁻¹⁶ Yo yaboyoi tem besiele, kani tomo silobaimai kai toyawasa-mwakomwakota Yaubada kaiwena mwa kayawasa kaba, “Yaubada Keliso ikele-yatoloyoi boita mena.” Kai kawalo besiele. Na tem Yaubada toboita kani nige ikekele-yatoloyoi kabo ala walo yakato Yaubada Keliso ikele-yatoloyoi boita mena iyamala mwakota yabo. ¹⁷ Na tem Yaubada Keliso nige ikekele-yatoloyoi boita mena ami meli kani nige kikiuna ileleboimiu, ami pwanoli iyaelemo kolimiu, nige kaba deuli-gabaenna ipapagan. ¹⁸ Na tem bwaimwa besiele kabo tomone siya tabe Keliso simeliyan siboita kani kabo siboita molosi, nige lebo yabo silolobai. ¹⁹ Tem ala meli Keliso koina kana namwanamwa talobaiyako bwaite saugane koina na muli mena nigele, kani tomo meuloili kateli ikamkamna-yagila siba, “Wagitai, simeli bwagabwaga yawasosi.”

²⁰ Na tomala yawasosi Yaubada Keliso ikeleyatolo boita mena iya toboita meuloili ibagunayagili yo iya kali tobagubaguna. ²¹ Yo tomo kaigeda ana paisowa kaiwena tomo meuloili boita silobai. Yo besiele tabe tomo uloina ana paisowa kaiwena mwa toboita ali toloyoi imiyamiya. ²² Kaiwena Adama koina tomo meuloili siboita yo besiele tabe Keliso koina tomo meuloili sowasowana sitoloyoi yo yawasili miyamiya yaina silobai. ²³ Na toloyoi kali sauga simiyamiya. Tauna kona Yeisu iya boita kana toloyoi kana tobagubaguna, kabo mulina mena ana tomoyao sitoloyoi ana pileyoima koina. ²⁴ Kabo sauganane koina bwaimwa sauga ana kaba mwawasi kani iyawatagilima. Mwa Keliso Seitani ana lolina yo ana kaiwe meuloina kani ikaiwe-gabaegili yo kaba lolina iwolena Tamana koina. ²⁵ Yo Keliso kaiwe meuloina kabo ikaiwe-gabaegili, kaiwena Yaubada inuwatuiyako yakato Keliso kani iloina kanasiga kana tokalomagigiliwo meuloili ipei-lobiyegili kaena yaulina mena. ²⁶ Kabo tokalomagigili mulimuliyena kani iyemwawasi-gabaen iya bwaimwana boita. ²⁷ Kaiwena Buki Tabu iwalo iba, “Yaubada Keliso ipei ginauli meuloina iloinayagili yo siya simiya kaena yaulina mena.” Kabo yawasosi Bukine ana walo yakato Yeisu ginauli meuloina kani iloinayagili na nige yakato Keliso Yaubada iloinayan kaiwena Yaubada iya Keliso ipei ginauli meuloina iloinayagili. ²⁸ Na saugana tem

ginauli meuloina iloinayagili mwa iya iboma ipeiyoi Tamana ana loina yaulina mena yo Yaubada iya ibomamo toloina saesaesosina.

²⁹ Na tem toboita nige sitotoloyoi, kana namwanamwa tawae siya sibabitaiso toboita kaiweli?† Walo yawasosi, mumuganane siginauli kaiwena ali meli sipei naga toboita ali toloyoi ipagan. ³⁰ Tabe tem toboita nige sitotoloyoi, tawae kaiwena sauga meuloina ama sauga kagabaen yo kapeimai kamkamna yo nae kolili wasana namwanamwana kaiwena?

³¹ Yagu tali toekalesiyayao, yawalo yawasosi kolimiu, komiu yagu kaba gagasa ala Guyau Yeisu Keliso koina, bwaimwa yainane yawalo yakato kaliyate kaigeda kaigeda boitamo mangu mena imiyamiya. ³² Tomo tupwali mumugali besiele bwauwa sokasokali siya siyaelete Epeso koina yo tauna kona sikaleyai yau. Na tem yakaleya yanuwa yaulina nuwatuna kaiwena tawae kana namwanamwa koliyau? Na tem toboita nige sitotoloyoi, kabo kani tawalo besiele siya nige tomeli ali walo bwaite, “Takekan yo tanuma yo tayaliyaya lalakina kaiwena bwaliga kani taboita, kani nige tato-toloyoi.” ³³ Tabu kwalalau siya mumugali naenaeli kolili. Tem kalakavao mekalakavao siya mumugali naenaeli takelabilabin-yagili kani mumugaline naenaenane ipanaisima kolila yo mumugala namwanamwana itabe-yakwalalele yo mumugala inae. ³⁴ Tauna kona nuwamiu sidudulani na sauga bwaite nuwatu naenaena iwoya-pwanolimiu. Kwatole yo kwapileyoima. Sowasowana nuwatu naenaenane kwasikotanan. Kaiwena tupwamiyao Yaubada kana katai kolimiu nigele. Walo bwaite yawalowen kolimiu sowasowanamo tem kwamwalimwaline.

Toboita yoli kali koleya toloyoi koina

³⁵ Nuwana tem tomo yabo ineli iba, “Saugana tem Yaubada toboita ikeleyatole gubesi kana koleya? Toisabo kwapi yonane koina?” ³⁶ Kabo kani yayamaisa koina yaba, neline neli yaulyaulena bwaimwana. Kaiwena tem patu yabo takumai bwatano mena kani baguna kwapina ipwasa kabo muli mena ikin yo yawasina ilobai. ³⁷ Yaboyoi, saugana patune takukumaine nige sowasowana uwena talobai bwatano mena, iyaele naga patumo koina nuwana witi o pegapega. Naga muli mena ikin kabo uwena tagitai. ³⁸ Kita patune takumai na Yaubada iya yona iwolena besiele ana nuwatu. Patu uloina uloina sikin mwa yoli kali koleya uloina uloina. ³⁹ Kabo kaba gite yaboyoi kani yaeyawa yanuwa yaulina ginaulina yo bulibuli ginaulina kolili. Ginauline yawasili pagapaganna yanuwa yaulina mena yoli yo kali koleya uloina uloina nige yakato yoli kaigedamo besiele tomo yoli kali koleya uloina besiele ebaebai siya silolokeikeile kali koleya uloina, siya sievaeva kali koleya uloina, siya sinunununu tabe kali koleya uloina. ⁴⁰ Ginauline siya simiyamiya yanuwa yaulina mena yoli ipagan yo kali koleya ipagan yo ali namwanamwa ipagan, na ginauline siya simiyamiya bulibuli mena yoli uloi molosi yo kali namwanamwa uloi molosili, nige besiele siya ginauline simiyamiya yanuwa yaulina mena. ⁴¹ Tabe besiele dabwelo kana koleya kana namwanamwa uloina, waikena kana koleya kana namwanamwa uloina, utu kali koleya kali namwanamwa uloina yo tabe utu kaigeda kaigeda iboma kana koleya kana namwanamwa.

⁴² Mwa bwaite besiele saugana tem Yaubada toboita ikeleyatololi sitoloyoi yoli kali koleya uloi. Na yolane bwaite tamiyamiyane bwaite koina kani nige imimiyayai, kani sipeili salai mena. Na saugana Yaubada ikeleyatolola kabo miyamiya yaina yawasosi kani talobai. ⁴³ Yola sipuluili sipwasa na saugana Yaubada ikeleyatolola bwaimwana yola kali koleya

† 15:29: Sauganane koina tomeli tupwalyiyo babitaiso sikalai toboita siya babitaiso nige sikakalai kaiweli.

sinamwanamwa. Yo sipuluili bwaimwana yola belubeluna na saugana Yaubada ikeleyatolola yola mekaikaiwena. ⁴⁴ Yoli sipuluili siya yanuwa yaulina kwapina, na saugana Yaubada ikeleyatololi siya bulibuli yoli.

Na tem yanuwa yaulina yona ipagan tabe besiele bulibuli yona ipagan. ⁴⁵ Buki Tabu iwalo-masalan iba, “Yaubada tau yona bagubagunana iyamayale yo yawasina iwolena.” Na taune iya Adama. Yo Adama labuina iya sowasowana bulibuli yona meyawasina iyeyama kolila, iya Yeisu.

⁴⁶ Yaubada nige bulibuli yona iyeyeyama bagunayan na yanuwa yaulina yona iyeyama bagunayan. Na naga muli mena kabo bulibuli yona iyeyama kolila. ⁴⁷ Yaubada yanuwa yaulina bwatanona ikalai yo koina Adama bagubagunana iyamayale, na Adama labuina ilobimaya bulibuli mena.

⁴⁸ Tomiya yanuwa yaulina yoline kali koleya besiele iya yona ilaomaya yanuwa yaulina koina, bwaimwa Adama. Na siya tomiya bulibuli mena yoline kali koleya besiele tomone yona ilaomaya bulibuli mena, bwaimwa Yeisu. ⁴⁹ Sauga bwaite koina kita kala koleya besiele tomone ilaomaya yanuwa yaulina mena, na naga kani kita kala koleya besiele tomone ilaomaya bulibuli mena.

⁵⁰ Yagu tali toekalesiyayao, yagu walo kana katai bwaite besiele. Bulumu yo kwasine yona nige sowana ilusae Yaubada ana kaba lolina koina kaiwena yola bwaimwana iya nige miyamiya yaina, koinaele nige sowana silusae yanuwa miyamiya yaina koina. ⁵¹ Kwabenali. Yaubada ana nuwatu wadawadamna yabo kani yawalo-masalan kolimiu. Kita tomeli kani nige tababaiwaiwa taboboita[‡] na iyamo naga Yaubada yola waluwaluli kabo iyelima kolila meuloi. ⁵² Na Yaubada sauga kaigedamo kani iginauli na iyamo imalaesosi besiele manla taloyagolu yo sauganane bwaimwana bwagigi mwawamwawasina siyui. Bwagigi ivalam kabo toboita meuloi kani sitoloyoi, nige sowana sibotayoi, yo kita nige taboboita mekalakavao, Yaubada yola waluwaluli kani iyelima kolila. ⁵³ Kaiwena yola bwaitete nige miyamiya yaina besi yo kabo sibui besiele yola miyamiya yaina. Yo yola bwaite saugane sowasowana sibota yo sibuikeile besiele yola nige boiboitali. ⁵⁴ Na sauganane tem yola ibuikeile besiele yola miyamiya yaina nige besiele yola boiboitana kaiwena Buki Tabu ana walo kani iyamala yawasosi, walo bwaimwana iba, “Yaubada boita ikaiwe-gabaen yo iyemwawasi yawasosi.”

⁵⁵ “Boita, toweya am kaiwe besiele? Boita, toweya am malimali besiele?” ⁵⁶ Kabo boita ana malimali ilaomaya naenaena mumugana koina yo naenaena mumugana ilaomaya Yaubada ana lolina likwaina koina. ⁵⁷ Na Yaubada tatobalan kaiwena ala Guyau Yeisu Keliso ana boita koina kita naenaena mumugana yo boita takaiwe-gabaegili. ⁵⁸ Kabo yagu tali toekalesiyayao mulumulolomiu, tabu ginauli yabo iwowoya-pwanolimiu na wakalakisiye yo kwatolo kaikaiwe sauga meuloina koina. Guyau ana paisowa kwapaipaisowaili kaiwena wakatai ami paisowane Guyau kaiwena siya nige ginauli bwagabwaga, naga ami paisowane kani uwena iyawatagili.

16

Mulolo kana kalai kaiwena

¹ Tauna kona yagu leta koina kwaneli kwaba, “Gubesi mane ama peipeina Yaubada ana tomoyao toekalesiya dedei Yudiya kaiweli?” Kabo ami neline letane bwaite koina kani yayamaisa. Waginauli besiele tauna kona yawalo

[‡] 15:51: Bwaite iwalowalo Yeisu ana pileyoima ana sauga koina.

siya ekalesiya dedei Galetiya koina siginauli besiele. ² Sabati kaigeda kaigeda koina komiu tomo kaigeda kaigeda mane kwapei-suwalan, na tem yaiya idudulai koina ipei lalakina na yaiya tem ipolowe koina besi kikiuna ipei. Manene bwaimwana wakatabubun namwanamwai na saugana tem yalaowa tabu tanuwanuwatu mane tanoina kaiwena. ³ Tomo tupwaliyao wagitesipwaili mane bwaite kana tokayale na saugana tem yalaowa kabo ekalesiya tobagunao Yelusalema ali leta yalele yo tomoliyaone yawalo-masalagili. Yo letane kani yaolegili ami mulolone mekanakava silawan Yelusalema. ⁴ Naga kabo tagitai yo taloina tem idudulai koliyau kabo siya yo yau kalau Yelusalema.

Paulo kabo ilau Kolinita bwaimwana iya Gilisi dedeina mena yo tomo tupwaliyao waloli

⁵ Yalau naga dedei Masidoniya baguna kabo muli mena yaloutusi yo yayawatagiliwa kolimiu, bwaite yagu nuwatu besiele. ⁶ Yayawatagiliwa kabo nuwana mekaukavao komiu tamiyamiya sauga kikiuna imamalawe. O nuwana mekaukavao komiu kanasiga tulutulu kana sauga imwawasi na mesabana kwasaguiyau kabo toisabo dedei yalau. ⁷ Nige nuwanuwagu yaloyamulimiu yo yalogaegimiu. Na nuwanuwagu mekaukavao komiu tamiyamiya sauga tupwana imamalawe tem Yaubada italam ana nuwatu besiele. ⁸ Na ginauli lalakina koliyau nuwanuwagu yamiyamiya bwaite koina Epeso kanasiga Pentikosi soina kana sauga, ⁹ kaiwena sauga bwaitete paisowa namwanamwana kana gamwa isoke yawasosi koliyau. Bwagana kagu tokalomagigili sibaibaiwa bwaite koina na iyamo nuwanuwagu yamiyamiya.

¹⁰ Tem Timoti ilaowa kolimiu ilonamwayagimiu tem kwayogan yo kway-aliyaya, kaiwena iya Guyau ana paisowa iginaginauli besiele yau. ¹¹ Tabu yabo isisikotanan na kwasagui na tem saugana ilogabaegimiu yo ipileyoima koliyau me ana yaliyaya yo besiele me ana nuwa-daumwali. Yo yau elete na yasanasanaili Timoti kanakavao mekanakavao silaoma.

¹² Yo kalakava Apolosa kaiwena, yawalo kaiwe koina yakato kanakavao mekanakavao silaowa sigitaimiu, na nige itatalam yakato sauga bwaite koina ilaowa. Tem ana sauga namwanamwana ilobai kabo ilaowa. ¹³ Wagite-kalatagimiu, kwatolo kaikaiwe ami meli koina, wakatepatu yo wakaiwe. ¹⁴ Ginauli meuloina waginaulili me ami mulolo. ¹⁵⁻¹⁶ Wakataiyako Setepano me ana bodao siya bagubagunasosili siyamala tomeli ami dedei Akaya (Gilisi) koina, sitalamwagili sipaipaisowa Yaubada ana tomoyao kaiweli. Yagu tali toekalesiyayao, yakabi-yakaiwemiu na kwamiya tomo bwaimwana ali lolina yaulina mena. Tabe besiele nuwanuwagu kwamiya toekalesiyao tupwali lalakiliyao ali lolina yaulina mena kaiwena siya sauga meuloina sikepate kaiwe ala paisowane koina. ¹⁷⁻¹⁸ Yayaliyaya Setepano, Potunetas yo Akaikas ali laoma kaiwena yo kami mwayaga iyai koliyau, nige sowana yagitaimiu, na silaoma kabo sikabi-yaliyaya-yagau besiele tauna kona sikabi-yaliyaya-yagimiu. Koinaele ilonamwayagila tem takawanamwanamwa-yagili.

Walo kaiyon

¹⁹ Ekalesiya siya dedei Eisiya koina simulolo kolimiu. Akuila me wainena Pilisila toekalesiya mekalikavao silologogoma ali nume mena Guyau esana mena simulolo lalakina kolimiu tabe. ²⁰ Yo tabe besiele kalakavao dedei bwaite koina simulolo kolimiu. Nimamiyao kwayaga-yagili kamikavao kolili yo kwaemulomulolo-wagimiu kaiwena komiu Yaubada ana tomoyao. ²¹ Sauga bwaite kami mulolo bwaitete yaboma nimagu mena yalele yau

Paulo yamulolo kolimiu. ²² Tem yaiya nige ala Guyau imumulolo koina, Yaubada kani iyamaisa. Ama Guyau, kulaoma. ²³ Guyau Yeisu ana mulolo lalakina imiyamiya kolimiu. ²⁴ Yagu mulolo imiyamiya kolimiu kaiwena meuloila Yeisu Keliso ana boda.

Kolinita ali leta labuina Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Paulo ana takikili yaiyonana koina imiyamiya Epeso koina kabo Kolinita ali leta bagubagunana ilele, kaiwena polowe yo esaesae tupwana iyaele ekalesiya kalona mena. Bwagana letane ilele, na iyamo esaesae iyaelemo ilaulau kolili. Koinaele kana koleya besiele Paulo iya ilau kolili sauga kubwakubwana koina kabo ipileyoi Epeso. Laune bwaine koina Paulo mekanakawa Kolinita siemunamunai-yagili yo lotonan naenaena imiyamiya luwaluwalili mena (2:1 yo 13:2). Ipileyoi Epeso koina kabo Kolinita ali leta yaboyoi ilele yo walo kaikaiweli tupwaliyao iwalowegili kolili yo iwalo-yasanapuli. Leta labuinane nige kolila, na walonamo Paulo iba 2 Kolinita 2:3-4, 9 yo 7:8-12 koina yo letane iyawasa Taito iya nimana mena.

Epeso ilogabaen ilau Masidoniya polovinsi, bwaine koina kabo Paulo Taito ilobai iya ipileyoi makolo Kolinita koina (2:12-13 yo 7:5-6). Kabo Taito Paulo ana wasa iwolena yakato tomeliwo Kolinita koina sibaibaiwa siyaliyaya Paulo kaiwena, na iyamo tomeliwo Kolinita tupwaliyao siyaelemo kamwasa naenaena sipaipaisowai. Tabe toyakayakatai tupwaliyao siyawatagiliko Kolinita yo siyaele Paulo ana paisowa sikawakawa-naenaena-yani yo sisinasinali yo siba Paulo iya nige apositolo besi, na yakato apositolo yawasosi ele siya. Mwa Paulo leta bwaite ilele iwolena Taito ilokalai nimana mena yo Kolinita tomeliwo iwolegili.

Letane bwaite kalona mena Paulo ibomayoi mumugana yo ana paisowa iedeededeyan (2:12 —6:13), besiele ana mulolo yo ana yaliyaya Kolinita kolili kaiwena iwalo-masalan. Na toyakayakatai tupwaliyaone ali walo sinasinali kaiwena kainali iyamaisali (Peina 10-12). Yo Paulo iwalo iya kani ilalauyoi Kolinita na igitaili, na iyamo Paulo nuwanuwana esaesaene bwaine tomeliwo siyadudulai-bagunayan kabo muli mena kani ilau kolili. (12:20-21, 13:1-3) Tabe besiele ikawanoi kolili mulolo yabo sikatububu nonowai tomeliwo siya simiya-polowe Yudiya polovinsi koina kali mulolo (Peina 8 yo 9).

¹ Yau Paulo, Yaubada ana nuwatu mena yaemala Yesu Keliso ana tosagenawasa (apositolo). Yau yo kalakava Timoti, leta bwaite kalele yo kayawasayawa komiu Yaubada ana tomeliwo Kolinita koina mekamikavao Yaubada ana tomoyao meuloili Akaya polovinsi koina. ² Kakawanoi Yaubada Tamala yo ala Guyau Yesu Keliso ali katekamkamna yo ali nuwadaumwali katemi siloya-kalapowonli.

Paulo ana kawatoki Yaubada koina ana saguina kaiwena

³ Yaubada tawaloseyan iya ala Guyau Yesu Keliso tamana, yo iya kala Tokatekamkamna yo iya kala Tokabiyakaiwe sauga meuloina. ⁴ Iya tosaugimai yo tokabi-yakaiwemai saugana tem polowe kalobaili, kabo sowasowamai sagune Yaubada iyeyeyamane kolimai koina analiyao siya me ali nuwa-polowe kasaguili na kakabiyakaiweli. ⁵ Bwagana kamkamna lalakisosina kalobai besiele Keliso ilobai, na iyamo kabiyakaiwe lalakina kalobai iya koina. ⁶ Tem kai kakamkamna, bwaimwa saguimiu yo leboimiu kaiweli. Tem Yaubada ikabiyakaiwemai, bwaimwa kami kabiyakaiwe kaiwena na mesabana wakalakisiye kamkamnaone kolili. Na kamkamnaone komiu kwalobalobaili kai besiele kalobaili. ⁷ Kakatai kamkamnane kai kalobalobai komiu tabe iyaele kwalobalobai yo tabe ama kabiyakaiwene

kalobalobai Yaubada koina komiu tabe besiele iyaele kwalobalobai. Kabo iya kaiwena mwa ama nuwatu ikaiwe yakato ami kalakisiye koina kani lebo kwalobai.

⁸ Kamakavao yo dumayao, nuwanuwamai ami wasa kaeliwa saugana kamiyamiya Eisiya dedeina mena, kamkamna lalakili kalobaili na nige sowasowamai kakaiwe-gabaegili, ama nuwatu kaigedamo kani kaboita.

⁹ Walo yawasosi, sauganane koina boita kana polowe kalotonan katemai mena. Na bwaite lotonanne iyawatagili kolimai na mesabana tabu kabomayoi kamemeli-yagimai, na Yaubadamo kameliyan iya sowasowana toboita ikeleyatololi.

¹⁰ Kaba silaene tauna kona kalobai sowasowana koina kaboita na iyamo nigele, ileboimai kaba silaene koina. Na kaba silaene manimai mena silalaoma kani kalobaili na iyamo Yaubada kani ileboimai. Kabo iya koina ama meli kapei sauga meuloina kani iya ileboleboimai.

¹¹ Na komiu sowasowana tabe ami kawanoi mena kwanuwatuimai sagu kaiwena, kabo tomo sibaibaiwa ali kawanoi kaiwemai maisana Yaubada ikatekamkamna-yagimai. Kabo kani meuloili sikawatoki Yaubada koina ana katekamkamna-yagimai kaiwena.

¹² Ama kaba gagasa bwaite besiele. Katemai kalo yawasosina mena kakatai mumugamai sinamwanamwasosi tomo kolili yo tabe kolimiu. Yaubada manna mena me ama yakasisi kawalo yawasosi kolimiu. Nige kanuwatu-lau yanuwa yaulina kana sonoga koina, na iyamo ama kaiwe ilaomaya Yaubada ana katekamkamna koina.

¹³ Tawae letane koina kwayasili na kwalobai bwaimwa iyaele nuwatunane. Nige yaboyoi nuwatu wadawadamna o didididiuna letane kalona mena.

¹⁴ Yo yakatai bwaite saugane koina nige wakakatai namwanamwaimai, na sauga ilalaoma koina kani kabo wakatai namwanamwaimai yakato kai ami kaba gagasa, besiele tem Guyau Yeisu ana pileyoima koina kai tabe ama kaba gagasa komiu.

¹⁵⁻¹⁶ Tauna kona yagu nuwatu kwayaliyaya lalakina kaiwegu mwa bwaite kaiwena yagu nuwatu yakato yalaowa kolimiu kabo muli mena yalau Masidoniya polovinsi. Yo yakato tem saugana yavivilama Masidoniya koina kani yalauyoima kolimiu, yo koina melabui kabiyakaiwe kwalobai. Yo tabe yanuwatui yakato komiu kwasaguiyau na yalau Yudiya polovinsi. Na iyamo nige yalalaowa besiele yagu walowa tauna kona, na yadudulaimo yalau Masidoniya yo yau elemo naga bwaite koina.

¹⁷ Na gubesi ami nuwatu? Kwabatoko tauna kona yawawalone yakato yamwamwakota-yagimiu? Kwabatoko yaedeede bwagabwaga yakato yagu nuwatu isagana wenoweno besiele yanuwa yaulina tomonliyau ali nuwatu? Kaiwena siya mumugali bwaite besiele. Nuwa-pwatali mena sitalam mwakomwakota siba, “O besiele, o besiele”, na luwali mena sikote imiyamiya siba, “Besi, besi.” Na yau nige mumugagu besiele bwaite.

¹⁸ Kabo nuwanuwagu wakatai Yaubada iya towalo yawasosi, yo kai tabe besiele kawalo yawasosi kolimiu. Nige yakato nuwa pwatamai mena kawaloba “O besiele”, na luwamai mena kawaloba “Nigele.”

¹⁹ Kaiwena Yaubada Natuna Yeisu Keliso iya towalo-yawasosi, nige nuwa-labulabui koina imiyamiya. Iya kaiwena mwa Sailasa yo Timoti mekaukavao kaguguyeyan kolimiu. Kabo sowasowana ama walo bwaite kwameliyan.

²⁰ Bwagana Yaubada waloyameli sibaibaiwa iwalowegili, na iyamo Keliso ana yawatagili koina meuloili siyamala “O besiele”. Koinaele Yaubada tawaloseyan kaiwena Yeisu Keliso esana mena tawaloba “O besiele”.

²¹ Yo Yaubada iya komiu yo kai ikabiyakaiwela na tatolo kaiwe Keliso koina. Kita igitesipwaila, ²² yo ana kilakilala ipei kolila yo bwaimwa kilakilalane iwalo-masalagila kita ana tomoyao, yo Yaluyaluwa Tabuna iyeyamako kolila imiyamiya katela mena. Yo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe talotonanako

mwa koinaele takatai namwanamwai meuloinane Yaubada iwaloymeline kaiwela bwaliga kani takalai.

²³ Tauna kona nige yalalaowa Kolinita kolimiu kaiwena nige nuwanuwagu yalaowa na yayokoiyagimiu yo kami polowe yapei. Yaubada manna mena yawalo yawasosi kolimiu. ²⁴ Nige yakato katonatonan kaloina-yagimiu na tawae kwameliyan, kaiwena kakataiyako ami meli koina kwatolo kaiweko. Na katonatonan ami yaliyayane kaiwena kasaguimiu na komiu yo kai tapaisowa toyawa.

2

¹ Tauna kona nige yalalaowa kolimiu kaiwena nige nuwanuwagu yalaowa na katemiu yayakamkamna yoi besiele tauna kona yagu laowa bagubagunana koina. ² Tem yalaowa na yayokoi-yagimiu na nuwamiu sinae, yaiya kani imiyamiya na ikabi-yaliyaya-yagau? Nuwana nigele kaiwena kani kwanuwanae yagu yokoi kaiwena. ³ Iya kaiwena mwa tauna kona ami leta yaleleyawa. Nige nuwanuwagu yalauyoiwa kolimiu na nuwanae kwalobai yagu yokoi-yagimiu kaiwena kabo nuwanae yalobai, kaiwena komiu ilonamwa-yagimiu tem wakabi-yaliyaya-yagau. Yakatai tem yau yayaliyaya kani yagu yaliyaya mena komiu tabe kwayaliyaya. ⁴ Saugana letane bwaine yalele yanuwauwatu lalakina me yagu nuwa-polowe, kabo letane yalele meyagu matalilo. Nige yakato letane yalele na nuwamiu yasibayanae, na iyamo nuwanuwagu wakatai yakato yau yamulolo lalakina kolimiu.

Paulo nuwanuwana Kolinita tomeliwo kalikavane nae ipaisowai ana lopwanone sinuwatu-pwaiiki

⁵ Tomo yabo iyaele luwamiu mena tauna kona nae yabo iginauli yo kaiwena nuwamiu sinae. Nige yawalowalo yakato tauna kona yau nuwagu isibayanae na iyamo komiu meuloiimiu o nuwana tupwamiyao nuwamiu isibayanaeli yo katemiu iyakamkamnali. Yawalowalo besiele kaiwena nige nuwanuwagu polowe bwaite yakabi-yalalaki. ⁶ Tauna kona bodamiune tomone mumugana kwayamaisayako, mwa yawalo kolimiu besi, ana pwanoli maisana ilobaiyako. ⁷ Sauga bwaite koina ana pwanoline kwanuwatu-pwaiiki na wakabiyakaiwe, kisi nuwanae lalakina isibayanae na ilosuwala ekalesiya koina. ⁸ Koinaele yakawanoi kolimiu ami mulolo kwayakenayan koina. ⁹ Tauna kona ami leta yaleleyawa yawalo yakato tomone ana pwanoli maisana kaiwena kwayokoiyan, kaiwena nuwanuwagu yagitai tem yagu walo kwaobigai ginauli meuloina koina. ¹⁰ Na sauga bwaite tem yabo ana pwanoli kwanuwatu-pwaiiki, yau tabe besiele kani yanuwatu-pwaiiki. Yo tem tomo yabo ana pwanoli yanuwatu-pwaiiki besiele Keliso manna mena yanuwatu-pwaiikiyako komiu ami namwanamwa kaiwena. ¹¹ Yapaisowai bwaine besiele na tabu Seitani ana solasola yabo taolena kisi ikabi-kalatagila ana kaiwe koina. Kaiwena iya mumugana yo ana nuwatu takataiyako.

Paulo ana nuwa-polowe Tilowasi koina

¹² Saugana yaulisi Tilowasi yakato Keliso wasana yaguguyeyan yalobai paisowa kana gamwa Guyau isokeyako kaiwegu. ¹³ Yo yagu nuwatu yakato kani kalakava Taito yalobai na yagu wasa iyeyama kaiwemi na nige yalolobai. Kabo yanuwauwatu lalakina yo Tilowasi yakawa-kaiyoni kolili na yalaoma bwaite dedeina Masidoniya koina.

Kamwasa waluwaluna kana topaisowao walona

¹⁴ Na Yaubada takawatoki koina, kaiwena iya sauga meuloina ibaguna-yagila na woya takaiwe-gabaen Keliso ana sagu kolila. Yaubada iya-paisowala Keliso kana katai wasana taluwewasayani dedei meuloina kolili besiele olo bwalaina namwanamwana yaumai ikalai iyui-takikilan na tomo meuloili sibenalan. ¹⁵ Yaubada iyapaisowala taemala Keliso bwalaina na iyui-lawan tomo kolili, siya silalau lebo kaiwena yo siya tabe silalau boita kaiwena. ¹⁶ Yo siya ama walo sisikotanan yo silalau boita kaiwena siya sibenalan bwalaila kolila boita bwalaina. Na siya sinuwabui ama walo koina yo silalau lebo kaiwena siya bwalaila sibenalan besiele yawasi miyamiya yaina bwalaina. Kabo analiyao sowasowali sikaiwe na paisowane bwaite signauli? ¹⁷ Kai nige besiele toyakayakatai tupwaliyao. Siya Yaubada wasana siguguyeyan na gogo wasawasa tem silobaili. Kai nige tomwakota, Yaubada iya kama toyawasa mwa kaiwena Yeisu esana mena kawalo yawasosi Yaubada

3

¹ Nuwana ama walo kana benali besiele kabomayoi kawalo-seyagimai yoi, wa? Na nigele, nige kawawalo-seyagimai. Toyakayakatai tupwaliyao sitakikili yo silaoma me ali leta ali kaba walo-masalagili. Itonamwayagili signauli besiele kaiwena siya nige wakakataili. Na gubesi kai? Itonamwayagimai leta kalokalaili kaba walo masalagimai yakato kalaoma me ama kaiwe? Nigele, kaiwena kai wakataimaiko. ² Na kai ama leta nonowana ele mwa komiu ami kaba walo masalagimai, kaiwena ama paisowa koina kwanuwabui. Komiu mumugamiu yo ami miyamiya iyamala ama leta silele katemai mena na tomo meuloili sowasowali siyasili na sikilala ama paisowa uwena kolimiu. ³ Komiu tem tomo sigitaimiu kami koleya besiele leta lelelelena Keliso iya ilele bwaimwa kai ama paisowa uwena. Nige pen yo ink koina ilelele na Yaubada iya Yaluyaluwana koina ilele. Nige ilelele veku tabatabana yo sapusapuna koina na ileleya tomo kateli mena. ⁴ Kaedeedede besiele bwaite kaiwena Yaubada ikabiyakaiwela Yeisu esana mena. ⁵ Nige sowasowamai paisowa yabo namwanamwana kaginaili kaboma ama kaiwe mena na Yaubada ana kaiwe mena mwa paisowane bwaite kaginaili. ⁶ Iya kaiwe iyeyama kabo sowasowana kaemala topaisowa kamwasa waluwaluna kaiwena, na kamwasa waluwalunane nige ilalaomaya lolina lelelelena koina, nigele. Na iya ilaomaya Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe mena. Lolina lelelelena iya boita ikalaiyama, na Yaluyaluwa Tabuna iya yawasila ikalaiyama.

Kamwasa waluwaluna kana wasawasa ilalakisosi kabo muli mena Mosese ana lolina kana wasawasa

⁷ Beyabeyana Yaubada lolina ilele veku tabatabana yo sapusapuna labui pwatali mena. Sauganane koina Yaubada mayalena ipanaisi Mosese koina mwa Mosese manna kana koleya meuloina imayale yo ipigapigabu. Mosese isalulu-taluma koya Sainai koina na manna kana koleya pigapigabunane tupwana ikwalalele, na iyamo tomo Isileli nige sowasowali kana koleya simankulakulai kaiwena ipigapigabusosi. Bwagana loinane boita ikalaiyama na iyamo wasawasa ilalaki imiyamiya. ⁸ Na Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa koina, yawasi ikalaiyama mwa wasawasane bwaimwana ilalakisosi kabo muli mena Mosese ana lolina kana wasawasa. ⁹ Yaboyoi, lolina ana paisowa iya iyatalayagila yo ikawa-naenae-yagila lolina ala likwaina kaiwena yo maisala boita, na iyamo ana wasawasa ipagan. Kabo takatai kamwasa waluwaluna kana paisowa iya ikatububunagila tadudulai Yaubada manna mena ana wasawasa ilalakisosi kabo muli mena lolina kana paisowa ana wasawasa kana lalaki. ¹⁰ Beyabeyana lolina kana wasawasa

imiyamiya, na sauga bwaite koina kana koleya besiele loina kana wasawasa imwawasiko, kaiwena sauga bwaite koina kamwasa waluwaluna kana wasawasa ilalaki-gabaen. ¹¹ Tabe yaboyoi loinane ana sauga nige imamamalawesosi besiele tabe ana wasawasa mekanakava. Mwa koinaele takatai kamwasa waluwaluna iya kani imiyayai me ana wasawasa.

¹² Bwaite kaiwena me ama katepatu mwa nige kamamatausi na me ama kaiwe wasane kayawasa namwanamwai na tem tomo meuloili Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa kana wasawasa mayalena sigitai. ¹³ Kai nige kagiginauli besiele Mosese iginauli beyabeyana. Kaiwena sauganane koina kaleko ikalai yo manna kana koleya isuma na mesabana tabu tomo Isileli kana koleya sigigitai kanasiga pigapigabuna mayalenane kikiuna kikiuna imwawasi. ¹⁴ Na siya, tomo Yudiya, bwaimwa Isileli, me ali nuwapwanopwano yo kateli sikololo kanasiga sauga kabona, kaleko bwaine ali nuwatu meuloina ipei-kausi mwa saugana loina beyabeyana siyasili nige sowasowali nuwali imayaleyan Buki Tabu beyabeyana ana walo-masala Yeisu ana laoma kaiwena. Kaiwena pei-kaukausine iyaele imiyamiya na Keliso iyamo sowasowana ikele-gabaen. ¹⁵ Beyabeyana koina ilaoma kanasiga kabona saugana tem Mosese ana loina siyasili pei-kaukausine iyaelemo ali nuwatu meuloina ikaukausi. ¹⁶ Na tem yaiya itagelakeile Guyau Yeisu koina kani pei-kaukausine ikele-gabaen. ¹⁷ Yo Guyau iya Yaluyaluwa Tabuna. Tem Guyau Yaluyaluwana imiyamiya tomo yabo koina, tomone bwaimwana iya tomo livalivasina, kaiwena Keliso ilivasiyako Mosese ana loina panpanna koina. ¹⁸ Kita kaigeda kaigeda nige kala koleya kana kokaukausi besiele Mosese, yo nige ginauli yabo ala nuwatu ikaukausi, na iyamo Guyau Yeisu ana wasawasa mayalena pigapigabuna imiyamiya kolila na ipigapigabu. Kita besiele gelasi sauga meuloina Yeisu kana koleya tayakeyakenayan tomo kolili. Mwa iya ana wasawasa ipanapanaisima kolila na taemala besiele iya na wasawasane ikinkin sauga meuloina. Kabo Guyau iya Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa kana koleya bwaine besiele.

4

Paulo me ana bodao simiyamiya boita koina uwena ele mwa siya Kolinita yawasili silobai

¹ Yaubada ana katekamkamna mena paisowa bwaite iyeyama kolimai, mwa nige sowasowana kanuwa-belubeluan. ² Yo mumugana yauyauke siya tomo signaginauli wadam mena kai kasikotanagiliko. Nige kakekewwakomwakota o nuwana Yaubada ana walo kabubui-keile. Na iyamo walo yawasosi mena kaedeede-yani mwa iya koina kayakenayagimai tomo meuloili manli mena na kateli mena sowasowana sikatai yakato kai paisowa dudulaina kana toginauli Yaubada manna mena. ³ Na tem wasana namwanamwana kaguguyeyan na nige imamayale tomo tupwaliyao kolili bwaimwana kilakilala yakato siya tomoliyaone silalau boita kaiwena. ⁴ Kaiwena Seitani iya yanuwa yaulina kana taubala mwakomwakotana tomo tupwaliyao ali nuwatu iula-boniboniyaili. Kabo Keliso, iya mwa Yaubada kana koleya yawasosi iyakenayagila, ana wasawasa yo wasana namwanamwana mayalena nige sigigitai yo nige simemeliyani. ⁵ Yo nige yakato kai kaboma wasamai kaguguyeyan, nigele. Na ama guguye kolimiu bwaite besiele kawaloba, “Yeisu Keliso iya Guyau yo kai ami topaisowa Yeisu kaiwena”. ⁶ Sauga bagubagunana koina Yaubada iwalo iba, “Mayale, kuyawatagili na kulala boniboniyai kalona mena.” Yaubadanane iya mwa ibomamo mayalena ilala katemai mena. Yo iya mwa ana wasawasa kakatai, wasawasane mayalena kagite-lobai Keliso kana koleya mena.

⁷ Kai besiele gulewa mosomoso kaba taulina, nige ginauli lalakina, na iyamo wasana namwanamwana bwaimwana ama gogo wasawasana. Gogo wasawasana iyamala ama ketauli katauli katemai mena imiyamiya. Kabo tomo meuloili sigitai wasana namwanamwana ana kaiwe ilaomaya Yaubada koina na nige ilalaomaya kai kolimai. ⁸ Polowe sibaiwaiwasosi simiya-takikilagimai na iyamo nige sikakaiwe-gabae-gimai. Polowene nuwamai siulapwanopwano na iyamo me ama katepatu. ⁹ Kama tokalomagigili nae siginaginali kolimai na iyamo nige sauga yabo Yaubada ilologabae-gimai. Sauga tupwana siunuimai na iyamo nige sowasowali yaluyaluwamai sikoyamateli. ¹⁰ Sauga meuloina yomai sibelu kikiunamo siboita besiele Yeisu ali unuuninane, na mesabana Yeisu yawasina imiya-mayale kolimai kama koleya mena kabo tomo meuloili sikatai kaiwene bwaimwana Yeisu ikeleyatoloyoi boita mena iyaele imiyamiya kolimai. ¹¹ Yeisu ana paisowa kaiwena sauga meuloina boita manimai mena imiyamiya na mesabana tomo meuloili sikatai Yeisu ana kaiwe iyaele imiyamiya yomai boiboitali kolili. ¹² Kabo ama paisowane kalona mena silae yo boita kalobalobaili na paisowane uwenaele mwa komiu yawasi miyamiya yaina kwalobai. ¹³ Bwagana polowe lalakili manimai mena simiyamiya na iyamo kaguguguyei kaiwena ama meli besiele same kana tolele iba, “Yameli, kaiwena mwa wasana yayawayawasayan.” ¹⁴ Kaiwena kakatai Yaubada iya Guyau Yeisu ikele-yatoloyama boita mena, tabe besiele kani ikele-yatolomai Yeisu mekamakava yo ikalaimai katolo-gogo manna mena. Yo komiu tabe mekamakavao. ¹⁵ Kabo polowe meuloina siyawayawatagili kolimai komiu ami namwanamwa kaiwena, mwa iyaele tomo sibaiwaiwa Yaubada ana katekamkamna silobalobai kabo sikawatoki lalakina Yaubada koina yo sitobali-seyan.

Paulo ana meli koina ipaisowa na nige ana gite koina

¹⁶ Kabo nige kanunuwa-belubelu paisowane koina. Bwagana tem yomai sikamkamna o sibelu na iyamo yaluyaluwamai siwaluwalu kaliyate kaigeda kaigeda kolili. ¹⁷ Kaiwena kai kanuwanuwatui ama paisowa uwenaele sauga ilalaoma koina kani wasawasa lalakisosina yo miyamiya yaina kalobai mwa kaiwena ama nuwatu yakato ama polowe sauga bwaite koina nige ilalalaki yo nige simamamalawe. ¹⁸ Mwa polowene kalobalobaili sauga bwaite koina nige kagigite-lau kolili. Na iyamo kagite-lauya wasawasane nige sowasowana kagitai naga kana sauga ilalaoma kabo kagitai. Kaiwena ginauli mayale mena kagitaitaili kali sauga sikubwa na ginauline naga ilalaoma iya kani imiyayai.

5

¹ Kaiwena sauga bwaite koina kakatai yomai iya ama kaba kelolon yanuwa yaulina mena naga kani itatagwaligwali imwawasi na yomai waluwaluli siyaele bulibuli mena kani Yaubada iyeyama iya ama kaba kelolon miyamiya yaina siya nige tomo nimali mena sigiginauli. ² Sauga bwaite koina ama kaba kelolonne kalona mena kayaba lalakina. Kabo nuwanuwamai lalakina tem Yaubada ama kaba kelolon bulibuli mena iyeyama bwaimwa yomai waluwaluli kolili iyalikwamai. ³ Na saugana tem iyalikwamai, yaluyaluwamai nige sowasowana sikowakowa. ⁴ Kaiwena sauga bwaite koina kai iyaele kaba kelolonne koina polowe kalotolonagili yo kayabayaba. Yo nige yakato nuwanuwamai kabaita yo yomaine kalololi, nigele. Na nuwanuwamai tem yomai waluwaluli Yaubada iyalikwamai yo yawasi yonane yomai bwaitete iyaboita molosan. ⁵ Yaubada ikatububu-nagimaiko na tem yawasi bwaine kakalai. Yo

Yaluyaluwa Tabuna iyeyamako kolimai na mesabana kakatai yawasosi naga yomai waluwululi Yaubada iwaloymeliyako kolimai bwaliga kani kakalaili.

⁶ Kabo sauga meuloina me ama katepatu. Na kakatai yakato saugana kamiyamiya yomaiwone bwaite kolili kai kama mwayaga iyai Yaubada koina. ⁷ Kaiwena kai kalaulau meli koina na nige ama gite koina. ⁸ Kabo yawaloyoi, me ama katepatu, yo nuwanuwa molosimai tem yomai bwaite kalogabaegili na kalau Yaubada mekamakava kamiya ana yanuwa mena. ⁹ Kabo ama nuwatu kaigedamo bwaite, Yaubada kakabi-yaliyaya-yani, bwagana tem kamiyamiya yanuwa yaulina yomaine kolili o tem kamiyamiya mekamakava ana yanuwa koina. ¹⁰ Kaiwena kita meuloila kani tatolo manna mena yo iyatala-yagila. Kita kaigeda kaigeda kani maisala takalai tawae kala lonamwa yola ana paisowa koina yanuwa yaulina mena, nuwana naenaena o nuwana namwanamwana.

Yaubada yo tomo ali lolabin wasana Paulo me ana bodao siyawasayan

¹¹ Kai Guyau kana matausi imiyamiya katemai mena, kabu katonan kaiwe tem tomo kayanuwakoilu na sinuwabui. Yaubada ikataimai ama paisowa dudulaina koina paisowane bwaite kaginulili. Yo yanuwatui tabe besiele komiu ama paisowane nuwamiu simayaleyanako. ¹² Nige katonatonan yakato kabomamo kawalo-seyagimai manimiu mena. Nigele, na nuwanuwamai kaedeede kolimiu ama paisowane kaiwena bwaimwa ami yai na koina kwatolo na wagagasa kaiwemai. Kabo sowaswana toyakayakatai mwakomwakotaline kainali kwayamaisali. Kaiwena siya toyakayakataine ali kaba gagasa tomo kana koleya koina na nige sinuwatui tomo mumugana kaiwena. ¹³ Tem tomo meuloili sikawa-yauyaule-yagimai bwaimwa nige tawae yabo kolimai, kaiwena kai kakatai Yaubada ana nuwatu kapaipaisowai na tem esana kawaloseyan. Na tem tomo meuloili ali nuwatu yakato kai nige toyauyaule na nuwamai sidudulai, bwaimwana tabe komiu ami namwanamwa kaiwena, kaiwena kani sitobalanagimiu tabe. ¹⁴ Na Keliso ana mulolo itubalimai na katolo kapaisowa kaiwena. Kaiwena kameli Yeisu iboita meuloila kaiwela, yo ana boita koina mekalakava taboita toyawa. ¹⁵ Iya iboita meuloila kaiwela na mesabana tabu kita tabomayoi ala namwanamwa kaiwena tanuwanuwatu. Na tatonan tem Keliso takabi-yaliyaya-yani, iya mwa iboita yo itoloyoi kaiwela.

¹⁶ Kabo sauga bwaite koina nige sowaswana kawaloba bwaine tomone mumugana inae o mumugana inamwanamwa besiele tomo yanuwa yaulina mena ali nuwanuwatu. Tauna kona ama nuwatu Keliso kaiwena besiele tomo yanuwa yaulina mena ali nuwanuwatu. Na sauga bwaite koina kabu nuwamai sidudulai Keliso kaiwena. ¹⁷ Tem tomo yabo imiyamiya Keliso koina, iya iyamala tomo waluwaluna, yawasi beyabeyana koina imwawasiko na yawasi waluwaluna imiyamiya koina. ¹⁸ Yawasi waluwalunane bwaite ilaomaya Yaubada koina, iya Keliso ana paisowa koina mwa ikele-yavivila-yoilama iya koina. Na Yaubada ama paisowa iyeyama na tomo kayalolabinyoili Yaubada mekalikava ama paisowa koina. ¹⁹ Kabo tomo ali wasa kaolena bwaite besiele. Keliso iyamo koina tomo yanuwa yaulina Yaubada ikele-yavivilali mekanakavao simiya toyawa na tomo ali pwanoli meuloili ipeili dagelana mena. Yo ama paisowa iyeyamako bwaimwana lolabin wasana kayawasayan. ²⁰ Kabo Keliso wasana kayawasayan kolimiu besiele Yaubada iyapaisowamai na kai kaedeede kolimiu yo kakabi-yakaiwemiu Keliso esana mena kawaloba, “Gamwanapananawa kwalopei na kwapileyoima mekamikava Yaubada wakawaelieliyam.” ²¹ Keliso iya tonamwanamwa, nige ana pwanoli yabo. Na kita

ala namwanamwa kaiwena mwa Yaubada ala pwanoli meuloili ipeili Keliso koina kelose koina yakato iya tonaenaena na kita besiele tonamwanamwa manna mena kaiwena tamiyamiya Keliso koina.

6

¹ Kai mekamakava Yaubada kapaisowa toyawa mwa kakabiyakaiwemi bwaite besiele. Yaubada ana katekamkamna wakalaiyako, kabo tabu iyayamala ginauli bwagabwaga. ² Yaubada ami valam lebo kaiwena kani ibenalan besiele beyabeyana tomo Isileli ali valam ibenalan. Kaiwena Yaubada iwalo kolili iba, “Kana sauga yawasosi koina ami valam yabenalagili. Na lebo kana kaliyate koina yaleboimiuko.” Kabo komiu Kolinita kwabenali. Sauga bwaitete iya Yaubada ana katekamkamna kana sauga, Yeisu Keliso kwameliyan, kaiwena kaliyatene kabona ana lebo kana kaliyate.

Yaubada ana paisowa mumugana yo ana kalakisiye walona

³ Kabo tomo ali lau Guyau koina nige kakakausi kisi tomo ama paisowa sikawa-naena-nae-yani. ⁴ Na ama paisowa meuloina kolili kayakenayagi-mai tomo kolili yakato kai Yaubada ana topaisowao. Kabo kamkamna polopoloweli yo tomo ali paisowa naenaena kolimai kakalakisiye-yagili, ⁵ yo sauga meuloina mumugamai idudulai bwagana siunu-gwalagwalaimai, sipeimai nume pan mena, yo ali boda siginaulili sikasokasoimai yo sitawoimai, yo nima kana paisowa koina kapaipaisowa yo me ama kamnanae yo nige kakekeno namwanamwa yo guliyan kalobai. ⁶ Sauga meuloina katonan kaiwe tem mumugamai idudulai, ama katai imiyamiya wasana namwanamwana kaiwena, me ama kalakisiye, mumugamai in-amwanamwa kamakavao kolili, Yaluyaluwa Tabuna iya ikabi-yakaiwemai, yo me ama mulolo lalakina, ⁷ me ama meli wasa dudulaina kaguguyeyan yo Yaubada ana kaiwe koina kapaipaisowa. Tem saugana kakaleya Seitani koina mumugana namwanamwana iya ama kaleya kelepana ulaulamai mena yo iya tabe ama ebeu gegebamai mena. ⁸ Kai Yaubada kaiwena kapaipaisowa kabo tomo tupwaliyao siyakasisi-yagimai yo tupwaliyao sisinalimai, tupwaliyao sikalomagigi-lagimai yo tupwaliyao sitobalanagimai. Yo tomo tupwaliyao siba yakato kai tomwakota na iyamo kai towalo yawasosi. ⁹ Tomo tupwaliyao sipaisowai kolimai yakato kai nige esamai ipapagan paisowa bwaite koina, na iyamo tomo sibaibaiwasosi sikataimai. Sauga meuloina boita manimai mena, na iyamo kai ele kamiyamiya. Siunuimai kikiunamo kaboita na iyamo nige kaboboita. ¹⁰ Bwagana nuwamai sinae kama polowe kaiweli na iyamo sauga meuloina me ama yaliyaya, kai tobubutuma na iyamo tomo sibaibaiwasosi kasaguili yaluyaluwa ana dedei koina. Nige ama gogo sipapagan na iyamo ginauli meuloina sowasowamai kolimai simiyamiya.

¹¹ Komiu Kolinita ginauli meuloina kawalowenako kolimiu. Nige ginauli yabo kawawadam kolimiu kaiwena katemai kasokeliko kolimiu yo kamulololoi. ¹² Kami katekamkamna katemai koina nige kaba kausina na komiu kwabomamo wakausimiu kolimai. ¹³ Kani yawalawalowa kolimiu kaiwena koina besiele yau yaboma natuguwao. Sowasowana katemiu kwasokeli na kwamulolo kolimai besiele kai kaginauli kolimiu.

Paulo Kolinita tomeliwo iyanuwapeili siya nige tomeli kaiweli

¹⁴ Tabu siya nige tomeli mekamikavao kwayayaboda kaigeda na paisowa yabo mekamikavao kwapapaisowa toyawai. Kaiwena inae. Gubesi, sowasowana namwanamwa yo naenaena sipaisowa gogo? Nigele. Sowasowana

mayale yo boniyai simiya kaigeda? Nigele. ¹⁵ Sowasowana Keliso yo Seitani sikawa-elieliyam yo simiya namwanamwa? Nigele. Sowasowana siya tomeli yo siya nige tomeli ali nuwatu kaigeda? Nigele. ¹⁶ Gubesi, sowasowana tatapwalolo Yaubada koina yo kokotomo kolili nume tabu kaigedana koina? Nigele. Kaiwena kita Yaubada meyawasina ana Nume Tabu, besiele Yaubada ana walo iwalowen iba, “Yau kani yamiyamiya kolili yo yalaulau luwali mena. Yo yau ali Yaubada yo siya siyamala yagu tomoyao. ¹⁷ Kabo kwalogabaegili kwamiya-suwala kolili.” Yo tabe Yaubada iwaloy-ameli kolila bwaite besiele iwaloba, “Tem ginauli siya dumdumsosili mangu mena nige wakakabi-tonagili kani yakalaimiu kwaemala yagu tomoyao, ¹⁸ yo yau kani yaemala tamamiu na komiu kwaemala natuguwao.” Bwaite Yaubada Tokaiwesosi ana waloyameli kolila.

7

¹ Na waloyameliwa kabona yawawalowegiliwa Yaubada iwalowegiliko kaiwela. Kabo sowasowana mumugana naenaena meuloina siya yola yo yaluyaluwala sikabikabi-yabikili tasikotanagili na taemala tomo kapwakapwali. Yo tabe sowasowana tatonan kaiwe tem sauga meuloina me ala yakasisi yo mumugala idudulaisosi Yaubada manna mena.

Paulo ana yaliyaya Kolinita tomeliwo kaiweli

² Yagu elieliyamwao mulomulolomiu, katemiu kwasokeli na kwamulolo kolimai, kaiwena nige tomo yabo koina mumugamai inanae, nige tomo yabo kawowoya-pwanoli, yo nige tomo yabo kayayanuwakoi na ana gogo kakakalai. ³ Yo walone bwaite yawalowen nige yakato kami lotonan yasi-bayanae, na yawaloko kolimiu kaiwena komiu kami nuwanuwatu ilalak-isasi katemai mena mwa bwagana tem boita o tem namwanamwa bwai mekamakavao komiumo. ⁴ Yameliyagimiu lalakina yo sauga meuloina komiu yau kaba gagasa yo kabiyakaiwe lalakina yalobalobai kolimiu. Mwa bwagana tem polowe sibaibaiwa kalobaili me ama katepatu yo me ama yaliyaya lalakina kaiwemiu. ⁵ Saugana kalaoma kamiyamiya Masidoniya koina, na Taito kasananae, nige ama kaiyawasi yabo kalolobai. Polowe uloina uloina silaolaoma kalobalobaili. Yomai kolili kamkamna kalotonag-ili, yo matausi lalakina imiyamiya katemai mena. ⁶ Me ama nuwa-polowe, na iyamo Yaubada iya tonuwa-polowe ikabi-yakaiweli kabu Taito iyeyama kolimai. Saugana Taito iyawatagili kolimai Yaubada ana kabi-yakaiwe kalobai kaiwena mwa kayaliyaya lalakina. ⁷ Ana laoma kaiwena kayaliyaya yo tabe ana walo kolimai kaiwena kayaliyaya. Iwawalo yakato komiu nuwanuwamiu lalakina tem yaboeyagimiu. Tabe iwaloba nuwamiu sinae ami paisowa naenaena kaiwena yo katemiu iwedowedoli nuwanuwamiu kwasaguiyau. Mwa wasane kaiwena yayaliyaya lalakina.

⁸ Ami leta tauna kona yalele yo yayawasayawa kolimiu. Saugana kwayasili nuwamiu sinae kabu wasamiu tabe yabenalan mwa yau tabe me yagu nuwanae. Na komiu ami nuwanaene sauga kubwakubwanamo kabu yagu nuwanaene sauga bwaite imwawasiko, ⁹ yo yayaliyaya. Nige yakato kami lotonan yasisiba-yanaene kaiwena mwa yayaliyaya na yagu yaliyaya yaina bwaite. Yaubada ami nuwanaene koina iyanuwabumiyo yo ami lopwano kwanuwa-mayaleyan. Kabu ama yokoi-yagimiune koina nige kasisiba-yanaemiu na kasagumiyo. ¹⁰ Siya nige tomeli nuwanaene kolili nige sinunuwabui iyamala ali kaba boita. Na kita tomeli kolila ala nuwanae tupwaluyao kolili Yaubada iyanuwabuila, ala lopwano nuwala imayaleyan, yo lebo talobai. Mwa bwaite nuwanaene iyamala ala kaba namwanamwa yo isaguila. ¹¹ Kabu wagitai tawae iyawatagiliko. Yaubada

ami nuwanaene iyapaisowa katemiu mena na uweliyao namwanamwali siyawatagili yawasimiu koina. Kabo nuwanuwamiu lalakina tem paisowa namwanamwali waginaulili, yo nuwanuwamiu mumugamiu idudulaisosi na tomo sigitai yakato nige kami yakewa yabo. Yo iyaele mwa tomone ana pwanoli kaiwena kwayokoiyanako kisi naene bwaimwana isibayanaemiu. Tabe uwena yabo bwaite, nuwanuwamiu lalakina tem yaboeyagimiu kabo katemiu siwedowedoli yo ami nuwatu lalakina tem kwasaguiyau. Tabe wakepate kaiwe tomone tem ana pwanoli maisana ilobai. Mwa ami paisowa meuloina iwalo-masalagimiu nige komiu ami pwanoli. Na uweliyaone bwaite siyaele siyawatagiliko kolimiu. ¹² Tauna kona ami leta yalele yo yayawasa ilaowa kolimiu. Nige yakato letane yalele na pwanoli toginaulnane yaguguyai o pwanoli ana kaba paisowaina tomonane yakabi-yaliyayayan. Nigele. Na letane yalele kaiwena nuwanuwagu lalakina wagitai yakato kwamulolososi kolimai Yaubada manna mena. ¹³ Kai kayaliyaya lalakina kaiwena uweliyao sibaibaiwa siyawatagiliko kolimiu.

Taba kayaliyaya lalakina kaiwena meuloimiu Taito kwayogan yo wakabi-yaliyaya-yan. ¹⁴ Tauna kona yawalo-seyagimiu Taito koina kabo muli mena ilaowa kolimiu. Me ami yaliyaya kwayogan yo mumugamiu namwanamwana koina besiele kwapaisowai mwa yagu walowa kaiwena nige yamwamwalimwaline. Kabo ama tobalanagimiu kaiwena iyamala yawasosi. Yo tabe besiele ama walo meuloina kolimiu iyamala walo yawasosi, nige sauga yabo kamwamwakota-yagimiu. ¹⁵ Taito ama wasa iyeyama yakato me ami yakasisi yo me ami matausi lalakina ana walo meuloina kwabenalan, kaiwena mwa kami katekamkamna koina ilalakisosi. ¹⁶ Bwaite sauga yagitai walo yawasosi kwanuwabuiko mwa sowasowana yameliyagimiu.

8

Paulo Kolinita ikabiyakaiweli me ali kate-talam mulolo sikatububun

¹ Kamakavao yo dumayao, bwaite sauga nuwanuwamai komiu Kolinita ami wasa kaeyawa yo kayanuwapemiu tawae siya tomeliwo Masidoniya siginauli Yaubada ana katekamkamna kolili kaiwena. ² Bwagana polowe lalakili sibaibaiwasosi silobaili yo sibubutumasosi na iyamo me ali yaliyaya mulolo lalakina sipei. ³ Yo yawalo yawasosi kolimiu, tawae sowasowali sipei mulolo kaiwena sipeiyako na iyamo sietulanyoi sipei. Nige tomo yabo iwawalo-tubalili na siginauli, sibomamo ali nuwatu mena mwa siginauli. ⁴ Sikawanoni kaiwe kolimai na tem Yeisu kana tomeliwo Yudiya polovinsi koina kali sagu sikatububun. Sikataiyako tomeliwo siya dedei tupwaliyao mulolo sipeiyako. Mwa katalam. ⁵ Kai ama nuwatu yakato kani ali mulolo tupwanamo sipei. Na iyamo ali paisowane koina ama nuwatuwa ilalaki-gabaen, kaiwena baguna sibomayoi siyakasisi-yagili yo me ali kate-talam yawasili sitalamwan Guyau koina yo mulolo lalakisosina sipei. Yo tabe besiele yawasili sitalamwan kai kolimai besiele Yaubada ana nuwatu. ⁶ Kabo kakawanoni Taito koina tem ipileyoiwa kolimiu na iyanuwapeimiu yoi mulolo tanoina kaiwena. Kaiwena iya beyabeyana iedeededede kolimiu tem sowasowana siya tomeliwo Yudiya polovinsi koina kwasaguili. ⁷ Ginauli meuloina kolili komiumo wakaiwesosi, kaba gite bwaite, meli koina, ami edeedede guguye koina, katai koina, ami kepate koina yo ami katekamkamna kolimai kaiwena. Mwa tabe yaboyoi sowasowana wakaiwe mulolo kana pei koina, bwaine Yaubada ana kaba yaliyaya.

⁸ Nige yakato yawalo kolimiu na kwapei. Na iyamo yayanuwapeimiu siya Masidoniya nuwanuwawasili ali mulolo sikatububun. Na bwaite kamwasane koina sowasowamiu ami meli kanna iyawatagili na tomo sigitai yo sikawa-yawasosi. ⁹ Ala Guyau Yeisu Keliso ana mulolo lakakisosina wakataiyako. Iyamo towasawasa na komiu kaiwemiu mwa ilobima iyamala tobubutuma yo isaguimiu komiu kwaemala towasawasa kaiwena wasana namwanamwana wakalaiyako.

¹⁰ Bolime imwawasiko koina komiu Kolinita mwa mulolone nuwanuwamiu kwapei-bagunayan kabo muli mena tomeliwo dedei tupwaliyao ami nuwatu wasana sibenalan. Na iyamo nige naga ami mulolone kwaemwawasi. ¹¹ Na yawalo kolimiu mwayamwayau kwaemwawasi, besiele tauna kona katemiyao siwedowedoli yo nuwanuwawasimiu tem kwamulolo. Tawae kolimiu imiyamiya sowasowana kwaolena. ¹² Tem nuwanuwamiu kwamulolo, na tawae kolimiu imiyamiya kwaolena. Yaubada nige inuwanuwatu ami mulolo kana lalaki yo kana kikiu kaiwena. Na bwaimwanamo tawae imiyamiya kolimiu nuwanuwana kwaolena. Tem tawae kolimiu nige ilalalaki bwaimwa nige tawae yabo.

¹³ Nige ama nuwatu besiele tem komiu polowe kwalobai na kamikavao imalamalae kolili, na nuwanuwamai ele mwa tem meuloimiu kwatoyatoyawa. ¹⁴ Sauga bwaite koina gogo wasawasa sibaibaiwasosi kolimiu, kabo sowasowana tomeliwo sibubutuma Yudiya polovinsi koina kwasaguili. Sauga muli mena tem komiu wakubwa, kabo siya ali gogo wasawasa koina kani sisaguimiu. Na koina kwatoyatoyawa. ¹⁵ Kabo nuwanuwagu meuloimiu kwamulolo besiele tawae imiyamiya kolimiu yo katemiu kwasokeli kaiwena bwaine toyatoyawane kaiwena Buki Tabu iwaloba, "Tomone siya lalakina sitanoi sowasowali yo siya sitanoi kikiuna siya tabe sowasowali."

Taito mekanakavao silau Kolinita koina sisaguili mulolo sikatububun

¹⁶ Yakawatoki Yaubada koina kaiwena kami nuwanuwatu ipeiya Taito katena mena yo nuwanuwana lalakina isaguimiu besiele yau yauwanuwatu kaiwemiu. ¹⁷ Taito kakawanoiyau yakato ilaowa igitaimiu mwa italim. Kaiwena iya nuwanuwana lalakina tem isaguimiu koinaele iya ibomamo ana nuwatu mena mwa ilaowa kolimiu. ¹⁸ Tabe kalakava yabo italim mwa Taito mekanakava silalaowa Kolinita kolimiu. Iya ana paisowa wasana namwanamwana kana toyawasa iya tomeliwo meuloili sikatai yo sitobalan. ¹⁹ Tomone bwaite ilalaowa Taito mekanakava tomeliwo dedei bwaite koina sigite-sipwaiyako naga kani mekamakava katakitakikili yo mulolone bwaite kakalai kalawan Yelusalema koina Yudiya tobubutuma kolili. Paisowane bwaite kaginaginaline yaina nuwanuwamai Guyau kana toballi ilalaki yo tomo sikatai yakato nuwanuwamai lalakina tomeliwo kasaguili. ²⁰ Iyamo kakatewakaka kisi tomo ama gitekalatan mane lalakina bwaite kaiwena sikawa-naenae-yani. Iya kaiwena mwa kalakavane bwaite iya kayogan mekamakava kalau. ²¹ Kakepate lalakina tem paisowa namwanamwana kaginaulti, nige yakato Guyaumo manna mena nigele, na tabe tomo meuloili manli mena.

²² Besiele tabe kalakava yayionana mekalikava kayawasa silalaowa Kolinita kolimiu. Iya sauga sibaibaiwa kolili paisowa uloi uloi kolili kagitai ana yaliyaya ilalakisasi nuwanuwana lalakina esagasu. Yo sauga bwaite koina imeliyagimiu yakato komiu kani mulolone kwapaisowa namwanamwai kabo me ana yaliyaya kani isaguimiu. ²³ Na Taito iya yagu tali topaisowa mekaukava kapaipaisowa kaiwemiu. Yo kalakavane labuine tomeliwo meuloili bwaite koina esali mena sikeleisinagili na siyawasali

Taito mekalikava na sisagui. Siya ali paisowane koina Keliso esana ikinkin. ²⁴ Kabo nuwanuwagu kwayoganli yo ami katekamkamna uwena kwayake-nayagili, kabo tomeliwo dedei meuloili sigitai na sikatai ama tobalanagimiu iyamala yawasosi.

9

Paulo ikabiyakaiweli ali mulolo mwayamwayau sikatububun kisi meuloili simwalimwaline

¹ Nige sowasowana yalele mamalawe na yawalo-kalakailimiu Yeisu ana tomoyao Yudiya polovinsi koina kali sagu kaiwena. ² Kaiwena yakataiyako komiu nuwanuwasiomiu kwasagu. Tauna kona yawalo Masidoniya tomeliwo kolili yawaloba, “Wagitai, bolime imwawasiko siya tomeliwo Kolinita siyatubuko ali mulolo sipepei kaiwena kateli siwedwedoli nuwanuwali lalakina tem mulolo sikatububu siya tomeliwo sibubutuma Yudiya polovinsi koina kaiweli.” Na yagu walo kolili iyanoilu yakato siya tabe nuwanuwali sigenauli besiele. ³ Kabo kalakavao yoli yayiyona kani yayawasali silaowa kolimiu na mulolone wakatububunan, kaiwena nige nuwanuwagu yagu tobalanagimiune iyamala ginauli bwagabwaga. Kaiwena kikiunamo yalaowa kolimiu mulolone yakalai tem wakatububunanako besiele yagu walo Masidoniya kolili. ⁴ Tem Masidoniya tomonliyao tupwaliyao mekaukavao kalaowa na silobaimiu nige wakakatububu kani yau yo Timoti ama tobalanagimiu kaiwena kamwalimwaline. Yo komiu tabe kani kwamwalimwaline. ⁵ Koinaele mwa yanuwauwatu tem kalakavao bwaite yoli yayiyonane yayawasali sibagunawa kolimiu na sisaguiumiu mulolone bwaimwa kwawalo-yameliyako wakatububunan. Na saugana yayawatagiliwa kolimiu mulolone iyaale wakatububunanako yo tomo sikatai mulolo bwaimwa kwapeine ami kate-talam koina kwapei na nige yakato yawalo-tubalimiu.

Paulo ikabiyakaiweli me ali kate-talam na mulolo lalakina sipei

⁶ Walone bwaite kwanuwatu-kalatani. Tem yaiya na ipelipeli kikiuna ana kelikeli ikikiu, na tem yaiya na ipelipeli lalakina ana kelikeli ilalaki. ⁷ Besiele komiu kaigeda kaigeda, tem yaiya nuwanuwana iyauya iya iboma inuwatuiyako katena mena. Saugana tem kwayayauya tabu me ami nuwanae yo tabu samalulu mena kwayayauya. Tem tomo me ana yaliyaya iyauya, Yaubada kani imulolo tomone koina. ⁸ Yaubada iya katena sokesokena mwa sowasowana ginauli tawae koina wakubwa kani iyeyawa me kana etulan. Mwa sauga meuloina ginauli meuloina sowasowamiu yo kani kwalobai tupwa ilalaki. Tem tupwana ilalaki kolimiu, ee sowasowamiu kwayayuan kamikavao kolili yo kwasagui. ⁹ Besiele Buki Tabu ana walo iba, “Tomo namwanamwali me ali kate-talam ali mulolo siwolena tobubutuma kolili. Nige sowana Yaubada ali paisowa namwanamwana inuwagabaen.” ¹⁰ Yaubada like iwolena totano paisowa kolili yo sipeli na Yaubada iyakin iuwe uwenane kekan kaiwena. Mwa Yaubadane iya mwa ami like lalakina iyeyawa kolimiu, yo iyakin ami paisowa namwanamwana uwena ilalaki kaiwena ami mulolo peina koina me ami kate-talam. ¹¹ Iya kani iyamasulimiu na mesabana ami kate-talam ikinkin na ami mulolo ilalalaki sauga meuloina. Kabo saugana tem kayawatagili ami mulolo kaolena Yudiya kolili kani meuloili sikawatoki Yaubada koina ami mulolone kaiwena. ¹² Ami mulolo kaiwena ginauli namwanamwali labui kani siyawatagili. Toeoma, bwaimwa tomeliwo Yudiya polovinsi koina, kani kali sagu silobai me ali yaliyaya. Tabe kani sikawatoki lalakina Yaubada koina ami paisowa namwanamwana kaiwena. ¹³ Ami meline uwena iyawatagili

iyaele mwa ami paisowa namwanamwali koina iwalo-masalan. Kabo kani tomo meuloili Yaubada sitobalan. Kaiwena Keliso wasana namwanamwana kwameliyan yo kwaobigai mwa me ami kate-talam ami mulolo kwapei Yaubada ana tomyao kaiweli yo besiele tomo meuloili kaiweli. ¹⁴ Yo siya toemane saugana kali sagu silobai kolimiu kani kaiwemi sikawanoi Yaubada koina yo kami katekamkamna kani imiyamiya kateli mena, kaiwena Yaubada ana mulolo koina wakalapowon. ¹⁵ Yaubada tatobalan ana mulolo lalakina kaiwena, mulolone kana lalaki nige sowala tawalowen.

10

Paulo Kolinita iyakenayagili yakato iya me ana kaiwe

¹ Na tomo tupwaliyao siedeede kaiwegu siba, “Saugana tem Paulo imiyamiya kolila imafamatausi yo iedeede me ana katewakaka. Na tem saugana kana mwayaga iyai kolila kabo ala leta kolili iedeede me ana katepatu yo ana edeede sikaiwe.” Na Keliso ana nuwalobi yo mumugana bigana mena yau Paulo yakawanoi kolimiu yagu walo kwabenalan. ² Yo yakawanoi kolimiu saugana tem yalaowa wagite-kalatagimiu na tabu mumugamiu kaiwena na yagu walo ikakaiwe kolimiu. Yo yakatai sowaswana yagu walo ikaiwe kamikavao tupwali kolili, siya sietaetalapili-yagimai siwawalo yakato kai yanuwa yaulina kana nuwanuwatu koina kalaualau. ³ Walo yawasosi kamiyamiya yanuwa yaulina mena na iyamo nige yanuwa yaulina kana nuwatu koina kakakaleya. ⁴ Ama kaba kaleya nige besiele yanuwa yaulina kana lokaleya, na ama kaba kaleya ana kaiwe ilaomaya Yaubada koina, yo sowaswana tokalomagigili ali kaba miya kaikaiwena isibayanae. ⁵ Nuwatu mwakomwakotali yo walo tanasaesae kakelegwaligwali, siya tomo ali kaba tupa na nige Yaubada kana katai imiyamiya kolili. Tomo ali nuwatu meuloina kakabi-kalatagili yo kapanli, na tem Keliso ana nuwatu sibogai. ⁶ Yo saugana tem ama walo meuloina kwaobigai kabo kai kakatububu na siya anliyao nige ama walo sibebenalan kakalaili yo loina kolokolololi kaolegili.

⁷ Ami lopwano ele bwaite. Sauga kubwakubwana koina ginauli wagitaili manimiu mena yo kwabenalagili tenamiu mena simwakota-yagimiu ami nuwatu siya tomo namwanamwaliyao na iyamo nige wakakatai mumugali yawasosi. Tem tomo yabo luwamiu mena inuwatui yakato komiu Keliso ana topaisowao iya ilopwano, kaiwena kai tabe Keliso ana topaisowao besiele komiu. ⁸ Walo yawasosi, Guyau kaiwe iyeyama kolimai yo kapisowa mwa sowana kaiwene kaiwena tupwana kawalo-gagasa kaiwemai, kaiwena kaiwene Guyau iyeyama kolimai ami meli kaba kabina na nige yakato kaba kele-gwaligwalimiu, mwa koina nige sowana ama walo-gagasa kaiwena kamwalimwaline. ⁹ Tabu kwanunuwatui yakato yayamatausagimiu yagu letaone kolili. ¹⁰ Kaiwena tomo tupwaliyao luwamiu mena sietaetalapili-yagau siba, “Paulo ana edeede ana leta kolili sikaiwe yo sipolowe na saugana tem tomonane tagitai manla mena nige ana kaiwe ipapagan yo iya toedeede bwagabwaga yawasosi.” ¹¹ Na toetaetalapili-yagaune sowaswana sikatai yakato saugana tem kalaowa kolimiu kani kaginaili besiele tawae yalele ami letane kaloli mena na yagu kaiwe silontan.

¹² Toyakayakatai mwakomwakotaline sibomamo sikawa-namwanamwaliyagili kolimiu. Na kai nige sowaswana kaboma kakeleisinagimai na yakato siya yo kai katoyatoyawa, nigele. Nige ilolonamwa-yagimai kamwakota yo kagagasa besiele siya. Kaiwena sibomamo mumugali

siwalowalo-yapatu ali tali tomoyao mumugali kolili yo sibomamo kali kawanamwanamwa siwalowalowen. Na tomalaele siya toyauyaule. ¹³ Kai nige sowasowamai kabomamo kawalo-seyagimai, na kawalowalomo tawae Yaubada iyeyama kolimai kapaisowai, yo ama paisowane kalona mena yabo ele mwa komiu Kolinita kasaguimiu. ¹⁴ Kaiwena beyabeyana kai kalaowa kolimiu yo wasana namwanamwana kaguguyeyan kolimiu yo ama guguye koina kwanuwabui yo ama kaba gagasa iyaele mwa kwanuwabuiko. Nige sowana kama tokalomagigili siwaloba, “Paulo me ana bodao sigagasasosi.” Nigele. ¹⁵ Yo nige kagagagasa tomo uloili ali paisowa kaiwena yakato siya ali paisowane kai ama paisowa. Bwaite mumugane siya toyakayakatai mwakomwakotaline mumugali. Na ama nuwatu ikaiwe yakato ami meli iyaelemo ikinkin, mesabana kwasaguimai yo ama paisowane kolimiu ikin ilalalaki na idebalala Kolinita dedeina mena. ¹⁶ Kabo nuwanuwamai wasana namwanamwana kaguguyeyan dedeina siya simiyalau Kolinita dedeina tete yalasi kaiwena nige sauga yabo toguguye yabo ilalau dedeinane koina. Nige nuwanuwamai kalau yanuwane siya kalakavao sipaisowako kolili na mwakota mena kawalo-seyagimai ali paisowa uweni koina. ¹⁷ Na Buki Tabu ana walo bwaite besiele iba, “Tem yaiya nuwanuwana iwalo saesae sowasowana Guyau ana paisowa kaiwena iedeede yo Guyau esana ikeleisinan na tabu iboma esana ikekeleisinan.” ¹⁸ Tem tomo sibomamo esaliyao sikeleisinagili bwaimwana ginauli bwagabwaga Yaubada manna mena. Na tem Guyau Yeisu tomo yabo esana ikeleisinan bwaimwana ginauli yawasosi Yaubada manna mena.

11

Paulo ikatewakaka kisi toyakayakatai mwakomwakotali Kolinita tomeli siwoya-suwalagili

¹ Nuwanuwagu tem wakalakisiye-yagau yagu edeedede nagamo ilaulau. Bwagana yagu walo kwabenalagili besiele toyauyaule ali edeedede, na iyamo wakalakisiye-yagili. ² Yau nuwanuwagu lalakina komiu kabo yakepate kaikaiwe kaiwemiu, besiele tabe Yaubada nuwanuwana lalakina komiu. Yayakawalulu-wagimiuko tokasole tau kaigeda koina, bwaimwana iya Keliso, mwa nuwanuwagu yakalaimiu komiu Kolinita kwalau iya koina, besiele vesala waluwaluna yaolena-lawan tau koina ikasolanan. ³ Na yakatewakaka-yagimiu kisi besiele Seitani imwakota-yagimiu besiele kaba yatubu koina weso ana sonoga mena Ibe imwakotayan. Kaiwena nige nuwanuwagu Keliso kana mulolo yo ana paisowa kana yakasisi katemiu mena ikwalalele. ⁴ Na kategu iwakaka-yagimiu kaiwena yabalanako yakato sauga bwaite koina toyakayakatai uloiliyao silaowa yo ali walo koina mwayamwayau kwameliyagili. Siya toyakayakataine ali yakayakatai Yeisu kaiwena nige idududulai yo nige besiele kai kagu guguyeyan. Yo ali yakayakatai Yaluyaluwa Tabuna kaiwena nige idududulai yo nige besiele iya tauna kona wakalai kai kolimai. Ali yakayakatai wasana namwanamwana kaiwena uloina, nige besiele kai ama guguye. ⁵ Toyakayakataine siya mwa kwayaliyaya kaiweli sibomayoi sikawa-apositolo-yagili yakato esaliyao lalakili na iyamo nige sinanamwanamwagabaegau. ⁶ Siwalo yakato yau nige towalo sonoga besi. Nuwana besiele, na iyamo yakatai tawae yawalowalowen. Yo yagu nuwatu yakato ama katai wakilala kaiwena sauga ibaibaiwa ama katane kayakenayan kolimiu yo wakawa-yawasosi-yanako.

Paulo nige sauga yabo Kolinita tomeliwone kolili ikakawanoi kana sagu kaiwena

⁷ Tauna kona Yaubada wasana namwanamwana yaguguyeyan kolimiu nige yakakawa-maisa, na bwaine kamwasane koina yapei-lobiyegau na komiu yapei-seyagimiu. Mwa gubesi ami nuwatu bwaine kaiwena? Yakato inae? ⁸ Kagu sagu yakalalai ekalesiya tupwaliyao kolili, na iyamo sagune koina komiu Kolinita yasagusaguimiu koina. Na komiu kwawalo yakato sagune yakewali ekalesiya tupwaliyao kolili. Na nigele, siyeyama kagu sagu kaiwena na iyamo manene yayapaisowa sabi saguimiu. ⁹ Tauna kona yamiyamiya kolimiu nige yagu mane ilalalaki na iyamo nige yakakawanoi kolimiu sagu kaiwena. Na siya kalakavao tomeliwo Masidoniya polovinsi koina silaoma, tawae yakubwa koina siya mwa sisaguiyau. Na komiu nige sauga yabo sagu kaiwena yakakawanoiyan kolimiu yo tabe sauga ilalaoma koina nige sowasowana kani yaginauli besiele. Bwaite yagu walo gagasa. ¹⁰ Yo nige tomo yabo Akaya polovinsi koina sowasowana yagu walo gagasane bwaite iyamwanou. Kaiwena yawalo yawasosi kolimiu. Keliso iya towalo yawasosi iya tabe ikatai yagu walo nige mwakota. ¹¹ Tawae yaina bwaite besiele yaginauli? Yakato nige yamumulolo kolimiu? Nigele, Yaubada iyamo ikataiyako yamulolo kolimiu. ¹² Bwaite yau kaba gagasa. Nige sauga yabo sagu yakakalai kolimiu, mwa walone bwaite kani yasamasamalului kaiwena nuwanuwagu toyakayakataine siya ali walo-gagasa yakausi, siwalo yakato siya yo kai katoyatoyawa. Na nigele, kaiwena siya sikawanoi kolimiu kali sagu kaiwena. ¹³ Yo toyakayakataine besiele bwaine siya tosagenawasa mwakomwakotaliyao, ali paisowane koina simwakomwakota-yagimiu, yo kali koleya sigenaulili yakato siya besiele Keliso ana tosagenawasao. ¹⁴ Bwaite nige ginauli waluwaluna koliyau, yakataiyako kani sigenauli, kaiwena Seitani, isonogasosi mwakota koina yo sowasowana ibomamo kana koleya iginauli iya besiele mayale kana anelose. ¹⁵ Na tawae kaiwena tanuwa-pwanopwanowan? Kaiwena takataiyako Seitani ana topaisowao mumugaliyao siya tomwakomwakota kali koleya sibuilili besiele mumugana namwanamwana kana topaisowao. Sauga ana kaba mwawasi koina ali paisowa maisana kani sikalai.

Paulo polowene ilobaili iyamala ana kaba gagasa

¹⁶ Iyaele yawaloko na kani yagu walone kwabenalan besiele kabo toyauyaule ali edeedede. Na iyamo kisi ami nuwatu mena yau toyauyaule. Tem ami nuwatu besiele inamwanamwa koliyau na iyamo nuwanuwagu yagu edeedede bwagabwaga wakalakisiyeyan yo kwabenalan. Mwa koinaele yau kani naga yawalo gagasayoi. ¹⁷ Na walo-gagasane yawawalowenne nige besiele Guyau ana nuwatu, iyamo besiele toyauyaule yabo ana edeedede, na nuwanuwagu yagu walo kwabenalan. ¹⁸ Na iyamo toyakayakatai sibaibaiwa siya sibomamo siwalo-seyagili besiele yanuwa yaulina tomonliyao ali walo-gagasa, mwa yau tabe kani yawalo-gagasa. ¹⁹ Kwawalo yakato komiu kwasonogasi kabo muli mena tosonoga meuloili, na iyamo toyakayakataine ali edeedede yauyauleli nige kwasisikotanan. Walo yawasosi, komiu toyauyaule. ²⁰ Kabo bwagana tem toyakayakataine siloiloina-yagimiu, yo ali namwanamwa kaiwena siyapaisowamiu, simwakota-yagimiu, sibomamo siwalo-saesae manimiu mena, sikopapalimiu yo sisinolimiu na iyamo wakalakisiye-yagili yo wakawa-namwanamwa-yagili. ²¹ Saugana kamiyamiya lumamiu mena kai nige kagiginauli besiele. Kabo ami nuwatu yakato kai tomo belubeluliyao. Kaiwena mwa yawalo kolimiu kwanuwatu-pwaikimai.

Na iyamo tem tomo yabo me ana katepatu na iwalo-gagasa, yau tabe besiele sowasowagu tabe yakatepatu na yawalo-gagasa. Mwa yagu walone besiele kabo toyauyaule ali walo. ²² Toyakayakataine sigagasa kolimiu yakato siya Ibelu tomonliyo. Na tabe yawalo kolimiu, yau Ibelu tomona. Siwaloko kolimiu yakato siya Isileli tomonliyo. Na yau tabe yawalo kolimiu, yau tabe Isileli tomona. Nige sinanamwanamwa-gabaegau kaiwena siya yo yau katoyatoyawa, kama kulutubu ilaomaya Abelamo koina. ²³ Siwaloko kolimiu yakato siya Keliso ana topaisowao. Na yau yagu paisowa Keliso kaiwena ilalakisosi kabo muli mena siya ali paisowa. Yau genuwagu gagasa na siya ali gagasa kaiwena mwa kabo yau tabe yagagasa. Yo yagu walo kana lotonan besiele kabo yaunyaule ali edeedede. Yau sauga ibaibaiwa siunu-gwalagwalai-yau na siya nigele. Yo sauga ibaibaiwa sipanyau na boiteiyau deli mena na siya nigele. Yo sauga ibaibaiwa masa kikiunamo boita yalobai. ²⁴ Mevaligigi tomo Yudiya ali maina kaba sapi sikalai koina sisapiyau me teti naen (39), kikiunamo yaboita. ²⁵ Meyaiyona Loma tokaleya ginagina sikalai koina siunuiyau, mekaigeda tomo silovekuiyau, meyaiyona kaduna waga mena, waga itaigali isalili, yo sauga yabo mena kaliyate kaigeda yo boniyai kaigeda kalita mena iyaluyaluwagau. ²⁶ Sauga ibaibaiwa yagu lokeikeile dedei kelamamalawe mena, masa kikiunamo nae yalobai waila lalakili ali didi kolili, tokewali kolili, yagu tomoyao Yudiya kolili yo tomo uloili kolili. Masa kikiunamo nae yalobaili taon kaloli mena, ule mena yo wowoli saugali kolili kalita mena. Yo masa kikiunamo nae yalobaili tokawa-kava mwakomwakotali kolili. ²⁷ Paisowa polopoloweli yaginuilili yo sauga ibaibaiwa nige yakekeno, sauga tupwana yaguliyam yo galogalogu imagu yo sauga ibaibaiwa nige yakekekan, sauga tupwana yalakiki yo nige kaleko yaboyoi na tem yalikwa. ²⁸ Polowe sibaibaiwa simiyamiya na nige sowasowana yawalowegili. Na iyamo ginawi kaigedamo, kaliyate kaigeda kaigeda polowe imayamayale koliyau bwaimwanamo yanuanuwatusosi tomeliwo bodaliyao meuloili kali gitekalatan kaiwena. ²⁹ Tem tomeli yabo ana meli ibelu kani lotonan naenaena yalotonan. Besiele tem tomeli yabo siwoyai na ibeku kani yamunamunai lalakina.

³⁰ Siya toyakayakataine sigagasa ali kaiwe kaiwena na ilonamwayagau tem yagagasa yagu belune kaiwena. Mwa bwaite edeededene kani yawalomasalan kolimiu. ³¹⁻³³ Yanuwa Damasiko koina Kin Aletasi ana gavana tokaleyayao ipeili yanuwa kana gana kana gamwa sigitekalatan mwa tem sigitaiyau sikabi-kalatagau yo sipanyau. Na iyamo yagu elieliyamwao sitauliyau kodo koina kabo siyalawe-yatalu-yau yanuwa kana gana tom-lapena yabo koina. Saugana kaegu yapeili bwatano mena yasagena yayabubu me yagu matausi lalakina, mwa gavana ana lona yayabubugabaen yo nige sipanyau. Yaubada ikataiyau nige yamwamwakota. Iya Guyau Yeisu ana Yaubada yo Tamana yo iya esana tatobatobalan sauga meuloina.

12

Paulo ana walo-gagasa iboma kana yakenayan Yaubada koina igitai kaiwena

¹ Kani yawalo-gagasa bwagana yagu gasasane koina kani nige yabo namwanamwa yalolobai. Na tawae Guyau iyakenayagau kagu yakenayan koina kani yawalowegili. ²⁻³ Tomo yabo yakatai iya Keliso kana tomeli* bolime potin (14) imwawasiko koina Yaubada ikalai isae bulibuli saesae molosina koina bwaimwana Paladaisi. Nige yakakatai nuwana meyona ilau

* **12:2-3:** Buki Tabu kana tokatai sibaibaiwa ali nuwatu yakato Paulo ibomayoi kaiwena iwaloalau

o nuwana yona imiyamiya na yaluyaluwanamo isae. Yaubada ibomamo ikatai. ⁴ Yo bwaine Paladaisine koina walo ibenalagiliko walone siya tomo meuloili nige sowana sibenalagili yo mekana yakasisi nige sowana siwalomasalan. ⁵ Ginauli bwaine besiele iyawatagili tomone koina sowasowana yawalo-gagasaka kaiwena. Nige yakato yaboma yawalo-seyagau, na kani yawalo-gagasamo yau kaba beluwone kaiweli. ⁶ Na tem yagagasa kagu yakenayanne kaiwena, nige sowana tomo sikawa-yauyaule-yagau yagu walone kaiwena, kaiwena tawae yawalowen bwaimwana walo yawasosi. Na iyamo kani nige yagagagasa kagu yakenayanne kaiwena. Kaiwena nige nuwanuwagu tomo simeli-laoma yagu walo gagasane koina yo sikeleisinagau. Nuwanuwagumo yagu paisowane sigitai yo yagu walone sibenalan na iya koina sowasowana nuwali imayale na sikawa-namwanamwa-yagau.

⁷ Yakenayanne bwaine Yaubada iyakenayagau kaba nuwayai yawasosi na iyamo Yaubada nige nuwanuwana yanuwa-saesae kaiwena. Kabo kasiebwa yabo iyeyama yogu luwana mena kana lotonan koliyau besiele wamali isakosakonayau. Ana paisowa besiele kabo Seitani gamwana tokabina iyawasayama yo isiba-yanaeyau mwa ikausiyau na tabu yagagagasa. ⁸ Meyaiyona yakawanoi kaikaiwe Yaubada koina yakato kasiebwane iklegabaen koliyau. ⁹ Na iyamo iwaloma koliyau iba, “Yagu katekamkamne sowasowana am polowe meuloili ikabi-yamalamalaeli. Kaiwena yagu kaiwe ikaiwesosi siya sibelu molosi kolili.” Ana walone kaiwena yayaliyaya lalakina kabo yawalo-gagasaka yagu kaba beluwone kaiweli na mesabana Keliso ana kaiwe yalotonan imiyamiya koliyau. ¹⁰ Kabo tem Keliso ana paisowa kaiwena yabelu o nuwana tem tomo sisinaliyau o tem nae yalobai o tem siyakamkamnayau o tem polowe tupwaliyao yalobaili bwai yayaliyayamo. Kaiwena saugana tem yabebelune iyaele Keliso ana kaiwe yalotolonan koliyau ikabikabi-yakaiweyau.

Paulo ana paisowa Kolinita manli mena iyakenayagili yakato iya apositolo yawasosi

¹¹⁻¹² Iyaele yawalo-gagasako, mwa besiele yau toyauyaule yabo. Na iyamo komiu mwa kwaula-yamwasaliyau yo yawalo bwaine besiele. Ilonamwayagimiu tem komiu kwatobalanagau na iyamo nige wagiginauli. Na ami boda luwana mena tupwaliyao sipei-yataluyau siba, “Apositoloyao meuloili ali kaiwe ilalakisosi kabo iya.” Tem sipei-yataluyau bwaine nige tawae yabo koliyau kaiwena yau yagu nuwatu mena yau tomo bwagabwaga, na iyamo saugana yamiyamiya kolimiu meyagu kalakisiye ginauli kaba nuwapwanopwano yo kilakilala yapaisowaili. Yo siya kilakilalane siwalo-masalagau yau apositolo yabo, nige sinanamwanamwa-gabaegau. ¹³ Yagu paisowa kolimiu besiele tabe ekalesiya meuloili kolili. Ginauli kaigedamo uloina, nige sauga yabo kagu polowe yawawalowen kolimiu na tem kwasaguiyau. Tem ami nuwatu bwaite yagu lopwanone kabo kwanuwatu-pwaikiyau.

Paulo Kolinita iyokoiyagili

¹⁴ Saugane bwaite koina yakatukatububu na yalalaowa kolimiu bwaite yagu laowa yaiyonana. Saugana yalaowa kani nige polowe yabo yapepei kolimiu, kaiwena ami gogo wasawasaone nige nuwanuwaguwao, nuwanuwagu ele mwa komiu. Komiu besiele natuguwao yo yau besiele tamamiu kaiwena yagu guguye koina kwanuwabui. Inamwanamwa tem tama yo sina sagu sikatububunan natuliyao kaiweli, nige ilolonamwayan tem natu ikatububu sinana yo tamana kaiweli. Kabo kani nige yakakawanoi kolimiu sagu kaiwena. ¹⁵ Yayaliyaya lalakina tem yau gogo wasawasa yayawenuwan kolimiu yo besiele tabe yagu kaiwe yagabaen komiu kami

sagu kaiwena, kaiwena yau yakatekamkamna-yagimiu lalakina. Na komiu gubesi? Kani ami katekamkamna koliyau kikiuna besiele ami sagu koliyau? ¹⁶Mwa yawasosi yau nige polowe yabo yapepei kolimiu. Na iyamo kamikavao tupwaliyao sinuwa-labulabui kaiwegu kani siwaloba, “Paulo nuwana isonoga edeedede mwakomwakotana koina, koinaele ana sonoga koina ikalaila yo ala gogo wasawasa ikwayaili.” Na bwaine mwakota. ¹⁷⁻¹⁸Taito yo kalakava yabo tauna kona yayawasali silaowa kolimiu. Gubesi ami nuwatu, yakato yayawasali kolimiu na simwakota-yagimiu na ami gogo wasawasa sikalaili? Nigele, komiu wakataiyako nige sowaswana yaginauli kolimiu besiele. Yo tabe wakatai iya yo yau yaluyaluwa kaigeda koina kapaisowa yo kamwasa kaigeda kasagenayan.

¹⁹Kateguwao komiu yagu eliyamwao, tabu kwanuwanuwatu letane bwaite koina yakato ami yakewaimai katonatanon tem kayadudulai. Na nigele. Kai kamiyamiya Keliso koina yo kawalo dudulai Yaubada manna mena, mwa walone meuloina kabona kawalowen letane koina kami kabiyakaiwe kaiwena. ²⁰Yakatewakaka saugana tem yalaowa yagitaimiu kisi nige kwayayaliyaya koliyau yo yau tabe kani nige yayayaliyaya kolimiu. Yakatewakaka yoi kisi ala miyagogo kalona mena wagamwapakiki, kwalamwa-polowe, kwamunamunai, wakalomagigili, kwawalo kololo, kwaetalapili, wagagasa kabo kisi ala miyagogo iwenoweno. ²¹Yo yakatewakaka yoi kisi yalaowa na tomo sibaibaiwa yalobaili ali pwanoliwa tauna kona iyaelemo signaginaulili, mumugana naenaena ali ganawali yo ali paisowa mwalimwalinena nige sisikotanan. Tem yalobaili na nagamo kamwasa naenaena signaginauli kani yamwalimwaline Yaubada manna mena yo manimiu mena yo kategu ikamkamnasosi.

13

Paulo Kolinita ikabiyakaiweli mumugana namwanamwana kana muliya kaiwena

¹Kikiunamo yalaowa kolimiu bwaite yagu laowane yayionana. Yo saugana tem yalaowa na tomone siya silopwano ali lopwanone kani tayadudulaili besiele Buki Tabu ana walo bwaite iwaloba, “Tem tomo labui o yayiona siba, ‘O, kai kagitai manimai mena,’ muli mena kabo tolopwanone kana lolina tawalowen.” ²Saugana yagu laowa labuina koina yayanuwapeimiuko yakato tem komiu yo siya analiyao iyaelemo mumugana naenaena waginaginauli na tem nige kwalolopei kani yapileyoima yo kami lolina polopolowena yaeyawa. Sauga bwaite koina kagu mwayaga iyai kolimiu, na iyamo kani yayanuwapeimiu yoi. ³Komiu kwawalo koliyau kwawaloba, “Paulo, kuyakenayagimai na kakatai yawasosi yakato am yakayakatai ilaomaya Keliso koina.” Saugana tem yalaowa kolimiu kabo kani wakatai yakato Keliso me ana kaiwe lalakina ieedede gamwagu mena kani kwalotonan. ⁴Walo yawasosi Keliso siyakelose besiele kabo tomo belubeluna na iyamo Yaubada ana kaiwe koina kabona Keliso meyawasina. Kabo kai kamiyamiya koina me ama belu na iyamo Yaubada ana kaiwe mena iya mekamakava meyawasimai, yo kabo kaiwene kayapaisowa kolimiu.

⁵Naga kwabomayoi wagitaimiu tem kwasagesagena meli kana kamwasa dudulaina koina o nigele. Tem kwalobai meli kana kamwasa dudulaina koina kwalaulau wakatai Keliso imiyamiya kolimiu. Na tem nige imiyamiya kolimiu komiu kwabekuko. ⁶Na yau yagu nuwatu mena ikaiwe yakato komiu kani kwalobaimai kai Keliso ana topaisowa yawasosi yo meli kana kamwasa dudulaina koina kwasagesagena. ⁷Yo kakawanoi Yaubada koina isagumiu na meli kana kamwasa dudulaina koina kwasagena na mumugana

naenaena kana paisowa kwalopei. Nige kakakawanoi bwaite besiele na yakato tomo sigitaimiu yo siwalo ama saguimiune inamwanamwa. Nigele, na kakawanoi na mesabana komiu kwaemala tomo dudulaili Yaubada manna mena bwagana tomo tupwaliyao ali nuwatu yakato kai ama paisowa inae. ⁸ Kakawanoi bwaine besiele kaiwena nige sowasowamai ginauli yabo kaginauli na wasa dudulaina kakalomagigilan. Iyamo katalam-wagimaimo na wasa dudulaina kasagui. ⁹ Yo tem kai kakamkamna yo kabelu na mesabana komiu wakaiwe bwaimwana ama kaba yaliyaya, mwa koinaele kakawanoi Yaubada koina isaguimiu na mumugamiu meuloina iyadudulai na kwaemala tomo matumatuwali Keliso kaiwena. ¹⁰ Bwaite kaiwena mwa ami letane bwaite yalele, bwagana sauga bwaite koina kagu mwayaga iyai kolimiu. Nuwanuwagu yayanuwapei-baguna-yagimiu naenaenane kwayadudulai bagunayan muli mena kabo yalaowa kolimiu. Nige nuwanuwagu yagu loina kaikaiwena yaeyawa kolimiu. Kaiwena Guyau kaiwe iyeyama ana paisowa kaiwena. Nuwanuwagu kaiwene yayapaisowa ami meli kana kabikabi kaiwena, nige kaba sibayanaemiu kaiwena.

Paulo ana walo kaiyoni

¹¹ Kaukavao yo duguwao, yagu nuwatu bwaite kanasiga mwa yaba, “Kaiyoni”. Wakaiwe na mumugamiu idudulai yo inamwanamwa. Yagu kabiyakaiwe leta bwaite koina kwabenali-kalatan. Nuwamiu kaigeda yo me ami nuwa-daumwali ami miyamiya koina. Kabo Guyau ana mulolo yo ana nuwa-daumwali katemiu iyakalapowonli. ¹² Nimamiyao kwayaga-yagili kamikavao kolili yo kwamuloloiŀi kaiwena komiu Yaubada ana tomoyao. ¹³ Tomeliwo meuloiŀi dedeine bwaite koina simulolo kolimiu. ¹⁴ Guyau Yeisu ana katekamkamna, Yaubada Tamala ana mulolo yo Yaluyaluwa Tabuna ana kelabilabin imiyamiya meuloimiu kolimiu.

Galetiya ali leta Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Yeisu kana tomeliwo bagubagunali siya Yudiya tomonliyao sibomamo. Muli mena kabo siya nige Yudiya tomonliyao sibaibaiwa Yeisu simeliyan. Na tomeliwo Yudiya tupwali, siya ali kaba tolo nigwenigwe mumugana, sitakitakikili yo siyakayakatai bwaite, siwaloba, “Yeisu kana tomeliwo siya nige Yudiya tomonliyao sowasowana Mosese ana loinao meuloili simuliya.” Na loina kikiuna yabo Mosese ana loina kalona mena bwaite, tatao nigwenigwe mumugana sikalai, kilakilalane yakato siya Yaubada ana gitesipwa tomonliyao (Kaba Yatubu 17:10-12). Na Paulo nuwatune bwaite isikotanani. Iya iwalo ali meli Yeisu koina kaiwena mwa Yaubada ikawanamwanamwa-yagili yo siyamala Keliso kana tomeliwo yawasosi.

Galetiya iya polovinsi yabo Loma ali kaba loina kalona mena. Paulo letane bwaite iyawasa tomeliwo kolili taon tupwali kikiuli kolili Galetiya polovinsi kalona mena. Galetiya tomeliwo sibaibaiwa siya nige Yudiya tomonliyao. Kana koleya besiele Paulo iyaele Antioki Siliya, kabo wasa yabo ibenalani yakato toyakayakataine siyawatagili Galetiya polovinsi koina yo yakayakatai uloina siyakayakatai-yani tomeliwo kolili.

Toyakayakataine Paulo sikawa-mwakomwakota-yani yakato iya nige apositolo yabo yo tabu kainana sibebenalani. Besiele tabe, siwawalo Galetiya tomeliwo siya nige tomo Yudiya Mosese ana loina simuliya na nigwenigwe mumugana sikalai. Kabo Paulo ali letane bwaite ilele yo kalona mena iyakenayagili yakato nuwatu labuine bwaite toyakayakataine siyakayakatai-yanne nige sidududulai, bwaimwa mwakota. Letane ana kaba mwawasi koina Galetiya tomeliwo ikabiyakaiweli mumugali sigitekalatan.

¹ Yau Paulo, tosagenawasa (apositolo) yabo, kau gitesipwa nige ilaoma tomo kolili, na ilaoma Yeisu Keliso yo Yaubada Tamala, iya Yeisu ikeleya-toloyoi boita mena, siya mwa sigitesipwaiyau siyawasayau. ² Kai tomeliwo meuloimai kamiyamiya bwaite koina kamulolo kolimiu, na leta bwaite ilaowa komiu boda tomeliwo kolimiu taon kikiuli kolili kwamiyamiya Galetiya polovinsi koina. ³ Kakawanoi Yaubada Tamala yo ala Guyau Yeisu Keliso ali katekamkamna yo ali nuwa-daumwali katemiu iloyakalapowonli. ⁴ Yeisu iboma italambwan yo iboita ala pwanoli kaiweli, besiele Tamala Yaubada ana nuwatu koina, na mesabana ileboila bwaite sauga miya naenaenane koina. ⁵ Yaubadanane tatobalan sauga meuloina kani nige imwamwawasi. O besiele.

Paulo Galetiya tomeliwo iyokoiyagili yo toyakayakataine ikawa-gulaili

⁶ Kategu iwakaka kaiwena iya toyoganmiuwa kwasikotanan. Baguna Keliso ana mulolo lalakisosina koina kwaemala ana tomoyao na bwaite sauga ami nuwatu imwayamwayau ilau yakayakatai uloina bwaimwana nige besiele wasana namwanamwana yau yayakayakatai-yan kolimiu. ⁷ Na yakayakatai uloinane yakayakatai mwakomwakotana. Kaiwena toyakayakatai tupwaliyao silaoma yo nuwamiu siulapwanopwano na yakato Keliso wasana namwanamwana sibuikeile uloina. ⁸ Kai Yaubada ana topaisowao. Na tem yabo ama boda koina, o tem apositolo yabo, o tem toyakayakatai yabo o tem anelose yabo bulibuli mena, wasa uloina iyawasayani nige besiele bwainene beyabeyana kayawasayani kolimiu,

ilonamwayan tem bwalubwalu uyawana mena ilouyo. ⁹ Beyabeyana yawaloko na sauga bwaite tabe yawaloyoi, wasana namwanamwanane wakalalayako, na tem toyakayakatai tupwaliyao silaoma yo wasa uloina siyawasa kolimiu, ilonamwayagili tem bwalubwalu uyawana mena silouyo. ¹⁰ Yaedeede kawe kolimiu kaiwena nige yatotonan tem tomo yakabiyaliyaya-yagili. Nigele, nuwanuwagumo tem Yaubada yakabi-yaliyaya-yagan. Gubesi, kwabatoko tem yatotonan na tomo yakabi-yaliyaya-yagili? Tem yaginauli besiele yau nige Keliso ana topaisowa besi.

Paulo ana katai yo ana gitesipwa yo ana paisowa nige apositolo yabo koina ikakalai

¹¹ Kaukavao yo duguwao, wakatai wasana namwanamwana bwaite yayakayakatai-yani nige ilaoma tomo ali nuwatu koina. ¹² Nige tomo yabo koina yabebenalan yo nige yabo yaiya iyayakenayagau, na Yeisu Kelisomo iboma iyamayale koliyau. ¹³ Wasagu kwabenalanako beyabeyana yau Yudiya ali tapwalolo kana tomuliya yawasosi yo tabe yau Yeisu kana tomeliwo yayakamkamnali yo yakepate kaiwe tem ali tapwalolo yasi-bayanae. ¹⁴ Saugana yasikulu yau yagu katai Yudiya ali tapwalolo mumugana koina ilalakisosi kabo muli mena yagu tali Yudiya kilakaiwo ali katai. Yo tabe yau yagu muliya yakayakatai meuloina bwaite ilaoma tubumayao kolili inamwanamwasosi kabo muli mena yagu tali Yudiya kilakaiwo ali muliya. ¹⁵ Na muli mena kabo sikabiyau Yaubada igite-sipwaiyauko yo ana mulolo lalakisosina koina iyoganyau yaemala ana topaisowa. ¹⁶ Yo iboma ana nuwatu koina natuna iyamayale koliyau na mesabana wasana namwanamwana yayawasanyi siya nige Yudiya tomonliyao kolili. Yagu nuwabui nige yakakalai tomo kolili, na Yaubadamo koina. Yo tabe yagu katai meuloina wasana namwanamwana kaiwena yakalai iya koina. ¹⁷ Nige tomo yabo koina wasana namwanamwana yabebenalan yo nige yalalau Yelusalema tomo yagigitaili siya baguna siyamala apositolo muli mena kabo yau. Nigele, na yalodudulaimo yalau dedei Alebiya,* bwaine koina nige apositolo yabo imiyamiya ule bwagabwagamo, yo muli mena kabo yapileyoi Damasiko koina.

¹⁸ Bolime yaiyona simwawasi kabo yalau Yelusalema na Pita yaboeyan, iya apositolo yabo, yagitai sauga kubwakubwana koina, nuwana wiki labuimo mekaukava kamiyamiya. ¹⁹ Nige apositolo yabo tabe yagigitai bwaimwanamo Yemesa iya Guyau kanakava. ²⁰ Na Yaubada ikatai bwaite walo yawasosi, nige mwakota. ²¹ Muli mena kabo yalau dedei Siliya yo Silisiya kolili. ²² Yagu takikili bagubagunana sauganane koina Keliso kana tomeliwo bodaliyao siya simiyamiya Yelusalema taon bwaimwa Yudiya Polovinsi koina nige naga sikakataiyau. ²³ Wasagumo sibenalani mwa kalikavao ali wasa siwolena siwaloba, "Tomowa tauna kona iyayakamkamnalawa, sauga bwaite koina wasana namwanamwana kita ala kaba meliwa iyaele iguguguyeyani, na iyamo tauna kona itonani yakato ala meli isibayanaeli." ²⁴ Kabo tomeliwo bodaliyaone Yaubada sitobalani yau kaiwegu.

2

Apositoloyao Yelusalema koina Paulo ana yakayakatai sikawanamwanamwa-yani

* **1:17:** Alebiyane bwaite iya koya Sainai dedeina

¹ Bolime potin (14) simwawasi mulina mena yasaeyoi Yelusalema mekaukava Banabasi na Yelusalema tomeli tobagunao kagitaili kamiyagogo. Na Taito tabe kalau mekamakava. ² Yalau kaiwena yakeyakenayan yabo ilaoma koliyau Yaubada iwalo koliyau iwalo, “Paulo, kulau Yelusalema.” Kabo yalau Yelusalema koina kai kabomamo yo tomeliwo kali tobagunao, bwaimwa apositolyao, mekamakavao kalogogo. Tawae yaguguye siya nige Yudiya tomonliyao kolili yagu takikili kolili apositolyao ali wasa yaolena kolili. Yaginauli besiele na ali talam yagu guguye kaiwena yalobai kisi ali nuwatu uloi yo kisi yagu paisowa iyamala ginauli bwagabwaga. Apositolyao sikawa-yawasosi yagu guguye idudulaisosi yakato lebo kaiwena nigwenigwe mumugana nige tawae yabo yo siba, “Nige sowana siya nige Yudiya tawalo-tubalili na nigwenigwe mumugana sikalai.” ³ Taito, iya mekaukava, na bwagana iya Giliki tomona, apositolyao meuloili nige siwawalo-tubali nigwenigwe mumugana ikakalai. ⁴ Na tomo tupwaliyao, siya ali kaba tolo nigwenigwe mumugana, ama miyagogo koina mwakota mena silusaema kolimai yakato siya tomeli na siya besiele togitesipwa. Sitonan sigitaimai tem kai Mosese ana loina nige kamumuliya kaiwena kamiyamiya Keliso koina. Yo sitonan tem yakewa yabo silobai kolimai yakato kai Mosese ana loina kana tolikwai. Siginauli bwaite besiele na yakato sipeimai loinane yaulina mena. Kabo sigamwapakiki kolimai nuwanuwali tem Taito nigwenigwe mumugana ikalai kaiwena iya nige Yudiya tomona. ⁵ Na nige katatalam ali nuwatune koina kisi wasana namwanamwana kana dudulai bwaite komiu Galetiya kwalobaiyako sibuikeile.

⁶ Na gubesi apositolyaone siya yakato esaliyao silalaki? Na yau nige yabo kana uloi koliyau, bwagana tem siya esaliyao ilalaki o tem nigele, kaiwena Yaubada manna mena tomo meuloili sitoyatoyawa. Na siya apositolyaone esaliyao silalaki ali nuwatu nigwenigwe kaiwena besiele kai. Nige sitotonan yakato yagu guguye sietulan. ⁷⁻⁹ Nigele, na Yemesa, Pita yo Yoni, siya ekalesiya kali totolo-bagunao me ali yaliyaya yau yo Banabasi simuloloimai nimali mena. Kabo kaloina toyawa katalam kai kalau siya nige Yudiya tomonliyao kolili na siya silau tomo Yudiya kolili. Simuloloimai kaiwena sigitai Yaubada yagu paisowa iyeyama mwa wasa namwanamwana yaguguguguyeyani siya nige Yudiya tomonliyao kolili besiele Yaubada Pita ana paisowa iwolena mwa iguguye tomo Yudiya kolili. Yaubada kaiwe iwolena Pita koina iyamala apositolo kabo ipaisowa Yudiya kolili, tabe kaiwe iyeyama koliyau na yaemala apositolo na yapaisowa siya nige Yudiya tomonliyao kolili. Simuloloimai kaiwena sikatai Yaubada paisowa namwanamwana bwaite iyeyama koliyau. ¹⁰ Sikawanoimo kolimai tem siya tomeliwo toguliyam sibusutuma kan ana dedei koina kanuwatu-kalatagili. Yo yau tabe nuwanuwagu lalakina kaginauli besiele.

¹¹⁻¹² Na Pita ana nuwatu ibui. Tauna kona ikatai me ana nuwamayale sowasowana ikekan toyawa siya nige Yudiya tomonliyao mekanakavao. Mwa ilaoma kolimai kamiyamiya Antioki koina yo kakelabilabin siya nige Yudiya kolili. Kabo muli mena nigwenigwe bodaliyaowa silaomaya Yemesa koina silau Antioki yo siwalo Pita koina, siba, “Pita, tabu kulalau siya nige Yudiya tomonliyao kolili, tabu Mosese ana loina kulilikwai.” Kabo Pita imatausi bodaliyaone kolili, siya sauga meuloina nigwenigwe mumugana siyawayawasa. Kabo Pita ana nuwatu ibui yo imiya-suwala siya nige Yudiya tomonliyao kolili. Kabo yayokoian yawalolau manna mena, yaba, “Pita kulopwano.” ¹³ Yo tomeliwo Yudiya tupwaliyao siginauli besiele Pita. Muli mena kabo Pita ana mwakotawa ipanaisiyoi Banabasi koina imeliyanoyoi kabo sikalai ali boda mena ilusae. ¹⁴ Saugana yagitaili ali

paisowa nige besiele wasa namwanamwana kana nuwatu, kabo boda manli mena yawalolau Pita koina yawaloba, “Bwagana kowa Yudiya tomona, na am miyamiya yo mumugam meuloina besiele siya nige Yudiya tomonliyao ali miyamiya, kaiwena mumugam nige besiele tomo Yudiya mumugali. Na gubesi am nuwatu kubui? Gubesi na tomeli siya nige Yudiya tomonliyao kuwalo-tubalili yakato Yudiya ali loinao simuliya?”

Meliyani koina mwa Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila

¹⁵ Kai sikabimai Yudiya tomonliyao mumugamai bwaite besiele. Siya nige Yudiya tomonliyao kakawa-naenae-yagili kaiwena siya Mosese ana loinao nige simumuliya, ¹⁶ na iyamo kai Yudiya Yeisu kana tomeliwo kakatai yakato nige sowana tomo yabo Yaubada ana kawa-namwanamwa ilobai Mosese ana loina kana muliya koina, bwaimwanamo tem Yeisu Keliso koina imeli kani Yaubada ana kawa-namwanamwa ilobai. Kabo kai tabe kameli Yeisu Keliso koina na mesabana ama meline kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yagimai, loina kana muliya kaiwena nigele. ¹⁷ Nuwanuwamai Keliso kana muliya koina na Yaubada ikawa-namwanamwa-yagimai, mwa kana koleya besiele kai Mosese ana loina dagelana mena kamiyamiya. Mwa gubesi? Yakato ama meli Keliso koina kai kaemala tonaenaena Mosese ana loina koina? Yakato Keliso itubalila naenaena koina? Nigele, nigele molosi. ¹⁸ Beyabeyana yau Mosese ana loina kana tomuliya. Muli mena yanuwabui yagu meli yapei Keliso koina, kaiwena yakatai loinane nige sowana ileboiyau. Kana koleya besiele loinane yasoke-gwaligwali. Na tem yapileyoi loinane koina yamuliyayoi kani yabomayoi yakawa-naenae-yagau. ¹⁹ Tem tomo yabo loina nige imumuliya, loinane iwawalo yakato tomone kani iboita. Loinane nige yamumuliya, kabo yau besiele toboita yabo yo nige yamiyamiya loina ana kaiwe yaulina mena. Mwa loinane iyaboitayau na mesabana yawasi yawasosi yalobai na yapaisowa Yaubada kaiwena. ²⁰ Keliso kana yakelose koina yau mekaukava kaboita toyawa. Bwaite yawasine kolyau imiyamiyane Keliso yawasina, yau nige yaboma yawasigu besi. Yaubada Natuna, iya ikatekamkamna-yagau yo yawasina italamwani kaiwegu, na yau yameliyani, kabo bwaite saugane koina yawasina imiyamiya kolyau. ²¹ Tem Yaubada ana kawa-namwanamwa talobai Mosese ana loina kana muliya koina kabo Keliso ana boita iyamala ginauli bwagabwaga. Mwa bwaite kaiwena nige sowasowana Yaubada ana mulolo lalakisisina kolyau yasikotanan.

3

Loina kana obiga yo meliyani walona

¹ Komiu Galetiya, yawasosi toyauyaule. Tauna kona wasana namwanamwana kawalo-masalan kolimiu. Sauganane koina ama walo meuloina kwameliyan yo nuwamiu simayalesosi, yo kana koleya besiele komiu Yeisu Keliso kana yakelose wagitai manimiu mena. Na analiyao bwaite saugane koina silaoma sikukulaimiu yo siwoyaimiu mwa ami nuwatu yakato Mosese ana loina kana obiga koina lebo kwalobai? ² Nuwanuwagu yaneliyagimiu ginauli yabo kaiwena. Toisabo kamwasa koina mwa Yaluyaluwa Tabuna wakalai? Loina kana obiga koina, o wasana namwanamwana kana meliyan koina? ³ Yaluyaluwa Tabuna iboma ana kaiwe koina mwa yawasi waluwaluna kwayatubu, kabo gubesi mwa yakato loina ami obigaina koina na yawasi waluwalunane ana sagna kwaemwawasi? Kwayauyaulesosi. ⁴ Ami nuwabui mulina mena polowe sibaibaiwa kwalobaili na wakalakisiye-yagili Yaluyaluwa Tabuna ana

sagu koina. Gubesi, nuwamiu imwatainan? Yakato ami tolo kaiwe yo ami kalakisiye siyamala ginauli bwagabwaga? ⁵ Yaubada Yaluyaluwa Tabuna iyeyawa yo ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili ami boda kalona mena. Tawae yaina? Loina ami obigaina kaiwena, o wasana namwanamwana kana benali yo kana meliyani kaiwena?

⁶ Naga kwanuwatui Abelamo kaiwena. Buki Tabu iba, “Abelamo Yaubada imeliyani, kabo Yaubada Abelamo igitai iya todudulai ana meli kaiwena.” ⁷ Na kabo wakatai bwaite, Yeisu kana tomeli meuloili siya Abelamo tubunao yawasosi. ⁸ Sauga bagubagunana koina Yaubada igite-bagunako sauga ilaoma koina yakato naga siya nige Yudiya kani ikawa-namwanamwagagili ali meli Yeisu koina kaiwena. Kabo Buki Tabu beyabeyana koina wasa namwanamwana bwaite Yaubada iwaloyameli Abelamo koina, iba, “Naga kowa koliwo kani tomo meuloili yanuwa yaulina mena yamuloloili yo namwanamwa silobai.” ⁹ Abelamo imeli Yaubada koina mwa Yaubada imulolo lalakina Abelamo koina yo namwanamwa ilobai. Kabo siya analiyao simeli besiele Abelamo, nuwana siya Yudiya o nuwana siya nige Yudiya, meuloili kani Yaubada imuloloili yo namwanamwa silobai.

¹⁰ Mosese ana loinao sibaibaiwasosi, tupwali loina lalakili yo tupwaliyao loina kikiuli. Analiyao siya meuloili ali meli sipei Mosese ana loinao kana obiga koina siya kani Yaubada ana kawa-gula silobai kaiwena nige tomo yabo sowasowana loinao meuloili iobiga-olili. Besiele Buki Tabu iwaloba, “Yaiya tem loina kana Buki ana walo meuloina nige ibebenalani sauga meuloina, kani tomone Yaubada ana kawa gula imiyamiya koina.” ¹¹ Imayale kolila yakato nige sowasowana tomo yabo loina kana obigaina koina na Yaubada ikabi-yaliyaya-yan. Kaiwena Buki Tabu iwaloba, “Siya analiyao Yaubada ikawa-namwanamwagagili ali meli kaiwena, siya kani yawasi miyamiya yaina silobai.” ¹² Meli kana kamwasa nige besiele loina kana kamwasa kaiwena Mosese ana loina iba, “Tem nuwanuwam yawasi kulobai loina kana obigaina koina sowasowana loinao meuloili kumuliya-oli.” Na nige tomo yabo sowasowana ginauli besiele. ¹³ Na Keliso iyamaisa-yavivilala loina kana kawa-gula koina bwaimwana bwalubwalu uyawana mena talouyo kabo iya iyamiyalaela ala nae ikalai yo iya iyamala Yaubada ana kawa-gula tomona, iboita kelose mena. Besiele Buki Tabu iwaloba, “Tem tomo yabo kwapina kuyatake mayau mena, tomone imiyamiya Yaubada ana kawa-gula koina.” ¹⁴ Beyabeyana Yaubada iwaloyameli Abelamo koina iba, “Tomo meuloili yanuwa yaulina mena kani yawalo-muloloili tubum yabo koina.” Keliso iyamaisa-yavivilala na mesabana iya koina Yaubada ana waloyameline Abelamo koina iyamala yawasosi. Iginauli besiele na tem meli koina Yaluyaluwa Tabuna iya iwalo-yameliyako kolila takalai.

Loina yo Yaubada ana waloyameli waloli

¹⁵ Kaukavao yo duguwao, nuwanuwagu kaba gite yabo yakalai tomo mumugala koina. Tem tomo labui ginauli yabo kaiwena siwaloyameli yo esaliyao sisain, koina nige sowasowana tomo uloina waloyameline isoke o tem nuwatu yaboyoi ipei pwatana mena. ¹⁶ Na bwaine besiele nige sowasowana Mosese ana loina Yaubada ana waloyameli Abelamo koina isoke-gabaen. Yaubada ana waloyameli ginauli Abelamo yo tubuna kaigeda kaiweli. Na Buki Tabu nige iwawalo tubunao meuloili kaiweli bwaimwanamo tubuna kaigedamo walona, bwaimwa iya Keliso. ¹⁷ Yagu walo kana dudulai besiele bwaite. Yaubada waloyameline ginauli Abelamo koina yo iwalo koina iba, “Waloyameline bwaite kani yanuwatu-kalatani.” Muli mena Abelamo iboita. Na bolime kali baibaiwa 430 mulina mena kabo Mosese

ana lolina iyawatagili. Na nige sowasowana loineane Yaubada ana waloyameline isoke-gabaeni. ¹⁸ Tem Yaubada ana kawa-namwanamwa talobai Mosese ana lolina kana obigaina koina kabo tawae waloyameline kana namwanamwa kolila? Bwaimwa waloyameline iyamala ginauli bwagabwaga. Na nige besiele. Nige sowana Yaubada ana kawa-namwanamwa talobai Mosese ana lolina kana obigaina koina. Kaiwena Yaubada waloyameline iwaloyameli Abelamo koina mwa ana kawa-namwanamwa yo ana walo-mulolo talobaili.

¹⁹ Kabo tawae kaiwena Yaubada loineane iyeyama? Tawae kaiwena loineane ipei waloyameline pwtana mena? Yaubada lolina iyeyama na mesabana iyakenayagila mumugana naenaena kana koleya gubesi yo iyeyama na mesabana imiyamiya kanasiga tubunane iyawatagilima. Bwaite tubunane iya kaiwena Yaubada iedeede ana waloyameline koina. Na loineane Yaubada iwolena aneloseyao kolili yo siya siwolena Mosese koina, mwa kabo iwolegili tomo kolili. Kabo Mosese itolo tomo yo Yaubada luwaluwaili mena. ²⁰ Na saugana Yaubada waloyameli iwolena Abelamo koina, nige iwowolena tomo yabo koina kabo tomone iwolena Abelamo. Nigele, na Yaubada waloyameline iwolena dudulaina Abelamo koina. ²¹ Kabo gubesi, Mosese ana lolina yo Yaubada ana waloyameli siekalokalo-magigi-lagili? Nigele molosi, nige siekalokalo-magigi-lagili kaiwena yoli labuine silaomaya Yaubada koina, yo tabe nige sowasowana Mosese ana lolina kana obigaina koina na Yaubada ana kawa-namwanamwa talobai na yawasila takalai. ²² Kaiwena Buki Tabu iba, “Mumugana naenaena tomo meuloili yauwa yaulina mena ipanli, nige yabo sowasowana lolina imuliya-oli.” Na tem Yesu Keliso tameliyani, kani Yaubada ana waloyameli kanna takalai taemala tomo livalivasili. ²³ Muli mena kabo meli kana sauga iyawatagili, kita tomo lolina ipanla yo nige sowasowala Yaubada ana yatala tayabubu-gabaen kanasiga meli kana kamwasa Yaubada iyamayale kolila yo ilivasila Mosese ana lolina koina. ²⁴ Mwa loineane iya iyakenayagila kamwasa dudulaina kanasiga Keliso iyawatagili kabo tameli koina yo Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila. ²⁵ Meli kana kamwasa iyawatagilimako, kabo kita nige tamiyamiya yoi loineane yaulina mena.

Talaomako taemala Yaubada natunao

²⁶⁻²⁷ Saugana kwababitaiso kwatubweko Keliso koina yo besiele tabe Keliso wakalai yo kwalikwa. Kabo komiu meuloimiu Yaubada natunao, kaiwena Yesu Keliso kwameliyani. ²⁸ Kabo Keliso koina nige yakasa yabo imiyamiya, nuwana siya Yudiya yo siya nige Yudiya, nuwana topaisowa panpanli yo tomo livalivasili yo tatao yo sineseo kolili. Kaiwena Yesu Keliso koina komiu meuloimiu kwaemala boda kaigeda. ²⁹ Komiu Keliso ana tomoyao yo Abelamo tubunao. Kabo namwanamwa kana waloyameli bwaite Yaubada iwaloweni Abelamo koina komiu kani wakalai.

4

¹ Kaba gite yabo kani yawaloweni na koina nuwamiu imayale. Tem towasawasa yabo iboita yo ana wasawasa ilogabaegili natuna kaiwena, nige sowasowana natunane wasawasane iloinyan kaiwena iya melumelu kikiuna kanasiga ilalaki. Bwagana tamana ana wasawasa kani ikalai, na iyamo iya melumelu, iya besiele topaisowa panpanna. ² Kaiwena iya imiyamiya kana towalo-kalatan ana lolina yaulina mena kanasiga tamana bolimewa ipepeiwa ilobai. ³ Muli mena kabo Keliso ilaoma kita besiele bwaine melumelune. Kita besiele topaisowa panpanna yauwa yaulina ana kaiweyao sipan-kalatagila. ⁴ Na kana sauga yawasosi koina Yaubada natuna iyawasayamako, ikabiyani sine yabo koina yo imiyamiya Yudiya ali

loina yaulina mena. ⁵ Yaubada natuna iyawasayama na loina panpanna koina ileboila bwaimwa iyamaisa-yavivilala. Iginauli besiele na mesabana kita taemala natunao. ⁶ Komiu Yaubada natunao, bwaite iya kaiwena natuna yaluyaluwana iyawasa ilaoma katemi mena, yaluyaluwane iyanoila tayogayoga Yaubada koina taba, "Tamagu. Tamagu." ⁷ Kobo sauga bwaite koina komiu nige topaisowa panpanli na komiu Yaubada natu yawasosinao. Bwaite iya kaiwena mwa namwanamwane bwaite ikakatububunanne bwaliga kani komiu wakalai.

Paulo inuwanuwatu Galetiya kaiweli

⁸ Beyabeyana nige Yaubada wakakatai kabo kwapaisowa besiele topaisowa panpanli yaubada mwakomwakotali kolili, kaiwena komiu nige Yudiya tomonliyao. ⁹ Na sauga bwaite Yaubada wakatai yo Yaubada ikataimiu. Kabo gubesi na nuwanuwamiu kwalau Mosee ana loinao belubeluli kolili? Siya nige ali kaiwe yabo na tem sisaguimiu. Na yakato kwalau kolili na kwaemala ali topaisowa panpanli? ¹⁰ Gubesi na bwaite sauga nuwanuwamiu kaliyate tupwaliyao, waikena tupwaliyao, bolime tupwaliyao yo sauga tupwaliyao kwayakasisi-yagili besiele Yudiya mumugali? Komiu Galetiya, yawasosi toyauyaule. ¹¹ Kagu lotonan besiele yagu sauga yayavenuwan bwagabwagai kolimiu.

¹² Kaukavao yo duguwao, yakawanoi kolimiu, yagu walo kwabenalan, loina panpanna kwalogabaen yo kwaemala tomo livalivasina besiele yau. Kaiwena beyabeyana yau yamiyamiya loina yaulina mena, na bwaite sauga loinane yalogabaen yaemala besiele komiu nige Yudiya tomonliyao. Beyabeyana nige wakakawa-naenae-yagau. ¹³ Kaiwena kwanuwatukalatan tauna kona yagu laowane kolimiu me yagu kasiebwa na yau kasiebwane koina Yaubada gamwa isoke na wasana namwanamwana yaguguyeyan kolimiu na koina ami meli kwalobai. ¹⁴ Yagu kasiebwane ipolowesosi yo ami gitekalatagau imamalawe na iyamo nige yomiu ikwakwatakwata-yagau yo nige kwasisikotanagau. Na kwasaguuyiyo besiele yau Yaubada ana anelose yabo, yo besiele yau Yeisu Keliso iboma. ¹⁵ Sauganane koina kwayaliyayasosi kaiwegu. Mwa walo yawasosi, tauna kona nige ginauli yabo kwanunuwai koliyau, na ami yaliyaya kana lalaki kaiwena sowasowamiu ginauli meuloina kwaeyama. Na sauga bwaite koina nigele. Ami yaliyayawa toweya ilauya? ¹⁶ Na gubesi? Yakato yau kami tokalomagigili kaiwena walo yawasosi yawaloweni kolimiu?

¹⁷ Toyakayakataine sikepate kaikaiwe tem siyanuwakoimiu ali guguye kolili, na nige yakato sisaguimiu, nigele. Nuwanuwalimo sipei-suwalagimiu kolimai na mesabana nuwanuwamiu lalakina siya. ¹⁸ Tem kateli sidudulai Yaubada manna mena yo siyanuwakoimiu bwaite inamwanamwa koliyau. Na tem siginauli besiele kabo ilonamwayagili siginauli sauga meuloina, nige yakato saugana yamiyamiya mekamikava mumugali sidudulai yo saugana yalogabaegimiu mumugali sibui. ¹⁹ Natuguwao mulomulolomiu, bwaite saugane koina yau me yagu kamkamna kaiwemiu besiele kabi kana kamkamna kana lalaki, kaiwena nuwanuwagu yagite-kalatagimiu na kwalalaki na Keliso mumugana wakalai. ²⁰ Mumugamiu kaiwena nuwagu ipwanopwano mwa nuwanuwagu lalakina sauga bwaite tem yagitaimiu na komiu mekaukavao taedeede namwanamwa na mesabana mwayamwayau ami lopwano yayadudulai.

Paulo kaba gite ipei ana edeedede koina Ega yo Sela kaiweli

²¹ Komiu Galetiya tupwamiyao nuwanuwamiu kwamiyamiya loina yaulina mena bwaite ami wasa yaeyawa tawae loina ana walo. ²² Iwawalo

yakato Abelamo natunao tatao labui, yabo sine topaisowa panpanna Ega natuna, yo labuina sine livalivasina Sela natuna. ²³ Isimeli iyawatagilimaya sine topaisowa panpanna koina, ana yawatagilima besiele bwaite kita tomo meuloila ala yawatagili, nige iyawatagilimaya waloyameli yabo koina. Na Aisake iyawatagilimaya sine livalivasina koina, ana yawatagilimane yaina Yaubada ana waloyameli Abelamo koina. ²⁴ Bwaite kaba gite yabo. Sinesineo labuine siya besiele kamwasa labui, kamwasa beyabeyana yo kamwasa waluwaluna. Yabo ilaomaya Koya Sainai yo kamwasane natunao siya topaisowa panpanna simiyamiya loina yaulina mena. Kamwasa beyabeyanane bwaite Ega. ²⁵ Kabo Ega yakato iya besiele koya Sainai dedei Alebiya koina, bwaimwa koina beyabeyana Mosese loina ikalai, yo sauga bwaite koina Ega iya kana koleya besiele bwaite Yelusalemane tomo Yudiya ali kaba pwaoli mumugana sipaipaisowai besiele Mosese ana loina. Yelusalemane yo ana tomoyao simiyamiya loina panpanna yaulina mena besiele Ega iya topaisowa panpanna. ²⁶ Na Sela iya besiele kamwasa waluwaluna, yo kana koleya besiele Yelusalema waluwalunane bwaine iyaele bulibuli mena, iya nige imiyamiya panpanna koina na iya kita Yeisu kana tomeliwo sinala. ²⁷ Aiseya iwalo yakato Yelusalema waluwaluna, bwaimwa Sela, kani natunao sibaibaiwa, nige besiele Yelusalema bagubagunana, bwaimwa Ega. Kaiwena Buki Tabu mena Yaubada iwalo Sela koina iba, “Sine kuyaliyaya, kowa besiele sine miyamiya yaina nige sauga yabo ukwakabi, nige sauga yabo kabi kamkamnana kulolotonani koliwo. Kuwali yo kuwui kaiwena bwagana kowa sine miyamiya yaina, na iyamo natumwao kani sibaibaiwasosi. Na sinene iya wainena imiyamiya yasayasali koina, bwagana iya sine tokabikabi na iyamo natunao kani nige sibaibaiwa.”

²⁸ Kaukavao yo duguwao, Yaubada ana waloyameli Abelamo koina kaiwena mwa Aisake iyawatagili, besiele tabe Yaubada ana waloyameli Abelamo koina kaiwena mwa komiu kwaemala Yaubada natunao. ²⁹ Isimeli sauga meuloina Aisake iyakamkamna ali sauga melumelu koina. Sauga bagubagunana Abelamo natuna bwaite ana yawatagili besiele kita tomo meuloila ala yawatagili, kanakava bwaite Yaubada Yaluyaluwana ana kaiwe koina mwa iyawatagili, iyakamkamna. Na besiele tabe sauga bwaite. Siya simiyamiya loina yaulina mena, bwaimwa toyakayakataine ali kaba tolo nigwenigwe mumugana, komiu tomeliwo kwayawatagilimaya Yaubada ana waloyameli koina, siyakamkamnamiu yakato nigwenigwe mumugana wakalai. ³⁰ Na namwanamwa bwaite Yaubada ikatububunan tomo Yudiya kaiweli, siya kani nige sikakalai, kaiwena siya nige Yeisu kana tomeliwo. Kaiwena Buki Tabu iwaloba, “Sine topaisowa panpanna iya yo natuna kutawoili silowasi. Kaiwena sine topaisowa panpanna natuna kani nige tamana ana wasawasa ikakalai.” ³¹ Kabo kaukavao yo duguwao, kita tomeliwo nige sine topaisowa panpanna natunao besi, na kifa sine livalivasina natunao.

5

Tabu tamiyamiya yoi loina panpanna yaulina mena

¹ Keliso ilivasilako Mosese ana loina koina, mwa nige tamiyamiya loina panpanna yaulina mena. Koinaele kwatolo kaikaiwe, tabu kwatatalamwagimiu loina kana polowe iyayakamkamnamiu yoi. ² Meuloimiu kwabenali. Yau Paulo yawalo kolimiu, tem nigwenigwe mumugana wakalai, Keliso ana boita uwenana kana namwanamwa kani nige kwalolobai. Nigele molosi. ³ Yawaloyoi kolimiu, tem kwatalamwagimiu nigwenigwe mumugana wakalai, tabe sowasowana komiu Mosese ana loina tasilina meuloina kani kwaobigaili, tem yabo kwalikwai maisana boita. ⁴ Komiu

Galetiya kwatonatonan lolina kwamulimuliya yakato koina Yaubada ikawanamwanamwa-yagimiu, komiu kwabomamo kwatomgabae-gimiuko Keliso koina yo kami mwayaga iyai Yaubada ana mulolo lalakisosina koina. ⁵ Kita Yeisu kana tomeliwo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina me ala katepatu tasanasanai na mesabana Yaubada igitaila yakato kita todudulai manna mena. ⁶ Tem tamiyamiya Yeisu Keliso koina, bwagana nigwenigwe mumugana takalai o tem nige takakalai, bwaite nige ginauli lalakina besi. Nuwatu lalakinaele bwaite, ami meli itubalimiu na kwalau kamikavao kwamulololi.

⁷ Beyabeyana ami sagena meli ana dedei koina idudulaisosi. Na analiyao silaoma manimiu sisagena-kausili na tabu kwamumuliya wasa dudulaina koina? ⁸ Bwaite manwoyane nige ilaoma kami toyogan Yaubada koina na ilaomaya Seitani me ana bodao bwaimwa toyakayakataine kolili. ⁹ Wakataiyako bwaite tem yisti kikiuna tapei pwalawa koina, kani pwalawa meuloina ilusae kalona mena, kabo pwalawa isese. Mwa besiele bwaite toyakayakataine ana yakayakatai naenaena koina kani ipanaisi meuloimu kolimiu yo isibayanaemiu. ¹⁰ Yagu nuwatu ikaiwe yakato kani keliso isagumiu na tabu nuwatu yabo uloina wakakalai. Na siya kami tomanwoyane, bwagana analiyao siya, kani maisali silobai. ¹¹ Kaukavao yo duguwao, tupwaliyao siwawalo yakato yau yagu guguye koina tem tomo nigwenigwe mumugana sikalai muli mena kabo sinamwanamwa Yaubada manna mena. Bwaite mwakota. Tem yawasosi yaguguguye besiele, gubesi mwa Yudiya iyaelemo kamkamna kolili yalobalobai? Tem yawaloba, “O besiele”, kabo yagu guguye Yeisu ana boita kelose koina kaiwena kani nige iuula-munamunaili. ¹² Toyakayakataine siya nuwamiu siulaula-pwanopwano, yogu ikwatakwata-yagili, yau kaba yaliyaya tem sibomayoi yoli meuloina sitom-gabae-olili.

Yaluyaluwa Tabuna mekanakava yola yawasina siyetabetabe-yagili

¹³ Kaukavao yo duguwao, Yaubada iyoganmiuko yo ilivasimiu, kabo nige kwamimiyamiya yoi lolina yaulina mena. Na tabu ami livasine kaiwena na kwawaloba, “Tem yomai ana gadosisi tawae nuwanuwana, sowasowana kapaisowai.” Na yau yawalo kolimiu, tabu ami nuwatu bwaine besiele, na me ami mulolo kwapaisowa kamikavao kaiweli. ¹⁴ Yo lolina meuloina kana nuwatu ibwagili-gogon lolina kaigeda koina bwaite besiele. “Kamkava kumulolo koina besiele kowa kuboma kam mulolo.” ¹⁵ Na tem kwabomayoi kwaesinasinali-yagimiu na kwasokasoka-keikeile besiele yakayakan sokasokali mumugali wagite-kalatagimiu kisi ami boda tomeli itatagwaligwali.

¹⁶ Na yawalo kolimiu, kwatalamwagimiu Yaluyaluwa Tabuna yawasimiu iloinayani. Tem waginauli besiele nige sowana gadosisi yomiu iloinayan. ¹⁷ Kaiwena ginauli siya yola igadosisiyan, Yaluyaluwa Tabuna isikote. Yo ginauli siya Yaluyaluwa Tabuna nuwanuwana, na yola isikote. Yaluyaluwa Tabuna yo yola yawasina sauga meuloina yoli labuine sikalekaleya, kabo saugana tem nuwatu yabo nuwanuwam uginauli, nuwatu yaboyoi ilaoma yo am nuwatu bagubagunana ikausi kabo tawae nuwanuwam uginauli nige ugiginauli. ¹⁸ Na tem Yaluyaluwa Tabuna ibaguna-yagimiu, kani nige kwamimiyamiya Yudiya ali lolina panpanna yaulina mena yo nige sowana ali loinao kwamuliya kolili.

¹⁹ Yola ana paisowa naenaena takatai namwanamwai bwaimwa ganawali, yauyaule mumugana yo mumuga mwalimwalinena, ²⁰ pwalou kokotomo kolili yo kukula kana paisowa, kalomagigili, kaleya, lamwapolowe, munamunai, mankikiwasi, boda yakasa, ²¹ yo gadosisi, numa yauyaule, yaliyaya naenaena, yo ginauli tupwaliyao tabe.

Beyabeyana yayanuwapeimiuko na sauga bwaite yawaloyoi, siya mumuga besiele bwaite signaginauli, kani nige silulusae Yaubada ana kaba lolina koina.

²² Na Yaluyaluwa Tabuna uwena bwaite siyaele, mulolo, yaliyaya, nuwadaumwali, kalakisiye, katekamkamna, mumugana namwanamwana, meli matumatuwana, ²³ nuwalobi yo tabomayoi tayakasisi-yagila. Mumugana namwanamwana nige yabo lolina koina imiyamiya na kani kaba kausi talobai. ²⁴ Na siya simeliko Yeisu Keliso koina yoli mumugana naenaena meuloina kelose koina siyakeloseli siboitako. ²⁵ Yaluyaluwa Tabuna yawasi waluwaluna iyeyamako, kabo tatalamwagila Yaluyaluwa Tabuna koina iya iloinayagila. ²⁶ Kabo tabu gagasa mumugana taginaginauli, tabu kamikavao kwaulaula-munamunaili, yo tabu kamikavao wakalokalomagigi-lagili.

6

Kalakavao tasaguili kali polowe tayamalamaeli

¹ Kaukavao yo duguwao, tem luwamiu mena ami boda yabo ibeku naenaena mumugana koina, komiu bwaite Yaluyaluwa Tabuna wakalaiyako yo ami meli imatuwako ilonamwayagimiu mumugamiu bigana koina tomone kwasagui na mumugana kwayadudulai. Na tabe wagite-kalatagimiu kisi kaba bekune kaigedanane koina kwabekuyoi. ² Kwaesagusagu-wagimiu kami polowe kolili yo bwaine kamwasane koina kani Keliso ana lolina mulolo kaiwena kwaemwawasi. ³ Tem tomo yabo nige ana kaiwe yakato naenaena isikotanan na ibomayoi iwaloseyan iwaloba, “Yau me yagu kaiwe” ibomayoi imwakotayan. ⁴ Sosasowana tomo kaigeda kaigeda iboma mumugana igitegite-sipwai. Tem ana paisowa inamwanamwa, sowasowana iyaliyaya. Na tabu ana nuwatu bwaite besiele, “Yau yagu paisowa inamwanamwasosi kabo iya ana paisowa.” ⁵ Kaiwena tomo kaigeda kaigeda ilonamwayan iboma ana paisowa kana polowe ikalai igitekalatan. ⁶ Tem ami toyakayakatai Yaubada ana walo iyakayakatai-yani kolimiu, sowasowana kwasagui kwapi ana dedei koina yo ami gogo namwanamwali kwaolena kaiwena iya isaguimiu yaluyaluwa ana dedei koina.

⁷ Kwanuwatu namwanamwa yo nuwamiu sidudulai nige sowasowana tomo yabo Yaubada imwakotayan. Tem tawae takumai, kani takeli kanna besiele. ⁸ Kabo tem tomo yabo mumugana naenaena iginauli na tem yona kana gadosisi ikabi-yaliyaya-yan kani boita ilobai. Na tem mumugana namwanamwana iginauli na tem Yaluyaluwa Tabuna ikabi-yaliyaya-yan kani yawasi miyamiya yaina ilobai. ⁹ Tabu mumugana namwanamwana kana paisowa yola ikwakwatakwwata-yani, kaiwena tem nige yola ikwakwatakwwata-yani kani kana sauga yawasosi koina maisana namwanamwana talobai. ¹⁰ Kabo sowasowana sauga meuloina tatonan tem tomo meuloili tasaguili yo takabi-yakaiweli. Siya ala tali tomeliwo, bwaimwa Yeisu ana susu, tatonan kaikaiwe na tem tasaguili yo takabi-yakaiweli.

¹¹ Bwaite saugane koina yaboma nimagu mena yalele. Na wagitai nimagu leleyana yalele yalalaki.* ¹² Siya toyakayakataine siwalo samasamalulimiu yakato nigwenigwe mumugana wakalai mwa signauli besiele kaiwena nuwanuwali sigagasa ali tali Yudiya manli mena yo siba, “Wag-itai, ama paisowa koina siya nige Yudiya meuloili nigwenigwe mumugana sikalai.” Siwalo samasamalulimiu kaiwena sikatai tem Mosese

* **6:11:** Buki bwaite liguna meuloina koina Paulo ana walo iwaloweni na tomo uloina ilele kanasiga 6:10 koina na tomna 11 Paulo iboma nimana mena ilele.

ana lolina nige simumuliya kani kalomagigili yo kamkamna silobai ali tali Yudiya kolili, bwagana simeliko Yesu Keliso ana boita koina. ¹³ Bwagana toyakayakataine siya nigwenigwe mumugana sikalaiyako, na iyamo nige Mosesese ana lolina meuloina simumuliya-oli. Na nuwanuwali lalakina tem komiu nigwenigwe mumugana wakalai na mesabana sigagasa ami talam nigwenigwe siginauli yomiu koina kaiwena. ¹⁴ Na yau koliyau, nige sowasowana ginauli yabo kaiwena yagagasa, na yagu gagasa kaigedamo bwaimwana ala Guyau Yesu Keliso ana boita kelose mena. Ana boita kelose koina yau kaba yaliyaya kaiwena ana boitane koina yanuwa yaulina mumugana kana yaliyaya koliyau iboitako. Yo miyamiya yanuwa yaulina ana dedei koina yau besiele yaboitako. ¹⁵ Nige kana uloi yabo tem nigwenigwe mumugana takalai o tem nige takakalai, bwaite nige ginauli lalakina besi. Na nuwatu lalakina kaigeda ele kita taemala tomo waluwaluli. ¹⁶ Analiyao komiu nuwatune bwaite wakawa-namwanamwa-yani, komiu Yaubada ana tomoyao yawasosi. Kabo yakawanoi Yaubada koina ana katekamkamna yo ana nuwa-daumwali katemiu iloyakalapowonli.

¹⁷ Nige nuwanuwagu tomo yabo polowe yabo iyeyama koliyau nigwenigwe mumugana kaiwena. Kaiwena yogu mena gai simiyamiya bwaimwana kilakilala yawasosi siya siwalo-masalagau yau Yesu Keliso ana tomo. ¹⁸ Kaukavao yo duguwao, ala Guyau Yesu Keliso ana katekamkamna imiyamiya yaluyaluwamiu koina. O besiele. Kaiyoni, yau Paulo.

Epeso ali leta Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Yanuwa Epeso iya taon lalakina Eisiya polovinsi koina, yo ali bisinisi sibaibaiwa. Paulo ana takikili yayionana koina, bolime yayiona imiyamiya Epeso koina yo iyakayakatai kolili (Wagitai Apositolo ali paisowa peina 19). Muli mena Paulo sipei deli mena Loma koina. Sauganane koina leta bwaite ilele, kabo Tikiko ilokalai ilau iwolena toekalesiya Epeso kolili (6:21-22).

Epeso koina tomo sibaibaiwa siya nige Yudiya tomonliyao, na tupwana siya Yudiya tomonliyao. Leta bwaite koina Paulo iyakenayagili boda labui bwaimwa Keliso itubweiliko siyamala boda kaigeda ekalesiya koina (2:15-16 yo 3:6). Paulo iedeededede lalakina tawae Yaubada ana nuwatu ekalesiya kaiwena (3:10) na tawae Yaubada ana mulolo kolila. Kaba gite yayiona iwalowegili ekalesiya kaiweli. Ekalesiya besiele yona kaigeda na Keliso besiele kulukulu (1:23, 4:15-16). Ekalesiya besiele nume na Keliso besiele numene kana wauwau (2:20-22). Ekalesiya besiele sine tokasole na Keliso besiele wainena tau (5:25-27). Besiele tabe Paulo Epeso ikabiyakaiweli yawasili ana laulau kaiwena Keliso itubweiliko siyamala yona kaigeda mwa kaiwena siya mayale natunao.

¹ Yau Paulo, Yeisu Keliso ana tosagenawasa (apositolo) yabo Yaubada ana nuwatu mena. Leta bwaite yalele yo yayawasa komiu Yaubada ana tomoyao, Yeisu Keliso kana tomeli yawasosi, kwamiyamiya Epeso koina kolimiu. ² Yakawanoi Yaubada Tamala yo Guyau Yeisu Keliso ali katekamkamna yo ali nuwa-daumwali mena katemiu siloyakalapowon.

Keliso koina Yaubada mulolo meuloili iyelima kolila

³ Yaubada tatobalan, iya ala Guyau Yeisu Keliso tamana. Ilonamwayagila tem tatobalan kaiwena Keliso koina yayuyaya meuloili bulibuli yanuwaliyao kolili silaoma iyelima kolila yaluyaluwala kali sagu kaiwena.

⁴ Sauga bagubagunana koina igitesipwailako kaiwena tapatu Keliso koina muli mena yanuwa yaulina iyamayale. Igitesipwaila besiele na tem kita taemala ana tomo yakayakasisili manna mena yo nige kawa-naenae yabo imiyamiya kolila. ⁵ Yo tabe sauga bagubagunanane koina Yaubada imuloloila mwa iloina na tem ikawa-natu-wagila Yeisu Keliso ana paisowa kaiwena. Ana yaliyaya mena yo ana nuwatu mena ikawa-natu-wagila besiele. ⁶ Kabo tatobalan ana katekamkamna lalakisosina, bwaine ana olena bwagabwaga iyeyamako natuna mulomulolona iya koina tapatuko.

⁷ Mwa Yeisu Keliso ana boita koina livasi talobai bwaite Yaubada ala pwanoli inuwatu-pwaikiliko. Walo yawasosi, Yaubada ana katekamkamna ilalakisosi. ⁸ Katekamkamnane ikalapowon masumasuwe kolila tabe sonoga yo katai namwanamwana ana nuwatu kaiwena iyeyama. ⁹⁻¹⁰ Ana nuwatu wadawadamnane iyamayaleyako kolila Keliso koina kaiwena iya ana nuwatu besiele. Kana sauga yawasosi koina ana nuwatune kani igin-

auli bwaite ginauli meuloili bulibuli yo yanuwa yaulina mena kani ikelegonagilima na Yeisu Keliso iya kulukululi na siya simiyamiya ana loina yaulina mena.

¹¹ Mwa koinaele Yaubada igitesipwaila taemala ana tomoyao kaiwena sauga bagubagunana koina ana loina besiele. Walo yawasosi Yaubada ginauli meuloina iginauli besiele ana nuwatu. ¹² Mwa koina kita tomeli baguna Yeisu koina Yaubada ikalaila ana tomoyao na mesabana Yaubada

esana takeleisinan yo tatobalan. ¹³ Na komiu tabe walo yawasosine kwabenalanako bwaite Yeisu wasana namwanamwana leboimiu kaiwena mwa kwameli koina na kwaemala ana boda. Kabo Yaubada ana kilakilala ipwayako kolimiu yakato komiu iya ana gogo, kana katai bwaite besiele, Yaluyaluwa Tabuna iyeyawako kolimiu besiele ana waloyameli. ¹⁴ Na kita Yaluyaluwa Tabuna takalaiyako kabo takatai namwanamwai yakato meuloina bwaite iwaloymeli kolila bwaliga kani takalai. Mwa koinaele tasanasana kanasiga Yaubada ilivasi-yawasosila na ikalaila mekalakava tamiyamiya. Kabo ilonamwayagila tem esana wasawasana takeleisinan yo tatobalan.

Paulo ikawanoi Yaubada koina Epeso toekalesiyao kaiweli

¹⁵⁻¹⁶ Bwaite kaiwena nige sowana yalopei kawatoki Yaubada koina yo sauga meuloina yakawakawanoi kaiwemiu. Saugana ami meli Yeisu Keliso koina yo tabe ami mulolo Yaubada ana tomoyao kaiweli wasali yabenalagili yagu kawa-tokine iyatubu. ¹⁷ Yakawanoi ala Guyau Yeisu Keliso ana Yaubada koina, iya Tamala wasawasana, na tem Yaluyaluwa Tabuna iyeyawa kolimiu na mesabana Yaluyaluwane ikabi-yasonogamiu yo Yaubada kana katai iyakenayagimiu yo kana katai kolimiu ilalaki. ¹⁸ Tabe yakawanoi tem Yaubada ami nuwatu ikabiyamayale na wakatai tawae iyaale manimiu mena sauga ilalaoma koina bwaimwa iya iyoganmiu koina. Tabe nuwanuwagu wakatai ana wasawasa kana lalaki naga iyelima ana tomoyao kolila. ¹⁹ Tabe nuwanuwagu wakatai ana kaiwe ilalakisosi iyaale ipaipaisowa kita temeliwo katela mena. Na bwaimwa kaiwene koina, ²⁰ Yaubada Keliso ikeleyatoloyoi boita mena yo ipei ulaulana mena bulibuli yanuwaliyao kolili.* ²¹ Mwa koina Keliso ana kaiwe ilalakisosi kabo tobaganao, Seitani ana bodao ali kaiwe uloi uloi, aneloseyao meuloili, kinyao yo esa kaigeda kaigeda simiyamiya bwaite sauga yo sauga ilalaoma koina. ²² Yaubada ipei Keliso ginauli meuloili kali toloina, siya simiyamiya kaena yaulina mena, yo iya ipei boda ekalesiya kulukululi. ²³ Na boda ekalesiya bwaite Keliso yona, mwa koina bodane iyakalapowonli ana namwanamwa meuloina koina.

2

Yaubada yawasi waluwaluna iyeyama Keliso koina

¹ Baguna ami gamwa-panapanawa yo mumugamiu naenaeli kaiweli yaluyaluwamiu siboi. ² Sauganane koina yanuwa yaulina nuwatuli boni-boniyaili kolili kwalolokeikeile yo Seitani ana kamwasa koina kwamuliya, iya nige tagigitai na tomo siya nige Yaubada siyakasisiyan iloinayagili. Yo sauga bwaite Seitani yaluyaluwana togamwa-panapanawa meuloili iloiloinayagili. ³ Baguna kita meuloila besiele tamiyamiya togamwa-panapanawa ali boda luwali mena, yo yola kana yaliyaya tamulimuliya koina yo tawae yaluyaluwala yo yola ali gadosisi tapaisowai besiele. Tem iyaelemo tamiyamiya dedeinane koina idudulai yo sowasowana Yaubada ana munamunai talobai besiele yanuwa yaulina kana tomiyayao meuloili. ⁴⁻⁵ Ala gamwa-panapanawa kaiwena yaluyaluwala siboi. Na iya tokatekamkamna yo ana mulolo kolila ilalakisosi kabo yawasi waluwaluna iyeyama Keliso mekalakava. Ana katekamkamna koina bwaite iyeyawa bwagabwagai kolimiu leboimiu kwalobai. ⁶ Kita Yeisu Keliso koina tamiyamiya, mwa Yaubada ikele-yatoloyoila boita mena Keliso mekalakava

* **1:20:** Paulo leta bwaite kalona mena iwalo bulibuli yanuwaliyao kaiwena Epeso tomoliyao tauna kona siya tobalau yo sitapwalolo yaluyaluwa uloi uloi bulibuli yanuwaliyao kolili.

yo ipeila Keliso mekalakava ana kaba miya wasawasana koina bulubuli mena. ⁷ Iginauli besiele na tem kita taemala kaba gite siya tomo muli mena silalaoma kaiweli, na mesabana sikatai Yaubada ana katekamkamna ilalakososi, bwaimwana ilaoma kolila Yeisu Keliso koina. ⁸ Saugana kwanuwabui yo kwameli, Yaubada ana katekamkamna koina bwaite ana eyawa bwagabwagai, lebo kwalobai. Nige yakato ami paisowa uwena koina lebone kwalobai, na bwaite Yaubada ana eyawa bwagabwaga koina lebo kwalobai. ⁹ Nige ami paisowa maisana, nigele. Mwa nige sowana yabo igagasa. ¹⁰ Yaubada iginaulila taemala yamayamayale waluwululi Yeisu Keliso koina na mesabana paisowa namwanamwali iya ikatububunagiliko kani tapaisowaili.

Keliso ipei-gogonagila tayaboda kaigeda

¹¹ Baguna sikabimiu komiu nige tomo Yudiya. Mwa tomo Yudiya sigiteyatalumiu siwaloba, “Komiu nige nigwenigwe mumugana wakakalai besiele kai, kabo komiu nige Yaubada ana tomoyao, kai kabomamo Yaubada ana tomoyao.” Na yau Paulo, yayanuwapeimiu tomo sibomamo mumugane signauli nimali mena. Kabo ilonamwayagimiu kwanuwatu-kalatan ami miyamiya beyabeyana. ¹² Sauganane koina kami mwayaga iyai Keliso koina. Komiu besiele taumana, esamiyao nige simiyamiya Yaubada ana tomoyao Isileli ana bodao kolili yo Yaubada ana waloyameli iginauli kolili nige komiu kaiwemiu. Ami miyamiya yanuwa yaulina mena inae kaiwena nige ami katai yabo Yaubada kaiwena yo nige namwanamwa yabo imiyamiya kaiwemiu yakato kwasanasana. ¹³ Na komiu kwapatuko Yeisu Keliso koina. Baguna komiu kami mwayaga iyai Yaubada koina na sauga bwaite koina Yaubada ikalaimiuma salina mena Yeisu Keliso kwasi-nena koina. ¹⁴ Keliso katela ikabi-yanuwa-daumwalili mwa koina tamiya daumwali mekalakavao siya simiyamiya salila mena. Kai Yudiya yo komiu nige Yudiya taekalokalomagigi-lagila mwa kalomagigiline besiele dedeli iyakasala tamiya-suwala boda labui. Na Keliso dedeline ikogwaligwali ana boita koina kabo bodane labuine talaoma tayaboda kaigeda. ¹⁵ Kai Yudiya kama lina sibaibaiwa, na Keliso ana boita koina linaone ikogwaligwaliliko. Iginauli besiele kabo bodane labuine ipei-gogonagila yo boda kaigeda waluwaluna iginauli mwa koina tamiya-daumwali. ¹⁶ Keliso ana boitane kelose mena koina kalomagigiline ikele-gabaen na iyamiya-toyowaila, kita besiele tomo kaigeda yo nuwatu-pwaike mena ikalaila tapi-leyoi Yaubada koina. ¹⁷ Mwa ilaoma yo nuwa-daumwali wasana igugueyan kolimiu komiu baguna kwamiya-suwala Yaubada koina yo tabe kolimai kai Yudiya kamiyamiya Yaubada salina mena. ¹⁸ Ala yai namwanamwana ele yakato kita bodane labuine talau Yaubada koina Yaluyaluwa Tabuna ana sagu mena bwaite Keliso ana boita, mwa koina tamiya-daumwali.

¹⁹ Koinaele bwaite sauga komiu nige besiele taumanao yo laolaoma, na komiu yanuwa tanuwagaliyao besiele Yaubada ana tomoyao, ana susu yawasosi. ²⁰ Komiu tabe besiele Yaubada ana nume kana wawali ana kaba kabi. Kai apositoyao yo palopitao besiele Yaubada ana paisowa kana wauwayao numene kaiwena yo Yeisu Keliso iya ala wauwau kana veku kaikaiwena. ²¹ Nume kana wawali meuloina situbwe Keliso koina mwa koina numene iyasae isaesae, iyamala nume tabu yakayakasisina ala Guyau kaiwena. ²² Na komiu kwamiyamiya Keliso koina, kabo Yaubada iyaboda-kaigedaimiu ana tomoyao meuloimiu kwaemala Yaubada yo Yaluyaluwana ali kaba miya.

3

Paulo ipaipaisowa siya nige tomo Yudiya kaiweli

¹ Yaubada ana paisowa kolimiu kaiwena mwa yakawakawanoi kaiwemiu. Yau Paulo yau ele deli mena yamiyamiya kaiwena Keliso ana paisowa yaginauli komiu nige tomo Yudiya kaiwemiu. ² Nuwana wasagu kwabenalanako yakato Yaubada kagu yauiyauya iyeyama koliyau na mesabana yapaisowa kaiwemiu. ³ Kagu yauiyauya iyeyama bwaite besiele, ana nuwatu wadawadamna iyakenayagau yo yakatai namwanamwai. Na edeededena Yaubada ana nuwatu wadawadamna kaiwena tupwana yawalowenako kolimiu. ⁴ Na tem kwayasiliyako tawae yaleleyako sowasowana wakawa-yawasosi yakato Yaubada ana nuwatu wadawadamna yakatai namwanamwai bwaimwana ana paisowa Keliso koina. ⁵ Yaso beyabeyali nige sikakatai Yaubada ana nuwatu wadawadamna, na bwaite sauga Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe mena iyakenayagimai Yaubada ana apositoloyao yo ana palopitao tabutabuli kolimai. ⁶ Nuwatu wadawadamnane bwaite besiele. Yaubada ana lebo Yesu Keliso koina nige tomo Yudiya kabomamo kaiwemai na komiu nige tomo Yudiya kaiwemiu tabe. Kaiwena wasana namwanamwana kwabenalan yo kwameliyan, kabo komiu yo kai Yaubada ana katekamkamna ikatububunanako meuloila takele-toyawai. Mwa koina komiu yo kai taemala boda kaigeda yo Yesu Keliso koina Yaubada ana waloyameli takalai.

⁷ Yaubada kagu yauiyauya iyeyama yo yaemala ana topaisowa wasa namwanamwana kaiwena. Yo yagu kaiwe iyeyama koliyau yo koina ana paisowa yapaipaisowai. ⁸ Bwagana yau yakikiusosi Yaubada ana bodao luwali mena na iyamo igite-sipwaiyau yo kagu yauiyauya iyeyama na mesabana yaguguye komiu nige tomo Yudiya kolimiu. Yagu guguyene bwaite besiele, Keliso ana wasawasa ilalakisosi, nige sowasowana taemwawasi. ⁹ Walo yawasosi, Yaubada yagu paisowa iyeyama na tem paisowane koina ana nuwatu wadawadamna tawae kani iginauli yakabi-yamayale tomo meuloili kolili. Yaubada iya yanuwa yaulina kana toyamayale nuwatune iwadam kanasiga kabona, na siya yaso beyabeyali nige sigigitai. ¹⁰ Iginauli besiele na mesabana bulibuli yanuwaliyao kali tomiya meuloili, nuwana siya tobagunao o nuwana kaiwe uloi uloi, ana sonoga lalakisosina sigitai ekalesiya koina na sikawa-yawasosiyana. ¹¹ Sauga beyabeyana koina ana nuwatu besiele yakato naga muli mena ipaisowai mwa koina ala Guyau Yesu Keliso ana paisowa koina paisowane iyemwawasi. ¹² Yo kita tamiyamiya Keliso koina yo tameliyan kabo sowasowana me ala katepatu talau Yaubada manna mena, nige kaba kausi yabo kolila. ¹³ Koinaele yawalo kolimiu, tabu kwanunuwa-polowe yagu kamkamna kaiwemiu. Kaiwena yagu kamkamnane uwenana koina ami namwanamwa kwalobai yo tabe kwayaliyaya kaiwena.

Paulo ikawanoi Yaubada koina na tem Epeso sikatai Keliso ana mulolo kana lalaki

¹⁴ Yaubada ana paisowa kolimiu kaiwena mwa yapwalou Tamala manna mena, ¹⁵ iya tomo meuloili siya simiyamiya yanuwa yaulina mena yo bulibuli mena iyamayaleli. ¹⁶ Mwa yakawanoi yakato Tamala ana gogo wasawasali kolili kaiwe iyeyawa kolimiu na yaluyaluwamiu ikabi-yakaiweli Yaluyaluwa Tabuna koina, ¹⁷ na mesabana Keliso imiyamiya katemiu mena ami meli kaiwena. Tabe yakawanoi lammiuyao sisusu silobi katekamkamna mumugana koina, na tem ami nuwatu simatuwa besiele mayau lamliyao sisusu silobi bwatano luwana mena sikabikalatan me ali

kaiwe. ¹⁸ Yakawanoi na tem komiu, mekamikavao tomeliwo meuloili, Keliso ana mulolo kana tabataba yo kana mamalawe yo kana sae yo kana lobi ana didiu kwanuwa-mayaleyana. ¹⁹ Kita tomo nige sowasowana ana mulolo kana lalaki takatai yawasosi, na yakawanoi komiu ana mulolo kana lotonan sowasowana kwalotonan. Kabo Yaubada, iya namwanamwa meuloina yaina, mwa iyaele kolimiu yo katemiu iloyapowonli. ²⁰⁻²¹ Yaubada ana kaiwe iyaele ipaipaisowa katela mena, mwa tem tawae kaiwena tanuwanuwatu yo nuwanuwala o takawanoi kaiwena iya sowasowana ala nuwatune itulanyoili. Kabo kita tamiyamiya ekalesiya luwana mena yo Yeisu Keliso koina, yaso yo yaso kolili kani Yaubada esana tatobalan sauga meuloina nige ana kaba mwawasi. O besiele.

4

Kita tatubwe taemala boda kaigeda

¹ Yau ele deli mena yamiyamiya yaina kaiwena ala Guyau kaiwena ya-paipaisowa, kabo yakabi-yakaiwemiui ami miyamiya wagitekalatan besiele Yaubada ana nuwatu bwaimwa koina mwa iyoganmiuko. ² Sauga meuloina me ami nuwalobi yo mumugamiu sibiga, tabu munamunai bwagabwaga, na mulolo mena kamikavao ali paisowa wakalakisiye-yagili. ³ Yaluyaluwa Tabuna ikabiyakaiwela tamiya-namwanamwa, yo miya namwanamwane koina itubweila taemala boda kaigeda. Kabo sowasowana kwatonan kaiwe na miya-toyawane koina kwamiyayai. ⁴ Kita meuloila tatubwe-gogo besiele yona kaigeda yo Yaluyaluwa Tabuna kaigedamo iya takalaiyako. Besiele me ala katepatu tasanasanamo namwanamwane kaigedana kaiwena bwaimwa Yaubada ikatububunanako yo koina iyoganlako. ⁵ Walo yawasosi, ala Guyau kaigedamo, yo meuloila ala meli kaigeda yo ala babitaiso kaigedamo. ⁶ Ala Yaubada kaigedamo iya meuloila Tamala. Yo tomo meuloina iloinayagili, ipaipaisowa meuloili kolili, yo imiyamiya meuloili luwaluwalili mena.

⁷ Keliso kala yauyauya meuloila iyelimako, isoiyagiliko besiele ana nuwatu mena. ⁸ Besiele Buki Tabu ana walo bwaite iwaloba, “Saugana isae kewa molosi mena isae mekanakavao siya ikaiwe-gabaegili yo ipanli yo mulolo isoiyagili tomo kolili.” ⁹ Na walone bwaite ‘isae’ iyakenayagila yakato baguna ilobima yauwa yaulina mena. ¹⁰ Iya tolobimane iya kaigedana isaeyoi kewa mena. Yo nige yakato isae bulibuli mena na imiyamiya, nigele. Na bulibuline isae-gabaen yo imiyamiya kewa-molosi mena na mesabana ibomayoi koina ginauli meuloina bulibuli yanuwaliyao kolili iloyapowonli. ¹¹ Bwaimwa iya tabe yauyauya isoiyan tomo kolili bwaite besiele. Tupwaliyao iwogelili siyamala apositologya, tupwaliyao palopitao, tupwaliyao wasa namwanamwana kana toyawasayao yo tupwaliyao pasta yo tupwaliyao dikonyao siya toekalesiyayao siyakayakataili Yaubada ana kamwasa kaiwena. ¹² Toekalesiyayao iwogelili kali yauyauya besiele na tem Yaubada ikatububunagili ana tomoyao na paisowa namwanamwali signaulili mesabana ekalesiya, Keliso yona, ikin idebalala yo ikaiwe, ¹³ yakato kita tayaboda kaigeda yo meuloila Yaubada Natuna tameliyan yo takatai namwanamwai na taemala tomo matumatuwala yo mumugala besiele Keliso, mumugane koina Keliso iloyapowon.

¹⁴ Koinaele nige sowana mumugala besiele melumelu, nige sowana kita besiele waga bagolu ikoko-yageyagela, yo nige sowana tosonosongo ali yakayakatai iyui-kalakalaila besiele yaumai mayau liguna iyuitakitakikilan. Yo siya kamwasa sibaibaiwa signaulili yakato silawagila mwakota koina, yo kamwasaline kolili tomo siwoya-suwalagili. ¹⁵ Tabu

ali yakayakataine koina tagogolulau, na sowasowana ala edeedede koina tawalo dudulai me ala mulolo na meli yo katai kolili takin me ala kaiwe yo tatubwe yawasosi Keliso koina, iya ekalesiya kulukuluna. ¹⁶Na kulukulune yona meuloina iloinayan kabo waunao meuloili situbwe-gogo yona kaigeda koina. Waunao kaigeda kaigeda siboma ali paisowa sipaipaisowai, mwa yona meuloina ikin yo ikaikaiwe mulolo mumugana koina.

Yawasi waluwaluna Keliso koina

¹⁷Ala Guyau esana mena yayanuwa-peimiu yo yakabi-yakaiwemiu bwaite besiele. Tabu ami miyamiya beyabeyana koina kwamiyamiya besiele siya Yaubada nige simemeliyan ali miyamiya. Ali nuwatu nige kanliyao, ¹⁸yo kateliyao siboniboniyai. Nige ali katai yabo dudulaina, kateliyao besiele veku, sikololo, mwa koina Yaubada yawasina koina silo-suwala. ¹⁹Bodane sauga bwaite nige kali mwalimwaline ipapagan na siyauyalesosi yo sisamasamalulu mumugana naenaena koina, yawasosi kaba mwalimwaline bwaite.

²⁰Na iyamo ami katai Keliso kaiwena nige besiele. ²¹Walo yawasosi, Keliso wasana kwabenalanako, yo nuwatu yawasosi siyaele Keliso koina kana tomuliyayao siyakayakatai-yanako kolimiu. ²²Kabo sowasowana mumugana beyabeyana wagabaen, bwaite tauna kona kwamiyamiya koina, kaiwena mumuga mwakomwakotanane kana lotonan iwoyawoyasuwalagimiu yo isibasiba-yanaemiu. ²³Katemiu yo ami nuwanuwatu sowa-sowana siwaluwaluyoi, ²⁴yo sowasowana yawasi waluwaluna wakalaiyoi kolimiu, yawasine bwaite mumugana besiele Yaubada mumugana, dudulai yo yakayakasisina. ²⁵Mwa koina mwakota besi. Sowasowana tem kaigeda kaigeda iwalo dudulai ana tali toekalesiyayao kolili, kaiwena kita wau uloi uloi tatubwe yona kaigeda koina. ²⁶Tem kwamunamunai tabu munamunaine ikalaimiu ilalawagimiu naenaena koina. Na tabu ami munamunaine ikakabi-kalatagiwo kanasiga dabwelo isugu, ²⁷kisi Seitani ana solasola ku-wolena. ²⁸Yo tomo yaiya ikewali tabu ikekewaliyoi, na nimana iyapaisowa paisowa namwanamwana koina. Yo sowasowana nimana iyapaisowa na gogo lalakina ilobai na mesabana tobubutuma isaguili.

²⁹Tabu walonaenae ami edeedede koina, na walo namwanamwali kwawalowegili na mesabana tomo siya tonuwa-polowe kwasaguili na wak-abiyakaiweli ami walo namwanamwali kolili. Kamwasane koina sowa-sowana tomo ami walo sibenalagili yo sagu silobai. ³⁰Tabu Yaubada Yaluyaluwana me ana nuwanae ami miyamiya kaiwena, kaiwena iya ami kilakilala yakato komiu Yaubada ana gogo. Kabo wakatai yakato sauga muli mena Yeisu ana pileyoima koina ana tomoyao iyamaisaliko kwasinena koina kani ikalaiyoili. ³¹Sowasowana mumugamiu naenaeli katemiu mena wagabaegili munamunai mekanakava. Tabu walo munamunai kamikavao kolili yo tabu kwaetaetalapili-yagili. Tabu kalomagigili mumugana imiyamiya kolimiu. ³²Na sowasowana mumugamiu sibiga kamikavao kolili yo wakatekamkamna-yagili. Kamikavao ali pwanoli kolimiu kwanuwatu-pwaikili, besiele Keliso ana boita koina, Yaubada ami pwanoli inuwatu-pwaikiliko.

5

¹Komiu Yaubada natunao ana mulolo lalakina kolimiu, mwa koina kwatonan komiu besiele iya. ²Sowasowana kwamuliya me ami yakasisi yo me ami mulolo besiele Yeisu Keliso ana mulolo kolila. Ibmoyoi yawasina yo yona italamwan kelose mena kaiwela, ana pwaoli bwalaina namwanamwana kaiwena Yaubada iyaliyaya. ³Tabu ginauli naenaena

mumugana kikiuna yabo kolimiu imiyamiya, nuwana ganawali o nuwana mankikiwasi gogo kaiweli, kaiwena siya ginauli kaba mwalimwaline. Bwaimea mumugane nige kami lonamwa kaiwena komiu Yaubada ana to moyao yakayakasisimiu. ⁴ Tabu walo kali lotonan naenaeli kwawalowalowegili, yo tabu walo bwagabwaga, tabu talawasi naenaena kaiwena komiu nige kami lonamwa. Na kwaedeede walo namwanamwali Yaubada ana kaba yaliyaya yo ana kaba kawatoki. ⁵ Me ami nuwa-mayale ginauline bwaite kaiwena. Siya mumugana naenaena siginaginali yo siya tomanikiwasi nige ali kaba miya yabo Keliso yo Yaubada ali kaba lolina koina. Na tomanikiwasine siya besiele totapwalolo kokotomo kolili. ⁶ Koinaele tabu tomo ana mwakota siya edeede bwagabwaga wakalakalaili kulukulumi mena kwapepeili, bwaite mumugane kaiwena Yaubada ana munamunali ilalaoma siya nige kainana sibebealan kolili. ⁷ Kobo siya mumugana naenaena ana boda tabu kwalau kwapapatu kolili.

⁸ Baguna kwamiyamiya boniboniyai koina na sauga bwaite kwamiyamiya Guyau ana mayale koina. Kobo ami lau sowaswana besiele mayale natunao ali lau, ⁹⁻¹⁰ yo kwaloyai tawae Yaubada ana kaba yaliyaya. Kaiwena mayale uwena mumugana namwanamwana, paisowa dudulaina yo walo yawasosi. ¹¹ Tabu boniboniyai mumugana kana paisowa wagogolulau koina kaiwena nige uwena ipapagan, na sowaswana kwayak-enayagili mayale mena na tomo meuloili sigitai yakato mumugane naenaena. ¹² Nige sowaswana tawae tomo tupwaliyao siginauli wadam mena na yawalo-masalan, kaiwena walowennene yamwalimwaline. ¹³ Tawae ginauli meuloili tapeili mayale mena sowaswana kalo-yawasosili tagite-namwanamwaili, ¹⁴ kaiwena mayalene ginauli meuloina ipeiyawatagilagili na tagite-namwanamwai. Bwaite kaiwena ala wali yabo iwaloba, Kowa tokenokeno kutolo boita mena, na Keliso ana mayale itunsae koliwo.

¹⁵ Kobo ami lokeikeile wagitekalatan. Sowaswana me ami nuwatu dudulai, tabu komiu besiele siya toyauyaule, nigele ali nuwatu sidudulai. ¹⁶ Tabu ami sauga kwayayawenuwan, kaiwena bwaite saugane koina mumugana naenaena ikaiwe. ¹⁷ Miyawa yauyaule, na Guyau ana nuwatu kaiwemi wakatai namwanamwai. ¹⁸ Tabu waila kaikaiwena koina kwannuma yauyaule, kisi isiba-yanaemiu. Na sowaswana Yaluyaluwa Tabuna koina iloyapowonmiu. ¹⁹ Kwawaliwali mekamikavao wali tapwalolo yo same walina yo tabe wali bui kolili. Me ami yaliyaya katemi mena kwawali Guyau koina. ²⁰ Ala Guyau Yaisu Keliso esana mena sauga meuloina wakawatoki Tamala Yaubada koina ginauli meuloili kaiweli. ²¹ Sauga meuloina me ami talam yo me ami yakasisi kaiwena nuwanuwamiu Keliso kwayakasisiyan.

Tokasole tau yo sine kali lolina

²² Koinaele komiu tokasole sinesineo, me ami talam wainemiyao ali lolina kwamuliya besiele am muliya Keliso ana lolina koina. ²³ Keliso iya tomeli bodane kulukuluna mwa kaiwena tau iya sine kulukuluna. Na tomeli bodane iya Keliso yona yo Keliso iya tomeli bodane kana tolebolebo. ²⁴ Tomeli bodane me ana talam Keliso ana lolina imulimuliya koinaele sinesineo mekasole sowaswana me ali talam simulimuliya waineliyao ali lolina sauga meuloina kolili.

²⁵ Komiu tokasole tatao, wainemiyao kwamulolo kolili besiele Keliso imulolo ekalesiya koina yo yawasina italamwan kaiwena. ²⁶ Yawasina

italamwan, nuwanuwana ekalesiya ideuli iwaluwalu waila mena besiele wasana namwanamwana walona.* ²⁷ Keliso nuwanuwana ekalesiyane ikabi-yatabu na iyatolo manna mena besiele ekalesiyane kana gite namwanamwana, nige gai yabo, tabu yona ibabalulu, yo tabu gite yabo naenaena, na sapusapuna nige wenoweno yabo koina.† ²⁸ Yo bwaite besiele tatao ilonamwayagili waineliyao simulolo kolili besiele sibomayoi yoli simulolo kolili. Iya wainena imulolo koina ibomayoi imuloloi. ²⁹ Tomo nige sowasowana ibomayoi yona ikalomagigilan, na iyakan yo igite-kalatan namwanamwai besiele Keliso iginauli kita ekalesiya kolila, ³⁰ kaiwena kita yona waunao. ³¹ Buki Tabu iba, “Bwaite kaiwena tau tamana yo sinana ilogabaegili yo ilau mewainena simiya-suwala yo yoli labuine siyamala kwapi kaigeda.” ³² Nuwatu bwaite kasole kaiwena dididiuna, bwaimwa iya makamakayau Keliso yo ekalesiyane ali tubwe kaiwena. ³³ Na walo bwaite ilaowa kolimiu. Mwa sowasowana tomo kaigeda kaigeda wainena imulolo koina besiele ibomayoi kana mulolo yo sinene sowasowana wainena iyakasiyan.

6

Tama, sina yo natuliyao kali loina

¹ Komiu gagagiliwo, sinamiyao yo tamamiyao ali guguye kwayakasisiyagili kaiwena kwamiyamiya Keliso manna mena. Idudulai tem besiele waginauli, ² kaiwena Buki Tabu iba, “Sinamiyao yo tamamiyao kwayakasisiyagili.” Bwaite loinane iya loina bagubagunana waloyameli mekanakava, ³ yo bwaite waloyameli iwaloba, “Na mesabana kwamiya namwanamwa na ami miya yanuwa yaulina mena yawasimiu imamalawe.” ⁴ Komiu tama, tabu natuliyao kwaula-munamunaili, na wagitekalatan namwanamwaili, mumugali kwayadudulaili yo kwayakataili meli mumugana besiele Guyau ana nuwatu.

Topaisowa panpanli yo ali tautaubalao kali loina

⁵ Komiu topaisowa panpanli me ami yakasisi yo me ami matausi yo me ami talam ami tautaubalao kolili, siya siloiloina-yagimiu yanuwa yaulina ana dedei koina, kwaobigaili. Me ami obiga kwapaipaisowa kolili yakato kwapaipaisowa Keliso koina. ⁶ Sauga meuloina me ami kaiwe kwapaipaisowa kaiweli, yakato komiu Keliso ana topaisowa panpanli yo Yaubada ana paisowa waginaulili me ami talam yawasosi. Tabu yakato sigitagitaimiu kabo kwapaipaisowa kaikaiwe na saugana silogabaegimiu paisowa kwalopei. ⁷ Kwapaipaisowa me ami yaliyaya, besiele Guyau kaiwena kwapaipaisowa, na nige tomo kaiweli. ⁸ Kaiwena wakatai Guyau naga tomo kaigeda kaigeda, nuwana topaisowa panpanna o nuwana tomo livalivasina, kani iyamaisa ana paisowa namwanamwana kaiwena. ⁹ Na komiu tautaubalao, sowasowana mumugamiu sidudulai ami topaisowao panpanli kolili. Tabu kwayayadidigali kaiwena wakatai ami Guyau yo ali Guyau yawasosi iyaele bulibuli mena igitagitaimiu yo kita meuloila tatoyatoyawa manna mena.

Sowasowana Yaubada ana gogo kaleya kwamana kwalikwali

¹⁰ Yagu walo ana kaba mwawasi kani yawalowen bwaite besiele, kwamiyamiya ala Guyau koina na mesabana ana kaiwe lalakina koina

* **5:26:** Walone bwaite 'waila' makamakayau habitaiso kaiwena. † **5:27:** Sauga bagubagunana koina tem topwaoli nuwanuwana ipwaoli kabo lami sinisinibuna ikalaiyama koina ipwaoli. Lamine kana gite namwanamwana, nige gai yabo, tabu yona ibabalulu, yo tabu gite yabo naenaena, na sapusapuna nige wenoweno yabo koina.

ikabi-yakaiwemiu. ¹¹ Kaleyana gogona meuloina Yaubada iyeliwako kolimiu kwalikwali kabo sowasowamiu kwatolo kaiwe na mesabana tabu Seitani ana nuwatu imwamwakota-yagimiu. ¹² Nige yakato takalekaleyana ala tali tomo kolili, nigele, na yaluyaluwa biki simiyamiya mwayaga bwagabwaga mena me ali tobagunao yo ali kaiwe uloi uloi siya yanuwa yaulina boniboniyaina koina siloiloina.

¹³ Mwa kaleyana gogona kwamana meuloina Yaubada iyeliwako kolimiu kwalikwali na mesabana sowasowamiu kwatolo kaiwe sauga naenaena kaleyana koina. Saugana kaleyane imwawasi komiu ami kaba kaleyana mena kwatotolo me ami kaiwe. ¹⁴ Ami tolo kaikaiwene koina, ami kaleyana gogona kwamana bwaite besiele. Kami wakisowa bwaite walo yawasosi iya kwapan-kalatan kasipumiu mena, tabe gamwagamwalimiu kana kokaukousi aeyan bwaite mumuga namwanamwana. ¹⁵ Yo nuwa-daumwali wasana kana walo-masala bwaite kaemiu kana suma. ¹⁶ Ami ebeu bwaite ami meli yo koina Seitani ana wamali wedowedolili ikaukausili yo ana mayau kalakala-pulupulululu koina itabeyamateli. ¹⁷ Yo Yaubada ana lebo iya kami pwaopwaom kaikaiwena, yo tabe Yaubada ana walo iya bwaite kaleyana kelepana bwaimwa Yaluyaluwa Tabuna iyeyawako kolimiu. Wakalaili na kwatolo kaiwe kolili. ¹⁸ Yo sauga meuloina wakawakawanoi Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina. Sowasowana ami kawanoi meuloili kwaolegili Yaubada koina na mesabana isaguimiu. Manimiyao silala na tabu ami kawanoi kwalolopei Yaubada ana tomoyao kaiweli.

¹⁹ Tabe kaiwegu wakawakawanoi. Wakawanoi na tem saugana yaedeede Yaubada yagu walo iyelima na meyagu katapatu Yaubada ana nuwatu wadawadamna yayawasayan. Nuwatu wadawadamnane kana katai bwaite, tomo meuloili sowasowali lebo silobai wasana namwanamwana koina, tomo Yudiya yo tabe siya nige tomo Yudiya kolili. ²⁰ Yaubada iyawasayauma yakato wasa namwanamwana sabi yawasana. Mwa bwaite kaiwena yau ele nume pan mena. Tem sowasowana wakawanoi kaiwegu na me yagu katapatu wasana namwanamwana yawalo-masalan tomo kolili besiele Guyau ana walo koliyau.

Walo ana kaba mwawasi

²¹ Tikiko, iya kalakava namwanamwana yo Yaubada ana topaisowa namwanamwana, naga kani ami wasa iyeyawa kaiwegu na wakatai gubesi yagu miyamiya kana koleya. ²² Bwaite iya kaiwena yayawasa ilalaowa kolimiu, na mesabana wakatai ama miyamiya na tabe ikabi-yakaiwemiu.

²³ Yakawanoi Tamala Yaubada yo Guyau Yeisu Keliso katemiu sikabi-yadaumwalili, yo ami meli sikabiyakaiwe na sisaguimiu kwaemulomulolowagimiu. ²⁴ Tabe yakawanoi siya sauga meuloina ala Guyau simulolo koina. Kani Yaubada ana walo-mulolo silobai. Yau Paulo.

Pilipai ali leta Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Paulo ana takikili labuina koina ilau yanuwa Pilipai koina bwaimwa taon yabo Masidoniya polovinsi kalona mena. Paulo ana paisowa yo ana yakayakatai kolili tomo tupwana sikawa-yawasosi yo simeliyan kabo ekalesiya itubu Pilipai koina (Apositolo ali paisowa 16:11-40 koina wagitai). Ana takikili yaiyonana koina tabe tomeliwo Pilipai koina igitaiyoili (Apositolo ali paisowa 20:6). Kabo ilau Yelusalema yo muli mena ilau Loma ana yatala kaiwena. Bolime labui imiyamiya Loma nume pan mena. Mwa kana koleya besiele sauganane bwaine koina Paulo leta bwaite ilele yo iyawasa Pilipai tomeliwo kolili. Paulo leta bwaite ana lelana yaina nuwanuwana ikawatoki Pilipai tomeliwo kolili ali saguina kaiwena (1:5, 4:10-19). Paulo nuwanuwana ikabi-yakaiweyoili yo yakato tem sinuwalobi (2:1-11) yo mumugali besiele tomeli yawasosi mumugali. Toyakayakataiwo tupwaliyao siwalo yakato tem Pilipai tomeliwo Mosese ana loina simuliya kabo kani Yaubada ikawa-namwanamwa-yagili. Na Paulo iwalo kolili iba, nigele, tem Yeisu Keliso tameliyan kabo Yaubada ikawa-namwanamwa-yagila (3:1-11). Mwa Paulo ikabi-yakaiweli na sitolo kaikaiwe meli yawasosi koina.

¹ Yau Paulo mekaukava Timoti, kai Yeisu Keliso ana topaisowao panpanli, leta bwaite kalele yo kayawasa Pilipai tomeliwo kolimiu, mekamikavao ami tobagunao yo ami dikonyao. Komiu Yaubada ana tomoyao, kaiwenaele kwamiyako Yeisu koina. ² Kakawanoi Yaubada Tamala yo ala Guyau Yeisu Keliso ali katekamkamna, yo ali nuwa-daumwali mena katemiyaosiloyalapowonli.

Paulo ana walo mulolo yo ana kawanoi Yaubada koina Pilipai kaiweli

³ Sauga meuloina tem yanuwatuimiu yakawatoki yagu Yaubada koina, ⁴ yo tabe sauga meuloina yakawanoi komiu meuloimiu kaiwemiu meyagu yaliyaya yakawakawanoi. ⁵ Yagu yaliyaya yaina kaiwena iyatubu sauganane kwanuwabui, komiu yo yau taesagusagu-wagila wasana namwanamwana paisowana tapaipaisowaili ilaoma kanasiga sauga kabona. ⁶ Yo yakatai namwanamwai Yaubada iya tauna kona paisowa namwanamwana iyatubuya kolimiu iya tabe kani ipaipaisowa kanasiga kaliyatenane Yeisu Keliso ipileyoima. ⁷ Ilonamwayan tem kagu lotonan kategu mena komiu meuloimiu kaiwemiu ilalakisosi kabo sauga meuloina yanuwatuimiu lalakina. Kaiwena tem yau ele nume pan mena o nuwana yagamwa-pakiki wasana namwanamwana kana yawasosi kaiwena komiu mwa kwasaguiyau paisowane koina, bwaite Yaubada iyeyama kolila. Mwa komiumo kami katekamkamna ilalakisosi kategu mena. ⁸ Yaubada kategu ikatai nuwanuwawasosigu tem yagitaimiu kaiwena yakatekamkamna-yagimiu besiele Yeisu Keliso ikatekamkamna-yagimiuko. ⁹ Yakawakawanoi kaiwemiu yo nuwanuwagu mulolo mumugana ilalaki yawasimiu koina yo besiele tabe Yaubada kana katai ilalaki kolimiu yo ami nuwatu sidudulai, ¹⁰ na mesabana mumuga meuloina wagitesipwai yo toweya namwanamwana ele iya wakalai kwapisowai besiele. Na iya koina nige kami kawa-naenae yo kami yakewa yabo ipapagan ilau kanasiga Yeisu ipileyoima. ¹¹ Tabe nuwanuwagu mumugana namwanamwana Yeisu Keliso koina ilaoma na yawasimiu iloyalapowonli na ala Yaubada kwayakasisiyan na kwatobalan.

Paulo ana kabiyakaiwe Pilipai kolili

¹² Yagu tali toekalesiyayao, nuwanuwagu wakatai yakato ali peiyau deli mena wasana namwanamwana kana debalala isagui. Bwagana me yagu kamkamna na iyamo tomo sibaibaiwa wasana namwanamwana sibenalanako. ¹³ Mwa Sisa ana tokaleyayao siya ana nume wasawasana kana togitekalatanwo mekalikavao tomo meuloili dedei bwaite koina, sikataiyako Keliso kaiwena mwa sipei-luse-yagau nume pan mena. ¹⁴ Yaboyoi yagu lusaene koina kalakavao sibaibaiwa ali meli Guyau koina ikaiwe molosi yo sikatepatu, nige simamatausi Yaubada ana walo kana luwewasa kaiwena.

¹⁵ Na tomo tupwaliyao sitakitakikili wasana namwanamwana siguguyeyan me ali lamwa-polowe koliyau yo sikawa-naenaeyagau, na iyamo tomo tupwaliyao Keliso wasana siguguyeyan me ali yaliyaya kaiwegu. ¹⁶ Boda labuinane sikatai yagu lusae nume pan mena Yaubada italamwan na wasana namwanamwana yakawa-yawasosiyen, koinaele me ali katekamkamna Keliso siguguyeyan. ¹⁷ Na siya bodane tolamwa-polowene koliyau nige nuwatu dudulaina mena siguguguye na Keliso wasana siluwewasa-yani kaiwena nuwanuwali sibomamo esali sikeleisinagili, yo ali nuwatu yakato sowasowali naenaena signauli koliyau saugana yamiyamiya nume pan kalona mena. ¹⁸ Na iyamo, koliyau nige tawae yabo, bwai yayaliyayamo. Bwagana tem ali nuwatu dudulaina o nuwana tem ali nuwatu wenowenona, na iyamo bwaimwana Keliso wasana siluweluwewasa-yani, bwaite ginauli lalakisosina, mwa koinaele yayaliyayamo. ¹⁹ Kaiwena yakatai ami kawanoi maisana yo Yesu Keliso yaluyaluwana ana kabiyakaiwe koliyau tawae iyawatagiliko koliyau kani Yaubada polowene ibuikeile yagu kaba yaliyaya temga yayawatagili nume pan mena o yanuwa yaulina yalogaen.

²⁰ Bwagana tem yaboita o nuwana tem yanamwanamwa na nuwanuwawasosigu ele yagu paisowane koina tomo meuloili Keliso esanamo sikeleisin kaiwena mwa me yagu katepatu sauga meuloina, nige yabo yagu matausi yo nuwana yagu mwalimwaline. ²¹ Na yau, tem meyewasigu inamwanamwa kaiwena yamiyamiya Keliso koina. Na tem yaboita, kabo inamwanamwa molosi. ²² Na tem nige yaboita, sowasowana yapisowa yo uwenawawatagili. Mwa nige yakakatai toweya koina nuwanuwagu kani yalauya. ²³ Nuwatu labui sitabetabeiya. Nuwanuwawasosigu ele tem yanuwa yaulina yalogaen yo yalau Yesu mekaukava kamiya toyawa, iya yawasosi inamwanamwa molosi. ²⁴ Na komiu saguimiu kaiwena mwa sowasowanamo yamiyamiya yanuwa yaulina mena. ²⁵ Yakatai namwanamwani yagu paisowa iyaele kani yaginauli komiu kaiwemiu, mwa yakatai naga yamiya yanuwa yaulina mena. Mekaukavao komiu naga tamiyamiya yo naga yasaguimiu ami meli sikaiwe yo kwayaliyaya, ²⁶ na mesabana yagu sauga pileyoimayoi kolimiu yo kwayaliyaya lalakina kaiwegu yo Yesu Keliso kwatobalan.

Kwatolo kaikaiwe Keliso kaiwena

²⁷ Ginauli yabo lalakina sauga meuloina tem mumugamiu sinamwanamwa kaiwena iya koina mwa Keliso wasana namwanamwana iyamayale. Mwa bwagana tem yalaowa yagitaimiu, o tem nuwana kagu mwayaga iyai yo wasamiumo yabenalan yakatai ami nuwatu kaigedamo kwatolo kaiwe, kwatolo kaiwe toyawa tomo kwayanuwabuili wasana namwanamwana koina. ²⁸ Yo kami tokalomagiliwo nige sowana siulatamatasagimiu. Tem kwapisowai besiele bwaine yo koina kami tokalomagiliwo sikatai-lobai nige ali kaiwe ipapagan naga siya sisilae, yo

sikatai komiu kwanamwanamwa kaiwena Yaubada isaguimiu. ²⁹ Kwatolo kaikaiwe kaiwena Yaubada italam kwapaisowa Keliso kaiwena nige yakato italamwan mowoi koina kwamelimo, na iyamo kamkamna kani kwalobai iya kaiwena. ³⁰ Tauna kona wagitaiyau yakaleya Pilipai koina na sauga bwaite iyaele tabe yakalekaleya nume pan mena yo yagu kaleya wasanane kwabenalanako. Kabo kaleyanane kaigedana iyaele mwa komiu koina tabe wakalekaleyanane.

Tanuwalobi besiele Keliso ana nuwalobi

2

¹ Keliso ikabi-yakaiwemiu yo ana katekamkamna ikabi-yaliyaya-yagimiu, Yaluyaluwana iyaele wakalaiyako mekamikava, yo kamikavao wakatekamkamna-yagili. ² Tem bwaine besiele kabo kani yakabi-yakaiwemiu tem ami nuwatu kaigeda, yaluyaluwamiu kaigeda yo kwaemulomulolowagimiu na mesabana ami paisowane koina yayaliyaya lalakina. ³ Tabu yakato komiu ginauli yabo kwapaisowai kaiwena kwabomamo ami nuwatu mena na tem kaiwena wagagasa. Na sowasowana me ami nuwalobi kamikavao wakeleisinagili na komiu besi. ⁴ Yo tabu yakato kwabomamo ami namwanamwa kaiweli kwaloyaloya na tabe kamikavao ali namwanamwa kwaloyaili.

⁵ Sowasowana ami nuwatu besiele Yeisu Keliso ana nuwatu. ⁶ Bwagana iya Yaubada mekanakava sitoyatoyawa na iyamo nige inunuwatui kaba miyane kaiwena. ⁷ Mwa iya ibomamo ana kaba miya wasawasana ilogabaen, yo ilobima yanuwa yaulina mena iyamala tomo bwagabwaga mumugana besiele topaisowa yabo. ⁸ Iyamala tomo besiele kita, yo me ana nuwalobi ibomamo ipei-yatalu, Yaubada ana walo iobigai yo ilau boita lolonna mena yo kanasiga itake kelose mena. ⁹ Bwaine iya kaiwena Yaubada ikeleisinan kaba miya saesaesosina koina yo esane iya esa meuloili ilalaki-gabaegili mwa iwolena koina. ¹⁰ Yo kabo siya tomiya bulibuli, yo tomiya yanuwa yaulina yo tabe siya simiyamiya tanoluwa mena tutulili sitalusakonayagili Yeisu esana kana yakasisi kaiwena, ¹¹ yo meuloili siba, “Yawasosi Yeisu Keliso iya Guyau.” Siwalo bwaine besiele yo Yaubada Tamala esana sikawa-wasawasa-yani.

Kwalala mayalemiu besiele utu mayaleli

¹² Kateguwao komiu yagu elieliyamwao, tauna kona yau mekamikava yo kainagu meuloina kwaobigai na sauga kabona bwagana kagu mwayaga iyai kolimiu na iyamo iyaelemo kainagu kwaobiobigai. Kabo sowasowana me ami tabubu Yaubada kwamatausan na mumugamiu sidudulai na mesabana lebo kwalobai. ¹³ Kwapaisowai besiele kaiwena Yaubada iya ipaipaisowa katemiu mena na tem kwabomamo kwatalamwagimiu na ana nuwatu kwaobigaili.

¹⁴ Temga ginauli yabo waginaili kisi kwaetalapili yo wagamwapakiki, ¹⁵ na mesabana kwaemala tomo kapwakapwali na tabu kami yakewa yabo naenaena kaiwena. Mumugamiu besiele na mesabana kwaemala Yaubada natunao namwanamwali bwagana kwamiyamiya siya yaso bwaite toyauyaule luwali mena. Wasana namwanamwana, bwaimwa yawasi yawasosi, sowasowana kwayawasa kolili yo kabo mayalemiu silala luwaluwaili mena besiele utu silala kewa mena. ¹⁶ Tem waginaili besiele bwaine kabo kaliyatenane Keliso ipileyoima kani me yagu gagasa kaiwemiu kaiwena yakatai yagu sauga yo yagu paisowa nige yayayawenuwan kolimiu. ¹⁷ Mwa bwagana kwasinegu sisuwai besiele wain topwaoli sisuwai pwaoli pwatana

mena yayaliyayamo yo mekaukavao komiu tayaliyaya-gogo kaiwemi.* Kaiwena bwaite sauga ami meli Yeisu koina kana koleya besiele pwaoli wag-inaginauli Yaubada koina. ¹⁸ Kabo ilonamwayan komiu yo yau tayaliyaya-gogo tawae iyaele iyawatagiline kolyau kaiwena.

Timoti yo Epapilodaito wasali

¹⁹ Masa kikiunamo kani Timoti yayawasa ilalaowa kolimiu, tem Guyau ana nuwatu besiele. Na tem saugana ipileyoima wasamiu yabenalan koina yo ikabi-yaliyaya-yagau. ²⁰ Iya nuwanuwagu ilaowa kaiwena yanuwanuwatu nige yabo besiele Timoti, iya iboma ana nuwatu besiele yau yagu nuwatune, inuwanuwasatosi saguimiu kaiwena. ²¹ Kamakavao meuloili sinuwanuwatu sibomamo kaiweli na nige sinuwanuwatu Yeisu ana paisowa kaiwena. ²² Na Timoti ana paisowa namwanamwana wasana kwabenalanako yo wakataiyako mekaukava kapaaisowa-gogo wasana namwanamwana kaiwena kana koleya besiele game yabo me tamana. ²³ Nuwanuwagu yagu yatala yabenali-baguna-yan na yakatai tawae kani iyawatagili kolyau, kabo Timoti yayawasayawa kolimiu. ²⁴ Yo yameliyan Guyau yagu kamwasa isoke sauga kikiunamo kabo yaboma yalaowa na yayagaloloimiu.

²⁵ Yanuwatui sowasowanamo kalakava Epapilodaito yayawasa-yavivilyayawa kolimiu, iya yagu tali topaisowa yo yagu tali tokaleya Keliso kaiwena, tabe iya ami tosaagenawasa bwaimwana kwayawasayama kolyau na isaguiyau kagu eoma koina. ²⁶ Nuwanuwasona tem meuloimiu igitaimiyoi. Tabe me ana nuwa-polowe kaiwena ikatai tauna kona wasana kwabenalan ikasiebwa. Nige nuwanuwana kwanuwanuwatu ana kasiebwane kaiwena. ²⁷ Ikasiebwa yawasosi masa kikiunamo iboita, iyamo Yaubada ana katekamkamna koina mwa inamwanamwako. Yau tabe besiele Yaubada ikatekamkamna-yagau, kaiwena tem na iboita ana boitane nuwanaena yagu nuwanaene kani ietulanyoi. ²⁸ Mwa yagu nuwatu lalakina bwaite yakato yayawasa ipileyoia kolimiu na sauganane tem wagitai kwayaliyaya na tabu yagu nuwanae ilalalakisosi. ²⁹ Me ami yaliyaya Guyau esana mena kwayogan. Tomo bwaimwa besiele siya kwayakasisiyagili, ³⁰ kaiwena iya yawasina italamwan Guyau ana paisowa kaiwena masa kikiunamo iboita kaiwena sagune komiu nige sowamiu waginauli kolyau na iyamo iya sowasowana iginauli kaiwegu.

3

Keliso kaiwena Paulo ginauli meuloili isikotanagili

¹ Yagu tali toekalesiyayao, bwaite besiele kwayaliyaya kaiwena kwamiyako Guyau koina. Nige kana nae yabo kolyau saugana yaleleleleyoi kolimiu ginauli tupwaliyao kaiweli besiele tauna kona yalelelele kolimiu. Yapaipaisowa ami namwanamwa kaiwena. ² Wagite-kalatagimiu tomo tupwaliyao siya tosamalulu besiele bwauwa siya naenaena kana topaisowa yo siya siwalo yakato Yudiya mumugali simuliya tem nigwenigwe mumugana takalai muli mena kabo taemala Yaubada ana tomoyao. ³ Na iyamo kita Yaubada yaluyaluwana ana kaiwe mena tatapwalolo koina, kita tawae Yeisu Keliso ipaisowai kaiwela iyamo tayaliyayayan, yo nige taboma ala namwanamwa yo taboma ala paisowa mena ala meli tapepei. Mwa kitamo nigwenigwe mumugana yawasosi takalaiyako yo taemala Yaubada ana tomoyao. ⁴ Tem nuwanuwagu sowasowagu yagu

* **2:17:** Tem Yudiya yakayakan sipwaoliyan Yaubada koina tabe wain tupwana sisuwai yakayakan pwatana mena ala pwaoline kana etulan.

namwanamwa kwapigu koina yagagasa. Tem yabo inuwatui yakato ana yai ipagan na tem igagasa yau tabe yagu yai sibaibaiwa yo sowasowamolosisigu. ⁵ Kaiwena sikabiyau kaliyate eiti (8) simwawasi mwa nigwenigwe mumugana yakalai besiele Yudiya mumugali. Yau boda Isileli yabo yagu susu Beniyamina yo tubuguwao siya Ibeliu tomoliyao yawasosi. Yudiya ali loina yamuliya namwanamwai kaiwena yau tauna kona Palisi ali boda yabo. ⁶ Yagu sauga Palisi koina yakepate lalakina mwa Yeisu kana tomeliwo yayakamkamnali. Yabatoko yakato Yaubada ana paisowa yapaipaisowai. Tem tomo mumugagu sigitesipwai Mosese ana loina kana edeedede koina yaumo tosanapu.

⁷ Tawae tauna kona yanuwauwatuline yabatoko yagu kaba namwanamwa na sauga bwaite yagite-lobai yagu kaba silae kaiwena mwa Keliso ana kamwasa yamulimuliya. ⁸ Walo yawasosi Yeisu Keliso yakatai iya yagu Guyau yo yakatai iya ginauli lalakisosina mwa nuwatu meuloina yanuwatuili siya kaba boita. Kabo Keliso kaiwena ginauli meuloili yasikotanagili yo kali koleya koliyau besiele ginauli bwagabwaga koinaele Keliso yakalai, ⁹ yo mekaukava kamiya toyawa. Yo sauga kabona nige yanuwatui yakato tem Mosese ana loina yaobigaili kabo Yaubada ikawa-namwanamwa-yagau yagu paisowa namwanamwana kaiwena. Na sauga kabona Keliso yameliyan mwa Yaubada yagu meli kaiwena ikawa-namwanamwa-yagau. ¹⁰ Nuwanuwagumo Keliso yakatai yo ana toloyoi ana kaiwe tem yalotonan yo besiele ana kamkamna tem koina yakamkamna yo kanasiga yaboita besiele iya ana boitane. ¹¹ Koinaele yau yagu meli besiele kani Yaubada ikeleyatoloyau boita mena.

Tasagena kaiwe na maisa takalai

¹² Nige yakato yau Keliso kana katai meuloina yakatai-woli yo yau tomo namwanamwana, nigele. Na iyaelemo yakepakepate yo yasagesagena temga maisane yakalai, bwaimwa kaiwena mwa Yeisu ikalaisyauko. ¹³ Yagu tali toekalesiyayao, nige yanuwauwatu yakato Yeisu Keliso mumugana meuloina yakalai. Iyamo ginauline tawae tauna kona yapaisowaliko nige kaiweli yanuwatu. Na iyamo yakepatemo tawae ginauli mangu mena ilalaoma kaiwena. ¹⁴ Kabo yasagena dudulaimo yo yayawatagili kaba sagena lopei mena na maisa yakalai. Maisane iya Yeisu Keliso koina Yaubada iyoganiyau yalau koina yo yamiyayai kani nige ilolotom.

¹⁵ Sowasowana kita ala nuwatu simatuwa yo meuloila ala nuwatu besiele kabona tawae yawalowenako. Na tem ginauli yabo kaiwena ami nuwatu isagena-suwala kabo Yaubada iya ikabi-yamayale kolimiu. ¹⁶ Na ginauli yabo lalakina, mumugana namwanamwana tem takalaisyauko iyamo tagitekalatan namwanamwai.

¹⁷ Yagu tali toekalesiyayao, kagu lau mena kwalau yo ami kaba kelakulu ele yau. ¹⁸ Kaiwena tomo sibaibaiwasosi mumugali iwalo-masalagili siya Keliso ana boita kelose mena wasana sikalomagigilan. Yo sauga meuloina ami wasa bwaite yaeyaeyawa meyagu valam, bwaite ami wasa yaeyawa yoi. ¹⁹ Tawae ali nuwatu yoli mena isaesaemane signauli besiele, besiele yoline iya iyamala ali yaubada. Yo mwalmwaline mumugana ali kaba yaliyaya yo ali kaba gagasa yawasosi yo sinuwauwatu diyalimo kaiwena yo yanuwa yaulina gogoliyao kaiweli. Ana kaba mwawasi Yaubada kabo iyakenayagili Giyena koina. ²⁰ Na kita ala yanuwa yawasosi ele bulibuli mena kabo me ala katapatu tasanasana Tolebola ilobimaya bulibuli mena iya Guyau Yeisu Keliso. ²¹ Iya ana kaiwe mena ginauli meuloili ipei-lobiyegili yo iloinayagili kabo kaiwene bwaine koina kita yola belubeluli yo kamkamna-naeli ibuikeileli yo yola namwanamwasosili iyelima besiele iya yona.

4

1 Yagu tali toekalesiyayao, komiu yamulolo kolimiu yo nuwanuwasosigu tem yagitaimiu kaiwena komiu yagu kaba yaliyaya yo yagu paisowa uwena mwa yau kaba gagasa. Kabo kwatolo kaiwe Guyau koina bwaimwa yagu walo ele.

Paulo ana kabiyakaiwe mwawamwawasina

2 Yodiya yo Sinitiki, yomiu labuine yaguguyaimiu nuwamiu kaigeda, kaiwena komiu kwalaomako Guyau koina kwamiyamiya. 3 Yo kabu Sisi-gusi* kowa yagu tali topaisowa namwanamwana yakawanoi koliwo kulau bwaine sinesineone labuine kusaguili na mekamkavao sowasowana ali miyamiya kuyadudulai. Tauna kona yoli labuine siya mekaukavao kakepate kaiwe wasana namwanamwana kana paisowa koina, yo mekamkavao Kelementi yo kagu tosagu meuloili siya esali Yaubada ileleyako yawasi bukina mena. 4 Sauga meuloina kwayaliyaya kaiwena kwalaomako kwamiya Guyau koina. Yo yawaloyoi yaba kwayaliyaya. 5 Mumugamiyao sibiga kamikavao meuloili kolili kaiwena sauga kikiunamo kani Guyau ipileyoima. 6 Tabu wakakate-wakaka ginauli tupwaliyao kaiweli tem ginauli esana kwaeomayan, ami kawanoi mena kwawalo-masalan Yaubada koina me ami kawatoki. 7 Kabo Yaubada ana nuwadaumwali, tomo ana sonoga nige sowana ilalaki-gabaen, katemiu yo ami nuwatu igana-takikilan kaiwena kwamiya Yeisu Keliso koina. 8 Yagu tali toekalesiyayao, yagu walo yaetulanyoi. Ginauli namwanamwasosili yo ginauli me kali tobali yo kali nuwatu katemiu siloyapowoni yo siya yawasosi yo sidudulai yo kapwakapwali, yo siya tayakasisi-yagili, yo tamulolo lalakina kolili. 9 Tawae yayakenayagimiu wakatailiko yo tawae yawalowen kwabenalanako yo wagitaiyako yapaisowailiko, ee mumugane bwaimwana kwatonagili na kwapaisowaili na mesabana nuwadaumwali kana Yaubada mekamikava.

Paulo ikawatoki Pilipai ali mulolo kaiwena

10 Yayaliyaya lalakisosina Guyau koina kaiwena ami nuwatuwa kwanuwatu-isinyoi yo kagu sagu kwayawasayama. Yakatai sauga meuloina kwanuwatu-kalatagau, yo tauna kona nige kamwasa dudulaina ipapagan yo koinaele nige kagu sagu kwayayawasayama. 11 Nige yakato yagu miya bubutumane bwaite koina na walone bwaite yawalowen, nigele, na mumugagu tem ginauli yalobai bwai yayaliyayamo. 12 Bwagana tem yagogo o nuwana yabubutuma, o nuwana yamasuli o yaeoma nige sowana yamwasali bwai yayaliyayamo kaiwena ginauliliyaone miyamiyaliyao kolili yamanasamko. 13 Kaiwena Keliso ikabi-yakaiweyagau kabu ana kaiwe mena ginauli meuloina kolili sowasowagu.

14 Yakawatoki lalakina kolimiu kaiwena kagu polowe wakabi-yamalamalae. 15 Wakataiyako nige boda ekalesiya yabo kolili kagu sagu nuwana mane o ginauli yabo yalolobai kolili, bwaimwanamo komiu Pilipai mwa yawasosi kwasaguiyau saugana wasana namwanamwana yaguguyeyan kolimiu. Muli mena Masidoniya polovinsi yalogabaen. 16 Tabe saugana yau ele Tesalonaika koina komiu mwa kagu sagu kwayawasayama yo tabe kwayawasayoiyama sauganane yagu sauga eoma koina. 17 Tabu kwanunuwatui yakato ami mulolo yaloyaloyai. Na iyamo yaloyaloyaine bwaimwana mumugamiune namwanamwanane ilalaki mesabana Yaubada iwalo-muloloimiu. 18 Ginauli meuloina

* 4:3: Tomone bwaite Sisigusi esana Paulo nige ilelele na iwalo mo kowa yagu tali topaisowa namwanamwana na esanane iwalo maimaiyani.

yalobaiyako yakalapowon yo meuloina idudulai koliyau kaiwena ginauline kwayawasayama Epapilodaito koina yakalailiko. Siya besiele pwaoli bwalaina namwanamwana kwaolena Yaubada koina, yo iyaliyaya pwaoline siya bwaine besiele ikalaili. ¹⁹ Yagu Yaubada gogo wasawasa namwanamwali ipowon koina mwa tem tawae kani kwaloyai, iyamo kani iyauya kolimiu, kaiwena kwamiyamiya Yeisu Keliso koina. ²⁰ Ala Yaubada yo Tamala takawa-wasawasa-yani sauga meuloina kani nige ilolotom. O besiele.

Paulo ana kawa-kaiyoni

²¹ Yamulolo Yaubada ana tomoyao kaigeda kaigeda kolili, siya simiyamiya Yeisu Keliso koina. Kabo kalakavao simiyamiya mekaukavao simulolo kolimiu tabe. ²² Tomeliwo meuloili bwaite Loma koina simulolo kolimiu, yo tabe tomeliwo siya sipaipaisowa kin Sisa ana nume mena simulolo lalakina kolimiu. ²³ Ala Guyau Yeisu Keliso ana katekamkamna imiyayai kolimiu.

Kolose ali leta Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Kolose iya taon kikiuna yabo imiyamiya Eisiya dedeina koina. Nige sauga yabo Paulo ilalau Kolose koina (2:1). Na ilau Epeso koina bwaimwa taon lalakina Eisiya dedeina mena yo bolime yaiyona iyakayakatai. Kana koleya besiele bwaine sauganane koina Epapila iyamala tomeli yo ilau yanuwa Kolose wasana namwanamwana iyakayakataiyani, kabo ekalesiya iyatubu dedeinane koina (1:7 yo tabe Apositolo ali Paisowa 19:10). Kolose tomeliyao meuloili siya nige tomo Yudiya.

Saugana Paulo iyaele imiyamiya Loma deli mena, kabo Epapila ilau igitai yo ekalesiya Kolose wasana iwalowen koina (1:7-8). Ekalesiya wasana tupwana inamwanamwa na toyakayakatai mwakomwakotali siyaele tabe Kolose koina. Toyakayakataine siedeede siba tomeli loina sibaibaiwa simuliya ali tapwalolo kaiwena, yo sibomayoi sipei-yatalu bwagabwagaili yoli siyakamkamnali (2:16,20-21,23). Kabo siwaloyoi yakato tomeli sipwalou aneloseyao kolili (2:18), yo siwaloba Yeisu nige besiele Yaubada Natuna, na iya besiele anelose lalakina yabo. Tabe siwaloba yakato kamwasane koina tomeliwo sonoga yabo uloina silobai bwaimwa tomo meuloili siya nige sowasowali.

Kabo letane bwaite koina Paulo Kolose iyakataili yakato Yeisu ginauli meuloina ilalaki-gabaegili yo iya Yaubada yawasosi (1:15-17), yo iya ekalesiya kulukuluna (1:18). Na Paulo iwalo-masala bwaimwa Keliso koina ginauli meuloina namwanamwaliyao simiyamiya koina, nige sowaswana ali etulan siloyai nuwatu uloina koina (2:2-3,9-10). Imwawasi kabo Paulo iedeede deyoi miyamiya yakayakasisina sowaswana tomeliwo koina simiya (3:1—4:1).

¹ Yau Paulo Yaubada ana nuwatu koina yaemala Yeisu Keliso ana tosagenawasa (apositolo). Yau yo kalakava Timoti, ² leta bwaite kalele yo kayawasa ilaowa Yaubada ana tomoyao komiu kamakavao yo dumayao tomeli yawasosi Keliso koina kwamiyamiya Kolose koina kolimiu. Yakawanoi Yaubada Tamala ana katekamkamna yo ana nuwa-daumwali kolili katemiu iloyakalapowonli.

Paulo yo Timoti sikawatoki yo sikawanoi Yaubada koina Kolose tomeliwo kaiweli

³ Saugana tem kakawanoi kaiwemiu, kabo sauga meuloina kakawatoki Yaubada koina, iya ala Guyau Yeisu Keliso tamana, ⁴ kaiwena ami meli Yeisu koina yo ami mulolo ana tomoyao meuloili kaiweli wasana kabenalanako. ⁵ Ami meli yo mulolone yaina kaiwena me ami katepatu kwasanasana namwanamwana bwaite Yaubada ipei imiyamiya kaiwemiu bulibuli mena. Na namwanamwane wasana kwabenalan wasa dudulaina, bwaimwana iya wasa namwanamwana. ⁶ Wasa namwanamwana ilusaeko kolimiu, bwaite besiele ilusalusae yanuwa yaulina dedeina meuloina kolili. Iya idebalala yo iuwewe, besiele tabe iginauli kolimiu, iyatubu kaliyate bwaine Yaubada ana mulolo bwagabwaga wasana kwabenalan yo kana yawasosi wakatai. ⁷ Na wasane kwabenalan Epapila koina, iya ama tali topaisowa mulumulolona, yo iya Keliso ana topaisowa namwanamwana bwaite koina ipaipaisowa kaiwela. ⁸ Na iya mwama wasa iyeyami Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina kwaemulumulolo-wagimiu ami tali tomeliwo mekamikavao.

⁹ Saugana kaliyatenane koina wasamiu iwalowen kabenalan, kayatubu kakawakawanoni na mesabana Yaluyaluwa Tabuna sonoga yo nuwatu dudulaina iloyakalapowon kolimiu, kabo Yaubada tawae ana nuwatu kaiwemiu wakatai namwanamwai. ¹⁰ Kakawanoyoi ami miyamiya besiele bwaite Guyau nuwanuwana, yo ami paisowa namwanamwali meuloili siuwe bwaimwa Guyau ana kaba yaliyaya. Kabo Yaubada kana katai kolimiu ilalalaki. ¹¹ Besiele tabe Yaubada ikabi-yakaiwemiu iboma ana kaiwe lalakina koina kabo sowasowamiu polowe meuloina wakalakisiyeyan. ¹² Na me ami yaliyaya wakawatoki Tamala koina kaiwena iya ikabi-walualuimiu yo sowasowamiu mekamikavao Yaubada ana tomoyao meuloili namwanamwane bwaite ipei kaiwemiu ana kaba lolina mayamayalena koina wakalai. ¹³ Yaubada ilivasilako bonibonyai koina yo ipeila tamiyamiya Natuna mulomulolona ana kaba lolina koina. ¹⁴ Kaiwena iya iyamaisa-yapileyoila na ala naenaena inuwatu-pwaikili.

Keliso ginauli meuloina ilalaki-gabaegili

¹⁵ Keliso iya Yaubada makamakayauna iya Yaubadanane nige tagigitai, yo iya ginauli meuloili Yaubada iyamayaleli ilalaki-gabaegili. ¹⁶ Kaiwena iya koina Yaubada ginauli meuloili bulibuli mena yo yanuwa yaulina mena iyamayaleli, nuwana ginauli siya tagitaili o siya nige sowasowana tagitaili, nuwana aneloseyao o yaluyaluwao, besiele tabe toloina yo tokaiweyao iyamayaleli. Na iya koina yo iya kaiwena Yaubada ginauli meuloili iyamayaleli. ¹⁷ Muli mena kabo ginauli meuloili simayale, iya iyaele imiyamiya, yo iya kaiwena ginauli meuloili ali kaba miya koina ipeili simiyamiya. ¹⁸ Besiele tabe, iya ekalesiya kulukuluna yo yona bwaimwa ekalesiya. Iya ekalesiya yawasina yaina, yo iya toloyoi kana tobagubaguna na mesabana iya imiya-baguna ginauli meuloili kolili. ¹⁹ Kaiwena Yaubada ana nuwatu mwa iya iboma yawasina yo mumugana meuloina ikalapowon imiyamiya Keliso koina. ²⁰ Kabo Yaubada inuwatui Keliso koina ikalaila tayaboda kaigeda Yaubada koina. Beyabeyana, yamayamayale meuloili bulibuli mena yo yanuwa yaulina mena simiya-suwala Yaubada koina. Kabo Keliso iboita kelose koina kwasinena ididi, yo ana paisowa koina Yaubada ginauli meuloili iyadudulaili yo tabe kita ikabi-namwanamwaila yo mekalakava takawa-elieliyam.

²¹ Beyabeyana, kami mwayaga iyai Yaubada koina mwa ami paisowa yo ami nuwatu naenaeli kaiweli kwaemala iya kana tokalomagigili. ²² Na Keliso yona italamwan iboita, kabo koina sauga bwaite Yaubada ikalaimiuko mekamikava wakawa-elieliyam. Iginauli bwaite besiele na mesabana kwatolo manna mena komiu tomo tabu kapwakapwamiu yo nige kami yakewa yabo ipapagani. ²³ Yaubada iginauli besiele na tem komiu ami meli wakabi-kalatan yo kwatolo kaikaiwe tabu kwanunuwa-labulabui, na me ami katepatu kwasanasana namwanamwa kaiwena bwaimwa wasa namwanamwana iyawasayan. Na wasa namwanamwanane komiu kwabenalanako, yo tomo yanuwa yaulina dedei meuloina tabe sibenalanako na yau Paulo wasa namwanamwanane kana topaisowa.

Paulo ikepate kaikaiwe Kolose tomeliwo kaiweli

²⁴ Yau yayaliyaya bwaite kamkamnane yalobalobai komiu kami sagu kaiwena. Yau nuwanuwagu Keliso yona iya bwaite ekalesiya yasagui, bwaimwa iya kaiwena mwa kamkamnane yalotolotonan. Na Keliso kamkamna ilobai ekalesiya kaiwena kabo kamkamna bwaite yau yogu koina yalotolotonan mwa besiele Keliso ana kamkamna kana etulan

yaemwawasi. ²⁵ Yaubada kagu lolina bwaite iyeyama kabo yaemala ekalesiya ana topaisowa na mesabana Yaubada ana walo meuloina yayawasayan kolimiu. ²⁶ Na Yaubada ana nuwatu sauga bagubagunana koina iwadam yaso yo yaso kolili, na sauga bwaite koina iyamayaleyako kita ana tomoyao tomeli kolila. ²⁷ Yaubada inuwatui besiele kabo iyamayale kolila mwa takatai walo wadawadamnane inamwanamwasosi yo sowasowana tomo meuloili dedei meuloili isaguili. Walo wadawadamnane besiele bwaite. Keliso imiyamiya kolimiu, kabo wakatai namwanamwai bwaliga ana wasawasa kani wakalai. ²⁸ Kabo Keliso kayakayakatai-yani tomo meuloili kolili. Ama katai meuloina koina kakabi-yakaiweli yo kayakayakataili, nuwanuwamai meuloili siyamala tomo matumatuwali Keliso koina, kabo kakalailima Yaubada manna mena. ²⁹ Mwa bwaite kaiwena yapaipaisowa kaikaiwe Keliso yau kaiwene iyeyeyamane koina.

2

¹ Nuwanuwagu wakataiyau yakato yau yatonatonan kaikaiwe kaiwemi, mekamikava tomeli siya simiyamiya Laodisiya yo tomo meuloili tabe siya nige sauga yabo kau koley a sigigitai. ² Yagu tonan kaikaiwe yaina kaiwena nuwanuwagu yaluyaluwami sikaiwe na kwaemala boda kaigeda kaiwena kwaemulomulolo-wagimiu. Besiele tabe nuwanuwagu nuwatu dudulaina koina katemiyao sikalapowon iyamala ami kaba wasawasa yo Yaubada ana nuwatu wadawadamma yaina wakatai na yainane bwaite iya Keliso. ³ Iya koina sonoga yo katai meuloina besiele wasawasa siwadam kita tomeliwo kaiwela. ⁴ Yawalo besiele bwaite kaiwena nige nuwanuwagu tomo yabo ana edeedede luviluvina koina na imwakota-yagimiu. ⁵ Bwagana yamiya-suwala kolimiu, na yaluyaluwa koina yau ele mekamikava, kabo yayaliyaya yo yagitaimiu kwapaisowa toyawa yo kwameli kaikaiwe Keliso koina.

Wagite-kalatagimiu tomo tupwaliyao ali yakayakatai yo ali lolina kaiweli

⁶ Ami miyamiya ana lau Yeisu Keliso koina besiele bwaite iya wasane bwaite kwabenalan yo kwameliyan. ⁷ Lammiu silobi-yawasosi iya koina besiele mayau lamna ilobi yo bwatano ikabi-kalatan, na iya koina ami miyamiya wakabi na ikaiwe. Meli bwaite siyakena-yagimiu wakabi-kalatan kaikaiwe, na sauga meuloina wakawakawa-toki Yaubada koina. ⁸ Wagite-kalatagimiu tabu tomo siyayakonamiu ali nuwatu mwakomwakotali kolili siya nige kanliyao sipapagan. Ali nuwatune nige ilalaoma Keliso koina, na ilaomaya tubuliyao ali yakayakatai koina yo tabe lolina tupwaliyao kolili siya ali nuwatu ilauya yauwa yaulina bwaite koina.

⁹ Na wagite-kalatagimiu besiele bwaite, kaiwena Yaubada yawasina meuloina Keliso ikalapowon mwa iyamala tomo, ¹⁰ na Keliso koina komiu yawasi namwanamwana koina wakalapowonko. Na Keliso iya ilalak-isasi kabo muli mena yaluyaluwao meuloili me ali loinao yo me ali kaiweyao. ¹¹ Keliso koina nigwenigwe mumugana yawasosi wakalaiyako, nige besiele nigwenigwe mumugana tomo yona koina sipaipaisowai, na bwaite Keliso iya iginauliyako kolimiu na mesabana pwanoli mumugana bwaite yomiu nuwanuwana ikele-gabaen. ¹² Besiele tomeli komiu ami babitaiso koina mekamikava Keliso kwaboita toyawa na sipeimiu salai mena kabo mekamikava tabe kwatolo toyawa. Yaubada ikele-yatoloyoi miuko kaiwena kwameli yakato iya Yaubada me ana kaiwe iya mwa Keliso ikele-yatoloyoiyama boita mena. ¹³ Beyabeyana, pwanoli mumugana kwapaipaisowai yo yomiu ana gadosisi kwamulimuliye, mwa yaluyaluwamiu siboitako. Na sauga bwaite mekamikava Keliso Yaubada

ikele-yatoloyoi miuko kabo yawasimiu imiyamiya. Meuloila ala pwanoli inuwatu-pwaikiliko, ¹⁴ yo ikele-gabaegiliko besiele Mosese ana loinao ali kaiwe ikele-gabaegili. Ala pwanoline meuloina ikalai ilawan kelose mena ikoyapatu. ¹⁵ Keliso yaluyaluwao me ali loinao yo me ali kaiwe simiyamiya bwaimwa Seitani ana bodao ikaiwe-gabaegili, na yamwalimwalineli boda manli mena, na kelose koina ipei-yataluli kelosene yaulina mena.

¹⁶ Koinaele tabu toyakayakatai yabo imwamwakota-yagimiu yakato tabu bwaine kanne wakakan yo tabu bwaine wailane kwanunuma o tem tapwalolo kana soi kaiweli, o tem waikena waluwaluna kana tapwalolo kaiwena o tem kaliyate Sabati kaiweli. ¹⁷ Toyakayakatai ali mwakota siya besiele ginauline sauga ilalaoma makamakayauna na saugane bwaite koina ginauli yawasosina iyawatagilimako, bwaimwa iya Keliso. ¹⁸ Tem toyakayakatai mwakomwakotali tupwali silaoma yo sitonan tem sipei-yatalumiu yakato siya me ali katai yo komiu nigele, tabu ali walo kwabebe-nalan. Besiele tabe tem siwalo kwapwalou aneloseyao kolili na bwaine kamwasane koina nuwalobi yawasosi kwalobai, tabu ali walo kwamumuliya kisi kwalosuwala molosi. Kaiwena toyakayakataine siedeedede lakina mwa sibomamo siwalo-seyagili kaiwena ali nuwatu ilaomaya yanuwa yaulina nuwatuna koina. ¹⁹ Siya toyakayakataine nige situtubwe Keliso koina, iya ekalesiya kulukuluna. Keliso iya yona meuloina iloinayan, yo igitekalatan, na mesabana wauna kaigeda kaigeda itubwe kaigeda na yona meuloina sikinkin besiele Yaubada ana nuwatu.

²⁰ Mekamikava Keliso kwaboita toyawa, mwa nige tabe kwamimiyayoi loina yaulina mena, siya ali nuwatu ilau yanuwa yaulina bwaite koina. Kabo gubesi nagamo kwapaipaisowai komiu besiele yanuwa yaulina tomonliyao na loinao bwaite kwamulimuliya, bwaite iwaloba, ²¹ Ginauline bwaite tabu wakakabi-kalatan. Kan bwaitete tabu wakakan. Ginauli bwaite tabu wakakabitanan. ²² Na loinaone siwalowalo ginauline kaiweli, siya taya-paisowaili yo nige kali sauga imamamalawe na sinae. Loinaone bwaite yo yakayakatai bwaite silaomaya yanuwa yaulina tomonliyao kolili. ²³ Tomo tupwali, bwaimwa toyakayakatai mwakomwakotaline, ali nuwatu yakato loinaone bwaite kali nuwatu idudulai kaiwena loinaone bwaite siyakataila tapwalolo kana paisowa besiele tapaisowaili, tapei-yatalu bwagabwagaila yo yola tayakamkamnali tapwalolo kaiwena. Na nige sowaswana sisaguila na tabomayoi taloinayagila na mesabana tabu tagogolulau yola kali lotonan kolili.

3

Tomeliwo ali miyamiya mumugana

¹ Mekamikava Keliso Yaubada ikele-yatolomiuko boita mena na yawasimiu imiyamiya, kabo sowaswana ginauli bwaite kewa mena kwaloyaili. Na bwaine koina Keliso iyaele imiyasio Yaubada ulaulana mena. ² Itonamwayagimiu ginauli bwaite kewa mena kaiweli kwanuwanuwatu, tabu ami nuwatu ilalau yanuwa yaulina gogoliyao kaiweli. ³ Komiu kwaboitako yawasi beyabeyana koina, na sauga bwaite mekamikava Keliso yawasimiu waluwaluna imiyamiya Yaubada manna mena. ⁴ Keliso iya yawasimiu yaina, kabo saugana Keliso iyawatagiliyoima mekamikava kwayawatagili yo kwawasawasa.

⁵ Kabo yanuwa yaulina mumugana siya simiyamiya katemiu mena kwayabotali na simwawasi besiele yauyaule mumugana ganawali, mwalimwaline mumugana, gadosisi bwagabwaga mumugana, naenaena kana

paisowa nuwatuna, yo mankikiwasi mumugana bwaimwa besiele koko-tomo kali tapwalolo mumugana sitoyatoyawa. ⁶ Bwaite mumugane siya kaiweli Yaubada ana munamunai ilalaoma tomo siya nige kainana sibebe-nalan kolili. ⁷ Beyabeyana komiu mumugane bwaite waginaginaululi mwa ami miyamiya bwaite besiele. ⁸ Na bwaite sauga mumugane besiele sowaswana wagabaegili, munamunai, kalomagigili, kalakavao tawalo-yanayanaeli, yo walonaenae. ⁹ Tabu kamikavao kwamwamwakota-yagili kaiwena yawasimiu beyabeyana mekanakava mumugana wagabaenako, ¹⁰ yo yawasimiu waluwaluna wakalaiyako kwalikwa. Yaubada ikabi-waluwaluimiuko, yo tabe iyaele ikabikabi-waluwaluimiu kami koleya be-siele iya kami toyamayale makamakayauna, kabo kana katai ilalaki kolimiu. ¹¹ Bwaite kaiwena mwa nige kana uloi yabo imiyamiya, nuwana tem kita Yudiya tomoliyao o tem nige Yudiya tomoliyao, tem kita nigwenigwe mumu-gana takalai o tem nige takakalai, tem kita kaina uloina tomonliyao, tem kita boda mumugali uloina, tem kita topaisowa panpanli o tem tomo livalivasili. Na Keliso kana nuwatu ilalakisosi kabo muli mena ginauli meuloili kali nuwanuwatu yo iya imiyamiya tomeliwo meuloila kolila.

¹² Komiu Yaubada ana gitesipwa tomonliyao, tomo tabutabuli yo mu-lomuloloiimiu, kabo sowaswana mumuga bwaite besiele kwalikwali, katekamkamna, mulolo, nuwalobi, mumuga bigana yo kalakisiye. ¹³ Tabu kwamunamunai mwayamwayau, na tem komiu yabo luwamiu mena nige iyayaliyaya ana tali tomeli yabo koina mumugana kaiwena ilon-amwayan kanakava ana pwanoli inuwatu-pwaike. Na kamikavao ali pwanoli kwanuwatu-pwaike besiele iya Guyau ami pwanoli inuwatu-pwaike. ¹⁴ Na mumuga bwaite siya meuloili kolili kali etulan mulolo mu-mugana wakalai, kaiwena iya mumuga namwanamwali meuloili ibwagili-gogonagili na sipaisowa toyawa. ¹⁵ Keliso miya namwanamwana iyeyawa komiu tomeliwo kolimiu na katemiu iyadaumwali, kabo sowaswana nuwa-daumwaline iya ami nuwanuwatu iloinyan kaiwena Yaubada iyo-ganmiuko kwaemala boda kaigeda yo kwamiya namwanamwana. Na sauga meuloina wakawatoki Yaubada koina. ¹⁶ Sowaswana Keliso wasana iyamala ami kaba nuwanuwatu lalakina sauga meuloina kabo ami sonoga meuloina koina kamikavao kwayakayakataili yo wakabi-yakaiweli. Saugana tem same walili kwawali-yagili, wali bui yo wali tapwalolo, katemiu mena me ami kawatoki Yaubada koina. ¹⁷ Ginauli meuloili siya kwapaipaisowaili o tem kwaedeede-de-yani na kwapaipaisowa Guyau Yeisu esana koina. Na iya esana koina me ami kawatoki Yaubada Tamala koina.

Tomeli ana nume kana tomiya ali miyamiya kana loina

¹⁸ Komiu tokasole sinesineo, wainemiyao ali loina kwabenali-kalatan, kaiwena Guyau ana nuwatu kaiwemiu besiele bwaite. ¹⁹ Komiu tokasole tatao, wainemiyao kwamuloloiili yo mumugamiu sibiga kolili, tabu ami loina kolili ikakaiwesosi. ²⁰ Melumeluwo, sauga meuloina sinamiyao yo tamamiyao kwaobigaili kaiwena bwaite mumugane Guyau iyaliyaya kai-wena. ²¹ Komiu tamaliyao, tabu natumiyao kwawawalo-lobilobi-yegili, kisi kali lotonan kwasibayanaeli na ali nuwatu yakato nige sowasowali gin-auli namwanamwana yabo sipaisowai. ²² Komiu topaisowa panpanliyao, ami tautaubalao yanuwa yaulina mena gamwali wakabi namwanamwai ginauli meuloili kolili. Tabu yakato tem sigitagitaimiu kabo kwapaipaisowa kaikaiwe na tem siyaliyaya kaiwemiu. Na kwapaipaisowa me ami kate-talam yo me ami yakasisi Guyau koina. ²³ Tem toisabo paisowa kwapaipaisowai katemiu meuloina koina kwapaipaisowa Guyau kaiwena, na nige tomo kaiweli.

²⁴ Kaiwena komiu topaisowa panpanliyao wakatai tawae bwaine Guyau ikatububunanako ana tomoyao kaiweli kani iyeyawa maisamiu. Kaiwena komiu Keliso ana topaisowao, iya ami taubala yawasosi. ²⁵ Naenaena kana topaisowao kaigeda kaigeda kani maisana ikalai ana naenaena maisana. Na Yaubada tomo meuloili ali naenaena kaiwena iyatalayagili, nige sowasowana yabo isabilau-wan, na meuloili kali lolina kaigeda.

4

¹ Komiu tautaubalao, mumugamiu sidudulai ami topaisowa panpanliyao kolili, yo ami lolina yo ami paisowa kolili sidudulai kaiwena wakatai komiu tabe ami Taubala lalakina iyaele bulibuli mena.

Nuwatu tupwaliyao yoi

² Tabu kawanoi kwalolopei na wakawakawanoi. Yo kwasilasilawa na wakawakawanoi me ami nuwa-mayale, yo me ami kawatoki Yaubada koina. ³ Kai tabe wakawakawanoi kaiwemai, na mesabana Yaubada kamwasa yabo isoke kolimai na wasa namwanamwana kana nuwatu wadawadamna kaguguyeyan bwaimwa Keliso wasana. Wasanane bwaite iya kaiwena mwa sipei-luse-yagau nume pan mena. ⁴ Wakawakawanoi kaiwegu na sowasowana Keliso wasana yayawasayan na kaina malamalaena yo mayamayalena koina na tomo meuloili nuwaliyao simayale, besiele lolina bwaite Yaubada iyeyama. ⁵ Nuwamiu sidudulai na ami paisowa sinamwanamwa siya nige tomeliwo manli mena. Sauga meuloina kwatonan kaiwe wasana namwanamwana kwaedeede-de-yan siya nige tomeliwo kolili, na tabu edeede-de bwagabwaga kolili. ⁶ Sauga meuloina walo kana lotonan namwanamwana siya sowasowana sisaguili kwaedeede-de-yan kolili, na mesabana wakatai tomo meuloili ali neli kolimiu kwayamaisa namwanamwaili.

Walo kaiyoni

⁷⁻⁸ Tikiko, iya kalakava mulomulolona yo yagu tali topaisowa namwanamwana Guyau kaiwena, kani yayawasayawa kolimiu na mesabana wasagu meuloina iedeede-de-yan kolimiu kabo ama miyamiya wasana wakatai na ikabi-yakaiwemiu. ⁹ Na Onesimo tabe mekanakava Tikiko yayawasali silalaowa kolimiu. Onesimo iya kalakava namwanamwana yo mulomulolona, yo ami tali Kolose yabo. Ginauli meuloina siyaele dedeine bwaite koina siyawatagiliko siya wasaliyaone kani siwalowen kolimiu.

¹⁰ Alisitako iya mekaukava kamiyamiya nume pan mena, imulolo kolimiu, yo besiele Malika iya Banabasi nubaina. Saugana tem Malika ilaowa me ami yaliyaya kwayogan, besiele beyabeyana ami wasa yaeyawako iya kaiwena.

¹¹ Yeisu iya esana labuina siba Diyasitasi, imulolo kolimiu.* Na Yudiya tomonliyao kaloli mena siya yoli yaionyana, bwaimwa Diyasitasi, Alisitako yo Malika mekaukavao kapaipaisowa Yaubada ana kaba lolina kaiwena na ali sagu ilalaki koliyau. ¹² Epapila imulolo kolimiu, iya ami boda yabo na Yeisu Keliso ana topaisowa. Sauga meuloina ikawakawanoi kaikaiwe kaiwemiu yakato kwatolo kaikaiwe ami meli imatuwa yo Yaubada ana nuwatu kaiwemiu wakatai namwanamwai. ¹³ Yawalo yawasosi kolimiu iya bwaite sauga ipaipaisowa kaikaiwe komiu tomeliwo kwamiyamiya Kolose yo Laodisiya yo Ilapolisi kolili kaiwemiu. ¹⁴ Luka, iya ama doketa mulomulolona mekanakava Dimasa simulolo kolimiu. ¹⁵ Yagu mulolo

* **4:11:** Tomone bwaitete sinana ikabiyon yo esana ipei Yeisu, iya nige tolebolebo Yeisu Keliso na iya ana waliesa na tomo meuloili siyogayan siba Diyasitasi.

kwawalowen kalakavao yo dulao siya simiyamiya Laodisiya kolili, besiele tabe sine Nimpa mekanakavao tomeliwo siya sitapwatapwalolo ana nume mena.

¹⁶ Saugana tem letane bwaite kwayasili-woli kwayawasa ilau Laodisiya tomeliwo kolili kabo siya tabe siyasili. Besiele tabe leta bwaine yayawasa Laodisiya siyeyawa kolimiu na komiu tabe kwayasili. ¹⁷ Kwawalolau Akipasi koina, kwawaloba, “Kunuwatu-kalatan bwaite paisowane siyeyawa Guyau kaiwena kuyemwawasi.” ¹⁸ Sauga bwaite yaboma nimagu mena yalelelele.† Yau Paulo yamulolo kolimiu. Kwanuwatu-kalatagau yau ele yamiyamiya nume pan mena. Yaubada ana katekamkamna imiyamiya kolimiu. Kaiyoni, yau Paulo.

---

† **4:18:** 4:18 Kana koleya besiele yakato buki bwaitete peina meuloina kana edeedede Paulo iwolena tomo uloina ilele, na tomna 18 mo Paulo ibomamo ilele.

Tesalonaika ali leta bagubagunana Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Tesalonaika iya taon lalakina Masidoniya polovinsi kalona mena. Paulo ana takikili labuina kalona mena ilau Tesalonaika na ana guguye koina tomo tupwali ali meli sipei Yeisu koina. (Apositolo Ali Paisowa 17:1-4). Na Yudiya tupwaliyao Paulo ana walo kaiwena simunamunai lalakina, mwa yanuwane kalona mena sitalawauwau (Apositolo Ali Paisowa 17:5-9). Kabo tomeliwo Tesalonaika koina Paulo siyawasa ilau Beliya bwaine koina iguguye, imwawasi kabo ilauyoi taon lalakina esana Ateni bwaimwa Akaya polovinsi kalona mena. Akaya esana labuina Gilisi. Saugana Paulo iyaele Ateni, inuwanuwatu Tesalonaika tomeliwo kaiweli kabo Timoti iyawasa kolili (3:1-2 yo 5). Kabo Paulo ilau Kolinita yo Timoti ipileyoima Tesalonaika koina yo Paulo ilobai Kolinita koina (3:6 yo Apositolo Ali Paisowa 18:5). Saugana Paulo Tesalonaika tomeliwo wasali ibenalan Timoti koina kabo leta bwaite ilele yo iyawasa kolili. Siya tomeliwo waluwaluli Tesalonaika koina siya kamkamna silobalobai ali meli kaiwena, kabo Paulo nuwanuwana ikabiyakaiweli (3:3-5) yo iwalo-kalatagili ali miyamiya kaiwena (4:1-12).

Tesalonaika tomeliwo tupwaliyao nuwali ipwanopwano siya tomeliwo siboitako kaiweli. Sineli siwaloba, “Saugana Yeisu ipileyoima, gubesi, kani tomeliwo siboitako yawasi miyamiya yaina silobai o nigele?” Kabo ali nuwapwanopwanone Paulo iyadudulai (4:13-18) yo ikabiyakaiweli sikatubunagili Yeisu ana pileyoima kaiwena (5:1-11).

¹ Yau Paulo mekaukavao Sailasa yo Timoti letane bwaite kalele kayawasa ilaowa tomeliwo Tesalonaika kolimiu, komiu kwamiyamiya Yaubada Tamala yo Guyau Yeisu Keliso kolili. Kakawanoi Yaubada ana katekamkamna yo ana nuwa-daumwali katemiu iloyakalapowonli.

Paulo iyaliyaya Tesalonaika ali meli kaiwena

² Saugana tem kakawanoi kaiwemiu, sauga meuloina kakawatoki Yaubada koina komiu meuloimiu kaiwemiu. ³ Sauga meuloina kakawatoki ala Yaubada Tamala koina kaiwena kanuwatu-kalatan tawae kwapaipaisowai ami meli koina, yo kwapaaisowa kaikaiwe kaiwena kamikavao kwamuloloi, yo wakalakisiye kaiwena me ami katepatu kwasanasana ala Guyau Yeisu Keliso ana pileyoima kaiwena.

⁴ Kamakavao yo dumayao, kakatai yakato Yaubada imuloloiimiu yo igite-sipwaimiuko komiu iya ana tomoyao. ⁵ Nige ama walomo kaiwena na kwanuwabui na ama guguye ana kaiwe yo tabe Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa kolimiu kwalotonan kabo wasana namwanamwana wakawayawasosiyen. Yo tabe tauna kona kamiyamiya luwamiu mena mumugamai meuloina wakataiyako yo ama sagu kolimiu wagitaiyako. ⁶ Wasana namwanamwana wakalai imiyamiya kolimiu kabo mumugamiu besiele kai mumugamai yo Guyau mumugana. Bwagana siyakanamnamiu lalakina na iyamo wasanane kwameliyan yo Yaluyaluwa Tabuna ana yaliyaya katemiu iloyakalapowonli. ⁷ Kabo komiu kwaemala kaba gite tomeliwo meuloili kolili siya simiyamiya Masidoniya polovinsi yo Akaya polovinsi kolili. ⁸ Na bwaite Guyau wasana kolimiu kwayadabalalayako ilau Masidoniya yo Akaya kolili yo tabe ami meli Yaubada koina wasana idebalalako ilau dedei meuloina kolili. Kabo nige sowasowana kai kaedeede kaiwemiu, kaiwena tomo meuloili wasamiu sibenalanako. ⁹⁻¹⁰ Na tomone

siya wasamiu sibenalanako siya mwa ama wasa siyeyama yakato tauna kona kalaowa yo me ami yaliyaya kwayoganmai, ama guguye kaiwena kokotomo kwasikotanagili na kwapwalou Yaubada yawasosi meyawasina koina yo kwaemala ana topaisowa yo ami meli kwapei Natuna Yesu koina yo ana pileyoima bulibuli mena kaiwena kwasanasana. Walo yawasosi iya mwa Yaubada ikele-yatoloyoyama boita mena kani ileboila na Yaubada ana munamunai ilalaoma kani nige talobai.

2

Paulo yo mekanakavao ali paisowa tauna kona Tesalonaika koina kaiwena iedeede

¹ Kamakavao yo dumayao, wakatai tauna kona ama laowa kolimiu kanna iyawatagiliko kolimiu. ² Beyabeyana kalau Pilipai tomo siyakamkamnamai yo sikawa-naenae-yagimai kabo muli mena kalaowa Tesalonaika kolimiu yo ama kamkamna wasana kawalowen kolimiu mwa wakataiyako. Yo tabe saugana kalaowa ami dedei mena tomo tupwaliyao sitolo sika-leya kolimai na iyamo ala Yaubada isaguimai kabo me ama katepatu wasana namwanamwana kayawasayan kolimiu. ³ Saugana kayoganimiu mwa kwameli Yesu koina, nige yakayakatai mwakomwakotana yabo kayayakayakatai-yani kolimiu, nige yakato nuwatu naenaena kaiwena kapapaisowa, yo nige yakato katonatonan tem kamwakota-yagimiu. ⁴ Na kawalowalo besiele Yaubada ana nuwatu, kaiwena Yaubada iya igite-sipwaimai yo imeli-yagimai wasana namwanamwana kayawasayan dudulai mena. Nige yakato katonan tomo kakabi-yaliyaya-yagili, na katonan Yaubada kakabi-yaliyaya-yan, iya mwa katemai itonatonan. ⁵ Komiu wakatai walo luviluvina nige kawawaloweni yakato nuwamiu kakoi. Yo tabe Yaubada ikatai nige yakato ami wasawasa kamamankikiwasi-yani na kayayakatai kolimiu, nigele. ⁶ Nige kanuwanuwatui yakato tomo sitobalanagimai, tem komiu o nuwana analiyao tabe.

⁷ Kai Keliso ana tosagenawasao (apositoloyao), tem sowaswana kakawanoi sagu kaiwena kolimiu kaiwena kai esamai silalaki na iyamo saugana kamiyamiya kolimiu nige kagiginauli besiele, mumugamai ibiga besiele sina yabo natunao igitekalatagili. ⁸ Sauganane koina kamulolo lalakina yo kayaliyaya kolimiu. Nige yakato Yaubada wasanamo namwanamwana iya bwaite kaeyawa kolimiu, na tabe yawasimai katalamwani kolimiu, kaiwena komiu kwalaomako kwaemala ama eliyamwao namwanamwaliyao. ⁹ Kamakavao yo dumayao, gubesi, kwanuwatu-kalatan tawae kaginauli saugana kamiyamiya luwamiu mena? Saugana kamiyamiya luwamiu mena paisowa polopolowena kapaipaisowai nimamai mena kaliyate yo boniyai kolili na ama paisowane maisana kakalai kaeyawa kolimiu kama gitekalatan kaiwena, na tabu kayayapolowemiu. Tabe besiele Yaubada wasana namwanamwana kayayakatai-yani kolimiu. Kaginauli besiele, awa?

¹⁰ Komiu wakatai yo tabe Yaubada ikatai, saugana kamiyamiya komiu tomeliwo luwamiu mena, me ama yakasisi yo mumugamai meuloina idudulai, nige kama kawa-naenae yabo. ¹¹ Kaiwena wakatai mumugamai kaigeda kaigeda kolimiu besiele tama yabo mumugana natunao kolili.

¹² Saugana kamiyamiya luwamiu mena samalulu mena kakabi-yakaiwemiu na mesabana ami miyamiya Yaubada ana kaba yaliyaya, iya bwaimwa sauga meuloina iyogayoganmiu na kwalusae ana kaba loina wasawasana kalona mena.

¹³ Besiele tabe sauga meuloina kakawatoki Yaubada koina, yaina kaiwena saugana Yaubada ana walo kwabenalan kolimai, nige wakakalai

besiele tomo ali walo, na wakalai besiele Yaubada ana walo. Na walo yawasosi bwaimwa Yaubada ana walone ipaipaisowaya komiu tomeliwo katemiyo mena. ¹⁴ Kamakavao yo dumayao, tawae iyawatagili Yeisu kana tomeliwo Yudiya polovinsi koina iyawatagiliko tabe kolimiu. Kaiwena komiu kamkamna kwalobai ami yanuwa tomoliyao kolili, besiele tabe tomeliwone Yudiya polovinsi kamkamna silobai ali yanuwa tomoliyao kolili bwaimwa tomo Yudiya. ¹⁵ Na siya tomo Yudiyane palopitao bagubagunali siunuili yo tabe Guyau Yeisu siunuyamate yo kai simalimali-wagimai. Sikalomagigili tomo meuloili kolili mwa siya Yaubada ana kaba okwatak-wata. ¹⁶ Tabe siya tomo Yudiyane sitonatonan yakato sikausimai tabu kayayakayakatai siya nige Yudiya kolili na lebo silolobai. Ali kalomagigili koina sauga meuloina ali pwanoli sietu-etulan. Kabo bwaite sauga Yaubada ana munamunai imiyamiya kolili.

Paulo nuwanuwana lalakina tem Tesalonaika tomeliwo iboeyagili yoi

¹⁷ Kamakavao yo dumayao, tauna kona tomo Yudiya simalimali-wagimai, mwa kalogabaegimiu yo sauga kubwakubwana koina kamiya-suwala kolimiu. Nige kagitaimiu, na iyamo iyaele kanuwanuwatimiu. Na nuwanuwamai lalakina tem kalaowa kagitaimiu, kabo katonan kaikaiwe na tem kaginaulti besiele. ¹⁸ Kai nuwanuwamai kalauyoiwa na kagitaimiu. Yo yau Paulo sauga ibaibaiwa yatonan kaiwe, na iyamo Seitani ikausimai. ¹⁹ Nuwanuwamai kagitaimiu, kaiwena komiu ama nuwatu ana kaba kaiwe, ama kaba yaliyaya yo ama kaba gagasa ala Guyau Yeisu Keliso manna mena saugana tem ipileyoima. ²⁰ Walo yawasosi, komiu ama kaba gagasa yo ama kaba yaliyaya.

3

Paulo Timoti tauna kona iyawasa ilau Tesalonaika

¹⁻² Saugana kai ele kamiyamiya Ateni, kanuwanuwatu lalakina kaiwemiu yo nige sowasowamai tabe kakalakisiye, mwa ama nuwatu kaginaulti kabo Timoti kayawasayawa kolimiu na yomai labuine kamiyamiya Ateni. Timoti iya kalakawa yo mekamakava kapaipaisowa Yaubada kaiwena yo Keliso wasana namwanamwana kaguguguyeyan. Iya kayawasa ilaowa na mesabana isaguimiu na ami meli ikabiyakaiwe, ³ na kwatolo kaiwe ami meli koina tabu kwamamatausi kamkamna kana lotonan kaiwena. Wakataiyako Yaubada iwalo kamkamna besiele bwaite kani talobai. ⁴ Tauna kona kai mekamakavao komiu, na sauganane koina kawalowalo-kalatan kolimiu yakato kita kamkamna kani talobai. Na wakatai namwanamwai iyawatagiliko besiele ama yanuwapei kolimiu tauna kona. ⁵ Kabo bwaite iya kaiwena Timoti yayawasa ilaowako. Nige sowasowagu tabe yakalaki-siye, na yayawasa ilaowa ami meli igitai. Sauganane koina yamiyamiya Ateni yakatewakaka kisi Seitani iya tosamasamalulu isamaluluimiu na ama paisowa kolimiu iyamala ginaulti bwagabwaga.

Paulo Tesalonaika tomeliwo wasali ibenalan kabo iyaliyaya

⁶ Na Timoti iyaele ipileyoimako kolimai yo wasa namwanamwana kaiwemiu iwalowenako kolimai. Iwaloba ami meli koina iyaele kwatotolo kaiwe yo me ami mulolo kamikavao kolili. Tabe iwaloyoi yakato sauga meuloina me ami yaliyaya kwanuwatu-kalatagimai, yo nuwanuwamai lalakina tem wagitaimai. Besiele tabe kai ama nuwatu lalakina tem kagitaimiu. ⁷ Kamakavao yo dumayao, kai besiele komiu sauga bwaite kamkamna yo polowe kalobalobaili. Na saugana ami meli wasana kabenalan mwa

kaiwena kakatepatu. ⁸ Mwa koina me ama yaliyaya yo kama lotonan inamwanamwa yo kamiya namwanamwa kaiwena kabenalan komiu kwatolo kaikaiwe Guyau koina. ⁹ Kaiwemiya ama yaliyaya ilalakisi ala Yaubada manna mena. Kabo ama yaliyayane ana lalaki kaiwena, kani tawae kaginawili na kakawatoki Yaubada koina? ¹⁰ Yo kai kaliyate yo boniyai kakawakawanoni kaikaiwe Yaubada koina na tem kalaowa manimiu kagitaili yo ginawili tupwaliyao kayakenayagimiu ami meli kana etulan kaiwena. ¹¹ Kabo kakawanoni Tamala Yaubada yo ala Guyau Yeisu, siya ama kamwasa sikatububun na kalaowa kolimiu. ¹² Kakawanoni ami mulolo kamikavao kolili Guyau ikabi-yalalaki, kabo ami boda yo tomo meuloili kwamulololili lalakina besiele kai kwamulololimiu lalakina. ¹³ Tabe kakawanoniyo iya ikabi-yakaiwemiya yo ami meli ikabiyamatuwa, kabo saugana tem ala Guyau Yeisu ipileyoima me ana boda yakayakasisili meuloili kani ileboimiu komiu Tesalonaika tomeliwo me ami meli yo nige kami yakewa yabo na iyamo me ami dudulai Tamala Yaubada manna mena.

4

Miyamiyane bwaite Yaubada ana kaba yaliyaya

¹ Kamakavao yo dumayao, ama edeedede kana etulan bwaite. Kayakenayagimiu komiu ami miyamiya mumugana ana lau na Yaubada iyaliyaya kolimiu, yo walo yawasosi, komiu iyaele mumuga bwaite kwapaipaisowai. Kabo sauga bwaite Guyau Yeisu esana koina kakabi-yakaiwemiya yo kawalo kolimiu mumuga bwaite kwayalalaki kolimiu. ² Na loinaone bwaite silaomaya Guyau Yeisu koina mwa kaeliwa kolimiu wakatailiko. ³ Yaubada ana nuwatu kaiwemiya besiele bwaite. Kwayakasisi-yagimiu yo mumugamiya sidudulai na mesabana ganawali mumugana kwasikotanani. ⁴ Komiu kaigeda kaigeda ilonamwayan yona gubesi ana loiloinayana kabo sowa-sowana mumugana idudulai na mesabana kana gite inamwanamwa tomo kolili.* ⁵ Tabu yomiu kwatatalamwagili ganawali nuwatunane koina, besiele siya tomo nige Yaubada sikakatai mumugali. ⁶ Tabu komiu yabo naenaena igiginawili kanakava koina o tem mwakota mumugana igiginawili koina na wainena iganawali. Kaiwena tomo siya bwaite mumugaliyao besiele siginaginawili Guyau kani iyamaisali, besiele tauna kona kayanuwapemiu. ⁷ Mwa Yaubada iyoganla nige yakato ganawali mumugana tapaipaisowai, na tayakasisi-yagila yo mumugala sidudulai. ⁸ Kabo yaia tem yakayakatai bwaite ikawa-naenaeyani nige yakato tomo ikawa-naenaeyagili na Yaubada ikawa-naenaeyani iya mwa Yaluyaluwa Tabuna iyewa kolimiu.

⁹ Nige sowa-sowana yaleleleyoi kolimiu yawalo kamikavao kolili kwamulolo kaiwena emulomulolo mumugana Yaubada iyakenayagimiu. ¹⁰ Tomala walo yawasosi kamikavao meuloili Masidoniya polovinsi koina kwamulololiko. Kabo kamakavao yo dumayao, kakabi-yakaiwemiya mumugane bwaite kwayalalaki kolimiu. ¹¹ Wakaiwe mekamikavao kamiya daumwali, tabu tomo ulolili ali paisowa yo ali nuwatu kolili kwanuwanuwatu, na kwabomamo nimamiya kwayapaisowaili ami miyamiya kaiwena, besiele tauna kona kawaloko kolimiu. ¹² Tem waginawili besiele bwaite, kani nige sowa-sowana ginawili yabo koina kwadeva. Tabe

* **4:4:** 4:4 Walone bwaite kana bui kamwasa labui. Kamwasa uloi bwaite besiele. Komiu kaigeda kaigeda ilonamwayan wainena mekanakava simiya namwanamwa kabo sowa-sowana mumugana idudulai na mesabana kana gite inamwanamwa tomo kolili.

siya nige simemeli kani siyakasisi-yagimiu ami miya namwanamwana kaiwena.

Guyau ana pileyoima walona

¹³ Kamakavao yo dumayao, nige nuwanuwamai nuwamiu sipwanopwano ami tali tomeliwo siya siboitako kaiweli. Tabu komiu ami nuwatu besiele siya nige tomeli ali nuwatu. Siya nige ali katapatu ipapagani kaiwena ali nuwatu yakato nige toloyoi mwa me ali nuwanae ali toboitao kaiweli. ¹⁴ Na kita tameliya Yesu ana boita yo tabe ana toloyoi koina, kabo tameliyoi tem siya simeliko Yesu koina yo siboita, Yaubada kani ikeleyatoloyoi lo mekalikava Yesu kani sipileyoima. ¹⁵ Gubesi, yakato kita bwaite meywasila tamiyamiya kanasiga kaliyatenane koina Guyau ipileyoima tabaguna kabo muli mena siya siboitako? Nigele, nigele molosi. Guyau Yesu iboma bwaite kainana mwa kawalo-masalan kolimiu. ¹⁶ Saugana aneloseyao ali tobaguna iwalo Yaubada ana bwagigi siyui, kabo Guyau Yesu Keliso iyoga yo ilobima bulibuli mena yo siya toboita simeliko koina kani sitolo-baguna. ¹⁷ Imwawasi kabo kita meywasila tamiyamiya sauganane bwaine koina Yaubada ikele-gogonagila mekalakavao siya tasae yaloyaloi mena, mekalakava Guyau taelobelobe sowasowaga bwagabwaga mena. Kabo mekalakava Guyau tamiyayai. ¹⁸ Koinaele walo bwaite wakalai na mesabana kaigeda kaigeda wakabikabi-yakaiwemiu.

5

Tasilasilawa yo takatukatububu Guyau ana pileyoima kaiwena

¹ Kamakavao yo dumayao, nige sowasowana kalelele kolimiu na kawalo toisabo sauga kani ginauline bwaite siyawatagili, ² kaiwena wakatai namwanamwai Guyau ana kaliyate pileyoima ana sauga laoma besiele tokewali ana yawatagili boniyai luwaluwalina. ³ Saugana toyauyaule siya nige ali nuwa-mayale siba, “Yanuwane imiya-daumwali yo tamiya namwanamwa”, kabo sauganane koina kani nae yabo iyawatagili katayapitali mena yo isibayanaeli. Ana yawatagili kolili besiele sine ana kabi kamkamnana kana yakateyapitali. Na naene kani nige siyayabubu-gabaen.

⁴ Kamakavao yo dumayao, komiu nige kwamiyamiya boniboniyai mena na yakato kaliyatenane katemiu iyapitali besiele tokewali ana laoma. ⁵ Komiu meuloiu kaliyate yo mayale natunao. Kita nige boniboniyai ana dedei tomonliyao besi. ⁶ Kabo kita tabu takekeno besiele tomo yauyauleli, na tasilasilawa na taboma tasikotanagila naenaena koina. ⁷ Kaiwena siya tokeno, boniyai koina sikeno, yo siya tonuma kabakabaleya, boniyai koina sinuma kabaleya. ⁸ Na kita kaliyate ana dedei tomonliyao, tabomayoi tasikotanagila naenaena koina, meli yo mulolo mumugana takalai talikwa, besiele tokaleya gamwagamwalina kana kokaukausi aeyan ilikwa. Besiele tabe, katapatu mumugana na tasanasanai Yaubada ana lebo takalai tapwaom besiele kala pwaopwaom kaikaiwena. ⁹ Kaiwena Yaubada nige igigitesipwaila na ana munamunai kamkamnana kamnana talotonan, na igitesipwaila na ala Guyau Yesu Keliso koina lebo takalai. ¹⁰ Yesu iboita kaiwela na saugana ipileyoima, nuwana meywasila o tem taboitako, kani meuloila meywasila mekalakava tamiyamiya. ¹¹ Koinaele, kamikavao wakabi-yakaiweli na simatuwa besiele sauga bwaite waginaginali.

Tomeliwo kali walo kaiwe tupwalyao

¹² Kamakavao yo dumayao, nuwanuwamai kawalo kolimiu kwayakasisi-yagili siya sipaipaisowa luwamiu mena, bwaimwa siya sibaguna-yagimiu

Guyau ana paisowa koina yo siyakayakatai kolimiu. ¹³ Paisowa bwaite siginaginauli kana nuwatu ilalaki kabo kwayakasisi namwanamwaili yo kwamulolo lalakina kolili. Kamikavao mekamikavao kwamiya-daumwali. ¹⁴ Kamakavao yo dumayao, yakabi-yakaiwemiu siya tolobwagabwaga nige sipaipaisowa kwawalo-yasanapuli, tomatausi wakabi-yakateyapatuli, siya tobeluwo kwasaguili yo tomo meuloili kolili me ami kalakisiye. ¹⁵ Wagitekalatagimiu tem tomo yabo naenaena ipaisowai kolimiu, tabu komiu yabo iyayamaisa besiele koina. Na kwatonan sauga meuloina mumugamiu inamwanamwa kamikavao kolili yo tomo meuloili kolili.

¹⁶ Sauga meuloina yaliyaya katemiu iloyakalapowonli, ¹⁷ yo sauga meuloina wakawakawanoi Yaubada koina, ¹⁸ yo bwagana tem ginauli yabo iyawatagili kolimiu wakawa-tokimo Yaubada koina. Bwaite Yaubada ana nuwatu kaiwemiu komiu Yesu Keliso ana tomoyao. ¹⁹ Yaluyaluwa Tabuna ana paisowa kolimiu tabu kwayayaboita. ²⁰ Tem tomo yabo ipalopisai, tabu mwayamwayau wakakawa-naenaeyani yo tabu kwawawalo yakato palopisaine ginauli bwagabwaga. ²¹ Paisowa yo walo meuloina wagitesipwa namwanamwaili. Tem sinamwanamwa wakabi-kalatagili. ²² Nae uloi uloi kwasikotanagili. ²³ Yakawanoi Yaubada, iya nuwa daumwali yaina, iboma iyakasisi-yagimiu yo mumugamiu meuloina iyadudulai namwanamwai. Tabe yakawanoi Yaubada iyakasisi-yagimiu yo yaluyaluwamiu, yawasimiu yo yomiu igitekalatagili kabo saugana ala Guyau Yesu Keliso ipileyoima, nige kami yakewa yabo imiyamiya. ²⁴ Yaubada iya iyoganmii, sowasowana kana meli kwapei yakato kami yakasisi iginauli.

²⁵ Kamakavao yo dumayao, wakawanoi kaiwemai. ²⁶ Nimamiyao kwayaga-yagili ami tali tomeliwo meuloili kolili yo kwaemulomulolo-wagimiu, kaiwena komiu Yaubada ana tomoyao. ²⁷ Guyau esana mena yakabi-yakaiwemiu leta bwaite kwayasili tomeli meuloili kolili sibenalan. ²⁸ Ala Guyau Yesu Keliso ana katekamkamna imiyamiya kolimiu.

Tesalonaika ali leta labuina Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Tesalonaika tomeliwo ali leta bagubagunana Paulo ilele, yo nige sauga mamalawena na ali leta labuina tabe ileleyoi. Tomeliwone siyaelemo kamkamna silobalobai kabo Paulo ikabi-yakaiweli (1:4-10). Tomo tup-waliyao siwalolau Tesalonaika tomeliwo kolili yakato Guyau ana kaliy-ate pileyoima imwasasiko yo kani nige ipipileyoima yoi. Kabo bwaite mwakotane kaiwena tomeliwone nuwali ipwanopwano mwa Paulo nuwali iwalo-yadudulai (2:1-12). Mwawamwasasina ikabi-yakaiweli sitolo kaiwe na sipaisowa siboma sigitekalatagili kali sagu kaiwena (2:13, 3:15).

¹ Yau Paulo, mekaukavao Sailasa yo Timoti, leta bwaite kalele yo kayawasayawa Tesalonaika tomeliwo kolimiu komiu kwamiyamiya Yaubada Tamala yo Guyau Yesu Keliso kolili. ² Kakawanoi Yaubada Tamala yo Guyau Yesu Keliso ali katekamkamna yo ali nuwa-daumwali katemiu iloyakalapowonli.

Paulo Tesalonaika tomeliwo itobalanagili yo ikawanoi kaiweli

³ Kamakavao yo dumayao, kama lotonan nuwanuwamai sauga meuloina kakawatoki Yaubada koina kaiwemiu. Sowasowa-molosimai kaginauli besiele kaiwena ami meli ikinkin yo ikaiwesosi, mwa komiu kaigeda kaigeda ami mulolo kamikavao kolili ilalalaki besiele. ⁴ Bwagana tomo sikawana-naena-yagimiu yo kamkamna kwalobalobai na iyamo wakalakisiye yo kwatolo kaiwe ami meli koina. Kabo kaiwemiu kagagasa Yaubada ana tomeliwo meuloili kolili.

⁵ Ami kalakisiye yo ami meli iyakenayagila yakato bwaliga Yaubada kani tomo mumugali iyamaisali besiele. Na komiu Yaubada kani ikawanamwanamwa-yagimiu yo iwalo kwalusae ana kaba loina mena kaiwena kamkamna kwalobai kaba loinane bwaite kaiwena. ⁶ Yaubada iya Toy-atala dudulaina, kabo siya siyakamkammamiu kamkamna maisana kani iwolegili kolili, ⁷ yo komiu bwaite wakamkamna kani iyakaiyawasimiu, yo besiele tabe kai iyakaiyawasimai. Yaubada kani iginauli besiele bwaite, saugana tem Guyau Yesu ilobima bulibuli mena me ana aneloseyao kaikaiweli. ⁸ Mekalikava mayau wedowedolina kalapulupuluna silaoma, yo siya Yaubada sisikotanan na ala Guyau wasana namwanamwana nige sibebenalan kali maisa iwolegili. ⁹ Kali maisane naenaesosina miyamiya yaina kani silobai, kabo Guyau manna mena yo ana kaiwe wasawasana kaikaiwena mayamayalena koina kali mwayaga iyai. ¹⁰ Kaliyatenane Guyau ana pileyoima koina ginauli bwaite kani siyawatagili, kabo ana tomoyao yakayakasisili siya meuloili simeliko koina, kani sitobalan yo sikawawasawasa-yani ana pileyoimane koina. Na komiu kani tabe kwamiyamiya bodane bwaite luwali mena, kaiwena wasa bwaite tauna kona kayawasayan kolimiu kwameliyanako.

¹¹ Ginauli bwaite siya kanuwatuili kabo sauga meuloina kakawakawanoi kaiwemiu. Beyabeyana Yaubada iyoganmiu yawasi namwanamwana kaiwena mwa kakawanoi na isaguimiu kwaemala ana tomoyao namwanamwali. Tabe kakawanoi ana kaiwe koina na ami meli mena paisowa namwanamwali meuloili nuwanuwamiu kwapaisowaili isaguimiu kwapaisowaili. ¹² Kakawanoi besiele bwaite na mesabana tomo ala Guyau Yesu esana sikawa-wasawasa-yani na iya ikawa-wasawasa-yagimiu

ami meli kaiwena, besiele ala Yaubada yo ala Guyau Yeisu Keliso ali katekamkamna koina.

2

Loina kana toloinalikwa

¹ Kamakavao yo dumayao, nuwanuwamai sauga bwaite kaedeedede ala Guyau Yeisu Keliso ana pileyoima yo Yaubada ana kele-gogonagila Yeisu koina kaiweli. ² Tem walo yabo kwabenalan yakato Guyau ana sauga pileyoima imwawasiko, tabu wakakatewakaka yo tabu nuwamiu sipwapwanopwano, bwaite mwakota. Nuwana tomo yabo iwalo bwaite besiele ana walo palopisai luwana mena o tem ana yakayakatai luwana mena o tem iwaloba yakato kai kalele bwaite besiele leta yabo kalona mena. ³ Na bwagana siwalo bwaite besiele, tabu tomo yabo ana mwakota kwamemeliyan. Guyau ana kaliyate kana sauga kani nige naga iyawatagili kanasiga tomo sibaibaiwa sigamwa-panapanawa Yaubada koina kabo loina kana toloinalikwa lalakina yabo iyawatagili. Toloinalikwane bwaite Yaubada kani iunuyamate iboita. ⁴ Kaiwena toloinalikwane kani ikaleya Yaubada koina yo tapwalolo uloina uloina ali kaba pwalou meuloili kolili yo iboma ipeiseyan yakato iya ilalaki-gabaegili. Besiele tabe, kani ilau ilusae Yaubada ana Nume Tabu kalona mena yo iboma ikeleisinan iba, "Yau Yaubadaele."

⁵ Yayanuwapeimiu yakato tauna kona yamiyamiya kolimiu na nuwatune bwaite yawalowenako kolimiu. ⁶ Na wakatai yakato sauga bwaite toloinalikwane kana tokabi-kalatan yabo iyaele imiyamiya kabo toloinalikwane kani nige naga iyawatagili kanasiga ana sauga yawasosi ilobai. ⁷ Bwagana toloinalikwane mumugana iyaele ipaipaisowa wadam yanuwa yaulina mena, na kana tokabi-kalatan kani ikabikabi-kalatan. Iya tokabi-kalatanne kani imiyamiya yo ikabikabi-kalatan kanasiga Yaubada ikele-gabaen, ⁸ kabo sauganane koina toloinalikwane kani iyawatagili kabo mulina mena Guyau Yeisu ilaoma mayalena pigapigabuna ana kaiwe koina kani toloinalikwane manna isakona yo gamwana mena iyui-kalai yo iunuyamate. ⁹ Seitani ana kaiwe koina toloinalikwane kani ilaoma yo ginauli kaba nuwapwanopwano yo kaba nuwa yai uloina uloina ipaisowaili yo kolili tomo imwakotayagili. ¹⁰ Mumuga naenaena kana mwakota koina tomo yauyauleli siya silaulau boita kaiwena kani iyakonali. Siya kani siboita, kaiwena wasa dudulaina Yeisu kaiwena iya yakato kaba leboiliwa sisikotanan yo nige siyalyiyaya kaiwena. ¹¹ Bwaite iya kaiwena Yaubada nuwali iulapwanopwano na mwakota simeliyan. ¹² Kabo tomo meuloili siya wasa dudulaina nige simemeliyan na mumuga naenaena siyalyiyaya kaiwena Yaubada kani iyatala-yagili yo kali maisa iwolegili.

Kwatolo kaikaiwe

¹³ Kamakavao yo dumayao, komiu Yaubada imuloloimiu, kabo sowasowamolosimai sauga meuloina kakawatoki Yaubada koina kaiwemiu, kaiwena kaba yatubu koina igite-sipwaimiuko mwa iyoganmiu na mesabana lebo kwalobai. Yaluyaluwa Tabuna ipei-suwalagimiu komiu Yaubada ana to-moyao yo komiu wasa dudulaina kwameliyan, mwa koina Yaubada ile-boimiu. ¹⁴ Kai wasana namwanamwana kaguguyeyan kolimiu, mwa koina Yaubada iyoganmiu yo kwalaoma koina ileboimiu, kabo ala Guyau Yeisu Keliso ana wasawasa koina ikabi-wasawasa-yagimiu. ¹⁵ Na kamakavao yo dumayao, kwatolo kaikaiwe tawae kayakayakatai-yanako kolimiu iya bwaimwa wakabi-kalatan, nuwana walo koina o leta koina. ¹⁶⁻¹⁷ Kakawanoi ala Guyau Yeisu Keliso yo Yaubada Tamala katemiu ikabi-yakaiweli,

na ikabi-yakaiwemi sauga meuloina paisowa namwanamwana kwa-paipaisowai yo walo namwanamwana kwawalowalowegili. Yaubada imuloloila yo ana mulolo bwagabwaga koina ikabi-yakaiwela sauga meuloina nige ana kaba mwawasi. Besiele tabe namwanamwa ikatububunanako kaiwela kabo me ala katapatu tasanasanai kaiwena.

3

Yeisu kani ikabi-yakaiwemi yo igite-kalatagimiu

¹ Kamakavao yo dumayao, ama walo kana etulan bwaite. Wakawanoi kaiwemai na ama guguye koina Guyau wasana mwayamwayau idebalala na tomo meulolili simeliyan yo siyakasisiyan besiele tauna kona iyawatagili kolimiu. ² Na wakawanoi Yaubada ileboimai tomo yauyauleli kolili, kaiwena nige yakato tomo meulolili nuwanuwali ama guguye koina sinuwabui yo simeli Yeisu koina. ³ Guyau iya towalo yawasosi na sowasowana kana meli tapei kabo iya kani ikabi-yakaiwemi yo igite-kalatagimiu tabu tomo naenaena Seitani isisiba-yanaemi. ⁴ Guyau esana mena kameliyagimiu tawae kawalowenako kolimiu iyaele kwapaipaisowaili mwa kwapaisowakalatan. ⁵ Kakawanoi Guyau ami nuwatu ipei-yadudulaili, kabo Yaubada ana mulolo wakatai na wakalakisiyeyan besiele Keliso ana kalakisiye.

Tolobwagabwaga kaiweli

⁶ Kamakavao yo dumayao, Guyau Yeisu Keliso esana koina kawalo kolimiu, ami tali tomeliwo siya simiyamiya bwagabwaga yo yakayakatai bwaite kayakayakataimiu nige simumuliya kwamiya-suwala kolili. ⁷ Saugana kamiyamiya kolimiu na tawae kapaipaisowai wagitaiyako bwaite kamwasane kwapaisowai besiele tawae wagitaiyako kolimai. Kaiwena kai nige kamimiya bwagabwaga kolimiu. ⁸ Nige yakato kakekan bwagabwaga nuwana tomo yabo ana nume mena na nige kayayamaisa. Na kaliyate yo boniyai paisowa polopolowena kapaipaisowai nimamai mena na mesabana tabu polowe yabo kapepei kolimiu. ⁹ Ama guguye koina kwanuwabui yo lebo kwalobaiyako mwa sowasowanamo tem kama sagu kaiwena kakawanoi kolimiu, na iyamo nige kagiginauli besiele. Kapaisowa maisana kakalai kaeyawa kolimiu na koina wagite-kalatagimai na mesabana kaemala ami kaba gite na kwamuliya. ¹⁰ Saugana kai ele kolimiu, lolina kaeyawa kawalo bwaite besiele kawaloba, “Yaiya tem nige nuwanuwana ipaisowa, tabu kan kwaolena.”

¹¹ Wasamiu kabenalan yakato tomo tupwali luwamiu mena simiyamiya bwagabwaga, nige nuwanuwali sipaisowa. Na ali paisowaele mwa etalapili kalikavao kaiweli. ¹² Guyau Yeisu Keliso esana mena kawalo kolili yo kakabi-yakaiweli na simiya-obiga na sipaisowa sibomayoi sigitekalatagili kali sagu kaiwena. ¹³ Na komiu kamakavao yo dumayao, tabu namwanamwa kana paisowa yomiu ikwakwatakwata-yani. ¹⁴ Tem tomo yabo lolina bwaite kaleleli letane bwaite kalona mena nige ibebenalan, esana wakalai na kwamiya-suwala koina na mesabana imwalimwaline. ¹⁵ Na tabu wagiginauli naenaena koina besiele iya yakato kami kaleya yabo. Na kana nuwatu kolimiu yakato iya besiele kamikava o dumiu na miyamiya dudulaina kana kamwasa kwayakenayan.

Walo kaiyoni

¹⁶ Kakawanoi tawae tem iyawatagili kolimiu nuwa-daumwali kana Guyau sauga meuloina iboma nuwamiu ikabi-yadaumwalili. Guyau imiyamiya meuloimiu kolimiu. ¹⁷ Sauga bwaite yaboma nimagu mena yalelelele. Yau Paulo yamulolo kolimiu. Sauga meuloina tem leta bwaite yapaisowai kabo

yalelelele besiele bwaite na mesabana wakatai yawasosi yau letane bwaite yalele. Nimagu leleyana besiele bwaite. ¹⁸ Ala Guyau Yeisu Keliso ana katekamkamna imiyamiya meuloimiu kolimiu. Kaiyoni, yau Paulo.

Timoti ana leta bagubagunana Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Timoti ana yanuwa Lisitila. Paulo ana takikili labuina koina ilau iyawatagili yanuwa Lisitila koina kabo Timoti iyogan mekanakava sitakikili (Apositolo ali paisowa 16:1-3). Kabo Timoti Paulo isagui ana takikili labuina yo yaiyonana kolili. Saugana Paulo ilau Loma yo isanasana ana yatala kaiwena (Apositolo ali paisowa 28), Timoti ilau tabe Loma yo Paulo isagui. Bukine Apositolo ali paisowa nige iwawalo-masalan tawae tabe muli mena kani iyawatagili, na takatai Paulo ana yatalane inamwanamwa kabo toloinao silivasi. Na Paulo ana takikili esopalina ipaisowai yo itakikili wasana namwanamwana iyakayakatai-yani. Ana takikili yaiyonana koina ilau Kiliti yo Epeso kolili, yo tabe ilau yanuwa Pilipai Masidoniya polovinsi koina. Muli mena Paulo Epeso ilogabaen, baguna Timoti ipei tomeliwo bodane Epeso igite-kalatagili. Kabo saugana Paulo iyaele Pilipai leta bwaite ilele yo yawasa ilau Epeso Timoti koina.

Leta bwaite koina Paulo iwaloba, “Timoti, toyakayakatai mwakomwakotali kuwalo-kausili.” Toyakayakataine siya bwaimwana nuwatu tupwali sikalailimaya Yudiya ali tapwalolo koina, yo nuwatu tupwali sikalailimaya Giliki ali yakayakatai koina. Siya toyakayakatai mwakomwakotaline siwalo tomeliwo kolili siwaloba, “Tabu tomo sikakasole yo tabu kan tupwaliyao sikakanli”, kaiwena ali yakayakatai yakato ginauli meuloina siya sowasowana tagitaili yo takabi-kalatagili bwaimwa siya ginauli naenaeli. Siwaloyoi yakato katai wadawadamna yabo imiyamiya kolili mwa yakato kaitaine koina tomo lebo silobai.

Yo tabe, leta bwaite koina Paulo Timoti ana wasa iwolena ekalesiya kana gitekalatan kaiwena, besiele tapwalolo kawanoi kaiwena yo ekalesiya kana tobagunao ali gitesipwa kaiwena. Yaboyoi leta bwaite koina, Paulo Timoti ikabiyakaiwe paisowa bwaite Yaubada iwolena koina ipaisowa-yadudulai na mumugana inamwanamwa boda uloi uloi kolili tomeliwone ali boda kalona mena.

¹⁻² Kagutoki Timoti, am leta bwaite ilalaowa, yau Paulo kolyau, Yeisu Keliso ana tosaenawasa (apostolo) Yaubada ana loina koina. Walo yawasosi, kala Tolebolebo Yaubada yo tabe Yeisu Keliso ala kaba meli kaiwena Keliso koina tamelimeli leboila kaiwena yakato naga muli mena ginauli meuloina namwanamwana kani talobai. Kowa tauna kona Keliso kumeliyan mwa yakawa-natu-yawasosi-yagiwo. Nuwanuwagu lalakina tem Tamala Yaubada yo ala Guyau Yeisu Keliso ali mulolo yo ali katekamkamna yo ali nuwa-daumwali kulobaili na kumiya-namwanamwa.

Walo yadidiga toyakayakatai mwakomwakotali kaiweli

³ Tauna kona tamiyamiya Epeso kabo kikiunamo yalogabaegiwo yalau Masidoniya na yawalo kolyo yaba, “Tabu Epeso kulogabaen na bwaite koina kumiyaamiya na mesabana tomo tupwaliyao kuwalo-kausili tabu tomeliwo siyakayakataili, ⁴ yo tabu ali sauga siyayawenuwan pilepile kolili yo kali mumuga ededededeliyao sibaibaiwa kolili, kaiwena nuwatu bwagabwagane siya gamwapakiki ali kaba tubu yo Yaubada ana paisowa yo Yaubada kana meli kaba sibayanaeli.” ⁵ Ilonamwayagila tem sauga meuloina ala kaba nuwanuwatu lalakina bwaite besiele. Nuwanuwala tem katela kapwakapwali mena yo nuwatu daudaumwalili mena yo meli yawasosi Yeisu Keliso koina na mulolo yawasosi iyawatagilima na tem tomo

meuloili kolili tamulolo. ⁶ Na tomo tupwaliyao meli bwaite sisikotanan na walo bwagabwaga koina silosuwala. ⁷ Nuwanuwali siyamala Yaubada ana loina kana toyakayakatai na iyamo nige sikakatai namwanamwai tawae siwalowalolen. Mwa me ali gagasa siwaloba, “Kai ama walo idudulaisosi.” Na ali katai loinane kaiwena ikikiu.

⁸ Na walo yawasosi loinaline kaba sagu namwanamwali tem tamuliya namwanamwaili, ⁹ kaiwena loinaline Yaubada nige ipepeili todudulali kaiweli na siya tolinalikwa yo togamwapanapanawa kaiweli, siya Yaubada nige siyayakasisiyan, tonaenaeli, tokawasewa yo siya kateli dumdumli yo siya sinaliyao tamaliyao yo tomo tupwaliyao kali tounuyamateo, ¹⁰ tabe toganawali, yo siya tau yo tau siganaganawali, yo siya tomo sikewalili, yo tomwakomwakota, yo tokawalulu mwakomwakota, yo yakayakatai dudulaina kana tolinalikwao meuloili. ¹¹ Na yakayakatai dudulailine siyaele yagu guguye kolili, bwaimwa wasa namwanamwana ala towasawasa Yaubada yakayakasisina iyeyama koliyau.

Kawatoki Yaubada ana mulolo kaiwena

¹² Na ala Guyau Yeisu Keliso igitesipwaiyau yo ikabiyakaiweyau yagu paisowane kaiwena, mwa yakawatoki kaiwena imeliyagau yo ana paisowane iyeyama na yapaisowai. ¹³ Baguna nige besiele kaiwena tauna kona Yeisu Keliso yakawa-naenaeyani yo ana bodao yayakamkamnali na iyamo Yaubada ikatekamkamna-yagau kaiwena walo yawasosi yau besiele tomangibugibu, nige yakakatai, kabo nige yamemeli koina. ¹⁴ Bwagana nige yagu namwanamwa ipapagan na ala Guyau imulolo lalakina koliyau mwa koina meli yo mulolo kalakalapowonli Yeisu Keliso isuwai koliyau.

¹⁵ Yeisu Keliso ilobimako yauwa yaulina mena tonaenaeli sabi leboili. Walo bwaite walo yawasosi yo sowasowana takawa-yawasosiyan yo tameliyan. Yo tonaenaeli meuloili kolili yau tonaenaena yawasosi. ¹⁶ Yaubada ana katekamkamna koliyau yaina bwaite, yakato Yeisu Keliso yau tonaenaena yawasosi kaiwegu ikalakisiye, na koina tonaenaena meuloili Yaubada ana kalakisiye koliyau sigitai. Tem kaba gitene sigitai bwaine kalakisiye yawasosi, ee kabo sikatai yakato siya tabe besiele tem sinuwabui yo Keliso simeliyan yawasili miyamiya yaina kani silobai. ¹⁷ Koina ala kin Yaubada tayakasisiyan yo tatobalan kaiwena iyamo Yaubada yawasosi, nige sowasowana kana koleyatagiti, kani nige iboboita yo ana loina kolila nige ana kaba mwawasimo. Besiele.

¹⁸ Natugu Timoti, besiele beyabeyana Yaubada ana towalo-masalao am paisowa Yaubada kaiwena siwalo-masala-bagunayan yo sikabiyakaiweo, yau tabe nuwanuwagu yakabi-yakaiweo. Kabo yawalo kaiwe koliwo, kumwasali Yaubada ana paisowa kaiwena, besiele kaleya kana sauga koina tokaleya namwanamwali me ali kaiwe sikaleya. ¹⁹ Yo sauga meuloina me am kalakisiye am meli koina yo me am nuwa-daumwali. Kaiwena kalakavao tupwaliyao nuwatu namwanamwana sisikotanan yo ali meli sibelu yo sibeku. ²⁰ Tobekune yabo esana Aimenio yo yabo esana Alekksiana, yoli labuine siya Seitani koina yatalamwagili na manli iyabwakina na nuwali imayale yakato tabu ala Guyau esana sikakawa-naenaeyani.

2

Tapwalolo kana loina tupwaliyao

¹ Kabo yakabi-yakaiwemi ami miyagogo kolili baguna wakawanoni tomo meuloili kaiweli na wakawanoni me ami kawatoki Yaubada koina. ² Na kinyao yo toloinao kaiweli tabe wakawanoni na mesabana ali loina dudulaina kolili tamiya-namwanamwa me ala nuwa-daumwali yo mumugala

idudulai me ala yakasisi Yaubada koina. ³ Bwaite inamwanamwa yo kala Tolebolebo Yaubada ana kaba yaliyaya, ⁴ kaiwena iya nuwanuwana tomo meuloili lebo silobai, na tem nuwali imayale yakayakatai yawasosi kaiwena. ⁵ Na Yaubada kaigedamo yo tabe tomo kaigedamo imiyamiya sowasowana ikalaila talau Yaubada koina, bwaine Yeisu Keliso. ⁶ Kaiwena Keliso iyamo italamwan yo yona ipwaoliyan yakato tomo meuloila iyamaisala yo ikelevavivilala talau Yaubada koina. Mwa Keliso ana paisowa bwaite kaba kawa yawasosiyanna yakato Yaubada nuwanuwana tomo meuloili ali sauga namwanamwana koina leboili silobai. ⁷ Yo bwaite wasa namwanamwana kaiwena ipeiyou apositolo yo toyawasa. Nuwanuwana wasa bwaite yayawayawasa yo yaguguguguye yo yayakayakatai siya nige tomo Yudiya kolili na yakato ali meli yawasosi koina Yeisu simeliyan. Bwaite walo yawasosi, nige mwakota.

⁸ Na nuwanuwagu tomeliwo dedei meuloili kolili sikawanoi Yaubada koina, kateli sitalamwagili koina yo nimali sikeleisinagili ali kawanoi koina, na tabu me ali munamunai yo tabu me ali gamwapakiki.

⁹ Tabe sinesineo nuwanuwagu siboma sikwama me ali yakasisi, yo tabu yoli siyayapasali sapisapi koina, nuwana gole o kaleko wasawasana, koina ali sauga siyayavenuwagili. ¹⁰ Itonamwayagili tem siboma sikwama paisowa namwanamwali kolili besiele totapwalolo sinesineo kali lonamwa. ¹¹ Yo tabe tapwalolo kalona mena me ali kate-talam yakayakatai sibenalan, na tabu edeedede bwagabwaga. ¹² Nige yatatalam sinesineo siyakayakatai tapwalolo mena, tabu siloloina tatao kolili, simiya-obiga na sibenalimo. ¹³ Kaiwena Yaubada Adama iyamayale-bagunayan kabo muli mena Ibe. ¹⁴ Na Seitani ana mwakota mena Adama nige ibebeku na sine bwaimwa ibeku yo lopwano ipaisowa-bagunayan. ¹⁵ Mwa sinesineo ali kabi koina kani Yaubada ileboili na tem me ali meli yo me ali mulolo yo sauga meuloina mumugali sinamwanamwa yo sidudulai yo Yaubada siyakasisiyan.*

3

Tapwalolo kali tobagunao mumugali

¹ Tem tomo yabo nuwanuwana na iyamala ekalesiya kali tobaguna bwaine kaba tobali kaiwena nuwanuwana paisowa namwanamwasosina. ² Kana lolina bwaite besiele, mumugana inamwanamwa, wainena kaigedamo, iya towalo yawasosi, me ana nuwatu dudulai yo me ana kalakisiye yo me ana yakasisi yo taumanao igitekalatagili, yo iya toyakayakatai namwanamwana, ³ tabu waila kaikaiwena inumanuma, yo tabu imumunamunai, mumugana bigana yo tabu igagamwapakiki, yo tabu inunuwa mane. ⁴ Itonamwayan iya ana nume kana tomiyamiya ibaguna-namwanamwaili na mesabana natunao me ali yakasisi yo ana walo sibenalan. ⁵ Na tem tomone nige sowasowana natunao iloina-yadudulaili, iya nige sowasowana Yaubada ana toekalesiyayao tabe iloina-yadudulaili. ⁶ Na tabu tomeli waluwaluli wagigite-sipwaili na yakato siyamala tobaguna, kisi kani me ali nuwasae na sibeku yo Yaubada ana lolina kaikaiwena silobai, besiele baguna Seitani nuwasae koina ibeku yo lolina kaikaiwena ilobai. ⁷ Tobagunaone ilonamwayagili me kali kawa-namwanamwa siya nige totapwalolo manli mena. Tem nigele, kani mwalimwaline silobai yo Seitani ana sipwasipwa koina sisipwa.

* **2:15:** Kamwasa tupwaliyao simiyamiya buine bwaite tomnane koina. Kaba gite bwaite. Yaubada kani sinesineo isaguli ali kabi koina tem simeli yo mumugali sidudulai yo Yaubada siyakasisiyan.

⁸ Besiele dikonyao, inamwanamwa tem tomo dikonyao siyakasisiyagili kaiwena siya nige tomwakomwakota, mumugali sinamwanamwa, me ali nuwatu dudulaina na tabu waila kaikaiwena sinumanuma yo tabu sinuwa mane. ⁹ Ilonamwayagili wasana namwanamwana kana katai yawasosi sikabikalatan kaikaiwe me ali nuwa-daumwali. ¹⁰ Kabo tem nuwanuwamiu tomo tupwaliyao wagitesipwaili siyamala dikon, baguna kwamankulakulaili ali obiga tem mumugali sinamwanamwa kabo siyamala dikon. ¹¹ Besiele waineliyao mumugali sinamwanamwa yo ali nuwatu dudulaina yo siya nige toetalapili. Tabu waila kaikaiwena sinumanuma na tem ekalesiyao sowasowali simeliyagili na mesabana ali paisowa inamwanamwa. ¹² Dikon wainena kaigeda na natunao yo ana nume tomiyamiya ibaguna-namwanamwaili. ¹³ Tem dikonliyaone me ali obiga sipaisowa namwanamwa ee kabo kani tomo sikawa-namwanamwa-yagili yo tabe ali meli Yeisu koina sowasowali sitolo kaiwe.

¹⁴ Yanuwanuwatui sauga kikiunamo yalaowa koliwo na baguna am leta yaleleyawa, ¹⁵ na tem yayoviya, leta bwaite kani iyanuwapeimiu toisabo mumugana kita totapwalolo ilonamwayagila, kaiwena kita Yaubada meyawasina ana boda kalona mena tamiyamiya. Walo yawasosi, kita toekalesiyao wasana namwanamwana kana yawasosi kana togitekalan-tanwo. ¹⁶ Kita meuloila takatai yakato Yaubada kana yakasisi kaba nuwapwanopwano yawasosi. Na ginauli lalakina Yeisu Keliso kaiwena bwaite. Iyamala tomoko, Yaluyaluwa Tabuna ikawa-yawasosiyen, aneloseyao sigitai. Wasana dedei meuloina siguguyeyan, yanuwa yaulina tupwali simeliyan, muli mena isae bulibuli.

4

Toyakayakatai mwakomwakotali kaiweli

¹ Yaluyaluwa Tabuna iwalo-masalan yakato naga sauga ana kaba mwawasi koina tomo tupwaliyao kani tapwalolo sisikotanan na yaluyaluwa mwakomwakotali ali walo simuliya yo dimon ali yakayakatai sibenalagili. ² Na dimonne siedeede toyakayakatai mwakomwakotali gamwali mena kabo toyakayakataine ali mwakotane nige kaiwena sinuwanuwatu. Nige sowasowali namwanamwana yo naenaena sinuwa-mayaleyan kaiwena ali nuwamayale iboitako. Tem aeyan wedowedolina tapei kwapila koina kani bulumalane iwedoli iboita itakopa. Bwaine besiele iyawatagiliko toyakayakataine kolili ali nuwamayale iboitako. ³ Ali mwakotane tupwaliyao bwaite yakato kasole ginauli naenaena tomeli kaiweli yo tabe kan tupwaliyao sikawa-dumdum-wagili tabu tomo sikakanli. Na iyamo komiu Keliso kana tomeliwo yakayakatai yawasosi wakatai yakato Yaubada kan meuloina iyamayale kekan kaiwena mwa me ala yaliyaya yo me ala kawatoki takekan. ⁴ Ginauli meulolili Yaubada iyamayaleli namwanamwali, nige sowana kan yabo tasikotanan, mwa kaiweli takawatoki Yaubada koina na takalaili. ⁵ Kaiwena Yaubada ana walo mena yo ala kawanoi mena ikabiyakapwaliko.

Yaubada ana topaisowao mumugali

⁶ Bwaite loinane tem kalakavao kolili kuyakataili kowa Yeisu Keliso ana topaisowa namwanamwana kabo tomo sikatai yakato yakayakatai dudulaina Yeisu kana meli kaiwena kumuliya na kolili yaluyaluwam ikabiyakaiwe. ⁷ Tabu am sauga kuyaveyavenuwana edeedede wbagabwaga besiele pilepilele edeededeli, siya nige Yaubada koina silalaoma. Tabu kubebenalagili na sauga meuloina kutonan kaikaiwe me am yakasisi mumugam inamwanamwa Yaubada manna mena. ⁸ Walo yawasosi, tem sauga

meuloina tatonan tavenuvenu yola kana sagu kaiwena bwaimwa ginauli namwanamwana na iyamo yaluyaluwa kana kabi ginauli namwanamwasosina kaiwena iya isaguila ala miyamiya yanuwa yaulina mena yo tabe sauga ilalaoma kana miyamiya kaiwena.

⁹ Walo bwaite yawalowen walo yawasosi yo sowasowala tatalamwagila koina. ¹⁰ Kabo kita tomeli ala meli tapeiyako Yaubada meyawasina koina. Iya nuwanuwana tomo meuloili lebo silobai. Walo yawasosi, siya simeli wasana namwanamwana koina kani ileboili. Bwaite kaiwena me ala obiga na tamwasali tapaisowa kaikaiwe.

¹¹ Bwaite nuwatuline uguguye-yagili yo kuyakayakatai-yagili tomo kolili. ¹² Tabu tomo yabo ikakawa-melumelu-wagiwo yo igigite-yataluwo kaiwena am bolime nige ilalalaki tapwalolo ana paisowa kaiwena. Na iyamo ugitekalatagiwo me am walo yawasosi yo me am mulolo yo me am meli yo mumugam idudulai tomo kolili kaiwena kowa kaba gite siya tomeli kolili. ¹³ Na tabe tapwalolo kalona mena Buki Tabu kuyasili yo uguguye yo kuyakayakatai kanasiga yayawatagiliwa. ¹⁴ Na tauna kona tapwalolo kana tobaganao sikabi-lamwaiwo yo Yaubada ana walo kaiwem siwalowen kabo sauganane koina kam yauyauya kulobai Yaubada ana paisowa kaiwena. Na yauyuyane tabu kununuwa-gabaen na kuyapaisowa. ¹⁵ Mwa kutalamwagiwo nuwatuline kolili kupaisowaili, na mesabana tomo meuloili am paisowa kaiwena sieedeede siba, “Walo yawasosi, Timoti iya toobiga, yo ana paisowane meuwena.” ¹⁶ Timoti, ugite-kalatagiwo sauga meuloina koina kupaisowa namwanamwa yo kuyakayakatai namwanamwa na mesabana kowa am guguye sibenalana na Yaubada ileboimiu.

5

¹ Tabu kainam polopolowena koina tautaubalao kuyoyokoi-yagili na nuwabiga mena kuwalo kolili besiele tamam kam tokabi koina ukawakawanoi. Yo am tali kilakaiwo kupaisowa kolili besiele siya kamkavao. ² Yo kedukedulumaog kolili uginauli besiele siya sinamwao. Yo vesalao kolili uginauli besiele siya dumwao me am nuwanuwatu yo mumugana dudulaina koina.

³ Kwabukwabuliwo siya nige kali tosagu kuyakasisiyagili yo kusaguili. ⁴ Na tem kwabukwabuli yabo natunao nuwana tubunao simiyamiya ali paisowa bagubagunana Yaubada manna mena ali meli siyapaisowa na kwabukwabuline sigitekalatan namwanamwai, kamwasane bwaite besiele siyamaisa ana gitekalatan me kikiuli mena besiele, sagune bwaite Yaubada ana kaba yaliyaya. ⁵ Tem kwabukwabuline iboma imiyamiya yo nige kana togitekalatan ilonamwayan tem Yaubada imeliyan, na kaliyate yo boniyai ikawakawanoi koina kana sagu kaiwena. ⁶ Na tem kwabukwabuline sauga meuloina kwapi kana yaliyaya inuwanuwatu kaiwena bwaite yaluyaluwana iboitako bwagana iya meyawasina. ⁷ Kuloina besiele mesabana tabu tomo wenoweno yabo sigigitelobai kwabukwabuliwone kolili kisi sikawa-naenaeyagili. ⁸ Na tem yaiya ana susu yawasosi yo totounao nige igigite-kalatagili, iya ekalesiya kana kamwasa isikotanan yo nige inemeli yawasosi Yaubada koina yo ana pwanoli Yaubada kana tokalomagigili ali pwanoli inae-gabaegili.

⁹⁻¹⁰ Tem kwabukwabuline ana bolime sikisti (60) nuwana isaeyoi na baguna wainena kaigedamo, tem tomo meuloili sikawa-namwanamwanyi ana paisowa meuloina kaiwena, kaba gite besiele, natunao kali gitekalatan yo ana yakayakatai kolili idudulai, taumanao iyoganli, me ana

nuwalobi toekalesiyao isaguili, tomiya-polowe isaguili yo tabe sauga meuloina paisowa namwanamwana koina yawasina italamwan. Tem besiele, ee kabo esana kulele kwabukwabuli esali kana buki koina. ¹¹⁻¹³ Na siya kwabukwabuli naga sikekedukeduluma kasole kana nuwanuwatu kolili naga ilalalaki yo ali talam Keliso koina ikikiu kaiwena nuwanuwatu lalakina tem sikasoleyoi, yo kamwasane koina ali waloyameli bagubagunana Keliso koina silikwai. Tabe ali sauga siyaveyavenuwana miya bwagabwaga koina yo silau nume kaigeda kaigeda kolili siyetaetalapili tomo ali paisowa kaiwena yo besiele sieedeede bwagabwaga tomo meuloili ali miyamiya kaiwena, ginauline nige ali kaba lolina. Bwaite kaiwena Yaubada ana lolina kaikaiwena kani silobai. Koinaele tabu esaliyao kuleleleli am buki koina. ¹⁴ Mwa siya kwabukwabuli naga sikekedukeduluma ilonamwayagili tem sikasoleyoi na sikabikabi yo waineliyao sigite-kalatagili na mesabana kala tokalomagigiliwo tabu sikakawa-naenaeyagili. ¹⁵ Walo yawasosi, talobaiyako kwabukwabuli tupwaliyao silosuwalako Keliso koina yo Seitani simuliya.

¹⁶ Tem sine yabo Keliso koina imeli na sinene ana susu kalona mena kwabukwabuli yabo imiyamiya ilonamwayan igitekalatan yo isagui, tabu toekalesiyayao polowe iwowolena kolili yakato sisagui. Na siya kwabukwabuliwone nige ali susu, ekalesiyao sowasowali sigite-kalatagili yo sisaguili.

Tapwalolo kali tobagunao kaiweli

¹⁷ Na tem tapwalolo kali tobagunao sisagu-namwanamwaimiu, komiu tabe kwayakasisi-namwanamwaii yo tabe wagitekalatagili, bwaimwa ali guguye yo ali yakayakatai maisana. ¹⁸ Bwaite kaiwena Buki Tabu mena Yaubada iloina, iba, “Tem bulumakau ipaipaisowa witi patuna koina, sowasowana tupwana witi ikan”, na tabe iba, “Topaisowa ilonamwayan tem maisana ikalai ana paisowa kaiwena.” ¹⁹ Tem tomo yabo ami tobaguna yabo iyakewai tabu kubebenalan. Bwaimwanamo tem tomo labui nuwana yayiona siya ana pwanoli sigitai silaowa sieedeede tobagunane ana pwanoli kaiwena, kabo kwayatala. ²⁰ Na tem tobagunane ana naene nige ilolopei, kuyokoian ekalesiya meuloili manli mena mesabana tobaguna tupwaliyao sibenalan na tem tabu sipapaisowai besiele.

²¹ Bwaite kam yanuwapei kolyau, Yaubada yo Yeisu Keliso manli mena, tabe aneloseyao kapwakapwali manli mena, lolina bwaite kumuliya namwanamwai. Tomo meuloili kuloinayagili lolina kaigedamo koina, na tabu tupwaliyaomo kolili kuloiloina kaiwe, na tupwaliyao kolili nigele. ²² Tobaguna kana gitesipwa koina tabu kutototoya, kisi ana nae imiyamiya yo kubalo-muloloi na iyamala tobaguna, kaiwena kana koleya besiele ana naenaenane koina kusagasugui. Na tabe kowa kubomayoi kuyakasisiyagiwo naenaenane koina.

²³ Tabu wailamo kunumanuma, kaiwena sauga meuloina ukasikasiebwa yo diyam ikamkamna, mwa ilonamwayagiwo wain kikiuna kunumanuma.

²⁴ Tomo tupwaliyao ali naenaena simiyamiya mayale mena kaiweli kali lolina silobaiyako na tupwaliyao ali naenaena miyamiya wadamli, na naga kabo simayale. ²⁵ Bwaite besiele paisowa namwanamwana tupwaliyao simiya-mayale, na tupwaliyao naga simamayale, kaiwena nige sowasowana simiya-wadam.

6

¹ Topaisowa panpanili na siya tomeli ilonamwayagili tem ali tautaubalao siyakasisiyagili yo siobigaili sauga meuloina. Tem sigenauli besiele, ali

tautaubalaone kani nige Yaubada esana sikakawa-naenae-yani yo kani nige ala yakayakatai sikakawa-naenae-yani. ² Tem topaisowa panpanna ana taubala iya tomeli yabo, tabu topaisowane ana nuwatu bwaite besiele. “Nige sowana yagu taubala yayakasisyan kaiwena Keliso koina yakawa-kava, iya te yau katoyatoyawa.” Tabu inuwanuwatui besiele. Na ilonamwayan tem ipaisowa kaikaiwemo kaiwena. Kaiwena taubalane, bwaimwana sagu ilobalobai topaisowane ana paisowa koina, iya tomeli yabo yo ana eliyam.

Yakayakatai bwaite uguguyeyan tomo kolili. ³ Na tem yaiya ana yakayakatai uloina na Guyau Yeisu Keliso ana walo dudulaina nige imumuliya yo yakayakataine mumugana namwanamwana kaiwena isikotanan, ⁴ iya, ana nuwasae mena, iyauyaule yo ana katai iyoviya. Sauga meuloina nuwanuwana lalakina gamwapakiki. Tem gamwapakiki ilobai iyaliyaya. Mwa koina ana neli samasamalulu kaiwena lamwapolowe, gamwapakiki, kawanaenae yo tabe yakewa mwakomwakota siyawatagili bodane luwali mena. ⁵ Bwaite koina sauga meuloina tomo naenaeli ali nuwatu bwagabwaga mena sigamwagamwa-pakiki. Siya bodane yakayakatai yawasosi nige sikakatai, yo tabe sinuwatui yakato tapwalolo mumugana koina wasawasa lalakina kani silobai.

⁶ Na kita tem Yaubada tayakasisyan me ala nuwa-daumwali bwaimwana ala kaba wasawasa. ⁷ Kaiwena kita baguna menima gaibula tayawatagilima saugana sikabila yanuwa yaulina mena, na naga tabe menima gaibula yanuwa yaulina talogabaen. ⁸ Koina kala yo ala kaleko kaiweli tayaliyaya, na ginauli tupwaliyao kaiweli tabu tanunuwatusosi. ⁹ Siya tonuwa wasawasa naga Seitani iwoyaili kabo ana sipwasipwa koina sisipwa na muli mena sibomamo ali nuwatu yauyaule kolili sisibayanaeli. ¹⁰ Tem sauga meuloina nuwanuwala lalakina mane ee kabo kani nae meuloili siyawatagili. Na tabe mane kana loya kaikaiwe koina kalakavao tupwaliyao tapwalolo yawasosi silogabaen, na sibomamo siyakamkamnali lalakina yo nuwapolowe silobai.

Paulo ana walo kaikaiwena Timoti koina

¹¹ Na kowa Timoti, Yaubada ana topaisowa, bwaite mumugane naeneline kusikotanagili na mumuga dudulaina kumuliya, Yaubada kuyakasisyan yo sauga meuloina ukawanoi koina meli yo mulolo yo kalakisiye yo mumugana bigana kaiweli. ¹² Kaleya kana sauga koina tokaleya sikaleya me ali kaiwe. Bwaine besiele kabo ilonamwayagiwo tem me am meli ukaleya kaiwe Seitani koina. Yawasim miyayaina kana meli ukabikalatan, kaiwena baguna Yaubada igite-sipwaiwo, saugana kunuwabui yo am meli Yaubada koina kuwalomasalan tomo meuloili manli mena. ¹³ Kowa Timoti yaloina-yagiwo Yaubada manna mena, iya ginauli meuloina yawasili kana toolena yo tabe Yeisu Keliso manna mena, iya beyabeyana Pontio Pailato koina walo yawasosi mena iedeede. ¹⁴ Na yagu loinane yakato yanuwapei bwaite kumuliya namwanamwai, na tabu tomo yabo iyayakewaiwo kanasiga ala Guyau Yeisu Keliso ivivilayoima. ¹⁵ Na Yeisu ana pileyoima kana sauga Yaubada iloinyan. Yaubadane toloina ibomamo yo inamwanamwa, yo kin meuloili ali kin, na tabe guyau meuloili ali guyau. ¹⁶ Yaubada miyamiya yaina ibomamo, ana kaba miya mayale pigapigabuna yo nige yabo sowa-sowana iutulau salina mena. Nige sauga yabo tomo yabo igigitai yo nige sauga yabo sowaswana tagitai. Kabo ilonamwayagila tem sauga meuloina tabobalan kaiwena ana wasawasa yo ana kaiwe nige ana kaba mwawasimo. Besiele.

¹⁷ Kuwalo yanuwa yaulina kana towasawasao kolili tabu sinunuwasae ali wasawasa kaiweli, na tabe tabu simemeli yakato naga kaba sagu lalakina

ali wasawasane kolili silobai, kaiwena wasawasane mwawamwawasili. Na kuwalo kolili Yaubadamo koina simeli kaiwena iya, ana wasawasa koina, iyauya bwagabwagai yo ala kaba yaliyaya meuloina iya koina silaolaoma. ¹⁸ Na tabe towasawasaone kuyanuwapeili ilonamwayagili tem ali kaba wasawasa bwaite besiele, sauga meuloina paisowa namwanamwali, emulomulolo yo yauya bwagabwaga nuwatuline kolili simiyamiya. ¹⁹ Bwaite paisowane koina kani maisali namwanamwana sauga ilalaoma silobai bwaite wasawasa yawasosi, mesabana miyamiya yawasosi sikabi-kalatan, iya yawasi miyamiya yaina.

²⁰ Na kowa Timoti, ginauliline Yaubada iyeliwako ugitekalatan namwanamwaili kisi sikwalalele. Etalapili yo edeedede yauyauleli kusikotanagili kaiwena tomo tupwaliyao siya tomwakomwakota, walonaena yo gamwapakiki bwagabwaga bwaite sikawa-sonosonoga-yani. Na tabu kumumuliya kamwasane koina. ²¹ Kaiwena tomwakomwakotane ali nuwatu mena yakato yakayakatai namwanamwana silobaiyako na iyamo nuwatune kaiwena Yeisu kana meli kana kamwasa koina silosuwala. Yaubada ana mulolo lalakina koliwo. Kaiyoni, yau Paulo.

Timoti ana leta labuina Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Buki Apositolo Ali Paisowa peina 28 ana kaba mwawasi (28:16,30) iwalo-masala Paulo iyaele Loma isanasana ana yatala kaiwena. Saugana Kin Nilo iya Loma ali kin, Paulo ipei-luseyan deli mena. Paulo iyaele deli mena kabo Timoti ana leta bwaite ilele. Timoti iya iyaele yanuwa Epeso, ekalesiya igitegite-kalatagili. Leta ana lelana yaina Paulo nuwanuwana Timoti ilaoma iboeyan yo nuwanuwana ana gogo tupwaliyao Timoti ilokalaili mekanakava (4:9 yo 13). Yaina yaboyoi tabe bwaite iya Paulo ikatai sauga kikiunamo iboita kabo Timoti ikabi-yakaiwe wasana namwanamwana iguguguguye-yani yo Yaubada ana paisowa iginauli-namwanamwai.

¹ Yau Paulo, Yaubada ana nuwatu koina yaemala Yeisu Keliso ana tosagenawasa (apositolo), kabo yawasi bwaite Yeisu koina Yaubada iwalo-yamelila yayawasayani. ² Letane bwaite yalele yo yayawasa Timoti koliwo kowa besiele natugu yakatekamkamna-yagiwo. Yakawanoi Yaubada Tamala yo Yeisu ala Guyau ali katekamkamna yo mulolo yo nuwa-daumwali imiyayai koliwo.

Paulo Timoti ikabi-yakaiwe na ipaisowa namwanamwa

³ Yakawatoki Yaubada koina, yo yapaisowa meyagu nuwa-mayale, besiele tubuguwako beyabeyana sigenauli, yo sauga meuloina boniyai yo kaliyate yakawakawanoi Yaubada koina kaiwem. ⁴ Yanuwatu-kalatan saugana yalogabaegiwo kувalam kabo nuwanuwagu lalakina tem yagitauiwo na mesabana yaliyaya kategu iloyakalapowon. ⁵ Am meli yawasosi yanuwatu-kalatan, na tubum keduluma Loise iya tomeli yawasosi yo tabe sinam Yunisi yo yakatai namwanamwai meline imiyamiya koliwo tabe. ⁶ Bwaite kaiwena yayanuwapeiwo kam mulolone kusivesiveve-kalatan na tabu iboboita mulolone bwaite Yaubada iyeyawa tauna kona saugana nimagu yapei kulukulum mena yo yakawanoi kaiwem. ⁷ Kaiwena Yaluyaluwa Tabuna bwaite Yaubada iyeyama kolila nige yaluyaluwa mwalimwalinena besi, na isaguila takaiwe, tamulolo yo isaguilayoi mumugala tagite-kalatan.

⁸ Kabo tabu kumwamwalimwaline na ala Guyau wasana kuyawayawasa-kalatan. Besiele tabe, yagu lusae deli mena Yeisu kaiwena tabu kaiwena kumwamwalimwaline-yagau na kutalamwagiwo kamkamna kulobai wasana namwanamwana kaiwena, besiele yau kamkamna yalobai na Yaubada iya ikabiyakaiweo. ⁹ Yaubada ileboilako yo iyoganla talaomako kita ana tomo yakayakasisili. Na nige ala paisowa namwanamwali kaiweli ileleboila, na kaiwena iboma ana nuwatu besiele yo tabe ana mulolo lalakisosina kaiwena. Sauga bagubagunana koina Yaubada inuwatui naga ana mulolo Yeisu Keliso iyeyama kolila kabo muli mena yanuwa yaulina iyamayale. ¹⁰ Na kala Tolebolebo Yeisu Keliso ana laoma yo ana lokeikeile yanuwa yaulina mena kaiwena ana mulolo lalakisosinane imayale kolila. Besiele, Yeisu ilaoma kabo boita ana kaiwe ikele-gabaen imwawasi yo iyak-enayagali yawasi miyamiya yaina talobai tem wasana namwanamwana tabenalani yo tameliyani. ¹¹ Yaubada igitesipwaiyau yaemala apositolo yo toyakayakatai na wasa namwanamwanane yayawasayani. ¹² Kabo bwaite iya kaiwena sauga bwaite kamkamna yalobai. Bwagana yamiyamiya deli mena na iyamo nige yamwamwalimwaline, kaiwena Guyau yameliyanako

yakatai namwanamwai yo sowaswana paisowa bwaite iyeyama kolyau na igitekalatan kanasiga kaliyate mwawamwawasina koina.

¹³ Yakayakatai dudulaina bwaite yayakenayagiwo ukwabi-kalatan kaikaiwe yo kuyakayakatai-yani tomo kolili, na kumiyamiya meli yo mulolo mumugana kolili besiele bwaite Yesu Keliso ana kamwasa.

¹⁴ Wasana namwanamwana Yaubada iyeyawa kuyawasa-yani iya ginauli namwanamwasosina, kabo Yaluyaluwa Tabuna imiya kolila ana kaiwe koina ugite-kalatan namwanamwa.

¹⁵ Ukwataiyako Paigeliyo yo Elimogini yo tabe tomeli sibaibaiwa dedei Eisiya kalona mena siyabubu-gabaegau.

¹⁶ Na Onesipolo sauga meuloina ikabi-yaliyaya-yagau, kabo yakawanoi iya me ana bodao Guyau iwalo-mulololi. Bwagana yamiyamiya deli nige imwamwalimwaline-yagau,

¹⁷ kabo saugana iyawatagili Loma, mwa iloya kaikaiwe kaiwegu kanasiga ilobaiyau.

¹⁸ Ukwatai namwanamwai saugana yau ele Epeso koina tomone isagu namwanamwaiyau. Na yakawanoi kaliyate mwawamwawasina koina Guyau ikate-kamkamna-yani.

2

Paulo ikabiyakaiwe Timoti ikalakisiye

¹ Timoti, kowa natugu, am kaba kaiwe ukwalaiya Yaubada ana mulolo lalakisosina koina. Mulolone iyaele kolila kaiwena tamiyamiya Yesu Keliso koina.

² Mwa yagu yakayakataine, bwaite komiu kwabaibaiwa kwabenalanako, kuyapanaisan tomo tupwaliyao kolili, siya sowasowali kali meli tapei yo siya sowasowali tomo tupwaliyao siyakayakataili.

³ Besiele kai, kutalamwagiwo kamkana kulobai yakato kowa Yesu Keliso ana tokaleya namwanamwana.

⁴ Kunuwatu-kalatan iya tokaleya solodiya nuwanuwana ana tobaguna ana nuwatu imulimuliye, kabo nige ana sauga iyayawenuwan yanuwa yaulina nuwatuliyao kolili.

⁵ Yo besiele tosagena kawalakwa kana lolina meuloina ikataiyako, kaiwena tem nigele, nige sowasowana maisa ikalai.

⁶ Yo besiele tano topaisowa, ana paisowa kaikaiwena koina, saugana tano kannan ipei, kannane iya ilonamwayan ikele-bagunayan.

⁷ Yagu walo bwaite kunuwanuwatui, kabo kali katai meuloina kani Guyau iyamayaleli koliwo.

⁸ Kunuwatu-kalatan Yesu Keliso, iya itoloyoima boita mena yo tabe iya Kin Deibida tubuna. Bwaite yagu yakayakatai.

⁹ Wasa namwanamwana kana yakayakatai kaiwena kamkamna yalobai yo sipanyau besiele yau toloinalikwa. Na Yaubada ana walo nige sowasowana sipan.

¹⁰ Kabo polowe meuloina yakalakisiye-yagili na mesabana Yaubada ana tomoyao yawasosi lebo silobai, lebone iyaele Yesu koina. Tabe nuwanuwagu lebone koina mekalikava Yaubada simiyayai ana wasawasa koina.

¹¹ Walo bwaite iyamala walo yawasosi mwa sowasowana tameliyan, “Tem Yesu mekalakava taboita, kani mekalakava tamiyamiya.

¹² Tem takalakisiye, kani mekalakava taemala toloina. Tem tauvalayani kani iualayagila.

¹³ Nuwana tem Yaubada tamiya-dagedagelayan, na iyamo ana waloy-ameliwa kani inuwatu-kalatan, nige sowana inuwa-gabaen.”

Yaubada ana topaisowa namwanamwana

¹⁴ Ginauli bwaite kaiweli am tomoyao kuyanuwapeili. Yaubada manna mena kuwalo kaiwe tabu walo uloi kaiweli sigamwapakiki, kaiwena walone sibenabenalagiline nige isasaguili na ali meli isibasiba-yanae.

¹⁵ Kutolo-kaiwe ukepate ana paisowa koina yo tabu kumwamwalimwaline Yaubada manna mena, na kani iwalo kowa topaisowa namwanamwana.

Yaubada ana walo miyamiya yaina ukwatai namwanamwai yo sowa-sowana kuyakayakatai dudulai tomo kolili. ¹⁶ Tomwakomwakota ali edeedede bwagabwaga kusikotanan kaiwena tomo besiele yakayakataine koina kali mwayaga iyai yawasosi Yaubada koina. ¹⁷ Ali yakayakatai idebalala besiele baliyan naenaena yabo ana lau. Tomo luwali mena tatao labui Aimenio yo Pileto. ¹⁸ Siya wasana namwanamwana kana kamwasa koina silosuwala molosi. Kabo siwaloba, “Beyabeyana toboita meuloili sitoloyoiko mwa bwaliga taboita nige tatotoloyoi boita mena.” Siwalo bwaite besiele, kabo kalakavao tupwana ali meli sisibayanae yo sibelu. ¹⁹ Na wasa kaikaiwena bwaite ilaoma Yaubada koina nige sowasowana inuku, ikaiwe besiele wauwau kaikaiwena, yo wauwaune pwatana mena lelelele iwalo bwaite besiele, “Guyau ikatai analiyao siya ana tomoyao”, yo “Siya siwalo yakato siya Guyau ana tomoyao, ilonamwayagili mumuga naenaena sisikotanan.”

²⁰ Nume wasawasa kalona mena gaeba siya gole yo siliba koina sigin-aulili kani tagitaili yo tabe tupwaliyao siya mayau yo gulewa koina sigin-aulili. Gaeba siya namwanamwali siyapaisowali taumanao kaiweli yo siya nige namwanamwali siyapaisowali mosomoso kaba peina. ²¹ Yaiya nige yawasina iula-dumdum tomwakomwakota ali yakayakatai koina iya besiele gaeba namwanamwana iya siyapaisowa taumanao kaiweli, iya toobiga yo Guyau sowasowana ikalai yo iyapaisowa paisowa namwanamwana uloi yo uloi kaiweli.

²² Mumuga naenaeli siya kilakai siginaginailili kusikotanagili. Na ukwaiwe na am paisowa inamwanamwa Yaubada manna mena, me am nuwad-aumwali, am meli ikaiwe yo me am mulolo tomo kolili, mekamkavao tomo meuloili siya sikawakawanoi Guyau koina yo kateli mena nige naenaena yabo imiyamiya. ²³ Tabu besiele tomwakomwakota ali edeedede bwagabwaga yo ali gamwapakiki koina kaiwena ukwatai munamunai ana kaba yawatagili bwaite. ²⁴ Guyau ana topaisowa nige sowasowana igamwapakiki. Sowasowana me ana mulolo kanakavao meuloili kolili yo iya besiele toyakayakatai namwanamwana me ana kalakisiye. ²⁵ Saugana tem tomo tupwali topaisowane ana walo sikawa-naenaena-yani ilonamwayan tem topaisowane me ana nuwabiga na tomone ali walo iyadudulaili na tem Yaubada nuwali ibui na wasa yawasosi sikatai. ²⁶ Na mesabana ali nuwatu sidudulai kabo Seitani ana sipwasipwa siyabubu-gabaen. Beyabeyana sikona Seitani ana sipwasipwa koina yo bwaite sauga ana nuwatu mena sipaipaisowa.

3

Tomo mumugali sauga mwawamwawasina koina

¹ Kunuwatu-kalatan bwaite. Sauga mwawamwawasina koina polowe sibaibaiwa kani siyawatagili. ² Tomo sibomamo kaiweli sinuwanuwatu, sinuwa-mane, siwalo-saesae, sigagasa, sikawa-naenaena-yagili sinaliyao yo tamaliyao, ali walo nige sibebenalan, kalikavao ali sagu kolili nige sikakawatoiki kaiwena, yo nige siyayakasisi Yaubada koina, ³ yo nige mulolo imiyamiya kolili, nige nuwatu-pwaiiki imiyamiya kolili, nuwanuwali lalakinakaleya, sietalaili, simunamunai yo mumuga namwanamwana sikalomagigilani, ⁴ yo ali elieliyamwao kolili simwakomwakota-yagili, gagasa ikalaili, siyauyaule, yanuwa yaulina kana yaliyaya simulolo koina na Yaubada nige simumulolo koina. ⁵ Siya kali koleya besiele totapwalolo na iyamo Yaubada ana kaiwe siuvalayani. Tomone besiele bwaite yagam kuyai kolili.

⁶ Siya besiele weso kaiwena ali walo luviluvu kolili sowasowali silusae nume kolili na siya sinesineo ali meli belubeluli siyanuwakoili. Sinesineone siya me ali nuwapolowe ali pwanoli kaiweli na mwayamwayau sibeku yauyaule nuwatuli kolili, ⁷ yo bwagana yakayakatai uloi uloi sibenabenalan, wasa yawasosi kana katai nige imiyamiya kolili. ⁸ Besiele beyabeyana Itipita ali tokukula Yanisi yo Yamalisi, Mosese ana walo sikawamwakomwakota-yani, tomwakomwakota bwaite siya wasa yawasosi sauga meuloina sikaley a koina. Siya ali nuwatu siboniboniyai yo tomeli yawasosi tomwakomwakotane sisikotanagili. ⁹ Bwagana sauga bwaite tomo tupwana simwakotayagili yo sikalaili, sauga kikiunamo nige sowasowali siginauliyoi. Kani ali mwakota iyawatagili mayale mena yo tomo sigitaili yo sikawayauyaule-yagili, besiele siya beyabeyana Yanisi yo Yamalisi ali mwakota iyawatagili mayale mena yo tomo meuloili sigitai.

Timoti kana lolina

¹⁰ Na kowa yagu yakayakatai ukwataiyako besiele tabe yagu miyamiya mumugagu yo yagu paisowa yaina, yagu meli, kalakisiye, mulolo yo yagu tolo kaikaiwe. ¹¹ Ukwataiyako tomo siyakamkamnyau yo polowe sibaibaiwa yalobaili. Ukwatai kamkamna bwaite imiyamiya kolyau yanuwa Antioki, Ikoniya yo Lisitila kolili na yakalakisiye-yagili. Na Guyau ileboiyau nae meuloina kolili. ¹² Tomala tomo meuloili siya simiyamiya Yesu Keliso koina yo nuwanuwali mumugali inamwanamwa besiele Yaubada ana nuwatu kani kamkamna silobai. ¹³ Tomo naenaeli yo tomwakomwakota ali nae ilalalaki yo tomo simwakomwakota-yagili yo siya sibomayoi tabe simwakomwakota-yagili. ¹⁴ Na kowa, yakayakatai yawasosina kumeliyani yo ukwabi-kalatan, kabo yakayakataine koina kutolo kaiwe yo kumuliya, kaiwena am toyakayakataiwo kai, yau yo kaukavao tupwalyao, ukwataimaiko. ¹⁵ Yo besiele tabe, kunuwatu-kalatan saugana mekikium mena kanasiga kabona, Buki Tabu ana walo ukwataiyako, iya sowasowana iyakataiwo lebo kaiwena, lebone talobai kaiwena Yesu Keliso tameliyani. ¹⁶ Buki Tabu ana walo meuloina ilaoma Yaubada yawasina ana yui-panaisi koina kabo sowasowana tayapaisowa yo tayakayakatai dudulai yo mumugana naenaena tasikotanan, pwanoli tayadudulaili, na koina tomo mumuga dudulaina kana kamwasa tayakataili, ¹⁷ na mesabana Buki Tabu ana walo koina kita Yaubada ana topaisowao takatububu-nagila paisowa namwanamwali uloi uloi kaiweli.

4

- ¹ Timoti, bwaite kam lolina yawalowen Yaubada manna mena yo Yesu Keliso manna mena iya kani meyawasili yo toboita iyatalayagili. Yesu ilalaoma kani ana kaba lolina ikalaiyoi, kabo yawalo kaiwe besiele bwaite.
- ² Wasa namwanamwana uguguy-kalatasi nuwana tem siyaliyaya am guguye kaiwena o nuwana tem nigele. Pwanoli kuyadudulaili, wasa mwakomwakota kuwalo sisikotanan, yo tomo ukwabi-yakaiweli, na kuyakayakatai kolili me am kalakisiye. ³ Kaiwena bwaliga kani tomo yakayakatai dudulaina sisikotanan, yo nuwanuwali silau yakayakatai waluwaluli kolili, kabo toyakayakatai sibaibaiwa ali yakayakataine tenaliyao mena sibenabenalagili yoli kana lotonan sinamwanamwa.
- ⁴ Wasa yawasosi sisikotanan nige nuwanuwali sibenalan kabo tenali ilau deedeede bwagabwaga yo pilepilele kali benabenali koina. ⁵ Na kowa, sauga meuloina mumugam ugitekalatan, kamkamna ukwalakisiyeyan, uguguye wasana namwanamwana kaiwena, yo paisowa meuloina siya Yaubada iyeyawa uginaulili besiele. ⁶ Yagu lau kana sauga ikubwamako yo

yanuwa yaulina yalogabaen. Sauga kikiunamo kani tomo siunuiyau yo kwasinegu ididi, besiele Yudiya oine siyadidi kaba pwaoli mena ali mulolo Yaubada koina. ⁷ Mwa yakaleya namwanamwa Yaubada kaiwena yagu kaba sagena koina yasagena-lopeiko, meli kana kamwasa yamuliya dudulaiko. ⁸ Kabo bwaine pwaopwaomne iyaele Yaubada ikatububunan pwaopwaomne bwaite todudulai maisali, yo Guyau Yeisu, iya Toyatala dudulaina, kani iyeyama kaliyatenane ana pileyoima koina. Na nige yakato yabomamo maisagu iyeyama, na siya meuloili sisanasana nuwanuwali lalakina ipileyoima, na siya tabe maisali iwolegili.

⁹ Kutonan kaiwe tem kulaoma mwayamwayau ugiteyau. ¹⁰ Dimasa yanuwa yaulina kana yaliyaya nuwana iyai kabo ilogabaegau ilau Tesalonaika. Na Kelesenisi iya ilaoko dedei Galetiya yo Taito iya ilau dedei Dalimetiya, ¹¹ Luka ibomamo mekaukava. Malika mekamkava kwalaoma, kaiwena iya sowaswana isaguiyau yagu paisowa koina. ¹² Na Tikiko yayawasa ilaoko Epeso. ¹³ Saugana tem kulaoma, kau kabobo ukwalaiyama, beyabeyana yalogabaen yanuwa Tilowasi Kalipo koina. Yagu buki meuloina ukwatububunagili ukwalailima yo tabe yagu buki bwaimwana yakayakan kwapina koina signaulili tabu kulologabaegili

¹⁴⁻¹⁵ Ugite-kalatagiwo Alekesenda koina iya aeyan kana topaisowa. Beyabeyana me ana munamunai wasa bwaite tayawayawasa-yanne ikawana-naena-yani yo nae lalakina iginauli kolyau. Kani maisana ilobai Guyau koina.

¹⁶ Yagu yatala bagubagunana koina nige tomo yabo isasaguiyau, meuloili siyabubu-gabaegau na yakawanoi Yaubada ali pwanoline inuwatupwaikili. ¹⁷ Na Guyau imiyamiya saligu mena yo ikabi-yakaiweyau mwa wasana namwanamwana yayawasayani kabo siya nige Yudiya yagu walo meuloiline sibenalan. Yo Yaubada ileboyau boita koina, besiele bwaite tem tomo yabo taleboi laiyou kolili. ¹⁸ Na yakatai Guyau kani ileboyau tomo ali paisowa naenaena meuloina kolili ilawagau yalusae ana kaba lolina koina bulibuli mena. Iya takawa-wasawasa-yani sauga meuloina nige ana kaba mwawasi. O besiele.

Paulo ikawa kaiyoni

¹⁹ Yagu mulolo kuwalowen Pilisila mewainena Akuila kolili yo tabe Onesipolo me ana bodao kolili. ²⁰ Na Elastasi iyaele imiyamiya Kolinita, yo Tolopimasi yalogabaen Milito, kaiwena ikasiebwa. ²¹ Ukwaiwe mwayamwayau kulaoma muli mena kabo tulutulu kana sauga. Yubulo imulolo koliwo, besiele tabe Pudeni, Lino, Kolodiya yo kalakavao meuloili. ²² Guyau yaluyaluwam ikabiyakaiwe yo Yaubada ana katekamkamna imiyamiya meuloimiu kolimiu.

Taito ana leta Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Taito iya kilakai yo Paulo kana tosaḡu yabo, mekanakava paisowa sibaibaiwa sipaisowailiko. Taito iya nige Yudiya tomona. Apositolo ali paisowa peina 28 ana kaba mwawasi (28:16,30) iwalo-masala Paulo sipeiluseyan Loma deli koina yo bwaine koina isanasana ana yatala kaiwena. Na Buki Tabu kana tolivasi siwalo Paulo silivasi yo ana takikili esopalina iginauli. Tem besiele, nuwana ana takikili esopalinane kalona mena, Paulo mekanakava Taito silau bwanabwana Kiliti na siguguguyeye. Na Kiliti iya bwanabwana lalakina yabo iyaele kalita Mediteleinia kalona mena Akaya polovinsi (Gilisi) tete yavayavana mena.

Paulo Taito ipei bwanabwana Kiliti koina na ilogabaen na paisowa tupwali ipaisowaili (1:5). Kabo muli mena Paulo leta bwaite ilele yo iyawasa Taito koina. Paulo Taito iyanuwapei yakato tomo mumugana igitesipwa-bagunayan kabo ipei iyamala toekalesiya kali tobaguna (1:5-9). Na iyanuwapei yoi tawae ilonamwayan iyakayakataian toekalesiyayao kolili siya igitekalatagili (Peina 2 yo peina 3).

¹ Yau Paulo, Yaubada ana topaisowa yo Yeisu Keliso ana tosaḡenawasa (apositolo). Iya iyawasayau tomo siya Yaubada igitesipwaili ali meli yakabiyakaiwe, na wasa dudulaina yayakataili na mesabana mumuga bwaite Yaubada nuwanuwana simuliya. ² Kabo ali meli yo ali kataine kaiwena me ali katepatu sisanasana yawasi miyamiya yaina kaiwena. Muliya kabo Yaubada yanuwa yaulina iyamayale iwaloymeli yawasine kani iyeyama kolila, iya nige sowasowana imwakota. ³ Na kana sauga yawasosi koina Yaubada tomo ipeili ana walo siguguguyeyan, kabo koina yawasine wasana iwalo-masalan tomo meulolili kolili. Na Yaubada iya kala tolebo, yau yagu paisowa iyeyama na walone yaguguyeyan besiele ana lolina koliyau. ⁴ Kabo leta bwaite tete yalele yo yayawasa Taito koliwo. Kowa yo yau ala meli kaigedana, kabo kowa besiele natugu yawasosi. Yakawanoi Yaubada Tamala yo Yeisu Keliso kala tolebolebo ali katekamkamna yo ali nuwadaumwali katem iloyakalapowon.

Paulo nuwanuwana Taito tomo mumugali igite-sipwa bagunayan kabo muli mena ipeili ekalesiya kali tobagunao

⁵ Beyabeyana yalogabaegiwo bwanabwana Kiliti koina ginauli labui nige naga kuyayadudulaili. Nuwatu bagubagunana bwaimwana ginauline nige naga simwamwawasi kuyadudulai-bagunayagili. Labuina, nuwanuwagu ekalesiya kana tobagunao ugitesipwaili na kupeili yanuwa kaigeda kaigeda kolili besiele beyabeyana yawaloko koliwo. ⁶ Na tobagunane kana lolina bwaite besiele. Mumugana inamwanamwa yo tabu kana yakewa yabo imiyamiya, wainana kaigedamo, yo natunao me ali meli, tabu wasali inanae yakato sipaipaisowa bwagabwaga o nige ali yakasisi ipapagani. ⁷ Ekalesiya kana tobaguna iya Yaubada ana paisowa kana togitekalatan, mwa nige sowasowana yakewa yabo imiyamiya koina. Tabu igagasa, tabu munamunai mwayamwayau, tabu waila kaikaiwena inunuma, tabu igamwagamwa-pakiki yo tabu inunuwa mane. ⁸ Na tomone ilonamwayan tomo iyoganlima ana nume mena isaguili, mumuga dudulaina iyapaisowa, iboma isikotanan mumuga naenaena koina, mumugana inamwanamwa, me ana yakasisi yo ibomayoi ikataiyako tabu woya ilalaoma koina. ⁹ Wasa

dudulaina bwaite siyakataiyanako koina ikabi-kalatan kaikaiwe, kabo iya sowasowana yakayakatai dudulaina koina kanakavao ikabiyakaiweli. Tabe sowasowana siya yakayakatai dudulaina sikawa-naenae-yani iwalo-yadudulaili.

Ugitesipwa namwanamwa kaiwena tomwakomwakota sibaibaiwa silusaewako ekalesiya luwali mena

¹⁰ Ekalesiya kali tobagunao besiele tabe ugitesipwaili na kupeili, kaiwena togamwapanapanawa sibaibaiwa simiyamiya siya siwalowalo bwagabwaga na tomo simwakomwakota-yagili. Bwaite siya kaiweli yaedeede luwali mena tupwaliyao siya toekalesiya siguguye siba, “Tomeliwo meuloi ilonamwayagili nigwenigwe mumugana sikalai na kai Yudiya ama lolina simuliya.” ¹¹ Kuwalo-kausili tabu siyakayakatai, kaiwena yakayakatai naenaena siyakayakatai-yani tomo tupwaliyao menatuliyo kolili mwa ali meli sisibasiba-yanae. Na sipaisowai besiele bwaite, kaiwena nuwanuwali tomo simwakota-yagili na ali mane sikalaili. ¹² Beyabeyana Kiliti siboma ali tosonoga yabo iwalo bwaite besiele, “Kiliti siya tomwakomwakota. Sinae-sosi, mumugali besiele yakayakan sokasokali. Siya tomiya bwagabwaga yo tomankikiwasi.” ¹³ Na walo bwaite iyamala yawasosi. Kabo kuwalo kaiwe Kiliti kolili yo kuwalo-yasanapuli, na yakayakatai dudulaina simeliyan, ¹⁴ na tabu ali nuwatu ilalau Yudiya ali edeedede bwagabwaga yo pilepilele kolili. Tabe besiele tabu toyauyaule ali walo sibenalan siya mwa wasa dudulaina sisikotananako. ¹⁵ Tomo siya kapwakapwali Yaubada manna mena, ginauli meuloina idudulai kolili, sowasowana sikalaili siyapaisowaili. Na tomo siya bikibikili Yaubada manna mena yo nige simemeli, nige ginauli yabo idududulai kolili, kaiwena ali nuwatu meuloina kateli mena sibiki. ¹⁶ Siwaloba, “Kai Yaubada kakatai”, na ali paisowa iwalo-masala yakato Yaubada sisikotanan. Siya sibiki, lolina nige sibenalan, yo nige sowasowali ginauli namwanamwana yabo sipaisowai.

2

Taito ana yakayakatai boda uloina uloina tomeliwo luwali mena kaiwena

¹ Na kowa Taito yakayakatai dudulainamo kuyakayakatai-yani. ² Tautaubalao kuyakataili mumugali sigite-kalatan, mumugali inamwanamwa, siboma sisikotanagili mumuga naenaena koina, yakayakatai dudulaina simeliyan, kalikavao simulolo namwanamwa kolili, yo me ali kalakisiye.

³ Besiele tabe kedukedulumao kuyakataili mumuga dudulaina koina simiyamiya, tabu kalikavao sikawa-naenae-yagili, yo tabu waila kaikaiwena iloloinayagili. Kedukedulumao kuyanuwapeili mumugana namwanamwana siyakayakatai-yani, ⁴ kabo sowasowana mumugana namwanamwanane siyapanaisan sinesineo waluwaluli siyakataili na mesabana sinesineo simulolo waineliyo yo natuliyo kolili, ⁵ siboma sisikotanagili mumugana naenaena koina, ali paisowa idudulai, sipaisowa dudulai ali nume mena, mumugali ibiga, yo waineliyo ali lolina sibenalan. Tem siginauli besiele bwaite, nige sowasowana tomo Yaubada wasana namwanamwana sikawa-naenae-yani.

⁶ Besiele tabe, tomeliwo siya kilakai ukwabi-yakaiweli siboma sisikotanagili mumugana naenaena koina. ⁷ Taito, am paisowa meuloina inamwanamwa kabo kowa kuyamala ali kaba gite kilakaiwo kolili. Saugana kuyakayakataili tabu mwakota yabo kupapaisowai, yo tabu kuwawalo talawasi. ⁸ Walo dudulaina kuedeede-yani kabo nige sowasowana tomo

am edeededene sikawa-naenae-yani. Na tem uginauli besiele bwaite, kani siya sikalomagigili kolila nige ali yai ipapagani na yakato sieededede kaiwela, kani simwalimwaline.

⁹ Tomeliwo siya topaisowa panpanli kuyakataili sauga meuloina ali tau-taubalao ali loina sibenalagili yo ali nuwatu sipaisowa namwanamwaili. Tabu siwalowalo-pileyoi kolili. ¹⁰ Tabu ali gogo sikekewalili yo ali paisowa inamwanamwa kabo ali tautaubalao sikatai sowasowana simeliyagili. Na tem signauli besiele bwaite ali paisowa meuloina kolili kabo kani tomo ala yakayakatai Yaubada kala tolebolebo kaiwena sikawa-namwanamwa-yani.

¹¹ Na temga mumugala idudulai besiele bwaite inamwanamwa, kaiwena Yaubada ana mulolo lalakisosina iya sowasowana tomo meuloili ileboili, mwa iyawatagiliko. ¹² Ana mulolo lalakisosinane bwaite iyakataila na mankiikiwasi mumugana tasikotanan, mumuganane bwaimwa yanuwa yaulina mumugana Yaubada isikotanan. Yo iyakataila sauga bwaite ala miyamiya yanuwa yaulina kalona mena, tasikotanagila mumugana naenaena koina, mumugala inamwanamwa, mumuga bwaite Yaubada nuwanuwana taginauli. ¹³ Mumugala ala miyamiya bwaite besiele, kaiwena me ala katepatu tasanasana ginauli namwanamwana lalakina kaiwena. Yo tasanasana ala Yaubada Tomiyasaesosi yo Tolebolebo Yesu Keliso, me ana wasawasa iyawatagilima. ¹⁴ Iya yawasina italamwan kaiwela kabo iyamaisa-yapileyoilama naenaena meuloina kolili, yo ikabi-yakapwala taemala iya iboma ana tomoyao, na sowasowana takaiwe nuwanuwala paisowa namwanamwana tapaisowaili. ¹⁵ Kabo ginauline yawalowalowe-giliwa siya bwaimwa kuyakayakatai-yani. Tomo ukwabi-yakaiweli yo siya silopwano kuwalo-yadudulaili. Kowa Guyau ana topaisowa, kaiwena esane bwaite ana kaiwe koina kuadedede. Tabu tomo siwawalo-lobilobi-yegiwo.

3

Mumugana dudulaina kana miyamiya kana yanuwapei

¹ Tomeliwo kyanuwapeili yanuwa kali toloinao yo tobagunao ali loinao sibenali-kalatagili, kainali sibenalan, yo sibomayoi sikatububunagili me ali kate-talam na paisowa namwanamwana meuloili sipaisowaili.

² Kyanuwapeiyoi tabu etalapili, mekalikavao simiya-dudulai yo sikawa-elieliyam, yo tabe mumugali sibiga tomo meuloili kolili. ³ Na kita tabe beyabeyana toyauyaule, loina nige tabebenalan, mwa Seitani imwakotayagila. Mumugana uloina uloina siya yola nuwanuwana ikabi-yaliyaya-yani yo ipan-kalatagila, mwa mumugala tatalamwan naenaena kana paisowa yo lamwapolowe mumugana kolili. Kalakavao takalomagigi-lagili yo siya tabe sikalomagigi-lagila. ⁴ Beyabeyana kita besiele bwaite, na Yaubada kala tolebolebo mumugana inamwanamwa kolila, yo imulolo kolila, ⁵ kabo ileboila. Na nige ala paisowa namwanamwali kaiweli na ileboila, na ana mulolo lalakisosina kaiwena koina lebo talobai. Ala pwanoli ideuli-gabaegili, yo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina ikabi-waluwaluila.

⁶ Kaiwena Yesu Keliso kala tolebolebo koina Yaubada Yaluyaluwa Tabuna isuwai kolila takalapowon. ⁷ Bwaite besiele ipaisowai na mesabana ala katepatu imiyamiya kolilo yakato naga yawasi miyamiya yaina takalai, kaiwena Yaubada ana mulolo lalakisosina koina mwa ikawa-namwanamwiyagila. ⁸ Walo bwaite iyamala yawasosi mwa sowasowana tameliyan yawasosi, kaiwena walone sinamwanamwa yo sowasowana tomo meuloili sis-aguili. Taito, nuwanuwagu walone bwaite kuwalowalo-kalatagili, na mesa-

bana siya Yaubada simeliyanako tabu sinunuwa-mwatainan sitalamwagili paisowa namwanamwali sipaisowaili.

⁹ Saugana tem tomo siedeedede bwagabwaga yo sigamwapakiki o nuwana siedeedede kulutubu kaiweli yo sigamwapakiki Moses ana lina kaiwena, ali miyagogone kulogabaen. Kaiwena ginauli bwaite siya nige kali namwanamwa ipapagani mwa nige sowasowana tomo sisaguili.

¹⁰ Gamwapakiki kana toyatubu kuwalo-kausi. Tem kuwalo-kausi melabui na nige kainam ibebenalan kulogabaen kusikotanan. ¹¹ Tem tomo bwaite besielene sigamwapakiki samasamalulu kabo ukwatai kamwasa dudulaina silogabaenako. Na sibomayoi ali lopwano koina ali naenaena sigitai walo yawasosi silopwano.

Walo kaiyoni

¹² Saugana tem Atimasi o tem Tikiko yayawasali silaowa, kutonan kaikaiwe kulaoma koliyau yanuwa Nikopoli koina, kaiwena yakataiyako bwaite tulutulu kana sauga kani yamiyamiya yanuwane bwaine koina.

¹³ Kutonan kaikaiwe Senasi iya lina kana tokatai mekanakava Apolosa ali kamwasa ukwatububun kusaguili yo tabu ginauli yabo sidedevayan ali lokeikeilene kaiwena. ¹⁴ Ala tomoyao kuyakataili sitalamwagili paisowa namwanamwali signaginai na mesabana toeoma sisaguili na ali sagune koina ali meli mekana. ¹⁵ Tomo bwaite mekaukavao kamiyamiya meuloili simulolo koliwo. Ama mulolo tabe kuwalowen tomeliwo meuloili kolili. Yaubada ana katekamkamna imiyamiya meuloimiu kolimiu.

Pilimoni ana leta Paulo ana lelelele

Walo bagubagunana

Pilimoni iya Kolose tomona yo iya tomeli yabo. Kana koleya besiele beyabeyana Pilimoni inuwabui yo imeli Paulo ana guguye koina. Ana topaisowa panpanna yabo esana Onesimo, na Onesimo ana taubala iyabubu-gabaen. Nuwana ana taubala ana mane tupwana ikewali mwa iyabubu (tomna 18). Saugana iyabubu, ilau yanuwa Loma bwaine koina Paulo ilobai. Kabo Paulo ana edeedede koina Onesimo nuwana imayale yo imeli (tomna 10). Paulo nuwanuwana Onesimo iyawasa-yapileyoi Pilimoni koina. Na Loma ali lolina iwalo nige sowasowana topaisowa panpanna yabo ana taubala iyabubu-gabaen, mwa sowasowana Pilimoni iwalo tokaleya Onesimo siunuyamate, o tem kana maisa tupwana tabe siwalowen, kaiwena ana taubala iyabubu-gabaen. Kabo Paulo Pilimoni ana leta bwaite ilele yo ikawanoi Pilimoni koina tem Onesimo iyoga-yapileyoiyama me ana nuwatu-pwaiki (tomna 16 yo 17). Na kana koleya besiele Paulo leta bwaite yo Kolose ali leta ilele-toyawaili sauga kaigeda koina yo tabe iyawasa-kaigedaili silau (Kolose 4:9).

¹ Yau Paulo, Yesu Keliso kaiwena yamiyamiya deli mena. Mekaukava Timoti leta bwaite kalele yo kayawasa ilaowa Pilimoni koliwo, kowa ama eliyam mulomulolona yo ama tali topaisowa, ² mekamkavao siya tomeliwo kwatapwa tapwalolo am nume mena. Besiele tabe, Akipasi koliwo kowa ama tali tokaleya Yesu Keliso kaiwena yo tabe dumai Apiya koliwo. ³ Kakawanoi Yaubada Tamala yo Guyau Yesu Keliso ali katekamkamna yo ali nuwa-daumwali katemiu siloyakalapowon.

Pilimoni ana meli yo ana mulolo

⁴ Sauga meuloina yagu kawanoi yagu Yaubada koina yakawakawatoke yo yakawakawanoi Pilimoni kaiwem, ⁵ kaiwena wasam yabenalan yakato am meli ikaiwe Guyau Yesu koina yo am mulolo ilalaki Yaubada ana tomoyao meuloili kolili. ⁶ Am meli kaiwena yau yo Yaubada ana tomoyao ukwawa-elieliyam-wagimaiko, kabo yakawanoi Yaubada koina kawa-elieliyamne mumugana ikaiwe koliwo, na mesabana namwanamwa meuloili simiyamiya kolila Keliso koina nuwam imayale-yagili. ⁷ Kaukava, Yaubada ana tomoyao kumuloloili yo kateli ukwabi-yaliyaya-yagiliko kaiwena mwa am paisowane ikabi-yaliyaya-yagau yo ikabi-yakaiweyau.

Paulo ikawanoi Pilimoni koina Onesimo kaiwena

⁸ Yagu nuwatu yabo koliwo nuwanuwagu temga kupaisowai. Sowa-sowana Keliso esana mena yaloinayagiwo na kupaisowai, na iyamo nigele. ⁹ Na kowa te yau ala emulomulolo-wagila kaiwena kani yakawanoi koliwo. Yau Paulo, yatautaubalako Yesu Keliso kaiwena yamiyamiya deli mena, ¹⁰ yakawanoi koliwo me am nuwatu-pwaiki natugu Onesimo kuyoganyoi. Saugana yau ele yamiyamiya deli mena, ilaoma kolyau yagu edeedede koina inuwabui yo imeli, kabo yakawa-natu-wan. ¹¹ Beyabeyana iya nige kam tosagu namwanamwana besi, na sauga bwaite iyamala kowa yo yau kala tosagu namwanamwana.*

* **1:11:** Kaina Giliki koina esa Onesimo kana katai Tosagu

¹² Iya besiele kategu tupwana mwa me yagu katekamkamna kani yayawasa-yapileyoiyawa koliwo. ¹³ Yagu nuwatu bagubagunana yakato temga yakabi-kalatan, kaiwena saugana yau ele yamiyamiya deli mena wasana namwanamwana kana paisowa kaiwena iyamiyalaewo besiele kowa iyaele kumiyamiya saligu mena na kusagusaguiyau. ¹⁴ Na nige yakakabi-kalatan, kaiwena nige nuwanuwagu ginauli yabo yaginauli tem nige ukwakatai yo kutatalam. Nige nuwanuwagu yayanuwakoiwo na namwanamwa yabo uginauli kaiwegu na nuwanuwagu kowa katem ana talam koina namwanamwa yabo uginauli.

¹⁵ Na nuwana bwaite yaina Onesimo ilogabaegiwo sauga kubwakubwanamo na tem Yaubada Onesimo iyanuwabui. Kabo saugana ipileyoiwa mekamkava kwamiyayai. ¹⁶ Na walo yawasosi iya topaisowa panpanna, na yau yagu nuwatu mena panpanna ana dedei koina ilogabaenako yo iya iyamala kamkava mulomulolona Keliso koina. Yau yamulolo lalakina koina na kani kowa kumulolo lalakisosina koina, iya kam tosagu yo iya kamkava Guyau koina.

¹⁷ Tem ukwatai yau am tali topaisowa, me am yaliyaya Onesimo ukele-yapileyoi besiele yakato yau kuyoganyau. ¹⁸ Tem beyabeyana ginauli yabo iginauli-yanae koliwo o tem kana yagayaga imiyamiya koliwo, na yagayagane kupei esagu mena. ¹⁹ Leta bwaite ana kaba yatubu koina Timoti ilele yau yagu nuwatu. Na bwaite koina yau Paulo yaboma nimagu mena yalele. Na tem yagu lelelelene ukilala kabo ukwatai kani yau yagayagane yayamaisa-yapileyoi-yawa koliwo. Na kowa tabe kam yagayaga imiyamiya koiyau bwaimwa am nuwabui yo yawasim kana lebo yagayagana. Na nige nuwanuwagu yayanuwapeiwo ginauline kaiwena. ²⁰ Kaukava, tawae yakawanoiyan Guyau esana mena uginauli besiele na mesabana kategu ukwabi-yaliyaya-yan kaiwena kita tamiyamiya Keliso koina. ²¹ Yalelelele besiele bwaite kaiwena me yagu meli koliwo yakato yagu walo kani kuobigai yo tabe yakatai yawasosi kani yagu kawanoine kuetulan yo kuyalalaki molosi.

²² Na ginauli yaboyoi, kaba keno yabo ukwatububunan kaiwegu kaiwena yameliko am kawanoi Yaubada ibenalan mwa iyapileyoiyau yalaowa koliwo.

Walo kaiyoni

²³ Epapila, iya Yeisu Keliso kaiwena mekaukava kamiyamiya deli mena ana mulolo koliwo. ²⁴ Besiele tabe, Malika, Alisitako, Dimasa yo Luka, siya yagu tali topaisowao, ali mulolo koliwo. ²⁵ Guyau Yeisu Keliso ana katekamkamna imiyamiya meuloimiu kolimiu.

Ibeliu ali leta

Walo bagubagunana

Leta bwaite Yudiya tomonliyao siya simeliko Yeisu koina ali leta. Sauga tupwana Buki Tabu kana tolelelele siwalo tomo Yudiya, sauga tupwana siwalo tomo Isileli yo sauga tupwana siwalo tomo Ibeliu, na siya bwaite tomo kaignedaliyao. Yudiya kainali mena kaina Ibeliu kabo sowasowana tabe tawaloba siya Ibeliu tomonliyao. Nige takakatai yawasosi toisabo yanuwa koina tomeliwone simiyamiya. Nige takakatai yaiya leta bwaite ilele na takatai iya Yudiya tomona yo tomeli yabo. Kana koleya besiele tolelene leta bwaite ilele bolime 60 o 70 luwaluwalili mena muli mena kabo Loma Nume Tabu Yelusalema koina sisibayanae. Yudiya tomeliwone kamkamna silobalobai ali meli kaiwena na tupwali kikiunamo sipileyoi Yudiya ali tapwalolo koina. Kabo tolelelele iyakenayagili Yeisu aneloseyao ilalaki-gabaegili iya Yaubada Natuna (Peina 1), na iya iyamala tomo kita kaiwela (Peina 2). Besiele tabe Mosee yo Yosua ilalaki-gabaegili (3:1—4:11). Iedeedede bwaite Yeisu iya topwaoli besiele Melekisedeki yo ana paisowa pwaoli bagubagunali ali paisowa inamwanamwa-gabaegili. Yeisu kamwasa waluwaluna ipaisowai kaiwena kamwasa beyabeyana nige sowasowana tomo sikatububu-nagili seludulai Yaubada manna mena, na Yeisu iboma kwasinena koina ikatububu-nagila (4:14—5:10 yo 7:1-10:18). Kabo buki bwaite kana tolele ikabiyakaiweli tabu sipipileyoi kamwasa beyabeyana koina, na sikalakisiye me ali katepatu sisanasanai namwanamwa bwaimwa Yaubada iwaloyameliyako kaiweli (6:11-12, 10:35-36, 39). Iwalo kolili ali meli Yeisu koina sikabi-kalatan kaikaiwe na sisagena-dudulai (12:1-3).

Yeisu Yaubada kana koleya iyakenayagila

¹ Sauga beyabeyana koina, Yaubada iedeedede tubulao kolili palopitao gamwali mena sauga ibaibaiwai yo kamwasa uloina uloina kolili. ² Na bwaite sauga simwawasiko koina iedeedede kolila iboma Natuna Yeisu koina. Saugana Yaubada bulibuli yo yanuwa yaulina iyamayaleli Natuna ilaoma iyamala kamwasa yo ginauli meuloina koina siyawatagilima. Yo Yaubada igitesipwai iya yakato ginauli meuloina naga ilaoma iyamala ana gogo. ³ Iya koina Yaubada kana koleya iyamayale yawasosi kolila na tagitai. Kaiwena Yaubada ana kaiwe yo ana mayale kaikaiwena mekanakava mumugana meuloina iya koina esana ilalaki mwa iyapanaisi Natuna koina. Na Natuna ana walo kaikaiwena koina ginauli meuloina ikabikalatan yo ali kaba miya kolili simiya. Iboma italamwan na iboita mesabana tomo ali pwanoli kolili ideulili yo siyamala tomo waluwaluli yawasosi Yaubada manna mena. Muli mena ipileyoi yo isae bulibuli mena yo imiyasio Yaubada tokaiwesosi ulaulana mena yo ana kaba lina meuloina iloinayan.

Natuna esana ilalaki yo aneloseyao esali ilalaki-gabaegili

⁴ Yaubada esana lalakina ipei Natuna koina yo esanane aneloseyao esali ilalaki-gabaegili. Besiele ana paisowa aneloseyao ali paisowa ilalaki-gabaegili. Bwaite kaiwena Yaubada Natuna iya tomo lalakina. ⁵ Yaina bwaite yawalowen besiele. Beyabeyana Yaubada inuwanuwatu Yeisu kaiwena iba, “Naga kani yaemala Tamana yo iya kani iyamala Natugu.” Yo muli mena iwaloyoi Yeisu koina iba, “Kabona yau Tamam yo kowa Natugu.” Wagitai. Nige sauga yabo walone iwawalowen anelose yabo koina.

⁶ Saugana Yaubada Natuna tobagubaguna iyawasa yanuwa yaulina mena iwalo kaiwena bwaite besiele, iba, “Anelose meuloili kani tutulili sitalusakona-yagili yo sipwalou koina.” ⁷ Na walone aneloseyao kaiweli bwaite besiele, “Yaubada anelose iginauli siyamala ginauli bwagabwaga kaba gite besiele yaumai yo mayau kalapulupululuna memenano. Kaiwena siya ana topaisowaomo.” ⁸ Na Yaubada iwalo Natuna Yeisu koina iba, “Yaubada kowa, kani am kaba loina koina kumiyamiya yo kuloiloina ilaulau nige kanasiga. Am kaba loina koina kuloiloina dudududulaina. ⁹ Mumugana dudulaina kumulolo koina yo mumugana naenaena kusikotanan yo ukalomagigilan. Koinaele yau, am Yaubada yagu nuwatu yakeleisinagiwo kuyamala kin kabo olo yasuwai pwtam mena na kuyaliyaya kaiwena aneloseyao siya kam toegelugeluwo kulalaki-gabaegili.” ¹⁰ Yo Yaubada Yeisu ikawa-guyau-wani yo iwaloyoi koina iba, “Guyau, kaba yatubu koina yanuwa yaulina kuyamayale yo kana wauwau kaikaiwena kupei. Yo tabe besiele bulibuli nimam ana paisowa. ¹¹⁻¹² Na gubesi bulibuli yo yanuwa yaulina? Tawae kani iyawatagili kolili? Kaba gite yabo bwaite. Saugana kaleko ibeyabeya itaigali tomo simou sigabaen. Besiele bulibuli yo yanuwa yaulina. Kani kumouli yo ugabaegili simwawasi, na kuyamiyaleli bulibuli yo yanuwa yaulina waluwaluli. Na kowa kani kumiyayai kam koleya kaigedana, nige sowana kumwawasi. Koinaele, am bolime kani ilalaki ilaulau bwaite besiele nige kanasiga.”

¹³⁻¹⁴ Aneloseyao meuloili, siya yaluyaluwao, Yaubada ana topaisowamo sauga meuloina. Yaubada nuwanuwana ana tomoyao isaguili kabo aneloseyaone iyawasali kolili na tem lebo silobai. Walo yawasosi aneloseyao tomo sisaguili na iyamo kwanuwatu-kalatan bwaite. Tauna kona Yaubada iwalo Yeisu koina iba, “Kani kumiyasio ulaulagu mena kanasiga kam tokalomagigiliwo yaunuli yo ali kaiwe meuloina imwawasi na kaekaem silau galogaloli mena.” Na wagitai. Nige sauga yabo Yaubada dede dede aneloseyao kolili bwaite besiele.

2

Tabu Yeisu tasisikotanan kaiwena paisowa lalakina iginauli kaiwela

¹ Kaiwena Yeisu wasana namwanamwana tabenalanako tem ilonamwayagila tanuwatu-kalatan sauga meuloina. Tabu Yeisu tasisikotanan yo tabu tanunuwa-gabaen kisi kita besiele kebwai nige sipapan namwanamwai na iyaluwan. ² Beyabeyana Isileli Yaubada ana loina dudulaina sibenalan anelose gamwali mena. Siya analiyao Yaubada ana loina silikwai yo sigamwa-panapanawa maisali dudulaina silobai. Yaubada nige ililivasili ali pwanoli kolili. ³ Na wasa namwanamwanane leboila kaiwena inamwanamwasosi. Gubesi, tem tagitai Yeisu wasana besiele ginauli bwagabwaga na tasikotanan, sowasowana loina kaikaiwena tayabubu-gabaen na lebo talobai? Nigele. Wasanane ala Guyau Yeisu iboma baguna iwalo-masalanako. Kabo muli mena siya Yeisu sigitai yo ana walo sibenalan wasana siyawasa kolila yo sikawa-yawasosiyen, sikabiyakaiwela na tameli koina. ⁴ Yo sauga meuloina Yaubada mekalikava ali paisowa koina yo ali guguye ikabiyakaiwe yo ikawa-yawasosiyen. Kaiwena Yaubada Yaluyaluwa Tabuna ana yauya iwolegili tomo kolili besiele iya ana nuwatu. Yo ikabiyakaiweli yo paisowa lalakili besiele ginauli kaba nuwapwanopwano sibaibaiwa sipaisowaili.

Yaiya ginauli meuloina iloianyan?

⁵ Yaubada anelose nige ipepeili bulibuli yo yanuwa yaulina waluwaluli kali toloinao, bwaite yanuwane yo bulibuli kaiweli tawalowalo. ⁶ Kaiwena

beyabeyana tomo yabo iwalomasala bwaite besiele, “O Yaubada, tawae tomo, mwa kaiweli kunuwanuwatu? Tawae kaiwena tomo molosi ugitekalatan yo kunuwanuwatu kaiwena? ⁷ Tomo molosine kupeiyatalu tupwana kana mwayaga iyai anelose yaulili mena yo yakasisi yo wasawasa kuwolena koina, ⁸ yo kupei ginauli meuloina iloinayan.”* Kaba yatubu koina saugana Yaubada Adama yo Ibe iyamayaleli ginauli meuloina ipeili ali loina yaulina mena. Na kabona nige sowasowana tawalo yakato kita ginauli meuloina taloinayan. ⁹ Na iyamo Yeisu tagitai, iya Yaubada ipeiyatalu tupwana kana mwayaga iyai anelose yaulili mena na mesabana Yaubada ana mulolo mena iboita tomo meuloila kaiwela. Kabo tagitai me ana yakasisi yo ana wasawasa ginauli meuloina iloiloiloinayan, kaiwena ikamkamna ana boita koina.

Yeisu iyamala tomo besiele kita

¹⁰ Yaubada ginauli meuloina iyamayaleli yo ikabikalatagili ali kaba miya mena simiyamiya. Mwa iya nuwanuwana natunao meuloila iyoganila koina yakato tamiyamiya ana wasawasa koina. Bwaite kaiwena Yaubada Yeisu iyakamkamna. Natuna ikatububunan na mesabana natunao ibagunayagili yo ikaleya kaiweli na tem ileboili yo simiyya-namwanamwa. ¹¹ Iya ilawagilamako Yaubada koina na iyatabula yo kita taemala susu kaigeda yo tama kaigeda koina. Bwaite kaiwena nige sowasowana imwalimwaline kaiwela kabo ilabinila yo ikawa-kava-yagila. ¹² Na kita takatai ikawa-kava-yagila kaiwena iwalo Yaubada koina bwaite besiele iba, “Esam kani yayawasa kaukavao kolili, yo tabe kam tobali kani yawaliyan boda ekalesiyao manli mena.” ¹³ Tabe iwaloyoi bwaite besiele iba, “Na yau kani yameli Yaubada koina.” Yo tabe iwaloyoi iba, “Yau ele yamiyamiya. Ekalesiyao mekaukavao siya Yaubada ipei-suwalagili kaiwegu yagite-kalatagili.”

¹⁴ Siya ana tomoyao bwainene tomo yanuwa yaulina. Bwaite kaiwena Yeisu ilaoma, iya iyamala tomo besiele siya yo yanuwa yaulina kana polowe ilotonan yo iboita na mesabana mumugana naenaena kana taubala, Seitani, ana kaiwe ikelegabaen. Kaiwena iya sauga meuloina tomo iwoyaili isibayanaeli yo iya boita yaina. ¹⁵ Kita tomo sauga meuloina boita tamatausan yo matausine ikabikalatagila mwa nige ala kamwasa na tem tayabubu. Na Yeisu ana boita yo ana toloyoi koina livasi talobaiyako polowene koina. ¹⁶ Kabo wagitai. Paisowane nige ipapaisowai anelose kaiweli. Na ipaisowai kita tomeli Abelamo tubunao yawasosi kaiwela. ¹⁷ Bwaite kaiwena ilobima yanuwa yaulina mena iyamala tomo besiele kita kanakavao. Tem nigele, kani nige sowasowana ana paisowane iginauli namwanamwai. Kaiwena iya topwaoli lalakina yawasosi. Koinaele imiyamiya na tem ala pwanoli inuwatu-pwaikili yo Yaubada ana munamunai koina ilivasila yo iyamiya-toyawaila Yaubada koina tayaboda kaigeda. Me ana kalakisiye yo me ana katekamkamna paisowane iginaulili. ¹⁸ Kaiwena iya iboma yanuwa yaulina kana woya yo polowe ilotonagili, sowasowana ilau siya woya yo polowe silobalobaili isaguili.

* **2:8:** Kana katai bwaite besiele. Kaba yatubu koina saugana Yaubada Adama yo Ibe iyamayaleli iwalo yakato ginauli meuloina yanuwa yaulina mena siloinayan. Na woya iyawatagilima wesone koina. Kabo Adama yo Ibe sibeku woya mena yo Yaubada ana nuwatu namwanamwana sisibayanae. Bwaite kaiwena kabona nige sowasowana tawalo yakato kita ginauli meuloina taloinayan. Kabona kita besiele mumugana naenaena kana topaisowao. Na sauga muli mena Yaubada tomeliwo kani ikalaili koina yo simiyamiya mekalikava Yeisu bulubuli yanuwana mena yo ginauli meuloina siloinayan nige ana kaba mwawasi.

3

Yeisu esana Mosese esana ilalaki-gabaen

¹ Koinaele kaukavao Yeisu kwanuwatu-kalatan yo sauga meuloina nuwamiu mena imiyamiya. Bulibuli yanuwana ana yoga mena komiu tabe kwalaoma Yaubada ana tomo tabu. Kabo ala meli tayawasayan bwaite besiele, Yeisu iya yawawasana (apositolo) Yaubada koina yo topwaoli lalakina yawasosi. ² Mwa paisowane Yaubada ipei nimana mena ikalakisiyeyan yo Yaubada ana nuwatu ipaisowai. Mumugana besiele Mosese, kaiwena beyabeyana Mosese me ana kalakisiye Yaubada ana loina meuloina imuliya yo boda lalakina Isileli igitekalatagili yo iloinayagili besiele Yaubada ana nume iloinayan. ³⁻⁴ Saugana nume namwanamwana tagitai tatobalan tawaloba, “Nume bwaite nume namwanamwana.” Na iyamo takatai yakato tomo nume meuloili sikabili. Koinaele tokabi numene tatobalan lalakina. Besiele Mosese tatobalan tawaloba, “Mosese iya tomo namwanamwana.” Na iyamo kaba yatubu koina Yaubada iwalo Yeisu koina iba, “Ginauli meuloina kuyamayaleli.” Iwalo besiele kabo Keliso ginauline meuloili iyamayaleli. Bwaite kaiwena ilonamwayagila tem Yeisu tatobalan lalakina. ⁵ Mosese iya topaisowa kalakalaksiyena Yaubada ana nume meuloina koina, bwaine Isileli toyawatagili bodane, yo iwalo-masalabaguna tawae naga mulina mena Yaubada kani iwalowen. ⁶ Na iyamo Yeisu iya tokalaksiye yawasosi kaiwena iya nume tanuwagana natuna kabo Yaubada ana nume igitekalatan namwanamwai. Yo kita Yaubada ana nume tem me ala katepatu tameli kaiwe yo tasanasanai tawae Yaubada naga ginauli namwanamwana iyeyama kolila.

Tagite-kalatagila tabu Yaubada meyawasina tasisikotanan.

⁷⁻⁸ Mwa kwabenali Yaluyaluwa Tabuna ana walo bwaite. “Kabona kainagu kwabenalani kisi yagu walo kwasikotanan besiele baguna tubumiyao. Saugana yatonagili ule bwagabwaga mena yagu walo sisikotanan na silodagedagela-yagau. ⁹ Paisowa lalakili yapaisowaili yanuwane koina bolime poti (40) yo yawasosi manli mena sigitailli. Na iyamo nige sikakawayawasosi na yagu kaiwe nuwanuwali sitonatonan. ¹⁰ Bwaite kaiwena yamunamunai lalakina bodane kolili kabo yawaloba, ‘Siya sauga meuloina nige yagu kamwasa simumuliya, koina kateli simiya-suwala molosi kolyau.’ ¹¹ Kabo me yagu munamunai yawaloyameli yakato nige sowasowana silau yanuwane yapei kaiweli koina sikaiyawasi.”

¹² Yagu tali toekalesiyayao, wagite-kalatagimiu kisi yabo ana nuwatu ibelu na naenaena koina ana meli ilogabaen yo Yaubada meyawasina ilodagedagela-yani. ¹³ Na kaliyate kaigeda kaigeda wakabi-yakaiwemiu. Saugamo waginauli, tabu wakakabi-gabaen sauga yabo kisi yabo luwamiu mena mwakota ibenalagili yo woya ilobai nuwatu naenaena koina yo nuwana iulatomatoma kabo muli mena genuwana wasa namwanamwana ibenalan. ¹⁴ Tem takalaksiye na ala meli takabikalatan besiele sauga bagubagunana koina kanasiga ana kaba mwawasi koina kabo walone takawa-yawasosiyen yakato kita Keliso ana tomoyao yawasosi. ¹⁵ Besiele Yaubada ana walo iwalowenako, iba, “Kabona kainagu kwabenalani kisi yagu walo kwasikotanan besiele baguna tubumiyao. Saugana yatonagili ule bwagabwaga mena yagu walo sisikotanan na silodagedagela-yagau.” ¹⁶ Gubesi, toisabo bodane Yaubada ana walo sibenalan na kabo muli mena sisikotanan? Siya Isileli bodane lalakina Mosese iyoganli Itipita koina, wa? ¹⁷ Tabe toisabo boda Yaubada imunamunai kolili bolime poti? Siya bodane sauga meuloina silopwano Yaubada ana loina koina yo siboita ule

bwagabwaga mena, wa? ¹⁸ Yo toisabo boda togamwapanapanawa Yaubada ana waloyameli kaikaiwena iwalowen kolili yakato nige sowasowana silau yanuwane ipei kaiweli koina sikaiyawasi? Siya bodane sauga meuloina Yaubada sisikotanan, wa? ¹⁹ Kabo bwaite ala kaba gite. Bodane nige sowasowali yanuwane silusae koina yo sikaiyawasi, kaiwena nige simemeli yakato Yaubada kani isaguili kali tokalomagigiliwo sikaiwe-gabaegili.

4

Yaubada ana tomoyao iwaloyamelili yakato kaiyawasi kani silobai

¹ Kabo Yaubada ana tomoyao iwaloyamelili yakato kaiyawasi kani silobai.* Yo waloyameline bwaitete imiyamiya manla mena. Koinaele tagitekalatan kisi temeli yabo luwamiu mena ibeku na waloyameline kanna nige ilolobai. ² Kaiwena wasa namwanamwana siyawasayan kolila tabenalanako besiele Isileli baguna Yaubada kainana sibenalan. Na siya sibenalan-bwagabwagai yo nige simemeliyan. Bwaite kaiwena nige sagu silolobai walone koina. ³ Kabona kita Keliso kana temeli kaiyawasi talobai. Na siya Isileli nigele, kaiwena Yaubada ana walo bwaite besiele iba, “Bwaite sauga me yagu munamunai walo kaikaiwena yawalowen yakato bodane nige sowasowali silusaema yanuwane koina na mekaukavao kakaiyawasi.” Yo wagitai, Yaubada ikaiyawasiko kaiwena ana paisowa bulibuli yo yanuwa yaulina yo ginauli meuloina iyemwawasili kaba yatubu koina. ⁴ Kaiwena Buki Tabu koina iwalo-masala kaliyate sebenne kaiwena iwaloba, “Yaubada ikaiyawasi ana paisowa meuloina koina kaliyate sebenna koina.” ⁵ Yo kita takatai yakato kaiyawasi bwaite iyaele manla mena kaiwena walone yawalowalowen iwalo bwaite besiele, “Bodane nige sowasowali silusaema yanuwane koina na mekaukavao kakaiyawasi.” ⁶ Yo waloyameline bwaitete imiyamiya manla mena yakato tupwalao waloyameline kanna kani talobai yo takaiyawasi. Na siya Isileli walone sibenalan na waloyameline kanna nige silolobai, kaiwena walone sisikotanan. ⁷ Bwaite kaiwena Yaubada sauga yabo ipei yakato ana tomoyao kaiyawasi silobai. Bolime sibaibaiwa simwawasiko Yosua mulina mena Yaubada iedeedede Deibida gamwana mena iba, “Kabona, tem kainagu kwabenalan tabu wagagamwapanapanawa kisi yagu walo kwasikotanan.” Na walone bwaite ‘Kabona’ iyakenayagila yakato sauga yabo ipei na tem ana tomoyao sikaiyawasi. ⁸ Tem Yosua yo tomo Isileli simiya-daumwali Kenani koina yo kaiyawasi silobai nige sowasowana Yaubada iedeededeyoi Deibida gamwana mena sauga yabo kaiwena. Na iyamo Deibida gamwana mena iwalowenyoi. Kabo sowasowana takawa-yawasosi yakato Yosua yo tomo Isileli nige kaiyawasi yabo silolobai.

⁹ Kabo waloyameline iyaele imiyamiya yakato ana tomoyao kani kaiyawasi silobai besiele Yaubada ikaiyawasi kaliyate sebenna koina. ¹⁰ Tem analiyao kaiyawasi silobai Yaubada ana waloyameli koina siya kani

* **4:1:** Nige sowasowana ala nuwatu yakato walone bwaite iwalowalo bulibuli yanuwana ibomamo kaiwena. Nigele, kaiwena walone bwaite kana katai ibaibaiwa. Isileli walone bwaite sibenalan sinuwanuwatui Kenani kaiwena. Kaiwena Yaubada tubuliyao ikalaili Kenani koina yo bwaine koina sikaiyawasi ali lau koina. Kali tokalomagigili nige sinuwanuwatui yoi kaiweli yo simiya-daumwali. Yo kita Keliso ana boda saugana walone bwaite tabenalan tanuwanuwatui bwaite besiele. ¹ Kabona takaiyawasi kaiwena Yaubada ilivasila Seitani ana pan koina. ² Keliso isaguila yo ala nuwa-polowe ikalaili. (wagitai Madiu 11:28) ³ Tem ala paisowa yo mumugala kolili tameli nige sowasowana talau bulibuli. Bwaimwanamo Keliso ana paisowa koina sowasowana tameli yakato taemala todudulai Yaubada manna mena yo talau bulibuli mena.

sikaiyawasi ali paisowa koina, besiele Yaubada ikaiyawasi ana paisowane koina.† ¹¹ Koinaele tatonan kaiwe na Yaubada ana walo tabenalan mesabana kaiyawasine yo waloyameline bwaine kanna talobai. Nige inanamwanamwa tem Isileli ali gamwa-panapanawa ule mena tamuliya kisi ala meli ibelu. ¹² Kaiwena Yaubada ana walo imiyayai meyawasina yo me ana kaiwe ipaipaisowa. Ana walo imatagesosi kabo kaleyale kelepana ana matage. Koinaele sowasowana katela yo yaluyaluwala kalo-yawasosila mena isakona yo tawae nuwatu wadawadamna tanuwanuwatui katela mena iyakenayagila. ¹³ Kabo ginauli meuloina Yaubada iyamayale nige yabo imimiya-wadam koina. Kaiwena ginauli meuloina igitagitai. Kabo ginauli wadawadamli meuloili siyaele manna mena mayamayaleli. Yo kita meuloila kani tatolo Yeisu manna mena na tawalo-masalagila koina tem ana walo tabenalan o nigele. Imwawasi kani iyatalayagila.

Yeisu iya yawasosi topwaoli lalakina

¹⁴ Na Yeisu iya nige tomo bwagabwaga, iya tomo lalakina, Yaubada Natu yawasosina. Iya yawasosi topwaoli lalakina kaiwena isae bulibuli yo itolo Yaubada manna mena yo iedeede kwiwela. Kabo ilonamwayagila tem ala meli takabi-kalatan, meline tawalowalo-masalan tomo kolili. ¹⁵ Walo yawasosi, Yeisu ikataiyako ala kaiwe nige ilalalaki. Saugana imiyamiya yanuwa yaulina mena woya meuloili ilobaili. Bwaite kaiwena ala topwaoli ikatekamkamna-yagila. Woya meuloili talobaili besiele iya ilobailiko, na iya nige ibebeku woyane kolili. ¹⁶ Koinaele ala lau Yaubada koina tabu me ala nuwa-labulabui yo tabu me ala matausi. Kaiwena iya imiyasio ana kaba miya koina mulolo yo katekamkamna yaina, tem woya talobai kani ikatekamkamna-yagila yo isaguila.

5

Keliso iya topwaoli besiele Melekisedeki

¹ Topwaoli lalakili meuloili Yaubada igitesipwaili tomo luwali mena yo ipeili sitolo tomo kaiweli yo ginauli meuloili silaolaoma koina siyaduyadudulaili. Kabo siya simiyamiya na tem pwaoli signaulili tomo ali pwanoli kaiweli, yo ginauli tupwalyao siwolena Yaubada koina tomo kaiweli. ² Yo topwaoliyaone sikatai yakato siboma nige ali kaiwe yo sauga tupwana sibeku woya koina kaiwena kwapi mumugana sikataiyako. Mwa koinaele sowasowana mumuga bigabigana mena siya toyauyaule yo tolosuwala siyadudulaili. ³ Bwaite kaiwena sibomayoi ali pwanoli kaiweli sipwaoli baguna kabo muli mena tomo ali pwanoli kaiweli sipwaoli. ⁴ Topwaoli lalakili esali silalaki kaiwena ali paisowa ginauli lalakina. Yo nige sowana yabo ibomayoi itubali paisowane kaiwena, Yaubadamo sowasowana iyogan yo ipei paisowane koina, besiele baguna iginauli Eloni koina. ⁵ Besiele Keliso nige ibomayoi itubali mesabana iyamala topwaoli lalakina na tem esana ilalaki. Na Yaubada iwalo koina, iba, “Kowa Natugu, kabona yaemala Tamam.”* ⁶ Yo yaboyoi Same 110 iwalo besiele iba, “Kowa

† **4:10:** Bwaite besiele walone kana katai. Tem tameli Keliso koina na tabu tamemeli ala paisowa yo mumugala kolili yakato siya sikalaila bulibuli mena. Itonamwayagila tameli Keliso ana paisowa koina kelose mena. Paisowanane iyemwawasiyako. Walo yawasosi, kani tatonan kaiwe tem mumugala inamwanamwa na tomo meuloili ala meli sikawa-yawasosiyana. Na tabu ala nuwatu yakato mumugala koina sowasowana lebo talobai kaiwena ala lebo yaina bwaimwa Yeisu ana paisowa. * **5:5:** Kana katai bwaite besiele. Yeisu iya kin yabo. Beyabeyana tem Isileli ali kin waluwaluna sipei kani Same 2 siyasili yo kinne sitobalan bwaite besiele siba, “O kin, kowa Yaubada Natuna”.

kani kuyamala topwaoli besiele Melekisedeki yo kumiyayai tabe.” Bwaite iyakenayagila yakato Yaubada Yeisu ipei na iyamala topwaoli lalakina, nige ibomayoi itutubali paisowane kaiwena.

⁷ Tauna kona Yeisu yanuwa yaulina mena imiyamiya. Kikiunamo iboita kabo me ana valam Getesemani koina ikawanoi Yaubada koina. Kaiwena ikatai yakato Yaubadamo sowasowana ileboi ana boita koina. Yaubada Yeisu ana kawanoi ibenalan kaiwena me ana nuwalobi yo me ana yakasisi. Kabo ikabiyakaiwe na ilosanasanai ana boita kaiwena. ⁸ Yeisu iya Yaubada Natuna na iyamo kamkamna kana lotonan koina obiga mumugana ikatai. ⁹ Yaubada ikatububunan mwa kaiwena Yeisu iyamala lebo kana kamwasa yaina. Kabo analiyao kainana sibenalan kani lebo yo yawasi miyamiya yaina silobai. ¹⁰ Kaiwena iya Yaubada ipei topwaoli lalakina yawasosi besiele Melekisedeki na tem itolo tomo kaiweli yo tabe Yaubada kaiwena.

Tabu ala meli talogabaen

¹¹ Yeisu ana paisowa pwaoli kana edeedede ilalaki. Nige sowana meuloina yakabiyamayale kolimiu kaiwena komiu ami katai iyoviya. ¹² Sauga beyabeyana koina kwanuwabui mwa yabatoko bwaite sauga sowasowamiu kwaemala toyakayakatai Keliso kaiwena, na nigele. Komiu iyaelemo besiele tomeli waluwaluli Yaubada ana walo kaiwena. Kaiwena yakayakatai malamalaena besiele kan bigabigana. Sowasowamiu wakan. Na yakayakatai polopolowena besiele kan kolokololona, nige sowasowamiu wakan. Na gubesi, nuwanuwamiu tem tomo yaboyoi ilaoma na yakayakatai malamalaenane iwalowenyoi kolimiu? ¹³ Tomo yaiya tem kan bigabigana ikankan iya besiele melumelu. Nige sowasowana ana nuwatu ikaiwe mumuga dudulaina koina kaiwena nige ana katai ipapagan. ¹⁴ Kan kolokololona tomo lalakili ali dedei. Kaiwena sauga meuloina ali meli yo ali katai sikinkin kabo ali nuwatu simatuwa yo sikatai yo sikilala toisabo kamwasa namwanamwana na toisabo naenaena.

6

¹⁻² Saugana tomo yabo inuwabui iyamala tomeli yabo, kan bigabigana taolena bwaite besiele. Tomeli waluwaluli tayakataili yakato ilonamwayagila tem mumugana naenaena tasikotanan yawasosi yo tanuwabui na Yaubada tameliyan kaiwena mumuga naenaena bwaitete iwoyaila kaba losuwala yo kaba boita. Tabe tayakataili babitaiso kaiwena yo walo-mulolo kana kilakilala kaiwena saugana nimala tapeili tomeliwo kulukululi mena, yo toboita ali toloyoi kaiwena yo tabe yatala mwawamawasina kaiwena. Tayakayakataili bwaite besiele kaiwena bwaite yakayakatai tonuwabui waluwaluli kaiweli. Yakayakatai malamalaeline bwaimwa iya kan bigabigana. Nige sowana yakayakatai malamalaeline bolime yo bolime kolili tayakayakatai, na bwaite sauga talogabaen yo talau kan kolokololona ana dedei koina. Kaiwena nuwanuwala lalakina tem Yaubada ala katai ietulan mesabana ala meli ikaiwe na taemala tomeliwo matumatuwali. Kabo ilonamwayagila yakayakatai tabenali-namwanamwai na tem tamwasali kana katai koina. ³ Koinaele tem Yaubada ana nuwatu yakayakatai malamalaeli talogabaegili yo tamwasali yakayakatai kolokololona koina na tapaisowai besiele.

⁴⁻⁶ Wagitai. Siya ekalesiya tolosuwala siyauyaulesosi kaiwena baguna simeli yo bulibuli kana yaliyaya silotonan, Yaluyaluwa Tabuna sikalaiyako, yo Yaubada ana walo kana namwanamwa silotonan, yo tabe Yaubada ana paisowa kaba nuwapwanopwano naga siyawatagili sauga ilaoma koina tupwali sigitailiko. Simeli kabo muli mena Yeisu sisikotanan. Gubesi, sowasowana takalailima na sinuwabui? Nigele, nige sowana. Kaiwena ali sikote

kana koleya besiele Yaubada Natuna siyakelose yoi yo siyamwalimwaline yoi mayale mena. Ali pileyoima kana kamwasa sisibayanaeyako, nige sowana takabi-yanuwabui-yoili.

⁷ Kwanuwuwatu kaba gite bwaite tano yabo kaiwena iya sauga meuloina galewa italutalu koina. Tem ginauli namwanamwali meuloli sakin tanone koina Yaubada tanone kani iwalo-muloloi, kaiwena uwenana koina tanone tanuwagana ikabi-yaliyayayan. ⁸ Na tem kawasi naenaeli yo samasamali sakin tanone koina Yaubada kani tanone ikawa-naenaeyani yo kani sigabu iwedoli.

⁹ Yagu eliyamwao namwanamwali, bwagana tem bwaite besiele kayanuwapeimiu, kakatai komiu besiele tano namwanamwana kaiwena me ami sanapu yo nuwanuwamiu lalakina tem Yaubada ana walo kwabenalan mwa koina yawasi miyamiya yaina kana mulolo kwalobaiyako. Yaubada kani ileboimiu yo kwamiya namwanamwa. ¹⁰ Ana loina meuloina sidudulai, nige sowasowana ilopwano. Mumugamui ikatai yo saugana ana tomoyao kwamulolo kolili yo kwasagusaguli igitagitaimiu. Nige sowana ami paisowane namwanamwali kwapaipaisowailine inuwa-gabaegili kaiwena mulolone kwapaipaisowailine iya esana mena. ¹¹ Nuwanuwamai lalakina komiu kaigeda kaigeda tem Yaubada koina kwameli yo me ami katekamkamna kanasiga ana kaba mwawasi koina, mesabana ginauline namwanamwana kwanuwuwatuine yo kwasanasanai ilaoma iyamala yawasosi. ¹² Nige nuwanuwamai kwaemala todagela-kololo. Inamwanamwa tem besiele tokalakisiye mumugana wakalai kolimiu. Kaiwena siya me ali meli yo me ali kalakisiye Yaubada ana waloyameli sisanasanai kanasiga silobai.

Abelamo ana meli yo ana kalakisiye ala kaba gite

¹³⁻¹⁶ Kita tomo mumugala besiele bwaite. Tem tomo tupwaliyao sibomamo sigamwapakiki kani yabo luwali mena ikawalulu tomo yabo lalakina saesaena esana mena. Kabo tomone saesaena esana ikatai yo togamwapakikine ana walo ikawa-yawasosiyen. Kabo togamwapakikine ana kawalulu koina ali gamwapakiki iyamwanou, ali edede imwawasi. Na saugana Yaubada ana waloyameli iginaulti Abelamo koina iboma esana mena ikawalulu kaiwena nige yabo esana saesaena besiele imiyamiya. Iba, "Yawasosi yau kani yawalo-muloloiwo. Yaboyoi tubumwao kani sidebalala yo sibaibaiwasosi." Abelamo waloyameli bwaite imeliyan yo sauga meuloina inuwatu-kalatan yo me ana kalakisiye isanasanai kanasiga waloyameline kanna ilobai, natuli Aisake sikabiyen.

¹⁷ Na Yaubada ginaulti labui iginaulili. Baguna iwaloyameli yo muli mena waloyameline ikawaluluwan kaiwena nuwanuwana lalakina ana tomoyao sikatai nige sowasowana ana nuwatu ibui. ¹⁸ Mwa koina kita tayabubu Yeisu koina takobwau, takatai yakato ginaulti labui simiyamiya ala meli ana kaba kaiwe kaiwena. Ginaulti labuine kaiweli nige sowana imwakota yo ana nuwatu ibui. Nigele. Ginaulti bagubagunana Yaubada ana waloyameli. Yo ginaulti labuina bwaite, ibomamo esana ikawaluluwan na tem ana waloyameline ikawa-yawasosiyen. Ginaulti labuine sikabiyakaiwela na mesabana ala meli takabi-kalatan yo tawae namwanamwana tanuwuwatuine me ala kalakisiye tasanasanai naga talobai. ¹⁹⁻²⁰ Yo ginaulti namwanamwanane tasanasanai ikabi-kalatagila Yaubada koina besiele waga kana lo ikabikalatan saugana sipan tayali koina kisi waganne iyaluwan. Imomosi-kalatan na wagane imiyamiya. Besiele ginaulti namwanamwanane ilokalatatigila, Yeisu iya ala kaba lo yo tabe ginaulti

namwanamwanane kana kamwasa. Kaiwena ana boita koina ibaguna-yagila yo ilusae bulibuli mena, besiele topwaoli lalakili Nume Tabu kana bilututisi yakayakasisi-molosina koina silusae. Na Yeisu pwaoli kana kamwasa iyemwawasi kaiwena ilodudulai yo ilau Yaubada koina bulibuli mena, kaiwena iya ilaomako iyamala topwaoli lalakina miyamiya yaina besiele Melekisedeki na itolo kaiwela Yaubada manna mena ala toedeededede.

7

Melekisedeki iya kin yo topwaoli lalakina

¹ Melekisedekine iya yanuwa Salem kana kin yo Yaubada Tomiyasae-sosi ana topwaoli. Sauga yabo koina Abelamo yo kin tupwaliyao sika-lelaya mwa Abelamo iunuli yo saugana ipileyoima kamwasa mena sielo-belobe Melekisedeki mekanakava kabo Melekisedeki Abelamo iwalo-muloloi. ² Abelamo itolo yo gogo meuloina tawae kaleya koina ikalai iyakasa gwau sanaulu kabo gwau kaigeda iwolena Melekisedeki koina. Na Melekisedeki esana kana bui kin todudulaisosi yo Salem yanuwa iloinayan yo igitekalatan. Salem kana bui yanuwa nuwa-daunwali mwa koina iya kin tonamwanamwasosi. ³ Yo ginauli yaboyoi, tem tayasili Yaubada ana walo nige walo yabo talolobai Melekisedeki sinana yo tamana yo ana susu o nuwana kana mumuga ana kaba laoma. Yo ana sauga kabi yo ana boita nige takakatai kaiwena nige walo yabo kaiweli silelele Buki Tabu mena. Kabo sowasowana tawalo, “Melekisedeki iya topwaoli miyamiya yaina.” Koinaele iya kaba gite namwanamwana Yaubada Natuna kaiwena. Kaiwena Keliso iya ilaoma iyamala topwaoli lalakina miyamiya yaina na itolo kaiwela Yaubada manna mena ala toedeededede.

Melekisedeki esana ilalakisosi kabo muli mena Abelamo

⁴ Na Abelamo iya tomo lalakina kaiwena iya tomeli bagubagunana Yaubada koina yo Isileli siya kali mumuga yaina yawasosi. Kabo wagitai. Abelamo kaleya gogona meuloina iyakasa yo gwau kaigeda iwolena Melekisedeki koina. Na mulolo mumuganane koina takatai yakato Melekisedeki esana ilalakisosi kabo Abelamo. ⁵ Na tanuwanuwatu loinane saugana Yaubada iwolena Isileli kolili Mosese ana sauga mena. Walo yawasosi Libai tubunao siya siyamala topwaoli, mekalikavao boda Isileli, siya ali susuyao. Kaiwena meuloili silaomaya Abelamo koina. Na loinane Libai bodana kaiweli iwalo bwaite besiele iba, “Saugana boda Isileli ali gogo siyakasa, naen (9) gwau simiyamiya kolili na gwau kaigeda kani siwolena Yaubada koina, bwaine gwaune kani ilau Libai kolili.” ⁶⁻⁷ Na bwagana Melekisedeki nige ilalaomaya Libai kolili, nige ali boda yabo, Abelamo gogone meuloina ikalai kaleya koina iyakasa yo gwau kaigeda, kana soi, iwolena koina mwa Melekisedeki Abelamo iwalo-muloloi. Wagitai. Takatai yakato towalo-mulolone esana ilalaki kabo iya walo-mulolone tokalainane. Walo yawasosi Abelamo iya tomo lalakina kaiwena Yaubada ana waloy-amele iwalowegili koina, na iyamo Melekisedeki esana Abelamo esana ilalaki-gabaen. ⁸ Yo ginauli yaboyoi. Libai ana bodao siya tomo bwagabwagamo. Saugana tem kali soi sitanoi na tem siboita yo sipeili salai mena kabo miyalaeli yabo Libai ana susu koina sipei iyamiyalae. Na Melekisedeki, kana soi ikalai Abelamo koina, iya meyawasina. Kaiwena Buki Tabu nige walo yabo iwawalowen ana boita kaiwena. ⁹⁻¹⁰ Abelamo iboitako kabo bolime sibaibaiwa mulina mena Libai ana bodao situbuma kwasinena koina kaiwena siya Abelamo kali mumuga. Koinaele sowasowana tawalo yakato Libai ana bodao, siya gwau kaigeda tokalalakaine, kali soi mena gwau kaigeda siwolena Melekisedeki koina saugana Abelamo gogone ikalaili

kaleya koina yo iwolena Melekisedeki. Koinaele Melekisedeki Libai ana bodao ilalaki-gabaegili.

Yeisu iya besiele Melekisedeki, koinaele Yeisu ana paisowa Isileli ali topwaoli ali paisowa inamwanamwa-gabaen

¹¹ Baguna, Mosese Libai ana bodao ipeili pwaoli paisowana sigitekalan. Tem Buki Tabu beyabeyana tayasili, tagitai Isileli ali loina meuloina sitotolo Libai topwaoli ali paisowa koina, yakato ali paisowa koina tomo Isileli nuwatu-pwaiki silobai Yaubada manna mena. Na nigele. Nuwatu-pwaiki yawasosi nige silolobai, kaiwena Buki Tabu iwalo yakato topwaoli waluwaluna besiele Melekisedeki, iya nige besiele Eloni, kani naga iyawatagilima. ¹²⁻¹⁴ Kita takatai yakato Yeisu ilaomaya Yuda ana susu koina. Na Mosese nige iwawalo yakato Yuda ana boda pwaoli paisowana sipaisowai. Kabo tem Buki Tabu tayasili talobai nige yabo Yuda ana susu koina pwaoli paisowana ipapaisowai. Yeisu nige ilalaoma Libai ana susu koina na iyamo Yaubada iwalo yakato Yeisu pwaoli paisowana iginauli miyamiya yaina. Iwalo sowasowana boda uloi pwaoline paisowana sigenauli mwa kaiwena Yaubada loina beyabeyanane ikele-gabaen na waluwaluna ipei. ¹⁵ Walo yawasosi, topwaoli uloina besiele Melekisedeki iyawatagilimako. Tem besiele, kabu loina uloina tabe iyawatagilima. ¹⁶ Mosese ana loina iwalo yakato tem tomo yabo iya Libai ana susu sowasowana pwaoli paisowana ipaisowai. Na Yeisu, iya iyamala topwaoli yabo kaiwena ana kaiwe koina meyawasina imiyayai. ¹⁷ Bwaite besiele Yaubada ana walo iba, “Kowa kani kuyamala topwaoli besiele Melekisedeki, yo kanasiga, nige ana kaba mwawasi.”

Yaubada pwaoli mumugana iyamiyalae, koina kamwasa waluwaluna beyabeyanane inamwanamwa-gabaen

¹⁸⁻¹⁹ Pwaoli mumugana beyabeyana ana kaiwe ibelu kaiwena nige sowasowana tomo Isileli nuwatu-pwaiki yawasosi silobai Yaubada manna mena. Bwaite kaiwena Yaubada iyamiyalae na waluwaluna ipei. Kamwasa waluwalunane iya Yeisu, iya sowasowana isaguila yo ilawagila talau Yaubada salina mena. Mwa kaiwena iya ala kaba meli yo ginawline namwanamwanane tasanasanai. ²⁰ Yo kwanuwatu-kalatan bwaite. Yaubada ana waloyameli iwalowen Yeisu koina kabu iboma esana ikawaluluwan yakato waloyameline ikawa-yawasosiyen na mesabana ipei iyamala topwaoli. Na Libai yo ana bodao kaiweli, nigele. Yaubada nige besiele igiginauli. ²¹ Mwa saugana Yeisu iyamala topwaoli yabo, Yaubada iwaloyameli koina iba, “Yau Yeoba yagu waloyameli yakawaluluwan, nige sowana yagu nuwatu yabui, kani kowamo kuyamala topwaoli miyamiya yaina.” ²² Walo bwaite kaiwena mwa takatai namwanamwai yakato kamwasa waluwaluna, bwaimwa Yeisu, kamwasa beyabeyana inamwanamwa-gabaen.

Yeisu iya topwaoli sowasowana ileboila

²³ Baguna, topwaoli sibaibaiwa. Kaiwena sauga meuloina tem yabo iboita kabu miyalaena sipei na tem ana paisowa iyemwawasi. Besiele ilaulau. ²⁴ Na Yeisu ipaipaisowa sauga meuloina, nige ana paisowa kana toyamiyalae. ²⁵ Koinaele sowasowana meuloili silaoma Yaubada ana kamwasa waluwaluna koina na lebo yawasosi silobai. Kaiwena Yeisu iya meyawasina miyamiya yaina yo sauga meuloina iedeedeede kaiwela Yaubada manna mena. ²⁶ Topwaoli besiele Yeisu iyamo sowasowana isaguila. Kaiwena mumugana dudulaina yo inamwanamwa. Nige ana pwanoli ipapagan, iya

tabu yo saugana imiyamiya yanuwa yaulina mena ana miyamiya nige besiele tolopanoli ali miyamiya. Kabo Yaubada Yeisu esana ikeleisin isaesosi bulibuli mena. ²⁷ Iya nige besiele topwaoli lalakili tupwaliyao. Kaiwena kaliyate kaigeda kaigeda pwaoli sigabugabu na mesabana tem Yaubada siboma ali pwanoli inuwatu-pwaikili kabo muli mena tomo meuloili ali pwanoli kaiweli. Na Yeisu, nige ana nae yabo na yakato ipwaoli kaiwena. Yo pwaoli mekaigedamo ipaisowai na mesabana Yaubada tomo meuloili ali pwanoli inuwatu-pwaikili. Iboma italamwan, kwasinena ididi sauga kaigedamo, nige pwaoli yaboyoi ipapaisowai.

²⁸ Mosese ana loina topwaoli lalakili ipeili ali paisowa koina, siya sauga meuloina woya koina sibekubeku yo tabe siboita. Na Yaubada natuna Yeisu ipei iyamala topwaoli. Mumugana meuloina tamana iwalowen Yeisu ipaisowa-yadudulai, koinaele sowaswana Yaubada ana paisowa ipaisowai miyamiya yaina. Yo Yaubada ana peine ikabiyakaiwe saugana ikawalu-luwan iboma esana mena, bwaimwana iyawatagili Mosese ana loina mulina mena.

8

Yeisu iyaele bulibuli mena yo ipaipaisowa Yaubada manna mena

¹ Walone meuloina tawalowalowenne bwaite kana bui besiele. Kabona ala topwaoli lalakina imiyamiya kaiwela. Iyaele bulibuli mena yo imiyasio Yaubada Tomiyasaesosi ulaulana mena. Yo iya ilaomako Yaubada salina mena iloiloina. ² Yo iya ipaipaisowa dedei yakayakasisi-molosina koina bwaimwana Yaubada ana Nume Tabu yawasosi bulibuli mena. Bwaine dedeine nige tomo siyayatolo na Yaubada iya iboma iyatolo. ³ Topwaoli lalakili meuloili tomo sipeili ali topwaoli na tem pwaoli siginauli tomo ali pwanoli kaiweli yo pwaoli tupwaliyao tabe. Yo bwaine besiele Yeisu ala topwaoli lalakina. Nige sowaswana menimana ilau Yaubada koina na me ana pwaoli ilau.* ⁴ Tem Yeisu imiyamiya yanuwa yaulina mena kani nige sowaswana Libai ali paisowa ipaisowai. Nigele. Kaiwena topwaoli siyaele simiyamiya yo pwaoli paisowana sipaipaisowai besiele Mosese ana loina. ⁵ Wagital. Paisowane bwaimwana topwaoline siginaginaline besiele makamakayau kaba gitemo na yawasosina imiyamiya bulibuli mena. Kabo sowaswana tawalo yakato ali Nume Tabu nige yawasosina. Bwaite kaiwena Yaubada Mosese iyanuwapei saugana palai kaba elobelobe numena sikakabi iwaloba, “Wagitekalatan tawae yayake-nayagiwo koya mena kaba gitene wakabi-panaisan besiele kana koleya.” ⁶ Na pwaoli paisowana Yaubada iwolena Yeisu koina ilalakisosi kabo muli mena pwaoli paisowana topwaoli sipaipaisowai. Mwa koina kamwasa waluwaluna kamwasa beyabeyana inamwanamwa-gabaen kaiwena Yeisu iya ala tosabilau itotolo Yaubada yo tomo luwaluwalili mena. Ginauliline Yaubada iwaloyameli ana tomoyao kolili kamwasa waluwaluna koina sinamwanamwasosi. ⁷ Tem kamwasa beyabeyanane inamwanamwa yo nige wenoweno koina, Yaubada nige sowaswana iyamiyalaei kamwasa waluwaluna koina. Na iyamo wenoweno ilalaki beyabeyanane koina kabo ikele-gabaen. ⁸ Kaiwena Yaubada igitai sauga meuloina ana tomoyao mumugali sinae kabo Yelemaiya gamwana mena iba, “Sauga ilalaoma koina, kani kamwasa waluwaluna yaginauli boda Isileli yo boda Yuda kolili. ⁹ Baguna tubumiyao yayonganli Itipita koina yalawagilima kabo kamwasa yaginauli kolili na tem tayaboda kaigeda. Siyauyaule yo

* 8:3: Yeisu ibomayoi yona italamwan ana pwaoli Yaubada koina kelose mena.

sigamwa-panapanawa, kamwasane nige siyayakasisiyan koinaele yamiya-dagedagela-yagili. Na bwaite kamwasa waluwalunane kani yaginauli nige besiele kamwasa beyabeyanane. ¹⁰ Kamwasa waluwalunane kani yapei bwaite besiele. Kani yagu loina yapei kulukululi mena ali kaba nuwanuwatu. Tabekani yaleleli kateli mena. Kani yau yaloama ali Yaubada yo siya yagu tomoyao. ¹¹ Kabo nige sauga yaboyoi kani tomo yabo ana tomiya-salina mena iyakayakatai Yaubada ana katai kaiwena. Kaiwena sauganane koina kani tomo meuloili sikataiyau, iyatubu tomo kikiuna koina kanasiga tomo lalakina koina. ¹² Tabekani ali yauyaule yanuwatu-pwaikili yo ali pwanoli yanuwa-gabaegili.”

¹³ Wagitai. Saugana Yaubada iedeede kamwasa ‘waluwaluna’ kaiwena, kabo nuwala imayale yakato kamwasa beyabeyanane ibeyabeyako kikiunamo imwawasi.

9

Pwaoli mumugana beyabeyana nige sowasowana ikalaila Yaubada salina mena

¹ Saugana Yaubada kamwasa beyabeyana iginauli loina tupwaliyao iwolegili kolili ali tapwalolo mumugana kaiwena. Tabewalo Mosese koina palai kaba elobelobe numena ikatububu. ²⁻³ Palaine siyatolo kabo siyakasa kaleko tabatabana lalakina koina, palaine kalona mena biliutusi labui. Yabo kalo mena esana sipei dedei yakasisi. Bwaine koina mayale kaba peina yo teibeli simiyamiya. Bwaine teibeline pwalawa yakayakasisina sigwauli. Biliutusine labuina esana sipei ‘dedei yakayakasisi-molosina.’ ⁴ Biliutusi labuinane kalona mena mayau kaba peina siginauli gole koina imiyamiya. Pwatana mena inisensi, bwalaina namwanamwana koina sigabugabu. Yotabe besiele biliutusine kalona mena waloyameli kana dedewaga sisuma gole koina imiyamiya. Na dedewagane kalona mena ginauline bwaite simiyamiya, gaeba kikiuna, Eloni ana sige yo tabe veku tabatabali labui. Gaebane siginauli gole koina yo mana sitauli kalona mena. Eloni ana sigene pwatana mena pwalawesi ibwasili. Tabeweku tabatabali labuine pwatali mena loina sanauli sileleli. Siya meuloili simiyamiya dedewaga kalona mena. ⁵ Dedewagane pwatana mena anelose labui, siginaulili gole koina, siyatololi. Ginauline labuine Yaubada ana wasawasa kana kilakilala yakato iyakenayagili iya mekanakavao. Dedewaga kana kopwaiki esana sipei ‘pwanoli kana nuwatu-pwaiki kaba miyana.’ Na nige sowasowana ginauline taedeede yo kaiweli bwaite sauga.

⁶ Ginauline meuloili sikatububunagili kabo sowasowana topwaoli ali paisowa siyatubu. Kaliyate kaigeda kaigeda biliutusine bagubagunana bwaimwana esana sipei dedei yakasisi silusae koina na ali paisowa sipaipaisowai. ⁷ Yotopwaoli lalakinamo iboma biliutusi labuinane, esana sipei ‘dedei yakayakasisi-molosina,’ ilusaluse koina, bolime kaigeda kalona mena mekaigedamo ilusae. Yonige sowasowana menimana ilusae. Tem yakayakan kwasinena ikalai sowasowana ilusae, ana lusaene koina iboma ana pwaoli ipaisowai ana pwanoli kaiwena. Kabo muli mena pwaoli yaboyoi ipaisowai tomo kaiweli, bwaite pwaoline tomo bolime kaigeda kalona mena ali pwanoli siginaulili kaiwena. Pwanoli tupwali Isileli siginaulili bolimene kalona mena nige sikakataili. ⁸ Mumugane sipaipaisowailine palaine kalona mena kaiwena Yaluyaluwa Tabuna iyanuwatuila bwaite besiele. Saugana palaine imiyamiya yanuwa yaulina mena kita nige sowasowala dedei yakayakasisi-molosina koina talusae, kaiwena Mosese ana loina ikausila. Nige kamwasa yabo imiyamiya na talau Yaubada salina mena, kamwasane naga isosoke. ⁹ Kabo palaine

bwaine kilakilala kaba gite bwaite saugane kaiwena. Tomo siya loina beyabeyana simulimuliya yo pwaoli sipaipaisowailine yakayakan kolili, yo pwaoli tupwaliyao sipaisowai, paisowane bwaine nige sowasowana ikabiyakapwali yo ali pwanoli ideuli-gabaegili. ¹⁰ Kamwasa beyabeyana kana loina iwalo yakato kan tupwali sowasowali sikan yo waila tupwali sowasowali sinuma. Yo tabe tupwali loina simiyamiya gogo kali deudeuli kaiwena. Bwagana Yaubada loinane iwolena Isileli kolili nige sowasowali sikabi-yakapwala yo ala pwanoli sideuli-gabaegili. Kaiwena Yaubada kamwasane ipei sauga kubwakubwanamo kaiwena kanasiga kamwasa waluwaluna ikalayama iya miyamiya yaina, kabo loina beyabeyanane imwawasi sinuwa-gabaen.

Yeisu kwasinena iyamala ala kamwasa waluwaluna

¹¹⁻¹² Na kabona kamwasa waluwaluna imayale, kaiwena Yeisu iya ala topwaoli lalakina yawasosi ilaomako yo ana paisowa namwanamwana ipaisowai. Yeisu ana paisowa nige besiele Libai ana bodao ali paisowa, nige iyayamaisala gouti yo bulumakau kwasineli koina na iyamaisala iboma kwasinena koina yo ilivasila. Walo yawasosi, paisowa bwaite paisowa namwanamwana kaiwena kita livasi miyamiya yaina talobai. Ii-vasila kabo muli mena ilusae palai kaba elobelobe numena bulibuli mena mekaigedamo. Na palaine bwaine ginauli dudulaina yo palai beyabeyanane bwaine Isileli siyatolo inamwanamwa-gabaen. Kaiwena palaine dudulaina tomo nige sikakabi yo nige imiyamiya yanuwa yaulina mena, iyaele bulibuli mena. ¹³ Kamwasa beyabeyanane koina tem ginauli yabo tomo ikabiyabikili Yaubada manna mena, topwaoli lalakili yakayakan kwasinena sikalai sisiuli tomone pwatali mena, o nuwana bulumakau sinena kauna siyasulu kolili. Kamwasane koina topwaoli lalakili siwalo tomone kolili yakato siya sidudulai-yoiko. ¹⁴ Bwaine paisowa lalakina na iyamo Yeisu ana paisowa topwaoli lalakili ali paisowa ilalaki-gabaen. Yeisu ana paisowa koina katela ikabiyakapwali yo ikabiyakaiwela na tem mumuga naenaena, bwaimwa ala kaba losuwala yo ala kaba boita, tasikotanan. Kamwasane koina sowasowana Yaubada meyawasina koina tapaisowa. Kaiwena Yaluyaluwa Tabuna meyawasina Yeisu ikabiyakaiwe na iboma yona ipwaoliny iboita kaiwela. Pwaoline bwaite ginauli dudulaina, nige wenoweno yabo koina. ¹⁵ Kabo siya Yaubada iyoganili siyamala ana tomoyao, Yeisu kamwasa waluwaluna iginauliyako kaiweli na tem siyaboda-kaigeda Yaubada koina. Bwaite kamwasa waluwaluna. Mosese ana loina koina, kamwasa beyabeyana, maisa imiyamiya pwanoli kaiwena. Na Yeisu maisane iyamaisa saugana iboma italamwan yo kwasinena ididi kelose mena. Iya ala tosubilau yo tabe kamwasane koina ana tomoyao miya miyamiya yaina silobai.

Yeisu kwasinena Yaubada ana kamwasa ikabiyakaiwe

¹⁶⁻¹⁷ Yeisu ana boita mulina mena Yaubada ana kamwasa waluwaluna uwena kanna talobai. Kaba gite bwaite yawalowen kabo nuwatune bwaite imayale kolila. Tem tomo yabo ikatai yakato kikiunamo iboita kani ana nuwatu iwalo-masalan natunao kolili ana bwatano yo ana gogo kaiweli yakato naga sikalailli siloinayagili. Na nige sowana sikalailli siloinayagili kanasiga tomone iboita. Sipei salai mena kabo muli mena ana edeedede kolili kani iyamala yawasosi yo ana bwatano yo ana gogo kani silau nimali mena siloinayagili. Na iyamo saugana tomone meyawasina ana walo-masala natunao kolili imiyamiya, nige ali gogo. Iboita kabo sauganane

koina walone uwena kannna kani silobai.*¹⁸ Kabo besiele tabe kamwasa bagubagunana nige iyayamala yawasosi kanasiga yakayakan iboita yo kwasinena koina kabu kamwasane iyamala yawasosi.¹⁹⁻²⁰ Mosese Yaubada ana loina meuloili iwalowegili Isileli kolili yo ikabi-yamayaleli. Imwawasi iwalo kolili iba, “Kwasinene bwaite Yaubada ana kamwasane ikabiyakaiwe, kamwasane iwalowen kolila yakato tamuliya.” Kabo muli mena bulumakau kwasinena ikalai yo iyebweli waila mekanakava. Imwawasi sipi wiyana, siliga dai balabalagiyana koina, ikalai yo isuma mayou lagalagana esana isopi koina kabu iyalakwa kwasinene koina yo isuli loina kana buki liguna koina yo tabe tomo pwatali mena.²¹ Yo Mosese besiele iginauli palai kaba elobelobe numena yo kaba paisowa meuloina kolili, kwasinene isuli kolili.²² Kaiwena loina beyabeyana iwalo yakato ginauli meuloina kani kwasine sisiuli kolili kabu sikabi-yakapwa Yaubada manna mena. Tem yakayakan nige sikokoyamate yo kwasine nige ididi, nige nuwatu-pwaiki imiyamiya.

Yeisu pwaoli mekaigedamo ipaisowai

²³ Pwaoli kana paisowa yawasosina iyaele bulibuli mena na Isileli pwaoli sipaipaisowai yanuwa yaulina mena bwaite kaba gitemo. Saugana yakayakan kwasinena sisiuli sowasowana ginauli meuloina ikabiyakapwai yanuwa yaulina mena. Na iyamo bulibuli ana dedei koina yakayakan kwasinena nige sowasowana, ilonamwayan tem kwasine yabo namwanamwasosina kabu yakayakan kwasinena.²⁴ Saugana Yeisu iboita yo kwasinena ididi kelose mena yo itoloyoi, kabu bulibuli ana dedei yakayakasisimolosina koina ilusae. Nige sowasowana dedei yakayakasisimolosina tomo signauli nimali mena koina ilusae. Nigele. Kaiwena bwaine kaba gitemo. Kabona Yeisu imiyamiya Yaubada manna mena iya kala tosagu yo ala todedede.²⁵ Na Yudiya, ali topwaoli lalakili bolime kaigeda kaigeda dedei yakayakasisimolosina Nume Tabu kalona mena silusalusae. Yo saugana silusae nige sibomamo kwasineli sikakalai. Nigele. Yakayakan kwasinena nimali mena sikalai silusae. Na Yeisu iboma yona italamwan na mesabana Yaubada ala pwanoli inuwatu-pwaikili kabu isae bulibuli mena. Wagitai. Topwaoli lalakili ali paisowa sipaipaisowaili bolime kaigeda kaigeda kolili na Yeisu iya ana paisowa ipaisowai mekaigedamo.²⁶ Tem Yeisu topwaoli lalakili ali paisowa imuliya kani ana paisowa iboiboita bolime kaigeda kaigeda iyatubu kaba yatubu koina yo ilaulau nige ana kaba mwawasi. Na nigele, nige sowana ali paisowa imuliya. Ilonamwayan tem ilaoma iboita mekaigedamo na mesabana ala pwanoli meuloili ikele-gabaegili sauga bwaite koina.²⁷ Takatai tomo meuloili kani siboita silau salai mena. Yo sauga ana kaba mwawasi koina kani mekaigedamo sitolo Yaubada manna mena yatala kaiwena.²⁸ Besiele Yeisu, mekaigedamo ana pwaoli ipaisowai na mesabana tomo meuloili ali pwanoli ikele-gabaegili. Kabo muli mena kani me ana lebo ipileyoima siya analiyao sisanasanai kaiwena. Nige sowana ana pwaoli ipaisowai yoi.

10

Yeisu ana boita iya pwaoli yawasosi

¹⁻² Loinane tomo Yudiya simulimuliya pwaoli kaiwena nige yawasosina, iya makamakayau kaba gitemo ginauli namwanamwali naga siyawatagili Yeisu ana paisowa koina. Na wagitai. Topwaoli yakayakan ibaibaiwa siunuunuli yo pwaoli bolime kaigeda kaigeda sipaipaisowaili yakato tomo, siya nuwanuwali Yaubada sipwalou koina, siyadudulaili yawasosi Yaubada

* **9:16-17:** Bwaite besiele Yeisu kaiwena. Saugana iboita kabu Yaubada ana kamwasa waluwaluna uwena kannna talobai.

manna mena. Na iyamo nige sowasowali kaiwena nuwatu-pwaiki yawasosi nige imiyamiya kamwasane koina. Nigele. Tem namwanamwa imiyamiya kamwasane koina yo ali pwanoli ideuli-gabaegili kabo kali lotonan sidudulai kabo pwaoli paisowana imwawasi. ³ Na nigele, nige nuwatu-pwaiki yawasosi silolobai. Kaiwena bolime kaigeda kaigeda kaliyatenane koina yakayakan siunuunuli na sipwaoliyagili. Saugana tomo yakayakanne sigitaali ali pwanoli nuwali mena isaesae. ⁴ Kaiwena nige sowasowana bulumakau yo gouti kwasineli koina tomo ali pwanoli ideuli-gabaegili.

⁵ Bwaite kaiwena Yeisu kikiunamo ilobima yanuwa yaulina mena kabo iwalo Yaubada koina iba, “Nige nuwanuwam tomo ali pwaoli yakayakan koina. Bwaite kaiwena yaboma yogu ukatububunan na iyamala am pwaoli namwanamwasosina. ⁶ Topwaoli sauga meuloina yakayakan pwaoli sigabugabuli na tem tomo ali pwanoli ideuli-gabaegili. Na mumugane kusikotanan, yom ikwatakwata. ⁷ Kabo yawaloba, ‘Ugitai, yau elete. Am nuwatu kani yamuliya. Kaiwena loina bukina koina kaiwegu sileleyako.’”

⁸ Na baguna Yeisu iwalo bwaite besiele iba, “Nige nuwanuwam tomo sipwaoli yakayakan koina. Mumugane kusikotanan, yom ikwatakwata.” Walo yawasosi, Isileli sipaipaisowai kaiwena Mosese ana loina simulimuliya. Na wagitai. Yeisu iwawalo yakato mumugane Yaubada isikotanan yo yona ikwatakwata-yani. ⁹ Kabo iwaloba, ‘Yau elete. Am nuwatu kani yamuliya.’ Yeisu ana walo bwaitete iyakenayagila yakato kamwasane beyabeyana Yaubada igabaenako na waluwaluna koina iyamiyala. ¹⁰ Kaiwena Yeisu Keliso Yaubada ana nuwatu imuliya yo ibomayoi yona italamwan iboita mekaigedamo na mesabana ala pwanoli ideuli-gabaegili. Bwaite ana pwaoli paisowanane kaiwena ikalailama Yaubada koina taemala ana tomoyao tabutabuli.

¹¹ Topwaoli meuloi ali pwaoli paisowana kaliyate kaigeda kaigeda sipaipaisowai, bwaite paisowane nige sowasowana pwanoli ideuli-gabaen. ¹² Na topwaoli bwaite Yeisu mekaigedamo ana pwaoli ipaisowai na mesabana tomo ali pwanoli ideuli-gabaegili. Kabo muli mena isae bulibuli yo imiyasio Yaubada ulaulana mena. Kaiwena pwaoli paisowana iyemwawasi. Kabo pwaoline ana kaiwe imiyayai, nige ana kaba mwawasi. ¹³ Mwa sauga bwaite Yeisu iyaele imiyamiya bulibuli mena yo me ana kalakisiye isanasana na Yaubada kana tokalomagigiliwo ikaiwe-gabaegili yo ipeili siyamala kaekaena ana kaba peina. ¹⁴ Kaiwena Yeisu ana pwaoli mekaigedamo ipaisowai na tomeliwo iyadudulaili Yaubada manna mena na tem nuwatu-pwaiki yawasosi miyamiya yaina silobai. Na tomeliwone Yeisu sauga meuloina ikatukatububu-nagili na mesabana siyamala ana tomoyao tabutabuli. ¹⁵ Yaluyaluwa Tabuna tabe walone bwaite ikabiyakaiwe saugana iwalo-masalan Buki Tabu mena bwaite besiele. Iwaloba, ¹⁶ “Kamwasa waluwalunane kani yapei bwaite besiele. Kani yagu loina yapei kulukululi mena ali kaba nuwanuwatu. Tabe kani yaleleli kateli mena.” ¹⁷ Kabo ana walo ietulan iba, “Tabe kani ali yauyaule yanuwatu-pwaiki yo ali pwanoli yanuwa-gabaegili.”

¹⁸ Kabo wagitai. Tem Yaubada ala pwanoli inuwa-gabaegiliko, tawae kaiwena pwaoli taginauliyoi? Nige yaina imiyamiya.

Tatonan kaiwe talau Yaubada salina mena

¹⁹⁻²⁰ Tauna kona kaleko tabatabana itaketake dedei yakayakasisi-molosina Nume Tabu koina. Yeisu iboita kelose mena kabo kalekone itagali. Sauganane koina Yeisu kamwasa waluwaluna isoke na tem miya miyamiya yaina talobai. Kaukavao, Yeisu kwasinena ala pwanoli meuloi ideuli-gabaegili. Ana paisowa kaiwena nige sowasowana tanuwa-labulabui

yo tamatausi, na sowasowana talodudulai talusae Yaubada ana dedei yakayakasisi-molosina koina. ²¹ Yo bwaine koina Yeisu imiyamiya. Ala topwaoli lalakina iya yo Yaubada ana tomoyao yo ana gogo meuloili igitegite-kalatagili, ²² tabe katela ideuliliko kwasinena mena yo yola ideuliliko waila neganegara koina. Koinae talau Yaubada salina mena me ala katepatu yo me ala talam yo me ala meli yawasosi. Nige sowasowana ala pwanoli kaiweli tanuwanuwatu. ²³ Walo yawasosi Yaubada ginauli meuloili iwaloyamelili kani ipaisowaili. Tauna kona tayawasa besiele taba, “Naga Yaubada ginauline kani ipaisowai na isaguila.” Tabu tanunuwa-labulabui kaiwena Yaubada iya tokalakisiye. Ala nuwatu yakato kani ipaisowai mwa nuwatune takabi-kalatan. ²⁴ Tanuwatuili kamwasa namwanamwali kolili na tabomayoi takabi-yakaiwela na taemulomulolo-wagila yo paisowa namwanamwali tapaisowaili. ²⁵ Yo ala miyagogo tapwalolo kaiwena, tabu tanunuwa-gabaen. Wagitai. Kaliyate yatayatala ilalaoma kabo ilonamwayagila tem sauga meuloina taelobelobe na takabi-yakaiwela. Bwaite yawalowalo kaiwena ami tomo tupwaliyao nige ekalesiya logogo koina silaolaoma.

Ala meli takabi-kalatan yo takalakisiye. Kaiwena tem Yeisu tasikotanan nige kamwasa yaboyoi imiyamiya.

²⁶ Tem ginauli dudulaina kana katai, bwaimwa wasana namwanamwana, talobai yo muli mena tabeku na tasamasamalululi mumugana naenaena koina, tagite-kalatagila tabomayoi. Kaiwena nige pwaoli yaboyoi imiyamiya na tem ala pwanoli ideuli-gabaegili. ²⁷ Siya mumugana naenaena siginagin-auli siya besiele toyauyaule, esali kani simwawasi. Kani tawae sipaisowai? Nigele. Bwaite kaiwena matausi lalakina silobai na sisanasanai mowoi loina kaikaiwena Yaubada kani iwolena kolili. Bwaite loinane mayau wedowedolina. Koina Yaubada kana tokalomagiliwo kani igabuli.

²⁸ Kwanuwatui Mosese ana loina kaiwena. Ana loina ikaiwe. Tem tomo labui o nuwana yayiona sigitai tomo yabo loinane ilikwai yo siwalomasalan ana yatala koina kani sikoyamate iboita. Nige sowana kateli ikamkamnyan. ²⁹ Wagitai. Tem siginaulti besiele Mosese ana loina koina na gubesi tem yayia Yaubada Natuna koina ikawasewa? Kani loina kaikaiwe-molosina ilobai. Kaiwena saugana tomone Yeisu ikawasewayan kana koleya besiele tomone Yeisu kwasinena tabe ikawa-ginaulti bwagabwagayani. Takatai kwasinenane ididi na mesabana Yaubada ana kamwasa ikabiyakaiwe na tem tomone iyamala Yaubada ana boda yabo. Yo tabe tomone ana kawasewa koina Yaluyaluwa Tabuna esana ikawa-naenaeyani. Yaluyaluwane sauga meuloina Yaubada ana mulolo lalakina iyeyama kolila.

³⁰ Yayanuwapeimiu Yaubada ana walo kaiwena, iba, “Mumugana naenaena kani yayamaisa.” Yo iwaloyoi besiele bwaite, “Yaubada ana tomoyao mumugali kani iloyaili yo iyatalayagili.” ³¹ Kabo sowasowana Yaubada meyawasina tamatausan, kaiwena ana loina ikaiwe. Nige sowasowana tayabubu-gabaen.

³² Kwanuwatu-kalatan ami sauga nuwabui saugana Yaubada nuwamiu ibuiliko yo wasa namwanamwana mayalena iyatakiki-lagimiu. Kabo Yeisu esana mena kamkamna kwalobai na iyamo kwatolo kaiwe ami meli koina. ³³ Sauga tupwana siyatolomiu boda manli mena yo sisinalimiu yo siyakamkamnamiu, na kwatolo kaiwe. Tabe sauga tupwana siginaulti besiele ami eliyamwao kolili. Kabo me ami katekamkamna kaiweli kwasaguili. ³⁴ Tabe besiele tauna kona ami eliyamwao sikabi-kalatagili yo sipeili nume pan mena kabo wakate-kamkamna-yagili mwa kwalau kwasaguili. Yo saugana tomo silaoma ami gogo sikwayaili nige me ami nuwapolowe.

Kaiwena wakatai ginauli namwanamwasosina miyamiya yaina imiyamiya kolimiu kabo ginauline sikakalailine. ³⁵ Kabo tabu ami katepatune wagagabaen. Kaiwena naga maisamiu lalakina wakalai sauga muli mena. ³⁶ Kwatolo kaiwe yo wakalakisiye na mesabana Yaubada ana nuwatu kwamuliya kabo ana waloyameli kanna kwalobai. ³⁷ Wagitai. Yaubada ana walo bwaite besiele, “Iya kani ilalaomane kikiunamo iyawatagilima, kani nige iyoyoviya. ³⁸ Yagu tomo dudulaimiu kani miya miyamiya yaina kwalobai ami meli kaiwena. Na tem yabo kolimiu imatausi lalakina boita kaiwena na ana meli isikotanan yo ipileyoi mumugana beyabeyana koina kani nige yayayaliyaya koina.” ³⁹ Na iyamo kita nige besiele siya tomatausine ali meli sisikotanan mwa silokwalalele. Na kita ala meli takabi-kalatan na mesabana tamiyayai.

11

Tawae tagitai saugana tomo Yaubada simeliyan

¹ Meli mumugana bwaite besiele. Ginauli namwanamwali Yaubada kani iyelima kolila nige sowasowana tanuwa-labulabui kaiweli. Yo ginauli nige tagigitai manla mena, iya ala meline nuwala ikabiyakaiwe na takawa-yawasosiyani yakato ginauline iyaele imiyamiya. ²⁻³ Tem me ala meli sowasowana tawalo yakato Yaubada iwalo na bulibuli yo yanuwa yaulina yo ginauli meuloina siyawatagili. Mwa tawae bwaite sauga tagitaili yanuwa yaulina mena Yaubada nige tawae yabo ikakalai koina iyeyebweli yo ipapaisowaili. Tomeli siya simiyamiya sauga beyabeyana koina ali meli ikaiwe kaiwena simelimo na nige sinunuwa-labulabui. Yo bwaite kaiwena Yaubada iyaliyaya kolili.

Eibeli, Inoke yo Nowa ali meli

⁴ Baguna, Eibeli Yaubada imeliyan, yo bwaite kaiwena pwaoli namwanamwana ipaisowai yo kanakava Keni ana pwaoli inamwanamwagabaen. Mwa Eibeli ana meli kaiwena Yaubada iyaliyaya koina yo esana ikeleisin iya tomo namwanamwana yo ana pwaoli ikawa-namwanamwayani. Walo yawasosi Eibeli iboitako, na ana meli edeededena iyaelemo ikabikabi-yakaiwela. ⁵ Inoke tabe Yaubada imeliyan. Mwa nige iboboita. Yaubada ikalai iseyan meyawasina. Kaiwena Yaubada ana walo bwaite besiele, “Tomone nige sigigitaiyoi kaiwena Yaubada ikalai yo iseyan.” Saugana Yaubada naga ikalai iseseyan Yaubada Inoke esana ikeleisin yo iyaliyaya kaiwena. ⁶ Tem Yaubada nige tamemeli koina, nige sowasowana iyaliyaya mumugala kaiweli. Na tem takatai Yaubada imiyamiya yo yakato ginauli namwanamwali iyeliyelima ana tomoyao kolila yo sauga meuloina taloyaloyai, sowasowana talau salina mena. ⁷ Tanuwatui Nowa kaiwena. Saugana Yaubada Nowa iyanuwapei tawae kani iyawatagili, Yaubada kainana imeliyan. Walo yawasosi sauga bagubagunana koina tomo nige sigigitai ginauli bwaite besiele. Na Nowa Yaubada iyakasisiyani. Bwaite kaiwena Yaubada kainana imuliya yo waga lalakina ikabi. Mwa koina iya yo ana susuyao ileboili saugana dogo yo yalubwasi lalakina iyawatagili yanuwa yaulina mena. Nowa ana meline koina imayale yakato tomo simiyamiya mumugana naenaena koina. Kabo sowasowana tawaloba, “Iya todudulai yo kana namwanamwa ilobai Yaubada koina ana meli kaiwena.”

Abelamo ana meli

⁸ Abelamo tabe Yaubada imeliyan. Yaubada iwalo Abelamo koina, “Am yanuwa kulogabaen na kulau yanuwane koina naga yayakenayagiwo bwaine koina kumiyamiya. Yawaloyameli koliwo yakato bwatanone kani

yaeyawa.” Kabo Abelamo Yaubada kainana imuliya yo ilau. Walo yawasosi, sauganane koina Abelamo nige ikakatai toisabo dedei koina bwatanone imiyamiya. ⁹ Na iyamo ana nuwatu ikaiwe yakato Yaubada bwatanone kani iwolena, ana waloyameli imeliyan. Bwaite kaiwena Abelamo itolo yo ilau yanuwane koina imiya-taumana. Nige inunume-kabi na palai ikabi na kalona mena imiyamiya. Toweya koina ilau na tem ikaiyawasi ana palaine ikabiyoi. Natuna Aisake yo tubuna Yakobo tabe siginauli besiele. Bwagana esali simiyamiya waloyameline koina na iyamo waloyameline kanna kana namwanamwa nige silolotonan kabu sauga meuloina simiyamiya palaine kalona mena. ¹⁰ Kabo Abelamo ikwasakwasa na ilaulau. Kaiwena sauga meuloina inuwanuwatui yanuwa yawasosi Yaubada kani isepa na ikatububunan. Yanuwane kani ikaiwe yo imiyayai.

¹¹ Abelamo Yaubada imeliyan, yo bwaite kaiwena Yaubada ikabiyakaiwe mwa mekanakava wainena natuli sikabiyani. Walo yawasosi, Abelamo iya tautaubala molosi yo wainena Sela nige sowasowana ikabi kaiwena iya imiyayai. Na kaiwena Abelamo imeli yakato Yaubada ana waloyameli kani iginauli, waloyameline kanna, natuna Aisake, sikabiyani. ¹² Abelamo nige ana kaiwe ipapagan. Na iyamo tomo bwaite kaigedamo koina boda lalakina siyawatagili. Abelamo tubunao sibaibaiwasoti, nige sowasowana tayasilili yo kali baibaiwa besiele utu bulibuli mena yo besiele dekawa kali baibaiwa.

¹³ Abelamo, Aisake yo Yakobo ali meli iloiloina-yagili kanasiga siboita. Ginauline Yaubada iwaloymeli kolili nige silolobai na nuwali menamo imiyamiya kaiwena naga iyawatagili. Bwagana nige sigigitai na me ali kalakisiye yo me ali nuwa-daumwali sisanasanai mowoi. Yo sauga meuloina siwalo dudulai siba, “Bwatano bwaite nige naga ama bwatano kaiwena kai taumanaomo yo tokwasakwasao.” ¹⁴ Walo yawasoti, siya siedeede besiele siloyaloyai ali kaba miya kaiwena na simiya namwanamwa koina. ¹⁵ Na tem ali kaba miya beyabeyana sauga meuloina sinuwanuwatui sowasowana kani sipileyo koina. ¹⁶ Na nigele. Nuwanuwali lalakina yanuwa namwanamwasosina iyaele bulibuli mena kabu ali yanuwa beyabeyana. Bwaite kaiwena Yaubada nige me ana mwalimwaline kaiweli, iyaliyaya tem tomo siwaloba, “Yaubada siya tomline bwaimwa ali Yaubada.” Kaiwena yanuwane sinuwanuwatui yo sisanasanaine iyaele ikatububunanako.

¹⁷⁻¹⁸ Saugana Yaubada Abelamo itonan me ana obiga Abelamo natuna Aisake ikalai ilawan yakato ipwaoliyan Yaubada koina. Yawasosi baguna Yaubada iwaloymeli koina, iba, “Ginauline yawaloymeli koliwo am susuyao waluwali silaoma Aisake koina kani sikalai.” Wagitai. Aisake iya ibomamo, nige miyalaena. Na iyamo Abelamo Yaubada ana walo imeliyan. Bwaite kaiwena natuna ikalai yakato iunuyamate na ipwaoliyan. ¹⁹ Kaiwena ikawa-yawasosi yakato Yaubada sowasowana toboita ikeleyatoloyoi. Yo tawae iyawatagili Aisake koina, kana koleya besiele iboita na Yaubada ikeleyatoloyoi yo iwolena Abelamo koina.

Aisake, Yakobo yo Yosepa ali meli

²⁰ Aisake Yaubada imeliyani, yo bwaite kaiwena natunao Yakobo te Isowa iwalo-muloloi yo yanuwapeili tawae naga kani iyawatagili kolili. ²¹ Yakobo tabe Yaubada imeliyani, mwa saugana ilaoma itautaubala yo kikiunamo iboita, Yakobo Yosepa natunao labui iwalo-mulolo-bagunayagili. Isabalololau ana sige koina yo gayagayana ipei kabu ikawanoi Yaubada koina. ²² Kaiwena Yosepa Yaubada koina imeli mwa saugana ana boita ikelakela-kubwai iedeede-bagunayan tomo isileli ali yawatagili Itipita koina. Yo yanuwapeili yakato saugana Itipita tem silogabaen sinuwatukalatani tuwatuwana sikalai yo silawani sipului Kenani koina.

Mosese ana meli

²³ Mosese sinana yo tamana Yaubada simeliyani, yo bwaite kaiwena saugana Mosese sikabi, kin ana loina nige simamatausani kabo siwadam imiyamiya ali nume mena waikena yaiyona. Kaiwena sigitai kana koleya inamwanamwasosi melumeluwo tupwaliyao kolili. ²⁴⁻²⁶ Saugana Mosese ilalaki imiyamiya Itipita ali kin ana nume koina. Na iyamo ilogabaen kaiwena nige nuwanuwana iyamala tobaguna lalakina. Tem imiyamiya numene koina nuwana naga Itipita ali wasawasa yo ali gogo namwanamwali igitekalatagili. Nigele. Yaubada imeliyan yo inuwanuwatu bwaite besiele, “Tem Mesaiya ana tomoyao yasaguili inamwanamwa. Bwagana Itipita kani sikawa-naenae-yagau yo yamwalimwaline yo Isileli ali kamkamna kani yalotonan mekaukavao, na iyamo yakatai naga Yaubada kani maisa namwanamwana iyeyama yo maisane Itipita ali wasawasa inamwanamwa-gabaen. Tabe nige nuwanuwagu Itipita mumugali naenaena yamuliya kaiwena yauyaule kana yaliyaya ikubwa.” Inuwanuwatu besiele. Mwa koina Mosese nige nuwanuwana tomo siwaloba, “Wagitai, Mosese Itipita ali kin natunane sinena iya natuna.”

²⁷⁻²⁸ Mosese Yaubada ana walo imeliyan yo bwaite kaiwena iwalo Isileli mwalelikwa kekanna signauli yo sipi kwasinena sisau ali nume gamwaliyao kolili. Kabo tounuyamate kana anelose Itipita natuliyao tobagubaguna meuloili iunuili na Isileli natuliyao nigele. Ana meli koina Mosese nige imamatausi kin ana munamunai kaiwena kabo Isileli ibagunayagili Itipita silogabaeni. Kita nige sowana Yaubada tagitai. Mosese iginauli besiele kaiwena Yaubada makamakayauna iyaele ana nuwatu mena yo manna mena mwa ikalakisiye na ilaulau.

²⁹ Isileli toyawatagili bodane tabe Yaubada simeliyan, yo bwaite kaiwena kalita balabalagiyana silopanaisi bwatano leleyanna koina. Na Itipita, siya Yaubada nige simemeliyan, sitonan siyamuli-kusulili kabo kalita ilau ipatuyoi yo meuloili sigalomwasi siboita. ³⁰ Yosuwu yo tomo Isileli Yaubada simeliyan. Bwaite kaiwena kaliyate sikisi kolili mekaigeda Yeliko sitakikilani. Kaliyate sebenna koina Yeliko silotakikilani me seben kabo Yaubada Yeliko kana gana ikogwaligwali yo isalulu. ³¹ Leyabi, iya sine ganaganawalina imiyamiya Yeliko. Iya tabe Yaubada imeliyan. Saugana Yosuwu toyagalolo iyawasali Yeliko siyagaloloi Leyabi toyagalolone iyoganli yo ikawa-eliyamwagili. Kabo saugana Isileli Yeliko sisibayanae Leyabi me ana susuwo nige siboboita. Na siya Yeliko tomiya Yaubada sisikotanan meuloili siboita.

Tomeli tupwaliyao Yaubada ileboili kali polowe kolili

³² Kaba gite besiele sibaibaiwa. Nige solasola kolyau yakato yaedeedeede Gidion, Balaki, Samison, Diyapeta, Deibida, Samuela yo tabe palopitao siya beyabeyana Yaubada ana walo siwalo-masalan. ³³ Siya Yaubada simeliyan kabo ikabiyakaiweli. Tupwali silau na sikaleyua kin kolili yo ali kaba loina sikalaili. Tupwali me ali loina dudulaina silau yo tomo ali pwanoli siyadudulaili. Tupwali Yaubada ana sagu silobai kaiwena iwalo yameli kolili yakato isaguili. Yo tomeli tupwaliyao Yaubada isaguili yo lai yoni nige sowasowali sikanli. ³⁴ Tupwali sigabaegili mayau wedowedolina kalapulupuluna koina na mayaune nige isisibayanaeli. Yo tomeli tupwaliyao tomo nuwanuwali siunuili kelep mena na nige sowasowali kaiwena Yaubada isaguili siyabubu. Tupwali nige ali kaiwe, na Yaubada ikabiyakaiweli kabo ali bodao sibagunayagili kaleya koina yo kali tokalomagigiliwo sikaiwe-gabaegili yo sitawoili. ³⁵ Yo sinesineo tupwaliyao natuliyao siboita na Yaubada ikele-yatoloyoili. Na iyamo tupwaliyao tabe, siya kali tokalomagigili siyakamkamnali, siboita kaiwena nige nuwanuwali ali Yaubada

sisinali, ali nuwatu yakato tem sitolo kaiwe Yaubada kani ikele-yatoloyoili na miya miyamiya yaina silobai. ³⁶⁻³⁸ Yo tabe tupwali kamkamna lalakina silobai, kaba gite bwaite besiele. Tomeli tupwalyao kawa-naenae silobai, yo nuwana sisapili maina kolokololona koina, nuwana sipanli seni mena yo sipeili deli mena, nuwana siunuuli veku mena o kelepa mena sikoili, nuwana yoli sisowa-utusili sowa koina yo siboita. Tupwali sibubutuma kaiwena toloinao siyakamkamnali, nige kali kaleko na sipi o nuwana gouti kwapina silikwalikwali. Sauga tupwana loina kolokololona siyabubu-gabaen yo simiya ule bwagabwaga mena o nuwana koya yo duluwa yo gula kolili sikobwau kaiwena nige ali kaba miya. Siya todudulai yo yanuwa yaulina kana tomiya sinamwanamwa-gabaegili.

³⁹ Tomeli bwaite yawalowalo kaiweli, siya tomeli yawasosi. Bwaite kaiwena Yaubada esali ikeleisinagili. Na iyamo ginauli namwanamwana Yaubada iwaloyameli besiele Mesaiya, nige sigigitai. ⁴⁰ Kaiwena sauga bagubagunana koina Yaubada iloina yakato kani paisowa uloina iginauli na mesabana paisowane igiginauline koina tomeline mekalakavao ileboila na miya miyamiya yaina talobai.

12

Yaisu kamwasa iyakenayagila na takalakisiye ala meli takabikalatan

¹ Walo yawasosi, tem Buki Tabu beyabeyana tayasili takatai tomeli namwanamwali sibaibaiwa beyabeyana siboitako yo simiyamiya bulibuli mena. Sowaswana tanuwanuwatui yakato tomeline siya simiyatolikilagila sigitagitaila yo sikabikabi-yakaiwela na ala meli takabi-kalatan. Na gubesi kita, kani kaba gitene tagitaili na taginauli besiele? Kabona besiele tasagesagena sagena kawalakwa mamalawena koina. Kabo tem ginauli yabo ala sagena isibayanae tagabaen. Tabe tem kaba woya yabo itabekalatagila yakato ala miyamiya dudulaina isibayanae tagabaen. Sowaswana tasagena dudulaimo Yaubada kamwasane ipepeine manla mena koina, na tasagesagena me ala kalakisiye kanasiga talau ana kaba mwawasi koina. ² Na tabu tatagetagelakeile. Na manlamo ilaulau Yaisu koina na tasagesagena kaiwena iya ibagunako me ana meli yo meli mumugana iyakenayagilako. Wagitai. Bwagana iya siyamwalimwaline, na iyamo me ana kalakisiye polowe ikalai kabo iboita kelose mena. Na bwaine mwalimwalinene nige inunuwatui yakato ginauli lalakina. Inuwatui mwalimwalinene ginauli bwagabwaga yo itolo kaiwe, kaiwena ikatai kani muli mena iyaliyaya. Yo kabona iya bulibuli mena yo imiyasio Yaubada Tomiyasaesosi ulaulana mena. ³ Iya, sauga meuloina tomo naenaeli sikalomagigilan yo sikototanang yo ana walo sikawa-naenae-yani, na iyamo itolo kaiwe. Kabo kwanuwanuwatui yo kwamuliya. Nige inanamwanamwa tem kwanuwatomatoma na ami nuwatu sibelu. Tem besiele kani ami meli kwalogabaen.

⁴ Walo yawasosi polowe kwalobalobai kaiwena tomo siyakamkamnamiu. Na iyamo nige yabo kolimiu iboboita. ⁵ Gubesi, Yaubada ana kabiyakaiwe ana tomoyao kolili kwanuwatu-kalatan? Kaiwena ikawa-natu-wagimiu bwaite besiele iba, "Natuguwao, tem Yaubada ginauli yabo iginauli kolimiu na tem iyadudulaimiu, kwabomayoi wakilalamiu yakato kwalopwano mwa kwanuwanuwatu dudulai kaiwena. Yo tem iyokoi-yagimiu tabu kwanuwatomatoma, ⁶ kaiwena Yaubada siya imuloloiili iyadudulaili sauga meuloina. Yo siya meuloiili ikawa-natu-wagili isapili yo iyadudulaili."

Yaubada italam tem ana tomoyao polowe silobai na mesabana iyadudulaili yo iyakenayagili

7-8 Kabo tem polowe yabo kwalobai kwayaliyaya, kwatolo kaiwe yo wakalakisiye. Kaiwena polowene Yaubada iginauli na mesabana iyadudulaimiu koina. Kamkamnane iyakenayagimiu kaiwena komiu natunao. Melumelu meuloili, tamaliyao siyadudulaili. Na Yaubada mumugana besiele. Nuwanuwana tamunao meuloili polowe silobai na mesabana iyadudulaili yo iyakenayagili. Tem nige iyayadudulaiwo kowa nige natuna yo kowa besiele tamabudabuda. ⁹ Yo ginauli yaboyoi. Ilonamwayagila tem tanuwanuwatu tamalao mumugali kaiwela. Ala sauga melumelu koina tamalao sisapila na mesabana mumugala siyadudulai. Nige sowana tamunamunai kolili kaiwena tayakasisi-yagili. Na Tamala bulibuli mena tamalao yanuwa yaulina mena inamwanamwa-gabaegili. Koinaele, tem iyadudulaila, tanuwalobi na tatalamwagila koina. Kabo tamiya-namwanamwa ilau nige kanasiga. ¹⁰ Tamalao siya simiyamiya yanuwa yaulina mena siyadudulaila sauga kubwakubwana kaiwena yo signauli besiele siboma ali nuwatu mena. Na Tamala bulibuli mena mumugana bwaite besiele. Sauga meuloina iyadudulaila na mesabana isaguila kaiwena nuwanuwana taemala tomo yakayakasisina besiele iya Yaubada yakayakasisina. ¹¹ Bwaite sauga kamkamnane kana lotonan ipolowe, na naga kamkamnane uwen kani iyawatagili. Tem sauga mamalawena kaiwena kamkamna kana lotonan tamanasam naga kani mumugana dudulaina imiyamiya katela mena yo nuwa-daumwali talobai. ¹² Yakatai tupwamiyo besiele tosagena sisagesagena kawalakwa kamwasa mamalawena koina yo kamnamiu sinae, nimamiu yo kaekaemi sisawosawowoli. Na yawalo kolimiu, wakalakisiye, ¹³ manimiyao sidudulai silau kamwasane koina na kwasagena. Mesabana siya ali meli nige ikakaiwe kani simuliya kolimiu yo ami katepatu mena kani ikabiyakaweli. Wagite-kalatagimiu kisi ami lokeikeile koina kwabeku yo kani toegeluwelo kwayabekuli na silosuwala.

Tagite-kalatagila kisi Yaubada tasikotanan na Isowa mumugana tamuliya

¹⁴ Sauga meuloina kwatonan na tomo meuloili kwalabinili na tem kwamiya-daumwali. Yo kwatonan tem mumugamiu sidudulai yo me ami yakasisi kwamiya, kaiwena tem tomo yabo nige ana yakasisi nige sowana Yaubada igitai. ¹⁵⁻¹⁶ Kabo wagite-kalatagimiu kisi yabo kolimiu Yaubada ana mulolo lalakina ilosapuli. Tem yabo kolimiu ibeku yo nuwatu naenaena katena ikalapowon kani tomo meuloili ali meli isibayanae yo silosuwala Yaubada manna mena, besiele samasamali kan kinna sipanyamateli tano mena. Kisi yabo kolimiu yauyaule mumugana ipaisowai. Kaba gite Isowa kaiwena nige me ana yakasisi. Iya tobagubaguna yakato iyamala tamana Aisake miyalaena na iyamo ana yamiyalae tamana kaiwena mwayamwayau iyauyan, nige kaiwena inunuwatu. Iguliyam nuwanuwano tem kan kikiuna ikan. Mwa yamiyalae kana nuwatu meuloina igabaen. ¹⁷ Wakatai yakato naga ilau tamana Aisake koina na tem kana walo-mulolo ikalai, ikawanoiyan koina na iyamo isikote. Bwagana Isowa me ana valam nige sowasowana tamana ana nuwatu ibui. Nige me ana yakasisi yakato tamana iyamiyalae, igabaen ginauli kikiuna kaiwena. Tabu komiu besiele.

Mosese ana loina ikololo na Yaubada ana kamwasa waluwaluna inamwanamwasosi

¹⁸⁻²⁰ Bwaite sauga komiu ami meli kali lotonan nige besiele Isileli toyawatagili kali lotonan baguna saugana silaoma koya Sainai koina. Kaiwena nige kwalalaoma koya Sainai salina mena na tem wagitai manimiu mena na ginauline wakabitonagili. Saugana Isileli toyawatagili silaoma koya Sainai kali lotonan bwaite besiele. Yawasosi sigitai mayau wedowedolina kalapulupululuna koyane koina, yo tabe yaloyaloi dubadubana koyane

ikausi kana koleya besiele iboniyai, yo ipigabu yo yaumai ilotalu. Yo tutu daguguna lalakina besiele bwagigi sibenalan. Kabo muli mena kaina yabo iwaloba, “Tem tomo o nuwana yakayakan koyane bwaite ikabitonan kani siunuyamate veku mena.” Saugana kainane sibenalan mankalawa isaيلي simatausi lalakina kabo me ali kaiwe sikawanoi Mosese koina siba, “Mosese, kuwalo Yaubada tabu iedeededeyoi kolila, ana lolina ipolowesosi.” ²¹ Yo tawae sigitai iyawatagili kolili, Mosese tabe besiele imatausi lalakina kabo iba, “Yagu matausi kaiwena yogu itabubu lalakina.”

²² Na komiu, kwalaulu kamwasa uloina koina. Kaiwena koya Saiyoni, bwaimwa Yelusalema bulibuli mena, kwalaoma salina mena bwaite Yaubada meyawasina ana kaba miya. Kwalaomako yanuwane koina anelose baibaiwali simiyagogo na Yaubada sitobatobalan. ²³ Yo kwalaomako Yaubada natunao ali miyagogo koina, kwalusaeko Yaubada natunao tobagubagunao ali bodao kolili. Siya simiyagogo bulibuli mena esali sileleyako Yaubada ana buki mena. Kwalaomako iya koina, nige me ami matausi, naga tomo meulolili iyatalayagili yo iyamaisali mumugali kaiwena. Iya ala Yaubada. Kabo sauga bwaite kwalaoma mekamikavao siya todudulai siboitako yo simiyamiya bulibuli mena, bodane Yeisu ikabi-yakapwaliko Yaubada manna mena. ²⁴ Yo tabe kwalaomako Yeisu koina. Iya ala tosalilau itotolo Yaubada salina mena kaiwela. Yo kwalaoma kamwasane koina mekalakava Yaubada taelobelobe na tayaboda kaigeda, kamwasane bwaimwana Yeisu kwasinena ipaisowai. Koinaele Yeisu kwasinena Eibeli kwasinena inamwanamwa-gabaen. Kaiwena Eibeli kwasinena iyogayoga yamaisa (gumyai) kaiwena, na Yeisu kwasinena iedeededede kolila Yaubada ana mulolo lalakina yo ana katekamkamna kaiweli. ²⁵ Kwabenali. Yeisu iboma iedeededede kolimiu, tabu kwasisikotanan. Yagu walone yainane kana nuwa-mayale bwaite besiele. Mosese iya tomo yanuwa yaulina baguna Yaubada ana walo iwalowen boda Isileli kolili, na iyamo bodane walone sisikotanan. Mwa Yaubada imunamunai kolili yo nige inunuwatu-pwaikili, nige ali kaba kobwau silolobai, siboita ule mena. Na kabona Yeisu iya bulibuli mena iedeededede kolila. Tem tamiya-dagedagelayan, gubesi, ala kaba kobwau imiyamiya? Nigele, nige sowana tayabubu-gabaen. Tem tatonan yakato Yeisu tayabubu-gabaen kala maisa ipolowesosi kabo siya toyawatagili kali maisa.

²⁶ Baguna Yaubada kainana ilaoma yo koya Sainai bwatanona inukui. Na kabona iwaloyameli bwaite besiele iba, “Naga bwatano kani yanukuiyoi mekaigeda. Na nige yanuwa yaulinamo, bulibuli tabe.” ²⁷ Buki Tabu beyabeyana ana walo bwaite iyakenayagila yakato tawae iyamayaleli tem nige sikakaiwe, kani inukuili kabo sitatagwaligwali simwawasi. Yo ginauli tawae ikaiwe kani imiyamiya ana kaba miya koina. ²⁸⁻²⁹ Koinaele Yaubada ana kaba lolina imiyamiya, nige sowana itatagwaligwali. Yo kita, tamiyamiya ana kaba lolina koina yo esala sileleyako Yaubada ana buki koina yakato talalau ana yanuwa mena, tayaliyaya yo Yaubada esana tatobalan. Mosese yo ana bodao sigitai Yaubada ana yatala besiele mayau wedowedolina kalapulupululuna, kaiwena iya ala Yaubada yakayakasisina. Sowasowana ginauli meuloina igabu-wolili, kabo tamatausan yo tayakasisiyan, kisi Isileli toyawatagili kali maisa talobai. Tapaipaisowa koina besiele ana nuwatu.

13

Gubesi ala paisowa Yaubada koina?

¹ Yyanuwapeimiu na kwanuwatu-kalatan kita taemala Yeisu Keliso kanakavao, koinaele taemulomulolo-wagila me ala kalakisiye. ² Baguna

tomo tupwali taumanao siyoganili sigitekalatagili yo sisaguili, tomone sibatoko yakato taumanaone siya tomo bwagabwaga. Na nigele, siya anelose.* Mwa tem taumanao silaoma kolimiu kwayoganili wagite-kalatagili. ³ Yo Yaubada ana tomoyao siya simiyamiya nume pan mena, kwanuwatukalatagili na kwalau kwasaguili yo ali kamkamna kwalotonan tem komiu besiele kwamiyamiya ali dedei koina. Tabe siya analiyao siyakamkamnali kwasaguili besiele komiu yomiu mena ali kamkamna kwalotonan.

⁴ Kasole mumugana ginauli namwanamwana, kabo nuwanuwagu meuloimiu kwayakasisyan. Tabu ganawali, kaiwena Yaubada toganawali meuloili kani iyatalayagili. ⁵ Tabu mane kana nuwanuwatu ami miyamiya isisibayanae. Yaubada ana walo kolila bwaite besiele, “Nige sowana yalogaegimiu yo dagelagu yaeyawa kolimiu.” Mwa tem kikiuna kolimiu kaiwena kwayaliyaya. ⁶ Kabo tabu tamamatausi, yo tabu tanunuwalabulabui. Tem sowasowana me ala katepatu tawaloba, “Guyau iya kagu tosau. Nige sowana ginauli yabo yamatausan. Toweya tomo ali kaiwe besiele na siunuiyau?”

⁷ Ami tobagunao siya tauna kona siyakayakataimiu Yaubada ana walo kaiwena kwanuwatu-kalatagili. Tem ali meli yo mumugali ipanaisi kolimiu inamwanamwa. Ali meli uwena kwanuwatu kabo nuwatune kani ikabi-yakaiwemiu na tem mumugali kwamuliya. ⁸ Sowasowana me ami katepatu Yeisu Keliso kwameliyan besiele siya siginauli kaiwena iya nige sowasowana ibui, imiyamiya kaigedana laina, kabona yo nige ana kaba mwawasi. ⁹ Kabo wagite-kalatagimiu kisi yakayakatai uloi uloi yo edeedede bwagabwaga sitabeimiu na yakato Yeisu ana kamwasa kwalogabaen. Kaiwena siya Yudiya me ali kaiwe sigamwapakiki ali kekan mugana kaiwena. Bwaite kekan mumuganane nige isasaguili. Na kita, ilonamwayagila tem sauga meuloina Yaubada ana mulolo lalakina yo ana katekamkamna ala kaba nuwanuwatu yo ala kaba kabiyakaiwe. ¹⁰ Yudiya topwaoli ali paisowa bwaite besiele. Nume Tabu koina pwaoli yabo sigabu mayau kaba peina koina. Ala pwaoli mayau kaba peina, bwaimwa kelose, kaiwela imiyamiya yo Yeisu Keliso iya ala pwaoli. Bwaine koina Yaubada ala pwanoli meuloili ideuli-gabaegili. Na Yudiya nige sowasowana sagu silobai ala pwaoline koina kaiwena siya nuwanuwali kamwasa beyabeyana koina simulimuliya. Yeisu iboita kelose mena na tem tomo ali pwanoli ikelegabaegili.

¹¹ Kaiwena bolime kaigeda kaigeda koina, kaliyate yabo imiyamiya pwanoli kana kelegabae paisowana siginauli. Topwaoli lalakina yakayakan kwasinena ikalai ilawan ilusae dedei yakayakasisi-molosina koina. Na yakayakan yoli boiboitali silawagili yanuwa gana mulina mena sigabuli simiyawa na mesabana Yaubada tomo Isileli ali pwanoli ikele-gabaegili.

¹² Bwaite kaiwena tabe Yeisu silawan Yelusalema gana mulina mena. Walo yawasosi Goligota koina ikamkamna yo iboita kelose mena na mesabana kwasinena koina tomo ali pwanoli ideuli-gabaegili na tem Yaubada ana tomoyao ikabiyakapwali. ¹³⁻¹⁴ Koinaele ilonamwayagila Yeisu tamuliya yo Yudiya bodane, siya kamwasa beyabeyana simulimuliya, talogabaegili yo tamiya-suwala. Tem bodane siyamwalimwalinela, besiele siginauli Yeisu koina, inamwanamwa, nige tawae yabo. Kaiwena tem sinali yo kawa-naenae talobai bwaite yanuwa yaulina kana miyamiya. Nige ala yanuwa yawasosi ipapagan yanuwa yaulina mena. Na kita Yaubada ana yanuwa miyamiya yaina tasanasanai yo taloyaloyai naga iyawatagilima. ¹⁵⁻¹⁶ Yudiya topwaoli ali pwaoli sipaipaisowaili. Na kita, gubesi, tawae

* 13:2. Nuwana tomna bwaite iwalowalo Abelamo me wainena kaiweli.

taginauli? Gubesi na Yaubada tatobalan? Kita takatai yakato Yeisu iyamala ala kamwasa Yaubada koina. Kabo ala pwaoli paisowana bwaite besiele. Yagu kabiyakaiwe kolimiu bwaite. Sauga meuloina Yeisu tameliyan yo esanane tawalowo-masalan tomo kolili. Na tabu kwanunuwa-gabaen bwaite, mumugana namwanamwana waginauli yo ami gogo kwayauyagili kamikavao kolili. Bwaite pwaoline besiele Yaubada ana kaba yaliyaya.

¹⁷ Ami tobagunao ali walo kwabenalan yo kwayakasisi-yagili. Kaiwena sigitegite-kalatagimiu yo naga kani sitolo Yaubada manna mena na siwalomasala gubesi ali gite-kalatagimiu. Kabo kwaobigaili na tem siyaliyaya ali paisowa kaiwena. Tabu wagagamwa-panapanawa kisi me ali nuwapolowe yo nige sagu kwalolobai kolili.

¹⁸ Na kai kamiyamiya bwaite koina kama lotonan yakato nige nae yabo kagiginauli. Na tabu ami kawanoi kaiwemai kwalolopei. Nuwanuwamai lalakina tem mumugamai idudulai Yaubada manna mena yo tabe tomo manli mena. ¹⁹ Yo ginauli yaboyoi. Nuwanuwagu tem wakawanoi Yaubada koina na isaguiyau na tem mwayamwayau yapileyoia yagitaimiuyoi.

Walo-tobali yo kawanoi

²⁰ Ala Guyau Yeisu Keliso iboita yo Yaubada ikeleyatoloyoi boita mena na tem iyamala sipi kali togitekalatan yawasosi. Iya kwasinena koina kamwasa waluwaluna iyawatagili na Yaubada yo ana tomoyao siyaboda kaigeda. Kamwasane kani imiyayai nige kanasiga. Yakawanoi Yaubada koina ana nuwa-daumwali iyeyawa kolimiu yo ikatububunagimiu ana nuwatu kwamuliya. ²¹ Nuwanuwagu iwalo-muloloimiu yo ginauli namwanamwali iyeliwa kolimiu na tem mumugamiu idudulai besiele ana nuwatu kaiwemiu. Yo Yeisu Keliso ala Tolebolebo kani isaguimiu na kwamiyanamwanamwa, bwaite Yaubada ana kaba yaliyaya. Koinaele, Yaubada Tomiyasaesosi esana tatobalan yo takeleisinan, nige ana kaba mwawasi. O besiele.

Walo mwawamwawasina

²² Kaukavao, ami leta bwaite yalele kubwakubwana mwa yagu kabiyakaiwe kwabenalagili. ²³ Nuwanuwagu wakatai yakato kalakava Timoti silivasiyako nume pan ilogabaen. Tem iyawatagilima bwaite koina kani yomai labui kalaowa kayagaloloimiu. ²⁴ Ama mulolo kwaolena ami tobagunao kolili yo tabe Yaubada ana tomoyao meuloili ami dedei mena. Siya silaomaya Itali ali mulolo tabe siyawasa kolimiu. ²⁵ Yaubada ana mulolo lalakina yo ana katekamkamna kolimiu.

Yemesa ana lelelele

Walo bagubagunana

Letane bwaite kana tolele esana Yemesa. Bwaite Yemesane iya nige apositolo yoli tuwelone kalikava yabo. Na bwaite Yemesane iya Yeisu kanakava yabo yo iya tomeliwo Yelusalema ali tobaguna. (Apositolo ali paisowa 15:13 yo 21:17-18 wagitai.) Nige takakatai namwanamwai na nuwana Yeisu ana boita koina bolime tuwenti o teti imwawasi na kabo muli mena letane bwaite ilele. Yemesa leta bwaite ilele yo iyawasa tomeliwo Yudiya tomonliyao kolili. Yudiya tomonliyao sibaibaiwa nige simiyamiya Yudiya polovinsi koina. Beyabeyana tubuliyao siyabubu-gabaen kaleya kaiwena kabo sibaibaiwa simiya-tatagwaligwali yanuwa uloi uloi kolili. Besiele tabe, Sitibeni ana boita mulina mena tomeli Yelusalema sibaibaiwa Yelusalema silogabaen kaiwena kamkamna lalakina iyawatagili. (Apositolo ali paisowa 8:1)

¹ Yau Yemesa, Yaubada yo Guyau Yeisu Keliso ali topaisowa panpanna, leta bwaite yalele yo yayawasayawa kolimiu komiu Yudiya tomeliwo, tomiya-suwala dedei kaigeda kaigeda kolili. Yagu mulolo kolimiu.

Woya polopoloweli tem silobaili

² Kaukavao yo duguwao, saugana tem woya polopoloweli uloilu uloilu kwalobaili sowasowana me ami yaliyaya kaiweli, ³ kaiwena wakatai tem polowene kwalobai na ami meli ikaiwe kani tonanne kanna iyawatagili bwaite kalakisiye. ⁴ Kabo ami kalakisiye ilalalaki yo ikinkin yawasimiu koina na kwayamala tomo matumatuwali na mumugamiu meuloina sidudulai, tabu mumuga namwanamwana koina kwadedeva. ⁵ Na tem yabo kolimiu nige me ana katai yo nuwatu dudulaina, inamwanamwa tem ikawanoi Yaubada koina na iwolena. Yaubada nige ala pwanoli iloyaloyaili, nigele, na ginauli meulolili iyauya bwagabwagaili tomeliwo meuloila kolila. ⁶ Tem tomeli yabo ikawanoi sowasowana me ana meli, na tabu me ana nuwalabulabui, kaiwena tem tomo yaiya inuwalabulabui kani iya besiele bagolu yabo isese isae kalita mena yo yaumai iyui-yaguli yo iyui-kalai. ⁷⁻⁸ Bwaite tonuwa-labulabuine tabu ana nuwatu yakato ginauli yabo kani ilobai Guyau koina. Iya toyauyaule, nige sowasowana nuwatu kaigeda koina ilau.

⁹ Tomeli yabo tem ibubutuma sowasowana me ana yaliyaya kaiwena esana Yaubada manna mena ilalaki. ¹⁰ Tem yaiya tomeli iwasawasa, iya Yaubada esana ipei-yataluyako, iya tabe sowasowana me ana yaliyaya, kaiwena sauga kubwakubwana koina kani iboita na wasawasane ilogabaegili mulina mena, besiele tem mayau ilala sauga kubwakubwana koina na iwelai iboita imwawasi. ¹¹ Tem saugana dabwelo imwalisae na me ana kaiwe igabu kabo lalanane iweweka isalulu kana koleya namwanamwana imwawasi. Bwaite besiele saugana towasawasa ipaipaisowa ana wasawasa paisowana koina yakato iyalalaki kani yawasina igabaen.

¹² Na tem yaiya tomeli polowe ilobai na ikalakisiye inamwanamwa, Yaubada kani iwalo-muloloi tomeline. Ana kalakisiyene koina na kana tonanwone ikaiwe-gabaegili kani maisana yawasi miya yaina ikalai bwaite Yaubada ana waloyameli analiyao tem simulolo koina. ¹³ Tem yabo kolimiu woya ilobai, tabu iwaloba, 'Woya bwaite ilaoma Yaubada koina,' kaiwena mumugana naenaena nige sowasowana Yaubada iwoyai yo tabe Yaubada

nige sowasowana tomo yabo iwoyai. ¹⁴ Na kala woya yaina bwaite besiele, tem nuwatu naenaena iyaele katela mena yo tanuwanuwatusosi kani imomosila talau koina tasipwa. ¹⁵ Mwa tem ginauline naenaenane kaiwena tanuwanuwatu kani kanna iyawatagili talopwano kabo muli mena lopwano bwaite ilalaki yo kanna iyawatagili boita. ¹⁶ Kateguwao yagu tali toekalesiyayao, tabu mwakota yabo kwabebenalan. ¹⁷ Kaiwena ginauli meuloili namwanamwali bulibuli mena silobima nige yabo naenaena. Bwaite mulolone silaolaoma Yaubada koina, iya mayale kana toyamayale, iya nige sowasowana mumugana ibui, nige besiele mayau lolonna ibuibui sauga meuloina. ¹⁸ Sauga bagubagunana koina Yaubada ana nuwatu besiele yakato kabona kita wasana dudulaina tabenalan yo tanuwabui yo yawasi waluwaluna iyeyama kolila na mesabana kita taemala ana yamayamayale bagubagunana yamayamayalene meuloili kolili.

Wasa namwanamwana tabenalan na tapaisowa

¹⁹ Kateguwao yagu tali toekalesiyayao, kaigeda kaigeda kwanuwatukalatan bwaite. Tabu kwaedeede bagubaguna na kwabenali baguna yo tabu munamunai bwagabwaga. ²⁰ Yaubada nuwanuwana me ala nuwadaumwali tamiya namwanamwa, na munamunai nige sowana ikalaila talau Yaubada ana kamwasa dudulaina koina. ²¹ Kabo yayuaule mumugana meuloina yanuwa yaulina mena kwasikotanagili, na sowasowana me ami nuwalobi Yaubada ana walo wakalai bwaite iya katemiu mena ikumaiyako iya naga kani yawasimiu ileboi.

²² Tabu Yaubada ana walo kwabebenalan mowoi na tem kwapaisowai. Tem nige kwapapaisowai besiele bwaite kwabomayoi kwamwamwakotayagimiu. ²³ Tem tomo yabo Yaubada ana walo ibenalan mowoi na nige ipapaisowai iya besiele tomo yabo ibomayoi makamakayauna igitagitai gelasi koina, ²⁴ yo saugana gelasine ilogabaen na ilau mwayamwayau kana koleya inuwa-mwatainan. ²⁵ Wasana namwanamwana bwaite Yaubada ana lolina dudulaina tomo kali livasi kaiwena. Na tem tomo yaiya wasane ibenalan yo inuwanuwatui, tabu inunuwa-mwatainan na sauga meuloina loinane imulimuliya kani Yaubada tomone ana paisowa meuloina iwalomuloloi.

²⁶ Tem yaiya tomo ana nuwatu mena yakato iya toekalesiya namwanamwana na nige memenana igigitekalatan namwanamwai, bwaite ibomayoi imwakomwakota-yani yo ana tapwalolone iyamala ginauli bwagabwaga. ²⁷ Inamwanamwa siya tosinasinageyao yo kwabukwabuliwo me ali nuwa-polowe tasaguili yo tabe tabomayoi tagite-kalatagila tabu yanuwa yaulina kana naenaena ikakabi-yabikila. Tem toekalesiya yabo mumugana bwaite besiele, nige nae yabo koina, bwaite Tamala Yaubada ana kaba yaliyaya.

2

Towasawasa yo tobubutuma kaiweli

¹ Kaukavao yo duguwao, kwameliko ala Guyau Yeisu Keliso koina iya wasawasa kana guyau na tabu wagogolulau siya esaliyao lalakili kolili. ² Bwaite kaba gite yabo. Towasawasa yabo mekana kwama namwanamwana yo mekana nima pasapasa ami tapwalololo kana logogo koina ilusaewa, kabo muli mena tobubutuma yabo mekana kwama naenaena ilusaewa tabe. ³ Towasawasane kwayakasisiyan yo kwayogan kaba miya namwanamwana kwaolena kabo muli mena tobubutuma kwayogan yo kwawaloba, “Ei. Kowa kulaoma kutolo bwaite koina” o nuwana “Kulaoma kumiyasio matu mena.”

⁴ Tem waginauli besiele komiu bodane kwayakasa yo tabe komiu besiele toloina naenaena ana nuwatu yauyaulena.

⁵ Kwabenali yagu tali toekalesiyayao, siya analiyao sibubutuma yanuwa yaulina mena Yaubada igitesipwaili na ali wasawasa silobai Yaubada kana meli koina na silusae ana kaba lolina koina, bwaimwa iwaloyameliyako kolili siya analiyao simulolo koina. ⁶ Na iyamo komiu ami paisowa koina to-bubutumao wagite-yataluli. Na analiyao siya mwakota mena siyakamkam-namiu? Analiyao siya sitabeimiu yo sikalaimiu yatala koina? Bwaimwa towasawasaone, wa? ⁷ Siya mwa Yeisu Keliso esana namwanamwana sisanasinali, awa? Esane koina Yaubada iyoganmiuko kwaemala Keliso ana boda.

⁸ Loina lalakisosina Yaubada ana kaba lolina kaiwena besiele Buki Tabu ana walo iwaloba, “Kamkava kumulolo koina besiele kubomayoi kumulolo koliwo.” Tem loinane bwaite kwaobigai inamwanamwa. ⁹ Na tem kwayaliyaya siya esaliyao lalakili kaiweli na siya esaliyao kikiuli kwasikotanagili kwalopwano yawasosi kabo loinane ilobaimiu yakato komiu lolina kana tolikwai. ¹⁰ Tem tomo yaiya loina meuloili iobigaili na loina kaigeda isibayanae bwaite lopwano, kana koleya besiele loina meuloili isibayanaeli. ¹¹ Kaiwena Yaubada iwaloba, “Tabu ganawali” yo tabe iwaloba, “Tabu unuyamate” Yakasisine labuine silaomaya Yaubada kaigedana koina. Kabo tem yaiya nige igaganawali na inuyamate mwa iya besiele loina kana tolikwai. ¹² Kabo saugana tem kwaeedede o nuwana ginauli yabo kwapaisowai, kwanuwatu-kalatani bwaite. Yaubada kani iyatalayagimiu katekamkamna kana lolina koina, loinane kaba livasimiu. ¹³ Tem tomone kanakavao nige ikakatekamkamna-yagili Yaubada kani nige ikakatekamkamna-yani na kani iyatalayan. Na iya kanakavao ikatekamkamna-yagili nige sowana yatala inatausan.

Meli yo paisowa namwanamwali waloli

¹⁴ Kaukavao yo duguwao, kwabenali. Tawae kana namwanamwa tem tomo yabo iwalo yakato imeli Keliso koina na paisowa namwanamwali nige igiginaulili? Meline bwaine besiele nige sowaswana tomone ileboi. ¹⁵ Gubesi tem kalakava o dula yabo nige kana kaleko yo kana? ¹⁶ Tem yabo kolimiu iwalo koina iba, “Kaiyon, Yaubada mekamkava, kam kwama kulikwa yo ukekan namwanamwa yo diyam isese”, tawae kana namwanamwa bwaite tem nige sagu yabo kuwowolena kwapina kaiwena? ¹⁷ Yo bwaine besiele, tem melimo nige paisowa namwanamwana mekanakava, bwaite meli boiboitana.

¹⁸ Na nuwana tomo yabo kani iwaloba, “Tomo tupwali me ali melimo, tomo tupwaliyao me ali paisowa namwanamwalimo.” Na yau yawaloba, nigele. Tem yagu gite-lobai koliwo yakato kowa nige me am paisowa namwanamwali nige sowana yakawa-yawasosiyani yakato kowa tomeli. Na tem paisowa namwanamwali yapaisowaili kabo kani ukwatai yau me yagu meli. ¹⁹ Komiu kwawalo yakato kwameli Yaubada kaigedamo imiyamiya. Inamwanamwa na yaluyaluwa biki besiele tabe simeli, na siya me ali matausi yo me ali tabubu. ²⁰ Toyauyaule komiu. Gubesi nuwanuwamiu kaba gite yabo yawalowen kabo nuwamiu sidudulai? Tem melimo na nige me kana paisowa namwanamwali kani meline iyamala ginauli bwagabwaga. ²¹ Bagubagunana koina tubula Abelamo ginauli yabo ipaisowai, kabo kaiwena Yaubada Abelamo ikawa-namwanamwa-yani. Natuna Aisake ikalai ipeiseyan kaba pwaoli mena yakato tem ipwaoliyan Yaubada koina. ²² Mwa tagitaiyako ana meli yo ana paisowa ipaisowa-toyawai, kabo ana paisowa koina ana meli kana yawasosi iyawatagili. ²³ Kabo iyawatagili

besiele Buki Tabu ana walo, “Abelamo Yaubada imeliyan, mwa ana meli kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yani” Kabo Abelamo siyogayan Yaubada ana eliyam. ²⁴ Kabo tagitai nige yakato melimo kaiwena na Yaubada tomo ikawa-namwanamwa-yagili, na tomo ali paisowa tabe koina.

²⁵ Besiele tabe Leyabi, iya sine ganaganawalina, ginauli yabo ipaisowai mwa kaiwena Yaubada ikawa-namwanamwa-yani. Toyagalolo siya Yosuwa iyawasali Leyabi isaguili yo iwadamli ana nume mena kabo muli mena iyadalolo-lobiyegili yo iyawasali kamwasa uloina koina silau. ²⁶ Kabo takatai bwaite tem yawasi nige imimiya yola koina, kani yola iboita. Besiele tabe bwaite, tem meli ibomamo na nige mekanakava paisowa namwanamwana, bwaite meli boiboitana.

3

Memenala tayamanasam walo namwanamwali kolili

¹ Kaukavao yo duguwao, kai toyakayakatai ama lopwano ama yakayakatai koina kana polowe ilalakisosi Yaubada manna mena kabo muli mena tomapwalolo meuloili ali lopwano kana polowe. Mwa koinaele yayanuwapeimiu tabu kwababaibaiwa kwayamala toyakayakatai ekalesiya kalona mena. ² Meuloila sauga ibaibaiwa tabeku ala edeedede kolili. Tem tomo yabo nige sauga yabo ana edeedede ikakabi-yabeku, iya todudulaisosi yo sowasowana memenana iloina-yadudulai yo yona meuloina besiele.

³ Saugana maina tapei osi gamwali mena kali eyaisi, mwa yoli meuloina taloinayan yo sowasowana tabuili. ⁴ Kunuwatui tabe waga kaiweli. Siya ginauli lakisosili yo yaumai kaikaiwena iyui-kalai na eyaisi kikiuna koina toeyaisine igabae-lobiyen kabo wagane iboboyowan o tem iyawaten besiele iya ana nuwatu. ⁵ Besiele tabe memenala. Iya yola wauna kikiuna yabo, na iyamo ana walosaesae ilalakisosi. Tabe kwanuwatui mayau wedolina kikiuna iya sowasowana ikala-gwaligwali na ule lalaina meuloina iwedoli-woli. ⁶ Na memenala besiele mayau wedolina. Memenala yola wauna yabo na nae ikalapowon mwa yola meuloina ikabiyabikili. Memenala ana paisowa yaina ilaomaya Giyena koina, mwa ilopanaisi yawasila meuloina isibayanae.

⁷ Takataiyako tupwali yakayakan sokasokali yo man sievaeva-keikeile, yo yamayamayale siya sinenenene mekalikavao iye, tomo siyamanasamliko yo kabona sowasowali simanamanasam. ⁸ Na memenala nige tomo yabo sowasowana iyamanasam. Iya nae kana toginauli yo nige sowasowana taloinayan kaiwena iya kelakelabasina yo boiboitana ikalapowon.

⁹ Memenala koina Guyau iya Tamala tatobalan yo tabe memenala koina ala tomo takawa-naena-e-yagili, siya Yaubada iyamayaleli besiele ibomayoi makamakayauna. ¹⁰ Tobali kana edeedede yo kawa-gula kana walo siyawatagilimaya gamwa kaigeda koina. Kabo, kaukavao yo duguwao, temga tabu kita besiele bwaite. ¹¹ Gubesi, sowasowana waila kamnana namwanamwana yo waila kamnana naenaena sididi-yawatagilima veku gulana kaigeda koina? Nigele, kaiwena nige sitotoyatoyawa. ¹² Gubesi, sowasowana bosibosi iuwe kanna besiele wakai kanna? Nigele. Gubesi, sowasowana kamokuku iuwe kanna besiele bosibosi kanna? Nigele. Yo nige sowasowana waila namwanamwana talobi talegu kalita mena. Yaubada memenala iyamayale tobali kaiwena.

Nuwatu dudulaina bwaite ilobimaya bulubuli mena

¹³ Tem tomo yabo luwamiu mena yakato ana katai ilalaki yo ana nuwatu idudulai iya ilonamwayan iyakenayagila ana paisowa namwanamwana

yo mumugana namwanamwana kolili. Tabe ilonamwayan me ana nuwalobi kabo takawa-yawasosi yakato tomone ana nuwatu idudulai. ¹⁴ Na tem katem mena kamkavao kulamwa-polowe-yagili yo kuboma am namwanamwa kuloyai ilonamwayagiwo kumwanou. Tabu mwakota yo tabu ugagagasa yakato kowa tonuwatu dudulai. ¹⁵ Nuwatu besielene nige ilolobimaya bulibuli mena, na ilaomaya yanuwa yaulina koina, mumuga beyabeyana koina yo Seitani koina. ¹⁶ Kaiwena saugana tem tomo kalikavao silamwa-polowe-yagili o tem siboma ali namwanamwa siloyai, na bwaine koina kani kwalobai miyamiya naenaena yo yauyaule mumugana ilalaki. ¹⁷ Na tem nuwatu dudulaina bwaite ilobimaya bulibuli mena takalai kani mumugala idudulai, yo besiele tabe kani kalakavao mekalakavao tamiya namwanamwa, mumugala ibiga kalakavao kainali tabenalan, katekamkamna yo paisowa namwanamwali takalapowon. Tabe besiele kani nige tamwamwakota yo nige sowana boda tupwana tamulolonamwanamwa kolili na boda tupwana nigele. ¹⁸ Siya analiyao daumwali sikumai yo kalikavao mekalikavao simiya namwanamwa, siya kani miya namwanamwa sikeli mwa kanna iwalo-masala ali paisowa inamwanamwa.

4

Tabu yanuwa yaulina wakakawa-elieliyamwan

¹ Tawae yaina mwa kaleya yo gamwapakiki imiyamiya kolimiu ami boda kalona mena? Yaina bwaite besiele, ginauli sibaibaiwa nuwanuwamiu lalakina wakalaili ami yaliyaya kaiwena, kabo kana lotonan siya siyaele sikalekaleya yomiu luwana mena. ² Ginauli yabo nuwanuwamiu, na nige sowasowamiu wakalai, kabo me ami munamunai lalakina yakato kwaunuyamate ginauline kaiwena. Yo ginauli yabo wagadosisiyan na nige sowasowamiu wakalai kabo wagamwapakiki yo wakaleya. Ginauline bwaitete nige wakakalaili kaiwena nige wakakawanoi Yaubada koina. ³ Na saugana wakawanoi Yaubada koina kaiweli nige iyeyeyawa kaiwena ami nuwatu inae mwa wakawanoi, nuwanuwamiu ginauli wakalai yo kwayapaisowa kwabomamo ami yaliyaya kaiwena.

⁴ Toyauyaule komiu, nuwana nige wakakatai yaiya tem yanuwa yaulina gogoliyao imulolo kolili, iya ikalomagigili Yaubada koina? Tem yabo nuwanuwana yanuwa yaulina ikawa-elieliyam koina, iya iyamala Yaubada kana tokalomagigili. ⁵ Wakatai Buki Tabu iwalo yawasosi saugana iwalo yakato yaluyaluwa bwaite Yaubada ipei kolila lamwa polowe mumugana iloya-kalapowonla. ⁶ Na tem Yaubada ana katekamkamna lalakina kamnana talotonan sowasowana tatolo kaiwe lamwa polowe mumuganane koina na takaleya kaikaiwe. Iya bwaite kaiwena mwa Buki Tabu iba, "Siya togagasa Yaubada nige iyayaliyaya kaiweli, na siya tonuwalobi ikatekamkamna-yagili."

⁷ Koinaele, kwamiyamiya Yaubada ana loina yaulina mena. Ami kaleya Seitani koina kwatolo kaikaiwe kabo iyabubu-gabaegimiu. ⁸ Kwamiyamiya Yaubada salina mena na iya imiya-laowa salimiu mena. Tonaenaena komiu nimamiu bikibikili kwadeuli-gabaegili, komiu tonuwa-labulabui nuwatu naenaeli wakele-gabaegili katemiu mena. ⁹ Malu besi. Yaliyaya besi. Ilonamwayagimiu tem kwanuwabui, katemiu ikamkamna, kwanuwanae, kwavalam. Ami malu kwabui ilau nuwanae koina, yo ami yaliyaya kwabui ilau nuwapolowe koina. ¹⁰ Kwanuwalobi Guyau manna mena, kabo iya ipeiseyagimiu.

Kawanaenae mumugana walona

¹¹ Kaukavao yo duguwao, tabu kamikavao tomeliwo wakakawa-naenaeyagili. Saugana tem tomo yabo kanakava ikawa-naenaeyani yo iwalo-yanayanae, walone koina Yaubada ana loina ikawa-naenaeyani yo iwalo-yanayanae, kaiwena loinane iwaloba, “tabu uginauli besiele”. Yo tabe saugana tem Yaubada ana loina kusinali, na nige kusanapuwan, am walone koina ana loinane kupeiyatalu mwa kana koleya besiele kowa toyatala yabo. ¹² Yaubada sowasowana tomo ileboili o tem isibayanaeli, kabo ibomamo sowasowana loina iginauli yo sowasowana tomo iyatalayagili. Kabo yaiya kowa kamkava sowasowana kuyatala-yani ana naenaena koina?

Walo saesae walona

¹³ Kwabenali, komiu kwawaloba, “Kansiga o tem bwaliga kalau yanuwa yabo koina yo kamiyamiya bolime kaigeda na kagimwagimwala ama mane lalakina kalobalobai.” ¹⁴ Kwawalo besiele bwaite, na nige wakakatai bwaliga tawae kani iyawatagili kolimiu. Yawasimiu besiele malaganu, sauga kikiunamo tagitai na nige sauga mamalawena imwawasi. ¹⁵ Ilonamwayagimiu kwawalo bwaite besiele, “Tem Guyau ana nuwatu besiele bwaliga meyawasila, kabo sowasowana nuwatune bwaite kanuwanuwatune kaginauli.” ¹⁶ Na komiu wagagasa yo kwabomayoi kwawalo-seyagimiu. Walo saesaene meuloina nige sinanamwanamwa, siya walo naenaeliyao. ¹⁷ Kabo besiele bwaite. Tem tomo yabo ikatai toisabo mumuga namwanamwana ilonamwayan sowasowana ipaisowai. Na tem nige ipapaisowai, bwaimwa iya ilopwano.

5

Towasawasa maisali walona

¹ Komiu towasawasao, kwabenali. Kwavalam kaikaiwe kaiwena polowe lalakina kani kwalobai. ² Ami wasawasa imwawasiko, yo ami kaleko wesoweso yo kakolosi sikanliko. ³ Ami gole yo siliba sibuse yo sinae. Kabo kaliyate yatala koina, kani naenane ami pwanoli iwalo-masalan dudulai, kabo isiba-yanayanaemiu besiele mayau koina kwawedoli. Sauga mwawamwawasina ikubwamako, na komiu iyaele ami wasawasa wakatububunanako ami lakawa mena. ⁴ Komiu towasawasao, kwabenali. Topaisowa siya sisepasepa takikili ami tanone na nige kwayayamaisa namwanamwaili. Topaisowane sikawa-kewakewali-yagimiu, siyoga-samasamalulu, yo kainali Yaubada Tomiyasaesosi ibenalanako. ⁵ Ami miyamiya yanuwa yaulina mena ginauli namwanamwana meuloina wakalapowoni yo kwayaliyaliyaya. Wakekan mwa kwasinibu, na ami sauga silae kana sauga iyawatagilimako. ⁶ Tomo namwanamwali siya nige ali pwanoli sipapagan yo nige sikakaleya kolimiu, na iyamo komiu kwokalalatagili yo kwawalo siunuyamate-bwagabwagaili.

Polowe kana kalakisiye walona

⁷ Kaukavao yo duguwao, wakalakisiye yo kwasanasana kanasiga Guyau ipileyoima. Wakatai topaisowa tano ikalakisiye kabo isanasana dabwelo yo galewa kana sauga kanasiga kan namwanamwana ikeli ana tano mena. ⁸ Kabo komiu tabe mekamikavao wakalakisiye kwasanasana na kwatolo kaiwe kaiwena Guyau ana pileyoima kana sauga ikubwamako. ⁹ Tabu kamikavao wakuwakuwalili, kaiwena tem waginauli besiele kani Guyau iyatalayagimiu. Na Toyatalane ilokelakela-kubwamako, sauga kikiunamo kani iyawatagilima. ¹⁰ Kaukavao yo duguwao, kwanuwatu-kalatan palopitao kaiweli, siya beyabeyana Guyau esana mena siedeede, polowe

sibaibaiwa sikalakisiye-yagili, mwa ami kaba gite bwaite. ¹¹ Wakatai tomo siya polowe sikalakisiyeyan takawa-namwanamwa-yagili. Yobi ana kalakisiye edeededena kwabenalanako yo wakataiyako ana kalakisiye ana kaba mwawasi koina Yaubada iwalo-muloloi, kaiwena Yaubada katekamkamna yo nuwadaumwali ikalapowon. ¹² Kaukavao yo duguwao, ginauli yabo lalakina bwaite tabu sauga yabo wakakawalulu. Tabu kwawaloba, 'O kagu lulu bulibuli mena,' o tem kwawaloba, 'Kagu lulu yanuwa yaulina mena,' o tem ginauli yabo tabe wakawalulu koina. Tem walo yawasosi kwawaloba, 'O.' Tem nigele, kwawaloba, 'Nigele.' Tabu ginauli yabo wakakawalulu koina kisi kani Yaubada iyamaisamui.

Kawanoi tokasiebwa kaiweli walona

¹³ Tem tomo yabo luwamiu mena kana polowe imiyamiya ilonamwayan ikawanoi Yaubada koina. Tem tomo yabo luwamiu mena iyaliyaya ilonamwayan iwali-tobali. ¹⁴ Tem tomo yabo luwamiu mena ikasiebwa ilonamwayan ekalesiya kali tobagunao ali wasa iwolegili, kabo silaoma sikawanoi kaiwena yo Guyau esana koina yona siyaoloili. ¹⁵ Tem ali kawanoine me ali meli kabo Guyau tokasiebwane kani ikabinamwanamwai yo itolo. Tem ana pwanoli imiyamiya kabo Guyau inuwatu-pwaiki. ¹⁶ Koinaele ami pwanoli kwawalo-masalagili kamikavao kolili yo wakawanoi kamikavao kaiweli kabo woisi kwalobai. Tomo siya dudududulaili ali kawanoi ana kaiwe imiyamiya. ¹⁷ Ilaitiya iya tomo besiele kita, ikawanoi kaikaiwe Yaubada koina yakato tabu galewa itatalu, kabo besiele bolime yaiyona yo tupwana nige galewa itatalu. ¹⁸ Sauga yabo tabe ikawanoi mwa galewa italu yo kan sikinyoi tano mena. ¹⁹ Kaukavao yo duguwao, tem tomo yabo luwamiu mena ilosuwala wasa namwanamwana koina yo kamikava yabo tomone ikele-yapileyoyama iya kamikavane ana paisowa inamwanamwa. ²⁰ Kwanuwatu-kalatan bwaite, yaiya tem tolopwanoli yabo iyapileyoyama ana pwanoli mumugana koina, iya tolopwanoli yaluyaluwana kani ileboi boita koina, yo tolopwanoline ana pwanoli meuloina Yaubada kani inuwatu-pwaikili. O kagu toki, yagu kabiyakaiwe bwaite kanasiga.

1 Pita Leta bagubagunana Pita ilele

Walo bagubagunana

Pita iya Yeisu ana apositolo letane bwaite ilele. Nige iyayawasa yanuwa kaigedamo koina, na iyawasa tomeliwo siya simiyamiya Polovinsi tupwaliyao siya Ponitiyo, Galetiya, Kapadosiya, Eisiya, yo Bidiniya (1:1). Beyabeyana simiyamiya Yelusalema bwaimwa Yudiya polovinsi koina, na kamkamna kana sauga koina Yelusalema siyabubu-gabaen na sitatagwaligwali silau polovinsi uloil kolili simiya-taumana. Dedeine siya kabona simiyamiya yanuwa Teki (Kaina Dindim Turkey) ana kaba loina kalona mena. Yeisu ana boita koina besiele bolime 35 inwawasi kabo muli mena Pita letane bwaite ilele. Sauganane Loma ali kin esana Nilo (Nero) tomeliwo iyakamkamnali. Kabo Pita tomeliwone ikabiyakaiweli na sikalakisiye kamkamna koina besiele Yeisu (2:18-25, 3:13-22, 4:12-19). Na baguna Pita iyanuwapeili Yaubada ana lebo kaiwena yo tomeliwo mumugali naga besiele. Letane bwaite koina tomeliwo meuloili ikabiyakaiweli yakato mumugali meuloina sidudulai.

¹ Yau Pita, Yeisu Keliso ana apositolo yabo, letane bwaite ilaomaya koliyau yo yawawasa komiu Yaubada ana tomoyao gitegite-sipwaimiu kolimiu. Leta bwaite ilaowa kolimiu komiu tologwaligwali kwamiya taumana polovinsi tupwaliyao kolili besiele Ponitiyo, Galetiya, Kapadosiya, Eisiya yo Bidiniya. ² Beyabeyana Yaubada Tamala iboma ana nuwatu koina igitesipwaimiu yo mulina mena Yaluyaluwa Tabuna ikabiyakaiwemiu, nuwanuwana Yeisu Keliso kwamuliya yo kwaobigai yo tabe kwasinena koina ami pwanoli ideuli-gabaegili. Yakawanoi Yaubada koina tem ikatekamkamna-yagimiu sauga meuloina yo ana nuwa-daumwali katemiu iloyakalapowonli.

Tayaliyaya lalakina Yaubada ana lebo kaiwena

³ Ala Guyau Yeisu Keliso tamana Yaubada tatobalani ana katekamkamna kaiwela ilalakisosi, yo yawasina waluwaluna iyeyama kolila saugana Yeisu Keliso ikeleyatoloyoi boita mena, mwa koina me ala katapatu tasanasana ginauli miyamiya yaina kaiwena. ⁴ Ikabi-waluwaluila kabo mulolo ikatububun kaiwela naga takalai, iya nige ana kaba mwawasi, yo nige ana kaba nae, iyaele Yaubada igitegite-kalatani kaiwemiu bulibuli mena. ⁵ Yaubada kwameliyani na ana kaiwe mena igana-takikilagimiu kanasiga ileboimiu. Lebone ikatububunanako naga sauga ana kaba mwawasi koina kani iyakenayagimiu tagitai. ⁶ Ginauli bwaite kaiweli kwayaliyaya lalakina, bwagana sauga bwaite polowe uloi uloi silaoma kolimiu yo sauga kubwakubwana koina siyakamkamnamiu. ⁷ Polowene bwaite siyawatagili kolimiu kabo muli mena tomo meuloili kani sikatai komiu tomeli yawasosi. Gole nige imimiyasosi, na mayau wedowedolina koina tagabu ikalagolugolu yo ekaekana takalai tagabaeni. Kamwasane koina gole tatonani kabo gole kanna yawasosi takalai. Ee besiele ami meli, iya gole ana wasawasa ilalaki-gabaeni, Yaubada kani itonan polowene kolili na tem ikawawasosi-yani. Kabo saugana Yeisu Keliso ipileyoima, kani itobalanagimiu yo ikawa-namwanamwa-yagimiu yo esamiu ikeleisinagili. ⁸ Bwagana nige sauga yabo Yeisu wagigitai, na kwanuwatu-kalatani katemiu mena. Bwagana sauga bwaite koina tabe nige wagigitai, na kwameliyani yo yaliyaya wakalapowoni, yaliyayane besiele bulibuli kana yaliyaya, nige sowasowana

kaiwena taedeedede. ⁹ Kwayaliyaya besiele bwaite kaiwena ami meli kanna, lebo kwalobalobai Yaubada koina.

¹⁰ Lebone kana dudulai kaiwena kabo palopitao siloya lalakina, siya sauga beyabeyana koina sipalopisai yo Yaubada ana mulolo kolimiu siyawasayani. ¹¹ Sauganane koina Keliso yaluyaluwana imiyamiya kolili yo iyakenayagili yakato naga muli molosi mena kabo Keliso ikamkamna yo muli mena ginauli namwanamwali siyawatagili. Yo tabe palopitaone nuwanuwali ginauli meuloina sikatai iya kaiwena besiele toisabo sauga koina kani iyawatagilima. ¹² Yaubada iyanuwapeili yakato ginauliline bwaite siwalowalo-masala nige sibomamo kaiweli, na komiu kaiwemiu. Tauna kona Yeisu wasana namwanamwana kana toyawasa silaowa yo wasanane siguguyeyan kolimiu Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina, iya Yaubada iyawasa ilaoma bulibuli mena. Na sauganane koina wasanane kwabenalan. Yo tomo meuloili nuwanuwali wasanane kana dudulai sikatai yo tabe besiele aneloseyao.

Mumugamiu meuloina sidudulai

¹³ Koinaele ami nuwatu kwayadudulaili, tabu sibebelul na wakaiwe yo mumugana naenaena kwasikotanan. Saugana Yeisu Keliso ipileyoima, Yaubada ana katekamkamna lalakina kani kwalobai. Mwa bwaite saugamo me ami katepatu kwasanasana katekamkamnane kaiwena. ¹⁴ Bwaite sauga komiu Yaubada natunao kabo ilonamwayagimiu tem kwaobigai. Beyabeyana kwamiyamiya boniboniyai ana dedei koina yo nuwatu naenaeli siloinayagimiu. Nuwanuwagu nuwatuone kwasikotanagili. ¹⁵ Na kwayakasisi-yagimiu, mumugamiu meuloina idudulai ami paisowa meuloina koina, kaiwena iya toyoganmiune iya yakayakasisina. ¹⁶ Kaiwena Buki Tabu koina Yaubada iwaloba, “Kwayakasisi-yagimiu kaiwena yau yakayakasisigu.”

¹⁷ Walo yawasosi Tamalane wakawakawanoni koina kani tomo meuloili iyatalayagili besiele ali paisowa kaigeda kaigeda kolili. Nige sowana yabo isabilau koina. Mwa koinaele ami miya taumana yanuwa yaulina mena Yaubada kwayakasisiyani yo me ami matausi. ¹⁸ Kaiwena wakatai maisa lalakina koina iya iyamaisa-yavivilamiuko ami miya bwagabwaga koina, miyamiyane ilaomaya tubumiyao kolili, nige kanna ipapagan. Kaba yamaisane nige besiele siliba yo gole kaiwena kani simwawasi, na iya nige ana kaba mwawasi. ¹⁹ Na Keliso iya kaba pwaoli namwanamwana besiele sipi nige kana kasiebwa, nige ana nae yabo imiyamiya.* Iboita kelose mena kabo kwasinena namwanamwana koina Yaubada iyamaisamiu naenaena koina. ²⁰ Muli mena kabo yanuwa yaulina iyamayale Yaubada Yeisu igitesipwailako, yo tabe kaliyateliyaone bwaite kolili, Yaubada Keliso ipei yanuwa yaulina mena iyamala tomo kaiwemiu. Na kaliyateliyaone bwaite siya kaliyate mwawamwawasili. ²¹ Kabo Keliso kaiwena ami meli imiyamiya Yaubada koina. Yaubada ikeleyatoloyoi boita mena yo iyakasisiyan, kabo komiu me ami katepatu kwasanasana yo kwameli Yaubada koina.

²² Wasa namwanamwana kwabenalanako yo kwasanapuwani, katemiyao kwadeuliliko, yo me ami mulolo kamikavao kolili, mwa sowaswana katemiu meuloina koina kwaemulomulolo-wagimiu.

²³ Kaiwena Yaubada iya meyawasina yo miyamiya yaina yawasi waluwaluna iyeyawako. Yawasine waluwalunane nige ilaoma patu pwasapwasana koina, na ilaoma patune nige sauga yabo inanae o ipwapwasa, patunane bwaimwa Yaubada ana walo, nige ana kaba

* **1:19:** Isileli ali pwaoli mumugana Yaubada kaiwena sipi namwanamwana yo sinisinibuna sigitesipwai.

mwawasi. ²⁴ Besiele Buki Tabu ana walo, iba, “Tomo meuloili besiele kawasi, yo ali namwanamwa besiele kawasi lalana. Kawasine lalana iweweke yo ibeku, kabo imwawasi. ²⁵ Na Yaubada ana walo miyamiya yaina.” Walone bwaite iya wasana namwanamwana siguguyeyanako kolimiu.

2

¹ Mwa koinaele mumuga naenaena meuloina yo kawa mwakomwakota, lamwapolowe yo walo naenae meuloina kwalopei. ² Melumelu kikiuna galogalona imagu sinana susuna kaiwena. Itonamwayagimiu tem besiele sauga meuloina galogalomiu simagu Yaluyaluwa kana susu kaiwena, bwaimwa Yaubada ana walo, kabo koina ami meli ikaiwe mesabana leboimiu kwalobai. ³ Guyau ana sagu kolimiu kwalotonanako yo wakawa-namwanamwa-yanako kabo sowasowana galogalomiu simagu Yaubada ana walo kaiwena.

Komiu tomo gitegitesipwaili

⁴ Kwalaoma Guyau Yeisu koina, iya veku yawasina miyamiya yaina bwaite tomo sikawa-naenae-yani yo sisikotanani, na Yaubada ikawaginauli saesaena yo ginauli namwanamwasosina mwa igitesipwai. ⁵ Kwatalamwagimiu kaiwena komiu besiele veku meyawasina miyamiya yaina kabo kolimiu Yaubada ana nume ikabi, bwaite Yaluyaluwa Tabuna ana kaba miya. Na numene koina Yaubada ana paisowa yakayakasisina waginauli, kabo yaluyaluwamiu pwaoli namwanamwana waginauli Yaubada koina kaiwena kwamiyamiya Yeisu Keliso koina. ⁶ Kwalaoma Guyau Yeisu koina kaiwena Buki Tabu koina Yaubada iwaloba, “Veku namwanamwasosina yagitesipwai, kabo yapei Saiyon koina yo iyamala nume kana totupa-kalatan kona koina. Kabo yaiya imeli koina kani nige imwamwalimwaline.”* ⁷ Komiu kwameli koina vekune wakawa-ginauli saesaena. Na tomo siya nige simemeli koina kaiwena mwa Buki Tabu iba, “Veku bwaite tokabikabi sikawa-naenae-yani yo sisikotanani, Yaubada ikalai ipei nume kana totupa-kalatan kona koina.” ⁸ Yo “Tomo kaeli siyatupa vekune koina yo sibeku.” Sibeku kaiwena Yeisu wasana namwanamwana nige simemeliyani. Mwa Yaubada ana nuwatu tomone kaiweli beyabeyana iloinayanako besiele.

⁹ Na nuwanuwagu wakatai yakato komiu tomo gitegitesipwaili, Yaubada iya ami kin, ana paisowa yakayakasisina kwapaipaisowai, yo komiu boda yakayakasisina manna mena. Komiu Yaubada ana tomoyao, igitesipwaimiu na mesabana ana namwanamwa kwayawasayani. Iya iyoganmiu kwayawatagilima boniboniyai mena yo kwalusae mayalena namwanamwasosina koina. ¹⁰ Beyabeyana komiu tomo bwagabwaga molosi na sauga bwaite komiu Yaubada ana tomoyao. Beyabeyana Yaubada nige ikakatekamkamna-yagimiu, na sauga bwaite kwamiyamiya ana katekamkamna kalona mena.

Mumugamiu sidudulai yo toloinao kwayakasisiyagili

¹¹ Yagu eliyamwao, komiu kwamiya taumana yanuwa yaulina mena, kabo yawalo kaiwe kolimiu, tabu nuwatu naenaeli kolili kwatatalamwagimiu, siya yomiu nuwanuwali kaiwena sauga meuloina sikalekaleya yaluyaluwamiu kolili. ¹² Saugana kwamiyamiya siya nige tomeli ali boda luwali mena wagite-kalatagimiu mumugamiu sidudulai. Kani siedeedeede kaiwemiu yakato komiu naenaena kana topaisowa, na iyamo ami paisowa namwanamwali kani sigitaili. Kabo naga muli mena saugana Yaubada

* **2:6:** Yanuwa Saiyon bwaimwa Yelusalema

ilaoma ilobubunagila ana kaliyate koina kami toyakewane meuloili kani nuwali simayale kabo Yaubada sitobalan ami paisowa namwanamwali kaiweli.

¹³ Yanuwa yaulina kana tolinao meuloili siya siloiloinayagila ali loina kwabenali-kalatani. Tabe besiele yanuwa yaulina kana kinyao kwayakasisiyagili kaiwena kin iya loinane ibagunayani. Waginauli besiele kaiwena komiu Guyau ana tomoyao. ¹⁴ Kin tolinao ipelli na mesabana tolinaone tomo namwanamwali sitobalanagili yo tomo naenaeli ali naenaena maisana iwolegili. ¹⁵ Wagite-kalatagimiu mumugamiu sidudulai kaiwena Yaubada nuwanuwana kami toyakewa ami paisowa namwanamwali sigitaili na simwanou. Kami toyakewa nige ali katai ipapagani yo nige ali nuwatu idududulai, siwalowalo bwagabwagamo. ¹⁶ Inamwanamwa tem kwamiya besiele Yeisu ilivasimiuko ami miya panpanna koina na tabu kwawaloba, “Tem nuwanuwamai naenaena tawae kaginauli sowa-sowamai kaginauli kaiwena nige kaba kausi yabo imiyamiya kolimai.” Na nuwanuwagu mumugamiu besiele komiu Yaubada ana topaisowa panpanliyao. ¹⁷ Tomo meuloili kwayakasisiyagili, kamikavao tomeliwo kwanuwatu-kalatagili katemiu mena, Yaubada kwamatausani, yo kin kwayakasisiyagili.

Takalaksiye kamkamna koina besiele Yeisu

¹⁸ Komiu topaisowa panpanliyao kwabenali-kalatan bwaite. Ami tau-taubalao ali loina kwabenali-kalatan yo kwayakasisiyagili, nige yakato siya mumugali bigabigalimo yo sonosogalimo na siya ali loina ikaiwe tabe besiele kwayakasisiyagili. ¹⁹ Tem kamkamna kwalobai na nige nae yabo waginauli, yo kamkamnane wakalaksiyeyan kaiwena Yaubada kwameliyan inamwanamwa. Tem waginauli besiele, Yaubada kani iwalomulolomiu. ²⁰ Gubesi, tem nae waginauli yo sisapimiu yo wakalaksiyeyan, sowasowana Yaubada ikawa-namwanamwa-yagimiu? Nigele. Na tem namwanamwa waginauli yo sisapimiu kabo wakalaksiye, bwaimwana kaba tobalanagimiu Yaubada manna mena. ²¹ Yaubada iyoganmiuko wakalaksiye kamkamnane koina. Keliso kamkamna ilobai kaiwemiu, mwa kaba gite ipei kolimiu na kaena monana kwamuliya. ²² Iya nige nae yabo igiginauli yo nige walo mwakota yabo iyayatagili gamwana mena. ²³ Sikawa-naenaeyani, na nige kainali iyayamaisa. Siyakamkamna mowoi, na nige iwawalo munamunai kolili, na meuloina iwolena mowoi Yaubada iloinayani, iya Toyatala dudulaina. ²⁴ Iya yona mena ala pwanoli ikalaili yo isae kelose mena na mesabana naenaena mumugana tasikotanan na mumuga dudulaina koina tamiya. Iya siunui yo sisakona, kabo kana gai kolili leboimiu kwalobai. ²⁵ Tauna kona komiu besiele sipi lolosuwalamiu, na sauga bwaite kwapileyoimako Yeisu koina iya kami togitekalatan yo yaluyaluwamiu igitekalatagili.

3

Tokasole sine yo tau kaiweli

¹⁻² Besiele tabe, komiu tokasole sinesineo wainemiyao kali loina kwanuwatu-kalatani. Yo wainemiyao tatao tupwali Yaubada ana walo nige sibebenalani, na ali loina kwanuwatu-kalatan yakato mumugamiu namwanamwana kaiwena kani wakalaili silaoma Yaubada simeliyani. Bwagana nige kwawawalo kolili, na iyamo ami sanapu yo ami yakasisi sigitaili kabo simeli. ³ Tabu kwanuwatu yomiu bwaite ganamuli mena kana pasa kaiwena, besiele itomiu kwasuwali namwanamwai, galogalo kali gite namwanamwali wagaloili o tem kaleko namwanamwali kwalikwali.

⁴ Na kami pasa silaomaya katemiu kali koleya mena, yo me ami nuwalobi yo yaluyaluwamiu sibiga. Pasane bwaite inamwanamwasosi Yaubada manna mena, nige inanae. ⁵ Pasane bwaite iya mwa kedukedulumao bagubagunali siya Yaubada simeliyani ikalaili yo koina iyapasali. Siya waineliyo ali loina sibenali-kalatagili, ⁶ besiele Sela, iya Abelamo kainana ibenalani yo ikawa-guyau-wani. Tem komiu sinesineo mumuga namwanamwana waginaginali yo Yaubada kana meli kwapei yo tabu kwamamatausi, kani komiu besiele Sela natunao.

⁷ Besiele tabe komiu tokasole tatao, wainemiyao kwanuwanuwatuili ami miyamiya meuloina koina. Kwasaguili kaiwena komiu me ami kaiwe na siya nige sikakaiwe. Wainemiyao kwayakasisi-yagili kaiwena siya yawasi walualuna, bwaimwa Yaubada ana mulolo, silobaiyako besiele komiu. Koinaele ilonamwayagimiu tem kwayakasisi-yagili na mesabana Yaubada ami kawanoi ibenalagili.

Tomeliwo kwamiya-dudulai

⁸ Kabo yawalo kolimiu, me ami nuwadaumwali, ami nuwatu kaigeda, kamikavao wakatekamkamna-yagili, yo tomeliwo kwamulolo kolili, mumugamiu sibiga yo me ami nuwalobi. ⁹ Siya naenaena siginauli kolimiu, tabu mumuga naenaena maisana kwayayapileyoi kolili, yo siya sikawa-naena-yagimiu, tabu wakakawa-naena-yagili, na wakawanoi Yaubada iwalo-muloloi. Yawalo besiele kaiwena Yaubada iyoganmiu yo nuwanuwana iya ana walo-mulolo kwalobai. ¹⁰ Na besiele yaiya tem nuwanuwana miya namwanamwana ilobai yo yawasina iyaliyaya, ilonamwayan tem memenana igitekalatani tabu walo naenaena iwawaloweni, yo ana walo igitekalatani tabu imwakomwakota. ¹¹ Tabe besiele ilonamwayan tem ginauli naenaena isikotanani na mumuga namwanamwana iginauli, yo sauga meuloina itonanai kaiwe tem mekanakavao me ali nuwa-daumwali na simiya-dudulai. ¹² Kaiwena Guyau igitegite-lau todudulai kolili, yo ali kawanoi ibenabenalagili, na siya mumuga naenaena siginaginali Yaubada imiya-dagedagela-yagili.

Mumuga namwanamwana kaiwena kamkamna kani talobai

¹³ Tem ginauli namwanamwana kwapaipaisowai, nuwana nige tomo yabo isisinalimiu o iyayakamkamnamiu. ¹⁴ Na tem kamkamna kwalobai ami paisowa namwanamwana kaiwena yo nige nae yabo waginaginali, Yaubada imuloloi. Tabu tomo kwamamatausagili yo tabu katemiyao siwawakaka. ¹⁵ Na katemiu mena Keliso kwayakasisi-yani yo wakawa-guyau-wani. Wakatububu-nagimiu kabu saugana tem tomo yabo ilaowa ineli-yagimiu iwaloba, "Gubesi mwa me ami katepatu kwameliyani?" Kabo yaina kwawalo-masalani koina, na kwaedeede me ami nuwalobi yo me ami yakasisi. ¹⁶ Mumugamiu sidudulai besiele mumugane Yaubada nuwanuwana, kabu saugana tem tomo komiu Yeisu kana tomuliyayao ami paisowa namwanamwana sikawa-naena-yani, ali walone kaiwena naga kani simwalimwaline. ¹⁷ Tabu mumuga naenaena waginaginali kisi kamkamna kwalobai. Na tem Yaubada italam yakato mumugamiu namwanamwana kaiwena kamkamna kwalobai, bwaimwa iya inamwanamwasosi. ¹⁸ Keliso iya tabe kamkamna ilobai, iboita mekaigedamo ala pwanoli kaiwena. Iya todudulai iboita kita tonaenaela kaiwela, kabu ikalaila talau Yaubada koina. Yona iboita, na Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina itoloyoi. ¹⁹ Na Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina tabe ilau iguguye yaluyaluwa panpanli kolili, ²⁰ kaiwena siya beyabeyana Yaubada kainana nige sibebebenani. Saugana Nowa waga esana aki iginaginali Yaubada me ana kalakisiye isanasana yakato tem

tomo meuloili sinuwabui, na nigele, nige sinunuwabui kabo ali pwanoli maisana iwolegili. Tomo nige sibabaibaiwasosi, kali baibaiwa yoli eit (8) silusae wagane kalona mena, kabo waila mena sipoupouli yo lebo silobai. ²¹ Na wailane besiele kaba gite yabo babitaiso kaiwena, yo bwaite sauga wailanane komiu tabe ileboimiu. Babitaiso nige besiele yakato yola koina biki tadeuli-gabaeni, na tem takatai nige yakewa yabo kolila sowaswana tatalamwagila Yaubada koina. Saugana kwababitaiso kabo Yaubada ileboimiu Yeisu Keliso ana toloyoi koina. ²² Iya isaeko bulibuli mena yo imiyamiya Yaubada nimana ulaulana mena, aneloseyao yo yaluyaluwa meuloili siya me ali kaiwe simiyamiya ana kaba lolina yaulina mena.

4

Kwatalamwagimiu Yaubada ana nuwatu koina

¹ Keliso yona koina kamkamna ilobai, kabo mumuganane tem wakalai yo wakatububunagimiu yakato kamkamna tabe kani kwalobai besiele iya. Na tem yabo yona koina kamkamna ilobai Keliso esana kaiwena, iya nige nae yabo imiyamiya koina. ² Koinaele iya genuwana ana sauga yanuwa yaulina mena iyavenuwan nuwatu naenaeli kolili bwaite siya yona kana yaliyaya na nuwanuwana Yaubada ana nuwatumo ipaisowai. ³ Beyabeyana ami sauga kwayavenuwan kaiwena ami paisowa besiele tomo siya Yaubada nige simemeliyani ali paisowa. Sauganane koina gadosisi yo ganawali mumugana, numa yauyaule yo mumugana naenaena ilalaki kolimiu. Tabe besiele sauga meuloina kwatapwalolo kokotomo kolili, mumuganane Yaubada ikalomagigilan. ⁴ Na sauga bwaite komiu tomeli. Siya Yaubada nige simemeliyani kateli sipitali yo sinuwa-pwanopwano ami nuwabui yo ami meli kaiweli, kaiwena nige tabe mekamikavao ginauli yabo naenaena kwapapaisowai, kabo sikawa-naenaeyagimiu. ⁵ Na kani sitolo Yaubada manna mena na ali paisowa naenaena meuloina siwalo-masalagili koina yo sauga kikiunamo kani tomo meyawasili yo siya toboita iyatalayagili. ⁶ Ala eliyamwao tupwaliyao Yeisu wasana sibenalan kabo sinuwabui yo simeli kabo muli mena siboita. Na bwagana tomiya yanuwa yaulina ali nuwatu yakato tomeline nige sagu yabo silolobai kwapi ana dedei koina na iyamo kita takatai simiyayai yaluyaluwa ana dedei koina yo Yaubada mekalikava. Bwaite kaiwena ilonamwayagila tanuwanuwatu Yaubada ana yatala kaiwena.

Kala yauyauya tayapaisowa

⁷ Yanuwa yaulina yo ginauli meuloina kikiunamo simwawasi. Kabo nuwamiu sidudulai, yo kwabomayoi wagite-kalatagimiu, na mesabana sowasowamiu wakawakawanoi Yaubada koina. ⁸ Ginauli kaigeda lalaki-naele kwaemulomulolo-wagimiu, kaiwena mulolo ginauli naenaena meuloina sowasowana ideuli-gabaen. ⁹ Kamikavao kwayoganli kwasaguili simiyamiya ami nume mena, na tabu kwaeedede kaiweli. ¹⁰ Yaluyaluwa Tabuna kala yauyauya uloina uloina iyelima, kabo kita besiele Yaubada ana mulolo kana togitekalatani namwanamwali yo kaigeda kaigeda kami yauyauya kwayapaisowaili kamikavao kwasaguili. ¹¹ Yaiya tem iguguye, ana paisowa guguye besiele iya Yaubada iedeede gamwana mena. Yaiya tem iyamala topaisowa na tomo isaguili, ipaisowa me ana kaiwe bwaite Yaubada iwolena koina. Ami paisowane besiele bwaite tem tomo ami paisowa meuloina sigitaili kabo Yeisu Keliso esana koina Yaubada sitobalani, iya tokaiwesosi yo sowasowana sauga meuloina tatobatobali-seyan. O, besiele.

Kamkamna kani kwalobai kaiwena komiu Keliso ana tomoyao

¹² Yagu eliyamwao, sauga bwaite kamkamna kwalobalobai, bwaimwa ami meli itonatonani. Na tabu nuwamiu ipwapwanopwano yo kwaba, “Gubesi bwaite besiele?” ¹³ Keliso kamkamna ilobai, besiele tabe kaliyate kabona kwalobalobaili iya kaiwena, kabo kwayaliyaya kaiwena sauga ilalaoma koina kani ipileyoima me ana wasawasa na komiu kani kwayaliyaya lalakina. ¹⁴ Tem Keliso esana kaiwena sikawa-naenae-yagimiu, kwayaliyayamo, kaiwena iwalo-masala yakato yaluyaluwa namwanamwasosina, Yaubada Yaluyaluwana, imiyamiya kolimiu. ¹⁵ Tabu ginauli naenaeli waginaulili besiele unuyamate o nuwana kewali o nuwana loinalikwa o nuwana etalapili, kaiwena toloinalikwa ilonamwayagili sikamkamna lalakina. ¹⁶ Na tem siyakamkamnamiu komiu Keliso kana tomeliwo, kani nige sowasowana kwamwalimwaline, na sowasowana Yaubada kwatobalani kaiwena esanane sipeiyawako kolimiu. ¹⁷ Mwa yatala kana sauga iyatubuyako yo bwaite sauga kita, Yaubada ana tomoyao, ana yatala talobalobai kaiwena itonatonagila. Na tem Yaubada iyatubuyako kolila yo ala kamkamna tupwana ipolowe, gubesi siya wasa namwanamwana sisikotanan? Walo yawasosi saugana Yaubada iyatalayagili kani maisa polopolowena silobai. ¹⁸ Besiele walone bwaite iba, “Tem todudulai ali lebo ikololo, na gubesi siya toyauyaule yo tonaenaeli?”

¹⁹ Kabo siya Yaubada ana nuwatu kaiwena kamkamna silobalobai, ilonamwayagili tem mumugana namwanamwana siyapaisowa sauga meuloina yo sitalamwagili kali toyamayale nimana mena igitekalatagili, iya sauga meuloina ipaipaisowa besiele ana waloyameli.

5

Ekalesiya kana tobagunao yo toekalesiyayao kali kabiyakaiwe

¹ Komiu ekalesiya kana tobagunao, nuwanuwagu kami kabiyakaiwe yawaloweni. Yau ekalesiya kana tobaguna kamikava yabo, yau Keliso ana kamkamna mangu mena yagitai, yo naga sauga muli mena Yeisu ipileyoima yo ana wasawasa tagitai yau tabe kani yalusae ana wasawasa kalona mena. ² Komiu besiele sipi togitekalatan, Yaubada ana bodao siya iyeliwako wagite-kalatagili. Tabu yakato me ami okwatakwata na wagite-kalatagili, na mekamikavao kwayaliyaya besiele Yaubada ana nuwatu. Tabu wakakawa-maisa, na kwatalamwagimiu kwapaisowamo kaiweli kaiwena nuwanuwamiu lalakina tem kwasaguuli. ³ Wagite-kalatagili, tabu ami loina sikokololo kolili, na besiele ali kaba gite, mumugamiu namwanamwana sigitai kabo signauli besiele. ⁴ Yo saugana togitekalanani sipi ali Guyau ilaoma, kabo pwaopwaom wasawasana kani iyeliwa kolimiu. Pwaopwaomne iya miyamiya yaina, nige sowana ipwasa yo nige sowana ikwalalele. ⁵ Besiele tabe komiu kilakaiwo, ami tautaubalao ali loina kwabenali-kalatani. Nuwalobi kwamana kwalikwali na mesabana kwaesagusagu-wagimiu. Kaiwena siya togagasa Yaubada nige iyayaliyaya kaiweli, na siya tonuwalobi imulololi.

⁶ Kabo kwanuwalobi Yaubada nimana kaikaiwena yaulina mena, na mesabana sauga bwaite ikatububunagimiu na naga kani muli mena ami sauga namwanamwana koina ipeiseyagimiu. ⁷ Ami nuwatu polopoloweli meuloina kwaolena ikalai, kaiwena iya me ana mulolo igitegitekalatagimiu. ⁸ Kwasilasilawa na wagitegite-kalatagimiu, kaiwena kami tokalomagigili Seitani iya besiele laiyon sokasokana ikalakalagaga na inenenene yo iloyaloya nuwanuwana tomo yabo isinoli. ⁹ Kwanuwatu-kalatani yanuwa yaulina dedeina meuloina kolili kamikavao tomeli siya

tabe kamkamna silobalobai besiele komiu kwalobalobai. Mwa kaiwena yawalo kolimiu, kwatolo kaikaiwe ami kaba meli mena kabo waka-leya Seitani koina. ¹⁰ Yaubada, iya mulolo yaina, iya igitesipwaimiu na mesabana kwalusae ana wasawasa miyamiya yaina koina kaiwena kwamiyamiya Keliso koina. Ami kamkamna sauga kubwakubwana koina, iya kani ikatububunagimiu na ami meli wakabi-kalatan yo wakaiwe koina. ¹¹ Yaubada ana kaiwe imiyayai sauga meuloina kani nige imwamwawasi. O, besiele.

Walo mwawamwawasina

¹² Sailasa iya kalakava namwanamwana yo yakatai sowasowana kana meli yapei, iya mwa isaguiyau yo kami kabiyakaiwe letana kikiuna bwaite kalele. Nuwanuwagu yawalo kolimiu ginauli meuloina bwaite kaleleli walo yawasosi iyakenayagimiu Yaubada ana mulolo kaiwena. Kabo kwatolo kaiwe mulolone koina. ¹³ Kamikavao siya tomeliwo Babiloni* koina, siya tabe Yaubada igitesipwaili, simulolo kolimiu. Besiele tabe Malika, iya besiele natugu, imulolo kolimiu. ¹⁴ Nimamiyao kwayaga-yagili kamikavao kolili yo kwaemulomulolo-wagimiu. Inamwanamwa tem meuloi miu kwamiyamiya Keliso koina Yaubada ana nuwadaumwali katemiu iloyakalapowonli.

---

* 5:13: Babiloni nuwana Loma walona besiele ali walo makamakayau yabo.

2 Pita Leta labuina Pita ilele

Walo bagubagunana

Pita ana boita ikelakubwamako kabo leta labuina bwaite ilele yo iyawasa ilau tomeliwo siya simiyamiya yanuwa uloi kolili (1:1 yo 3:1). Toyakayakatai mwakomwakotali sibaibaiwa mumuga naenaena sikawa-namwanamwa-yani yo simwakota yakato Yesu kani nige ipipiley-oima. Kabo Pita tomeliwo ikabiyakaiweli yakato tabu siya toyakayakatai mwakomwakotali ali walo sibebenalagili.

¹ Yau Saimon Pita, Yesu Keliso ana topaisowa yo ana apositolo, letane bwaite yalele yo yayawasa kolimiu komiu kwanuwabuiko besiele kai. Yesu Keliso, iya ala Yaubada yo kala Tolebolebo, iya ana namwanamwa kaiwena mwa ala meli ilalaki, meline iya ginauli namwanamwasosina yo kana lotonan inamwanamwa komiu yo kai kolila. ² Na yakawanoi Yaubada ikatekamkamna-yagimiu sauga meuloina yo ana nuwadaumwali katemiu iloyakalapowonli, kaiwena Yaubada yo ala Guyau Yesu Keliso kali katai imiyamiya kolimiu.

Mumuga namwanamwana wakaiwe koina

³ Yaubada towasawasa yo tonamwanamwasosi iyoganla taemala ana tomoyao, kabo kana katai imiyamiya kolila. Sowasowana me ala nuwamayale yo me ala yakasisi yo me ala nuwalobi yo me ala mulolo tamiya namwanamwa kaiwena Yaubada iya ana kaiwe iyeyama kolila. ⁴ Kamwasane bwaite koina ana waloyameli namwanamwasosili iyelima kolila na mesabana mumugamiu besiele Yaubada mumugana yo yanuwa yaulina mumugana naenaena kwayabubu-gabaen. Mumuga naenaenane yaina ilaomaya nuwatu naenaeli kolili.

⁵ Bwaite kaiwena ilonamwayagimiu tem wakaiwe yo ami meli kwaetulani mumuga namwanamwana koina, yo mumuga namwanamwana kwaetulani nuwatu dudulaina koina. ⁶ Yo tabe me ami yakasisi yo kwaboma kwasikotanagimiu mumuga naenaena koina, yo me ami kalakisiye, yo tabe Yaubada ana nuwatu kwamuliya dudulai. ⁷ Tabe wakawa-elieliyam kamikavao kolili, yo tabe tomo meuloli kwamulolo kolili. ⁸ Tem mumugane bwaite simiyamiya kolimiu yo silalalaki kabo ami katai Guyau Yesu Keliso koina uwena kani iyawatagili yawasimiu koina. Tem nigele kani ami sauga kwayawenuwan. ⁹ Na tem tomeli yabo mumuga bwaite nige ikakalai, iya besiele tomangibugibu yo ana nuwamayale ikikiu, iya Yaubada ana sagu koina inuwa-mwatainan, sagune bwaimwana ana pwanoli beyabeyana ginauliliko Yaubada ideuli-gabaegiliko.

¹⁰ Mwa koinaele yagu tali toekalesiyayao, sauga meuloina wakepate kwatolo kaiwe, kaiwena Yaubada igitesipwaimiu yo iyoganmiuko, kabo mumugamiu namwanamwana koina kami yogane kwayawasosi. Tem mumuga bwaite wakabikalatan sauga meuloina, kani nige kwabebeku. ¹¹ Kabo Yaubada iyaliyayasosi kolimiu, yo kani italamwagimiu kwalusae ala Guyau yo ala Tolebolebo Yesu Keliso ana kaba lina miyamiya yaina koina.

Pita ana yanuwappei tomeliwo kolili

¹² Ginauliline siya bwaite kaiweli sauga meuloina yayanuyanuwapeimiu, bwagana wakataliko yo kwatolo kaiweko nuwatu dudulaina kolili kaiwena beyabeyana wakalailiko. ¹³ Inamwanamwa meyawasigu koina ginauline

bwaite kaiweli yayanuwapeimiu na tem kwanuwatu-kalatagili, ¹⁴ kaiwena yakatai sauga kikiunamo kani yanuwa yaulina yalogabaen, yagu boita kana koleya besiele beyabeyana ala Guyau Yeisu Keliso iwalowenako koliyau. ¹⁵ Kani yatonan kaiwe tem yagu yakayakatai iyaele ikaiwe nuwamiu mena kabo yagu boita mulina mena yakayakataine kwanuwatu-kalatan namwanamwai.

¹⁶ Beyabeyana kawalo-masalani kolimiu yakato ala Guyau Yeisu Keliso me ana wasawasa yo me ana kaiwe kani ipileyoima. Sauganane wasana kawalo-masalani kolimiu kawalo-yawasosi. Nige kaedeede kaboma ama nuwatu mena besiele siya baguna tubulao pilepilele kolili siedeede ali nuwatu mena. Nigele. Yeisu ana wasawasa manimai mena kagitai mwa ama katai iya kaiwena kawalowalo-masalani kolimiu. ¹⁷⁻¹⁸ Mekamakava kamiyamiya koya mena, koya yakayakasisina, kabo kaina yabo kabalalani ilobimaya bulibuli mena yo Yaubada Tomiyasaesosi iba, “Bwaite natugu yamulolososi koina, na yayaliyaya lalakisosina iya kaiwena.” Kabo Yaubada Tamala Yeisu iwalo-muloloi yo iyawasawasa. Walo yawasosi, sauganane koina kai kamiyamiya yo Yaubada kainana kabalalani.

¹⁹ Besiele tabe palopitao ali wasa Keliso kaiwena iyaele kolila Buki Tabu mena, yo wasane iyamala yawasosi. Palopitao ali walone kwayasili yo kwanuwatu. Kaiwena ali walone besiele mayale inwalisae boniboniyai mena yo kamwasa iyakenayagimiu, kanasiga yanuwa ilayani yo kubwana inwalisae. Ee besiele bwaite Keliso kani ipileyoima kabo mayalena katemiu mena itunsae. ²⁰ Nuwanuwagu ginauli lalakina yabo wakatai namwanamwai, palopitao ali lelelele Buki Tabu mena nige yabo iyayatagili siboma ali nuwatu koina. ²¹ Na Yaluyaluwa Tabuna isaguili iyanuwapeili kabo Yaubada ana walo siwaloweni, nige sowasowana tawaloba, “Palopitao siboma ali nuwatu mena siwaloweni.”

2

Toyakayakatai mwakomwakotali waloli

¹ Beyabeyana palopitao simiyamiya tomo Isileli luwali mena, na palopitao mwakomwakotali simiyamiya tabe. Ee besiele tabe toyakayakatai mwakomwakotali naga kani siyawatagili luwamiu mena yo yakayakatai mwakomwakotala kani sikalayama wadam mena yo siyakayakatai-yani, yakato ami meli sisibayanae. Yo tabe kani ala Guyau Yeisu sisikotanani, iya kwasinena mena iyamaisa-yavivilali Seitani koina. Naga muli mena maisali ali naene ipileyo kolili mwayamwayau iunuili sisilae. ² Toekalesiyayao sibaibaiwa kani sibeku yo toyakayakatai mwakomwakotaline mumugali yauyaule koina simuliya yo bwaine besiele kani Yeisu esana sipei-yatalu yo sikawasewa yo tabe tomo meuloloi kamwasa dudulaina sikawa-naenaeyani. ³ Toyakayakatai mwakomwakotaline sinuwa-gogo wasawasa mwa koina edeede besiele pilepilele tupwali kani siedeede-yani na tem koina mane lalakina sikalai kolimiu. Na maisali beyabeyana Yaubada iwalowenako yo koina kani sisilae.

⁴ Walo yawasosi Yaubada toyakayakatai mwakomwakotaline kani iyamaisali. Wagitai kaba gite bwaite yawalowen kolimiu. Aneloseyao yauyauleli siya sauga bagubagunana koina silopwano, Yaubada nige inunuwatu-pwaikili, na igabae-lobiyegili boniboniyai ana dedei koina, kabo ipan-kalatagili yo sisanasana boniboniyai kalona mena yatala mwawamwawasina kaiwena. ⁵ Besiele tabe tomo bagubagunali Nowa ana sauga koina, siya tokawasewa, Yaubada nige inunuwatu-pwaikili, na yalubwasi lalakina koina iyemwawasili. Siya ileboili Nowa, kaiwena iya ibomamo Yaubada ana nuwatu dudulaina koina imulimuliya,

mekanakavao tomo tupwaliyoi kali baibaiwa seben. ⁶ Besiele tabe yanuwa Sodoma yo Gomola Yaubada iyamaisali yo igabu iwedoli ekaeka bwagabwaganamo bwaite kaba yakenayan iginauli yo bwaliga kani iginauli besiele tabe tokawasewa bwaimwa toyakayakatai mwakomwakotaline kolili. ⁷ Na Lota iya iboma mumugana inamwanamwa mwa Yaubada ileboi. Lota kamnana inaesosi tomo naenaeli yo ali ganawali mumugana kaiweli. ⁸ Iya kaliyate kaigeda kaigeda imiyamiya luwali mena, kabo ali paisowa naenaena imanman-kulakulai yo walo naenaena ibenabenalani, kabo katena ikamkamnasosi. ⁹ Tem bwaine besiele, ee kabo Yaubada sowasowana tomo namwanamwali isaguili yo ileboili ali miya-polowe kolili yo tabe sowasowana tonaenaeli, besiele toyakayakatai mwakomwakotaline siya kaiweli yawalowalo, ikabi-kalatagili yo me ali kamkamna sisanasana yatala mwawamwawasina kaiwena, kabo maisa naenaesosina silobai. ¹⁰ Tupwali nuwanuwali lalakina tem sauga meuloina siganaganawali. Kamwasane koina Yaubada ana lolina silikwalikwai kabo maisa polopolowesosina kani silobai.

Toyakayakatai mwakomwakotaline gagasa mena tomiya bulibuli sikawa-naena-yagili, nige ali yakasisi yabo ipapagan. ¹¹ Aneloseyao sikaiwesosi. Tem nuwanuwali toyakayakatai mwakomwakotaline siunuili sowasowali, na iyamo nigele, nige siyayamaisa kolili. Aneloseyaone me ali kalakisiye simwanou, toyakayakataine nige sikakawa-naena-yagili Yaubada manna mena. ¹² Toyakayakataine mumugali besiele ebaebai sokasokali mumugali, ali nuwatu nige idududulai, kaiwena ginauli siya kali dudulai nige sikakatai sikawa-naena-yagili. Na gubesi kani Yaubada ana yamayamaisali? Kaba gite bwaite. Saugana tokeloya ebaebai sokasokali silobaili sisakonali yo situpa-kalatagili sivavalam ee kanasiga siboita. Kana koleya tabe besiele kani Yaubada toyakayakataine iginauli kolili na ali kamkamna besiele ebaebai sokasokali ali kamkamna.

¹³ Maisali kamkamna kani silobai kaiwena siya kali yaliyaliyaya tem sinumanuma kabaleya yo yauyaule mumugana sipaisowai tomo manli mena, mumugali inaesosi. Saugana tem mekamikavao wakekekanai toyawa, siya ami kaba mwalimwaline signauli, kaiwena nuwanuwali tem simiyamiya kankan yo simiyamiya numanuma. ¹⁴ Nuwanuwawasosili tem mekalikavao sinesineo siganaganawali. Sauga meuloina nae kana kamwasa sipaipaisowai yo siloyaloyai, nuwanuwali sinesineo ali meli belubeluli simwakotayagili na sikalaili siganawali mekalikavao. Siya nuwali iyai ganaganawali kaiwena. Mwa Yaubada iwalo kani iyamaisali mumugali naenaena kaiwena. ¹⁵ Siya kamwasa dudulaina silogabaeni yo silosuwala. Besiele palopita naenaena esana Balami, Bioli natuna, sinuwagogo wasawasa. Na Balami iya nuwanuwana mane kabo ana paisowa naenaena kaiwena nuwanuwana mane ikalai. ¹⁶ Na Yaubada iwalo-kausi. Donki nige kainana ipapagan yo nige sowasowana iedeede, na Balami ana donki tomo kainali mena iedeede, kabo palopitane ana nuwatu yauyaulena itom. ¹⁷ Toyakayakatai mwakomwakotaline kani nige sagu namwanamwana yabo talolobai kolili. Siya besiele waila yabo iguma, yo besiele yaloyaloi yaumai iyui-kalaili, kolili nige kanli sipapagan. Na Yaubada ali kaba miya gula boniboniyaina ikatububunanako isanasana kaiweli. ¹⁸ Siya siwalowalo-saesae, na ali walone nige kannu. Siwalo yakoto sowasowana ganawali mumugana taginauli, kabo koina tonuwabui waluwaluli siya nuwanuwali boniboniyai mumugana siyabubu-gabaeni, siwoyaili sitabe-yatagelakeile-yoili yakoto simulya kolili. ¹⁹ Toyakayakataine siwaloyameli kolili siba, "Kai ama kamwasa koina kwamulya kani nige ginauli yabo ikakausimiu, kani nige yaiya yabo iloloina-yagimiu." Ali mwakota

ginauli kaiwena siboma naenaena koina sipan-kalatagiliko. Kaiwena tem ginauli yabo tomo katena italamwan koina naga ginauline kani tomone iloiloina-yani. ²⁰ Gubesi siya baguna simiyamiya boniboniyai ana dedei koina na sinuwabui yo kateli sitalamwan ala Guyau Yeisu koina yo yanuwa yaulina mumugana naenaena silogabaeni na mulina mena sipileyoi mumugana naenaena koina ipanliyoi? Baguna simiyamiya boniboniyai ana dedei koina yo ali nae ilalaki, na saugana sipileyoi dedeinane koina ali naenaenane siyalalaki yoi yo sibeku yawasosi. ²¹ Kamwasane ginauli naenaesosina kaiwena tomeline Yaubada ana loina sikataiyako na iyamo dagelali siwolena koina. Itonamwayagili tem tabu sauga yabo kamwasa dudulaina sikakatai na simiyamiya boniboniyai ana dedei kanasiga siboita. Tomeli siya sipileyoi naenaena koina kali maisa ilalakisosi kabo siya nige tomeli, siya nige sauga yabo sinunuwabui, maisali. ²² Toyakayakatai mwakomwakotaline kolili iyawatagiliko besiele walo sonoga yabo ana walo bwaite kaiweli iwaloba, “Bwauwa yabo imaliwe kabo muli mena ipileyoima yo ibomayoi maliwena ikan” yo tabe, “Tem polo yona tadeuli-gabaeni, kani mwayamwayau ipileyoi yo iula-bwalabwala yoi.”

3

Yeisu ana pileyoima kaiwena

¹ Yagu eliyamwao kagu tomulolowo, leta labuina bwaite yalele yo yayawasa ilaowa kolimiu. Letene labuine kaloli mena yayanuwapeimiu yo yakabi-yakaiwemiu na kwanuwatu-namwanamwa. ² Nuwanuwagu walo bwaite beyabeyana Yaubada ana palopitao siwalowaloweni kwanuwatukalatani, yo besiele tabe mulolo mumugana iya ala Guyau yo kala Tolebolebo iwaloweni yo ami apositologyao siyawasayako kolimiu kwanuwatukalatani.

³ Ginauli yabo wakatai-baguna-yani, yakato sauga ana kaba mwawasi koina totalatalawasi tupwaliyao kani siyawatagilima siya nuwanuwali ali nuwatu naenaeli kateli mena simiyamiya siginaulili. ⁴ Kani sitalawasi-yagimiu yo siwaloba, “Iwaloyameli yakato ipileyoima, na tubulao siboitako, ginauli meuloina kali koleya kaigedamo, nige yabo uloina, iyatubuya saugana Yaubada yanuwa yaulina iginauli kanasiga kabona. Nuwana kani nige ipileyoima.” ⁵ Na totalatalawasine nuwali-imwatainan yakato beyabeyana kaba yatubu koina Yaubada ana walo koina kabo ginauli meuloina bulibuli mena yo yanuwa yaulina mena siyawatagili. Sauganane Yaubada yanuwa yaulina iyamayale iginauli waila mena. ⁶ Yo tabe besiele wailane koina ana yamayamayalene isibayanaeli Nowa ana sauga mena saugana iwalo yalubwasi lalakina ididima. ⁷ Yo tabe walone kaigedana koina bulibuli yo yanuwa yaulina, siya kabona bwaite tagitaili, iloina na simiyamiya kanasiga igabuli kaliyate yatala koina. Kaliyatenane koina siya Yaubada nige simemeliyani kani iyatalayagili yo isibayanaeli. Walo yawasosi, totalatalawasine Yaubada ana kaiwe nige nuwali imamayaleyan.

⁸ Yagu eliyamwao kagu tomulolowo, ginauli yabo tabu nuwamiu imwamwatainani, Yaubada manna mena kaliyate kaigeda besiele bolime tausau, yo bolime tausau besiele bwaite kaliyate kaigeda. Nige yabo kana uloi imiyamiya koina. Kaiwena Yaubada iya toyamayale yo iya ibomamo ikatai sauga ana mamalawe yo sauga ana kubwa. ⁹ Tomo tupwali siwaloba, “Guyau ana laoma iyoviyasosi, kabo bwaite iya kaiwena ana waloyameli nige iyayadululai.” Na nige besiele, ikalakisiye yo isanasanaimiu, nuwanuwana tomo meuloili ali pwanoli kolili sinuwabui, nige nuwanuwana yabo mayau wedowedolina ilobai yo iboita.

¹⁰ Na yawasosi Guyau ana laoma kana kaliyate kani iyawatagili, yo ana laoma besiele tokewali yabo ana laoma, katelamo iyapitali. Kaliyatenane koina dagugu lalakina kani iyawatagili yo bulibuli kani imwawasi, nige tabe imiyamiya, besiele tabe dabwelo, waikena yo utu siwedoli, yo yanuwa yaulina mekanakavao yo ginauline meuloili siwedoli woli. ¹¹⁻¹² Yaubada ginauli meuloili kani isibayanaeli besiele bwaite. Tem bwaine besiele gubesi komiu mumugamiu bwaite sauga? Saugana komiu iyaele mekamikavao yo ami yaliyaya kwasanasanai Guyau ilaoma Yaubada ana kaliyate koina, sowasowana me ami yakasisi yo mumugamiu sidudulai yo Yaubada ana nuwatu kwamuliya namwanamwai. Na kaliyatenane koina bulibuli meuloina kani iwedoli yo ikala woli, yo mayau wedowedolina kaiwena dabwelo, waikena yo utu sikala-sapusapu. ¹³ Na Yaubada ana waloyameli kani iyawatagili kolila, mwa koina tasanasanai bulibuli waluwaluna yo yanuwa yaulina waluwaluna kaiweli, na siya todudulaimo kani simiyamiya.

Mumuga namwanamwana kaiwena wakaiwe yo wagitekalatagimiu

¹⁴ Kabo yagu eliyamwao, saugana komiu iyaele kwasanasana ginauline siya naga kani siyawatagili, mumuga namwanamwana kaiwena wakaiwe yo kwamiya-dudulai, kabo nige ami nae yabo imiyamiya Yaubada manna mena. ¹⁵ Bwaite kwanuwatu-kalatani, Guyau me ana kalakisiye isanasana kaiwena nuwanuwana lebo kwalobai. Kalakava namwanamwana Paulo, Yaubada nuwatu namwanamwana iwolena koina kabo beyabeyana ami leta ileleli yo iwalo besiele kolimiu. ¹⁶ Besiele tabe ana leta meuloili kolili, saugana tem iedeededede Yeisu ana pileyoima kaiwena, iwalo besiele bwaite. Paulo ana letane kaloli mena walo tupwaliyao siyaele kali katai sikololo yo sididiusosi. Kabo tomo siya nige me ali katai Paulo ana walo sibui uloina. Sauga ibaibaiwa Buki Tabu ana walo sibui uloina. Mwa koinaele sibomamo ali kaba silae signauli. ¹⁷ Yagu eliyamwao kagu tomulolowo, wakataiyako bwaite, kabo wagitekalatagimiu, kisi tomo siya Yaubada ana loina sisikotanani siwoya-pwanolimiu na ami kaba tolo kaikaiwena kwalogabaeni. Tabu besiele. ¹⁸ Na kwalalaki ala Guyau yo kala Tolebolebo Yeisu Keliso ana mulolo koina, yo kana katai ilalalaki kolimiu. Iya towasawasa sauga kabona yo sauga meuloina kani nige ilolotom. O, besiele.

1 Yoni

Leta bagubagunana Yoni ilele

Walo bagubagunana

Leta bwaite kana tolele iya Yoni, Sebedi natuna. Iya Yeisu ana apositolo yabo yo iya tabe buki Yoni, Yeisu wasana namwanamwana, kana tolele. Yoni leta bwaite ilele kaiwena toyakayakatai mwakomwakotali tupwaliyao siyaele ekalesiya kalona mena. Siya siba yakato yanuwa yaulina gogona sowasowana takabi-tonan siya simiyamiya naenaena ana dedei koina, na yaluyaluwa gogona bwaimwana nige sowana takabi-tonan siya simiyamiya namwanamwana ana dedei koina. Mwa siba Yeisu iya uloina na Mesaiya iya uloina. Siba Yeisu iya tomo molosi yo iya yanuwa yaulina gogona iya imiyamiya naenaena ana dedei koina. Yo siba Mesaiya iya yaluyaluwa yo iya yaluyaluwa gogona iya imiyamiya namwanamwana ana dedei koina. Yo tabe siwalo siba Mesaiya iya ilaomaya Yaubada koina yo ilusae yo imiya tomo Yeisu koina. Yo tabe siwalo siba Yeisu iya nige Yaubada Natuna besi, besiele Yeisu iya nige Mesaiya.

Bwaite siya nuwatuliyaone kaiweli mwa Yoni leta bwaite ilele yo toekalesiyao ikabi-yakaiweli yakayakatai bagubagunana kaba yatubu koina sibe benalanwa sowasowana iya sikabikalatan (besiele 2:24). Yo iba Yeisu iya Mesaiya, Yaubada Natuna, iya ilobima yanuwa yaulina mena iyamala tomo (2:22, 4:2, 4:14-15, 5:1-6).

Toyakayakatai mwakomwakotaliyao tupwali siba Yeisu ana babitaiso koina Yaluyaluwa Mesaiya ilobima imiya tomo Yeisu koina, yo yakato Yaluyaluwa Mesaiya tomo Yeisu ilogabaen muli mena kabo iboita. Mwa Peina 5 tomna 6 Yoni ali nuwatu iwalo-yadudulai iba, “Yeisu Keliso iya tomo yawasosi ibabitaiso yo ana paisowa iginauli ilau kanasiga iboita. Iya ibomamo yona yawasosi mena iboita ala pwanoli maisana.”

Toyakayakatai mwakomwakotali siwaloyoi siba tawae taginagauline nige kana nuwanuwatu ilalau yaluyaluwa kana lebo koina, kaiwena gin-auline taginagauline yanuwa yaulina gogona na lebo iya yaluyaluwa gogona.

Na Yoni toekalesiyao ikabiyakaiweli tabu lopwano kamwasana sigigin-auli (besiele 2:1, 3:7-8), na Yaubada ana lolina sisanapuwagili (2:3-4). Yaboyoi toyakayakatai mwakomwakotali siwalo yakato siya ali katai wadawadamna yabo iya ele imiyamiya yo iya kataine koina ipei-suwalagili ali tali Kelisi-tiyani meuloili kolili. Kabo siya sikalomagigili tomeliwo ulolli kolili. Mwa nuwatu yabo lalakina Yoni ilele leta bwaite kalona mena siya tomeliwo kalikavao yo duliya kolili siemulomulolo-wagili (besiele 3:14, 4:20-21).

Walone iya yawasila iyeyama bwaimwa Yeisu

¹ Walone iya yawasila iyeyama iya kaiwena kaluwewasayan kolimiu. Muli mena kabo ginauli meuloili situbu na iya iya ele imiyamiya. Iyamo kai kainana kabenalan yo kagitai manimai mena yo kamankulakulai yo kakabitanon nimamai mena. ² Tomonane iya yawasila iyeyama iyawatag-illimako. Yo yawasine miyamiya yainane iyamo koina kagitai mwa koinaele kayawayawasayan yo kaguguyeyan kolimiu. Yo beyabeyana Tamana mekanakava simiyamiya kabo muli mena imayale kolimai. ³ Tomone iya kagitai yo kainana kabenalan iya mwa kaluwewasayan kolimiu, kaiwena nuwanuwamai mekamakavao komiu takawa-elieliyam kaigeda besiele kai kakawa-elieliyam-wan Tamana yo Natuna Yeisu Keliso. ⁴ Kabo leta

bwaite kalele ilaowa kolimiu kaiwena nuwanuwamai mekamakavao komiu yaliyaya mena takalapowon.

Mayale mena talokeikeile

⁵ Wasa bwaite kabenalan iya Yesu Keliso koina yo kaluwewasayan kolimiu bwaite besiele. Yaubada iya mayale yo nige boniboniyai yabo imimiya koina. ⁶ Mwa koinaele tem tomo ali wasa taolegili yakato Yaubada mekalakava takawa-elieliyam na iyamo tem talokeikeile boniboniyai mena kabo ala paisowane yo mumugalane kolili kitamo tomwakota. ⁷ Na tem talokeikeile mayale mena besiele iya iyaele mayale mena, kabo mekalakavao takelabilabin na Natuna Yesu kwasinena mena ala pwanoli meuloili ideuli-gabaegili. ⁸ Tem tawaloba, “Nige yagu pwanoli imiyamiya”, bwaimwana tabomayoi tamwakota-yagila yo nige walo yawasosi imiyamiya kolila. ⁹ Na iyamo tem ala pwanoli tawalo-masalan Yaubada koina kani ala pwanoli inuwatu-pwaikili yo mumugala naenaena meuloina ideuli-gabaegili yo tawaluwaluyoi. Kaiwena iya mumugana idudulaisosi yo sowana kana meli tapei. ¹⁰ Tem tawaloba, “Nige yagu pwanoli yabo”, kita Yaubada takawa-mwakomwakota-yan yo ana walo Buki Tabu mena nige takakalai katela mena tapepei.

2

¹ Kabo natuguwao, leta bwaite yalele ilaowa kolimiu kaiwena nige nuwanuwagu lopwano yabo wagingauli. Na tem yaiya lopwano yabo iginauli ilonamwayan inuwatu-kalatan yakato kala tosayo yabo iyaele imiyamiya, bwaimwa Yesu Keliso, iya todudulaisosi yo iwalowalolau Tamana koina kaiwela. ² Iya ibomayoi ipwaoli ala pwanoli kaiweli na mesabana ala pwanoli maisana naenaena ikelegabaen. Yo nige yakato iboita kitamo ala pwanoli kaiwena, na iboita tomo yanuwa yaulina meuloila ala pwanoli kaiweli.

Loina kana obiga yo mulolo mumugana walona

³ Na gubesi na takatai kita ana tomoyao yawasosi? Tem ana loina taobigaili walo yawasosi kita ana tomoyao. ⁴ Tem tomo yabo iba, “Iya yakatai”, na ana loina nige iobigaili bwaimwana tomone iya tomwakota, yo nige walo yawasosi koina imiyamiya. ⁵⁻⁶ Na tem tomo yabo ana loina iobigaili kani Yaubada ana mulolo tomone koina ilalakisisi. Temga tawaloba yakato tamiyamiya koina kabo sowasowana yawasila kana lau besiele Yesu ana lau. Bwaite kamwasane koina takatai kita tamiyamiya koina.

⁷ Kateguwa komiu yagu eliyamwao, loinane bwaite yaleyeyawa kolimiu nige loina waluwaluna besi. Bwaite loinane beyabeyana imiyamiya kolimiu saugana kwanuwabui kwaemala temeli. Loinane bwaite yakato kwaemulomulolo-wagimiu bwaite wasane kaigedana beyabeyana kwabenalanako. ⁸ Yo besiele tabe, loinane bwaite yaleyeyawa kolimiu loina waluwaluna. Kana waluwalu yo kana yawasosi tagitai Keliso koina yo besiele tabe kolimiu. Yo waluwaluna kaiwena boniboniyai kana sauga imwawasi na mayale yawasosi iyawatagiliko ilalalala. ⁹ Tem tomo yabo iba, “Yau ele yamiyamiya mayale mena” na tem kanakava ikalomagigilan, iya nagamo imiyamiya boniboniyai mena. ¹⁰ Na tem tomo yabo imulolo kanakava koina, iya imiyamiya mayale koina. Iya koina nige kalomagigili imiyamiya mwa nige sowasowana ibeku woya koina yo nige sowasowana kanakava yabo iwoya pwanoli na ilosuwala naenaena koina. ¹¹ Na tem tomo yabo kanakava ikalomagigilan iya nagamo imiyamiya boniboniyai

mena. Iya ilolokeikeile boniboniyai luwana mena, nige ikakatai toweya ilaulau kaiwena boniboniyai manna ikausi.

Tabu yanuwa yaulina wasawasana kwamumulolo kolili

¹² Natuguwao, walo bwaite yaleleyawa kolimiu kaiwena Yaubada ami pwanoli inuwatu-pwaikiliko Yesu ana paisowa kaiwena. ¹³⁻¹⁴ Tautaubalao yo kedukedulumao, walone bwaite yaleleyawane kolimiu kaiwena komiu wakataiyako Keliso iya iyaele kaba yatubu koina imiyamiya. Kilakai yo vesala, walone bwaite yaleleyawane kolimiu kaiwena Yaubada ana walo imiyamiya kolimiu mwa me ami kaiwe Seitani wakaiwe-gabaenako. Melumeluwo, walone bwaite yaleleyawane kolimiu kaiwena Tamamiu wakataiyako. ¹⁵ Tabu yanuwa yaulina mumugana kwamumulolo koina yo tabu yanuwa yaulina gogona yabo kwamumulolo koina. Tem kwamulolo kolili kani Tamamiu bulibuli mena nige kana mulolo yabo imiyamiya katemiu mena. ¹⁶ Kabo yanuwa yaulina gogona meuloina bwaite siyaele. Mumugane siya kwapila nuwanuwana, ginauline tagitaili yo nuwala iyaili, gogo wasawasa yo kana gagasa, ginauliline bwaitete siya nige silalaomaya Tamala koina na silaomaya yanuwa yaulina mena. ¹⁷ Yanuwa yaulina kani ikwalalele yo ginauli meuloli simiyamiya yanuwa yaulina mena siya bwaite tomo nuwanuwa molosili kani sikwalalele. Na yaiya Yaubada ana nuwatu ipaisowai iya kani imiyayai.

Wagite-kalatagimiu Keliso kana tokalomagigiliwo kaiweli

¹⁸ Natuguwao, sauga ana kaba mwawasi ilaoma-oliko. Kwabenalanako yakato Keliso kana tokalomagigili ilalaoma na tabe sauga bwaite sibaibaiwa silaomako. Mwa bwaite koina takatai yakato sauga ikelakubwa-oliko. ¹⁹ Beyabeyana siya simiyamiya ala boda luwana mena na bwaite sauga silogabaegila kaiwena siya nige ala bodao. Tem siya ala tomo yawasosi ala bodane koina kabo simiyamiya kolila. Na iyamo silogabaegilako, kabo bwaite koina tagitai siya nige ala tomoyao ala bodane luwana mena. ²⁰ Na tomo yakayakasisina iya Keliso Yaluyaluwa Tabuna isuwai komiu kolimiu mwa wasa dudulaina wakatai. ²¹ Gubesi, leta bwaite yalele ilaowa kolimiu kaiwena wasa dudulainane nige wakakatai? Nigele, wasa dudulainane wakataiyako. Bwaite yainane kaiwena mwa leta bwaite yaleleyawane kolimiu yo tabe wakataiyako yakato mwakota nige ilalaoma wasa dudulaina koina. ²² Yaiya tomwakota? Tem tomo yabo ilaoma na iwaloba, “Yesu iya nige Mesaiya besi”, kabo takatai tomonane iya tomwakota yo iya bwaimwana Yaubada Tamala yo Natuna isikotanagili mwa iya Yesu kana tokalomagigili. ²³ Yaiya tomo iya Yaubada Natuna isikotanan tabe nige imiyamiya Yaubada koina. Na tomone tem imeli Natuna koina yo iwaloba, “Iya Tolebolebo” bwaimwa kani Tamana koina imiyamiya.

²⁴ Saugana kaba yatubu koina wasa dudulaina siwalowen kwabenalanako yo kwameliyanako bwaimwa iya sowaswana imiyamiya katemiu mena. Tem wasane bwaite wakabikalatan yo imiyamiya katemiu mena kani kwamiyamiya Yaubada yo Natuna kolili. ²⁵ Na Yesu iwaloyamelilako yakato yawasi miyamiya yaina kani iyeyama kolila. ²⁶ Walone bwaite yaleleliwa kolimiu na mesabana yayanuwapeimiu siya analiyao nuwanuwali siwoya-suwalagimiu ali yakayakatai naenaeli kolili. ²⁷ Na Keliso Yaluyaluwa Tabuna isuwaiyako kolimiu mwa iyaele mekamikava kwamiyamiya. Mwa koinaele nige sowana toyakayakatai uloina yabo kwaloyai yoi na iyakataimiu. Na Yaluyaluwa Tabuna ginauli meuloina iyakayakataimiu yo ana yakayakatai walo yawasosi, nige

mwakota. Koinaele kwamiyamiya Keliso koina besiele Yaluyaluwa Tabuna iyakataimiuko.

Tamiya besiele Yaubada natunao

²⁸ Kabo natuguwao, kwamiyamiya Keliso koina, na saugana tem ipiley-oima me ala katepatu yo tabu tamwamwalimwaline na iyamo tatolomo manna mena. ²⁹ Wakataiyako Keliso iya todudulaisosi mwa wakatai tem tomo mumugali sinamwanamwa siya Yaubada natunao.

3

¹ Tamala ikawa-natu-wagila. Bwaite nuwatune koina ana mulolo kolila kana lalaki takatai. Yo walo yawasosi kita natunao. Saugana Yeisu ilokeikeile yanuwa yaulina mena tomo nige sikakatai, bwaite yaina mwa kaiwena nige sikakataila. ² Kateguawo komiu yagu eliyamwao, sauga bwaite koina kita Yaubada natunao iyamo nige naga iyayakenayagila bwaliga kani kala koleya gubegubesina. Nige takakatai na iyamo takatai mowoi saugana tem Keliso ipileyoima kani tagitai kana koleya yawasosi kabo kita kani besiele iya. ³ Siya analiyao me ali katepatu sisanasana ana pileyoima kaiwena kani sibomayoi sikabi-yakapwali besiele Keliso iya ikapwa. ⁴ Na siya tomone pwanoli mumugana siginauli siya Yaubada ana loina kana tolikwai. Kabo pwanoli mumugana koina tomo meuloili Yaubada ana loina sisibayanae. ⁵ Wakatai Keliso ana laoma yaina bwaimwana ala pwanoli ikele-gabaegili. Wakataiyako iya nige sowasowana ilopwano. ⁶ Siya analiyao sitalamwagiliko Keliso koina nige sowasowana simiyamiya mumugana naenaena koina. Na tomo tupwaliyao mumugana naenaena siginaginali-kalatan mwa koinaele sowasowana tawalo yakato siya nige sauga yabo Keliso sigigitai yo nige sauga yabo sikakatai.

⁷ Natuguwao, tabu tomo yabo imwamwakota-yagimiu. Temga yaiya tomo mumugana idudulai Yaubada kani tomone ikawa-namwanamwanaan besiele Yaubada Yeisu Keliso ikawa-namwanamwanaan. ⁸ Na tem yaiya pwanoli mumugana iginaginauli, bwaimwana iya Seitani natuna kaiwena kaba yatubu koina ilaoma kanasiga kabona Seitani iyaelemo mumugana naenaena iginaginauli. Kabo Yaubada Natuna ana emala tomo yaina bwaite, Seitani ana paisowa ikele-gwaligwali yo ikele-gabaen. ⁹ Siya Yaubada natunao nige sowasowana mumugana naenaena imiyayai kolili kaiwena yawasine ilaomaya Yaubada koina iyaeele imiyamiya kolili. Yo nige sowasowali mumugana naenaena siginauli kaiwena siya Tamali Yaubada. ¹⁰ Gubesi na takatai analiyao Yaubada natunao yo analiyao Seitani natunao? Siya Yaubada ana loina siobigaili yo simulolo kalikavao kolili siya Yaubada natunao. Na siya Yaubada ana loina sisikotanagili yo nige simumulolo kalikavao kolili siya Seitani natunao.

Taemulomulolo-wagila besiele Keliso ana loina

¹¹ Kaba yatubu koina saugana kwanuwabui yo kwaemala tomeliwo yakayakatai bwaite kwabenalan, iwaloba taemulomulolo-wagila. ¹² Tabu mumugamiyo besiele Keni, iya Seitani natuna kaiwena kanakava iunuyamate. Tawae kaiwena ikalomagigilan mwa iunuyamate? Kaiwena igitai kanakava ana paisowa idudulai na iya ana paisowa inae. ¹³ Kabo kaukavao yo duguwao, tem yanuwa yaulina tomonliyao sikalomagigi-lagimiu tabu katemiyao siwawakaka. ¹⁴ Tem kalakavao tamulolo kolili bwaimwana koina takatai yakato boita ana dedei talogabaenako yo talopanaesima yawasi ana dedei mena. Na tem tomo yabo nige kanakava imumulolo koina

iya iyaelemo boita ana dedei mena. ¹⁵ Kaiwena tem yaiya kanakava ikalomagigilan iya bwaimwana besiele tounuyamate yabo, yo takatai tounuyamate iya yawasi miyamiya yaina nige koina imiyamiya.

¹⁶ Na tawae mulolo yawasosi? Keliso yawasina italamwan kaiwela mwa ana paisowane koina takatai mulolo yawasosi. Mwa koinaele tabe kita sowasowana yawasila tatalamwan kalakavao yo dulao kaiweli. ¹⁷ Tem tomo yabo ginauli meuloina koina sowasowana na tem kanakava yabo igitai ginauli tupwali koina sibwaga na nige imumulolo koina na isasagui bwaimwana nige Yaubada kana mulolo koina imiyamiya. ¹⁸ Natuguwao, tabu yakato walomo koina tamulolo, sowasowana mulolo yawasosi tayakenayan ala paisowa koina. ¹⁹⁻²⁰ Tem kalakavao tamulolo kolili bwaimwana koina takatai kita walo yawasosi natunao. Mwa bwagana nuwatu yabo imiyamiya katela mena yakato kita nige todudulai na iyamo sowasowana takatepatu yo tanuwa-daumwali Yaubada manna mena kaiwena ala nuwatu meuloina yo katela meuloina igite-likwailiko.

²¹ Kateguwao yagu eliyamwao, tem iyaele tanuwa-daumwaliko yo nige katela mena tanuwanuwatui yakato kita nige todudulai na sowasowana takatepatu Yaubada manna mena. ²² Mwa koinaele tem tawae takawanoiyan koina kani iyeyama kolila kaiwena ana loina taobigai yo mumugane taginaginaline ana kaba yaliyaya. ²³ Kobo ana loina iwalo bwaite besiele, Natuna Yeisu Keliso tameliyan yo taemulomulolo-wagila besiele loinane iwalowenako kolila. ²⁴ Siya analiyao Yaubada ana walo siobigai kani imiyamiya kolili yo siya simiyamiya koina. Na gubesi takatai iya imiyamiya kolila? Takatai imiyamiya kolila kaiwena Yaluyaluwa Tabuna iyeyamako kolila mwa talotonan.

4

Wagitekalatagimiu palopita mwakomwakotali kolili

¹ Kateguwao yagu eliyamwao, palopitao mwakomwakotali sibaibaiwa siyaele siyawatagiliko silau yanuwa yaulina dedeina meuloina kolili sitakitakikili. Mwa tomoliyaone siya yaluyaluwa yabo iula-edeededeli tabu meuloiili kwamemeliyagili, na iyamo yaluyaluwaone naga wagitesipwaili yo bwaine koina sowasowana wakatai nuwana silaomaya Yaubada koina o nuwana nigele. ² Yaubada Yaluyaluwana kana katai bwaite besiele. Tem yaluyaluwa tomo yabo iula-edeede na iwalo iba, “Yeisu Keliso ilaoma iyamala tomo” bwaite wakatai Yaluyaluwane bwaimwana ilaomaya Yaubada koina. ³ Na tem yaluyaluwa yabo tomo iula-edeede yo nige ikakawayawasosi yakato Yeisu ilaoma iyamala tomo, ee kabo wakatai yaluyaluwa bwaimwana nige ilalaoma Yaubada koina, na ilaomaya Keliso kana tokalomagigili koina. Kwabenalanko yakato ilalaoma na bwaite sauga ilaomako yanuwa yaulina mena iyaele ipaipaisowa.

⁴ Kabo natuguwao, komiu Yaubada ana tomoyao yo palopitao mwakomwakotali iyaele wakaiwe-gabaegiliko. Kaiwena Yaluyaluwane kolimiu imiyamiyane ikaiwesosi kabo yaluyaluwane imiyamiyane yanuwa yaulina tomonliyao kolili. ⁵ Mwa siya palopita mwakomwakotaliyao siya bwaimwana yanuwa yaulina tomonliyao ali boda kalona mena kabo siya sauga meuloina yanuwa yaulina kana nuwatu koina siedeede kainali yanuwa yaulina tomonliyao sibenalana. ⁶ Na kita Yaubada ana tomoyao iya ana nuwatu koina mwa taedeedeene yo siya Yaubada sikatai kainala sibenalana. Na siya nige Yaubada ana tomoyao, kainala kani nige sibenalana. Bwaite kamwasane koina sowasowana takatai yaluyaluwa dudulaina yo yaluyaluwa mwakomwakotana.

Yaubada iya tomulolo mwa kita tomulolo

⁷ Kateguwao yagu eliyamwao, taemulomulolo-wagila, kaiwena mulolo mumugana ilaomaya Yaubada koina. Temga yaiya imulomulolo bwaimwana iya Yaubada natuna yo Yaubada kana katai koina imiyamiya. ⁸ Temga tomo yaiya nige imulomulolo kaiwena iya Yaubada nige ikakatai. Kaiwena Yaubada iya tomulolo. ⁹ Kabo Yaubada ana mulolo kolila iyaele iyakenayagilako bwaite besiele. Natuna kaigedamo italamwan ilobima yanuwa yaulina mena na iya koina kita yawasi yawasosi talobai. ¹⁰ Nige yakato mulolo yawasosi mumugana tagitaiya kita ala mulolo Yaubada koina. Na iyamo tagitaiya iya imulolo bagunayagila Natuna iyawasayama ala pwanoli kaiwena ipwaoli na ala pwanoli maisana naenaena ikele-gabaen. ¹¹ Kateguwao yagu eliyamwao, Yaubada imulolososi kolila mwa sowaswana kita taemulomulolo-wagila. ¹² Nige sauga yabo koina tomo yabo Yaubada igitai. Na iyamo tem taemulomulolo-wagila Yaubada imiyamiya kolila yo ala mulolo Yaubada koina iyamala yawasosi.

¹³ Takatai kita tamiyamiya Yaubada koina yo iya imiyamiya kolila kaiwena Yaluyaluwana iyeyama kolila talotonan. ¹⁴⁻¹⁵ Tabe besiele, tem tomo yabo iwalo iba, “Yeisu iya Yaubada Natuna”, kabo Yaubada imiyamiya koina yo iya tomone imiyamiya Yaubada koina. Yo kai kagitai yo wasana kaluwe-wasayan bwaimwana Yaubada Tamala Natuna iyawasayama yanuwa yaulina kana tolebolebo. ¹⁶ Yo tabe yaboyoi, yaiya tem imulomulolo iya imiyamiya Yaubada koina yo Yaubada imiyamiya koina, kaiwena takatai Yaubada iya tomulolo yawasosi. Takatai yo tameliko yakato Yaubada imulololola. ¹⁷ Kabo ala mulolo Yaubada koina ilalalaki yo itoyatoyawa na sauga yatala koina kani kita me ala katepatu yo nige mwalimwaline. Koinaele sowaswana takatepatu kaiwena saugana ala miyamiya yanuwa yaulina mena mumugala besiele Keliso mumugana. ¹⁸ Tem Yaubada tamulolo koina yo iya imulolo kolila, nige sowana tamatausan. Tem kita ala mulolo ilalaki yo itoyatoyawa, kani mulolo mumugana matausi kamnana ikele-gabaen. Kaiwena matausi yaina ilaomaya tem Yaubada ana yatala tanuwatui. Tem tomo yaiya iya imatausi kabo takatai ana mulolo Yaubada koina nige ilalalaki yo nige itoyatoyawa.

¹⁹ Tamulolo Yaubada yo tomo kolili, kaiwena Yaubada iya imulolobaguna-yagila. ²⁰ Tem tomo yabo iwaloba, “Yaubada koina yamulolo”, na kanakava ikalomagigilan iya tomwakota. Kaiwena tem kanakava igitaiyako na nige imumulolo koina kabo takatai Yaubada nige imumulolo koina, kaiwena tomone nige sowaswana Yaubada igitai. ²¹ Mwa bwaite kala lolina iyeyama kolila iwaloba, tem yaiya imulolo Yaubada koina sowaswana imulolo kanakava koina.

5

Tem Yeisu tameliyan kani yawasi miyamiya yaina takalai

¹ Siya analiyao Yeisu simeliyan yakato iya Mesaiya siya Yaubada natunao. Tem tamulolo Tamala koina kani tamulolo kalakavao yo dulao kolili besiele. ² Kabo takatai saugana tem Yaubada tamulolo koina yo ana lolina taobigaili natunao tamulolo kolili. ³ Yo tabe tem Yaubada tamulolo koina ana lolina taobigaili. Na ana loinane nige sikokololo kolila. ⁴ Kaiwena kita Yaubada natunao mwa yanuwa yaulina ana kaiwe takaiwe-gabaen. Kita tameliko Yaubada koina kabo meline kaiwena yanuwa yaulina ana kaiwe takaiwe-gabaen. ⁵ Analiyao sowasowali yanuwa yaulina ana kaiwe sikaiwe-gabaen? Siyamo analiyao simeli yakato Yeisu iya Yaubada Natuna bwaimwanamo siya sowasowali.

⁶ Bwaite Yeisune iya Yeisu Keliso ilaoma yanuwa yaulina mena yo ibabitaiso waila koina yo iboita kwasinena ididi. Nige ilalaoma yakato ibabitaisomo na ilaoma na mesabana ibabitaiso yo tabe iboita. Besiele Yaluyaluwa Tabuna iwalo yawasosi Yeisu Keliso kaiwena, kaiwena Yaluyaluwa Tabuna iya towalo yawasosi. ⁷ Towalo-masala yoli yayiona Yeisu Keliso kaiwena, ⁸ bwaimwana Yaluyaluwa Tabuna, ana babitaiso waila mena, yo ana boita kwasinena ididi. Na towalo-masala bwaite yoli yayionane ali walo sitoyatoyawa. ⁹ Tem tomo wasa yabo siwalo-masalan kolila takawa-yawasosiyana. Na Yaubada ana walo-masala walo yawasosi kabo muli mena tomo ali walo-masala, kaiwena iya Yaubada. Kabo sowasowana Yaubada tameliyan kaiwena iwalo-masalan Natuna kaiwena. ¹⁰ Tem yaiya Yaubada Natuna imeliyan walo-masalane ipeiyako katena mena. Na tem yaiya nige Yaubada imemeliyani bwaimwana iya Yaubada ikawa-mwakomwakota-yani kaiwena Yaubada ana walo-masala Natuna kaiwena nige ikakawa-yawasosiyana. ¹¹ Yaubada ana walo-masala bwaite besiele. Yaubada yawasi miyamiya yaina iyeyamako kolila, na yawasine iyaele Natunane koina. ¹² Siya analiyao Yaubada Natuna sikalaiyako siya yawasi miyamiya yaina sikalaiyako. Na siya analiyao nige Natuna sikakalai, ywasinane tabe nige sikakalai.

Nuwatu mwawamwawasina

¹³ Leta bwaite yaleleyawane kolimiu kaiwena nuwanuwagu wakatai yawasosi yawasi miyamiya yaina iyaele wakalaiyako komiu analiyao Yaubada Natuna kwameliyanako. ¹⁴ Kabo sowasowana takatepatu na talau Yaubada koina, kaiwena takataiyako tem takawanoi ginauli yabo kaiwena, na tem ana nuwatu besiele, kani ala kawanoi ibenalan. ¹⁵ Takatai tem saugana takawanoi koina ala kawanoi ibenalan, kabo takatai saugana tem tawae takawanoiyana koina kani iyeyama mowoi.

¹⁶ Temga komiu yabo kanakava o duna igitai na pwanoli iginaginauli pwanoli bwaimwana nige yaluyaluwana itatabe-yamate sowasowana ikawanoimo Yaubada koina tolopwano bwaimwana kaiwena, kabo Yaubada kani yawasi iwolena koina. Siya pwanoli bwaine besiele siginaginauli yaluyaluwali nige siboboita yo kabo siya bwaite kaiweli yawalowalo. Na pwanoli yabo imiyamiya bwaimwana sowasowana tomo yaluyaluwana kani itabe-yamate, nige yawawalo na yakato wakawanoi Yaubada koina tomone siya pwanoline bwaite siginaginauli kaiweli. ¹⁷ Paisowa naenaena meuloina bwaimwana pwanoli na pwanoli tupwaliyao simiyamiya nige sowasowana tomo yaluyaluwali sitabe-yamateli.

¹⁸ Takatai siya Yaubada natunao nige sowasowana mumugana naenaena imiyayai kolili kaiwena Yaubada Natuna igitekalatagili mwa kabo tonae-naena Seitani nige sowana ikabi-tonagili. ¹⁹ Bwagana yanuwa yaulina meuloina Seitani iloinayan, na iyamo takatai kita Yaubada natunao. ²⁰ Yo tabe takatai Yaubada Natuna ilaoma yanuwa yaulina mena yo katai iyeyama kolila na Yaubada takatai. Kita tamiyamiya iya koina kaiwena tamiyamiya Natuna Yeisu Keliso koina. Iya bwaimwana Yaubada yawasosi yo iya yawasi miyamiya yaina. ²¹ Natuguwao, tabu kwapwapwalou siya yaubada mwakomwakotaliyao kolili sowasowana kwasikotanagili.

2 Yoni

Leta labuina Yoni ilele

Walo bagubagunana

Leta bwaite kana tolelelele esana nige iwawalo-masalan na iwalomo, “Yau tobaguna yabo tapwalolo koina.” Na tomo sibaibaiwa siya Buki kana tolivasi ali walo bwaimwana leta tolelena bwaite iya Yoni Sebedi natuna. Tabe besiele nige iwawalo-masalan yaiya letane iyawasa koina, na iwalomo “Yayawasayawa koliwo, kowa sine gitegite-sipwaina Yaubada koina mekamkavao natumwao.” Nuwana sine yawasosi menatunao, na sibaibaiwa Buki Tabu kana tolivasi siwalo nuwana makamakayaumo walona tapwalolo yabo kaiwena bwaine Yoni iwalowen yakato sine na natunaone siya totapwalolo bodaliyao. Yoni leta bwaite ilele yo iyawasa kolili na mesabana iedeede na ikabiyakaiweli na me ali mulolo simiyamiya yo besiele sibomayoi sigitekalatagili toyakayakatai mwakomwakotali kolili. Yoni ana leta bwaite kalona mena iedeede mulolo yo yakayakatai dudulaili kaiweli.

¹ Yau ami tobaguna yabo, na komiu ekalesiya kolimiu leta bwaite yaleyawa. Ami miyagogo besiele Yaubada sine igitesipwai yo komiu kaigeda kaigeda besiele sinene natunao. Walo yawasosi, yamulolo lalakina kolimiu. Besiele tabe siya kamwasa yawasosi kana tomuliyayao simulolo kolimiu. ² Kamulolo kolimiu kaiwena wasa dudulaina katela mena imiyamiya kani imiyayai. ³ Tamala Yaubada yo Natuna Yeisu Keliso ali mulolo yo ali katekamkamna kolili tamiya-daumwali, me ala walo yawasosi, yo me ala mulolo yawasosi kaigeda kaigeda koina.

Keliso wasana wakabi-kalatan

⁴ Tauna kona tupwaliyao ekalesiyao ami boda luwali mena yalobaili kamwasa dudulaina koina simulimuliye, kala lolina besiele Tamala koina, kaiwena yayaliyaya lalakina. ⁵ Na yakawanoi kolimiu ekalesiyao kwaemulomulolo-wagimiu. Loina bwaite kaiwena yaedeede nige lolina waluwaluna, na loinane siyeyama kolila kaba yatubu koina saugana tanuwabui yo tameli. ⁶ Mulolo bwaimwana Yaubada ana lolina taobigaili, besiele kala lolina. Yo iloinayagila bwaimwa taemulomulolo-wagila besiele tabenalanako kaba yatubu koina.

Yakayakatai dudulaina takabikalatan

⁷ Letane bwaite yalele kolimiu kaiwena tomwakomwakota sibaibaiwa siyaele siyawatagiliko yanuwa yaulina mena sitakitakikili na yakato tomo siwoyaili siba, “Yeisu Keliso nige ilolobima bulibuli mena na iyamala tomo yanuwa yaulina mena.” Na tem tomo yaiya iwalo besiele, iya Keliso kana tokalomagigili. ⁸ Kwabomayoi wagite-kalatagimiu tomoliyaone kolili kisi ami paisowa uwena siyaboita. Na wakepate kaikaiwe ami paisowane maisana yawasosi kaiwena. ⁹ Na tem yaiya Keliso ana yakayakatai koina nige imiyamiya, na ilogabaen ilau yakayakatai uloina koina, Yaubada nige imiyamiya koina. Na tem yaiya imiyamiya Keliso ana yakayakatai koina, bwaimwa Tamala Yaubada yo tabe Natuna simiyamiya koina. ¹⁰ Tem tomo yabo ilaoma kolimiu na yakayakataine bwaite nige iyayakayakatai-yani kolimiu, tabu kisi kwayoganama ami nume mena. ¹¹ Na tem yabo kowa kuyogan kowa kulaomako kana tosagu ana paisowa naenaena koina.

Nuwatu mwawamwawasina

¹² Nuwatu sibaibaiwa nuwanuwagu yawalowegili bwaite letane koina na genuwagu pen yo pepa yayapaisowa. Na nuwanuwagu yalaowa yagitaimiu na tamiya-toyawa man kaigeda na taedeededede na mesabana komiu yo yau me ala yaliyaya. ¹³ Tomeliwo gitegitesipwaili ekalesiyao mekaukavao ali mulolo siyawasa kolimiu kaiwena ama nuwatu kita susu kaigeda.

3 Yoni

Leta yaiyonana Yoni ilele

Walo bagubagunana

Yoni leta bwaite ilele yo iyawasa tomo yabo esana Gayasi koina. Yoni Gayasi itobalani kaiwena mumugana iya tomeliwo siya sitakitakikili ikalaili igitekalatagili ana nume mena kanasiga silau yanuwa yaboyoi koina. Kabo Yoni Gayasi iyanuwapei tabu igiginauli besiele tomone bwaite esana Diyotilipesi. Kaiwena Diyotilipesi iya ekalesiya kana tobaguna yabo dedeine koina, na iya tomeliwone siya sitakitakikili isikotanagili yo itawoili. Mwa kani Yoni tomo yabo esana Demitiliyasi iya tomo namwanamwana iwaloweni Gayasi koina. Kana koleya besiele Demitiliyasi iya tomeli yabo itakitakikili yo Yoni nuwanuwana iwalo-masalan Gayasi koina kabo Gayasi isagui. Nuwana Demitiliyasi letane bwaite ilokalai.

¹ Yau ami tobaguna yabo, letane bwaite yalele yo yayawasa ilaowa Gayasi koliwo, kowa yagu eliyam mulomulolona yamulolososi koliwo. ² Kategu kowa yagu eliyam, yakawanoi Yaubada koina kowa me am namwanamwa yo ginauli meuloina inamwanamwa koliwo. Yakatai yaluyaluwam koina tabe kunamwanamwa. ³ Kalakavao tupwaliyao silaoma yagu wasa siyeyama siwalo koliyau siwaloba, “Walo yawasosi, Gayasi kamwasa dudulaina koina imiyamiya kaiwena wasa dudulaina imulimuliya.” Saugana ali walo yabenalan yayaliyaya lalakina kaiwena yakatai kowa wasana namwanamwana kumulimuliya. ⁴ Yau kaba yaliyaya saugana tem wasane yabenalan yakato natuguwao kamwasa dudulaina simulimuliya bwaite yaliyayane yagu yaliyaya meuloina ilalaki-gabaen.

Keliso ana topaisowao tasaguili

⁵ Kategu kowa yagu eliyam, paisowa namwanamwana bwaite uginaginauli kaiwena kalakavao siya tomeliwo sitakitakikili kusagusaguili bwa-gana tem nige ukwakataili. ⁶ Na siya am mulolone wasana siyawasayako toekalesiyao dedei bwaite kolili. Kabo saugana tem totakikiline ali laune koina tabe nuwanuwagu kwasaguili ali takikiline koina besiele Yaubada kusagusaguine. ⁷ Keliso ana paisowa kaiwena mwa siyawatagili sitakikili na genuwali sagu sikalai siya nige tomeliwo kolili. ⁸ Kabo ilonamwayagila kita toekalesiyao tomoliyaone tasaguili na mesabana kita taemala kali tosagu wasana namwanamwana kana paisowa koina.

Tabu ugiginauli besiele Diyotilipesi, na Demitiliyasi kusagui

⁹ Ekalesiya ali leta yabo beyabeyana yalele mwa yayawasa, na Diyotilipesi yagu walo nige ibebenalani kaiwena iya nuwanuwana tem iloiloanam. ¹⁰ Mwa saugana tem yalaowa, kani ana paisowa meuloina yawalo-masalan. Iya ikawa-naenaeyagimai yo iyetaefalapili-yagimai. Mwa polowene iyalalaki yoi kaiwena kalakavaone siya tomeliwo sitakitakikili nige iyoyoganli na isasaguili. Yo siya toekalesiyao nuwanuwali totakikili bodane siyoganli na iwalo-kausili yo toekalesiyaone itawo-gwaligwalili siyawatagili ekalesiya koina. ¹¹ Kategu kowa yagu eliyam, tabu mumuga naenaenane kumulimuliya koina, na mumuga namwanamwana kumuliyaya koina. Yaiya tem mumuga namwanamwana iginaginauli, ee iya Yaubada ana boda yabo. Na yaiya tem mumuga naenaena iginaginauli, iya nige sauga yabo Yaubada igigitai yo ikakatai. ¹² Tomo meuloili Demitiliyasi sikawanamwanamwa-yani iya tomo namwanamwana. Yo iya kamwasa dudulaina

imulimuliya, kabo mumuganane bwaite iyakenayagila yakato iya tomo namwanamwana. Besiele tabe, mumugana kai kakawa-namwanamwanyi. Kowa Gayasi ukwataiyako yakato ama walone walo yawasosi.

Nuwatu mwawamwawasina

¹³ Nuwatu sibaibaiwa nuwanuwagu yawalowegili bwaite letane koina na genuwagu pen yo pepa yayapaisowa. ¹⁴ Na nuwanuwagu kikiunamo kani yalaowa yagitaimiu na tamiya-toyawa man kaigeda na taedeededede. ¹⁵ Yakawanoi Yaubada ana nuwa-daumwali imiyamiya katem mena. Am eliyamwao dedei bwaite koina simulolo koliwo. Yo besiele yagu mulolo kuwaloweni ala eliyamwao kaigeda kaigeda kolili dedei bwaimwa koina.

Yuda ana lelelele

Walo bagubagunana

Leta bwaite kana tolele esana Yuda na sauga tupwana siyogayan Yuda. Bwaite Yudasane iya nige Yeisu ana tobenali yabo. Buki Tabu kana tokataiyao siba yakato letane bwaite kana tolele iya Yudasana bwaite Yeisu kanakava, Meli natuna yabo (Madiu 13:55). Iya tabe Yemesa, bwaimwa Yelusalema tomeliwo kali tobaguna kanakava (tomna 1).

Yuda leta bwaite ilele mwa iyawasa tomeli tupwaliyao kolili kaiwena toyakayakatai mwakomwakotali tupwali silusaeko ali boda luwali mena. Kabo Yuda iwalooba, “Nuwanuwagu yakabi-yakaiwemi kwatolo kaiwe na Yeisu Keliso kana meli kaiwena wakaleya yo siya yakayakatai dudulaina sikalomagigilan kwawalo-yadudulaili. Meline Yaubada iwolena ana tomoyao kolili, mwa nige sowasowana tabui-keile.” (tomna 3)

¹ Yau Yuda, Yeisu Keliso ana topaisowa yo Yemesa kanakava yabo, leta bwaite yalele yo yayawasa kolimiu komiu Yaubada Tamala imuloloimiu yo iyoganmiu na Yeisu Keliso igite-kalatagimiu. ² Yakawanoi Yaubada koina sauga meuloina ikatekamkamna-yagimiu, na ana nuwa-daumwali yo ana mulolo katemiyao iloyakalpowonli.

Toyakayakatai mwakomwakotali ali pwanoli yo maisali walona

³ Kateguwa komiu yagu eliyamwao mulomolomiu, beyabeyana yagu nuwatu lalakina yakato ami leta yalele yo lebo bwaite meuloila talobai kaiwena yaedeede. Na iyamo sauga bwaite ginauli yabo yanuwatui sowasowa-molosina tabe kaiwena yaedeede. Nuwanuwagu yakabi-yakaiwemi kwatolo kaiwe na Yeisu Keliso kana meli kaiwena wakaleya yo siya yakayakatai dudulaina sikalomagigilan kwawalo-yadudulaili. Meline bwaite Yaubada iwolena ana tomoyao kolili nige sowasowana tabui-keile.

⁴ Toyauyaule tupwali siya Yaubada nige siyayakasisiyan na silusae wadam ami boda kalona mena. Siya ala Yaubada ana mulolo kalakalapowonna wasana kana nuwatu sibui-keile na siba, “Yaubada ana mulolo kolila ilalakisosi yo nige sowana naenaena maisana talobai.” Kabo siwalo yakato sowasowana yauyaule mumugana tapaipaisowai na mesabana Yaubada iwalo-muloloila. Tabe ala Guyau Yeisu Keliso sisikotanan. Kita takatai iya kaigedamo ala taubala. Na sauga bagubagunana koina Yaubada toyauyaule kali loina ipeiyao kani maisana naenaena silobai.

⁵ Wakatai Guyau ana tomoyao ileboili Itipita koina, na muli mena kabo siya toyauyaule nige simemeli ule mena isibayanaeli. Mwa edeede-dena wakataiyako, na nuwanuwagu yayanuwapeimiu yoi na kwanuwatukalatan. ⁶ Tabe kwanuwatu-kalatan aneloseyau yauyauleli, siya ali kaba paisowa Yaubada iwolena kolili nige nuwanuwali koina sipaisowa na silogabaegili. Kabo Yaubada ipanli sen miyamiya yaina koina mwa ipeili boniboniyai kalona mena na sisanasanai ana yatala lalakina sauga ana kaba mwawasi kaiwena. ⁷ Yo besiele tabe, Sodoma yo Gomola yo yanuwa tupwaliyao siya simiyamiya dedeili mena siganaganawali yo yoli sitalamwagili mumugana naenaesosina kolili sipaipaisowai. Kali maisa Lota ana sauga mena mayau wedowedolina koina igabu-wolili. Bwaite kaba giteyaone siyakenayagila toyauyaule ali kaba kamkamna mayau wedowedolina miyamiya yaina koina.

⁸ Bwaite toyakayakatai mwakomwakotaline siya silusae wadam ami boda kalona mena mumuga kaigedana siya tabe siginaginali. Sibomayoi siwoya-pwanolili ali keno-gite koina mwa yoli sisiba-yanayanae

yo sikabi-yabikili pwanoli mumugana koina, mwa kamwasane koina Yaubada ana loina silikwalikwai. Yo toyakayakataine bulibuli kana tomiyayao sikawa-naenaeyagili kaiwena nige me ali yakasisi. ⁹ Na Maikolu, bwagana iya anelose ali tobaguna lalakina na iyamo me ana yakasisi. Maikolu mekanakava Seitani sigamwapakiki yaiya tem Mosese yona ikalai. Ali gamwapakikine koina Maikolu nige nuwanuwana Seitani ikawa-naenaeyan kabo iwalomo koina iba, “Guyau kani iyamaisao.” ¹⁰ Na toyakayakatai mwakomwakotaline ginauli kali dudulai nige sikakataili mwa siwalowalo-bwagabwaga yo bulibuli kali toloinao sikawa-naenaeyagili. Siya besiele ebaebai yauyauleli yo sokasokali mwa simiyamiyamo kali lotonan kolili na ali kaba mwawasi kani siboita mayau wedowedolina miyamiya yaina koina. ¹¹ Oo kateguwao siya. Siya besiele Keni kalomagigili mumugana koina simulimuliya. Tabe besiele Balami ana lopwano simulimuliya bwaimwa mane nuwanuwali. Siya nuwanuwali sikaley Yaubada koina besiele Kola ikaley Mosese ana loina koina. Kabo Yaubada kani toyakayakataine iunuyamateli ali gamwa-panapanawa kaiwena besiele Kola me ana bodao beyabeyana Yaubada iunuyamateli. ¹² Saugana tem ekalesiya kana kawa-elieliyam kanna wakekan, siya toyakayakatai mwakomwakotaline kami mwalimwaline siginaginauli kaiwena sikekan kalakalabili yo sibomamo kaiweli sinuwanuwatu. Siya nige ali sagu yabo kaiwena siya besiele yaloyaloi bwagabwaga yaumai iyuyui-takitakiki-lagili, nige galewa, yo siya besiele mayau ligu bwagabwaganamo nige kanliyao sipapagan, yo siya besiele mayau sisuluili na siweweka sigabaegili yo siboita molosi. ¹³ Siya besiele bagolu lalakili kateli mena igolugolu, yo ali paisowane mwalimwalinenane besiele bagolu poluna. Siya besiele utu ali kaba miya mena sibeku-suwala. Na Yaubada kaba miya boniboniyai molosina ikatububunanako kaiweli, kabo kani silau simiyayai kaba miyane bwaine koina.

¹⁴ Adama koina yo ilau yaso sikisi simwawasi na yaso sebenna bwaimwana Inoke. Na Inoke ipalopisai toyakayakataine besiele bwaite kaiweli. Iwaloba, “Wagitai, Guyau ilalaoma me ana aneloseyao kali baibaiwa tausan yo tausan, ¹⁵ kabo tomo meuloili kani iyatalayagili na siya analiyao Yaubada sisikotanan kali maisa iwolegili, kaiwena ali sikotananna yo ali walo naenaey maisana.” ¹⁶ Toyakayakataine bwaite sauga meuloina kalikavao sikawa-naenaeyagili yo sietalapili-yagili. Siboma ali nuwatu naenaena simulimuliya. Siboma siwalo-seyagili, yo kalikavao mwakota mena sitobalanagili na tem siyoganlima simuliya kolili.

Walo kabiyakaiwe tupwaliyao

¹⁷ Yagu eliyamwao mulomulolomiu, ala Guyau Yeisu Keliso ana apositolyao ali walo bwaite beyabeyana kwanuwatu-kalatan. ¹⁸ Siwalo kolimiu siwaloba, “Sauga mwawamwawasina koina tomo tupwali kani siyawatagili na ami meli Yaubada koina sitalatalawasiyan. Tomone siya Yaubada nige siyayakasisiyan na siboma ali nuwatu naenaeli simuliya.” ¹⁹⁻²⁰ Kateguwao komiu yagu eliyamwao mulomulolomiu, tomo bwaite yoli kana gadosisi simulimuliya na Yaluyaluwa Tabuna nige imiyamiya kolili. Kabo kani ami ekalesiya koina siyakasamiya, tupwamiyao kani toyakayakatai mwakomwakotaline kwamuliya kolili na tupwamiyao kani yakayakatai dudulaina kwamuliya. Ami meli inamwanamwasosi bwaimwa ilaoma Yaubada koina, iya ami wauwau, kabo yawasimiu wakabi wauwaune bwaite koina na Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe koina wakawakanwai. ²¹ Yaubada imulolomiu, kabo mumugamiya wagitekalatan yo kwamiyamiya ana nuwatune kalona mena. Na kwasanasana ala Guyau Yeisu Keliso me ana katekamkamna yawasi miyamiya yaina

iyeyawa kolimiu. ²² Kamikavao tupwaliyao nuwaliyao silabulabui mwa ali meli sibelu, na wakatekamkamna-yagili yo kwasaguili. ²³ Siya kikiunamo sisilae mwayamwayau kwaleboili, besiele tem yabo kwalebo mayau koina. Siya tupwaliyao yoli mumugana iloinayagili, wakatekamkamna-yagili na wagite-kalatagimiu tabu ali naenaenane ipapanaisi kolimiu yo ikakabi-yabikimiu. Kabo sowasowana ali pwanoli mumugana kwamatausan besiele Yudiya ali matausi kaleko bwaimwa imiyamiya toboita yona mena kisi ikabi-yabikili.

Yaubada kana tobali

²⁴Yaubada iya sowasowana igite-kalatagimiu nige sowasowana kwabeku, na sowasowana ikalaimiu ipeimiu ana wasawasa manna mena nige ami pwanoli ipapagani yo yaliyaya wakalapowon. ²⁵ Iya Yaubada yawasosi kaigedamo yo iya kala Tolebolebo, kabo Yeisu Keliso ala Guyau esana koina tatobalan tawaloba iya Towasawasa, Tomiyasaesosi, Tokaiwe yo Toloina yawasosi, iya besiele sauga bagubagunana koina, yo sauga bwaite koina yo sauga ilalaoma nige ana kaba mwawasi. O besiele.

Yakeyakenayan Yeisu Keliso ana yakeyakenayan Yoni koina

Walo bagubagunana

Yoni iya apositolo, Sebedi natuna, kabo buki bwaitete iya ilele yo iyawasa ekalesiya boda seben kolili, siya simiyamiya Eisiya polovinsi koina. Sauganane koina yanuwa Loma sikaiwesosi, kabo dedei meuloina siloinayagili, yo Yeisu kana tomeliwo (Kelisitiyani) meuloili siyakamkamnali. Kabo kin yabo esana Nilo ana sauga loina mena tomeliwo siyakamkamnali bolime 54 yo ilau bolime 68. Kabo tabe kini yaboyoi esana Domitiyani ana sauga loina bolime 81 yo kanasiga ilau 96, iya tomeliwo kali toyakamkamna yabo. Tawae yaina Yeisu kana tomeliwo siyakamkamnali? Kaiwena Loma ana kinyao yakato siya besiele Loma ana yaubadao mwa koinaele tomo siloinayagili yakato tenga sipwalou kolili. Kabo Yeisu kana tomeliwo sisikote siba, “Genuwamai. Yeisu Keliso ibomamo ama Guyau yo ibomamo koina kapwalou.” Bwaine koina toloinao Loma simunamunai tomeliwone kolili yo tupwaliyao sikoyamateli (2:10, 2:13, 3:10, 6:9). Kabo Yoni tabe sipan yo bwanabwana Patimo koina sipei (1:9). Kin Domitiyani ana sauga loina mena, bolime 95 koina Yoni iya iyaele bwanabwana Patimo koina. Yo kana yakeyakenayan Yeisu koina ginauli tupwaliyao iyakenayan mwa ileleli. Kabo Yoni tomeliwone ali wasa iwologili iba Seitani ana yakamkamna tomeliwo kolili ilalaki isaesae. Na iyamo yakato sitolo kaikaiwe bwagana tem boita silobai (12:11) yo yaboyoi me ali kalakisiye (2:7, 13:10, 14:12). Yoni iwalo-masalan yoi kani Yeisu ana sauga pileyoima koina yo kana tokalomagigiliwo nige ali kaiwe yabo bwai kani sisagolugolumo yo siya tomumuga-naenae naga kani mumugali maisana silobai. Siya tomelimo Yeisu koina kani silusae waloyameli yanuwana waluwaluna koina (21:7,8).

¹ Buki bwaitete iwalo-masalan ginauli tawae Yaubada iwolena Yeisu Keliso koina yo iyamayale kita ana topaisowao kolila, yo takatai tawae kani sauga kikiunamo itubu. Yo Keliso ana anelose iyawasa ilobima kolyau yau ana topaisowa Yoni yo ginauliline saugana yagu gitai kolili yagitagitaili, iwalowalo-yakenayagau. ² Kabo ginauli meuloili yagigitailiwa yayawasayan kolimiu, Yaubada ana walo yo Yeisu Keliso ana walomasala yayawasayan. ³ Tem yaiya Yaubada ana walo buki bwaite kalona mena iyasili tomo kolili, kani Yaubada tomo bwaimwana iwalo-muloloi, yo kabo siya bukine ana walo sibenalan yo sinuwatu-kalatan, Yaubada iwalo-muloloi. Kaiwena kani nige sauga imamamalawe, na ginauliliyaone situbu.

Yoni ana tobali Yeisu kaiwena

⁴ Yau Yoni wasa bwaite yaele yo yayawasa ilaowa ekalesiya boda seben kolimiu komiu Eisiya dedeina mena kwamiyamiya. Kabo yakawanoi Yaubada koina iya sauga kabona yo sauga bagubagunana koina, yo sauga ilalaoma koina imiyamiya, ana katekamkamna iyeyawa yo ana nuwadaumwali katemiyao iloyapowonli. Tabe Yaluyaluwa Tabuna, iya besiele yaluyaluwa seben* imiyamiya Yaubada ana kaba miyasio wasawasana manna mena, ⁵ mekanakava Yeisu Keliso kani ali katekamkamna siyeyawa yo ali nuwadaumwali katemiyao siloyapowonli. Yeisu iya Yaubada ana

* 1:4: seben kana katai kapwakapwana

walo kana toyawasa yawasosi, yo iya boita mena itoloyoima iyamala tobagubaguna, yo iya yanuwa yaulina kana kinyao kali toloina. Tabe iya kala tokatekamkamna yo kala tomulolo tatobalan. Ana boita koina ilivasila yo kwasinena mena ala pwanoli ideuli-gabaegili. ⁶ Yo Yeisu ipeila kita ana kaba loina kana tomoyao, kabo kita taemala topaisowa yakayakasisili Yeisu ana Yaubada yo tamana kaiwena. Kabo Yeisu tatobalan yo tawaloseyan kaiwena iya wasawasa yo tokaiwesosi kani nige ilolotom. O, besiele. ⁷ Wagitai. Iya ilalaoma yaloyaloi mena yo tomo meuloili kani sigitai, tabe siya besiele beyabeyana siya sisakona yo iboita sigitai. Yo yanuwa yaulina kana tomiyayao meuloili iya kaiwena kani sivalam koyasili. Yawasosi. O, besiele.

⁸ Guyau Yaubada tokaiwesosi, iya imiyamiya sauga beyabeyana koina yo sauga bwaite koina yo sauga ilalaoma koina, iwaloba, “Yau alepa yo omega, yau kaba yatubu yo kaba emwawasi.”

Yoni Yeisu igitai

⁹ Yau kamikava Yoni, komiu yo yau kamkamna talobai toyawai Yeisu Keliso mekalakava kala polowene takalakisiye-yagili, kabo komiu yo yau kita Yeisu ana kaba loina kana tomoyao. Yaubada ana walo yo Yeisu ana yakayakatai yawasosina yaguguyeyan tomo kolili, iya kaiwena mwa sipanyau yo sipeiyau bwanabwana Patimo koina yamiyamiya. ¹⁰ Ala Guyau ana kaliyate sabati koina, Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe ikalaiyau yo kaina lalakina yabo yabenalan dagelagu mena besiele bwagigi kainana. ¹¹ Ana walo bwaite besiele, “Ginauli tawae ugitailli kani kulele-yataluli buki mena, na kuyawasali silau siya ekalesiya yanuwa seben kolili na siyasisiilili. Yanuwaliyaone bwaite siya Epeso, Simulina, Peligamo, Tayataila, Salidisa, Piladelipiya yo Laodisiya.”

¹² Mwa yatagelakeile nuwanuwagu yagitai yaiya tomo iwalowalomane koliyau kabo mayale seben siwedowedoli ali kaba tolo gole koina sitotolo yagitaili. ¹³ Luwali mena koleya yabo yagitai besiele Tomo Natuna, kwama malamalawena iluwui ilobi kaena mena yo tabe kana kwama kana pasa gamwagamwalina mena. Na pasane kana koleya besiele gole. ¹⁴ Itona mayamayalena besiele sipi wiyana o goula mayamayalena yo manna besiele mayau kalapulupululuna memenana. ¹⁵ Kaena ipigapigabu besiele kopa sigabu pigapigabuna yo kainana kana benali besiele yalubwasi ididi daguguna. ¹⁶ Yo nima ulaulana mena utu kali baibaiwa seben ikabi-kalatagili, yo kaleyale kelepana, papali labui ivakilili matamatageli gamwana mena iyawatagilima, yo manna kana koleya ipigapigabu besiele kala pwasinasina dabwelona.

¹⁷ Saugana tomonane yagitai, yabeku kaena mena besiele toboita yabo. Kabo nima ulaulana ipei yogu mena yo iba, “Tabu kumamatausi. Yau kaba yatubu yo kaba emwawasi. ¹⁸ Yau tomo meyawasina. Beyabeyana yaboita na kabona meyawasigu yo yamiyayai sauga meuloina. Boita yo Edesi kali ki yaloiloinayan. ¹⁹ Yo ginauliline ugitagitaili sauga bwaite koina kulele-yataluli. Yo ginauliline ugitagitaili sauga bwaite koina naga kani siyawatagili sauga muli mena kulele-yataluli tabe. ²⁰ Utu seben saugana ugigitaili nima ulaulagu mena yo tabe mayale seben ali kaba tolo gole koina kunuwa-pwanopwano-wagili kali katai kani yakabiyamayale koliwo. Kabo utu kali baibaiwa seben siya bwaimwana ekalesiya bodali seben kali aneloseyao, yo mayale ali kaba tolo gole seben siya bwaimwana ekalesiya bodali seben.”

Toekalesiyayao yanuwa Epeso koina ali wasa

2

1 Kabo tabe tomowa iwaloma kolyau iba, “Leta kulele ilau tomeliwo yanuwa Epeso kolili, yo ilau anelosene koina iya ekalesiya kali togitekalatan, kuwalo bwaite besiele. Tomowa utu seben ikabi-kalatagili nima ulaulana mena, yo ilokeikeile mayale ali kaba tolo gole kali baibaiwa seben luwaluwalili mena, ana walo bwaite besiele. 2 Mumugamiu yakataiyako, ami paisowa kaikaiwe yo besiele ami kalakisiye. Yakataiyako nige kwayay-aliyaya siya tomo naenaeliyao kaiweli. Siya siwaloba, ‘Kai apositoloyao’ na iyamo nigele, siya tomwakota. Ali walo yo ali paisowa kana polowe wakataiyako yo kwalobailiko tomala siya tomwakota. 3 Iyaele yakataiyako esagu kaiwena kamkamna kwalobai, na iyamo wakalakisiye yo nige yomiu ikwakwatakwata.”

4 “Na iyamo ginauli yabo yakawa-naenae-yani kolimiu, sauga bwaite koina nige kwamumulolo kolyau besiele tauna kona. 5 Naga kwanuwatui baguna ami mulolo kolyau kana koleya, mwa wakatai ami beku kana mamalawe gubesi. Kabo ami kamwasa naenaenane kwasikotanan, na kwapileyoi besiele mumugamiu bagubagunana. Tem nige kwanunuwabui mumugamiyane naenaeli kolili, kani yalaowa kolimiu yo ami mayale wedowedolina ana kaba tolo yakelegabaen ana kaba miya koina. 6 Na ginauli yabo yayaliyaya kaiwena kolimiu, bwaimwana siya boda Nikolaiti mumugali kwasikotanan, besiele yau tabe mumugane yasikotanan. 7 Tem metenamiu kabo tawae Yaluyaluwa Tabuna iwalowalowen boda ekalesiya kolili na kwabenalan. Siya analiyao sikalakisiye kaiwegu yo polowe meuloina sikaiwe-gabaegili, yatalamwagili yawasi miyayaina kana mayau Yaubada ana tano mena itotolo uwena sikan.”

Toekalesiyayao yanuwa Simulina koina ali wasa

8 Yo iwaloyoi kolyau iba, “Leta kulele ilau tomeliwo yanuwa Simulina kolili, yo ilau anelosene koina iya ekalesiya kali togitekalatan, kuwalo bwaite besiele. Tomone iya kaba yatubu yo iya kaba emwawasi, beyabeyana iya iboita yo itoloyoi meyawasina, ana walo bwaite besiele. 9 Ami kamkamna yo ami bubutuma iyaele yakataiyako, na iyamo Yaubada manna mena komiu towasawasa. Iyaele yakataiyako siya tomo Yudiya tupwaliyao sikawa-naenae-yagimiu. Siya siba, ‘Kai yawasosi Yaubada ana bodao’, na iyamo nigele, simwakota, tomala siya Seitani kana topwalouyao. 10 Tabu kamkamnane kwamamatausagili siya kikiunamo siyawatagili kolimiu. Ami wasa yaeyawa, Seitani kani tupwamiyao ikabi-kalatagimiu yo ipeimiu deli mena, bwaite ami meli itotonan. Na kani kaliyate sanaulu (10) kalona mena kamkamna lalakina kwalobai, na iyamo kamkamnane kani imwawasi. Mwa me ami kalakisiye yo kwatolo kaiwe ami meli koina, bwagana tem kwaboita, na yau kani kami pwaopwaom yaeyawa bwaimwa yawasi miyamiya yaina. 11 Tem metenamiu kabo tawae Yaluyaluwa Tabuna iwalowalowen ekalesiya boda kolili na kwabenalan. Siya analiyao sikalakisiye kaiwegu yo polowe meuloina sikaiwe-gabaen, siya nige sowana boita labuina ana kamkamna yabo silobai.”

Toekalesiyayao yanuwa Peligamo koina ali wasa

12 Tabe iwaloyoi kolyau iba, “Leta kulele ilau tomeliwo yanuwa Peligamo kolili yo ilau anelosene koina iya ekalesiya kali togitekalatan, kuwalo bwaite besiele. Tomone iya kaleya kelepana papali labui ivakilili matamatageli imiyamiya koina ana walo bwaite besiele. 13 Yatobalanagimiu kaiwena ami meli ikaiwe. Yakataiyako yanuwa bwaite koina kwamiyamiyane Seitani

* 2:6: Boda Nikolaiti siya yakato Yeisu kana tomeliwo na iyamo ali katai Yeisu kaiwena nige idududulai.

iloiloinayan. Tauna kona yanuwane koina Seitani ana bodao yagu toyawasa namwanamwana esana Antipas siunuyamate esagu kaiwena. Na komiu sauga meuloina ami meli kaiwegu imiyamiya, nige kwauuvala-yagau.

¹⁴ Na iyamo ginauli tupwaliyao kolimiu yakawa-naenae-yagili, iyaele mwa ami bodao luwana mena tomo tupwaliyao nuwanuwali palopita bagubagunana esana Balami ana yakayakatai naenaena simuliya. Na beyabeyana Mowabe ali kin esana Balaki nuwanuwana boda Isileli iyemwawasili kabo Balami kamwasa yabo iyakenayan Balaki yo koina boda Isileli itabe-suwalagili, mwa Mowabe ali kaba pwaoli kokotomowa koina bulumana koina sikekan, yo Isileli mekalikavao Mowabe tomoliyao ganawali paisowana sginauli. ¹⁵ Ee besiele tabe tomo tupwaliyao ami boda kalona mena boda esana Nikolaiti ali yakayakatai simulimuliya. ¹⁶ Kabo sowasowana kwanuwabui. Tem nige kwanunuwabui, sauga kikiunamo yalaowa kolimiu kani gamwagu mena kaleya kelepana iyawatagili, yo yakaleyaili siya yakayakataine simulimuliya. ¹⁷ Tem metenamiu, kabo tawae Yaluyaluwa Tabuna iwalowalowen boda ekalesiya kolili na kwabenalan. Na siya analiyao sikalakisiye kaiwegu yo polowe meuloina sikaiwe-gabaen, kani bulibuli kanna yabo esana mana yaolegili koina sikekan, manane bwaimwana sauga bwaite koina imiya-wadam. Yo besiele tabe veku mayamayalena kani yaolena kaigeda kaigeda koina, veku bwaimwana koina kani esa waluwaluna yalele, esa bwaimwana nige tomo yabo ikakatai, na tem yaiya ikalai ibomamo ikatai esa bwaimwana.”

Toekalesiyayao yanuwa Tayataila koina ali wasa

¹⁸ Tabe iwaloyoi koliyau iba, “Leta kulele ilau tomeliwo yanuwa Tayataila kolili yo ilau anelosene koina iya ekalesiya kali togitekalatan, kuwalo bwaite besiele. Yaubada Natuna iya manna besiele mayau kalapulupululuna memenana, yo kaena ipigapigabu besiele kopa pigapigabuna, ana walo bwaite besiele. ¹⁹ Mumugamiu yakataiyako, ami mulolo, ami meli, ami paisowa yo ami kalakisiye. Yakatai sauga kabona ami paisowa namwanamwali sibaibaiwasosi kabo ami paisowa namwanamwali tauna kona. ²⁰ Na iyamo tabe ginauli yabo yakawa-naenae-yani kolimiu, bwaimwana iya sine Disibeli, iya iboma iba yakato iya Yaubada ana palopita sinena, kwatalamwan imiyamiya kolimiu yagu topaisowao iyakataipwanolili, kabo ganawali mumugana siginaginauli, yo buluma kokotomo kolili sipwaoliyagili kolili sikekakekani. ²¹ Ana sauga yaolena yakato ganawali mumugana koina inuwabui, na iyamo isikote. ²² Kabo maisana yaolena ikasiebwa lalakina. Besiele tabe siya mekanakavao ganawali mumugana siginaginauli na nige sinunuwabui kani tabe yayakamkamnali lalakina. ²³ Natunao tabe besiele kani yaunuili siboita. Kabo tomeliwo meuloili sikatai yau yaloyaloyai tomo kateli yo ali nuwatu, mwa kabo kaigeda kaigeda maisamiu kani yaeliwa besiele ami paisowa. ²⁴ Na komiu Tayataila kwabaibaiwa nige kwatatalamwagimiu Disibeli ana yakayakatai koina yo tabe yakayakataine bwainene siya siba Seitani ana nuwatu dididid-iuna nige kwamumuliya, yo nige kami loina yabo yaeyawa bwaimwanamo bwaite. ²⁵ Yakayakatai namwanamwana iyaele wakalaiyako wagitekalatan namwanamwai kanasiga yapileyoima.

²⁶⁻²⁷ Na siya sikalakisiye kaiwegu yo kamkamna sikaiwe-gabaen, yo yagu nuwatu sigenaulili ilau kanasiga sauga ana kaba mwawasi koina, bwaine kaiwe ilaomaya Tamagu koina yo iyeyama koliyau kani yayaga-panaisan kolili yakato dedei meuloina tomoliyao siloinayagili. Ali loina tomo kolili ikaiwesosi, yo sisibayanaeli besiele tomo gulewa ikogaogaoli. ²⁸ Besiele

tabe malala utuna esana kubwana kani yaolena kolili.† ²⁹ Tem metenamiu, kabo tawae Yaluyaluwa Tabuna iwalowalowen boda ekalesiya kolili na kwabenalan.”

3

Toekalesiyayao yanuwa Salidisa koina ali wasa

¹ Tabe iwaloyoi koliyau iba, “Leta kulele ilau tomeliwo yanuwa Salidisa kolili, yo ilau anelosene koina iya ekalesiya kali togitekalatan, kuwalo bwaite besiele. Tomone iya utu seben ikabi-kalatagiliwa iya bwaimwana Yaubada yaluyaluwana imiyamiya koina, yaluyaluwane besiele yaluyaluwa seben, kabo ana walo bwaite besiele. Mumugamiu yakataiyako. Yo wasamiu bwaite besiele, yakato komiu ekalesiya meyawasina, na iyamo yakatai yaluyaluwamiu iboitako. ² Koinaele keno besi. Na kwatolo yo mumugana namwanamwana koina, wakabi-yakaiwemi na tabu iboboita, kaiwena yalobaimiuko mumugamiu nige idududulai yagu Yaubada manna mena. ³ Na yakayakatai namwanamwana tauna kona kwabebenalanwa yo iya kwanuwatu-kalatan yo kwaobigai, na kwanuwabui mumugamiu naenaeli kolili. Na tem nige kwatotolo na wakenokenomo, ee kani yalaowa kolimiu yo maisana naenaena kwalobai. Na yagu yawatagili kolimiu kani besiele tokewali ana yawatagili, kani nige wakakatai toisabo sauga koina yalaowa. ⁴ Na iyamo komiu tomo Salidisa tupwamiyao kami kaleko nige sibibiki, kaiwena nige kwatatalamwagimiu pwanoli mumugana koina. Mumugamiu inamwanamwa, mwa naga kani komiu kaleko mayamayalena kwalikwa na komiu te yau talotoyawa. ⁵ Na siya sikalakisiye kaiwegu yo polowe meuloina sikaiwe-gabaegili, tabe kani kaleko mayamayalena silikwa. Esaliyao kani nige yasosoke-gabaegili yawasi bukina mena, na iyamo kani Tamagu me ana aneloseyao manli mena yawalo-masalagili yaba, ‘Siya yagu tomoyao.’ ⁶ Tem metenamiu kabo tawae Yaluyaluwa Tabuna iwalowalowen boda ekalesiya kolili na kwabenalan.”

Toekalesiyayao yanuwa Piladelipiya koina ali wasa

⁷ Tabe iwaloyoi koliyau iba, “Leta kulele ilau tomeliwo yanuwa Piladelipiya kolili, yo ilau anelosene koina iya ekalesiya kali togite-kalatan, kuwalo bwaite besiele. Tomone iya tabu yawasosi yo tabe towalo-yawasosi ana walo bwaite besiele. Yau Yelusalema waluwaluna kana gamwa kaba lusae kana ki yaloinayan, besiele sauga bagubagunana koina kin Deibida ali lusae Yelusalema koina iya iloianyan. Tem gamwa yasoke nige tomo yabo sowasowana ikausi, na tem yakausi nige yabo sowasowana isoke. ⁸ Mumugamiu yakataiyako. Bwagana nige wakakaiwesosi, na iyamo yagu yakayakatai kwamuliya namwanamwai yo esagu nige kwauuvalayan. Na kabo gamwa yasoke manimiu mena yo nige yaiya yabo sowasowana ikausi. ⁹ Na Yudiya tomonliyao tupwali, siya toyakayakatai mwakomwakotaliyao, siba, ‘Kaimo yawasosi Yaubada ana tomoyao,’ na iyamo simwamwakota, siya nige Yaubada ana bodao besi, siya Seitani kana topwalouyao, kani kabo yayadidigali yayoganili silaoma kolimiu yo yawalo sipwalou kaekaemiu yaulina mena na koina sikatai yakato komiu yamulolo kolimiu. ¹⁰ Tauna kona yaba wakalakisiye, muli mena yagu walone kwamuliya. Kabo tem saugana kamkamna kana sauga iyawatagili na tomiya yanuwa yaulina meuloili itonagili, na yau kani yagite-kalatagimiu.

¹¹ Sauga kikiunamo yalaowa kolimiu. Na yakayakatai namwanamwasosina iyaele wakalaiyako yo iya wagitekalatan namwanamwai. Kabo

† 2:28: Buki Tabu kana tokataiyao siwalo kubwana kana katai besiele wasawasa.

tabu tomo yabo ami kalakisiye maisana, bwaimwa kami pwaopwaom wasawasana, ikekele-gabaen kolimiu. ¹² Na siya sikalakisiye kaiwegu yo besiele polowe meuloina sikaiwe-gabaen, kani yapeili yagu Yaubada ana nume tabu kana tukiwo yo sauga meuloina simiyamiya yagu Yaubada manna mena. Kabo esa yayiona kani yalele kolili, Yagu Yaubada esana, ana yanuwae esana, yo yau esagu waluwaluna. Yo yagu Yaubada ana yanuwaele mwa Yelusalema waluwaluna kani ilobima bulibuli mena. ¹³ Tem metenamiu kabo tawae Yaluyaluwa Tabuna iwalowalowen boda ekalesiya kolili na kwabenalan.”

Toekalesiyayao yanuwae Laodisiya koina ali wasa

¹⁴ Tabe iwaloyoi koliyau iba, “Leta kulele ilau tomeliwo yanuwae Laodisiya kolili yo ilau anelosene koina iya ekalesiya kali togitekalatan, kuwalo bwaite besiele. Tomone esana siba ‘Towalo yawasosi’ iya Yaubada ana walo kana toyawasa yawasosi yo dudulaina, kabo iya Yaubada ginauli meuloina iyamayaleli ali kaba tubuma, ana walo bwaite besiele. ¹⁵ Mumugamiu yakataiyako. Nige kwatututululu yo nige kwawewedowedoli. Nige tabe kwasisikotanagau, na iyamo nige yakato me ami yaliyaya na kainagu kwabenalan namwanamwai. Tem kwatutululu o tem kwawewedowedoli. ¹⁶ Na iyamo komiu iyaele me ami nuwa-labulabui, nige kwatutululu yo nige kwawewedowedoli, mwa koinaele kani gamwagu mena yakaiso-gabaegimiu.* ¹⁷ Kabo kwawaloba, ‘Kai kawasawasa yo ama gogo sibaibai-wasosi, nige ginauli yabo koina kadedeve.’ Na iyamo nige wakakatai komiu kwamiyamiya panpanna koina yo yaluyaluwamiu siboita yo kwabubutuma yawasosi, yo manimiu sigibu besiele mekowakowamiu. ¹⁸ Mwa koinaele yawalo kaiwe kolimiu, gole yawasosi sowaswana tem koliyau wakalai, gole bwaitete gabugabu nonowana yo mosomosona meuloina imwawasiko, kabo iya tem wakalai koliyau kani kwawasawasa molosi. Tabe kaleko pigapigabuna tem koliyau wakalai, yo kwalikwa kabo ami kowakowa iwadam yo ami mwalimwaline imwawasi. Tabe besiele man kana mularula wakalai koliyau, yo kwasuwai manimiu mena kabo manimiu simayale yawasosi.”

¹⁹ “Kabo siya yakatekamkamna-yagili, yayokoiyagili yo yaguguyaili ali pwanoli kaiwena. Na kamwasa namwanamwana wakepatei yo naenaena koina sowaswana kwanuwabui. ²⁰ Kabo wagitai. Yau yatolo gamwa mena yo yakipikipisi. Na tem yabo kainagu ibenalan yo gamwane isoke koliyau, kani yalusae ana nume mena na mekaukava kakekan toyawa. ²¹ Siya sikalakisiye kaiwegu na polowe meuloina sikaiwe-gabaegili, kabo yatalamwagili mekaukavao kaloina toyawa yo kamiya yagu kaba miya wasawasana mena, besiele tauna kona yau polowe meuloina yakaiwe-gabaegili yo sauga kabona Tamagu mekaukava kamiya toyawa ana kaba miya wasawasana mena. ²² Tem metenamiu kabo tawae Yaluyaluwa Tabuna iwalowalowen boda ekalesiya kolili na kwabenalan.”

4

Yoni igitai Yaubada ana kaba miya mena

¹ Saugana tomone ana walo iyemwawasi yagitesae yagitai bulibuli kana gamwa yabo itasoke. Kabo kainawa bagubagunana yabebenalanwa besiele bwagigi kainana yabenalanyoi iba, “Kusaema koliyau bwaite kewa mena, na yayakenayagiwo tawae kani sauga kikiunamo itubu.” ² Sauganane koina

* **3:16:** Walone bwaite walo kobwaibwaili. Kana bui besiele bwaite. Wedowedoli meli yawasosi na tulutulu siya nige temeli. Yesu iwalowalo siya tonuwa-labulabui kaiweli.

Yaluyaluwa ana kaiwe ikalaiyau, mwa kaba miyasio yabo wasawasana yagitai bulibuli mena, tomo yabo koina imiyasio. ³ Tomone kana koleya pigapigabuna besiele kabo veku esana diyesipa yo veku balabalagiyana yabo esana kaneliyan iya tabe pigapigabuna. Kabo gilo yabo yagitai ipigapigabu besiele veku yabo kalakalawana esana emelodi, kabo gilone tomowa kabona ana kaba miyawa imayale-takikilan. ⁴ Kabo kaba miya wasawasali kali baibaiwa tuwenti powa (24) kaba miyane bwainene simiya-takikilan, na tautaubalao lalakili kali baibaiwa tuwenti powa (24) kaleko mayamayaleli silikwali yo kali pwaopwaom gole sipeili kulukululi mena kabo simiyasio kaba miyane kolili. ⁵ Pigabu yo tutu daguguna siyawatagilima kaba miya lalakinawa koina. Kaba miya lalakinawa manna mena mayale wedowedolina kali baibaiwa seben siwedowedoli. Mayale bwaitete siya Yaubada Yaluyaluwana seben.* ⁶ Tabe kaba miyane wasawasana manna mena ginauli yabo imiyamiya kana koleya besiele kalita manna neganegana besiele gelasi.

Yo kaba miyane wasawasanane manna mena ginauli meyawayawasili esopali (4) sitolo-takikilan na siya manliyao yoli meuloina simiya-takikili manli mena yo dagelali mena. ⁷ Ginauline meyawayawasiline yabo besiele laiyan, labuina besiele bulumakau na yayonana kana koleya besiele tomo kana koleya yo esopalina besiele magesubu ievaeva. ⁸ Kabo yamayamayalene esopaline kolili kaigeda kaigeda pepena kana baibaiwa sikis (6) yo tabe manliyao yoline meuloina imiya-takikili yo tabe pepeliyaone kolili kaloli mena yo dagelali mena. Kabo sauga meuloina siwaliwali yo nige sikakaiyawasi siba, “Tabu tabu tabu, Guyau Yaubada iya Tokaiwesosi iya imiyamiya sauga bagubagunana koina yo sauga kabona koina yo sauga ilalaoma koina.” ⁹ Na saugana yamayamayale esopaline siwali sitobalan yo siyakasisiyan yo sikawatoki tomone koina iya imiyasio kaba miyane koina, bwaite iya kani imiyayi, ¹⁰ yo kabo siya tautaubalao lalakiliyao yoli tuwenti powa (24) manna mena sitalu-miyasio yo koina sipwalou. Yo kali pwaopwaom gole sikele-gabaegili yo sipeili kaba miyane wasawasana mena iya yawasi miyamiya yaina kani nige ilolotom manna mena yo siba, ¹¹ “Ama Guyau yo ama Yaubada Tokaiwesosi ilonamwa-yagimai kawalo-seyagiwo, yo kayakasisi-yagiwo, yo am kaiwe katobalan, kaiwena ginauli meuloili kubomamo am nuwatu mena kuyamayaleli simiyamiya kabona meyawasili.”

5

Sipi natuna esana lami ilau buki moumouna ikalai

¹ Kabo tomone yagitai kaba miya wasawasana mena imiyasio na nima ulaulana mena buki moumouna, bwaimwa pepa malamalawena, imiyamiya. Yo pepane kalona mena silele yo dagelana mena tabe silele. Kabo pepane kaba yapatu-kalatanna meuloina seben koina siyapatuli. ² Yo anelose yabo kaikaiwena yagitai kainana lalakina mena iwaloba, “Yaiya tem sowasowana me ana namwanamwa na pepane ikalai na kaba yapatu-kalatannane sebenne ikele-gabaegili na pepane isoke?” ³ Na nige yabo silolobai bulibuli mena yo yanuwa yaulina mena yo nuwana besiele tanoluwa mena na mesabana ana namwanamwa mena pepane ilivasi yo ikala na kalonane igitai. ⁴ Kabo nuwagu inaesosi mwa yavalam lalakina, kaiwena nige yabo tonamwanamwa na pepane isoke yo ikala na kalona igitai. ⁵ Kabo tautaubalao lalakili kalikava yabo ilaoma yo koliyau iwaloba, “Tabu valam. Naga ugitai, kin Deibida koina ilaoma tomonane esana

* 4:5: Bwaite Yaluyaluwa Tabuna.

ilalakisosi iya kana mumuga susu Yuda. Kana tokalomagigiliwo ikaiwe-gabaegiliko yo iya ana kaiwe besiele yamayamayale laiyeon, mwa iyamo sowasowana pepane kaba yapatu-kalatannane sebenne ikele-gabaegili.”

⁶ Yo yagitesae yagitai lami, iya kana koleya besiele siunuyamateyako, itotolo kaba miya wasawasana luwaluwalina mena kabo yamayamayale esopaliwa tabe tautaubalaowa tuwenti powa meuloili simiya-takikilan. Yo lamine sokina seben manna mena yo tabe mannao seben. Man-nao bwainene Yaubada iya yaluyaluwana, kabo iya kana koleya besiele yaluyaluwa seben Yaubada iyawasali silobi yanuwa yaulina dedeina meuloina kolili. ⁷ Tomone kaba miya wasawasana mena imiyamiya yo pepa moumounawa ikabi-kalatan nima ulaulana mena kabo lami itolo yo ilaoma yo pepane ikalai. ⁸ Saugana pepa moumouna ikalai yo yamayamayale yoli esopali mekalikavao tautaubalao lalakiliyao sipwalou manna mena. Me ali kaba venu esana api yo gaeba gole na siloyapowonli mula bwalina namwanamwasosina mena, kana katai besiele Yaubada ana tomoyao ali kawanoi isaesae koina. ⁹ Yo wali waluwaluna yabo siwaliyan lami kaiwena siba, “Kowa Tonamwanamwa yo kowamo sowasowam pepane ukwalai yo kaba yapatu-kalatannane ukele-gabaegili yo kusoke yo ukwala-gwaligwali, kaiwena tauna kona siunuyamatewo yo kwasinem ididi. Yo kwasinem ana didi koina tomo ukwalailima siyamala Yaubada ana tomoyao, susu uloi uloi, kaina uloi uloi, kaba loina uloi uloi, yo kwapi uloi uloi. ¹⁰ Kabo siyaele kupeiliko am kaba loina kana tomo yakayakasisili kabo siya sipaisowa ala Yaubada kaiwena. Yo siya kani yanuwa yaulina siloinayan.”

¹¹ Yo yagitesae anelose baibaiwasosili yagitaile nige sowana tayasilili, kabo mekalikavao yamayamayale esopali yo tautaubalao lalakiliyao, kaba miya wasawasana sitolo-takikilan. ¹² Na yabenalan siwali kainali lalakina mena siba, “Lami tauna kona iya siunuyamate, kabona ana namwanamwa yo ana kaiwe ana wasawasa yo ana sonoga kaiweli tatobali-seyan, kabo tayakasisiyan yo tatobalan.” ¹³ Kabo yabenalan ginauli meuloina meyawasili bulibuli mena yo yanuwa yaulina mena yo tanoluwa mena yo kalita mena, meuloili siwaliwali siba, “Tomone imiyasio kaba miya wasawasana mena iya yo Lami tatobalanagili, yo tayakasisi-yagili, yo takawa-kaikaiwe-yagili, yo takawa-wasawasa-yagili sauga meuloina kani nige ilolotom.” ¹⁴ Kabo yamayamayale esopali siwaloba, “O, besiele.” Na siya tautaubalao lalakiliwa sitalumiyasio yo sipwalou koina.

6

Lami pepa moumouna kaba yapatu-kalatanna iyatubu isoke

¹ Yo lami yagitai pepa moumouna kaba yapatu-kalatanna meuloina seben papalina mena siyapatu kabo kaba yapatu-kalatanna bagubagunana ikopagabaen. Na yamayamayale esopali kolili yabo kainana lalakina mena iedeede yabenalan kainana kana benali besiele tutu daguguna, iwaloba, “Kulaoma.” ² Sauganane koina osi mayamayalena yagitai iyawatagilima, yo tomone imwalisae pwatana mena gipoyo ikabi-kalatan, kabo Yaubada pwaopwaom wasawasana iwolena koina kabo iyawatagili ilau na ikoleya yanuwa yo yanuwa kolili yo ikaiwe-gabaegili. ³ Kabo lami buki moumouna kaba yapatu-kalatanna labuina ikopa-gabaen kabo yamayamayale labuina kainana yabenalan iwalo iba, “Kulaoma.” ⁴ Yo osi balabalagiyana yabo iyawatagili, kabo tomone imwalisae pwatana mena Yaubada kaiwe iwolena koina na iya kaleya iyatubu yanuwa yaulina mena, yo tomo siyeunuunuwagili. Kabo Yaubada kaleya kelepana lalakina kaigeda iwolena tomone koina.

⁵ Yo tabe lami pepa moumouna kaba yapatu-kalatanna yaiyonana ikopagabaen, kabo yamayamayale yaiyonana kainana yabenalan iwaloba, “Kulaoma.” Sauganane koina osi dubadubana yabo yagitai, yo tomone imwalisae pawatana mena yo polowe kaba liyeliyeina ikabikalafan nimana mena.

⁶ Kabo kaina yabo yabenalan ilaomaya yamayamayalene luwali mena, kana benali besiele tomo kainana, kabo iwalolau tomone iya imwalisae osi pawatana mena iba, “Witi kuyatake yo kana polowe besiele kilogelam kaigeda yo maisana besiele kaliyate kaigeda kana paisowa maisana, yo bali kuyatake kana polowe besiele kilogelam yaiyona, yo maisana besiele kaliyate kaigeda kana paisowa maisana.* Yo mayau olibe mekanakava oine tanoliyao tabu kwasisibayanaeli.”

⁷ Yo tabe lami pepa moumouna kaba yapatu-kalatanna esopalina ikopagabaen, yo yamayamayale esopalina kainana yabenalan iwaloba, “Kulaoma.” ⁸ Sauganane koina osi yabo yagitai yona kana koleya besiele kaukauna yo tomone imwalisae pawatana mena esana Boita yo toboita ali yanuwa mulina mena ilaulau. Mwa Yaubada kaiwe iwologili kolili yo sowasowana yanuwa yaulina tomonliyao kali baibaiwa besiele wan kota siunuli. (Nige yakato tomo meuloila na besiele yanuwa yaulina boda kana yakasa esopali na boda kaigeda koina meuloina siunuyamateli na boda yaiyona situpwa) Yo tomo tupwaliyao kaleya mena siboita, yo tomo tupwana guliyam lalakina kaiwena siboita yo tupwaliyao muya kaiwena siboita yo tabe yakayakan sokasokali tomo tupwaliyao sikanli yo siboita.

⁹ Kabo lami pepa moumouna kaba yapatu-kalatanna valigigina ikopagabaen, kabo toboita yaluyaluwali yagitai kaba pwaoli yaulina mena. Siya baguna Yaubada ana walo siguguyeyan yanuwa yaulina mena kaiwena siunuli. ¹⁰ Kabo siyoga kainali lalakina mena siba, “Guyau Tomiyasae-sosi, kowa tabu yo kowa towalo yawasosi, toisabo sauga koina kani tomo yanuwa yaulina kuyatalayagili? Kai kasanasanaiwo na kama gum kuyai kaiwena siunuiwai.” ¹¹ Kabo kaigeda kaigeda kali kwama malamalaweli yo mayamayaleli Yaubada iwologili, kabo iwalolau kolili, “Kwasanasana sauga kikiunamo kanasiga kamikavao ami tali topaisowao tem tomo siunuli besiele komiu nuwanuwagu kami yasiyasili sowasowana.”

¹² Kabo tabe lami yagitai pepa moumouna kaba yapatu-kalatanna sikis (6) ikopa-gabaen yo mwanikiniki kaikaiwena inuku. Yo dabwelo iboniboniyai, kana koleya besiele Yaubada dabwelone isuma kaleko dubadubana koina, yo waikena ibuikaele ibalagiya besiele kwasine, ¹³ yo utu bulibuli mena sibeku yo silobima sitalu yanuwa yaulina mena kana koleya besiele yaumai ilotalu yo mayau uweliyao sisalulu bwatano mena. ¹⁴ Yo bulibuli imwasali kana koleya besiele oleole tamou, yo yanuwa yaulina, koya yo kalita simwasali ali kaba miya silogabaegili sitatagwaligwali. ¹⁵ Yo yanuwa yaulina kana kinyao yo kana toloinao yo kana tokaleyayao lalakili yo siya tomasuliwo yo siya esaliyao lalakili yo tomo meuloili, yo siya tabe topaisowao panpanli yo topaisowa livalivasili siyabubu silau koya kolili veku dupaliyao kolili sikeno-wadam. ¹⁶ Yo kabo siyogasa koya yo veku kolili siba, “Wagunaima yo kwasalulu yo kwatapipili kwalobima kwapulimai, na tomone iya kaba miya wasawasana mena mesabana tabu igitaimai yo besiele lami ana munamunai tabu iyayakalomai. ¹⁷ Kaiwena ali munamunai kali kaliyate ilaoma-oliko salila mena kani toisabo tomo sowasowana ali munamunaine itolo kaukausi?”

* **6:6:** Witi yo bali kali koleya kaigeda, siya Yudiya kali lalakina, yo maisali sisaesosi kaiwena guliyam lalakina iyawatagili.

7

Tomo Isileli kali baibaiwa anedeledi poti powa tausan mekali kilakilala

¹ Ginauli bwaite mulina mena, aneloseyao esopali yagitaili sitotolo yanuwa yaulina dedeina esopali kolili. Yo kabo yaumai manna esopali sitolo kausili tabu yaumai sitotowa yanuwa mena nuwana kalita mena yo mayau kolili. ² Kabo anelose yaboyoi yagitai isaemawaya dabwelo ana kaba tunsae mena, tete kaluwabu koina. Yo Yaubada meyawasina ana lolina kana kilakilala ilokalai. Yo kabo iyoga kainana lalakina mena, iyogalau anelose esopaline kolili siya Yaubada kaiwe iwolenako kolili kani yanuwa yo kalita sisibayanaeli. ³ Mwa iwaloba, “Tabu naga yanuwa yo kalita, yo besiele mayau kwasisibayanaeli naga kwasanasana kanasiga ala Yaubada ana kilakilala yatutu-yapatu ana topaisowao lamwali mena.” ⁴ Yo yabenalan siya kali kilakilala situtuli lamwali mena kali baibaiwa wan anedeledi poti powa tausan silaomaya susu tuwelo Isileli bodane kolili. ⁵ Kabo siya mekali kilakilala siyaele bwaite, tuwelo tausan silaomaya susu Yuda koina, tuwelo tausan silaomaya susu Luben koina, tuwelo tausan silaomaya susu Gada koina, ⁶ tuwelo tausan silaomaya susu Aseli koina, tuwelo tausan silaomaya susu Napitalai koina, tuwelo tausan silaomaya susu Manase koina, ⁷ tuwelo tausan silaomaya susu Simioni koina, tuwelo tausan silaomaya susu Libai koina, tuwelo tausan silaomaya susu Isaka koina, ⁸ tuwelo tausan silaomaya susu Sebuloni koina, tuwelo tausan silaomaya susu Yosepa koina yo tuwelo tausan silaomaya susu Beniyamina koina.

Yoni boda lalakina bulibuli mena igitaili kali kwama mayamayaleli

⁹ Yo tabe muli mena yagitesaeyoi kabo boda lalakisosina nige sowasowala tayasilili yagitaili, siya silaomaya kaba lolina uloi uloi kolili, susu uloi uloi kolili, kaina uloi uloi kolili, boda uloi uloi kolili. Yo tomone iya imiyasio kaba miya wasawasana mena mekanakava lami, yo manli mena sitolo kabo kali kwama malamalaweli na mayamayaleli siluwuili yo kabo me ali yaliyaya mayau lagalagali me liguliguli nimali mena sikalakalaili. ¹⁰ Yo siyoga kainali lalakina mena, siba, “Lebo ilaomaya ama Yaubada yo lami kolili siya simiyasio kaba miya wasawasana mena.”

¹¹ Kabo anelose meuloili yo tautaubalao lalakiliyao yo kabo yamayamayale esopali kaba miya wasawasana sitolo-takikili. Yo sitalumiyasio mwa sipwalou Yaubada koina ana kaba miya wasawasana manna mena. ¹² Yo siwaloba, “O, besiele. Ala Yaubada tatobalan, yo takawa-wasawasa-yani, yo tawaloba iya tosonoga iya tabu yo tokaiwe. Yo takawatoki koina sauga meuloina kani nige ilolotom. O besiele.”

¹³ Kabo tautaubalao lalakili kalikava yabo ineli-laoma koliyau iba, “Tomone kali kwama malamalaweli yo mayamayaleli, tabu ukwakataili, siya toyanuwao toweya silaomaya?” ¹⁴ Kabo kainana yayamaisa yawaloba, “Taubala, nige yakakatai, kowamo ukwatai.” Kabo iwaloma koliyau iba, “Siya silaomaya kamkamna lalakina kalona mena, bwaimwana itubumaya yanuwa yaulina mena. Kabo lami kwasinena mena kali kwamane ideulili yo simayale. ¹⁵ Mwa siya simiyamiya Yaubada ana kaba miya wasawasana manna mena, boniyai yo kaliyate sipaisowa koina ana nume tabu kalona mena, kabo tomone iya imiyasio kaba miya wasawasana mena yo mekalikava simiya yo iya ana gitekalatan mena iyakaboboili. ¹⁶ Nige tabe siguguliyam, yo nige galogaloli simamagu, yo dabwelo nige igagabuli, ¹⁷ kaiwena lami iya imiyamiya luwaluwalili mena kaba miya wasawasana salina mena, kabo igitekalatagili besiele sipi togitekalatan ana sipiyao

igitekalatagili, ibagunayagili silau waila bunubunuwasina meyawasina koina. Yo mataliloli meuloina manli mena Yaubada kani isauli.”

8

Lami pepa mounouna kaba yapatu-kalatanna sebenna ikopa-gabaen

¹ Mwa lami pepa mounouna kaba yapatu-kalatanna sebenna ikopagabaen yo nige tabe dagugu yabo bulibuli mena na mwanou lalakina besiele awa tupwana, bwaimwa besiele 30 minits. ² Yo anelose yoli seben siya sitolo Yaubada manna mena yagitaili, mwa Yaubada bwagigi seben iwolegili kolili. ³ Na anelose yabo iya gaeba gole ikalai ilaoma itolo kaba pwaoli manna mena. Kabo mula bwalaina namwanamwasosina baibaiwana Yaubada iwolena koina ilau yo igabu, Yaubada ana tomoyao ali kawanoi kana etulan, kabo kaba pwaoli gole imiyamiya kaba miya wasawasana manna mena bwaimwana koina mulane igabu. ⁴ Mwa mulane bogauna mekanakava Yaubada ana tomoyao ali kawanoi sisae, ilaomaya anelose nimana mena, iya itotolo Yaubada manna mena. ⁵ Yo anelose gaeba ikalai, yo ilau kaba pwaoli mena, gibwala wedowedolina itauli, mwa me ana kaiwe isuwe-gabaen ilobi yanuwa yaulina mena. Kabo tutu yo pigabu siyawatagili tabe mwanikiniki inuku.

Anelose ali bwagigi siyuli

⁶ Kabo anelose seben ali bwagigi seben sikatububunagili sabi yuili. ⁷ Kabo anelose bagubagunana ana bwagigi iyui, yo sauganane koina galewa pokopokona kolokololona yo mayau wedowedolina kwasine mekanakava siebweli Yaubada me ana kaiwe isuwe-gabaen ilobi yanuwa yaulina mena. Yo yanuwa yaulina meuloina kana yakasa yayiona na kaigeda iwedoli, yo mayau yo kawasi namwanamwana meuloina siwedoli. ⁸⁻⁹ Yo anelose labuina ana bwagigi iyui, yo kabo ginauli yabo besiele koya lalakina iwedowedoli kabo ibeku ilobi kalita mena. Yo kalita meuloina kana yakasa yayiona na kaigeda iyamala kwasine na labuine namwanamwali yo kalitane iyamala kwasine kalona mena iye meuloili siboiya yo waga meuloili sitatgwaligwali.

¹⁰⁻¹¹ Yo tabe anelose yayionana ana bwagigi iyui, kabo utu lalakina yabo iwedowedoli besiele odam ibeku-lobimaya bulibuli mena, kabo ilobi italu waila yalubwasi lalakili sibaibaiwa yo waila doelu bunubunuwasili sibaibaiwa kolili. Yo waila meuloina kali yakasa yayiona na kaigeda utune ibeku koina na labuine nigele. Yo utune esana kelabasi. Kabo utune ana kaba talune koina wailana meuloina sikelakelabasi yo tomo sibaibaiwa wailane sinuma siboiya. ¹² Tabe anelose esopalina ana bwagigi iyui kabo dabwelo yo waikena yo utu sinae, yo saugaliyaone koina nige silalala. Kaliyate sauga tupwana yo boniyai sauga tupwana siboniboniyai, besiele powa (4) awa kaliyate mena nige dabwelo yo powa awa boniyai mena nige utu yo waikena. ¹³ Yo yagitesae yoi, kabo magesubu lalakina ievaeva bulibuli luwaluwalina mena yagitai, kabo kainana lalakina mena iyogayoga bwaite besiele, “Ooo, nae. Ooo, nae. Ooo, nae. Kaiwana kikiunamo anelose yayionane ali bwagigi siyuli kabo yanuwa yaulina kana tomiyayao meuloili kani naenaena silobai.”

9

Anelose valigigina ana bwagigi iyui

¹ Kabo anelose valigigina ana bwagigi iyui yo utune iya tauna kona ibekuma bulibuli mena yo italu yanuwa yaulina mena bwaimwana iya yagitai. Yo Yaubada ki iwolena koina, gula nige gunna kanasigamo, iya

kana ki utune ikalai. ² Mwa utu gulane kana gamwa iki yo isoke, yo mayau lalakina bogauna iyawatagilima gulane kalona mena. Kabo bogau ana balubalu kaiwena yo dabwelo ikausi mwa iboniboniyai. ³ Kabo mwalimwali siyawatagilima bogaune kalona mena silobi yanuwa yaulina mena, yo Yaubada italamwagili ali leta kana kamkamna besiele kabo gasakilikili mwakali ana kamkamna. ⁴ Yaubada isikote tabu kawasi yo nuwana mayau yo besiele ginauli yabo kumakumaina sisisiba-yanae, na iyamo siya tomo nige Yaubada ana kilakilala lamwali mena, siya bwaimwana kani sisibayanaeli. ⁵ Yaubada nige itatalam yakato sikapu-yamateli na iyamo kani siletaili na sikamkamna yo waikena kana baibaiwa besiele valigigi, na tem siletaili ana kamkamna besiele gasakilikili mwakana ana kamkamna. ⁶ Na sauganane koina kani tomo kamkamna iunuili kabo siba, “O besi na kaboitamo.” Na nige sowasowali siboita, kaiwena kani boita iyabubu-gabaegili.

⁷ Kabo mwalimwaliwone kali koleya besiele osi sikatububunagili kaleya kaiwena. Kabo ginauli yabo besiele pwaopwaom gole sipeili kulukululi mena, yo manli kana koleya besiele tomo manli. ⁸ Na itoliyao kali koleya besiele sinesineo itoli na mwakaliyao besiele laiyon mwakali. ⁹ Yo gamwagamwaliliyao mekali peikaukasi besiele aeyan koina siginauli. Na pepeliyao daguguli besiele osi baibaiwali yo waga niuniuli sisagesagena kaleya kaiwena. ¹⁰ Tabe meuyawaliyao besiele gasakilikili uyawaliyao, yo uyawaliyaone kolili me ali wamali. Tem tomo sisakonali uyawaliyaone kolili yo sikamkamna kana mamalawe besiele waikena valigigi. ¹¹ Na anelosene gulane kana toloina iya mwalimwali ali kin, esana kaina Ibeliu koina Abadoni, na kaina Giliki koina Apoliyoni kana bui besiele ‘tosi-bayanae.’ ¹² Kabo kamkamna bagubagunana imwawasi, na labuiyoi kani tabe silaoma.

Anelose sikisina ana bwagigi iyui

¹³ Mwa anelose sikisina ana bwagigi iyui yo kaina yabo yabenalan, ilaomaya kaba pwaoli gole koina iya itotolo Yaubada manna mena. ¹⁴ Kabo iwalolau anelose sikisina koina iya me ana bwagigi iba, “Anelose esopali kulivasili siyaele sipanili simiyamiya waila lalakina esana Yupeletisi koina.” ¹⁵ Mwa ilau aneloseyao esopaline ilivasili siya Yaubada ipanili yo ali sauga yawasosi kana kaliyate kana waikena kana bolime sisanasanai, yo kabo silau yanuwa yaulina tomonliyao sibaibaiwa siunuili. Bwaimwa tem tomo yanuwa yaulina mena meuloina tayakasa boda yayiona na boda kaigeda siunuyamateli na boda labui situpwa. ¹⁶ Ali tokaleyayao simwalisae osi mena wasana yabenalan kali baibaiwa besiele tu andeledi miliyon.

¹⁷ Kabo bwaite iyakenayagau yagitai besiele, kabo siya tomwalisae osi mena kali koleya bwaite besiele, tomonliyaone gamwagamwalili mekali peikaukasi, kali saba balabalagiyali yo kalakalawana yo yogeyogena. Na osine kulukululiyao besiele laiyon kulukululi yo gamwali mena kalapulupulu yo bogau yo tabe veku salepa wedowedolina siwayawatagili gamwali mena. ¹⁸ Yo tem tomo yanuwa yaulina mena meuloina tayakasa boda yayiona na boda kaigeda siboita na boda labui situpwa. Bodane siya siboita kaiwena kamkamna yayionane kolili saugana osine gamwali mena tawae siyawatagilima. ¹⁹ Gamwali ana kaiwe mena tomo siunuili yo besiele uyawali mena. Yo uyawaline kali koleya besiele weso yo me kulukululi yo iya koina tomo siyakamkamnali. ²⁰ Iyaele kamkamna simayaleko na siya nige kamkamnane iunuili iyamo siya nige sinunuwabui, iyaelemo dimoni kolili sitapwatapwalolo yo tabe kokotomone gole yo siliba yo kopa yo veku yo mayau kolili sitapwatapwalolo. Kokotomone siya nige me tenali

yo nige kainali yo nige sowasowali silokeikeile. ²¹ Tabe besiele tomone iyaelemo siunuunu-yamate, sikewakewali, siganaganawali, sikukukukula, nige sinunuwabui.

10

Anelose yabo pepa mounouna kikiuna ikabi-kalatan nimana mena

¹ Kabo anelose yabo kaikaiwena yagitai ikaisulu ilolobima bulibuli mena. Yo yaloyaloi isuma-takikili besiele kwama malamalawena yona mena, yo gilo kulukuluna mena isakona-takikili tabe kana koleya ipigapigabu besiele dabwelo, yo kaena mena mayau siwedowedoli sitotolo besiele tuki. ² Yo pepa mounouna kikiuna sokesokena nimana mena ikabikabi-kalatan yo kaena ulaulana ipei-lobiyen kalita mena, na kaena gegebana ipeiseyan dekawa mena. ³ Kabo iyoga kainana lalakina mena besiele laiyon ana kalagaga. Iyoga imwawasi, kabo tutu seben siyamaisa siedeedeede. ⁴ Saugana tutu seben siedeedeede, na yakato kainali yaleleli, kabo kaina yabo yabenalan ilobimaya bulibuli mena iwalo iba, “Tawae tutu seben siwalowen na kubenalagiliko besi simiyamiya nuwam mena, na tabu kulelele-lobiyegili buki mena.”

⁵ Yo kabo anelosene iya yagitai kaena yabo ipei kalita mena yo yabo dekawa mena, kabo nima ulaulana ikeleisin yo iyagaseyan bulibuli mena. ⁶ Yo ikawalulusae Yaubada esana mena, iya miyamiya yaina iya bulibuli yo yanuwa yaulina yo kalita yo ginauli meuloili kaloli mena kali toyamayale. Yo iba, “Sauga sana kana sauga imwawasiko. ⁷ Saugana anelose sebenna ana bwagigi iyui kabo Yaubada ana nuwatu wadawadamna meuloili kani iyemwawasili, besiele tauna kona ana topaisowao palopita kolili iwalo-masalan.” ⁸ Mwa kainane yabenalan ilobimaya bulibuli mena, iwalo koliyau iba, “Kulau anelosene kaena yabo kalita mena yo kaena yabo dekawa mena koina iya pepa mounounane kikiuna sokesokena nimana mena ikabikabi-kalatan bwaimwa ukwalai.” ⁹ Yo kabo yalau anelosene koina yaba, “Pepa mounouna kikiuna kuyeyama.” Kabo iwalo koliyau iba, “Ukwalai ukwan. Na iyamo saugana kumamai gamwam mena iluviluvisasi besiele kamwakamwa, na saugana kusinoli ilobi diyam mena ibomamo tomalimali.” ¹⁰ Mwa pepa mounouna kikiuna yakalai yakan. Kabo gamwagu mena yamamai kamnana iluviluvi besiele kamwakamwa, na saugana yasinoli ilobi diyagu mena, ibomamo tomalimali. ¹¹ Yaubada iwalo koliyau iba, “Kupalopisai yo yagu walo kuwalowegili yoi kaba loinao meuloili kolili, kwapi uloi uloi kolili, kaina uloi uloi kolili, yo kinyao kolili.”

11

Yaubada ana toyawasa labui wasali

¹ Anelose yabo ginagina kaba liye iyeyama koliyau yo iwalo-laoma koliyau iba, “Kulau Yaubada ana nume tabu yo kaba pwaoli kuliyeili, yo tomone sitapwatapwalolone kali baibaiwa tabe kuyasili ukwalai. ² Yo tabe bakubakune tupwaliyao nume tabu kana gana dedeina mena kulogabaegili. Tabu kuliliyeili, kaiwena Yaubada italamwanako siya yanuwa uloili tomonliyao kolili. Siya kani yanuwa tabu Yelusalema siutumutumutu molosan waikena kana baibaiwa poti tu (42). ³ Kabo yagu toyawasao labui yayawasali, yo kwauya kwamana siluwui, yo sipalopisai na yagu walo siwalowalowen tomo kolili kaliyate kana baibaiwa wan tausan tu andeledi

sikisti (1,260).”^{*} ⁴ Yo toyawasa labuine siya mayau olibe labui yo mayale labui siya sitotolo yanuwa yaulina kana Toyamayale manna mena. ⁵ Na tem yaiya yakato itonan yo isibayanaeli kani mayau wedowedolina iyawatagilima gamwali mena yo kali tokalomagigiliwone sigabuli yo siboita. Na ali boitane besiele bwaite. ⁶ Yo me ali kaiwe kabo sowasowana bulbuli sikausi nige sowana galewa italu, tem ali sauga palopisai kana sauga mena. Besiele tabe waila sibui iyamala kwasine. Yo tem nuwanuwali polowe yo muya siwalo siyawatagili sowasowali siginaulili.

⁷ Saugana Yaubada ana walo siyawasayan imwawasi, kabo gula nige gunna kanasigamo koina yamayamayale naenaena yabo sokasokana iyawatagilima yo ikaleya kolili. Kabo kani iunuili yo siboita. ⁸ Yo yoli boiboitali kani sikeno bwagabwaga yanuwane lalakina kana kamwasa mena. Walo kobwaihwailli mena yanuwane esana siwaloba ‘Sodoma’ o nuwana ‘Itipita’, yo yanuwane koina toyawasa labuine ali guyau tauna kona siyakelose.† ⁹ Yo tomo kwapi uloina uloina yo susu uloina uloina yo kaina uloina uloina yo yanuwa uloina uloina kolili kani silaoma, na kaliyate yaiyona tupwana koina tomo boiboitaline simanmanbubu na kali pei salai kaiwena sisikote. ¹⁰ Yanuwa yaulina kana tomiya kani sigagasa toyawasa labuine ali boita kaiwena. Mwa yaliyaya siginauli yo mulolo tupwana siyauyan kalikavao kolili, kaiwena tauna kona toyawasa labuine (palopitao) yanuwa yaulina kana tomiya siyakamkannali.

¹¹ Kaliyate yaiyona tupwana imwawasi, kabo Yaubada yawasi iyui-panaisan kolili yo yawasiliyao siyasaeyoi yo sitoloyoi. Kabo tomone sig-itaili simatausi lalakina. ¹² Kabo toyawasa labuine kaina lalakina yabo sibenalan ilobimaya bulbuli mena, iwalo kolili iba, “Kwasaema bwaite kewa mena.” Yo yaloyaloi yabo pwatana mena simwalisae yo sisasae bulbuli mena kabo kali tokalomagigiliwo sitolo yo sisakaisae sigitagitaili. ¹³ Sauganane koina mwanikiniki lalakina inuku, kabo yanuwane numena tupwana sibaibaiwa siguli, tem numene kali baibaiwa yanuwane koina tayakasa gwau sanaulu (10) na nume gwau kaigeda iguli na numene kali baibaiwa gwau naen (9) situpwa simiyamiya. Kabo tomo kali baibaiwa seben tausan siboita mwanikinikine koina, na siya nige siboboita me ali matausi kabo Yaubada bulbuli mena ana kaiwe siwaloseyan. ¹⁴ Kabo kamkamna labuina imwawasi, na yaiyonana iyaele sauga kikiunamo kani iyawatagilima.

Anelose sebenna ana bwagigi iyui

¹⁵ Yo anelose sebenna ana bwagigi iyui kabo tomiya bulbuli mena kainali lalakina yabenalan siba, “Iyaele yanuwa yaulina kana loina imiyamiya ala Guyau Yaubada mekanakava ana Mesaiya kolili, yo iya iloina sauga meuloina yo kani nige ilolotom.” ¹⁶ Na siya tautaubalao lalakili yoli tuwenti powa (24), siya simiyamiya ali kaba miya wasawasana mena Yaubada manna mena, yo sitalu-miyasio yo sipwalou koina, ¹⁷ siba, “Kowa Guyau Yaubada Tokaiwesosi kumiyamiya sauga bagubagunana koina yo sauga kabona koina kakawatoki koliwo kaiwena am kaiwe lalakina ukwalai yo am loina yanuwa yaulina mena kuyatubu. ¹⁸ Kam tokalomagigiliwo simunamunai lalakina koliwo na kowa am sauga munamunai kana sauga ilaomako. Sauganane iyawatagilimako yo siya siboita kuyatalayagili, yo

^{*} **11:3:** Waikena poti tu yo kaliyate wan tausan tu andeledi sikisti siya kaigedana. † **11:8:** Iwalowalo yanuwane lalakinane bwaimwa Yelusalema kaiwena.

siya yanuwa yaulina sisibayanae tabe kusibayanaeli. Sauganane iyawatag-
 ilimako am topaisowao palopitao yo am tomoyao meuloili siya siyakasisi-
 yagiwo esaliyao lalakili yo esaliyao kikiuli maisaliyao kuwolegili.” ¹⁹ Kabo
 Yaubada ana nume tabu bulibuli mena gamwana itasoke, mwa waloyameli
 kana dedewaga yagitai nume tabu kalona mena. Kabo pigabu, yo tutu
 daguguna, mwanikiniki yo galewa pokopokona kolokololona siyawatagili.

12

Weso lalaki molosina mekanakava sine wasali

¹ Kabo kilakilala yabo lalakina uloi molosina yagitai bulibuli mena. Sine
 yabo yagitai ana kaleko dabwelo ilikwa, na waikena imiyamiya kaena
 yaulina mena yo kana pwaopwaom wasawasana utu tuwelo ipwaom ku-
 lukuluna mena. ² Isiuma yo diyana ikoi kabo kamkamna iunui yo iyabayaba
 melumelu ana sauga kabina kaiwena. ³ Kabo tabe kilakilala yaboyoi yagitai
 bulibuli mena. Weso lalaki molosina yo balabalagiyana, kulukuluna kana
 baibaiwa seben, yo sokina kana baibaiwa sanaulu kabo kulukuluna kaigeda
 kaigeda mekali pwaopwaom wasawasali. ⁴ Uyawana mena utu sibaibaiwa
 isapi-yabekuli bulibuli mena yo sibeku silobi yanuwa yaulina mena sitalu.
 Tem bulibuli mena utu meuloili tayakasali yakasa yayiona na utu yakasa
 kaigeda sibeku na utu yakasa labui situpwa. Kabo wesone ilau sinene
 manna mena itolo isanasana na tem sauganane melumelune ikabi isinoli.
⁵ Kabo sinene ikabi natuna tau, melumelune kani yanuwa yaulina me-
 louna iloinayan yo tabe me ana louna kaikaiwena. Melumelune aneloseyao
 sikalai siseyan Yaubada koina iya imiyamiya kaba miya wasawasana koina.
⁶ Yo sinene iyabubu ilau dedei leleyanna koina, dedeinane koina Yaubada
 kaba miya yabo ikatububun kaiwena. Yo sinene igitekalatan kaliyate kali
 baibaiwa wan tausan tu andeledi sikisti.

⁷ Kabo kaleya itubu bulibuli mena. Maikolu me ana aneloseyao sika-
 leya wesone koina mwa weso me ana aneloseyao besiele sikaleya kolili.
⁸ Kabo wesone ibelul, yo Maikolu me ana aneloseyao sikaiwe yo wesone
 me ana bodao sitawoili bulibuli silogabaen silowasi molosi. ⁹ Yo wesone
 lalakinane me ana aneloseyao sigabae-lobiyegili yanuwa yaulina mena.
 Iya weso bagubagunana, esana Diabolo o nuwana Seitani na iya yanuwa
 yaulina tomonliyao meuloili kali towoya. ¹⁰ Yo kaina lalakina yabo bulibuli
 mena yabenalan iba, “Yaubada ana tomoyao ileboiliko ana kaiwe iyake-
 nayagila iya kin yo ana Mesaiya kana louna iwolena, kaiwena Diabolone
 aneloseyao bulibuli mena sigabae-lobiyenako, iya boniyai yo kaliyate ala
 Yaubada manna mena kalakavao iyaakeyakewaili. ¹¹ Na siya sikaiwe-gabaen
 kaiwena ali kaiwe ilaomaya lami kwasinena koina yo sauga melouna
 wasa namwanamwana siluweluwe-wasayan me ali kaiwe. Tabe yawasili
 sitalamwagili kaiwena nige simamatausi boita kaiwena. ¹² Bulibuli kana
 tomiya meuloimiu kwayaliyaya. Na komiu yanuwa yaulina mena yo kalita
 mena kamkamna lalakina kolimiu kaiwena Seitani ilobiwako kolimiu. Kabo
 me ana munamunai kaiwena ikatai ana sauga ikubwako.”

¹³ Saugana wesone ikatai yakato sigabae-lobiyen yanuwa yaulina mena,
 kabo sinewa kabikabinawa ikeletawoi nuwanuwana iunui. ¹⁴ Na iyamo
 Yaubada magesubu lalakina pepena labui iwolena sinene koina, mwa ieva
 ilau kaba miyane Yaubada ikakatububunanwa kaiwena dedei ule leleyanna
 koina yo kana mwayaga iyai wesone koina. Na sigite-kalatan bolime yayi-
 ona yo tupwana. ¹⁵ Kabo wesone gamwana mena waila ipula-yawatagilan
 yalubwasi, na tem wailane ididi yakato sinene iyalu-gabaen. ¹⁶ Na iyamo
 bwatano sinene isagui, bwatano gamwana isaei, yo waila yalubwasine

isinoli. ¹⁷ Kabo wesone imunamunai lalakina sinene koina, yo ilau ikaleyā tubunao yo gwalugwalunao meuloili kolili, siya Yaubada ana lōina sikatai yo sibenalan yo Yeisu ana yakayakatai simuliya. ¹⁸ Kabo wesone ilobi busu galagala mena itolo.

13

Yamayamayale naenaena yabo iya tokaiwe yo togagasa

¹ Kabo yamayamayale naenaena yabo yagitai kalita mena igayosaema sokina kali baibaiwa sanaulu yo kulukulunao meuloina seben. Kabo sokinane kaigeda kaigeda mekali pwaopwaom wasawasali yo kulukulunaone kolili esa sileleli, esane Yaubada kaba kawasewa-yanna. ² Kabo yamayamayale naenaena bwaine yagitai kana koleya besiele simai ule esana lepadī yo kaena kana koleya besiele beya kaena, yo gamwana kana koleya besiele laiyn gamwana. Kabo weso ana lōina kaikaiwena iwolena yamayamayalene koina, kabo iya iyamala kin yānuwa yaulina iloinayan. ³ Yamamayayalene kulukuluna yabo mekana gai nuwana tauna kona siunui gai lalakina muli mena gainē imau. Mwa koinaele tomo yānuwa yaulina nuwali ipwanopwanowan na yamayamayalene simuliya koina. ⁴ Tomo meuloili sipwalou wesone koina, kaiwena ana lōina ana kaiwe iwolena yamayamayalene koina. Tabe sipwalouyoi yamayamayalene koina, yo siba, “Nige yabo besiele yamayamayalene bwaite. Nige yabo sowana ikaleyai.”

⁵ Yaubada italam yamayamayalene iwalo-gagasa yo ikawasewayan, yo Yaubada italamwan iloiloīna waikena kana baibaiwa poti tu (42). ⁶ Kabo gamwana isaei yo iedeede Yaubada isinali yo tabe Yaubada esana yo ana kaba miya yo siya tomiya bulibuli mena ikawa-naenaē-yagili. ⁷ Yo Yaubada italamwan kaleya iginaulili ana tomoyao kolili yo iunulili, tabe Yaubada italam tomo meuloili iloinayagili yānuwa ulōina ulōina, kaina ulōina ulōina, yo kwapi ulōina ulōina. ⁸ Tomo yānuwa yaulina mena kani sipwalou koina, na siya esali Yaubada ileleliko yawasi bukina mena muli mena kabo yānuwa yaulina iyamayale, siya nige sipwapwalou yamayamayalene koina. Na bukine lami ana buki iya lamine tauna kona siunui. ⁹ Tem metenamīu sowasowana yagu walone kwabenalan. ¹⁰ Tem Yaubada italamwan na ana tomo yabo sipan, kani sipan. Tabe tem italamwan yo kaleya kelepana mena siunui, kani siunui besiele. Bwaimwana iya kaiwena mwa yakato siya Yaubada ana tomoyao ilonamwayagili simeli kaikaiwe me ali kalakisiye.

Yamayamayale naenaena labuina ipaisowa yamayamayale naenaena bagubagunana kaiwena

¹¹ Yo tabe yamayamayale naenaena yaboyoi yagitai ilaomaya tanoluwa mena. Sokina labui besiele sipi natuna sokina yo iedeede besiele weso lalakina ana edeede. ¹² Yo mekanakava yamayamayale naenaena bagubagunana simiya toyawa, yo yamayamayale naenaena bagubagunana ana lōina kaikaiwena meuloīna iwolena koina. Kabo tomo meuloīna yānuwa yaulina mena isamalululili na sipwalou yamayamayale bagubagunana koina iya mekana gaiwa. ¹³ Kabo kaiwe yo kilakilala kaba nuwa pwanopwano tupwaliyao ipaisowaili. Kaba gite yabo bwaite besiele, iwalo mayau wedowedolina ilobima bulibuli mena yo italu yānuwa yaulina mena kabo iyawatagili besiele ana walo na tomo meuloili sigitai. ¹⁴ Yo Yaubada italamwan yamayamayale naenaena labuinane labuinane ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili yamayamayale naenaena bagubagunana esana mena, kabo iya tomo yānuwa yaulina meuloili mwakota mena nuwali ikoili na

simuliya koina mwa iwalolau kolili iba, “Kokotomo kwayatolo kana yakasisi kaiwena tauna kona kaleya kelepana mena siunui na sauga bwaite koina inamwanamwayoiko.”¹⁵ Yaubada italam yamayamayale naenaena labuinane yawasi iyui-panaisan yamayamayale naenaena bagubagunana ana kokotomo koina na mesabana iedeede yotomo meuloili tem siya nige sipwapwalou koina iloina sikoyamateli.¹⁶ Tomo meuloili siya esali lalakili yotomali kikiuli towasawasa nuwana tobubutuma topaisowa panpanili yotomali livalivasili yamayamayale naenaena labuina iyadidigali nuwanuwana kali kilakilala sikalai nima ulaulali mena o lamwali mena.¹⁷ Tem tomo yabo nige kana kilakilala ipapagan, nige sowaswana ginawali yabo iyamaisa yotomali igimwala-yani. Kilakilala bwaine yamayamayale bagubagunana esana o nuwana ana numela.¹⁸ Tem kwasonoga na esa bwaite wakatai-lobai. Tem yabo me ana katai na yamayamayalene esana kana numela iloyai na iyasili yotomali ikatai, kaiwena numelane tomo yabo esana. Numelane iyaele bwaite 666.

14

Lami ana boda wali waluwaluna siwaliyan

¹ Kabo yagitesae lami yagitai, itotolo koya Saiyoni pwatana mena mekanakavao tomone esana yotomali tamana esana sileleli lamwali mena kali baibaiwa wan andeledi poti powa tausani (144,000).² Kabo kainali yabenalan ilobimaya bulibuli mena besiele yalubwasi ididi daguguna yotomali tabe besiele tutu daguguna. Yotomali kainali kana benali besiele api sikoikoi kainana.³ Siya sitolo manli ilau kaba miya wasawasana koina yotomali yamayamayale esopali yotomali tautaubalao lalakili kolili, mwa wali waluwaluna yabo sikeleisin siwaliwali. Waline nige tomo yabo ikakatai bwaimwanamo siyamo yoli wan andeledi poti powa tausani Yaubada iyamaisa-yavivilaliko tomo yanuwa yaulina kolili.⁴ Siya nige sitatalamwagili ganawali mumugana koina sinesineo mekalikavao mwa siya kapwakapwali. Temga lami toweya ilauya siya mekanakavao kaiwena Yaubada iyamaisaliko yanuwa yaulina tomonliyao kolili, yotomali siya siyamala boda bagubagunana lami koina.⁵ Nige mwakota yabo gamwali mena talolobai yotomali nige kali yakewa yabo.

Anelose yayiyona ali wasa

⁶ Anelose yabo yagitai bulibuli luwaluwalina mena ievaeva-keikeile wasa namwanamwana miyamiya yaina ikalai na iyawasayan tomo yanuwa yaulina mena kolili susu uloina uloina, kaina uloina uloina, yotomali kwapi uloina uloina kolili.⁷ Kabo iedeede kainana lalakina mena iba, “Yaubada kwamatausan yotomali esana kwatobalan kaiwena sauga ilaomako na ilaoma iyatala-yagili. Kwatapwalolo koina kaiwena iya bulibuli yotomali yanuwa yaulina yotomali kalita yotomali waila doelu bununuwasili kali toyamayale.”

⁸ Na tabe anelose labuina yoi ieva ilaoma anelose bagubagunana salina mena, iba, “Babiloni yanuwa esana lalakina itatagwaligwali, oo, itatagwaligwali. Kaiwena iya ana ganawali mena yanuwa meuloina isibayanaeli besiele tem wain kaikaiwena tomo meuloili siyauyan na sinuma.”

⁹ Anelose yayiyona ieva ilaoma yoli labuine salili mena yotomali iyoga kainana lalakina mena, iba, “Siya sipwalou yamayamayalene koina yotomali besiele kokotomo koina, o tem kana kilakilala imiyamiya lamwali mena o nimali mena,¹⁰ Yaubada ana munamunai kamnana kani silotonan. Ana munamunaine besiele wain kaikaiwe molosina isuwaiyako kana komwa mena yotomali iwolegili sinuwa na siya kamkamna lalakina silobai. Lami yotomali aneloseyao yakayakasisili simiyamiya ali kamkamna sigitagitaili. Sikamkamna kaiwena mayau yotomali veku salepa wedowedolili iunui.¹¹ Kamkamna mayau koina bogau

isaesae kani nige ana kaba mwawasi. Siya topwalou yamayamayalene yo kokotomone kolili o nuwana kana kilakilala imiyamiya kolili kaliyate yo boniyai sikamkamna.”

¹² Wagitai. Walone bwaite koina iya iyanuwapeila kita Yaubada ana tomoyao takalakisiye yo ana lolina tamuliya na Yeisu tameliyan. ¹³ Tabe kaina yabo yabenalan ilobimaya bulibuli mena iba, “Kulele bwaite besiele iyatubu kabona yo isasae manla mena koina, yo siya tem siboita Yaubada ana paisowa koina Yaubada kani iwalo-muloloi.” Yo Yaluyaluwa Tabuna iwalo, “Oo, siya kani sikaiyawasi na siyaliyaya kaiwena ali paisowa kaiwe koina maisa miyamiya yaina silobai.”

Yanuwa yaulina ana sauga sepasepa ilobai

¹⁴ Yagitesae yaloyaloi yabo yagitai mayamayalena yo yagitai koleya yabo besiele Tomo Natuna imiyasio pwatana mena, kana pwaopwaom gole koina siginauli imiyamiya kulukuluna mena. Yo witi kaba tomtom kelepana matamatagena ikabi-kalatan. ¹⁵ Tabe anelose yabo iyawatagilima Yaubada ana Nume Tabu bulibuli mena koina, yo iyogalau iya imiyasio yaloyaloi pwatana mena koina, kainana lalakina mena iba, “Yanuwa yaulina uwena imatuwako am kelepa ukwalai na kusepasepa kaiwena sepasepa kana sauga iyawatagiliko.” ¹⁶ Kabo iya imiyasio yaloyaloi pwatana mena ana kelepa iyapaisowa yanuwa yaulina mena, yo yanuwa yaulina iseпаoli.

¹⁷ Tabe anelose yaboyoi yagitai iyawatagilima Nume Tabu mena iya tabe besiele kelepa kaba tomtom yabo matamatagena ikalakalai nimana mena. ¹⁸ Yo anelose yaboyoi iya mayau wedolina kana togitekalatan, ilaoma kaba pwaoli mena yo iyogalau anelosene me ana kelepa matamatagena koina, kainana lalakina mena iba, “Am kelepa matamatagena ukwalai yo oine lakaliyao dibudibubuli kutomli yo ukwele-gogonagilima yanuwa yaulina kana oine yaina mena, kaiwena uweliyao sibuinako.” ¹⁹ Yo anelosene ana kelepa iyapaisowa yanuwa yaulina mena yo yanuwa yaulina kana oine uwena itomli yo ikelegogon yo igabae-lobiyegili oine kaba tamtamna lalakina kalona mena, kaba tamtamne iya bwaimwana Yaubada ana munamunai. ²⁰ Kabo oine uwena sisuwe-lobiyen kaba tamtamne kalona mena yanuwa gana mulina mena kabo sitam na kwasine ididi-yawatagilima kaba tamtamne koina ana didi kana mamalawe besiele tili andeledi (300) kilomitas yo kana lobi besiele tu mitas (liye kaigeda).

15

Anelose seben kamkamna sikalailima yanuwa yaulina mena

¹ Kilakilala lalakina uloi molosina yabo yagitai bulibuli mena. Aneloseyao seben yo kamkamna seben sikalailima yanuwa yaulina mena, bwaite Yaubada ana munamunai mwawamwawasina. ² Ginauli yaboyoi yagitai kalita manna neganagana besiele gelasi, mekanakava mayau kalapulupuluna. Yo tomone siya yamayamayalene sikaiwe-gabaen yo nige sipwapwalou tabe kokotomone koina yo ana numela nige kolili, yagitaili sitolo waila papalina mena yo kaba venu esana api Yaubada iwolegili sikabikalatagili. ³ kabo Yaubada ana topaisowao wali yabo siwaliyan, Mosese yo lami walili, siba, “Guyau Yaubada Tokaiwesosi am paisowa meuloili silalaki yo sinamwanamwa, mumugam sidudulaisosi yo yanuwa meuloili ali kin kowa, ⁴ Yaubada tomo meuloili simatausagiwo yo esam tabu siwaloseyan kaiwena kowa tabu kaigedamo yanuwa meuloili silaoma koliwo sipwalou. Kaiwena am paisowa namwanamwali sigitailiko.”

⁵ Saugana tomone siwali inwawasi, yo manigu isae bulibuli mena yo Nume Tabu yagitai besiele nume kaba miyagogo gamwana itasoke.

⁶ Yo anelose seben kamkamna seben sikalaili yo siyawatagilima Nume Tabu gamwana mena. Kwama namwanamwasosili pigapigabuli siluwuili, gamwagamwalili mena kali pasa gole sipan-kalatagili. ⁷ Kabo yamayamayale meyawasili esopali kolili yabo gaeba gole seben iwolegili aneloseyao seben kolili. Gaebaone kaloli mena Yaubada miyamiya yaina ana munamunai iloyapowonli. ⁸ Yo Yaubada ana kaiwe yo ana wasawasa besiele bogau, Nume Tabu iloyapowon yo nige tomo yabo sowasowana ilusae kalona mena kanasiga tem anelose sebenne ali nuwatu siyemwasosili.

16

Aneloseyao kamkamna seben sisuwe-lobiyegili yanuwa yaulina mena

¹ Kaina yabo yabenalan lalakina ilobimaya bulibuli mena iwaloalou aneloseyao seben kolili iba, “Kwalau, Yaubada ana munamunai siyaele gaeba seben kaloli mena kwasuwe-lobiyegili yanuwa yaulina mena.” ² Yo anelose bagubagunana ilau ana gaeba ikalai yo isuwe-lobiyen bwatano mena na tomone siya yamayamayalene naenaena ana kilakilala imiyamiya kolili yo sipwalou kokotomone koina, meulolili baliyan naenaena kamkamnana iyawatagili kolili.

³ Anelose labuina ana gaeba isuwe-gabaen kalita mena, mwa kalita ikwasine besiele toboiboita kwasineli yo ginauli meuloina sinunununukeikeile siboita sauganane koina. ⁴ Yo anelose yaiyonana ana gaeba isuwe-gabaen yalubwasi yo waila doelu bunubunuwasili kolili mwa sikwasine. ⁵ Yo anelose waila kali togitekalatan kainana yabenalan iba, “Yaubada kowa tabu yo kowa sauga bagubagunana yo sauga kabona kumiyamiya, kaba yamaisa bwaite uginauli kana dudulai yawasosi. ⁶ Siya nige tonuwabui, am tomoyao yo am palopita siunuili kwasineli sididi koinaele amokisa maisana kwasine kuwolegili sinuma.”

⁷ Kaina yaboyoi yabenalan ilaomaya kaba pwaoli mena iba, “O besiele, Guyau Yaubada Tokaiwesosi am munamunai maisana kolili uginauli idudulaisosi.” ⁸ Anelose esopalina ana gaeba isuwe-gabaen dabwelo koina. Yo Yaubada italam dabwelo ana kaiwe iwolena yo iwedowedoli lalakina na tomo yoli igabuli. ⁹ Wedowedoline koina kamkamna lalakina silobai kabo tomo Yaubada esana sikawa-naenae-yani. Iya ana lolina mena polowe bwaite iyawatagili iyamo tomo nige sinunuwabui, genuwali Yaubada silawoseyan.

¹⁰ Anelose valigigina ana gaeba isuwe-gabaen yamayamayalene naenaena ana kaba miya wasawasana mena kabo ana kaba lolina iboniboniyai yo tomo sibomayoi memenaliyao sikapu-kalatagili kamkamna kaiwena. ¹¹ Yo Yaubada bulibuli mena esana sikawa-naenae-yani, kaiwena kamkamna yo lobalibaliyan iunuili na iyamo nige sinunuwatui ali paisowa naenaena kaiweli na tem sinuwabui.

¹² Anelose sikisina ana gaeba isuwe-gabaen waila lalakina Yupeletisi meuloina koina. Yo wailane iguma yo ileleyan yo sowasowana dedei pwata ali kinyao siyona silobima. ¹³ Yo yaluyaluwa biki yaiyona yagitaili kali koleya besiele kwekwe, siyawatagilimaya weso lalakina yo yamayamayalene naenaena yo palopita mwakomwakotana gamwali mena. ¹⁴ Siya yaluyaluwa yaiyonane ginauli kaba nuwapwanopwano sipaipaisowaili, yo silau yanuwa yaulina kali kinyao sikele-gogonagilima na sikatububu Yaubada Tokaiwesosi ana kaliyate lalakina sisanasanai kaleya kaiwena.

¹⁵ Guyau iwalo iba, “Kwabenali. Yagu sauga laoma besiele tokewali ana laoma. Koinaele tem yaiya kowa kusilasilawa yo kam kaleko ukwatububu-nonowai, kani yaliyaya kulobai yo nige sowasowana tomo manli mena kunwalimwaline.”

¹⁶ Kabo yaluyaluwaone kin meuloili siyoga-gogonagili dedei yabo koina kaina Ibeliu siwaloba Amagedoni koina.

¹⁷ Yo anelose sebenna ana gaeba isuwe-gabaen luwaluwali bwagabwaga mena. Yo kaina lalakina yabo yabenalan ilaomaya kaba miya wasawasana koina Nume Tabu kalona mena iba, “Imwawasiko.” ¹⁸ Kabo ipigabu yo itutu yo mwanikiniki kaikaiwena inuku. Iyatubu saugana Yaubada tomo ipeili yanuwa yaulina mena yo nige sauga yabo mwanikiniki iyawatagili bwaine besiele kaiwena iya ibomamo ikaiwesosi. ¹⁹ Babiloni iya yanuwa esana lalakina itaigali na taigalina yaiyona. Yo yanuwa uloili tupwaliyao ali taon lalakili isibayanaeli. Kamwasane koina Yaubada ana munamunai lalakisosina wain komwana iwolena Babiloni kolili kaiwena ali lopwano inuwatu-kalatan. ²⁰ Bwanabwana meuloili yo koya meuloili sitatagwalig-wali sikwalalele. ²¹ Galewa patupatuna pokopokona sibekuma bulibuli mena. Kali polowe besiele pipti kilogelam yo silobima tomo pwatali mena sitalu kabo Yaubada esana sikawa-naenaeyani kaiwena kamkamna bwaite ilalakisosi.

17

Sine ganaganawalina imiyasio yamayamayale naenaena pwatana mena

¹ Anelose seben siya gaeba seben kali tokayale yo kalikava yabo ilaoma kolyau iba, “Kulaoma, naga yayakenayagiwo Yaubada ana munamunai maisana sine toganawali yawasosi koina iya imiyamiya waila meuloili papalili mena. ² Yanuwa yaulina mena kinyao mekanakavao ganawali mumugana siginaginauli, kabo tomo yanuwa yaulina wain sinuma yo siyauyaule wainne iya bwaimwana ganawali.” ³ Kabo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe ilaoma kolyau yalotonan, mwa anelose ikalaiyau yalau ule bwagabwaga mena. Na sine yabo yagitai imiyasio yamayamayale naenaena balabalagiyana pwatana mena yo yamayamayalene kulukulunao seben na sokinao sanaulu. Na yona meuloina koina esa uloina uloina sileleli esane Yaubada kaba sinalina. ⁴ Sinene kana kwama balabalagiyana yo tabe towasawasa ali kaleko kana saba pepolo iluwui, yo yona kana pasa gole yo veku yo sise tumaliyao pigapigabuli. Komwa gole ikabi-kalatan na kalona mena mumugana naenaena ganawali yo samalulu ikalapowon. ⁵ Esa yabo silele lamwana mena kana katai inuwapwanopwano, bwaite besiele, “Babiloni yanuwa esana lalakina toganawali yo pwanoli meuloina yanuwa yaulina mena sinali iya.”

⁶ Yo sinene yagitai Yaubada ana tomoyao yo Yeisu kana toluwewasayao kwasineliyao kolili inuma-yauyaule siya iunuyamateli, sauganane koina yamankulakulai mwa nige kainagu. ⁷ Anelose ineli kolyau iba, “Gubesi mwa nige kainam? Sinene yamayamayale naenaenane koina imwalisae kulukuluna seben yo sokina sanaulu yo kali katai wadawadamli yawalo-masalan na ukwatai. ⁸ Yamamayayale naenaenane iya tauna kona imiyamiya, na sauga bwaite iya nigele, na kani iyawatagilima yoi gulane nige gunna kanasiga kalona mena yo ana laune koina kani iboita. Na siya tomo yanuwa yaulina esaliyao Yaubada nige ileleleli yawasi bukina mena muli mena kabo yanuwa yaulina iyamayale saugana yamayamayalene sigitai kani nuwali iyai. ⁹ Tem kwasonoga yo ami nuwatu sidudulai na ginawali bwaite wakataili. Yamamayayale kulukulunao seben siya besiele koya seben sinene imiyasio

pwatali mena. ¹⁰ Na siya tabe besiele kin yoli seben. Yoli valigigi sibekuko yo yona kaigeda iyaelemo iloiloina na kaigeda yoi naga ilalaoma. Tem ilaoma kani iloina sauga kubwakubwanamo koina. ¹¹ Yamayamayale naenaenane iya tauna kona imiyamiya na sauga kabona iya nigele, bwaimwana iya kin yoli seben kabo iya iyamala eitili yo ana laune koina kani iboita.

¹² Soki sanaulu ugigitailine bwaimwana siya besiele tomo sanaulu naga siyamala kin sanaulu. Na muli mena mekalikava yamayamayale naenaenane siloina toyawa ali sauga loinane kubwakubwana nige imamamalawe.

¹³ Kin sanaulune ali nuwatu sipei kaigedai, kabo ali loina yo ali kaiwe siwolena-gogon yamayamayale naenaenane koina. ¹⁴ Kabo mekalikava lami sikaleya. Na lami me ana bodao, siya igitesipwaili yo kana tomeliwo kani sikaiwe-gabaegili. Kaiwena lami iya guyauwo ali Guyau yo kinyao ali Kin.”

¹⁵ Yo anelose iwalooyoi koliyau iba, “Wailane ugitali, sinene pwatana mena imiyasio, siya kaina uloina uloina, yauwa uloina uloina yo kwapi uloina uloina. ¹⁶ Yo sokine sanaulu mekalikava yamayamayale naenaenane ugigitailine kani toganawaline sikalomagigilan. Yo kani sisibayanae ana gogo sikwayaili na toganawaline kani mekowakowana. Kabo muli mena yona meuloina yo bulumana sikanwoli, yo mayau mena sigabu iwedoli. ¹⁷ Yo Yaubada kin meuloina sanaulu iyanuwapeili, yo sipaisowai besiele ana nuwatune, ali nuwatu besiele yo kali loina iwolena yamayamayale naenaenane kanasiga Yaubada ana walo iyamala yawasosi. ¹⁸ Kabo sinene ugigitaine, iya bwaimwana yauwa esana lalakina, yauwanane iloiloinanayan yauwa yaulina kana kinyao meuloili kolili.”

18

Yaubada yauwa esana lalakina Babiloni ikelegwaligwali

¹ Yo anelosene ana walo iyemwawasi, na yaboyoi yagitali bulibuli mena ilobima. Loina kaikaiwena imiyamiya koina, yo ana wasawasa mayalena mena yauwa yaulina meuloina imayale. ² Na iyoga kainana lalakina mena iba, “Babiloni yauwa esana lalakina itata-gwaligwaliko, itata-gwaligwaliko. Yauwa ibubuko yo iyamala yaluyaluwa biki ali yauwa, yo man naenaeli siya bowa kali tokekan sievaeva-keikeile ali kaba towa.

³ Kaiwena Babiloni ana ganawali yo mumugana besiele wain kaikaiwena tomo meuloili iyanumali yo isibayanaeli. Yauwa yaulina kana kinyao mekanakavao ganawali mumugana signauli yo sinene sauga meuloina nuwanuwanamo gogo wasawasana kabo ginawali meuloili igimwalaili mwa towasawasa lalakili meuloili siwasawasa yawasosi mane simasuliyane sinene ana gimwala kalakalabili koina.”

⁴ Kaina yabo yabenalan yoi ilobimaya bulibuli mena iba, “Komiu yagu tomoyao yauwanane bwaimwana kwalogabaen. Kisi ana kamwasa yauyaulena iyakawamiu yo maisana naenaena ilaowa kolimiu, ⁵ kaiwena ana pwanoli koyana iyasae isae bulibuli mena itupa, yo ana pwanoline Yaubada inuwatu-kalatan, koinaele kani iyamaisa. ⁶ Tokaleyayao komiu, mumugane tomo kolili iginauliliko kwayamaisa koina besiele. Tawae iginaulili maisana kwaolena melabui, iya wain kaikaiwena iwolena tomo sinuma, mwa tabe maisana wain kaikaiwe molosina kwasuwai yo kwaolena inuma. ⁷ Iya ibomamo esana ipei-seyan, yo kaba miya namwanamwana koina imiya. Koinaele maisana kwayakamkamna molosi ivalam na ikatani. Kaiwena iba, ‘Yau kuin yamiyasio yagu kaba miya wasawasana mena, yau nige kwabukwabuli besi, yo nige sauga yabo yavavalam koyasili besiele kwabukwabuli mumugali.’ ⁸ Bwaine iya kaiwena kani kaliyate yabo koina

kabo kamkamna meuloili ilobaili, besiele tabe kasiebwa, valam koyasili yo guliyam lalakina. Yo Guyau Yaubada Tokaiwesosi sinene kani iyatalayan yo iyamaisa kabo igabu mayau mena.

⁹ Saugana yanuwa yaulina kana kinyao, siya tauna kona mekanakavao simiyamiya kaba miya wasawasana mena yo siganaganawali, ana wedoline bogauna sigitai kani sivalam siyayau yo sivalam koyasili. ¹⁰ Simatausi yo sitolo-suwala kali mwayaga iyai kaiwena kisi siya tabe besiele, koinaele siba, “Oo, inae. Oo, inae. Babiloni yanuwa esana lalakina yo kaikaiwena, sauga kubwakubwa molosina koina maisam kulobai.”

¹¹ Towasawasao yanuwa yaulina mena Babiloni sabina sivalam koyasili kaiwena ali gogo wasawasali nige tomo yabo kani igigimwalaili. ¹² Kabo ali wasawasana bwaimwana gole, siliba, veku kali koleya namwanamwali yo sise tumaliyao pigapigabuli, kaleko namwanamwaliyao kali saba pepolo, silika yo kaleko balabalagiyali, mayau bwalabwalaili, dona, gai, kopa, aeyan yo veku sapusapuli pigapigabuli, ¹³ kan kaba yabwalaili tupwaliyao besiele yabo esana sinamon, yo kaba gabu bwalabwalaili tupwaliyao besiele mula yo olibanuma, * olibe olo yo wain kaba numa, witi yo pwalawa, bulumakau, sipi, osi, waga niuniuli yo topaisowa panpanili, yo tomo meyawasili sigimwala-yagili besiele siya ginauli bwagabwaga. ¹⁴ Towasawasao kani siwalolau koina siba, ‘Wasawasa gogoliyao kaiweli kunuwanuwatuwa, sikwalaleleko yo silogabaegiyo, nige sowasowana kulobaiyoili.’ ¹⁵ Kabo towasawasaone, siya tauna kona gogone sigimwala-yagili sinene koina yo ali mane lalakina silobai, kani simatausi yo sitolo-suwala kali mwayaga iyai kisi kamkamnane ipanaisima ikele-kaigedaili. Yo kani sivalam koyasili, ¹⁶ yo siba, ‘Oo, inae. Oo, inae. Babiloni yanuwa esana lalakina, tauna kona kana namwanamwa kaleko kana saba pepolo yo balabalagiyana kuluwui, yo yom kana pasa gole, veku wasawasali, yo sise tumaliyao pigapigabuli. ¹⁷ Yo sauga kubwakubwana koina maisam iyawatagili yo am wasawasa gogoliyao sikwalaleleko.’

Yo tokabi-waga meuloili me ali kilakaiwo yo tomwalisaewo yo ali mane ana kaba laoma kalita paisowana koina kani sitolo-suwala molosi, ¹⁸ ana wedoline bogauna sigitai yo siyoga kainali lalakina mena siba, “Tauna kona nige yanuwa Babiloni kana koleya besiele na kabona tawae iyai?” ¹⁹ Kabo kau sikalaili yo itoli mena sipeili na sivalam koyasili kainali lalakina mena siba, “Oo, inae. Oo, inae. Babiloni yanuwa esana lalakina, tokabi-waga meuloili ali wasawasa kaba lobinaele kowa. Na sauga kubwakubwa molosina koina am wasawasa meuloina ikwalalele yawasosi.

²⁰ Komiu tomiya bulibuli mena, kwayaliyaya. Komiu Yaubada ana tomoyao, apositolyo yo palopitao mekamakavao kwayaliyaya, kaiwena kamkamnane Babiloni iginauli kolimiu maisana Yaubada iyamaisa-yapileyoyiko koina.”

²¹ Kabo anelose kaikaiwena yabo veku lalakina ikalai igabae-lobiyen kalita mena yo iba, “Babiloni, yanuwa esana lalakina, kani sigabae-lobiyegiwo besiele bwaite vekune yo tomo nige sowasowana sigitaiyoio. ²² Tabe nige kaba venu ipapagan besiele api, igo, bwagigi, gwelulu kani nige simamayaleyoi koliwo. Yo siya topaisowao uloi uloi kolili kani nige simimiya yoi luwamiu mena. Besiele tabe loliga paisowana daguguliyao nige sowasowana sibenalan yoi koliwo. ²³ Mayale nige sowasowana silala yoi koliwo, yo tokasole tatao mekanakava kana kawakawalulu ali yaliyaya

* **18:13:** Mula yo olibanuma siya olo siebweili yo siyamala olo kaba gabu bwalabwalaili (iniseni). Kaina Dimdim esaliyao ‘Myrrh’ yo ‘Frankincense.’

yo ali talawauwau nige tabe tomo sibebenalanyaoyi koliwo. Maisam kana koleya bwaimwa besiele kaiwena tauna kona am towasawasao esali siyalalaki yanuwa yaulina mena yo am kukula koina tomo meuloili yanuwa yaulina mena kumwakotagili. ²⁴ Yaubada iyamaisao kaiwena ana palopitao yo ana tomoyao kuunuyamateli, totapwalolo meuloili yanuwa yaulina mena ali kamkamna maisana ilaowa koliwo.”

19

Bulibuli kana tomiya Yaubada siwaloseyan

¹ Muli mena boda lalakina kainali yabenalan bulibuli mena siba, “Aleluiya, Yaubada tawaloseyan. Lebo, wasawasa yo kaiwe imiyayai ala Yaubada koina. ² Kaiwena ana loina meuloina yawasosi sidudulai. Yaubada sine toganawali yawasosi iyokoiyan yo iyamaisa, kaiwena ana ganawali mena yanuwa yaulina isibayanae yo Yaubada ana topaisowao iunuyamateli. Mwa maisana iyapileyoi koina.” ³ Kabo labuina yoi siyoga siba, “Aleluiya, Yaubada tatobalan. Babiloni iwedoli yo bogauna ikinkin sauga meuloina.”

⁴ Kabo tautaubalao lalakili yoli tuwenti powa mekalikavao yamayamayale esopali sitalu-miyasio sipwalou Yaubada koina, iya imiyasio kaba miya wasawasana mena. Mwa siyoga siba, “O, besiele. Aleluiya, Yaubada tatobalan.”

⁵ Yo kaina yaboyoi yabenalan ilaoma kaba miya wasawasana mena iba, “Komiu Yaubada ana topaisowa meuloimiu, komiu esamiyao kikiuli yo komiu esamiyao lalakili, ala Yaubada kwayakasisiyan yo kwawaloseyan.”

⁶ Kabo boda lalakisosina kainali yabenalan besiele yalubwasi daguguna yo tutu daguguna siba, “Aleluiya, Yaubada tatobalan. Kaiwena ala Yaubada iya Tokaiwesosi, iya Toloina. ⁷ Nuwala siyaliyaya yo Yaubada tawaloseyan. Kaiwena lami ana sauga kasole kana sauga ilaoma-oliko yo kana kawakawalulu ikatububunanako ana kasolene kaiwena. ⁸ Yo Yaubada kaleko mayamayalena yo pigapigabuna iwolena sinene koina yo iluwui.” (Kaleko mayamayalenane kana katai besiele Yaubada ana tomoyao ali paisowa dudulaina.)

⁹ Mwa anelose iwalo kolyau iba, “Kuleleli bwaite besiele. Siya Yaubada iyoganli yo silusae lami ana kasole soina koina Yaubada iwalo-muloloili.” Mwa ietulanoyi iba, “Walone siya wasa yawasosi ilaomaya Yaubada koina.”

¹⁰ Sauganane iwalo bwaine besiele mwa yatalu-miyasio kaena yaulina mena yakato yapwalou koina. Na iwaloma kolyau iba, “Nigele, yau topaisowamo, yau besiele kowa yo kamkavao am tali tomeliwo siya Yeisu wasana siyawaywasayan. Kutapwaloloya Yaubada koina. Kaiwena yaina yawasosi na palopitao sipalopisai nuwanuwali Yeisu wasana siyawaywasayan.”

Tomo yabo imwalisae osi mayamayalena pwtana mena

¹¹ Yo yagitai bulibuli gamwana isoke yo osi mayamayalena iyawatagilima. Na tomone iya imwalisae osine pwtana mena esana siba Todudulai yawasosi yo Towalo yawasosi. Tem tomo iyatalayagili o ikaleyaili iya ana paisowa dudulaina. ¹² Manna besiele mayau wedolina memenana yo pwaopwaom sibaibaiwa simiyamiya kulukuluna mena, na esa yabo silele yona mena esane nige tomo yabo ikakatai iya ibomamo ikatai. ¹³ Kana kwama malamalawena iluwui yo kwasine koina siyabuta yo esana bwaite besiele ‘Yaubada ana Walo.’ ¹⁴ Tokaleya bulibuli mena siyamuli-kusuli siya kaleko mayamayalena yo namwanamwasosili silikwali yo simwalisae osi mayamayaleli pwtana mena. ¹⁵ Yo kaleya kelepana matamatagena iyawatagilima gamwana mena mwa koina ikaleyai yo yanuwa meuloili simatausi kaiwena me ana loina kaikaiwena iloinayagili. Iya oine kanna

itam-lobiyen kaba tamtam mena yo oinene masina iya besiele Yaubada Tokaiwe ana munamunai lalakina. ¹⁶ Kana kwamane koina yo piyana mena esa yabo silele esana bwaite besiele, 'kinyao ali kin yo guyauwo ali guyau.'

¹⁷ Yo anelose yaboyoi yagitai itotolo dabwelo pwatana mena yo iyogalau man meuloili siya sievaeva-keikeile kolili, kainana lalakina mena iba, "Kwalaoma, yo kwamiya-gogo Yaubada ana soi lalakina kaiwena. ¹⁸ Kabo buluma wakekan bwaine kinyao, tokaleyayao, tomo kaikaiweli, osi yo osi kali tomwalisae yo tomo meuloili yo siya esali lalakina yo siya esali kikiuna yo tabe topaisowa panpanna bulumaliyao."

¹⁹ Mwa yamayamayale naenaena yo yanuwa yaulina kana kinyao mekalikava ali tokaleyayao yagitaili silogogo na yakato tem sikaleya iya imwalisae osi pwatana mena me ana tokaleyayao kolili. ²⁰ Kabo yamayamayale naenaena mekanakava palopita mwakomwakotana sikabi-kalatagili yo sipanili. Yo palopita mwakomwakotanane tauna kona ginauli kaba nuwapwanopwano ipaisowaili yamayamayalene kaiwena, yo koina tomo sibaibaiwa imwakotayagili siya tauna koina yamayamayalene kana kilakilala kolili yo sipwalou ana kokotomo koina. Mwa yamayamayalene mekanakava palopita mwakomwakotanane meyawayawasili sigabae-lobiyegili mayau yo veku salepa wedowedolili koina. ²¹ Mwa iya imwalisae osi pwatana mena ali tokaleyayao iunuyamateli kaleya kelepana iyawatagilima gamwana mena kabo man sievaeva meuloili silaoma bulumaliyao kolili sikekan kanasiga diyaliyao sisu.

20

Seitani sipan-kalatan bolime wan tausan

¹ Kabo anelose yabo yagitai ilolobima bulibuli mena gulane nige gunna kanasigamo kana ki ikabi-kalatan yo sen lalakina mekanakava ikalai. ² Kabo ilobi weso lalakina ikabi-kalatan, na wesone iya beyabeyana esana siba Diabolo o Seitani, ipan-kalatan sauga kana mamalawe besiele bolime wan tausan. ³ Yo igabae-lobiyen gulane nige gunna kanasigamo koina yo ikausi ikokalatan yo imiyamiya bolime wan tausan na tabu dedei meuloina tomonliyao imwamwakota-yagili, bolime wan tausan imwawasi mulina mena kabo silivasi na iyamo ana sauga nige imamamalawe.

⁴ Kabo kaba miya wasawasali tupwaliyao yagitaili. Tomone siya Yeisu wasana yo Yaubada ana walo siguguyeyan na siunuili tabe yaluyaluwali yagitaili. Siya nige sauga yabo yamayamayale naenaenane mekanakava kokotomo yo ali kilakilala imiyamiya lamwali mena o nimali mena. Boita mena sitoloyoi yo simiyasio kaba miya wasawasaline pwatali mena kaiwena Yaubada kaiwe iwolegili na siloina. Kabo mekalikava Keliso siloina bolime wan tausan. ⁵ Bwaite toboita ali toloyoi bagubagunana. Na toboita tupwaliyao siya nige sitotolo sauganane koina, kanasiga bolime wan tausan imwawasi kabo sitoloyoi. ⁶ Na siya toboitanane sitolo baguna Yaubada ikabiyaliyaya-yagili yo imuloloili. Siya boita labuina ana kaiwe nige silolobai na paisowa yakayakasisina sipaipaisowai Yaubada yo Yeisu kaiweli. Mwa siya mekalikava Keliso siloina bolime wan tausan.

Seitani sigabae-lobiyen mayau wedowedolina kalona mena

⁷ Bolime wan tausan imwawasi yo gula nige gunna kanasigamo sisoke yo Seitani livasi ilobai, ⁸ kabo iyawatagili ilau yanuwa yaulina dedeina esopali kolili yo tomo meuloili siya Gogi yo Megogi imwakotayagili mwa ikelegogonagili kaleya kaiwena kali baibaiwa besiele dekawa. ⁹ Mwa Seitani me ana tokaleyayao yanuwa yaulina siutulikwai silau Yaubada ana tomoyao ali kaba logogo yanuwana sitolo-takikilan yanuwane imulolo lalakina koina.

Na mayau wedowedolina ibeku-lobima bulibuli mena igabu-wolili. ¹⁰ Kabo Seitani iya tomo kali tomwakota sigabae-lobiyen mayau yo veku salepa wedowedolili kalona mena bwaimwana koina beyabeyana yamayamayale naenaena mekanakava palopita mwakomwakotana sigabae-lobiyegili simiyamiya. Siya mekalikava Seitani boniyai yo kaliyate kamkamna kani nige ilolotom silobai.

Yatala mwawamwawasina

¹¹ Kabo Yaubada yagitai imiyasio ana kaba miya lalakina yo mayamayalena pwatana mena. Yo manna mena yanuwa yaulina yo bulibuli sikwalalele nige tabe tagitaiyoili. ¹² Kabo toboita yagitaili, siya tauna kona yanuwa yaulina mena esaliyao lalakili yo siya tabe esaliyao kikiuli sitolo ana kaba miya wasawasana manna mena. Yo aneloseyao buki sikalaili yo sikalali. Yo buki yabo sikala iya bukine yawasila kana buki. Kabo Yaubada toboita iyatalayagili yo ibenalilau bukine ana walo-masala koina gubesi ali paisowa. ¹³ Yo siya siboita kalita mena yo tabe siya simiyamiya Edesi koina yo silogogo silau sitolo yatala kaiwena kabo kaigeda kaigeda Yaubada iyatalayan mumugana ana lau koina. ¹⁴ Mwa Yaubada boita yo Edesi igabae-lobiyegili mayau wedowedolina kalona mena mayaune iya boita labuina. ¹⁵ Tem tomo yabo nige esana silolobai yawasi kana buki mena iya sigabae-lobiyen mayau wedowedolina kalona mena.

21

Yelusalema Waluwaluna

¹ Kabo bulibuli waluwaluna yo yanuwa yaulina waluwaluna yagitaili. Na bulibuli beyabeyana yo yanuwa yaulina beyabeyana sikwalalele yo besiele tabe kalita. ² Yanuwa tabu waluwaluna Yelusalema yagitai ilolobima bulibuli mena Yaubada koina. Yanuwane bwaite iya tokasole sinena kasole kwamana iluwui, yo ikatububuko na mekanakava kana kawakawalulu sikasole. ³ Kabo kaina lalakina yabo yabenalan ilobimaya kaba miya wasawasana koina iba, “Kwabenalni, bwaite sauga Yaubada ana kaba miya iyaale tomo luwali mena. Iya imiyamiya mekalikava yo iya ali Yaubada. Siya tabe besiele ana tomoyao. ⁴ Yo mataliloli meuloina kani isauli. Boita tabe nigele, valam yo kamkamna nigele, kaiwena ginauli beyabeyaliyao simwawasiko.”

⁵ Na iya imiyamiya kaba miya wasawasana mena iba, “Ginauli meuloili yagiginauliliwa yalowaluyoiili.” Tabe iwaloyoi iba, “Walo bwaite kulele-lobiyegili kaiwena siya walo yawasosi yo sowasowana tomo simeliyagili.”

⁶ Yo iwaloma kolyau iba, “Imwawasi. Yau Alepa yo Omega, yau kaba yatubu yo kaba emwawasi. Siya galagaloli simagu yatalamwagili waila dole bunubunuwasina koina sinuma nige maisana bwaimwana yawasi kana waila. ⁷ Siya sikalakisiye yo polowe meuloina sikaiwe-gabaegili kabo namwanamwa meuloina yatalamwan kolili, na yau ali Yaubada yo siya besiele natuguwao. ⁸ Siya sinuwa-labulabui yo siya nige simemeli, yo siya mwalimwaline mumugana siginaginauli, tounuyamate, toganawali, tokukula, kokotomo kana topwalou, yo tomwakota meuloili kani silau mayau yo veku salepa wedowedolina koina. Iya bwaimwana boita labuina.”

⁹ Anelose seben gaeba seben sikalaili yo kamkamna mwawamwawasili siloyapowonli kabo kalikava yabo ilaoma kolyau iba, “Kulaoma yo tokawakawalulu sinena iya lami wainena yayakenayagiwo.” ¹⁰ Yo Yaluyaluwa Tabuna ana kaiwe ilaoma kolyau yo anelose ikalaiyau yalau koya malamalawena pwatana mena. Kabo yanuwa tabu Yelusalema iyakenayagau ilolobima bulibuli mena Yaubada koina. ¹¹ Yanuwane ipigapigabu,

Yaubada ana wasawasa mayalena ilalakisosi besiele veku maisana lalakisosina esana diyempa yo ikata besiele gelasi. ¹² Kana gana ilakiki yo isae yo kana gamwa meuloina tuwelo na anelose tuwelo siya togitekalatan gamwa. Yo Isileli susu tuwelo, susu kaigeda kaigeda esana silele gamwa kaigeda kaigeda koina, gamwa kaigeda susu esana kaigeda. ¹³ Yo tete bolime kana gana kana gamwa yaiyona yo tete yavana yaiyona yo tete yalasi yaiyona yo tete bomatu yaiyona. ¹⁴ Yanuwane kana gana koina veku kaikaiweliyao tuwelo sipeili, kabo lami ana tobenaliyao tuwelo esali veku tuwelo papalili mena sileleli.

¹⁵ Yo anelosene koliyau iwalowalomawa ana kaba liye gole nimana mena na yanuwane meuloina koina iliyei yo tabe gamwaliyao yo kali gana. ¹⁶ Yanuwa kana sae tu tausan kilomita yo kana magaga tu tausan kilomita yo kana mamalawe tu tausan kilomita, meuloili kali liyene kaigedana. ¹⁷ Tabe anelosene yanuwane kana gana iliyei kana balubalu besiele andeledi poti powa (144) kiubita. Na kiubita bwaimwana besiele tomo nimana kaigeda kana mamalawe. ¹⁸ Veku diyempa sikalai koina yanuwane kana gana siginauli yo yanuwane iyamala gole yawasosi, yo ipigapigabu besiele gelasi. ¹⁹ Veku maisaliyao lalakili kolili yanuwane kana wauwau koina siginauli kana pasa. Bagubagunana diyempa, labuina sapaiya, yaiyonana ageiti, esopalina veku kalakalawana emelodi. ²⁰ Valigigina (5) veku onikisi, sikisina (6) kaneliyan, yo sebenna (7) kalisoliti, eitina (8) belili, naena (9) veku topasi, sanauluna (10) kalasedoni, lebenna (11) dasinta, tuwelonona (12) ametisi. ²¹ Gamwa kana gulu kali baibaiwa tuwelo yo sise tumaliyao lalakili kali baibaiwa tuwelo kabo sisene tumaliyaone sikalaili gulu kaigeda kaigeda kolili siginaulili, na yanuwane kana kamwasa siginauli gole yawasosi koina yo ikata besiele gelasi.

²² Nige nume tabu yabo yagigitai yanuwane kalona mena kaiwena nume tabunaale mwa Yaubada Tokaiwesosi yo lami. ²³ Yanuwane koina nige dabwelo yo waikena mayaleli kaiwena Yaubada ana wasawasa pigapigabuna yanuwane imayale-takikilan yo mayalene yaina bwaimwana iya lamine. ²⁴ Yanuwane mayalena koina tomo dedei meuloili kolili silokeikeile yo siya esaliyao silalaki yanuwa yaulina mena kani ali wasawasa sikalailima siwolona yanuwane koina. ²⁵ Sauga meuloina gamwane sokesokeli yo nige boniboniyai yanuwane koina. ²⁶ Yanuwa meuloili ali wasawasa saesaaliyao kani sikalailima yanuwane koina. ²⁷ Nige sowasowana ginaili naenaena o siya mumugana naenaena siginaginauli silusae yanuwane koina, bwaimwanamo siya esaliyao sileleli yawasi bukina koina, iya lami ana buki.

22

¹ Yo anelose yalubwasi iyakenayagau iya yawasi wailana, manna inega yo ikata besiele gelasi, ididi-lobimawaya Yaubada yo lami ali kaba miya wasawasana mena, ² yo ididi-lobiyoi yanuwane kana kamwasa lalakina luwaluwalina mena. Yo wailane papali labui koina yawasila kana mayau koina itotolo iya waikena kaigeda kaigeda iuweuwe, yo bolime kaigeda kalona mena ana uwe metuwelo yo mayaune liguna tomo dedei meuloina koina simiyamiya iya kaba woisili.

³ Yo ginaili naenaeli Yaubada isikotanagili nige dedeine bwaine koina simiyamiya, bwaimwanamo Yaubada yo lami ali kaba miya wasawasana imiyamiya yanuwane kalona mena, yo Yaubada ana topaisowao sitapwat-apwalolo. ⁴ Yaubada kana koleya kani sigitai yo esana imiyamiya lamwali mena. ⁵ Nige boniyai yo nige mayale besiele tabe nige dabwelo kabo ali

mayale ele bwaimwana iya Guyau Yaubada kabo siya ana topaisowao kani siloiloina yo kani nige ilototom.

Yeisu ana pileyoima

⁶ Kabo anelosene iwaloma kolyau iba, “Walo bwaite walo yawasosi sowasowana tomo simeliyan, yo Guyau Yaubada yaluyaluwana iwogelili palopitao kolili ana walo siyawasayan, na yau iyawasayau ana paisowa wasana yawalowen kolimiu sauga kikiunamo kabo tawae kani iyawatagili.”

⁷ Mwa Guyau Yeisu iba, “Kwabenali. Sauga kikiunamo yapileyoima. Kabo siya Yaubada ana palopisai buki bwaite kalona siyasili yo sikatai-yadudulai siya kani Yaubada iwalo-muloloili.”

⁸ Yau Yoni ginauli bwaite yagitaili yo walone yabenalagili. Na saugana ginauliline yabenalagili yo yagitaili imwawasi yabeku anelose kaena mena iya ginauline iyakenayagau yakato yapwalou koina. ⁹ Mwa iwaloma kolyau iba, “Nigele. Yau topaisowa besiele kowa yo kamkavao am tali palopitao yo tomo meuloili siya buki bwaite ana walo sibernalan simeliyan. Yaubada koina kupwalou.”

¹⁰ Yo iwaloyoi kolyau iba, “Palopisai kana buki bwaitete kulelelelene tabu kuwawadam kaiwena sauga ikubwaoliko. ¹¹ Mwa koinaele tem yaiya pwanoli mumugana iginaginauli ee kwapeiyawa iginauli, na yaiya tem mumugana dudulaina iginaginauli iya mumugana ikapwa Yaubada manna mena.”

¹² Guyau Yeisu iba, “Kwabenali. Sauga kikiunamo yapileyoima maisamiu yakalailima. Kaigeda kaigeda maisana ilobai besiele ana paisowa koina.

¹³ Yau Alepa yo Omega, kaba yatubu yo kaba emwawasi, yabaguna yo yamuliyae. ¹⁴ Siya kali kwama sideulili, Yaubada kani iwalo-muloloili, siya sowasowana yawasi mayauna uwena sikan. Yo tabe sowasowali silusae gamwane koina yo silau yanuwa wasawasana koina. ¹⁵ Na siya yanuwane gana mulina mena bwaimwana siya tobalau, tokukula, tounuyamate, koko-tomo kana topwalou, tomwakota yo siya meuloili siyaliyaya ginauli nae-naeli kaiweli. ¹⁶ Yau Yeisu yagu anelose yayawasa ilobiwako na walone bwaite iwalomasalan kolimiu toekalesiyayao. Yau Deibida ana susu yo malala utuna (kubwana).”

¹⁷ Yaluyaluwa Tabuna mekanakava lami kana kawakawalulu siba, “Yeisu kulaoma.” Analiyao komiu buki bwaitete kwayasili yo kwanuwabui yo kwameliyan kwaba, “Yeisu kulaoma.” Na tem yaiya luwamiu mena waila galogalona imagu na nuwanuwana waila inuma kwawalo ilaoma na yawasi wailana inuma wailane nige maisana.

Walo ana kaba mwawasi

¹⁸ Analiyao komiu buki bwaitete ana walo-masala kwabenalanako kami yanuwapei bwaite besiele. Tem tomo yabo buki bwaitete ana walo ietulani, kabo Yaubada kani iyakamkamnali kaiwena kamkamnane bukine bwaite koina iwalo-masalagiliko. ¹⁹ Na tem yabo buki bwaitete ana walo-masala tupwana ikelegabaen iboma ana nuwatu mena Yaubada kani nige itatalam yawasi kana mayau uwena koina ikekekan yo nige sowasowana ilusae yanuwane wasawasana koina, bukine bwaite koina iwalo-masalanako.

²⁰ Yeisu iya walo-masala bwaite ikawa-namwanamwa-yani iba, “Yawasosi, sauga kikiunamo yapileyoima.” O, besiele, Guyau Yeisu kulaoma. ²¹ Guyau Yeisu ana katekamkamna imiyayai komiu Yaubada ana tomoyao kolimiu. O besiele.